E Nut Ka Meer Mang Ka Mokpom To A Gunngar

The New Testament in the Sulka Language of Papua New Guinea

Contents

E Matyu 1
E Mak 67
E Luk 107
E Yoanes 175
O Aposel Ngaro Reha 224
lRom 288
1Korin 326
2Korin 360
lGalesia 387
lEpeses 401
lPilipai 414
lKolosi 423
1Tesalonika 432
2Tesalonika 439
1Timoti 443
2Timoti 453
E Taitus 461
E Pilimon 466
lHibru 469
E Yems 496
1Pita 505
2Pita 515
1Yoanes 522
2Yoanes 532
3Yoanes 534
E Yut 536
O Ngaelmir 540
. 576

E Nut Ka Meer Mang Ka Mokpom To A Gunngar

The New Testament in the Sulka Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Sulka long Niugini

copyright © 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sulka

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-24

ISBN 978-1-5313-0608-3

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016

117b702f-17a4-534b-88e9-380b9e57e425

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

E Matyu
Ka Knovvur To Tittiegom Mang E Yesus

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Matyu Ka Knovvur To Tittiegom

A knovvur ta, e Matyu tittiegom. A knovvur ta, ta vle te, a knovvur langto kun mnam o knovvur ruk korlotge ko ngat vrua maenang. E Yoanes ka knovvur ta ktua vle ge. Vanangko mar tgus ngat kothoi mang o tgoluk tgus ruk ngata pis mang e Yesus mnam o kolkhek ruk en ta vle mo mmie. E Matyu, en e Yesus kalkayie langto nam kaikkiem. Tittiegom ka knovvur ta ktar mang ko lRom ngat lua mget a rengmat to e Yerusalem vop, tennik mnam a pnes to e A.D. 70.

E Matyu tittiegom ka knovvur ta ngang o Yuda kam khenam e Yesus ma mmok ngang ngar te, her en lsir arhe, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. A papat langto a vu laut e Matyu ta svil kam khenam, ta vle te, o tnangal tgus ruk E Nut ta rere ormar tennik ko vgum o propet mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, e Yesus tkaottam mar tgus, mar kam pis lmien orom en mruo. Ko E Nut tel karo tnangal mang a mhel langto kam meng kmaol ngte mmie he kaekon lIsrael, va e Matyu ka knovvur ta, ta khenam te, a mhel to endo, her e Yesus lsir to arhe.

Va kun mnam a hor ta e Matyu tittiegom, karo mhetor ngarlavurgem. O rere ngata havae mang o tgoluk ruk e Yesus tkaeha ormar, va mang e Yesus karo rhek ruk nma patter o mia ormar kat. O rere akuruk ngta rere mang ko E Nut ka tavgo nak komor o mia tgus kat. E Matyu ta rere mang E Nut ka tavgo tok, ekam ko lIsrael ngam gia vle kpaneng nga Taven langto, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, he nang En kam hong ngar pum lRom nga serppak to ta kpom mar lserppak. Va e Matyu ka hor ta ka mhe to kmelha orom a mhe to aktiek kam ngae kais mnam a mhe to aktiek hori orom alomin ta khenam e Yesus te, en a pattermia to te smia mnor hak kam smia patter o mia.

E Matyu Ta Non Ekam E Yesus Ka Ngausie Ka Pun To Mkor Kalo Pupnam Ruk E Devit Kar E Ebrehem

(Lk 3.23-38)

1-6 E Yesus, ta vle te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, va a hor to endo ta vle te, ka ngothoi ko tkaelha orom kalo pupnam ruk e Devit kar e Ebrehem. To kmelha orom a venloot to orom e Ebrehem ka grung kmis orom e Devit, e Yesus karo pupnam her mar ri arhe:

E Ebrehem ta teit mang e Isak,
e Isak ta teit mang e Yakop,
e Yakop ta teit mang e Yuda kar kaornopeik,
e Yuda ta teit mang klo hal ruk e Peres va e Sera, enngindukk ngin nan e Temar,
e Peres ta teit mang e Hesron,
e Hesron ta teit mang e Ram,
e Ram ta teit mang e Aminadap,
e Aminadap ta teit mang e Nason,
e Nason ta teit mang e Salmon,
e Salmon ta teit mang e Boas to knan e Rehap,
e Boas ta teit mang e Obet to knan e Rut,
e Obet ta teit mang e Yesi,
e Yesi ta teit mang e Devit to ngat el en a Taven, en kam nho mang lIsrael.

7-11 To kle kaelha orom a venloot ko tok orom e Devit va ka grung kmis ko lBabilon ngata kakapom lIsrael kmen a kapnes ngang ngar ngok mBabilon, e Yesus karo pupnam her mar ri arhe:

E Devit ta teit mang e Solomon vgum e Uraia ktavlom ko tlei orom,
e Solomon ta teit mang e Rehoboam,
e Rehoboam ta teit mang e Abaisia,
e Abaisia ta teit mang e Asa,
e Asa ta teit mang e Yehosapat,
e Yehosapat ta teit mang e Yehoram,
e Yehoram ta teit mang e Usaia,
e Usaia ta teit mang e Yotam,
e Yotam ta teit mang e Ehas,
e Ehas ta teit mang e Hesekia,
e Hesekia ta teit mang e Manase,
e Manase ta teit mang e Emon,
e Emon ta teit mang e Yosaia,
e Yosaia ta teit mang e Yekonaia kar kaornopeik ruk ngata vle kun mnam a venloot to lBabilon ngat her kakapom lIsrael kmen a kapnes ngang ngar ngok mBabilon he.

12-16 To kle kaelha orom a venloot to lBabilon ngta kakapom lIsrael kmen a kapnes

ngang ngar kmis mang e Yesus ko ta pis, e
Yesus karo pupnam her mar ri arhe:
E Yekonaia ta teit mang e Sialtiel,
e Sialtiel ta teit mang e Serababel,
e Serababel ta teit mang e Abiut,
e Abiut ta teit mang e Elaiakim,
e Elaiakim ta teit mang e Esor,
e Esor ta teit mang e Sadok,
e Sadok ta teit mang e Ekim,
e Ekim ta teit mang e Eliut,
e Eliut ta teit mang e Elieser,
e Elieser ta teit mang e Matan,
e Matan ta teit mang e Yakop,
e Yakop ta teit mang e Yosep, to tlei orom
e Maria to tkol e Yesus, endo o mia
ngma mon te, Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen.
17 Yu! Her tok arhe. To kam pupam e
Yesus karo pupnam ruk endri tgus ko ngata
ngamngam mo kim o valngneik tgus ngat
kais te, loktiek hori orom korlolo kmelha
ko orom a venloot to tkol e Ebrehem ka
grung kmis orom e Devit. Va loktiek hori
orom korlolo yok vat kam le kaelha ko orom
a venloot to tkol e Devit ka grung kmis
ko lBabilon ngata kakapom lIsrael kmen
a kapnes ngang ngar ngok mBabilon. Va
loktiek hori orom korlolo kat kam le kaelha
kat orom lBabilon ko ngata kakapom lIsrael
kmen a kapnes ngang ngar ka grung kam le
kngae her kais orom Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen.

E Yesus Knan Tkol
(Lk 2.1-7)

18 To kam keknen mang e Yesus to E Nut
Thim Orom Ka Msasaen ko knan tkol ta vle
ti te: Tennik, a re ta plok mang e Yosep kre
Maria te, min kam lei. E Maria tlo vle ko
kim e Yosep vop, nangko ta senkrip ko ka
nam he, ekam E Nunu A Totur. 19 Kmikkiem
enang tok, ekam ko katngokol to e Yosep en
a mhel to nam sim kut kaikkiem E Nut karo
pos, tlua svil kam vua ngam a leep mang e
Maria ko ma mmok e. He ekam tok, ta kle
va ka lgem o rhek te, kam gia kser a lei he
vur korim lvongnek, nang o mia tgus kam
lua rere pum ma mmok.
20 Kam ngae, to Ngoldaip ka engyel ther
gi pis he kngam tmik kim e Yosep ponit
he kreng te, "Vae, Yosep, e Devit kaes* to
yin. Ngior kam vu kta papat nngia nngia
mang e Maria, ko a sie to mnam ka vrek
tpis ekam E Nunu A Totur mruo. To tok,
ngiak vaeng a vlom to endo ngok mrek
en kam vle ko kmin. 21 Va koknaik nera
kol a sie to a ngokol, he ngiak mon te, e
Yesus† ko tennik E Nut ther reng khal to en
te, Yesusulgim ilaro mia mruo ko ngira lol
ngaro kerkeknen patgiang ngaiting."
22 E Maria tel ka nam ekam E Nunu A
Totur, he kmikkiem gi enang tok, E Nut
karo rhek ngat pis lmien orom ko tennik
ka propet langto ta ktar kpavap mang ko
tittiek te:
23 "Vae, a vlom langto lurokol ngat lo
ehang vop, ner kael ka nam he kol
a sie to a ngokol va o mia ngara
kilegem te, e Emanuel". To kam
hortgem ka munik to enda ka pun
ta vle te, "E Nut ta kmor he."
24 E Nut tngam tmik kim e Yosep tok knop,
to e Yosep thera hop kaikkiem Ngoldaip ka
engyel karo rhek kam vaeng e Maria ngok
mrek, en kam vle ko kim, 25 vanangko, tlo
konit ko kim kam ngae kais ko te kol a sie
to a ngokol. Kam ngae, to knan ta kol, to e
Yosep thera mon te, e Yesus.

2

O Hirtek Ngata Totu Pum A Sie To E Yesus

1 E Yesus knan tkol ko mBetlehem kun
mnam a mhe to e Yudea mnam o kolkhek
ruk lRom ngtel e Herot, en kam vle te, o
Yuda nga taven ko tok. Tkol he, to o hirtek
akuruk ngat vua mnor mang o ketor ngat
kottek ko malhagenmok kun mnam a mhe
to a kolkha nma hur mnam he kngae klal
kpis ko mYerusalem. 2 Ngat pis he kaelha
kam mamnganang o mia te, "O Yuda nga
taven to knan tgi gnua kol namriem? Ko
ngota vle oguon malhagenmok he ka vle
kvokom a ketor ko ther gia hurpis ko he
ksap kvuut. He ekam tok, ngot kaol ngte
kam nngiar ngang va kam totu pum."
3 A taven to e Herot ta ngnek mang
ngar ko ngta mamnganang o mia mang o
Yuda nga taven tok, to en kar lYerusalem
kavurgem ruk ko tok mYudea ngaro pa-
pat ngat ho mi ktua kervavle mang. 4 To
ekam tok, e Herot tvaeng o Yuda ngaro

* 1:20: A munik to "E Devit Kaes" o Yuda ngma mon Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom kat. † 1:21: Orom o Yuda nga re, e Yesus ka munik ka pun msim ta vle te, "Kam susulgim o mia kam lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting."

pris ruk laol va ngaro pattermia kmo pos
kam mnganang ngar te, "O propet ngata
ktar kpavap mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen ko knan nak kol mnam ani
rengmat to lsir?" 5 Va ngat koripang te,
"Mnam e Betlehem to kun mnam a mhe
to e Yudea kmikkiem gi enang ko a propet
langto ta ktar kpavap mang gi enang tok
tennik ko tittiegom E Nut karo mur rhek
mruo te:

6 'Vanang a rengmat to e Betlehem
kun mnam a mhe to e Yudea ila
munik nak ho mi kut laut hak ekam
ko ngora tavger a taven langto kun
pgegom yin mruo kam sir ko kmuk
he nera ktong kuaro mia ruk lIsrael
he ktoot mang ngar.' "

7 E Herot ta ngnek tok, to ther vrua vaeng
o hirtek lvongnek he kol a papat mkor mar
mang ani kolkha lsir to a ketor to endo ta
plok mnam. 8 Ngat mon a kolkha to endo,
to e Herot ta kle pe gia havaeng ngar te,
"Mguak ngae ngogut mBetlehem he sim
ktua kngae ko kim o mia kam mamnganang
ngar kam smia mnor mang a sie to endo,
ngola? Mgua re kpis mang, va mguak
kaeknik ngte khavaeng dok, dok vat kam
kle kngae kpis ka nngiar ngang kam totu
pum kat."

9 Ngata ngnek mkor tok, to hera ngae.
Ngata ngae kngae, va vgum a ketor to ngata
vokom tesgun ko thera ktar ka plok mnam
a mhe to a kolkha nma hur mnam he ksap
kvuut, ko ngata vle oguon malhagenmok
vop. Ta kta pis kat he kta sap kam kta
ktong ngar kam ngae kngae kais ko te mia
pis he ksir ka vle kuon malpgem a rek
to lsir ko a sie ta vle kun mnam. 10 Ngat
vokom a ketor tok, to ngat ngae sei kam
sirei ge. 11 To ngat pis kvavaik ngogun ma
rek, to hera vokom a sie to endo kar knan e
Maria. Ngta vokom tok, to hera tubulkek
ku penharom a sie to endo to kle kpepet
ngaro ngaelpas he khohong ngaro gol va
ngaro ku va ngaro vursien ruk ngma mon
te, o prekensen, kam nngiar ngang a sie
to ormar.* 12 Ngat kaeharom tok knop, to
ngat hera ngae kmonit. Ngat konit to E Nut
ta ngam tmik kim mar ponit he khavaeng
ngar kam lo kat kaeknik ngok kim e Herot
kat e. He ekam tok, ngat kle vrua ngoropok
kaekeknik kmikkiem a ngaelaut langto yok
vat kam pis malhagenmok mnam nga reng-
mat mruo.

E Yosep Mar Ngata Ngorpok Ngogu mIsip

13 O hirtek ngat ngorpok he, to Ngoldaip
ka engyel ta le kpis ko kim e Yosep vat,
he kngam tmik kim ponit he khavaeng te,
"Hop, he kol a sie to endo va vaeng knan
he ngorpok orom min ngogu mIsip ekam
ko e Herot ta re kam riring a sie to endo
kmim kngam a yoror. He ngiaka vle ko tok
kais ko dok mruo ngua mrua havaeng yin
kmeknik."

14 E Yosep ta kol a engyel ka re tok, to khop
kokol a sie to endo va kvaeng knan to hera
ngorpok orom min kam ngae ngogu mIsip
mnam a segain to endo gi. 15 Ngta vle ko tok
mIsip kais ko e Herot ta yor. He ekam ko
ngta vle ko tok mIsip, E Nut karo rhek ngata
pis lmien ko tennik ka propet langto ta ktar
kpavap mang khal gi enang tok ko tittiek te,
"Ko her vaeng ko hal ko mnam a mhe to e
Isip, en kmottek petgim a mhe to endo."

E Herot Ten A Volou To Kmim O Ngnes

16 Ngta vle ku mIsip tok, to e Herot ta
tar ko o hirtek ngat her kauyang he. To
ta vrek kinkiin, to her kle kaen a volou
to kmim o ngnes ruk lurokol tgus endruk
ngaro pnes ngat kais mang alo pnes alomin
he ka grung, kmikkiem a kolkha to o hirtek
ngat mon, endo ko ngat vokom a ketor ko
tpis mnam. Enang tok e Herot ten a re
kmim o ngnes ruk lurokol tgus kun mnam
e Betlehem va kun mnam o maksien ruk
kanmok mang e Betlehem kat. 17 Ngtim
mar, he enang tok, E Nut karo rhek akuruk
vat ngata pis lmien ko tennik ka propet
langto vat ta ktar kpavap mang e Yesus ka
ngausie gi enang tok ko tittiek te,

18 "A rengmat to e Rama ko rkieng a
rengmat to e Betlehem ngta vor pa
ngaor va ktolpum o ngoven he kaee
he kvulhi ku mmie kngae. Ngat
kaee kngae mang ngles, he tang tho
lo kut kais hak kam hagam mar e,
ko ngles ngat her ho yayor tgus hak
he."

Ii, her mar e Yesus ka ngausie to e Retsel ta
pupur kim mar arhe.

A Ngaeknik To Ko mIsip Ngoguon mNasaret

* 2:11: O Yuda ngma nngiar ngang o mia orom o ku va o vursien kmikkiem o Yuda ngaro keknen ekam ko ngint vua laut hak.

[19] To ko pekam ko e Herot tyor, Ngoldaip
ka engyel ta kta pis ko kim e Yosep he kta
ngam tmik kim ponit ko mIsip kat. [20] Ta
reng te, "Hop, kol a sie va vaeng knan he
eknik orom min ngoguon mnam o Yuda
nga mmie to e Israel ekam ko e Herot mar,
endruk ngat en a volou kmim a sie kngam a
yoror ngat yayor tgus ngmeang he."
[21] To kmikkiem enang ko a engyel ta re, e
Yosep thera hop, kol a sie va kvaeng knan
he kaeknik orom min ngoguon mIsrael.
[22] Tpis ormin ko mIsrael, vanangko ta ktar
ru pum a re he te, e Akeleas ta le kol kteit to
e Herot ka ngaekam kam nho mang o mia
ruk ko mYudea va te sei kam gor mang a
sie kam vle orom ko tok. He ekam tok, E
Nut ka engyel ta kta ngam tmik kim ponit
he kaengorang mang tok, to tle kngorpok
ormin ngoguon mnam a mhe to e Galili.
[23] Ta ngae kpis orom a sie to endo ko tok, to
hera vle kun mnam a rengmat to e Nasaret.
He enang tok, E Nut karo rhek akuruk ngat
pis lmien orom a sie to endo ko tennik karo
propet akuruk ngta ktar kpavap mang ko
ngat ittiek te, "O mia ngara mon en te, en
nkong ko mNasaret."

3

E Yoanes To Nma Parrum O Mia Ta Pos Kngae Kam Verang A Ngaelaut Ekam E Yesus
(Mk 1.1-8; Lk 3.1-9,15-17; Yn 1.19-28)

[1] Kun mnam a venloot to endo, e Yoanes
to nma parrum o mia ta ngae he kpis kun
ma kalputmok kun mYudea he kaelha ka
tger o mia kngae [2] te, "E Nut ka tavgo
ther mi pis, he ka vle mo pgegom mor
he. He ekam tok, mguak kaitgung mularo
kerkeknen." [3] Ii, endo a propet to e Aisaia
ta ktar kpavap mang her e Yoanes arhe. Ko
tennik tittiek mang te,

> "A mhel langto ta vle ko ma kalputmok
> he ktetger o mia kam re la vlorum
> ngang ngar mang ngaro kerkeknen
> te: Mguak verang a ngaelaut ekam
> Ngoldaip, Endo E Nut Thim Orom
> Ka Msasaen va mguak hopeng kero
> kleimkor ekam kat."

[4] Vanang e Yoanes, nam kaegenkar ka
yet to ngat eharom orom a ngaemslang to
a kamel karo ngairis. Va nma kleng ka
vgon orom a pus to ngat eharom orom a
bulmakau ka ptaik. Va nam kaemem o
ngorveit va o lup ruk ko ma kalputmok kat.
[5] Nma vle tok, he o mia kavurgem ngama
mopatap kmotoot pum mar ruk ko mnam
a rengmat to e Yerusalem he ngma veet
kam pis ko kim e Yoanes ko ma kalputmok
kam vongnek kim. Va si mnam a mmie
ka mhe to e Yudea karo rengmat tgus va o
rengmat kavurgem mnam a ye to e Yodan
kalo ngaiting tgus va o mia ngma veet kam
pis ko kim ko ma kalputmok kam vongnek
kim. [6] Ngma veet ko kim tok, to nam kle
kparrum mar orom E Nut ka munik kun
mnam a ye to e Yodan ekam ko ngat mrua
havae mang ngaro kerkeknen ma mmok.
[7] E Yoanes nam kaeharom mar tok, to
ma kolkha langto tvokom o Parisiau kar o
Sadyusi kavurgem ko ngat pis ko kim, en
kam parrum mar kat. Tvokong ngar tok,
to hera reng ngar lserppak te, "Laro inkuol
ruk muk orom mularo naprai alomin. Muta
pat te, mut kais kam gia parrur kuo mang
mularo gi pkor, ko enangthe kam pet a kap-
nes to E Nut tre kmen ngang nguk, nang kle
kat kaeknik kmeharom o kerkeknen gi? [8] O-
o, ho mi kut nop hak, mguak kle kaeharom
o keknen lyar, endruk ngta khenam ngang
o mia te, lmien te, mut mi itgung mularo
kerkeknen. [9] Ii, va mguak or kam pat te, mut
kais kam pe gi mrua koon mang nguk mruo
orom mularo mur rhek kam tok orom mar
kam re te, 'Ngot pal mnam a ngausie ka pun
to mkor ngores e Ebrehem, he ekam tok,
ngrer lua kol a kapnes to endo e.' Kmanker
muk? Te mut si pal mnam a ngausie to
mkor ngores e Ebrehem vanie, vanangko
kua havaeng nguk te, si o gi krek ruk endri
va E Nut tkais kam gia hortgem mar, mar
kam pis te, e Ebrehem kaores msim ruk
mar kat, mar kam kle kliepum muk ormar.
[10] Kua mien ha, ko langto langto mnam muk
tmi kut kaenang a ho to nam kaehi orom
karo miel ruk nong lyar. Va her a venloot
to E Nut kam hong pum ngma veet kam
pis ko kim e Yoanes ko ma kalputmok kam
vongnek kim o hi tgus arhe. Ko gi tete ta ka
kom ther toto mang a ho atgiang atgiang
karo kavgot he o hi tgus ruk ngaro miel ruk
nong lyar va nera kovverik he kokovgom
mar kngam mar oguo kia paei."
[11] "Vanang a mhel langto nera kaol knaek
mang dok vanangko en tlaut mang dok. Va
ka serppak tho mi kut laut kir kim dok, he
klo vu kais mang en e. Si dok kam gi kokol
kalo nhar mkor, va dok klo vu eveep is e,

en kam mrua ppir mang en mruo, nang
dok kam kokol min. Dok koma parrum o
mia akuruk mnam muk orom a gi ye ekam
ko mut itgung mularo kerkeknen, vanang
Endo Ner Kaol knaek mang dok, en ner le
ktua parrum akuruk mnam muk orom E
Nunu A Totur ka munik, nang kle kngam
akuruk mnam muk oguo kia paei. [12] Ii! Her
en tuk to tkais kmeharom ka ngaeha enang
tok arhe, ko ka ngaeha ta vle enang a mhel
to ta kpom ka kriar ko ta re kam sngam a
paei kam mrot o hi ngo kok. Nera mrot
to le klol endruk lyar petgim endruk nong
lyar, to her le klol endruk lyar kaelik kun
ma rek langto. Vanang endruk nong lyar
nera ngam mar oguo kia paei to a vleir kam
rum mar tgus ngatngae."

E Yoanes Ta Parrum E Yesus Orom E Nut Ka Munik
(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

[13] To mnam a venloot to e Yoanes ta vle ko
ma kalputmok, e Yesus tottek kuon mnam a
mhe to e Galili he ka grung ngogu ma ye to e
Yodan ngok kim e Yoanes, en kam parrum
kat. [14] Tpis ko kim, vanangko e Yoanes tre
ka kser he kre te, "O kman ko ya le kpis mo
kmok? Vanang yindo yin kam parrum dok
ha."
[15] Va e Yesus tkoripang te, "Na her gia
vle tok na, kmaottam E Nut ka svil to kam
susulgim o mia tgus." E Yesus thavae tok, to
e Yoanes ta le kngatkal ngang kam parrum.
[16] E Yoanes ta parrum e Yesus orom E Nut
ka munik knop, to e Yesus ther gia hop ku
mnam a ye, va vgum a volkha ko tmom-
menik. Tmommenik, to e Yesus tvokom E
Nunu A Totur ko E Nut ta meng, he ta nho
enang a ngaining to a giu. Tvokom ko ta
grung he kar kuon mang. [17] Tvokom tok,
va vgum E Nut ka ktui ko tkottek kuon ma
volkha he kre te, "Ko hal to yin. Kom vu
kaelongtok mang in va ko sei kam higiang
in."

4

E Seten Ta Kendom Ngang E Yesus Kam Khenam Ka Serppak Ma Mmok
(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

[1] To E Nunu A Totur ta ktong e Yesus
ngok ma kalputmok ka mhe langto ko yok
vat, he nang e Seten kam kendom ngang
e Yesus kmeharom o kerkeknen ko tok.
[2] Va ekam ko e Yesus ta pal kmo ol kais
mnam o kolkhek va o rsegain ruk alo mh-
elom alomin, te sei kam vang. [3] To endo
yek, e Seten to nam kaenen mkor o mia
kmeharom o kerkeknen tkaelha kmegom
e Yesus kam kendom ngang kam reng te,
"Enang ko E Nut Khal msim to yin, va yin
he, reng o krek ri, he nga hortgi el mar o
bret, yin kmemik."
[4] Va e Yesus tkokheng kam reng te, "O-o,
ngat ittiegom E Nut karo rhek tennik he te,

> 'A mhel ka ngorsang tlo gia vle mang kam her gia pat mang o ol ruk o bret he kvenu kmemik e. Nove! A mhel ka ngorsang ka pun msim ta vle mang kam ngan vgum E Nut karo rhek tgus ruk ngat ottek ko vgum.' "

[5] E Yesus ta re tok, to e Seten ta kle kta
ktong ngok mnam E Nut ka maksien to ko
mnam a rengmat to a totur to e Yerusalem,
to ka srim kuon kim E Nut ka maksien ka rek
ka keik to kuo plut hak. [6] To ther kat kaegom
kam kleim E Nut karo rhek kam kendom
ngang te, "Enang ko E Nut khal msim to yin,
va yin he, mur khenam in kam prik ngogu
mmie. Ko enang ko ta mien mang in tok, va
yi lo kais kam yor e, ko ngat ittiegom E Nut
karo rhek mang in he te,

> 'E Nut ner gi kaen a re ngang karo engyel mang in, he ngar mia hapong in orom ngakro singni ko kia gan. He ekam tok, si ila nhar ke smeik ngang, va ner lo kais kam gi vrua mot a kre tang hak.' "

[7] Va e Yesus ta kta kokheng kat te, "O-
o, tennik ngat ittiegom E Nut karo rhek
akuruk kat te, 'Ngior kam kendom ngang
Ngoldaip to E Nut, En kam khenam ka
serppak ma mmok.' "
[8] E Seten ta ngnek tok, to ther kta ktong
e Yesus ngoguon kia vul to la hogor hak
to ta khenam o marhok ngakro mhetor
tgus orom ngakro gol ngang. [9] To e Seten
thavaeng te, "Vokom o marhok ri ngakro
serppak tgus na, ko ngora slak orom mar
ngang in, yin kam nho mang ngar enangthe
ngiak tubulkek ku penharom dok he ktotu
pum dok."
[10] Va e Yesus tho gia likim te, "Ekenok he
Seten! Ko tennik ngat ittiegom E Nut karo
rhek kat te,

> 'Ngia gia totu pum ildaip to E Nut tuk he gi kaeha ngang En tuk.' "

[11] E Seten ta ngnek tok, to hera ngae
kparem, va vgum E Nut karo engyel ko ngat
kle kpis ko kim e Yesus he kturang kmelha
kam klang mo ol.

E Yesus Tkaeha Ngoguon mGalili
(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

[12] To mnam a venloot to e Yesus ta ngnek
mang e Yoanes te, ngat enpasiker kun ma
hengor, e Yesus tvur kaol kngae kam kat
kaeknik ngoguon ma mhe to e Galili [13] kam
ngae ka mlom ko tok mNasaret kam kle
kngae korsang mKaparnam ko tok mnam
a mhe to e Galili. Tngae tok, he korsang
ko vanam a ngaenker to e Galili ko rkieng
alo mhe ruk e Sebulun va e Naptali. [14] E
Yesus teknik ngok mGalili, he kaottam E
Nut ka propet to e Aisaia karo rhek, mar
kam pis lmien, ko e Aisaia ta ktar kpavap
mang enang tok ko tennik tittiek mang te,

[15] "Vae, muk lSebulun va muk lNaptali
muk ruk muta vle ekam a ngaelaut
to ta ngae ko vanam a ngaenker
to e Galili ko ekam a ye to e Yo-
dan ka ngaiting to ngkun kuon.
Muk alo mhe ruk ko rkieng lGalili
msim, vanangko o vrong rhek ngta
movavaik kun mnam muk. [16] Muk
ruk muma vle mnam alo mhe ruk
kun ma slommok, mut her vokom
a mmok to ta mmok klik kim o
mia. Ii, muk ruk muta vle enangthe
mut re kam yor kam lo kta kol a
ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik, kua havaeng nguk
te, a mmok to endo ta valler muk."

[17] To kmelha mnam a venloot to endo kam
ngae, e Yesus tkaelha kam tger o mia te,
"Mguak kaitgung mularo kerkeknen ekam
ko E Nut ka tavgo ther mi pis mo kmuk he."

E Yesus Ta Vaeng Kalngunes Ruk Ktarang
(Mk1.16-20; Lk 5.1-11)

[18] Tie ma kolkha langto, e Yesus ta ngae
kaikkiem a ngaenker to e Galili ka ngaiting,
va vokom lo monopia ruk e Saimon, endo
koknaik e Yesus ta kilegem te, e Pita, kar
knopia to e Andru. Tvokom min ko ng-
inta hivuo kam ngam ngina klui kun ma
ngaenker, ko min ngina ngaeha to kmit
singol. E Yesus tvokom min tok, [19] to hera
reng ngin te, "Mae aol ikkiem dok, he ngor
kle kaelkim mae kmit o mia ngok kim dok
mekam mekam gi enang ko mem kait o sin-
gol." [20] Ngint re ngan ko ta re tok, to ngint
her gi korim ngina ngaeha to kmit singol
orom nginaro klui, nang her gi kaikkiem
ngatngae.

[21] E Yesus tvur kta ngae kat, to kta vokom
lo monopia aloruk kat e Yems va e Yoanes.
Min e Sepedi klo hal. Tvokong ngin kar
ngin teit ko ngata vatvat ngaro klui he
kaelel mo kim mar kuo ma langail. Tvokom
min to hera vaeng ennginduk kat. [22] A gi
hi to ta vaeng ngin, ngint her gia parem
ngin teit va korim ngina ngaeha to kmit
singol orom ngina langail, nang le kaikkiem
ngatngae.

E Yesus Tkaeharom Endruk Ngta Yayor
(Lk 16.17-19)

[23] Ta vle tok, to e Yesus tkaelha kvaik
kottek kun mnam a mhe to e Galili karo
rengmat ngakro maksien tgus he kaelha
kpatter o mia kun mnam o Yuda ngartaro
rektor ruk kam rere mnam mar kun mnam
a maksien langto langto. Ko tok nma polger
o rhek ruk mang E Nut ka tavgo to tpis
he re kam komor o mia. Va tkaeharom
o mia pum ngaro yor ngo mamten tgus
ruk kuo mang ngar kat. [24] Nam kaeharom
mar tok mekam mekam, to o mia ngta
ngongnek mang ko ka munik ta vaas kngae
kun mnam o rengmat tgus kun mnam a
mhe to ko mSiria. He ekam tok, ngata lol
endruk ngta yayor ngok kim, en kmeharom
mar. Tkaeharom endruk ngakro yor ngo
mamten ruk enang o nganngannes ruk laol,
endruk o kool ngta viging ngar, endruk a
ngoulo tkaim mar, va endruk ngaro mhetor
akuruk ngat yor kat. [25] Nam kaeharom mar
tok, he o mumu ruk laol orom o mia ngta
hohop he kbut kaikkiem. Endruk endri:
endruk nkong ngar mnam a mhe to e Galili,
akuruk nkong ngar mnam a mhe to ngma
mon te, O Rengmat Ruk Loktiek, va akuruk
nkong ngar ko mYerusalem va akuruk kun
mnam o rengmat akuruk ko mYudea kat va
endruk nkong ngar mnam a ye to e Yodan
ka ngaiting to ngkun kuon kat.

5

E Yesus Ta Patter O Mia Kuon Kim Ke Vul
(Mt 5-7)

[1] To e Yesus ta vokom o mumu ruk laol
ruk endruk, to hera grap ngoguon kim ke
vul langto ka ngaiting he korsang ka vle.
To kalngunes ngat kaikkiem he kaol kpis ko
kim [2] to tkaelha kam patter mar ti te:

E Yesus Ta Patter Kalngunes Mang O Mia Ruk Ngta Lgekol
(Lk 6.20-23)

3 "Endruk ngam mrua pat mang ngar mruo te, ngaro papat ruk mang E Nut ngma tu kim mar, her mar ruk arhe ngata lgekol ekam ko her mar ruk arhe E Nut ka tavgo nera vle kuo mang ngar kuon ma volkha.
4 Va endruk ngma kaee kam mrung o mia ngata lgekol kat ekam ko her mar ruk kat arhe E Nut nam kaen a vrek longeik ngang ngar.
5 Va endruk ngam mrua slak ormar mruo, ngata lgekol kat ekam ko her mar ruk E Nut nera sulgim mar, mar kam vle koknaik ko mnam a mmie to a gunngar.
6 Va endruk ngma vang mang E Nut karo keknen ruk ngta sir, kam sim kut kaikkiem mar, mar kat ngata lgekol ekam ko E Nut ner kaeharom ngaro vurkul kmisis.
7 Va endruk ngma khenam nga mamrung ngang o mia, mar kat ngata lgekol ekam ko E Nut nera khenam ka mamrung ngang ngar tok kat.
8 Va endruk ngam kael E Nut tuk ktar ko pum ngaro kerok, mar ngata lgekol tok kat ekam ko ngara plong vle ko kim En ngnik ngnik.
9 Va endruk ngam kaen a monho kun pgegom endruk ngam mo esik ngang ngar, mar kat ngata lgekol ekam ko mar ngma vle te, E Nut kles msim.
10 Va endruk o mia ngma kol a regesal mang ngar ekam ko ngam sim kut kaikkiem E Nut karo keknen ruk ngta sir, mar kat ngata lgekol ekam ko E Nut ka tavgo nera vle kuo mang ngar kuon ma volkha kat.
11-12 Va muk ruk o mia ngma sisieng nguk va kol a regesal mang nguk he kerereng nguk orom o rhek ruk la ppiagar ekam dok, va muk kat muta lgekol ekam ko her muk ruk kat arhe E Nut ther el mula keik to alautar kuon ma volkha kam paneng nguk ko tok.

Ii! Mguak sirei he ho ksirei hak ekam ko muta kolkol ekam o propet ruk tennik, ko o mia ngat kol a regesal mang ngar gi enang tok kat."

Endruk Ngat Kolkol Ekam E Yesus Ngata Vle Enang A Hormnek Ko Nma Karvuk
(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

13 "Mguaka vle enang a hormnek to orom ka karvuk ekam ko E Nut ther mi kut el muk kun pgegom o mia mo mmie kam vle tok arhe orom mularo keknen ruk lyar. Vanang enangthe a hormnek ka karvuk npa hortgi he knop, va ner kle ka vle nngia, en kam kta hortgi he kta karvuk kat? Nove! Tlo kat kais hak kam kta serppak kat e, ko ther ngae kernonho hak he. He ekam tok, ther gia vavle, he gi kais kam gia ngam ko ekam a ngaelaut, o mia kam gia ngongae karkar mang."

Endruk Ngma Kolkol Ekam E Yesus Ngaro Keknen Ngata Vle Enang A Paei To Nma Vle Kam Mmok Kim O Mia

14 "Ii! Va gi enang tok kat, mguaka vle enang a paei he kpetpaei kim o mia mo mmie kat. Ii, muta pat nngia mang a rengmat to kuon kia vul ko ngta giem a paei? A paei tkais kam tvok kim o mia ngaro kerok ko ngta sir ku kvokom? O-o, nove! 15 Gi enang tok kat, a mhel nam lua giem a paei he kle ktotokim orom a plo kat e! Nove! Nam kle va kaendavloum a rek ko pgeik msim he kgiem, en kam mmok kim o mia tgus ruk ngat re kam vavaik kun mnam a rek to endo, mar kam smia nho ma mmok. 16 He kmikkiem enang tok kat, E Nut tkaendavloum a mmie he el muk ko pgegom o mia orom mularo keknen ruk lyar ko ngaka vle gi enang tok kat, mar kam valler o mia, o mia kam vokong ngar he le khover mu Teit tkuon ma volkha ekmar."

E Yesus Ta Patter Kalngunes Mang O Parisiau Nga Kerkeknen To Kam Soloum E Nut Karo Pos Orom Ngartakor

17 "Mguak or kam pat te, ko her aol kam vrengem E Nut karo pos kar karo rhek ruk mkor o propet e. Nove! Klo pis kam vrengem mar tok e. Ko le ktua pis kam talharik ha. 18 Ko smia mien ngang nguk te, ke pos ngaro rittiek ke gi vur vgon ngang kun mnam E Nut karo rhek, i o ke gur ke ngaekam ngang kat tho lo is hak kam nop e. Karo rhek tgus ngaka ktar kpis lmien kmel mit na, ktar mang a mmie va a volkha kam nop. 19 He ekam tok, ani mhel to nak kenhor mang ke gi vur pos ke mhe tang mnam endruk, to le kenang klenar kmikkiem ka kerkeknen to tok, va E Nut to nma vle kuon

ma volkha nera grung orom a mhel to endo
ka munik kun pgegom E Nut karo mia mruo
tgus ruk ka tavgo ta vle kuo mang ngar.
Vanang ani mhel to na kle sim kut kaikkiem
o pos ri va smia kenang klenar kmikkiem
mar tok kat, va E Nut ner kle khover a mhel
to endo ka munik kun pgegom E Nut karo
mia mruo tgus ruk ka tavgo ta komor mar.
20 Ii, o Parisiau ngartaro mur keknen mruo
gi. Vanangko dok ko kle ktua havaeng nguk
ge te, enangthe mgua lo sim ktua papat
yok mang E Nut ktaro keknen he kir kim o
Parisiau kar o pattermia kmo pos ngartakor
ormar, va mut ho lo mi is hak kam vaik kun
mnam E Nut karo mia ruk ka tavgo ta komor
mar e."

E Yesus Ta Talhar A Pos To Mang Kmesik

21 "Tennik mut ngan vgum muorres ko
ngat havae te, 'Ngior kam pormia, va endo
na mia pormia, mar ruk laol ngak kael en
kam yor kat.'
22 Vanangko dok, ko kle sim ktua talhar a
re to endo ka pun ngang nguk tete te: Si
endo nam gi kaesik ngang kaela, her E Nut
to arhe ner le kut kael en kam yor ekam ka
kerkeknen to kmesik tok arhe.

Ii, va tok kat, mut ngan vgum muorres
kat ko ngat havae te, ani mhel to nak reng
kaela te, 'Ila lpek ta tok,' va en nak sir ko kim
mor o Yuda ke murgun to e Sanhendren
endo nma vongnek kim o rhek.

Vanangko dok, kua talhar a re to endo ka
pun ngang nguk tete kat te: Si endo na gi
kermuyang kaela enang tok, va her E Nut to
arhe ner le kut kael en kam kerkolkol vgum
a kapnes to ngogu kim a paei to a vleir ko
mGehina vat.

23 He ekam tok, enangthe ip re kmen ila
nngiar ngang E Nut kuon ma psen to a
totur, va re gia pat mang ila ko ta kser a
vet kun pgegom mae, 24 va ngiak korim ila
nngiar ko tok na ko ma psen, nang kmarer
kaeknik ngok kim ila he ka lgem a guya
pum, yek endo yek, ngiak kaeknik ka nngiar
ngang E Nut.

25 Ii, va kmikkiem a papat to endo kat,
ngiak marer kam ktar ksisrim o rhek kar
ila imuo ko va ngaelaut kat ko tre kmit
yin kam srim yim ko kim ke valngan to
nma vongnek kim o rhek. Ii, ngia mamarer
ktar ksisrim o rhek gi enang tok kam rum
kim mar ko he, matok koknaik ila imuo
na kle kael yin ko maktiegom endo nama
momngan kar o mia, to en ner le kael
yin ko maktiegom o toot kmo mia, mar
kmenpasiker yin kun mnam a hengor. 26 Ii,
va kua havaeng nguk lmien te, ko tok mnam
a hengor to ngira vle mnam, ngir lo kais hak
kam kat kottek mnam kais ko ngia ngae ho
mi kut rum a keik to ngat el kuon mang yin
kmen."

E Yesus Ta Talhar A Pos To Mang A Kerkeknen To Kam Kpoot Mang A Lei

27 "Va mut ngan muorres ko ngat havae
kat te, 'Ngior kam kpoot mang a lei.
28 Vanangko dok, ngor le sim ktua talhar
a re to endo ka pun ngang nguk tete kat
te: Endo na gia vokom a vlom tang he
kyor mang, va ta vle te, ther mia vret a
vlom to endo he kpoot mang ka lei tok
arhe kun mnam ka ngaung. 29-30 He ekam
tok, enangthe ila keik to a yar nap koop
kmin kam harpeet mnam a kerkeknen tang
enang tok, va ngiaka ksir pum a kerkeknen
to ila keik tkoop kim yin kmeharom he kpet
kngam, gi enangthe a mhel ta kalagam ka
keik mruo kat he kpet kngam ko tkoop kim
kmeharom a kerkeknen kat. Va enangthe
ila miktiek kat, ko en ila ktiek to a yar, nap
koop kim yin kam harpeet mnam a kerkeknen tang, va ngiaka ksir pum a kerkeknen
to ila miktiek tkoop kim yin kmeharom he
kpet kngam gi enangthe a mhel ta kser ka
miktiek mruo hak he kpet kngam kat ko
tkoop kim kmeharom a kerkeknen. Ngiak
pat tok, ekam ko te sei kam ya ngang in,
yin kam mrua ngam ke mhe tang ngang yin
mruo petgim yin, he kol a ktalhok to kam
vle ko kim E Nut ngnik ngnik tok. Nang
ner mi ktua kernonho hak ngang in, E Nut
kam ngam ila vok tgus kun mnam a paei to
a vleir to ko mGehina."

E Yesus Ta Talhar A Pos To Mang A Kerkeknen To Kam Kser A Lei
(Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18)

31 "Va muorres ngat havae kat te, 'Ani
ngokol to npa svil kam kser ka lei, va naka
ktar gi kaittiegom a hor tang to her gi kaen
ngang ktavlom na, yek endo yek ngina lei
na hera ksir.'
32 Vanangko dok, ko le sim ktua talhar a pos
to endo ka pun ngang nguk tete te: Endo
napa kser ka lei tok, her en arhe ther mi
kaeharom ktavlom kam kpoot mang ngina

lei tok arhe. Ii, va endo na lei orom a vlom
to katngokol tlikim, va a ngokol to kat, ther
mi kaeharom a kerkeknen to kam kpoot
mang a lei tok kat arhe. Enang tok, a mhel
tho lo is hak kam kser a lei. Vanangko a
mhel tkais kam kser ka lei kmikkiem ke gi
papat ta tuk te, enangthe tang nap kaol
mang kaela ktavlom i o katngokol va kaela
tkais kam kser ngina lei kmikkiem ke gi
mhe to endo tuk."

E Yesus Ta Talhar A Pos To Mang A Keknen To Kam Re Kvat O Tgoluk Kmenserpagam O Tnangal Ruk Ngang E Nut

33 "Va muta ngan muorres ko tennik
ngat havae kat te, 'Mguak or kam kpoot
mang mularo tnangal ruk mum kaelik
ngang Ngoldaip, vanangko mgua kle va sim
kaikkiem mar lsir.'*
34-36 Muta ngnek tok, vanangko dok, ko kle
sim ktua talhar a re to endo ka pun ngang
nguk tete te: A volkha ta vle ngang E Nut
enang ka ngorsang, En kmorsang ko tok
he ka nho mang o mia. Va a mmie ta vle
ngang E Nut, En kmel kalo nhar kuo mang
kat. Va e Yerusalem ta vle te, a rengmat to
mkor A Taven To A Laut Hak. Va si ilaro
ngairis mruo kat va ngat lo is kam hortgi
kas o katvu kaikkiem ila svil mruo kat e.
He ekam tok, mu or kam gi vrong re kvat o
tgoluk ruk tok kmelel o tnangal. 37 Mguak
kle va re kmel a tnangal, va mgua gia re
lsir te, 'Mare' i o 'Nove.' Va ke lo re ngin
ke lo gi vgon enngindu k arhe ngina gi kut
kael mit lsir tok arhe. Vanang oni rhek ruk
mut kaelik kuo malpgem enngindi kmel a
tnangal ormar, ngat ottek ekam e Seten to
tho mi kut kernonho hak."

E Yesus Ta Talhar A Pos To Mang A Kerkeknen To Kmoripang Ngang O Mia
(Lk 6.29-30)

38 "Va mut ngan ko muorres ngat havae
kat te, 'Yi kais kmoripang ila ko enangthe
npa pilgem ila keik agitgiang va ip kais
kmoripang kam pilgem kta keik tok kat. Va
npa pullom ila gu he ka gu ngang yin ta het
va ip kais kmoripang kam pullom ka gu kat
he kheter ka gu ngang ko agitgiang tok kat.'
39 Mut ngan o rhek ruk tok, vanangko dok,
ko kle sim ktua talhar a re to endo ka pun
ngang nguk tete kat te: Mguak or kam
serppak kim o mia ruk ngata kernonho
mang nguk kmoripang ngar. Ii, enangthe
tang mnam mar na spom ila pis to a miktiek
va ngia hortgi kael langto na spom kat.
40 Va enangthe a mhel tang na kael yin
ko maktiegom endruk ngma vongnek kim
o rhek, en kam kol ila yet va ngia kle
mur kat kaen tang kat malpgem endo kat.
41 Va enangthe a mhel tang npa kolaspa
mang yin kam tolpum karo tgoluk ekam a
ngaelaut ka vgon to agitgiang va ngia kle
mur kat kaen yin kam tolpum karo tgoluk
he ksuom a ngaelaut ka vgon tang kat
kam ngam nglomin orom malpgem endo
atgiang. 42 Va enangthe tang na kaurur
kmin mang o tgoluk va ngiak kaenik. Ii,
ngiaka tting ngang kmel a tol ko kmin, he
kaelik ngang kmikkiem ko tkaurur kim yin
mang ngar."

E Yesus Ta Talhar A Pos To Mang Endruk Ngat Kael Imuo Ngang O Mia
(Lk 6.27-28, 32-36)

43 "Va mut ngan ko muorres ngat havae
kat te, 'Mguak kaelongtok mang mulenar,
nang kle vu kaelat endruk ngam kael imuo
ngang nguk.' 44 Vanang dok ko kle sim ktua
talhar a re to endo ka pun ngang nguk tete
kat te: Mguak kle kya pum endruk ngat kael
imuo ngang nguk he kngarkie mang endruk
ngma kol a regesal mang nguk. 45 Mguak
kaeharom gi enang tok kam kolkol ekam
mu Teit kuon ma volkha ekam ko mu Teit
nam kaeharom a kolkha kam nan kim o
mia ruk ngat ho mi kut kernonho hak kar
endruk lyar kat. Va nma meng a kus kmerik
mang endruk ngam sim kut kaikkiem E
Nut karo pos kar endruk ngam lo sim kut
kaikkiem mar kat. Mguaka vle tok, he
mguera vle enang E Nut kles ruk ngma
kolkol ekam ngar Teit orom ngaro keknen
tok. 46-47 Mu sim pat na, enangthe mgua gia
khen endruk ngam kaelongtok mang nguk
va muk ormar, i o enangthe mgua gia khen
mulenar ruk ngma rere kar muk va muk
ormar tok kat, va mut lo kais hak kam kol a
keik ko mkor E Nut e. Ko si o vrong rhek kar
o kermia ruk ngam kaelha klol o takis kat,
va ngam kaeharom tok ngang ngarlenar

* 5:33: O Yuda ngma sovet kam re kvat o vrong tgoluk kmenserpagam ngaro tnangal. Ngma re kvat a volkha, a mmie, a rengmat to e Yerusalem va si ngaro ngairis ruk kuon malpgem mar kat va ngma re kvat mar kmenserpagam ngaro tnangal ormar.

mruo. [48] He ekam tok, mguaka srim E Nut
ka keknen, endo kam ya pum endruk ngat
vu kaelat muk. Va mguak or kam vrua tu
kim tang kam ya mang e, ko mgua ho mi
kut kaisis tgus kngae ka ngmeang orom a
keknen to endo kam kolkol ekam mu Teit
tkuon ma volkha, ko En tho mi kut kais tgus
kngae ka ngmeang."

6

Mguak Ngangreal Ngang Nguk Mruo Kam Lo Mrua Het Muk Kam Khenam Mularo Reha Ma Mmok

[1] "Enangthe mgua re kmeharom mularo
reha ruk ngang E Nut, va mguak ngangreal
ngang nguk mruo kam or kam mrua het
muk kam khenam mar ma mmok ko pum
o mia ngaro kerok mar kam vokong ngar,
matok mgua kle lo kta kol mula keik kuon
kim mu Teit to E Nut tkuon ma volkha."

E Yesus Ta Patter O Mia Mang Kam Nngiar Ngang Endruk Ngta Tu Kmo Tgoluk

[2] "Ii, ko enangthe ngia re kam nngiar
ngang o mia ruk ngata tu kmo tgoluk,
va ngiak or kmel votgem o mia orom a
nglung kmikkiem enang ko endruk ngakro
naprai alomin ko ngam kael votgem o mia
kmeharom gi enang tok orom a nglung
kun mnam o Yuda ngartaro rektor ruk
kam rere mnam mar va ko po pnes, o
mia kam mnor mang ngar he khover mar
tok. Lmien te, mar ngma vle tok arhe.
Vanangko, muk mguak or kam vle tok e,
ko kua havaeng nguk te, ngat her kut kol
ngarta keik vgum o mia ngatngae her tok
arhe. [3] Vanangko langto langto mnam muk
ngia re kam nngiar ngang o mia ruk ngata
tu kmo tgoluk, va ngior kam mas orom E
Nut kam tger ila ksienga kam vaeng o mia
ngok kim in kam kenang ngar ila ngaeha to
endo ko ya re kmeharom orom ila miktiek.
[4] He ekam tok, enangthe ipa nngiar la tvok
kim o mia ngaro kerok enang tok, va iTeit
to nma vokong ilaro reha ruk im kaeharom
mar la tvok tok, ner le kaen a keik ngang in
kmikkiem enang tok kat."

E Yesus Ta Patter O Mia Mang Kam Ngarkie (Lk 22.2-4)

[5] "Va tok kat, ko endruk ngaro naprai
alomin ngam vua svil kam sir ko pum o mia
he vua ngarkie ko pum ngaro kerok kun
mnam o Yuda ngartaro rektor ruk kam rere
mnam mar va ko po pnes kat, o mia kam
vokom mar tok kat. Ii, lmien ngma vle tok
arhe. Vanangko muk, mu or kam vle tok
e, ko kua havaeng nguk te, ngat her kut
kol ngarta keik vgum o mia ngatngae her
tok kat arhe. [6] Nangko yin langto langto,
ngiaka svil kam ngarkie, ngiak vaik kun
mnam ila rek yin tuk he kvat ila ngaegot
he kngarkie ko tok ngang iTeit to ngom lua
vokom, he En, to nma vokong ilaro reha ruk
im kaeharom mar la tvok tok, En ner le kaen
a keik ngang in kmikkiem enang tok kat. [7] Ii,
va mu or kam vua petpet o rhek kam hoger
mularo ngarkie ngang E Nut kat e. Pat he
nok muk o vrong rhek ruk ngat lua mnor
mang E Nut vor ko mar ngam vua petpet o
rhek ngang ngaro Nut ruk la ppiagar. Ii, ko
mar ngma petpet o rhek ngang ngar enang
tok, ekam ko ngma pat te, ngaro Nut ruk la
ppiagar ruk endruk ngara ngan vgum mar
ekam ko ngam vua petpet o rhek ngang
ngar gi enang tok. [8] Vanangko muk, mguak
or kam petpet o rhek ngang mu Teit enang
tok e, ko ta mnor mang o tgoluk ruk muta
tu kmar, ktar mang ko muma re kmaurur
kim mang ngar.

[9] He kmikkiem enang tok, mguak kle va
kngarkie enang ti:

'Ngor Teit tkuon ma volkha ila munik tho
mi kut laut hak.

[10] Va ngot kaurur kmin te, Yin kmaottam
ila svil mruo to mang ila tavgo kam
vaas kim o mia tgus mo mmie he
komor mar tgus kmikkiem enang ko
ye her aottam ila svil to mang ila
tavgo to kuon ma volkha ko ther
vaas kim endruk kuon ma volkha
enang tok kat.

[11] Va ngot kaurur kim yin kat te, Yin kmeha
vgum mor ma kolkha langto langto.

[12] Va ngot kaurur kim yin te, Yin kam lol
nguaro kerkeknen patgiang ngait-
ing kmikkiem gi enang ko ngot
lol ngorlenar ngaro kerkeknen ruk
ngat eharom mar ngang ngor pat-
giang ngaiting tok kat.

[13] Va ngot kaurur kmin kat te, Yin kmenser-
pagam mor kat kam lo mrua ngam
mor mruo ekam o ngaegom ruk
ngak pis kim mor kat. Vanang ngiak
kle va kpet mor petgim e Seten to
tho mi kut kernonho hak. [Ngiak

kaeharom tok ekam ko her Yindo
arhe ima vle ngnik ngnik orom ila
serppak kar ila mmok, va mor ruk
ilaro mia ngoma vle ku meorom ila
tavgo.]'

14 Ii, mguak ngarkie gi enang tok he klol mulenar ngaro kerkeknen patgiang ngaiting enang tok to mu Teit vat tkuon ma volkha ner kle klol mutakor patgiang ngaiting gi enang tok kat. 15 Vanang enangthe mgua lua lol o mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar, va mu Teit kat ner lua lol mutakor patgiang ngaiting he lua kikiangae mang ngar kat e."

E Yesus Ta Patter O Mia Mang Kam Paal Kmo Ol Ko Pum E Nut Kalo Keik

16 "Va mguak paal kmo ol ko pum E Nut kalo keik va mguak or kam mrua pis ormuk ma mmok ko pum o mia kat e. Pat he nok muk endruk ngaro naprai alomin vor ko mar ngam gia pis ormar mruo ma mmok ko ngam mia nho lnganngannes* kam kenang o mia te, ngata paal kmo ol ko pum E Nut kalo keik. Ii, lmien ngma vle gi enang tok arhe. Vanangko kua havaeng nguk te, ngat her kut kol ngarta keik vgum o mia ngatngae tok arhe. 17-18 Vanangko muk, mguak paal kmo ol ko pum E Nut kalo keik va mguak kle smia nho lsirei,† kmeharom tok la tvok o mia kam vokom muk he lua mnor mang nguk te, muta paal kmo ol e. Enang tok, mu Teit to ngom lua vokom, En nma vokong mularo reha ruk la tvok tok, to En ner le kaen a keik ngang nguk kmikkiem enang tok arhe."

O Mia Ngak Kaelpas Orom A Gol Ka Mten To Kuon Ma Volkha
(Lk 11.34-36, 12.33-34, 16.13)

19 "Va mguak or kmel mularo gol ngo pneik ktar ko pum mularo kerok he kaelpas orom mar mo mnam a mmie ta. Ko o soma ngma papaam mar va a mou ka groop nma kering ngar kam lpus va kle o ngauruvik ngat kais kat kam halker mularo rektor he kvaik kaururik kat. 20 Vanangko mguak kle va kael E Nut ktar ko pum mularo kerok he kaelpas orom En kun mnam mularo vurkul enangthe En muta gol ka pun to mut kaelpas orom kuon ma volkha. Ko ko tok kuon ma volkha, o soma va a mou ka groop ngint lo kais kam kering e, va o ngauruvik ngat lo is kam halker o rektor he kvaik kaurur kat e. 21 Ko ani tomhel to mut kaelpas orom kun mnam mularo vurkul te, mula gol ka pun, va her a tomhel to arhe mguera sovet kmel ktar ko pum mularo kerok kat.

22-24 Kmikkiem a papat to endo tok, a kalyie tang tlo kais kmel klo taip ngang ktar ko pum kalo keik kmeha ngang ngin tgus ko alomin e. Nove! Ko enangthe na re ka vle tok, va nera namlolo pum min kam ya pum tang, nang kle kernonho mang langto. I o ner kaeha lserppak ngang tang, nang kle kaitgung langto. Va kmikkiem enang tok, muk kat mut lo kais kat kam kaum kael E Nut va mularo gol ngo pneik ko pum mularo kerok tok kat e.

Kmikkiem a papat to endo tok, ilalo keik nginma khenam a mmok ngang in kat. Va enangthe ilalo keik nginp smia ya he kol a mmok, va ngir ho gia vle yin tgus hak orom a mmok, nang nop ke vur mhe ngang in orom a slommok e. Vanang enangthe ilalo keik nginp kle kernonho he lua kol a mmok va nginera ngae ho mi ktua slok hak, va yin ngir ho gia vle yin tgus hak orom a slommok, nang nop ke vur mhe ngang in orom a mmok kat e. He ekam tok, ngiak ngangreal ngang yin kam smia kol a mmok, matok koknaik ngira senkrip kim ke mmok to kun mnam yin ko ka mi mit msim ta kle mia vle te, a ho slommok hak he."

E Nut Nam Smia Tar Kalngunes
(Lk 12.22-34)

25 E Yesus ta re tok, to kle kreng kalngunes te, "Ekam tok, kua havaeng nguk te, mguak or kam vua ngaungputput mang mula ngorsang te, anito kmem, kmivie i o, oni tgoluk ruk mang mularo pkor kmegenkarik kat e. Pathe nok muta pat te, mularo olngaemik ngat laut he gi kir kim mularo ngorsang vor? I o, nok pathe mularo it ngata laut kir kim mularo pkor kat vor? 26 Mu vokom o iningol kuo kia gan na, ko mar ngam lua kap o tgoluk e,

* 6:16: O Yuda ngma vor pa ngaor he kaegenkar o it ruk ngma hahas kam mur kael vokngnes kuo mang ngar mruo ekam ko ngma paal kmo ol ko pum E Nut kalo keik. O mia ngma vokom mar tok, va ngata mnor te, ngma paal kmo ol enang tok arhe. † 6:17-18: O rhek ruk lsir ngta havae mang kam "Glot a ku kuo malpgem mar he koror ngaro leineik." O Yuda ngam kaeharom tok, kam sirei.

va ka lluol e. Va ngam lua kaelpas orom
o olngaemik kun mnam ngakro ngainir kat
e. Nove! Ngam lo kaeharom tok, vanangko
mu Teit to tkuon ma volkha nma klang ngar
mlol ge. To muk, muta pat nngia, E Nut
nma khen mar kam smia tar mar, nang kle
kikiangae mang nguk gi? 27 Mu havaeng dok
na, erieto mnam muk tkais kam vrua hoger
ka ngorsang mo mmie kam vur kta hok ko
enangthe nam vua ngaungputput mang o
vu tgoluk?

28 He ekam tok, kman ko mum vua
ngaungputput mang mularo it tok. Mu
pat mang o ngaergot ngakro rehi na, ko
ngam mrua sreng ngar mruo orom ngar-
taro sreng nngia? Ko ngam lua pum ngaro
katam kmegenkarik e. Nove. 29 Vanangko
kua havaeng nguk te, si e Solomon ko en
karo it ruk nma pasrengem en mruo ormar
ngaro vu kraen hak, vanangko en tlo kais
mang o ngaergot ngakro rehi ruk e. Ko E
Nut nma pasrengem mar kir kim e Solomon
ktaro sreng ruk endruk. 30 Ii, mu vokom
na, si o ngaergot ruk endri oguon mail
ngam gi vrua vle nong ke laut e, to hera
vui, to o mia ngam her gia ngampaei pmar,
vanangko E Nut nam sim ktua pasrengem
mar ge orom ngaro rehi enang tok. He
ekam tok, enangthe E Nut nma pasrengem
o ngaergot orom ngakro rehi enang tok,
va muta pat nngia? En tlo kais ge kam
smia tar muk orom o it kam pasrengem
muk tok kat kir kim mar? E-e, muk ri
arhe mut ho mi ktua kenhor mang E Nut
hak! 31 He ekam tok, mguak or kam vua
ngaungputput mang anito kmem va anito
kmiviem va anito kmegenkar kat. Ii, mguak
or kmel o tgoluk ruk endri ktar ko pum
mularo kerok tok, 32 ko her o vrong rhek
ruk arhe ngam kael ngaung mang o tgoluk
ruk endruk kmel mar ktar ko pum ngaro
kerok enang tok arhe. Nangko mu Teit to
tkuon ma volkha ta mnor he te, o tgoluk ruk
endruk muma tu mang ngar. 33 Ii, mguak
or kam vua riring ngar, nang mguak kle va
kael E Nut ka tavgo ktar pum mularo kerok
he ktagur pum E Nut ka ngaeha to kam srim
mar ko kim kalo keik, he nang ka tavgo to
endo kam vaas kim o mia kam komor mar
tgus. Ii, ngiak kael E Nut ka tavgo ktar ko
pum mularo kerok tok na, yek E Nut ner
kle kaen o tgoluk ruk endruk ngang nguk
kat. 34 He ekam tok, mguak or kam vua
ngaungputput tete mang o vnek ruk ngara
pagis koknaik kat ge, ko a kolkha langto
langto karo mur kut vnek mruo ge he mut
lo kais kam kaum klol mar tgus kun mnam
a kolkha to atgiang e. He ekam tok, mguaka
mnang endruk ngara pagis koknaik he ktua
paneng ngartaro mur kolkhek mruo. Mgua
kle gi pat mang endruk tuk ngat pagis kim
muk gi tete ta."

7

Mguak Or Kam Tutut Kam Mon O Mia Orom Ngaro Kerkeknen
(Lk 6.37-38, 41-42)

1 "Va mguak or kam tutut kam mon o mia
orom ngaro kerkeknen, matok E Nut nera
mon muk gi enang tok kat orom mutaro
kerkeknen kat. 2 Ko kmikkiem enang a vnek
to mut kael kam mon mulenar orom ngaro
kerkeknen tok, E Nut ner sim kut koripang
nguk kmikkiem a vnek to endo kais tok kat
arhe.
3 Ngola, im smia kellu mang kam vokom a
kvak to kun mnam inopia ka keik, nang lua
paptang a ho kla vgon ko pita keik mruo?
4 Hai-e, to yi kais kam smia nho nngia he
kmon inopia orom ka kerkeknen to ta vle
enang a gi kvak kun mnam ka keik, vgum
ita kerkeknen tok kat ko ta vle enang a ho
kla vgon kun mnam itang? 5 O-o mularo
naprai alomin hak! Ngiaka ktar khong a ho
kla vgon ko pila keik mruo na, yek yin kam
le smia nho kam le kpet a kvak to ko pum
inopia kta keik vat."

Mguak Or Kam Koham E Nut Karo Rhek Ngang Endruk Ngam Lua Svil Mang Ngar

6 To e Yesus ta koka ngang o mia kat te, "E
Nut tel a totu mang ka tavgo ko tkaenang
a gol ka pun, he ekam tok mguak or kam
koham E Nut ka gol ka pun to endo kmenik
ngang o mia ruk ngat kaenang o pendol,
matok nga kaesik he kle kaeknik kaelat muk
kirpapaam muk ka ngmeang. Ii, mguak or
kam koham E Nut ka gol ka pun to endo
kmen ngang o mia ruk ngat kaenang o
morek kat e, matok nga karkar mang he
kenekerik."

A Keknen To Kmaurur Kim E Nut
(Lk 11.9-13)

7 "Vanang mguak kaurur kim E Nut
mekam mekam mang o papat ruk mang ka

tavgo to endo he En ner kaen ngang nguk.
Ii, mguak riring ngar ge ko vgum E Nut
kat he En ner mrua khenam mar ngang
nguk. Va mguak vae ngok kim E Nut mekam
mekam, muk kam vaik ku meorom ka tavgo
he En nera koregot kim muk kam vaik. [8] Ii,
ta vle tok arhe ko ani mhel to nam kaurur
kim E Nut mekam mekam mang ka tavgo,
en nma kol ko mkor. Va ani mhel to nma
riring o papat vgum E Nut mekam mekam
mang ka tavgo kat, en nma pis mang ngar
ko kim En kat. Ii, va ani mhel to nma vae
ngok kim E Nut mang mekam mekam kat,
E Nut nma koregot kim en, en kam vaik ku
meorom ka tavgo.
[9] Ii, mu vokom na, erieto mnam muk tkais
kmen a kre ngang kalyie kmem enangthe
npa mnganang mang a bret. [10] I o nap kais
kmen a vim tang ngang kmem enangthe
npa mnganang mang a slang tang? [11] He
ekam tok, si muk ruk mularo kerkeknen
ngat ho mi kut kernonho hak, vanangko
mum kle sim ktua klang mu les ge orom o
tgoluk ruk lyar, gi ekam ko ngat gia mn-
ganang nguk mang ngar. Vanang muta pat
nngia mang mu Teit to tkuon ma volkha?
En tho lo kais ge kam ho ksovet kam klang
kles ruk muk tok kat orom o tgoluk ruk lyar,
gi ekam ko muma mnganang En mang ngar
enang tok kat?
[12] Yu! He ekam tok, oni keknen ruk muma
svil mulenar kam sim kaeharom mar ngang
nguk, va muk kat mguak sim kaeharom mar
ngang mulenar kmikkiem gi enang tok kat.
Mguak kaeharom gi enang tok ekam ko a
papat to endo ta vle te, mor o Yuda nguaro
pos va nguaro propet ngaro rhek nga pun
msim to ngata sir kuo malpgem."

O Mia Ngak Vaik Ku Meorom E Nut Ka Tavgo Ko Vgum E Yesus To Ta Vle Enang Ke Ven Ka Gu To Tkoka Kaut
(Lk 13.24)

[13-14] To e Yesus ta kta koka ngang o mia
te, "A ven to ta ktong o mia kmel mar ku
meorom E Nut ka tavgo, mar kam kol a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik, tvua kellet kmikkiem, he gi o mia
lgititge ngam kaikkiem kam pis ko vgum ke
gu he kvaik ku meorom ko tok. Vanangko
a ngaelaut langto ta klup kta gu tvua slai
he ka ktong o mia kam pis mnam a mhe
to kam kol a yor. A ngaelaut to enda
tkongeik kmikkiem, he o mia kavurgem
ngam kaikkiem kam pis ko vgum ka gu to
tvua slai. Vanang muk, mguak kaikkiem ke
ven to tkoka kaut."

A Koka To Mang A Ho Karo Miel
(Lk 6.43-44)

[15] "Va mguak ngangreal ngang nguk
mang o propet ruk la ppiagar ko ngaro
keknen ngat kaenang o pendol. Ii, ko mar
ngam pe gia ngam mang ngar kam mur kael
mar mruo enang o hip he kpis ko kmuk
enang tok kam kering mularo papat. Ngata
nho lya kuo mang ngaro pkor, vanangko
ngaro keknen ngat ho mi ktua kernonho
hak. [16] Vanangko mut kais kam vokom
ngaro keknen he kam mnor mang ngar,
gi enang ko muma vokom o hi ngaro miel
he ka mnor mang ngar tok kat. Ko o mia
ngam ngae lua tamar o paslura ko vgum
o kosmur e. Nove. Va o mia ngam ngae
lua tamar o gaenip ko vgum o gigi kat e.
Nove. [17] He kmikkiem enang tok, o hi tgus
ruk lyar ngam kaehi orom ngaro miel ruk
ngta ya kat. Ii, nang o hi tgus ruk nong
lyar ngam kle kaehi orom ngaro miel ruk
nong lyar kat. [18] Enang tok, a ho to a yar tho
lo mi kais hak kmehi orom karo miel ruk
nong lyar e. Va a ho to nong a yar tok kat
tlo is kmehi orom karo miel ruk lyar kat e.
[19] He ekam tok, o hi ruk ngam lo kaehi orom
ngo miel ruk lyar, o mia ngam kovverik he
kngam mar oguo kia paei. [20] Ii, va mguer
kais kam mia vokom o propet ruk la ppiagar
ngaro kerkeknen he kam mnor mang ngar
tok kat, gi enang ko muma mnor mang o hi
ruk nong lyar ko ngam kaehi orom ngaro
miel ruk nong lyar kat."

O Mia Ruk E Yesus Nera Klai Mang Ngar Te, Tlua Mnor Mang Ngar
(Lk 12.25-27)

[21] "Ii, kua mien tok arhe ko mguak or
kam pat te, o mia tgus ruk ngam gia kvam
dok te, 'Ngoldaip, Ngoldaip,' ngara vaik ku
meorom E Nut ka tavgo e. Nop hak! Gi o mia
ruk ngam sim kut kaikkiem E Titou to tkuon
ma volkha ka svil, her gi mar ruk arhe ngara
vaik ku meorom ka tavgo. [22] Enang tok,
ko mnam a kolkha to a kser kim, o mia
kavurgem ngar kaur kim dok te, 'Koldaip-o,
te kom lua havaeng o mia mang yin orom ila
serppak gi? Va kom lua kerer o kool orom
ila serppak kat gi? Va kom lo kaeharom
o reha kavurgem ruk lserpgue hak orom

ila serppak kat gi?' Ngar kaur kim dok
tok [23] vanangko ngora likim mar lsir pum
ngaro kerok he ka klai mang ngar te, 'Ko
ngae ho lo ktua mnor mang nguk hak! He
mu ehenok petgim dok, muk ruk mum kael
mularo yaik ngang E Nut he kaeharom o
keknen ruk ngat ho mi kut kernonho hak.' "

A Koka To Mang Alo Mhel Kalo Mten Lomin
(Lk 6.47-49)

[24] "He kmikkiem enang tok, endruk ngma
lol kuaro rhek ruk endri he kaikkiem mar
mekam mekam ngat kaenang a mhel to te
smia ngangam kim ko tsim kaeharom ka
rek to tvua serppak ko thong a nho ngku
hak he kvat o ngtek ko engnang a kre to
klalaut kun mnam a mmie. [25] Ta hover
krum, to a ngausgi tsi kaol he ka spom ka
rek klik va a kus tsi kaerik he a ye tkottek to
ka lel ta klung engnang ka rek he kaegom
kam kol, vanangko tlo kais kam lget e,
ekam ko karo ngtek ngat gi serppak ngae gi
ringring hak ku engnang a kre kun mnam a
mmie ko tsim kut papuntom hak.
[26] Vanang endruk ngma vongnek kim
kuaro rhek ruk endri, nang kle gi kaengnam
mar, mar ngat kle kaenang a mhel to tlo
smia ngangam kim en ko tlo sim kaeharom
ka rek ko tgi ngam kuon ma vui. [27] Thover
krum to a ngausgi tkaol he ka spom ka rek
klik va a kus tkaerik he a ye tkottek to ka lel
ta klung engnang ka rek to her gia kvet kol
kngorom ngatngae."
[28] A mumu ta vle kvongnek kim E Yesus
karo rhek ko ta patter mar ormar tok knop,
to ngate sei kmit ngaongtok kim karo rhek
[29] ko en tle ktua patter mar orom kta serp-
pak mruo to yok gi, nang nong orom ke
serppak to mkor o pattermia kmo pos e.

8

E Yesus Tkaeharom A Mhel Pum Ka Yor To
A Lepra
(Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)

[1] E Yesus ta rum karo rhek kuo kia vul, to
thera grung kpis ku, va o mumu ngta veet
kaikkiem kat. [2] Ngta ngae va vgum a mhel
to tkol a yor to a lepra ko tpis ko kim e
Yesus he ktubulkek ku penharom he kaurur
kim te, "O, Kolaip, enangthe ngia svil va yi
kais kmeharom dok, he dok kam kta vle la
mmok ko pum E Nut kalo keik kat."
[3] To e Yesus ta tuom ka ktiek he gi kae-
hang va gia reng te, "Mare, kua svil! Ila
vok na ngae gia mmok." A gi hi to tgia re
tok, ka yor ther gi nop kuo mang ngatngae
va ther ngae gi mmok ko pum E Nut kalo
keik kat. [4] To e Yesus thera reng te, "Ngiak
or kam havaeng a mhel tang hak mang a
ngaeha to ko eharom ngang yin. Vanang
ngiak kle va kngae ngok kim a pris tang,
en kmehehang yin, en kam tting mang in
te, lmien te, yi ho mi mmok kat ko pum E
Nut kalo keik. Ngiak kaeharom tok, to kle
kngae ngok mnam E Nut ka maksien kam
nngiar ngang E Nut, kmikkiem enang ko e
Moses ka pos langto ta keknen tok mang a
yor to endo ko yi her ottek mnam he. Ngiak
kaeharom gi enang tok, nang o mia ngaro
ngaongtok kmisis mang yin te, lmien te, yi
ho mi mmok kat ko pum E Nut kalo keik."

A Mhel To En A Vrong Rhek Langto Yok
Tkor Mnam En Mang E Yesus
(Lk 7.1-10; Yn 4.43-54)

[5] E Yesus teharom tok, to her kle kngae
kpis kvaik kun mnam a rengmat to e Ka-
parnam. Ko tok a mhel to en a vrong rhek
langto tpis ko kim he kaurur kim te, en kam
turang. En lRom nga ngaomevek ka rkan
langto ngalaip. [6] Tpis to kreng te, "Koldaip,
kolkayie langto ta kru ku mrek ko te sei kam
nganngannes hak orom ka yor to a gigruk
ko tngae ho mi kut panaem hak."
[7] E Yesus ta ngnek tok, to koripang te,
"Yu, ngor kaikkiem yin ngok mrek he kae-
harom ilkayie, en kam kta ya kat."
[8] Va a mhel to endo tkoripang te, "O-
o, Kolaip dok klo vu eveep is miik, yin
kam mrua ppir miik kmaol ngte kim dok
e. Vanangko ngia her gia mon a re ke
vgon tang, yek kolkayie ka yor na her gia
ngan vgum yin he knop kuo mang. [9] Yi
kais kmeharom tok, ekam ko gi enang dok
kat koma ngan vgum endruk ngta laut va
ka nho mang dok, vanang le kreng endruk
ngma kar va tomten mko meorom dok kat
ko kua nho kmar va mar ngam her gia ngan
vgum dok kat. Ko kom re gia reng a mhel ta
te, 'Ngae,' va en nam her gia ngan vgum dok
he kngae. I o kom re gia vaeng a mhel to en
tko gut te, 'Aol, ngte kim dok na' va en nam
mi kaol ngte kim dok. Va kom re gia reng
kolkayie kat te, 'Eharom a ngaeha ta,' va en
nam her gia ngan vgum dok he kaeharom."
[10] E Yesus ta ngan karo rhek ruk endruk
ko ngat kaeti te, tvu kor mnam en mang en

tok, va tho mi kut senkrip hak, to kreng a
mumu to ta veet kaikkiem te, "Kua havaeng
nguk te, a mhel ta en tpua vle te, en a vrong
rhek langto tvu kor mnam en mang dok
hak, vanang si kun mnam muk lIsrael lsir
hak klo vur pis mang tang ko tkor mnam
en mang dok enang ti e. [11-12] Ii, ta sir tok ko,
kua havaeng nguk te, tennik, muk lIsrael,
E Nut ther ktar kmon muk mang mularo
ngaekmol ruk mguak lol ko mguak tuur
kun mnam ka pnes to nera kpom mnam a
kolkha to ka tavgo nak komor o mia tgus.
Vanangko o vrong rhek ngar le kottek ko
mnam a mmie kalo ngaiting ruk ngma nku
va ngma nkuon he kaum kam liepum muk
kam lol mularo ngaekmol ko tok, mar kam
kle ktua tuur mnam E Nut ka pnes kar e
Ebrehem va e Isak va e Yakop. Ii, ngara pis
enang tok he klol mularo ngaekmol kam lol
ngang ngar mruo, nang E Nut ner kle ktua
likim muk ruk ta ktar mon muk kam vle ku
meorom ka tavgo, kngam muk ngku mnok
ma slommok petgim karo mia ruk ka tavgo
ta komor mar. He enang tok, mguer kle va
ka vle ku mnok he ksovet kmeteti he khem
mularo ngnorok mo kmar."

[13] E Yesus thavae tok ngang a mumu
to endo knop, to kle kreng lRom nga
ngaomevek ka rkan langto ngalaip to endo
te, "Ngiak ngae he, ekam ko ngor kae-
harom ilkayie kmikkiem enang ko yi her
kor mnam yin mang dok kmeharom tok
arhe." Thavae tok ko kim a mhel to endo,
nang ko mrek kalkayie ther gi ya ngatngae
gi kun mnam ke vgon to endo ge ko e Yesus
ta re tok.

E Yesus Tkaeharom E Saimon Ka Snerip To A Vlom Pum A Manakain

[14] Tie ma kolkha langto e Yesus ta vaik
kun mnam e Pita ka rek va tvokom e Pita
ka snerip to a vlom ko ta yayor he ka kru ko
ma hep ko a manakain ta ngae kun mnam.
[15] Tpis ko kim a vlom to endo he gi kaehang
ka ktiek va a manakain ther gi nop kun
mnam hak. To a vlom to endo ther gia hop
ku to hera krong o ol ngang.

E Yesus Tkaeharom O Mia Kavurgem Pum Ngaro Yor Ngo Mamten

(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

[16] To mnam a kolkha to endo gi ko a
kolkha ther vaik he, va o mia kavurgem ruk
o kool ngat viging ngar, ngarlenar ngata
plalam mar kam pis ngok kim e Yesus. Va
e Yesus tkaeharom mar orom ka re ke gi
vgon kam kerer o kool mnam mar. Va tkae-
harom langto langto tok pum ngaro yor
ngo mamten tgus. [17] Vanangko E Yesus nam
kaeharom o reha ruk endruk kmaottam E
Nut ka propet to e Aisaia karo rhek ko e
Aisaia ta ktar kpavap mang ormar te:

"Nguaro nganngannes va nguaro yor
en mruo tmur petik petgim mor."

O Mia Ngma Ketoptop Kmikkiem E Yesus

(Lk 9.57-62)

[18] To e Yesus ta tar ko o mia ka ho vurgem
hak ngta gun mang, to thera reng kaln-
gunes kam poe kenker a ngaenker ngoguon
pa ngaiting to ngkun kuon. [19] E Yesus tre
kam kar mnam a langail va vgum a patter-
mia kmo pos langto ko tkaol kpis ko kim he
kreng te, "Pattermia, ngor mi kaikkiem in
ngok mnam oni mhetor tgus ruk ngiak ngae
mnam mar."

[20] Va e Yesus tkoripang te, "O-o, yi her
ketoptop kmikkiem dok he, ko si o pendol
ngartaro nhotor ruk kmonit mnam mar, va
o iningol ruk kuon kia gan ngaro ngainirik
kat, vanang A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha nop ke vur ngaekam tang ngang, en
kam vur konget ka sai e."

[21] E Yesus ta re tok, to kalkayie langto
vat thavaeng te, "Kolaip dok kat, vanangko
ngiaka ktar gi vur orim dok na, he E Titou
na yor na, he ngua eguyang, to endo yek
ngua le kaikkiem yin kat."

[22] Va e Yesus, tkokheng te, "Nove! Ngiak
kaikkiem dok gi tete ha, he mnang o mia
ruk ngara yor he koknaik lua kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
mar kam mrua kaeguyang ngaro mur yoror
mruo."

E Yesus Ta Kser A Kalivurvur Ko Tkaenpgam A Ngaenker

(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

[23] E Yesus thavae tok, to ta kar kun
mnam a langail to endo he kalngunes ngat
kaikkiem kam kar kun mnam kat. [24] Ngta
ngae va ngat lua mnor te, a tomhel tang
nera pis kim mar e. Ngata poe kpoe,
va vgum a kalivurvur ko tkaenpgam a
ngaenker he o vlung ngta klung engnang
a langail he ksovet kam karir nkun mnam
va a li ta klang kat he ta re kam ho gia
vvuo ormar hak. Vanang e Yesus tonit. [25] To

kalngunes ngata ngae ko kim he kvotgem to
khavaeng te, “Ngoldaip, ngiak sulgim mor
ko ketasuo mor kam vvuo he.”
26 To e Yesus ta psom mar te, “Her muk
ruk arhe muk ruk mut ho mi ktua kenhor
mang dok hak! Kman ko mute ksei kam
gor?” To ta kle khop ksir he gia rere kam
kser a ngausgi va o vlung, to ngint her mia
nop to ngae gi nning.
27 To kalngunes ngta vokom tok, to ngat
ngae gi mrua sor kmar kim, to hera mo
mnganang ngar mruo te, “Hai-e! Ani mhel
ta, ko si a ngausgi va o vlung ngata ngan
vgum kat ge?”

E Yesus Ta Kerer O Kool Ruk Kun Mnam Alo Mhel Alomin

(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

28 To e Yesus mar ngata poe kngae kpis
ko mnam a mhe to mkor lGadara ogut
pa ngaenker ka ngaiting to tigut. Ko tok
alo mhel ruk o kool ngat kaenvevem min
nginma vle kun mnam o nhotor ruk mkor o
yoror. O kool ruk ngata viging ngin ngat ho
mi kut serppak hak kun mnam min he o mia
ngma gor kam ngongae ekam a ngaelaut
ka vgon to ko rkieng ngin. To alo mhel ri
ngint kottek ko pum nginalo nho ruk mkor
o yoror he kaol pis ko kim e Yesus ko va
ngaenker. 29 Nginta pis ko kim, va vgum a
koot langto kun mnam langto mnam min
ko ta rere klik te, “E Nut Khal Msim to yin
he ngot lua mtom yin kam pis ktoop kim
mor mo e. Va kman ko ya kaeloong mnam
a kolkha to E Nut tmur el kmen a kapnes
ngang ngor ruk o kool he kpis moti kam
kering ngor tete?”
30 Vanang, ko tok rkieng ngar, o morek
nga murgun to klalaut ngta hohek ko
rkieng a veik ka ngaiting. 31 To o kool ruk
ngata viging ngin ngta kle kaurur kim te,
“Enang ko ngiak pet mor petgim alo mhel
ri va ngiak meng ngor kam vaik kun mnam
o morek ruk ngata hohek ko guon ho.”
32 Ngata re tok, to e Yesus ther gia reng
ngar te, “Yu, mguak ngae he!” Tgia re
enang tok, to ngat kottek mnam alo mhel
ruk enngindukk, nang kle kngae kviging o
morek. Ngata viging ngar, va vgum o
morek tgus ko ngat her gia kolaspa kam
sap ngpirik ekam a veik kam ngae kpis
kvuvvuo kun mnam a ngaenker kyayor tgus
ngmeang. 33 To o toot kmo morek ngta
ngorpok ngok mnam a rengmat ka pun he
khavae mang o morek va mang alo mhel
ruk o kool ngat viging ngin kat. 34 E Yesus
ta vle ko tok, va vgum o mia kavurgem ruk
kun mnam a rengmat to endo ko ngat hera
veet kpis ko kim kam vokom. Ngata vokom
ko tok, to ngat kaurur kim, en kam ehenok
petgim mar, he lo kta vle ko mnam nga mhe
kat.

9

E Yesus Tkaeharom A Mhel To Ka Vok Tgus Tyor

(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

1 To e Yesus mar ngat her kta kar mnam a
langail he kta kenker a ngaenker to le kngae
kvaar mnam ka rengmat msim. 2 Ngata pis,
va vgum o mia ko ngta kokol a mhel langto
orom ka hep ko ta kru mnam ko ka vok
tgus tyor. Ngat pis ngok kim e Yesus va e
Yesus tvokom mar ko ngat vu kor mnam
mar mang en enang tok, to thera reng a
mhel to endo te, “Kambis, ngiak sirei na, ko
dok mruo ko lol ilaro kerkeknen patgiang
ngaiting he kikiangae mang ngar hak.”
3 E Yesus ta re tok, va vgum akuruk mnam
o pattermia kmo pos ko ngata rere kun pge-
gom mar mruo te, “Hai-e, en ta kerrereng E
Nut ka munik enang tok arhe!”
4 Nangko e Yesus ther tar ngaro papat
ko ngat vua rere porom mar enang tok,
to ta kle ka mnganang ngar te, “Kman
ko mularo vurkul ngma tagur pum o ker-
papat ruk endruk he ka mngan pum kua
serppak to kam lol o mia ngaro kerkeknen
patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar
tok? 5 Ani ngaeha to ta koppet kam khenam
ma mmok? A ngaeha to kam gi reng a
mhel ta te, ‘Ko lol ilaro kerkeknen patgiang
ngaiting,’ i o endo kam mi kaeharom a mhel
ta, he en kam mia hop he kngae ko pum
mularo kerok? 6 Vanangko tgia ya kat e, ko
ngor mia khenam ma mmok ngang nguk te,
E Nut tmi kaen a serppak ngang A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha to dok, dok kam lol o
mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting mo
mmie he kikiangae mang ngar.” Thavaeng
ngar tok, to her gia reng a mhel to ka vok
tgus tyor te, “Hop he, tolpum ila hep he
kngae ngok mrek.” 7 E Yesus tgia re tok, to a
yor to endo ther gia hop sir he kngae ngok
mrek. 8 Nang a mumu to alautar tvokom

tok, to a pagor ta komor mar. To ngat hera guyaya pum E Nut mang ko ther mi kaen a serppak ka mten to endo tok ngang o mia.

E Yesus Ta Vaeng E Matyu
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

9 E Yesus teharom tok, to hera parem a mhe to endo to kta ngae va tvokom a mhel langto ka munik e Matyu ko tkorsang kun mnam o kermia ruk ngam kaelha klol o takis nga rek to kmelpas mnam. E Yesus tpis ko kim to kreng te, "Ngiak kaikkiem dok!" To e Matyu ther gia hop to her gi kaikkiem.

10 Kam ngae, to mnam a kolkha langto e Yesus kar kalngunes ngta kaum kaemik kun mnam e Matyu ka rek. Va o kermia kavurgem ruk ngam kaelha klol o takis kar o Yuda akuruk, endruk o Yuda ngalmialaol ngma keyang ngar ko ngam lo sim kaikkiem ngaro keknen, ngata kaum kaemik ko kim e Yesus kar kalngunes kat. 11 To o Parisiau ngata vokom ko e Yesus tkaum kaemik kar mar tok, to hera kirhek pum e Yesus kam palsie kim kalngunes te, "Kman ko mula pattermia tkaemik ko kim o kermia ruk ngam kaelha klol o takis kar o Yuda akuruk, endruk ngolmialaol ngma keyang ngar ko ngam lo sim kaikkiem mor o Yuda nguaro keknen?"

12-13 E Yesus ta ngnek tok, to tle ktootkinre kmoripang ngar te, "Muk, mguak lol o papat mang E Nut ka re to enda na, he smia ngangam kim muk ekam, ko E Nut ta re orom karo mur rhek mruo te, 'A keknen to koma mtom ta vle ti te, muk kam mrung mulenar, nang nong mang endo kam gia nngiar ngang dok kun mnam kua maksien e.'

Ii, mgua smia ngangam kim muk ekam o rhek ruk endruk ko 'A mhel to nam kaeharom o mia nma vle mang endruk ngo yor kmeharom mar, nang nam lua vle mang endruk ngat gia ya e.' He gi enang tok kat, ko her pis mo mmie kam vle mang endruk o mia ngma keyang ngar pum ngaro kerkeknen, he nang dok kam tger mar kmitgung ngar. Nang klua pis kam vle mang endruk ngam mrua kansgum mar mruo kam pat mang ngar mruo te, ngaro keknen ngat ho mi kut sir hak ko pum E Nut kalo keik e."

O Parisiau Ngata Mngan Pum E Yesus Karo Keknen Ruk O Gunngae
(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

14 E Yesus ta hivuo kmemik vop, to e Yoanes kalngunes vat ngata pis he le kta mngan pum e Yesus mang ngaro keknen ruk nkong ngar tennik kat te, "Ngua keknen to kam paal kmo ol nkong ngar tennik, nang nong lgunngae nkong ngar tete e. He ekam tok, kman ko mor kar o Parisiau ngom kaikkiem ngua keknen to nkong ngar tennik, endo kam paal kmo ol tgus ko pum E Nut kalo keik he smia ngarkie ngang, vanang itlengunes ngam kle kaeharom a keknen to a gunngar ta yek, endo kam venu mang a ngaemik?"

15 Va e Yesus ta tootkinre ngang ngar kam re lkoon mang ka yor mruo te, "Mnam a kolkha to msim ko a mhel tkaenkim ktavlom, klenar ngat lo kais kam gia mrung en he ktivik pum en e. Ho mi kut nop hak. Ko o kolkhek ruk kam tivik mnam mar ngrok ge. Ngara pis ko ngaka vret a mhel to endo mkor kalngunes, yek endo yek, kalngunes ngara mrung he ktivgim ko yek."

16 Ta tootkinre tok knop, to kle kaenserpagam ka papat to endo mang en mruo kat te, "Mu vokom na, a mhel nam lua vatvat a yet ka kae to a gunngar engnang endo ka sgan e, matok naka plum va ka kae to a gunngar nera vui to kaursie to kait endo ka sgan to kle ho gi kael a pammok a ho laut hak kir kim endo tesgun ko ta vatvat. 17 Ii, va ngam lo kaeharom a ye to a vaen, endo a gunngar kun mnam ka merrip ko ka sgan kat e, ko a merrip to ka sgan ta karrai he nera khir. Ngam lo kaeharom tok, ekam ko a vaen ka serppak, ko nak hop kun mnam ka merrip ner kaur mang ka merrip to endo ka sgan he khalker. To a vaen nera gussuk. He enang tok, a vaen ka merrip nera kernonho ekam ko nera khir va a vaen nera gussuk kat. Nove, o mia ngam lo kaeharom tok e. Ngam kle va kaeharom a vaen to a gunngar kun mnam ka merrip to a gunngar kat ko tgi kongeik, nang min tgus kam vle lya."

E Yesus Ta Hover E Yairus Ka Kvek Va Kaeharom A Vlom Langto Pum Ka Yor To A Vaeip
(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

18 E Yesus ta rere kngae tok, va a taip langto nma nho mang o Yuda ngarta rek to

kam rere mnam tvaik kun mnam e Matyu
ka rek he kpis ko kim e Yesus ktubulkek ku
penharom he kaurur kim te, “O-kola-o, ko
kvek te gnua yor tete ta, vanangko ip kaol
he gi kaehang va nap kais kam kta hop he
kta vle kat.” 19 To e Yesus ta hop to en kar
kalngunes ngat hera veet kaikkiem.

20-21 Ngata ngae ekam a ngaelaut va vgum
a vlom langto ko ta pis ko kim. A vlom ta, ta
kerkolkol vgum a yor to a vaeip kais mang
o pnes ruk loktiek hori orom alomin. Tmur
kor mnam en mruo te, “Enangthe ngua re
gi vur ehang si ka yet va ngor gia ya he.” To
ther gia knaek ekam e Yesus kpis to gi vur
ehang ka yet ke gi gu mko ge.

22 A gi hi to tehang tok, a vlom to endo
ka yor ther gi nop ngatngae. To e Yesus
thortgi he kvokong to kreng te, “Kolkheng,
ngiak sirei na ko ye her ya he, ekam ko ya
kor mnam yin mang dok.”

23 Kam ngae, to e Yesus ta pis kvaik kun
mnam a taip to endo ka rek va kvokong alo
mumu alomin ko langto ngat hupum ngaro
ngaesong kam khenam nga mamrung ma
mmok va langto ngat kael a halum kmaee
klik. 24 Tvokom o mia tok, to hera reng ngar
te, “Mu ehenok ko, ko a vlom sie to enda
tlua vle enang a mi yor e. Tgia vle enang a
kalyie to tgi onit ko ner kta hop kat.” Ta re
tok, va o mia ngat le gia kol a klel orom. 25 To
e Yesus ta havaeng o mia kmottek ngogu
mnok knop, to ta kle kvaik ogun ko tok ko
ngat ngangater a yor ko ma hep. Ii, tmi yor
hak he, vanangko e Yesus ta kle ka kpom a
vlom sie to endo ka ktiek ge. Ta kpom ka
ktiek to a vlom sie to endo ther gi kta hop
sir kat he. 26 He ekam ka ngaeha to tok, a
re to mang e Yesus ka munik ta senkir he
kvaas kim o rengmat tgus kun mnam a mhe
to endo.

E Yesus Tkaeharom Alo Vivisker

27 E Yesus tkaeharom a vlom to endo
knop, to le kparem a mhe to endo to kngae
va alo vivisker aloruk ngint kaikkiem kngae
he kvui orom ekam a ngaelaut te, “O-e Devit
Kaes to yin, ngiaka mrung nguo vanie.”

28 Nginta vui orom kngae tok, to e Yesus
tpis kun mnam a rengmat langto he kvaik
kun ma rek va alo vivisker ri ngint kaol
ngok kim to ta mnganang ngin te, “Nngia
orom mae, met kor mnam mae mang dok
te, ko kais kmeharom mealo keik, mae kam
nho kat?”

Va ngint koripang te, “Ge, mare
Moldaip.”

29 To e Yesus tkaehang nginalo keik he
khavaeng ngin te, “Kmikkiem enang ko
meta kor mnam mae mang dok tok ko
kaeharom mae he.” 30 E Yesus tgia re tok,
to nginalo keik ngint ya he nginta nho.
To e Yesus ther kaen a re lserpgar ngang
ngin te, “Meak or kam havaeng a mhel tang
mang kua ngaeha to enda.” 31 Puoo, ngint le
kottek va kle senker a re mang en kngae kun
mnam a mhe to endo tgus.

E Yesus Ta Kerer A Koot To Tim A Mhel He Kvat Ka Gu

32 Enngindukngint kottek he kngae to o
mia ngat le kpis orom a mhel to a koot tim
he kvat ka gu to le kael ko kim E Yesus vat.
33 To e Yesus ta kerer a koot petgim a mhel
knop, to a mhel to endo ka gu ta mrer he kta
rere kat. Va a mumu to ta vle ko kat ngat ho
mi kut sor kmar he kre te, “O reha lserpgue
ruk endri ngot lo vokom mar tennik kais
mang tete mo mIsrael.”

34 Vanang o Parisiau ngat kle ktua
kokheng a mumu kam kerrereng e Yesus
te, “O-o, o kool ngalaip ka serppak ta ti
arhe a mhel to enda ta kemmeng kam
paeim a mhel to endo orom ti he kerer karo
valngneik mruo ruk o kool.”

E Yesus Kalngunes Ruk Kmeharom Karo Reha, Mar Lgititge

35 E Yesus tkerer o kool knop to le kaelha
kvaik kottek kun mnam o rengmat laol va o
rengmat ngaro maksien he kaelha kpatter
o mia kun mnam o Yuda ngartaro rektor
mruo he ka knovvur orom e Seten ko E Nut
ka serppak tkir kim ekam ko E Nut ka tavgo
tpis he komor o mia. Va tkaeharom o mia
pum ngaro yor ngo mamten kat. 36 Nma
ngongae tok, he kvokong o mumu to nam
ngae sei kam mrung ngar, ko mar, o mia
ngam gi vrong kol a regesal mang ngar he
ngam lo kais kam mrua toot mang ngar
mruo e. Ii, mar ngta vle enang o sipsip
ruk nop ngar teit ngang ngar kam toot
mang ngar. 37 E Yesus tvokong ngar tok,
to tkoka ngang kalngunes mang o mia ruk
enang endri te, “O mia ri ngat kaenang E
Nut ka loot to ther tettek he, he kpaneng
o mia kam lluol mnam, ko o mia ri ngat her

gia toot he kpaneng endruk kam havaeng
ngar mang E Nut ka tavgo. Ii, o mia vang
kun mnam E Nut ka loot ngat tettek tok,
vanangko o mia ruk kam lluol mnam ka
loot, mar lgititge e. 38 He ekam tok, mguak
kaurur kim E Nut to ta nho mang ka loot
to orom mar, En kmen a re ngang karo mia
mruo kam meng ngar kam lluol kun mnam
ka loot."

10

E Yesus Ta Mon Karo Aposel Ruk Loktiek Hori Orom Alomin
(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

1 Tie ma kolkha langto e Yesus ta vaeng
kalngunes ruk loktiek hori orom alomin
ngok kim he kaen a serppak ngang ngar, he
nang mar kam kerer o kool va kmeharom
o yor ngo mamten tgus kun mnam o mia
orom.
2 O aposel ruk loktiek hori orom alomin
ngaro munik endri: endo ktarang orom
e Saimon endo ngma mon kat te, e Pita,
en kar knopia e Andru;
e Yems to e Sebedi khal kar knopia e
Yoanes;
3 e Pilip kar e Bartalomius;
e Tomas kar e Matyu to nam kaelha klol
o takis;
e Yems to e Alpias khal kar e Tadius;
4 e Saimon, endo mnam a valngan to
mkor o Selot, endruk ngma mon mar
kat te, o Kananea, kar e Yudas to
nkong mIskariot, endo thortgi mang e
Yesus kmel ko maktiegom o mia.

E Yesus Ta Meng Karo Aposel Ruk Loktiek Hori Orom Alomin Kmeha
(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

5-6 Her mar ruk arhe e Yesus ten a serp-
pak ngang ngar to her smia papsim mar
he kmeng ngar orom karo rhek ruk endri
te, "Mguak ngae ngok kim lIsrael tuk ko
ngta vraik petgim E Nut kam vle malha-
genmok mang vgum ngaro kerkeknen he
gia vle enang o sipsip ruk ngta sosop he gi
vrong kaolol ko nop ngaortek ngang ngar
kam toot mang ngar. Vanang mguak or
kam ngae kun mnam o vrong rhek ngaro
mhetor. Va si kun mnam a rengmat tang
ko mkor o Samaria kat, va mguak or kam
vaik kun mnam kat. 7 Mguak ngae va mgua
smia polger o rhek ngang ngar te, 'E Nut
ka tavgo ther mi pis he ka vle mo pgegom
muk he.' 8 He mguak kaeharom o yor va kta
hover o yoror kam kta hop kat va kaeharom
o yor ruk o lepra, mar kam kta nho lya
kat ko pum E Nut kalo keik va kerer o kool
ruk ngat kaim o mia. Kuaro reha ruk ko
eharom mar ngang nguk tesgun kam ring
ya mang nguk ormar kom lua krum kua
serppak ormar kim muk e. Va kmikkiem
enang tok, muk kat mguak kaeharom kuaro
reha ri tgus ngang o mia kam ring ya mang
ngar orom mar tok kat he lua krum kua
serppak ormar kim mar kat e. 9 Ii, va mguak
or kmeha kim o tgoluk akor ngang nguk
ko mguak ngae. Mguak ngae va mguak
or kmeha kim o krek kun mnam mularo
psang to muma kleng mularo vgondik orom
mar. 10 Va o nharok va si o varkie kat, a kop
va a ngaelpas kat. Mu or kmeha kim mar
kmikkiem ko kua havae, ekam ko o mia ruk
mguer kaeha ngang ngar, mar ngak kaeha
vgum muk ormar.
11 Va mguak ngae kpis mnam ani rengmat
to, ani maksien to, va mguak ring a rek kteit
tang ko karo keknen ngat vua ya, en kam
ngatkal mang nguk kam vle ko kim na, ko
en tkais kmeha vgum muk. Her endo arhe
mguaka vle ko kim kais ko mguak parem a
rengmat to endo. 12 Mguak pis kun mnam
a rek to endo va mguak kaenpaeim a rek
kteit. 13 Va enangthe a rek kteit nak ngatkal
mang nguk enang tok, va mularo rhek ngak
kael mit ko kim. Vanang enangthe na lua
ngatkal mang nguk va mularo rhek nga lo
kais kmel mit ko kim e, ngak kaeknik ko
kmuk. 14 Vanang enangthe a rengmat i o, a
valngan langto nga lua ngatkal ekam muk
kam vle ko kmar i o, kam lua ngan vgum
muk kat va mguak kaureik he kngetmmie
ko vgum ngaro rektor i o, ko va rengmat
ka gu kam rpem a mmie ka ngaor to ta
vat engnang mularo nharok. Ii, mguak
kaeharom tok to le klapsam a rengmat, i
o a rek to endo. 15 Kua mien ha, mguak
kaeharom tok arhe ko kua havaeng nguk
te, ner vur kongeik ngang o kermia ruk
lSodom va lGomora mnam a kolkha to ngak
sir ko pum E Nut kalo keik. Vanang a
rengmat to na lua ngatkal mang nguk, ner
ho mi ktua kernonho ngang hak."

E Yesus Ta Rere Mang O Vnek Ruk Ngara Pagis Kim Karo Aposel
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

16 "Muk ruk mut kaenang o sipsip ruk o
sital, mu vokom na, kua meng nguk kun
pgegom o mia ruk ngat kaenang o pendol
kam polger o rhek mang dok. Mguak ngae
he kting kim mar, va mguak sim kut kael
ekmuk mang ngar enang o vimol, nang kle
kya pum mar kat ge, enang o gennes ruk
ngma ya mang nglenar kat.
17 Kmikkiem enang tok, mguak smia
ngangreal ngang nguk mang o mia ko
ngar kael muk ko maktiegom endruk ngma
vongnek kim o rhek, he ngara kirmekon a
khap mnam muk kun mnam o Yuda ngar-
taro rektor ruk kam rere mnam mar 18 her
vgum dok arhe. He ko tok, mgua hera
polger o rhek mang dok ngang ngar. Ii,
va ngar kait muk he ka srim muk ko kim
o taven va ko kim lRom ngalmialaol vgum
dok tok kat, he ko tok, ko muta vle ko kim
mar, mguak polger o rhek mang dok ngang
ngar va si ngang o vrong rhek akuruk ko tok
kat. 19-20 Ii! O mia ngara kapom muk he ka
srim muk ko kim mar tok, vanangko mguak
or kam vua papat mang oni rhek ruk mguak
polgerik mang dok, i o kam ring o rhek
kam ri pmar kat. Ko oni rhek ruk mguak
polgerik mang dok E Nut ner kle yek kmeng
E Nunu A Totur kmen o rhek ruk endruk lsir
mnam muk. He mnam ke venloot to endo
msim, ner mur kael re ko vgum muk enang
tok.
21 Ii! O mia ngar kaeharom tok ngang
nguk, ko si o moornopeik mruo, va o motter
mruo ge, ngar mur kael kut mar mruo ge ko
maktiegom o mia kmim mar kngam mar o
yoror. Va o ngnes kat ngar kle klaut mang
ngaortek ngaornek kat he kael mar ko
maktiegom o mia kmim mar kngam mar o
yoror kat. 22 He enang tok, o mia kavurgem
ngar kaelat muk ekam dok, vanangko erieto
mnam muk napa matnge vgum o vnek ruk
endruk he kle kor mnam en mang dok ge,
kam ngae kais ma kolkha to a kser kim, her
en arhe E Nut nera sulgim kmen a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
ngang. 23 He ekam tok, enangthe o mia
ngak kol a regesal mang nguk kun mnam a
rengmat tang va mguak kle kngorpok ngok
mnam tang ko yok vat he kpolger o rhek
mang dok ko tok. Kua mien ngang nguk
te, mut lo kais kam rum o rengmat ruk
endruk ko mIsrael vop kam polger o rhek
mang dok, nang A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha to dok ner mrua khenam en mruo
ma mmok.
24 Ii, o mia ngara kernonho ngang nguk
tok, ekam ko ngara ktar kernonho mang
dok gi enang tok kat. Nok pathe muma pat
te, mut kais kam gi mrua vavle orom muk,
kam gia laut mang dok vor. O-o, nove, ko
a pattermia kalngunes ngat lo kais kam gi
mrua vavle orom mar he klaut mang nga
pattermia e. Va o mia ruk ngam kaeha
ngang ngalaip, mar kat ngat lo kais kam
gi mrua vavle orom mar he klaut mang
ngalaip kat e. Nove. 25 Ko a pattermia kaln-
gunes ngaro ngaongtok ngak kaisis mang
nga pattermia kam kol vgum karo vnek gi
enang o mia ruk ngam kaeha ngang ngalaip
ngaro ngaongtok ngak kaisis mang ngalaip
tok kat kam kol vgum ktaro vnek. Mare,
va kmikkiem enang tok kat, enangthe a
valngan kteit msim napa kerkol vgum o mia
ko ngapa kermuyang kam mon en te, en e
Beelsebup* va ta khenam te, ka valngan kat
ngara kerkol vgum mar tok kat."

Ngruak Or Kam Gor Kam Havae Mang E Yesus
(Lk 12.2-9)

26 "Enang tok, mguak or kam gorang en-
druk ngara kol a regesal mang nguk. Ko
tesgun E Nut ta tuvgom karo papat kim o
mia, vanang tete ta svil muk kam kle kpol-
ger o rhek mang ngar ma mmok. Ii, tesgun
E Nut nma kir mang karo papat ruk endruk,
vanangko tete ta svil muk kam kle krere
orom o rhek mang ngar ma mmok. 27 Tok
kat, ko o papat ruk kua havaeng nguk ormar
ko gi mor tuk, mguak kle kpolger o rhek
ormar ko ma mmok ko kim o mia tgus. Ii,
o papat ruk ko enik ngang nguk tuk mguak
kle krere orom o rhek mang ngar ko ma gi
vle. 28 He ekam tok, mguak or kam gorang
endruk ngat kais kmel muk kam ngatngae
kim mularo gi pkor tuk, nang lo kais kam
kering mularo nunu kopekam ko mut yor
he. Vanang mguak kle va kgorang E Nut
ha, ko her En arhe to tkais kam ngatngae
kim mularo pkor va mularo nunu tgus kun

* 10:25: A munik to e Beelsebup ta vle te, e Seten ka munik langto kat. Moti akuruk mnam a valngan to mkor o Parisiau ngta kermuyang e Yesus orom a munik to enda. Vokom e Matyu 12.24 kat.

mnam a paei to a vleir ko mGehina. [29] Mu
vokom na, o gi vrong iningol, o mia ngam
lo vu kaelongtok mang ngar e. Nove, ko
o mia ngat kais kmenkim alomin orom ke
gi kre to ke gi tgiang e. Vanangko E Nut
nam kle ho ktua nho mang ngar ge. Va tang
mnam mar na sia vuut ku mmie he kyor va
E Nut ta mnor mang ge. [30] Kuo malpgem
kat, va si mularo ngairis ko palpgem muk
ta vle enang tok kat, ko E Nut ta mnor mang
ngar ko ngat is mang te, aner kat he. [31] He
ekam tok, mu or kam gorang ngar, ko E Nut
ta mnor te, mut laut he kir kim o gi vrong
iningol tgus.
[32] Ii, gi enang tok, ani mhel to tlua gorang
ngar, nang kle mrua havae mang en mruo
ko kim o mia ngaro kerok te, en ta vle te,
ka mhel to dok orom, va A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok kat ngor mrua havae
mang dok tok kat te, kua mhel to en orom
ko kim E Titou tkuon ma volkha kalo keik
kat. [33] Vanang ani mhel to nama klai mang
dok ko pum o mia ngaro kerok, va dok kat
ngora klai mang a mhel to endo ko kim E
Titou tkuon ma volkha kalo keik kat.

E Yesus Ta Vle Kun Pgegom O Mia Kam Mommen Mar Kmel Mar Alo Valngan Alomin Mang

(Lk 12.51-53; 14.26-27)

[34] Nok pathe muta pat re te, kua pis to
mo mmie ta vle mang kmel a mokaum kun
pgegom o mia, he mar kam smia vle vor,
ngola? O-o, ho mi kut nop hak! Kua pis
tlua vle mang kmel a mokaum kun pgegom
o mia e. Nove, te ktua vle enang a kom kun
pgegom o mia kam mommen mar kmel mar
alo valngan alomin mang dok. [35] Ii, ko her
kaol kpis mo mmie kmeharom gi enang tok
kmaottam a propet langto karo rhek ruk
tennik ta ktar kpavap mang tok arhe te,

> 'A ngokol nera sir kim kteit va a vlom
> nera sir kim knan va a vlom ka vla
> nera sir kim ka vla mruo kat. [36] He
> kmikkiem enang tok, a mhel karo
> imuo ngara vle te, karo valngneik
> msim ormar arhe.'

[37] He ekam tok, enangthe a mhel tang
naka svil kmikkiem dok, vanang kle kael
kteit, o knan, khal, i o ka kvek ko pum kalo
keik ktar mang dok, va en tlo vu eveep kam
mokpom kar dok. [38] Va enangthe na lua
matnge vgum o vnek he mrua slak orom
en mruo kam yor mang dok kat, va a mhel
to endo tlo vu eveep kmikkiem dok kat e.
Ii, ko endo na lua svil kam vle enang a
mhel to nam mrua slak orom en mruo kam
mrua tolpum ka ho mruo to ngara krong
orom o ot he kvat ko engnang kngam a
yoror, kmikkiem dok enang tok, va a mhel
to endo tlo vu eveep hak kam mokpom kar
dok kat e. [39] Ko endo nam vu kaelongtok
mang ka ngorsang to mo mmie, en ner lua
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik e. Vanang endo nam mrua
slak orom ka ngorsang to mo mmie ekam
ko tkor mnam en mang dok, va her a mhel
to arhe nera kol a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik."

Ani Mhel To Ta Ngatkal Mang E Yesus Kalngunes Ngara Kol A Keik Koknaik

(Mk 9.41)

[40] "Ani mhel to ta ngatkal mang nguk,
ther mia ngatkal mang dok tok kat. Va endo
ta ngatkal mang dok tok, ther mia ngatkal
mang E Nut to ta meng dok kat arhe. [41] Va
endo nak ngatkal mang a propet tang, gi
ekam ko en a mi propet msim va en nera
kol a keik enang endo mkor o propet ko
ngara kol. Va endo nak ngatkal mang a
mhel to nam sim kut kaikkiem E Nut karo
pos ekam ko en nam sim kut kaikkiem mar
enang tok, va en nera kol a keik kat enang
endo mkor a mhel to nam sim kut kaikkiem
E Nut karo pos ko nera kol kat. [42] Va ani
mhel to na gi kaen a ye ke mhe to ta menglol
ngang o gi vrong mia ruk ngarlenar ngam
lua nho orom mar ko mar kolngunes ruk
mar, va kua havaeng nguk lmien te, E Nut
ner lo kais kam kikiangae hak mang a mhel
to endo ka keik kat e."

11

E Yoanes To Nma Parrum O Mia Ta Mngan Mang E Yesus Te, Ani Mhel Msim To En

(Lk 7.18-35)

[1] E Yesus ta patter kalngunes ruk loktiek
hori orom alomin knop, to hera parem a
mhe to endo to kngae kun mnam o rengmat
ngo pneik mnam a mhe to e Galili he le
kpolger E Nut karo rhek va kpatter o mia.
[2] Nangko tesgun ngat enpasiker e Yoanes
kun pa hengor, he e Yoanes ta ngnek ko tok
mang o reha ruk mkor Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen ko nam kaeharom mar.
To thera meng klo kaloyie ngok kim orom a
re [3] kam mnganang te, "Ngola, yin msim to o

propet ngta ktar kpavap mang te, nak kaol,
i o tang ko ngnok vop, mor kam paneng he
ka nho mkor te, en kam sulgim mor?"

4-5 Va e Yesus ta kle koripang ngin te,
"Meak kaeknik, he khavaeng e Yoanes
mang o reha ruk endri ko met her vokong
ngar. Ko akro vivisker ngata nonho va
akro nharyor ngata ngongae, akro yor ruk
o lepra ngata yaya ko pum E Nut kalo keik,
va akro ngaelatok ngata ngongnek, va akro
yoror ngata hohop. Va meak havaeng mang
kuaro rhek ruk met her nganik ko dok koma
knovvur orom e Seten ngang endruk ngma
tu kmo tgoluk ko E Nut ka serppak tkir kim
he. 6 He enang tok, endruk ngata mokpom
kar dok he lua lopumtang pum dok he lua
ksir petgim dok, her mar ruk arhe ngata
lgekol."

7 E Yesus thavae tok, to e Yoanes klo
kaloyie ngint kaeknik, nang e Yesus ta kle
kaelha kam keknen ngang a mumu mang e
Yoanes te, "Muta veet ngok ma kalputmok
kam vokom e Yoanes ko en ta vle nngia?
Pathe nok kam vokom a mhel to ta vle
enang a mguit to a ngausgi nma koom vor
ngola? O-o, nove! E Yoanes nam lua vle tok
e. 8 Va muta put kman? Nok kam vokom
a mhel ko nam vu kaegenkar karo it ruk
orom ngakro kraen lvu yar hak vor, ngola?
Nove, endruk ngam kaegen tok, o mia ngma
vokom mar ko ngma vle mo rektor ruk laol
mkor o taven. 9 Vanang kman ko mut vua
veet? Pathe nok kam vokom a propet tang
vor? Mare, her endo arhe. He a propet
to endo tho mi kut laut hak kir kim akro
propet tgus. 10 Ekam ko her endo a propet
langto ta ktar kpavap mang arhe, ko tennik
E Nut treng Endo Thim Orom Ka Msasaen
mang te,

> 'Vokom na, kua re kam meng kua
> propet langto, en kam ktar mang in,
> he en kam verang a ngaelaut ekam
> in ktar mang in kam pis.'

11 Kua mien ngang nguk te, E Yoanes to
nma parrum o mia, tpu hop he klaut kir
kim o mia tgus mo mmie, endruk tennik
kais mang nguk tete, va si nong tang kat
kun pgegom muk tlaut kir kim en kat e.
Vanangko ani mhel to ta vle ku meorom E
Nut ka tavgo orom ka munik ko tkok lo vua
laut, vanang a mhel to endo ta kle klaut kir
kim e Yoanes kat gi.

12-14 Ii, e Yoanes ta vle tok, ko E Nut ktaro
pos va ktaro propet ngam gia ktar kpavap
mang e Elaisa te, en naka ktar kaol kpis ktar
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.
Ii, ngata ktar kpavap mang e Elaisa tok, to
o rhek ruk endruk ngata pis lmien orom
e Yoanes to nma parrum o mia ko her en
arhe tmi kaottam o rhek ruk endruk ko
tpis. He enangthe mularo vurkul nga gia
mrer vgum a papat to mang e Yoanes te,
tkaottam o rhek ruk endruk enang tok ko
ta pis, va mguak le kaur pum e Yoanes kat
te, tpis tok, he her en arhe tkol e Elaisa
ka ngaekam ko E Nut karo rhek ruk ngat
ittiegom mar ngat gi ktar kpavap mang tok.

Ii, E Nut karo propet ngta ktar kpavap
mang tok, kais ko ngaro rhek ngat kol e
Yoanes ko ther pis kam mi kaottam mar
hak. Vanang kam kle kaelha ko e Yoanes
ta pis kam ngae, E Nut ta ktong ka tavgo
kmottgan pum he ka serppak tkaur kam
komor o mia tgus mo mmie. Va o mia ruk
ka tavgo tre kam komor mar, ngama kae-
nenker kam vaillam o vrong papat akuruk
yok, mar kam smia kpom. 15 Muk ruk muta
vongnek kim dok, mgua sim kael rela ekam
kuaro rhek ri kam sim kut kaikkiem mar."

16 E Yesus thavae tok to le kekner mar
te, "Yu! Te ma te muk o mia nga main
to tete muta vle enang erie mar e? Nok
mut kaenang alo valngan ruk orom o ngnes
ko ngma kees kam tting ngang ngarlenar
ko nginta kaum ko pum a gaep ka pun he
kureik kmel ngakro ktui kim mar mruo,
kmit ngarlenar kam khanier kar mar ko
langto ta kni te,

> 17 'Ngota pum a kamop kmit muk
> kmerep, vanang muma kees kam
> tting kmerep.' Va langto tkori-
> pang kam kni kat te, 'Ngota kni
> orom a kni to a tningel kmit muk
> kmaee, vanangko muma kees kam
> tting kmaee kat.'

18 Ii, mut kaenang ngar tok arhe, ko e Yoanes
to nma parrum o mia ther aol he ikkiem ka
keknen to kam paal kmo ol ko pum E Nut
kalo keik va kam paal kmiviem a ye to a
serpgar, he kureik kmel ka ktui kim muk
kmit muk tok kat, vanang muk muta kees
kam tting mang en, he krere kim te, 'Hai-
e, a mhel to enda a koot tim he envevem.'
19 Ii, mu vokom Endo Nkong Man Ma Volkha
to dok kat ko ko her kaol ngte kat, he kom

kaikkiem kua keknen to kam venu kmemik
he kaiviem a ye to a serpgar, he kureik
kmel kua ktui kim muk kmit muk tok kat,
vanang muk muma kees kam tting mang
dok kat, to kle krere kim dok kat te, 'Hai-
e, mu vokom na, a mhel to enda nma vle
pum ka keknen to kam vu kaemik va kam vu
kaivie he kveve, va nma kambisam o kermia
ruk ngam kaelha klol o takis kar endruk o
Yuda ngalmialaol ngama keyang ngar ekam
ko ngam lo sim kut kaikkiem ngaro keknen.'
Muk, mut gi kureik kmel mularo ktui kim
muo tok, vanangko si enang tok, 'E Nut To
Tho Mi Kut Sir Hak karo reha ngaro miel
msim ngar mur kaimim kim o rhek mang
karo keknen mruo.' "

E Yesus Ta Mon O Rengmat Ruk Ngat Lo Kaitgung Ngaro Kerkeknen
(Lk 10.13-15)

20 To o rengmat ruk e Yesus tsi eharom
karo vu reha ruk lserpgue kun mnam
mar, e Yesus tkaelha kam mon mar orom
ngakro kerkeknen ekam ko ngat lo kait-
gung ngar. 21 Ta kle kukueng ngar te,
"O-suvrum muk ruk lKorasin va muk ruk
lBetsaida ko enangthe o reha ruk lserpgue
ruk endri ngap pis kun pgegom o kermia
ruk lTaira va lSaidon va si mar ngap ho
lo mi hus hak tiok he, kmitgung ngaro
kerkeknen. Ii, va ngap lo hus kat kam vor
pa ngaor va ktolpum o ngoven kam khenam
ma mmok te, ngat mrua mrung ngar mruo
vgum ngaro kerkeknen ruk ngat eharom
mar.

Vanang suvrum kelenar ruk lKorasin va
lBetsaida ko o reha ruk lserpgue ruk endri
ngat sia pis ko kmuk vanang muk, mut ho
lo vur itgung mularo kerkeknen e. 22 He
ekam tok, kua havaeng nguk te, mnam a
kolkha to muk ruk lKorasin va muk ruk
lBetsaida mguak sir ko pum E Nut kalo keik,
va mguera kerkol vgum a kapnes to a ho
laut hak kir kim si endo E Nut ner kaen
ngang o kermia ruk lTaira va lSaidon. 23 Va
muk ruk lKaparnam kat, mum mrua pat
mang nguk mruo te,

> E Nut nera hover muk, muk kam laut
> hak kir kim o rengmat tgus mo
> mmie. Vanangko, ho mi kut nop
> hak. Ko En ner kle va ho mi ktua
> grung ormuk kam ngam muk ngogu
> mLol.

Ii, ner kaeharom tok ngang nguk, ko
enangthe o reha ruk lserpgue ruk ko
eharom mar ko kmuk ngap pis ngok kim
lSodom kat va nok lSodom ngap kais kmor
mnam mar mang dok vor, he a rengmat
to e Sodom ngap kais kam vle kais mang
tete gi. 24 Vanangko kua havaeng nguk kat
te, mnam a kolkha to mguak sir ko pum E
Nut kalo keik, muk ruk lKaparnam mguera
kerkol vgum a kapnes to a ho laut hak kir
kim si endo E Nut ner kaen ngang o kermia
ruk lSodom."

E Yesus Ta Kanprim E Nut
(Lk 10.21-22)

25 To mnam a kolkha to endo ke vgon to
endo ge, e Yesus ta kle kngarkie ngang E
Nut kam kanprim te, "Titou, yin arhe yindo
ya kueng a volkha va a mmie. Kua kanprim
yin ko yi tuvgong o papat ruk mang ila
tavgo to endo kim o mia ruk ngam mrua
hover mar mruo vgum ngakro papat ruk
vu laol, vanang kle ka khenam mar ma
mmok ngang endruk ngat kaenang o ngnes.
26 Mare, Titou yeharom tok, kmikkiem gi
enang ko yin mruo yi mur svil kam ring
ya mang endruk ngat kaenang o ngnes
kmeharom tok ngang ngar."

27 Tngarkie tok knop, to le kreng a mumu
te, "E Nut tel ka serppak tgus ko maktiegom
dok, nang nong a mhel tang ta mnor mang
E Nut Khal e, gi E Titou tuk. Va nong tang
ta mnor mang E Titou kat e, gi Khal mruo
tuk, kar endruk kua re pmar kam khenam
En ngang ngar."

E Yesus Ta Vaeng O Mia Kmel Vrek Longeik Ngang Ngar

28 "Muk ruk muma kerkol vgum o vnek he
kngae lo kat kaurur vgum mar, mguak kaol
ngte kim dok na, va dok ngor kael a vrek
longeik ngang nguk. 29 Mguaka slak orom
muk mruo he ka tting kam vat kar dok va
klol o rhek vgum dok, ekam ko dok koma
grung orom dok mruo, he lua guragura
ormok mang o mia e. Mguaka tting kam vat
kar dok va klol o rhek vgum dok, he ekam
tok, dok ngor kael a vrek longeik ngang
nguk he mularo vurkul ngara ya vgum dok
tok. 30 Ii, mularo vurkul ngara vle tok, ko a
tol to koma tolpum o mia orom, kom sim
kael, en kam lua hembik ko porom muk. Va
a vut to koma him o mia orom kat, kom kael
o nni orom, en kam lo kaem o lpetuk."

12

A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Ta Nho Mang A Sabat

(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

1 Tie ma Sabat langto kun mnam o
kolkhek ruk endruk, e Yesus kar kalngunes
ngat kaikkiem a ngaelaut to ta kser a loot
langto orom o sigla va kalngunes ngat
kaelha kolonget o sigla he kaemik ko ngata
vang. 2 Ngat kaemik kngae, to o Parisiau
akuruk ngta vokong ngar to hera pis kpalsie
kim e Yesus te, "Hai-e! Vokom ilengunes
na, ko ngata kpoot mang ngua pos to kam
paal ma Sabat."
3 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Nok
pathe mut lo him a ngothoi to mang e Devit
kar klenar ko ngta vang vor? 4 Ko a ngothoi
to endo ta havae mang e Devit, ko tennik
tvaik ogun mnam E Nut maksien ka rek Ka
Taban To A Totur, he klol o bret ruk o Yuda
ngam kaelik ko kim E Nut. Ii, tlol to kaisis
kim kalngunes orom mar, va mar tgus ngat
kaum kaemik mnam mar.

Ngat si eharom tok, vanangko nguaro
pos ngta havae te, gi o pris ruk laol tuk ngat
gi kais kmemik mnam o bret ruk endruk,
nang o vrong mia, nove. 5 Mare, va nok
mut lua mmok mang o pos kat gi. Ko ngata
havae mang o pris, ko mar mruo ngam
kaeha mo Sabat tgus kam vaik ogun mnam
E Nut ka maksien ka rek to a totur kme-
harom a ngaeha to kmel o bret ruk endruk
ko kim E Nut arhe. Ii, ngam mia kpoot mang
a kolkha to endo gi kmeha enang tok arhe,
vanangko mut lo smia mmok vop? Ko ngam
lo kaeharom a kerkeknen tang orom nga
ngaeha to tok e! 6 Mu vokom na, muma
sovet kam totu pum E Nut ka maksien ka
rek to a totur, vanangko kua havaeng nguk
tete te, a tomhel langta he, enda mo kmuk
he, tngae ho mi kut laut hak kir kim E Nut
ka maksien ka rek to a totur. 7 Ii, va muma
sovet kam rere pum kolngunes kat te, mar
o kermia, vanangko ngat lo kaeharom a
kerkeknen tang e. Mu vokom a propet karo
rhek na, ko tennik ta le ka ktar khavae
mang E Nut ka svil te, 'A keknen to koma
svil mang ta vle ti te, muk kam mrung o
mia, nang nong endo kam gia vaik ogun
mnam kua maksien he ka nngiar ngang dok
e.' He enangthe mup smia mmok mang E
Nut ka re to endo ka pun, va mup lo kais
hak kam rere pum mar tok e. 8 He kmikkiem
gi enang tok kat, A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha nma mrung o mia tok kat he ka nho
mang a Sabat!"

O Parisiau Ngat Sim Ktua Keketar E Yesus He Nang Mar Kam Mon En Orom A Kerkeknen

(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

9 E Yesus thera parem a loot to endo, to
kvaik kun mnam o Yuda ngarta rek langto
kam rere mnam. 10 Ta vle ko tok, va vgum a
mhel to ka ktiek tyor ko ta vle ko tok kat. To
o Parisiau ngat pe gia mnganang e Yesus te,
"Kmikkiem mor o Yuda nguaro pos, tkais
gi kmeharom o yor, mar kam ya ma Sabat
i o nop?" O Parisiau ngat pe gia mnganang
tok, ko ngata svil kam pis mang a kerkeknen
to kam mon en orom.
11 Va ta mnganang ngar te, "Erieto mnam
muk tlo kais kam mamarer kngae kam
kpom ka sipsip to agitgiang he khong ko
npa vuut ku pa huop ma Sabat? 12 Muta pat
te, E Nut nma pat mang o sipsip kir kim
o mia? Nop hak! He ekam tok, enangthe
mut kais kmeharom o reha ruk lyar ngang
o sipsip ma Sabat, va ta sir hak kun mnam o
pos kmeharom o reha ruk lyar ngang o mia
ma Sabat kat."
13 Thavae tok, to kreng a mhel to ka ktiek
tyor te, "Yin he, tuom ila ktiek na." A mhel
to endo tre kam tuom ka ktiek va te, ka ktiek
ther gi ya hak ngatngae, gi lya hak enang
ka ktiek langto tok kat. 14 Teharom tok
vanangko, o Parisiau akuruk ngat kottek he
kaum kmelha kam papat mang a ngaelaut
tang, mar kam lgem o rhek mang, he nang
kmim kngam a yoror.

Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen

15 E Yesus ta mnor mang nga papat ko ta
vle tok, to ther gi vur kaol kparem a mhe
to endo he kngae ko yok. Kam ngae, to a
mumu ta veet ekam kat he e Yesus tkae-
harom o yor tgus kun mnam mar. 16 Vanang
ta sopong ngar kam hagam mar kam lua
polger o rhek mang. 17 Ta sopong ngar kam
lua polger rhek mang tok, ekam ko tennik E
Nut ta rere vgum ka propet to e Aisaia kam
ktar kpavap mang te,

18 "Mu vokom na, kolkayie msim ta
arhe, endo ko mur re pum, he kom
kaelongtok mang he ko sei kam hi-
giang. Ngor kaenserpagam orom E
Nunu A Totur to tottek mo kmok, en
kam havaeng o vrong rhek ruk mo
mmie tgus mang ka ngaeha to kam

susulgim mar. [19] Va en ner lo kaekon
o rhek va kgegervik kam gupiris ko
ma gi vle, kmit o mia mang e. O mia
ngar lua ngan tok e. Nove. Ko ner
lua vle tok. [20-21] Vanang ner kle va
smia nho mang o mia, endruk ngaro
imuo ngma kolaspa mang ngar. Ii,
ner smia nho mang ngar enang a
mhel to nam smia toot mang ka loot
he kael a tataeng orom a veep ko
nma kolongret. Ii, va ner lua rum
kim o mia ruk ngam lo vua serppak
kat e. Nove. Ko en ner lua vle
enang a mhel to ta tver a paei ko
tgia vur ktep e. Ii, va nera polger
o rhek ruk mang kam mokpom kar
dok ngang o vrong rhek kais ko kua
serppak nak kir kim mar tgus he kua
tavgo kam komor mar. He vgum
kua tavgo enang tok, o vrong rhek
ngar kael ngaro papat lserppak kam
nho mkor kolkayie msim ta arhe."

O Yuda Ngat Mon E Seten Orom E Yesus He Kerrereng E Nunu A Totur Orom Ngaro Rhek Ruk Tok

E Yesus Kar E Beelsebul
(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23; 12.10)

[22] Kam ngae, to o mia ngata ktong a mhel langto ngok kim e Yesus ko a koot tim he kalo keik nginta psik va ka gu tvat. Ngata pis orom, to e Yesus tkaeharom he kerer a koot to endo, to a mhel to endo ta kta rere va kta nho kat. [23] E Yesus teharom tok, to o mia ngat le ksenkrip kim to hera mo mnganang ngar mruo te, "Ngola, nok e Devit Kaes ta arhe?"

[24] Vanangko o Parisiau ngta ngan mar ko ngta re tok, to ngat kle kerrereng te, "O-o, o kool ngalaip to e Beelsebul ka serppak ta ti arhe a mhel to enda nma kemmeng kam paeim o mia he kerer karo valngneik mruo ruk o kool orom ti."

[25] Vanangko e Yesus ther mnor mang ngakro kerpapat ko ngta pat tok, to kreng ngar te, "Mu vokom na, a rengmat, a maksien, i o a valngan tang ko a serpgar tlo kais hak kmommenik he kaus kar mar mruo va kmopet mar mruo e, matok ngar mrua kering ngar mruo. Ko enangthe ngpa vle enang tok, va nga serppak ner lua vle lhok e! [26] He kmikkiem gi enang tok kat, e Seten ka valngan ruk o kool ngat lo is hak kmommenik he mur kaus kar mar mruo va kmopet mar mruo kat, matok ngar mrua kering ngar mruo gi enang tok kat ko nga serppak ner lua vle lhok kat e.

[27] Vanangko enangthe lmien mang dok te, koma kerer E Seten ka valngan ruk o kool orom ka serppak mruo kmikkiem ko muta kerrereng dok enang tok, va mguak kle kerrereng mutaro mia mruo tok kat, ko mar kat ngama kerer e Seten ka valngan gi enang ko dok koma kerer mar kat. He ekam tok, mutaro mia mruo ngara kokheng nguk orom mularo rhek ruk mut kerrereng dok ormar. [28] Vanangko ekam ko koma kerer o kool orom E Nunu A Totur ka serppak ko E Nut ten ngang dok, va ta khenam te, E Nut ka tavgo ther mi pis mo pgegom muk tok arhe.

[29] Vanang dok, kua vle enang ti te, enangthe a mhel to a serpgar nap mur kaelel mang he ktoot mang ka rek va kakro tgoluk, va nong a mhel tang tkais kam pis ka vretik mkor e. Vanang enangthe kaela tang ko yok ko ka serppak ta laut kir kim endo a serpgar nap pis kaussiem, to endo yek, kaela to endo tmi kut kais hak kam veret kakro tgoluk mkor.

[30] Ii, va yindo im lua mokpom kar dok kmus kar endo a serpgar he kturang dok kam veret o mia mkor, he kaelkim mar kmelriring dok, va ima vle te, im hera kapter dok tok arhe, he im mi kaen sop ngang ngar mang dok tok kat arhe.

[31] He ekam tok, kua havaeng nguk te, E Nut ner mia lol o mia ngaro kerkeknen tgus patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak. Va si ngaro kerkeknen ruk kam kerrereng E Nut kat va nera lol patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar kat. Vanangko a kerkeknen to kam kerrereng E Nunu A Totur, E Nut ner ho lua kol a kerkeknen to endo patgiang ngaiting he lua kikiangae mang hak. [32] Va nera vle tok kat, ngang o mia ruk ngta rere vgum A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to dok, ko E Nut tkais kam mia lol ngaro rhek patgiang ngaiting. Vanang ani mhel to ta kerrereng E Nunu A Totur, E Nut nera kpom karo rhek he lua lol patgiang ngaiting. Nera kpom mar tete ko a mmie to enda ta vle vop kam ngae kais ngnik ngnik ko a mmie to a gunngar nak pis."

A Ngothoi To Mang A Ho Karo Miel
(Lk 6:43-45)

33 "O mia ngma vokom ka mnor mang
a ho karo miel he ka mnor mang te, en
a ho a yar, i o en a ho nong a yar. Ko
a ho to a yar nam kaehi orom karo miel
ruk lyar. Va a ho to nong a yar nam kle
kaehi orom ngaro miel ruk nong lyar. He
enang tok, muk mguaka vle gi enang tok kat
arhe. 34 Muk ruk o Parisiau laro inkuol ruk
muk, ko mum gia rere lya kngae kiangnes
malpgem o kerkeknen ruk ngat kottep kun
mnam mularo vurkul ruk ngat kernonho!
Vanangko mut ho lo kais hak kam mia rere
lya, ekam ko o rhek ruk muma rere or-
mar ngam kottek kun mnam mularo vurkul
ruk ngat kernonho he ka khenam mularo
kerkeknen ruk ngat ottep kun mnam muk
ko tok. 35 Ii, muma vle tok kmikkiem enang
a mhel to nong a yar, ko en nam vu kaelpas
orom karo vu kerkeknen ruk kun mnam ka
vrek he ka khenam mar ma mmok ko nma
rere ormar. He nam mrua pat mang karo
kerkeknen ruk endruk ko tok te, karo gol
nga pun. Vanangko a mhel to a yar nam
kle kaelpas orom karo keknen ruk lyar kun
mnam ka vrek kat he ka khenam mar ma
mmok ko ngma rere ormar tok kat. He
nam kle mrua pat mang karo keknen lyar
ruk endruk ko tok te, karo gol nga pun tok
kat. 36 Muma vle tok, vanangko kua havaeng
nguk te, mnam a kolkha to o mia ngak sir
ko pum E Nut kalo keik, ngar mia sisrim
ngaro rhek ngo vgondik ruk ngat gi vrong
ngam mar ngang ngarlenar. 37 Nera vle
tok, ko langto langto mnam muk, karo rhek
mruo, endruk tgi vrong ngam mar ngang
klenar, ngar mur kaeknik ngang en mruo
kmimim kim o rhek mang, i o karo rhek
ruk tgi vrong ngam mar ngang klenar ngara
kaeknik ngang en kam mrua mon en orom
o kerkeknen."

A Ngaelmir To Orom E Yona
(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

38 To o Parisiau akuruk kar o pattermia
kmo pos akuruk ngat pis ko kim e Yesus
he kreng te, "Pattermia, ngiak kaeharom a
ngaelmir tang ko a serpgar mo kmor kam
vokom na!"
39 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Muk o
mia nga main to tete mut ho mi kut ker-
nonho hak. Mut kaenang o mia ruk ngma
kpoot mang a lei, ko muma kpoot mang E
Nut karo pos he ka ksir petgim En, nang kle
sim ktua riring kriring a ngaelmir tang mo
krok. Vanangko ngor ho lua khenam tang
hak ngang nguk e. Nangko ngor kle va gi
kael pat kmuk mang a ngaelmir langto ko
tpis lmien orom a propet to e Yona. 40 Ko
kmikiem gi enang tennik ko e Yona ta vle
kun mnam a slang to klalaut ka vrek kais
mang o kolkhek va o rsegain ruk korlotge,
va A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to
dok kat ngora vle kun mnam a mmie ka
ngaesik kais mang o kolkhek va o rsegain
ruk korlotge tok kat.
41 Ii, e Yona tpis ko kim lNiniva he ka tger
mar orom karo rhek va mar ngata ngan
vgum he itgung ngaro kerkeknen. Vanang
mu vokom na, a tomhel langta tpis he, enda
mo kmuk he, tngae ho mi kut laut hak mang
e Yona, va mut lua svil kam ngan vgum
kmitgung mularo kerkeknen e. He ekam
tok, mnam a kolkha to mguak sir ko pum
E Nut kalo keik, lNiniva ngara sir kar muk
ruk mula main to tete, va her mar ruk arhe
ngar mia mon muk orom mularo kerkeknen
he kael muk kam yor vgum mar ko her
mar ruk ngat itgung ngaro kerkeknen arhe,
nang muk nove. 42 Ii, va a Kheng to nkong
mSiba kat, ta parem ka mmie ka pun he klal
kngae ngte kam vongnek kim e Solomon
karo papat ruk lvu laol. Vanangko, mu
vokom na, a tomhel langta tpis he, enda mo
kmuk he, tngae ho mi kut laut hak mang e
Solomon va mut lua svil kam mmok mang
he lua svil kam ngan vgum kat e. He ekam
tok, mnam a kolkha to mguak sir ko pum E
Nut kalo keik, a Kheng to endo nera sir kat
ko kim E Nut kar muk ruk mula main to tete
he kmon muk orom mularo kerkeknen he
kael muk kam yor vgum mar gi enang tok
kat."

O Kool Nga Keknen To Kam Kat Kaekeknik Kam Kta Viging O Mia
(Lk 11.24-26)

43 "Ii, mnam a kolkha to muk o Yuda
mguak sir ko pum E Nut kalo keik, mularo
kerkeknen ngara kaeknik ngang nguk gi
enang a koot to nma kaeknik mnam a mhel
to mut mur kerer a koot mnam petgim. Ko a
koot ka keknen ta vle te, nam kottek petgim
a mhel, to nma ktar kngae ngok po turvek
kam riring ngaekmol ko ma mngarmok. To

tlo pis mang a mhe tang, 44 to nam kle kta
pat mang ka ngaekam to tesgun kun mnam
a mhel to tottek mnam, en kmeknik ngok
mnam kat. Nam her kaeknik kpis mang a
mhel to endo he kvokong ko a mhel ka vok
tkaenang a gunmhel ka rek to ka gi kolhi
ko ngat ngamakalam va pasrengem kam
paneng a gunmhel tang ko yok vat. 45 A koot
nma pat tok, to le ka nglum klenar akuruk
aktiek hori orom alomin kat, endruk ngat
ho mi kut kernonho hak mang en, he ngat
kaikkiem kmeknik kaol kpis kviging a mhel
to endo to kle ho gi kaim kir kim mang
tesgun ko en tuk ta ktar im.

Ii, a mhel to endo tkerkol vgum a kapnes
tok va muk ruk mula main to tete mut ho mi
kut kernonho hak va mguera kerkol vgum a
kapnes koknaik gi enang a mhel to endo tok
arhe mnam a kolkha to mguak sir ko pum E
Nut kalo keik."

Endruk E Yesus Ta Kvam Mar Te, Ka Valngan Mruo
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 E Yesus ta rere ngang a mumu kngae,
to knan kar kaornopeik ngat kaol te, kam
pis mang. Ngat pis ksir ku mnok he kaen a
re mang ko ngata svil kam rere kar. [47 To
a mhel langto thavaeng e Yesus te, "Vae,
inan kar ingornopeik ngta sir ku mnok he
ka mngan mang yin kam rere kar in."]

48 Va e Yesus tkoripang endo thavaeng
mang ngar te, "Erie mar ruk koornek va
koornopeik ormar e?" 49 Ta mnganang tok,
to kngater kalo ktiek kam khenam kaln-
gunes ma mmok to kle ka kvam mar te,
"Mu vokom endri na, ko her mar ri arhe
koornek va koornopeik ha. 50 Ii, ngta vle tok,
ko erieto nam kaikkiem E Titou tkuon ma
volkha ka svil her en lsir arhe nguaka kvam
te, konopia va koetem va ko nan orom."

13

A Koka To Mang A Mhel To Ta Ngamngam A Ho Karo Khek
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

1 Gi mnam a kolkha to endo gi, e Yesus
tkottek kun mnam a rek langto, he kngae
ko vanam a ngaenker to korsang. 2 Va a
mumu alautar tsovet kam mopet kam gun
kairkleim kais ko ta ring ngaekam ekam
mnam a langail langto kuo kia ngaenker.
Ta kar kun mnam he korsang, nang ka
mnang o mia tgus ko ngata sisir ko vanam
a ngaenker ogun paat. 3 To ta rere mang o
tgoluk kavurgem ko tgia koka ngang ngar.
Ta koka te, "Mnam a kolkha langto a mhel
tkaelha kngamngam a ho karo khek kun
mnam ka loot. 4 Ta ngamngam mar kngae,
va akuruk ngta vuvuut ko ekam a ngae-
laut. To o iningol ruk kuon mail ngat pis
kokorong ngar he krum kim mar hak. 5 Va
akuruk ngta vuvuut kun pgegom o krek ko a
vur mmie ge. To ngta mamarer kam pagis
ekam ko a mmie ta rara. 6 Ngata pagis ka
vle gi nong ke laut e, ekam ko ngata viging
a kolkha ka koppetmok. To a koppetmok
to endo tgi ktim mar to ngat her gi vuvui
he kmamarer kam vuvuut ekam ko ngaro
kmen ngata puung kim o krek. 7 Va akuruk
ngta vuvuut kun pgegom o ngaergot ruk o
kosmur. To o kosmur ngta lalaut hop kim
mar kvuvuem mar to her gia komor mar.
8 Vanang akuruk ngta vuvuut ko mnam a
mmie to a yar, to kpupus he klalaut to
kaehi. Akuruk mnam mar ngakro maineik
ruk ngam kaehi ngta ngamngam va ngta
ngamngam ge, va akuruk vat mnam mar
ngakro maineik ruk ngam kaehi ngam vrua
ngamngam kais tok va akuruk vat mnam
mar ngakro maineik ruk ngam kaehi ngam
vrua ngamngam kat ge." 9 E Yesus ta koka
tok knop, to kre te, "Muk ruk muta vongnek
kim dok, mgua sim kael rela ekam kuaro
rhek ri kam sim kut kaikkiem mar."

O Koka Nga Ngaeha Ka Pun
(Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

10 To e Yesus kalngunes ngata pis ko kim
he ka mnganang te, "Ngola, kman ko ima
rere ngang a mumu ta orom o koka?"

11 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Tennik
kam ngae kais mang tete E Nut tkuon ma
volkha nama tuvgom karo papat ruk mang
ka tavgo kim o mia. Vanangko tete ta pol-
ger o rhek mang ngang nguk kam khenam
ka tavgo to endo ma mmok ko kim muk
ko ther mi pis ko kim mularo kerok to le
komor muk he. Va her muk ruk arhe mut
mia vokom kam mnor mang. Vanang a
mumu ta, ngat lua svil kam vokom kam
mnor mang e. 12 Ii, E Nut ta polger o rhek
mang ka tavgo ngang nguk ekam ko endo
ta kpom E Nut karo rhek he ngat kael mit
kun mnam, E Nut ner kle ho gia sovet kam
kat kaen karo rhek akuruk mnam kat. To

enang tok, a mhel to endo ner gia vle kia vul
ormar tok. Vanang endo tlua svil kam smia
kpom E Nut ke re ke vur vgon mang ngang
ko ke sie, en kmel mit kun mnam, va si ke
ni re ke vur vgon to endo ko ta kpom, va E
Nut ner kle ho gia vret mkor petgim hak.
13 Ii, kom gia koka ngang ngar enang tok,
kmikkiem gi enang ko a propet to e Aisaia
ta ktar kpavap mang ngar te,

'Ngam gia vokom E Nut ka tavgo orom
ngaro gi pkor, he kaennegiang e. Va
ngam sia ngnek ka ngnek mang kat,
vanang kle gi kael rela petgim ge.'

14 Ii, a propet to e Aisaia ka re tmia pis
lmien orom mar ko ta ktar kpavap mang
ngar kat te,

'Her muk ruk arhe mum pua ngnek ka
ngnek mang, vanangko mum ngae
lua svil kam smia ngangam kim muk
kam mmok mang hak. Va mum pua
vokom kvokom, vanang mum kaen-
negiang he lua svil kam vokom kam
mnor mang kat e. 15 Ii, o mia ri ngam
lua vokom kam mnor mang, ekam
ko ngaro vurkul ngam lua khi mang
kuaro rhek e. Ii, ngma ngnek mang,
vanangko ngam kle ktok pelam mar
he lua ngangam kim mar mang va
ngma vutko kim he kaennegiang.
He ekam tok, ngam lua mmok mang
e. Enangthe ngap lua tok pelam mar
he kvutko kim enang tok, va ngap
kle kais kam vokom E Nut ka tavgo
kam mnor mang va kle ka ngnek
mang ka tavgo he kol a papat mang,
va ngat kais kam hortgi ngte kim
dok va dok kop kais kam lol ngaro
kerkeknen patgiang ngaiting.'

16 Vanangko her muk ruk arhe, muta lgekol
ekam ko mum mia vokom E Nut ka tavgo
mo kmuk he ka mnor mang va mut mia
ngan o rhek mang he smia lol o papat mang
kat. 17 Ii, kua havaeng nguk lmien te, si o
propet kavurgem va endruk kavurgem ruk
ngam sim kut kaikkiem E Nut karo pos kat,
va ngat ho mi ktua svil hak kam mia vokom
E Nut ka tavgo va kngan o rhek mang kat,
enang nguk ko muta vokom va ka ngnek
mang tete, vanangko E Nut ka tavgo to enda
tlo pis ko kim mar e."

E Yesus Ta Halger Ka Koka To Mang A Ho Karo Khek
(Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)

18 To e Yesus tle kreng kalngunes te,
"Mgua smia vongnek kim kuaro rhek na, he
ngora halger a koka to endo ka pun ngang
nguk. 19 Ta vle ti te: O mia ruk ngma ngan
o rhek ruk mang E Nut ka tavgo, vanang
lua svil kam smia ngangam kmar mang
ngar, ngta vle enang a ho karo khek ruk
ngta vuut ko ekam a ngaelaut. Ngta vle
enang tok, ekam ko ngma ngan o rhek ruk
mang E Nut ka tavgo, to e Seten nam her
gi kat pis ge, gi veret o rhek ruk endruk
E Nut ta ktar kngam mar ngkun mnam
ngaro vurkul petgim mar he krum kim mar
hak. 20 Va o mia ruk ngma ngan E Nut
karo rhek he kmarer kam kpom mar kun
mnam ngaro vurkul he ksirei mang ngar va
kngatkal mang ngar ngatngae, endri ngta
vle enang a ho karo khek ruk ngta vuvuut
kun pgegom o gi krek. 21 Ngta vle tok
ekam ko E Nut karo rhek ngat gia puung
ngaro vurkul ekam ko ngam gi vur matnge
vgum o vnek nong ke laut kmor mnam mar
mang E Nut orom ngaro gi pkor. Vanangko
mnam o kolkhek ruk o mia ri ngta viging
a koppetmok vgum E Nut karo rhek ruk
endruk ko ngarlenar ngata kol a regesal
mang ngar, a koppetmok to endo nam gi
ktim mar he khos kim ngaro papat ruk
kmor mnam mar mang E Nut, to E Nut
karo rhek ngam her gi kat nop hak kun
mnam mar hak. 22 Vanang o mia akuruk yok
ngma ngan E Nut karo rhek. Endri ngta vle
enang a ho karo khek ruk ngta vuvuut kun
pgegom o ngaergot ruk o kosmur vat. Ngta
vle tok ekam ko ngma ngan E Nut karo rhek,
vanang o papat ruk mang nga ngorsang
to mo mmie ngaro vnek va o papat ruk
kam lol o vu krek kavurgem ngma vaik kun
mnam ngaro vurkul he ka kpom mar. To
o papat ri ngma hop kim E Nut karo rhek
kun mnam ngaro vurkul he kvuvuem mar,
to her gi komor mar. He enang tok, E Nut
karo rhek ngam lo kael mit kun mnam mar
e. 23 Vanang o mia ruk ngma ngan E Nut karo
rhek he smia ngangam kmar he ka kpom
mar lserppak kun mnam ngaro vurkul, mar
ngta vle enang a ho karo khek ruk ngta
vuvuut ko mnam a mmie to a yar. Ngta vle
tok, ekam ko E Nut karo rhek tgus ngam
mi kut kael mit kun mnam mar. He akuruk

mnam mar ngaro maineik ruk ngam kaehi
ngta ngamngam va ngta ngamngam ge. Va
akuruk vat mnam mar ngakro maineik ruk
ngam kaehi ngam vrua ngamngam kais tok.
Va akuruk vat mnam mar ngakro maineik
ruk ngam kaehi ngam vrua ngamngam kat
ge."

A Koka To Mang Ke Ho To A Vit Va O Gigi

24-25 E Yesus ta rere knop, to ta kle koka
ngang ngar orom a koka langto yok vat te,
"E Nut ka tavgo ta vle enang ko a mhel
langto ta ngamngam ke ho to a vit ngo kok
ruk lyar kun mnam ka loot. To ma segain
phevgom o mia ko ngata hivuo kmonit, ka
imuo ta kle kaol kpis kngamngam o gigi
ngaro kok vat kun mnam ka loot to kat to
kngorpok. 26 Kam ngae, to o vit ngo kok ngta
kohir he kpapagis he gnua papaam ngaro
rehi, va o gigi ngta rar kngae ko vanam mar
kat.
27 To a mmie kteit kalngunes ngat kaol
kpis khavaeng te, 'Ngola ngolaip, yi lo
ngamngam o vit ruk lyar kun mnam ila loot
gi? Vanang o gigi ruk ngta rar kun mnam a
loot ngta kle kut papagis nngia?'
28 Va a mmie kteit tkoripang ngar te, 'Ai!
Nok ka imuo ngaok teharom tok vor!'
To kalngunes ngta mnganang te, 'Ya svil
te, ngor kam ngae khethetik?'
29 Va tkat koripang ngar te, 'O-o, klua svil
e! Ko matok mgua kle kaum khethetik kar
o sigla. 30 Mgua gia mnang min tgus ko na,
he ngina gia kaum ka vle tgus, kam ngae
kais mnam a kolkha to kam lluol mnam.
To mnam a kolkha to endo ngora havaeng
endruk kam lluol mnam a loot kam ktar
khethet o gigi he ka lgem o ptiek to ka knim
a paei pum mar, to endo yek mgua kle mia
kaser o sigla he klol ngte he kngetik kun
mnam kua rek. Ii, E Nut ka tavgo ta vle gi
enang tok.' "

A Lo Koka Ruk Mang E Nut Ka Tavgo Ko Nma Vaas Kim O Mia Kam Komor Mar Nngia

E Nut Ka Tavgo Ta Vle Enang A Ho To A Mastat Ka Khek To Ke Ho Mi Laut Hak
(Mk 4.30; Lk 13.18-21)

31 To e Yesus ta kta koka ngang o mia te, "E
Nut ka tavgo ta vle enang ko a mhel tkol a
ho to a mastat ka kok he kavang kun mnam
ka loot. 32 Ko a ho to a mastat ka kok ke ho
mi laut hak mang o tgoluk tgus ngo kok ruk
ngma kap kun mnam a loot, vanangko ko
pekam ko a mhel nma kap, va a ho ka kok
to endo nma pus he klaut kngae kael en a
ho he khop kir kim klenar tgus kun mnam
a loot kais mang o iningol ruk kuo kia gan
kmaol kpis kngam ngainirik ko vgum karo
khator."

E Nut Ka Tavgo Ta Vle Enang Ke Ngaor To A Yis Ko Ta Himhim Orom A Bret Kam Ho Khibul Hak
(Mk 4.30; Lk 13.18-21)

33 To ta kta keknen ngang ngar orom a
koka langto vat te, "E Nut to kuon ma
volkha ka tavgo ta vle enang ko a vlom
langto ta kol a bret ka mit to klalaut he kael
ke ngaor to a yis kam movavaik kar. A yis
ta movavaik kar he le ho kaeharom a bret
ka mit kam himhim orom to a bret ta kle
ho gia hibul hak vgum."

Kman Ko E Yesus Nma Koka Ngang O Mia
(Mk 4.33-34)

34 E Yesus ta patter a mumu orom karo
koka ruk endri tgus. Nang nam lo gia rere
lsir kmel karo rhek ngaro pneik ma mmok
kam patter mar tok e. Nove, nam kle gia
koka ngang ngar enang tok arhe. 35 Nama
koka ngang ngar tok, ekam ko E Nut ka
propet langto ta ktar kpavap mang tok te,

> "Ngor gia koka ngang o mia he kpolger
> a re to ta tvok kim mar tennik ko a
> mmie to enda tlo pis vop."

E Yesus Te Smia Halger A Koka To Mang O Sigla Va O Gigi

36 To e Yesus ta parem a mumu to endo
to kvaik ngogun mnam a rek langto he
kalngunes ngat kaol kpis ko kim he kreng
te, "Sim halger a koka to mang o gigi ruk
kun ma loot ngang ngor."
37 To ther kaelha kam halger te, "Endo ta
ngamngam o sigla ruk lyar ngo kok, ta vle
enang A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
to dok. 38 A loot ta vle enang a mmie, va o
sigla ruk lyar ngo kok, mar ngta vle enang E
Nut kles ruk ngma vle ku meorom ka tavgo.
Va o gigi ngata vle enang e Seten to tho
mi kut kernonho hak kles ruk ngma vle ku
meorom kta tavgo. 39 Va a mhel to endo
ka imuo to ta ngamngam o gigi, en ta vle
enang e Seten* mruo. Va a kolkha to kam

* 13:39: A re ke vgon to "e Seten" ka pun ta vle te "Endo nam kael imuo ngang o mia."

lluol mnam a loot, ta vle enang a kolkha to
a kser kim va o mia ruk kam lluol mnam a
loot, mar ngta vle enang o engyel.
40 Va kmikkiem enang ko o mia ngta lluol
mnam a loot he khethet o gigi he ka lgem
o ptiek kam knim a paei pum mar, va nera
vle enang tok kat ngang o mia mnam a
kolkha to a kser kim. 41 Ko A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok ngora meng kuaro
engyel kam heter e Seten kles ruk ngam
kaeharom o kerkeknen kar kles ruk ngam
koop kim o mia kmeharom o kerkeknen kat
petgim E Nut kles ruk ngta vle ku meorom
ka tavgo. 42 Kuaro engyel ngara heter E
Seten kles enang tok, to le kngam mar ngok
kia paei to a vleir to te sei kmeel. Ko tok
ngara sei kmeteti he khem ngaro ngnorok
mo kmar. 43 Nang E Nut kles ruk ngam sim
kut kaikkiem karo pos ngar kle kael ngla
mmok he kvaller o mia ekam ko ngma vle
ku meorom E Nut ka tavgo. 'Muk ruk muta
vongnek kim dok, mgua sim kael rela ekam
kuaro rhek ri kam sim kut kaikkiem mar.' "

O Mia Ngaka Svil Kam Vaik Ku Meorom E Nut Ka Tavgo

A Koka To Mang A Gol Ka Pun To A Mhel Tuvgong

44 Va e Yesus ta kta koka kat te, "E Nut ka
tavgo ta vle gi enang ko a mhel tpis mang
a gol ka pun to ta tvok kun mnam a mmie.
A mhel ta pis mang, he ho ksirei mang to
ta kta tuvgong kat kun ma mmie ka mhe to
kat ge. To ekam ko ta sirei alaut kam kol,
thera ngae kle mur kael karo tgoluk tgus
hak, o mia kmenenkim mar mkor, to hera
ngae kle kaenkim a mmie ka mhe to endo a
gol ka pun ta vle kun mnam."

A Koka To Mang A Pek

45 "Gi enang tok kat, E Nut ka tavgo ta
vle gi enang ko a mhel to nam kaenkim o
kirpik nam smia riring endruk lvu yar hak.
46 To tpis mang a gol ka pun he, to thera
sirei alaut kam kol to hera ngae mur kael
karo tgoluk tgus hak, o mia kmenenkim
mar mkor, to thera kaeknik he kaenkim a
pek to endo."

A Koka To Mang A Klui

47 "Gi tok kat ge, E Nut ka tavgo ta vle
kat gi enang ko o mia akuruk ngata ngam
a klui oguo mou he o singol ngaro mamten
ngaro mamten ngat pis kru pum. 48 O singol
ngta ngae ru pum a klui tgus to o mia
ngat kait ngogun paat. To ngat korosang
kam mommen o singol ruk lyar petgim
endruk nong lyar. To ngat hera klang o
rat orom endruk lyar, nang endruk nong
lyar ngat kle kngam mar. 49 Va nera vle
enang tok kat arhe mnam a kolkha to a kser
kim, ko o engyel ngara kaol kpis kmommen
o mia ruk ngam sim kut kaikkiem E Nut
karo pos petgim endruk ngam lo sim kut
kaikkiem mar. 50 Nang endruk ngam lo sim
kut kaikkiem E Nut karo pos o engyel ngar
kle kngam mar ngok kia paei to a vleir to te
sei kmeel. Va ko tok ngar ngae sei kmeteti
va khem ngaro ngnorok mo kmar."

E Yesus Nma Polger O Papat Ruk Lgunngae Va Endruk Nkong Ngar Tennik

51 E Yesus ta koka tok knop, to le ka
mnganang ngar te, "Vae, mut smia mmok
mang o papat ri o gunngae mang E Nut ka
tavgo he?"

Va ngat koripang te, "Mare!"

52 Va e Yesus ta kle kreng ngar te, "Yu! He
kmikkiem enang tok, o pattermia kmo pos
ruk ngma vle orom ngaro papat ruk nkong
ngar tennik, enanghte ngpa lol o papat ruk
endri ko mar o gunngae mang E Nut ka
tavgo, he kpupam mar kar endruk nkong
ngar tennik, va ngar mia vle enang a pnes
kteit to tkais yek kam sillom karo kirpik ruk
o sangneik va endruk o gunngae kat kun
mnam ka ngaelpas to atgiang."

lNasaret Ngat Keyang E Yesus
(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

53 E Yesus ta rum karo koka ruk endruk
knop, to hera parem a mhe to endo he
kngae 54 ngok mnam ka rengmat ka pun
mruo. Tpis to her kaelha kam patter o mia
kun mnam o Yuda ngarta rek to kam rere
mnam. Ngta vongnek kim to ngat ngae sei
kmit ongtok kim karo rhek he kaelha kam
mo mnganang ngar mruo pum te, "Ngola,
a mhel to enda tem anito ko karo vu papat
laol he nam kaeharom karo reha ri lvu laol
ko ngat vua serppak? 55 Te endo nma ngam-
rektor khal ta ngola? Va te, knan e Maria va
kaornopeik ruk e Yems, e Yosep, e Saimon
va e Yudas kat ngola? 56 Va kaorotmeik gi
endri kmor mo kat ngola? Enang tok, to
a mhel to enda tlol karo keknen ruk endri
mkor erie msim?" 57 He ekam tok, o mia
ngat kaelha kmelat e Yesus ko tok.

Vanang e Yesus tle gia reng ngar te, "O
mia ngma totu pum o propet ruk o hirtek,
vanang endruk o pgirmia, o mia ngam lua
totu pum mar e."
58 Va ekam ko ngat lo kor mnam mar
mang e Yesus, e Yesus tlo kaeharom o
reha kavurgem ruk lserpgue ko mnam a
rengmat to endo e.

14

E Yoanes To Nma Parrum O Mia Ngta Ptum Ka Ngoro

(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

1 To mnam o kolkhek ruk endruk lRom
ngalaip kalkayie to e Herot ta nho mang
lGalili va ta ngnek mang a re to mang e
Yesus ka munik. 2 Ta ngnek mang tok,
to hera reng kalngunes te, "E Yesus, her
en e Yoanes to arhe endo nma parrum o
mia, he en nam kaeharom o reha ruk endri
lserpgue vgum ka serppak to tkol ko thop
petgim ka nnak."
3-5 E Herot ta mrua pat te, e Yesus, nok en e
Yoanes to tkat hop petgim ka nnak tok vor,
ekam ko tiok her e Herot mruo arhe to ta
ktar en a volou mang e Yoanes. Ten a voluo
mang tok, ko tiok e Yoanes nam sia kser
e Herot mang knopia to e Pilip ktavlom, e
Herodias ko e Herot ta vret petgim e Pilip
he kle klei orom. Va e Yoanes nma palsie
kim e Herot mang e Herodias kam havaeng
te, "Nguaro pos ngat lua ngatkal mang in
kam lei orom inan e Herodias tok e." He
ekam ko e Yoanes nma palsie kim tok, e
Herot ten a volou mang tok arhe, o mia kam
kpom e Yoanes kaussiem he kaenpasiker
kun pa hengor. E Herot ka papat ta serppak
kmim e Yoanes kngam a yoror, vanangko ta
gorang o mia pum, ko o mia tgus ngat el e
Yoanes te, en a propet langto.
6 To mnam a kolkha langto e Herot ta
kunngir kim a kolkha to knan tkol. Va
kun mnam a kolkha to endo e Herodias ka
kvek tkaerep ko pum o mia ngaro kerok
he e Herot tngae sei kam sirei mang hak.
7 Tngae sei kam sirei mang to kael a tnangal
ngang kam re te, ani tomhel tang ko na sia
mnganang en mang, va ner gi kaen ngang.
8 Va knan tkaenenker mnam ka kvek kam
mnganang e Herot mang e Yoanes. To a
vlom sie to endo thera ngae he kreng e
Herot te, "E Yoanes to nma parrum o mia
kua svil yin kam ptum ka ngoro gi tete ta he
kael ka lpek kun mnam a plo kmen ngang
dok." 9 La taven to endo ta ngan ka mngan
tok, to te sei kam kosnok kun mnam en
mruo. Vanang ekam ko ther el ka tnangal
ko pum klenar ngaro kerok, ta kle her gia
tting ngang a vlom sie to endo ka mngan.
10 To thera reng o mia kam ptum e Yoanes
ka ngoro kun pa hengor. Ngata ptum knop,
11 to her kael ka lpek kun mnam a plo to le
kaen ngang a vlom sie to endo, to en ther
kle klapsam ngang knan. 12 Nang e Yoanes
kalngunes ngat le kpis kol ka mnes to hera
ngae ka me kael kun mnam a kre ka nho.
Ngat el knop, to le kngae khavaeng e Yesus
mang.

E Yesus Ta Klang A Mumu Alautar Hak (5,000) Kmo Ol

(M 6.30-44; Lk 9:10-17; Yn 6.1-14)

13 E Yesus mar ngta kol a re mang tok, to
ngat le kngae kar mnam a langail he gi vur
kaol kparem a mhe to endo. To ngata poe
kam ngae ngok ma lootpgeik langto, mar
kam vle mar tuk ko tok. Vanangko o mumu
ngta ngnek mang e Yesus ko ta ngae ko
tok, to ngata veet kparem ngaro rengmat
he kaikkiem ko paat. 14 E Yesus mar ngta
pis kvaar he kottek paat, va vgum a mumu
alautar ko ta vle kpaneng. E Yesus ta vokom
mar to ta sei kam mrung ngar hak to her
kaelha kmeharom endruk mnam mar orom
ngakro yor.
15 Tkaeharom mar tok, to ma segain to
endo kalngunes ngat pis ngok kim he kreng
te, "A kolkha tvaik he, va mor ri ngot gia vle
mo ma lootpgeik kat. He ekam tok, ngiak
meng a mumu ta ngak vaik ngok mnam o
rengmat ruk kanmok, mar kmenkim o ol
ngang ngar."
16 Ngta re tok, va e Yesus tkoripang ngar
te, "Ngat lo kais kam ngae e, ekam ko muk
mruo mgua mrua klang ngar mo ol ha, mar
kmemik."
17 Va kalngunes ngta reng te, "Hai-e,
ngruaro gi ol ruk alo gi slang alomin va o
bret ruk aktiek, endri mo maktiegom mor."
18 Va e Yesus ta reng ngar te, "Mu lol ngte
na." 19 To e Yesus treng a mumu kmorosang
ku ma kle, nang ta lol o bret ruk aktiek va
alo slang he ka nho ngpalmai to kanprim E
Nut mang ngar, to le kommenik to kaenik
ngang kalngunes. To kalngnunes ngta kak-
lang o mia. 20 To o mia tgus ngat kaemik

kvi tgus, to e Yesus kalngunes ngata kaum
o ol ngo mhetor ruk e Yesus tommenik
va a mumu ta penkim mar. Ngta kaklang
o ngauret ruk loktiek hori orom alomin
ormar va ngat ngae ottep. 21 Vanang kam
him gi lurokol ruk mnam endruk tgus ko
ngat emik ko tok, mar ngat kais mang te,
5,000, nangko ngat lo him o is va lraip ruk
ngat emik kar mar kat e.

E Yesus Ta Ngongae Kuon Kia Ngaenker Ka Las

(Mk 6.45-52; Yn 6.15-21)

22 Ngat gi gun kaemik knop, to e Yesus
thera tger kalngunes kam kar mnam a lan-
gail kam ktar kam ngae ngogut pa ngaenker
ka ngaiting tigut, nang en ta kle ka vle ko
tok kmel a mumu ko va ngaelaut. 23 Tkael
mar knop, to en tuk ta kle ka grap ngok kia
vul langto ka ngaiting kam ngarkie. Ta vle
en tuk ko tok kais ko a kolkha ta vaik mang.
24 Vanang a langail ther ngae kngae he ka
vle malhagenmok mang ogun paat kuon kia
vul. Ta vle ko tok, va vgum a ngausgi ku ma
ngaenker ko tngorom kmekon kim endruk
kun ma langail. Va o vlung ngata klung
engnang a langail kat.
25 O vlung ngta klung engnang a langail
kngorom kngorom kais mo kao, to e Yesus
thera ngae kuon kia ngaenker ka las ngok
kmar. 26 Kalngunes ngta vokom ko ta ngae
kuon kia ngaenker ka las enang tok, va
ngaro nunu ngat ho mi kut parem mar hak
he ngta vuvui kim te, "Yoooi, a ngomiem to
ho!" Va ngata vuvui kvuvui kim ko ngat ho
mi ktua gor hak!
27 A gi hi to ngata vuvui, e Yesus ta hagam
mar kam reng ngar te, "Mgua serppak ha,
ko dok ta he. Mu or kam kta gor kat e."
28 E Pita ta ngnek tok, to ta re te, "Koldaip,
enangthe lmien te, yin msim to, va vaeng
dok he ko ngae kuon kia ngaenker ka las kat
ngok kmin."
29 Va e Yesus ta reng te, "Yu, yin he, aol."
To e Pita ther kootpum kun ma langail he
kngae kam ngae ngok kim e Yesus kuon kia
ngaenker ka las. 30 Ta ngae kngae, vanangko
ta kle kpat mang a ngausgi ka serppak ko ta
spom, to te sei kam gor hak to her kaelha
kam vvuo. To ta vui kaurur kim e Yesus te,
"Koldaip, mamarer sulgim dok."
31 A gi hi to ta kaurur kim e Yesus, e
Yesus ta tuom ka ktiek he ka kpom va kreng
te, "Ye ho mi ktua kenhor mang dok hak!
Kman ko im vua sei kam lopumtang pum
dok?"
32 Thavae tok, to nginta grap ngkun ma
langail va vgum a ngausgi ko ther gi rur-
ruom. 33 Va mar tgus kun mnam a langail
ngata vokom tok, to ktubulkek ku pen-
harom e Yesus he ktotu pum, to le kanprim
kam mrua havae mang te, "O lmien hak he,
E Nut Khal msim to yin!"

E Yesus Tkaeharom O Mia Ruk Ko mGenesaret

(Mk 6.53-56)

34 Kam ngae, to ngta poe kpis he kvaar
ogut pa ngaenker ka ngaiting tigut ko mGe-
nesaret. 35 Ngat pis ko tok, to o mia ngata
vokom e Yesus ka mnor, to ngat her kaen
a re ngang o rengmat ruk kanmok he o
mia ngata plalam o mia ruk ngaro yor ngo
mamten tgus ngok kim. 36 Ngat pis kaurur
kim, en kam gia mnang o mia ruk ngaro yor,
mar kam gi vur ehang si ka yet ke gi gu mko
ge. He enang tok, endruk tgus ruk ngat vur
kaehang ka yet, va ngaro yor ngata nanop
kuo mang ngar.

15

E Yesus Ta Rere Pum O Yuda Ngalmialaol Ngaro Kerkeknen

(Mk 7.1-23)

1 To o Parisiau akuruk kar o pattermia
kmo pos ngat kootpum mar ko mYerusalem
he kngae ngok kim e Yesus he ka mn-
ganang te, 2 "Mor ri ngom sim kut kaikkiem
ngolmialaol nga keknen to kam smia par-
rur kmelel singni ktar mang ngor kmemik.
Vanang nngia orom itlengunes ko mar
ngama kpoot mang ngua keknen to endo he
lua parrur ktar mang ngar kmemik e?"
3-4 Va e Yesus tkaekon ngang ngar te,
"Vanang muk, kman ko muma kpoot mang
E Nut kalo pos ruk alomin? Ko langto
thavae te, 'Mguak totu pum muortek va
muornek' va langto thavae te, 'Endo nak
sisieng tang mnam min, va o mia ngak
lalaem kngam a yoror.' Ii, muma kpoot
mang alo pos ruk enngindukk, he nang
muk kam kle sim kut kaikkiem muta mur
keknen mruo to tkottek mkor mutlmialaol
mruo. 5 Muma kpoot mang alo pos ruk
enngindukk ekam ko muma sisieng muortek
va muornek ko mum sim kut kaikkiem
mutlmialaol ngarta keknen mruo ko ngam

kle va kokheng alo pos ruk ennginduk kam
havae te, 'A nngiar to a mhel ta ktar mon
E Nut mang, he kre kam nngiar ngang E
Nut orom, a mhel to endo tho lo mi kut
kais hak kam kle ka vrengem kam totu pum
knan i o kteit orom ko ta svil kam smia tar
min orom.' 6 He ekam ko mum kaikkiem
mutlmialaol nga keknen to endo tok, mum
mia hos kim E Nut ka pos mruo he kokomor
kim orom tok, he nang muk kam kle sim
kut kaikkiem muta mur keknen mruo tok.
7 Mularo naprai alomin hak! A propet to
e Aisaia te smia mien mang nguk ko ka re
to mang nguk ther mi pis lmien ormuk ko
tennik ta ktar kpavap mang nguk te,

> 8 'O mia ruk endri ngam gia gupiris
> kam gia totu pum dok orom ngaro gi
> pkor, vanang ngam lua vokom dok
> orom ngaro keknen e. 9 He ekam
> tok, ngam gi mrua ngampaei pum
> mar mruo kam totu pum dok tok
> arhe, ko ngma patter o mia orom
> ngartaro keknen mruo ruk ngat kot-
> tek mkor ngatlmialaol mruo, ko
> enangthe ngat ottek ekam dok.' "

O Tgoluk Ruk Ngat Kais Kam Kering O Mia, He Mar Kam Lua Vle La Mmok Ko Pum E Nut Kalo Keik

(Mk 7.1-23)

10 E Yesus ta reng ngar tok, to kta vaeng
a mumu ngok kim kat he kreng ngar te,
"Muk mgua smia ngangam kim muk kam
mmok mang kuaro rhek na, 11 ekam ko o
mia akuruk, ngma pat te, ngara ru pum o
mgun ruk kuo mang o ol, ko ngam kaemik
he kaengnam mar ogun mnam mar, he o ol
ngara kla orom mar he ngar lua vle la mmok
ko pum E Nut kalo keik vgum tok. Vanang
nop hak! Ko o tgoluk ruk ngat lua mmok
ko pum E Nut kalo keik, her mar ruk ngam
kle kottek kun mnam o mia ngaro vurkul ko
ngma rere ormar, he o her tgoluk ruk arhe
ngama kla orom o mia he ngam lua vle la
mmok ko pum E Nut kalo keik vgum mar."
12 E Yesus ta keknen tok, to kalngunes
ngat kaol kpis ka mnganang te, "Pathe nok
yi lua mnor kat te, o Parisiau ngat leep
vgum o rhek ruk endruk ko ya ngam mar
ngang ngar?"
13 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Tgia ya
kat e, ko o tgoluk ruk E Titou tkuon ma
volkha tlo kakap, En nera hethetik. 14 He
ekam tok, mgua korim o Parisiau tok, ko
mar, ngma vle enang o vivisker ruk ngma
ktong o mia. He enangthe endo a vivisker
ta kpom kaela to a vivisker kat, he ka ktong
kngorom, pathe nok min tgus ngint lo kais
kam kaum kaol pa huop gi?"
15 E Yesus thavaeng ngar tok, to e Pita ta
reng te, "Sim halger ila koka to endo mang
o ol ngang ngor na."
16 Va e Yesus tkoripang e Pita he kreng
te, "Puoo, te muk kat, mularo lpetuk ngta
tok vop? 17 Mut lua mmok gi te, o ol
ruk a mhel nma ngam mar ogun vgum,
ngata vaik ogun mnam ko nam kaemik he
ngma kolongret ngogun mnam ka vrek to
le gia kottek kat ko a mhel nama ppie
ormar. 18 Vanang o kerkeknen ruk a mhel
nam kotoongu ormar ko ngam kottek kun
mnam ka vrek msim, her endruk arhe ngma
kla orom a mhel to endo he nam lua vle
la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum
mar, ko o kerkeknen ruk endruk ngam mia
kottek her kun mnam ka vrek enang tok
arhe. 19 Ii, ta vle tok arhe, ko o kerkeknen
ngam kottek kun mnam a mhel ka vrek. Ii,
endruk endri te: kmel o papat kmeharom o
kerkeknen, kam pormia, kam kpoot mang
a lei, kam mo vret mar, kmuruvik, kam
vua ppiak kam gi vrong mon o mia orom
a kerkeknen, va kam rere pum o mia kam
kering ngaro mnok. 20 Ii, o kerkeknen ri arhe
ko momonik, ngama kla orom a mhel he
nam lua vle la mmok ko pum E Nut kalo
keik enang tok. Vanang a keknen to kam lo
parrur kmelel singni he kaemik, a keknen
to endo nam lua kla orom a mhel, he en kam
lua vle la mmok ko pum E Nut kalo keik e!"

A Vlom To Nong En A Yuda Tkor Mnam En Mang E Yesus

(Mk 7.24-30)

21 To e Yesus ther gi vur aol kparem a
mhe to endo, nang kle kngae mnam a mhe
langto yok ko rkieng alo rengmat ruk e
Taira va e Saidon. 22 Ta pis, va vgum a vlom
to nkong ko tok ko en a vrong rhek to ko
mKenan, nang nong a Yuda msim to en e.
Tkaol kpis ko kim e Yesus he kaurur kim te,
"Kolaip, yindo E Devit Kaes To Yin, he ngia
mrung dok vanie, ko a koot tviging ko kvek
he kering kngae panaem hak."
23 A vlom tkaurur kim, vanangko e Yesus
tlua kakhi rkieng e. To kalngunes ngat kaol
kpis ko kim e Yesus he kle kaurur kim vat te,

"A vlom ta tvu kaelkeyang ngor kmikkiem
mor. He likim he na ngae he."
24 Va e Yesus ta reng a vlom te, "E Nut
tmeng dok ngang gi lIsrael tuk ruk ngta
vraik petgim En kam vle malhagenmok
mang vgum ngaro kerkeknen he gia vle
enang o sipsip ruk ngata sosop, nang tlua
meng dok ngang o vrong rhek e."
25 Vanang a vlom to endo tgi kaur kat
ge, he kpis ktubulkek ku penharom he kat
kaurur kim te, "Kolaip, he ngia turang dok
vanie."
26 Va e Yesus tkoripang a vlom ta te, "Tlo
vua ya dok kam lol o ngnes ruk lIsrael ngaro
oreek he kngam mar ogu kam klang o vela
ruk o vrong rhek ormar e."
27 Va a vlom tkat kaurur kim gi te, "Kolaip
kua mnor, vanangko si o vela kat va ngam
kaem o ol ngaro gi ngommes ruk mkor
ngaortek ko ngma vuvuut kuo ma psen."
28 A vlom thavae tok, va e Yesus tkoripang
te, "Yu, kolkheng, yi sei kmor mnam yin
mang dok hak he. He ekam tok, kua ngatkal
mang ila mngan ko ya svil mang dok kme-
harom tok." A gi hi to ta re tok, a vlom ka
kvek ther gi ya ngatngae.

E Yesus Tkaeharom A Mumu Tgus

29 E Yesus teharom tok knop, to le kparem
a mhe to e Taira he kngae ko paat ekam
a ngaenker lsir. To ta grap ekam a vul
langto ka ngaiting he korsang ko tok. 30 Ta
vle ko tok, va o mumu vang ruk laol ngat
kaol ngok kim orom o mia ngo yor ngo
mamten, endruk o nharyor, o kernonhor,
o vivisker, o guvat va o vrong yor akuruk
kat. Ngata plalam o mia orom ngo yor
ngo mamten he kael mar tgus ko pum kalo
keik to ther kaeharom mar. 31 O mia ngta
vokom o yor ngo mamten ko ngaro yor
ngata nanop kuo mang ngar tgus hak he
ngata mrua sor kmar kim e Yesus ko o guvat
ngta rere, o nharyor ngta ngongae, endruk
o kernonhor ngat sim vle, va o vivisker ngta
nho kat. Ii, ngta vokom mar tok, to ngae sei
kam sor hak kim tok, to le kanprim E Nut to
lIsrael ngma totu pum.

E Yesus Ta Klang A Mumu Alautar Hak (4,000) Kmo Ol

(Mk 8.1-10)

32 Kam ngae, to e Yesus ta vaeng kaln-
gunes ngok kim to khavaeng ngar te, "Ko
sei kam mrung a mumu to enda, ko ngata
vle mo kmok kais kmo kolkhek korlotge he,
he ngat lo vur kaemik e. He klua svil kam
gia meng ngar kam gia vang kngae e, matok
nga le kyor ka ktal ko ekam a ngaelaut."
33 To kalngunes ngata mnganang te, "To
ngruak ring o bret mriem moti ma gi
kalputmok kmis mang la mumu to enda ko
tvua laut, mar kmemik?"
34 To e Yesus ta kle ka mnganang ngar te,
"Nang mularo bret o gutnei aner?"
Va ngat koripang te, "Aktiek hori orom
alomin va kero singol lgititge e."
35 Ngat havaeng tok, to e Yesus ta reng
a mumu kmorosang ku mmie. 36 Ngat ko-
rosang knop, to ta lol o bret va o singol to
kanprim E Nut mang ngar to tkommenik he
kaenik ngang kalngunes, to kalngunes ngat
le kaisis kim a mumu ormar. 37 To mar tgus
ngat kaemik ngae kvi tgus knop, to e Yesus
kalngunes ngata kaum o ol ngo mhetor ruk
e Yesus tommenik va a mumu ta penkim
mar, to ngat hera klang o ngauret ruk ak-
tiek hori orom alomin ormar va ngat ngae
ottep. 38 Vanang kam him gi lurokol ruk
mnam endruk tgus ko ngat emik ko tok,
mar ngat kais mang te, 4,000, nangko ngat
lo him o is va lraip ruk ngat emik kar mar
kat e. 39 Ngat kaklang o ngauret knop, to
e Yesus thera kaekon a mumu ngok mnam
ngaro rengmat, nang en ta kle kar mnam
a langail kngae mnam a mmie ka mhe to e
Magadan.

16

O Parisiau Ngata Kendom Ngang E Yesus Kam Khenam Ka Serppak Ma Mmok

(Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

1 Tie ma kolkha langto o Parisiau kar o
Sadyusi ngta veet ngok kim e Yesus he kpis
kpe kaegom kam kendom ngang te, en kam
khenam a ngaelmir langto ngang ngar ma
mmok, mar kam mia mmok mang en te,
lmien te, her en arhe Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen.
2 Ngat pis, to e Yesus thavaeng ngar te,
["Muk muma mnorvek pum a ngaelmir
to nma ktong a kolkha ko mum vokom a
volkha ko nma svel mo vlemkor va mum
hera havae te, 'A kolkha nera vle.' 3 Va
muma mnorvek pum a ngaelmir to nma
ktong a kus kat ko mo ruteik mum kle re
vokom a volkha ko o varhek ngma kaum
he ngae ka slok va mum her kta havae

kat te, 'A kus ner mi kaerik he.' Ii,
mut sim ktua mnorvek pum o ngaelmir
ruk orom a ngausgi man ma volkha tok,
vanang kman ko mut lo kais kam mnorvek
pum o ngaelmir ruk kun mnam ke ven-
loot ta mang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen?"] 4 "Muk o mia nga main to
tete mut ho mi kut kernonho hak. Mut
kaenang o mia ruk ngma kpoot mang a lei,
ko muma kpoot mang E Nut karo pos he
ka ksir petgim En, nang kle sim ktua riring
kriring ge mang a ngaelmir tang mo krok.
Vanangko ngor ho lua khenam tang hak
ngang nguk e. Ngor kle va gi kael pat kmuk,
mang a ngaelmir langto, endo tpis orom a
propet to e Yona." Ta re tok, to hera ngae
kam kar mnam a langail to hera parem mar.

E Yesus Ta Koka Mang O Parisiau Kar O Sadyusi Ngaro Papat

5 Ngata poe kngae to kvaar ogut pa
ngaenker ka ngaiting tigut, vanang kaln-
gunes ngat kikiangae kam lol o ol akor.
6 Ngat vaar ka vle, to e Yesus thavaeng
ngar te, "Mgua sim ktua papat he kngan-
greal ngang nguk hak mang o Parisiau va
o Sadyusi ko ngta vle enang ke ngaor to a
yis ko nma himhim orom a bret kam ho gia
hibul hak."
7 To kalngunes ngat kaelha kam mo mn-
ganang ngar mruo he kre te, "Ngola, nok
pathe ta re tok ekam ko ngot kikiangae kam
lol o ol akor vor?"
8 To e Yesus ta tar ko ngta re tok, to ta le
ka kner mar te, "Kman ko muta vle krere
mang te, nop o ol ngang nguk? Mut ho mi
ktua kenhor mang dok her tok arhe! 9 Mut
lo sim kol dok vop, ko mut her kikiangae
he mang kero bret ruk aktiek va kelo slang
ruk alomin, endruk ko klang lurokol ruk
ngat kais te, 5,000 ormar. Ko kopekam ko o
mia tgus ngat emik kvi, muta klang o ngau-
ret aner orom o ol ngo mhetor ruk ngat
penkim mar? 10 I o o bret ruk aktiek hori
orom alomin kat endruk ko klang lurokol
ruk ngat kais te, 4,000 ormar kat, nok mut
kikiangae mang ngar kat ko kopekam ko
o mia tgus ngat emik kvi kat, muta klang
o ngauret aner orom o ol ngo mhetor ruk
ngat penkim mar? 11 To nngia, ko mut lo sim
lol kuaro rhek ko klo mia rere msim mang o
ol e? Nove. Ko kle mia havaeng nguk mang
o Parisiau kar o Sadyusi, muk kam smia
ngangreal ngang nguk mang ngaro papat
ruk ngma ker patter o mia ormar ko ngta
vle enang ke ngaor to nma himhim orom a
bret kam ho gia hibul hak."
12 E Yesus ta re tok, to endo yek kalngunes
ngat hera mmok te, tlua havaeng ngar kam
ngangreal ngang ngar mang o mi ol e.
Nove, ngta mmok yek te, thavaeng ngar
kam ngangreal ngang ngar mang o Parisiau
kar o Sadyusi ngaro papat ko ngma ker
patter o mia ormar.

E Pita Ta Pakvom Kam Polgom Ka Papat To Mang E Yesus Te, Her En Arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-2)

13 Tie ma kolkha to e Yesus tpis mnam
a mhe to ko mSisiria Pilipai ther kaelha
kam mnganang kalngunes te, "O mia ngma
mngan pum A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha to dok he kmon dok te, dok erieto?"
14 Va ngat koripang te, "Akuruk ngma
mon yin te, yin e Yoanes to nma parrum o
mia. Akuruk ngam ktua mon yin te, yin e
Elaisia, nang akuruk yok ngma mon yin te,
yin e Yeremaia, i o tang mnam o propet ruk
tennik."
15 To e Yesus ther kle ka mnganang ngar
vat te, "Vanang muk ri, mut ktua pat te, dok
erie?"
16 Va e Saimon Pita tkoripang te, "Her
E Nut to nma plong vle ngnik ngnik Khal
to yin arhe, Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen."
17 To e Yesus thera reng te, "E Yona khal
to yin arhe Saimon, ye lgekol ekam ko
nong a gi vrong mhel tang to tpolger a
re to endo ngang in e, gi E Titou mruo
tkuon ma volkha. 18 He kua kilegem yin
te, e Pita* enang tok ekam ko ye kaenang
a kre to kemilaut e, he ngor kle ktavger
kua ngaomevek malpgem a kre to alau-
tar to endo, he a rengmat to ngogu mLol
ka serppak tlo kais hak kam kir kim kua
ngaomevek to endo, mar kam yor ngmeang
gi enang endruk ko mLol tok e. 19 Va ngor
kaen a serppak to mang E Nut ka tavgo
ngang in, yin kam kpom, he anito tkaisis
kun mnam in mo mmie, va nera kaisis kun
mnam E Nut tkuon ma volkha gi enang
tok kat. Va anito ye kaiso kim mang mo

* 16:18: E Pita ka munik ka pun msim ta vle te "A kre to kemilaut."

mmie, va En ner le kaiso kim kuon ma
volkha enang tok kat." [20]E Yesus thavae tok,
to hera reng kalngunes lserppak hak, kam
hagam mar kam lua polger a re to mang en
ngang a mhel tang te, en ta vle te, Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen.

E Yesus Ta Pakvom Kam Ktar Kpavap Mang Ka Yor
(Mk 8.31-9.1; Lk 9.22-27)

[21] To kmelha mnam a venloot to endo
msim e Yesus tkaelha kam keknen ngang
kalngunes te, nak ngae mYerusalem kam
lol o vnek kavurgem ko vgum o pris ruk
laol va o pattermia kmo pos va o Yuda
ngalmialaol, mar kmim kngam a yoror. Va
naka kru kun ma mmie kais mo kolkhek ruk
korlotge, yek E Nut nak kle khover petgim
ka nnak.
[22] E Yesus ta keknen ngang ngar tok, to e
Pita ta ker ngangan karo rhek ruk endruk,
to te vrua vaeng e Yesus petgim klenar he
kaekon kim o rhek ngang kam kner mang
ka papat to endo te, "O-o, Koldaip, klua svil
hak! Ilaro rhek ruk endruk E Nut nak ngam
mar pa kolsei, mar kam lua pis lmien e."
[23] To e Yesus thortgi ngok kim e Pita he
kle ka kner kam reng te, "Ehenok ko petgim
kualo keik, ekam ko ye ru kim e Seten he
kaegom kam hagam dok, ko ilalo keik ngint
gia vle mang o tgoluk ruk mo mmie, nang
nong mang o tgoluk ruk mkor E Nut e."

O Mia Ngma Ketoptop Kmikkiem E Yesus

[24] To ta kle kreng kalngunes te, "Erieto
mnam muk nak papat kam vle te, kolkayie
to en, en nak kikiangae mang karo svil
mruo, nang kle mrua krus orom en mruo
kmel en mruo kam yor enang a mhel to ta
mrua tolpum kta ho mruo to ngara krong
orom o ot kvat ko engnang kngam a yoror.
[25] Ko endo tvua sovet kmelongtok mang ka
ngorsang to mo mmie, a mhel to endo
ner lua kol a ktalhok to kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik e. Vanang endo
nam mrua slak orom ka ngorsang to mo
mmie ekam dok va her en arhe nera kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik. [26] Ii, ko a mhel nera vle nngia
koknaik enangthe napa ktar rum karo mur
svil mruo tgus hak mang ka ngorsang to mo
mmie tete, vanang koknaik gia huo mang
kalo ktiek ko tkosnok ko tlua kol a ktalhok
to endo? Ko nop ke vur tomhel ngang hak,
ko en nak kol mo mmie to tkais kmel ekam
en mruo orom kam mopel kar a ktalhok to
endo hak, he nang en kam le kol. [27] Nop hak,
vanangko A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
to dok ngor kaeknik kar o engyel ruk ngma
totu pum dok. Va ngor kaeknik orom E
Titou ka mmok, yek endo yek, E Titou ner
kaekon a mhel langto langto orom a keik,
i o a mgu kmoripang karo reha. [28] Ii, kua
havaeng nguk lmien te, akuruk mnam muk
ri muta vle mo, mguer lua yor vop kais ko
mguer mia vokom A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha to dok ko nguaka ktar hop orom
kua tavgo to nak komor o mia tgus."

17

E Yesus Ka Vok Ta Horotgi
(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

[1] Kopekam ko o kolkhek ruk aktiek hori
orom atgiang ko ngat nop, e Yesus thera
nglum e Pita kar lo monopia ruk e Yems kre
Yoanes he ka ktong ngar kam grap ngoguon
kia vul to a hogor petgim o mia. [2] Ngata
vle ko tok, to e Yesus ka vok tkaelha kam
horotgi ko pum ngaro kerok ko kalo keik
ngint ngae gi valler mar enang a kolkha ko
nma nan va karo it ngate ksei kam ho mi
les hak he kmamallek. [3] E Pita kar e Yoanes
va e Yems ngat re ka nho, va vgum e Moses
kre Elaisa ko ngint her gi pis ko pum ngaro
kerok he krere kar e Yesus.
[4] Ngta vokom mar tok, to e Pita ther gi
vrong ngam a re ngang e Yesus kam reng
te, "Vae, Koldaip, tho mi kut ya hak ko mor
korlotge ngota vle mo he. Ko ngiaka tting
he ngruaka ngam o rambel akor ko korlotge
ngang nguk, tang ngang in, e Moses kat
ngang va tang ngang e Elaisa kat!"
[5] E Pita ta rere kngae vop, va te vgum a
varhek to la mallegar ko tpis va ka ngoumi
ta komor mar. Va ngta ngan a ktui ko
tkottek kuon mnam a varhek to endo he
kre te, "Ko hal ta arhe, kom vu kaelongtok
mang va ko sei kam higiang. He mgua smia
ngan vgum!"
[6] E Yesus kalngunes ngta ngnek tok, va
o rhek ruk endri ngat kaengorang ngar he
ngaro nunu ngat ho mi kut parem mar hak
to ngta mrua ngam mar ku mmie kvavham.
[7] Vanangko e Yesus tkaol ngok kmar he
kaehang ngar va kreng ngar te, "Mu hohop,
mu or kam gor." [8] To ngata hover ngaro
lpetuk he re ka nho va si nhong e Moses kre

Elaisa, nang kle gia vokom e Yesus tuk ko
tgia sir en tuk ko pum ngaro kerok.
9 Kam ngae, to ngat kaelha kam grung
ngpirik he kngae ekam a ngaelaut, to e
Yesus thera reng ngar lserppak te, “Mguak
or kam polger o rhek ngang a mhel tang hak
mang anito muta vokong moti kam ngae
kais ko E Nut na hover A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok petgim kua nnak
na.”
10 E Yesus treng ngar tok, to kalngunes
ngat kle hera mnganang te, “Yu! Vanang
kman ko o pattermia kmo pos ngam kle
khavae te, e Elaisa naka ktar kpis na, ktar
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen?”
11 Va e Yesus tkoripang ngar te, “Nop,
lmien tok ha. E Elaisa na mi kaottam E
Nut karo rhek, mar kam pis lmien orom en
mruo ko naka ktar kaol kpis tok kmelel o
papat mnam o mia, mar kam kat kaeknik ko
kim E Nut, he nang mar kam kta mokpom
kar En, yek Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen nak pis.” 12 Vanangko ko smia mien
ngang nguk te, e Elaisa ther mi pis he,
nangko o mia ngat lua vokom kam mnor
mang e. Nove! Ngat her kle va ksisieng
kmikkiem ngartaro svil mruo. Ii, va gi
enang en tok kat ge, A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha to dok nera lol o vnek her vgum
mar tok kat arhe.” 13 E Yesus ta re tok, to
endo yek, kalngunes ngat her smia lol karo
rhek mang e Elaisa te, ta rere kvat e Elaisa
ka munik kam rere mang e Yoanes to nma
parrum o mia arhe.

E Yesus Tkaeharom A Kalyie To A Koot Tim
(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43a)

14 Kam ngae, to e Yesus mar ngta pis ku
kim a mumu ku pa vul, to a mhel langto tpis
ktubulkek ku penharom e Yesus he kaurur
kim te, 15 “Kolaip, ngia mrung ko hal vanie.
Ko te sei kam kerkolkol a nganngannes
vgum a koot to a ngoulo ko nam kaim he
kngam kun mnam a ye va kuo kio paeyol
kat. 16 Va ko plalam ngte mo kim ilengunes
ri, mar kmeharom, nangko ngat lo is mang
a koot to endo kam kerer petgim e.”
17 E Yesus ta ngnek tok, to kle ka kner
kalngunes te, “Muk o mia nga main to
tete, mum vu kaungtu ekam mularo mur
kerpapat mruo, nang vua vrengem E Nut
karo papat he kekenhor mang dok hak. Kua
kapngan kim muk he, ko kua vle mo kmuk
lhok he, vanang mut lo vur kaeha vop orom
kua serppak to ko en ngang nguk.” Ta kner
mar tok, to le kreng ngar te, “Mu marer
plalam a kalyie to endo ngte kim dok na.”
18 A gi hi to e Yesus ta kerer a koot to endo,
ta ngorpok petgim a kalyie to, to a kalyie
ther gi ya ngatngae.
19 Kam ngae, to e Yesus kalngunes ngat
kaol ngok kim ko gi en tuk he ka mnganang
te, “Ngola kman ko mor mruo ngot lo is kam
kerer a koot to endo petgim?”
20 Va tkoripang ngar te, “Ekam ko mum
vua kenhor ngaok, mut lo kais mang e.
Lmien ko kua havaeng nguk te, enangthe
mularo papat ruk mum kor mnam muk
mang dok ngap laut kais enang a ho to a
mastat ke kok to kemilaut hak va mguer
kais kam reng a vul ta te, ‘Ehenok ogut,’
va a vul to endo ner mia ngan vgum muk.
Ii, enangthe mularo papat ruk endruk ngpa
vle tok, va mguer kais kmeharom o vrong
tgoluk tgus.” [21 “Vanangko kam pet a koot
ka mten to enda ko tvua serppak, mguak
ngarkie va kpaal kmo ol ko pum E Nut kalo
keik kam kol a serppak vgum gi En tuk,
nang nong vgum a tomhel tang kat e.”]

E Yesus Ta Re Kngam Nglomin Mang Ka Yor
(Mk 9.30-32; Lk 9.43b-45)

22 E Yesus kalngunes ngat kaum ko mGalili
knop, to e Yesus thavaeng ngar te, “A mhel
langto nera hortgi mang A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha, he kael ko maktiegom
kakro imuo, 23 mar kmim kngam a yoror. Va
naka kru kun mnam a kre ka nho kais mo
kolkhek ruk korlotge to E Nut nak kle kta
hover petgim ka nnak en kam kta hop kat.”
E Yesus tre tok, va karo rhek ruk endruk
ngat ho mi kut kerngorom kalngunes hak.

E Nut Nma Poom Kles Msim Ko Ta Nho
Mang Ngar

24 Mnam a kolkha to e Yesus kar kaln-
gunes ngat pis ko mKaparnam o Yuda ruk
ngama kol a kre to alomin mnam mang a
takis to mang E Nut ka maksien ko mkor o
mia ngta pis ko kim e Pita he ka mnganang
te, “Ngola, mula pattermia nma ngam kta
kre to alomin mnam mang E Nut ka mak-
sien kat?”
25 To e Pita ther koripang ngar te, “Mare,
en nma ngam ktalo kat.”
To e Pita thera ngae ngok mrek. Tvaik
kun mnam a rek he lo kaelha kam rere vop,
vanang e Yesus ta ktar gi mnganang ge te,

"Vae Saimon, ya pat nngia mang a taven to
mnam a mmie to enda, ko nma lol o takis
mkor erie mar, mkor kles mruo i o, mkor o
gi vrong mia?"
[26] To e Pita tkoripang te, "He, o gi vrong
mia."
To e Yesus tkoripang te, "Yu! Te enang
tok, a taven nma poom kles msim, ngola?
Ii, he gi enang tok kat, mor ruk E Nut
kles msim, E Nut ta poom mor kat kam
lua ngam a takis mang ka maksien kat
e. [27] Vanangko si enang tok, kam gi kael
longeik ngang endruk laol ngakro vurkul
ngiak mamarer kngae ngogu ma ngaenker
he ngam ila ngausie. To a slang to naka
ktar kaelatik ngiak kait he pgangam ka gu
va ngira pis mang a kre to korlolo mnam ko
vgum. Ngiak kol a kre to endo he kngam
ngang ngar mang nguo tgus mang a takis
to mang E Nut ka maksien."

18

Endruk Ngaro Mnok Ngata Laut Kun Mnam Endruk E Nut Ka Tavgo Ta Komor Mar

(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

[1] To kun mnam ke vgon to endo, e Yesus
kalngunes ngat kat kaol ngok kim he ka
mnganang te, "Ngola, edim mnam mor ka
munik ta laut kun mnam mor tgus ruk E Nut
tkuon ma volkha ka tavgo tkomor mor?"
[2] To e Yesus ta vaeng ke kalyie langto he
ka srim kun pgegom mar ko pum ngaro
kerok tgus, [3] to khavaeng ngar te, "Kua
havaeng nguk lmien te, enangthe mgua
lo ktar khortgem mularo keknen, he nang
kam vle enang ke kalyie ta, va mguer lo kais
hak kam vaik kun meorom E Nut ka tavgo
e. [4] Ii, he ekam tok, endruk ngam mrua krus
orom mar mruo he kol ke kalyie ta kakro
keknen, her mar ruk arhe ngta laut kun
mnam endruk tgus ruk E Nut ka tavgo ta
komor mar.
[5] Va ani mhel to na mrua krus orom en
mrua ko pum o mia ruk ngaro mnok ngat
lo vua laut enang ke kalyie ta, he kngatkal
mang ngar ko ngat kor mnam mar mang
dok, va a mhel to endo ther mia ngatkal
mang her dok kat arhe."

Mguak Ngangreal Ngang Nguk Mang Kam Lo Kaop Kim O Mia Kmeharom O Kerkeknen

(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

[6] "Vanangko, kolngunes ruk endri orom
ngaro papat ruk kmor mnam mar mang
dok ko ngat lo vua serppak mang dok vop,
enangthe a mhel nap kaop kim kolkayie
tang mnam mar kam mrua ksir petgim dok,
va te sei kam ya hak ngang a mhel to enda
kam vle vgum a kapnes to kam kleng a kre
to klalaut ko porom ka ngoro he kngam
ngogu ma ho mlin, en kam yor. Vanang ner
kle ho mi ktua kernonho hak ngang a mhel
to endo, en kam vle vgum a kapnes to E Nut
ner kaen ngang enangthe nap kait tang kun
mnam mar, he na harpeet enang tok."
[7] To e Yesus ther kle kre te, "Suvrum
mu kelenar he, muk ruk muma kaop kim
mulenar he ngata harpeet ekam mularo
kerkeknen. Ii, o mia ruk ngma kaop kim
nglenar kmeharom o kerkeknen ngar mia
pagis, vanangko suvrum endo msim tmi
kaop kim mar kmeharom mar tok. [8] He
ekam tok, enangthe ip kaeharom a kerkek-
nen tang orom ila ktiek i o ila nhar mruo,
ko na re kaop kim kolkayie tang kmeharom
a kerkeknen tok kat, va ngiaka ksir pum a
kerkeknen to endo, he ka vle gi enang a
mhel to napa kser ka ktiek i o ka nhar mruo
ko tkaeharom a kerkeknen tang orom he
kpet kngam. Ngiak kaeharom tok, ekam
ko te sei kam ya hak ngang in, yin kam
mrua ngam ke mhe tang ngang yin mruo,
he nang yin kam kol a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik tok, vanang
ner ho mi ktua kernonho hak ngang in kam
vle vgum a kapnes to E Nut kam ngam ila
vok tgus kun mnam a paei to a vleir. [9] Va
enangthe ip kaeharom a kerkeknen tang
orom ila keik kat ko na re kaop kim kolkayie
tang kmeharom tok kat, va ngiaka ksir pum
a kerkeknen to endo kat, he ka vle gi enang
a mhel to nap kalagam ka keik mruo he
kpet kngam kat ko tkaeharom a kerkeknen
orom. Ngiak kaeharom tok, ko te sei kam
ya hak ngang in, yin kam mrua kalagam ila
keik mruo he kpet kngam, he nang yin kam
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik tok. Vanang ner mi ktua
kernonho hak ngang in kam vle vgum a
kapnes to E Nut kam ngam ila vok tgus kun
mnam a paei to a vleir to ko mGehina."

E Nut Ta Svil O Mia Tgus Kam Kat Kaeknik Ko Kim En He Kmokpom Kar En

(Lk 15.3-7)

[10] To e Yesus ta rere kngae vop te, "He
ekam tok, mguak ngangreal ngang nguk

kam lua karkar mang tang mnam kolngunes ruk endruk ngat vur kor mnam mar mang dok orom ngaro papat ruk ngat lo vua serppak mang dok vop. Ko si ngaro engyel ruk kuon ma volkha va ngma toot mang ngar ko kim E Titou tkuon ma volkha kalo keik kat. [11 Naka vle tok, ekam ko A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to dok ther kaol ngte mang her endruk ngata vle malhagenmok mang ngar Teit to E Nut vgum ngakro kerkeknen tok arhe, he en kam lol ngakro kerkeknen patgiang ngaiting kam sulgim mar enang tok.]

12 To muta pat nngia mang a mhel to karo sipsip ngang ko ngat kais te, o mhelom aktiek, to tang mnam mar nap sosop ogun poturvek malhagenmok mang kteit, va kteit nap kan? Tlo kais kmorim karo sipsip ruk o mhelom korlolo he loktiek hori orom aktiek hori orom korlolo ko tok ma hogun, nang kle kngae na, he kriring endo tsosop gi? 13 Mare, va kua havaeng nguk lmien te, enangthe na ngae pis mang va ner mi ktua sirei alaut hak mang kir kim endruk torim mar ko ma hugun ko ngat lua sosop. 14 Va gi enang a sipsip to endo tok kat, E Titou tkuon ma volkha nam ho lua svil hak mang tang mnam endruk endri orom ngaro papat ruk ngat lo vua serppak mang dok vop kam yor kat he lua kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik e."

O Keknen Ruk Kam Sisrim O Rhek
(Lk 17.3)

15 E Yesus ta keknen kngae vop te, "Enangthe knopia ngang in na kaeharom a kerkeknen tang ngang in va ngia ngae ngok kim he kpalsie kim kam srim a vnek to endo, ko gi mae tuk na. He enangthe nap ngan vgum in va ye her it inopia vanam yin kat he. 16 Vanang enangthe na lua ngan vgum in, va ngiak vaeng kaela ngang in, i o alo ko yok kmikkiem yin kmenserpgam o rhek kmikkiem enang ko mor o Yuda ngua pos thavae tok. Ko a pos to endo thavae te, 'O mia ruk ngak kais te, alomin i o korlotge ngak sir pekam ngaela kmenserpagam karo rhek.'
17 Vanang enangthe na ngae ho kaengnam muk korlotge mularo rhek kat va mguak kael a vnek to endo ko maktiegom kua ngaomevek to ormuk. Va enangthe na kaengnam si kua ngaomevek to ormuk mularo rhek kat va mguak kle her gia likim a mhel to endo petgim kua ngaomevek to ormuk he gia pat mang en te, en tkaenang o tamatan ruk ngat lo mokpom kar E Nut, i o enang a kermhel langto nam kaelha klol o takis kat.

18 Ii, kua havaeng nguk lmien te, naka vle tok, ekam ko ani papat to muta lgem he tkaisis kun mnam muk mo mmie, va E Nut tkuon ma volkha nera lgem a papat to endo kmisis kun mnam En enang tok kat. Va anito mut kaiso kim mo mmie kat, va En ner le kaiso kim kuon ma volkha enang tok kat.

19 Gi tok kat ge, ko kua havaeng nguk te, enangthe gi si alo nginp kaisis kun mnam min tgus mang a gi vrong papat tang ko ngint kaurur kim E Nut mang, va E Titou tkuon ma volkha ner mi kaisis kun mnam en mang a papat to endo tok kat. 20 Ii, nera vle tok arhe ko, si alomin i o gi korlotge ruk ngat kor mnam dok, enangthe ngapa kaum mang a papat tang orom kua munik va her dok to arhe ormar."

A Koka To Mang A Mhel To Nam Lua Mrung Klenar

21 To e Pita tkaol ngok kim e Yesus he ka mnganang te, "Ngola Koldaip, kola napa venu kam kering dok, va nguak lol karo kerkeknen patgiang ngaiting kais mang aner? Nok kam ngam aktiek hori orom alomin* ngola?"

22 E Pita ta mngan tok, to e Yesus tkoripang te, "Nop hak, nong gi aktiek hori orom alomin e. Ko a keknen to kam lol o mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting kam ngam kais mang aner, ta vle enang ti te, ho mi kut nop ka tu ngang hak.†

23 Ii, va E Nut ka tavgo ta vle gi enang tok kat arhe. Ko E Nut ka tavgo ta vle enang ko a taven langto ta sirsrim kalngunes ruk ngam kaeha ngang ko ngat el o tol ko kim. 24 Tkaelha kam sirsrim mar, ko ta ktar kvaeng kalkayie to tel a tol ko kim orom o vu krek ruk ka ho vurgem hak. 25 To a taven ta tar ko kalkayie to endo tlo vu kais hak kam srim ka tol ko kim, to treng kalngunes akuruk kmen a mhel to ngang

* 18:21: O Yuda ngma mon a namba to aktiek hori orom alomin kam khenam te, ngarlavurgem hak. † 18:22: E Yesus ta mon a namba langto lsir te, "490." Va a namba to endo ka pun ta vle te, "Ho mi kut nop ka tu ngang hak."

o mia, mar kmenkim en kar ktavlom, kles
va karo tgoluk tgus hak ko mkor, he nang
kalkayie kam kol a kre kam ru vgum ka tol
to ko kim.
26 A re to endo ta kerngorom a taven
kalkayie to endo, to ta tubulkek ku pen-
harom ka taven kmurur kim te, 'O kolaip,
ngia mrung dok vanie, he orim dok na,
nang ngora srim kua tol ko kim yin tgus.'
27 Va ekam ko tkaurur kim ka taven tok,
a taven to endo te sei kam mrung he ta
kle khagam mang ka tol tgus hak kam kol
patgiang ngaiting he korim en kam ngae.
28 Kam ngae, to a taven kalkayie to endo gi
ta ngae ekam a ngaelaut va ting kim kaela
langto nama kaum kaeha kar ngang ngina
taven to endo kat. Kaela to enda tesgun tel
a tol gi nong ke laut ko kim vat. Tpis mang
kaela tok, to kpat mang kaela ka tol to ko
kim to le ta vottegem ka ngoro he kreng
lserppak te, 'Ke srim ila tol to yel ko kim dok
na.'
29 Karo rhek ngata kerngorom kaela to
endo, to ta tubulkek ku penharom kmurur
kim te, 'O ngia mrung dok vanie, he orim
dok na, nang ngora srim kua tol ko kim yin
tgus.'
30 Vanang tlua tting e. Ta kle her gia kol a
hagie mang gi kam reng o mia kmenpasiker
kun pa hengor kam vle kais ko nak rum ka
tol to ko kim na. 31 Nginlenar ngata ketar
pum ko teharom tok ngang ngaela tok, to
ngaro vurkul ngate ksei kam kiin mang to
kle kngae ngok kim nga taven to endo to le
khavaeng mang ka keknen to endo tok.
32 Ngta havaeng nga taven tok, to thera
kaen a re mang kalkayie to endo. Tpis
ko kim to ka taven treng te, 'Kolkayie to
yinda, ye ho mi kut kernonho hak! Ko her
hak mang ila tol tgus to ko kim dok he kol
patgiang ngaiting ekam ko ye urur kim dok.
33 Va yin ip kol ekmok he ka mrung ila enang
dok orom in ko ko mrung yin tok kat!' 34 To
ka taven ta sei kam vrek kiin ngang to tle
kael ko maktiegom o mia kam kol a hagie
mang kmenpasiker kun pa hengor, en kam
kerkol vgum o nganngannes ruk laol hak he
ka vle ko tok kais ko en nak rum ka tol to ko
kim tgus na.
35 Va gi enang a taven kalkayie to endo,
muk tgus ruk mum lua lol mulenar ngaro
kerkeknen patgiang ngaiting, va E Titou
tkuon ma volkha ner mi kaeharom ngang
nguk gi enang tok he lua lol mularo kerkek-
nen patgiang ngaiting tok kat."

19

E Nut Tkueng Lurokol Va Lraip Mar Kam Lua Kser A Lei
(Mk 10.1-12)

1 To e Yesus trum karo rhek ruk endruk,
to kle kparem a mhe to e Galili he kngae
mnam a mmie ka mhe to mYudea ngkun
kut pekam a ye to e Yodan ka ngaiting tigut.
2 Va o mumu laol ngta veet ekam, he nam
kaeharom mar ko tok pum ngakro yor, mar
kam ya.
3 To o Parisiau akuruk ngat pis ko kim e
Yesus kam pe gia kaegom, en kam mrua ru
pum karo mur rhek mruo. Ngat pis to pe gia
mnganang te, "Ngola, tgia sir kmikkiem E
Nut karo pos gi ngang a ngokol kam gia kser
en kar ktavlom ngina lei vgum o gi vrong
papat akor?"
4 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Puoo,
mum lua mmok mang E Nut karo pos gi? Ko
tennik ngat ittiegom karo rhek ri ti te, 'Ta
kueng o mia he kmommen mar kam vle te,
lurokol va lraip.' Ta kueng ngar kmommen
mar tok to le 5 kael ka re langto vat ko
ngat ittiegom kat te, 'Ekam ko ko kueng o
mia he kmommen mar tok, a ngokol nak
parem kteit va knan he mrua pet kmikkiem
ktavlom, min kam kaum ka vle te, min
atgiang.' 6 Gi enang tok, ngina lo kta vle te,
langto ge langto ge e. Ko her min atgiang
he, min kam vle atgiang. He enang tok,
ekam ko E Nut tngam min mo kmin enang
tok, va muk ruk o gi mia, mguak or kam
ngatkal mang a mhel tang kam kser min mo
kmin e."
7 Va ngat koripang te, "Yu! Vanang e
Moses ka pos to tgi pis pgeik orom? Kman
ko ta ngatkal mang a ngokol te, en 'kmit-
tiegom a gi hor ngang ktavlom kam kser
ngina lei orom tok?' "
8 Va e Yesus ta kle koripang ngar te,
"Lmien ko tete e Moses ta ngatkal mang
a mhel kam kser a lei ekam ko mum gi
kaengnam E Nut karo rhek. Vanangko
tennik ko E Nut tkueng lurokol va lraip,
tlua kueng ngar kam kser ngina lei tok e.
9 Vanangko dok, kua kle ktua havaeng nguk
te, enangthe a ngokol tang napa kser ka
lei he kle klei orom a vlom tang ko yok,
yek endo yek, a mhel to endo ta kpoot

mang ngina lei tok arhe. Vanangko a mhel
tkais kam kser a lei kmikkiem ke gi mhe ta
tuk, endo te, enangthe tang nap kaol mang
kaela ktavlom i o katngokol va kaela tkais
kam kser ngina lei."
10 E Yesus ta re tok, to kalngunes ngat
hera reng te, "Te ma te, enangthe ngot lo
is kam kser a lei enang tok, va ther gia ya
te, kam ho lo kta lei kat he."
11 Va e Yesus tkoripang te, "Nop muta
mien tok, vanangko o mia tgus ngat lo kais
kam kol mula papat to endo e, gi endruk E
Nut te ktuel mar tuk kam ktua vle enang
tok. 12 Ii, kua rere mang endruk ngaornek
ngat kut llues orom mar kam gia vavle tok
he lua lei. Va endruk kat nglenar ngata mon
mar o yunek ko ngat mia ngnit mar he lua
lei, va si endruk ngam mrua tokim a papat
kun mnam mar mruo kam lua lei kat ko
ngama kor mnam mar mang E Nut to tkuon
ma volkha, he nang mar kam seneker ka
tavgo kam vaas kim o mia tgus. Gi endruk
arhe E Nut te ktuel mar kam ktua vle enang
tok.
Muk ruk mut kais kam kol a papat to
enda, yu, muk he!"

Endruk E Nut Ka Tavgo Ta Komor Mar
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

13 To ko tok, o mia ngata kurkeik kim e
Yesus kmel o ngnes ngok kim, en kmel kalo
ktiek kuo mang ngar kam ngamyammok
mang ngar va kngarkie mang ngar. Ngata
kurkeik kim tok, to kalngunes ngata kner
mar.
14 Vanangko e Yesus ta kle kreng kaln-
gunes te, "Mguak orim mar he ngak kaol
ngte kim dok na. Mguak or kam tokim mar
e, ko o mia ruk ngat kaenang o ngnes ruk
enang endri, her mar ruk arhe E Nut to
tkuon ma volkha ka tavgo ta komor mar."
15 E Yesus thavae tok, to le kael kalo ktiek
kuo mang ngar va kngarkie mang ngar.
Tngarkie knop, to hera parem a mhe to
endo he kngae.

Ta Kellet Ngang A Mhel Kam Kaum Kael Ka Gol Ka Pun Ktar Ko Pum Kalo Keik Va Kvaik Ku Meorom E Nut Ka Tavgo Kat
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

16 To mnam a kolkha langto a ngokol
langto tpis ko kim e Yesus he ka mnganang
te, "Pattermia, havaeng dok na te, nguak
kaeharom anito ko a yar, he nang dok kmis
mang E Nut kmen a ktalhok to kam plong
vle ko kim En ngnik ngnik ngang dok?"
17 Va e Yesus tkoripang te, "Kman ko ya
mnganang dok mang a tomhel ko en a yar,
ko gi E Nut tuk to atgiang ko En a yar.
He ekam tok, enangthe ipa svil kam kol a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik va ngia sim kut kaikkiem karo pos."
18 Va a ngokol to endo tkoripang te,
"Endrim mnam mar msim ngua sim kut
kaikkiem mar?"
Va e Yesus tkoripang te, "Endruk endri
te:

> 'Or kam por mia, or kam kpoot mang
> a lei, or kmuruvik, or kam ppiak
> kam mon ilenar orom o kerkeknen
> ko kim endruk ngma vongnek kim o
> rhek, 19 ngiak totu pum iteit va inan
> va ngiak kaelongtok mang ilenar
> enang ko im mur kaelongtok mang
> yin mruo.' "

20 E Yesus ta re tok, to a ngokol to endo
tkat koripang te, "Te o pos ruk endri kom
sim kut kaikkiem mar ha, vanang anito
ngnok vop endo kua kpoot mang?"
21 Va e Yesus vat tkat koripang te,
"Enangthe ipa svil kam sarim o pos tgus va
ngiak lol ilaro tgoluk tgus he kaenik ngang
o mia, mar kmenkim mar mkor in. To ngiak
lol o krek to le kaenik ngang endruk ngma
tu kmo tgoluk. Ngiak kaeharom tok, yin
kam kol a ktalhok to kam plong vle ngnik
ngnik ko a ktalhok to endo ta vle enang
ila gol ka pun to kmelpas orom kuon ma
volkha. Ii, ngiak kaeharom tok knop, to her
kaol ikkiem dok."
22 E Yesus ta re tok, to karo rhek ruk
endruk ngat ho mi kut kosogi pum a ngokol
to endo hak, to ther gi him kalo ktiek he
ksei kam mrua mrung en mruo ko karo vu
tgoluk ka ho vurgem hak. Thim kalo ktiek
tok, to hera ngae parem e Yesus mar.
23 E Yesus tvokom tok, to kle khortgi ngok
kim kalngunes he kreng ngar te, "Lmien, ko
kua havaeng nguk te, ner vua kellet ngang
o mia ruk ngaro vu tgoluk kam vaik ku
meorom E Nut tkuon ma volkha ka tavgo.
24 Ii, kua havaeng nguk te, tlo vua kellet tok
ngang a ngaemslang to alautar hak to a
kamel kam khanang kam vaik ku meorom
ke gudor tang ko ke mi laut. Vanang a mhel
to karo vu tgoluk, ta kle ho mi ktua kellet

hak ngang en kam vaik ku meorom E Nut
ka tavgo."
[25] E Yesus ta re tok, to kalngunes ngat
ho mi kut it ngaro ngaongtok kim karo
rhek to kle kmamngan te, "Enangthe ilaro
rhek ngata mien, va nop a mhel tang hak
tkais kam mrua sulgim en mruo he kvaik ku
meorom E Nut ka tavgo hak kat e."
[26] To e Yesus kalo keik ngint kaem mar
to thera reng ngar te, "Ii, o mia kam mrua
sulgim mar mruo kam vaik ku meorom
E Nut ka tavgo, ngat ho lo mi ktuis hak
kmeharom tok e. Vanangko E Nut tmi ktuis
kmeharom o vrong mia tgus, mar kam vle
te, ngat kais kam vaik ku meorom."
[27] To e Pita vat ta le kreng e Yesus te,
"Vokom na, endruk ya rere mang ngar ko
ngat paparem ngakro vu tgoluk tgus, nang
kle mokpom kar in kmikkiem yin, her mor
ri arhe. He ekam tok, ngurera kol ani keik
ekam tok?"
[28] Va e Yesus vat ta kle koripang te, "Ko
smia mien ngang nguk te, mnam a kolkha
to E Nut ner kta kueng a mmie to a gunngar,
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to dok
nera kol ka ngaekam orom kla mmok, endo
kmorsang mnam kam vongnek kim o rhek
ruk mkor o mia. Va kun mnam a kolkha
to endo, muk ruk muta mokpom kar dok
he kaikkiem dok mguera tuur mnam kua
tavgo kat he klol o ngaekmol ruk loktiek
hori orom alomin kmorsang mnam mar
kam turang dok kam vongnek kim o rhek
ruk mkor lIsrael ngaro usiel ngo pneik ruk
loktiek hori orom alomin kat. [29] Ii, va ani
mhel to ta parem ka rengmat, kaornopeik,
kaorotmeik, kaornek, kaortek, kles, i o karo
luteik kam mokpom kar dok kmikkiem dok
kam hover kua munik, va a mhel to endo
E Nut ner ho mia klang mo tgoluk he nera
vle kia vul ormar. Va koknaik kat E Nut
ner kle kaen a ktalhok to kam plong vle
ko kim En mruo ngnik ngnik ngang kat.
[30] Vanang o mia ruk ngaro mnok ngta laut
tete, kavurgem mnam mar E Nut ner kle
ka krus ormar koknaik. Va tok kat ngang
endruk ngaro mnok ngta grung tete, ko her
kavurgem mnam mar tok kat arhe E Nut
ner kle khover mar koknaik."

20

E Nut Nma Nho Orom O Mia Ruk Ngam Mrua Grung Orom Mar Mruo

A Koka To Mang A Loot Kteit Ko Ta Ngamhu Mang O Mia

[1] E Yesus ta kta koka ngang ngar te, "Ii, E
Nut ka tavgo ta vle tok kat arhe. Ko ta vle
enang ko a mmie kteit langto ta hop khalki
marot msim he kngae kam ngamhu mang o
mia kam lluol kun mnam ka loot. [2] Ta ktar
ka lgem o rhek kar mar kmenkim mar orom
a keik to kmis mang a kolkha to atgiang
tgus, to le kmeng ngar kam hera lluol kun
mnam ka loot.
[3] A kolkha tirie ktal he knan, to a mmie
kteit to ther kta ngae kat he kpis mang o
mia akuruk yok vat ko ngat gia sisir ngpang
ngar ko ma gi vle. To ta kta ngamhung
ngar tok kat kam ngae ka lluol kun mnam
ka loot. [4] Thavaeng ngar te, 'Muk ri mguak
ngae ka lluol ngang dok kat kun mnam kua
loot, he ngora srim muk kmikkiem ko mut
kut kaeha kais tok.' Thavaeng ngar tok, [5] to
ngat hera ngae.
Teharom tok kat ko a kolkha tho sir he.
Kvavle kat to tkaeharom enang tok kat ko
a kolkha ta vraik. [6] Ka vle to a kolkha tre
kam ho kvaik he, to ta kta ngae kat gi. To
ta pis mang o mia akuruk yok vat ko ngate
gia sisir ngpang ngar. To ta mnganang ngar
te, 'Kman ko mute gi mrua vavle orom muk
mruo he koham a kolkha ta tgus?'
[7] Va ngat koripang te, 'Ko tang tlo
ngamhung ngor e.'
To a mmie kteit thera ngamhung ngar
knaek mang endruk tgus kam reng ngar te,
'Yu! Muk kat mguak ngae he ka lluol kun
mnam kua loot kat.'
[8] To a kolkha ta vaik he, to a mmie kteit
to enda ta vaeng kalkayie to ta nho mang
endruk tngamhung ngar to kreng te, 'Ngiak
vovaeng endruk tgus ko ngamhung ngar
kam lluol, he ngiak kaenenkim mar. Ngiak
kaelha orom endruk ko ngamhung ngar
knaek kam ngae kmis mang endruk ngat mi
elha marot msim.'
[9] Thavaeng tok, to endruk a mmie kteit ta
ngamhung ngar knaek ko a kolkha tre kam
vaik ngat kaol to a mmie kteit kalkayie to
endo tkaenkim mar orom a keik to a dinaris
to atgiang ko tkaiser a kolkha to atgiang
tgus. [10] Kam ngae, to endruk a mmie kteit
ta ktar kngamhung ngar te, marot msim
ngat kaol kle kpis vat. Ngta vokom ko a
mmie kteit kalkayie ta srim endruk nanga
tok to ngat mrua kansgum mar he ka nho

mkor kmenkim mar kir kim endruk nanga,
vanangko mar tgus ngat gi kle kol a keik
to a dinaris atgiang mang a kolkha to tgus
enang tok ge. 11 Ngta kpom ngaro krek he, to
kaelha kam rere porom mar mang a mmie
kteit. 12 Ngta havae te, 'O mia ruk endri ya
ngamhung ngar ho gi tete vlemas he ngat gi
kopom ka nan mang ngor e, vanang ya kle
enkim mar orom a keik tkaiser mor ri kat ko
mor ngot vaik mnam a ngaeha ka mit msim
hak kam vle kim a kolkha to enda tgus ka
manakain he kaeha.'

13 Vanangko a mmie kteit tkoripang
langto mnam mar te, 'Kambis, klua mas
orom in he kvethas ngang in tok e. Ko
mota ktar kaum lgem o rhek mang a pat
to mang a keik to yin kam kol he! 14 Te, yin
he, kol ila keik to endo he kngae he, ko dok
mruo ko her mur ktua svil tok ge kmenkim
endruk ngat kaol knaek hak kmiser mula
keik enang tok ge. 15 Kua ngaeha to orom
kuaro tgoluk mruo ngola? Nang tang tlo
is kam kpoot mang dok e. Pathe nok ye
kaesik ngang o mia he gia vokom mar orom
ila keik ka ngaiting ekam ko dok ko sim
vokom mar he lua kulpang kim mar vor?'

16 Ii, he kmikkiem gi enang tok nera vle
tok, ngang endruk ngam mrua kansgum
mar kmel mar kuo ktar tete, ko koknaik
E Nut ner kle kael mar knaek. Va endruk
ngam mur kael mar knaek tete, koknaik E
Nut ner kle kael mar kuo ktar kat."

E Yesus Ta Re Kngam Ngkorlotge Mang Ka Yor

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

17 To mnam a kolkha langto e Yesus
tkaikkiem a ngaelaut kngae kam ngae
ngoguon mYerusalem to ta nglum karo
aposel ruk loktiek hori orom alomin pet-
gim kalngunes akuruk to khavaeng ngar
ko ekam a ngaelaut te, 18 "Vae, mu vokom
na, ko ngruaka grap ngoguon mYerusalem
he A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to
dok o mia ngar kael ko maktiegom o pris
ruk laol va o pattermia kmo pos, mar kam
monik kim a yor ngang. 19 To ngar kle kael
ko maktiegom o vrong rhek, mar kam klel
orom, va kam kirmekon a khap mnam, to le
ka krong orom o ot kvat engnang a ho kmim
kngam a yoror. Ngar kaeharom tok ngang,
vanangko ko pekam o kolkhek ruk korlotge
kat E Nut ner kta hover petgim ka nnak."

A Keknen Msim To Kam Kol A Munik To A Laut

(Mk 10.35-45)

20 To e Sebedi klo hal ngin nan ta kaol
ngorom min ngok kim e Yesus. Tpis
ktubulkek ku penharom to ka mnganang,
en kmeharom a ngaeha langto ngang.

21 Va e Yesus thera mnganang te, "Ya svil
mang anito?"

Va ngin nan tkoripang te, "Ngiaka tting
orom klo yie ri, he kun mnam a kolkha to
ila tavgo nak vaas kim o mia tgus he komor
mar, min nginak kol alo ngaekam ruk E
Nut nma nho orom min, tang ko vanam ila
miktiek va langto ko vanam ila ksienga, min
kam kaum kar yin kam nho mang o mia kar
yin orom ila tavgo."

22 Va e Yesus tkoripang ngin te, "O-o, met
ho mi ktua ketoptop hak mang dok tok
arhe, ko meta pat re te, met kais kat kam
lol o nganngannes ruk dok mruo ngora lol
gi?"

Va ngint koripang te, "Ii, mot kais!"

23 Va e Yesus tkat koripang ngin te, "Nop,
mer mia lol o nganngannes ruk endruk ge!
Vanangko kam mon te, erie minduk ngin-
era korsang ko vanam kua miktiek va langto
ko vanam kua ksienga, kam kaum kar dok
kam nho mang o mia, a papat to endo nong
kua ngaeha to dok kmeharom e. Gi E Titou
mruo to ner mur kaen alo ngaekam ruk
ennginduk ngang alo ni mhel ruk En mruo
ta ktar el ka papat tennik mang ngin kmen
alo ngaekam ruk ennginduk ngang ngin
he."

24 To nginlenar ruk loktiek ngat re ngnek
mang a rere to endo va ngaro vurkul ngate
ksei kam kiin hak ngang ngin. 25 To e Yesus
ta vaeng ngar tgus ngok kim to kreng ngar
te, "Muk muta mnor he mang o vrong
rhek ngakro taven kar ngalmialaol ngakro
keknen ko ngma karkar mang ngakro mia
mruo he o mia ngma kerkolkol vgum ngaro
serppak ngola? 26-27 Vanang kun pgegom
muk na lua vle enang tok ngang nguk e. Ko
endo mnam muk naka svil ka munik kam
laut mang klenar, mar kam nho orom, va
her endo arhe na kle mrua krus orom en
mruo, nang kle gi kaeha ngang nguk ha!
Mare, na kle ho mi ktua krus orom en mruo,
nang kle gi kaeha ngang nguk tok arhe! 28 Ii,
en naka vle tok kmikkiem enang ko A Mhel
To Nkong Man Ma Volkha to dok ko si en

mruo tpis nong mang o mia kmeha ngang
e. Nove, ta kle kpis kam mrua slak orom ka
vok mruo kmel ekmar orom ka vok to endo,
he nang kam kta lol mar tgus kam kta vle
ngang E Nut kat."

E Yesus Tkaeharom Alo Vivisker
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

29 E Yesus kar kalngunes ngata ngae ekam
a ngaelaut vop he kparem a rengmat to
e Yeriko va a mumu to alautar ngta veet
kaikkiem. 30 Ngta ngae va vgum alo mhel
ruk alo vivisker ko ngint korsang ko vanam
a ngaelaut. Alo vivisker ri nginta ngnek te,
E Yesus mar ngta ngae rkieng ngin he re
kam lapsam min to ngint le kvui orom te,
"O-e Devit kaes to yin Yesus-o, ngia mrung
nguo vanie!"
31 To a mumu tkaekon kim min kam
hagam min kam lua rere. Vanangko ngat le
ho gi kaoppom min klik, min kam ho gia vui
klik kat ge te, "O-e Devit kaes to yin Yesus-
o, ngia mrung nguo vanie!"
32 To e Yesus ther gia sir ko va ngaelaut
to kvaeng ngin ngok kim he ka mnganang
ngin te, "Me havaeng dok na, meta svil
mang dok kmanker mae?"
33 To ngint hera re te, "Mo laip, mota
svil yin kmeharom moalo keik he muo kam
nho!"
34 To e Yesus ta mrung ngin. To a gi hi
to tkaehang nginalo keik, mint her gi nho
ngatngae to her gi kaikkiem.

21

O Mia Ngat Kael Kavres Orom E Yesus Kmit Ngogun mYerusalem
(Mk 11.1-11; Lk 19.28-38; Yn 12.12-19)

1 E Yesus mar ngta ngae he konner a reng-
mat to e Yerusalem. Ngta vle ko va ngaelaut
ka gu to mang a rengmat to e Betpagi kuon
kim ke vul to e Olip. To e Yesus thera meng
klo kaloyie aloruk kam ktar mang ngar 2 ko
thavaeng ngin te, "Meaka ktar kngae ngok
ma rengmat tma kuon he mera pis mang
a dongki kar ka sie ko ngta kleng ngin he
ngint gia sir. Meak halger nginalo ngausie
he kait min ngte kim dok. 3 Nang enangthe
tang nak re kam hagam mae mang ngin,
va meak koripang te, 'Ngoldaip ta re mang
ngin, he ner lo hus kam gi kat kaekon min
kat e.' "

4 E Yesus tmeng ngin tok, ekam ko tennik
E Nut ka propet langto ta ktar kpavap mang
gi enang tok te:

5 "Havaeng lSaion, endruk lYerusalem
te, 'Vae! Mu vokom na, ko mula
Taven tkaol kam pis ko kmuk orom
ka keknen to kam lua guragura
orom mang o mia, ko tkorsang
kuo mang a dongki orom ka sie ko
vanam kat.' "

6 Ta reng ngin tok, to ngint hera ngae
kaeharom enang ko e Yesus tsim papsim
min tok. 7 Ngint kait a dongki orom ka sie
he kaeknik kngorom min kpis ngok kim e
Yesus to le kpasrengem min orom ngaro it.
To e Yesus ta grap he korsang kuo mang
endo ke sie,* to le ksap orom kmikkiem
a ngaelaut. 8 Ta ngae va o mia kavurgem
kun mnam a mumu to ngta veet ekam
ngat kaelha kam pasrengem a ngaelaut
kam vevher ngakro it ekam a ngaelaut. Va
akuruk ngta kuung o kneng ngo hor he
kaenerik ekam a ngaelaut kat. 9 Va endruk
ngta ktong e Yesus kar endruk ngata knaek
mang ngat kaelha kam mariu orom va kael
kavres kam kni pum te, "Ngota kanprim
yin E Devit Kaes To Yin, ko her yin arhe
yindo kam sulgim mor. Lmien te, E Nut ta
ngamyammok mang ka taven to yin ko ya
pis orom ka munik. He ekam tok, ngruera
kanprim E Nut to man ma volkha ko her En
arhe Endo kam sulgim mor."

10 Ngata hivuo kam kni kngorom tok, to
e Yesus thera vaik ngogun mYerusalem he.
To lYerusalem tgus ngaro pkor ngta hop
kim to ngta momnganang ngar mruo te,
"Ngola ani mhel langta ti e?"

11 To a mumu to ngta veet ekam ngta
havae te, "He en e Yesus to nkong mNasaret
kun mGalili, her en arhe a propet to e Moses
ta ktar kpavap mang."

E Yesus Ta Kerer O Mia Kun Mnam E Nut Ka Maksien
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Yn 2.13-22)

12 To e Yesus thera ngae kvaik ogun mnam
E Nut ka maksien. Tvaik, to her kaelha kam
kekerer endruk tgus ngam kanko kmelel o
tgoluk, o mia kmenenkim mar mkor mar,
kam le ka nngiar ngang E Nut ormar. To
thera kootmerom o psen ruk mkor endruk

* 21:7: A re lsir ta vle te, "tkorsang kuo mang ngin."

ngma mopatap orom o krek. To tle kootmerom o ngorsang ruk mkor endruk ngam kael o giu, he nang o mia kmenkim mar mkor mar kam le ka nngiar ormar kat. [13] Tkaeharom tok, he keknen ngang ngar te, "Ngat ittiegom E Nut karo rhek te, 'Kua maksien ka ngaeha ka pun na gia vle tuk her gi mang a ngaeha to kam ngarkie mnam.' Vanangko muk ri, mut her hortgem ka ngaeha ka pun msim ko mut kle kael enangthe a mhe to kam vaik kun mnam kmurur o mia ngaro krek. Ii, mut hortgem he en ta kle kpis enangthe a kre ka nho to o ngauruvik ngma tvok mnam kam totokim mar he koon mang ngar."

[14] Teharom tok knop, to kam ngae, to endruk o vivisker kar endruk o kernonhor ngat kaol ngok kim ko tok mnam E Nut ka maksien he tkaeharom mar ko tok. [15] To o ngnes ngat kaelha kmel kavres orom ko tok kat kam kni pum te, "Ngota kanprim yindo E Devit Kaes To Yin ko her yin arhe yindo kam sulgim mor." Nang o pris ruk laol va o pattermia kmo pos ngta vokong e Yesus karo reha ruk lvu yar ko tkaeharom mar tok va kngan o ngnes kat ko ngat kael kavres orom tok, to ngaro vurkul ngate ksei kam kinkiin ngang he.

[16] To ngat pis ko kim he ka mnganang te, "Ngola, yi lua ngan endri ko ngta kni pum in tok gi?"

Va e Yesus tkoripang ngar te, "Mare! Mut lo him a propet karo rhek gi, endruk E Nut ta ktar khavaeng dok mang o ngnes ri orom mar te, 'Yin mruo yi mur kaoppom o ngnes kar o gunsvel mar kam sim ktua kanprim yin hak.' "

[17] Ta re tok, to thera parem mar, nang kngae ngoguo mnam a rengmat to e Betani kam kol a ngonit ko tok.

E Yesus Ten O Rhek Mnam A Ho To A Pik Kam Vui
(Mk 11.12-14, 20-24)

[18] To hop enang ngmo tie marot msim, e Yesus tkottek kuo mBetani he ka grung kmikkiem a ngaelaut kam kta grap ngoguon kmeknik ngok mYerusalem to ta vang. [19] Ta ngae va kvokom a ho to a pik ko ta sir ko vanam a ngaelaut, to hera ngae kam nho ko vgum va karo gi im ruk o gunsur, nang nop karo miel ngang e. To tkaen o rhek mnam te, "Yin ke pik to enda ngia lo kat kaehi kmelha tete kam ngae kais ngnik ngnik kat e." A gi hi to tgia re tok, a ho to endo ther gi vui ngatngae.

[20] Kalngunes ngta vokom tok, to ngat ngae gia sor kmar he, to le kmo mnganang ngar te, "He, ngola, a ho to enda tgi marer her gi vui vgum anito e?"

[21] Va e Yesus ther koripang ngar te, "Kua mien ngang nguk te, enangthe mguak kor mnam muk mang E Nut te, En tkais mang o tgoluk tgus, nang lua lopumtang pum En, va mut kais kmeharom a ho enang tok kat, gi enang ko dok ko eharom tok. Va si a vul to enda va mguer kais kmen o rhek mnam kam reng kat te, 'Hop ko tok he kle kngae ksir ogu mou,' va en ner mia ngan vgum muk. [22] He ekam tok, o gi vrong tgoluk ruk mum kaurur kim E Nut mang ngar, E Nut ner mi kaenik ngang nguk enangthe mup kor mnam muk mang En kmenik ngang nguk enang tok."

Ngata Mngan Pum E Yesus Ka Serppak
Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

[23] To e Yesus ta ngae kpis kvaik kun mnam E Nut ka maksien kat he kaelha kam patter o mia. Ta patter mar kngae, va o pris ruk laol kar o Yuda ngalmialaol ngat kaol kpis ko kim he ka mngan pum te, "Erieto tmeng yin kam kerer mor mo mnam E Nut ka maksien ta tok?"

[24] Va e Yesus tkoripang ngar te, "Vanang dok kat, ngor kle ka ktar ka mnganang nguk kat na. He enangthe mgua re koripang dok, to dok kat, ngor le koripang nguk kam havaeng nguk mang erieto tmeng dok kmeharom tok." [25] Thavaeng ngar tok, to le ka mnganang ngar te, "Erieto tmeng e Yoanes, en kam parrum o mia, E Nut tkuon ma volkha, i o a gi vrong mhel tang?"

To ngata mo hem mar mang a papat to endo, to kmo reng ngar mruo te, "Ngola, enangthe ngrua koripang he kre khavaeng te, 'E Nut to tmeng,' va en ner kle kaekon ngang ngor te, 'Va kman ko mut lo kor mnam muk mang?' [26] Vanang enangthe ngrua kle re khavaeng te, 'A gi vrong mhel tang to tmeng,' va ngruak kle kgorang a mumu ta kat, ko mar tgus ngtel ngaro papat lserppak mang e Yoanes he, te en a mi propet langto."

[27] He ekam tok, ngat her gi koripang e Yesus he te, "Ngot lua mnor mang e."

Va e Yesus tkat koripang ngar tok kat te, “Te dok kat, klo kais kam havaeng nguk mang Endo tmeng dok kmeharom a ngaeha to endo kat e.”

Endruk Ngat Kaitgung Ngaro Kerkeknen, Her Mar Ruk Arhe Ngara Vaik Ku Meorom E Nut Ka Tavgo

A Koka To Mang A Mhel Klo Hal

28 E Yesus tre tok, to kle koka ngang ngar te, “Yu! To muk ruk o Yuda ngalmialaol va muk ruk o pris ruk laol mute ktua pat nngia mang a mhel langto ko klo hal alomin ko ta ktar kngae ngok kim a molpou he kreng te, ‘Vae, tete ma kolkha ta ngiak ngae he kaeha ko ma loot.’

29 Va khal to enda ta ktar khavaeng kteit te, ‘O-o, kua kees.’ To vrua vle, to kta hortgem ka papat to endo to le kngae kaeha kun mnam kteit ka loot.

30 To a mhel ta, ta ngae ngok kim khal langto vat he kta reng tok kat gi. Va khal to endo ta ktar kauyang te, ‘Yu! Titou ngora ngae,’ nang kle va gi vle. Tlo kat ngae e.

31 To mnam lomonopia ri, edim mnam min tkaikkiem kteit ka svil e?”

Va ngat koripang te, “Endo a molpou.”

To e Yesus thera re kvat ka koka to endo mang o Yuda ngalmialaol va o pris ruk laol te, “Yu! Kua havaeng nguk lmien te, kmikkiem enang tok kat, o kermia ruk ngam kaelha klol o takis kar lraip ruk ngam mur kaen mar mruo ngang lurokol ngta ktar kam kir kmuk he kvavaik ku meorom E Nut ka tavgo. 32 Ngta ktar tok, ekam ko e Yoanes tpis mo kmuk ruk o Yuda kam khenam muk mang a ngaelaut to E Nut kam susulgim muk tgus, vanang muk, mut lo kor mnam muk mang en he lo kaitgung mularo kerkeknen e. Vanangko o kermia ruk ngam kaelha klol o takis va lraip ruk ngam mur kaen mar mruo ngang lurokol, mar ngat kor mnam mar mang he kle kaitgung ngaro kerkeknen. Ii, mut sia vokom mar ko ngat kor mnam mar mang e Yoanes he kaitgung ngaro kerkeknen tok, vanang mut ngae ho lua svil ge, kmor mnam muk mang en kat he kaitgung mutakor e.”

E Yesus Ta Koka Mang O Yuda Ngalmialaol Ko Ngat Keyang

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

33 E Yesus ta rum ka koka to endo, to kle kta koka kat te, “Yu! mguak vongnek kim a koka langta kat na. A mmie kteit langto ta kavang ka loot. Ta kurhennek krum to kngam a pal kam paneng a loot kam ttek, va kngam a rambel langto kam toot mang a loot kat. To tkael sarek mnam ngang o mia kam kavang ngaro usiel ruk o grep, nang en thera ngae mnam a mhe langto ko yok. 34 Kam ngae, to ka loot ta ttek he, to a mmie kteit thera meng kalngunes ngok kim endruk ngata tutuur mnam ka loot, mar kam lluol ngang he ktatar mang a mmie.

35 Kalngunes ngat pis ko kmar, vanangko endruk ngta tutuur mnam ka loot ngta vle im langto ekon, va por langto kat kngam a yoror, va lalaem langto kat orom o krek. 36 To a mmie kteit ta kta meng kalngunes akuruk kat ge ngok kmar. Endruk endri ngata khor mang endruk tesgun. Va endruk ngta tuur kun mnam ka loot ngta vle gi kteharom tok kat ge ngang kalngunes ruk endri, enang endruk tesgun tok kat. 37 Kam ngae, to a mmie kteit ta trong orom khal msim kam meng ngok kmar vat ko ta pat re te, ‘Nok pathe ngara totu pum ko hal msim vor.’

38 Vanangko endruk ngta tutuur mnam ka loot ngta vle vokom khal to kmo havaeng ngar te, ‘O, her khal msim to kam kol kteit ka mmie ta arhe. Ngor tarkanang kmim, nang mor kam le kol a mmie ta.’ 39 Ngat mo havaeng ngar tok, to ngta kleng singni mnam to kait ngku mnok he kngam petgim a loot to endo, to her kaim kngam a yoror.”

40 E Yesus ta rum ka koka to endo, to kle ka mnganang endruk laol te, “To ekam tok, a mmie kteit nak kaol to kanker endruk ngta tutuur kun mnam ka loot?”

41 Va endruk laol ngat koripang e Yesus te, “O ker mia ruk endruk, a mmie kteit nera pet mar petgim ka loot he ho mi kut kaim mar lhomye tgus hak, nang kle kael sarek mnam ngang o mia akor ko yok vat, mar kam lluol ngang kun mnam ka loot ko nak ngae ktettek.”

42 Ngat koripang tok, to e Yesus tle kreng ngar te, “Te nok pathe mut lo him E Nut karo rhek ruk endri gi? Ko ngat ittiegom mar mang her muk ri arhe ko ngat havae te,

> ‘Endruk ngma ngamrektor ngat keyang a ho langto he kait petgim a rek he ka vlengam. Vanangko a her gi ho to endo arhe ther kle ka vle te, a ho to mang a hokidek to arhe,

endo kam sir orom a rek. Va a ho to
endo, ta vle ngang ngar tok, ekam
ko Ngoldaip mruo ta mrua svil en
kam mi ktua vle enang tok arhe. Va
ngota vokom tok kat, he kngae kpat
mang te, a papat to endo tngae gia
ya pum nguaro kerok he!'

43 He ekam tok, kua havaeng nguk ruk
lIsrael te, E Nut nera pet ka tavgo petgim
muk gi enang tok kat, to le kael o mia
akor ko yok vat, mar kam liepum muk kam
vaik ku meorom. Ii, ner kael o mia akor
ko yok vat enang tok ekam ko mar ngma
khenam ngaro singni orom ngaro keknen
ruk vgum E Nut ka tavgo." [44 "Ii, va ani
mhel to na tunvie pum a hokidek to endo
he kvuut malpgem, a hokidek nera krong
kpaam kngam a yoror. Vanang ani mhel to
a hokidek ta na le ktua vuut kuo malpgem,
a hokidek ner mi ktua memelesem hak."]

45 To o pris ruk laol va o Parisiau ngata
ngan e Yesus ka koka to tok to le kael
te, tmia koka mang ngar lsir. 46 He ekam
tok, ngat sia khanang ngar kam kapom
kmenpasiker kun ma hengor. Vanangko
ngat lo is e, ekam ko ngta gorang a mumu
pum, ko mar ngta pat mang e Yesus kat te,
en a propet langto kat.

22

O Mia Nga Sim Kut Mur Kaelel Kuo Mang Ngar Kam Vaik Ku Meorom E Nut Ka Tavgo

A Koka To Mang Ko Ngat Kaem Pnes Kmenkim Lraip

(Lk 14.15-24)

1 To e Yesus ta le kta koka kat ge ngang
ngar te, 2 "E Nut ka tavgo ta vle enang ko a
taven langto ta kunngir kim khal ko ta re
kam lei. 3 Ko tmeng kalngunes kam ngae
kvaeng klenar ruk tme mang ngar kam pis
ko kim, vanangko klenar ruk endruk ngata
kapngan he lo kaelel kuo mang ngar kam
ngae e.

4 To a taven to enda ta kta meng kaln-
gunes akuruk yok he smia papsim mar te,
'Mguak kaen a re ngang endruk ko her me
mang ngar te: Kua rum kim kua ngaeha
he, he a bulmakau to ko el mang a ngaeha,
ngat im, va klenar ruk o sital kat. Va lraip
ngat kikhi tgus, he ekam tok mguak kaol he
kunngir kim a kolkha ta.'

5 Ngta havae tok, vanangko klenar ruk
endruk ngata kle kat kael rela to parahi
ngok yok. Langto tngae ngok mnam ka
loot va langto tkut ngae kmeharom karo
reha mruo. 6 Vanang akuruk ngta vle ka
kleng singni mnam a taven ta kalngunes
to ksisieng ngar to kaim mar kngam mar
o yoror. 7 Ngat kaeharom tok, to a taven
to enda te sei kam vrek kinkiin hak, to ta
meng ka ngaomevek he ngta ngae kngam a
ktung kim o erep ruk endruk he krum kim
mar tgus va kngampaei pum nga rengmat
kat.

8 To a taven to enda thera reng kalngunes
akuruk te, 'Kua re kam tarkanang ko hal
kam palengem he, vanangko endruk ko
mia me mang ngar ngat lo kteveep is kam
pis kunngir kim e. 9 He ekam tok, mgua
le kngae vat ngok mo gi vle he gi vrong
kvovaeng o vrong mia tgus ruk mguak pis
mang ngar ko tok. Mguak vaeng ngar ngte
kim dok na, mar kam kunngir kim ko hal
kun mnam kua pnes vat.' 10 To kalngunes
ngat hera ngae to kaelha kvovaeng o gi
vrong mia tgus ruk ngata pis mang ngar he,
endruk o yar va si endruk nong lyar kat. To
o mia ri ngat hera ngae ka krong a taven ka
rek tngae ho mi kut ottep hak.

11 To endo, a taven vat ther kaol kpis
kvuvokom o guliel, va ta nho kvokom a
mhel to tlo sim kut kaelel kuo mang kam
sreng kam vaik mnam ka pnes e. 12 To thera
mnganang te, 'Ai, kambis ye ktaol ngte
nngia kam pis kvaik mo, ko ye lo sim sreng?'
Va en ther gi mtum ka gu kim.

13 To a taven ta thera reng kalngunes ruk
ngta toot mang ka pnes te, 'Muk he, mu
ussiem a mhel ta kalo ktiek va kalo nhar
he kngam ngku mnok ma slommok, ko tok
ko mnam a mhe to o mia ngma vle he vu
kaeteti he khem ngaro ngnorok mo kmar.'

14 Ii, va gi enang tok, E Nut nma me mang
o mia kavurgem kam vaik ku meorom ka
tavgo gi enang a taven to tok, vanangko gi
mar ruk lgititge ngam sim kut kaelel kuo
mang ngar kam vaik ku meorom."

O Mia Nga Mur Kaen Mar Mruo Ngang E Nut

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

15 Kam ngae, to o Parisiau akuruk ngta
ngae parem e Yesus ko tok kun mnam E Nut
ka maksien he kngae kmo hem mar mang o

papat te, mar kam pe gia mnganang e Yesus
mang a papat tang, en kam mrua ru pum
karo mur rhek mruo. 16 To ngat hera meng
ngatlngunes mruo kar ke valngan to mkor
e Herot kam ngae kpis ko kim ko tok. Ngat
pis ko kim e Yesus he pe gia kanprim te, "O,
pattermia ngot sim ktua mnor miik ko im
vua mien orom ilaro rhek va ima patter o
mia lsir mang E Nut karo pos. Va im lua
ruokar kim o gi vrong mia kat e, ko ima rere
he lo gia tar yin pum o mia akor kam pat
mang ngar, nang ka mnang akuruk e. 17 He
ekam tok, ngiak havaeng ngor orom ilaro
papat na te, ta sir ngang ngor ruk o Yuda
kam ngam o takis ngang lRom ngalaip to
tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa, i o
nop?"

18 Ngat pe gia mnganang tok, vanangko e
Yesus ta tar ko ngta svil kam kering to kle ka
mnganang ngar te, "Muk ruk mularo naprai
alomin, kman ko muta kendom ngang dok?
19 Ma te, mu khenam a kre to kmenkim a
takis orom ngang dok, he ko vokom na." To
ngat her kait a kre langto he kaen mkor.
20 To e Yesus thera mnganang ngar te, "Eri-
eto ka nunu va ka munik ta vle kuo mang a
kre to enda?"

21 Va ngat koripang te, "He e Sisa."

Va e Yesus tkat koripang ngar kat te, "He
ekam tok, mguak kaekon o tgoluk ruk ngta
khenam e Sisa ka nunu ngak kaeknik ngang
kat, vanang kle kaekon muk mruo ngang E
Nut ko muta khenam E Nut ka nunu ormuk
mruo enang tok kat."

22 Ngta ngan ko ta re tok, to ngata senkrip
kim tok to ngat her gia parem kngae.

*Endruk Ngma Mokpom Kar E Nut Her En-
druk Ngar Mia Hop Petgim Ngakro Nnak Kam
Kol A Ktalhok*

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

23 To mnam a kolkha to endo gi, o Sadyusi
akuruk ngat kle kaol ngok kim e Yesus
vat. Her o Sadyusi ruk ngam ktua pat te,
o mia ngma yor va ngar lua hop petgim
ngaro nnak e. Endri ngat kaol kpis ko kim
to pe gia mnganang vat te, 24 "Pattermia,
tennik e Moses tittiegom a pos langto te,
'Enangthe a mhel tang nak yor, nang nong
kles ngang, va knopia nak kle kliepak ekam,
nang ktavlom kam llues, en kam hover
knopia ka ngausie enang tok.'
25 Yu! A pos to endo ta vle tok arhe,
vanang ma te, enangthe napa vle tok ko o
moornopeik aktiek hori orom alomin ngata
vle tete mo kmor, to endo a molpou tlei
to yor parem ktavlom, nang tlo llues e. To
knopia tle klei orom. 26 To gi enang tok kat
mang endo ko pekam min ko ta liepak ekam
knopia tok kat to her yor kat. To ta vle
enang tok kat mang ngar tgus kam grung
kam kol mar tgus ruk aktiek hori orom
alomin. 27 To ko pekam ko mar tgus ngat lei
orom a vlom to endo he yor, a vlom kat ta le
ktua yor vat. 28 To kmikkiem ke ngothoi to
endo tok, koknaik mnam a kolkha to E Nut
nak kta hover o yoror petgim ngaro nnak,
a vlom to enda naka vle te, edim mnam
moornopeik ruk aktiek hori orom alomin
ktavlom msim, ko mar tgus ngat lei orom?"

29 E Yesus ta ngnek tok, to kle koripang
ngar te, "Mularo papat ruk mang o yoror
ngat lo vua sir e, ekam ko mut ho lo mi
ktua mmok hak mang E Nut karo rhek ruk
ngat ittiegom mar kun mnam ka meer va
mut lua mmok mang E Nut ka serppak kat.
30 Ko E Nut ka papat to a minar mang o
yoror ta vle ti te, mnam a kolkha to E Nut
nak hover o yoror kam kol a ktalhok to
kam plong vle ko kim En ngnik ngnik, mar
ngar lo kat kael lraip he lurokol kam kta lei
ormar kat e. Ko o mia ngar kle va kaenang o
engyel kuon ma volkha ruk ngama vle orom
a ktalhok to kam vle ngnik ngnik he lua
lei kat e. 31 Vanang kun mnam E Nut karo
rhek ruk mang o yoror, e Ebrehem va e Isak
va e Yakop ngata khenam a papat to mang
o yoror ma mmok te, ngar mi ktua hop
petgim ngaro nnak. Vanangko nok pathe,
mut lo him E Moses ka hor to endo vop?
Ko E Nut thavae te, 32 'Her dok arhe dok
to e Ebrehem va e Isak va e Yakop ngma
vle ko kim dok he ktotu pum dok tennik
kngae kais mang tete.' Ii, thavae tok, he ka
khenam a papat to mang o yoror ma mmok
te, endruk ngat kol a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik kam totu pum,
her mar ruk ngata kta hop petgim ngaro
nnak, nang nong endruk ngat yor he lo kta
hop kat e."

33 E Yesus ta re tok, to a mumu to ta veet
ekam ngta ngan ko ta patter o Sadyusi tok,
to a mumu tho mi ktua senkrip kim karo
papat ruk tpatter mar ormar.

*O Pos Tgus Ngata Ngarngar Mang Enngin-
duk Alo Ngaenpaeir*

(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

34 To o Parisiau ngta ngnek ko e Yesus ther
tver kim o Sadyusi tok, to mar vat ngat kle
kaum kpis ko kim e Yesus. 35 To o Parisiau
ngaela langto a pattermia kmo pos ther kle
kendom ngang e Yesus te, en kam mrua ru
pum karo rhek mruo. Tpe gia mnganang te,
36 "Ngola pattermia, kun mnam o pos tgus,
edim mnam mar msim ta vle te, a pos to a
ngaenpaeir he kir kim klenar tgus?"
37 Va e Yesus tkoripang te, a pos to a
ngaenpaeir ta vle ti te, " 'Ngiak sovet kme-
longtok mang E Nut orom ila ngaung tgus,
ila svil tgus va ilaro papat tgus.' 38 A pos to
a ngaenpaeir her endo arhe ta laut kir kim
klenar tgus. 39 Va a pos to ta knaek mang
endo thavae ti te, 'Ngiak kaelongtok mang
ilenar kmikkiem enang ko im mur kaelong-
tok mang yin mruo enang tok kat.' 40 Ii, o
pos tgus ruk mkor e Moses kar o propet
ngartakor ngam her ngae kngarngar mang
her alo pos alo ngaenpaeir ri arhe."

A Hipun To E Devit Kalaip, Her Kaes To E Nut Thim Orom Ka Msasaen
(Mk 12.35-37; Lk 20. 41-44)

41 O Parisiau ngata kaum ka vle ko tok vop,
to e Yesus ta kle ka mnganang ngar te, 42 "To
mum ktua pat nngia mang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen te, kaes erieto?"
Va ngat koripang te, "En kaes a hipun to
e Devit!"
43 Va e Yesus ther le koripang ngar te,
"Enangthe npa mien te, a hipun to e Devit
ka munik ta laut mang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen ka munik, va kman ko e
Devit mruo ta kvam Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen te, Kaldaip to en? Ko E Nunu A
Totur ten o rhek mnam e Devit he e Devit ta
rere vgum E Nunu A Totur kam havae mang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom
karo mur rhek mruo ruk endri te,

44 'E Nut thavaeng Koldaip te, ngiak
tuur mnam kua tavgo he korsang
kuo mang a ngorsang to a miktiek,
endo koma nho orom kam ngae kais
ko nguak kir kim ilaro imuo, yin
kam karkar mang ngar hak.'

45 Vanang mu vokom na. Ma te enangthe
tennik, a hipun to e Devit mruo ta mrua
hover kaes to E Nut Thim Orom Ka Msasaen
kam mrua mon te, 'Kaldaip to en,' va nngia
ko o mia ngam kaekon kim a hipun to e
Devit karo rhek mruo he ka grung orom
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka
munik kam gia mon te, en kaes a hipun to
e Devit, vanang en ta ktar vle tennik ktar
mang e Devit?" 46 E Yesus tre tok, to nong
tang hak mnam o Parisiau to tkais mang
kmoripang e, ko tho tver kmar hak. To
kmelha ko tok kngae nong a mhel tang hak
ta re kam kat kaegom kta serppak mruo
kam mnganang e Yesus mang a papat tang
kat e.

23

E Yesus Ta Keknen Mang O Parisiau Kar O Pattermia Kmo Pos Ngaro Keknen
(Mk 12.38-40; Lk 11.37-52; 20.45-47)

1 To e Yesus ta havaeng kalngunes kar
o mumu te, 2 "O pattermia kmo pos kar o
Parisiau ngta kol e Moses ka ngaekam to
kam halger karo pos, 3 he ekam tok, mguak
lol ngakro rhek tgus ruk ngma pos ngang
nguk ormar he kaikkiem mar. Vanang
mguak or kam tarhigiang ngar he kolkol
ekam mar orom ngaro keknen ruk ngam
kaeharom mar, ekam ko ngam lo sim kut
kaikkiem ngaro mur rhek mruo e. 4 Nove,
ngam vu kaen o pos ruk lvankue mnam
o mia, mar kam sei vgum mar, he ngma
kapnes vgum mar kmegom kam sim kut
kaikkiem mar. Vanang mar mruo ngam
ngae her gi mrua sisrim singni, nang lo
vrua turang o mia kmikkiem mar e.
5 Va ngam mrua het mar mruo ma mmok
te, o mia kam vokom mar he kalpak kim
ngaro vu prongran kavurgem va ngaro kan-
gal ko ngarla vha orom E Nut karo rhek
ruk ngat ittiegom mar kuo mang ngar kam
mrua khenam mar mruo te, ngam vua
ngarkie ngang E Nut. Ii, va ngma hover mar
mruo kam sreng orom ngaro katam ruk
ngat ngae gia rarip ku, kam mrua khenam
mar mruo ma mmok kat te, ngat vua sovet
kmel ngaro papat mang E Nut kat. 6 Va
mar ngma sovet kam mrua kakansgum mar
mruo kam lol o ngorsang ruk o mia ngma
nho orom mar ko po pnes. Va ngma sovet
kam mrua kakansgum mar mruo kat kmor-
sang mnam o ngorsang ruk o mia ngma
nho orom mar kun mnam o Yuda ngartaro
rektor ruk kam rere mnam mar kat. 7 Va
ngma sovet kam mrua khenam mar mruo
ma mmok ngang o mia ko mo vlemkor
kat, o mia kam hover singni ngang ngar ko
pum nglenar ngo kerok he kmon mar te,
'Pattermia.'

[8] Ii, ngma vle tok, vanang muk mguak
kle kor kam tting ngang o mia kam mon
'a pattermia' ormuk enang tok e. Ekam
ko muk tgus muk o gi moornopeik, nang
gi mula pattermia atgiang. [9] Vanang muk
mguak or kam mon mu teit orom a gi vrong
mhel tang mo mmie kat e, ko her mu Teit
to atgiang En tkuon ma volkha. [10] Va gi
tok kat ge, mguak or kam tting ngang o
mia, mar kam mon ngaldaip ormuk ko muk
Muldaip atgiang, Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen. [11] Ii, ko endo ka munik ta laut
kir kim klenar tgus, her endo arhe nak kle
kaeha ngang ngar ha. [12] Ko endo nam mrua
hover en mruo E Nut ner kle ka krus orom.
Vanang endo nam mrua krus orom en mruo
E Nut ner kle khover."

E Yesus Ta Kotter Orom O Parisiau Kar O Pattermia Kmo Pos
(Mk 12.38-40; Lk 11.37-52; 20.45-47)

[13] "Vanangko suvrum muk ruk o patter-
mia kmo pos va muk ruk o Parisiau orom
mularo naprai alomin. Mguera kol a kapnes
ko vgum E Nut, ko muma hos kim o papat
ruk mang E Nut ka tavgo he kavettom o
mia ko ngma re kam vaik ku meorom kat.
He ekam tok, muk mut mur kavettom muk
mruo enang tok kat, he lo vaik ku meorom
E Nut ka tavgo kat e. [[14] Va suvrum muk gi
tok kat ge, muk ruk o pattermia kmo pos
va muk ruk o Parisiau orom mularo naprai
alomin. Ko muk muma kauyang o tahek
he klikim mar kun mnam ngartaro rektor
mruo, nang kle klol o rektor ruk endruk
ngang nguk mruo vat. Va mum ngorom a
hoger mularo ngarkie khogerik ko pum o
mia ngaro kerok, mar kam vokom muk tok
to le kanprim muk. Ii, E Nut ner mi kut kaen
a ho kapnes to lho vanker hak ngang nguk
kir kim o kapnes tgus hak.]

[15] Va suvrum muk gi tok kat ge, muk ruk
o pattermia kmo pos va muk ruk o Parisiau
orom mularo naprai alomin. Ko mum ngae
sei mang a ruongae kuo ma mou va ko paat
kmit si a gi vrong mhel tang ko atgiang
kmikkiem mutaro mur keknen mruo. Nang
mut her tarkanang kmit ngok kmuk he, va
ta vle te, mut her op kim he, en kmis E Nut
kam ngam oguo kia paei to a vleir kam ho
kir kim muk mruo tok arhe ko muk kat mut
kais E Nut kam le kngam muk oguo kia paei
to a vleir kat.

[16] Va suvrum muk gi tok kat ge! Ko muma
vle enang o vivisker ruk ngma ker ktong
ngarlenar. Ko muk mruo muma havae te,
'Enangthe a mhel nap kael ka tnangal he
kre kvat E Nut ka maksien kmenserpgam ka
tnangal tok, va ka tnangal nop ka serppak
ngang ekam tok e.' Ii, vanang mum kle
ktua havae te, 'Enangthe a mhel nap kael
ka tnangal he kre kvat E Nut ka maksien
ka gol kmenserpgam ka tnangal tok, va ka
tnangal ta serppak he a mhel to endo nak
kaikkiem ka tnangal enang tok.' [17] Hai-e!
Mularo lpetuk ngat ho mi ktua tok hak he
mularo kerok ngat mi kut psik hak! Ko
mut lua mmok te, E Nut ka maksien ka gol
tlo laut kir kim E Nut ka maksien msim
e, ko her E Nut ka maksien to arhe nam
koop kim ka gol, yek ta vle a gol to a
totur! [18] Va enang tok kat ko mum gi kta
havae kat te, 'Enangthe a mhel nap kael
ka tnangal he kre kvat E Nut ka psen to
a totur kmenserpgam ka tnangal tok, va
ka tnangal nop ka serppak ngang ekam
tok e.' Ii, vanang mum kle ktua havae te,
'Enangthe a mhel nap kael ka tnangal he
kre kvat a gi nngiar to kuo malpgem E Nut
ka psen to a totur to endo kmenserpgam
ka tnangal tok, va ka tnangal ta serppk he
a mhel to endo nak kaikkiem ka tnangal
ekam tok arhe.' [19] He ekam tok, mum ho
mia vle enang o vivisker ekam ko mut lua
mmok te, a gi nngiar to kuo malpgem E Nut
ka psen to a totur to endo tlo laut kir kim
E Nut ka psen to a totur msim e, ko her E
Nut ka psen to a totur arhe nam koop kim
a nngiar to kuo mang, yek ta vle a nngiar
to a totur kat! [20] He ekam tok, ani mhel to
tkael ka tnangal he kre kvat E Nut ka psen
to a totur kmenserpgam ka tnangal enang
tok, va karo rhek ngat her mia komor E
Nut to nma sirei mang o nngiar tgus ruk
kuo malpgem ka psen to kat he. [21] Gi enang
tok kat ko endo tkael ka tnangal he kre
kvat E Nut ka maksien kmenserpgam ka
tnangal enang tok kat, va karo rhek ngat
her mia komor E Nut to nma vle ko tok
mnam ka maksien to endo kat. [22] Gi tok kat
ge mang endo tkael ka tnangal he kre kvat a
volkha kmenserpgam ka tnangal enang tok,
ko karo rhek ngat her mia komor E Nut to
nam korsang ko mnam ka ngaekam ko tok
he ka nho mang o mia kat.

[23] Va suvrum muk ruk o pattermia kmo

pos va muk ruk o Parisiau gi enang tok
kat ge. Ko mularo naprai alomin he. Ko
muma tagur pum mut ket keknen mruo
to ta mrer, endo kam koprang orom o
kummin ruk o pnul, o tiptip va o lkiet
he kmommen ngaro mhetor te, loktiek he
vua nngiar ngang E Nut orom nga mhe to
atgiang, nang kle gia kaennegiang E Nut
karo keknen ruk lvankue kun mnam karo
pos: Endruk kam ring ya mang mulenar,
va kam mrung mulenar, va kmor mnam
muk mang E Nut kat. Mup kle kpupam o
keknen ruk endruk tgus ha, he lua tagur
pum mut ket kor tuk e. 24 Ii, muma vle enang
o vivisker ruk ngma ker ktong ngarlenar
tok arhe ekam ko muma kolhor mang mut
ket keknen to kemilaut hak to endo, nang
kle khos kim he kaengnam E Nut karo rhek
ruk laol. Gi enang tok, mut kaenang a
vivisker to ta glot ka ye orom ke malmget
to kemilaut kun kam pet, nang kle kaivie
orom a ngaemslang to alautar to a kamel
kmengnam.

25 Va suvrum muk gi tok kat ge, muk
ruk o pattermia kmo pos va muk ruk o
Parisiau orom mularo naprai alomin he.
Ko muma vle enang o kolhi va o tonggai
ruk muma momgol mar ko muma momgol
ngakro gi pkor ku mnok, nang kam mnang
kun mnam mar. Muta vle tok, ko mum
gi mrua momgol mularo gi pkor tuk tok
kat, he nang mularo gi pkor kam mmok ko
pum E Nut kalo keik, vanang kun mnam
muk, muma sovet kam kol a regesal mang
o mia kmurur ngaro krek mkor mar ekam
mularo vurkul ruk o ho mi kut kaumluo
orom o tgoluk. 26 Muk o Parisiau mularo
kerok ngat ho mi kut vipsik hak ko mut
kaenang o kolhi va o tonggai ruk endruk
enang tok. He ekam tok, mguaka ktar ka
momgol mularo vurkul kun mnam muk na,
gi enang ko muma momgol o kolhi va o
tonggai kun mnam mar tok kat, yek mularo
pkor ngara vle la mmok ko pum E Nut kalo
keik tok kat.

27 Va suvrum muk gi tok kat ge, muk ruk
o pattermia kmo pos va muk ruk o Parisiau
orom mularo naprai alomin he. Ko muma
vle enang o nnak ruk ngma kavang o nhek
va o porkhe kuo kim mar kam pasrengem
mar gi kuon mail, vanang kun mnam mar
ngat ottep orom a voon to orom o mia
ngaro sogi va o tgoluk akuruk ngma kering
nguk ko pum E Nut kalo keik. 28 Ii, muta
vle gi enang tok arhe ekam ko kuo mang
mularo gi pkor muma khenam ngang o mia
te, mut sim kut kaikkiem E Nut karo pos,
vanang kun mnam mularo vurkul mum vua
kerruru hak kam vua kpoot mang ngar
orom mularo kerkeknen ruk ngat ho mi kut
kernonho hak.

29 Va suvrum muk gi tok kat ge, muk
ruk o pattermia kmo pos va muk ruk o
Parisiau. Ko tete muma ring ngaekmol
ekam o propet ruk tennik ngakro sogi kme-
lik, va kpasrengem o nnak ruk mkor endruk
ngat sim kut kaikkiem E Nut karo pos kat.
30 Mum kaeharom tok, to kaegom kmimim
kim o rhek mang nguk mruo kam re te,
‘Hai-e, enangthe mor ri tete, ngopa vle
kar ngorores ruk tennik va ngop lo kais
kmenang ngar hak he kturang ngar kmim
nguaro propet kngam mar o yoror e.’ 31 He
ekam tok, mu vokom na, mularo rhek mruo
ruk endruk ngat her mia ngae rkieng nguk
tok arhe ko muta vle te, endruk ngtim o
propet ngarores ruk muk msim arhe. 32 Muk
ge muk ge! Mguak tarkanang dok tok kat, gi
enang mulmialaol nga kerkeknen to endo
ko a val to kmim o propet ta vle kuo mang
nguk vop!

33 Muk laro inkuol ruk mut ho mi kut
kernonho hak! Muta pat re te, mguer kais
kmehenam a kapnes to E Nut ta mon muk
mang, endo kam ngam muk oguo kia paei to
a vleir to ko mGehina? 34 He ekam tok, ngor
kaen kuaro propet kar endruk ngaro papat
ruk vu laol va o pattermia ngang nguk.
Vanang akuruk mnam mar mguer kaim
mar he ka krong ngar orom o ot kvat mar
engnang o hi kngam mar o yoror, va akuruk
mguera kirmekon o khap mnam mar kun
mnam o Yuda ngataro rektor mruo kam
rere mnam mar ko mguer kaelha kvaik
kottek kun mnam a rengmat langto langto
kam kol a regesal mang ngar kngae. 35 Ii,
endruk endri ngam sim kut kaikkiem E Nut
karo pos ngora meng ngar ngang nguk he
mguera kaeharom tok ngang ngar tgus mo
mmie. He ekam tok, ngaro gidiel tgus ngara
vle kuo mang nguk, he nang E Nut kam mon
muk orom ngaro gidiel tgus tok. Ko kmelha
orom e Abel ka gidiel ko tennik en tsim kut
kaikkiem E Nut karo pos, kngae kais orom a
gidiel to mkor e Barakia khal to E Sekaraia,

endo mungores ngat im kun mnam E Nut
ka maksien ko pgegom E Nut ka psen to a
totur va ka maksien ke rek to a totur. [36] Ii,
ko mi ktua havaeng nguk lmien te, muk o
mia nga main to tete her muk ruk arhe E
Nut ner kael a kapnes ngang nguk vgum
ngaro gidiel ekam ko ngaro gidiel ngta vle
kuo mang nguk."

E Yesus Ta Mrung lYerusalem
(Lk 13.34-35)

[37] "O-kelenar-Yerusalem-o, a rengmat to
e Yerusalem he, mum ngorom a im o
propet ruk E Nut tmeng ngar ngok kmuk ko
muma lalaem mar kngam mar o yoror. He
kom si kaelha tiok he kngorom a svil kam
koon mang nguk enang a ngaining ko nma
koon mang kles ku meorom kalo ngaeho,
vanangko muma kees ge. [38] Ekam tok, mu
vokom na, E Nut nera parem muk petgim
mula rengmat hak. [39] Va kua havaeng nguk
te, mguer lo kta vokom dok, kam ngae
kais mnam a kolkha to mguer kael kavres
orom dok he ka kni pum dok te, 'E Nut ta
ngamyammok mang ka taven to yin ko ya
pis orom ka munik.' "

24

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Nut Ka Maksien Te, lRom Ngara Memget
(Mk 13.1-2; Lk 21.5-6)

[1] E Yesus ta rum karo rhek ko tok, to
her kottek kun mnam E Nut ka maksien
he kngae petgim to le kaikkiem a ngae-
laut, to kalngunes ngta pis ksir ko kim he
kalpak kim o rektor ruk mkor a maksien to
endo. [2] Ngta kalpak kim mar tok, vanang e
Yesus tkoripang ngar te, "Kua mien ngang
nguk te, o rektor ruk endri ko muta vokom
mar tete, koknaik nong ke vur kre tang
hak mnam mar ner kais kam kta kru kuo
mang kaela ngang kat e, ko o mia ngara pis
kmemget tgus krum kim mar hak."

A Kolkha To A Kser Kim Karo Ngaelmir
(Mk 13.3-13; Lk 12.7-19)

[3] Kam ngae, to e Yesus tkorsang kuo kim
ke vul to e Olip to kalngunes ngat pis ngok
kim ko gi mar tuk va ngta mnganang te,
"Ngola, havaeng ngor te, mnam ani kolkha
to msim ilaro rhek ngar kael mit? Va
a kolkha to ngir kaeknik mnam karo ni
ngaelmir ruk ngaka ktar kpis? Va a kolkha
to a mmie nak nop mnam karo ni ngaelmir
ruk ngaka ktar kpis kat?"

[4] Va e Yesus ta kle koripang ngar te,
"Mguak ngangreal ngang nguk tete, matok
o mia ngara vraik ormuk petgim dok. [5] Ko,
ktar mang a kolkha to a kser kim kam pis, o
mia kavurgem ngara pis he mur kaelel mar
mruo orom kua munik. Ngara pis tok, he
langto langto ner mrua havae mang en te,
her en mruo arhe Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen. He enang tok, o vu ppiagar ri
ngara vraik orom o mia kavurgem. [6] Ii, va
ktar mang a kolkha to a kser kim kam pis
kat, mguera ngan o ngaus ngaro muktim va
mguera lol o rhek pa nghek mang o ngaus
kat. Pu tok, vanangko mguak ngangreal
ngang nguk kam lua gor, ko o tgoluk ruk
endruk ngaka ktar kpapagis mang a kolkha
to a kser kim. Vanangko a mi kolkha to
endo ngnok vop. [7] Ko a mmie karo mhetor
kavurgem va o serppak kavurgem ngaka
ktar khop na, he kmo sir malngaeng ngar
mruo na, he kmo kir mo kmar. Va a vang
nera vle kun mnam a mmie karo mhetor
kavurgem va a koot naka khiker o marhok
kavurgem klik kat. [8] Ii, o ngaelmir ruk
endri ngta vle te, a kolkha to a kser kim
karo gi ngaelmir, gi enang ko a vlom kalyie
nam kaimim kmel a ngaelmir ngang te, ka
kolkha to kam llues ta pis he.

[9] To o mia ngar kael muk ko maktiegom
o mia ruk ngma vongnek kim o rhek, mar
kam kol a regesal mang nguk he kael muk
kam yor. Va o vrong rhek tgus kat ngar
kaelat muk vgum dok. [10] To endo yek,
kolngunes kavurgem ngara ksir petgim dok
va ngar le kmo hortgi mo kmar mruo he
kmo elat mar kat. [11] Va o propet la ppiagar
kavurgem ngara pis he ka vraik orom o
mia kavurgem petgim dok kat. [12] Va ekam
ko o mia ngara sovet kam kpoot mang
E Nut karo rhek kmeharom o kerkeknen,
kolngunes kavurgem ngaro papat ruk kme-
longtok mang E Nut ngara ngae kmenglol.
[13] Vanang endruk ngat kle kmatnge vgum o
vnek ruk endruk kam kle kor mnam mar
mang dok ge kngae kais mnam a kolkha to a
kser kim msim, va E Nut nera sulgim mar he
kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik ngang ngar. [14] Va a knovvur to
enda orom e Seten ko E Nut ka serppak tkir
kim, o mia ngaka ktar khavae orom kngae

mnam o mhetor tgus, nang o mia tgus kam
ngnek mang na, to endo yek, a kolkha to a
kser kim nera pis."

A Kolkha To O Mia Ngara Rum Kim A Rengmat To E Yerusalem
(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

15 "To mguera vokom E Nut ka imuo to a
propet to e Daniel ta ktar kpavap mang ko
nak pis ksir kun mnam E Nut ka maksien
kam likim o mia kam lo kta vaik kun mnam
kat. (Vanang muk ruk muta him a hor ta,
mgua sim ktua ngangam kmuk ekam o rhek
ri na!)
16 Ii, ko mnam a kolkha to muk ruk ko
mYudea mgua re kvokom endo ko nak sir ko
tok, va mguak ngoropok kgegerap ngoguon
kio vlik. 17 Va endruk ngta vle ku mnok
ko ma ngoumi, ngak or hak kam kta vaik
ngogun ma rek kam kta momlom kat. 18 Ta
vle enang tok kat ngang endruk ngta vle ko
gunkas ko ngak or kam kat kaeknik ngok
mrek kam lol ngaro it kat. 19 Ii, va suvrum
kekhengol ruk ngakro namtor va endruk
ngat gia mmeng ngles vop mnam a kolkha
to enda kat. 20 He ekam tok, mguak kaurur
kim E Nut te, muk kam lua kar va ngaelaut
ka gu mnam a ven va mnam a Sabat kat ko
mguak ngoropok mnam a kolkha to endo.
21 Mguak kaurur kim E Nut tok, ekam ko
mnam a kolkha to E Nut ka imuo nak sir, a
kernonhommok alaut hak nera vle kat. Va
nong a kernonhommok tang, kmelha ten-
nik ko E Nut ta kueng mmie kngae kais tete
to tkaiser endo enda hak. Va si tang kok-
naik kat va ner ho lo mi kaiser endo enda
kat e. 22 Vanangko E Nut ner kait kokonor
o kolkhek ruk endruk. Ko enangthe nap
lua kait kokonor mang ngar, va a mhel tang
ner ho lo is kam vle hak. Vanangko E Nut
ner kait kokonor mang ngar, ekam ko ta pat
mang kalngunes ruk tmur re pum mar kam
vle ngang En mruo, kam hong ngar pum a
kernonhommok to endo. 23 To enang tok,
enangthe tang nak pis mnam o kolkhek ruk
endruk he khavaeng nguk te, 'Mu nho na,
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen enda
he, i o en tko gut ho,' va mguak or kmor
mnam muk mang karo rhek ruk endruk.
24 Ko o propet ruk la ppiagar ngara pagis
kar endruk ngara ppiak kmel mar mruo te,
E Nut tenuram mar, he ngta vle te, Endo
Thim Orom Ka Msasaen. Ii, ngar mia pagis
orom o ngaelmir ruk ngara reim sor mnam
o mia kam mi ktua krong ngaro vrongtok
he ka vraik orom kavurgem mnam mar. Va
si endruk E Nut tmur re pum mar kam vle
ngang En mruo kat, va o kermia ri ngara
kaegom kam krong ngaro vrongtok he ka
vraik orom mar kat, gi enangthe nga mi
kais. 25 Yu! Ko her havaeng nguk he, mang
a kolkha to endo karo ngaelmir ktar mang
ngar kam pagis.
26 He ekam tok, enangthe ani mhel tang
na re kpis ko kmuk he kreng nguk te,
'Vokom na, Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen edi gut ko ma kalputmok,' va
mguak or kam ngae ngok kim e. I o
enangthe na havaeng nguk te, 'Edim mkon
ta tvok mkon ma rek,' va mguak or kmor
mnam muk mang karo rhek kat. 27 Mguak or
kmor mnam muk mang karo rhek ekam ko
mnam a kolkha to A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha to dok ner kaol kpis mnam, o mia
ngar mia vokom ko ma mmok, gi enang ko
o mia ngma vokom a koot ma mmok ko nma
gurmik klik he kses ngpirik kam valler a
volkha karo ngaitngol tgus. 28 Ii, muk mruo
mguer mrua vokom a kolkha to endo he
ka mnor mang, gi enang ko a talkou nma
vokom a slang ko tkaemik he kam mnor
mang he ka kviet kngae mang."

A Kolkha To Msim A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Nera Kser Kim Kpis Mnam
(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

29 "Vanangko gi ko pekam a kernon-
hommok ko nera vle enang tok,

> E Nut nera rpem a volkha kakro serp-
> pak orom o ketor he ngara harapeet
> kun kuon kia gan va a kolkha nera
> tep. Va a kenho ner lo kta mmok kat
> e.

30 To endo yek, A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha kta ngaelmir vat ner le ktua pis kun
kuon kia gan. Ko o mia ngara vokom A
Mhel To Nkong Man Ma Volkha ko nera pis
orom o varhek kuon ma volkha, va ngara
vokom kla serppak va kla mmok. O mia
ngara vokom tok, to o vrong rhek tgus ruk
mnam o marhok ruk mo mmie ngar kosnok
to le kvor pa ngaor he ktolpum o ngoven he
kaee kvulhi ku mmie mang ngar mruo. 31 Ii,
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha nera pis
tok, ko a nglung nak kaeti, to na hera meng
kakro engyel kam ngae mnam a mmie karo
ngaitngol tgus kam kaum endruk E Nut

tmur re pum mar kam vle ngang En mruo
ngok matgiang, kam ngae krurum a mmie
karo ngaitngol tgus hak."

A Koka To Mang A Ho To A Pik
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

32 "Mu vokom a ho to a pik he kol a papat
to mang a kolkha to kser kim na. Ekam
ko nam re kuur va mum hera mnor te, o-
ketasuo he ka venloot to kmel rehi mnam
kam pis he. 33 Mare! Her gi enang tok kat
arhe, ko mgua re kvokom a kolkha to a kser
kim karo ngaelmir ruk enang tok ko ngaka
ktar kpagis kat, va mgua hera mnor kat te,
o ketasuo he A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha en kam pis kat ko ngnok va ngaelaut
ka gu he. 34 Ii, kua mien ngang nguk te, o
mia nga main to enda tete, ngat lo kais kam
yor vop kais ko E Nut naka ktar kaottam o
ngaelmir ruk endri, mar kam pis lmien na.*
35 Ii, a volkha kar a mmie nginera loloong,
vanang kuaro rhek ngat lo kais kam loloong
hak."

A Mhel Tang Tlua Mnor Mang A Kolkha To Msim A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Nera Kser Kim Kpis Mnam
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36)

36 "Vanangko a kolkha to a kser kim msim,
nong a mhel tang hak ta mnor mang te, ani
marot to, i o ani vlemas to, i o ani pkolkha to
lsir A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to dok
nera kser kim kpis mnam. Ii, o engyel ruk
man ma volkha va ngat lua mnor mang ani
kolkha to lsir kat e. Va si E Nut Khal mruo
kat, va tlua mnor mang ani kolkha to lsir
kat e. Gi E Nut tuk to ta mnor. 37-38 O kolkhek
ruk ktar mang a kolkha to A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha kam kser kim ngar sim kut
kaenang endruk ktarang mang e Noa, ktar
mang ko tlo kar mnam ka langail vop. Ngar
sim kut kaenang ngar tok, ekam ko kun
mnam o kolkhek ruk endruk tennik ktar
mang ko a kus tlo vuvvuom a mmie tgus
vop, o mia ngma hivuo pum a ngaempnes,
a ngaenkim lraip, a ngaivie, va a ngaeha
to kam palengem ngles kngae kais mnam
a kolkha to e Noa mar ngta kar mnam ka
langail. Ngta hivuo tok kam ngae kais ko o
itok ngat kottek. 39 O itok ngat kottek, nang
o mia ngat ngae lo kta paptang anito nera
pis kmar e. To ngata senkrip kim o itok
ko ngat kottek he kvuvvuom mar tgus. Ii,
va a kolkha to A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha nera kser kim ner mi kael senkrip
kim o mia gi enang tok kat. 40 Nera vle enang
tok arhe ko alo ngokol nginera kaum kaeha
ko ma loot, he E Nut nera vaeng tang, nang
ka mnang langto. 41 Ii, va alo vlom nginera
kaum knonhop, va E Nut nera vaeng tang,
nang ka mnang langto.

42 He ekam tok, mgua sim kut kaelel kuo
mang nguk he ktoot, ko mut lua mnor mang
ani kolkha to lsir endo Muldaip nera kser
kim kmeknik mnam.

43 Vanangko mguak kol a papat to enda
na, ko enangthe a rek kteit npa ktar ka
mnor mang a segain ka ni mhe to lsir a
ngauruvik ner kaol mnam, va na sim kut
kaennei he ktoot mang ka rek mnam ke
vgon to endo gi kam lo kaennegiang a
ngauruvik kam kher e. 44 Ii, he enang tok,
muk kat mgua sim kut kaelel kuo mang muk
mruo tok kat arhe he kpaneng A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha to dok ko en kat nera
pis pangnaom muk gi enang tok kat arhe."

E Yesus Ta Smia Papsim Kalngunes Kam Sim Kut Kaeha Va Ktoot Mang Ngar Mruo Kpaneng En Kmeknik
(Lk 12.41-48)

45 "Ngora havaeng nguk mang a taven
kalkayie to karo papat ruk vu laol ko tvu
sim kut kael kalaip to endo kmeharom karo
reha ruk nam kaelik maktiegom. Va her ka-
lyie to arhe kalaip tel kam nho mang kaln-
gunes tgus ruk ngam kaeharom karo reha
tgus va kam klang ngar mlol mnam ngaro
kolkhek ruk kam lol mnam mar ko kalaip
ta ngae ngok mnam a mhe langto ko yok.
46-47 Kua havaeng nguk lmien te, enangthe
kalaip nap kaeknik kpis pangnaom ko nma
hivuo kam sim kaeharom karo reha ruk
telik maktiegom, va kalyie to endo ta lgekol
hak. Ta lgekol ekam ko kalaip ner le ho
gi kael kam nho mang karo reha tgus hak.
48 Vanang enangthe kalkayie to endo, en a
ker mhel he napa vle ktar lhus kim ko ta pat
te, 'O-kolaip te ho khus hak kmeknik he,'
49 to kle kaelha kmim klenar tgus he gia vle
pum a ngaemik va a ngaivie kngae kveve
kar klenar ruk ngam kaivie kveve, va ner
ho mi ktua senkrip kim 50 kalaip ko kalaip
ner kaeknik kpis pangnaom. 51 To kalaip ner

* 24:34: Mnam a pnes to e 70 AD, E Nut ther kaottam e Yesus karo rhek ri, mar kam pis lmien ko lRom ngat memget a rengmat to e Yerusalem he krum kim hak.

kaim lhomye kmen o kapnes ruk lvankue
hak ngang to le kael en kam kol a kapnes
to endruk ngma kerruru ngara kol, ko ngar
kaeteti he khem ngaro ngnorok mo kmar."

25

A Koka To Mang Lraivles Ruk Ngat Sim Kut Kaelel Kuo Mang Ngar

1 To e Yesus ta kta koka kat te, "Mnam a
kolkha to A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
to dok nera pis mnam E Nut ka tavgo to
nera vle kuo mang o mia nera vle enang ko
a vlom langto te gnua lei orom katngokol.
Ko a vlom to endo klenar ruk lraivles ruk
loktiek ngta sgam ngakro mmok he kngae
kam toot kam paneng katngokol to endo,
mar kam puknim ekam a ngaelaut to en
kam her kaeknik ekam ngok mrek orom
ktavlom, he nang mar tgus kam kaum ko
tok ko mrek kam kunngir kim. 2 Vanang
ktar mang a ngokol ko tlo pis vop, a ktiek
mnam lraivles ruk endruk ngat sim kut
kaelel kuo mang ngar, vanang nglenar ruk
aktiek ngaro papat ngta tu. 3-4 Endruk ngat
sim kut kaelel kuo mang ngar, ngat lol
ngaro mmok kar ngaro kolhi ruk orom a ye
to kam klang ngaro mmok orom. Vanang
endruk ngaro papat ngta tu ngat her gi
kpom ngaro mmok tuk, nang lo pat mang a
ye to kam kta klang ngaro mmok orom kat
e. 5 To mar tgus ngta vle to ktar lhus kim a
ngokol to endo, ko te ho khus he, to a kenap
te ho kvurvrum mar tgus to ngat her ngae
onit.
6 Vanang tie ma segain ka ho ngaen-
vurgem hak a movae ta pis te, 'Vae, mu
hohop he, a ngokol to te gnua lei, enda he,
mo va ngaelaut ka gu he, he ngruak kaol he,
mor kam puknim.'
7 To lraivles ruk tgus ngta hohop to kpat
kam klang ngaro mmok orom a ye. 8 To
endruk ngaro papat ngata tu ngat hera
kongrang nglenar ruk ngat sim kut kaelel
kuo mang ngar te, 'Mu klang ngor mo itok
mang nguaro mmok na, ko ngta re kam tep
he.'
9 Vanang endruk ngat sim kut kaelel kuo
mang ngar, ngat koripang ngar te, 'Nove,
muta pat te, a ye tis mang ngor tgus?
Vanang muk kam ngae ngok kim endruk
ngam kael o itok ngang o mia he le kaenkim
mutakor ngang nguk mruo.'
10 Phevgom endri ko ngta vle ekam a
ngaelaut ko ngta ngae kmenkim a ye, a
ngokol to te gnua lei thera pis kvaik kun
mnam ka rek. To endruk ngat sim kut
kaelel kuo mang ngar he ktoot ka nho ngat
hera vavaik kun mnam ka rek ekam kat. To
a ngokol to endo thera vat a ngaegot, he
mar ngta tuur mnam ka ngaemik.
11 Vanang nglenar ngat kaolol knaek kpis
to kaurur kim te, 'O, ngolaip pet a ngaegot
kim mor vanie.'
12 Va tkoripang ngar te, 'Ko smia mien
ngang nguk te, ko ngae ho lo ktua mnor
mang nguk hak.' "
13 E Yesus ta koka tok ngang o mia knop,
to le kreng ngar te, "He ekam ko a kolkha
to A Mhel To Nkong Man Ma Volkha na pis
mnam nera pis pangnaom muk enang tok
kat, va mgua sim kut kaelel kuo mang nguk,
ekam ko muk kat mut lua mnor mang ani
kolkha to, i o a kolkha ka ni mhe to lsir A
Mhel To Nkong Man Ma Volkha to dok nera
kser kim kpis mnam."

A Koka To Mang A Gol Ka Pun
(Lk 19.11-27)

14 "Ii, a kolkha to A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha nera kser kim kpis mnam nera
vle enang ko, a mhel langto ta re kam
ngae kpunpa ko ma mhe langto ko yok.
Ta re kam ngae vanang ta ktar en ka re
ngang kalngunes ruk korlotge, mar kmeha
malpgem ka gol ka pun. Ten a re, to her
kaisis kim mar orom karo kirpik. 15 Tel karo
kirpik ruk aktiek ko maktiegom langto. Va
langto yok tel alomin ko maktiegom. Va
langto tel agitgiang ko maktiegom. Telik
ko maktiegom langto langto tok, kmikkiem
langto langto ka serppak tok ge. Telik ko
maktiegom mar knop, to hera ngae ngok
mnam a mhe langto ko yok. 16 To endo tlol
o kirpik ruk aktiek thera ngae ngatngae to
kpis kaeha malpgem ngar to hera kla orom
o kirpik ruk aktiek kat malpgem aktiek ruk
tesgun. 17 Gi enang tok kat, mang kaela
to tkol alo pek ruk alomin ko ther ngae
he kut kaeha malpgem min, to hera kla
orom alo pek alomin malpgem enninduk
tesgun kat. 18 Vanang nginla to tkol a pek
to agitgiang ta kle kut ngae kpis her gi
eguyang ku ma mmie kam sim kut tuvgom
a pek to mkor kalaip hak.

[19] Kam ngae, to endruk endri ngalaip ther
kaeknik kpis ko kim langto langto mnam
mar he smia kol a re mang ka gol ka pun.
[20] To endo ta kpom o kirpik ruk aktiek ther
kaol kpis ko kim kalaip orom endruk aktiek
ruk kuo malpgem endruk aktiek tesgun
to khavaeng te, 'Vae, kolaip yel o kirpik
ruk aktiek ko maktiegom dok, va ko ngae
eha malpgem mar he kat kla orom akuruk
aktiek malpgem mar.'
[21] To kalaip tkanprim te, 'O, kolkayie a
yar hak to yin, ekam ko yi ngae sim kut
tar kuaro kirpik he sim kut papuntom ike
ngaeha atgiang to enda, va tete ngor le
kael yin kam ho gia nho mang o reha ruk
ngarlavurgem vat. Yu! He vaik ngte kim
dok kam kaum ksirei kar dok mnam kua
pnes.'
[22] Va kalkayie to ta kpom alo pek alomin
tkaol kpis ko kim kalaip kat, to khavaeng
vat te, 'Kolaip ye el alo pek alomin ko
maktiegom dok va ko eha malpgem min he
kat kla orom aloruk malpgem min kat.'
[23] To kalaip tkoripang te, 'O, kolkayie a
yar hak to yin, yi her sim kut papuntom ike
ngaeha to kat he, he tete ngor le kael yin
kam nho mang o reha ruk ngarlavurgem
vat. Yu! Va yin kat ngiak vaik ngte kim dok
kam kaum ksirei kar dok mnam kua pnes
kat!'
[24] Vanang endo ta kpom a pek to agitgiang
ta kle kaol kpis vat, to kreng kalaip te, 'O,
kolaip yin a mhel to enda, ko sim kut mnor
mang ilaro keknen hak ko im lua non mang
o mia e. Im gia vle kam gluegengnam o
mia akuruk ngaro tgoluk. Ii, ima vle enang
a mhel to nam gi vrong kolaspa kam lluol
mnam akuruk yok ngakro luteik, nang en
mruo nam lo mrua pet kmeha kam kavang o
tgoluk ngang en mruo e. [25] Kua mnor mang
ilaro keknen ruk tok, he kua gor pum ila
pek to her gi kut ngae her eguyang hak. He
vokom na, ila pek ta he.'
[26] Ta re tok, vanangko kalaip tkoripang te,
'Kolkayie to ye ho mi kut kernonho hak to
yin, va la lo ehaneng hak to yin. Yu! Ye
her mnor mang dok tok te, kom gia vle kam
gluegengnam o mia akuruk ngaro tgoluk he
ka lluol mnam akuruk yok ngakro luteik,
nang lo mur kaeha ngang dok mruo ngola?
[27] To yin he, kman ko ye lo en kua pek to ko
el ko maktiegom yin ngang a mhel tang to
ta re kmel ka kvek, en kmel a tol ko kim yin
orom, he nang en kam le kaeha orom kua
pek to endo, nang yin kam kol ka mgu va
langto malpgem kat?'
[28] To kalaip thera reng kalngunes akuruk
yok vat te, 'Mu marer vret a pek to endo ko
maktiegom, nang kle kaen ngang endo teha
malpgem endruk aktiek he kat kla orom
endruk aktiek kuo malpgem mar kat.' " [29] E
Yesus tkoka tok, to le kre te, "A kolkha to
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha nera kser
kim kpis mnam nera vle tok arhe ko endruk
ngat sim kut papuntom ngaro reha ruk E
Nut telik ko maktiegom mar, va E Nut ner
le ho gia sovet kmel o reha akuruk vat ko
maktiegom mar, mar kam sim kaeha orom
mar kam sim papuntom mar kat. Vanang
endruk ngat lo sim kut papuntom ngartaro
reha, va si ke ngaeha to kemilaut to E Nut
tel ko maktiegom mar, va ke ngaeha to
endo E Nut ner kle ho gia vret petgim mar
hak. [30] Vanang kolkayie to karo reha ngat
kle lo vur kael mit, nguak le klikim he
kngam ngku mnok petgim kua tavgo ko ma
slommok, ko ko tok o mia ngam kaeteti he
khem ngaro ngnorok mo kmar."

E Yesus Nera Vongnek Kim O Mia He Kmommen Mar Kmikkiem Ngaro Reha Ruk Telik Ko Maktiegom Mar

[31] To e Yesus ta rere kngae vop kam re
te, "Mnam a kolkha to A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok nak pis mnam, nera
pis enang a Taven kar karo engyel. Va ner
korsang ko mnam ka ngaekam to orom kla
mmok to E Nut ten ngang kam nho mang
o mia. [32-33] He mnam a kolkha to endo nera
kaum o vrong rhek tgus he ngara sir ko
pum kalo keik. To nera mommen mar tgus
enang a mhel to nma nho mang o sipsip ko
nma mommen mar tok kat he knantom o
ngaemslang ruk yok, endruk o got he kaelik
ko vanam ka ksienga petgim o sipsip ruk
nam kaelik ko vanam ka miktiek.
[34] To a Taven to endo nera reng en-
druk ko vanam ka miktiek te, 'E Titou ta
ngamyammok mang nguk. Mguak kaol he
kvaik ku meorom E Nut ka tavgo kam kol a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik, endo te mur el kmen ngang nguk
tiok he, ko tlo kueng a mmie to enda vop.
(Ii, E Nut ka tavgo ta vle te, ka nngiar ngang
nguk ruk kles ormuk.) [35] Kua vaeng nguk
kam vaik ku meorom E Nut ka tavgo enang

tok, ekam ko kue kvang va mut her klang
dok mo ol he. Va kue kat ngaivie va mut her
kainir ngang dok kat. Va kue kpis ko kim
muk enang a gunmhel va mut hera vaeng
dok ngok kmuk kat. 36 Va nop o it ngang dok
va mut her klang dok kmegen kat. Va kue
kyayor va mut smia tar dok va kue ka vle
kun pa hengor va mut her kaol kam ptang
dok kat.'

37 To endruk ngat sim kut kaikkiem E Nut
karo pos he ka vle ko vanam ka miktiek
ngar le ka mnganang te, 'Ai, Ngoldaip, ngot
vokom yin tenngor ko ye kvang va kat kn-
gaivie he ngot her klang yin mo ol va kainir
ngang yin e? 38 I o ye kpis mo kmor enang
a gunmhel tenngor he ngot her vaeng yin
ngok kim mor? Va ngot vokom yin tenngor
ko nop o it ngang yin va ngot hera klang yin
kmegen kat e? 39 Va ye kyayor va ka vle kun
pa hengor tenngor he ngot her kaol kam
ptang yin?'

40 Va a Taven to endo ner koripang en-
druk ko vanam ka miktiek te, 'Kua havaeng
nguk lmien te, ekam ko mum kaeharom tok
ngang kuaro mia ruk endri, ko ngaro mnok
ngat lo vua laut hak va ta khenam te, mut
her mi eharom ngang dok tok kat arhe.'

41 Na havaeng endruk ko vanam ka mik-
tiek tok, to ner kle khortgi mang endruk
ko vanam ka ksienga to kreng ngar vat te,
'Mu ehenok ko pum kualo keik ko E Nut
tkaengring nguk kam ngae ngok kia paei to
a vleir, endo E Nut tmur el kmen ngang e
Seten kar karo ker engyel ruk o kool. 42 Ii,
E Nut tkaengring nguk kam vle tok, ekam
ko kue kvang va mut lo klang dok mlol e.
Va kue kat kngaivie va mut lo kainir ngang
dok kat e. 43 Va kue kpis ko kim muk enang
a gunmhel va mut lo vaeng dok ngok kmuk
e. Va nop o it ngang dok kat va mut lo klang
dok kmegen kat e. Va kue kyayor va kue ka
vle kun pa hengor va mut lo smia tar va ka
ptang dok kat e.'

44 Va mar ruk ko vanam ka ksienga ngara
koripang te, 'Ai, Ngoldaip, ngot vokom yin
tenngor ko ye kvang va kat ngaivie va ye
kpis ko kmor enang a gunmhel va yin nop
o it ngang ngin, i o ye kyayor va ka vle kun
pa hengor va ngot lo turang yin?'

45 To a Taven to endo ner koripang ngar ko
tok te, 'Kua havaeng nguk lmien te, mgua
lo eharom ngang ikela tang to ka munik tlo
vua laut kun mnam endri va mut lo her mi
eharom ngang dok kat tok arhe.'

46 Ii, o mia ruk ko mnam ka ksienga, E Nut
nera likim mar petgim mar kam vle ngok
mnam a mhe to ngar kerkol vgum o kapnes
ruk lvankue hak, mar kam vle kuo mang
ngar ngnik ngnik. Vanang endruk ngat sim
kut kaikkiem E Nut karo pos he ka vle ko
vanam ka miktiek, E Nut ner kle kaen a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang ngar."

26

O Yuda Ngalmialaol Ngata Lgem O Rhek Kmim E Yesus Kngam A Yoror

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Yn 11.45-53)

1 E Yesus trum karo rhek tgus ruk endruk
to hera reng kalngunes te, 2 "Mut mur mnor
he te, a ngaelatong tete, he o Yuda ngara
kunngir kim A Pnes To A Engyel Tvarpaam
O Yuda Ngaro Molpou. He ngatku ngpal-
ngaim ngar kael A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha to dok ko maktiegom karo imuo,
ngar kam krong orom o ot kvat engnang a
ho kngam a yoror kat."

3 Ta re tok, to o pris ruk laol va o Yuda
ngalmialaol ngat hera kaum kun mnam
ngoulu to klalaut to mkor o pris ruk laol
ngalaip to e Kaiapas 4 he ngta vle he mo
ngam o rhek mo kmar te, nngia he o mia
ngar kais kam vur kaol ma mmek he kol a
hagie mang e Yesus kmim kngam a yoror.
5 Vanangko ngta mo havaeng ngar te, "O-o,
ngruak or kmeharom pa pnes ta e, matok o
mia ngar kaum to le kaen ekmor mang."

A Vlom Langto Ta Glot A Ku Kuon Malpgem E Yesus

(Mk 14.3-9; Yn 12.1-8)

6 Kam ngae, to e Yesus te ka vle mBetani
kun mnam a rek to mkor a mhel to tkol a yor
to a lepra tesgun. A mhel to enda ka munik
e Saimon. 7 E Yesus tkorsang ku mmie he
khivuo kmemik, to a vlom langto tpis orom
a ku to tenkim orom ka keik to te sei kam
grap hak. A ku ta, ta vle kun mnam ka kre
to ngma mon te, a alabasta ko o mia ngat
hong mnam. A vlom to endo tpis ko kim
e Yesus orom a ku to endo he ka glot kuon
malpgem.

8 Va e Yesus kalngunes ngat her vokom a
vlom to endo he, to ngaro vurkul ngat ngae
sei kam kiin hak to ngta mo reng ngar te,

"Kman ko a vlom ta tgia koham a ku ta ti e?
9 Ko tis en kmel ngang o mia, mar kmenkim
mkor ko ka keik te sei kam grap hak he npa
lol o krek ruk kavurgem to le kaenik ngang
endruk ngta tu kmo tgoluk."
10 Vanangko e Yesus ta tar ko ngta mo
reng ngar tok, to thera reng ngar te, "Mut lo
kais kam rere pum a vlom to endo tok e! Ko
en teharom a keknen to tho mi kut ya hak
ngang dok. 11 Mguak orim tok, ko endruk
ngma tu kmo tgoluk ngara vle mo kmuk
lhok ge, muk kam turang ngar. Vanang dok
ngor lo kta vle mo kmuk lhok kat e. 12 Ii, ta
glot a ku to endo kuon malpgem dok tok, he
ther kael a lte ormok enang tok arhe, ngar
kmeguyang dok he. 13 Kua havaeng nguk
lmien te, mnam oni mhetor tgus ruk mo
mmie ko o mia ngak polger o rhek mang
a knovvur va o mia ngar kta havae mang
a keknen to a vlom ta teharom ngang dok
tete, o mia kam kuvi mang kat kam vokong
en orom."

E Yudas Ta Tting Mang O Krek Kam Hortgi Mang E Yesus

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

14 To gi mnam a kolkha to endo gi ngaela
langto mnam o aposel ruk loktiek hori
orom alomin ka munik e Yudas to nkong
mIskariot thera ngae ngok kim o pris ruk
laol 15 he ka mnganang ngar te, "Vae, mut
kais kmen anito ngaok ko nguak mas orom
e Yesus he kael maktiegom muk e?" To ngat
le khim o krek kmis te, a mhelom he hori
orom loktiek to her kaenkim en orom mar.
16 To e Yudas ther kaelha kam vur kael onit
ngang e Yesus en kam mas orom he kael ko
maktiegom mar.

E Yesus Kar Kalngunes Ngta Kunngir Kim A Kolkha To Ngma Mon Te, A Engyel Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou

(Mk 14.12-21; Lk 22.7-14, 21-23; Yn 13.21-30)

17 Kam ngae, to tie palngaem ko o Yuda
ngat kaem a pnes to ngma mon kat te, A Gi
Bret, e Yesus kalngunes ngat kaol ngok kim
to ka mnganang te, "Ngola, ya svil mang
ngor kmelel mo kim o olngaemik mnam ani
mhe to, yin kam kunngir kim a kolkha to A
Engyel Tvarpaam O Yuda Nguaro Molpou?"
18 To e Yesus thera havaeng klo kaloyie
aloruk te, "Meak ngae mYerusalem ngok
kim kua mhel langto he kaen a re ngang
kam havaeng te, 'E Pattermia tkaen a re
ta ngang yin te: Ta koner tang mang kua
kolkha he, he dok kar kolngunes ngruera
pis kam kunngir kim a kolkha to A Engyel
Tvarpaam O Yuda Nguaro Molpou.' "
19 To ngint hera ngae to kaelel mo kim o ol mar
tgus kam kaum kunngir kim a kolkha to
endo kmikkiem gi enang ko e Yesus tmur
havaeng ngin tok.
20 Tie ko a kolkha ta vaik e Yesus kar kaln-
gunes ruk loktiek hori orom alomin ngat
her korosang ku mmie kam her kaemik he.

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Yudas Ko Nak Hortgi Mang

21 Ngta hivuo kmemik, to e Yesus thera
havaeng ngar te, "Kua mien ngang nguk te,
langto mnam muk nera hortgi mang dok he
kael dok ko maktiegom kuaro imuo."
22 Tre tok, to kalngunes ngate sei kam
mrua mrung ngar hak to langto langto
mnam mar ta mamnganang e Yesus te,
"Ngoldaip, nok ya re mang dok vor?"
23 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Endo ta
vasgem ka bret ka mhe kun ma plo kar dok
her en to arhe nera hortgi mang dok.
24 Ii, kua havaeng nguk te, A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha to dok nak yor
kmikkiem gi enang ko E Nut karo propet
ngat ittiek mang ko ngata ktar kpavap
mang enang tok arhe. Va si enang tok, su-
vrum kela to nera hortgi mang dok, ko tmi
ya hak enangthe knan nap lo kol. Vanangko
tho mi kut kernonho hak ko knan tkol he,
ko nera kol a kapnes vgum E Nut pum ka
kerkeknen to endo."
25 To e Yudas ther kle ka mnganang vat te,
"Pattermia, nok ye lua re mang dok ge?"
To e Yesus ther le koripang kam re te,
"Mare, her yin arhe gi enang ko yin mruo
ye mrua havae."

E Yesus Ta Pakvom A Ngaemik To Kam Mur Kael Pat Kim Mor Mang Ka Yor Ko Ta Tootkinre Mang Ka Yor Orom

(Mk 14.22-26; Lk 22.15-20; 1Kor 11.23-25)

26 Phevgom e Yesus kar kalngunes ko
ngata hivuo kmemik, e Yesus thera kol
a bret langto to kanprim E Nut mang to
kommen he kaisis kim kalngunes to kreng
ngar te, "Mgua kol a bret ta he kaem. Kua
vok ta arhe."
27 To ther kle kol a kolhi orom a ye to
a vaen vat he kanprim E Nut mang kat to
kaen ngang kalngunes to kreng ngar te,

"Muk tgus mguak kol he kmaen kmivie
mnam. [28] Ko kua her gidiel ta arhe to E
Nut ta sir malpgem kam mokpom kar o
mia orom, ko nera ksuk mang o mia tgus,
nang E Nut kam lol o mia ngaro kerkeknen
patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar
vgum arhe. [29] Ii, kua havaeng nguk kat gi
te, kmelha tete ngor lo kat kaiviem a ye
to a vaen ta kar muk kat e, kam ngae kais
ko ngurer kta kaum kat kmiviem endo a
gunngar vat kam tuur mnam E Titou ka
pnes to nera kpom mnam a kolkha to ka
tavgo nak komor o mia tgus."
[30] Ngat kaemik knop, to kael a kni to her
kottek to ka grap ngoguon kim ke vul to e
Olip.

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Pita Te, Nera Klai Mang
(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Yn 13.36-38)

[31] To ko tok ma vul to e Olip, e Yesus
thera reng kalngunes te, "Muk tgus mguera
kpom klaem petgim dok ekam o vnek ruk
ngara pis kim dok. Ii, mguera ksir petgim
dok tok, kmikkiem gi enang ko E Nut karo
propet ngata ktar kpavap mang nguk tok gi
ko ngat ittiek te,

'E Nut nera tgem o sipsip ngar teit he
ka valngan to orom o sipsip ngara
ngorpok petgim.'

[32] Vanang ko pekam ko E Nut nak hover dok
petgim kua nnak, ngora ktar mang nguk
kam ngae ngok mGalili."
[33] To e Pita thera hop ku to kaekon ngang
te, "Dok, ko ngae ho lo kais hak kam ngor-
pok parem yin e. Si enangthe kolenar tgus
ngak ngorpok parem yin ekam o vnek ruk
ngara pis kim yin vanie, vanang dok nove!"
[34] Va e Yesus ta kokheng e Pita kam reng
te, "O-o, Pita kua mien ngang in te, gi ngka
ma segain ta, ktar mang a ngaining kmeti
ngira klai mang dok kngam ngkorlotge te,
yi lua mnor mang dok e."
[35] Va e Pita tkut kaur gi kmoripang te, "Si
enangthe ngua ngae sia yor kar yin va kho
lo is hak kam klai mang in e." To e Yesus
kalngunes tgus ngata kol vgum e Pita kam
reng en tok kat.

E Yesus Ta Ngarkie Mnam A Loot To Ngma Mon Te, E Getsemeni
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

[36] To e Yesus kar kalngunes ngata ngae
kvaik kun mnam a loot to ngma mon te,
e Getsemeni. To e Yesus thera reng ngar
te, "Mguak korsang mo na, nang dok ngora
ngae vur ngko gut ho he kngarkie." [37] To
ther gia nglum e Pita va e Sebedi klo hal,
to endo he, a mamrung alautar hak tkaelha
kam kolkol he kerngorom he, ko karo papat
ngat ho mi ktua kervavle hak. [38] To thera
reng ngar te, "O, a mamrung a ho lautar hak
tho mi ktua kolkol dok he. He tre kmim dok,
kngam dok hak. He ekam tok, mgua gia vle
mo he kaennei he ktoot kar dok."
[39] Tre tok, to her vur kael a long mang
ngar to hera kru ka vham oguon mmie to
kngarkie te, "Yoko dok gi Titou-o, enangthe
ka papat ngang in ngnok vop va ngia pet la
vut to enda orom kua yor ko tre kam kol dok
vanie. Vanangko ngior kam kolkol ekmok e,
ngiak kle va kaikkiem ila svil mruo ge."
[40] Tngarkie tok knop, to her kaeknik ngok
kim kalngunes ruk korlotge he kvotgem
mar ko ngat her onnit he, to kreng e Pita te,
"Ngola, nngia orom muk korlotge? Mgua
lo vur kais gi kam vur kaennei he ktoot
kar dok? [41] Vanang mguak mrua toot mang
nguk mruo he kngarkie, muk kam lo mrua
ngam muk ekam o kerkeknen ruk ngam
kaegom muk. Ko muma serppak mang
kmikkiem mularo svil ruk kmeharom o kek-
nen ruk lyar, vanangko mularo pkor ngaro
svil ruk ngam kaenen muk kmeharom o
kerkeknen ngam kle khos kim mularo svil
ruk kmeharom o keknen ruk lyar."
[42] E Yesus treng ngar tok, to ther kta
parem mar kat kngam nglomin kam kta
votam karo ngarkie ruk kat ge te, "Titou,
enangthe nop a papat tang ngnok vop, va
yin he, ngia her gi kael a vnek to endo kuo
mang dok he kaikkiem ila svil mruo."
[43] Ta kta ngarkie tok knop, to her kat
kaeknik ngok kim kalngunes va kpis gi
kta votgem mar ko a kenap alautar tho
kvurvrum mar he ngat ho onnit ngae hak.
[44] To ther kta parem mar kat gi, he kta ngam
ngkorlotge he kta votam karo ngarkie ruk
kat ge.
[45] To ther kaeknik kpis mang kalngunes
to her kta votgem mar kat he kreng ngar
te, "Ngola, mut le kaol kam pis sim konit
vat? Mu nho na, ko her ke longmok to a
mhel kam hortgi mang A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha ta arhe, he nang en kmel
ko maktiegom o mia ruk ngam kaeharom o

kerkeknen. 46 Mu hohop he, he mu sor kim a
mhel to kam hortgi mang dok na, enda he.
So mor he ngor khorong."

O Yuda Ngalmialaol Ngta Kapom E Yesus
(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Yn 18.3-12)

47 E Yesus ta rere vop, nang endruk loktiek
hori orom alomin ngaela langto mruo to e
Yudas, tkaol orom a rkan to alautar he kpis
ko kim e Yesus mar. Ngta pis orom ngakro
komtok va ngakro kier ko o pris ruk laol
va o Yuda ngalmialaol ngat her meng ngar
enang tok arhe. 48 Vanangko endo ta hortgi
mang e Yesus thera ktar keknen ngang ngar
mang a ngaelmir to mar kam mnor mang ko
nak pis kaeharom ngang ko thavaeng ngar
te, "Mguak vokom dok ko endo nguak pis ko
kim he vrua pum ka volha kam mrung tok
va her endo arhe. Mguak vokom tok, to le
kmarer kpis hera kapom he." 49 To endo he,
e Yudas ther gia ngae lsir rkieng e Yesus to
hera kvam te, "O, Kolaip, her yinda arhe"
va ta vrua pum ka volha he.

50 Ta kvam tok, va e Yesus tkoripang te,
"Kambis, ya kta hus kman? Ngiak kae-
harom a ngaeha to yi kaol ngte mang he."*

To a rkan to endo ta murmur mang
e Yesus koleng singni mnam he kapom.
51 Ngta kapom, va vgum e Yesus kalkayie
langto ko ther gi kait ka kom ku her gia
ngam mang o pris ruk laol ngalaip kalkayie
langto va her gi kser ka ngaela ka pun kpet
hak.

52 To e Yesus thera tagrie ngang kalkayie
te, "Ktel ila kom ko ekam na, ko endruk
ngma sovet kmus orom o komtok, her mar
ruk arhe ngma yor her vgum a ngaus her
tok arhe. 53 He ye lua ngam kim yin ge?
Ko her gi tete ta enangthe kop kaen a
re ngang E Titou, va en tis kmeng o en-
gyel ngaro ngaomevek akor ko loktiek hori
orom alomin ko nak grap, mar kam turang
dok. 54 Vanangko kop kaen a re ngang tok,
mar kam pis krum kim o mia ri va E Nut
nak kaottam karo rhek ruk o propet ngat
ittiegom mar, mar kam pis lmien nngia, ko
karo rhek ngat mur havae ge te, ngak kael
mit her gi enang ti arhe."

55 To e Yesus ta kle kreng a rkan to endo
te, "Ngola, nok pathe mut vua kokho orom
o komtok va o kier kmurmur mang dok
kam kapom dok ko enangthe dok a mhel
to koma kaenpgam o mia kam kaum kaen
ekam lRom he kaus kar mar vor? Vanang
mo kolkhek tgus kom her gi korsang ko kim
muk he kpatter o mia ma mmok ko mnam
E Nut ka maksien, va mum lua re kam hera
kapom dok ko tok? 56 Vanangko mguaka
kapom dok vanie, ko o tgoluk ruk endri
ngak papagis lsir gi enang ti arhe kmaottam
o propet ngaro rhek ruk ngat ittiegom mar
tok." E Yesus ta re tok knop, to kalngunes
tgus ngat hera ngorpok kparem.

E Yesus Ta Sir Ko Kim O Yuda Ngar Ke
Murgun To Nma Vongnek Kim O Rhek
(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55, 63-71; Yn 18.13-14, 19-24)

57 To a rkan to ta kapom e Yesus ngta
ktong kngorom ngok mnam o pris ruk laol
ngalaip to e Kaiapas ka ngoulu to klalaut
ko tok mnam E Nut ka maksien. Ngat pis
ko mnam a taban to o pattermia kmo pos
va o Yuda ngalmialaol ngama kaum mnam
kam ngan o rhek mang. 58 Vanang e Pita
tgi vrua pepem mar kngae orom e Yesus,
gi kam ngae kais ko ngata vaik kun mnam
o pris ruk laol ngalaip ka ngoulu to klalaut
ka taban to ko mnok ko ma gi vle. Ther pis
kvaik ko tok korsang kar endruk ngma toot
mang a rek he ktoot kam vokom mar pum
e Yesus ko ngak ngae ktu orom nngia.

59 To o pris ruk laol va si o Yuda Ngar
Ke Murgun tgus, endo nma vongnek kim o
rhek ngat kaim o papat he, kam pis mang o
mia akor kam ngam o rhek akor ko lserpgue
kam ppiak mang e Yesus ormar, nang mar
kmim kngam a yoror. 60 Vanangko ngat lo
vur pis mang a mhel tang ko karo rhek
ngata serppak is e, ko o mia kavurgem ngat
sia ngam o rhek kam ppiak mang va ngat lo
is mang o mia kmim kngam a yoror e.

Kam ngae, to endo he, alo mhel aloruk
nginta hop 61 he kngam o rhek kam havae
te, "A mhel to enda thavae te, 'Ngora lget E
Nut ka maksien ta, he lo hus kam kta hover
kun mnam o kolkhek ruk korlotge.' "

62 To o pris ruk laol ngalaip thop ku sir
ko kim o mia to ka mnganang e Yesus te,
"Ngola, ya ngan o rhek ruk ngat kaelik
kuo mang yin, va nop o rhek ngang in gi
kmoripang ngar?" 63 Vanangko e Yesus tlua
svil kmoripang e, ther gia sir lvongnek.

* 26:50: O hor akuruk ngat el o rhek akuruk yok vat te, "Kambis, ya pis moti kman gi?"

To o pris ruk laol ngalaip ta tger e Yesus
kam kta mnganang te, "Kua havaeng in
orom E Nut to nma plong vle ngnik ngnik
ka munik te, yin kam re lmien kam havaeng
ngor te, lmien mang in te, E Nut Khal, Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen her yindo
arhe i nop gi?"
64 Va e Yesus tkoripang te, "Yin mruo ye
her ngae rkieng dok he orom a re to endo.
Va kua havaeng nguk tgus te, kmelha tete
kngae ngnik ngnik, mguera vokom
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
ko ner korsang ko mnam E Nut
To La Vu Ngaurar Hak ka miktiek.
Va mguera vokom kat ko ner kaol
kpis kun kuon ma volkha orom o
varhek."
65 O pris ruk laol ngalaip ta ngan ko e
Yesus ta re tok, to ther hop ekam karo it
to her kommenik kam polger ka ngaesik, to
kre te, "Ngrua lo kat kais kam kta vae mang
o mia akor kam pis kam ngam o rhek mang
kat e, ko muk mruo mut her mur ngan ko
ther mur kerrereng E Nut orom karo mur
rhek mruo enang tok arhe. 66 Va muta pat
nngia? Mguer kael ani vnek to kuo mang
e?"
Va ngat koripang te, "Tho mi kut is mang
en, mar kmim kngam a yoror hak."
67 To akuruk mnam mar ngat kaelha kam
guguspa mang kalo keik to khim singni
malpgem va kpokpelam. 68 Va ngta reng te,
"Yindo E Nut Thim Yin Orom Ka Msasaen va
yindo a propet, va yin he, ngiak mon edim
mnam mor tim yin."

E Pita Ta Klai Mang E Yesus
(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Yn 18.15-18, 25-27)

69 Vanangko e Pita tkorsang ha ku mnok
vop kun mnam o pris ruk laol ngalaip ka
ngoulu to klalaut ka taban to ko ma gi
vle. To a vlom to nam kaeha ko tok tkaol
ngok kim to kreng te, "Yinda kat arhe im
kaikkiem e Yesus to nkong mGalili."
70 Vanangko e Pita ta klai ko kim mar tgus
te, "O-o, klua mnor mang o rhek ruk ya rere
orom mar e."
71 To e Pita ther kottek kam vrua kle
ngogu va gudor ngku mnok va a vlom
langto kat tgi kta vokom to khavaeng o mia
ruk ko tok mang kat te, "A mhel ta, nam
kaikkiem e Yesus to nkong mNasaret kat."
72 Va e Pita tho gi kaur ge kam re kvat E
Nut ka munik kam klai kat te, "Ko ngae ho
lua mnor mang a mhel to enda hak."
73 Ngata vrua vle, to o mia akuruk ngta
sisir ko rkieng ngata kta reng e Pita kat gi te,
"O lmien hak he, kalkayie langto yin arhe
ko im kollom ktui enang ngar tok arhe."
74 Va e Pita thera koripang ngar he mur
kaengring mruo te, "Yu! Enangthe nguaka
ppiak va E Nut nak kaim dok kngam dok
a yoror. Kua havaeng nguk te, klua mnor
mang a mhel to endo hak."
A gi hi to ta re tok, va vgum a ngaining
ko ther kaeti. 75 Tkaeti, yek e Pita ther gia
pat mang e Yesus karo rhek ruk ta ktar
kpavap mang en ormar te, "Ktar mang a
ngaining kmeti, ngira klai mang dok kngam
ngkorlotge te, yi lua mnor mang dok." E
Pita ta pat mang o rhek ruk endruk to her
kottek kun mnam a maksien to endo he
kngae kpolger karo reti laut.

27

Ngta Kaum Lgem A Re Kmim E Yesus Kngam A Yoror
(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Yn 18.28-32)

1 Kam ngae, to tie marot msim, o pris
ruk laol kar o Yuda ngalmialaol tgus ngat
kaum lgem a re, mar kmim e Yesus kngam
a yoror. 2 To ngat le kaussiem e Yesus kalo
ktiek to hera kottek orom kun mnam E Nut
ka maksien he ka ktong kngorom to kael ko
maktiegom e Pailet, endo lRom ngtel kam
nho mang lYudea.

E Yudas Ta Mrua Rgom
(O Reha 1.18-19)

3 To e Yudas, endo thortgi mang e Yesus,
ta tar ko ngat kaum lgem a re kmel e Yesus
kam yor, to ta mrua koon pum, to klol o
krek ruk a mhelom hori orom loktiek to her
ngae kmekonik ngang o pris ruk laol va o
Yuda ngalmialaol. 4 Tkaekonik he khavaeng
ngar te, "O, ko eharom a kerkeknen to
kam hortgi mang a mhel ta tlo eharom a
kerkeknen tang e, he ngara kaim kngam a
yoror he."
Va ngat koripang te, "He kmanker yin?
Ita ngaeha mruo ko he!"
5 To e Yudas thera ngam o krek ku mmie
ko tok kun mnam E Nut ka maksien, nang
her kottek kparem mar kngae, to her ngae
mrua rgom.

[6] To o pris ruk laol ngat her le klol o krek
ruk endruk to kre te, “O krek ruk endri ngat
her vle mang a mhel ka gidiel he, he ekam
tok, tlo vua sir kmikkiem e Moses karo pos
ngor kmelik kun mnam E Nut ka maksien ka
ngaelpas e.” [7] To ngat hera lgem rhek mang
a kre to endo kmenkim a mmie ka mhe
to kmeguyang o vrong rhek ruk o hirtek
mnam. A mmie ka mhe to endo ka munik
msim ta vle te, “e Potter.” [8] To tar ko ngma
mon a mmie ka mhe to endo te, “A Mhe
To A Gidiel” kngae kais tete tok ge. [9] He
kmikkiem enang tok, o Yuda ngalmialaol
ngat enkim a mmie ka mhe to endo he
kaottam E Nut ka propet to e Yeremaia karo
mur rhek mruo ko tennik ta ktar kpavap
mang o Yuda ngalmialaol ri orom mar te,

> “Ngat lol o krek ruk a mhelom hori
> orom loktiek, a her keik to arhe
> lIsrael akuruk ngat mur monik kim
> en mang, [10] he kle enkim a mmie
> ka mhe to ngma mon te, “e Potter”
> ormar kmikkiem enang ko Ngoldaip
> tmur keknen ngang dok tok ge.”

Ngta Srim E Yesus Ko Pum E Pailet Kalo Keik
(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Yn 18.33-38)

[11] Ngata lgem o rhek kmenkim a mmie ka
mhe to endo, nang o mia ngat hera srim e
Yesus ko kim e Pailet kalo keik. To e Pailet
thera mnganang te, “Ngola, O Yuda Nga
Taven msim to yin arhe?”

Va e Yesus tkoripang te, “Yin mruo yi her
ngae rkieng dok he, orom a re to endo!”

[12] Va o pris ruk laol va o Yuda ngalmialaol
ngat kael o rhek kuo mang, vanang en tlo
ktua re kmoripang ngar e. [13] To e Pailet ta
kle ka mnganang te, “Ngola, yi lua ngan o
rhek kavurgem ri gi, o mia ngata mon yin
ormar?” [14] Va e Yesus tlo kta svil kmoripang
a re tang hak. He ekam tok, e Pailet te sei
kam mrua sor mang.

Ngta Monik Kim A Yor Ngang E Yesus
(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Yn 18.39-19.16)

[15] Vanang mnam a pnes to endo ko Yuda
ngma kunngir kim, lYuda ngalmialaol ruk
lRom ngam kaikkiem a keknen to kam
hong a mhel tang kun mnam a hengor,
en kmeknik ngok kim o Yuda. A mhel to,
o Yuda mruo ngama svil mang lRom kam
hong en kmeknik ngok kmar. [16] Va mnam
o kolkhek ruk endruk lRom ngat el a mhel
langto kun mnam a hengor, ka munik e
Barabas.* O mia tgus ngta mnor mang ko
nam vua kerngnek. [17] To a mumu tpis kaum
ko kim e Pailet to e Pailet thera mnganang
ngar te, “Yu! Muta svil mang edim mnam
min, dok kam hong ngok kmuk, e Barabas
i o e Yesus, endo o mia ngma mon kat te,
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen?” [18] E
Pailet tpe gia mnganang ngar tok ekam ko
ta mnor mang lYuda ngalmialaol ko ngam
kaesik kim e Yesus, he ekam tok ngat her gi
kael ko maktiegom mruo.

[19] Vanang phevgom e Pailet ko tkorsang
he kvongnek kim e Yesus, e Pailet ktavlom
ten a re to mang e Yesus ngang kam hagam
ko thavaeng te, “A mhel to endo, en a mhel
to nam sim kut kaikkiem E Nut karo pos
he ngiak or hak kmel ila gu kuon mang e,
ko tenkier ko engogo orom, he tete kua sei
kam gor vgum her en arhe.”

[20] Vanangko o pris ruk laol va o Yuda
ngalmialaol ngata rere mnam a mumu ge,
mar kam reng e Pailet, en kam hong e
Barabas, nang kle kaen e Yesus ngang o mia,
mar kmim kngam a yoror.

[21] To e Pailet ta kta mnganang ngar kat
ge te, “Yu! Muta svil dok kam hong edim
mnam min ngok kmuk.”

Va ngat koripang he kre te, “E Barabas!”

[22] To e Pailet ta kta mnganang ngar te,
“Vanang nguak kanker e Yesus, endo o mia
ngma mon te, Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen?”

Va mar tgus ngat kaum koripang te,
“Krong orom o ot kvat engnang a ho!”

[23] Va e Pailet tkoripang ngar te, “Kman?
Muk mruo mguak havae mang ani kerkek-
nen to msim teharom.”

Vanangko a mumu ta kle va ho gia vui
klik hak te, “Krong orom o ot kvat engnang
a ho!”

[24] To e Pailet ta vokom ko tsi mur kaenang
pmar, va ta vokom ko o mia ngat re kaum
kmen ekam en, to ta kol a plo orom a ye
to her reng ngar te, “Ko kaelelsingni kam
khenam ngang nguk te, a mhel to enda ka
gidiel mut lo is kmel kuo mang dok e. He
muk, mula ngaeha orom ko he.” Tre tok,
to her kaelelsingni ko pum a mumu ngaro
kerok.

* 27:16: E Barabas ka munik langto kat ta vle te, “e Yesus.”

[25] To a mumu to endo ngat kaum koripang
kam vui te, "Yu! He te vanie! E Nut nak mon
mor kar ngorores ruk koknaik orom a mhel
to endo ka gidiel."
[26] Ngat re tok, to e Pailet thera hong e
Barabas ngok kmar, nang kreng a rkan kam
kirmekon a khap mnam e Yesus. Ngata
kirmekon a khap mnam knop, to e Pailet
ther kle kael ko maktiegom endruk ngma
kar va tomten, mar kam le ka krong orom o
ot kvat engnang a ho.

Ngta Klel Orom E Yesus
(Mk 15.16-20; Yn 19.2-3)

[27] To e Pailet kalngunes ruk ngma kar
va tomten ngta kpom e Yesus kngae kvaik
orom kun mnam a ngoulu to klalaut to
mkor lRom nga ngaomevek ngalaip. To
ngata vaeng nglenar tgus ruk kun mnam
nga rkan to endo kam kaum ko kim kat.
[28] To ngata kuit pum, nang kle kaegenkar vat
orom a yet to a svel, enang endo o taven
ngam kaegenkar. [29] To ngat hera llum a vlak
he ka llim kuon malpgem to le kael a kop
ko maktiegom ka miktiek kam sreng enang
a mi taven. To langto langto mnam mar
ta tubulkek ku penharom kam klel orom
kam reng te, "Yu! O Yuda Nga Taven to
yin arhe!" [30] To ngta guguspa mang to ka
vret a kop to endo ko maktiegom he khim
palpgem. [31] Ngat hera klel orom tok knop,
to ngat le khong a yet to endo, nang kle kat
kaegenkar orom kta yet mruo. To ngat hera
ktong kngorom kngae ka me ka krong orom
o ot kvat engnang a ho.

lRom Ke Rkan Ngta Krong E Yesus Orom O Ot Kvat Engnang A Ho
(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Yn 19.17-27)

[32] Ngat kottek kun mnam a rengmat to
endo he ka ktong kngorom e Yesus ekam a
ngaelaut. To ngta ting kim a mhel langto
ka munik e Saimon to nkong mSairini. To
endruk ngma kar va tomten ngata kol a
hagie mang kam sopong en kam tolpum e
Yesus ka ho to kmoreker kuon. [33] Ngta ngae
kngorom to kpis ko mnam a mhe to ngma
mon te, e Golgota. (Vanang a munik to e
Golgota ka pun ta vle te, "A mhe to ta nho
enang a mhel ka lpek ka kolhi.") [34] To ko
tok ngat hera kol a ye to a vaen ka mten to
ngat mo vavaikar orom a lkiet ka ye to ngat
kaegom kmen ngang. Tre egom va mnor
mang, to kees kmiviem. [35] Kam ngae, to ngat
le ka krong orom o ot kvat engnang a ho.
To endruk ngma kar va tomten ngat kaelha
kam khanier kam kir mo kmar kmisis kim
karo it. [He enang tok, ngat kaottam a
propet ka re langto kat ko tennik ta ktar
kpavap mang ngar gi enang tok te, "Ngata
khanier kam kir mo kmar kmisis kim kuaro
it."] [36] Ngata khanier tok knop, to her gi
korsang ko tok kam gia toot mang. [37] Va kuo
malpgem ko engnang a ho ngat el o rhek
ruk ngta mon en ormar te:

"O YUDA NGA TAVEN TO E
YESUS TA ARHE."

[38] Vanang ko vanam e Yesus ngta krong
alo ngauruvik aloruk orom o ot kvat min
engnang ngintalo ho kat. Langto ko vanam
ka miktiek va langto ko vanam ka ksienga.
[39] Nang o mia ruk ngama kaol ekam a ngae-
laut ngam kaol va ngma kirhek ngang e
Yesus he kaerer ngaro lpetuk kim [40] he
kreng te, "Ngola, yindo ima havae te, ngira
lget E Nut ka maksien he gi kta hover mnam
o kolkhek ruk korlotge, her yinda arhe?
Te yin he, mur sulgim yin mruo ko tok he
grung petgim a ho to ngta krong yin orom o
ot kvat yin ko engnang. Ii, enangthe lmien
te, E Nut Khal to yin, va yin he, mur hong in
he grung ngku kuon petgim a ho to ngata
krong yin orom o ot kvat yin ko engnang."
[41] Va o pris ruk laol kar o Yuda ngalmi-
alaol va o pattermia kmo pos ngta kol a
klel orom gi enang tok kat kam reng te,
[42] "Te en nma sulgim o mia akuruk, vanang
kman ko tlo kaeharom ngang en mruo tok?
He nong lIsrael Nga Taven to en gi? Va
enangthe lmien tok, va en npa grung ngku
kuon petgim a ho to endo na, yek ngrer mi
kor mnam mor mang en. [43] He nong en a
mhel to nma kap kim E Nut gi? Yu! Te en
he, ngruak vokom E Nut kam sulgim tete
mo he, enangthe npa svil, ko en nam mrua
havae mang en mruo orom karo mur rhek
mruo te, 'E Nut Khal to en.' " [44] Va si alo
ngauruvik ruk ngta krong ngin orom o ot
kvat min engnang alo ho ruk ko rkieng e
Yesus kat va min tgus nginta kirhek ngang
e Yesus kat.

E Yesus Ka Ngaung Ta Mtiet
(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Yn 19.28-30)

[45] Pkolkha vop, va vgum a slommok ko
ther gi pis pgeik komor a volkha va a mmie
tgus kngae kais mavlemas. [46] To rkieng ko

a slommok tre kam nop mavlemas, E Yesus
ther kael ka ktui orom ka re mruo te, “Eli,
Eli, lama sabaktani.” To kam hortgem ka
re to endo ka pun ta vle te, “Nut-o, Nut-o,
yindo kom kor mnam dok mang in, kman
ko ya ksir petgim dok?”
47 Vanang o mia akuruk ngta sisir ko tok,
ngta ngan ko thavae tok, to ngata havae te,
“Ta munik kim e Elaisia vor.”
48 To langto mnam mar ther gia hop ku he
ksap kvasgem a paspas kun mnam a ye to
ngat eharom orom a ho ka ye to tgia gruk.
To ta kleng ko vgum a kerker he kngae
ktuom ngok vgum e Yesus te, en kmiviem.
49 Vanangko klenar ngta hagam kam reng te,
“Ngruak or na, he ngor kam vokom te, e
Elaisia ner mi kaol kpis kam sulgim o nop.”
50 To e Yesus tkat kael ka ktui klik kat gi,
to ka nunu thera parem.
51 Tyor tok, va vgum a yet to nam kaeltoot
mang E Nut ka maksien ke rek Ka Taban
To A Ho Totur Hak ko ther gi kommenik
kam ngam ko vgum kalo gu tgus kmel kalo
kae alomin.† Va a mmie ta khi he o krek
ngta kokohir. 52 Va o yoror ngaro nnak
kat ngata kommenik he o yoror kavurgem
ruk ngam sim kut kaikkiem E Nut karo
pos tennik ngta kta ktal he kta hop kat.
53 To ngat kottek kun mnam ngakro nnak.
(Vanang ko pekam ko E Nut thover e Yesus
petgim ka nnak, o yoror ri, ngta vavaik kun
mnam a rengmat ka pun to e Yerusalem
he mrua kekhenam mar mruo ngang o mia
kavurgem.)
54 To lRom nga ngaomevek ka rkan langto
kalaip kar kalngunes ruk ngta vle ko kim
e Yesus he ktoot mang, ngta vokong ko a
mmie ta khi va kvokom o tgoluk tgus kat ko
ngta papagis enang tok, to mar ngat ngae
sei kam gor to kre te, “Ai, ho mi kut lmien
hak he, a mhel to enda her E Nut Khal Msim
ta arhe.”
55 Vanang lraip kavurgem kat, endruk
ngata mokpom kar e Yesus ko mGalili he
kaikkiem kmelha kaeha vgum, ngta vrua
sisir ko vur hagenmok mang he ka vle
kvokom mar orom kat. 56 Lraip ruk ngta sisir
ko tok, mar e Maria to nkong mMagdala,
kar kyok to e Yems kre e Yosep ngin nan,
va e Sebedi kles ngar nan.

Ngat Kael E Yesus Ka Mnes Kun Mnam A Kre Ka Nho

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Yn 19.38-42)

57 To a kolkha tre kam vaik to a mhel
langto nkong mAramatea ta vle. Ka munik
e Yosep, en e Yesus kalkayie langto kat. Va
tvu kais kmo krek kat. 58 Ta ngae ngok kim
e Pailet he ka mnganang mang e Yesus ka
mnes, en kam kol he kael. To e Pailet tkaen
a re, mar kmorim e Yesus ka mnes mak-
tiegom. 59 To e Yosep thera ngae kharpet
e Yesus ka mnes kuo va ho, to le kokomor
orom a yet to a gi gunngar. 60 To thera kokol
kngorom to kael kun mnam kta nnak mruo,
endo a gunngar ko ngat gi gnua hong mnam
a kre he lo el a mhel ka mnes tang kun
mnam vop. Tel knop, to kvulhagam a kre
to alautar ko va kre ka nho ka gu kmelegot
orom. Tkaelegot orom knop to hera ngae.
61 Vanang e Maria to nkong mMagdala kar
kyok ngint korsang he ka nho rkieng ka
nnak.

Ngat Kael A Rkan Ko Va Nnak Kam Toot Mang E Yesus Ka Mnes

62 Mnam a kolkha to endo o Yuda ngat
kaelel mo kim o tgoluk kam paneng a Sabat
ko tre kam vuut. To hop enang ngmo ko
a Sabat vop, o pris ruk laol va o Parisiau
ngta kaum ko kim e Pailet he kael a re kim
kam reng te, 63 “Ngorlaip ngota pat mang a
mhel to endo, ko nam vua ppiak ko tesgun
ko ta vle vop, tre orom karo rhek ruk endri
te, ‘Ko pekam o kolkhek ruk korlotge E Nut
ner kta hover dok petgim kua nnak kat.’
64 He ekam ko ta re tok, ngiak kaen a re
ngang a rkan tang kam vle ko va nnak kam
toot mang kais mang o kolkhek korlotge ri
na, nang kalngunes kam lua pis kaurur ka
mnes he le kauyang o mia mang te, tkat
hop petgim ka nnak kat. Te matok, ka ppiak
to endo aktarang ner vrua vle tok, vanang
kalngunes kat ngar, koknaik, ner kle ho mia
ker vavle hak.”
65 To e Pailet ther kaen a re te, “Yu! Ngor
kael a rkan tang ko maktiegom muk va
mguak ngae he kreng ngar kam sim ktua
toot mang hak kmikkiem mularo papat
kmeharom gi enang tok.” 66 To a rkan tngae
kpis ko tok to ngat hera kleng o minmin ko
va nnak ka gudor kam her smia toot mang
enang tok.

† 27:51: A yet to endo o Yuda ngat el kun mnam E Nut ka maksien ke rek Ka Taban To A Totur Hak kam hagam o mia kam vaik kun mnam.

28

E Nut Thover E Yesus Petgim Ka Nnak
(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Yn 20.1-10)

1 To hop enang ngmo ko a Sabat tnop, ko
a kolkha tre kam plek, e Maria to nkong
mMagdala kar kyok ngint hop khalki tie mo
kao he kngae kam vokom e Yesus ka nnak.

2 Nginta ngae va vgum a mmie ko ta khi
klik hak. To a engyel langto ta grung ngkun
kuon ma volkha he kngae ko pe Yesus ka
nnak to kvulhagam a kre to ngat elegot
kim e Yesus ka nnak ka gu orom petgim a
nho. Tvulhagam knop, to korsang mang.
3 Vanang a engyel ka vok tho mi kut nan hak
enang a koot ko nma gurmik he kmallek.
Va karo it ngat ngae gia kas hak enang o
varhek ruk la mongar hak. 4 To a rkan to
ko tok, ta vokom tok, to kgorang he ngaro
nunu ngat ho mi kut parem mar hak. Va
ngaro pkor tgus ngta khi he ngta vuvuut
oguo mmie he kyor ka ktal.

5 Ngat yor ka ktal ko, nang a engyel ta
reng alo vlom ruk ennginduk te, "Me or
kam gor, ko kua mnor te, meta pis kam
vokom e Yesus to ngat krong orom o ot kvat
engnang a ho. 6 Nangko en nong mo e, ko
ther hop petgim ka nnak ta he, kmikkiem
gi enang ko ta ktar khavae tok. He meak
marer aol ngte he vokom ka ngaekam to
ngat el mnam na. 7 Meak vokom na, to
meak le kngae khavaeng kalngunes mang
te, 'Tkat hop petgim ka nnak he, he en nera
ktar mang nguk kam ngae ngok mGalili. He
her ko tok arhe mguer kta vokom kat.' Yu!
Ko her havaeng ngae he."

8 Nginta ngnek tok, to her lo hus hak
kam parem a nnak to endo ko nginta gor.
Ngint sia gor, vanangko ngint le ksirei kat
ge, mang a engyel karo rhek kat. Nginta
sirei tok, to ksap kmeknik kam havaeng
kalngunes mang, 9 va vgum e Yesus mruo
ko thera sir ko pum nginalo keik ko va
ngaelaut. Nginta vokom ko tok, to e Yesus
ta havaeng ngin te, "Mealo vrek nginak
kongeik." Ngint ngan ko ta re tok, to kaol
kpis ko kim to ktubulkek ku penharom he
ka kpom kalo nhar kam totu pum. 10 Va e
Yesus thavaeng ngin te, "Meak or kam gor.
Vanang meak kle kngae khavaeng kuaro
mia kam ngae ngok mGalili ko ngara vokom
dok ko tok."

A Rkan To Ta Toot Mang A Nnak Ngat Kael Nga Re

11 Phevgom alo vlom ri ko nginta hivuo
kmeknik, akuruk mnam a rkan to endo ngat
kaeknik kat ko mYerusalem he khavaeng
o pris ruk laol mang o tgoluk tgus ruk
ngat pagis kim mar. 12 To o pris ruk laol
ngta vaeng o Yuda ngalmialaol he ngata
kaum kam lgem o rhek mang a papat tang,
mar kmeharom. To ngat kaenkim endruk
mnam a rkan to endo orom a keik alaut
13 he kreng ngar te, "Mguak hohos kim
a re ngang o mia te, 'Mut hivuo kmonit
masegain, nang kalngunes ngat pis urur ka
mnes.' 14 Mguaka ppiak tok, va enangthe e
Pailet na kol a re mang nguk te, mut onit
tok, va ngurer kael vrek longeik ngang, en
kam lo kael muk kam yor e." 15 Endruk
mnam a rkan to endo ngata ngan o rhek
tok, to ngata tting kam ppiak enang tok
kam lol o krek. To ngat hera ngae kaikkiem
o pris ruk laol ngaro rhek enang tok ko ngat
havaeng ngar. He ekam tok, a ppiak to
endo ta vaas kim o Yuda tgus ko ngma maen
kngae kais mang tete tok ge.

E Yesus Ta Keknen Ngang Kalngunes Mang Nga Ngaeha To Kam Pakvom Kam Havaeng O Vrong Rhek Mang En
(Mk 16.14-18; Lk 24.36-39; Yn 20.19-23; O Reha 1.6-8)

16 To E Yesus kalngunes ruk loktiek hori
orom atgiang ngata ngae ngok mGalili to
kgerap ngoguo kia vul to ta ktar mur
havaeng ngar kam ngae ko tok. 17 Ngta
gerap ngoguo kia vul knop, va kvokom e
Yesus ko ta vrua vle malhagenmok mang
ngar vop, to ngat hera tubulkek kam totu
pum. Vanang akuruk mnam mar ngata
lopumtang pum vop. 18 To e Yesus tkaursie
ngok kmar he khavaeng ngar te, "E Nut
thim dok orom ka msasaen kam nho mang
o tgoluk tgus ruk mo mmie va kuon ma
volkha kat orom kua serppak. 19 He ekam
tok, mguak havaeng o mia tgus mang dok.
Va mguak ngae ngok kim o vrong rhek tgus
ngo valngneik ngo pneik kam patter mar
kmikkiem dok. Ii, mguak patter mar tok,
he kparrum mar orom E Titou kar Khal va
E Nunu A Totur nga munik. 20 Va mgua
smia keknen ngang ngar kat kam vle pum
o rhek tgus ruk ko her havaeng nguk orom
mar. Ii, kua mien ngang nguk te, mguak

kaeharom tok va ngora plong vle mo kmuk
mekam mekam mo kolkhek tgus kam ngae
kais mnam a kolkha to a kser kim.”

E Mak
Ka Knovvur To Tittiegom Mang E Yesus

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Mak Ka Knovvur To Tittiegom

A knovvur ta e Mak tittiegom. A knovvur ta, ta vle te, a knovvur langto kun mnam o knovvur ruk korlotge ko ngat vrua maenang. E Yoanes ka knovvur ta ktua vle ge. Vanangko mar tgus ngat kothoi mang o tgoluk tgus ruk ngata pis mang e Yesus mnam o kolkhek ruk en ta vle mo mmie. O mia ngaro papat ruk lvu laol ngta pat te, e Mak tkaelha kmittiegom ka knovvur ktar mang o mia tgus ko ngat ittiek mang e Yesus kat. Va ngta pat kat te, E Mak ta, nok en a mhel to nam vu kaeha kar e Pol kre Barnabas tennik ko ngam kaum kpunpa kam havaeng o mia mang e Yesus.

E Mak tittiegom ka knovvur ta ngang endruk tennik ko ngta ktar kmor mnam mar mang e Yesus, mar kam smia mnor mang e Yesus karo keknen va kam smia mnor mang kat te, kman ko en nak yor enang ko tyor tok. E Mak ta khenam e Yesus ngang ngar enangthe en a mi mhel to nama svil kmeha ngang o mia, nang lua svil o mia kmeha ngang en.

Kun mnam a hor to enda, ngruera vokom e Yesus ko ta ktar kmeharom o reha ngo mamten. Ngruera vokom ka serppak to e Nut tel ko maktiegom ko nma patter o mia, va ko nma pet o kool, va ko nma lol o mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting kat. E Yesus te mrua mon en mruo te, "En E Nut Khal to en." Va ta havae kat te, ta grung kam mur kaen en mruo kam yor mang o mia kam hong ngar pum ngaro kerkeknen.

E Yoanes To Nma Parrum O Mia Ta Tetger O Mia Kam Verang A Ngaelaut Ekam E Yesus

(Mt 3.1-12; Lk 3.1-9, 15-17; Yn 1.19-28)

1-2 Ngor kothoi mang a knovvur to mang e Yesus to E Nut Khal, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ko tkir kim e Seten. Ka ngothoi tkaelha tennik kmikkiem a propet to e Aisaia karo rhek ruk ngat ittiegom mar. Ko e Aisaia ta ktar kpavap orom E Nut karo mur rhek mruo ruk E Nut ta smia papsim Khal ormar. Ko E Nut thavaeng Khal te,

> "Vokom na, kua re kam meng kua propet langto, en kam ktar mang in, he en kam verang a ngaelaut ekam in. 3 Ii, nera ktar mang in he kpis ko ma kalputmok kmen a re to mang yin ngang o mia, he nang mar kmitgung ngaro kerkeknen. Ii, ko nera pis he ktetger o mia kam re la vlorum ngang ngar mang ngaro kerkeknen te, 'Mguak hopeng kero kleimkor ekam Ngoldaip kam verang a ngaelaut ekam.' "

4-6 To mnam a kolkha langto, a mhel langto ka munik e Yoanes, ther mia pis ko ma kalputmok kmaottam E Nut karo rhek ruk endruk, mar kam pis lmien orom en mruo tok, kmikkiem gi enang ko e Aisaia ta ktar kpavap orom mar. Ii, endo e Yoanes, en nam kaegenkar ka yet to ngat eharom orom a ngaemslang to a kamel karo ngairis. Va nma kleng ka vgon orom a pus to ngat eharom orom a bulmakau ka ptaik. Va nam kaemem o ngorveit va o lup ruk ko ma kalputmok kat. Ii, e Yoanes ta ktar kpis enang tok, he kaen a re ngang o mia kam tetger mar te, "Mguak kaitgung mularo kerkeknen to kle kparrur orom E Nut ka munik, he nang muk kam mrua khenam muk mruo ma mmok tok te, mut mi kaitgung mularo kerkeknen, he nang E Nut kam lol patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar." E Yoanes nma tetger o mia kavurgem tok, ko mo kolkhek tgus ngama mopatap kmotoot pum mar ko mYerusalem va si mYudea karo mhetor tgus kat he kveet kpis ngok kim e Yoanes ko ma kalputmok kam vongnek kim. Ngma veet kam pis ko kim tok, to nam her kle kparrum mar orom E Nut ka munik kun mnam a ye to e Yodan ekam ko ngat mrua havae mang ngaro kerkeknen mruo ma mmok. 7-8 Ii, e Yoanes nma havaeng o mia ko tok orom karo rhek akuruk kat te, "Dok, ko gia parrum muk orom a gi ye. Vanang Endo Nera Kaol knaek mang dok, en ner kle ktua parrum muk ko pum E Nut kalo keik orom E Nunu A Totur ka munik. Ner kaeharom tok, ko en ta laut mang dok hak. Ka serppak tho mi kut laut kir kim dok. Si dok kam kerrei he khong

* 1:7-8: A re ka vgon to e "hong kalo nhar nginalo ngausie" ta rere mang o Yuda nga keknen to kam hong a mhel kalo nhar mkor. O gi vrong mia ruk ngaro mnok nong ke vur laol ngam kol a ngaeha to enda.

kalo nhar nginalo vanvan nginalo ngausie
mkor,* va dok klo vu eveep is e, en kam
mrua ppir mang en mruo, nang dok kam
hong ngin mkor kat e."

E Yoanes Tparrum E Yesus Orom E Nut Ka Munik
(Mt 3.13-17; Lk 3.21-22)

9 To mnam a venloot to endo ko e Yoanes
ta vle ko ma kalputmok vop, e Yesus tot-
tek kun mnam ka rengmat ka pun to ko
mNasaret, kun mnam a mhe to e Galili he
kngae ngok ma kalputmok kat. To e Yoanes
tparrum en kat orom E Nut ka munik kun
mnam a ye to e Yodan. 10 A gi hi to ta
parrum knop, e Yesus ther gia hop kun
mnam a ye va ther gia vokong a volkha ko
tmommenik. A volkha tmommenik, to E
Nunu A Totur ta grung enang a giu he kpis
kar kuon mang. 11 To E Nut ka ktui tkottek
kuon ma volkha he kre te, "Ko hal to yin.
Kom vu kaelongtok mang in, va ko sei kam
higiang in."

E Seten Ta Kendom Ngang E Yesus Kam Khenam Ka Serppak Ma Mmok
(Mt 4.1-11; Lk 4.1-13)

12 A gi hi to tre gia parrur knop, E Nunu A
Totur ta tger E Yesus he ka ktong kam ngae
ngok ma kalputmok ka mhe langto ko yok
vat. 13 To mnam o kolkhek ruk alo mhelom
alomin, en tuk ta vle ko ma kalputmok, ko
tok ko o ngaemslang ruk ngta sop ngama
vle mnam. He e Seten tkaenen mkor kme-
harom o kerkeknen. Vanang E Nut karo
engyel ngma turang kam klang mo ol.

E Yesus Tkaeha Ngoguon mGalili
(Mt 4.12-17; Lk 4.14-15)

14 Kam ngae, to kopekam ko ngat en-
pasiker E Yoanes kun pa hengor, e Yesus
tkaeknik ngoguon mGalili to kaelha kam
polger o rhek ruk mang en mruo, endruk
E Nut telik maktiegom en kam polgerik tok.
15 Nma havaeng o mia te, "A venloot to mang
E Nut ka tavgo kam komor o mia ther mi pis
mo kmuk he. He ekam tok, mguak kaitgung
mularo kerkeknen he kor mnam muk mang
o rhek ruk koma polgerik ngang nguk."

E Yesus Ta Ktar Vaeng Kalngunes Ruk Ktarang
(Mt 4.18-22; Lk 5.1-11)

16 Tie ma kolkha langto, e Yesus ta ngae
kaikkiem a ngaenker to e Galili ka ngaiting,
va kvokom a mhel langto ka munik e Sai-
mon kar knopia e Andru ko nginta hivuo
kam ngam ngina klui kun ma ngaenker ko
min ngina ngaeha to kmit singol. E Yesus
tvokom min tok, 17 to kreng ngin te, "Me aol
ikkiem dok, he ngor kle kaelkim mae kmit o
mia ngok kim dok mekam mekam gi enang
ko mem kait o singol." 18 A gi hi to nginta
ngan ko ta re tok, ngint her gi korim ngina
ngaeha to kmit singol orom nginaro klui,
nang her gi kaikkiem ngatngae.

19 E Yesus tvur kta ngae nong ke laut, to
kta vokom e Sepedi klo hal ruk e Yems va
e Yoanes ko nginta vatvat nginaro klui he
kaelel mo kmar kuo ma langail. 20 A gi hi
to ta vokom min ta vaeng ngin kat. Ta
vaeng ngin, to ngint her gia parem ngin teit
kar endruk ngam kaeha ngang ngar ko tok
mnam a langail, nang her kat kaikkiem kat.

E Yesus Ta Kerer A Koot To Tviging A Ngokol Langto
(Lk 4.31-37)

21 Kam ngae, to mnam a kolkha langto
e Yesus mar ngata ngae he kpis kun ma
rengmat to e Kaparnam he ka vle. A gi hi to
a Sabat ta vuut, e Yesus ta vaik ogun mnam
o Yuda nga rek to kam rere mnam he kaelha
kam patter o mia. 22 O mia ngata vongnek
kim to ngate sei kmit ngaongtok kim karo
rhek ko en tle ktua patter mar orom kta
serppak mruo to yok gi, nang nong orom ke
serppak to mkor o pattermia ruk kmo pos e.
23 Ii, e Yesus ta rere kngae kun mnam o Yuda
ngarta rek to kam rere mnam, va vgum a
mhel langto a koot to nong a yar hak† tim
he envevem ko ta vaik. 24 Ta vle to a koot ta
gervik klik kim e Yesus te, "Yin a mhel to
endo kua mnor miik. Yin e Yesus to nkong
mNasaret. Yindo E Nut Tmur Re Pum Yin.‡
He mor o kool ngot lua mtom yin kam pis
he ktoop kmor mo e. Ya pis moti kam rum
kim mor, i nop gi?"

† 1:23: A re to "a koot to nong a yar hak" ta rere mang o kool ko ngam kaenvevem o mia, mar kam mrua kekhen mar mruo ma mmok. He kmikkiem o Yuda ngaro pos o mia ruk endri ngat kernonho hak ko pum E Nut kalo keik. ‡ 1:24: A munik te, "Yindo E Nut Tmur Re Pum Yin" o Yuda ngma mon Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom ka munik to kat.

[25] A koot tgervik kim tok, vanangko e
Yesus ther gi reng a koot to endo te, "Ngiak
tu ko he. Ottek kun mnam a mhel to."
E Yesus tgia havae tok, [26] to a koot tkoot-
merom a mhel to endo kngam, ta kongrek
ogu mmie he kervuvui klik, to hera parem.
[27] O mia tgus ngate gi mrua sor kmar to
kaelha kmo mnganang ngar te, "Ngola, a
mhel to tem anito e? Ko karo rhek ruk
endri ngat ho mi ktua serppak hak! Ngola,
nok a serppak tang ko a gunngar ta vor
vat! Vokom na, ko si o kool, va ngama ngan
vgum ko tgia kererik orom karo gi rhek ruk
ngat vua serppak ko tgia reng ngar ormar."
[28] Va vgum ka ngaeha to tok, a re to mang
E Yesus thera ngae ngatngae he kvaas kim
o mia kun mnam o rengmat tgus ruk kun
mnam a mhe to e Galili.

E Yesus Tkaeharom E Saimon Ka Snerip To A Vlom Pum A Manakain
(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

[29] To e Yesus kar e Yems va e Yoanes ngat
kootpum mar ko mnam o Yuda ngarta rek
to kam rere mnam to hop kngae lsir ngok
mnam a rek to mkor e Saimon va e Andru.
[30] Kun mnam a rek to endo, e Saimon ka
snerip to a vlom ta yayor he ka kru kuo
ma hep vgum a manakain ko ta ngae kun
mnam. Ngata vaik, va e Yesus kalngunes
ngat lo hus kam havaeng mang. [31] E Yesus ta
ngnek, to ta ngae ngok kim he re gia kpom
ka ktiek khover, va a manakain ther gi nop
kun mnam hak. To a vlom to endo ther gia
hop ku to hera krong o ol ngang ngar.

E Yesus Tkaeharom O Mia Kavurgem Pum Ngaro Yor Ngo Mamten

[32] To mnam a kolkha to endo gi, ma
rorongmia, ko a kolkha tvaik he, o mia
kavurgem ruk ngta yayor kar endruk o kool
ngta viging ngar, ngarlenar ngta plalam
mar kam pis ngok kim e Yesus. [33] Va o
mia kavurgem ruk kun mnam a rengmat
to endo ngata kaum ko va rek ka gudor to
mkor e Saimon kre Andru. [34] To e Yesus
tkaeharom o mia ngarlavurgem pum ngaro
yor ngo mamten hak. Va ta kerer o kool
kavurgem ruk ngat viging o mia kat. E
Yesus tkaeharom tok, vanang ta kle kha-
hagam o kool ruk tkererik, mar kam lua
polger o rhek mang en ekam ko ngat mur
mnor mang en te, en her Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen arhe.

E Yesus Ta Havaeng lGalili Mang E Nut
(Lk 4.42-44)

[35] Hop enang ngmo, tie mo kao, e Yesus
thop halki he kparem a rek to endo, nang
kngae ngok ma gi lootpgeik he kngarkie ko
tok. [36] To e Saimon kar klenar ruk ngam
kaikkiem ngat kaelha kriring. [37] To ngat
re kpis mang, to ngat havaeng te, "O mia
kavurgem ngata riring yin."
[38] Va e Yesus tkoripang ngar te, "Mu so
mor ngok mnam o rengmat ruk kan mmok,
dok kam polger E Nut karo rhek ko tok
mnam mar kat, ko E Nut tmi kut meng
dok ngte mmie, dok kam mi kut kaeha tok
arhe." [39] To e Yesus tkaelha kvaik kottek
kun mnam a mhe to e Galili karo rengmat
ngakro maksien tgus he kaelha kam polger
E Nut karo rhek ngang o Yuda kun mnam
ngaro rektor ruk kam rere mnam mar. Va
nma kerer o kool kat.

E Yesus Tkaeharom A Mhel Pum Ka Yor To A Lepra
(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

[40] To mnam a kolkha langto, a mhel to
tkol a yor to a lepra tpis ko kim e Yesus,
ktubulkek ku penharom he kaurur kim te,
"Enangthe ngiaka svil va yi kais kmeharom
dok, he dok kam kta vle la mmok ko pum E
Nut kalo keik kat."
[41] To e Yesus ta mrung to her gia tuom
ka ktiek he gi kaehang va her gia reng te,
"Mare, kua svil! Ila vok na ngae gia mmok."
[42] A gi hi to tgia re tok, ka yor ther gi nop kuo
mang ngatngae.
[43-44] To e Yesus ta reng a mhel to endo
lserppak te, "Ngiak or kam havaeng a mhel
tang hak mang a ngaeha to ko eharom
ngang in. Vanang ngiak kle va kngae ngok
kim a pris tang, en kmehehang yin, en
kam tting mang in te, lmien te, yi ho mi
mmok ko pum E Nut kalo keik kat. Ngiak
kaeharom tok, to kle kngae ngok mnam
E Nut ka maksien he ka nngiar ngang E
Nut, kmikkiem gi enang ko e Moses ka pos
langto ta keknen tok mang a yor to endo
ko yi her ottek mnam he. Ngiak kaeharom
gi enang tok, nang o mia ngaro ngaongtok
kmisis mang yin te, lmien te, yi ho mi
mmok kat ko pum E Nut kalo keik." E Yesus
treng a mhel to tok, to le kmeng ta ngae
orom karo rhek ruk endruk. [45] Tsi hagam a
mhel to endo, vanangko a mhel to endo tlo

kat kaikkiem ka re e. Ta kle va gia hahavae
mang ngang o vrong mia tgus ruk ngat gi
vrong papagis mang. Ii, tgia senker a re
mang tok, kam ngae kais ko e Yesus te ho lo
kat kais kam kta vaik mnam a rengmat tang
ma gi mmok kat e, ko o mia kavurgem ngat
kle ho gia motarhik mang. He ekam tok,
e Yesus tgia vle ko ma gi kalputmok. Tsia
vle ko tok, vanang o mia ngma mopatap
kmotoot pum mar ko mnam a mmie karo
ngaitngol tgus kam veet ngok kim mnam a
mhe to endo ge.

2

E Yesus Tkaeharom A Mhel To Ka Vok Tgus Tyor

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

1 Ko pekam ko o kolkhek akuruk ngat nop,
e Yesus tkat kaeknik ngok mrek ko mKa-
parnam. O mia tgus ruk kun ma rengmat
to endo ngata ngnek mang te, tpis he ka
vle, 2 va ngta sovet kam gun mang, to a rek
tngae ho mi kut ottep hak kais ko nong a
vur ngaekam tang ko tgia vavle. Va si ko
rkieng a gudor kat tngae ho mi kut ottep
kat. To e Yesus ta patter mar kngae, va
vgum 3 o mia ruk korlolo ko ngata kokol a
mhel to ka vok tgus tyor he kngorom ngok
kim e Yesus. 4 Ngata riring o longmok ekam
kam kokol kam vaik orom kam pis ko kim
e Yesus, vanangko ngat lo is e, ekam ko o
mia vang ngata totok. To ngta grap orom
kuo kim a rek he khalker a rek ka keik kmel
a longmok ekam kuo malpgem e Yesus lsir.
Ngat halker a rek knop, to ngta kol a hep
to orom a yor he ngat konget a mhel to
enda orom o usiel ruk ngta kleng ka hep
orom mar. 5 E Yesus tvokom mar ko ngat
vu kor mnam mar mang en enang tok, to
kreng a mhel to endo te, "Kambis, dok mruo
ko lol ilaro kerkeknen patgiang ngaiting he
kikiangae mang ngar hak."

6 Ta re tok, va akuruk mnam o pattermia
kmo pos ngat korsang kun ma rek to endo
kat he kvongnek kim e Yesus. Nangko
kun mnam ngakro vurkul ngat si koror
mnam mar mruo ekam he ka mngan pum
te, 7 "Hai-e! Kman ko a mhel to enda ta re
ti? Ta kerrereng E Nut ka munik tok arhe!
Ko ta mrua tattap orom en mruo te, en E
mi Nut msim orom karo rhek ruk tok. Ii,
ko gi E Nut tuk to tis kam lol o mia ngaro
kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae
mang ngar, nang nong o gi vrong mia e, nop
hak!"

8 E Yesus ther gia mnor mang ngar ngat-
ngae ko ngata mngan pum en enang tok,
to ta kle ka mnganang ngar te, "Mularo
vurkul ngata horrotgi pum dok kman, he
muta mngan pum kua serppak to kam lol
o mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting
he kikiangae mang ngar tok? 9 Ani ngaeha
to ta koppet kam khenam ma mmok? A
ngaeha to kam gia reng a mhel ta te, 'Ko lol
ilaro kerkeknen patgiang ngaiting,' i o endo
kam mi kaeharom a mhel ta, he en kam
hop kol ka hep he kngae ko pum mularo
kerok. 10 Vanangko tgia ya kat e, ko ngor mia
khenam ma mmok ngang nguk te, E Nut tmi
en ka serppak ngang A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha to dok, dok kam lol o mia ngaro
kerkeknen patgiang ngaiting mo mmie he
kikiangae mang ngar hak." Thavaeng ngar
tok, to her gia reng a mhel to ka vok tgus
tyor te, 11 "Yu! Kua havaeng in te, hop,
tolpum ila hep he kngae ngok mrek." 12 A
gi hi to e Yesus tgia re tok, a mhel to endo
ther gia hop ksir, to kokol ka hep to gi
mrua ngongae kmottek ko pum o mia ngaro
kerok ko arhe. He ekam tok, o mia ngat
vokom ka ngaeha to tok to ngat gia nganga
kim e Yesus he kguyaya pum E Nut kam
mo havaeng ngar te, "A ngaeha to enda a
serpgar ngom lua vokong tennik kam ngae
kais mang tete. Enda ngota vokong tete
yek."

E Yesus Ta Vaeng E Livai

(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

13 To e Yesus ta ngae ko vanam a ngaenker
ka ngaiting va a mumu ta veet ngok kim to
e Yesus tkaelha kam patter mar. 14 Tpatter
mar knop, to hera parem a mhe to endo to
kta ngae va kvokom a mhel langto ka munik
e Livai, endo e Alpias khal ko tkorsang kun
mnam o kermia ruk ngam kaelha klol o
takis nga rek to kmelpas mnam. To e Yesus
tpis ko kim to kreng te, "Ngiak kaikkiem
dok!" To e Livai ther gia hop to kaikkiem.

15 Kam ngae, to mnam a kolkha langto e
Livai tkaeharom a ngorsang langto ngang
e Yesus ko mnam ka rek. Va o kermia ruk
ngam kaelha klol o takis va o Yuda akuruk,
endruk ngalmialaol ngma keyang ngar ko
ngam lo sim kut kaikkiem o Yuda ngaro
keknen ngat pis kaum kaemik ko kim e

Yesus mar ekam ko kavurgem mnam mar
ngat kaikkiem e Yesus kat. [16] To o pattermia
kmo pos ruk o Parisiau ngata vokom e
Yesus ko tkaum kaemik kar mar tok, to ngat
kaelha kam kirhek pum e Yesus kam palsie
kim kalngunes te, "Ngola, kman ko endo
tkaemik ko kim o kermia ruk ngam kaelha
klol o takis kar o Yuda akuruk, endruk
ngolmialaol ngma keyang ngar ko ngam
lo sim kut kaikkiem mor o Yuda nguaro
keknen?"
[17] E Yesus ta ngnek tok, to le ktootkinre
kmoripang ngar te, "A mhel to nam kae-
harom o mia nma vle mang endruk ngakro
yor kmeharom mar, nang nam lua vle mang
endruk ngat gia ya e. He gi enang tok kat, ko
her pis mo mmie kam vle ngang endruk o
mia ngma keyang ngar pum ngaro kerkek-
nen, he nang dok kam tger mar kmitgung
ngar. Nang klua pis kam vle ngang endruk
ngam mrua kansgum mar mruo kam pat
mang ngar mruo te, ngaro keknen ngat ho
mi kut sir hak ko pum E Nut kalo keik e."

O Parisiau Ngata Mngan Pum E Yesus Karo Keknen Ruk O Gunngae

(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

[18] Mnam o kolkhek ruk endruk, e Yoanes
kalngunes va o Parisiau ngma paal kmo
ol ko pum E Nut kalo keik. To mnam a
kolkha langto, o mia akuruk ngat pis ko kim
e Yesus he ka mngan pum mang o Yuda
ngaro keknen mruo ruk nkong ngar tennik
te, "Ngua keknen to kam paal kmo ol ko
pum E Nut kalo keik nkong ngolmialaol ruk
tennik, nang nong lgunngae nkong ngar
tete e. He ekam tok, kman ko e Yoanes
kalngunes va a valngan to mkor o Parisiau
ngam kaikkiem ngua keknen to nkong ngar
tennik, endo kam paal kmo ol ko pum E Nut
kalo keik he smia ngarkie ngang, vanang
itlengunes ngam kle kaeharom a keknen to
a gunngar ta yek, endo kam venu mang a
ngaemik?"
[19] Va e Yesus ta tootkinre ngang ngar kam
re lkoon mang ka yor mruo te, "Mnam a
kolkha msim ko a mhel tkaenkim ktavlom,
klenar ngat lo kais kam palam o ol e. Ho
mi kut nop hak! Ko a mhel to endo ta vle ko
kmar vop. [20] Vanang o kolkhek ruk kam tivik
mnam mar ngrok ge. Ngara pis koknaik ko
ngaka vret a mhel to endo mkor kalngunes,
yek endo yek, kalngunes ngaka mrung he
ktivgim ko yek."
[21] Ta tootkinre tok knop, to kle kaenser-
pagam ka papat to endo mang karo keknen
mruo kat te, "Mu vokom na, a mhel nam lua
vatvat a yet ka kae to a gunngar engnang
endo ka sgan e, matok naka plum he ka
kae to a gunngar nera vui to kaursie to kait
endo ka sgan to kle ho gi kael a pammok
a ho lautar hak kir kim endo tesgun ko ta
vatvat. [22] Ii, va ngam lo kaeharom a ye to a
vaen, endo a gunngar kun mnam ka merrip
ko ka sgan kat e, ko a merrip to ka sgan ta
karrai he nera khir. Ngam lo kaeharom tok,
ekam ko a vaen ka serppak, ko nak hop kun
mnam ka merrip ner kaur mang ka merrip
to endo ka sgan he khalker. To a vaen nera
gussuk. He enang tok, a vaen kar ka merrip
tgus nginera kernonho ka ngmeang tgus
tok. Nove, o mia ngam lo kaeharom tok e.
Ngam kle va kaeharom a vaen to a gunngar
kun mnam ka merrip to a gunngar ko tgi
kongeik."

A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Ta Nho Mang A Sabat

(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

[23] Tie ma Sabat langto, e Yesus kar kaln-
gunes ngat kaikkiem a ngaelaut to ta kser a
loot langto orom o sigla va kalngunes ngat
kaelha kolonget o sigla he kaemik. [24] Ngat
kaemik kngae, to o Parisiau akuruk ngat
pis kpalsie kim e Yesus te, "Ai! Vokom
ilengunes na, kman ko ngta kpoot mang
ngua pos to kam paal ma Sabat?"
[25] Va e Yesus tkoripang ngar te, "Nok
pathe mut lo him a ngothoi to mang e Devit
kar klenar ko ngta vang, nang nong o ol
ngang ngar kmemik vor? [26] Ko a ngothoi
to endo ta havae mang e Devit, ko tennik
mnam o kolkhek ruk o pris ruk laol ngal-
daip to e Abiatar ta vle vop, e Devit tvaik
ogun mnam E Nut ka maksien ka rek Ka
Taban To A Totur he klol o bret ruk o Yuda
ngam kaelik ko kim E Nut to kle kaisis kim
kalngunes ormar va mar tgus ngat kaum
kaemik mnam mar. Ngat si eharom tok,
vanangko nguaro pos ngat havae te, gi o
pris ruk laol tuk ngat gi kais kmemik mnam
o bret ruk endruk, nang o gi vrong mia,
nove!
[27] Enang tok, ta khenam te, E Nut tel a
kolkha to a Sabat ngang o mia, mar kam nho
mang, nang tlo el a Sabat kam nho mang o
mia e. [28] He ekam tok, si a kolkha to a Sabat,

va her A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to
arhe nma nho mang a kolkha to endo kat."

3

O Parisiau Ngat Sim Ktua Keketar E Yesus Kam Mon En Orom A Kerkeknen Tang
(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

1 Tie ma Sabat langto yok vat, e Yesus
ta kta vaik kun mnam o Yuda ngarta rek
langto kam rere mnam, nang a mhel langto
ka ktiek tyor ta vle ko kat. 2 Vanang o
Parisiau ngat sim ktua keketar e Yesus ko
ngta papat kam mon orom a kerkeknen
tang enangthe naka kpoot mang a pos to
ma Sabat kmeharom a mhel to endo. 3 To
e Yesus ta reng a mhel to ka ktiek tyor te,
"Hop, aol ngte na."
4 Thavae tok, to her kle ka mnganang o
mia te, "Kmikkiem mor o Yuda nguaro pos,
ani ngaeha to ta sir kmeharom ma Sabat,
endo kmennegiang a mhel, en kam yor, i o
endo kam turang en kmeharom kam ya?"
Ta mnganang ngar tok, vanangko ngat lo
koripang e. Ngat gia korsang kvongnek.
5 To kalo keik ngint kaem o mia tgus ko
ka vrek te sei kam kiin hak ngang ngar. Ii,
tkaesik tok va kle ka mrung ngar kat vgum
ko ngaro papat ngat mi ktua kaendel pum
E Nut karo rhek kngam mar ge. To thera
havaeng a mhel to te, "Yin he, tuom ila
ktiek na." Va a mhel to endo ta tuom ka
ktiek va te, ka ktiek ther gi ya hak ngatngae.
6 O Parisiau ngat vokom tok, to kottek kngae
klapsa kam kaum kar a valngan to mkor e
Herot kmelha kam papat mang a ngaelaut
tang, mar kam lgem o rhek mang, he nang
mar kmim kngam a yoror.

E Yesus Tkaeharom O Mia Nglakhor Ko Pa Ngaenker

7-8 To e Yesus kar kalngunes ngat gi vur
kaol kparem a rengmat to, he kngae ko
vanam a ngaenker to e Galili ka vle. Va a
mumu alautar orom o mia ruk ko mGalili
ngat hohop he kveet kmikkiem kat. Va o
mia kavurgem ngata ngnek mang ko nam
kaeharom o mia vang ko tok, to ngat ko-
tootpum mar ko mYerusalem km pis ngok
kim e Yesus. Va si a mhe to e Yudea karo
rengmat tgus, va o mia ngat kotootpum
mar ko mnam mar kam pis gok kim. Va aku-
ruk ngat kotootpum mar ko mIdumea va
mnam o mhetor ruk mnam a ye to e Yodan
ka ngaiting tigut va mnam o mhetor ruk
ko rkieng alo mhe ruk e Taira va e Saidon
kat. 9-10 To o yayor vang ruk mnam mar ngta
mo pet kmursie ngok kim e Yesus kmehang
ko en nam kaeharom o mia kavurgem pum
ngaro yor. Ngama sovet kmotarhik ngok
kim kais ko ngam re kam gia klung mnam
hak. He ekam tok, e Yesus ta reng kaln-
gunes kam kol a langail tang, nang en kam
sir kun mnam, matok ngara karkar mang.
11 Vanang o kool ruk ngat viging o mia,
ngama vokom e Yesus to le gia tubulkek ku
penharom he kvui te, "Her E Nut Khal to
yin arhe." 12 Vanangko e Yesus tkaen a re
lserppak ngang ngar kam hagam mar kam
lua polger o rhek mang en enang tok.

E Yesus Ta Mon Karo Aposel Ruk Loktiek Hori Orom Alomin
(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

13 To koknaik e Yesus ta grap ngoguon kim
ke vul langto ka ngaiting. Ko tok ta vaeng
o mia ruk en mruo tmur ktua svil mang
ngar. To ngat ngan vgum he kaikkiem.
14-15 He enang tok, e Yesus ta plam a valngan
to a gunngar ormar ruk loktiek hori orom
alomin he kilegem mar te, "O Aposel." Ta
plam mar tok, mar kmikkiem va en kam
meng ngar kam polger karo rhek ngang o
mia mang E Nut. Va tkaenserpgam mar
kmus kar o kool kam kerer mar orom ka
serppak mruo. 16 Mar ruk endri: e Saimon,
endo e Yesus ta kilegem te, e Pita, 17 e Sebedi
klo hal ruk e Yems kar knopia e Yoanes,
ennginduk e Yesus ta kilegem min tgus
orom o Hibru nga re mruo te, e Boanerges.
Vanang kam hortgem ngina munik to endo
ka pun ta vle te, "Alo Krovger." 18 Va e
Andru, e Pilip, e Bartalomius, e Matyu, e
Tomas, e Yems to e Alpias khal, e Tadius,
va e Saimon to ta vle mnam a valngan to
mkor o Selot, endruk ngma mon mar kat te,
o Kananea. 19 Va e Yudas to nkong mIskariot
kat, endo thortgi mang e Yesus kmel ko
maktiegom o kermia.

O Yuda Ngat Mon E Seten Orom E Yesus He Kerrereng E Nunu A Totur Orom Ngaro Rhek Ruk Tok

E Yesus Kar E Beelsebul
(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10)

20 To e Yesus ther kat kaeknik ngok mrek
va o mia vang ngat sovet kam gun kam
mopatap ngok kim, mar kam ngae kais ko

en ta svil kmemik va tlo ktuis kat e. [21] To e
Yesus ka valngan msim ngata ngnek mang
tok, to kle khavae mang te, "Ka mrang tpis
kim." Ngat havae tok, to ngta hop he kngae
kam kapom, mar kam nho mang.
[22] Ngata ngae vop, va o pattermia kmo pos
ruk ngat otootpum mar kuon mYerusalem
ngata vle ko tok mGalili kat. Ngat re te, "O-
o, o kool ngalaip to e Beelsebul ka serppak
ta ti arhe a mhel to enda nma kemmeng
kam paeim o mia he kerer karo valngneik
mruo ruk o kool orom ti."
[23] Ngat re tok, to e Yesus ta vaeng ngar
kmaol ngok kim to le ktootkinre ngang
ngar mang en mruo te, "Nngia orom e
Seten, ko en tis kam kerer karo valngneik
mruo kat gi? O-o, nove ko [24-25] enangthe a
rengmat i o a valngan tang ko a serpgar
npa mommenik he mur kaus kar mar mruo
va kmopet kmar mruo, va a rengmat i o
valngan to endo ka serppak tlo kais kam
vle lhok e! [26] E Seten ta vle gi enang tok
kat, ko enangthe e Seten npa hop he kaus
kar karo valngneik mruo ruk o kool he
kmommen mar va ka serppak tlo kais kam
vle lhok kat e. Nove, ka serppak ketasuo
kam nop he. [27] Vanang dok, kua vle enang
ti te, enangthe a mhel to a serpgar nap
kaelel mo kim mang he ktoot mang ka
rek va kakro tgoluk, va nong a mhel tang
tkais kam pis kam vretik mkor e. Vanang
enangthe kaela ngang ko yok ko ka serppak
tho laut kir kim endo a serpgar nap pis
kaussiem a mhel to a serpgar, to endo yek,
kaela to endo arhe tmi kut kais hak kam
veret kakro tgoluk mkor. [28] Ii, he ekam
tok, kua havaeng nguk te, E Nut ner mia
lol o mia ngaro kerkeknen tgus patgiang
ngaiting he kikiangae mang ngar hak. Va
si ngaro kerkeknen ruk kam kerrereng E
Nut kat va nera lol patgiang ngaiting he
kikiangae mang ngar. [29] Vanangko ner ho
lo kais hak kam lol ngaro kerkeknen ruk
kam kerrereng E Nunu A Totur patgiang
ngaiting he kikiangae mang ngar hak e.
Ko E Nut ner mia mon mar orom ngaro
kerkeknen ruk endruk, he ngaro kerkeknen
nga vnek nera vle ngnik ngnik kuo mang
ngar hak."
[30] E Yesus tkoripang ngar tok, ekam ko
ngata kerrereng en te, "Nma kemmeng a
koot langto ka serppak kam paeim o mia
orom."

Endruk E Yesus Ta Kvam Mar Te, Ka Valngan Mruo Ormar

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

[31-32] To e Yesus knan kar kaornopeik ngat
kaol te, kam pis mang. Ngat pis ksir ku
mnok to kmeng o mia kam vaik kun ma rek
kam vaeng. To langto mnam a mumu to
ngat korosang kairkleim e Yesus kun mnam
a rek to endo, thavaeng te, "Vae, inan kar
ingornopeik [va ingoretmeik] ngta sir ku
mnok he ka mngan mang in."
[33] Va e Yesus tkoripang te, "Erie mar ruk
koornek va koornopeik ormar e?"
[34] Ta mngan tok, to kalo keik ngint kaem o
mia ruk ngat korosang kairkleim ko tok, to
ta kle krere va ka kvam mar te, "Mu vokom
endri na, ko her mar ri arhe koornek va
koornopeik ha. [35] Ii, ngta vle tok, ko erieto
nam kaikkiem E Titou ka svil, her en lsir
arhe nguaka kvam te, konopia va koetem va
konan orom."

4

A Koka To Mang A Mhel To Ta Ngamngam A Ho Karo Khek

(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

[1] To e Yesus ta kta ngae kat he kaelha
kam patter o mia ko vanam a ngaenker
ka ngaiting. Va a mumu alautar ta sovet
kam mopet kam gun kairkleim kais ko ta
ring ngaekam ekam mnam a langail langto
kuo kia ngaenker. To tkar kun mnam he
korsang ko tok, nang ka mnang o mia tgus
ko ngata sisir ko vanam a ngaenker ogun
paat. [2] Ko tok ta patter mar mang o tgoluk
kavurgem ko tgia koka ngang ngar. Ta koka
ngang ngar orom karo rhek ruk endri te,
[3] "Mu smia ngnek na! Mnam a kolkha langto
a mhel tkaelha kngamngam a ho karo khek
kun mnam ka loot. [4] Ta ngamngam mar
kngae, va akuruk ngata vuvuut ko ekam
a ngaelaut. To o iningol ruk kuon mail
ngat pis kokorong ngar he krum kim mar
hak. [5] Va akuruk ngta vuvuut kun pgegom
o krek ko a vur mmie ge. To ngta mamarer
kam pagis ekam ko a mmie ta rara. [6] Ngata
pagis ka vle gi nong ke laut e, ekam ko
ngata viging a kolkha ka koppetmok to a
koppetmok to endo tgi ktim mar to ngat her
gi vuvui he kmamarer kam vuvuut ekam
ko ngaro kmen ngata puung kim o krek.
[7] Va akuruk ngta vuvuut kun pgegom o
ngaergot ruk o kosmur. To o kosmur ngta

lalaut, hop kim mar kvuvuem mar to her
gia komor kmar. He enang tok, a ho karo
khek ruk endruk ngat lo kaehi e. [8] Vanang
akuruk ngta vuvuut ko mnam a mmie to a
yar, to kpupus he klalaut to kaehi. Akuruk
mnam mar ngakro maineik ruk ngam kaehi
ngta ngamngam va ngta ngamngam ge, va
akuruk vat mnam mar ngakro maineik ruk
ngam kaehi ngam vrua ngamngam kais tok
va akuruk vat mnam mar ngakro maineik
ruk ngam kaehi ngam vrua ngamngam kat
ge."
[9] E Yesus ta koka tok knop, to kre te,
"Muk ruk muta vongnek kim dok, mgua sim
kael rela ekam kuaro rhek ri kam sim kut
kaikkiem mar."

O Koka Nga Ngaeha Ka Pun
(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

[10] To koknaik, ko e Yesus te ka vle en tuk,
o aposel va kalngunes ruk ngata ngan karo
rhek ko ta koka ormar, ngata mnganang
e Yesus kam halger o rhek ruk mang te,
kman ko nma koka ngang o mia. [11] Va ta
reng ngar te, "Tennik kam ngae kais mang
tete, E Nut nama tuvgom karo papat ruk
mang ka tavgo ko kim o mia. Vanangko
tete, ta polger o rhek mang ngang nguk
kam khenam ka tavgo to endo ma mmok,
ko ther mi pis ko kim mularo kerok, he ta
komor muk he. Va her muk ruk arhe mut
mia vokom kam mnor mang. Vanang o
mia ruk E Nut ka tavgo tlo komor mar vop,
her endruk kom gia koka ngang ngar arhe.
[12] Kom gia koka ngang ngar enang tok, he
nang a propet langto karo rhek kmel mit ko
ta ktar kpavap mang o mia ruk endruk kam
havae mang ngar te,

> 'Ngam gia vokom E Nut ka tavgo orom
> o gi pkor, he kaennegiang. Va
> ngam sia ngnek ka ngnek mang kat,
> vanang kle gi kael rela petgim ge.
> Vanangko enangthe ngap lo kael
> rela petgim tok, va ngap kaitgung
> ngaro kerkeknen, va E Nut napa
> lol patgiang ngaiting he kikiangae
> mang ngar hak.' "

E Yesus Ta Halger A Koka To Mang A Ho Karo Khek Ka Pun
(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

[13] To e Yesus tle kreng kalngunes te, "Po,
te mut lua mmok mang a koka to enda
kat gi? Enangthe mgua lua mmok mang
a koka ta, va mguera mmok mang o koka
akuruk nngia e? [14] A mhel to ta ngamngam
a ho karo khek ta vle enang a mhel to
nma polger E Nut karo rhek mang ka tavgo
ngang o mia. [15] Va o mia ruk ngma ngan o
rhek ruk mang E Nut ka tavgo, vanang lo
sim ktua ngangam kmar mang ngar, ngta
vle enang a ho karo khek ruk ngta vuvuut
ko ekam a ngaelaut. Ko ngma ngan o rhek
ruk mang E Nut ka tavgo, vanang e Seten
nam her gi kat pis ge, gi veveret o rhek ruk E
Nut ta ktar kngam mar ngkun mnam ngaro
vurkul petgim mar kam rum kim mar hak.
[16] Va o mia ruk ngma ngan E Nut karo rhek
he kmarer kam kpom mar kun mnam ngaro
vurkul he ksirei mang ngar va kngatkal
mang ngar ngatngae, endri ngta vle enang
a ho karo khek ruk ngta vuut kun pgegom o
gi krek. [17] Ngta vle tok, ekam ko E Nut karo
rhek ngat gia puung ngaro vurkul, ko ngam
gi vur matnge vgum o vnek nong ke laut he
kor mnam mar mang E Nut ge, orom ngaro
gi pkor. Vanangko mnam o kolkhek ruk o
mia ri ngta viging a koppetmok vgum E Nut
karo rhek ruk endruk ko ngarlenar ngata
kol a regesal mang ngar, a koppetmok to
endo nam gi ktim mar he khos kim ngaro
papat ruk kmor mnam mar mang E Nut to o
papat ruk endruk ngam her gi kat nop hak
kun mnam mar. [18-19] Vanang o mia akuruk
yok ngama ngan E Nut karo rhek. Endri
ngta vle enang a ho karo khek ruk ngta
vuut kun pgegom o ngaergot ruk o kosmur
vat. Ngta vle tok, ekam ko ngma ngan E
Nut karo rhek, vanang o papat ruk mang
nga ngorsang to mo mmie ngaro vnek va o
papat ruk kam lol o vu krek ngma vaik kun
mnam ngaro vurkul kat he ka kpom mar.
To o papat ri ngma hop kim E Nut karo rhek
kun mnam ngaro vurkul he kvuvuem mar
to her gi komor mar, he E Nut karo rhek
ruk endruk ngam lo kaehi kun mnam mar
e. [20] Vanang o mia ruk ngma ngan E Nut
karo rhek he sim ngangam kmar ka kpom
mar lserppak kun mnam ngaro vurkul ngta
vle enang a ho karo khek ruk ngta vuut
ko mnam a mmie to a yar. Ngta vle tok,
ekam ko E Nut karo rhek tgus ngam mi
kut kael mit kun mnam mar. He akuruk
mnam mar ngaro maineik ruk ngam kaehi
ngta ngamngam va ngta ngamngam ge. Va
akuruk vat mnam mar ngakro maineik ruk

ngam kaehi ngam vrua ngamngam kais tok.
Va akuruk vat mnam mar ngakro maineik
ruk ngam kaehi ngam vrua ngamngam kat
ge."

E Yesus Ta Koka Mang E Nut Ka Tavgo To Nma Komor O Mia

A Koka To Mang A Paei To Nma Vle Kam Mmok Kim O Mia
(Lk 8.16-18)

21 To e Yesus ta kta koka kat mang o papat
ruk mkor E Nut ka tavgo to o mia ngma vaik
ku meorom te, "Mum lua giem a paei he
tuvgom ku meorom a plo e, i o ku meorom a
hep kat e. Nove! Mum kle va kaendavloum
a rek ko pgeik msim he kgiem, en kam
mmok kim o mia ngola? 22 He kmikkiem
enang tok, o papat ruk mang E Nut ka tavgo
ko ngta tvok kim o mia tennik, E Nut ta
kaendavloum a mmie enang tok kat he ka
khenam mar ma mmok tete kat he. Ii,
tesgun E Nut ta tokim o papat ruk endruk
mang ka tavgo kim o mia, vanang tete ta kle
khalgerik he kaelik ma mmok he." 23 E Yesus
ta koka tok knop to le kre te, "Muk ruk muta
vongnek kim dok, mgua sim kael rela ekam
kuaro rhek ri kam sim kut kaikkiem mar."
24 Tre tok, to ta trong orom karo rhek ruk
endri te, "Mgua sim kor mnam muk mang
kuaro rhek ruk muta ngannik ko E Nut ner
kaekon kmen a mmok ngang nguk kmis
mang mularo svil ruk muk mruo mut kor
mnam muk mang ngar kais tok. Va ner kle
ho gia kaen a mmok ngang nguk malpgem a
mmok to endo gi. 25 Mare! E Nut ner kaekon
kmen a mmok ngang nguk tok, ekam ko
endo ta kpom E Nut karo rhek he ngat kael
mit kun mnam, E Nut ner kle ho gia sovet
kam kat kaen karo rhek akuruk mnam kat.
Vanang endo tlo smia kpom E Nut ke re ke
vur vgon ngang ko ke sie, he en kmel mit
kun mnam, va si ke re ke vur vgon ko ta
kpom kun mnam, va E Nut ner kle ho gia
vret mkor kpetgim hak."

A Koka To Mang A Ho Karo Khek Ruk Ngat Mur Laut Ngpang Ngar Mruo

26 To e Yesus ta kta koka kat te, "A mhel
langto tngamngam a ho karo khek kun
mnam ka loot knop to kngae. 27 Nam konit
mo segain va khop mo ruteik tgus nang a
ho karo khek ngat mur kokohir he kpupus
ngpang ngar mruo ko he. Va a mhel to
enda tlua paptang ngar ko ngat kokohir he
kpupus kngae nngia enang tok e. 28 Tlua
paptang tok, ko a mmie mruo nam mur
kaenserpgam a ho karo khek he ngta ktar
kam papaam ngo kerok. To koknaik a loot
ther kael hingrip to ho koknaik hak a loot
tho gia tettek he. 29 A loot na tettek knop, to
a mmie kteit na mamarer kngae kam lluol
mnam ko o tgoluk ngat hera volvol he. Ii, E
Nut ka tavgo to nma komor o mia ta vle her
gi enang tok kat."

A Koka To Mang A Ho To A Mastat Ka Khek To Ke Ho Mi Laut Hak
(Mt 13.31-32, 34-35; Lk 13.18-19)

30 To e Yesus tkat koka kat te, "E Nut ka
tavgo ta vle nngia? Ani koka to tkais he dok
kam keknen orom mang E Nut ka tavgo? 31 E
Nut ka tavgo ta vle enang ko a mhel ta kol
a ho to a mastat ka khek ko ke ho mi laut
hak mang o tgoluk tgus ngo khek ruk ngma
kap kun mo luteik. 32 Ta pus he klaut kngae
kael en a ho orom karo khator ruk laol he
khop kir kim klenar tgus kun mnam a loot
kais mang o iningol ruk kuo kia gan kmaol
kpis kngam ngainirik ko vgum ka ngoumi."
33-34 E Yesus tpatter mar kun ma langail
tok, kmikkiem ngaro papat ko ngate ktua
kais tok. Nam lua rere lsir ngang ngar
kmel karo rhek ngaro pneik ma mmok kam
patter mar tok e. Nove, nam kle gia polger
E Nut karo rhek orom o gi koka kavurgem
tuk enang endruk. Vanang koknaik ko
gi kalngunes tuk, nam kle khalger ngaro
pneik tgus ma mmok ngang ngar.

E Yesus Ta Kser A Kalivurvur Ko Tkaenpgam A Ngaenker
(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

35-36 Tie mavlemas mnam a kolkha to endo,
e Yesus tkorsang kun ma langail vop he
kreng kalngunes te, "Mu somor he, ngor
poe kenker a ngaenker ta ogut pa ngaiting
tigut vat." To ngata parem a mumu ko pa
ngaenker ogun paat he kar mnam a langail
to e Yesus tkorsang kun mnam he ngta poe
orom. Va o mia akuruk ngata poe ka knaek
orom ngartaro laktok kat kmikkiem mar.
37 Ngta poe kngae, va vgum a kalivurvur ko
tpis he kaenpgam a ngaenker. Va o vlung
ngta sovet kam klung engnang a langail he
karir nkun mnam va ta re kam vallum hak.
38 Nangko e Yesus tonit kuo ma klui kun ma
langail ka plangail, nang lua paptang. To
kalngunes ngata votgem he ka mnganang

te, "Pattermia, yi lua papat mang ngor gi,
ko ngot re kam vvuo?"
39 To e Yesus thop to her gia re lserppak
kam kser a ngausgi to khagam o vlung kam
re te, "Rurruom he vur vle!" Tgia re tok,
to a kalivurvur ther mi nop hak va o vlung
ngat ngae her gi rurruom ngatngae.
40-41 Kalngunes ngata vokom tok, to ngaro
nunu ngat ho mi kut parem ngaro mit hak
kim, he ngta mo mnganang ngar mruo te,
"Hai-e! Ani mhel langta ti e, ko si a ngausgi
va a ngaenker va nginta ngan vgum kat?"
To e Yesus thera kner mar te, "Kman ko
muta gor? Mutlo kor mnam muk mang dok
vop?"

5

E Yesus Ta Kerer A Koot Kun Mnam A Mhel Langto

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

1 To e Yesus mar ngata poe to kngae kpis
ko mnam a mhe to mkor lGerasa ogut pa
ngaenker ka ngaiting tigut. 2 Va e Yesus
ta prik ngok paat, va vgum a mhel to o
kool ruk nong lyar ngtim he kviging ko tpis
mang ko tottek kun mnam o nhotor ruk
mkor o yoror. 3 A mhel to endo nam her gi
konit ko mnam o nhotor ruk mkor o yoror
ko tok, ko nong a mhel tang ka serppak
tkat kais mang kam kta kaussiem kat e. Va
si kmussiem orom o sen va o sen ngat lo
is mang kat e. 4 Ko tesgun o mia ngam
kaussiem kalo ktiek va kalo nhar orom o sen
va en nam gi kat kaur mang o sen kokohirik
gi he kngorpok kat. He enang tok, nong
a mhel tang ka serppak tkais kam hagam
e. 5 Mo segain va mo kolkhek tgus nma
punpa ko mnam o nhotor ruk mkor o yoror
va ko po turvek he mur kaerergat orom o
mandrap ngo kaenatok.
6 Tvokom e Yesus ko ta sir vur hagenmok
mang to her gia sap pis ksir ko kim to
ktubulkek ku penharom.
7-9 To e Yesus ta ktar ka mnganang te, "Ila
munik erieto?"
Va a koot langto kun mnam tkoripang te,
"Ngua munik 'e Ngaomevek' ko mor o kool
ruk a ngaomevek to orom mor ngot viging
a mhel to enda."
E Yesus ta ngnek tok, to thera reng a koot
to endo te, "Mu ottek kun mnam a mhel to
enda."
Ngta ngnek ko e Yesus ta reng ngar tok,
to a koot ta rere klik hak he kreng e Yesus
te, "Yesus, Yin E Nut To Tho Mi Laut Hak
Khal to yin. He mor o kool ngot lua mtom
yin kam pis ktoop kmor mo e. Ngot kaurur
kmin te, yin kmel ila tnangal ngang ngor ko
pum E Nut kalo keik te, yin kmor kmen a
kapnes ngang ngor he kering ngor."
10-13 Vanang ko tok rkieng ngar, o morek
nga murgun ngta hohek kuon kia hogun ko
rkieng a veik ka ngaiting. Va a ngaenker ta
vle ku pa veik ka pun. To o kool tgus ngat
le kaum kaurur kim e Yesus te, "Ngior kam
kerer mor ngok po turvek petgim a mmie
ka mhe to enda e, vanang ngiak kle kmeng
ngor kam viging o morek ruk endruk ho."
Ngata re tok, to e Yesus ta ngatkal ormar.
To o kool ngat her kottek mnam a mhel
to endo, nang kle kviging o morek. Ngata
viging ngar, va vgum o morek tgus ruk ngat
is mang te, 2,000 ko ngat her gia kolaspa
kam sap ngpirik ekam a veik kam ngae kpis
kvuvvuo kun mnam a ngaenker kyayor tgus
ngmeang.
14 To o toot kmo morek ngta ngorpok
ngok mnam a rengmat ka pun va o rengmat
tgus ruk ko rkieng a mhe to endo, he kvaik
kottek mnam mar kam havae kngae mang
he. To o mia ngta veet kam vokong anito
tpis. 15 Ngta pis ko kim e Yesus va vokom a
mhel to a ngaomevek to orom o kool ngat
viging tesgun ko tsim kut egen he korsang
ko tmi ya he, va tsim kta papat kat. Ngat
vokom ka mnor mang, to ngate ksei kam
gor hak. 16 To o toot kmo morek, endruk
ngat mi vokom ko e Yesus ta kerer o kool
kun mnam a mhel to endo, ngat kaelha kam
havaeng o mia mang e Yesus ko teharom
tok va si mang o morek kat ko ngat yayor
tgus tok. 17 To o mia ngat kaelha kmurur
kim e Yesus, en kmehenok petgim mar ko
mnam ngarta mmie ka mhe to endo.
18 To e Yesus ta ngnek mkor mar va
re kar kun ma langail te, en kam hera
ngae, va a mhel to endo e Yesus teharom
pum o kool, tkaurur kim te, en kmikkiem,
19 vanang e Yesus tlua svil e. Thagam te,
"Ngiak kaeknik ngok mnam ila rengmat he
khavaeng ilenar mang E Nut ko ta mrung
yin he ka srim yin pum o kool ruk endruk."
20 To a mhel to endo ta vaik kottek kun
mnam o rengmat ruk ngma mon mar te,

O Rengmat Ruk Loktiek he kaelha khavae
mang o reha laol tgus ruk e Yesus teharom
mar ngang. Va o mia ruk ngta ngan karo
rhek ngat sei kam sor kim mar.

E Yesus Ta Hover E Yairus Ka Kvek Ko Tyor Va Kaeharom A Vlom Langto Pum Ka Yor To A Vaeip

(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

21 To e Yesus mar ngata kta poe kmeknik
ngkun kut pa ngaenker ka ngaiting tigut
kat, to a mumu alautar ngata kta kaum
ko kim kairkleim ko tok pa ngaenker ogun
paat kat. 22 Ko tok, a taip langto ka munik
e Yairus ta vle kat. En nma nho mang o
Yuda ngarta rek langto kam rere mnam. Ta
vokong e Yesus to kaol ngok kim ktubulkek
ku penharom 23 he kaurur kim te, "O-kola-o,
ko kvek te sei kam yayor he kre kam yor he.
He aol ikkiem dok ngogu mrek he ehang, en
kam kta ya he ka vle kat." 24 To e Yesus ta
ngan vgum to her kaikkiem. Va a mumu
alautar ngata sovet kam puung mang he
kaikkiem kat.

25 Vanang a vlom to orom ka yor to a vaeip
ta vle ko tok kun mnam a mumu to kat.
Ta vle orom ka yor to endo kais mang o
pnes loktiek hori orom alomin. 26 Ta vle
vgum o mia kavurgem ko ngat si kaegom
kmeharom en pum ka yor to endo, vanang
ngat lo is e. Va en tkoham karo krek tgus
mang ngar va te lua ya e. Nove, ka yor ta
kle va ho kserppak mang mo kolkhek tgus.
27-28 To a vlom to endo tre gia ngnek mang e
Yesus to hera pis gia vaik mnam a mumu
ekam ko ta pat kun mnam en mruo te,
"Enangthe ngua re gi vur kaehang si ka yet
ke gi gu mko gi, va ngor gia ya ge!" To ther
gia knaek ekam e Yesus kpis to tkaehang.
29 A gi hi to tkaehang ka yet, va te, ka yor
ther gi nop ngatngae! Va ta mrua ngan ka
vok kat ko ther ho ya hak, ko ka yor ther gi
nop ngatngae.

30 Va a gi hi to a vlom ta tkaehang e
Yesus karo it, e Yesus ta ngan ka vok kat
ko ka serppak to nam kaeharom o mia
orom tparem. Ta ngan tok, to hera hortgi
ngok kim a mumu he ka mnganang ngar te,
"Ngola, erieto tehang kuaro it?"

31 To kalngunes ngat koripang te, "Ya
vokom ko la mhel vang ta te vua mopet
ngte kim in, va ya mngan kam mngan gi te,
erieto tehang in?"

32 Va tar e Yesus ta petela vop kam ring
endo tehang, 33 to a vlom to endo ther mrua
ngan ka vok mruo enang tok, to kle kaelha
kam gor va kakhi kim e Yesus. To ther kaol
kpis ktubulkek ku penharom to khavaeng
mang en mruo lmien te, en lsir arhe endo
tehang tok. 34 To e Yesus thera reng te,
"Kolkheng, yi her ya he, ekam ko ya kor
mnam yin mang dok. He ekam tok, ngiak
ngae he ka vle orom a vrek longeik ko ila
vok ther ho ya he."

35 E Yesus ta rere vop va o mia akuruk
ngat ottek ko mnam a taip to e Yairus ka
rek he kpis ko kim e Yairus. Ngat pis her
gia havaeng e Yairus te, "O-o, Yairus, ikvek
tyor he, ngior kam kat kaelreha ngang a
pattermia ta kat e, ngia her gi kor ko he."

36 Vanangko e Yesus ther kaennegiang
ngaro rhek ruk endruk, nang le ktua reng
e Yairus ge te, "Ngiak or kam gor e, ngia kle
va gi kut kor mnam yin mang dok ge."

37 To e Yesus tkaikkiem e Yairus he lo kta
tting orom a mhel tang kat, en kmikkiem
klapsa kngae e, gi e Pita va e Yems kar
knopia e Yoanes. 38 Ngat ngae to kpis ko
mnam e Yairus ka rek, va e Yesus ta vokom
a mumu ko ngat kael a halum ko ngat kaee
kuon mail he mur kaim mar mruo mang a
kalyie to endo. 39 Ta pis kvaik to kreng ngar
te, "Kman ko mut ngae vu kaee enang tok?
Ko a kalyie to enda tlua vle enang a mi yor
e. Tgia vle enang a kalyie to tgi onit ko ner
kta hop kat." 40 Ta re tok, va o mia ngat le
gia kol a klel orom.

To e Yesus thavaeng o mia kmottek
ngogu mnok, nang hera vaeng a vlom sie
kteit kar knan va kalngunes mruo ruk ko-
rlotge, to ngat hera vavaik ngok mnam a
taban to ngat ngangater a yor he ta kru
mnam. 41 Tpis to hera kpom a yor ka ktiek
he khover va kreng orom ka re mruo te,
"Talita koum." A re ta ka pun ta vle te,
"Ke vlom sie, kua reng in te, hop he." 42 Ta
re tok, to a vlom sie to endo ther gia hop
ngatngae to kngongae. To mar ruk ngta
vle ko tok ngta vokom a ngaeha to endo,
to her ngae gia nganga kim. (Ko a vlom
sie to enda karo pnes ngat is te, aktiek
hori orom alomin.) 43 Vanangko e Yesus tle
ktua sopong ngar lserppak hak kam hagam
mar kam lua havaeng a mhel tang mang ka

ngaeha to endo. To thera reng ngar kam klang a vlom to endo mlol, en kmemik.

6

lNasaret Ngat Likim E Yesus
(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

1 E Yesus teharom tok, to hera parem
a mhe to endo he kngae ngok mnam ka
rengmat ka pun mruo. Va kalngunes ngat
kaikkiem kat. 2 To a Sabat ta pis to e Yesus
ther kaelha kam patter o mia kun mnam
o Yuda ngarta rek to kam rere mnam. Va
o mia ruk ngata vongnek kim ngate sei
kmit ngaongtok kim karo rhek hak he le
kaelha kam mo mnganang ngar mruo pum
te, "Ngola, a mhel to enda tem anito ko
tkol karo vu papat ruk laol nngia? He nam
kaeharom o reha ri lvu laol nngia? 3 Te
gi endo nma ngamrektor ta ngola? Va te,
e Maria khal va kaornopeik ruk e Yems, e
Yosep, e Yudas va e Saimon kat ngola? Va
kaorotmeik gi endri mo kmor kat ngola?"
Ngta mamngan pum e Yesus tok, to ngat
kaelha kmelat.
4 To e Yesus tgia reng ngar te, "O mia
ngma totu pum a propet to a hirtek, vanang
endo a pgirmia ngam lua totu pum e, ko
a propet to a pgirmia nma rere kar karo
valngneik mruo va karo usiel mruo ruk kun
mnam karo rengmat ngo pneik mruo va ka
valngan mruo ngam lua ngan vgum e."
5-6 Va e Yesus te sei kam sor kmar ekam
ko ngat lo kor mnam mar mang en tok. He
ekam tok, tho lo is hak kmeharom o reha
ruk lserpgue ko mnam ka rengmat ka pun
to endo e. Vanangko ther gi kaehang o mia
lgititge kmeharom mar pum ngaro yayor.
He ekam tok, e Yesus tngae parem mar ko
tok to kle kaelha kvaik kottek kun mnam o
rengmat ngaro maksien he kaelha kpatter
o mia.

E Yesus Ta Meng Karo Aposel Ruk Loktiek Hori Orom Alomin Kmeha
(Mt 10.1, 5-15; Lk 9.1-6)

7 To mnam a kolkha langto e Yesus ta
kaum karo aposel ruk loktiek hori orom
alomin ko kim he kaen a serppak mnam
mar, mar kam kerer o kool ko ta re kmelha
kam memeng ngar alomin alomin kmeha.
8-9 To ta reng ngar te, "Mguak or kmeha kim
a tomhel tang hak ko mguak ngae. Vanang
mang a gi kop va o nharok ngaro vanvan
tuk, mut kais kmeha kmar. Vanang mang
o ol va o ngaelpas va o krek ruk kmelik
kun mnam mularo psang ruk muma kleng
mularo vgondik orom mar va o varkie akor,
mguak or kmeha kim mar kat e." 10 To
ther kta reng ngar kat te, "Mguak ngae, va
mguak pis mnam a ni rengmat to he kvaik
mnam a rek tang, ko a rek kteit nak ngatkal
ekmuk. He mguaka vle ko kim endo arhe
kais ko mguak parem a rengmat to endo.
Nang mguak or kam prik ka prik mnam o gi
vrong rektor akuruk e. 11 Vanang enangthe
o mia nga lua ngatkal ekam muk kam vle
ko kmar, i o enangthe nga kael rela kim
muk, va mguak kaureik he kngetmmie ko
vgum ngaro rektor kam rpem a mmie ka
ngaor to ta vat engnang mularo nharok
kam khenam ngang ngar te, mut hera tu
kam pis ko kmar orom E Nut karo rhek, he
E Nut ner kael a mgu ngang ngar koknaik.
Mguak kaeharom tok, to klapsam nga reng-
mat to endo ge."
12 E Yesus ta rere tok knop, to kalngunes
ngat her kaelha kam parahi kam hahavaeng
o mia te, ngak kaitgung ngaro kerkeknen
he kor mnam mar mang E Nut. 13 Va o
mia kavurgem ruk ngat yayor va kalngunes
ngat koror mar orom a ku kat he ngata kta
yaya kat. Va ngata kerer o kool kavurgem
kun mnam mar kat.

E Yoanes To Nma Parrum O Mia Ngta Ptum Ka Ngoro
(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

14 To lRom ngalaip kalkayie langto ka
munik e Herot, endo ta mrua kansgum en
mruo kam mrua mon en mruo te, en a
Taven, ta ngnek mang e Yesus karo reha
ruk nam kaeharom mar ko maktiegom karo
aposel ruk tok, ko e Yesus ka munik tngae
ho klaut hak vgum mar. Ko o mia akuruk
ngat kaelha kam havae ma mmok mang e
Yesus te, "En e Yoanes to nama parrum o
mia, he en nam kaeharom o reha ruk endri
lserpgue vgum ka serppak to tkol ko thop
petgim ka nnak."
15 Gi akuruk ngate ktua havae mang te,
"En e Elaisa."
Nang akuruk yok vat ngta havae mang
te, "En a propet enang tang mnam endruk
tennik."
16 Vanang e Herot ta ngan ko o mia ngta
mon E Yesus te, en e Yoanes to nama par-
rum o mia, to en kat ther le mrua havae
mang e Yesus tok kat kam mrua havae te,

"E Yoanes to ko en a volou mang tesgun, o
mia kam ptum ka ngoro kngam a yoror, nok
her en ta kat arhe, ko nok tkat hop petgim
ka nnak vor!"
17 E Herot tpat tok, ko tiok, her en mruo
to ten a volou mang e Yoanes, o mia kam
kapom he kaussiem to le kaenpasiker kun
ma hengor. Ii, e Herot ten a volou mang
e Yoanes tok, ko tiok e Yoanes nama kser
e Herot mang ktavlom to e Herodias. Ko
tesgun e Herodias ta vle te, e Herot knopia
to e Pilip ktavlom, nang e Herot ta vret
e Herodias mkor knopia to kle klei orom,
en kam vle te, ktavlom mruo. 18 He ekam
tok, e Yoanes nma palsie kim e Herot mang
ka kerkeknen to endo tok kam havaeng te,
"Nguaro pos ngat lua ngatkal mang in kam
lei orom inan tok e." 19 He ekam tok, e Hero-
dias nma vrek kiin ngang e Yoanes he ksei
kam svil kmim kngam a yoror. Ii, nma svil
kmim e Yoanes kngam a yoror, vanangko
tlo is, 20 ekam ko katngokol e Herot nma
ruokar kim e Yoanes he mrua koon mang
ko ta mnor mang e Yoanes karo keknen ko
e Yoanes nam sim kut kaikkiem E Nut karo
rhek va ko nma totu pum E Nut kat. Vanang
mnam o kolkhek ruk e Yoanes nma vle kun
pa hengor, e Yoanes nma patter e Herot, va
e Herot ka vrek nam sia kervavle pum karo
rhek, vanangko nma sirei kam ngan mar ge.
21 E Herot nma koon mang kam ngae, to
mnam a kolkha langto e Herodias ka papat
tpis kim ko e Herot ta kunngir kim kalmi-
alaol mruo va kalngunes ruk ngma kar va
tomten ngalmialaol va lGalili ngalmialaol
kat. Ta kunngir kim mar kam pat mang
a kolkha to knan tkol mnam. Ko mnam a
kolkha to endo 22 e Herot mar ngat korosang
kaemik to e Herodias ka kvek ta vaik he
kaerep ko pum ngaro kerok. Tkaerep knop,
to e Herot kar karo mia ngat ngae sei kam
sirei mang hak.

Ngta sirei mang to a taven to e Herot
treng a vlom sie to endo te, "Ani tomhel
lang ko ngiaka mnganang dok mang, va
ngor gi kaen ngang in." 23 Ta havae tok,
to kael ka tnangal ngang lsir he kmon a
tomhel langto kmenserpgam ka tnangal
to endo ko treng te, "Ani tomhel lang ko
ngia mnganang dok mang, va ngor gi kaen
ngang in. Si o tgoluk ruk ngota nho mang
ngar kais mang nga mhe va dok ngora tting
mang ila mngan mang ngar ge."
24 A vlom sie ta ngnek tok, to le kparem
e Herot he kpis ngok kim knan to ka
mnganang te, "Anito nguaka mnganang
mang?"

To endo yek, knan ta havaeng te, "E
Yoanes to nma parrum o mia, kua svil mar
kam ptum ka ngoro."
25 To a vlom sie ta parem knan he kmarer
kmeknik ngok kim e Herot to kreng te, " E
Yoanes to nma parrum o mia, kua svil yin
kam ptum ka ngoro gi tete ta he kael ka lpek
kun mnam a plo kmen ngang dok."
26 A taven to endo ta ngan ka mngan tok,
to te sei kam kosnok kun mnam en mruo.
Vanangko ekam ko ther mon a tomhel
langto kmenserpagam ka tnangal ko pum
klenar ngaro kerok, tlo kais hak kam kser
a vlom sie to endo ka mngan e. 27 To ther
kaengu ngang langto mnam endruk ngma
kar va tomten ngatngae en kam ngae ka
ptum e Yoanes ka ngoro to kaeknik orom.
To thera ngae kun pa hengor, ta ptum e
Yoanes ka ngoro, kael kun mnam a plo 28 to
kaeknik orom. Tkaeknik orom to kpis her
kaen a plo to orom e Yoanes ka lpek ngang
a vlom sie to endo to en thera lapsam ngang
knan. Ii, e Yoanes ka yor thera vle tok arhe.
29 To e Yoanes kalngunes ngat kol a re mang
ko tyor tok, to ngat kle kpis kol ka mnes to
hera ngae ka me kael kun mnam a kre ka
nho.

E Yesus Ta Klang A Mumu Alautar Hak (5,000) Kmo Ol

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Yn 6.1-14)

30 To o aposel ngata rum ngaro reha
tgus to kaekeknik kpis ko kim e Yesus he
khavaeng mang ngaro reha tgus ruk ngat
eharom mar va ngaro rhek tgus ruk ngata
patter o mia ormar kat. 31 Nang o mumu
ngma mopatap ngok kim e Yesus kam ngae
kais ko e Yesus mar ngat si kaemik va ngat
lo ktis kat e. He ekam tok, e Yesus treng
kalngunes te, "So mor ngor ngae ngok ma
lootpgeik na, mor kam vrua vle mor tuk
kam kta kol a serppak na."
32 To ngat kar mnam a langail to hera
poe kam ngae parem a mhe to endo kam
ngae ngok ma lootpgeik langto, mar kam
vle mar tuk ko tok. 33 Vanangko o mia
kavurgem ngta vokom mar he hera mnor
mang ngar to hera veet parem ngaro reng-
mat kaikkiem ko paat he ktar pis mnam

a mhe to e Yesus mar ngat re kam ngae
mnam. [34] To e Yesus mar ngta pis kvaar he
kottek paat, va vgum a mumu alautar ko
ta vle kpaneng. Tvokom mar to ta mrung
ngar ko ngta vle enang o sipsip ruk nop
ngar teit ngang ngar kam toot mang ngar.
To tkaelha kam patter mar mang o papat
kavurgem.

[35] Kam ngae, to a kolkha ta vaik. To
e Yesus kalngunes ngat pis ngok kim he
kreng te, "Ta re kam slok he, he te va mor ri
ngot gia vle mo ma lootpgeik kat. [36] He ekam
tok, ngiak meng a mumu ta he nak ngae
ngok mnam o rengmat laol va o maksien
ruk ko kan mmok, mar kmenkim o ol ngang
ngar."

[37] Ngata re tok, va e Yesus tkoripang ngar
te, "Muk mruo mgua mrua klang ngar mo
ol ha, mar kmemik."

Va kalngunes ngta mnganang te, "Ya
re mor kam ngae he krum a kre alautar
hak kmenkim o ol he ka klang ngar ngar
kmemik? Tang mnam mor nak kaeha kais
mo kenho ruk aktiek hori orom korlotge
kmit o krek ruk ngat is kmenkim o ol ngang
ngar."

[38] To e Yesus ta mnganang ngar te, "Yu!
Mularo bret ruk o gutnei ngat is te, aner?
Mu ngae he him mar na."

Ngata him mar knop to ngat gia re te,
"Mor nguaro bret aktiek va alo slang agi
lomin e."

[39] To e Yesus ta reng a mumu kmorsang
ku ma ngaergot to tgi gnua rer, he kaum
o valngneik. [40] A mumu ta ngan vgum to
akuruk ngat korosang mnam o valngneik
ruk orom o mia ruk ngat is mang o mhelom
aktiek mnam langto langto. Va akuruk ngat
korosang mnam o valngneik ruk orom o
mia ruk ngat is mang alo mhelom alomin
hori orom loktiek mnam langto langto kat.
[41] Ngat korosang enang tok knop, to e Yesus
ta lol o bret ruk aktiek va alo slang he
ka nho ngpalmai to kanprim E Nut mang
ngar to kle kommenik to kaenik ngang
kalngunes mar kmisis kim o mia. Va ta
kol alo slang kat he kaisis kim mar tgus
enang tok kat. [42] To o mia tgus ngat kaemik
ngae vi tgus knop, to [43] e Yesus kalngunes
ngata kaum o bret ngo mhetor ruk e Yesus
tommenik va o slang akuruk ko a mumu
ta penkim mar. Ngta kaklang o ngauret
ruk loktiek hori orom alomin ormar va ngat
ngae kottep. [44] Vanang kam him gi lurokol
ruk mnam endruk tgus ko ngat emik ko tok,
mar ngat kais mang te, 5,000.

E Yesus Ta Ngae Kuon Kia Ngaenker Ka Las
(Mt 14.22-33; Yn 6.15-21)

[45] A gi hi to ngata gun kaemik knop, e
Yesus thera tger kalngunes kam kar mnam
a langail he ngta ktar kam ngae ngogut pa
ngaenker ka ngaiting tigut ko mBetsaida,
nang en ta kle ka vle ko tok kmel a mumu
ko va ngaelaut. [46] Tkael mar knop, to kle ka
grap ngok kia vul langto ka ngaiting kam
ngarkie.

[47] Ta vle, to a kolkha ta vaik mang, vanang
a langail ther ngae he ngam ogu ma mlin
he, nang en ta vle en tuk ko paat kuon
kia vul. [48] Ta nho va kvokom mar ko ngat
kaekon kim a ngausgi he sia khanang ngar
kam poe.

Tvokom mar ko ngta vle enang tok kais
mo kao. To e Yesus thera ngae kuon kia
ngaenker ka las ngok kmar. Ta re kmotter
mar, [49-50] vanangko kalngunes ngta vokom
ko ta ngae kuon kia ngaenker ka las enang
tok, va ngaro nunu ngat ho mi kut parem
ngaro mit hak he ngta vuvui kim ko ngta
pat re te, a ngomiem to en.

A gi hi to ngta vuvui, e Yesus ta hagam
mar kam reng ngar te, "Mgua serppak, ko
dok ta he. Mu or kam kta gor kat e."
[51] Thavae tok, to ta grap ngkun ma langail
kar mar, va vgum a ngausgi ko ther gia
rurruom. Ngata vokom tok, to ngae gia
nganga kim [52] ko ngat lo smia mmok mang
ka ngaeha ka pun, endo orom o bret, ko
ngaro papat ngat gi kaendel pum en kngam
ge.

E Yesus Tkaeharom O Mia Ruk Ko mGenesaret
(Mt 14.34-36)

[53] Kam ngae, to ngta poe kpis he kvaar
ogut pa ngaenker ka ngaiting tigut ko mGe-
nesaret. [54] To ngat re kottek paat to o mia
ngat re gia vokong e Yesus ka mnor, [55] to
ngta sap kparhi ogut oguon kun mnam a
mhe to endo he kaelha kam plalam o yor
ruk ngta kru kun mnam ngaro hevor he
kael mar ko kim e Yesus kun mnam o ni
vrong maksien ruk o mia ngata havae te, e
Yesus ta vle kun mnam mar. [56] Va mnam
kero maksien, i o o rengmat ruk lkaprik

va si o mhetor tgus ruk e Yesus nma ngae
mnam mar, va o mia ngam kael endruk ngta
yayor ko ma gi mhe to ngam kaenkim o ol
mnam he kaurur kim en kam gia mnang o
yor, he mar kam gi vur kaehang si ka yet ke
gi gu mko ge. He enang tok, endruk tgus
ruk ngat gi vur kaehang, ngaro yor ngata
nanop kuo mang ngar.

7

E Yesus Ta Rere Pum O Yuda Ngalmialaol Ngaro Keknen

(Mt 15.1-15)

1-4 O Parisiau va si o Yuda tgus ngam
kaikkiem ngalmialaol ruk tennik ngaro
vrong keknen kmoror o tgoluk vop. Ii,
ngma vle ti te, enangthe o Yuda ngap ko-
tootpum mar kun mnam a mumu to orom
o vrong rhek va nga lo kais kmemik kais
ko ngaka ktar kngae na kam mrua parrum
o mgun ruk ngta ru pum mar kun mnam
a mumu to endo. Va ngam kaikkiem o
keknen akuruk kat, endruk kmelel o lheik
va o plo va o tonggai va o hevor kat kam
pet o mgun kuo mang ngar kat. Va si nga
keknen to kam sim kaelel singni va ngam
sim kaikkiem endo kat. He nga lo kais hak
kmemik enangthe nga lua ktar sim kaelel
singni na. Ngaka ktar sim kaelel singni na,
to endo yek, ngat kais kmemik.

To mnam a kolkha langto o Parisiau
akuruk kar o pattermia ngat kotootpum
mar mYerusalem he kngae ngogun kim e
Yesus mar. Ngata vokom ko e Yesus kaln-
gunes akuruk ngat gi kaemik, nang lo sim
kaikkiem o Yuda nga keknen to kam sim
kaelel singni ktar mang ngar kmemik he
ngta pat re te, e Yesus kalngunes ngat mur
kael mar mruo enang tok orom o mgur ko
pum E Nut kalo keik.

5 To o Parisiau kar o pattermia ruk endruk
ngata vokom tok, to ka mnganang e Yesus
te, "Mor ri ngom sim kut kaikkiem ngolmi-
alaol nga keknen to kam smia parrur kmelel
singni ktar mang ngor kmemik. Vanang
nngia orom itlengunes ko mar ngam lo
smia parrur kmelel singni ktar mang ngar
kmemik tok e?"

6 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Muk
mularo naprai alomin hak! A propet to e
Aisaia te smia mien mang nguk ko ka re to
ngat ittiegom mang nguk ther mi kaottam
kpis lmien ormuk ko tennik ta ktar kpavap
mang nguk te,

> 'O mia ruk endri ngam gia gupiris kam
> totu pum dok orom ngaro gi pkor,
> vanang ngam lua vokom dok orom
> ngaro keknen e. 7 Ngam gi mrua
> ngampaei pum mar mruo kam totu
> pum dok tok, ko ngma patter o mia
> orom ngartaro keknen mruo ruk
> ngat kottek mkor ngalmialaol mruo
> ko enangthe mar kuaro rhek mruo
> ruk ngat ottek mkor dok.'

8 Ii, mum gia vle tok arhe ko mut her korim
E Nut karo pos, nang kle klie pmar orom
mutaro mur keknen mruo ruk ngat kottek
mkor mutlmialaol mruo ko muma kpom
mar lserppak tete."

9 To thera reng ngar kat te, "Mum mrua
kanprim muk mruo ko mut her keyang E
Nut karo mur pos ruk tok he khos kim mar
kam kokomor kim mar, he nang muk kam
kle va kaikkiem mutaro keknen mruo ruk
ngat kottek mkor mutlmialaol mruo. 10 Ii,
mut korim E Nut kalo pos ruk e Moses tel
min tennik ko langto thavae te, 'Mguak totu
pum muortek va muornek' va langto thavae
te, 'Endo nak sisieng tang mnam min, va o
mia ngak lalaem kngam a yoror.'

11 Ii, mut her hos kim alo pos ruk enninduk
vgum ko muma tting mang o mia kam
sisieng ngaornek va ngaortek orom muta
mur keknen mruo, endo ko mum kle va
khavaeng o mia orom te, 'A nngiar to a mhel
ta ktar mon E Nut mang, he kre kam nngiar
ngang E Nut orom, a mhel to endo tho lo mi
kut kais hak kam kle ka vrengem kam totu
pum knan i o kteit orom ko ta svil kam smia
tar min orom.' Ii, muma tok orom alo pos
ruk enninduk kam mon a nngiar to endo
te, 'A Koban.' (A re to te, a Koban ka pun
ta vle te, 'E Nut Nang.') 12 Ii, muma hagam
a mhel to enda kam sim kut kaikkiem alo
pos ruk tok ko muma tok orom min orom
muta mur keknen mruo, en kam lo smia tar
kteit kar knan enang tok arhe. 13 He gi ekam
tok, muma hohos kim E Nut kalo pos ruk
tok he ktatar mang ngin orom muta mur
keknen mruo to endo. He o mia akuruk
ngma kolkol ekam mula keknen mruo to
endo enang tok kat arhe. Va mum ngae
khos kim E Nut karo rhek kavurgem kam
kokomor kim mar enang tok vat."

14 E Yesus ta reng ngar tok, to kta vaeng

a mumu ngok kim kat he kreng ngar te,
"Muk tgus mgua smia ngangam kim muk
kam mmok mang kuaro rhek na, [15] ekam ko
o mia akuruk, ngma pat te, ngara ru pum o
mgun ruk kuo mang o ol, ko ngam kaemik
he kaengnam mar ogun mnam mar, he o
ol ngara kla orom mar he ngar lo kta vle
la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum tok.
Vanang nop hak! Ko o tgoluk ruk ngat lua
mmok ko pum E Nut kalo keik, her mar
ruk ngam kle kottek kun mnam a mhel ka
vrek, he her o tgoluk ruk kat arhe ngama
kla orom o mia he ngam lo kta vle la mmok
ko pum E Nut kalo keik ormar tok arhe."
[[16] "Muk ruk muta vongnek kim dok, mgua
sim kael rela ekam kuaro rhek ri kam sim
kut kaikkiem mar."]

[17] To e Yesus ta parem a mumu ku mnok,
nang kvaik ogun ma rek. To kalngunes
ngata mnganang mang ka ngothoi to endo
mang o ol. [18] To e Yesus ta reng ngar te,
"Puoo, te muk kat, va mularo lpetuk ngta
tok kat? Mut lua mmok gi te, o ol ruk a
mhel nma ngam mar ogun vgum, ngat lo
kais hak kam kla orom a mhel to endo he
en kam vle lua mmok ko pum E Nut kalo
keik? [19] Ii, ngat lo is tok, ekam ko ngam lua
kolongret ogun mnam ka ngaung e. Nove,
ngam kle gia kolongret ngogun mnam ka
vrek to kle gi kottek kat ko a mhel nam gia
ppie ormar." (He ekam e Yesus karo rhek
ruk endruk tok, e Yesus ta tting mang o gi
vrong ol tgus te, ngata mmok kmemik.)

[20] To e Yesus ta kle kre kngae kat te,
"Vanang o kerkeknen ruk ngam kottek kun
mnam a mhel ka ngaung, her endruk arhe
ngama kla orom a mhel to endo he nam
lua vle la mmok ko pum E Nut kalo keik
vgum mar enang tok. [21] Ii, ta vle tok arhe,
ko o kerkeknen ruk kun mnam a mhel ka
ngaung, her endruk arhe ngam kottek ko a
mhel nam kaeharom mar. Ii, endruk endri
te: kmel o papat kmeharom o kerkeknen,
kam vret o mia, kmuruvik, kam pormia,
kam kpoot mang a lei, [22] kam ring mnam
mang a vlom, kmeharom o keknen ruk kam
kering o mia, kam kauyang o mia, kam
kpiem E Nut karo rhek hak, kam ring mnam
mang o mia ngaro tgoluk, kam rere pum o
mia he kering ngaro mnok, va a mhel kam
mrua hover en mruo, va kam lo kor mnam
en mang E Nut. [23] Ii, o kerkeknen ri arhe
kua momonik, ngama kla orom a mhel he
nam lua vle la mmok ko pum E Nut kalo
keik vgum mar enang tok, ekam ko ngma
vle kun mnam a mhel ka ngaung he kottek
ko nam kaeharom mar tok arhe."

A Vlom To Nong En A Yuda Tkor Mnam En Mang E Yesus
(Mt 15.21-28)

[24] E Yesus treng ngar tok, to kngae parem
a mhe to endo, nang kle kngae ko mnam a
mhe langto yok ko rkieng alo rengmat ruk
e Taira va e Saidon. To ta vaik kun ma rek
he lua svil mang o mia kam mnor mang ko
ta vle ko e. Vanangko tlo is kam tvok [25-26] ko
a vlom langto ko a koot tviging ka kvek to
ke sie tre ka ngnek mang e Yesus ko te gnua
pis ko tok. To ther gia ngae ngatngae kpis
ktubulkek ku penharom he kaurur kim, en
kam kerer a koot to kun mnam ka kvek to
endo. Vanang a vlom to endo, en a vrong
rhek langto mnam o Ponisia, endruk ko
mnam a mmie ka mhe to mSiria, nang nong
a Yuda to en e.

[27] Tkaurur kim tok, vanangko e Yesus
thavaeng te, "Tlo vua ya dok kam lol o
ngnes ruk lIsrael ngaro oreek he kngam
mar ogu kam klang o vela ruk o vrong rhek
ormar e. O ngnes ngak kaemik kvi na."

[28] Va a vlom tkat kaurur kim gi te, "Kolaip,
kua mnor, vanangko si o vela ruk ngma
vle ku meorom o psen kat va ngam kaem
o ngnes ngaro ol ngaro gi ngommes ruk
ngma vuvuut kuo va psen."

[29] Tre tok, va e Yesus tkoripang te, "Ekam
ko ye sim koripang tok, a koot to kun mnam
ikvek tngorpok he kparem he. He ekam tok,
ngiak ngae ogu mrek."

[30] A vlom tngan tok, to her gia ngae ngok
mrek he kpis mang ka kvek ko tkonit ko ma
hep ko a koot ther ngorpok parem.

E Yesus Tkaeharom A Ngokol To Kalo Ngaela Nginta Tok Va Ka Gu Ta Vavnek Kam Rere

[31] To e Yesus thera ngae kparem a mhe
to mTaira, nang hera ngae kaelha kvaik
kottek kun mnam o maksien ruk mnam
a rengmat to e Saidon to le kngae kvaik
kottek kun mnam o rengmat akuruk kat,
endruk ngma mon mar te, O Rengmat Ruk
Loktiek. Tngongae tok, to hera pis ogu pa
ngaenker to ko mGalili. [32] Ta vle ko tok,
to o mia akuruk ngta pis orom a ngokol
langto kalo ngaela nginta tok va ka gu nma

vavnek kam rere. To ngat kaurur kim e
Yesus kmehang kmeharom en kam ya.
33 To e Yesus ta ktong a ngokol to endo
petgim a mumu kngorom en tuk. Min tuk
nginta vle, to e Yesus ta guspa ko mang ka
ktiek mruo he kvorang a mhel ka naprai
orom karo gusgus to kle kael kalo smeik
mruo kat ogun mnam a mhel ta kalo ngaela.
Tkaeharom tok knop, to kle 34 ka nho oguon
ma volkha to khong ka ngaung he kre lHi-
bru te, "Epeta." Va kam hortgem a re to
enda ka pun ta vle te, "Pa he." 35 E Yesus ther
gia re tok, to a ngokol kalo ngaela ngint her
gi pa he, va ka naprai ther gi kta mrer, he
nam lo kta sisie pum o rhek kat e.
36 E Yesus tkaeharom tok, to krere lserp-
pak ngang o mia kam hagam mar kam
lua havaeng a mhel tang mang ka ngaeha
to endo. Nma plong hagam mar tok,
vanangko e Yesus karo rhek ruk endruk
ngat kle ho gi kaenen mkor mar kam vua
hahavaeng o mia kavurgem mang. 37 Va o
mia ngate sei kmit ngaongtok kim e Yesus
to ngta mo reng ngar mruo te, "Te sim
kaeharom o tgoluk tgus va si o relatok kar
o guvat, va en tis kat kmeharom mar, he
ngata kta ngnek va kta rere kat."

8

E Yesus Ta Klang A Mumu Alautar Hak (4,000) Kmo Ol

(Mt 15.32-39)

1 Mnam o kolkhek ruk endruk a mumu
alautar langto vat ta kta sovet ko kim e
Yesus va nop o ol, mar kmemik e. To
e Yesus ta vaeng kalngunes ngok kim to
khavaeng ngar te, 2 "Ko sei kam mrung
a mumu to enda, ko ngata vle mo kmok
kais kmo kolkhek ruk korlotge he, he
ngat lo vur kaemik vop 3 he ngta vang
he. Vanangko enangthe kopa meng ngar
kmekeknik ngogu mrek enang tok, nok
pathe ngar kle kyor ktal ko ekam a ngaelaut
vor. Ko akuruk mnam mar ngat otootpum
mar malhagenmok he kaol ngte."
4 Thavae tok, to kalngunes ngat kle ka
mnganang te, "Ngruak ring o bret mrie
moti ma gi kalputmok he nang ngor kam
klang ngar kmemik?"
5 Va e Yesus ta kle ka mnganang ngar te,
"Nang mularo bret ruk o gutnei aner?"
Va ngat koripang te, "Aktiek hori orom
alomin."
6 Ngat havaeng tok, to e Yesus ta reng a
mumu kmorosang ku mmie. Ngat korosang
knop, to ta lol o bret to kanprim E Nut
mang ngar to tkommenik he kaenik ngang
kalngunes, mar kam le kaisis kim a mumu
ormar. To kalngunes ngat lol mkor to kle
kaisis kim a mumu ormar. 7 Va kekro singol
ruk ngat lo khor ngta kpom mar kat. To
e Yesus ta kanprim E Nut mang ngar kat
to ta kta reng kalngunes kam lol mkor he
kaisis kim o mia kat. 8 To mar tgus ngtemik
kngae vi tgus knop, to e Yesus kalngunes
ngata kaum o ol ngo mhetor ruk e Yesus
tommenik ko a mumu ta penkim mar, to
ngat hera klang o ngauret ruk aktiek hori
orom alomin ormar va ngat ngae ottep.
9 Vanang gi lurokol ruk mnam endruk tgus
ngat emik ko tok, kam him gi mar tuk, mar
ngat kais mang te, 4,000. 10 Ngat kaklang o
ngauret knop, to e Yesus tkaekon a mumu
ngok mnam ngaro rengmat, nang en ta kle
kar mnam a langail kar kalngunes he kngae
mnam a mmie ka mhe to e Dalmanuta.

O Parisiau Ngata Kendom Ngang E Yesus Kam Khenam Ka Serppak Ma Mmok

(Mt 16.1-4)

11 Tie ma kolkha langto ko e Yesus ta
vle ko mDalmanuta, o Parisiau akuruk ngta
veet ngok kim he kpis kmus kar kam pe
gia kendom ngang te, en kam khenam a
ngaelmir tang ngang ngar ma mmok, he
nang mar kam mia mmok mang en te,
lmien te, en arhe Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen. 12 Ngat pis ko kim va e Yesus
tho mi kut kaissuo kim mar to kerer ka
lpek he kre te, "Muk o mia ruk nga main to
tete mum sim ktua riring kriring ge mang
a ngaelmir tang mo krok. Vanangko kua
mien ngang nguk te, ngor ho lua khenam
tang hak ngang nguk e." 13 Ta re tok, to hera
parem mar he kta kar mnam ka langail to
ngat hera poe kngae ogut pa ngaenker ka
ngaiting tigut.

E Yesus Ta Koka Mang E Herot Kar O Parisiau Ngaro Papat

(Mt 16.5-12)

14 Ngata pis kvaar to kngae, vanangko
kalngunes ngat kikiangae kam lol o ol. A
gi bret to a gutnar atgiang tuk e, ngat el
kun ma langail. 15 To e Yesus ta koka kmel a
pagor ngang ngar te, "Mgua sim ktua papat
he kngangreal ngang nguk hak mang e

Herot kar o Parisiau ngaro papat ruk ngma
kerruru ormar ko ngma ker patter o mia
ormar. Ko ngaro papat ruk endruk ngta
vle enang ke ngaor to a yis ko nma himhim
orom a bret kam ho khibul hak."
16 To kalngunes ngat kaelha kam mo mn-
ganang ngar mruo he kre te, "Ngola, ta re
ti, ekam ko ngot kikiangae kam lol o ol akor
vor?"
17 To e Yesus ta tar ko ngta re tok, to ta
kle ka psom mar te, "Kman ko muta vle
krere mang te, nop o ol ngang nguk? Mut lo
smia ngangam kim muk he kol dok vop, ko
mularo papat ngama vle ho mi ktua kaendel
pum dok kngam dok ge. 18 Ii, muma vle tok
ko muma ngan kuaro rhek, vanangko mum
lo smia ngangam kim muk ekam mar e. Va
mum sia vokom dok, vanangko mum lua
vokom dok kam mia mnor dok kat e. Mu
havaeng dok na, mut kais kam pat mang
19 o bret o gutnei ruk aktiek, endruk ko
ommenik he ka klang lurokol ruk ngat kais
te, 5,000 ormar? Ko kopekam ko ngat emik
kvi, muta klang o ngauret aner orom o bret
ngo mhetor ruk ngat penkim mar?"

Va kalngunes ngat koripang te, "Ngota
klang o ngauret ruk loktiek hori orom
alomin." 20 To ta kta mnganang ngar kat
te, "Va mang o bret o gutnei ruk aktiek
hori orom alomin, endruk ko ommenik he
ka klang lurokol ruk ngat kais te, 4,000
ormar, mut kais kam pat mang ngar kat
ko kopekam ko ngat emik kvi kat ko muta
klang o ngauret aner orom o bret ngo
mhetor ruk ngata penkim mar?"

Va kalngunes ngat koripang kat te, "Ak-
tiek hori orom alomin."
21 Ngta re tok, to e Yesus ta le ka mn-
ganang ngar te, "Mare, va mut lua mmok
vop mang dok ge?"

*E Yesus Tkaeharom A Vivisker Ko mBet-
saida*

22 To ngata ngae to kpis ko mBetsaida.
To o mia akuruk ngat kaol he kpis ko kim
e Yesus orom a mhel to ta vipsik. Ngata
pis he kaurur kim, en kmehang kmeharom
en kam ya. 23 To e Yesus ta kpom a mhel
ka ktiek to hera ktong kngorom petgim a
rengmat to endo. To ta guspa mang a mhel
ta kalo keik to hera vat kalo ktiek kuo mang
ngin. Teharom tok knop, to ta mnganang a
mhel to endo te, "Yi vrua vokom a tomhel
tang he?"
24 To a mhel ta ta malegem kalo keik he
kreng te, "Kua vokom o mia ko ngata nho
enang o hi ruk ngata ngongae."
25 To e Yesus ta kta vat kalo ktiek kuo
mang a mhel kalo keik kat. Tvat knop, to
a mhel ta kaenker klik kam nho, to tle smia
nho he kvokong o tgoluk tgus ko ngat vua
mmok hak. 26 E Yesus tkaeharom tok, to
kmeng a mhel to endo kam ngae klapsa
ngok mrek orom karo rhek te, "Ngiak or
kam marer kmeknik kun ma rengmat tma
kuon e."

*E Pita Ta Pakvom Kam Polgom Ka Papat To
Mang E Yesus Te, Her En Arhe Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen*
(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

27 To e Yesus ta ngae kar kalngunes kam
ngae mnam o maksien ruk ko rkieng a
rengmat to e Sisiria Pilipai. Ngta ngae
ekam a ngaelaut, to e Yesus ta mnganang
kalngunes te, "O mia ngma mngan pmok he
khavae te, dok erie?"
28 Va ngat kaekon ngang te, "Akuruk
ngma havae te, yin e Yoanes to nama par-
rum o mia. Akuruk ngam ktua mon yin te,
yin e Elaisia, nang akuruk yok ngma mon
yin te, yin a propet langto enang ngar ruk
tennik."
29 To e Yesus ta kle ka mnganang ngar
te, "Vanang muk ri, mum ktua pat te, dok
erie?"

Va e Pita tkoripang te, "He her yinda
arhe, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen."
30 E Yesus ta ngan tok, to hera reng kaln-
gunes lserppak kam lua polger a re to endo
mang en tok ngang a mhel tang vop.

*E Yesus Ta Pakvom Kam Ktar Kpavap Mang
Ka Yor*
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

31 E Pita thavae tok, to endo yek, e Yesus
tkaelha kam patter kalngunes mang en
mruo te, "A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
nera lol o vnek kavurgem vgum o pris ruk
laol va o pattermia kmo pos va o Yuda
ngalmialaol ko ngara rere kim he kaen a
volou mang, mar kmim kngam a yoror. Va
naka kru mnam ka nnak kais mo kolkhek
ruk korlotge, yek E Nut na kle khover pet-
gim ka nnak kat." 32 E Yesus tlua tuvgom
karo rhek ruk mang ka yor e. Tmia havaeng
ngar orom a re ka mit ma mmok tok. Ta
re tok, to e Pita ta ker ngangan karo rhek
ruk endruk, to te vrua vaeng e Yesus petgim

klenar he kaekon kim o rhek ngang kam
kner mang a papat to endo.
33 To e Yesus thortgi he kvokom kaln-
gunes to kle ka kner e Pita kam reng te,
"Ehenok ko, petgim kualo keik, ekam ko ye
ru kim e Seten, ko ilalo keik ngint gia vle
mang o tgoluk ruk mo mmie, nang nong
mang o tgoluk ruk mkor E Nut e."

O Mia Ngma Ketoptop Kmikkiem E Yesus

34 Ta re tok, to her kle kvaeng a mumu
kar kalngunes ngok kim to kreng ngar te,
"Erieto mnam muk na papat kam vle te, kua
kalyie to en, en na kikiangae mang karo svil
mruo, nang kle mrua krus orom en mruo,
kmel en mruo kam yor, kam vle gi enang
a mhel to ta mrua tolpum kta ho mruo to
ngara krong orom o ot kvat ko engnang
kngam a yoror. 35 Ko endo tvua sovet kam
svil hak mang ka ngorsang to mo mmie,
a mhel to endo ner lua kol a ktalhok to
kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
e. Vanang endo nam mrua slak orom ka
ngorsang to mo mmie kam kpom a knovvur
he le khavaeng o mia mang dok orom, her
en arhe nera kol a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik. 36 Ii, ko
a mhel nera vle nngia koknaik enangthe
napa rum karo mur svil mruo tgus hak
mang ka ngorsang to mo mmie tete, vanang
koknaik, na gia huo mang kalo ktiek ko
tkosnok ko tlua kol a ktalhok to endo? 37 Ko
nop ke vur tomhel ngang hak ko en mruo
nak kol mo mmie to tis kmel ekam en mruo
orom kam mopel kar a ktalhok to endo hak,
he nang en kam le kol e. 38 Ii, ko o mia nga
main to tete ngam kaeharom o kerkeknen
he kparem E Nut he ka vle ngang E Nut
enang o mia ruk ngma kpoot mang a lei.
He a ni mhel to nak leep kim mar pum dok
va pum kuaro rhek ko a mhel to endo nma
vle kun pgegom mar, va A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok kat, ngora leep kim
E Nut pum a mhel to endo tok kat. Ii, nera
vle tok arhe, mnam a kolkha to A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha to dok ngua kaeknik
mnam. Ko mnam a kolkha to endo ngor
kaeknik orom E Titou kar karo engyel ruk
o totur nga mmok."

9

1 "Ii, kua havaeng nguk lmien te, akuruk
mnam muk ri muta vle mo, mguer lua yor
vop kais ko mguer mia vokom E Nut ka
tavgo to ormok ko ka tavgo to endo nak pis
lserppak he kaelha kam komor o mia."

E Yesus Ka Vok Ta Horotgi
(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

2 Kopekam o kolkhek ruk aktiek hori
orom atgiang ko ngat nop, e Yesus thera
nglum e Pita kre Yems va e Yoanes he ka
ktong ngar kam grap ngoguon kia vul to a
hogor petgim o mia, mar kam vle mar tuk.
Ngata vle ko tok, to e Yesus ka vok tkaelha
kam horotgi ko pum ngaro kerok. 3 Va karo
it ngat ngae sei kam pilpil ko ngat ngae ho
mi kut les hak kir kim o it tgus ruk mo mmie
ko o mia ngma plum mar orom a ye to a
serpgar mar kam mmok hak. 4 E Pita kar e
Yoanes va e Yems ngat re ka nho, va vgum e
Elaisia kre Moses ko ngint her gi pis ko pum
ngaro kerok he krere kar e Yesus.
5 Ngta vokom mar tok, to e Pita ther
gi vrong kngam a re ngang e Yesus te,
"Vae, pattermia, tho mi kut ya hak ko mor
korlotge ngot hera vle mo he. Mor he,
ngruaka ngam o rambel akor ko korlotge
ngang nguk, tang ngang in, e Moses kat
ngang va tang ngang e Elaisia kat!" 6 E Pita
ther gi vrong kngam a re ngang e Yesus
enang tok, ekam ko a gor a ho laut hak tkol
mar.
7 E Pita ta rere vop, va vgum a varhek ko
tpis va ka ngoumi ta komor mar. Va ngta
ngan a ktui ko tkottek kuon mnam a varhek
to endo he kre te, "Ko hal ta arhe, kom vu
kaelongtok mang en. He mgua smia ngan
vgum!"
8 To ngat her gia petela he re ka nho va
si nhong e Moses kre Elaisia, nang kle gia
vokom e Yesus tuk ko tgia sir en tuk ko pum
ngaro kerok.
9 Kam ngae, to ngat kaelha kam grung
kun kuon kia vul ekam a ngaelaut, to e
Yesus thera reng ngar lserppak, mar kam
lua polger o rhek ngang a mhel tang mang
anito ngat vokom kuo kia vul kam ngae kais
ko A Mhel To Man Ma Volkha to en na hop
petgim ka nnak. 10 E Yesus ta rere lserppak
ngang ngar tok, to kalngunes ngat her gia
kir mang a re kun mnam mar mruo, nang
gia momnganang ngar mruo mang o rhek
ngo pneik ruk te, "kam hop petgim a nnak."
11 To kalngunes ngat kle hera mnganang
te, "Yu! Vanang kman ko o pattermia kmo
pos ngam kle khavae te, e Elaisa naka ktar

kaol kpis na, ktar mang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen?"
12 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Nop,
lmien tok ha, ko e Elaisa na mi kaottam E
Nut karo rhek, mar kam pis lmien orom en
mruo ko naka ktar kaol he kpis tok, kmelel
o papat ngang o mia te, nga kta kaeknik ko
kim E Nut, he nang mar kam kta mokpom
kar En. Ii, nak kaottam E Nut karo rhek, mar
kam pis lmien orom en mruo tok, vanangko
nngia orom E Nut karo rittiek akuruk kat,
endruk mang A Mhel To Man Ma Volkha,
ko ngata ktar kpavap mang te, nak lol o
vnek vgum o mia he ngak keyang kat. Va o
rhek ruk endruk nga lo kais kam pis lmien
orom tok kat ge? 13 Kua havaeng nguk te,
e Elaisa ther mi pis he, nangko o mia ngat
kle keyang kmikkiem ngartaro svil mruo
kmikkiem enang ko E Nut karo rittiek ngata
ktar kpavap mang en enang tok arhe."

E Yesus Tkaeharom A Kalyie To A Koot Tim
(Mt 17.14-20; Lk 9.37-43a)

14 E Yesus mar ngta grung kun kuon kia
vul, he re gia pis mang kalngunes akuruk
ku pa vul knop, to ta nho he kvokom a
mumu alautar ko ta sovet ngok kmar ko o
pattermia kmo pos ngta vle he kmus kar
mar. 15 A gi hi to a mumu ngta vokong e
Yesus ko te gnua pis, ngat ho mrua sor kmar
to ksap he kaen nga mamrung ngang.
16 To e Yesus ta mnganang ngar te, "Muta
mo maen o rhek kar mar mang anito?"
17 To a mhel langto kun mnam a mumu ko
tok, thavae te, "Pattermia kua plalam ko hal
ngte kim in ko a koot to a ngoulo tviging
he kvat ka gu he. 18 Ko a koot nam kaim
he kootmerom kam krongreik ku mmie to
karo guggus ngma klang ka gu. Va nama
hem kakro ngnorok va ka vok nam ngae gia
serppak kat. Nma vle tok, he kua plalam
ngte kim ilengunes he ka mnganang ngar
kam kerer a koot to kun mnam petgim,
nangko ngat lo is e."
19 E Yesus ta ngnek tok, to kle ka kner
kalngunes te, "Muk ruk o mia nga main to
tete, mum vua vrengem E Nut karo papat
he kekenhor mang dok hak. Kua kapngan
kim muk he, ko kua vle mo kmuk lhok he,
vanang mut lo vur kaeha vop orom kua
serppak to ko en ngang nguk." Ta kner mar
tok, to le kreng ngar te, "Mu marer plalam
a kalyie to endo ngte kim dok na."
20 To ngat plalam a kalyie to ngok kim. To
a koot tre gia vokom e Yesus to gia kakhiker
a kalyie he kootmerom kam krongreik ku
mmie, he karo gusgus ngat kta klang ka gu
kat.
21 To e Yesus ta mnganang a kalyie kteit
te, "Nma pis kim mnam o kolkhek aner?"
Va tkoripang te, "Kais ko en ke kalyie gi
22 a koot nma ngam kun ma paei va kun ma
ye kmegom kmim kngam a yoror. Nangko
enangthe ip kais kmeharom a tomhel tang,
va ngiaka mrung nguo vanie he kturang
nguo."
23 Va e Yesus ta kle kreng te, "Kman ko
ye havae te, 'Ip kais.' Ko enangthe ip kor
mnam yin mang E Nut te, En tis kmeharom
o gi vrong tgoluk tgus, va ner mi kaeharom
o gi vrong tgoluk ruk endruk gi enang tok."
24 To a kalyie kteit ta re kngan e Yesus ko
ta re tok, va tlo hus kmurur kim te, "Ko gi
vur kor mnam dok mang E Nut gi nong ke
laut e, vanangko ngiak kaenserpagam dok
kam ho sim kut kor mnam dok mang alaut
gi."
25 To e Yesus ta vokom a mumu ko ngat
kaelha kam sap klik kam gun mang, to
tkaekon kim a koot kreng te, "Yin a koot to
ima tokim a mhel kalo ngaela va kvat ka gu
arhe. Kua re lserppak ngang in te: Ottek
kun mnam a kalyie ta, he or hak kam kta
viging ngnik ngnik kat e."
26 E Yesus treng tok, to a koot ta kervuvui
va ka khikher a kalyie to endo klik to kottek
kparem. Ta parem knop, to a kalyie ka
vok tgia vle enang a mhel ka mnes. Va o
mia kavurgem ngat hera re te, "Tyor he."
27 Vanangko e Yesus ta kpom a kalyie to
endo ka ktiek he khover to ta hop ksir.
28 E Yesus teharom tok, to hera vaik
ngogun ma rek langto ka vle kar kalngunes
mar tuk. Ngta vle mar tuk ko tok, to ngta
mnganang e Yesus te, "Ngola, kman ko mor
mruo ngot lo is kam kerer a koot to endo
petgim?"
29 Va e Yesus tkoripang ngar te, "A koot ka
mten to endo, o vrong tgoluk ngat lo is kam
kerer e. Ngiak ngarkie ngang E Nut tuk, to
endo yek, E Nut nera kerer."

E Yesus Ta Re Kngam Nglomin Mang Ka Yor
(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45)

30 To ngata parem a mhe to endo to kaelha
kam vaik kottek kun mnam o rengmat ruk

kun mnam a mhe to e Galili. Vanang e Yesus
tlua svil mang a mhel tang kam mnor te,
ta vle ko tok e, 31 ko ta hivuo kam patter
kalngunes. Ta patter mar te, "A mhel
langto nera hortgi mang A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha, he kael ko maktiegom
kakro imuo, mar kmim kngam a yoror.
Nak yor hak he ka kru kun mnam a kre
ka nho kais mo kolkhek ruk korlotge to E
Nut na kle kta hover petgim ka nnak, en
kam kta hop kat." 32 Ta patter mar khavae
tok, vanangko kalngunes ngata moruo pum
karo rhek ngaro pneik. Va ngta gor kam
mnganang en mang ngar kat.

Endruk Ngaro Mnok Ngata Laut Kun Mnam Endruk E Nut Ka Tavgo Ta Komor Mar
(Mt 18.1-5; Lk 9.46-50)

33 To ngta ngae ekam a ngaelaut vop, to
le kngae kpis ko mnam a rengmat to e
Kaparnam. Ngta vaik kun ma rek langto, to
e Yesus ta mnganang kalngunes te, "Muta
ngae ekam a ngaelaut va muta mo hem
mang anito?" 34 Ta mnganang ngar tok,
vanang ngat gia vongnek kim, ekam ko
ngata mus ekam a ngaelaut he kmo kir
kmar mang edim mnam mar ruk E Nut ka
tavgo ta komor mar ka munik ta laut mang
klenar.

35 Ngat gia vongnek kim e Yesus tok, to e
Yesus tkorsang he kvaeng ngar ruk loktiek
hori orom alomin ngogu kim. To thavaeng
ngar te, "Enangthe a mhel tang naka svil ka
munik kam laut kir kim klenar tgus, va her
a mhel to endo arhe na mrua krus orom en
mruo he kaeha ngang klenar."

36 Ta re tok, to kvaeng ke kalyie langto
he ka srim kun pgegom mar ko pum
ngaro kerok. To tle kaorom maktiegom
he khavaeng ngar te, 37 "Mu vokom na, ani
mhel to na mrua krus orom en mrua ko
pum o mia ruk ngaro mnok ruk ngat lo vua
laut enang ke kalyie ta, kam ngatkal mang
ngar ko ngat kor mnam mar mang dok, va a
mhel to endo ther mi ngatkal mang dok tok
kat arhe. Ii, va ani mhel to ta ngatkal mang
dok tok, ther mi ngatkal mang her E Nut to
tmeng dok ngte tok kat."

38 Va e Yoanes thera koripang te, "Patter-
mia, ngot vokong a gi vrong mhel langto
ko tkaeharom o mia he kerer o kool orom
ila munik ka serppak, va ngot lua ngatkal
mang, nang kle khagam ko en nam lo
kaikkiem mor e."

39 Va e Yesus ta srim te, "Mu or kam
hagam e, ekam ko ani mhel to nam kae-
harom o ngaelmir ruk lserpgue orom kua
munik ka serppak, tlo kais kam kle khortgi
mang dok he kta kerrereng dok kat, gi
kopekam ko tkaeharom tok e. 40 Kua re tok,
ko enangthe a mhel tang nap lo kael imuo
ngang nguk, va her a mhel to tmia ngatkal
mang nguk tok arhe. 41 Ii, kua mien ngang
nguk te, ani mhel to na gi kaen a ye ke mhe
ngang nguk ekam ko mum kaikkiem Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen, va E Nut ner
ho lo kais hak kam kikiangae mang a mhel
to endo ka keik e."

Mguak Ngangreal Ngang Nguk Mang Kam Lo Kaop Kim O Mia Kmeharom O Kerkeknen
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

42 Va e Yesus ta rere kngae vop te, "Va,
kolngunes ruk endri orom ngaro papat ruk
kmor mnam mar mang dok ko ngat lo vua
serppak mang dok vop, enangthe a mhel
tang nap kaop kim kua kalyie tang mnam
mar kam mrua ksir petgim dok, va ner vrua
ya ngang a mhel to enda kam vle vgum
a kapnes to kam kleng a kre to klalaut
ko porom ka ngoro he kngam ogu ma ho
mlin, en kam yor. Vanang ner kle ho mi
ktua kernonho hak ngang a mhel to endo
kam vle vgum a kapnes to E Nut ner kaen
ngang enangthe nap kaop kim tang mnam
kolngunes ruk endri ko tvur kor mnam en
mang dok ko ka munik tlo vua laut, he en
kam harpeet enang tok. 43 Ii, he ekam tok,
enangthe ip kaeharom a kerkeknen tang
orom ila ktiek mruo he na re kaop kim
kolkayie tang kmeharom a kerkeknen tok
kat, va ngiak kle ka ksir pum a kerkeknen to
endo he ka vle gi enang a mhel to napa kser
ka ktiek mruo hak he kpet kngam. Ngiak
kaeharom tok, ekam ko te sei kam ya hak
ngang in, yin kam mrua ngam ke mhe tang
ngang yin mruo he kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik tok.
Vanang ner kle ho mi ktua kernonho hak
ngang in kam vle vgum a kapnes to E Nut
kam ngam ila vok tgus kun mnam a paei to a
vleir ko mGehina. [44 Ko tok mnam a mhe to
endo, o ngneng ruk ngam kaem o yor ngaro
mnes ngam her gia ktal kim mar ka vle ka
vle hak va a paei kat nam lua tep kat e.] 45 Gi

enang tok kat, ko enangthe ip kaeharom
a kerkeknen tang orom ila nhar mruo kat
he na re kaop kim kolkayie kmeharom a
kerkeknen to kat, va ngiak kle ka ksir pum
a kerkeknen to endo kat gi, he ka vle gi
enang a mhel to nap mrua kser ka nhar
mruo hak he kpet kngam. Ngiak kaeharom
tok, ko te sei kam ya ngang in, yin kam
mrua ngam ke mhe tang ngang yin mruo
he kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik tok. Vanang ner kle ho mi
ktua kernonho hak ngang in kam vle vgum
a kapnes to E Nut kam ngam ila vok tgus
kun mnam a paei to a vleir ko mGehina. [
46 Ko tok mnam a mhe to endo o ngneng ruk
ngam kaem o yor ngaro mnes ngam her gia
ktal kim mar ka vle ka vle hak va a paei
kat nam lua tep kat e.] 47 Va enangthe ip
kaeharom a kerkeknen tang orom ila keik
he na re kaop kim kolkayie kat kmeharom
a kerkeknen tok kat, va ngiak kle ka ksir
pum a kerkeknen to endo kat gi he ka vle gi
enang a mhel to nap mrua kalagam ka keik
mruo he kpet kngam kat. Ngiak kaeharom
tok, ko te sei kam ya hak ngang in, yin kam
mrua kalagam ila keik mruo he kpet kngam,
he nang yin kam vaik ku meorom E Nut ka
tavgo orom ila keik to atgiang tok. Vanang
ner kle ho mi ktua kernonho hak ngang in
kam vle vgum a kapnes to E Nut kam ngam
ila vok tgus orom ilalo keik tgus kun mnam
a paei to a vleir. 48 'Ko tok, mnam a mhe to
endo o ngneng ruk ngam kaem o yor ngaro
mnes ngam her gia ktal kim mar ka vle ka
vle hak va a paei kat nam lua tep kat e.'
49 Nera vle ngang ngar enang tok arhe, ekam
ko E Nut ner kael a paei kuo mang o mia
tgus ngaro pkor, kmikkiem gi enang ko o
mia ngam kael a hormnek kuo mang o relot
tok kat.

50 Ii, ko a hormnek nma mgae orom ka
karvuk mekam mekam. Vanang enangthe
ka karvuk npa hortgi he knop, va ngir kais
kam kta kaenserpagam nngia, en kam kta
karvuk kat? He enang tok, muk kat, mularo
keknen ngak kaeharom mularo ngorsang
mo kmuk tgus kam ya va kmisis kun pge-
gom muk kat."

10

E Nut Tkueng Lurokol Va Lraip Mar Kam Lua Kser A Lei
(Mt 19.1-12)

1 E Yesus trum karo rhek ruk endruk to
kle kparem a mhe to endo he kngae mnam
a mmie ka mhe to mYudea to le kngae kat
mnam a mhe to ngkun kut pekam a ye to
e Yodan ka ngaiting tigut. Va o mumu
laol ngta kaum ngok kim ko tok kat. To
kmikkiem ka keknen mruo to kam patter o
mia, nma patter mar ko tok kat.

2 To o Parisiau akuruk ngat pis ko kim
e Yesus ko tok, ko ngata svil kam pe gi
kaegom, he nang en kam mrua ru pum karo
rhek mruo. Ngat pis to pe gia mnganang te,
"Ngola, kmikkiem E Nut karo pos tgia sir gi
ngang a ngokol kam gia kser en kar ktavlom
ngina lei?"

3 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Vanang e
Moses, ta pos ngang nguk nngia?"

4 Ngat koripang te, "E Moses ta tting
mang te, a ngokol kam kser a lei, enangthe
naka ktar kaittiegom a hor ngang ktavlom
kam kser ka lei orom."

5 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Mare,
vanangko tgi havae tok, ekam ko mularo
papat ngma vle gi kaendel pum E Nut
kngam ge. 6 Vanangko tennik mnam o
kolkhek ruk E Nut tkueng o tgoluk, ta kueng
o mia he kmommen mar kam vle te, lurokol
va lraip. 7 He ekam ko E Nut tkueng o mia
tok, a ngokol nak parem kteit va knan he
mrua pet orom kmikkiem ktavlom, 8 min
kam kaum ka vle te, min atgiang. Gi enang
tok, ngint lo kta vle te, langto ge langto
ge e. Ko her min atgiang he, min kam vle
atgiang. 9 He enang tok, ekam ko E Nut
tngam min mo kmin enang tok, va muk ruk
o gi mia, mguak or kam ngatkal mang a
mhel tang kam kser min mo kmin e."

10 E Yesus ta re tok, to thera vaik kun ma
rek. Ko tok, kalngunes ngata kta mnganang
mang karo rhek kat. 11 Va e Yesus ta reng
ngar te, "Enangthe a ngokol tang napa kser
ka lei, nang kle klei orom a vlom tang ko
yok, yek endo yek, a mhel to endo tmi
kaeharom a kerkeknen ngang ktavlom to ta
ktar lei orom ko ta kpoot mang ngina lei
tok arhe. 12 Va ta vle tok kat ngang a vlom
to napa kser ka lei kar katngokol, nang kle
klei orom a ngokol tang ko yok, ko en kat
ta kpoot mang ngina lei, enangthe npa lei
orom a ngokol tang ko yok enang tok."

Endruk E Nut Ka Tavgo Ta Komor Mar
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

13 To ko tok, o mia ngat kurkeik kim e
Yesus orom o ngnes kam lol ngok kim,
en kmel kalo ktiek kuon mang ngar kam
ngamyammok mang ngar. Ngat kurkeik
kim tok, to kalngunes ngata kner mar. 14 E
Yesus tvokom mar ko ngta re kmekon mar
tok, to ka vrek ta kiin ngang ngar he kreng
ngar te, "Mguak orim mar kmaol ngte kim
dok na, ekam ko o mia ruk ngat kaenang o
ngnes ruk enang endri, her mar ruk arhe
E Nut ka tavgo ta komor mar. 15 Ii, lmien
ko kua havaeng nguk te, mguak toot he
ka nho na, ko endo nam lua kolaspa kam
tting kam vaik ku meorom E Nut ka tavgo
enang o ngnes ruk endri, ko mar ngam gia
kolaspa mang o tgoluk enang tok, va en tlo
kais hak kam vaik ku meorom e. Nop hak!"
16 To e Yesus thera kaorom o ngnes akuruk
he kael kalo ktiek kuon mang ngar kam
ngamyammok mang langto langto mnam
mar tok.

Ta Kellet Ngang A Mhel Kam Kaum Kael A Gol Ka Pun Ktar Ko Pum Kalo Keik Va Ka Vaik Ku Meorom E Nut Ka Tavgo
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

17 To E Yesus ta re kam parem a mhe to
endo, to a mhel langto ta sap ko kim he
ktubulkek ku penharom to ka mnganang te,
"Pattermia, yin a mhel a yar, he havaeng
dok na te, nguak kaeharom anito, he nang
dok kmis mang E Nut kmen a ktalhok to
kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang
dok?"
18 Va e Yesus tkoripang te, "Kman ko ya
mon dok te, a mhel to a yar, ko gi atgiang
En tuk a yar, gi E Nut tuk arhe, nang
nong a mhel tang ko a yar kat e. 19 Yin
mruo ya mnor mang o pos ruk endri te,
'Or kam por mia, or kam kpoot mang a
lei, or kmuruvik, or kam ppiak kam mon
ilenar orom o kerkeknen ko kim endruk
ngma vongnek kim o rhek, or kam kauyang
o mia kmuruvik mkor mar, va ngiak totu
pum iteit va inan.' "
20 Va a mhel to enda tkat koripang e Yesus
te, "Pattermia, te o pos ruk endri ko elha
kam sim kut kaikkiem mar tiok he ko dok a
gi kalyie vop kam ngae kais tete."
21 E Yesus tre ngan ko ta re tok, to
kalo keik ngint kaem a mhel to endo to
te sei kmelongtok mang to hera reng te,
"Vanangko a tomhel langto yi lo eharom
vop. Ngiak ngae he klol ilaro tgoluk tgus
he kaenik ngang o mia, mar kmenkim mar
mkor in. To ngiak lol o krek he le kaenik
ngang o mia ruk ngma tu kim o tgoluk.
Ngiak kaeharom tok, he nang yin kam kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik ko a ktalhok to endo ta vle
enang ila gol ka pun to kmelpas orom kuon
ma volkha. Ii, ngiak kaeharom tok knop, to
her kaol he kaikkiem dok."
22 A mhel to endo tngan e Yesus karo rhek
ruk endruk to ka spang tho mi kut ksir
hak. To ther gia him kalo ktiek he ksei kam
mrung en mruo ko karo vu tgoluk ka ho
vurgem hak. Ii, thim kalo ktiek to hera ngae
kparem e Yesus mar.
23 Ta ngae, to e Yesus thortgi ngok kim
kalngunes he kpetela mang ngar to kreng
ngar te, "Ner vua kellet hak ngang o mia ruk
ngaro vu tgoluk, mar kam vaik ku meorom
E Nut ka tavgo."
24 Tre tok, to kalngunes ngta sor kim karo
rhek. To e Yesus thera reng ngar te, "Kole-
nar, kua mien ha, ko tmia kellet hak ngang
o mia kam vaik ku meorom E Nut ka tavgo.
25 Ii, tlo vua kellet tok ngang a ngaemslang
to alautar hak to a kamel kam khanang kam
vaik ku meorom ke gudor tang ko ke mi
laut. Vanang a mhel to karo vu tgoluk, ta
kle ho mi ktua kellet hak ngang en kam vaik
ku meorom E Nut ka tavgo."
26 Kalngunes ngta ngnek tok, to ngat ho
mi kut kait ngaro ngaongtok kim karo rhek
to kle kmo mnganang ngar te, "Enangthe
karo rhek ngata mien, va nop a mhel tang
hak tkais kam mrua sulgim en mruo he
kvaik ku meorom E Nut ka tavgo hak kat e."
27 To e Yesus kalo keik ngint kaem mar
to thera reng ngar te, "O mia kam mrua
sulgim mar mruo kam vaik ku meorom
E Nut ka tavgo ngat ho lo mi ktuis hak
kmeharom tok e. Vanangko E Nut tmi ktuis
kmeharom o vrong mia tgus he kaeharom
mar he ngat kais kam vaik ku meorom."
28 To e Pita tkaelha kam havaeng e Yesus
te, "Vokom na, endruk ya rere mang ngar
ko ngat paparem ngakro vu tgoluk tgus,
nang kle kaikkiem yin, her mor ri arhe."
29 Tkaelha kam re tok, vanangko e Yesus
ta kser e Pita karo rhek kam reng te, "Ko
smia mien ngang nguk te, ani mhel to

tparem ka rengmat, i o kaornopeik, kaorot-
meik, kaortek, kaornek, i o kles ko ta kor
mnam en mang dok he khavaeng o mia
mang a knovvur, 30 va a mhel to endo E Nut
ner ho mia klang mo tgoluk he nera vle kia
vul ormar tete mnam a venloot to enda.
Ii, E Nut nera klang orom o rektor akuruk,
o kaornopeik akuruk, o kaorlok akuruk, o
kaorotmeik, o kaoroyel, o kaornek, o ngnes,
va o marhok akuruk kat. Nera lol mar tgus
kar o vnek kat tete, ko o mia ngara kol a
regesal mang vgum dok. Va koknaik kat
mnam a venloot to nera pis yek, a mhel to
endo nera kol a ktalhok to kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik kat. 31 Vanang o mia
ruk ngaro mnok ngta laut tete, kavurgem
mnam mar E Nut ner kle ka krus ormar
koknaik. Va tok kat ngang endruk ngaro
mnok ngta grung tete, ko her kavurgem
mnam mar tok kat arhe E Nut ner kle
khover mar koknaik."

E Yesus Ta Re Kngam Ngkorlotge Mang Ka Yor
(Mt 20.17-19; Mk 8.31; 9.30; Lk 18.31-34)

32 To e Yesus ta ktong kalngunes he
kaikkiem a ngaelaut kam grap ngoguon
mYerusalem. Va kalngunes ngat kaikkiem
he ksor kim va endruk pekam mar ngta
gor kat. To e Yesus ta kta nglum mar ruk
loktiek hori orom alomin petgim o mia he
kta havaeng ngar mang o vnek ruk nga re
kam pis kim. 33 Thavaeng ngar te, "Vae,
mu vokom na, ko ngruaka grap ngoguon
mYerusalem he A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha o mia ngar kael ko maktiegom o
pris ruk laol va o pattermia kmo pos, mar
kam monik kim a yor ngang. To ngar kle
kael ko maktiegom o vrong rhek 34 he ngara
klel orom he kguguspa mang to kirmekon
a khap mnam, to le kaim kngam a yoror.
Ii, ngar kaeharom tok ngang, vanangko ko
pekam o kolkhek ruk korlotge kat, ner kta
hop petgim ka nnak."

A Keknen To Kam Kol A Munik To A Laut
(Mt 20.20-28)

35 To e Sebedi klo hal ruk e Yems kre
Yoanes ngint kaol kpis ko kim e Yesus he
kreng te, "Pattermia mota svil mang yin
kmeharom a ni vrong tomhel to mota mn-
ganang yin mang."

36 Va e Yesus ta mngan te, "Meta svil
mang dok kmeharom anito ngang ngae?"

37 Va minta re te, "Ngiaka tting orom muo
kun mnam a kolkha to o mia tgus ngak
vokong ila lo ktiek vgum ila tavgo ko na
re kvaas kim o mia tgus he komor mar,
va moak kol alo ngaekam ruk E Nut nma
nho orom min, tang ko vanam ila miktiek
va langto ko vanam ila ksienga, muo kam
kaum kar yin kam nho mang o mia kar yin
orom ila tavgo ko tok mnam ila yammok."

38 Va e Yesus tkoripang ngin te, "O-o, met
ho mi ktua ketoptop hak mang dok tok
arhe, ko meta pat re te, met kais kat kam
lol o nganngannes ruk dok mruo ngora lol
gi? Va a vnek to ketasuo kam vuvvuem dok
ko nera vle enang a ye ko nma vuvvuem a
rengmat, va met kais kam viging a vnek to
endo kat?"

39 Va mint koripang te, "Ii, mot kais!"

Va e Yesus tkat koripang ngin te, "Nop,
o vnek ruk ketasuo dok kam lol, va mae kat
mera lol metakor. Va a vnek to ketasuo kam
vuvvuem dok, va mae kat mer mia viging
metang gi enang dok tok kat. 40 Vanangko
kam mon te, erie minduk minera korsang
ko vanam kua miktiek va langto ko vanam
kua ksienga, kam kaum kar dok kam nho
mang o mia, a papat to endo nong kua
ngaeha to dok kmeharom e. Gi E Nut tuk to
ner mur kaen alo ngaekam ruk ennginduk
ngang alo ni mhel ruk En mruo ta ktar el ka
papat mang ngin tennik kmen alo ngaekam
ruk ennginduk ngang ngin."

41 To nginlenar ruk loktiek ngat re ngnek
mang a rere to endo va ngaro vurkul ngat
kaelha kam kiin hak ngang ngin. 42 To e
Yesus ta vaeng ngar tgus ngok kim to kreng
ngar te, "Muk, muta mnor he mang o vrong
rhek ngakro taven kar ngalmialaol ngakro
keknen ko ngam mrua kansgum mar mruo
kam kol a ngaekam to kam nho mang
ngakro mia mruo, ngola? Ii, ngma karkar
mang ngar he o mia ngma kerkolkol vgum
ngaro serppak. 43-44 Vanang kun pgegom
muk, na lua vle enang tok ngang nguk e, ko
endo mnam muk naka svil ka munik kam
laut mang klenar, mar kam nho orom, va
her endo arhe na kle mrua krus orom en
mruo, nang kle gi kaeha ngang nguk ha!
Mare, na kle ho mi ktua krus orom en mruo,
nang kle gi kaeha ngang nguk tok arhe! 45 Ii,
en naka vle tok arhe kmikkiem gi enang
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha, ko si
en mruo kat tpis nong mang o mia kmeha

ngang e. Nove, ta kle kpis kam mrua slak
orom ka vok mruo kmel ekmar orom ka vok
to endo, he nang kam kta lol mar tgus kam
kta vle ngang E Nut kat."

E Yesus Tkaeharom A Vivisker To E Bartimeas
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

46 E Yesus mar ngata ngae ekam a ngae-
laut vop to kpis kun ma rengmat to e Yeriko.
Kam ngae, to ngata parem a rengmat to
endo kar kalngunes kam kta ngae kat. Va
a mumu alautar tkaikkiem mar kat. Ngta
ngae, va vgum a mhel to tvipsik ko tkorsang
ko vanam a ngaelaut he kngangarang o mia
kmo krek. A mhel to endo, ka munik te, e
Bartimeas, endo e Timeas khal. 47 Ta vle he
kngangarang o mia tok, to ka ngnek te, e
Yesus to nkong mNasaret ta ngae ekam a
ngaelaut. Ta ngnek tok, to her kaelha kam
vui orom te, "O-e Devit kaes to yin, Yesus-o,
ngiaka mrung dok vanie!"

48 To o mia kavurgem ngta vokom tok,
to ngat kaekon kim kam hagam kam rere.
Vanangko ngat le ho gi kaoppom klik en
kam ho gia vui klik kat ge te, "O-e Devit kaes
to yin e Yesus-o, ngiaka mrung dok vanie!"

49 To e Yesus ther gia sir ko va ngaelaut to
kreng o mia te, "Mu vaeng endo ngte kim
dok na."

To ngta vaeng he kreng te, "Serppak na,
ko thera vaeng yin he. Hop sir!" 50 To
e Bartimeas thera hop klik kngam ka yet
to kuon mail petgim he kngae ngok kim e
Yesus.

51 To e Yesus ta mnganang te, "Havaeng
dok na, ya svil mang dok kmanker in?"

Va endo ta vipsik ta reng te, "Pattermia,
kua svil yin kmeharom kua lo keik, he dok
kam nho!"

52 Va e Yesus ther gia re te, "Yu, ngiak
ngae he! Ko kaeharom ila lo keik he ngint
ya he, ekam ko yi kor mnam yin mang dok
kmeharom tok." A gi hi to e Yesus tgia re
tok, a mhel to endo ther gia nho ngatngae,
to her kaelha kmikkiem e Yesus ekam a
ngaelaut to ngoguon mYerusalem.

11

O Mia Ngat Kael Kavres Orom E Yesus Kmit Ngogun mYerusalem
(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Yn 12.12-19)

1 E Yesus mar ngta ngae he konner a
rengmat to e Yerusalem ko ngat pis ko va
ngaelaut to mang alo rengmat ruk e Betpagi
va e Betani kuon kim ke vul to e Olip.
To e Yesus thera meng klo kaloyie aloruk
kam ktar mang ngar 2 ko thavaeng ngin te,
"Meaka ktar kngae ngok ma rengmat tma
kuon he mera vaik mnam a rengmat ka gu
he mera pis mang a dongki to ke sie ko
ngta kleng he tgia sir. A mhel tang tlo sap
orom vop. Meak pis mang va meak halger
a ngausie pum he it ngte kim dok. 3 Nang
enangthe tang naka mnganang ngae mang
te, 'Ngola, meta halger a ngausie pum a
dongki to kman?' va meak koripang te,
'Ngoldaip ta re mang he ner lo hus kam gi
kat kaekon kmeknik ngok kim yin kat e.' "

4 Ta reng ngin tok, to ngint hera ngae her
gi pis mang a dongki to ke sie ko ngta kleng
ko va rek ka gudor ko ma mmok ekam a
ngaelaut. To ngint hera halger a ngausie
pum. 5 Ngint re khalger a ngausie pum to
o mia akuruk ruk ngta sir ko tok ngta mn-
ganang ngin te, "Met kan ko meta halger a
ngausie pum a dongki to ke sie to endo?"
6 Va ngint her gi koripang ngar gi enang ko
e Yesus ta kenang ngin tok. To ngta ngatkal
mang ngin to ngint hera kol a dongki to ke
sie kait kngorom. 7 Ngint kait kngorom kpis
ngok kim e Yesus to le kpasrengem orom
nginaro it. To e Yesus ta grap korsang kuo
mang to le ksap orom kmikkiem a ngaelaut.
8 Ta ngae va o mia kavurgem kun mnam
a mumu to tveet ekam, ngat kaelha kam
pasrengem a ngaelaut kam vevher ngakro
it ekam. Va akuruk ngta kuung o kneng
ngo hor ko ma lootpgeik he kaenerik ekam
a ngaelaut kat. 9 Va endruk ngata ktong e
Yesus kar endruk ngata knaek mang ngat
kaelha kam mariu orom va kael kavres
orom kat te,

"Ngota kanprim yin ko her yindo kam
sulgim mor arhe.* 10 E Nut ta
ngamyammok mang ka taven to yin
ko ya pis orom ka munik. Ii, yindo
ngores to e Devit kaes to E Nut na
ngamyammok mang ko ketasuo yin
kam pis orom ila tavgo to na komor
o mia tgus. He ekam tok, Ngruera
kanprim E Nut to man ma volkha ko
her En arhe Endo tel yin kam sulgim

* 11:9: A re to lHibru lsir ta vle te, "Hosana".

mor."

11 Ngata hivuo kam kni kngorom tok, to
e Yesus thera vaik ngogun mYerusalem
he. To ta ngae kvaik kun mnam E Nut
ka maksien he gia punpa kun mnam he
kvokom o tgoluk tgus. Vanangko ekam ko
a kolkha tre kam vaik, thera ngae kaeknik
ngok mBetani kar kalngunes ruk loktiek
hori orom alomin.

E Yesus Ten O Rhek Mnam A Ho To A Pik Kam Vui
(Mt 21.18-19)

12 To hop enang ngmo, e Yesus mar ngta
parem a rengmat to e Betani he kat ngae
ekam a ngaelaut to kam grap ngoguon
mYerusalem va e Yesus ta vang. 13 Ta ngae
va vokom a ho to a pik ko ta sir vur hagen-
mok mang orom karo vu im ruk o gunsur.
To thera ngae ko rkieng kam nho ko vgum.
Tpis ko kim va tngae lo vur vokom kakro
miel ngang hak. Kakro gi im tuk ko nong
a ho ka main kmehi vop. 14 To ther kaen o
rhek mnam te, "Yin ke pik to enda ngia lo
kat kaehi, o mia kam lo kat kaemik vgum
yin kmelha tete kam ngae kais ngnik ngnik
kat." Va kalngunes ngta ngan kakro rhek
ko thavae tok.

E Yesus Ta Kerer O Mia Kun Mnam E Nut Ka Maksien
(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Yn 2.13-22)

15 To ngta ngae to kpis ko mYerusalem to
e Yesus thera ngae kta vaik ogun mnam E
Nut ka maksien. Ta vaik, to her kaelha kam
kerer endruk ngma kanko kmelel o tgoluk,
o mia kmenenkim mar mkor mar, nang kle
ka nngiar ngang E Nut ormar. To thera
kootmerom o psen ruk mkor endruk ngma
mopatap orom o krek. To tle kootmerom
o ngorsang ruk mkor endruk ngam kael o
giu, o mia kmenkim mar mkor mar kam le
ka nngiar ormar kat. 16 Va tle ka kser o mia
kam lo kta lol o gi vrong tgoluk he kngae
kpoottom a ngaelaut ko tok mnam E Nut ka
maksien ormar kat. 17 Tkaeharom tok, he
keknen ngang ngar te, "Nok mut lua mmok
mang E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom
mar ko ngat havae te,

'Kua maksien ka ngaeha ka pun na gia
vle tuk her gi mang a ngaeha to kam
ngarkie mnam, he nang o vrong
rhek tgus kam ngarkie ko tok.'

Vanangko muk ri, mut her hortgem ka
ngaeha ka pun msim ko mut kle kael
enangthe a mhe to kam vaik kun mnam
kmurur o mia ngaro krek. Ii, mut hortgem,
he en ta kle kpis enangthe a kre ka nho to
o ngauruvik ngma tvok mnam kam totokim
mar he koon mang ngar."

18 O pris ruk laol kar o pattermia kmo pos
ngta ngan ko e Yesus teharom tok, to endo
yek, ngat kaelha kam riring a ngaelaut tang
lvongnek, he nang o mia kmim kngam a
yoror ko ngta gor te, o mia ngar mrua ksir
petgim mar, nang kle kaikkiem en, ekam ko
ngat itit ngaongtok kim kakro rhek.

19 To a kolkha tre vaik, to e Yesus kar
kalngunes ngat kat kottek kun mnam e
Yerusalem to her kta ngae.

A Ho To A Pik Ka Keknen
(Mt 21.20-22)

20 To hop enang ngmo marot, E Yesus mar
ngat kta hop he kta ngae. Ngta ngae ekam
a ngaelaut he kta pis mang a ho to a pik to
kvokom kakro im va kakro kavgot tgus ko
ngat her gi vui ngatngae. 21 To e Pita ta pat
mang e Yesus ko ten o rhek mnam a ho to
endo to kreng te, "Ngoldaip, vokom a ho
to yen o rhek mnam, ko tngae her gi vui
ngatngae he."

22-23 Va e Yesus tkoripang te, "Ii, va kua
havaeng nguk lmien te, mguak kor mnam
muk mang E Nut te, En tkais kmeharom o
tgoluk tgus, nang mu or kam lopumtang
mang e. Ko endo na si kaen o rhek mnam
a vul to enda kam reng te, 'Hop ko tok, he
kle kngae ksir oguo mou', va a vul to enda
ner mia ngan vgum. Ii, nera ngan vgum
enangthe a mhel to endo na kor mnam
en mruo mang E Nut te, E Nut ner mi
kais kmeharom karo rhek, mar kmel mit
kmikkiem enang ko tkor mnam en mang E
Nut tok. 24 He ekam tok, o gi vrong tgoluk
ruk mum kaurur kim E Nut mang ngar, E
Nut ner kaenik ngang nguk enangthe mup
kor mnam muk mang En kmenik ngang
nguk enang tok.

25 Ii, mguer kais kmeharom tok, vanang
enangthe ngiaka ktar ksir he kngarkie
ngang E Nut malpgem a tutu to ila tel
ngang in, va ngiak kol ila to endo ka kerkek-
nen patgiang ngaiting he kikiangae mang
enangthe ipa svil mang iTeit tkuon ma
volkha kam lol ilaro kerkeknen patgiang

ngaiting he kikiangae mang ngar tok kat.”
[26 “Vanang enangthe mgua lua ktar klol o
mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he
lua kikiangae mang ngar, va mu Teit tkuon
ma volkha ner lua lol mutakor patgiang
ngaiting he lua kikiangae mang ngar tok
kat e.”]

Ngata Mngan Pum E Yesus Ka Serppak
(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

27 To ngta ngae ekam a ngaelaut to kpis
kta vaik kun mnam e Yerusalem kat. To e
Yesus tngae he kpunpa kun mnam E Nut ka
maksien to o pris ruk laol kar o pattermia
kmo pos va o Yuda ngalmialaol ngat kaol
kpis ko kim 28 he ka mngan pum te, “Erieto
tmeng yin kam kerer mor tok mo mnam E
Nut ka maksien ta?”
29 Va e Yesus tkoripang ngar te, “Vanang
dok kat, ngor le ka ktar ka mnganang nguk
kat na. He mgua re oripang dok, to dok kat,
ngor le koripang nguk kam havaeng nguk
mang Endo tmeng dok kmeharom tok.”
30 Thavaeng ngar tok, to le ka mnganang
ngar te, “Erieto tmeng e Yoanes, en kam
parrum o mia, E Nut tkuon ma volkha, i o a
gi vrong mhel tang? Mu havaeng dok na!”
31 To ngata mo hem mar mang a pa-
pat to endo, to mo reng ngar mruo te,
“Ngola, enangthe ngrua re koripang he re
khavaeng te, ‘E Nut to tmeng,’ va en ner
kle kaekon ngang ngor te, ‘Va kman ko mut
lo kor mnam muk mang?’ 32 Va ngot ho
lo kais kat kam havae te, ‘A gi vrong mhel
tang to tmeng.’ ” Ngata havae tok, ko ngata
gorang o mia pum e Yoanes, ko mar tgus
ngtel ngaro papat lserppak mang e Yoanes
te, en a mi propet langto.
33 He ekam tok, ngat her gi koripang e
Yesus te, “Ngot lua mnor mang e.”

Va e Yesus tkat tkoripang ngar tok kat
te, “Te dok kat, klo kais kam havaeng nguk
mang Endo tmeng dok kmeharom a ngaeha
to endo kat e.”

12

E Yesus Ta Koka Mang O Yuda Ngalmialaol Ko Ngat Keyang
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

1 Ko pekam ka re to endo, e Yesus tkaelha
kam koka ngang o pris ruk laol kar o
pattermia kmo pos va o Yuda ngalmialaol
kam havaeng ngar te, “A mmie kteit langto
tkaeharom ka loot. Ta kurhennek krum to
kngam a pal kam paneng a loot kam ttek,
va kngam a rambel langto kam toot mang
a loot kat. To tkael sarek mnam ngang o
mia kam kavang ngaro ol, nang en thera
ngae mnam a mhe langto ko yok. 2 Kam
ngae, to ka loot ta tettek he, to a mmie
kteit thera meng kalkayie langto ngok kim
endruk ngat tutuur mnam ka loot, mar kam
lluol ngang he ktatar en mang a mmie.
3 Kalkayie tpis ko kmar, vanangko endruk
ngata tutuur mnam a mmie kteit ka loot
ngta vle her gi im to kaekon tgia ngongae
kaeknik. 4 To a mmie kteit ta kta meng
kalkayie langto kat ge ngok kmar. Va enda,
ngat him singni malpgem he kaeharom o
kerkeknen ngang, endruk kam ho mi kut
ngamleep mang hak. 5 To ta kta meng
kalkayie langto vat ngok kmar. Va enda,
ngat por kngam a yoror. Ngat eharom
tok ngang kalngunes akuruk kat ko mar
kavurgem ko tmeng ngar ngok kmar enang
tok kat. Va akuruk ngat kaim mar va akuruk
ngta por mar kngam mar o yoror.

6 To a her gi tgiang to tgia vle vop, endo
khal msim vat. En khal to nam vu kaelong-
tok mang. Tpat re te, ‘Ngara totu pum ko
hal msim ta.’ To ko pekam mar tgus, ta
trong orom khal msim to endo kam meng
ngok kmar.

7 Vanangko endruk ngta tutuur mnam ka
loot ngta mo havaeng ngar mruo te, ‘O, her
khal msim to kam kol kteit ka mmie ta arhe.
Ngor tarkanang he im, nang mor kam le kol
a mmie ta.’ 8 To ngat hera kapom he kpor
kngam a yoror to ngat hera kokol ka mnes
he kngam ngku mnok petgim a loot.”

9 E Yesus ta rum ka koka to endo, to kle ka
mnganang endruk laol te, “To muta pat te,
a mmie kteit na kanker endruk ngat tutuur
kun mnam ka loot? Te ner kle kngae kpis
krum kim mar tgus hak, nang kle kael sarek
mnam ngang o mia akor ko yok vat, ngola?”
10 Thavae tok, to kle kaenserpagam ka re
to te, “Te nok pathe mut lo him E Nut ka
ngaittiek ta ge, ko thavae te,

‘Endruk ngma ngamrektor ngat
keyang a ho langto he kait petgim a
rek he ka vlengam. Vanangko a her
gi ho to endo arhe ther kle ka vle
te, a ho to mang a hokidek to arhe,
endo kam sir orom a rek. 11 Va a ho

to endo ta vle ngang ngar tok ekam
ko Ngoldaip mruo ta mrua svil en
kam mi ktua vle enang tok arhe. Va
ngot vokom tok kat, he kngae kpat
mang te, a papat to endo tngae gia
yaya pum nguaro kerok he!' "

12 E Yesus thavae tok, to o Yuda ngalmi-
alaol ngata tar ko ta koka mang ngar lsir, to
ngat sia khanang ngar kam kapom kmen-
pasiker kun ma hengor. Vanangko ngat lo
is ekam ko ngata gorang a mumu pum, to
ngat her gia parem kngae.

O Mia Nga Mur Kaen Mar Mruo Ngang E Nut

(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

13 Kam ngae, to o Yuda ngalmialaol ngta
meng o Parisiau kar o mia akuruk kun
mnam a valngan to mkor e Herot ngok kim
e Yesus kmenen mkor, en kam mrua ru pum
karo mur rhek mruo. 14 Ngta pis ko kim e
Yesus he pe gia kanprim te, "O, pattermia
ngot sim ktua mnor miik, ko im vua mien
orom ilaro rhek va ima patter o mia lsir
kmikkiem E Nut karo pos lsir. Va im lua
ruokar kim o gi vrong mia kat e, ko ima rere
he lo gia tar yin pum o mia akor kam pat
mang ngar, nang ka mnang akuruk e. Nove.
He ekam tok, ngiak havaeng ngor na te, ta
sir ngang ngor ruk o Yuda kam ngam o takis
ngang lRom ngalaip to ngma mon te, e Sisa,
i o nop ge? 15 Havaeng ngor na te, ngruak
kaenkim a takis, i o nop?"

Ngat pe gia mnganang tok, vanangko e
Yesus ta tar ko ngata kerruru enang tok, to
kle ka mnganang ngar te, "Kman ko muta
kendom ngang dok? Ma te, mu en a kre
tang ngte ko vokom na." 16 To ngat her kait a
kre langto he kaen mkor. To e Yesus thera
mnganang ngar te, "Erieto ka nunu va ka
munik ta vle kuo mang a kre to enda?"

Va ngat koripang te, "He e Sisa."

17 To e Yesus tkat koripang ngar kat te,
"He ekam tok, mguak kaekon o tgoluk
ruk ngta khenam e Sisa ka nunu ngak kat
kaeknik ngang kat, vanang kle kaekon muk
mruo ngang E Nut ko muta khenam E Nut
ka nunu ormuk mruo enang tok kat."

Ngta ngan karo rhek ko ta re tok, to ngat
ho mi ktua sor kim karo papat.

Endruk Ngma Mokpom Kar E Nut Her Endruk Ngar Mia Hop Petgim Ngakro Nnak Kam Kol A Ktalhok

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

18 To vrua vle, to o Sadyusi akuruk ngat
kle kaol ngok kim e Yesus vat. Vanang
mar ngam ktua pat te, o mia ngama yor va
ngar lua hop petgim ngakro nnak e. Endri
ngat kaol kpis ko kim e Yesus he pe gia
mnganang kat te, 19 "Pattermia, tennik e
Moses tittiegom a pos langto ngang ngor
te, enangthe a mhel tang knopia nak yor
parem ktavlom, nang nong kles ngang, va
en nak kle kliepak ekam knopia to tyor,
nang a vlom kam llues, en kam hover
knopia ktavlom ka ngausie. 20 Yu! A pos to
endo ta vle tok arhe, vanang enangthe napa
vle tok ko o moornopeik aktiek hori orom
alomin ngata vle tete mo kmor, to endo a
molpou tlei to le kyor parem ktavlom, nang
tlo llues e. 21 To gi enang tok kat mang
endo ko pekam ko ta liepak ekam knopia
kat to ther gi kat yor kat, nang nong kles
ngang kat e. To endo ko pekam min kat,
ta le kta liepak ekam endo kat to kta yor.
22 Va si o moornopeik tgus ruk aktiek hori
orom alomin ngta vle tgus tok, ko ngat yor
kparem a vlom, nang tlo llues e. Kam ngae,
to a vlom to endo kat ta le ktua yor vat. 23 To
kmikkiem ke ngothoi to endo tok, koknaik
mnam a kolkha to E Nut na kta hover o
yoror petgim ngakro nnak, a vlom to enda
naka vle te, edim mnam o moornopeik ri
ktavlom msim to, ko mar tgus ruk aktiek
hori orom alomin ngat lei orom?"

24 E Yesus ta ngnek tok, to kle koripang
ngar te, "Nok pathe mularo papat ruk mang
o yoror ngat lo vua sir hak, ekam ko mut ho
lo kta mmok hak mang E Nut karo rittiek va
mang E Nut ka serppak kat e. 25 Ko E Nut ka
papat to a minar mang o yoror ta vle ti te,
mnam a kolkha to E Nut na hover o yoror,
mar kam kol a ktalhok to kam plong vle ko
kim En ngnik ngnik, ngar lo kat kael lraip,
he lurokol kam kta lei orom mar kat e. Ko o
mia ngar kle va kaenang o engyel ruk kuon
ma volkha. 26 Vanang kun mnam E Nut karo
rhek ruk mang o yoror, e Ebrehem va e Isak
va e Yakop ngata khenam a papat to mang
o yoror ma mmok te, ngar mi ktua hop
petgim ngaro nnak. Vanangko nok pathe,
mut lo him E Moses ka hor to endo vop?
Ko kun mnam a ngothoi to mang ke turvek

to a paei ta vurvur pum he lo kaem, E Nut
thavaeng e Moses te, 'Her dok ta arhe, dok
to e Ebrehem va e Isak va e Yakop ngma
vle ko kim dok he ktotu pum dok tennik
kngae kais mang tete.' [27] Ii, thavae tok, he ka
khenam a papat to mang o yoror ma mmok
te, endruk ngat kol a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik kam totu pum,
her mar ruk ngata kta hop petgim ngaro
nnak, nang nong endruk ngat yor he lo kta
hop kat e."

A Pos To A Ngaenpaeir
(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

[28] Vanang langto mnam o pattermia kmo
pos tkaol pis ko kim o Sadyusi he kngan
mar ko ngata mo maen o rhek kar e Yesus.
Ta ngan e Yesus ko tsim koripang ngar,
to ta le kaenen mkor e Yesus kam pe gia
mnganang kat te, "Ngola, kun mnam o pos
tgus, edim mnam mar msim ta vle te, a pos
to a ngaenpaeir he kir kim klenar tgus?"

[29] Va e Yesus tkoripang te, "A pos to a
ngaenpaeir he kir kim klenar tgus, enda ti
te: 'Muk lIsrael mguaka ngnek na, Ngoldaip
to E Nut, En arhe mgua gia totu pum En tuk.
[30] Ngiak kmelongtok mang Ngoldaip orom
ila ngaung tgus, ila svil tgus, ilaro papat
tgus va ilaro serppak tgus.' [31] Va a pos to
ta knaek mang endo thavae ti te: 'Ngiak
kaelongtok mang ilenar kmikkiem enang
ko im mur kaelongtok mang yin mruo kat.'
Nang nong a pos tang ta laut kir kim alo pos
ruk enngindi e."

[32] E Yesus thavae tok, to a pattermia to
endo ta kle khavaeng te, "Pattermia, yi sim
oripang dok. Ko ya mien te, 'Ngoldaip to E
Nut her En arhe ngua gia totu pum En tuk,
nang nong a tomhel tang kat e.' [33] Va ya
mien kat te, a keknen to kam 'kmelongtok
mang E Nut, he ka khenam tok orom nguaro
svil, nguaro papat va nguaro serppak kat',
va a keknen to kam 'kmelongtok mang
ngolenar kmikkiem enang ko ngom mur
kaelongtok mang ngor mruo' ngint laut kir
kim o keknen tgus ruk kam nngiar ngang E
Nut orom o relot ruk ngoma momrot va o
gi vrong nngiar tgus kat."

[34] E Yesus tngan a mhel to enda ko tsim
koripang orom karo rhek tok, to thavaeng
te, "Ketasuo yin kam vaik ku meorom E Nut
ka tavgo he!"

To ko pekam e Yesus kakro rhek ruk
endruk, nop a mhel tang hak ta kta re
kmegom kta serppak mruo kam mnganang
e Yesus mang a papat tang kat e.

A Hipun To E Devit Kalaip, Her Kaes To E Nut Thim Orom Ka Msasaen
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

[35] E Yesus ta patter o mia kun mnam E
Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle
vop, to ka mnganang ngar te, "Nngia ko o
pattermia kmo pos ngma grung orom Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka munik
kam gia havae mang te, en a hipun to e
Devit kaes?

[36] Enangthe npa mien te, a hipun to e
Devit ka munik ta laut mang Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen ka munik, va kman
ko e Devit mruo ta kvam Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen te, Kaldaip to en? Ko
E Nunu A Totur ten o rhek mnam e Devit
he e Devit ta rere vgum E Nunu A Totur
kam havae mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen orom karo mur rhek mruo ruk
endri te,

> 'E Nut thavaeng Koldaip te, ngiak tuur
> mnam kua tavgo he korsang na,
> ko pa ngorsang to a miktiek, endo
> koma nho orom ko vanam dok kam
> ngae kais ko nguak kir kim ilaro
> imuo, yin kam karkar mang ngar
> hak.'

[37] Vanang mu vokom na. Ma te, enangthe
tennik, e Devit mruo tmur hover kaes to
E Nut Thim Orom Ka Msasaen kam mrua
mon te, 'Kaldaip to en' tok, va nngia ko
o pattermia kmo pos ngam kaekon kim a
hipun to e Devit karo rhek mruo kam le
kmon Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
te, en gi kaes to mkor a hipun to e Devit?"

E Yesus ta keknen ngang ngar tok va o
mumu ho laol ruk ngta vle ko tok ngat ho
mi kut svil hak kam ngan e Yesus karo rhek
ko ngat mia mgae ngang ngar hak."

Mguak Ngangreal Ngang Nguk Mang O Pattermia Kmo Pos
(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

[38] To e Yesus ta patter mar kngae orom
o rhek ruk endri kat te, "Mguak ngangreal
ngang nguk mang o pattermia kmo pos ko
mar ngam mrua hover mar mrua kam sreng
orom o it ruk ngat ngae gia rarip ku he
kpunpa ormar ko pum o mia ngaro kerok.
Ii, va mar ngam mrua khenam mar mruo

ma mmok ngang o mia ko po pnes, he nang
o mia kam hover singni ngang ngar ko pum
nglenar ngo kerok. [39] Va mar ngma sovet
kam mrua kakansgum mar mruo kam lol o
ngorsang ruk o mia ngma nho orom mar
ko mo pnes va endruk kun mnam o Yuda
ngaro rektor ruk kam rere mnam mar kat.
[40] Va ngma kauyang o tahek he klikim mar
kun mnam ngaro rektor mruo, nang kle klol
o rektor ruk endruk ngang ngar mruo vat.
Va ngam ngorom a hoger ngaro ngarkie
khogerik ko pum o mia ngaro kerok, he
nang klenar kam gia vokom mar tok to le
kanprim mar. Ii, o mia ruk ngat kaenang o
pattermia kmo pos tok, her endruk E Nut
ner ho mi ktua monik kim o ho kapnes ruk
lho vankue hak ngang ngar arhe kir kim o
kapnes tgus hak."

A Tahek Tngam A Nngiar To E Nut Ta Sirei Mang

(Lk 21.1-4)

[41] E Yesus ta vle kun mnam E Nut ka
maksien vop to le korsang he ka nho rkieng
ka ngaelpas, endo o mia ngma ngam ngaro
nngiar ngang E Nut kun mnam. Ta vle ko
tok he kvokom a mumu ko ngta mopatap
kam ngam o krek kun mnam. Ii, tvokom
endruk ngakro vu gol ko ngata sovet kam
ngam ngakro krek laol kun ma ngaelpas to
endo. [42] Vanangko tvokom kat ko kela a
tahek langto ko en ho mi kut nop o krek
ngang hak ko ta kol kelo kre ruk lo svel he
kpis to vrua ngam min kun ma ngaelpas
kat.
[43] Tvokong tok, to kvaeng kalngunes ko
kim he khavaeng ngar te, "Kua mien ngang
nguk te, a vlom to enda tngam ka nngiar
kun mnam a ngaelpas tho mi kut kir kim
o mia tgus ruk endri hak [44] ko mar tgus
ruk ngta nngiar ngang E Nut, ngat gia
vethas orom ngakro vu gol ngarkero gi
mhetor mnam mar ruk ka ho vuvurgem
hak. Vanang a vlom to enda, ta kle ho mi
ktua nngiar ngang E Nut orom kelo kre ruk
ennginduk ko tmia rum kim ennginduk tre
kpas kmin kmenkim o ol ngang ormin."

13

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Nut Ka Maksien Te, lRom Ngara Memget

(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

[1] E Yesus ther ottek kun mnam E Nut ka
maksien to kalkayie langto ta kalpak kim o
rektor ruk ngat eharom mar orom o krek
he kngam a maksien to endo ormar. Ta re
te, "Pattermia, vokom o krek ruk endri ngat
sim kut tetgem mar kmeharom o rektor ri
lvu yar hak."
[2] Va e Yesus tkoripang te, "O rektor ruk
lvu yar ruk endri ko muta vokom mar tete,
koknaik nong ke vur kre tang hak mnam
mar ner kais kam kta kru kuon mang kaela
ngang kat e, ko o mia ngara pis kmemgetik
tgus krum kim mar hak."

A Kolkha To A Kser Kim Karo Ngaelmir

[3] Kam ngae, to e Yesus tkorsang kuo kim
ke vul to e Olip to ngkun kut he ka nho
rkieng E Nut ka maksien ko ta vle ku. To
kalngunes ruk e Pita, e Yems kre Yoanes
va e Andru ngata mnganang ko mar tuk
te, [4] "Ngola, havaeng ngor na te, mnam
ani kolkha to msim ilaro rhek ngar kael
mit mnam? Va a kolkha to endo karo ni
ngaelmir ruk ngaka ktar kpis, he E Nut
kmaottam ilaro rhek kat?"
[5] Va e Yesus ta kle khavaeng ngar mang a
kolkha to a kser kim te, "Mguak ngangreal
ngang nguk tete matok o mia ngara vraik
ormuk petgim dok. [6] Ko ktar mang a kolkha
to a kser kim kam pis, o mia kavurgem
ngara pis he mur kaelel mar mruo orom
kua munik. Ngara pis tok, he langto langto
ner mrua havae mang en mruo te, her en
arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.
He enang tok, o mia ri la ppiagar ngara
vraik orom o mia kavurgem. [7] Ii, va ktar
mang a kolkha to a kser kim kam pis kat,
mguera ngan o ngaus ngaro muktim va
mguera lol o rhek pa nghek mang o ngaus
kat. Pu tok, vanangko mguak ngangreal
ngang nguk kam lua gor, ko o tgoluk ruk
endruk ngaka ktar kpapagis mang a kolkha
to a kser kim. Vanangko a mi kolkha to
endo ngnok vop. [8] Ko o mhetor kavurgem
va o serppak kavurgem ngaka ktar khop na,
he kmo sir malngaeng ngar mruo na, he
kmo kir mo kmar. Va a vang nera vle kun
mnam o mhetor kavurgem va a koot naka
khikher o marhok kavurgem klik kat. Ii, o
ngaelmir ruk endri ngta vle te, a kolkha to
a kser kim karo gi ngaelmir gi enang ko a
vlom kalyie nam kaimim kmel a ngaelmir
ngang te, ka kolkha to kam llues ta pis he.

[9] Ii, mnam o kolkhek ruk o ngaelmir ruk
endri ngak pagis, mguak ngangreal ngang
nguk mruo ko o mia ngar kael muk ko
maktiegom endruk ngma vongnek kim o
rhek, va akuruk ngar kaimim muk orom
a khap kun mnam o Yuda ngartaro rektor
ruk kam rere mnam mar. He enang tok,
mgua hera polger o rhek mang dok ngang
ngar her ko tok arhe. Ii, va ngar kait muk
ka srim muk ko kim o taven va ko kim a
gavman ngalmialaol kat gi ekam ko mut kor
mnam muk mang dok. He her mula venloot
to arhe, muk kam polger o rhek mang dok
ngang ngar. [10] Enang tok, o vrong rhek tgus
ngaka ktar kngan a knovvur na, to endo yek
a kolkha to a kser kim nak pis.
[11] Ii, o mia ngara srim muk ko pum mar
enang tok, vanangko ktar mang tok, mguak
or kam vua papat mang oni rhek ruk mguak
polgerik mang dok ngang ngar. Ko oni rhek
ruk mguak polgerik mang dok, E Nunu A
Totur ner kle yek kaen o rhek ruk endruk
mnam muk. Ko mnam ke venloot to endo
msim her E Nunu A Totur to arhe ner mur
kaelre ko vgum muk enang tok orom o rhek
ruk endruk.
[12] Ii, o mia ngar kaeharom tok ngang
nguk, ko si o moornopeik mruo, va o mot-
ter mruo ge, ngar mur kael mar mruo ge
maktiegom o mia kmim mar kngam mar
o yoror. Va o ngnes kat ngar kle klaut
mang ngaortek ngaornek kat kmel mar ko
maktiegom o mia kmim mar kngam mar
o yoror. [13] He enang tok, o mia kavurgem
ngar kaelat muk ekam ko mut kor mnam
muk mang dok. Vanang endo nak matnge
vgum o vnek he kle kor mnam en mang
dok ge, kngae kais mnam a kolkha to a kser
kim msim, E Nut nera sulgim en he kaen a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang."

A Kolkha To O Mia Ngara Rum Kim A Rengmat To E Yerusalem

(Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

[14] "To mguera vokom E Nut ka imuo,
endo nera likim o mia kun mnam E Nut ka
maksien, ko nak pis ksir kun mnam E Nut
ka maksien ko tok ko E Nut tlua tting mang
en kam sir ko. (Vanang muk ruk muta him a
hor ta, mgua sim ktua ngangam kmuk ekam
o rhek ri na!)
Ii, mnam a kolkha to muk ruk ko mYudea
mgua re kvokom endo ko nak sir ko tok,
va mguak ngoropok kgegerap ngoguon kio
vlik. [15] Va endruk ngta vle ku mnok ko ma
ngoumi, ngak or hak kam kta vaik ngogun
ma rek kam momlom kat. [16] Ta vle enang
tok kat ngang endruk ngta vle ko gunkas ko
ngak or kam kat kaeknik ngok mrek kam lol
ngaro it kat. [17] Ii, va suvrum kekhengol ruk
ngakro namtor va endruk ngat gia mmeng
ngles vop mnam o kolkhek ruk endruk kat.
[18] He ekam tok, mguak kaurur kim E Nut te,
o kolkhek ruk endruk nga lua pis ko mnam
a ven, he nang muk kam lua kar va ngaelaut
ka gu kun ma kernonhommok to endo. [19] Ko
mnam o kolkhek ruk endruk a kervavle
alaut hak nera vle. Va a kervavle tang ko
tennik ko E Nut ta kueng a mmie kngae
kais mang tete, va si tang koknaik koknaik
ner lo kaiser endo enda hak. [20] Vanangko
E Nut ner kait kokonor o kolkhek ruk en-
druk. Ko enangthe na re lo kait kokonor
mang ngar, va nong a mhel tang hak to
ner kais kam vle. Vanangko E Nut ner
kait kokonor mang ngar, ekam ko ta pat
mang kalngunes ruk tmur re pum mar kam
vle ngang En mruo, kam hong ngar pum a
kernonhommok to endo. [21] To enang tok,
enangthe tang nak pis mnam o kolkhek ruk
endruk he khavaeng nguk te, 'Mu nho na,
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen enda
he,' i o 'en tko gut ho,' va mguak or kmor
mnam muk mang o rhek ruk endruk. [22] Ko
o propet ruk la ppiagar ngara pagis kar
endruk ngara ppiak kmel mar mruo te, E
Nut Thim Mar Orom Ka Msasaen. Ngar mia
papagis orom o ngaelmir ruk kam reim sor
mnam o mia kam mi ktua krong o mia ngaro
vrongtok kam vraik orom kavurgem mnam
mar. Va si endruk E Nut tmur re pum mar
kam vle ngang En mruo kat, va o kermia
ri ngar kaegom kam krong ngaro vrongtok
he ka vraik orom mar kat, gi enangthe nga
mi kais. [23] Yu! Ko hera havaeng nguk he
mang a kolkha to endo karo ngaelmir ktar
mang ngar kam pagis. He ekam tok, mguak
ngangreal ngang nguk mang ngar."

A Kolkha To Msim A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Nera Kser Kim Kpis Mnam

(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

[24-25] "Vanangko gi ko pekam a kernon-
hommok ko nera vle enang tok,
E Nut nera rpem a volkha kakro serp-
pak orom o ketor he ngara harapeet

kun kuon kia gan va a kolkha nera
tep. Va a kenho ner lo kta mmok kat
e.
[26] To endo yek, o mia ngar mia vokom
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha ko nera
pis mnam o varhek orom kla saen va kla
serppak. [27] To ner kle kmeng kakro engyel
kam ngae mnam a mmie karo ngaitngol
tgus kam kakaum endruk E Nut mruo tmur
re pum mar kam vle ngang En mruo ngok
matgiang kam ngae krurum a mmie karo
ngaitngol tgus hak."

A Koka To Mang A Ho To A Pik Ta Keknen Mang A Kolkha To A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Nera Kser Kim Kpis Mnam

(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

[28] "Mu vokom a ho to a pik he kol a papat
mang na. Ekam ko nam re kuur va mum
hera mnor te, o, ka venloot to kmel rehi
mnam ketasuo kam pis he. [29] Mare! Her
gi enang tok kat arhe, ko mgua re kvokom
o ngaelmir ruk endruk ko ngaka ktar kpa-
pagis enang tok, va mgua hera mnor kat
te, he ketasuo he A mhel To Nkong Man
Ma Volkha en kam pis kat ko ngnok va
ngaelaut ka gu he. [30] Ii, kua mien ngang
nguk te, o mia nga main to enda tete, ngat
lo kais kam yor vop kais ko E Nut naka ktar
kaottam o ngaelmir ruk endri, mar kam pis
pis lmien na. [31] Ii, a volkha kar a mmie
nginera loloong, vanang kuaro rhek ngat lo
kais kam loloong hak."

Nong A Mhel Tang To Ta Mnor Mang Ani Kolkha To Msim A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Nera Kser Kim Kpis Mnam

(Mt 24.36-44)

[32] "Vanangko a kolkha to a kser kim, nong
a mhel tang hak to ta mnor mang ani marot
to, i o ani vlemas to, i o ani kolkha to
lsir A Mhel To Nkong Man Ma Volkha nera
kser kim kpis mnam. O engyel ruk man
ma volkha kat va si A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha to dok mruo kat ngot lua mnor
mang ani kolkha to lsir kat e. Gi E Titou
tuk to ta mnor. [33] He ekam ko a kolkha
to enda nera pis pangnaom muk tok, va
mguak ngangreal ngang nguk he sim kut
kaelel kuo mang nguk mang kam paneng
ko mut lua mnor mang a ni kolkha to msim
nera pis mnam e. [34] Ii, a kolkha to A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha nera kser kim kpis
mnam nera vle enang ko a mhel langto ta re
kam ngae kpunpa ko ma mhe langto ko yok.
Ko ta re kam ngae vanang ta ktar el karo
reha ko maktiegom langto langto mnam
kalngunes, nang kael tang ko va gudor kam
nho mang ka rek. To mar ngata nho mang o
reha ruk mkor ngalaip, nang en thera ngae
kpunpa kun mnam a mhe langto ko yok.

[35] Gi kmikkiem enang tok kat, mgua sim
kut kaelel kuo mang nguk he ktoot enang
tok kat arhe ko muk kat mut lo smia mnor
mang ani kolkha to a rek kteit nera kser kim
kmeknik mnam. Mgua smia toot enang tok,
matok nap sia kaeknik pangnaom muk ma
segain, i o ma ho segain ka ngaenvurgem, i
o ko a ngaining tkaeti, i o mo kao. [36] Vanang
suvrum muk ruk tkaeknik pangnaom muk
ko mut hivuo kmonit he. [37] A re ta ko hera
havaeng nguk orom, ko kle khavaeng o mia
tgus kat her enang tok kat te, mgua smia
toot he kpaneng."

14

O Yuda Ngalmialaol Ngata Lgem O Rhek Kmim E Yesus Kngam A Yoror

(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Yn 11.45-53)

[1] Tie ma ngaelatong ko o Yuda ngma
kunngir kim A Pnes To A Engyel Tvarpaam
O Yuda Ngaro Molpou, endo ngma mon kat
te, A Pnes To Kmem A Gi Bret, o pris ruk
laol kar o pattermia kmo pos ngta vle he
ka khanang ngar kam riring a papat tang
te, nngia he o mia ngar kais kam vur kaol
ma mmek he kol a hagie mang e Yesus
kmim kngam a yoror. [2] Vanangko ngat mo
havaeng ngar te, "O-o ngruak or kmeharom
ma pnes ta e, matok o mia ngara kaum kaen
ekmor mang."

A Vlom Langto Ta Glot A Ku Kuon Malpgem E Yesus

(Mt 26.6-13; Yn 12.1-8)

[3] Kam ngae, to e Yesus ta vle mBetani kun
mnam a rek to mkor mhel to tkol a yor to
a lepra tesgun. A mhel to enda ka munik
e Saimon. E Yesus tkorsang ku mmie he
khivuo kmemik, to a vlom langto tpis orom
a ku to ngma mon te, a nat. Vanang a ku
to endo ka keik to kmenkim te sei kam grap
hak ko ngat eharom orom a ho to a nat ka
kavgot ka ye va tlua movavaik kar a tomhel
tang kat e. Va a ku to, ta vle kun mnam a
kolhi to a kre to a alabasta ko o mia ngat
hong mnam. To a vlom to enda tpis ko kim

e Yesus, pet a kolhi to endo ka keik to ka glot
malpgem.
[4] To o mia akuruk ko tok ngat hera vokom
a vlom to endo, to ngaro vurkul ngat ngae
sei kam kiin hak to ngata mo reng ngar
mruo te, "Kman ko a vlom ta tgia koham
a ku ta ti e? [5] Ko en tis kmel ngang o mia,
ngar kmenkim mkor ko ka keik te sei kam
grap he npa lol o krek kavurgem hak to le
kaenik ngang endruk ngta tu kmo tgoluk."
Ngta mo havaeng ngar tok, to kle ka psom
a vlom orom o rhek akuruk kat.
[6] Vanangko e Yesus ther le kaekon ngang
ngar te, "Mu orim! Mut lo kais kam rere
pum a vlom to endo tok e! Ko en teharom
a keknen to tho mi kut ya hak ngang dok.
[7] Mguak orim ko tok, ko endruk ngma tu
kmo tgoluk ngara vle mo kmuk lhok ge
he muk kam turang ngar kmikkiem mularo
svil. Vanang dok, ngor lo kta vle mo kmuk
lhok kat e. [8] A vlom ta teharom kta ngaeha
to kmiser en mruo ge, ko ta glot a ku to endo
kuo malpgem dok tok. He enang tok, tkael
a lte ormok kam pungnim kua vok enang
tok arhe, mar kmeguyang dok he. [9] Kua
havaeng nguk lmien te, mnam oni mhetor
tgus ruk mo mmie ko o mia ngak polger o
rhek ruk mang a knovvur va o mia ngar kta
havae mang a keknen to a vlom ta teharom
ngang dok tete, o mia kam kuvi mang kat
kam vokong en orom."

E Yudas Ta Tting Mang O Krek Kam Hortgi Mang E Yesus

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

[10] To gi mnam a kolkha to endo gi, ngaela
langto mnam o aposel ruk loktiek hori
orom alomin ka munik e Yudas, endo
nkong mIskariot thera ngae ngok kim o pris
ruk laol kmel ka papat to kam hortgi mang
e Yesus he kael maktiegom mar. [11] Ngata
ngan e Yudas karo rhek to ngata sei kam
sirei alaut mang. To ngat kaenserpgam ka
papat to kmenkim orom o krek. To e Yudas
ther kaelha kam vur kael onit ngang e Yesus
en kam mas orom he kael ko maktiegom
mar.

E Yesus Kar Kalngunes Ngta Kunngir Kim A Pnes To Ngma Mon Te, A Engyel Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou

(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14; 21-23; Yn 13.21-30)

[12] Kam ngae, to tie ma palngaem, o Yuda
ngam kaem a pnes to ngma mon te, A Gi
Bret. Vanang mnam a pnes to endo ngam
kaim o sipsip ruk o sital kam mur kael pat
kim mar mruo mang ko a engyel tvarpaam
o Yuda ngaro molpou ruk tennik. To e
Yesus kalngunes ngat kaol ngok kim to ka
mnganang te, "Ngola, ya svil mang ngor
kmelel mo kim o olngaemik mnam ani mhe
to, yin kam kunngir kim a kolkha to A
Engyel Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou?"
[13] To e Yesus thera meng klo kaloyie
aloruk he khavaeng ngin te, "Meak ngae
mYerusalem he mera horong a ngokol
langto ekam a ngaelaut ko tiniram ka ye
he ktolpum ngok mrek. Mea her kaikkiem
her endo arhe [14] ngok mnam ani rek to nak
vaik mnam. Meak pis khavaeng a rek kteit
te, 'E Pattermia ta svil kam kunngir kim
a kolkha to A Engyel Tvarpaam O Yuda
Ngaro Molpou kar kalngunes. Va ta svil
kam mnganang yin te, ila taban to mkor o
gunmia nam, mor kmelel mo kim o ol kun
mnam?' [15] Meaka mnganang tok, yek en ner
mrua khenam ka rek ka taban to kuon mail
ko ngat pasrengem he sim elel o ngorsang
va a psen kun. To mea her kaelel o ol ko
mnam a taban to arhe."
[16] Te smia papsim min tok knop, to ngint
hera ngae to kpis mang a mhel to endo her
sim kut enang ko e Yesus tpapsim min tok
arhe. To ngint her kaelel mo kim o ol ko tok,
mar kam kunngir kim a kolkha to endo.
[17] Ngint kaelel mo kim o ol knop, to a
kolkha ta vaik he, to e Yesus kar kalngunes
ruk loktiek hori orom alomin ngata ngae
kpis kun ma rek to endo, to her korosang
kam her kaemik he.

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Yudas Ko Nak Hortgi Mang

(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14; 21-23; Yn 13.21-30)

[18] Ngat korosang he khivuo kmemik, to
e Yesus thera havaeng ngar te, "Kua mien
ngang nguk te, langto mnam muk ruk mut
kaemik kar dok tete nera hortgi mang dok."
[19] Tre tok, to kalngunes ngate sei kam
mrua mrung ngar mruo hak. To langto
langto mnam mar tkaelha kam mnganang
te, "Ngoldaip, nok ya re mang dok vor?"
[20] Va e Yesus tkoripang ngar te, "A mhel
to ta vasgem ka bret ka mhe kun ma plo
kar dok, her endo mnam muk ruk loktiek
hori orom alomin arhe nera hortgi mang
dok. [21] Ii, nera hortgi mang dok, gi enang

ko A Mhel To Nkong Man Ma Volkha nak
yor kmikkiem gi enang ko E Nut karo rittiek
ngata ktar khavae mang tok. Va si enang
tok, suvrum kela to nera hortgi mang dok,
ko tmi ya hak enangthe knan nap lo kol.
Vanangko tho mi kut kernonho hak ko knan
tkol he, ko nera kol a kapnes vgum E Nut
pum ka kerkeknen to endo."

E Yesus Ta Pakvom A Ngaemik To Kam Mur Kael Pat Kim Mor Mang Ka Yor Ko Ta Tootkinre Mang Ka Yor Orom

(Mt 26.26-30; Lk 22.15-20; 1Kor 11.23-25)

22 Phevgom e Yesus kar kalngunes ko
ngata hivuo kmemik, e Yesus thera kol
a bret langto to kanprim E Nut mang to
kommen he kaisis kim kalngunes to kreng
ngar te, "Mgua kol a bret ta. Kua vok ta
arhe."
23 To ther kle kol a kolhi orom a ye to
a vaen vat he kanprim E Nut mang to
kaen ngang kalngunes to mar tgus ngat ivie
mnam.
24 To treng ngar te, "Kua gidiel ta arhe to
nera ksuk mang o mia tgus, endo E Nut ta
sir malpgem kmel ka mokpom kar o mia
orom. 25 Ii, kua mien ngang nguk kat gi
te, kmelha tete, ngor lo kat kaiviem a ye
to a vaen ta kar muk kat e, kam ngae kais
ko ngurer kta kaum kat kmiviem endo a
gunngar vat kam tuur mnam E Nut ka pnes
to orom endo nera kpom mnam a kolkha to
ka tavgo nak komor o mia tgus."
26 Ngat kaemik knop, to kael a kni langto
to her kottek to ka grap ngoguon kim ke vul
to e Olip.

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Pita Te, Nera Klai Mang

27 To ko tok kia vul to e Olip, e Yesus
thera reng kalngunes te, "Muk tgus mguera
kpom klaem petgim dok kmikkiem enang
ko E Nut karo propet ngta ktar kaittiek
mang nguk tok gi te,

'E Nut nera tgem o sipsip ngar teit he
ka valngan to orom o sipsip ngara
ngorpok petgim.'

28 Vanangko ko pekam ko E Nut nak hover
dok petgim kua nnak, ngora ktar mang
nguk kam ngae ngok mGalili."
29 To e Pita thera hop ku he koripang te,
"Dok ko ngae ho lo kais hak kam ngorpok
parem yin e. Si enangthe kolenar tgus
ngak ngorpok parem yin vanie, vanang dok
nove!"
30 Va e Yesus ta kokheng e Pita kam reng
te, "O-o, Pita kua mien ngang in te, gi ngka
masegain ta, ktar mang a ngaining kmeti
ngira klai mang dok kngam ngkorlotge te,
yi lua mnor mang dok."
31 Va e Pita tkut kaesik he kaur gi kmori-
pang te, "Si enangthe ngua ngae sia yor kar
yin va kho lo is hak kam klai mang in e."
To e Yesus kalngunes tgus ngata kol vgum
e Pita kam reng en tok kat.

E Yesus Ta Ngarkie Mnam A Loot To Ngma Mon Te, E Getsemeni

(Mt 26.36-46; Lk 2.39-46)

32 To e Yesus kar kalngunes ngata ngae
kvaik kun mnam a loot to ngma mon te,
e Getsemeni. To e Yesus thera reng ngar
te, "Mguak korsang mo na, nang dok ngora
ngae he kngarkie." 33 To ther gia nglum e
Pita va e Yems kre Yoanes, to endo he, a
vnek alautar hak tkaelha kam kerngorom
ko karo papat ngat ho mi ktua kervavle hak.
34 To thera reng ngar te, "O-o, a mamrung
a ho lautar hak tho mi ktua kokol dok he.
He tre kmim dok, kngam dok hak. He ekam
tok, mgua gia vle mo he kaennei he ktoot."
35 Tre tok, to her vur kael a long mang
ngar to ka kru ka vham oguon mmie to
kngarkie ngang E Nut te, enangthe ka papat
ngang ngnok vop, va nak pet ke longmok to
tre kam kol, endo orom la vut to orom ka
yor. 36 Tngarkie ti te, "Yoko dok gi, Titou-o,
ilaro papat ngat kais mang o reha tgus yin
kmeharom mar. He ekam tok, ngia pet la
vut to enda orom kua yor to tre kam kol dok
vanie. Vanangko ngior kam kokol ekmok e,
ngiak kle va kaikkiem ila svil mruo ge."
37 Tngarkie tok knop, to her kaeknik ngok
kim kalngunes ruk korlotge he kvotgem
mar ko ngat her onnit he. To treng e Pita
te, "Ngola, nngia orom muk korlotge, he
mut lo vur kais kam vur kaennei he ktoot
gi? 38 Vanang mguak mrua toot mang nguk
mruo he kngarkie, muk kam lo mrua ngam
muk ekam o kerkeknen ruk ngam kaegom
muk. Ko muma serppak mang kmikkiem
mularo svil ruk kmeharom o keknen ruk
lyar, vanangko mularo pkor ngaro svil ruk
ngam kaenen muk kmeharom o kerkeknen
ngam kle khos kim mularo svil ruk kme-
harom o keknen ruk lyar."

39 E Yesus treng ngar tok, to ther kta
parem mar kat kngam nglomin kam kta
votam karo ngarkie ruk kat ge. 40 Ta kta
ngarkie tok knop, to her kat kaeknik ngok
kim kalngunes va pis gi kta votgem mar kat
ko a kenap alautar te ho kvurvrum mar hak
he ngat ho ngae onnit ngae hak. Va ngat
hop, nang gia vongnek kim ko nop o rhek
ngang ngar kmoripang e.
41 To ta vle tok kat kam ngam ngkorlotge
mang kalngunes ko ther kaeknik kpis mang
ngar to her kta votgem mar kat he kreng
ngar te, "Ngola, mut le kaol kam pis sim
konit vat? Tis he, ko her ke longmok
ta arhe ngang endo kam hortgi mang A
Mhel To Nkong Man Ma Volkha kmel dok
maktiegom o mia ruk ngam kaeharom o
kerkeknen. 42 Mu hohop he, he mu sor kim
na. A mhel to kam hortgi mang dok, enda
he. So mor he ngor khorong."

O Yuda Ngalmialaol Ngta Kapom E Yesus
(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Yn 18.3-12)

43 E Yesus ta rere vop, nang endruk loktiek
hori orom alomin ngaela langto mruo to e
Yudas, tkaol orom a rkan langto ko ngata
pis ko kim e Yesus he. Ngta pis orom ngakro
komtok va ngakro kier ko o pris ruk laol va
o pattermia kmo pos va o Yuda ngalmialaol
ngat her meng ngar enang tok arhe.
44 Vanang endo thortgi mang e Yesus ta
ktar keknen ngang ngar mang a ngaelmir
to mar kam mnor mang ko ner pis kae-
harom ngang ko thavaeng ngar te, "Mguak
vokom dok ko endo ngua pis ko kim he
vrua pum ka volha kam mrung tok, va her
endo arhe. Mguak marer kpis to kpuung
mang he kapom ktoot mang kam ktong
kngorom." 45 To endo he, e Yudas ther gia
ngae lsir rkieng e Yesus to hera kvam te,
"O, Kolaip." va vrua pum ka volha kam
mrung enang tok. 46 To a rkan to endo ta
murmur mang e Yesus koleng singni mnam
he kapom. 47 Ngata kapom, va vgum e Yesus
kalkayie langto ta sir ko vanam e Yesus ko
ther gi kait ka kom ku her gia ngam mang o
pris ruk laol ngalaip kalkayie langto va her
gi kser ka ngaela ka pun kpet hak.
48 Vanang e Yesus ta le kreng a rkan te,
"Ngola, nok pathe mut vua kokho orom
o komtok va o kier kngae mang dok kam
kapom dok enangthe dok a mhel to koma
kaenpgam o mia kam kaum kaen ekam
lRom he kaus kar mar vor? 49 Vanang mo
kolkhek tgus kom her gia patter o mia
ma mmok ko mnam E Nut ka maksien, va
mum lua re kam hera kapom dok ko tok?
Vanangko mguaka kapom dok vanie, ko E
Nut nak kaottam karo rittiek, mar kam pis
lmien kmikkiem gi enang ti arhe." 50 E Yesus
ta rere tok knop, to kalngunes tgus ngat
hera ngorpok kparem.
51 Vanangko kalkayie langto tgia kokomor
orom a gi yet tuk to ka keik ta grap, ta
pepem mar orom e Yesus. He a rkan ngat
re ka kpom en kat, 52 vanangko ngat gi kpom
ka yet khalger kuo mang to tgia ngorpok a
gi mit, vanang ngat gi kpom mar ko a gi yet.

E Yesus Ta Sir Ko Kim O Yuda Ngar Ke
Murgun To Nma Vongnek Kim O Rhek
(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Yn 18.13-14, 19-24)

53 E Yesus kalngunes ngta ngorpok
kparem to a rkan to ta koleng singni mnam
e Yesus ngta ktong kngorom he kael ngok
kim o pris ruk laol ngalaip kun kuo mnam
ka ngoulu to klalaut ka taban to ku mnok
ko ma gi vle ko tok mnam E Nut ka maksien.
Nang o gi vrong mia ngat gia vle ku klangtar
orom. Ngat el ko tok kun kuo mnam a
ngoulu to klalaut to endo, to o pris ruk
laol tgus va o pattermia kmo pos kar o
Yuda ngalmialaol ngat kaum kam ngan o
rhek mang. 54 Vanang e Pita tgi vrua pepem
mar kngae orom e Yesus gi kam ngae kais
ko ngata vaik kun mnam o pris ruk laol
ngalaip ka rek ka mhe to ku mnok ko ma gi
vle. To ther pis kvaik korsang kar endruk
ngma toot mang a rek kam kuk pa paei.
55 To o pris ruk laol va si o Yuda Ngar
Ke Murgun tgus, endo nma vongnek kim
o rhek ngat kaim o papat kam pis mang o
mia akor kam ngam o rhek ko lserpgue kam
rere kim e Yesus ormar, nang lRom kmim
kngam a yoror. Vanangko ngat lo vur pis
mang tang ko karo rhek ngata serppak is e.
56 Ii, ko o mia kavurgem ngat sia ngam o rhek
kam ppiak mang, vanang ngaro rhek ngat
lo maenang e.
57 Kam ngae, to endo he, o mia akuruk
ngata hop he kngam o rhek ri kam ppiak
mang te, 58 "Ngota ngan a mhel to enda
ko thavae te, 'E Nut ka maksien ta o mia
ngat hover orom ngaro singni mruo, ngora
lget he lo hus kam kta hover langto yok

vat kun mnam o kolkhek ruk korlotge, a
mten to o mia ngat lo kais kam hover orom
ngaro singni e.' " [59] Ngata havae tok, vanang
si o mia ruk endri va ngaro rhek ngat lo
maenang kmis kmenserpagam a re tang
kmim kngam a yoror e.

[60] To o pris ruk laol ngalaip thera sir kun
pgegom mar tgus to ka mnganang e Yesus
te, "Ngola, ya ngan o rhek ruk ngat kaelik
kuo mang yin va nop o rhek ngang in gi
kmoripang ngar?" [61] Vanangko e Yesus tlua
svil kmekon ngang e, ther gi sir kvongnek
kim.

To o pris ruk laol ngalaip ta tger e Yesus
kam kta mngan kat te, "Lmien mang in te,
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen her
yindo arhe, i o nop gi? Va E Nut To Nma
Ngamyammok Mang O Mia, Khal to yin, i o
nop?"

[62] Va e Yesus tkoripang te, "Mare, her dok
ta arhe. Va kua havaeng in te, kmelha tete
kngae ngnik ngnik,

mguera vokom A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha ko ner korsang ko mnam
E Nut To La Vu Ngaurar Hak ka
miktiek. Va mguera vokom kat ko
nera kaol kpis kun kuon ma volkha
orom o varhek."

[63] O pris ruk laol ngalaip ta ngan ko e
Yesus ta re tok, to thera hop ekam karo it
to kommenik kam polger ka ngaesik, to kre
te, "Ngrua lo kat kais kam kta vae mang o
mia akor kam pis kam ngam o rhek mang
kat e, [64] ko muk mruo mut mur ngan ko ther
mur kerrereng E Nut orom karo mur rhek
mruo enang tok arhe. Va muta pat nngia?
Mguer kael ani vnek to kuo mang e?"

Va ngat monik kim a yor ngang ko ngat
koripang te, tho mi kut is mang en, mar
kmim kngam a yoror hak. [65] To akuruk
mnam mar ngat kaelha kam guguspa mang
to ka kleng kalo keik kam tokim min, en
kam lua nho, to khim singni malpgem he
kreng te, "Yindo a propet ngola, ngiak mon
edim mnam mor ko tim yin!" Ngat eharom
tok, to o toot kmo mia ngata kta him singni
malpgem kat.

E Pita Ta Klai Mang E Yesus
(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Yn 18.15-18, 25-27)

[66] E Pita ta vle ha ku mnok vop kun mnam
o pris ruk laol ngalaip ka ngoulu to klalaut
ka taban to ku mnok ko ma gi vle, va a vlom
langto nam kaeha ko tok tgi kaol ngok kim
he [67] kpis vokong ko ta kuk pa paei. Te smia
kellu mang ka mnor to kreng te,

"Yinda kat arhe im kaikkiem e Yesus to
nkong mNasaret kat."

[68] Vanangko e Pita ta klai mang te, "O-o,
klua mnor mang a papat to ya rere mang.
Klua mmok mang ilaro rhek e." To e Pita
te vrua kle ngogu va gudor ngku mnok [va
vgum a ngaining ko tkaeti.]

[69] To a vlom to nam kaeha ko tok, ta kta
vokom e Pita kat, to kle ho gi kaur ge he
kreng endruk ngta sisir ko rkieng kat te,
"Mare, a mhel ta, her kalkayie langto arhe!"
[70] Vanangko e Pita ta kta klai mang kat.

Ngat vrua vle, to o mia akuruk ngta sisir
ko rkieng ngata kta reng e Pita kat gi te, "O,
lmien hak he, kalkayie langto yin arhe, ko
yindo nkong in mGalili kat."

[71] Va e Pita thera koripang ngar he mur
kael a lte mang en mruo te, "Yu! Enangthe
nguaka ppiak va E Nut nak kaim dok kngam
dok a yoror. Kua havaeng nguk te, klua
mnor mang a mhel to muta rere mang e."

[72] Ta rere vop va vgum a ngaining ko
tkaeti kngam nglomin. Tkaeti, yek e Pita
ther gia pat mang e Yesus karo rhek ruk
ta ktar kpavap mang en ormar te, "Ktar
mang a ngaining kmeti kngam nglomin,
ngira klai mang dok kngam ngkorlotge te,
yi lua mnor mang dok." E Pita ta pat mang o
rhek ruk endruk to her gia polger karo reti
laut he.

15

Ngta Srim E Yesus Ko Pum E Pailet Kalo Keik
(Mt 7.1-2; Lk 23.1-5; Yn 18.28-38)

[1] Kam ngae, to hop tie marot msim o
Yuda Ngar Ke Murgun to nma vongnek kim
o rhek, endruk tgus o Yuda ngalmialaol,
va o pris ruk laol va o pattermia kmo pos
ngat kaum he ka lgem o rhek, lRom kmim
e Yesus kngam a yoror. Ngat eharom tok
knop, to ngat kaussiem e Yesus kalo ktiek
to her kottek orom kun mnam E Nut ka
maksien he ka ktong kngorom kmel ko
maktiegom e Pailet, endo lRom ngat el kam
nho mang lYudea.

[2] To e Pailet thera mnganang e Yesus te,
"Ngola, O Yuda Nga Taven msim to yin
arhe?"

Va e Yesus tkoripang te, "Yin mruo yi her
ngae rkieng dok orom a re to endo!"

3 Thavae tok, to o pris ruk laol ngat kael
o rhek kavurgem kuo mang. 4 He ekam
tok, e Pailet ta kle ka mnganang te, "Ngola,
ya ngan o rhek kavurgem ri ngat kaelik
kuo mang yin va nop o rhek ngang in gi
kmoripang ngar?"

5 Va e Yesus tlo kta svil kmoripang en kat
hak. He ekam tok, e Pailet te sei kam mrua
sor mang he.

Ngta Monik Kim A Yor Ngang E Yesus
(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Yn 18.39-19.16)

6 Vanang mnam a pnes to endo ko o
Yuda ngma kunngir kim mo pnes tgus, o
Yuda ngalaip ko en a Rom, nam kaikkiem a
keknen to kam hong a mhel tang kun mnam
a hengor, en kmeknik ngok kim o Yuda,
ko o Yuda mruo ngam mrua mon ngang
lRom, mar kam hong petgim a hengor. 7 Va
mnam o kolkhek ruk endruk lRom ngat el a
mhel langto ka munik e Barabas kun mnam
a hengor kar klenar ruk ngat kaenpgam o
mia kam kaum kaen ekam lRom he kaus
kar mar. He en tim a mhel langto kngam
a yoror kun mnam a kolkha to o mia ngat
kaus kar mar. 8 To o Yuda ngat pis kaum
ko kim o Yuda ngalaip to e Pailet, va e
Pailet thera mnganang ngar kam mon a
mhel tang ka munik kmikkiem a keknen to
endo kam hong a mhel langto ngok kmar
mo pnes tgus.

9 E Pailet ta pe gia mnganang ngar te,
"Yu! Muta svil dok kam hong muk ruk O
Yuda Mula Taven ngok kmuk?" 10 Ta pe
gia mnganang ngar tok, ekam ko ta mnor
mang lYuda ngalmialaol ko ngam kaesik
ngang e Yesus, he ekam tok, ngat kael ko
maktiegom mruo. 11 Vanangko o pris ruk
laol ngat kaenpgam a mumu kam kle va
ka mnganang e Pailet kam hong e Barabas
ngok kmar.

12 To e Pailet ta kta mnganang ngar te,
"Vanang ngua kanker e Yesus, endo o mia
ngma mon te, O Yuda Nga Taven?"

13 Va ngat koripang te, "Krong orom o ot
kvat engnang a ho!"

14 To e Pailet ther kta mnganang ngar te,
"Kman? Muk mruo mguaka ktar khavae
mang ani kerkeknen to msim teharom!"

Vanangko a mumu ta kle va ho gia vui
klik hak te, "Krong orom o ot kvat engnang
a ho!"

15 He ekam ko e Pailet ta svil kmel longeik
ngang a mumu, ta le khong e Barabas ngok
kmar, nang kreng a rkan kam kirmekon a
khap mnam e Yesus. Ngat pis kirmekon
a khap mnam knop, to e Pailet ther kle
kael ko maktiegom endruk ngma kar va
tomten, mar kam le ka krong orom o ot kvat
engnang a ho.

Ngta Klel Orom E Yesus
(Mt 22.27-31; Yn 19.2-3)

16 To endruk ngma kar va tomten ngta
ktong e Yesus he kpis kvaik orom kun
mnam a ngoulu to klalaut to mkor lRom nga
ngaomevek ngalaip. To ngat hera vaeng
nglenar tgus ruk kun mnam nga rkan to
endo kam kaum ko kim kat. 17 To ko tok,
ngata kaum to hera kuit pum, nang kle kae-
genkar vat orom a yet to a svel, enang endo
o taven ngam kaegenkar. To ngat hera lum
a vlak he ka llim kuon malpgem. 18-19 Ngat
eharom tok, to langto langto mnam mar
ngat kaelha kam tubulkek ku penharom to
kpetpet o rhek ngang kam klel orom kam
reng te, "O Yuda Nga Taven to yinda arhe!"
Va ngata him a khap palpgem va kguspa
mang kat. 20 Ngat klel orom tok knop, to
ngat le khong a yet to endo, nang kle kat
kaegenkar orom kta yet mruo. To ngat hera
ktong kngorom kngae ka krong orom o ot
kvat engnang a ho.

lRom Nga Rkan Ngta Krong E Yesus Orom O Ot Kvat Engnang A Ho
(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Yn 19.17-27)

21 Ngata ktong kngorom e Yesus ekam a
ngaelaut, to ngta ting kim a mhel langto
ko tottek ko ma lootpgeik he kaeknik ngok
mrek. A mhel ta ka munik e Saimon to
nkong mSairini. En e Aleksanda va e Rupus
ngin teit. Tottek ko ma lootpgeik he re
kmotter mar, vanang endruk ngma kar va
tomten ngat hera kol a hagie mang kam
sopong en kam tolpum e Yesus ka ho to
kmoreker kuon. 22 To ngta ktong kngorom e
Yesus to kpis ko mnam a mhe to ngma mon
te, e Golgota. (Vanang a munik to e Golgota,
ka pun ta vle te, "A mhe to ta nho enang a
mhel ka lpek ka kolhi.") 23 To ko tok ngat kol
a ku langto ngma mon te, a miir, endo ngat
eharom orom a ye to a vaen ka mten to ngat

mo vavaikar kar a lkiet ka ye langto to le
kaegom kmen ngang. Vanangko tlo iviem
e.
[24-25] Tie marot vop, va endruk ngma kar va
tomten ngata krong e Yesus orom o ot kvat
engnang a ho ko tok. "To ngat le ka khanier
kam kir mo kmar kam mnor te, edim mnam
mar kam kol langto langto mnam karo it.
To ngat kaisis kim karo it enang tok."
[26] Va kuo malpgem ko engnang a ho ngat el
o rhek ruk ngta mon en ormar te,

"O YUDA NGA TAVEN TA
ARHE."

[27] Vanang, ko vanam e Yesus ngta krong
alo ngauruvik aloruk orom o ot kvat min
ko engnang ngintalo ho kat. Langto ko
vanam ka miktiek va langto ko vanam ka
ksienga. [[28] Gi enang tok, E Nut karo rittiek
ngat pis lmien orom e Yesus ko ngat havae
te, "En nera kol a kapnes to o ngauruvik
ngma kol enang tok kat."] [29] Nang o mia ruk
ngam kaol ekam a ngaelaut ngam kaol va
ngma kirhek ngang e Yesus he kaerer ngaro
lpetuk kim he ka klel orom te, "Oho! Yindo
ima havae te, ngira lget E Nut ka maksien he
gi kta hover mnam o kolkhek ruk korlotge,
her yinda arhe? [30] Te yin he, mur sulgim yin
mruo ko tok he grung ngku kuon petgim a
ho to ngata vat yin ko engnang."
[31] Va o pris ruk laol kar o pattermia kmo
pos ngta kol a klel orom gi enang tok kat
kam mo reng ngar mruo te, "Te en nma
sulgim o mia akuruk, vanang kman ko tlo
kaeharom ngang en mruo tok? [32] He nong
lIsrael Nga Taven to en gi? Va enangthe
lmien te, en Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen msim, va npa grung ngku kuon
petgim a ho to endo ko pum nguaro kerok,
yek ngrera kor mnam mor mang en vgum
tok."
Va si alo ngauruvik ruk ngta krong ngin
orom o ot kvat min engnang nginalo ho
ko vanam e Yesus kat, va min tgus nginta
kirhek ngang gi enang tok kat.

E Yesus Ka Ngaung Ta Mtiet
(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Yn 19.28-30)

[33] Pkolkha vop, va vgum a slommok ko
ther gi pis pgeik komor a volkha va a mmie
tgus kngae kais ma vlemas. [34] To rkieng ko
a slommok tre kam nop ma vlemas, E Yesus
ther kael ka ktui orom ka re mruo te, "Eloi,
Eloi, lama sabaktani." To kam hortgem ka
re to endo ka pun ta vle te, "Nut-o, Nut-o,
yindo kom kor mnam dok mang in, kman
ko ya ksir petgim dok?"
[35] Vanang o mia akuruk ngta sisir ko tok,
ngta ngan ko thavae tok, to ngata havae te,
"Mu vokom na, ta munik kim e Elaisia vor."
[36] To langto mnam mar ther gia hop ku he
ksap kvasgem a paspas kun mnam a ho ka
ye to tngae gia gruk, to ta kleng ko vgum a
kerker he kngae ktuom ngok vgum e Yesus
te, en kmiviem. To thera reng klenar te,
"Ngruak or na, he ngor kam vokom te,
e Elaisia ner mi kaol kpis kam sulgim he
khong kuon petgim a ho to endo, i o nop."
[37] To e Yesus tkat kael ka ktui klik kat gi to
ka ngaung thera mtiet he.
[38] Tyor tok, va vgum a yet to nam kaeltoot
mang E Nut ka maksien ke rek Ka Taban To
A Ho Totur Hak ko ther gi kommenik kam
ngam ko vgum kalo gu tgus he kael kalo kae
alomin. [39] To lRom nga ngaomevek ka rkan
langto kalaip tvokong ko E Yesus tyor enang
tok, to thera re te "Ai, ho mi kut lmien hak
he, a mhel to enda her E Nut Khal Msim ta
arhe."
[40-41] Vanang lraip akuruk kat, endruk
ngata mokpom kar e Yesus ko mGalili he
kaikkiem kmelha kaeha vgum ko tok, mar
ngta vrua sisir ko vur hagenmok mang
he ka vle kvokom mar orom. Lraip ruk,
ngta sisir ko tok, mar e Maria to nkong
mMagdala kar kyok e Maria to e Yoses to a
molpou va knopia to ta knaek mang e Yems
ngin nan. Va e Salome ta vle ko tok kat kar
lraip kavurgem ruk ngat kaikkiem e Yesus
oguo mYerusalem.

Ngat Kael E Yesus Ka Mnes Kun Mnam A Kre Ka Nho
(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Yn 19.38-42)

[42] Nangko ma kolkha to endo ko ngata
krong e Yesus orom o ot kvat engnang a ho
ta vle te, a kolkha to o Yuda kmelel mo kim
o tgoluk kam paneng a Sabat ko ketasuo en
kam vuut. To a kolkha tre kam vaik, [43] va a
mhel langto nkong mAramatea ta vle. Ka
munik e Yosep. En nma paneng Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen kam pis kat he
ka tavgo kam komor o mia tgus. Va nam
kaeha kar o Yuda Ngar Ke Murgun to nma
vongnek kim o rhek kat va o mia ngma totu
pum. E Yosep tpat mang a Sabat kat he
karo krovek ngta ngae kun mnam en mruo
kam ngae ngok kim e Pailet kam mnganang
mang e Yesus ka mnes en kam kol he kael.

44 To e Pailet ta senkrip kim e Yosep ka mn-
gan ko tlua mnor mang e Yesus te, tmi yor,
i o nop vop. To e Pailet tle kvaeng lRom nga
ngaomevek ka rkan langto ngalaip. Tpis to
e Herot ta mnganang mang e Yesus te, "Tmi
yor he, i nop vop?" 45 Tkol a re vgum endo
te, ther mi yor he, to ther le ka tting mang
e Yosep ka mngan. 46 To e Yosep ta ngae
kaenkim a yet to ka keik tvua grap he kngae
kharpeet e Yesus ka mnes kuo va ho, to le
kokomor orom. To thera kokol kngorom
to kael kun mnam ka nnak to ngat gi gnua
hong mnam a kre he lo el a mhel ka mnes
tang kun mnam vop. Tkael knop, to hera
vulham a kre to klalaut ko va kre ka nho
ka gu kmelegot orom. 47 Vanang e Maria
to nkong mMagdala kar kyok e Maria to e
Yoses knan nginta vle he kvokom e Yesus ka
nnak ko ngat vokom e Yosep ko tel e Yesus
ka mnes kun mnam!

16

E Nut Thover E Yesus Petgim Ka Nnak
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Yn 20.1-10)

1 To a Sabat ther nop ko a kolkha ther
vaik he, to e Maria to nkong mMagdala kar
kyok e Maria to e Yems knan va e Salome
mar tgus ngta kaum kngae he kaenkim o
ku, mar kam ngae he kpungnim e Yesus ka
mnes orom mar. 2 To hop enang ngmo ma
Sande, lraip ruk endruk ngata hop halkie
tie mo kao, to kngae ngok pe Yesus ka nnak.
Ngta pis ko pa nnak va a kolkha tgi gnua
plek. 3 Ngat kaikkiem a ngaelaut to hera
mo mnganang ngar mruo te, "Erieto nera
vulham a kre kam koregot kim mor?"
4 Ngta mo mnganang ngar tok, to re
kvokom a kre ka nho, va vgum a kre to
tvu laut hak, endo ngat elegot kim e Yesus
ka nnak ka gu orom, ko tollok he kvulhi
he ka vle petgim a nho he. 5 To ngat pis
re gia vavaik ogun ma nho va le gi vokom
a ngokol langto ko tvaik pum ka yet to
ta les he korsang kun ma nho ka ngaiting
to a miktiek. Ngat vokom tok, to ngaro
ngaongtok ngta ksir.
6 Vanang a ngokol to endo ta reng ngar te,
"Mu or kam ngaungput e. E Yesus to nkong
mNasaret, endo ngat krong orom o ot kvat
engnang a ho, mut sia riring moti, nangko
en nong mo e, ko ther hop petgim ka nnak
ta he. Mu aol ngte he vokom ka ngaekam to
ngat el mnam na. 7 Ii, mu or kam gia sir ko
tok he kgor, vanangko mguak kle va kngae
smia papsim kalngunes, va si e Pita kat, va
mguak smia papsim te, 'En nera ktar mang
nguk kam ngae ngok mGalili. He her ko
tok arhe mguer kta vokom kat, kmikkiem
gi enang ko ta ktar mur havaeng nguk gi
enang tok arhe.' "
8 Ngata ngnek tok, to ngaro nunu ngat
ngae ho mi kut parem ngaro mit hak va
ngaro pkor ngat kaelha kam khi. To ngat
hera marer kngorpok petgim a nnak to
endo, nang ngae lua havaeng a mhel tang
mang, ko ngata gor.

O hor akuruk tennik ngat el o rhek kavurgem ri kam trong orom a knovvur to enda ormar. Ngat kaelha orom a mhe to e 9 moti to le kngae kais ma 20, to a knovvur thera tu ko tok.

E Yesus Ta Mrua Khenam Ngang E Maria To Nkong mMagdala
(Mt 28.9-10; Yn 20.11-18)

[9 Va mnam a kolkha to a Sande, ko e
Yesus thop petgim ka nnak, ta ktar mrua
khenam ngang e Maria to nkong mMag-
dala, endo tesgun ta kerer o kool ruk aktiek
hori orom alomin kun mnam. 10 To e Maria
thera ngae he kle khavaeng endruk ngam
kaikkiem ko ngata vur pa ngaor he ktolpum
o ngoven kam vua mrung va kaee mang.
11 Ngta ngan karo rhek ko thavaeng ngar
mang e Yesus te, thop he, he en mruo
tmur vokom, vanang ngat lo kor mnam mar
mang karo rhek e.

E Yesus Ta Mrua Khenam Ngang Klo Kaloyie
(Lk 24.13-35)

12 Tie mavlemas to endo, e Yesus tmur
kta khenam ngang klo kaloyie ko nginta
ngae ko ekam a ngaelaut ko ma gi lootpgeik.
13 To enngindi kat, ngint her kaeknik he kle
khavaeng endruk ngam kaikkiem mang tok
kat. Vanang, ngat lo gi kor mnam mar
mang nginaro rhek kat e.

E Yesus Ta Mrua Khenam Ngang Endruk Loktiek Hori Orom Atgiang Tgus
(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Yn 20.19-23; O Reha 1.6-8)

14 Kopekam tok, endruk loktiek hori orom
atgiang ngat korsang ku mmie he kaemik,
to e Yesus ta le mur kta khenam ngang ngar
kat. Ta mrua pis ko kmar he le ka psom mar
pum ngaro papat ruk ngama vle gi kaendel
pum E Nut kngam ge, ko ngat lo kor mnam

mar mang o rhek ruk mkor endruk ngat mi
vokom, kopekam ko thera hop petgim ka
nnak he.
15 E Yesus ta psom mar knop, to le
khavaeng ngar te, “Mguak ngae mnam o
marhok tgus he kpolger o rhek ruk mang a
knovvur ngang o mia tgus ko E Nut tkueng
ngar. 16 Va endruk ngat lo kor mnam mar
mang dok, E Nut ner kle kmonik kim a
yor ngang ngar, mar kam yor pum ngaro
kerkeknen. Vanang endruk ngat kor mnam
mar mang dok he kparrur orom E Nut ka
munik, her mar ruk arhe E Nut nera sulgim
mar he kaen a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik ngang ngar. 17 He
enang tok, ngor kaeharom o ngaelmir ruk
lserpgue ruk endri ko maktiegom mar kam
mi kaenserpagam kuaro rhek ma mmok.
Ii, ko ngara kerer o kool orom kua munik
va ngara rere orom o vrong rhek akuruk
yok. 18 Va enangthe ngpa kapom o vimol, i o
enangthe o mia ngapa sumger mar va ngat
lo is kam yor e. Ii, va ngara kaehang endruk
ngta yayor va ngar kta yaya kat.”

E Yesus Ta Grap Ngoguon Ma Volkha
(Lk 24.50-53; O Reha 1.9-11)

19 Ngoldaip to E Yesus ta rere kar mar
knop, to E Nut thera kol ka grap orom
ngoguon ma volkha he kael a ngorsang
ngang ko mnam ka miktiek, endo nma nho
orom. 20 Ta vle tok, to kalngunes ngat hera
ngae kun mnam o marhok tgus he kaelha
kam polger o rhek mang e Yesus ngang o
mia. Ii, he enang tok, e Yesus nam kaeha
maktiegom mar kmenserpagam karo rhek
ruk endruk, her gi orom o ngaelmir ruk
ngma pis vgum karo rhek ruk tok.]

E Luk
Ka Knovvur To Tittiegom Mang E Yesus

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Luk Ka Knovvur To Tittiegom

A knovvur ta, e Luk tittiegom. A knovvur ta, ta vle te, a knovvur langto kun mnam o knovvur ruk korlotge ngat vrua maenang. E Yoanes ka knovvur ta ktua vle ge. Vanangko mar tgus ngat kothoi mang o tgoluk tgus ruk ngata pis mang e Yesus mnam o kolkhek ruk en ta vle mo mmie. E Luk en a mhel to nam smia mnor kmeharom o mia pum ngaro yor ngo mamten. Va en a mhel to nam kaikkiem e Pol kam turang orom karo reha kat.

E Luk thavaeng ngor kun mnam ka knovvur ta te, en tittiegom ka knovvur ta her mi kut mang o mia kam sim ktua mnor mang o papat ruk o minar mang e Yesus ka ngorsang to mo mmie.

E Luk mruo to ta mrua havae mang en te, ther sim kut non ekam o rhek ruk mang e Yesus he kaittiegom mar. Va thavae mang en mruo kat te, tsim kut kaikkiem o rhek ruk endruk kmelel mo kmar momalpek kmittiegom mar kun mnam ka knovvur ta.

E Luk ta khenam e Yesus te, en a mhel ka mten to nma turang o mia tgus, nang lo gia khen endruk ngaro vu gol kar endruk ngaro mnok, nang ka mnang akuruk e. Nove.

Va lmien hak ko mnam a hor ta, e Luk tkothoi mang o ngothoi vang mang ko e Yesus ta sei kam mrung o mia ruk ngta lol o vnek ngo mamten he en nma turang ngar pum mar.

O tgoluk vang ruk mang e Yesus ka ngorsang mo mmie, e Luk en atgiang to tkothoi mang ngar. O rhek ruk endruk mang o tgoluk ruk mang e Yesus ngat lua vle kun mnam o hor akuruk e.

E Luk karo rhek ruk mang e Yesus ngat lua nop mo mnam ka knovvur ta kat e. Nove. Vanangko e Luk kat to tittiegom o rhek ruk kun mnam ka hor langto kat, endo ngma mon te, O Aposel Ngaro Reha.

E Luk Ta Nantom O Rhek Ruk Mang E Yesus

1-4 Vae, kolaip e Tiopilas, E Nut karo reha ruk o propet ngta ktar kpavap mang ngar tiok ngat mia pis lmien ma mmok ko kim o mia ruk ngat mur vokom mar orom ngaro mur kerok mruo mnam a venloot to ngat mi pis lmien mnam. To koknaik o mia ruk endruk ngat kaelha kmeha kngae kam polger a re mang o reha ruk endruk kat. He her mar ruk arhe ngat smia papsim mor ruk tete orom o rhek ruk mang E Nut karo reha ruk endruk kat. Kam ngae, to o mia kavurgem tete, endruk ngat smia lol o rhek ruk endruk mang o reha ruk endruk ngat sim kut ikkiem o rhek ruk mkor mar ruk ngat mia vokom mar orom ngaro kerok mruo he le kaelel mo kmar momalpek kmittiegom mar kam smia havaeng o mia akuruk tete kat mang ngar.

He kmikkiem enang tok, kolaip, ko hera pat mang yin tok kat. He ekam tok, dok kat, ko her sim kut non ekam o rhek ruk endri tiok kngae kais mang tete, he knantom mar kmelel mar momalpek kmittiegom mar ngang in, yin kam sim ktua mmok te, o ngothoi ruk endruk ngat patter in mang ngar, ngat mi ktua mien hak. Ii, o ngothoi ruk endruk her endri arhe.

A Ngothoi To Mang E Yoanes To Nama Parrum O Mia Ko Ngta Ktar Kpavap Mang Te, Knan Nera Kol

5-7 Tennik, mnam a venloot to e Herot to vlou, ta vle te, o Yudea nga taven, a pris langto ka munik e Sekaraia kar ktavlom to e Lisabet nginta vle. Nginm sim kut kaikkiem E Nut kakro pos va o mia ngam lo kais kam mon min orom a kerkeknen tang. Kelua min alo ho hipun he, vanangko, e Lisabet nma vle orom a leep ko pum o mia ngaro kerok ekam ko tgia mait, nop kles ngin e. Lomevek ri nkong ngin mnam o pris nga ngausie to me Eron. Va e Sekaraia nam kaeha ku meorom a pris to alaut to e Abaisia kta ngaiting.

8 To mnam a kolkha langto e Abaisia ka ngaiting tkaeha, he e Sekaraia tkol a pris ka ngaekam to kmeha ko pum E Nut ka lo keik. 9 Va ngat ikkiem o pris nga keknen, he klenar ngat mur el en kam vaik ogun mnam E Nut ka maksien ke rek Ka Taban To

* 1:9: Langto mnam o Yuda ngaro pris nma raom a ho ka ye ogun mnam E Nut ka maksien ke rek Ka Taban To A Totur, he o mia ruk ku mnok ngma vokong a paei ka ngaus to la grir ko ta grap ngpalmai kmel a ngaelmir orom va ngat kais kam mnor te, a pris ther kaelha orom karo ngarkie ngang E Nut.

A Totur Hak kam raom a ho ka ye ko kim
E Nut.* Ii, e Sekaraia tvaik kmeharom tok,
10-11 vanang o mia vang ngta kaum mnam a
taban langto yok gi ku mnok he kngarkie
kam hover E Nut ka munik, phevgom e
Sekaraia ko ther vaik ogun mnam a taban
ogun ktar kam raom a ho ka ye to ka gri tvua
ya kuo mang a psen to a totur.

E Sekaraia tkaeha kam raom a ho ka ye
kuo mang a psen to a totur, va te E Nut
tmeng ka engyel langto ko tpis her gi mur
khenam kam sir ko vanam a psen to endo
ko pa ngaiting to a miktiek. 12 E Sekaraia tre
gia vokom, va ka ngaung ta ksir he ksei kam
gor hak. 13 Vanangko a engyel ta reng te,
"Sekaraia, ya gor kman? Or tok, ko E Nut
ther ngan ila ngarkie he, he itavlom nera
kol kalyie ngang in. Nak kol, va ngiak mon
te, e Yoanes. 14 En ner kaensireim yin, he
ila sirei ner ho mi ktua hover in hak, va o
mia kavurgem ruk ngara ngnek mang ko
knan na kol, va en ner kaensireim mar kat
15 ko E Nut mruo nera teiver kam vokom te,
en a taip. Va na ho lo kat kaiviem o itok
ruk lserpgue hak, ngaro serppak kam lua
viging, ekam ko E Nunu A Totur tuk ner kle
va kviging. Ii, si kun mnam a kolkha to knan
nak kol mnam E Nunu A Totur nera viging
ge. 16 Va ner kaelel o papat mnam lIsrael,
mar kam kat kaeknik ko kim Ngaldaip to
E Nut, he nang mar kam kta mokpom kar
En. 17 Ii, ko naka ktar kaol kpis ktar mang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom
a serppak to enang e Elaisia ktang va orom
kakro krovek ruk enang e Elaisia ktakor kat
he nera vaer ekam tok. Nera ktar tok, kam
hortgem o ngnes ngaortek ngaro keknen,
mar kam kta ngaung ya mang ngles kat, va
kam hortgem o kerngnek, mar kam sim kut
kaikkiem o papat ruk lyar ruk mkor endruk
ngam sim kut kaikkiem E Nut karo rhek.
Ner sim kaelel mo kim o mia enang tok, en
kmeharom mar, mar kam ttek he kpaneng
Ngoldaip."

18 A engyel thavaeng tok, to e Sekaraia
tkoripang te, "Hai-e, nguaka mnor te, ilaro
rhek ngar mi kael mit nngia? Ko dok kar
kotavlom muo alo ho hipun he. Mot lo is
kmel a sie tang e!"

19 Va a engyel tkoripang te, "Dok e Kam-
briel, koma vle ko kim E Nut he klol o rhek
vgum to kpis ormar mo kmin, ko tmeng
dok kam havaeng in orom o rhek ruk endri
lyar. 20 Ther gia ya kat e, vanangko vokom
na, ekam ko ya lopumtang pum kuaro rhek,
ila gu nera vat kmelha tete, kam ngae kais
mnam a kolkha to E Nut karo rhek ngak kael
mit."

21-22 Phevgom ko e Sekaraia ta rere kar a
engyel to endo, o mia ruk ngta gun ko ma
taban to ku mnok, ngta paneng e Sekaraia
va ngat sia papat mang te, "Ngola, enda te
vua hus ko tkan?" Ngta pat tok, to hera
mnor he te, "O, E Nut telmir ngang orom
a nunu tang kun to he."

Ka vle, to e Sekaraia tkottek, to ngta
vokom ko tlo is kam kta rere kat e, to ngat
her mia mnor te, o, lmien, pusner ko tgia
kikier, nang lo kta rere va ka ngnek.

23 E Sekaraia ta vle tok, nang kle kae-
harom karo reha ge, krum karo kolkhek ruk
ngtelik ngang. Trum mar, to ther kaeknik
ngok mrek. 24-25 Ta vle ko mrek kam ngae, to
ktavlom e Lisabet ther kael ka vrek mang.
To e Lisabet ther gi mur kaetim en mruo te,
"E Nut ta khenam ngang dok te, ta higiang
dok tete, ko ta pet kua leep to koma vle
orom ko pum o mia ngakro kerok he. Ii,
En mruo teharom tok ngang dok." Tmur
kaetim tok, to ther gia vle ko mrek orom
a sirei. Va tlo kta pupunpa orom ka vrek
e, kais kmo kenho ruk a ktiek ko ngat ngae
knop.

A Ngothoi To Mang E Yesus Ko Ngta Ktar Kpavap Mang Te, Knan Nera Kol

26 Mu vokom na, mnam e Lisabet ka kenho
to a ktiek he hori ko ther gia vle orom ka
vrek, E Nut ta kta meng ka engyel to e Kam-
briel kam ngae mGalili ngok ma maksien to
e Nasaret. 27 Tngae pis ko kim a vlom sie
langto ka munik e Maria, endo lurokol ngat
lo ehang vop. Ngat polger re mang he te, en
kam lei orom e Yosep, endo kaes to a hipun
to e Devit. 28 Tpis ko kim to kreng te, "Vae,
E Nut tho mi kut higiang in he nma vle ko
kmin."

29 E Maria ta ngan karo rhek tok, to tsia
vavle ngang ngar he gia moruo kun mnam
en mruo pum mar te, "Ngola, ani re ta, enda
ta havae orom ti?" 30-31 To a engyel ta kta rere
kreng te, "Maria ngior kam gor ekam ko E
Nut te sei kam higiang in he! Vokom na,

† 1:30-31: E Yesus ka munik ka pun msim ta vle te, Endo kam sulgim o mia kam hong ngar pum ngaro kerkeknen.

ngir kael ila vrek he kol ihal to ngiak mon
te, e Yesus.† 32 En ner ho mia laut hak va E
Nut nera kvam en te, E Nut To A Ho Lautar
Hak Khal Msim,‡ va ekam tok, Ngoldaip to
E Nut ner kael en kam kpom a ngaekam to
mkor kaes to a hipun to e Devit ngang, en
kam laut va ka nho mang o mia. 33 Ii, he nera
nho mang lIsrael§ kam ngae ngnik ngnik
hak va ka serppak ner lo kais kam nop e."
34 E Kambriel ta rere knop, to e Maria ta
mnganang te, "Ngola, nak pis nngia ko a
ngokol tang tlo ehang dok vop?"
35 Va e Kambriel tkoripang te, "E Nut To
A Ho Lautar Hak kta serppak mruo nera pis
kmin he nera kokomor yin to ngir le kael
ila vrek ekam E Nunu A Totur. Ekam tok, o
mia ngara mon ilyie to ngira kol te, E Nut
Khal To A Totur. 36-37 Vokom na, o gi vrong
reha tgus E Nut tis kmeharom mar. Ko si
ila ngausie ka pun msim to e Lisabet, endo
a ho ngoumie hak kat he o mia ngma havae
te, tgia mait, en tel ka vrek mang katngokol
he, va ka vrek ther gia vle te, o kenho aktiek
hori orom agitgiang he."
38 To e Maria tkoripang te, "Yu, o tgoluk
ruk ya havaeng dok mang ngar, ngak pis
kmok, gi enang ko ya re tok. Ko vokom dok
na, ko gia vle te, E Nut kalkayie ormok."
Thavae tok, to a engyel thera parem to
kngae.

E Maria Ta Ptang Ka Ngausie Ka Pun Msim To E Lisabet

39 To mnam o kolkhek ruk endruk e Maria
ta ktar kaen a re ngang e Lisabet to kngae
oguon mnam a mhe to e Yudea karo mhetor
ruk kuo kio vlik kam ptang ka ngausie ka
pun msim to e Lisabet. 40 Tpis ko tok, to
kvaik kun mnam e Sekaraia ka rek to her
gia rere kam mrung e Lisabet. A gi hi to ta
mrung knop, 41 e Lisabet kalyie thera prik
kun mnam ka vrek. Ta ngan ko E Nunu A
Totur tviging tok, 42 to tkaelha kam kanprim
e Maria kuon mail te, "E Nut ta khenger yin
kir kim lraip tgus hak. Ko a sie to kun mnam
ila vrek E Nut ta teiver. 43-44 Vokom na, yi re
gia rere kar dok va a sie ta mnam kua vrek ta
prik kun mnam dok ko ta prik orom a sirei
to mang a sie to ngira kol. Vanang, nngia ko
E Nut ta le ksei kam higiang dok he kmeng
yin ngte kam pis mo kmok ko klo is enang
yin e, ko her yindo arhe, ngira kol Koldaip.
45 Ii, her yin arhe ya lgekol ekam ko yi her
kor mnam yin mang E Nut karo rhek ruk
ka engyel ta havaeng yin ormar te, ngar mi
kael mit hak."

E Maria Tkaetim E Nut Orom Ka Kni

46 E Maria ta ngnek tok, to her le koripang
vat kmetim E Nut orom ka kni te,
"Koma kanprim Ngoldaip 47 va ko ho
mi ktua sirei hak ko her E Nut arhe
Endo Ta Sulgim dok.
48 Va si kalkayie ta dok, ko gia vle enang
a gi vrong vlom langto ko mrek va ta
pat mang dok ge. He ekam tok, o gi
vrong mia tgus ruk tete va endruk
koknaik koknaik ngara re te, dok
kua lgekol.
49 Kua sirei mang E Nut To A Serpgar
ko teharom o reha ruk laol, endruk
ngat papagis kim dok he. En, ka
munik a ho totur hak.
50 Va ka mamrung nma vaas kim o
gi vrong mia ruk ngma totu pum,
endruk nga main to tete kar ngaro
maineik ruk koknaik koknaik kat.
51-52 Va her Endo teharom o reha ruk
lho mi vankue hak orom ka serppak
ko thera rum kim o taven ruk ngat
lol o ngaekmol ruk kam nho mang
o mia he kseneker mar ko ngam
mrua hover mar mruo. Vanang en-
druk ngalmialaol ngma kol a regesal
mang ngar he ker kol vgum o vnek
vgum mar, E Nut ther kle khover
mar.
53 Ii, va endruk ngma vang, her E Nut to
ta klang ngar orom o tgoluk ruk lyar
mar kmis, vanang endruk ngat vu
kais kmo tgoluk, ta kle her gia likim
mar kmeng ngar kam gia ngongae.
54-55 Ii, va E Nut ther turang kalngunes
ruk mor lIsrael ko thera pat mang
ka tnangal to tel ngang ngorores,
endo kam mrung e Ebrehem kar
kaores tgus ruk koknaik koknaik.
Ta pat mang ka tnangal tok he

‡ 1:32: A munik to te, E Nut To A Ho Lautar Hak Khal, ka pun ta rere mang Endo O Yuda ngaro propet ngta ktar kpavap mang tennik te, nak pis kam hong o mia pum ngaro kerkeknen. Va en, her en endo o Yuda ngma mon te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. § 1:33: A re ke vgon to te, e Israel, tkol a re to e Yakop ka ngaekam ekam ko o Yuda ngma kvam lIsrael tok kmikkiem ngares to e Yakop ka munik kat.

kaenserpgam kam mitom he, kam
turang ngor orom tete kat."
56 E Maria tkaetim E Nut orom ka kni to
endo knop, to le ka vle ko kim e Lisabet
mnam o kenho ruk korlotge, to her kaeknik
ngok mrek.

E Yoanes To Nama Parrum O Mia Knan Tkol

57 E Lisabet ta vle, to kalyie tkaimim kam
hera kol. To thera kol kalyie to a ngokol.
58 To o mia ruk kun mnam ka ngausie ka pun
msim va o mia akuruk ko yok, ngta ngnek
mang ko ta llues, to ngta pat mang E Nut
ko tho mi kut mrung e Lisabet tok, to ngta
kaum kam sirei kar.
59 To pekam o kolkhek ruk aktiek hori
orom alomin ko ngat nop, o mia ngta
ngam a sie kun moulu va ngta re kam
mon orom kteit e Sekaraia ka munik mruo.
60 Vanangko ngat lo is e, ko knan tkaur kmar
he kre te, "O-o, ngruak mon te, e Yoanes."
61 Va ngta havaeng te, "A munik to endo
ingores ruk tennik ngat lo mnok orom
vop."
62 To ngat kle kikier ngang a gunsvel kteit
kam mnor te, en te ktua svil mang ani
munik to. 63 To tgi kta kikier ngang ngar,
mar kmen a pla tang ngang. Tkol he, to
kaittiek kuo mang te, "Ka munik e Yoanes."
Tkaittiegom tok knop, va te o mia ngat gi
senkrip kim ko 64 tre gi kaittiek knop va te
ka naprai ther mrua halgir to ther kaelha
kam kta rere kat kam kanprim E Nut.
65 Kam ngae, to o mia ruk ngta vle ko
rkieng ngar, ngte sei kam senkrip kim o
tgoluk ruk ngat pis kim e Sekaraia enang
tok. Va o mia ruk kun mnam e Yudea karo
mhetor ruk kuo kio vlik ngam ngae her gia
mo rere kar mar mang ngar. 66 He enang
tok, ngat kaelha kam sia ngam kmar he,
he kmo mnganang ngar te, "Ngola, a sie to
enda karo reha ngara vle enang erie e?" Ii,
o mia ngam sia ngam kmar tok arhe ekam
ko E Nut tkaenkrovgem a sie to orom kta
serppak mruo.

E Sekaraia Ta Kni Pum E Nut Kam Ktar Kpavap Mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen Te Nera Pis

67 Kam ngae, to E Nunu A Totur ta viging e
Sekaraia vat he kaenkrovgem, to e Sekraia
ta ktar ka kni kam ktar kpavap mang o
tgoluk ruk ngar le kpis koknaik yek te,
68-69 "Ko ho mi ktua kanprim Ngoldaip
to E Nut, Endo lIsrael ngma totu
pum, ko En tkaelha kam tavger
Endo Tvua Serppak, Endo Kam
Sulgim Mor Kam Hong Ngor Pum
Nguaro Kerkeknen.* He en nera pis
mnam a ngausie ka pun to mkor E
Nut kalkayie to e Devit, he E Nut tre
kmel ko ma mmok orom ka serppak,
en kam sulgim mor kam hong ngor
pum nguaro kerkeknen tok arhe. Ii,
her endo arhe tre kam ptang ngor
he, he kael ekmor† ruk karo mia or-
mor kam hong ngor ko maktiegom
nguaro imuo.
70 E Nut tkaelha he kam tavger endo tok
kmikkiem karo rhek mruo ruk ta
ktar kpavap mang tennik ko vgum
o propet ruk o totur ko ngat havae
te,
71 en nak sulgim mor he khong ngor ko
maktiegom nguaro imuo ruk ngam
kaelat mor.
72-73 Ii, E Nut ther tavger endo tok,
kmaottam ka tnangal to a totur,
endo ta khenam ka mamrung ngang
ngores orom, en kam pis lmien
orom tok. A tnangal to endo, E Nut
ther ktar el orom ka serppak mruo
ngang ngores to e Ebrehem ko ta
ktar kpavap mang te,
74-75 nera turang ngor he khong ngor
ko maktiegom nguaro imuo, mor
kmeha ngang En mruo mekam
mekam he lo kta gorang ngar kat e.
Ii, nera turang ngor tok, mor kam
kle sim kut kaikkiem karo pos, mor
kam vle la mmok hak ko pum kalo
keik. Ii, E Nut nama svil mor kam
vle tok mekam mekam.
76 Vanang yindo kua gidiel ormin, o mia
ngara kvam in te, E Nut To A Ho
Laut Hak ka propet to yin, ko ngira
ktar mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen kam vaer ekam.
77 Ngira ktar tok, ko E Nut nera meng
yin ngok kim karo mia mruo ruk

* 1:68-69: O rhek ri te, Endo Tvua Serppak To Ta Sulgim Mor Kam Hong Mor Pum Nguaro Kerkeknen ta vle lInglis te, Horn Of Salvation. A re to enda ta rere mang Endo O Yuda ngaro propet ngta ktar kpavap mang te, nak pis. En her endo o Yuda ngma mon te Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.

† 1:68-69: E Nut tel ekam o mia pum ngaro kerkeknen orom khal to e Yesus ka yor.

ormor kam havaeng ngor mang
a papat to enda te, E Nut nera
sulgim mor he khong ngor pum
nguaro kerkeknen ko nera lol pat-
giang ngaiting.
78 Ii, E Nut nera lol nguaro kerkeknen
patgiang ngaiting ekam ko nam vua
mrung ngor. Ii, E Nut nera mrung
ngor he kmeng Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen, ko ner kottek
kuon ma volkha he kaol ngte kmor
kam valler mor enang a kolkha
ko nma plek he kvaller mor tgus
tok kat. Ner kaeharom tok, he
nang mor kam mmok mang te, her
en arhe endo kam sulgim mor he
khong ngor pum nguaro kerkek-
nen.‡
79 Ii, en ner kaol he kpis enang tok,
kam valler o mia ruk ngma vle
kun mnam a slommok ko ngma vle
enang o mia ruk ngat yor he. Va
a mmok to endo nera ktong ngor,
mor kmikkiem a ngaelaut to kam
smia kol a vrek longeik kar E Nut."
80 E Sekaraia ta kni knop to ka vle. Nang e
Yoanes nam her gia vle ko ma kalputmok
to ngae klaut ko tok orom kakro krovek
ruk ngta serppak, kam ngae kais ko mnam
a kolkha to tngae kpis ma mmok ko kim
lIsrael.

2

E Yesus Knan Tkol
(Mt 1.18-25)

1 Tie ma venloot to e Lisabet ta llues
mnam, lRom Ngalaip to ka munik e Ogas-
tas tkol lRom nga ngaekam to ngma mon
te, e Sisa. En tkaen a re ngang o mia
ruk kun mnam o Rom ngakro rengmat
tgus, mar kmel ngakro mnok. 2 (A re
to enda ngta pakvom yek kun mnam a
venloot to e Sairinias ta nho mang lRom
nga mhe to e Siria.) 3 Ekam tok, o mia
tgus ngat kaelha kam veet kmeknik ngok
mnam ngakro rengmat ngo pneik mruo
kmel ngakro mnok tgus.
4 Va ekam ko e Yosep nkong mnam a
ngausie ka pun to me Devit, en tkottek
ko mnam ka maksien to e Nasaret kun
mGalili he ka grung ngogu mYudea ngok
ma maksien to mBetlehem, ko e Devit ka
rengmat ka pun to arhe. 5 En kar ktavlom
to e Maria, endo ngat polger re mang te,
ngin kam lei, nginta grung ngogu kmen
nginalo munik, vanangko e Maria ka her
vrek he. 6 Nginta pis he ka vle ko tok, to
e Maria kalyie tkaimim en kam hera kol
he. 7 Vanangko nop a ngaekam tang ngang
ngin kun mnam o gunmia nga rek to tok e.
Ekam tok, ther gia kol khal to a molpou kun
mnam a liplip to le kokomor orom o it he
kael kun mnam a plo.

A Engyel Ta Polger A Re Ma Mmok Te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, Her Endo E Yesus Arhe

8 Mnam a segain to endo o toot kmo sipsip
ngta vle kun mo mhetor ruk ko rkieng
a rengmat to e Betlehem he ktoot mang
ngaro sipsip. 9 Ngta vle ko tok, va vgum
E Nut ka engyel langto ko E Nut ta meng
kam ngae kpis kmar. Ther gi pis orom
Ngoldaip ka mmok he kvaller mar to ngat
sei kam gorang. 10 To a engyel ta reng ngar
te, "Mguak or kam gor e. Ko mu vokom
na, ko pis orom E Nut ka re to kmensireim
o mia tgus, ko 11 tete kun mnam e Devit ka
rengmat ka pun, a gunsvel langto knan tkol
he, he her en arhe, Endo Kam Sulgim O Mia
Kam Hong Ngar Pum Ngaro Kerkeknen. Ii,
a gunsvel to endo, her en Ngoldaip to E
Nut Thim Orom Ka Msasaen to arhe. 12 Ii,
mguer mrua vokom a gunsvel to endo ko
ngata kokomor orom o it he kael nera kru
kun mnam a plo. He vgum alo ngaelmir ruk
orom a plo va o it mguera mnorvek pum tok
arhe."
13 Thavae tok, va vgum a ngaen to alautar
ko tottek kuon ma volkha he kpis kaum
kar a engyel to endo, he mar tgus ngta mo
turang kam kni kam kanprim E Nut te,
14 "Ngruak guya pum E Nut to man ma
volkha ka munik ko ta re kmel a vrek
longeik kun pgegom o mia ruk ta
higiang ngar kar En mruo."
15 O engyel ngata kni tok, to ngat hera
parem o toot kmo sipsip to kaeknik
ngoguon ma volkha. To o toot kmo sipsip
ngat kaelha kam mo reng ngar te, "Puoo-
te-tok, he mu somor ngok mBetlehem he

‡ 1:78: O rhek ri te, "Endo ta vle enang a kolkha msim to nma plek he kvaller mor tgus" ngta rere mang endo O Yuda ngaro propet ngta ktar havae mang, endo o Yuda ngma mon te Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Him a hor to mkor e Malakai 4:2.

ngor kam ngae kvokom a gunsvel ta E Nut
ta havaeng ngor mang ko ther pis he."
16 To ngta marer kngae. Ngta kngae kpis
kriring to kpis mang e Maria kre Yosep va a
gunsvel ta he, ko tgia kru kun mnam a plo.
17 Ngta pis kvokong he, to ngat kle kparem
mar he kngae kpolger a engyel karo rhek
mang a gunsvel to endo. 18 Endruk ngta
ngan o rhek ko vgum o toot kmo sipsip ngat
ngae her mrua sor kmar, 19 vanang e Maria,
tlo kat korim o papat ruk endri e, ther gi
kaelik mo malpek he, he gia pat mang ngar
tok. 20 O toot kmo sipsip ngat polger o rhek
tok, to her kaekeknik to kanprim E Nut
mang o ngaelmir ruk ngat vokom mar va ka
ngnek mang ngar ko ngat mi papagis msim
tok kmikkiem a engyel ka re ko thavaeng
ngar mang ngar enang tok. Ngat kanprim E
Nut mang ngar kam hover E Nut ka munik
ko pum o mia ngaro kerok enang tok.

E Yosep Kre Maria Nginta Mon Nginlyie Ka Munik Te, E Yesus

21 To kopekam o kolkhek ruk aktiek hori
orom alomin ko ngat nop, ngta ngam ngin
lyie kun moulu he kmon orom a munik to e
Yesus, ko E Nut ka engyel mruo ta ktar sgum
tok, nang knan nong ka vrek orom vop.

E Yosep Kre Maria Nginta Teiver E Yesus

22 E Maria kar kalyie ngint parrur knop
kmikkiem enang ko e Moses ta keknen
tok, to alomevek ri nginta kol ngin lyie
he kngorom ngoguo mYerusalem kam
teiver kmel maktiegom Ngoldaip to E Nut
23 kmikkiem o rhek ruk ngat ittiegom mar
kun mnam Ngoldaip ka hor to orom o pos
te, "A yie to a molpou ngiak teiver he ka
khenam ngang E Nut te, ta polok petgim o
gi vrong mia kam vle ko maktiegom E Nut
mruo."
24 Enang tok, ngint ngae ngoguo
mYerusalem kam ngae ngok kim a pris
langto ko tok, kmen ngin lyie ko maktiegom
E Nut va kmen o nngiar kmikkiem Ngoldaip
ka pos langto tok ko thavae te, kam nngiar
ngang "Orom o iningol korlolo, endruk alo
gennes alomin, va alo giu lomin ruk o sital."

E Simion Tkaetim E Nut Pum A Gunsvel

25 Ngint pis kmeharom tok, vanang a
mhel langto ka munik e Simion ta vle ko
mYerusalem kat. En a mhel a yar ko nam
vu kael ongtok mang E Nut he sim kut
kaikkiem karo pos va nma paneng Endo
Kam Sulgim lIsrael Kam Hong ngar petgim
ngaro imuo* ko nera pis. Ta vle tok orom E
Nunu A Totur kakro krovek ko ta viging. 26 Ii,
va tesgun E Nunu A Totur ta kenang te, ner
lua yor vop kais ko nak vokom Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen, endo Ngoldaip tel
ka tnangal mang te, en kam pis. 27 E Simion
ta vle tok, va E Nunu A Totur te mrua ktong
kngorom ngok mnam E Nut ka maksien ka
taban to ko ma gi vle. To lomevek ri ngint
re kvaik orom ngin lyie kam teiver va ka
khenam ngang E Nut kmikkiem ngaro pos
ko ngat keknen tok. 28 To e Simion tkaol
ngok kim min to kol ngin lyie korreiker
maktiegom to hera kanprim E Nut kmetim
te,

29-30 "Ngoldaip yin mruo im vua nho
mang o tgoluk tgus he ekam tok,
ngiak kaikkiem ila tnangal to ye her
el ngang dok, endo kam vaeng dok
ngok kmin yek, ekam ko ko her
vokom Endo Kam Sulgim O Mia He
Khong Ngar Pum Ngaro Kerkeknen
he. Ii, kua vrek thera vle longeik
ekam ko ko mur vokom endo orom
kua lo keik mruo.
31 Her en arhe yin mruo ya re kam mur
kael en kam khenam mo pgegom o
mia tgus ngo kerok
32 en kam vle te, a mmok to kam valler
o vrong rhek, mar kam mmok mang
en te, en arhe endo kam sulgim mar
he khong ngar pum ngaro kerkek-
nen. Va en nera vle kat orom kla
saen to kam valler lIsrael tok kat, o
mia tgus, kam guya pmar ekam en."

E Simion Ta Ktar Kpavap Mang E Yesus

33 E Simion tkaetim E Nut knop, to
lomevek ngint ngae her gia mo sor kmin
kim o rhek ruk e Simion tkaetim E Nut
mang ngin lyie ormar. 34-35 To e Simion
tngamyammok mang ngin to le ka ktar
kpavap mang ngin lyie ngang knan te,
"Vokom na, a gunsvel to enda E Nut tmi el
kam mommen lIsrael kavurgem ko en nera
kaop kim akuruk kam harapeet petgim va
akuruk yok nera kaop kim mar, mar kam le

* 2:25: O rhek ri te, "Endo Kam Sulgim lIsrael Kam Hong ngar petgim ngaro imuo" ta rere mang endo o Yuda ngaro propet ngta ktar kpavap mang. En her Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen arhe.

ksisir vanam. He ekam tok, nera vle enang
a totu to mkor E Nut. Va si enang tok,
o mia ngar le krere pum ge. En nera vle
tok arhe, he nang en kmommen o mia tgus
kam khenam ngaro vurkul ma mmok, nang
koknaik o mia ngara krong orom o ot. He
enang tok, en ner kaop kmin kat kam kol a
ho mamrung alautar hak ko a mamrung to
endo ner ngae sei kam krong yin kat."

E Ana Ta Ktar Kpavap Mang E Yesus

36 Mnam a kolkha to endo, a propet langto
a vlom ta vle kat. En a tahek to a ho
ngoumie hak he. Ka munik e Ana. En nkong
mnam a ngausie ka pun to me Aser va kteit
e Panuel. E Ana tlei tiok he, he ka vle ko kim
katngokol mnam o pnes a ktiek hori orom
alomin 37 to katngokol thera yor kparem.
Nang en, ther gia vle en a tahek kam ngae
kais tete ko en a ho ngoumie hak he. Va
nam lo korim E Nut ka maksien e. Nam gia
kanko kpis ko tok va khivuo kam paal kmo
ol tgus ko kim E Nut kam hover ka munik
he kngarkie ngang mnam o kolkhek va o
rsegain tgus. 38 To kun mnam ke vgon to
endo ge e Ana ther kaol kpis mang e Simion
mar ko e Simion ta hivuo kam rere ngang e
Maria vop. Tpis to her gia kanprim E Nut
ko kim mar to le kaelha kam havaeng o mia
ruk ngata vle he kpaneng Endo Kam Sulgim
lYerusalem He Khong Ngar Petgim Ngaro
Imuo mang a gunsvel to endo.

E Yosep Kre Maria Ngint Kaeknik mNasaret

39 Ngint eharom ngaro reha ruk endri
kmikkiem E Nut karo pos knop, ko ngat
havae tok, to ngint kaeknik orom ngin hal
kam ngae ko mGalili ngok mnam nga reng-
mat msim to e Nasaret. 40 Ko tok, a gunsvel
to enda ta ngae klaut he kserppak va vua
nganrhek mekam mekam va E Nut nam vu
kael o papat mnam.

E Yesus Ko Mnam E Nut Ka Maksien

41 Mnam o pnes tgus e Yosep kre Maria
nginma kanko kngae mYerusalem kam
kunngir kim a pnes to ngma mon te, A En-
gyel Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou. 42 E
Yesus karo pnes ngat kais te, lo ktiek hori
orom alomin. To mnam a kolkha langto
tkaikkiem lomevek ri kam grap ngoguon
kam kunngir kim a pnes to enda kmikkiem
enang ko ngma kanko kmeharom mo pnes
tgus tok. 43 Ngat kunngir kim a pnes to endo
knop, to lomevek ri ngint kaelha kmeknik
ngogu mrek, vanang lua paptang e Yesus
ko en tlo eknik ekmin e. Ta kle va her
gi vle ko tok mYerusalem. 44 Vanang min,
nginta kle kpat re the, ther ikkiem a val-
ngan to ngat kaeknik ngogu mrek, to ngint
her gia kolaspa kam ngae mnam a kolkha
to agitgiang tgus ngok mrek. Kam ngae,
to ngint kaelha kam riring e Yesus kun
pgegom nginaro valngneik va ngin lenar
mruo. 45 Vanangko ngint lo pis mang e,
to ngint kaeknik ngoguon mYerusalem kat
kam ngae kta riring. 46 To mnam o kolkhek
ruk korlotge ko ngint sia riring, vanangko
tngae ka vle kun mnam E Nut ka maksien ko
nam korsang kun pgegom o pattermia kmo
pos he ka mnganang ngar va kvongnek kim
ngaro rhek. 47 O mia ruk ngata ngan ko tko-
ripang o mngan ngat her gia senkrip kim
ekam ko tsim ktua ngangam kim kmori-
pang ngar orom karo vu papat ruk laol. 48 To
e Yosep min ngint pis re gia vokom ngin hal
ko tok, nginalo nunu ngint ho mi kut parem
nginalo mit hak. To knan tkootporeng te,
"Ngola, kman ko ya kirmekon muo tok, ko
mote ksei kam papat miik he kriring in?"

49 Va E Yesus tkoripang knan te, "Met vua
riring dok kman? Met lua mnor gi, ko meta
kta riring dok kat, ko nguaka vle mo mnam
E Titou msim ka maksien he?" 50 Thavaeng
ngin tok, vanang min ngint lua mmok mang
karo rhek e.

51 To e Yosep kar ktavlom nginta vaeng e
Yesus to ngta parem e Yerusalem to hera
ngae ngogu mNasaret. Ngma vle ko tok,
va e Yesus nma ngan vgum min mekam
mekam. Va knan tlo korim o papat ruk
endri e, ther gi kaelik mo malpek he, he
gia pat mang mar tok. 52 Kam ngae, to
e Yesus ta laut kngae he vua nganrhek
mekam mekam. Va E Nut tsei kam higiang
he kael o papat mnam. Va o mia ngma
higiang kat.

3

E Yoanes To Nam Parrum O Mia Ta Pos Kngae Kam Verang A Ngaelaut Ekam E Yesus
(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Yn 1.19-28)

1 E Yesus tlaut mnam a venloot to lRom
Ngalaip to ka munik e Taibirias tkol lRom
nga ngaekam to ngma mon te, e Sisa. A
venloot to endo ta vle te, e Taibirias tkol a

ngaeha to kam nho mang lRom tgus kngae
kais ko o pnes ruk loktiek he hori orom a
nhar ngat nop. Va mnam a pnes to endo
ko ta nho mang ngar kais ko tok, e Taibirias
kalkayie to e Pontius Pailet tkol a ngaeha
to kam nho mang a mhe to e Yudea. Va
e Herot* te ktua nho mang a mhe to e
Galili va knopia to e Pilip, te ktua nho mang
alo mhe ruk e Iturea va e Trakonitis va a
mhel langto yok, endo e Lisanias te ktua
nho mang a mhe to e Abelene kat. 2 Va
mnam a venloot to endo kat o pris ruk laol
ngalotaip ruk e Anas kre Kaiapas nginta
nho mang o pris tgus. Ii, her a venloot
to enda arhe E Nut tkael a re mnam e
Sekaraia khal to e Yoanes ko ma kalputmok.
3 He ekam tok, e Yoanes tkaikkiem a re to
endo tok, he kngae mnam o mhetor tgus
ko rkieng a ye to e Yodan he ka tger o mia
te, "Mguak kaitgung mularo kerkeknen he
kparrur orom E Nut ka munik, he nang muk
kam mrua khenam muk mruo ma mmok
tok te, mut mi itgung mularo kerkeknen,
nang E Nut kam lol patgiang ngaiting he
kikiangae mang ngar." 4 Ii, her e Yoanes to
tpis tok arhe kmikkiem enang ko a propet
to e Aisaia ta ktar kpavap mang tennik te,

> "A mhel langto ta vle ko ma kalputmok
> he ktetger o mia kam re la vlorum
> ngang ngar mang ngaro kerkeknen
> te, 'Mguak verang a ngaelaut ekam
> Ngoldaip, Endo E Nut Thim Orom
> Ka Msasaen va mguak hopeng kero
> kleimkor ekam kat. 5 Va mguak
> koveet o vlik va o kharmai ngpirik,
> nang khopeng o tonglou ruk laol
> ngpalmai, mar kam mo is he ksir-
> sir enang a sirsirmok. Va mguak
> sirsrim o tutummok kam sir he kae-
> harom o kernonhommok kam kta
> sir kat. 6 Mguak kaeharom tok, he o
> gi vrong mia tgus ngar mia vokom
> Endo ko E Nut nera sulgim mar kam
> hong ngar pum ngaro kerkeknen
> vgum en.' "

7 E Yoanes nam kaeharom tok, va o mumu
kavurgem ngta veet ngok kim, en kam par-
rum mar kat. Tvokom mar, to thera kner
mar kam re te, "Laro inkuol ruk muk orom
mularo naprai alomin ko muta pat re te,
mut kais kam gia parrur kuo mang mularo
gi pkor enangthe kam pet a kapnes to E Nut
tre kmen ngang nguk, nang kle kat kaeknik
kmeharom o kerkeknen? 8 Te ho mi kut nop
hak, ko mguak kle va kaeharom o keknen
lyar ruk ngta khenam ngang o mia te, lmien
te, mut mi itgung mularo kerkeknen. Ii, va
mguak or kam pat te, mut kais kam pe gi
mrua koon mang nguk mruo orom mularo
mur rhek kam tok orom mar kam re te,
'Ngot pal mnam a ngausie ka pun to mkor
ngorores to e Ebrehem, he ekam tok, ngrer
lua kol a kapnes to endo e.' Kmanker muk?
Te mut si pal mnam a ngausie to mkor
ngores to e Ebrehem vanie, ko kua havaeng
nguk te, si o gi krek ruk endri va E Nut
tkais kam hortgem mar, mar kam pis te,
e Ebrehem kaores msim ruk mar kat, mar
kam le gi liepum muk ormar. 9 Kua mien, ko
langto langto mnam muk tmi kut kaenang
a ho to nam kaehi orom karo miel ruk nong
lyar. He ekam tok, E Nut ketasuo en kam
hong pum a ho to endo he. Ko gi tete ta,
ka kom ther toto mang karo kavgot, ko ta
paneng endruk tgus ngaro miel ruk nong
lyar kmovverik he kokovgom mar kngam
mar kuo kia paei."

10 E Yoanes ta re tok, to o mia kavurgem
ngta mamnganang te, "Vanang ngruak kae-
harom anito he nang E Nut kam lo kaen a
kapnes to ner kaen ngang ngor?"

11 Va e Yoanes tkaekon ngang ngar te,
"Endo kalo yet alomin, nak kaen tang
ngang kaela to en nop, va endo ta vi naka
nngiar ngang klenar ruk nop o ol ngang
ngar."

12 Ta re tok, to o ker mia ruk ngam kaelha
klol o takis ngat kaol ngok kim e Yoanes, en
kam parrum mar kat. Va ngata mnganang
kat te, "Pattermia, vanang mor, ngruak kle
kut kaeharom anito he nang E Nut kam lo
kaen a kapnes to ner kaen ngang ngor?"

13 Va e Yoanes tkoripang ngar te, "A tong
to lRom ngtel, o mia kmikkiem kam ngam
o takis kais ko tok, mguak or kmaur kim o
mia kam grap mang a tong to endo."

14 Va akuruk mnam lRom ruk ngma kar
va tomten ngat le kaol kmikie kam kta mn-
ganang vat te, "Vanang nngia mang ngor?
Ngruak kaeharom anito he nang E Nut kam
lo kaen a kapnes to ner kaen ngang ngor?"

* 3:1: A re ke vgon to te, e Herot ta rere mang a valngan to mkor e Herot va ta rere lsir mang e Herot to vlou khal to ka munik e Antipas.

Va e Yoanes tkoripang ngar te, "Mguak
or kam kol a hagie mang o mia, mar kmen o
krek ngang nguk. Nangko mgua le gia sirei
mang a kre to muma kpom. Va mguak or
kam ppiak mang o mia ko kim endruk ngma
vongnek kim o rhek."
15 Va ekam ko o mia ngat gia toot kam nho
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen,
ngat kaungtu mang e Yoanes, he kpat re te
nok her endo arhe. 16 Vanangko e Yoanes
ta srim mar mang en mruo te, "A mhel
langto ner kaol knaek mang dok, vanangko
en tlaut mang dok. Ka serppak tho mi kut
laut kir kim dok he klo vu is mang en hak. Si
dok kam hong ka lo nhar ngina lo ngausie
mkor va dok klo vu eveep is e, en kam ppir
orom en mruo, nang dok kam hong min
mkor. Dok, koma parrum muk orom a gi
ye e, vanang Endo Ner Kaol knaek mang
dok, en ner le ktua parrum o mia akuruk
mnam muk orom E Nunu A Totur ka munik.
Vanang akuruk mnam muk ner kle kngam
mar oguo kia paei. 17 Ii! Her en tuk to tkais
kmeharom ka ngaeha enang tok arhe, ko ka
ngaeha ta vle enang a mhel to ta kpom a
kriar ko ta re kam sngam a paei kam mrot
o hi ngo khek. Nera mrot to le klol endruk
lyar petgim endruk nong lyar, nang kle klol
endruk lyar he kaelik kun ma rek langto.
Vanang endruk nong lyar nera ngam mar
oguo kia paei to a vleir kam hera raom mar
tgus ngatngae." 18 Ii, kmikkiem enang tok,
e Yoanes nma tetger o mia orom karo rhek
kavurgem kam hahavae mang a re to mang
e Yesus tok.

Ngat Kaenpasiker E Yoanes Kun Ma Hengor
(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

19 Vanang tesgun e Yoanes nma mon lRom
ngalaip kalkayie to e Herot orom karo
kerkeknen ngo mamten tgus. To mnam a
kolkha langto e Yoanes ta kner e Herot pum
ka kerkeknen langto, ko e Herot tparem
ktavlom, nang kle klei orom knopia to e
Pilip ktavlom to e Herodias. 20 To e Herot
teharom a kerkeknen langto kuo mang karo
kerkeknen tgus ruk tesgun. Va ka kerkek-
nen to endo tkernonho hak kir kim endruk
tgus tesgun, endo kmenpasiker e Yoanes
kmel kun ma hengor.

E Yoanes Ta Parrum E Yesus Orom E Nut Ka Munik
(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

21 Nangko ktar mang ko ngat lo enpasiker
e Yoanes kun pa hengor vop, e Yoanes
tparrum o mia tgus to le kparrum e Yesus
kat. To e Yesus ta ngarkie ko tok, va a
volkha tmommenik, 22 he E Nunu A Totur to
tmur ellik mang a giu ta grung he kar kuon
mang. To E Nut ka ktui tkottek kun kuon
ma volkha he kre te, "Ko hal to yin. Kom vu
kaelongtok mang in va ko sei kam higiang
in."

E Yesus Karo Pupnam
(Mt 1.1-17)

23 Enang tok, e Yesus karo pnes ngat kais
te, a mhelom he lo ktiek ko tkaelha kme-
harom karo reha. Nang o mia ngma pat re
te,
e Yesus, e Yosep khal msim. Va
e Yosep e Hilai khal,
24 e Hilai e Mattat khal,
e Mattat e Livai khal,
e Livai e Melki khal,
e Melki e Yanai khal,
e Yanai e Yosep khal,
25 e Yosep e Matatias khal,
e Matatias e Emos khal,
e Emos e Nahum khal,
e Nahum e Eslai khal,
e Eslai e Nagai khal,
26 e Nagai e Meat khal,
e Meat e Matatias khal,
e Matatias e Semein khal,
e Semein e Yosek khal,
e Yosek e Yoda khal,
27 e Yoda e Yoanan khal,
e Yoanan e Resa khal,
e Resa e Serababel khal,
e Serababel e Sealtiel khal,
e Sealtiel e Nerai khal,
28 e Nerai e Melki khal,
e Melki e Edai khal,
e Edai e Kosam khal,
e Kosam e Elmadam khal,
e Elmadam e Er khal,
29 e Er e Yosua khal,
e Yosua e Elieser khal,
e Elieser e Yorim khal,
e Yorim e Mattat khal,
e Mattat e Livai khal,
30 e Livai e Simion khal,
e Simion e Yuda khal,
e Yuda e Yosep khal,
e Yosep e Yonam khal,
e Yonam e Elaiakim khal,
31 e Elaiakim e Melia khal,
e Melia e Menna khal,
e Menna e Mattata khal,

e Mattata e Natan khal,
e Natan e Devit khal,
32 e Devit e Yesi khal,
e Yesi e Obet khal,
e Obet e Boas khal,
e Boas e Salmon khal,
e Salmon e Nason khal,
33 e Nason e Aminadap khal,
e Aminadap e Ram† khal,
e Ram e Hesron khal,
e Hesron e Peres khal,
e Peres e Yuda khal,
34 e Yuda e Yakop khal,
e Yakop e Isak khal,
e Isak e Ebrehem khal,
e Ebrehem e Tera khal,
e Tera e Nahor khal,
35 e Nahor e Seruk khal,
e Seruk e Reu khal,
e Reu e Pelek khal,
e Pelek e Eber khal,
e Eber e Sela khal,
36 e Sela e Kenan khal,
e Kenan e Arpaksat khal,
e Arpaksat e Sem khal,
e Sem e Noa khal,
e Noa e Lamek khal,
37 e Lamek e Metusela khal,
e Metusela e Inok khal,
e Inok e Yaret khal,
e Yaret e Mahalalel khal,
e Mahalalel e Kenan khal,
38 e Kenan e Inos khal,
e Inos e Set khal,
e Set e Adam khal va
e Adam E Nut khal.

4

E Seten Ta Kendom Ngang E Yesus Kam Khenam Ka Serppak Ma Mmok

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

1 To E Nunu A Totur tkaenkrovgem e Yesus kmottek mnam a mhe to ko rkieng a ye to e Yodan, he ka ktong ngok ma kalputmok ka mhe langto ko yok vat. 2 To ko tok, e Yesus tgia paal kmo ol ko kim E Nut mnam o kolkhek ruk alo mhelom alomin, to te ksei kam vang. Va mnam a venloot to endo kat e Seten* tkaenen mkor e Yesus kam kendom ngang, te en kmeharom a kerkeknen tang.

3 Ii, e Seten tkaelha kmenen mkor e Yesus kam kendom ngang kam reng te, "Enang ko E Nut Khal msim to yin, va yin he reng a kre ta, he nhortgi el en a bret, yin kmem."

4 Va e Yesus ta kokheng te, "O-o, ngat ittiegom E Nut karo rhek tennik he te, 'A mhel ka ngorsang tlo gia vle mang kam her gia pat mang o gi ol tuk he kvenu kmemik e.' "

5 E Seten ta ngnek tok, to ther kta ktong e Yesus ko ma mhe to oguon mail hak. Va vgum o marhok ngakro mhetor tgus ko e Seten ther gia khenam mar ngang mnam ke gi venloot to endo gi. 6 To e Seten ta havaeng te, "Va yin, o marhok ngakro serppak va ngakro gol tgus ruk endri E Nut telik ko maktiegom dok he ko kais kmenik ngang in. Ko ko kais kmenik ngang tang enangthe kopa svil. 7 Enang yin, ngora slak orom o marhok tgus ruk endri ngakro serppak kar ngakro gol ngang in, yin kam nho mang ngar enangthe ngiak totu pum dok."

8 Va e Yesus ta kta kokheng ge te, "Tennik ngat ittiegom E Nut karo rhek kat te,

> 'Ngia gia totu pum Ildaip to E Nut tuk he kaeha ngang gi En tuk.' "

9 E Yesus ta re tok, to e Seten ther kta ktong ngok mnam E Nut ka maksien to ko mYerusalem, to hera srim kuon mang E Nut ka maksien ka rek ka keik to kuo plut hak. To ther kat kaegom kam kleim E Nut karo rhek kam kendom ngang te, "Enang ko E Nut khal msim to yin, va yin he, mur khenam in kam prik ngogu mmie. 10 Ko enang ko lmien mang in tok, va yi lo is kam yor e, ko ngat ittiegom E Nut karo rhek mang yin kat te,

> 'E Nut ner kael a re ngang karo engyel, mar kam smia nho ekam yin. 11 He ngar gia hapong in orom ngakro singni ko kia gan. He ekam tok, si ila nhar ke smeik ngang ner lo kais kam gi vrua mot a kre tang hak.' "

12 To e Yesus ta kta kokheng kat te, "O-o, tennik ngat ittiegom E Nut karo rhek akuruk kat te, 'Ngior kam kendom ngang Ngoldaip to E Nut, En kam khenam ka serppak ma mmok.'

13 E Seten ta kendom ngang e Yesus orom o ngaegom ruk endri tgus knop, to ther gi

† 3:33: O hor akuruk tennik ngat liepum a munik to, "e Ram" orom a munik to, e "Atmin." * 4:2: E Seten ka munik ka pun ta vle te, endo nam kael imuo ngang o mia.

korim to kpaal mang en kam vle kat kaegom mnam a kolkha langto vat.

A Re To Mang E Yesus Ta Ngae Kvaas Kim O Mia Ruk Kun Mnam A Mhe To E Galili

14-15 To e Yesus tkaeknik ngoguon mnam a mhe to e Galili he kaelpun kvaik kottek mnam o Yuda ngartaro rektor ruk kam rere mnam mar. Va E Nunu A Totur tkaenkrovgem he nma patter o mia orom ka serppak, va o mia ngam ngae sei kam hover ka munik hak. He ekam tok, a re to mang en, ta ngae kvaas kim o mia ruk kun mnam a mhe to endo tgus.

lNasaret Ngat Likim E Yesus
(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

16 To e Yesus ta ngae kun mnam ka rengmat ka pun to e Nasaret ko tlaut ko. Va a Sabat langto tpis. He kmikkiem ka keknen to kam vaik ngok mnam o Yuda ngartaro rektor ruk kam rere mnam mar mo Sabat tgus, ta vaik ogun mnam o Yuda ngarta rek ko tok mNasaret kat he ksir ogun ktar kam kol a ngaekam to kam him E Nut karo rhek.
17 Ngat kaen a meer to mkor a propet to e Aisaia ngang, to ta lamher he kpis ko mnam a mhe to e Aisaia tittiek mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen to khim te,
18 "Ngoldaip tmeng E Nunu A Totur kmenkrovgem dok ekam ko E Nut thim dok orom ka msasaen kmenserpagam dok kmel a re ngang o mia mang ka tavgo. Ii, tmeng dok ngang endruk ngta tu kmo tgoluk kam havaeng ngar te, E Nut ka tavgo tkais kam hong ngar petgim ngaro kernonhommok. Va ngang endruk ngta vle ku meorom e Seten ka tavgo kat, E Nut tmeng dok ngang ngar kat, dok kam havaeng ngar mang a knovvur te, E Nut ka tavgo tkais kam hong ngar kat petgim e Seten ka tavgo hak. Va ngang o vivisker, tmeng dok ngang ngar kam havaeng ngar te, ka tavgo tkais kmeharom mar, mar kam kta nho kat. Va ngang endruk o mia ngma kol a regesal mang ngar, tmeng dok ngang ngar kat kam havaeng ngar te, E Nut ka tavgo tkais kam hong ngar petgim endruk ngma kol a regesal mang ngar. 19 Ii, tmeng dok ngang endruk arhe, dok kam pis kael o rhek ngang ngar tete tok arhe te, a venloot to E Nut telha orom kam hong ngar pum ngaro kernonhommok her tete msim arhe."
20 Ta him a meer tok knop, to ta kta llum to her kaen ngang a mhel to nam kaeha ko tok. To ther korsang kam patter mar. O mia ruk kun ma rek to endo ngat her gia ketlam, va ngaro kerok ngat lo kat korim e. 21 To ther kaelha kam havaeng ngar te, "Tete mnam a kolkha to enda msim, E Nut karo rhek ruk endri ngat her el mit ormok he, ko muta vongnek kim mar ko pelam muk mo."
22 E Yesus tsim ktua rere kngae, he ekam tok, o mia ngata sor kim to her gi kaelha kam guya pum. Va ngaro papat ngata horotgi he ngat kaelha kmelat he kaesik ngang te, "He ngola, te e gi Yosep khal ta!"
23 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Mguer mia keyang dok he kre kvat a re to enda mang dok ko koknaik mguer mia re orom te, 'Yindo im kaeharom o mia, ma te yin he, mur kaeharom yin mruo.'

Va enang tok kat, mguera kendom ngang dok kat kam khenam o reha ruk lserpgue mo mrek mo kmuk, endruk muta ngnek mang ngar ko ngat pagis kim lKaparnam kat.
24 Lmien, mguera keyang dok enang tok ko a re langto, enda he, ther el mit ormok he, ko ta re te, 'O propet tgus ruk o pgirmia, ngaro mia mruo ngama keyang ngar.'
25 Mu sim ngnek na! lIsrael ngma keyang a propet to e Elaisia gi enang tok, he a re to endo ta pis lmien tok arhe orom en tok kat. Ko mnam a venloot to e Elaisia ta vle, o tahek kavurgem ruk nkong ngar mIsrael msim ngma ker kol vgum a vang alautar hak ekam ko a kolkha alautar ta vle mnam o pnes ruk korlotge he ka mhe ko tok mIsrael.
26 Si o tahek ruk mar lIsrael msim ngma vle tok, vanang E Nut tlo meng e Elaisia ngok kim mar kam turang ngar e. Vanang a vrong rhek langto yok endo a tahek to nkong mSarapat ko rkieng a rengmat alaut to e Saidon, va E Nut ta kle va kmeng e Elaisia ngok kim a vrong rhek langto yok to enda tuk. 27 He gi enang e Elaisia, lIsrael ngma keyang E Nut ka propet langto yok e Elaisa tok kat. He a re to endo ta pis lmien orom en kat. Ko kun mnam a venloot to en ta vle mnam, klenar msim ruk lIsrael

kavurgem ngta ker kol vgum a yor to a lepra
vanangko E Nut thavaeng e Elaisa kam lua
parrum tang mnam mar hak. Vanang ta
kle khavaeng kam le kparrum a vrong rhek
langto yok tuk, endo e Naman to nkong
mSiria en kam kta nho lya pum E Nut kalo
keik."
28 E Yesus ta rere tok knop, to o mia tgus
ruk ngata ngan karo rhek kun mnam o
Yuda nga rek to kam rere mnam, ngta tar
ko ta kekner mar orom karo rhek ruk tok, to
ngakro vurkul ngat ho mi ktua kiin ngang
hak. 29 To ngta kapom he kait kngorom
ngogu mnok petgim a rengmat kngorom
ngok kia veik to a rengmat to endo ta vle
kuon malpgem, mar kam vle kngam ogu.
30 Ngat pis ko tok, he re kngam ogu va ta kle
her gia ngongae kmommen mar to her gia
parem mar.

E Yesus Ta Kerer A Koot To Tviging A Ngokol Langto
(Mk 1.21-28)

31-33 To e Yesus ta ngae ngogu mnam a
rengmat laut to e Kaparnam kun mnam a
mhe to e Galili. Ta pis to kvaik kun mnam
o Yuda ngarta rek to kam rere mnam to
ko tok, he kpos ngang o mia tie ma Sabat.
O mia vang ngta vongnek kim to ngate sei
kmit ngaongtok kim karo rhek ko en tle
ktua patter mar orom kta serppak mruo to
yok gi.

To kun mnam o Yuda ngarta rek to endo
a mhel langto a koot to nong a yar hak tim
he kaenvevem ta vle kun pgegom mar kat.
Ta vle to a koot ta vuvui klik kim e Yesus te,
34 "Ai! Yin a mhel to endo kua mnor miik,
yin e Yesus to nkong mNasaret. Yindo E Nut
Tmur Re Pum Yin. He mor o kool ngot lua
mtom yin kam pis he ktoop kmor mo e. Ya
pis moti kam rum kim mor, i nop gi?" A
koot ta vuvui klik tok,
35 vanangko e Yesus tkaen a re to a serp-
gar ngang a koot to endo te, "Ngiak tu ko he.
Ottek kun mnam a mhel to." E Yesus ther
gia havae tok, to a koot tkootmerom a mhel
to endo kngam ogu mmie kun pgegom mar,
to thera parem. Vanang a koot to endo tlua
kering a mhel to e.
36 O mia tgus ngate gi mrua sor kmar to
kaelha kmo mnganang ngar te, "Ngola, a
mhel ta tem anito e? Ko karo rhek ruk endri
ngat ho mi ktua serppak hak! Vokom na, si
o kool va tgia kererik orom karo gi rhek ruk
ngat vua serppak." 37 Ekam tok, a re to mang
en ta ngae he kvaas kim o mia kun mnam o
mhetor tgus ruk mnam a mmie ka mhe to
endo.

E Yesus Tkaeharom E Saimon Ka Snerip To A Vlom Pum A Manakain
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

38 E Yesus tkootpum ko mnam o Yuda
ngarta rek to kam rere mnam to hera ngae
klapsa ngok mnam e Saimon ka rek. Kun
mnam a rek to endo e Saimon ka snerip to
a vlom ta yayor vgum a manakain ko tsei
kam ngae kun mnam. To e Yesus kalngunes
ngat kaurur kim mang kam turang. 39 E
Yesus ta kol a re, to ta ngae kpis ksir ko
vanam ka hep to keep he kaen a re ngang a
manakain to kun mnam orom karo gi rhek.
To a manakain ther gia nop kun mnam hak.
Va a vlom ther gia hop ku ngatngae to hera
krong o ol ngang ngar.

E Yesus Tkaeharom O Mia Kavurgem Pum Ngaro Yor Ngo Mamten

40 To mnam a kolkha to endo gi ko ta
rorongmia, o mia ruk ngta yayor orom o yor
ngo mamten, ngarlenar ngta plalam mar
ngok kim e Yesus. Va ther gi kaehang o yor
kuo mang langto langto mnam mar kme-
harom mar tok va ngat her gia ya ngatngae.
41 Si o kool kat, va tkererik kun mnam o mia.
Ii, o kool ngat vuvui kuon mail klik kam re
te, "E Nut Khal to yin" to her le kotoot pum
mar. Ngata vuvui tok, vanang e Yesus tho
gia kser mar kam hagam mar kam ho lo kta
rere mang en kam polger o rhek mang en
tok hak ko ngat mur mnor mang en te, her
en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.

E Yesus Thahavaeng lGalili Mang E Nut
(Mk 1.35-39)

42 To hop enang ngmo, e Yesus thop halki
kparem a rengmat to endo, nang kngae
ngok ma gi lootpgeik kam ngarkie. To o mia
ngat kaelha kam riring. Ngata riring kam
ngae kngae to ngate pis mang. To ngat re
kam hagam te, en kam lo kta ngae parem
mar kat e, 43 vanangko ta kokheng ngar te,
"O-o, ngua ktua ngae ge kun mnam o reng-
mat akuruk yok kat, kmelha kpolger o rhek
ruk mang E Nut ka tavgo ko tpis he komor
o mia, ko E Nut tmi kut meng dok kam
mi kut kaeha tok arhe." 44 To thera ngae
kaelpun kvaik kottek kun mnam o Yuda
ngakro marhok tgus he kaelha kpolger o

rhek kun mnam ngartaro rektor ruk ngma
rere mnam mar.

5

E Yesus Ta Ktar Kvaeng Kalngunes Ruk Ktarang

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

1 To mnam a kolkha langto kun mnam o
kolkhek ruk endruk e Yesus ta sir ko vanam
a ngaenker to e Genesaret he kpatter o
mia. Va o mia ngta sovet kam mopet kam
gun ngok kim kam konner kam ngan E Nut
karo rhek ko ta patter mar ormar. 2 O mia
ngata sovet kam mopet ngok kim enang
tok, to ta sir va ta nho kvokom alo langail
ruk o mia ngta khie knop he it min el min
ko paat, nang ka plum ngaro klui. 3 Ekam
tok, e Yesus ta kar mnam langto mnam
min, endo mkor e Saimon, to hera reng
kam vrua korsom orom oguon va ngaenker
ka ngaiting, vanang en tkorsang mnam he
kaelha kam patter mar ko tok.

4 Ta patter mar kngae knop, to kreng
e Saimon te, "Saimon, si vur poe orom a
langail ngogu ma vvuommok he yin kar
ilenar mu ngam mularo klui."

5 Va e Saimon tkoripang te, "O-o, Kua
taven, kua kees ko ngot si kaegom egom
mnam a segain to tenkier va ngot ho sim
mur kaenang ngor hak, ngot ngae ho gi mos
hak. Va ko tevanie, ekam ko ya reng ngor,
ngurer gi vrong kta ngmar kat na."

6 Ngta ngam ngaro klui ogu ma ngaenker,
to o singol ka ho vurgem hak ngat pis roro,
to ngaro klui va ngat re kam gia kassir hak.
7 Ngta vokom tok, to ngta tger ngaro lpetuk
kim ngarlenar kmaol orom a langail langto
kam turang ngar. To ngta klang alo langail
tgus ngint ngae ho mi kut ottep hak ketasuo
min tgus kam vvuo.

8 To e Saimon Pita ta vokom tok, to ta
tubulkek ku penharom e Yesus to kreng te,
"O-o, koldaip, klo vu kais, yin kam vle mo
kmok e, ko dok kuaro vu kerkeknen." 9 E
Pita ta re tok, ekam ko en kar klenar ngate
sor kim o singol vang ruk ngat kaum mar.
10 Ii, mar kar e Sepedi klo hal e Yems va e
Yoanes enngindukk nginma kaikkiem e Pita,
mar tgus ngate gia sor kim o singol tok.

E Yesus ta ngan e Pita karo rhek ruk
endruk tok to thera reng e Saimon Pita te,
"Ngiak or kam kta gor kat e, ko kmelha tete
kngae, ila ngaeha to kmit singol ta tu ko he,
nang ngir kle va kaelha kmit o mia ngok kim
dok mekam mekam." 11 E Yesus ta re tok
knop, to e Saimon Pita mar ngta poe kvaar
to her kait ngalo langail kael min ko paat, to
her korim ngaro reha tgus ruk kmit o singol
orom ngaro klui va ngaro laktok, nang her
kle kaikkiem.

E Yesus Tkaeharom A Mhel Pum Ka Yor To A Lepra

(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

12 E Yesus ta vle kun mnam a rengmat
langto, va vgum a mhel langto tkol a yor to
a lepra ko tpis ko kim. A mhel ta, ka yor
tho mi kut rum ka vok tgus hak. Tre vokom
e Yesus va ther gi konit ka vham ku mmie
kmaurur kim te, "O, kolaip enangthe ngia
svil va yi kais kmeharom dok, he dok kam
kta vle la mmok ko pum E Nut kalo keik
kat."

13 To e Yesus ta tuom ka ktiek he gi kae-
hang va gia reng te, "Mare, kua svil! Ila vok
na ngae gia mmok." A gi hi to tgia re tok,
ka yor ther gi nop kuo mang ngatngae.

14 To e Yesus ther kaen a re lserppak
ngang te, "Ngiak or kam havaeng a mhel
tang hak mang a ngaeha to ko eharom
ngang in. Vanang ngiak kle va kngae ngok
kim a pris tang, en kmehehang yin, en kam
tting mang in te, lmien te, yi ho mi mmok
ko pum E Nut kalo keik kat he. Ngiak
kaeharom tok, to kle kngae ngok mnam
E Nut ka maksien kam nngiar ngang E
Nut, kmikkiem gi enang ko e Moses ka pos
langto ta keknen tok mang a yor to endo
ko yi her ottek mnam he. Ngiak kaeharom
gi enang tok, nang o mia ngaro ngaongtok
kmisis mang yin te, lmien te, yi ho mi
mmok kat he, ko pum E Nut kalo keik."

15-16 Tsi reng a mhel to endo kam lua
polger rhek mang tok, vanangko o rhek
ruk mang e Yesus ka munik ta kle ho gia
senekerik kngae gi, he o mia ngo valngneik
ngta ngongnek he kirpapagis ko kim kam
vongnek kim va en kmeharom mar pum
ngaro yor kat. Tkaeharom mar knop, to her
le gi vur kaol kparem mar to kngae ngok ma
gi lootpgeik kam ngarkie ko tok.

E Yesus Tkaeharom A Mhel To Ka Vok Tgus Tyor

(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

17-18 To mnam a kolkha langto E Nut tkat
kaenkrovgem e Yesus orom ka serppak

kmeharom o mia akuruk yok pum ngaro
yor. Tkorsang kun mnam a rek langto ko
mGalili ko pum o mia ngo kerok he kpatter
mar, va a valngan langto orom o Parisiau
kar o pattermia kmo pos ngat korsang he
kvongnek kim kat. A valngan to enda ngat
ottek mnam o rengmat tgus ruk ko mnam
e Galili, va e Yudea. Va si a rengmat laut to
e Yerusalem kat va akuruk ngat ottek kun
mnam a rengmat to endo he ka vle ko kim.
Ta patter mar kngae kun mnam a rek to
endo, va vgum o mia ko ngta kokol a mhel
langto ka vok tgus tyor he kaegom kam pis
ko kim orom. Ta kru kun mnam ka hep,
he ngat pis orom he kring longmok ekam
kam kol he kvaik orom kmel ko kim e Yesus.
19 Ngata ring longmok ekam, vanangko ngat
lo is e, ko o mia vang he ngata totok. To
ngat le ka grap he khalker a rek ka keik kmel
a longmok ekam kuo malpgem e Yesus lsir.
Ngata halker a rek ka keik knop, to ngta kol
a hep to orom a yor, to ngat her konget a
mhel to enda orom o usiel ruk ngta kleng
ka hep orom mar. Ngat konget ngok pum e
Yesus kalo keik ko tok kun pgegom o mia.

20 E Yesus ta vokom mar ko ngat vu kor
mnam mar mang en enang tok, to thera
reng a mhel to endo te, "Lakai, dok mruo
ko lol ilaro kerkeknen patgiang ngaiting he
kikiangae mang ngar hak."

21 Ta re tok, to o Parisiau va o pattermia
kmo pos ngat kaelha kam mngan pum te,
"Hai-e, ani mhel ta e, ko en ta kerrereng E
Nut ka munik tok arhe! Ko ta mrua tattap
orom en mruo te, en E mi Nut msim orom
karo rhek ruk endruk. Ii, ko gi E Nut tuk to
tis kam lol o mia ngaro kerkeknen patgiang
ngaiting, nang nong o gi vrong mia e, nop
hak!"

22 E Yesus ta tar mar ko ngat vua rere
porom mar kam mngan pum en enang tok,
to ta kle ka mnganang ngar te, "Mularo
vurkul ngta horrotgi pum dok kman? Va
kman ko muta mngan pum kua serppak
to kam lol o mia ngaro kerkeknen pat-
giang ngaiting he kikiangae mang ngar
tok? 23 Ani ngaeha to ta koppet kam khenam
ma mmok? A ngaeha to kam gia reng a
mhel ta te, 'Ko lol ilaro kerkeknen patgiang
ngaiting', i o endo kam mi kaeharom a mhel
ta, he en kam mia hop he kngae ko pum
mularo kerok? 24 Vanangko tgia ya kat e, ko
ngor mia khenam ma mmok ngang nguk te,
E Nut tmi en a serppak ngang A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha to dok, dok kam lol o
mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting mo
mmie he kikiangae mang ngar." Thavaeng
ngar tok, to her gia reng a mhel to ka vok
tgus tyor te, "Yu! Kua havaeng in te, hop
he, tolpum ila hep he kngae ngok mrek."
25 A gi hi to e Yesus tgia re tok, a yor to endo
ther gia hop ksir ngatngae ko pum o mia
ngaro kerok ko arhe, he ktolpum ka hep
to tesgun ta kru mnam to her kaelha kam
hover E Nut ka munik va kngae ngok mrek.
26 O mia ruk ngta vokom a ngaeha to tok,
ngat ngae gia nganga kim, to ngata gor he
kguyaya pum E Nut kam mo havaeng ngar
te, "A mhel ta tmi kut kael senkrip kim mor
orom karo reha ruk lserpgue, endruk yok gi
ngot vokom mar tete."

E Yesus Ta Vaeng E Livai
(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

27 To kopekam ko teharom a mhel to
endo, e Yesus ta ngae kparem mar. Ta
ngae va kvokom a mhel langto ka munik e
Livai, ko tkorsang kun mnam o kermia ruk
ngam kaelha klol o takis nga rek to kmelpas
mnam. E Yesus tpis ko kim to kreng te,
"Ngiak kaikkiem dok!" 28 Ta re tok, to e Livai
ther gia hop ku korim kakro reha tgus ruk
endruk ko tok to her kle kaikkiem.

29 Kam ngae, to mnam a kolkha langto e
Livai tkaeharom a ngorsang to alaut ngang
e Yesus ko mnam ka rek. Va o kermia
kavurgem ruk ngam kaelha klol o takis kar
o Yuda akuruk, endruk ngalmialaol ngma
keyang ngar ko ngam lo sim kut kaikkiem o
Yuda ngaro keknen, ngata kaum kaemik ko
kim e Yesus kar kalngunes kat. 30 Vanangko
o pattermia kmo pos ruk o Parisiau ngat
kaelha kam kirhek pum e Yesus kam palsie
kim kalngunes te, "Ngola, kman ko mum
kaemik va kaivie ko kim o kermia ruk ngam
kaelha klol o takis kar o Yuda akuruk, en-
druk ngolmialaol ngma keyang ngar ekam
ko ngam lo sim kut kaikkiem mor o Yuda
nguaro keknen?"

31 Va e Yesus tkoripang ngar te, "A mhel
to nam kaeharom o mia nma vle mang
endruk ngo yor kmeharom mar, nang nam
lua vle mang endruk ngat gia ya e. 32 He
gi enang tok, ko her pis mo mmie kam vle
mang endruk o mia ngma keyang ngar pum
ngaro kerkeknen, he nang dok kam tger

mar kmitgung ngar. Nang klua pis kam
vle mang endruk ngam mrua kansgum mar
mruo kam pat mang ngar mruo te, ngaro
keknen ngat ho mi kut sir hak ko pum E Nut
kalo keik e."

O Parisiau Ngata Mngan Pum E Yesus Karo Keknen Ruk O Gunngae
(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

33 E Yesus ta havae tok, to a valngan
to mkor o Parisiau ngat kta mngan pum
e Yesus mang ngaro keknen ruk nkong
ngalmialaol ruk tennik te, "Ngua keknen to
kam paal kmo ol ko pum E Nut kalo keik
nkong ngolmialaol ruk tennik, nang nong
lgunngae nkong ngar tete e. He ekam tok,
kman ko e Yoanes kalngunes va o Parisiau
ngartakor ngam kaikkiem ngua keknen to
nkong ngolmialaol ruk tennik, endo kam
paal kmo ol tgus ko pum E Nut kalo keik
he smia ngarkie ngang,* vanang itlengunes
ngam kaeharom a keknen to a gunngar ta
yek, endo kam venu mang a ngaemik va a
ngaivie?"
34 Va e Yesus ta tootkinre ngang ngar kam
re lkoon mang ka yor mruo te, "Mnam a
kolkha msim ko a mhel tkaenkim ktavlom,
a ngokol to tre kam lei tlo kais hak kam
gia hover klenar kam tivik pum en mruo
e. Ho mi kut nop hak. 35 Ko o kolkhek ruk
kam tivik mnam mar ngrok ge. Ngara pis
ko ngaka vret a mhel to mkor kalngunes,
yek endo yek, kalngunes ngara mrung he
ktivgim ko yek."
36 Ta tootkinre tok knop to kle kaenser-
pagam ka papat to endo mang en mruo
kam kta koka kat te, "Mu vokom na, a mhel
nam lo kommen a yet to a gunngar kam
kol ka kae langto to le kvatvat a yet ka
kae to endo ko a gunngar engnang endo ka
sgan e, matok na kering endo a gunngar
ko ther kommen he. Ko a yet ka kae to
a gunngar ner lua maenang endo ka sgan
kat e. 37 Ii, va ngam lo kaeharom a ye to a
vaen, endo a gunngar kun mnam ka merrip
to ka sgan kat e, ko a merrip to ka sgan
ta karrai he nera khir. Ngam lo kaeharom
tok, ekam ko a vaen ka serppak, ko nak hop
kun mnam ka merrip, ner kaur mang ka
merrip to endo ka sgan he khalker. To a
vaen nera gussuk. He enang tok, a vaen
ka merrip nera kernonho ekam ko a merrip
nera khir va a vaen nera gussuk kat. 38 Nove,
o mia ngam lo kaeharom tok e. Ngam
kle va kaeharom a vaen to a gunngar kun
mnam ka merrip to a gunngar kat ko tgi
kongeik. 39 Ii, vanang mu vokom na, endruk
ngam kaiviem a ye to a vaen to ngat eharom
tennik he her ngan mgaem, her mar ruk
arhe ngam gia tagur pum kmiviem, nang
kle keyang a vaen to a gunngar he lua lua
svil hak kmegom e. Ii, ngam kle gia re te,
ka dok ma vaen to ngat eharom tennik ha,
ko tvua mgae hak kir kim endo a gunngar."

6

A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Ta Nho Mang A Sabat
(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

1 Tie ma Sabat langto, e Yesus kar kaln-
gunes ngat kaikkiem a ngaelaut to ta kser a
loot langto orom o sigla. To kalngunes ngat
kaelha kam kolonget o sigla he kaemik.
2 Ngat kaemik kngae, to o Parisiau akuruk
ngata pis kpalsie kim e Yesus te, "Hai!
Kman ko muta kpoot mang ngua pos to kam
paal ma Sabat?"
3 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Nok
pathe mut lo him a ngothoi to mang e Devit
kar klenar ko ngta vang vor? 4 Ko a ngothoi
to endo ta havae mang e Devit, ko tennik ta
mrung klenar he kvaik ogun mnam E Nut
ka maksien rek Ka Taban To A Totur he klol
o bret ruk o Yuda ngam kaelik ko kim E
Nut. Tkol to kle kaisis kim kalngunes ormar
va mar tgus ngat kaum kaemik mnam mar.
Ngat si eharom tok, vanangko nguaro pos
ngat havae te, o pris ruk laol tuk ngat gi kais
kmem o bret ruk endruk." 5 He kmikkiem a
ngothoi to endo tok kat, e Yesus thavaeng
ngar te, "A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
nma mrung o mia enang tok kat he ka nho
mang a kolkha to a Sabat!"

O Parisiau Ngat Sim Ktua Keketar E Yesus He Nang Kam Mon En Orom A Kerkeknen
(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

6 Tie ma Sabat langto yok vat, e Yesus
tvaik kun mnam o Yuda ngarta rek langto
kam rere mnam he patter o mia. Va
a mhel langto ka miktiek tyor ta vle ko
kat. 7 Va o Parisiau kar o pattermia kmo

* 5:33: O Yuda ngma paal kmol ko pum E Nut kalo keik kam khenam ngaro svil mang En ko ngma pat te, enangthe o mia ngam lua paal kmol ko pum E Nut kalo keik va mar o kernonhor.

pos ngat sim ktua keketar ko ngta papat
kam mon e Yesus orom a kerkeknen tang
enangthe naka kpoot mang a pos to ma
Sabat he kaeha kmeharom a mhel to endo.
8 Vanangko e Yesus ta ktar mnor he mang
ngaro papat, to ta reng a mhel to ka miktiek
tyor te, "Hop he aol ngte he sir ko vanam
dok na, he o mia tgus kam vokong in." To
ta ngan vgum e Yesus to hera hop sir.
9 To e Yesus thera mnganang ngar te,
"Kmikkiem mor o Yuda nguaro pos, ani
ngaeha to ta sir kmeharom ma Sabat: endo
kmennegiang a mhel en kam yor, i o endo
kam turang he kaeharom kam ya."
10 Thavae tok, to ka lo keik ngint kaem o
mia tgus to thortgi he kreng a mhel to endo
te, "Yin he, tuom ila ktiek ngte na." Tre gia
tuom ka ktiek va te, ka ktiek ther gi ya hak
ngatngae. 11 He ekam tok, o Parisiau ngaro
vurkul ngat ngae sei kam kiin ngang hak to
ngat kaelha kam lgem o rhek mang e Yesus
te, ngak rum kim nngia.

E Yesus Ta Mon Karo Aposel Ruk Loktiek Hori Orom Alomin
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

12 To mnam o kolkhek ruk endruk e Yesus
ta grap ngoguon ekam ke vul langto ka
ngaiting. Ko tok mnam a segain to endo
tgus kngae kais marot ta ngarkie ngang
Ngoldaip. 13 To hop enang ngmo, ta vaeng
kalngunes tgus kam kaum ko kim to hera
momon endruk loktiek hori orom alomin,
he le kilegem mar te, o aposel. 14 Mar ruk
endri te: e Saimon endo ta kilegem te, e
Pita, en kar knopia e Andru; e Yems, e
Yoanes, e Pilip, e Bartalomius, 15 e Matyu, e
Tomas, e Yems to e Alpias khal, e Saimon to
nma vle kun mnam a valngan to o Selot, 16 e
Yudas to e Yems khal va e Yudas to nkong
mIskariot, endo thortgi mang e Yesus kmel
ko maktiegom o kermia koknaik mang a
kolkha to endo gi ko e Yesus tvaeng.

E Yesus Tkaeharom O Mia Akuruk Yok Vat
(Mt 4.23-25)

17-18 E Yesus ta momon karo aposel knop,
to ngta grung kpis ku pa vul ko ma gi sir-
sirmok to ngta kaum kar kalngunes akuruk
kat ko tok. Nang a mumu alaut hak orom o
mia ngo valngneik ruk mnam e Yerusalem
va mnam o mhetor akuruk yok kun mnam
a mhe to e Yudea va endruk nkong ngar
mnam alo rengmat ruk ku va mou nginalo
munik te, e Taira va e Saidon ngat hera pis
he ka vle kpaneng kam vongnek kim va en
kmeharom ngakro yor. Ii, va endruk o kool
ngat kaim mar kat, ngata papagis ko kim,
he ta pepet o kool kun mnam langto langto
mnam mar. 19 He ekam tok, o mia ngat
kaelha kam ho gi kaenenker kmehang ka
vok kam kol ka serppak to nama lol endruk
ngata ktar pis kaehang ko ngma ya vgum
tok.

E Yesus Ta Mrung O Mia
(Mt 5.1-12)

20-26 O mia ngta vle tok, to e Yesus thortgi
ngok kim kalngunes he kvokom mar to hera
reng ngar ti te,

"Muk ruk muma tu kmo tgoluk tete, muta
lgekol ekam ko her muk ruk arhe
E Nut ka tavgo ta vle kuon mang
nguk.

Vanang suvrum muk kelenar ruk mut kais
kmo tgoluk tete ko mut hera hi-
giang ngar ngatngae he.

Muk ruk muma vang tete, muta lgekol
ekam ko her muk ruk arhe E Nut ner
kaeharom mularo vurkul kmisis.

Vanang suvrum muk kelenar ruk muta vi
tete ko, a vang alaut nera pis kmuk.

Muk ruk mum kaee tete kat, muta lgekol
ekam ko her muk ruk kat arhe E Nut
ner kaensireim muk kam halla.

Vanang suvrum mu kelenar ruk muma sirei
he khalla tete ko mguer kle kvor pa
ngaor va ktolpum o ngoven he le
kaee mang nguk mruo ko mguera
yor.

Muk ruk o mia ngam kaelat muk he klikim
muk, ksisieng nguk va kerrereng
nguk orom o rhek ruk la ppiagar
ekam A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha, her muk ruk kat arhe muta
lgekol ekam ko her muk ruk E Nut
tel a keik to alautar kam paneng
nguk kuon ma volkha.

Mu vokom na, mguak sirei he kpum rengtek
kun mnam a kolkha to o vnek ri ngat
lol muk ekam ko mut kolkol ekam
o propet ruk tennik, ko ngarores
ngata ktar kaeharom o kerkeknen
ruk endri ngang ngar tok kat.

Vanang suvrum mu kelenar ruk muma svil
mang o mia kam kanprim muk tete,
ko mguera vle gi enang o propet ruk

la ppiagar tennik endruk ngalmi-
alaol ngma kanprim mar tok kat."

Mguak Ya Pum Endruk Ngat Kael Imuo Ngang Nguk
(Mt 5.38-48; 7.12)

27 "Vanang muk ruk muta vongnek kim
dok tete, kua havaeng nguk tgus te, endruk
ngak sisieng nguk ko ngat kael imuo ngang
nguk tok, mguak kle kaelongtok mang ngar
ge. Va mguak ya pum endruk ngam vu
kaelat muk kat. 28 Mguak ngamyammok
mang endruk ngama re orom muk kam
yor. Va mguak ngarkie mang endruk ngma
koskalil orom muk kat. 29 Va enangthe tang
mnam mar na kol a regesal mang in kam
spom ila pis va ngiak hortgi el langto naka
spom kat.

Tok kat, enangthe tang na vret ila yet
petgim yin va ngiak or kam krum kmen
itang langto ngang malpgem endo kat. 30 Va
muaka tting ngang o mia ruk ngap kaurur
kmuk kmel o tol ko kmuk kat mar kam lol
mularo tgoluk. Va enangthe a mhel napa
lol mularo tgoluk va mguak or kam kta
papat mang ngar kmoripang ngar ngang
nguk kat e. 31 Mguak kaeharom gi enang tok,
ekam ko oni keknen ruk muma svil mulenar
kmeharom mar ngang nguk, va muk kat
mguaka ktar kaeharom mar ngang mulenar
enang tok kat.

32-34 Va enang ko mum gia khen endruk
ngam kaelongtok mang nguk va muk or-
mar, i o enangthe mgua gia khen mulenar
ruk ngma ya pmuk va muk ormar tok kat,
i o enang ko muma tting ngang mulenar
kmel a tol ko kmuk, ko muma pat te, mar
kmoripang mularo tgoluk, va mut lo is
hak kam kol a keik ko mkor E Nut e. Ko
si endruk mor o Yuda ngalmialaol ngoma
keyang ngar ko ngam lo sim kut kaikkiem
nguaro keknen, va ngam gia khen nglenar
va nglenar ormar tok kat. 35-36 He ekam
tok, mguak or kam vle enang ngar tok e.
Vanang muk, si orom mularo imuo vat, va
mguak kle kya pmar he ka tting ngang ngar
kmel a tol ko kmuk, nang or kam kta papat
mang ngar kmoripang ngar ngang nguk kat
e. Mguak kaeha tok, kmikkiem enang ko
E Nut nma ya pum endruk ngma kulpang
va gia prik. Va nma ya pum endruk ngat
kernonho kat. Mguaka mrung o mia kat
kmenang mu Teit ko En nma mrung o gi
vrong mia tgus kat. Va enangthe mupa vle
tok, va E Nut ner kaen a keik to tho mi laut
hak ngang nguk va mguera vle te, Endo A
Ho Lautar Hak kles ruk muk enang tok."

Mguak Or Kam Tutut Kam Mon O Mia Orom Ngaro Kerkeknen
(Mt 7.1-5)

37-38 "Va mguak or kam tutut kam mon
o mia orom ngaro kerkeknen, matok E
Nut nera mon muk tok kat orom mu-
takor. Ii, ner kaekon ngang nguk kam mon
muk orom mutaro kerkeknen kmikkiem gi
enang ko muma mon o mia tok kat.

Va mguak or kam tutut kmel o mia kam
kol a kapnes pum ngaro kerkeknen kat e,
matok E Nut ner le kael muk kam kol a
kapnes pum mutakor gi enang tok kat. Va a
kapnes to endo ner kle ho kpunpum he ner
ho ka mnek hak.

Va mguak lol o mia ngaro kerkeknen pat-
giang ngaiting he E Nut ner le klol mutakor
patgiang ngaiting tok kat. Ko kmikkiem
enang ko muma lol o mia ngaro kerkeknen
patgiang ngaiting tok, E Nut ner sim kut
koripang nguk gi enang tok kmo iser muk
kat kam lol mutakor patgiang ngaiting.

39-40 Nok muma pat te, mut kais kam gi
mrua vavle orom muk, kam gia laut mang
dok vor. O-o, nove, ko a pattermia kaln-
gunes ngat lo kais kam gi mrua vavle orom
mar kat he klaut mang nga pattermia kat.
Vanangko ko pekam ko a kalyie langto nak
lol o papat vgum ka pattermia kais ko npa
rum mar, yek endo yek a kalyie to endo
kakro papat ngara laut kmo iser ka patter-
mia enang tok kat.

Ii, va alo vivisker kat ngint lo kais kam
mo kpom min he kmo ktong ngin kngae e,
matok min tgus nginera kaum kaol pa huop
ko min tgus ngint gi mo is ko ngint vipsik.

41 Ii, ta vle tok kat arhe ngang nguk, ko
kman ko im smia kellu kam vokom a kvak to
kun mnam inopia ka keik nang lua paptang
a ho kla vgon ko pita keik mruo? 42 He
enang tok, yi kais kam smia nho nngia kam
mon inopia orom ka kerkeknen to ta vle
enang a gi kvak kun mnam ka keik, vgum
ita kerkeknen tok kat ko ta vle enang a ho
kla vgon kun mnam itang. O-mularo naprai
alomin hak! Ngiaka ktar khong a ho kla
vgon ko pila keik mruo na, yek in kam le
smia nho kam pet a kvak ko pum ila kta keik
vat."

A Koka To Mang A Ho Karo Miel
(Mt 7.17-20; 12.34b-35)

43-44 "O mia ngma vokom ka mnor mang o
hi ngo mamten ruk lyar vgum ngaro miel
ruk lyar tok kat. Va o hi ruk nong lyar o mia
ngma vokom ka mnor mang ngar enang tok
kat, ko o mia ngam ngae lua tamar o vlus
ko vgum a hohoi e. Nove. Va ngam lua
tamar o paslura ko vgum o gigi kat e. Nove.
He kmikkiem enang tok, a ho to ta serppak
tho lo mi kais hak kmehi orom karo miel
ruk ngta mgulglang e. Va a ho to tre kam
vui kat tho lo mi kais hak kmehi orom karo
miel ruk ngta karvuk kat e. 45 He o mia
ngma vle tok kat, ko a mhel to a yar kat
nma khenam o keknen ruk lyar ko ngam
kottek kun mnam ka vrek ko nam kaelpas
orom mar ko tok. Vanang a mhel to nong
a yar nam kle ktua khenam o kerkeknen
ruk ngam kottek kun mnam ka vrek ko nam
kaelpas orom mar ko tok kat. Ii, ta vle tok,
ko o gi vrong keknen tgus, endruk lyar va
endruk nong lyar ngam kottep kun mnam a
mhel ka vrek ko nam kaelpas orom mar ko
tok, yek ngat kottek ko nma rere ormar."

Alo Mhel Kalo Mten Lomin
(Mt 7.24-27)

46 "Ekam tok, mguak or kam gia kvam dok
te, 'Koldaip,' ko mum lua ngan vgum dok
e. 47 Ngor kothoi mang a mhel ka mten to
nma kanko kam pis mo kmok he kvongnek
kim kuaro rhek to le kngae kaikkiem mar
mekam mekam ko a mhel ka mten to endo
tkaenang 48 a mhel to tkaeharom ka rek
to tvua serppak ko ta hek ngogu hak he
kvatvat o ngtek ko engnang a kre to klalaut
ku ma mmie. Ta hover krum, to a ye tkottek
to ka slul orom, vanangko tlo kais kam
lget e, ekam ko karo ngtek ngat gi serppak
ngae gi ringring hak ku ma mmie ko tsim
kut papuntom hak. 49 Vanang a mhel to
nma vongnek kim kuaro rhek, nang kle gi
kaengnam mar, en ta kle kaenang a mhel to
tkaeharom ka rek, nang lo smia papuntom
ko tlo smia hong a mmie kam srim o ngtek
kat e. Tgia srim karo ngtek kuo mang a
mmie. Ta hover krum, to a ye tkottek he
ka slul orom a rek to endo va ther gia kviet
kol kngorom ngatngae."

7

A Vrong Rhek Langto Tkor Mnam En Mang E Yesus
(Mt 8.5-13; Yn 4.43-54)

1 O mia ngta vongnek kim e Yesus ko ta
rum karo rhek ruk endruk, to en thera ngae
mKaparnam. 2 Ko tok mKaparnam, a vrong
rhek langto ta vle. En lRom nga ngaomevek
ka rkan langto kalaip. Va kalkayie langto
nam vua svil mang ta yayor he re kam yor
he. 3 To a mhel to enda tre ka ngnek te, e
Yesus tpis ko mKaparnam, to thera meng o
Yuda ngalmialaol akuruk kam ngae ka mn-
ganang, en kam pis he kaeharom kalkayie
to endo. 4-5 To ngta ngae kpis ko kim, he
kaurur kim kmonget o rhek ngang mang
ngalaip to endo ko tmeng ngar. Ngata
reng te, "A mhel to enda, en a vrong rhek
langto, vanangko en ta vat kar mor lIsrael
he kturang ngor kat ko ten o krek ngang
ngor kam ngam mor lKaparnam ngorta rek
to kam rere mnam, he ekam tok, a mhel to
enda tkais te, yin kam turang kat." 6 E Yesus
ta ngnek tok, to her kaikkiem mar ngok kim
ngalaip to endo ka maksien he.

Ngta re kam konner a mhel to endo ka
rek, vanangko a taip to endo kalngunes
akuruk ngata puknim e Yesus ko ekam a
ngaelaut ekam ko a taip tmeng ngar kam
hagam e Yesus kam lua pis. To kalngunes ri
ngat havaeng e Yesus orom a taip to endo
karo mur rhek mruo ti te, "O-o, kolaip klua
svil kmelkeyang yin, ekam ko dok klo vu
kais, yin kam mrua ppir miik kmaol ngte
kim dok e. 7 He ekam tok, klo vua pat mang
dok msim kam mia pis ko kmin ekam a
ngaelaut e, kam havaeng yin kmor kam pis
ko kim dok. Vanang ngia her gia mon a re
ke vgon tang kmeharom kolkayie tok, to a
yor to kuo mang na her gia ngan vgum yin
kparem ngatngae. 8 Ngia her gia mon a re
tang tok, gi enang ko dok kat koma ngan
vgum endruk ngta laut va ka nho mang
dok, vanang kle kreng endruk ngma kar va
tomten mko meorom dok ko kua nho kmar
va mar ngam her gia ngan vgum dok tok
kat. Ko kom re gia reng a mhel ta te, 'Ngae'
va en ner gia ngan vgum dok he kngae. I
o kom re gia vaeng a mhel to en tko gut
te, 'Aol' va en ner gi kaol ngte. Va kom
re gia reng kolkayie to kat te, 'Eharom a

ngaeha ta', va en ner gia ngan vgum dok he
kaeharom."

9 E Yesus tre ngan o rhek ruk endri tho mi
kut senkrip kim hak to le khortgi ngok kim
a mumu to ta veet ekam to kreng ngar te,
"Kua havaeng nguk te, a mhel ta, en tpua
vle te, en a vrong rhek langto, vanangko
tvu kor mnam en mang dok ge. Va si kun
mnam muk lIsrael lsir hak klo vur pis mang
tang enang en, ko tkor mnam en mang dok
enang ti e." 10 Thavae tok knop, to a taip to
endo klenar ngat her kaekeknik ngok kim,
he kvokong kalkayie ko ther ya he.

E Yesus Ta Hover A Yor To Nkong mNaen

11 To vur koknaik he,* to e Yesus ta ngae
ngok ma rengmat to e Naen va kalngunes
kar a mumu to alaut ngta veet ekam kat. 12 E
Yesus ta konner a rengmat ka gu, va vgum o
mia akuruk ko ngta kokol a yor langto orom
ka hep he kottek orom kam ngae kael. A yor
to endo, en a kalyie to ke tro. En tuk nma
vle ko kim knan to a tahek ko kteit ther yor
parem he. Va o mia ruk nkong ngar ko ma
rengmat to endo ngta kaum ko kim knan
orom. 13 Ngoldaip tre vokom a yor knan, va
tho mi kut mrung hak. To ta hagam te, "Or
kmaee e."

14 To thera ngae ngogut kim endruk ngta
kokol a yor, to her kaehang a hep to endo.
Ngta vokom tok, to her gia sir. To e Yesus
tgia reng a yor to te, "Vae, kambis, kua
havaeng yin, hop he." 15 Tre gia re tok,
va a kalyie to enda ther gi kta ktal kat to
hera hop korsang to kaelha kam rere va
ka grung ksir ku mmie, to e Yesus thera
ktong kngorom kam ngae pis kat kael ko
maktiegom knan.

16 O mia ruk ngta vle ko tok ngat ngae
gia sor kim to kaelha kam hover E Nut ka
munik kam re te, "E Nut ta tavger a propet
to alaut mo pgegom mor ko E Nut ta ptang
ngor he kre kam sulgim mor karo mia ruk
ormor vgum, he nang en kam hong ngor
pum nguaro imuo petgim mor." 17 To a re
to mang e Yesus ta ngae mnam o rengmat
tgus ruk mnam e Yudea va o rengmat ruk
malhagenmok mang kat.

E Yesus Ta Rere Mang E Yoanes To Nama Parrum O Mia Te, Ani Mhel Msim To En
(Mt 11.2-19)

18 E Yesus karo reha ruk lserpgue ruk
endri ngta pagis tok, to e Yoanes to nma
parrum o mia kalngunes ngta havaeng e
Yoanes mang ngar. To e Yoanes ta vaeng
kalo kaloyie aloruk 19 to kmeng ngin kam
ngae smia kol a re tang ko kim Ngoldaip to
e Yesus kam mnganang orom e Yoanes karo
mur rhek mruo te, "Ngola, yin msim to e
Moses ta ktar kpavap mang te, nak kaol,†
i o tang ngnok vop, mor kam paneng kam
nho mkor te, en kam sulgim mor?"

20 To nginta kol e Yoanes ka mngan enang
tok to kngae orom, to kpis ko kim e Yesus to
her le ka mnganang tok arhe te, "E Yoanes
to nma parrum o mia ta meng nguo ngte
kmin kam mnganang yin te, 'Yin msim to e
Moses ta ktar kpavap mang te nak kaol, i o
tang ngnok vop, mor kam paneng kam nho
mkor en kam sulgim mor?' "

21 Mnam o kolkhek ruk endruk lsir, ko
e Yoanes kalngunes ngta pis ko kim orom
ka mngan, e Yesus nam kaeharom o mia
pum ngakro yor ngo mamten kavurgem
va kerer o kool kun mnam endruk o kool
ngtim mar kat, va kaeharom o mia ruk
ngta vipsik he ngta kta nho kat. 22 Ekam
tok, e Yesus tkoripang e Yoanes kalo kayie
te, "Meak kaeknik, he khavaeng e Yoanes
mang o reha ruk endri ko met her vokong
ngar ko akro vivisker ngata nonho, akro
nharyor ngata ngongae, akro yor ruk o
lepra ngata yaya ko pum E Nut kalo keik kat,
va akro ngaelatok ngata ngongnek, va akro
yoror ngata hohop kat. Va meak havaeng
mang kuaro rhek ruk mut her nganik ko
dok koma knovvur orom e Seten ngang
endruk ngama tu kmo tgoluk ekam ko E Nut
ka serppak tkir kim he. 23 He enang tok,
endruk ngata ktar mokpom kar dok he lua
lopumtang pum dok kam lua ksir petgim
dok, her mar ruk arhe ngata lgekol."

24 E Yesus thavae tok, to e Yoanes kalo
kaloyie ngint hera ngae kparem. To e
Yesus ta patter a mumu mang e Yoanes te,
"Muta veet ngok ma kalputmok kam vokom
e Yoanes ko ta vle nngia e? Pathe ta vle
enang a mguit to a ngausgi nma koom vor

* 7:11: O hor akuruk tennik ngat el o rhek akuruk yok endruk te, "hop enang ngmo." † 7:19: A munik to "Endo Nak Kaol" o Yuda ngma mon Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom a munik to tok kat.

ngola? O-o, Nove! E Yoanes nam lua vle tok
e. [25] To erieto he muta putput kam vokom?
Nok a mhel to nam vu kaegenkar karo it ruk
orom ngakro kraen lvu yar hak vor, ngola?
Nove, endruk ngam kaegen tok orom ngaro
it ruk ngo kerok ngta grap kmenkim mar
he ngma vle pum ngaro vu tgoluk ruk lyar,
o mia ngma vokom mar ko ngma vle mo
rektor ruk laol mkor o taven. [26] Vanang mut
veet kam vokong erieto lsir? Pathe nok a
propet tang vor? Mare, he a propet to en
tho mi kut laut hak kir kim akro propet
tgus. [27] Va ekam ko en tho mi kut laut hak
kir kim akro propet tgus, her e Yoanes to
a propet langto ta ktar kpavap mang arhe,
ko tennik E Nut treng Endo Thim Orom Ka
Msasaen mang te,

> 'Vokom na, kua re kam meng kua
> propet langto, en kam ktar mang in,
> he en kam verang a ngaelaut ekam
> in ktar mang in kam pis.'

[28] Kua havaeng nguk te, e Yoanes tpu hop he
klalaut kir kim o mia tgus mo mmie, endruk
tennik kam ngae kais mang nguk tete, va si
nong tang hak kun pgegom muk tete tlaut
kir kim en kat e. Pu tok, vanangko ani mhel
to ta vle ku meorom E Nut ka tavgo orom ka
munik ko tkok lo vua laut, a mhel to endo ta
kle klaut kir kim e Yoanes kat gi."

[29] (Nang o mia tgus ruk ngata ngnek ko
e Yesus ta re mang e Yoanes tok, ngta
ngatkal mang e Yesus karo papat ruk mang
e Yoanes to le mrua havae mang E Nut te, E
Nut karo papat ruk mang e Yoanes ngat ho
mi kut sir hak.

Va si o kermia ruk ngam kaelha klol o
takis kat, va ngta ngatkal mang e Yesus
karo papat tok kat. Ii, mar tgus ngat mrua
khenam mar mruo ma mmok te, ngata
ngatkal mang e Yesus karo papat tok ko
ngat hera ktar ka tting ngang e Yoanes
kam parrum mar. [30] Vanang a valngan to o
Parisiau kar o pattermia kmo pos ngta kees
kam tting ngang e Yoanes kam parrum mar,
he enang tok ngat mrua khenam mar mruo
ma mmok kat te, ngat her el ngakro yaik
ngang E Nut ka svil, endo kam kpom mar
enang tok.)

[31] Ngta vle tok, to e Yesus ta le kekner
mar te, "Yu! Te ma te muk o mia ruk nga
main to tete muta vle enang erie mar e?"
[32] Nok mut kaenang alo valngan ruk orom
o ngnes ko ngma kees kam tting ngang
ngarlenar ko nginta kaum ko pum a gaep
ka pun he kureik kmel ngakro ktui kim mar
mruo, kmit ngarlenar kam khanier kar mar
ko langto ta kni te:

> 'Ngota pum a kamop kmit muk
> kmerep, vanang muma kees kam
> tting kmerep.' Va langto tkoripang
> kam kni kat te, 'Ngota kni orom a
> kni to a tningel kmit muk kmaee,
> vanangko muma kees kam tting
> kmaee kat.'

[33] Ii, mut kaenang ngar tok arhe, ko e Yoanes
to nma parrum o mia ther aol he ikkiem
ka keknen to kam paal kmo ol ko pum E
Nut kalo keik va kam paal kmiviem a ye
to a serpgar, he kureik kim muk kmit muk
tok kat, vanang muk, muma kees kam tting
mang en, nang kle krere kim te, 'Hai-e, a
mhel to enda a koot tim he envevem.' [34] Ii,
va mu vokom Endo Nkong Man Ma Volkha
to dok kat ko ko her aol kat, he kaikkiem kua
keknen to kam venu kmemik he kaiviem
a ye to a serpgar he kureik kmel kua ktui
kim muk kmit muk tok kat, vanang muk
muta kees kam tting mang dok kat, nang kle
krere kim dok tok kat te, 'Hai-e, mu vokom
na, ko a mhel to enda nma vle pum ka
keknen to kam vu kaemik va kam vu kaivie
he kveve, va nma kambisam o kermia ruk
ngam kaelha klol o takis kar endruk mor
o Yuda ngolmialaol ngama keyang ngar
ekam ko ngam lo sim kut kaikkiem nguaro
keknen.' [35] Ii, mut si rere kim muo tok,
vanangko si enang tok, E Nut To Tho Mi
Kut Sir Hak karo reha ngaro miel msim ngar
mur kaimim kim o rhek mang karo keknen
mruo."

A Vlom To Nam Mur Kaenen Ngang Lurokol Ta Vorang E Yesus Ka Lo Nhar Orom A Ku

[36] Tie ma kolkha langto a mhel langto
mnam a valngan to mkor o Parisiau ka
munik e Saimon tvaeng e Yesus kmemik ko
kim en kar klenar. To e Yesus ta ngae kpis
her korsang ku mmie kar mar kmemik ko
he. [37] Tkaemik kar mar va a vlom langto
nam mur kaenen ngang lurokol kun mnam
a rengmat to endo ta ngnek te, e Yesus ta
vle kaemik kun mnam a Parisiau to endo ka
rek. To ta kol ka ku to kun mnam a kre to a
alabasta ko o mia ngat hong mnam. Vanang
a ku to, ka keik to kmenkim te ksei kam
grap hak ko ngat eharom orom a ho to a

nat ka kavgot ka ye va tlua movavaik kar a
tomhel tang hak. A vlom to endo tkol ka
kolhi to endo he kaol orom to [38] hera ngae
kpis ko kim e Yesus he ksir ko pekam. Ta
sir ko pekam tok to kulmar ku penharom
he gi kaeti ko tok mang en mruo. Tkaeti to
kalo keik nginaro vrek ngta lul ngpirik kuo
mang e Yesus kalo nhar. Ta vokom tok, to le
keep he kaelha kam momgol min orom karo
ir ruk lhogue kuon malpgem. Ta momgol
min knop, to le kvorang ngin orom ka ku to
ka gri la vu yar hak to thera kpom min kam
khenam ka mamrung ma mmok.

[39] To a Parisiau to tvaeng e Yesus kmemik
ko kim ta vokom tok, to tgia pat kun mnam
en mruo he te, "Hai-e! Tlua mnor mang a
vlom ta gi, ko tkaennegiang en kmehang
tok? Enangthe a mhel ta, npa vle te, en a
mi propet msim va nok nap kais kam mnor
mang a vlom ta ko en a ho mi kut kernonhor
hak."

[40] Te mrua pat kun mnam en mruo tok, to
e Yesus thera havaeng te, "Saimon, kua pa-
pat langto kua svil kam havaeng yin mang."

Va e Saimon tkaekon ngang te, "Patter-
mia, yin he, si vur havaeng dok na."

[41] To e Yesus tkothoi ngang te, "Alo mhel
alomin nginta vle. Va min tgus ngint el a
tol ko kim a taven langto ka ngaeha to kmel
o tol kim o mia. Langto kta tol tis mang o
kirpik ruk loktiek va langto kta tol tis mang
a pek to agitgiang e. [42] Min tgus ngint lo
is kmoripang nginalo tol ngang a taven to
enda kam srim e. Ekam tok, a taven ta, ta
kser nginalo tol ruk ko kim hak. To edim
mnam min ner kaelongtok mang a taven to
ta kser ka tol to ko kim he kir kim kaela
orom ka sirei to mang?"

[43] To e Saimon tkoripang te, "Nok endo ka
tol ta grap kir kim kaela vor."

E Saimon ta re tok, to e Yesus tkoripang
te, "Her tok arhe yi sim kut ngae rkieng
hak."

[44] To e Yesus ta hortgi ngok kim a vlom to
endo, to hera kner e Saimon te, "Ya vokom
a vlom ta? Dok, ko vaik moti mnam ila
rek ta, va yi lo khenam te, ye kaelongtok
mang dok kmoror kua lo nhar orom a gi
ye kmikkiem mor o Yuda ngua keknen tok
e. Vanang en ta khenam te, tkaelongtok
mang dok ko tkaeti he koror kualo nhar
orom kalo keik nginaro vrek to le ho gi
ktua momgol min orom kakro ir ruk lhogue
kuon malpgem kat. [45] Vanang yin, yi lua
khenam te, ya kaelongtok mang dok kam
vrua kpom kua ktiek kam mrung dok e,
vanang en, ko ko gnua pis va ta khenam te,
tkaelongtok mang dok ko tho mi ktua sovet
hak kam mrung dok, he lo korim kam ho gia
kulmar ku penharom dok kam kpom kua lo
nhar. [46] Ii, tkaenang tok kat ngang yindo, ko
yi lo khenam te, ya kaelongtok mang dok
ko yi lo kol ke vur ye tang‡ he ka glot ke
gi vur mhe ngang malpgem dok, dok kam
serppak pum, vanangko en, ta khenam te,
tkaelongtok mang dok ko ta kol a ku to ka
gri la vu yar hak va ka keik kat to kmenkim
tsei kam grap he ka glot tgus kuo mang
kualo nhar. [47] He ekam tok, kua havaeng
yin te, ekam ko a vlom ta, ta khenam te,
tvu kaelongtok mang dok enang tok, ka
keknen ta, ta khenam te, E Nut ther lol karo
kerkeknen ruk kavurgem patgiang ngaiting
he. Vanang endo tlua khenam te, tlo vur
kaelongtok mang dok, ka keknen to enda,
ta le ktua khenam kat te, E Nut tlo lol karo
kerkeknen ruk kavurgem patgiang ngaiting
e."

[48] E Yesus thavaeng e Saimon tok knop, to
le khavaeng a vlom to enda te, "Ko lol ilaro
kerkeknen patgiang ngaiting he."

[49] Va endruk ngta tuur mnam a ngaemik
to endo, ngta ngan e Yesus karo rhek ruk
tok, to ngta mo mnganang ngar mruo te,
"Hai-e! A mhel ta en erieto ko si en ta pat te,
en mruo tis kam lol o mia ngaro kerkeknen
patgiang ngaiting kat?"

[50] To e Yesus thera reng a vlom to enda
te, "E Nut ther lol ilaro kerkeknen patgiang
ngaiting he, ekam ko ye her kor mnam in
mang dok enang tok he. He ngae he, he ka
vle orom a vrek longeik kar E Nut."

8

A Koka To Mang A Mhel To Ta Ngamngam A Ho Karo Khek
(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

[1] To koknaik he e Yesus tkaelha kvaik
kottek kun mnam o rengmat ruk laol va o
rengmat ngakro maksien kar karo aposel

‡ 7:46: A re to mang a ye, ta rere lsir mang a ho to a olip ka ye. O Yuda nga keknen langto ta vle te, enangthe a gunmhel npa pis kvaik kim yin va ngiak kol a ye to enda he ka glot malpgem he ka mgol ka lpek orom tok kmenserpgam a mhel ta pum, en kam vle lya ko kim in.

ruk loktiek hori orom alomin he kaelha
kam knovvur orom e Seten ko E Nut ka
serppak tkir kim, he E Nut ka tavgo tpis
ka vle kuon mang o mia. 2 Va lraip akuruk
ngam kaikkiem e Yesus kat. Lraip ri e Yesus
mruo tmur kaeharom mar pum ngakro yor
kam kerer o kool petgim mar. Endruk e
Maria, endo nkong mMagdala, ko e Yesus
tkerer o kool ruk aktiek hori orom alomin
petgim. 3 Va alo vlom aloruk e Susana va
e Yoana to katngokol e Kusa, endo nama
nho mang e Herot karo gol nga pun, va lraip
akuruk kat ngam kaikkiem e Yesus kat. Ii,
lraip ri tgus ngma turang e Yesus kar kaln-
gunes orom o krek va ngakro olngaemik va
kring ngaekmol ekmar kat.

4 Ngta vle he o mia ngta veet va ngta veet
gi ko ngat kottek ko mnam ngaro rengmat
ngo pneik he kngae kgun ngok kim e Yesus.
Ngat pis kaum to e Yesus ta koka ngang
ngar te, 5 "Mnam a kolkha langto a mhel
tkaelha kngamngam a ho karo khek kun
mnam ka loot. Ta ngamngam mar kngae,
va akuruk ngta vuvuut ko ekam a ngaelaut,
to o mia ngam kaol va karkar mang ngar.
To o iningol ruk kuon mail ngat le kpis
kokorong ngar krum kim mar hak. 6 Va
akuruk ngta vuvuut ko mnam a mhe to o
gi krek. Ngat pagis to her gi kta vuvui
to kyor vgum a koppetmok he ho gia nop
hak ko nop a ye ngang ngar e. 7 Va akuruk
ngta vuvuut kun pgegom o ngaergot ruk o
kosmur. To o kosmur ngta lalaut hop kim
mar kvuvuem mar to her gia komor kmar.
8 Vanang akuruk ngta vuvuut ko mnam a
mhe to a yar, he kpagis to klalaut to ho mia
sovet hak kmehi. Ngakro maineik ruk ngam
kaehi ngta ngamngam va ngta ngamngam
ge, o kaineik va laol hak kir kim endruk ko
a mhel ta ktar kngamngam mar."

E Yesus ta koka tok knop, to kre te,
"Muk ruk muta vongnek kim dok, mgua sim
kael rela ekam kuaro rhek ri kam sim kut
kaikkiem mar."

O Koka Nga Ngaeha Ka Pun
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

9 Kam ngae, to kalngunes ngta mnganang
e Yesus mang ka koka to mang a ho karo
khek ka pun. 10 Va e Yesus ta reng ngar
te, "Tennik kam ngae kais mang tete E Nut
nma tuvgom karo papat ruk mang ka tavgo
kim o mia. Vanangko tete ta polger a re
mang ngang nguk kam khenam ka tavgo
to endo ma mmok ko pum mularo kerok,
he ta komor muk. Va her muk ruk arhe
mut mi vokom ka mnor mang. Vanang a
mumu ta, ngat lua vokom ka mnor mang
vop. He ekam tok, kom gia koka ngang ngar
ge, kmikiem enang ko a propet karo rhek
ngat her mi pis lmien ormar arhe. Ko a
propet to endo ta ktar kpavap mang ngar
te,

> 'Ngam gia vokom E Nut ka tavgo orom
> ngaro gi pkor, he kaennegiang. Va
> ngam sia ngnek ka ngnek mang kat,
> vanang kle gi kael rela petgim gi.' "

E Yesus Ta Halger Ka Koka To Mang A Ho Karo Khek
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

11 To e Yesus ta keknen ngang ngar te, "A
koka to endo ka pun ta vle ti te: A ho karo
khek ngta vle enang E Nut karo rhek. 12 Va
o mia ruk ngma ngan o rhek ruk mang E
Nut ka tavgo, nang lo smia ngangam kim
mar mang ngar, ngta vle enang a ho karo
khek ruk ngat vuvuut ekam a ngaelaut ko
ngma ngnek mang E Nut karo rhek, vanang
e Seten nam her gi kat pis ge, gi veveret o
rhek ruk E Nut ta ktar kngam mar ngkun
mnam ngaro vurkul petgim mar kam rum
kim mar. He ekam tok, o mia ruk endruk
ngat lo is kmor mnam mar mang E Nut,
va E Nut tlo is kam sulgim mar kam hong
ngar pum ngaro kerkeknen kam lol mar
patgiang ngaiting kat e. 13 Va o mia ruk
ngma ngan E Nut karo rhek he kmarer
ka kpom mar kun mnam ngaro vurkul he
ksirei mang ngar va kngatkal mang ngar
ngatngae, mar ngta vle enang a ho karo
khek ruk ngta vuut kun pgegom o gi krek.
Ngta vle tok, ekam ko E Nut karo rhek ngat
gia puung ngakro vurkul ko ngam gi vur kor
mnam mar mang E Nut nong ke laut orom
ngaro gi pkor to e Seten nam re gi kaegom
mar, va a koppetmok nama hos kim ngaro
papat ruk kmor mnam mar mang E Nut to
o papat ruk endruk ngam her gi kat nop
hak kun mnam mar. 14 Vanang o mia akuruk
yok ngma ngan E Nut karo rhek. Endri ngta
vle enang a ho karo khek ruk ngat vuvuut
kun pgegom o ngaergot ruk o kosmur vat.
Ngma ngan E Nut karo rhek he kaelha kmel
ngaro ngorsang kuo mang ngar, vanang o
vrong tgoluk ruk mnam a mmie to enda,

enang o vnek, o gol va o sirei ngata kpom
mar. To o papat ri ngma hop kim E Nut karo
rhek kun mnam ngaro vurkul he kvuvuem
mar, to her gia komor mar, he E Nut karo
rhek ngam lua laut kun mnam mar kam
sim kael mit e. [15] Vanang o mia ruk ngaro
papat ruk lyar hak ngta vle enang a ho karo
khek ruk ngat vuut kun mnam a mmie to a
yar ko ngma svil kam smia ngan E Nut karo
rhek, mar kam kpom ngakro vurkul he ka
vle lserppak hak kun mnam ngaro vurkul
ruk o yar ko ngma mien orom ngaro svil
ruk mang E Nut tok. To ngam kaenker kam
matnge vgum o vnek he ekam tok, E Nut
karo rhek ngam kael mit kun mnam mar."

A Koka To Mang A Paei To Nma Vle Kam Mmok Kim O Mia
(Mk 4.21-25)

[16] E Yesus ta rere vop mang E Nut ka tavgo
he kre te, "A mhel nam lua giem a paei
to le ktotokim orom a plo e, i o ktuvgom
ku meorom a hep kat e. Nove! Nam kle
va kaendavloum a rek ko pgeik msim he
kgiem, en kam mmok kim o mia tgus ruk
ngat re kam vavaik va mar kam smia nho
ma mmok. [17] He kmikkiem enang tok, E
Nut to nma tuvgom ka tavgo kim o mia
tennik, ta le kaendavloum a mmie he ka
khenam ma mmok tete he. Ii, tesgun E Nut
ta totokim ka tavgo kim o mia, vanang tete
ta kle kpolger a re mang kmel ma mmok he.
[18] Ekam tok, mgua sim ktua ngangam kim
muk mang kuaro rhek he kvongnek kim
dok. Ko endo naka kpom E Nut karo rhek
he ngat kael mit kun mnam, E Nut ner kle
ho gia sovet kam kta kaen karo rhek akuruk
mnam kat. Vanang endo na lo smia kpom E
Nut ke re ke vur vgon ngang ko ke sie, he
en kmel mit kun mnam, va si ke re ke vur
vgon to na re ka kpom, va E Nut ner kle ho
gia vret mkor petgim hak."

Endruk E Yesus Ta Kvam Mar Te, Ka Valngan Mruo
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

[19] To e Yesus knan kar kaornopeik ngat
kaol te, kam rere kar, vanangko ngat lo is
hak kam pis ko kim, ekam ko o mia ngate
ksovet hak, he nong ke vur longmok tang ko
kim e. [20] To a mhel langto thavaeng e Yesus
te, "Vae, inan kar ingornopeik ngta sir ku
mnok he ka svil kam rere kar in."
[21] Va e Yesus tkoripang te, "O mia ruk ngta
ngan E Nut karo rhek he kaikkiem mar her
mar ruk arhe nguaka kvam mar te, koornek
va koornopeik."

E Yesus Ta Kser A Kalivurvur To Tkaenpgam A Ngaenker
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

[22] To mnam a kolkha langto e Yesus ta kar
mnam a langail va kreng kalngunes te, "Mu
so mor he ngor ngae ngogut ma ngaenker
ka ngaiting tigut vat." To ngta poe kngae.
[23] Ngta poe kngae, va vgum a kalivurvur ko
ta pis he kaenpgam a ngaenker. Va o vlung
ngta sovet kam karir ngkun mnam a langail
va tre kam vallum mar hak he. Vanangko e
Yesus tonit.
[24] To kalngunes ngata ngae ngok kim
va kvokom ko ta hivuo kmonit to ngata
votgem he khavaeng te, "O-ngor taip-o,
ketasuo mor kam vvuo he."
To e Yesus ta hop to her gia re lserppak
kam kser a ngausgi va kam hagam o vlung
ruk laol. Ther gi re tok, to a kalivurvur
ther gi nop hak va o vlung ngat ngae her
gi rurruom ngatngae. [25] E Yesus kalngunes
ngat vokom tok, to ngaro ngaongtok ngta
ksir kim to ngat le mrua sor kmar to kmo
mnganang ngar mruo te, "Hai-e! Ani mhel
langta ti e, ko si a ngausgi va o vlung va
ngata ngan vgum?" To e Yesus thera kner
mar te, "Kman ko mut lo kor mnam muk
mang dok vop?"

E Yesus Ta Kerer O Kool Ruk Kun Mnam A Mhel Langto
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

[26] To e Yesus kar kalngunes ngat ottek
mGalili to kpoe ogut pa ngaenker ka ngaiting tigut, to kngae kpis ko mnam a mhe
to mkor lGerasa. [27-30] E Yesus tre gia prik
ngok paat, to ta ting kim a mhel langto
nkong ko mnam a rengmat to endo ko o
kool ngtim he kviging. A mhel to endo
o kool ngat envevem tiok he, he nam lo
kaegen va lua vle ko mrek e. O mia ngam
kaussiem kalo ktiek va kalo nhar orom o sen
he ktoot mang oguo mrek, vanang mnam
o kolkhek kavurgem o kool ngam kaen sop
kar gi, va si o sen, va en nam gi kat kaur
mang ngar kokohirrik to her gia ngorpok
kngae ko po turvek kmikkiem o kool ruk
endruk ko ngma vaeng. He nam gi konit ko
mnam o nhotor ruk mkor o yoror ko tok.

A mhel to endo tvokom e Yesus to ther gi
pis ksir ko kim he ktubulkek ku penharom.
To e Yesus ta ktar ka mnganang te, "Ila
munik erieto?"
Va a koot langto kun mnam tkoripang
te, "Ngua munik e Ngaomevek." Tkoripang
tok, ko o kool ngarlavurgem ngarlavurgem
ngat viging he.
E Yesus ta ngnek tok, to thera reng ngar
kmottek kun mnam a mhel to endo.
Ngta ngnek ko e Yesus treng ngar tok, to
a koot ta rere klik hak kam reng te, "Yesus,
yindo E Nut To Tho Mi Laut Hak Khal to
yin. He ngot lua mtom yin kam pis ktoop
kmor mo e. Ngot kaurur kmin kmor kmen
a kapnes ngang ngor kam kering ngor."
31-32 Vanang ko tok rkieng ngar, o morek
nga murgun ngta hohek ko rkieng a veik ka
ngaiting. Va a ngaenker ta vle ku pa veik
ka pun. To a koot to endo tkaurur kim he
kaenker ngang, en kam lo kaen a re ngang
ngar, kmenpasiker mar kun mnam o kool
nga hengor to ngogu pa nho to mnam a
mmie ka ngaesik hak, nang en nak kle kaen
a re ngang ngar kmeng ngar kam viging o
morek ruk endruk.
Ngata kaurur kim tok, to e Yesus ta
ngatkal ormar. 33 To o kool ngat her kottek
mnam a mhel to endo, nang kle kviging o
morek. Ngat viging ngar, to o morek tgus
ngat her gia kolaspa kam sap ngpirik ekam
a veik kam ngae kpis kvuvvuo kun mnam a
ngaenker kyayor tgus ka ngmeang.
34 To o toot kmo morek ngta vokom tok,
to ngta ngorpok ngok mnam a rengmat ka
pun va o rengmat ruk ko rkieng a mhe to
endo, he kaelpun kvaik kottek mnam mar
kam havae kngae mang he. 35 To o mia ngta
veet kam vokong anito tpis. Ngta pis ko kim
e Yesus va ngta vokom a mhel to endo ko o
kool ngat her parem ko tsim kut kaegen va
gi korsang ku penharom e Yesus ko tho gi
ya hak he, va tsim kta papat kat. To o mia
ngate ksei kam gor hak. 36 To o toot kmo
morek ruk ngata vle ko tok va mi vokom ko
e Yesus ta kerer o kool kun mnam a mhel
to endo, ngat kaelha khavaeng o mia mang
e Yesus ko teharom tok. 37 To o mia akuruk
mnam a mhe to e Gerasa ngat kaurur kim
e Yesus, en kam ngae petgim mar, en kam
lo kta vle kar mar kat e, ko ngat ho mi ktua
gor hak. To e Yesus ta ngnek mkor mar he
re kar kun ma langail te, en kam ngae,
38 va a mhel to endo e Yesus teharom
pum o kool, tkaurur kim te, en kmikkiem,
vanang e Yesus tlua svil e. Ta kle va kmeng,
en kam ngae orom karo rhek ri te, 39 "Ngiak
kaeknik ngok mnam ila rengmat ka pun
he khavae mang o tgoluk tgus ruk E Nut
teharom mar ngang in." To a mhel to
endo ta vaik kottek kun mnam o maksien
tgus ruk kun mnam a rengmat to endo kam
havae mang o reha ruk laol tgus ruk e Yesus
teharom mar ngang.

E Yesus Ta Hover E Yairus Ka Kvek Va Kaeharom A Vlom Langto Pum Ka Yor To A Vaeip

(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

40 Tie ko e Yesus tkat kaeknik ma
ngaenker ka ngaiting tkun kuon he kpis,
o mia ngta vle ksirei mang en kam pis ko
tok ko ngat her gia vle kpaneng he. 41 Tpis
ko tok, va vgum a taip langto ka munik e
Yairus, endo nma nho mang o Yuda ngarta
rek to kam rere mnam ko tkaol pis he
ktubulkek ku penharom e Yesus to kaurur
kim, en kmikkiem ngok mnam ka rek 42 ko
ka kvek to ke tro, ta re kam yor ko en a
vlom sie vop. Karo pnes gi loktiek hori
orom alomin e.
To e Yesus tngan vgum to her kaikkiem.
Tngae va o mia ngta mopet kmikkiem kat
he kuklung mnam hak. 43 Vanang a vlom
langto orom ka yor to a vaeip ta vle kun
mnam endruk ngat kuklung mnam e Yesus
ko tok kat. Ta vle orom ka yor to endo
kais mang o pnes loktiek hori orom alomin
he. He a mhel tang tlo ktuis kmeharom
en pum, he en kam kta ya kat e. [Tsi ho
gi rum kakro krek tgus kmenkim o mia
kmeharom, vanangko ngat lo is e.] 44 A vlom
ta, tgia knaek ekam e Yesus kpis to a gi hi to
tkaehang ka yet ke gi gu mko gi, ka yor ther
gi nop ngatngae.
45 To e Yesus ta mnganang o mia he te,
"Ngola, erieto tehang dok?"
Va o mia tgus ngta klai. To e Pita tko-
ripang te, "Kua taven, yi lua vokom ko la
mhel vang ta, te vua mopet ngte kim in gi?"
46 Va e Yesus tkut kaur ge kam havae te,
"Nove, a mhel tang tmi ehang dok ge, ko
ko mur ngan kua vok ko kua serppak to
kmeharom o mia orom tparem dok he."
47 To a vlom to endo ta tar ko e Yesus
ta mnor mang, to ther gia khi kngae kpis
ktubulkek ku penharom. To ther gi mrua

havae mang en mruo ko pum o mia tgus ngo
kerok ko kman ko tehang e Yesus va mang
ko yek ka yor to edo ta nop.
48 To e Yesus thera reng te, "Kolkheng, ye
her ya he, ekam ko ye kor mnam yin mang
dok. He ekam tok, ngiak ngae he, he ka vle
orom a vrek longeik kar E Nut."
49 E Yesus ta rere vop, va a mhel langto
tottek ko mnam a taip to e Yairus ka rek he
kpis ko kim e Yairus. Ta pis to le gia havaeng
e Yairus he te, "O-o, Yairus, ikvek tyor he,
ngior kam kat kaelreha ngang a pattermia
ta kat e, ngia her gi kor he."
50 Vanang e Yesus ther vur ngnek he, to
thera reng e Yairus te, "Ngiak or kam gor e,
ngia gi kor mnam yin mang dok ge, he ikvek
ner kta hop kam kta ktal kat."
51-53 To ngta ngae kpis ko mnam e Yairus ka
rek, va e Yesus tvokom o mia ko ngat kael
a halum he kaee kuon mail va mur kaim
mar mruo mang a vlom sie to endo. To e
Yesus ta reng ngar te, "Mu or kmaee tok, ko
a vlom sie to enda, tlua vle enang a mi yor
e. Tgia vle enang a kalyie to tgi onit ko ner
kta hop kat." Ta re tok, va o mia ngat le gia
kol a klel orom ko ngat mia mnor hak te, tmi
yor hak he. Ekam tok, e Yesus ta hagam mar
kam lua vavaik ekam e, gi e Pita, e Yems, e
Yoanes va a yor kteit va knan.
54 Ii, tmi yor hak he, vanang ngat vaik kpis
ko kim to e Yesus ta kpom ka ktiek to gi
kreng te, "Yin, ke vlom sie, hop he." 55 Ta
re tok, va ke vlom sie to endo tkat kaelha
kam kta ngam ka ngaung kat, to ther gi
hop sir ngatngae. To e Yesus ta reng ngar
kam klang mo ol en kmemik. 56 To a vlom
sie to endo kteit kar knan ngint ho mi kut
senkrip kim, vanangko e Yesus tkaen a re to
a serpgar ngang ngin kam lua havae mang
a ngaeha to endo ko tpis kim min tok.

9

E Yesus Ta Meng Karo Aposel Ruk Loktiek Hori Orom Alomin Kmeha
(Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

1 To e Yesus ta kaum karo aposel ruk
loktiek hori orom alomin to kaen a serppak
kmeharom o yor ngang ngar va tkael a
serppak malpgem mar kat, mar kam kerer
o kool ngo mamten tgus kat. 2 Teharom tok,
kam meng ngar kam ngae kaelha kpolger
a re mang E Nut ka tavgo to kam komor
o mia tgus. Va ta meng ngar kmeharom
endruk ngta yayor kat. 3 E Yesus tkaenrhek
mnam mar te, "Mguak or kmeha kim o
tgoluk akor ngang nguk ko mguak ngae e.
Ii, mguak or kmeha kim o kviek, o ngaelpas,
o olngaemik, o krek, va si o varkie kat.
4 Va mguak ngae kpis mnam ani rengmat
to, va mguak kvaik mnam a rek tang, ko a
rek kteit nak ngatkal ekmuk. Va mguaka
vle ko kim endo arhe kais ko mguak parem
a rengmat to endo. Nang mguak kor kam
prik ka prik mnam o gi vrong rektor akuruk
e.
5 Vanang enangthe o mia nga lua ngatkal
ekam muk kam vle ko kmar, va mguak
kaureik he kngetmmie ko vgum ngaro rek-
tor kam rpem a mmie to ta vat engnang
mularo nharok kam khenam ngang ngar
te, mut hera tu kam pis ko kmar, nang E
Nut kmen a kapnes ngang ngar koknaik.
Mguak kaeharom tok, nang kle klapsam
nga rengmat to endo."
6 E Yesus tkaenrhek mnam mar tok knop,
to ngat her kaelha kam parahi kngae kun
mnam a rengmat langto langto. Ko tok ngat
kaelha kam polger o rhek kam knovvur
orom e Seten ko E Nut ka serppak tkir
kim he, va ngat kaelha kaeharom o mia ko
mnam o mhetor tgus.

E Herot Karo Papat Ngat Kervavle Mang E Yesus
(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

7-8 Kam ngae, to o rhek ruk mang e Yesus
karo aposel ngta vaas kim o mia ko ngam
kaeharom o reha ruk lserpgue kun mnam o
mhetor tgus. Enang tok, o mia ngat kaelha
kam havae mang e Yesus te, en e Elaisia he
tkat hop kat ko tyor. Va akuruk ngta havae
te, en a propet langto nkong ngar tennik he
tkat hop kat. Va akuruk kat ngta ktua havae
mang te, en e Yoanes to nama parrum o
mia he tkat hop petgim ka nnak kat. Va
e Herot to lGalili ngarlaip ta ngan o rhek
ruk mang e Yesus karo reha ruk lserpgue
ruk endruk kat. Va ta ngan o rhek mang
e Yesus kat ko o mia ngta mon e Yesus te,
en e Yoanes to nam parrum o mia, va te
sei kam lopumtang pum e Yoanes hak he
ka vrek te sei kam kiin ko 9 en ta mrua pat
kun mnam en mruo te, "Te e Yoanes her
dok msim to ko re, mar kam kser ka ngoro
kngam a yoror, vanang ani tok mhel langta
ti vat, ko le kngangan o rhek ri mang ti?"
Ekam tok, tkut kaenenker hak kam sim ktua

me mang e Yesus kam pis ko kim ko ta svil
kam smia mnor mang.

E Yesus Ta Klang A Mumu Alautar Hak (5,000) Kmo Ol
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Yn 6.1-14)

10 Kam ngae, to e Yesus karo aposel ngat
her kaekeknik kpis ko kim he khavaeng
mang ngaro reha tgus ruk ngat eharomar.
To ta le kvaeng ngar ko mar tuk ngok
kim, to mar tgus ngat poe kngae mar tuk
kam ngae ngok ma rengmat ka pun to e
Betsaida. 11 Vanang o mia ngat kol a re mang
ngar te, ngta ngae, to o mia ngata veet ko
paat ekam mar he. Ngat pis mang e Yesus
ko ta vaar, he ta ngatkal mang ngar kam
vle ko kim ko tok. To tkaelha kam havaeng
ngar mang E Nut ka tavgo va kaeharom
endruk mnam mar orom ngakro yor.

12 Tie ma rorongmia ko a kolkha tvaik,
karo aposel ruk loktiek hori orom alomin,
ngat pis ngok kim he kreng te, "Ngiak meng
a mumu ta, he nak ngae ko mnam o reng-
mat laol ri vur kanmok, mar kmememik va
kol a ngonit na, ko mor ri ngot gia vle mo
ma lootpgeik."

13 Ngat re tok, va e Yesus tkoripang ngar
te, "Muk mruo mgua mrua klang ngar mo
ol ha, mar kmemik!"

Va karo aposel ruk, ngta havaeng te,
"Hai-e, nguraro gi ol ruk alo gi slang alomin
va o bret ruk aktiek mo maktiegom mor. Va
ngot lo is hak kmenkim o ol akor kngam
kuon malpgem endri kmis mang o mia vang
ri e." 14 (Ngat re tok, ekam ko o mia vang
ngat kaemik ko tok, va kam him gi lurokol
tuk mnam endruk tgus ko ngat re kmemik,
mar ngat kais mang te, 5,000.)

To Yesus tkoripang ngar te, "Mguak
mommen mar, mar kmorosang he kaum
mnam a valngan langto langto nak kais
mang te, alo mhelom alomin hori orom lo
ktiek va a valngan langto langto tok kat."
15 To karo aposel ngata reng ngar to ngat
korosang kngae knop, 16 to e Yesus ta lol o
bret ruk aktiek va alo slang to le ka nho
ngpalmai he kanprim E Nut mang ngar to
le kommenik to kaenik ngang karo aposel,
mar kmisis kim o mia. 17 To mar tgus
ngat kaemik ngae vi tgus knop, to e Yesus
kalngunes ngata kaum o ol ngo mhetor ruk
e Yesus tommenik ko a mumu ta penkim
mar. Ngta kaklang o ngauret ruk loktiek
hori orom alomin ormar.

E Pita Ta Pakvom Kam Polgom Ka Papat To Mang E Yesus Te, Her En Arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

18 Mnam a kolkha langto ko e Yesus kar
kalngunes ngta ngarkie ko mar tuk, e Yesus
ta mnganang kalngunes te, "O mumu ngma
mngan pum dok te, dok erie?"

19 Va ngat koripang te, "Akuruk ngma
havae te, yin e Yoanes to nama parrum o
mia. Gi akuruk ngam ktua mon yin te, yin e
Elaisia, nang akuruk yok ngma mon yin te,
yin a propet langto mnam mar ruk tennik
he ye kta hop petgim ila nnak."

20 To e Yesus ta kle ka mnganang ngar
te, "Vanang muk ri, mum ktua pat te, dok
erie?"

Va e Pita tkoripang te, "He her yinda
arhe, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen,
Endo E Nut tel ka tnangal miik te, yin kam
pis ksusulgim o mia."

21 E Yesus tngan tok, to ta reng ngar
lserppak kam hagam mar kam lua polger a
papat to endo ngang a mhel tang vop.

E Yesus Ta Pakvom Kam Ktar Kpavap Mang Ka Yor
(Mt 16.20-28; Mk 8.30-9.1)

22 To e Yesus thera havaeng ngar te, "A
Mhel To Nkong Man Ma Volkha to dok nera
lol o vnek kavurgem vgum o pris ruk laol va
o pattermia kmo pos va o Yuda ngalmialaol
ko ngara rere kim he kaim kngam a yoror.
Va naka kru mnam a mmie kais mo kolkhek
ruk korlotge, yek E Nut na kle hover petgim
ka nnak."

O Mia Ngma Ketoptop Kmikkiem E Yesus

23 To ta kle kreng ngar tgus te, "Erieto
mnam muk na papat kam vle te, kolkayie to
en, en na kikiangae mang karo svil mruo,
nang kle mrua krus orom en mruo kmel
en mruo kam yor enang a mhel to ta mrua
tolpum kta ho to ngara krong orom o ot
kvat ko engnang kngam a yoror. 24 Ko
endo tvua sovet hak kmelongtok mang ka
ngorsang to mo mmie, a mhel to endo ner
lua kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
E Nut ngnik ngnik e. Vanang endo nam
mrua slak orom ka ngorsang to mo mmie
ekam dok, her en arhe nera kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik.

[25] Ii, ko a mhel nera vle nngia enangthe napa
rum karo mur svil mruo tgus hak mang ka
ngorsang to mo mmie tete, vanang koknaik
gi huo mang kalo ktiek ko tkosnok ko tlua
kol a ktalhok to endo? [26] Ii, ko a ni mhel to
napa leep kim o mia pum dok va pum kuaro
rhek, va A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
to dok, ngora leep kim E Nut pum a mhel to
endo tok kat. Ii, nera vle tok arhe, mnam a
kolkha to A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
to dok ngor kaeknik mnam ko ngor kaeknik
la momogor orom E Titou kar karo engyel
ruk o totur nga mmok kat. [27] Ii, kua havaeng
nguk lmien te, akuruk mnam muk ri muta
vle mo, mguer lua yor vop kais ko mguer
mia vokom E Nut ka tavgo to orom dok ko
ka tavgo to endo nak pis komor o mia."

E Yesus Ka Vok Ta Horotgi
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

[28] Nok kopekam ko o kolkhek ruk ak-
tiek hori orom korlotge vor, e Yesus thera
nglum e Pita kre Yoanes va e Yems he ngat
kaum ka grap ngoguon kia vul langto kam
ngae kngarkie. [29] Ngata vle ko tok, vanang
phevgom e Yesus ko ta ngarkie, ka vok
tkaelha kam horotgi he kael a mmok va
karo it ngate ksei kam ngae gia les hak he
kmamallek enang a koot ko nma gurmik he
kses ngpirik. [30-31] Ta ngarkie kngae tok, va
vgum e Moses kre Elaisia ko ngint her gi pis
ho la momogor hak he krere kar e Yesus
mang ka yor to E Nut ketasuo kmaottam
kpis lmien mang ko mYerusalem. [32] Vanang
e Pita kar klo lua a ngonit ta vurvrum
mar vop. To ngta hop va kvulvokong ngar
to ngaro kerok ngate smia mmok to ngat
hera vokom e Yesus ko en la momogor kar
ennginduk nginta sir ko kim. [33] E Moses
min nginta rere kar knop he re kam ngae,
to e Pita ther gi vrong kngam a re ngang
e Yesus te, "Vae, pattermia, tho mi kut ya
hak ko mor korlotge ngota vle mo. Mor
he, ngruak ngam o rambel akor ko korlotge
ngang nguk, tang ngang in, e Moses kat
ngang va tang ngang e Elaisia kat!"

[34] E Pita ta rere kngae vop, to a varhek
langto ta grung kpis komor mar, to ngate
ksei kam gor hak ko ka ngoumi ta komor
mar tgus hak. [35] To ngta ngan a ktui ko
tottek kun mnam a varhek he kre te, "Ko
hal ta arhe, her Enda Ko Mur Re Pum, he
mgua smia ngan vgum!" [36] Ngat ngan a ktui
to enda ko ta rere tok, to ngat gi vokom e
Yesus ko ther gia sir en tuk ko pum ngaro
kerok.

Kam ngae, to kalngunes ngat her gia kir
mang a re kun mnam mar mruo, nang lo kta
havaeng tang mnam o kolkhek ruk endruk
mang a tomhel to endo ngat vokom.

E Yesus Tkaeharom A Kalyie To A Koot Tim
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

[37] To hop enang ngmo, e Yesus mar ngta
grung kun kuon kia vul, to kpis mang a
mumu alautar ko ta vle he kpaneng ku pa
vul. [38] Tpis mang ngar, va vgum a mhel
langto kun mnam mar ko ta vui klik kmau-
rur kim te, "Pattermia, ko kaurur kmin
mang ko hal to ke tro ta, he ngia turang
vanie, [39] ko a koot to a ngoulo nam gi kaelrir-
ing kmim kmootmerom. Nam kaim enang
tok, va vgum a kalyie ko nma vui klik ta
krongreik ogu mmie to karo gusgus ngma
klang ka gu. A koot to endo nam kaim
kvurvrum hak he gia venu mang, nang lo
korim hak. [40] He ko si kaurur kim ilengunes
ri te, mar kam kerer a koot to kun mnam
petgim, nangko ngat lo is mang e."

[41] E Yesus ta ngnek tok, to kle ka kner
kalngunes te, "Muk o mia nga main to
tete mum vu kaungtu ekam mularo mur
kerpapat mruo, nang kle vua vrengem E
Nut karo papat kam kekenhor mang dok
hak. Kua kapngan kim muk he, ko kua vle
mo kmuk lhok, vanang mut lo vur kaeha
vop orom kua serppak to ko en ngang nguk
e." Ta kner mar tok, to le kreng a kalyie to
endo kteit te, "Marer plalam ihal ngte kim
dok na."

[42] To kteit tsia plalam kngorom va a koot
to endo tpis gi kat im kat kootmerom kam
krongreik oguo mmie. Vanangko e Yesus
tgi kaekon kim a koot to endo kmen a re
to a serpgar ngang, to a kalyie ther gi ya
hak ngatngae. E Yesus teharom a kalyie
to tok, to her kaekon ngok maktiegom
kteit. [43] To o mia ruk ngta vle ko tok ngat
ho mi kut senkrip hak kim e Yesus karo
reha ruk lserpgue ruk E Nut teharom mar
maktiegom.

E Yesus Ta Re Kngam Nglomin Mang Ka Yor
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

O mia ngta senkrip kim e Yesus karo
reha ruk endruk, va ta le kreng kalngunes
te, [44] "Mgua smia ngangam kim muk mang

kuaro rhek ri ko kua havaeng nguk te,
a mhel langto nera hortgi mang A Mhel
To Nkong Man Ma Volkha to dok, he
kael ko maktiegom karo imuo." 45 Thavae
tok, vanangko kalngunes ngata moruo pum
karo rhek ngaro pneik ekam ko E Nut ta
tuvgom mar kim mar, mar kam lua mmok
mang ngar enang tok. Va ngta gor kam
mnganang mang ngar kat.

Endruk Ngaro Mnok Ngata Laut Kun Mnam Endruk E Nut Ka Tavgo Ta Komor Mar
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-40)

46 To e Yesus kalngunes ngat kaelha kmo
maen o rhek kam mo kir kmar mang te,
edim mnam mar ka munik ta laut mang kle-
nar. 47 Vanangko e Yesus ther mnor mang
ngakro papat ko ngta vle tok, to kvaeng ke
kalyie langto he ka srim ko vanam, 48 to hera
reng ngar te, "Mu vokom na, ani mhel to
na mrua krus orom en mruo ko pum o mia
ruk ngaro mnok ngat lo vua laut enang ke
kalyie ta, kam ngatkal mang ngar ko ngat
kor mnam mar mang dok, va a mhel to endo
ther mi ngatkal mang dok her tok kat arhe.
Va ani mhel to nak ngatkal mang dok enang
tok, ther mi ngatkal mang her E Nut to
tmeng dok ngte tok kat. He ekam tok, endo
nam mrua krus orom en mruo tok, her endo
arhe E Nut ta pat mang te, ka munik tho mi
laut hak."

49 Va e Yoanes thera koripang te, "Patter-
mia, ngot vokong a gi vrong mhel langto ko
tkaeharom o mia he kerer o kool orom ila
munik ka serppak, va ngot lo ngatkal mang,
nang kle khagam ko en nam lo kaikkiem
mor e."

50 Va e Yesus ta srim te, "Mu or kam
hagam e, ekam ko ani mhel to tlo kael imuo
ngang nguk, her a mhel to arhe tmia vle te,
ther mi ngatkal mang nguk tok arhe."

lSamaria Ngat Lo Ngatkal Mang E Yesus

51 Ta konner a kolkha to E Nut karo rhek
kmel mit orom e Yesus, en kam yor he
kta khop kam grap oguon ma volkha, to e
Yesus tkael ka pat lserppak kam lapsa kngae
mYerusalem. 52 To thera meng kalngunes
akuruk kam ktar ngok mnam a rengmat
tang mnam a mhe to e Samaria kam ring a
ngaekam tang ekam. 53 Vanangko o mia ruk
ko tok ngat lo ngatkal ekam e, ko ta re kam
ktua lapsam mar gi he kngae mYerusalem.*
54 To e Yems kre Yoanes nginalo ngaela
nginta prik kim o rhek ruk endruk, to ngint
hera mnganang e Yesus te, "Ngoldaip, ngia
tting vanie, he ngor en a re ngang E Nut
mang a paei tang kun kuon ma volkha† he
En na ngampaei pum a rengmat to endo he
ho gi kaem kraom tgus hak kam rum kim o
mia tgus." 55 Vanangko e Yesus thortgi ngok
kmar he ka kner min mang a keknen to kam
vrek kiin. ["Nok met lua mmok mang E
Nunu A Totur kakro keknen gi, ko A Mhel
To Nkong Man Ma Volkha to dok tlo pis kam
rum kim o mia e. Ho mi kut nop hak! Ta
kle kpis kam kle va klol ngaro kerkeknen
patgiang ngaiting ha."] 56 Ta kner min tok
knop, to ngat her kle kngae ngok mnam a
rengmat langto yok.

O Mia Ngma Ketoptop Kmikkiem E Yesus
(Mt 8.19-22)

57-59 Ko ekam a ngaelaut ko ngat kaikkiem
kngae mYerusalem vop, e Yesus ta reng a
mhel langto te, "Ngiak kaikkiem dok na."

Va a mhel to endo tkoripang te, "Ngor
kaikkiem yin ngok mnam oni mhetor tgus
ruk ngiak ngae mnam mar."

Va e Yesus tkoripang te, "O-o, yi her
ketoptop kmikkiem dok he, ko si o pendol
ngartaro nhotor ruk kmonit mnam mar, va
o iningol ruk kuon kia gan, mar ngartaro
ngainirik kat, vanang A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha, nop ke vur ngaekam tang
ngang, en kam vur konget ka sai e."

Kam ngae, to e Yesus ta reng a mhel
langto vat te, "Ngiak kaikkiem dok."

Va a mhel to endo ta le khavae te, "Yu!
Vanangko ngiaka ktar na gi vur korim dok
he E Titou na yor he ko eguyang na, to endo
yek ngua le kaikkiem yin."

60 Va e Yesus, tkokheng te, "Nove! O mia
ruk ngara yor he koknaik lua kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik,
ngiaka mnang ngar kam mrua kaeguyang
ngaro mur yoror mruo. Vanang yin ngiak
ngae he khivuo kam havaeng o mia mang E
Nut ka tavgo to nera komor o mia tgus."

* 9:53: lSamaria ngam kael imuo ngang lYuda ekam ko ngma mo maen o rhek mang ani vul to ta vle la totur ko pum E Nut kalo keik, a vul to e Saion to ko mYerusalem ko mYudea, i o, a vul to e Gerasim to ko mSamaria. † 9:54: O hor akuruk tennik ngat el o rhek ri kat te, "Enang ko e Elaisia teharom tok kat."

61 Ge a mhel langto kat thavaeng e Yesus
tok kat te, “Kolaip ngor mi kaikkiem in kat,
vanangko ngiaka ktar na gi vur orim dok,
he nguak kaeknik ngok kim kua valngan
mruo he kunngir kim mar.”
62 Thavae tok, va e Yesus ta kokheng kat
te, “O-o, ani mhel to telha pum ka loot kam
hegem a mmie kam ngam a ror, nang kle gi
kta nho knaek kam vokom o gi vrong tgol
akuruk yok, va a mhel to endo tlo kais kam
smia kpom ka loot e. Ii, ta vle ngang nguk
gi enang tok kat arhe ko a mhel to tre kam
vaik ku meorom E Nut ka tavgo, nang kle gi
kta nho knaek mang o gi vrong tgol akuruk
yok kat, va en ner lo kais kam smia kpom E
Nut tok kat e.”

10

E Yesus Ta Meng Kalngunes Ruk O Mhelom Korlotge He Loktiek Hori Orom Alomin Kmeha

1 Ngoldaip ta rere tok knop, to tkael kaln-
gunes ruk o mhelom korlotge he loktiek
hori orom alomin* kam meng ngar, mar
alomin alomin kam ktar mang he kngae
ngok mnam o rengmat ruk en ner kle ka
knaek kngae mnam mar kat. 2 To thera tger
mar te, “Kua re kam meng nguk ngok kim o
mia ruk ngat kaenang E Nut ka loot to tettek
he, he kpaneng E Nut karo mia mruo kam
lluol mnam, ko o mia ruk endruk ngat her
gia toot he kpaneng E Nut karo mia mruo
kam havaeng ngar mang E Nut ka tavgo.
Ii, o mia vang kun mnam E Nut ka loot
ngat tettek tok, vanangko o mia ruk kam
lluol mnam, mar lgititge e. He ekam tok,
mguak kaurur kim E Nut to ta nho mang
ka loot to orom mar, En kmen a re ngang
karo mia mruo kam meng ngar kam lluol
kun mnam ka loot. 3-4 Mguak ngae va mguak
or kam koham a kolkha ka keik kam vua
pamlok kar o mia ko ekam a ngaelaut kat
e. Yu! Mguak ngae he, ko kua meng nguk
ruk mut kaenang o sipsip ruk o sital kam
vle kun pgegom o mia ruk ngat kaenang o
pendol. Mguak ngae va mguak or kmeha
kim o ngaelpas, o psang va o nharok akor
kat e.
5 Vanang mguak pis kun mnam a rek
to ko mnam a rengmat langto va mguak
kaenpaeim a rek kteit te, ‘E Nut nak
ngamyammok mang ila valngan.’ 6 Va
enangthe en a mhel nong a yar va mularo
rhek ngak kat kaeknik ngok kmuk. Vanang
enangthe en a mhel a yar, va ilaro rhek
ngaka vle kuo mang. 7 Ii, va mguaka vle ko
kim a mhel to endo, va kaem o tgol ruk ngat
kaenik ngang nguk va kaivie ko kim kat, ko
her en arhe na kaeha vgum muk. Mguak or
kam prik ka prik ngok kim o rektor akuruk
kam vle kar o mia akuruk yok, mar kmeha
vgum muk kat e.
8 Va enangthe mguak vaik kun mnam
a rengmat tang he ngapa ngatkal mang
mularo reha ko muta ring ngaekmol ek-
muk, va mguak kaem oni vrong tgoluk
ruk ngam kaenik ngang nguk. 9 Va mguak
kaeha ngang a rengmat to endo kmeharom
o yor ruk nkong ngar ko tok. Ii, mguak
kaeharom mar tok, va khavaeng ngar te,
E Nut ka tavgo ther mi pis ko kmar gi
enang tok arhe. 10-11 Vanangko enangthe
mguak vaik kun mnam a rengmat tang he
nga lua ngatkal mang mularo reha ko muta
ring ngaekmol ekmuk, va mguak kle ksir
ku ekam a rengmat to endo ka ngaelaut ka
gu he kngetmmie va khavaeng ngar orom
mularo mur rhek ri te, ‘Si mula mmie to
enda ko ta vat engnang nguaro nharok
va ngot kaesik orom he ka rpem petgim
nguaro nharok kam khenam ngang nguk te,
ngruera tu kam vle mo kmuk he mguera
kol a kapnes ko vgum E Nut ekam tok
arhe.’ Mguak re tok, to le sim ktua havaeng
ngar te, ‘Mut lua ngatkal mang ngor vanie,
vanangko mgua smia mmok mang E Nut ka
tavgo te, ther mi pis mo kmuk ge.’ 12 He
ekam tok, kolngunes, kua havaeng nguk te,
mnam a kolkha to o mia ngak sir ko kim
E Nut, endruk ngat lua ngatkal mang nguk
ngara ker kol vgum a kapnes to a ho laut
hak, kir kim si endo E Nut ner kaen ngang o
kermia ruk lSodom. Ii, E Nut nera mrung
lSodom, vanang endruk ngat lua ngatkal
mang nguk, ho mi kut nop hak.”

E Yesus Ta Mon A Kapnes Ngang O Rengmat Ruk Ngat Lo Ngatkal Mang Kam Vle Ku Meorom E Nut Ka Tavgo

(Mt 11.20-24)

13 To e Yesus ta kle kukueng o rengmat
ruk ngat lo ngatkal mang kalngunes te, “O-

* 10:1: O hor akuruk tennik ngat mon o mia ruk endruk ko ngat him mar he ngat kais mang o mhelom korlotge hori orom loktiek.

suvrum muk ruk lKorasin va muk ruk lBet-
saida ko enangthe o reha ruk lserpgue ruk
endri ngap pis kun pgegom o kermia ruk
lTaira va lSaidon va si mar ngap ho lo mi hus
hak tiok he, kmitgung ngaro kerkeknen. Ii,
va ngap lo hus kat kam vor pa ngaor va
ktolpum o ngoven kam khenam ma mmok
te, ngat mrua mrung ngar mruo vgum
ngaro kerkeknen ruk ngam kaeharom mar.
Vanang suvrum muk kelenar ruk lKorasin
va muk ruk lBetsaida ko o reha ruk lserpgue
ruk endri ngat sia pis ko kmuk, vanang
mut ho lo vur itgung mularo kerkeknen e.
14 He ekam tok, mnam a kolkha to muk ruk
lKorasin va muk ruk lBetsaida mguak sir ko
pum E Nut kalo keik, va mguera mia ker kol
vgum a kapnes to a ho laut hak kir kim si
endo E Nut ner kaen ngang o kermia ruk
lTaira va lSaidon. 15 Va muk ruk lKaparnam,
muk mum mrua pat mang nguk mruo te,

E Nut nera hover muk, muk kam vua
laut hak kir kim o rengmat tgus mo
mmie. Vanangko, ho mi kut nop
hak. Ko En ner kle va ho mi ktua
grung ormuk kam ngam muk ngogu
mLol hak.

16 Ii, kolngunes, kua re tok, ko endruk
ngapa ngan vgum muk, tmia khenam te,
ngat mia ngan vgum her dok tok kat arhe.
Va endruk ngapa keyang nguk ta kle ka
khenam kat te, ngat her mia keyang her
dok tok kat arhe. Va endruk ngapa keyang
dok tok, tmia khenam kat te, ngat her mia
keyang E Nut to tmeng dok kat."

Endruk O Mhelom Korlotge He Loktiek Hori Orom Alomin Ngat Kaeknik Ngok Kim E Yesus

17 E Yesus kalngunes ngat ngae kaeha
knop, to her kaeknik ngok kim orom a
sirei alautar he kreng te, "Ngoldaip, ngoma
kerer o kool kun mnam o mia orom ila
munik va ngam mia ngan vgum mor he
kngoropok petgim mar hak."

18 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Nang
nop! Ngat ngan vgum muk tok va ko her
ketar e Seten he, ko tvuut ngpirik kun kuon
ma volkha enang a koot ko ta gurmik he
kses ngpirik. 19 Ii, mu vokom na, o kool
ngaro keknen ngta vle enang o vimol va
o kidot ruk e Seten tel karo serppak ko
maktiegom mar. Vanangko dok, ko her
enserpagam muk orom kua serppak mruo
kmim kvurvrum o kool ruk endri kam kir
kim e Seten karo serppak tgus hak tok. Ii,
her endo nam vu kael imuo ngang nguk
arhe. He ekam tok, en tho lo kat kais hak
kam kta kering nguk e. 20 Si enang tok,
mguak or kam sirei ko o kool ngta ngan
vgum muk e. Nove! Mguak kle va ksirei, ko
E Nut ta kser a ken mang nguk kmittiegom
mularo mnok kun mnam ka hor to kuon ma
volkha."

E Yesus Tkanprim E Nut
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 To mnam a kolkha to endo ke vgon to
endo gi, E Nunu A Totur tkaenkrovgem e
Yesus kmensireim. To e Yesus ta ngarkie
ngang E Nut kam kanprim te, "Titou, yin
arhe yindo ya kueng a volkha va a mmie.
Kua kanprim yin ko yi tuvgong a papat
to mang ila tavgo kim o mia ruk ngam
mrua hover mar mruo vgum ngakro pa-
pat vul laol, vanang ka kle ka khenam ma
mmok ngang endruk ngat kaenang o ngnes.
Ii, lmien Titou yeharom tok, kmikkiem gi
enang ko yin mruo yi mur svil kam ring ya
mang endruk ngat kaenang o ngnes."

22 Tngarkie tok knop, to le kreng a mumu
te, "E Nut tel ka serppak tgus ko maktiegom
dok, nang nong a mhel tang ta mnor mang
E Nut Khal e, gi E Titou tuk. Va nong tang
ta mnor mang E Titou kat e, gi Khal mruo
tuk, kar endruk kua re pmar kam khenam
En ma mmok ngang ngar."

23 Thavaeng a mumu tok, to thortgi ngok
kim kalngunes ko gi mar tuk he kreng ngar
te, "Her muk ruk arhe muta lgekol, ekam ko
mum mia vokom E Nut ka tavgo mo kmuk
orom mularo kerok mruo he ka mnor mang.
24 Muta lgekol tok, ekam ko kua havaeng
nguk te, si o propet kavurgem va o taven
kavurgem, va ngat ho mi ktua svil hak kam
mia vokom E Nut ka tavgo va kngan o rhek
mang kat, enang nguk ko muta vokom va ka
ngnek mang tete, vanangko E Nut ka tavgo
tlo pis ko kim mar e."

A Ngothoi To Mang A Samaria To A Yar

25 Mnam a kolkha langto a pattermia kmo
pos langto tngae kpis ksir ko kim e Yesus
he kendom ngang, he nang e Yesus kam
mrua ru pum karo mur rhek mruo. Tpe
gia mnganang e Yesus te, "Ngola pattermia,
nguak kaikkiem a ni keknen to, he nang dok
kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
E Nut ngnik ngnik?"

[26] Va e Yesus tkoripang orom ka mngan
vat te, “Vanang o pos ruk ngat ittiegom mar
kun mnam O Pos, ko ima him mar va o pos
ruk endruk ngta vle nngia ngang in?”
[27] Va a mhel to enda ta koripang te, “O
pos ngta re te, ‘Ngiak kaelongtok mang
Ngoldaip orom ila ngaung tgus, ila svil tgus,
ila serppak tgus.’ va ilaro papat tgus. Va
‘Ngiak kaelongtok mang ilenar kmikkiem
gi enang ko im mur kaelongtok mang yin
mruo tok kat.’ ”
[28] A pattermia kmo pos tkoripang tok, to
e Yesus ta reng he te, “Her tok arhe. Yi
sim kut oripang he. Va yin he, ngiak ngae
he kaeha kaikkiem alo pos ruk enngindukk
tok arhe, nang in kam kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik.”
[29] Va a mhel to enda ta svil kam mur
kaimim kim o rhek mang en mruo to le kta
mnganang e Yesus kat te, “Vanang erie mar
ruk ngta vle te, kolenar ruk ormar?”
[30] To kmekon a mhel to enda ka mngan,
e Yesus ta havaeng mang a ngothoi langto
te, “A mhel langto tootpum mYerusalem he
ka grung kngae mYeriko. Ta ngae, to ta
ting kim o ngauruvik. To ngat im vurvrum
ngam oguon mmie la gi mit, en kam yor ko
he ekam a ngaelaut to endo. [31] Ta kru ko tok,
to a pris langto tkaikkiem a ngaelaut to kpis
mang va sia vokom, nangko tgi vrua vraik
petgim he kaikkiem a ngaelaut to endo ka
ngaiting tigut he kvarpaam, nang klapsa
kngae ge. [32] To a Livai langto vat ta kle ka
knaek ekam a ngaelaut to endo ge, to kta
pis mang kat. Ta vokom enda ko ta kru va
en kat tgi vrua vraik petgim he kaikkiem
a ngaelaut to endo ka ngaiting tigut he
kvarpaam klapsa kngae kat ge. [33] Kam ngae,
to a mhel to nkong mSamaria† ta kle kut
kaol vat ekam a ngaelaut to endo. Tkaol va
vokom enda ko ta kru to te sei kam mrung
hak. [34] Ta pis ko kim to kturang kam glot a
ho ka ye kuon mang ikela ka vok to hera
momgol to komor karo turok. To thera
hover kael kuon mang kta dongki mruo. To
ta kol kngorom kam ngae kpis mi kael ko
mo gunmia nga rek, en kam smia tar, he
en kam kta ya kat. [35] To hop enang ngmo,
tkael alo kre ngang a rek kteit, to khavaeng
te, “Ngiaka nho mang kais ko nak ya na, to
ngor kaeknik kpis to le kaenkim o tgoluk
ruk ngia koham mar mang.”
[36] E Yesus tkothoi tok ngang a pattermia
kmo pos to endo knop, to le ka mnganang
te, “Kun mnam o mia ri korlotge a ni mhel
to mnam mar ta vle te, endo o ngauruvik
ngat im kaela msim hak?”
[37] Va ta re he te, “Endo tpis vokom he ka
mrung.”
Va e Yesus ta reng he te, “Yu! He ngiak
ngae kaikkiem a keknen to arhe.”

E Marta Kre Maria

[38] Kam ngae, to ngat kaikkiem a ngaelaut
kngae mYerusalem vop, to e Yesus tpis
kvaik ko mnam a rengmat langto. Ko tok
lomoyel nginta vle, va langto ka munik e
Marta ther vaeng e Yesus kmemik kar min
he. [39] Nang kyel to e Maria tgi korsang
ku penharom e Yesus kam smia ngan karo
rhek. [40] Vanangko e Marta ta ker kol vgum o
reha ruk mang a ngaemik to endo. To tpis
kim e Yesus he ka mnganang te, “Koldaip,
ye kaennegiang ko yel ko kman, nang dok
tuk kam vle pum o reha ri? He meng ngte
he na turang dok na.”
[41] To e Yesus tkaerer ka lpek kim e
Marta he kreng te, “O-Marta, im vua papat
va kervavle vgum o gi vrong tgoluk he.
[42] Vanangko a gi papat agitgiang msim hak
to ngiak kaelnam yin mang, endo a yar, her
enda arhe e Maria ther mi papat mang mo
kim dok he, he mot lo is kam hagam mang
a papat ta e.”

11

E Yesus Ta Keknen Mang Kam Ngarkie Ngang E Nut

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

[1] Tie ma kolkha langto e Yesus ta ngarkie
mnam a mhe langto. Ta ngarkie knop, to
kalkayie langto tpis kreng te, “Ngoldaip,
kenang ngor kam ngarkie na, enang e
Yoanes to nma parrum o mia ko tkut ke-
nang kalngunes tok kat.”
[2] To thera kenang ngar te, “Mguak re kam
ngarkie va mguak ngarkie enang ti,
‘Titou, ila munik tho mi kut laut hak. Va
ngot kaurur kmin mang ila tavgo
kam vaas kim o mia tgus mo mmie
he komor mar.

† 10:33: O mia ruk nkong ngar mSamaria, ngam kael imuo ngang lIsrael va lIsrael ngang ngar kat. lSamaria kar lYuda ngma mo pat mang ngar te, mar o mia ruk o kernonhor.

[3] Va ngota kaurur kmin kmeha vgum mor
ma kolkha langto langto.

[4] Va ngota kaurur kmin kam lol nguaro
kerkeknen patgiang ngaiting
kmikkiem gi enang ko ngot lol
ngolenar ngaro kerkeknen ruk ngat
eharom mar ngang ngor patgiang
ngaiting tok kat.

Va ngota kaurur kmin kmenserpagam mor
kam lo mrua ngam mor mruo ekam
o ngaegom ruk ngat pis kim mor
kat.' "

[5] Ta kenang ngar tok knop, to her kaenserpgam karo rhek ruk mang kam ngarkie te, "Enangthe tang mnam muk npa ngae ngok kim kaela ma ho segain ka ho ngaenvurgem hak, he kpis kreng te, 'Kola, kua re kam lol o bret akor ko korlotge na, [6] ko kola langto ta lal kngae ngte he kpis he kvaik kim dok he dok nop o ol ngang dok kam klang e.'

[7] To ila to kun ma rek nap koripang yin te, 'Ehenok he, ngior kmelkeyang dok ko ngot elegot he, he dok kar koles ngot onnit, he klo kat kais kam kta hop he kta klang in mlol e.' "

[8] E Yesus ta kothoi tok knop, to khavaeng kalngunes te, "Kua havaeng nguk te, si a mhel to ku mnok kaela msim to en, vanangko, endo kun ma rek ner lua hop kam klang mlol e. Nop hak! Vanangko ner mia hop he ho gia klang mlol ekam ko kaela to ku mnok tkaenenker he kaurur kim urur kim ge.

[9] Va muk kat, muaka vle gi enang a mhel to ku mnok tok arhe, ko kua havaeng nguk te, mguak kaurur kim E Nut mekam mekam gi enang tok kat mang a tomhel to muma tu kim, he En ner kaen ngang nguk. Ii, mguak riring riring ge ko vgum E Nut kat he En ner mrua khenam ngang nguk. Va mguak vae ngok kim E Nut mekam mekam kam kol he En nera koregot kim muk kam vaik kam kol kat. [10] Ii, ta vle tok arhe ko ani mhel to nam kaurur kim E Nut mekam mekam mang a tomhel tang, en nma kol ko mkor. Va ani mhel to nama riring kriring vgum E Nut mekam mekam, en nma pis mang ko kim En kat. Ii, va ani mhel to nma vae ngok kim E Nut mekam mekam kat, E Nut nam mia koregot kim kam vaik kam kol kat.

[11] Ii, mu vokom na, ani teit tang mnam muk tkais kmen a vim tang ngang kalyie kmem enangthe npa mnganang mang a slang? [12] I o nap kais kmen a kidot tang ngang kmem enangthe npa mnganang mang a ngaining ka khek tang? [13] He ekam tok, si muk ruk mularo kerkeknen ngat ho mi kut kernonho hak, vanangko mum sim ktua klang mules ge orom o tgoluk ruk lyar, gi ekam ko ngat gia mnganang nguk mang ngar. Vanang muta pat nngia mang mu Teit tkuon ma volkha to tmi kut ya hak? En tho lo kais ge kam ho ksovet kam klang kles ruk muk tok kat orom E Nunu A Totur gi ekam ko muma mnganang En mang enang tok kat?"

O Yuda Ngat Mon E Seten Orom E Yesus He Kerrereng E Nunu A Totur Orom Ngaro Rhek Ruk Tok

E Yesus Kar E Beelsebul
(Mt 12.22-30; Mk 3.20-27)

[14] Tie ma kolkha langto e Yesus ta hivuo kmeharom a mhel langto ko a koot tim he ka gu tvat. E Yesus tkerer a koot knop, to a koot thera parem a mhel to endo, to ka gu ta mrer he ta kta rere kat. Va a mumu to ta vle ko tok, te sei kam senkrip kim hak. [15] Vanang akuruk ngata kerrereng e Yesus te, "O-o, o kool ngarlaip to e Beelsebul ka serppak ta ti arhe a mhel to enda nma kemmeng kam paeim o mia kerer karo valngneik mruo ruk o kool orom ti." [16] Gi akuruk ngata pis pe kendom ngang te, en nak khenam a ngaelmir tang ngang ngar ma mmok, mar kam mia mmok mang en te, lmien te, en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.

[17] Vanangko e Yesus ther mnor mang ngakro kerpapat ko ngta pat tok, to kreng ngar te, "Mu vokom na, a rengmat, i o a valngan tang tlo is hak kmommenik he mur kaus kar mar mruo va kam mopet mar mruo, matok ngara kering ngar mruo. Ko enangthe ngpa vle tok, va a rengmat to endo ka serppak tlo kais kam vle lhok e! [18] He kmikkiem gi enang tok kat, enangthe e Seten nap kaus kar ka valngan mruo ruk o kool he kmommen mar, kmopet mar, va en nera vle tok kat, ko ka serppak tlo kais kam vle lhok kat e.

To nngia ko muta kerrereng dok te, kua kpom e Seten ka serppak he mur kta kerer

karo valngneik mruo ruk o kool kat gi? Mu-
laro papat ngat lua sir hak. [19] Vu vokom na,
enangthe lmien mang dok te, koma kerer e
Seten ka valngan ruk o kool orom kta serp-
pak mruo kmikkiem ko muta kerrereng dok
enang tok, va mguak le kerrereng mutaro
mia mruo tok kat, ko mar ngma kerer e
Seten ka valngan kat. He ekam tok, mutaro
mia mruo ngara kokheng nguk orom mu-
laro rhek ruk muta kerrereng dok ormar.
[20] He ekam tok, kua ngaeha to kam kerer o
kool tmia khenam ma mmok te, her E Nut
ka serppak arhe ko mi kpom he kerer o kool
orom. He ekam kua ngaeha to tok kat, ta le
kta khenam ma mmok kat te, E Nut ka tavgo
ther mi pis mo pgegom muk tok arhe.
[21] Vanang dok, kua vle enang ti te,
enangthe a mhel to a serpgar nap kaelel mo
kim mang he ktoot mang ka rek va kakro
tgoluk, va nong a mhel tang tkais kam pis
ka vretik mkor e. [22] Vanang enangthe kaela
ko yok ko ka serppak ta laut kir kim endo
a serpgar nap pis kaus kar he im vurvrum
he le kir kim ka serppak to nam vua per
orom mekam mekam, to endo yek, her
kaela to endo arhe tmi kut kais hak kam
veret endo a serpgar kakro tgoluk mkor,
endruk tururik tesgun, nang le klol kaisis
kim klenar mruo ormar.
[23] He ekam tok, indo im lua mokpom kar
dok kmaus kar endo a serpgar kam turang
dok kam veret o mia mkor kmel kim mar
kmelriring dok, va ima vle te, im hera
kapter dok tok arhe, he im mi kaen sop
ngang o mia mang dok tok kat."

O Kool Nga Keknen To Kam Kat Kaekeknik Kam Kta Viging O Mia
(Mt 12.43-45)

[24] "To a koot ka keknen nma vle te, nam
kottek kun mnam a mhel, va nma ktar
kngae ngok po turvek kam riring ngaekmol
ko ma mngarmok ngola? To tlo pis mang
a mhe tang, to nam le kta pat mang ka
ngaekam to tesgun kun mnam a mhel ko
tottek ko tok, en kmeknik ngok mnam kat.
[25] Nam her kaeknik kpis mang a mhel to
endo he kvokong ko a mhel ka vok tkaenang
a gunmhel ka rek to ka gi kolhi ko ngat
ngamakalam va pasrengem kam paneng a
gunmhel tang ko yok vat. [26] A koot to endo
nama pat tok, to her ka nglum klenar aku-
ruk aktiek hori orom alomin kat, endruk
ngat ho mi kut kernonho hak mang en, he
ngat kaikkiem kaol kpis kviging a mhel to
endo to kle ho gi kaim hak ho mi kut kir kim
mang tesgun ko a koot to agitgiang en tuk
ta ktar im. He kmikkiem enang tok, a mhel
to endo ta vle ko ma ho kernonhommok
hak kir kim tesgun kat."
[27] E Yesus ta hivuo kam rere vop, va vgum
a vlom langto kun pgegom a mumu to endo
ko ta vui klik kam kanprim te, "O, inan ta
lgekol ko tkol in he kpavloum in."
[28] Va e Yesus tkoripang kam kokheng te,
"O-o, endruk ngma ngan E Nut kakro rhek
he kaikkiem mar, her mar ruk arhe ngta
lgekol ha."

A Ngaelmir To Orom E Yona
(Mt 12.38-42; Mk 8.12)

[29] O mumu ngat ho gia laut kngae he, ko
ngma pis ngok kim e Yesus. To thera reng
ngar te, "Muk o mia nga main to tete mut
ho mi kut kernonho hak, ekam ko mum
sim ktua riring kriring ge mang a ngaelmir
tang ko a serpgar mo krok. Vanang ngor
ho lua khenam tang hak ngang nguk e.
Nangko ngor kle va gi kael pat kmuk mang
a ngaelmir langto, endo tpis lmien orom
a propet to e Yona. [30] Ko e Yona te ka
vle te, en a ngaelmir ngang lNiniva. He
gi enang tok kat, A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha to dok ngora vle te, a ngaelmir
ngang nguk ruk o mia nga main to tete
kat. [31-32] Mu vokom na, lNiniva ngata mmok
mang e Yona he kngan vgum ko tpis tok
kam pos ngang ngar orom karo rhek va mar
ngat itgung ngartaro kerkeknen. Vanangko
a tomhel langta tpis he, enda he mo kmuk
he, tngae ho mi kut laut hak mang e Yona
va mut lua mmok mang, he lua ngan vgum
kmitgung mutaro kerkeknen e. He ekam
tok, mnam a kolkha to o mia ngara sir ko
pum E Nut kalo keik, lNiniva ngara sir kar
muk ruk o mia nga main to tete va her mar
ruk arhe ngar mia mon muk orom mularo
kerkeknen ko her lNiniva ruk arhe ngat
itgung ngaro kerkeknen, nang muk nove.

Ii, va a kheng to nkong mSiba kat, ta
parem ka mmie ka pun he klal kngae ngte
kam vongnek kim e Solomon karo vu papat
ruk lvu laol. Vanangko, mu vokom na, a
tomhel langta tpis he, enda he mo kmuk he,
tngae ho mi kut laut hak mang e Solomon
va mut lua mmok mang, he lua ngan vgum
kat e. He ekam tok, mnam a kolkha to

mguak sir ko pum E Nut kalo keik, a kheng
to endo nera sir kat ko kim E Nut kar muk
ruk o mia nga main to tete he kmon muk
orom mularo kerkeknen enang tok kat."

A Koka To Mang A Mmok To Kam Mmok Kim O Mia
(Mt 5.15; 6.22-23)

33 "Mu vokom na, a mhel nam lua sgam a
mmok to kle totokim orom a plo, i o kam
tuvgom ko ma tong kat e! Nove! Nam kle
va kaendavloum a rek ko pgeik msim he
kael kmel a mmok kim o mia tgus ruk ngat
re kam vavaik kun ma rek, mar kam smia
nho kim a mmok to endo. 34 He kmikkiem
a papat to endo tok, ila lo keik nginma
khenam a mmok ngang in kat. Va enangthe
ila lo keik nginp smia ya he kol a mmok
to endo, va ngir ho gia vle, yin tgus hak
orom a mmok, nang nop ke vur mhe ngang
in orom a slommok e. Vanang enangthe
ila lo keik nginp kle kernonho he lua kol
a mmok va nginera ngae ho mi ktua slok
hak, va yin ngir ho gia vle yin tgus hak
orom a slommok, nang nop ke vur mhe
ngang in orom a mmok kat e. 35 He ekam
tok, ngiak ngangreal ngang yin kam smia
kol a mmok, matok koknaik ngira senkrip
kim ke mmok to kun mnam yin ko ka mi
mit msim ta kle mia vle te, a ho slommok
hak he. 36 Ko enangthe ngia ho vle yin tgus
hak orom a mmok to endo, nang nop ke vur
mhe ngang in orom a slommok, va ngir kle
ho gia mmok tgus hak gi enang a mmok to
nma mmok klik he kvaller yin."

E Yesus Ta Keknen Mang O Parisiau Kar O Pattermia Kmo Pos Ngaro Keknen
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40; Lk 20.45-47)

37 E Yesus ta rere knop, to a Parisiau
langto ta vaeng kam ngae kaemik ko
kim. To thera ngae kpis korsang kmemik.
38 Vanangko a Parisiau to endo ta vokom
e Yesus ko tlo sim ktar kaelel singni kam
parrur na, en kam mmok ko pum E Nut kalo
keik, nang kle gi kolaspa kmemik* to ther
kait ka ngaung kim he.

39 To Ngoldaip ta tar tok, to kreng te,
"Muk o Parisiau muma vle enang o kolhi va
o tonggai ruk muma momgol mar ko muma
momgol ngakro gi vok ku mnok, nang kam
mnang ngar kun mnam mar. Muta vle tok,
ko mum gi mrua momgol mularo gi vok
tuk tok kat, he nang mularo gi vok kam
mmok ko pum E Nut kalo keik, vanang kun
mnam muk, muma sovet kam kol a regesal
mang o mia kmaurur ngaro krek mkor mar
vgum mularo vurkul ruk ngat ho mi kut
kernonho hak. 40 Ii, muk mularo lpetuk ngat
ho mi ktua tok hak, ko E Nut tkueng mularo
vok va mularo ngaongtok kat. 41 Ekam tok,
endruk ngma tu kmo tgoluk, her mar ruk
arhe mguak kle ka mrung ngar kun mnam
mularo vurkul he ka nngiar ngang ngar na,
yek mguer kle kpis la mmok ko pum E Nut
kalo keik vgum tok.

42 Vanang suvrum muk ruk o Parisiau, ko
muma tagur pum mut ke keknen mruo to
kam koprang orom o pnul, o tiptip va o lkiet
he kmommen ngaro mhetor te loktiek kam
vua nngiar ngang E Nut orom nga mhe to
atgiang, nang kle gia kaennegiang E Nut ka
keknen to kam ring ya mang mulenar va
mang ka keknen to kmelongtok mang E Nut
kat. Mup kle kpupam o keknen ruk endri
tgus ha, he lo gia tagur pum mut ke kor tuk
e.

43 Va suvrum muk gi tok kat ge! Ko muk
ruk o Parisiau mum mrua kansgum muk
mang o ngorsang ruk o mia ngma nho orom
mar kun mnam muk o Yuda mutaro rektor
ruk ngma rere mnam mar. Va muma sovet
mang o mia kam mon muk te, ngalmialaol
orom muk ko pum o mia ngaro kerok ko
mnam o mhetor ruk ko ma gi vle kat.

44 Va suvrum muk gi tok kat ge! Ko mut
kaenang o nnak ruk o mia ngat eguyang
o mnes kun mnam mar, nang lo kavang o
nhep akor ko kim mar kam khenam mar
ngang o mia, mar kam mnor mang ngar
e. To o mia ngam gi kaol kpis gia karkar
malpgem mar, nang lua mnor mang e, he
o yoror ngaro val ngma hori mang ngar
tok."†

45 E Yesus ta re tok, to a pattermia kmo
pos langto tkaekon ngang te, "Pattermia
ya kering ngor kat orom ilaro rhek ruk
endruk."

* 11:38: O Yuda ngma pat te, o mia nga sim kut kaelel singni ktar mang ngar kmemik kam parrur o gi vrong tgoluk ruk ngat ru pum. Ngma pat te, o gi vrong tgoluk ruk o mia ngma ru pum ngat is kam kering ngar ko pum E Nut kalo keik.

† 11:44: O Yuda nga keknen to mang a yor ta vle te, enangthe ngpa pis ko kim a yor langto va ngapa ru pum a yor ka val va ngap lua mmok ko pum E Nut kalo keik ekam tok.

46 Va e Yesus tkoripang te, “He suvrum
muk kelenar ruk o pattermia kmo pos kat,
ko mum vu kaen o pos ruk lvankue ngang
o mia, mar kam sei vgum mar he ngma
kapnes vgum mar ko ngam sia khanang
ngar kmikkiem mar. Vanang muk, mum
ngae her gi mrua sisrim singni, nang lo
vrua turang ngar kmikkiem mar e.
47 Va suvrum muk gi tok kat ge, muk ruk
mungores ngat im o propet ruk tennik, ko
her muk ri tete arhe mum kaem a pnes to
a nnik kam ring ngaekmol kmelel o propet
ruk endruk ngakro sogi. 48 He ekam ko
muma ring ngaekmol kmelel ngakro sogi,
tmia khenam te, muta tting kmenserpgam
a pat to mkor mungores, endo kmim mar
kngam mar o yoror tok kat arhe. 49 He ekam
tok, her muk ri tete arhe, E Nut ka pat
langto tmi kael mit ormuk. Ko E Nut ta ktar
kpavap mang nguk orom karo papat ruk
lvu laol hak enang tok arhe te, ‘Ngor kaen
kuaro propet kar kuaro aposel ngang ngar,
he ngara kol a regesal mang akuruk va kaim
akuruk kngam mar o yoror.’ E Nut te mrua
pat orom ka pat tok, he 50 ekam tok, her
muk o mia ruk nga main to tete arhe mguer
mia ngam vgum o gidiel ruk mkor o propet
tgus, endruk mungores ngtim mar tennik.
Ii, mguer mia ker kol a kapnes to mang o
propet ngaro gidiel tgus tok vgum E Nut.
Ko o propet ruk kmelha tennik ko E Nut
tgi gnua kueng a mmie kngae kais mang
endruk tete, ngaro gidiel ngta vle kuo mang
nguk. 51 Ii, ko mungores ngat kaelha orom
e Abel kmimim mar tgus kam ngae krum
orom e Sekaraia ko ngtim kun mnam E Nut
ka maksien ko pgegom a psen to a totur va
ka rek to a totur. Ii, ko mi ktua havaeng
nguk te, her muk ri tete arhe mguera ker
kol a kapnes to endo mang ngaro gidiel
tgus.
52 Ii, muk o pattermia kmo pos mguera
kerkol a kapnes ko vgum E Nut tok, ekam ko
muma hohos kim o papat ruk o minar mang
E Nut ka tavgo he kavettom o mia ko ngma
re kam kol. He ekam tok, muk kat mut mrua
kavettom muk mruo enang tok kat arhe, he
lua vaik ku meorom E Nut ka tavgo kat e.”
53 E Yesus trum karo rhek, to kparem o
Yuda nga rek to kam rere mnam ko tok, to
o pattermia kmo pos kar o Parisiau akuruk
ngat her kaelha kam ho ksovet kam sir
malngaeng orom ngaro vu resik ngang he,
he kirpagis orom o rhek. 54 Ngta vle tok,
ko ngta svil mang e Yesus kam mrua ru
pum karo mur rhek mruo, nang mar kam
le kmon orom a kerkeknen tok.

12

O Mia Ngak Or Kam Gor Kam Havae Mang E Yesus

(Mt 10.19-20, 28-33, 12.32)

1 O Parisiau va o pattermia kmo pos ngta
vle ko tok vop, vanang o mia kavurgem hak
ngat hera veet va kveet gi he kmopet ngok
kim e Yesus he kmo klung mnam mar kais
ko ngat mrua karkar mang ngar mruo. To e
Yesus tkaelha kam reng kalngunes ko kim
a mumu to endo mang a ngaor to ngma
mon te, a yis. Thavaeng ngar te, “Mgua
sim ktua ngangreal ngang nguk mang o
Parisiau ngaro papat ruk ngam vua kerruru
ormar ko ngma ker patter o mia ormar.
Ko ngaro papat ruk endruk ngta vle enang
ke ngaor to a yis ko nma himhim orom a
bret kam ho khibul hak. 2 Ii, mgua sim ktua
ngangreal ngang nguk mang ngar, ekam ko
o papat tgus ruk o mia ngma kir mang ngar
kam tuvgom mar, E Nut ner kle ka khenam
mar ma mmok. 3 He ekam tok, oni rhek ruk
muma koon mang ngar he krere mang ngar
ko ma slommok, E Nut ner kle kpolgerik ma
mmok. Va o rhek ruk mum vur re ormar ko
ma tvokmok, E Nut ner kle kpolgerik ko ma
vle ko kim o mia ngaro kerok kat.
4 He ekam tok, kolenar, kua havaeng nguk
te, mguak or kam gorang endruk ngat gi
kais kmel muk kam ngatngae kim mulakro
gi pkor tuk, nang lo kais kam kering mularo
nunu kopekam ko mut yor e. 5 Vanang ngor
kle kaengorang nguk mang Endo mguak
gorang. Mguak kle kgorang E Nut ha, ko her
En arhe to ta kpom a serppak to kam ngam
muk ngogu mGehina ko tok mnam a paei
to a vleir, kopekam ko o mia ngat ngatngae
kim mularo pkor he kngam muk o yoror.
6 Mu vokom na, o gi vrong iningol, o mia
ngam lo vu kaelongtok mang ngar e. Nove,
ko o mia ngat kais kmenkim aktiek orom ke
lo gi kre ruk a gi lomin e. Vanangko E Nut
nam kle ho lua kikiangae mang tang mnam
mar hak. 7 Si mularo ngairis ko malpgem
muk kat, va E Nut ta kser a ken mang ngar
te, ngat is te, aner. Ekam tok, muta kta
gorang o mia kman, ko E Nut ta mnor te,
mut vu laut kir kim o gi vrong iningol tgus.

8 Gi enang tok, ani mhel to na mrua havae
mang en mruo ko kim o mia ngaro kerok te,
ka mhel to dok orom, va A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok kat ngor mrua havae
mang dok kat ko pum E Nut karo engyel
ngaro kerok kat te, kua mhel to en orom tok
kat. 9 Vanang ani mhel to na ker kvam dok
ko pum o mia ngaro kerok, va dok kat ngora
ker kvam a mhel to endo ko pum E Nut karo
engyel ngaro kerok tok kat. 10 Va o mia tgus
ruk ngta rere vgum A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha to dok, E Nut tkais kam mia lol
ngaro rhek patgiang ngaiting. Vanang a ni
mhel to ta kerrereng E Nunu A Totur, E Nut
ner mia kpom karo rhek he lua lol patgiang
ngaiting he lua kikiangae mang ngar hak.
11 He mnam o kolkhek ruk ngaka srim
muk kun mnam o Yuda ngartaro rektor ruk
kam rere mnam mar va ko pum endruk
ngma vongnek kim o rhek va endruk ngta
nho mang nguk, va mguak or kam vua
papat te, kam mrua havae nngia mang dok.
Va mguak or kam vua papat mang oni rhek
ruk mguak koripang ngar ormar. Va mguak
or kam vua papat kat mang oni rhek ruk
kam mrua hahaong nguk ormar kat. 12 Ekam
ko E Nunu A Totur mruo ner mur kaen o
rhek kun mnam muk orom oni papat ruk
muk kam rere ormar mnam a kolkha to
endo ke vgon to endo msim."

A Ngothoi To Mang A Mhel To Karo Vu Tgoluk

13 E Yesus thavae tok knop, to a mhel
langto kun pgegom a mumu to ta re te,
"Pattermia, havaeng ko nopia he en kmom-
men o tgoluk ruk mkor mo teit he is kim
muo ko mo teit tyor parem muo ormar."
14 Va e Yesus tkoripang te, "Kambis, klo
kais e, ko dok nong a mhel to ngat el kam
vongnek kim o rhek mo kmae e." 15 To ta
hoger karo rhek kam reng ngar te, "Mgua
le va sim kut mur kaelel kuo mang nguk he
sim ktua toot mang nguk mruo, muk kam
lua knun mang o gi vrong tgoluk. Ko a mhel
tlo kais kam kol a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik vgum karo vu
tgoluk e."
16 To e Yesus ta kle keknen mang ka papat
to endo orom ka ngothoi ta te, "A mhel to
karo vu tgoluk, ka loot te sei kam ya orom
karo tgoluk ruk tkap. 17 To a mhel ta, ta pat
he te, 'Ngola, nguak kanker kuaro tgoluk ri,
ko nop ka rek ngang dok ko ta laut is dok
kam lluol mnam kua loot he kaelpas orom
o olngaemik kun mnam e.'
18 To tpis mang a papat langto he te, 'Ngor
kaeharom ti: Ngora lelget kuaro rektor ruk
nong ker laol, nang kle khover endruk vur
laol, dok kmelpas orom o olngaemik kun
mnam mar. 19 To dok kam her gia higiang
ngar he, ko ngat her gia vle ko rkieng dok
mang koknaik koknaik, he dok kam lo kta
papat mang ani tomhel tang kat e. Ngor gia
vle kmorsang he gi kaemik va kaivie ngnik
ngnik ko he.'
20 Ta sovet orom ka papat tok, vanang E
Nut te ktua re te, 'Yindo ila lpek tho mi ktua
tok hak, ko ngka masegain ngora vaeng in
petgim ilaro tgoluk ruk endruk, to erieto
nak lol ilaro tgoluk ruk endruk yi elpas
ormar ngang in mruo?' "
21 E Yesus tkothoi knop, to hera rum karo
rhek kam reng ngar te, "Nera vle gi enang
tok arhe ngang o mia ruk ngam vu kaelpas
ngang ngar mruo orom o tgoluk ruk mo
mmie, nang lo vu kaelpas orom mar mruo
ngang E Nut."

E Nut Nam Smia Tar Kalngunes
(Mt 6.25-34, 19-21)

22 E Yesus ta re tok, to kle kreng kaln-
gunes te, "Ekam tok, kua havaeng nguk
te, mguak or kam vua ngaungputput mang
mula ngorsang te, anito kmem, i o oni
tgoluk ruk mang mularo pkor kmegenkarik
kat e. 23 Pathe nok muta pat te, mularo ol-
ngaemik ngat laut gi kir kim mularo ngor-
sang vor? I o nok pathe mularo it ngata laut
kir kim mularo pkor kat vor?
24 Mu pat mang o porgagat na, ko mar
ngam lua kap o tgoluk e, va ka lluol e.
Va ngam lo kaelpas orom o olngaemik kun
mnam ngakro ngainir, i o kun mnam o
hi ngakro nhotor kat e. Nove! Ngam lo
kaeharom tok, vanangko E Nut nam kle
ktua klang ngar mlol ge. To muta pat
nngia? E Nut nma khen mar, nang kle
kikiangae mang nguk gi? 25 Mu havaeng dok
na, erieto mnam muk tkais kam vrua hoger
ka ngorsang mo mmie kam vur kta hok ko
enangthe nam vua ngaungputput mang o
vu tgoluk? 26 He ekam tok, ekam ko mut lo
kais kam vur kta hoger mularo ngorsang
tok, va kman ko mum vua ngaungputput
mang o vu tgoluk tok.

27 Kmikkiem enang tok kat, mu pat mang
o ngaergot ngakro rehi na, ko ngam mrua
pasrengem mar mruo orom ngartaro sreng
nngia? Ko ngam lua pum ngaro katam
kmegenkarik e. Nove. Vanangko kua
havaeng nguk te, si e Solomon ko en karo it
ruk nma pasrengem en mruo ormar ngaro
vu kraen hak, vanangko en tlo kais mang
o ngaergot ngakro rehi ruk e. Ko E Nut
nma pasrengem mar kir kim e Solomon
ktaro sreng ruk endruk. 28 Ii, mu vokom
na, si o ngaergot ruk endri oguon mail
ngam gi vrua vle nong ke laut e, to hera
vui, nang o mia ngam her gia ngampaei
pmar, vanangko E Nut nam kle sim ktua
pasrengem mar ge orom ngaro rehi enang
tok kat. He ekam tok, enangthe E Nut nma
pasrengem o ngaergot orom ngakro rehi
enang tok, va muta pat nngia? En tlo kais ge
kam smia tar muk kat kam pasrengem muk
tok kat kir kim mar? E-e, muk ri arhe mut
ho mi ktua kenhor mang E Nut hak! 29 He
ekam tok, mguak or kam ngaungputput
mang anito kmem va mang anito kmiviem
kam vua riring ngar e. Ii, mu or kmel o
tgoluk ruk endri ktar ko pum mularo kerok
tok, 30 ko her o vrong rhek ruk mo mmie
arhe ngam kael ngaung mang o tgoluk ruk
endruk kmel mar ktar ko pum ngaro kerok
enang tok arhe. Nangko mu Teit ta mnor
te, o tgoluk ruk endruk ngma tu kim muk.
31 Vanangko muk, mguak kle va kael E Nut ka
tavgo ktar ko pum mularo kerok he ktagur
pum en kam vaas kim o mia, kam komor
mar, yek E Nut ner kle sim tar muk orom
o tgoluk ruk endri kat.

32 He ekam tok, muk ruk mut kaenang ke
murgun to orom o sipsip mu or kam gor e,
ko mu Teit ta sirei kmel muk kam vle ku
meorom ka tavgo. 33 Ii, he ekam tok, mu-
laro tgoluk ruk mum kaelpas ormar mguak
kaenik ngang o mia, mar kmenenkim mar
mkor muk. To mguak lol o krek to le kaenik
ngang endruk ngma tu kmo tgoluk. He
enang tok, a keknen to endo nera vle te, her
mula gol ka pun msim arhe, endo mut mi
kaelpas orom kuon ma volkha. Ko ko tok
kuon ma volkha ta vle te, mula ngaelpas
msim to tlo is hak kam kernonho. Ii, va
mularo gol ngo pneik ruk kuon ma ngaelpas
to tok, ngat lo is kam nop kat e, va o
ngauruvik ngat lo is kmururik, va o soma
ngat lo kais kat kam papaamrik kat e. 34 Ii,
mguak kaeharom tok, ekam ko ani tomhel
to mut kaelpas orom kun mnam mularo
vurkul te, mula gol ka pun, va a her tomhel
to arhe mguera sovet kmel ktar ko pum
mularo kerok kat."

E Yesus Ta Kaengorang Kalngunes Kam Sim Kut Kaelel Kuo Mang Ngar
(Mt 24.45-51)

35 "Mgua sgam o mmok kam gia mmok va
sim kut kaegenkar mularo it kserpgam mar,
36 enang a taven kalngunes ko ngama sgam a
mmok va kaegenkar ngaro it kmeha ngang
ngarlaip to ngat paneng ko tre kmeknik ko
pa pnes to mkor a lei. Ko ngat paneng
kam her kaeknik, mar kam gia koregot kim
ngatngae, nang lo kta hus kat ko nera pis
he kvae ngang ngar. 37 Kua havaeng nguk
lmien te, a taven kalngunes ruk ngat sim
kaelel kuo mang ngar he kpaneng ngalaip
tok ko nap sia pis pangnaom mar ko ngta
vle gia toot mang, ngar mi ktua sirei hak.
Ii, ngara sirei ekam ko ngalaip mruo ner kle
kpis kaegenkar kta yet mruo smia serpgam,
nang kle kreng ngar kmorsang, en mruo
kam le ktua krong o ol ngang ngar. 38 Ii,
kalngunes ri ngar mi ktua sirei hak tok, ko
si enangthe ngalaip nap sia pis pangnaom
mar ma segain ka ho ngaenvurgem, i o mo
kao, va mar ngat her kael kuo mang ngar
kpaneng he.

39 Vanangko mgua kol a papat to enda
na, ko enangthe a rek kteit npa ktar mnor
mang ani kolkha ka ni mhe to lsir a ngauru-
vik ner kaol mnam, va tlo is kmennegiang
ka rek, he a ngauruvik kam kher e. 40 Ii, he
enang tok, muk kat mgua sim kut kaelel kuo
mang nguk mruo he ktoot tok kat arhe kam
paneng A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
ko en kat nera pis pangnaom muk gi enang
tok kat arhe."

E Yesus Ta Smia Papsim Kalngunes Kam Sim Kut Kaeha Va Ktoot Mang Ngar Mruo Kpaneng En Kmeknik

41 E Yesus ta re tok, to e Pita ta mnganang
te, "Ngola Ngoldaip, yi kothoi ngang ngor
tuk, i o ngang o mia ri tgus?"

42 Va Ngoldaip tgi koripang e Pita te,
"Ngora havaeng nguk mang a taven kalka-
yie to karo papat ruk vu laol he vu sim kut
kael kalaip he sim kut kaeharom karo reha
ruk nam kaelik maktiegom. Va her kalkayie

to arhe kalaip tel kam nho mang kalngunes
tgus ruk ngam kaeharom karo reha tgus en
kam klang ngar mlol mnam ngaro kolkhek
ruk kam lol mnam mar ko en ta ngae ngok
mnam a mhe langto ko yok. 43-44 Enangthe
kalaip nap kaeknik kpis pangnaom ko nam
hivuo kam sim kaeharom karo reha ruk
telik maktiegom va kalkayie to endo ta
lgekol hak. Ta lgekol ekam ko kalaip ner
kle ho gi kael kam nho mang karo reha tgus
hak. 45 Vanang enangthe kalkayie to endo
npa vle ktar lhus kim kalaip te, 'O-kolaip te
hok khus hak kmeknik,' to le kaelha kmim
klenar ruk lurokol va lraip tgus he gia vle
pum a ngaemik va a ngaivie kngae kveve,
va ner mi ktua senkrip kim 46 kalaip ko
kalaip na le kaeknik kpis pangnaom enang
tok. To kalaip nera kaim lhomye kmen o
kapnes ruk lvankue hak ngang to le kaen en
kam kol a kapnes to endruk ngam lua ngan
vgum E Nut ngara kol.

47 Ii, o kapnes ngara sovet ngang tok arhe,
ko ani kayie to te smia mmok mang kalaip
karo svil, vanang kle lo sim kut kaelel kuon
mang, i o lo kaeha kaikkiem kalaip karo
svil ruk endruk, her en arhe ner ho mi
ktua lol o kapnes ruk lvankue hak ekam ko
tvua mmok mang kalaip karo svil ruk tok,
nang lo kaikkiem mar. 48 Vanang a kayie
to tlo smia mmok mang kalaip karo svil,
nang kaeharom o kerkeknen ruk kmiser a
kapnes, en ner lo vua kol a kapnes a vu laut
e.

Ii, ta vle tok arhe, ko endruk E Nut nam
kael o papat va o reha maktiegom mar, E
Nut nma nho mkor mar kam sim kut kaeha
orom mar kmikkiem kais tok. Vanang
endruk E Nut nam kael karo vu papat va
karo vu reha kavurgem maktiegom mar
endruk ngarlavurgem kir kim ngarlenar, E
Nut nam ho vua nho mkor mar kam sim kut
kaeha orom mar kmikkiem kais tok kir kim
ngarlenar tok kat."

A Mokrur Nma Pis Vgum E Yesus Kam Mo Kser O Mia

(Mt 10.34-36)

49-50 To e Yesus ta le kre te, "Vanangko kua
vnek ngnok vop, va a vnek to enda nam
gia kokol dok he kom sia vavle ngang ekam
ko ner mia rum kim dok enang a paei to
nam kaem a rengmat tgus. He kom gia
svil hak mang a paei to endo kam vurvur
to le kharap he. Ii, kua vnek to endo ta
vle enang a paei ko, ko her pis moti kam
giem a paei kun pgegom o mia. 51 Nok pathe
muta pat re te, kua pis to mo mmie ta vle
mang kmel a mokaum kun pgegom o mia,
he mar kam smia vle vor, ngola? O-o, ho
mi kut nop hak! Ko vgum dok, a mokrur
ner le ka vle kun pgegom o mia kam mo
kser mar. 52 Ii, ko kmelha tete kam ngae,
kun mnam a valngan langto orom endruk
aktiek, ngar mrua mommen mar mruo ko
korlotge mnam mar ngar kaum ksir mo
kmar kam kikir kim aloruk mang dok. 53 Ii,
nera vle tok, ko "Omotter ge, o monner ge,
o morvleik tgus ngar mrua sir mo kmar ge
kut mar mruo ge he kmo kikir kim mar
mruo mang dok."

O Mia Ngaka Mnorvek Pum O Ngaelmir Ruk Mang E Yesus

(Mt 16.2-3)

54 To e Yesus ta havaeng a mumu to endo
te, "Muk muma vokom o varhek ko ngma
kaum ogun ko a kolkha nma vaik va muma
havae te, 'O, a kus ner mi kaerik he,' to
lmien a kus nam her kaerik.

55 Va mum re ngan a ngausgi ko nam kaol
ngman kuon va mum hera havae te, 'Ii, a
kolkha nera vle,' to lmien ko a kus nam
lo kaerik e. 56 Muk mularo naprai alomin,
ko mut sim ktua mnorvek pum o ngaelmir
ruk orom a ngausgi va o varhek ruk man
ma volkha va endruk mo mmie kat, vanang
kman ko mut lo kais kam mnorvek pum o
ngaelmir ruk ngta pis ormok kun mnam ke
venloot to tete?"

O Mia Ngak Ngangam Kim Mar Mang E Yesus Kam Mnor Mang

(Mt 5.25-26)

57 "Kmikkiem enang tok, muk mruo mgua
marer he smia ngangam kim muk mruo
mang o ngaelmir ruk mang dok, muk kam
mia mnor kun mnam muk mruo, he mrua
havae mang ngar lsir te, mar o minar o
nop. 58 Ii, langto langto mnam muk ngiak
marer he sim kut kaeharom tok, gi enang ko
ima marer kam ngangam kmin kam sirim o
rhek kar ila imuo ko ta mon yin orom ila
kerkeknen he kait yin kngorom yin ngok
kim endo nma vongnek kim o rhek. Ii,
ngiaka ktar kmarer kam ngangam kmin
mang ila imuo tok ko va ngaelaut, matok
meak pis ko kim endo nma vongnek kim o
rhek va ila imuo nap kir kim yin to kle kael

yin ko maktiegom o momngan, to en ner
le kael yin ko maktiegom o toot kmo mia,
mar kmenpasiker yin kun mnam a hengor.
59 Ii, va kua havaeng nguk te, ko tok mnam a
hengor to ngira vle mnam, ngir lo kais hak
kam kat kottek mnam kais ko ngiak ngae ho
mi kut rum a keik to ngat el kuo mang yin
kmen."

13

O Mia Ngak Kaitgung Ngaro Kerkeknen, Matok Ngak Yor Nang Lua Kol A Ktalhok To Kam Plong Vle E Nut Ngnik Ngnik

1 Mnam a kolkha to endo o mia akuruk
kun mnam a mumu to endo ngta havaeng e
Yesus mang lGalili akuruk ko tesgun mnam
a kolkha langto ngta hivuo kam nngiar
ngang E Nut, he e Pailet tengu ngar kmim
mar kun mnam E Nut ka maksien. Ngat
kaim mar he ngakro gidiel ngta ksuk ku
mmie kmo vavaik kar ngakro ngaemslang
ngakro gidiel ruk ngat us kam nngiar ormar
ko ngakro gidiel ngta ksuk ku mmie kat.
2 To e Yesus tkoripang ngar te, "To ekam
tok, muta pat re te, lGalili ruk endruk ngat
vu eharom o kerkeknen kir kim nglenar,
he ekam tok, ngat kol a yor ka mten to
endo? 3 Ho mi kut nop hak! Vanang ngor kle
khavaeng nguk te, enangthe mgua lo kait-
gung mularo kerkeknen va mguera kol a
kapnes to la vanker enang ngar ko ngat kol
a yor to la vanker tok kat arhe. 4 Ii, o muta
pat re te, lSiloam ruk loktiek he aktiek hori
orom korlotge ngat vu eharom o kerkeknen
kir kim endruk tgus mYerusalem he ekam
tok, nga rek to klahok ta vuut malpgem mar
he kaim mar tgus vgum tok kat? 5 Ho mi kut
nop hak! Vanang ngor kle khavaeng nguk
kat te, enangthe mgua lo kaitgung mularo
kerkeknen, va mguera kol a kapnes to la
vanker enang ngar ko ngat kol a yor to la
vanker tok kat arhe."

A Ngothoi To Mang A Ho To A Pik To Nam Lo Kaehi

6 To e Yesus ta kle kothoi ngang ngar te,
"A mhel langto ka ho to a pik ta sir kun
mnam ka loot to orom o grep he nma ngae
kam tamarik va nam pis sia nho. 7 To ta reng
kalkayie to ta nho mang ka loot te, 'Kua
kanko kam pis ktamar o pik mo vgum a ho
ta mo pnes ruk korlotge va kom pis sia nho
vgum, he tete ngiak kovver ko tgia hop kim
o tgoluk va ka mraen tkaim mar, he ngat lo
kaehi e.'
8 Va kalkayie tkoripang te, 'Kolaip, ta ya
yin kam mnang na, he kvokom mnam a
pnes to en man te, en na kaehi i o nop,
ko ngora kaum a mmie ku pum na. 9 To
enangthe na kaehi mnam a pnes to en man
va ta ya, ngor lo kovver, vanang enangthe
nop to ngua her le kovver ko tok he.' "

E Yesus Tkaeharom A Vlom To Ka Sai Tkal

10 Tie ma Sabat langto e Yesus ta vaik kun
mnam o Yuda ngartara rek langto kam rere
mnam ko tok mnam a rengmat to endo. Ta
vaik to le kpatter o mia. 11 Va ko tok a vlom
langto ta vle kat. Ka sai tkal vgum a koot
ko tviging he ka kpom mnam o pnes ruk
loktiek he aktiek hori orom korlotge he. Va
ka sai tho mi kut kal hak he tlo kat kais hak
kam kta sir kat e. 12-13 E Yesus tre kvokong
tok, to hera vaeng ngok kim, to hera reng
te, "Kolkheng, ko her hong in pum a koot
to tviging yin ka serppak." Ta re tok, va a gi
hi to tkael kalo ktiek kuo mang, ka sai ther
gi sir ngatngae to ther kaelha kam kanprim
E Nut.
14 To a mhel to ta nho mang o Yuda ngarta
rek to endo tkaesik ko e Yesus teharom a
vlom to ma Sabat, to tle ka kner o mia te,
"O kolkhek ruk kmeha mnam mar ngat kais
te, aktiek hori orom atgiang, he ngruak pis
mnam o kolkhek ruk endruk kmeharom o
mia, vanang mnam o Sabat ngruak or."
15 To Ngoldaip ta kle ka kner en he kpu-
pam o mia tgus kam re te, "Muk mularo
naprai alomin, ko langto langto mnam muk
na lua hong ka bulmakau i o ka dongki pum
ka ngausie kat gi ko nam totokim kun ma
hengor he ka ktong kngorom kam ngae vur
kaivie mnam o Sabat gi? 16 He ekam tok, mu
vokom a vlom ta na. En e Ebrehem kaes
msim, va e Seten te ktotokim mnam o pnes
ruk loktiek he aktiek hori orom korlotge he,
he tete ma Sabat to enda klo kais gi kam
hong en pum e Seten ka serppak, ko tngae
vua tokim tok kat?"
17 Karo rhek ruk endri ta rere ormar tok
ngat mi ngam leep hak mang karo imuo
ruk ngta vle ko tok he ngat mrua koon pum
mar, vanang o mia ruk pa rengmat ka pun
ngta kle va khigiang karo reha ko ngate sei
kam sor kmar hak.

Alo Koka Ruk Mang E Nut Ka Tavgo To Ta Komor O Mia

E Nut Ka Tavgo Ta Vle Enang A Ho To A Mastat Ka Khek To Ke Ho Mi Laut Hak
(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

18 To e Yesus tkat kothoi te, "E Nut ka tavgo ta vle nngia? Ani koka to tkais he dok kam keknen orom mang E Nut ka tavgo? 19 E Nut ka tavgo ta vle enang ko a mhel ta kol a ho to a mastat ka khek ko ke ho mi laut hak mang o tgoluk tgus ngo khek ruk ngma kap kun mo luteik. Tkol he kngae kavang kun mnam ka loot. Ta pus he klaut kngae kael en a ho, to o iningol ruk kuo kia gan ngam hera ngae kpis kngam ngainirik ko vgum karo khator."

E Nut Ka Tavgo Ta Vle Enang Ke Ngaor To A Yis To Nma Himhim Orom A Bret Kam Ho Khibul Hak Vgum

20-21 To ta kta keknen ngang ngar orom a koka langto vat te, "E Nut ka tavgo ta vle enang ko a vlom langto ta kol a bret ka mit to klalaut he kael ke ngaor to a yis kun mnam kam movavaik kar. A yis ta movavaik kar he le ho kaeharom a bret ka mit kam himhim orom to ta kle ho gia hibul hak vgum."

O Mia Ngak Vaik Ku Meorom E Nut Ka Tavgo Ko Vgum Ke Ven Ka Gu To Ta Koka Kaut
(Mt 7.13-14, 21-23)

22 To e Yesus ta ngae kaelha kvaik kottek mnam o rengmat va o maksien he kpatter o mia gi, kmikkiem a ngaelaut ko ta ngae mYerusalem. 23 To ko mnam a rengmat langto a mhel langto ta mnganang e Yesus te, "Kolaip, nok o mia lgititge E Nut nera sulgim mar he klol ngaro kerkeknen pat-giang ngaiting kmen a ktalhok ngang ngar, i nop gi?"

Ta mnganang tok, va e Yesus tgia pupam o mia tgus ruk kun ma rengmat to endo he kreng ngar te, 24 "Mguak mur kaenenker orom muk mruo tete kam vaik ku meorom E Nut ka tavgo ko vgum ke ven ka gu to ta koka kaut, muk kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik. Ko o mia kavurgem ngma kaegegom ko yok kam vaik ku meorom, vanangko ngat lo kais e. 25 Mguak mur kaenenker orom muk mruo tete tok, ekam ko a rek kteit na re gi hop he gi vat a ngaegot kim muk he mguer gia sir ku mnok he kaelha kmaurur kim te, 'O-ngortaip-o, he ngia koregot kim mor vanie.'

Vanangko en ner kle koripang nguk te, 'He klua mnor mang nguk ri e. Va klua mnor mang nguk te, mut ottek tam kat e!'

26 To muk mguer kaur kim gi te, 'He mor ri arhe ruk ngom kaem pnes kar yin va yin ima patter mor kngae kun mnam nguaro rengmat kat.'

27 Va a rek kteit ner kat koripang nguk te, 'He klua mnor mang nguk ri e. Va klua mnor mang nguk te, mut ottek tam kat e! He mu ehenok petgim dok, muk ruk mum kaeharom o kerkeknen ruk ngat ho mi kut kernonho hak.'

28-29 A rek kteit nera likim muk ngku mnok to mguera sir ko tok he khem mularo ng-norok mo kmar va kaee he kervuvui vgum o nganngannes ruk mguera lol. To mguera kosnok kim e Ebrehem, e Isak, e Yakop, o propet tgus va o vrong rhek kat ko ngar kottek ko mnam a mmie karo ngaitngol tgus he kaum ku meorom E Nut ka tavgo. Ngara kaum tok, kam liepum muk kam lol mularo ngaekmol ngang ngar mruo, mar kam kle ktua tuur mnam E Nut ka pnes to nera kpom mnam a kolkha to ka tavgo nak komor o mia tgus. Vanang muk, nove! Ko a rek kteit nera pepet muk, muk kam lua tuur mnam ka pnes to endo e. 30 Ii, mu vokom na, nera vle tok kat ngang endruk ngaro mnok tete ko E Nut ner kle ka krus orom akuruk mnam mar koknaik. Va nera vle tok kat ngang endruk nop kero vur mnok ngang ngar tete, ko E Nut ner kle khover mar koknaik kat."

E Yesus Ta Mrung lYerusalem
(Mt 23.37-39)

31 Mnam o kolkhek ruk endruk o Parisiau akuruk ngat kaol kpis ko kim e Yesus to kreng te, "E Herot tkaen a re mang in, ngar kam por in, he ngiak parem a mhe to enda, nang kngae ngok mnam a mhe tang ko yok he."

32-33 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Mguak kaeknik he khavaeng la pendol to en te, 'Ngor vur kaeharom kuaro reha vur kat na kam kerer o kool va kmeharom o mia pum ngakro yor. Ngor kaeha tok kam rum kuaro reha tgus na, to endo yek, nga hera tarkanang dok ko tok.' Pu tok, vanangko, ngora ngae ge kam ngae ngok mYerusalem kmeharom kua ngaeha, endo mar kam her kaim dok kngam dok a yoror, ko a val to kmim o propet ta vle vop mang her mar ruk

lYerusalem arhe ko tok mnam nga rengmat
lsir.
34 O-kelenar-lYerusalem-o, a rengmat to
e Yerusalem he, mum ngorom a im o
propet ruk E Nut tmeng ngar ngok kmuk ko
muma lalaem mar kngam mar o yoror. He
kom si kaelha tiok he kngorom a svil kam
koon mang nguk enang a ngaining ko nma
koon mang kles ku meorom kalo ngaeho,
vanangko muma kees ge. 35 He ekam tok, E
Nut nera parem muk petgim ka maksien to
endo. Va kua havaeng nguk te, mguer lo kta
vokom dok, kam ngae kais mnam a kolkha
to mguak kael a kavres orom dok he ka kni
te, 'E Nut ta ngamyammok mang ka taven
to yin ko ya pis orom ka munik.'

14

E Yesus Tkaeharom A Mhel To Ka Vok Ta Lulussul

1 Tie ma Sabat langto e Yesus tpis kvaik
kun mnam o Parisiau ngarlaip langto ka rek
kmemik kar, va o mia akuruk ko tok ngat
gia vle he smia keketar. 2 Va ko tok, a mhel
to ka vok ta lulussul ta vle ko kim kalo keik.
3 To e Yesus ta mnganang o Parisiau kar o
pattermia kmo pos te, "Tkais kmeharom o
yor ma Sabat, i o nop ge?" 4 Vanangko ngat
gia vongnek. To e Yesus thera kpom a mhel
to endo kmeharom kam hong pum ka yor.
E Yesus teharom tok knop, to hera meng
kmeknik ngok mrek.
5 To ta kle ka mnganang ngar te, "Erieto
mnam muk tlo kais kam ngae mamarer
khong ka dongki* i o ka bulmakau to agit-
giang ko nap vuut ko pa huop ma Sabat?"
6 Ta mnganang ngar tok, vanangko ngat her
gia vongnek kim kat.
7 Kam ngae, to ta tar ko o mia ruk ngat
korosang kmemik ngta mrua kansgum mar
kam lol o ngorsang ruk ngma nho ormar.
To tkaelha kam patter mar orom ka koka
to enda te, 8 "O mia ngak me miik ngok ma
pnes to mkor a lei, va ngiak or kam pis
mrua kansgum in kam kol a ngorsang to
ngma nho orom, matok a pnes kteit na le
me mang tang ko ka munik ta laut kir kim
in, en kam kol a ngorsang to endo. 9 Enang
tok, a pnes kteit to tme mang ngae tgus ner
kaol kreng in te, 'Ursie he en a ngorsang
to endo ngang a taven ta na.' To ngir ngae
sei kam leep ko pum o mia ngaro kerok ko
ngir kle korsang ko mnam a ngorsang to ko
ngtu hak. 10 He ekam tok, nga re me miik
ngok ma pnes tang, va ngiak pis korsang ko
ngtu hak na. To a pnes kteit ner le mur kaol
kreng in ko pum o mia tgus ruk ta me kmar
ngaro kerok te, 'Kola, hop he aol orsang
moti mnam a ngorsang ta koma nho orom.'
He enang tok, o mia tgus ruk a pnes kteit
ta me kmar ngar kle ka nho orom in vgum
tok."
11 E Yesus ta keknen tok knop, to hera
reng ngar te, "Ii, o mia ruk ngam mrua
kansgum mar mruo kam laut, E Nut ner kle
ka krus ormar. Vanang endruk ngam mrua
krus ormar mruo na, her mar ruk arhe E
Nut ner kle ka nho ormar, mar kam laut
kat."
12 Tkothoi tok, to ta reng a ngorsang to
endo kteit te, "Enangthe ngiaka me mang
o mia mang ita ngorsang mruo va ngior
kam me mang ilenar, iorkaik, i o ila val-
ngan mruo. Va si ilaro pgirmia mruo ruk
ngaro vu kirpik kat va ngior kam me mang
ngar kat e, ko mar o mia ruk endruk ngat
kais kmoripang in tok kat. To mguer gi
kta moikie kam mo me mo kmuk ngnik
ngnik tok arhe. 13 Vanangko ngiaka kpom
ila ngorsang va ngiak kle va kme mang
endruk ngma tu kmo tgoluk, va endruk
o kernonhor kar o nharyor va o vivisker
kat. 14 Enangthe ngiak kaeharom tok, va
mguera lgekol ekam ko si enangthe ngat lo
is kmoripang in tete, va E Nut ner kle kol
nga ngaekam kam kle koripang in koknaik
kun mnam a kolkha to nera hover endruk
ngam sim kaikkiem karo pos petgim ngaro
nnak."

Endruk A Pnes Kteit Ta Me Mang Ngar (Mt 22.1-10)

15 E Yesus ta rere knop, to a mhel langto
kun mnam o mia ruk ngat kaemik ko tok,
tre ngan e Yesus ko ta re tok, to thera re
te, "Endruk ngar kaemik mnam E Nut ka
pnes to nera kpom kun mnam a kolkha to
ka tavgo nera vaas kim o mia tgus he komor
mar, her mar ruk arhe ngat lgekol."
16 Va e Yesus tkoripang orom a ngothoi
ta te, "A taven langto ta kpom ka pnes he
kme mang o mia vang kam pagis. 17 Tie
palngaem, ta meng kalkayie langto kam

* 14:5: O hor akuruk tennik ngat el a re ke vgon te, "khal" nang nong ka dongki e.

ngae kaen a re ngang o mia ruk tme mang
ngar te, 'Aol ngte na, ko kolaip karo ol ngat
kikhi pum mar he.'
18 Vanangko langto langto mnam mar
tgus ngat kaelha kmel ngakro praen.
Langto ta reng te, 'O-o, klo is kam pis e, ko
ko gun enkim kua mmie ka mhe, he ngora
ngae ktarkanang kam vokom na, he ilaip
nak or kam vu kael ka pat mang dok e.'
19 To langto ta re te, 'O-o, ko gun enkim
kuaro bulmakau ruk loktiek he kua re kam
tarkanang ngar kmegom mar kam hegem a
mmie ormar na, he ilaip nak or kam vu kael
ka pat mang dok kat e.'
20 Va langto vat, ta le ktua tok orom kta
pat to te, 'O-o, ko gun lei he klo kais kam
pis kat e.'
21 To a taven kalkayie to enda tkaeknik
kam pis kun mnam kalaip ka rek to kaekon
a re ngang ekam o mia ri enang tok. To a
pnes kteit to endo te sei kmesik ko ta ngnek
tok, to ta kle kreng kalkayie he te, 'Ngiak
marer kvaik kottek kun mnam o rengmat va
kero maksien, he ngia gi vrong kait endruk
ngma tu kmo tgoluk va endruk o kernonhor
kar o nharyor va o vivisker kat vanie mar
kam pis kol o ngaekmol mo mnam kua
pnes.'
22 Kam ngae, to kalkayie to endo teknik to
her pis khavaeng kalaip te, 'Ngola kolaip, ko
eharom a ngaeha to ye reng dok kmeharom
he, vanangko o ngaekmol kavurgem ri ngat
gia vavle vop.'
23 To kalaip ta kta reng kat te, 'Yu, tete
ngiak lapsa kngae ngok mnam o rengmat
ruk oguon mail vat he kaur kim o mia he
kait mar ngte kam krong kua rek kais ko
nak ngae kottep hak. 24 Ko kua havaeng
nguk ruk mut gi gnua pis te, nong tang hak
mnam endruk ko mia me mang ngar lsir,
tkais kam tuur mnam kua pnes e.' "

O Mia Ngma Ketoptop Kmikkiem E Yesus
(Mt 10.37-38)

25 To mnam a kolkha langto e Yesus
tkaikkiem a ngaelaut va o mia kavurgem
ngta veet ekam. To ta hortgi ngok kmar to
khavaeng ngar te, 26 "Enangthe a mhel tang
naka svil kmikkiem dok, vanang kle kael
kteit, o knan, ktavlom, kles, kaornopeik,
kaorlok, kaorotmeik, kaoroyel va si en
mruo kat ko pum kalo keik ktar mang dok,
va en tlo kais hak kam vle te, kolkayie to en
e. 27 Ii, va enangthe na lua matnge vgum o
vnek he mrua slak orom en mruo kam yor
mang dok kat va a mhel to endo tlo kais
hak kam vle te, kolkayie to en kat e. Ii, ko
endo na lua svil kam vle enang a mhel to
nam mrua slak orom en mruo kam mrua
tolpum ka ho mruo to ngara krong orom o
ot he kvat ko engnang kngam a yoror, he
kaikkiem dok enang tok, va a mhel to endo
tlo kais hak kam vle te, kolkayie to en kat e.
28 Mu ngnek na, enangthe a mhel tang na
re kam ngam ka rek ngang, va ner kan? Tlo
kais kam ktar korsang na he smia papat he
kngangam kim ekam ka rek kam pat mang
ka serppak te, ngola, kuaro krek ruk endri
ngat kais mang a rek kam ngae ho mi ktua
rum hak i o nop ge? 29 Ko enangthe na
lua ktar korsang he smia papat mang ka
serppak na enang tok, nang kle gia sovet
kmelha pum ka rek ka pun ku kam ngam,
to karo krek ngpa tu, to ka rek ner gia sir
karo gi logaen. To o mia ngara vokom ka
rek ko ta vle tok va ngara klel orom 30 kam
re te, 'Hai-e, a mhel to enda tlo is e, ko ther
gi elha pum ka rek, nang lo kat kais kam kta
rum e.'
31 I o enangthe a taven to na re kam
ngae kaus kar a taven langto ko yok va ner
kan kat? Ner lo kais kam ktar korsang gi
kam smia papat he kngangam kim ekam
a ngaus kam pat mang ka serppak kat te,
ngola, ko kais kam kir kim kola ta orom
kua ngaomevek ta ko mar lgititge o nop,
ko kta ngaomevek ta laut hak kir kim ko
tang? 32 To enangthe na re kvokom mnor
te, na lo kais kam kir kim a taven to endo,
to nera ktar kmeng kalngunes akuruk kam
ngae he khorong a taven to endo ko ekam
a ngaelaut he konget ka vrek, mar kam kta
mokpom kar kat." 33 E Yesus ta re tok, to
krum kakro rhek te, "Ta vle ngang nguk
enang tok kat arhe, ko enangthe mgua lua
ktar korsang kam smia pat he kngangam
kim muk ekam dok kam pet o tgoluk tgus
ruk mum kaelik ktar ko pum mularo kerok
he kaelik ko pekmuk, va mutlo kais hak kam
vle te, kolngunes ormuk e."

Endruk Ngat Kolkol Ekam E Yesus Ngata Vle Enang A Hormnek Ko Nma Karvuk
(Mt 5.13; Mk 9.50)

34 "A hormnek nma mgae orom ka karvuk
mekam mekam. Vanang enangthe ka
karvuk npa hortgi he knop, va ner kle ka vle

nngia, en kam kta hortgi kam kta karvuk
kat? Nove! 35 Tlo kat kais hak kam kta
serppak kat e. Ko ther ngae gi kernonho
hak he. He ekam tok, ther gia vavle he. Va
si ke serppak ngang vop, he nang kam gia
ngam ku pa maap, va tlo ktuis hak mang
kmeharom tok kat e. Ko ka serppak tlo kat
kais kmeharom a ngaeha tang kat e.

Muk ruk muta vongnek kim dok, mgua
sim kael rela ekam kuaro rhek ri kam sim
kut kaikkiem mar."

15

E Nut Ta Svil O Mia Tgus Kam Kat Kaeknik Ngok Kim En Kam Mokpom Kar

(Mt 18.12-14)

1 To mnam o kolkhek ruk endruk, o ker-
mia ruk ngam kaelha klol o takis kar endruk
o Yuda ngalmialaol ngma keyang ngar ko
ngam lo sim kut kaikkiem o Yuda ngaro
keknen, ngma kanko kam kaum kar e Yesus
kam vongnek kim. 2 To mnam a kolkha
langto o Parisiau kar o pattermia kmo pos
ngta rere porom mar te, "Endruk o Yuda
ngalmialaol ngama keyang ngar ko ngam
lo sim kut kaikkiem nguaro keknen, a mhel
to enda nma tting kam kaum kar mar he
kaemik kar mar kman?"

3 Ngta mngan tok, to e Yesus ta koka
ngang ngar te, 4 "Enangthe tang mnam muk
karo sipsip ngang ko ngtis te, o mhelom
aktiek, to tang mnam mar nap sop ngok
poturvek, va en ner kan? Tlo kais kmorim
klenar ruk o mhelom korlolo he loktiek hori
orom aktiek hori orom korlolo ko tok ma
lootpgeik, nang kngae na, he kriring endo
tsop, kam ngae kais ko na ngae pis mang
na gi? Ii, mare, 5 ner kaeharom gi enang
tok arhe, ko nera riring riring kais ko na
pis mang. Na re pis mang va a sirei nera
viging, he nera kulum a sipsip to endo he
6 kaeknik orom ngok mrek he kat kael ngok
kim klenar akuruk. To na me mang klenar
kar o mia ruk kanmok kam havaeng ngar
te, 'Mguak sirei kar dok he kunngir kim kua
sipsip to enda ko tngae sosop he, vanangko
tete kue kat pis mang kat he.' " 7 To e Yesus
thera rum karo rhek ruk mang a papat to
te, "Ii, kua havaeng nguk te, a gi vrong
mhel tang to na itgung karo kerkeknen
ruk nam kaeharom mar, E Nut karo engyel
ngara sirei mang he kunngir kim a mhel
to endo man ma volkha gi enang tok kat.
Va si en agitgiang tuk va E Nut karo engyel
ngara sirei mang gi kir kim klenar ruk o
mhelom korlolo he loktiek hori orom aktiek
hori orom korlolo kat, ko mar ngam mrua
papat mang ngar mruo te, mar nong ngaro
kerkeknen ngang ngar, he nang E Nut kam
lua lol mar patgiang ngaiting."

A Koka To Mang A Ngaik To A Sing Ko Tvuut Ko Ma Ttong

8 "I o enangthe a vlom to karo ngaik ruk
o sing ruk loktiek, nang nap lo ptang ko
tang mnam mar nap vuut ko ma ttong kun
mnam ka rek, va en tlo kais kam sngam o
ngnung va ngamakalam ka rek kam riring
riring kngae kais ko na pis mang gi? Ii,
mare, ner kaeharom tok arhe. 9 Ii, na re
pis mang, va a sirei nera viging he nera
me mang klenar va o mia ruk kanmok he
khavaeng ngar te, 'Mguaka sirei kar dok he
kunngir kim kua ngaik to a sing to enda ko
klo ptang ko korim tam, vanangko tete kue
kat pis mang kat he.' "

10 E Yesus trum ka koka to endo, to
khavaeng ngar te, "Gi enang tok kat kua
havaeng nguk te, a gi vrong mhel tang to
titgung karo kerkeknen ruk nam kaeharom
mar, E Nut karo engyel ngara sirei mang he
kunngir kim a mhel to endo man ma volkha
gi enang tok kat. Va si en agitgiang tuk va
E Nut karo engyel ngara sirei mang enang
tok gi."

A Koka To Mang A Mhel Khal To Tngorpok

11 To e Yesus ta rere kngae vop kam koka
ngang a valngan to o Parisiau te, "A taip
langto klo hal lomin. 12 To khal to knaek ta
reng kteit te, 'Kua svil te, yin kam mommen
ilaro marhok he kaen kotakor ruk ye her
mon dok mang ngar ngang dok.' To kteit
ther kaikkiem ka re to endo, to hera mom-
menik kais kim klo hal tgus.

13 To koknaik he, khal to endo tkaen ktaro
marhok ngang o mia mar kmenkim mar
mkor, to kaum o krek to kngae ngok mnam
a mmie langto ko yok. Ta vle ko tok, to gi
vrong seneker kakro krek mang o gi vrong
tgoluk ruk kam ker sirei ormar he, to ho
gi kut koham mar tgus hak. 14 Kopekam
ko ta koham karo krek tgus ruk endruk, a
vang alautar ta pis kun mnam a mmie to
endo. To en kat ta ker kol vgum a vang ko
he. 15 To ta hop to kngae ngok kim a mhel
langto nkong ko tok mnam a mmie to endo

kam ngae mur kaen en mruo ngang kmeha
ngang. To a mhel to endo ta meng en ngok
mnam o hengor ruk mkor kam toot mang
karo morek kam klang ngar. [16] To a taip khal
to endo nma vle ko he kaeha he. To nma
vokong o morek ko ngat kaemik va ka gu
nam ngae sei kam lili mang o morek ngakro
ol ko o morek ngar teit nam lua klang en
mlol hak.
[17] Ta vle tok, to ka papat tkat kaeknik
mang kteit kat he, to ta mrua reng te, 'Hai-
e, si o mia ruk ngam kaeha ngang e titou va
ngam kaemik kvi he o ol ngo mhetor ngam
vrua vle ge, vanang dok ta, kom mia vang
hak mo mnam a mhe to enda yok kam yor
mnam he. [18] Ekam tok, ngor kat kaeknik
kngae ngok kim e titou kat he, he khavaeng
te: O-titou-o, ko ngae ho mi kut eharom a
kerkeknen hak ngang Ngoldaip tkuon ma
volkha va ngang in kat [19] he tete yi lo kat kais
kam kta kvam dok te, ihal ta ormok kat e.
Ngia kle gia mon dok te, ila gi vrong kayie
langto ormok.' [20] Ta mrua pat kun mnam en
mruo tok, to khop ku to her mia ngae ngok
kim kteit kat.
Ta ngae va kpis kun kut vgum kteit ka
rengmat ka ngaelaut ka gi gu vop, to kteit
ta vle her vokom he. To ka ngaung te sei
kam mrung khal hak. Ta mrung to her gia
tngungu ksap kam horong. Tpis ko kim he
kngam kalo ktiek kuo mang kam volpsim va
kpupum ka sai.
[21] To khal ta reng te, 'O-titou-o, ko ngae
ho mi kut eharom a kerkeknen hak ngang
Ngoldaip tkuon ma volkha va ngang in kat,
[he tete yi lo kat kais kam kta kvam dok te,
ihal ta ormok kat e. Ngia kle gia mon dok
te, ila gi vrong kayie langto ormok.']
[22] Ta rere kngae vop, to kteit ta kser
karo rhek kam reng kalngunes te, 'Mu
marer he pasrengem orom a ngoven tang
ko porom va a prongran ko mnam ka ktiek
va pasrengem kalo nhar kat.* [23] Va mguak
kaussiem a bulmakau to la sital† to kaim
he kmamat, ko kua svil kam kunngir kim
ko hal to enda ekam ko [24] ko hal to enda
tngorpogom dok he, he ngae vle enang te,
ther yor e, va tete teknik kpis he, he kta vle
enang te, thop kam ktal kat he.' Thavae tok
to ngat her kaelha kam sirei mang.
[25] Kteit mar ngata sirei mang kngae,
vanang kteit tlua ptang khal to a molpou
ko ta vle ogut mnam a loot vop. Tre aol kpis
ko rkieng kteit ka rek va kngan o muktim ko
ngta kni he kaerep. [26] Ta ngan o muktim tok,
to hera vaeng kteit kalkayie langto, to ka
mnganang mang o muktim ruk ta nganik.
[27] To ta havaeng te, 'Inopia tngorpok he kat
eknik kpis kat he, he iteit treng ngor he
ngot im a bulmakau to la sital ekam ko ta
svil kam kunngir kim inopia, ko tkat eknik
kpis ko kim en a gi yar.'
[28] To khal to a molpou to endo ta ngnek
tok, to ka vrek te sei kam kiin hak he tlo kta
svil kam kta vaik ogun kim mar e. Tkaesik
tok, to kteit tottek he kaur kim te, en kam
vaik. [29] Vanangko ta rere vgum kteit kam re
te, 'Vokom na, mnam o pnes tgus ruk kua
vle mo kmin, kom kaeha kngae ka prongyek
ka psek hak, va kom lo vrua kerngnek vgum
in e. Vanang yi ngae lo vur im a bulmakau
tang ngang dok hak, dok kam sirei ko kim
kolenar. Va si ke gi vrong ngaemslang to
a got‡ ko vur tok va ho mi kut nop hak.
[30] Vanang tete vokom ike hal ta na, tngae he
kngae seneker karo krek ruk tlol ekam ilaro
marhok mang lraip ruk ngam mur kaenen
mar ngang lurokol to her le kaol kpis mo
kmin va yi lo hus hak kmen a re ngang
ngar kmim a bulmakau to la sital ngang
kam kunngir kim.' [31] Tkaesik tok, to kteit
tkoripang te, 'O-yindo a molpou, im her gia
vavle mo kmok he, he kuaro tgoluk tgus ruk
endri va ngta vle te, nang in he. [32] Vanang
inopia ta tesgun ta vle enang te, a mhel to
ther yor he, ko tngorpok. Va tete teknik
kpis mo kim mor he, ko ta vle enang te, tkat
hop kat he. Ekam tok ngruak kunngir kim a
kolkha to enda he ksirei mang enang tok.' "

16

A Koka To Mang A Kalyie To Alaut To Tmur El Ekam

[1] Tie ma kolkha langto, e Yesus tkat
kothoi ngang kalngunes he kre te, "A taven
langto kakro vu gol va kalkayie to alaut

* 15:22: O Yuda ngam kaeharom nga keknen to endo ngang nglenar kam mrua khenam mar ngang o mia te, ngta teiver mar. † 15:23: O Yuda ngam kaim a bulmakau to la sital kam kunngir kim a mhel to ngta svil kam teiver. Ngam lua svil kmim o bulmakau ruk laol ko ngma pat te, endruk o sital ngat vua mgae kir kim endruk laol. ‡ 15:29: A re to te, "a got" ta vle te, a ngaemslang to o Yuda ngam lo vua hover e.

ta nho mang ngar. To o mia ngta mon
kalkayie to endo orom ka kerkeknen kam
havae te, kalkayie tgia kokoham kakro vu
tgoluk ruk endruk. [2] A taven to endo ta
ngan a re to endo mang kalkayie to endo
to kvaeng he kreng te, 'Ko lol o rhek mang
in, he ekam tok, ila ngaeha nera tu tete
he. Ngia sim kaelel momalpek kim kuaro
tgoluk na, to hera ngae ko ila ngaeha tnop
he.'

[3] To kalkayie ta pat kun mnam en mruo
te, 'O-ketasuo kolaip kam pet dok kun
mnam kua ngaeha he, to nguak kan, ko klo
vu ktua serppak kmeha mo luteik e. Va
ngor mi ktua leep hak kmelha kongrang o
mia kat he.' [4] To ka papat langto tpis kim
to ta re te, 'Kua mnor mang a ngaeha to
ngor kaeharom tete ngang o mia he mur
kael ekmok, nang mar kam sirei mang dok
he kvaeng dok ngok mnam ngakro rektor
koknaik, kopekam ko kolaip na pet dok
petgim kua ngaeha.'

[5] Ta mrua pat kmel ekam tok, to kngae
kvaeng o mia ruk kalaip karo tol ngta vle ko
kmar langto langto. To ta mnganang endo
ta ktar te, 'Yin kolaip ka tol to ko kmin tis
te, aner?'

[6] Va tkoripang te, ka tol to mang a ho to a
olip ngo itok ngat is mang kakro kolhi ruk
800.

To a taven kalkayie to endo thera reng
endo te, 'Ke marer kol ila hor to ko ittiegom
ila tol mnam he orsang he horang endo,
nang grung orom o kolhi ruk endruk he le
ittiegom mar nga le gi is mang o kolhi ruk
400 vat.'

[7] A taven kalkayie teharom tok, to ta kta
mnganang langto vat te, 'Nang yin, kolaip
ka tol to ko kmin tis te, aner?'

To endo tkoripang te, ka tol to mang o
roneng ruk ngat is te 1,000 ko ngat ottep
orom o sigla.*

To a taven kalkayie to endo thera reng
endo te, 'Ke marer kol ila hor to endo he kle
ittiegom mar, nang grung orom o roneng
nga le gi is te, 800.'

[8] Teharom tok knop, to kalaip ther vokom
mnor ko kalkayie tkakauyang, to ta kle va
le kanprim ekam ko ta smia ngangam kim
en mruo he sim kut el ekam en mruo enang
tok."

E Yesus trum ka koka to endo, to hera
psom kalngunes te, "A kalyie to endo kalaip
tkanprim tok, kmikkiem enang ko o mia
ruk ngam kaeha mo mmie tete ngam sim
kut kael ekmar mruo ko kim nglenar orom
ngaro tgoluk tok arhe. Vanang kman ko
o mia ruk ngma mmok mang E Nut ngam
lo sim kut kael ekmar mruo ko kim ngle-
nar orom ngaro tgoluk kmikkiem enang
ngar tok kat? [9] Kmikkiem enang tok, kua
havaeng nguk lmien te, mularo gol ngo
pneik ruk mo mmie ngar lua vle koknaik
koknaik kat e. He ekam tok, mgua sim
kut kael ekmuk gi enang tok kat, he smia
tar o mia ormar tete, yek endo yek, E Nut
nera sirei kam kunngir kim muk koknaik ko
mguera kol a ktalhok to kam plong vle ko
kim En ngnik ngnik.

[10] Ii, ta vle gi enang tok ngang o mia,
ko mu vokom na, enangthe a kayie tang
nap mrua khenam karo keknen ruk lyar
ma mmok ko nam smia tar ka taven kakro
tgoluk ruk nong ker laol, va tmi khenam en
mruo ma mmok tok kat te, ner le smia tar
ka taven kakro tgoluk ruk lvu laol kat.

Vanang a kayie to nma ppiak orom ka
taven kakro tgoluk ruk nong ker laol, va
tmi khenam karo keknen ruk nong lyar ma
mmok enang tok kat te, en ner le ka ppiak
orom ka taven kakro tgoluk ruk lvu laol tok
kat. [11-12] He enangthe muma ppiak orom o
mia ngartaro tgoluk ruk mo mmie tok, va
E Nut karo papat ngat ho lo vua serppak
mang nguk hak kmel karo tgoluk mruo ko
maktiegom muk e. Va enangthe muma
ppiak orom o gol ruk mo mnam a mmie
kat, va E Nut karo papat ngat ho lo vua
serppak mang nguk hak kat kmel ktaro gol
ruk kuon ma volkha, ko maktiegom muk
kam vle ngang nguk kat e.

[13] He ekam tok, a kayie tang tlo kais kmel
klo taip ngang ktar ko pum kalo keik kmeha
ngang ngin tgus ko min alomin e. Nove! Ko
enangthe na re ka vle tok, va nera namlolo
pum min kam ya pum tang, nang kle ker-
nonho mang langto. I o ner kaeha lserppak
ngang tang, nang kle kaitgung langto. Va
kmikkiem enang tok, muk kat mut lo kais
kam kaum kael E Nut va mularo gol ngo
pneik ko pum mularo kerok kat e."

* 16:7: A vnek lsir ta vle te, o kilo ruk ngat is te, 16,800.

O Mia Ruk Ngata Svil Kam Vaik Ku Meorom E Nut Ka Tavgo Ngam Kaenenker He Kvaillam O Parisiau Kam Vavaik Ku Meorom.
(Mt 11.12-13)

14 To o Parisiau ruk ngam vu kaelongtok
mang a gol ka pun ngta ngan ko ta re tok, va
ngat kle gia kpiem karo rhek kam klel orom.
15 To e Yesus ta reng ngar te, "Muk ge, muk
ge! Ko her muk ruk arhe mum kaimim kim
o rhek he krere ko pum o mia ngaro kerok
te, muk o mia ruk lyar. Vanang kun mnam
muk msim hak E Nut ta mnor mang nguk.
Ii, ko a gi vrong papat to o mia ngam mrua
kansgum mar mruo orom he kael ktar ko
pum ngaro kerok mruo, a papat to endo, E
Nut tho mi kut kaitgung hak.
16 Ii, mu ngnek na, E Nut ktaro pos va
ktaro propet ngta ktar kpavap mang Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen kais ko e
Yoanes tpis. Vanang kam le kaelha ko e
Yoanes ta pis kngae kais mang tete, kua
polger o rhek ruk mang a knovvur to orom
e Seten ko E Nut ka serppak tkir kim he, he
o mia ruk ngata svil kam vaik ku meorom E
Nut ka tavgo ngam kaenenker he kvaillam
muk ruk a valngan to o Parisiau kam vavaik
ku meorom.
17 Ii, ko mu vokom na, a mmie va a volkha,
ngint gi kongeik min kam nop, vanangko
E Nut karo rhek ruk endruk ke gur ke
ngaekam ngang kun mnam mar tho lo kais
hak kam nop e.
18 Ii, he ekam tok, E Nut karo rhek ngaro
serppak ngata kpom muk vop orom ka pos
to mang a lei, ko enangthe a ngokol tang
napa kser ka lei he kle klei orom a vlom
tang ko yok, yek endo yek, a mhel to endo
ta kpoot mang ngina lei tok arhe. Va a pos
to enda nera mon muk orom a kerkeknen to
endo tok. Va ta vle tok kat ngang a ngokol
to tlei orom a vlom to katngokol tlikim kat,
ko en kat ta kpoot mang ngina lei enangthe
napa lei orom."

A Mhel To Karo Vu Gol Kar E Lasarus

19 "A mhel langto ta vle, en karo vu gol.
Va mnam o kolkhek tgus nma sreng orom
o it ruk lvu yar hak, to gi korsang gia
vle he ksirei orom karo vu tgoluk ruk lyar
ko mnam ka maksien. 20-21 Vanang a mhel
langto yok ta vle kat. Ka munik e Lasarus,
en ka ngaeha kam kongrang o mia, va ka
vok ta kva va si o vela va ngma pis khuguo
mang ka vok. O mia ngma kanko he kael
ko va gudor to mkor a mhel to karo vu gol
ka rek ka taban to ku mnok. Nma vle ko tok
mo kolkhek tgus he ka gu nma lili mang o ol
ngo ngommes ruk ngma vuvuut kuo mnam
a mhel to enda ka psen.
22 Kam ngae, to kela to e Lasarus thera
yor, va E Nut karo engyel ngat pis kokol ka
nunu ka nglum ngok mnam E Nut ka pnes,
en kmorsang ko vanam kaes to e Ebrehem,
endo ta nho mang a pnes to endo ko tok
ma Loot To Lvu Yar Hak. Kam ngae, to a
mhel to karo vu gol ta kta yor kat to ngat
marer kam her gi kaeguyang he, vanang
ka nunu 23 te ktua ngae kam ngae ka vle
ko mLol ko mnam a paei to a vleir. Ko
tok ta ker kol vgum o nganngannes laol ko
ngta kokol. Ta vle to ta nho ngpalmai va
kvokom e Lasarus ko vanam e Ebrehem ko
nginta vle ho malhagenmok mang hak. 24 To
ta vle kvae ngang e Ebrehem te, 'O-yiya e
Ebrehem-o, ngia mrung dok vanie, he meng
e Lasarus he na ngae inir he vur tap mang
kua naprai na ko kua ker kol a kapnes vgum
a koppetmok alautar ko te sei kam kokol
dok mo mnam a paei to enda.'
25 Va e Ebrehem tkoripang te, 'Yiya, nok
yi kikiangae mang ila ngorsang to tennik ko
yin ima kpom ilaro tgoluk ruk lvu yar hak,
vanang e Lasarus tgia kpom o tgoluk ruk
nong lyar. Vanangko tete, E Nut ther ring
ya ekam he, nang yin ngiak ker kokol vgum
o nganngannes ko tok he. 26 Va kat, klo is e,
ko E Nut ther el a tonglou a ho lautar hak
he tkaeltom mor he tang tlo kais kmottek
mo kngae ngkogu kmuk ruk ko e. Va tok kat
mang tang mnam muk ko naka svil kmottek
ko he ka grap ngte va en tlo kais kat e.'
27 Va tkoripang e Ebrehem te, 'Yu! Te
ma te, o-yiya-o, ngia meng e Lasarus na
ngae ngok mnam e titou ka rek 28 ko kim
koornopeik ruk aktiek, en kmengorang
ngar kam lo kaikkiem kuaro keknen e, he
nang mar kam lua kol a nganngannes to
alaut to enda ta kokol dok mo e.'
29 Va e Ebrehem tkoripang te, 'O-o, nove!
E Moses karo pos va o rhek ruk mkor o
propet ngta vle ngang ngar he, mar kam
ngan vgum mar.'
30 Va en tkaenker gi te, 'Nove yiya, ta
ya enangthe tang mnam endruk ngat yor
nak kat kaeknik ngok kim mar kat, to nok
mar ngara ngan vgum he kaitgung ngaro
kerkeknen vor.'

31 Va e Ebrehem tkoripang te, ‘Enangthe
nga lua ngan vgum e Moses kar o propet
ngaro rhek va enangthe tang ko na yor he
kat hop he eknik ko kmar va si a mhel to
endo ner lo kais kam rere mnam mar kat
e.’ ”

17

Mguak Ngangreal Ngang Nguk Mang Kam Lo Kaop Kim O Mia Kmeharom O Kerkeknen
(Mt 18.6-7, 21-22; Mk 9.42)

1 To e Yesus ta reng kalngunes te, “O
mia ngar mia pagis he kaop kim ngarlenar
kmeharom o kerkeknen. Vanangko suvrum
endo msim na mia kaop kim mar tok. 2 Ii,
ko te sei kam ya hak ngang a mhel to enda
kam vle vgum a kapnes to ngaka kleng a
kre to klalaut ko porom ka ngoro he kngam
ogu ma ho mlin, en kam yor. Vanang ner
mi ktua kernonho hak ngang, en kam vle
vgum a kapnes to E Nut ner kaen ngang ko
nap kait tang kun mnam o mia ruk endri
ko ngaro papat ruk mang dok ngat lo vua
serppak vop he nak kaeharom a kerkeknen
ekam tok. 3 Ekam tok, mguak ngangreal
ngang nguk mruo.

Mguak Lol O Mia Ngaro Kerkeknen Patgiang Ngaeting

Va enangthe kaela ngang in na kaeharom
a kerkeknen tang ngang in va ngia mia
psom ko pum kalo keik. He enangthe na
re itgung ka kerkeknen to endo va ngiak
kol ka kerkeknen to endo patgiang ngait-
ing. 4 Va enangthe na kering yin kais mang
te, aktiek hori orom alomin kun mnam
a kolkha to agitgiang tuk va nma kanko
kam kirmekeknik ngok kmin kais mang te,
aktiek hori orom alomin kat he khavaeng
in te, titgung karo kerkeknen ruk teharom
mar ngang in tok, va ngiak lol kakro kerkek-
nen ruk endruk patgiang ngaiting kat.”

5 E Yesus ta re tok, to o aposel ngta
reng e Yesus te, “Yu! Ngoldaip, enserpgam
nguaro ngaongtok mang E Nut mor kam lol
o mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting
kmikkiem enang ko ye gnua re tok.”

6 Va tkoripang ngar te, “Enangthe mularo
papat ruk kmor mnam muk mang dok ngap
laut kais enang a ho to a mastat ke khek to
ke mi laut hak va mguer kais kam reng a
ho to alaut enang a ho to a sikamo ta te,
‘Tollok ko na, nang kle ngae sir ogu mou,’
va en ner mia ngan vgum muk. Enang tok
kat, ko enangthe mularo papat ruk kmor
mnam muk mang dok ngap laut kais enang
a ho to a mastat ke khek tok ko ke mi laut
hak va mguer kais kat kam lol o mia ngaro
kerkeknen patgiang ngaiting enang tok kat
arhe.”

E Nut Kalngunes Ngak Or Kam Monik Kim A Keik Ngang E Nut

7 “Mu ngnek na, ko enangthe tang mnam
muk kalkayie ngang npa kakap ko mnam ila
loot, i o ka nho mang ilaro morek he kottek
ko vgum a ngaeha he kpis ko kmin, va ye
kais gi kam reng ilkayie to endo te, ‘Orsang
na he emik’? 8 Ho mi nop hak! Ko ngir kle
va kta meng kam sim kut kaegenkar karo it
kserpgam mar to le kngae kmomrot ilaro ol
mruo kam rum karo reha tgus ngang in tok
na ngola? Naka ktar rum karo reha ngang
yin kais ko ngia kaemik va kaivie kngae sim
kut nop na. To endo yek, en na le kaemik
va kaivie kopekam yin. 9 Ilkayie naka ktar
kaeha ngang yin tok, nang kalaip to yin
ngir lo kais kam gu ya pum kat e, ekam ko
ilkayie tlo mur kaeharom a ngaeha tang kat
kuo malpgem endruk yelik ngang e. Nove,
tgia paneng o rhek ko vgum yin, nang lo
kaeharom ktakor ngang mruo. Tgia ngan
vgum kalaip to yin he gi kaeha gi kaikkiem
ilaro gi rhek enang ko ya re tok.” 10 E Yesus
ta rum karo rhek ruk endruk to le kre kvat
ka ngothoi to endo mang o mia kam re te,
“Mguak rum o reha ruk E Nut telik ngang
nguk kmeharom mar tok kat, to mguak le
gia pat mang nguk mruo gi enang tok kat
te, muk E Nut kalngunes ri ormuk mut ho lo
vur kais enang tok, E Nut kam gu ya pmuk
kat e, ekam ko mut gia ngan vgum he gi
kaeharom karo reha ruk endruk kmikkiem
karo rhek lsir enang tok.”

E Yesus Tkaeharom O Mia Ruk Loktiek Pum Nga Yor To A Lepra

11 E Yesus ta ngae mYerusalem vop he
kaikkiem a ngaelaut to tkaeltoot mang e
Samaria va mang e Galili. 12 To tpis re kvaik
ngok mnam a rengmat langto, va vgum o
mia ruk loktiek orom a yor to a lepra ko
ngata vle ko malhagenmok mang vop he vle
vokom he. 13 Ngta vle ko tok he vle kvae
kuon mail te, “Ngolaip to yin e Yesus, ngia
mrung ngor vanie.”

14 To e Yesus ta nho kvokom mar to her gia
reng ngar te, “Mgua hera ngae he, he mrua

khenam mularo vok ngang o pris."* To gi
ko ekam a ngaelaut ko ngata ngae, ngaro
yor ngat hera nop kuo mang ngar he, to
ngat her gia mmok ngatngae ko pum E Nut
kalo keik.
15 To langto mnam mar tvokom ko ka vok
ta kta mmok kat ko pum E Nut kalo keik tok,
to tkaelha kam rere klik kam khover E Nut
ka munik he kaeknik ngok kim e Yesus. 16 Ta
pis ktubulkek ku penharom he kanprim. Va
a mhel to enda nong en a Yuda e, en a vrong
rhek langto yok nkong mSamaria.
17 To e Yesus ta mnganang te, "Muk tgus
ruk loktiek ko eharom muk ngola? To yin
tuk yinda, vanang ilenar akuruk ngram?
18 Va kman ko nong a Yuda tang tkaeknik
kam kanprim E Nut, vanang yinda a vrong
rhek langto yok tuk ta yi eknik. 19 Va ko
tevanie! Ekam ko yi kor mnam yin mang
dok, ko her eharom yin pum ila yor he. He
ngia hop he kngae he."

E Nut Ka Tavgo Ther Mi Pis He
(Mt 24.23-28, 37-41)

20 Tie ma kolkha langto o Parisiau akuruk
ngta reng e Yesus te, "Ngola, sim havaeng
ngor na te, mnam a ni kolkha to msim E Nut
ka tavgo nera pis!"
Va e Yesus tkoripang ngar te, "Mut ho
lo is hak kam vokom o ngaelmir akor kam
mnor mang E Nut ka tavgo vgum mar tok
e. 21 Va o mia ngat lo is kam khenam ngang
nglenar kam re te, 'Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen enda he, i o en tko gut ho.' Ngar
lo kais kam vokom E Nut ka tavgo tok ko
ther mi pis he, he enda mo kmuk he."
22 E Yesus ta havae tok, to ta le kreng
kalngunes te, "A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha to dok nera pis mnam a kolkha to
a kser kim he ka tavgo nera komor o mia
tgus mnam a venloot to endo. Vanang
o kolkhek ruk mnam a venloot to endo
mguera svil hak kam mia vokom a kolkha
tang mnam endruk, vanangko mguer lua
vokom e. 23 Ii, va kun mnam o kolkhek ruk
endruk mguera ngan o rhek pa nghek ko
o mia ngara havae te, 'Mu vokom na, en
tko gut ho.' Va ngara havae te, 'O-o enda
ge.' Vanang mguak or kam mrua ngam
muk mruo ekmar kmikkiem mar e. 24 Ekam
ko o mia tgus ruk koknaik yek ngar mia
mnor mang a kolkha to a kser kim msim
ko ngar mia vokom A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha to dok enang ko o mia ngma
vokom a koot ko nma gurmik klik he kses
ngpirik kam valler a volkha karo ngaitngol
tgus. Ii, ner mia pis mnam a kolkha to a kser
kim gi enang tok he o mia tgus ngar mia
vokom kam mnor mang tok arhe. 25 Vanang
ktar mang a kolkha to endo kam pis, o mia
ruk endri tete ngak likim A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok na, va kael o vnek
kavurgem malpgem.
26 O kolkhek ruk ktar mang a kolkha to A
Mhel To Nkong Man Ma Volkha kam kser
kim ngar sim kut kaenang endruk ktarang
mang e Noa ko tlo kar mnam ka langail vop.
27 Ngar sim kut kaenang ngar ruk tennik tok,
ekam ko kun mnam o kolkhek ruk endruk
ktar mang a kus ko tlo vuvvuem a mmie
tgus vop, o mia ngma hivuo pum a empnes,
a ngaenkim lraip, a ngaivie, va a ngaeha
to kam palengem ngles kngae kais mnam
a kolkha to e Noa mar ngat kar mnam ka
langail. Ngam hivuo tok kam ngae kais ko o
itok ngat kottek he. O itok ngat kottek to o
mia tgus ngat her gi vuvvuo ngatngae.
28-29 Tkaenang tok kat, ko o kolkhek ruk
ktarang mang a kolkha to a kser kim,
ngar sim kut kaenang enang o kolkhek ruk
ktarang mang e Lot kat ko tlo ngorpok
petgim a paei vop kun mnam a rengmat to
e Sodom. Ngar sim kut kaenang tok, ekam
ko lSodom ngta hivuo kmempnes, kaerep,
gia pupunpa mang ngaro mur reha mruo
kmenenkim o tgoluk va kmelel o tgoluk,
kakavang o luteik va kaeharom ngaro rek-
tor kat. Vanang mnam a kolkha to e Lot
ta ngorpok petgim a rengmat to e Sodom,
o mia ngat lua paptang E Nut ko tre kam
ngampaei pum a rengmat to endo ho mi kut
kaem kam rum kim mar tgus hak."

A Kolkha To A Kser Kim Msim

30-36 "Ii, ner sim ktua vle enang tok arhe
mnam a kolkha to a kser kim msim ko o
mia ngara senkrip kim A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha ko E Nut nera khenam ma
mmok. Ko mnam a segain to endo alo
mhel alomin nginak kaum konnit ko mnam
a hep atgiang va E Nut nera vaeng tang,

* 17:14: O Yuda ngma pat te, o yor ruk endri ngata kernonho ko pum E Nut kalo keik. Va o pris ngam kaehehang o mia ruk ngat gnua kottek pum o yor kam mnor pmar he ka tting mang ngar te, ngat kat mmok yek ko pum E Nut kalo keik.

nang kle ka mnang langto. [Va alo mhel alomin nginak kaum kaeha ko ma loot va E Nut nera vaeng tang, nang kle ka mnang langto.] Va alo vlom alomin nginaka kaum knonhop va E Nut nera vaeng tang, nang kle ka mnang langto kat.

Ko mnam a kolkha to endo† o mia ruk ngat korsang ku mnok ko ma ngoumi ngak or kam kta vaik ngogun ma rek kam kta momlom e. Ta vle enang tok kat ngang endruk ngta vle ko gunkas ko ngak kor kam kat kaeknik ngok mrek kam lol ngakro tgoluk kat e. Ii, muta pat mang e Lot ktavlom kat ko ta ngorpok he ka nho knaek? Nera vle gi enang tok mang nguk kat ekam ko endo nam vu kaelongtok mang ka ngorsang to mo mmie, en ner lua kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik e. Vanang endo nam mrua slak orom ka ngorsang to mo mmie, her a mhel to arhe nera kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik."

37 E Yesus ta re tok knop, to kalngunes ngta mnganang te, "Ngoldaip, a kolkha to endo nak pis mang ngor tam e?"

To e Yesus tkoripang ngar te, "Muk mruo mguer mrua vokom a kolkha to endo he ka mnor mang gi enang ko a talkou nma vokom a slang ko tkaemik he ka mnor mang he ka kviet kngae mang kat."

18

A Ngothoi To Kam Keknen Mang A Keknen To Kam Ngarkie Mekam Mekam

1 To e Yesus tkothoi ngang kalngunes kam patter mar mang a keknen to kam ngarkie mekam mekam, he nang lua kapngan kim E Nut kmorim ngaro papat ruk mang. 2 Ta re te, "Ko tok mnam a rengmat langto a mhel ta vle. Ka ngaeha ta vle te, kam vongnek kim o rhek. A mhel to enda, nam lua totu pum E Nut va nam lua non mang o mia kat e. 3 Va kun mnam a rengmat to endo kat a vlom langto ta vle. A vlom ta, en a tahek va en nma kanko kpis ko kim a mhel to enda he kaurur kim te, en kam lgem o rhek pum a re he kturang, nang en kam kir kim kaela to tel imuo ngang.

4 Va a mhel to enda, nma vle gia hoger khoger ngang a vlom to enda he lua tting mang kam ngan vgum mekam mekam kat e. Kam ngae, to mnam a kolkha langto, ta mrua reng te, 'Dok kom lua totu pum E Nut e, va kom lua non mang o mia kat e, 5 vanang ekam ko a vlom to enda nam gi kael keyang dok kam gia kanko ngte kim dok, he tete ngora srim orom a pat langto, nang en kam kir kim ka imuo, he en kam lo vu kat kael kapngan ngang dok kam gia kanko ngte kim dok kmaurur kim dok kat e.' "

6 E Yesus tkoka tok, to kreng kalngunes te, "A mhel to endo, si en a mhel to nong a yar hak, vanang ta kle ka sirim a vlom to endo gi enang ko mut ngan ko ta re. 7 To muta pat nngia, E Nut ner lua srim endruk ta re pmar gi, ko ngam kaurur kim mekam mekam gi enang a vlom to endo kat? Va muta pat te, E Nut nera vle he gia hoger khoger ngang o mia mekam mekam kat? 8 O-o nove, kua havaeng nguk te, ekam ko o mia ngma kaurur kim E Nut, E Nut ner mia ngan vgum mar, he her gia marer kam srim mar ngatngae.

Vanangko, klua mnor! Mnam a kolkha to A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to dok ngora pis mnam, va ngora pis mang o mia akor ko ngat kor mnam mar mang E Nut enang tok kat, i o nop?"

A Koka To Mang A Keknen To Kam Mrua Krus Orom Yin Mruo

9 To e Yesus tkat koka ngang o mia ruk ngam mrua hover mar mruo he kre te, ngat gia ya, ekam ko ngam sim kut kaikkiem o Yuda ngaro pos, nang kle ka kpiem ngar-lenar. Tkaelha kam koka ngang ngar te, 10-11 "Alo mhel alomin nginta grap ngoguon he kvaik ogun mnam E Nut ka maksien kam ngarkie. Langto a Parisiau va langto a ker mhel to nam kaelha klol o takis. Endo a Parisiau, ta mrua hover en mruo kam sir oguon ktar mang o mia. Vanang a ker mhel to nam kaelha klol o takis ta ktua sir kun ku knaek hak. To a Parisiau to ta mrua hover en mruo kam sir oguon ktar tkaelha kam ngarkie kam rere kuon mail hak ko kim E Nut kalo keik mang en mruo te, 'Koldaip kua kanprim in, ko dok klo kaenang o mia akuruk yok e, endruk enang o ngauruvik, va o kerngnek, va endruk ngma kpoot mang o lei, va si enang a ker mhel to nam kaelha

† 17:30-36: A kolkha to enda ta rere mang a kolkha to a kser kim ko nera vle enang a kolkha to lRom ngata rum kim a rengmat to e Yerusalem.

klol o takis enang en ma ku pekmok kat
e. 12 Klo kaenang ngar e, ko o kolkhek
ruk aktiek hori orom alomin ngam lua nop
vop, nangko koma paal kmemik ko kim
ila lo keik nglomin mnam mar. Va koma
mommen kuakro tgoluk tgus kmo mhetor
loktiek, he ka nngiar ngang in orom nga
mhe atgiang.'
13 Ta ngarkie tok knop, vanang a ker mhel
to nam kaelha klol o takis tgia sir kun ku
knaek vop. Tgia sir ko tok he kulmar va lua
re kam nho ngpalmai ko kim E Nut kalo keik
e. Tgi kaerer ka lpek he le ktua ngarkie te,
'Koldaip, dok a mhel to kom vu kaeharom o
kerkeknen. Ngia mrung dok vanie.' "
14 E Yesus tkothoi tok knop, to le khalger
ka koka ngang ngar te, "Alo mhel ri tgus
ngint ngarkie knop to her kaeknik ngok
mrek, vanang kua havaeng nguk te, her a
ker mhel to nam kaelha klol o takis to E
Nut tmi srim arhe. He ekam tok, her endo
arhe ta vle lya ko kim E Nut kalo keik hak,
vanang endo a Parisiau, ho mi kut nop hak."
To e Yesus ta kta re te, "Ta vle ngang nguk
gi enang tok kat arhe, ko o mia ruk ngam
mrua krus orom mar mruo, E Nut ner le
khover mar. Vanang endruk ngam mrua
hover mar mruo, E Nut ner kle ka krus
ormar."

Endruk E Nut Ka Tavgo Ta Komor Mar
(Mt 9.13-15; Mk 10.13-16)

15 Tie ma kolkha langto o mia ngata
kurkeik kim e Yesus kmel o ngnes ko kim.
Si endruk o gunsvel kat va o mia ngta lol
ngok kim, en kmel kalo ktiek kuon mang
ngar kam ngamyammok mang ngar. Kaln-
gunes ngat re vokom tok, to ngta kner mar.
16 Vanangko e Yesus ta le kvaeng ngar ge,
ngok kim he kreng kalngunes te, "Mguak
orim mar kmaol ngte kim dok na. Ko o mia
ruk ngat kaenang o ngnes ruk enang endri,
her mar ruk arhe E Nut ka tavgo ta komor
mar. 17 Ii, lmien ko kua havaeng nguk te,
endo nam lua kolaspa kam tting kam vaik
ku meorom E Nut ka tavgo enang o ngnes
ruk endri, ko mar ngama kolaspa mang o gi
vrong tgoluk enang tok, va en tlo kais hak
kam vaik kun meorom e. Nop hak!"

Ta Kellet Ngang A Mhel Kam Kaum Kael A Gol Ka Pun Ktar Ko Pum Kalo Keik Va Kvaik Ku Meorom E Nut Ka Tavgo
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

18 Tie ma kolkha langto a mhel to nma nho
mang o Yuda ngarta rek langto kam rere
mnam tpis ko kim e Yesus he ka mnganang
te, "Pattermia, yin a mhel a yar, he havaeng
dok na te, nguak kaeharom anito, he nang
E Nut kmen a ktalhok to kam plong vle ko
kim En ngnik ngnik ngang dok?"
19 Va e Yesus tkoripang te, "Kman ko ya
mon dok te, a mhel a yar, ko gi E Nut atgiang
tuk to En a yar, nang nong a mhel tang ko
a yar kat e. 20 Yin mruo ya mnor mang o
pos ruk endri te: 'Or kam kpoot mang a lei,
or kam por mia, or kmuruvik, or kam ppiak
kam mon ilenar orom o kerkeknen ko pum
endruk ngma vongnek kim o rhek, va ngiak
totu pum iteit va inan.' "
21 E Yesus thavae tok, to a mhel to enda
tkat koripang te, "Te o pos ruk endri ko elha
kam sim kut kaikkiem mar tiok he ko dok
a gi kalyie vop kam ngae kais mang tete."
22 E Yesus tre ngan ko ta re tok, to hera reng
te, "Vanangko a tomhel langto yi lo eharom
vop. Ngiak lol ilaro tgoluk tgus he kaenik
ngang o mia, mar kmenkim mar mkor in.
To ngiak lol o krek he le kaisis kim o mia ruk
ngta tu kmo tgoluk. Ngiak kaeharom tok,
he nang yin kam kol a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik ko a ktalhok to
endo ta vle enang ila gol ka pun to kmelpas
orom kuon ma volkha. Ii, ngiak kaeharom
tok knop, to her kaol ikkiem dok."
23 E Yesus ta re tok, to karo rhek ruk endri
ngat ho mi kut kosogi pum a mhel to endo
hak, to ther gi him kalo ktiek he ksei kam
mrua mrung en mruo ko karo vu tgoluk ka
ho vurgem hak. 24 To e Yesus ta nho kvokom
ko ta vle tok, to hera reng te, "Tho mi kut
kellet hak ngang o mia ruk ngaro vu tgoluk,
mar kam vaik ku meorom E Nut ka tavgo.
25 Ii, kua havaeng nguk te, tlo vua kellet tok
kat ge ngang a ngaemslang to alautar hak
to a kamel kam vaik ku meorom ke gudor
ko ke mi laut. Vanang a mhel to karo vu
tgoluk, ta kle ho mi ktua kellet hak ngang
en kam vaik ku meorom E Nut ka tavgo."
26 Endruk ngta ngan e Yesus ko ta re tok,
ngat reng te, "Enangthe ilaro rhek ngata
mien, va nop a mhel tang hak tkais kam
mrua sulgim en mruo kam vaik ku meorom
E Nut ka tavgo hak kat e."
27 Va e Yesus tkoripang ngar te, "O mia
kam mrua sulgim mar mruo he kvaik ku
meorom E Nut ka tavgo ngat ho lo mi ktuis

hak kmeharom tok e. Vanangko E Nut
tmi ktuis kmeharom o vrong mia tgus, mar
kmis kam vaik ku meorom."
28 To e Pita ta le kreng e Yesus te, "Vokom
na, endruk ya rere mang ngar ko ngat
parem ngakro valngan mruo ogu mrek,
nang kle kaikkiem yin, her mor ri arhe."
29 Va e Yesus tkoripang te, "Ko smia
mien ngang nguk te, ani mhel to tparem
ka rengmat, ktavlom, kaornopeik, kaortek,
kaornek, i o kles ekam E Nut ka tavgo, 30 E
Nut ner ho mia klang mo tgoluk akuruk tete
mnam a venloot to enda. Va koknaik a mhel
to endo nera kol a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik kat."

E Yesus Ta Re Kngam Ngkorlotge Mang Ka Yor
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

31 Mnam a kolkha langto e Yesus ta nglum
karo aposel ruk loktiek hori orom alomin
petgim kalngunes akuruk he khavaeng
ngar te, "Mu ngnek na, ko ngruaka grap
ngoguon mYerusalem he o rhek tgus ruk
o propet ngat ittiegom mar ko ngta ktar
kpavap mang A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha to dok ormar, ngara pis lmien mang
ko mnam a rengmat to arhe. 32 Ngar kael
mit mang ko tok ekam ko o mia ngar
kael ko maktiegom o vrong rhek, va ngara
klel orom va ksisieng va kguguspa mang.
33 Va ngara kirmekon a khap mnam to le
ka krong orom o ot kvat engnang a ho
kngam a yoror. Ngar kaeharom tok ngang,
vanangko ko pekam o kolkhek ruk korlotge
kat ner kta hop petgim ka nnak."
34 E Yesus thavae lsir tok, vanangko ngat
lua kol karo rhek tgus hak. Ngat gia vle he
kmoruo pum mar he lua mmok mang ngar
e.

E Yesus Tkaeharom A Vivisker Langto
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

35 E Yesus ta ngae mYerusalem vop he
kaol konner a rengmat to e Yeriko, va vgum
a mhel to ta vipsik ko tkorsang ko vanam
a ngaelaut he kngangrang o mia kmo krek.
36 To ta ngan a mumu to ngta ngae ko rkieng
he re klapsam, to thera mnganang ngar te,
"Anie to tok?" 37 Va ngta havaeng te, "He e
Yesus to nkong mNasaret, endo tre kmaol
klapsam yin ko arhe."
38 To ta vui orom te, "O-e Devit kaes to yin,
Yesus-o, ngia mrung dok vanie!"
39 To endruk ngta ktar ngat re kvokom
tok, to ngat kaekon kim kam hagam en kam
lua rere. Vanangko enang tok, ngat le ho
gi kaoppom klik en kam ho gia vui klik kat
ge te, "O-e Devit kaes to yin Yesus-o, ngia
mrung dok vanie!"
40 To e Yesus ther gia sir ko va ngae-
laut to kreng o mia, mar kam ktong ngok
kim. To ta pis, to e Yesus thera mnganang
te, 41 "Havaeng dok na, ya svil mang dok
kmanker in?"
Va ta re te, "Koldaip, kua svil yin kme-
harom kualo keik, he dok kam nho!" 42 To e
Yesus ther gia re te, "Yu! Ngiaka nho. Ko
kaeharom ila lo keik he ngint ya he, ekam
ko ye kor mnam yin mang dok kmeharom
tok." 43 A gi hi to e Yesus tgia re tok, a mhel
to endo ther gi kat nho ngatngae to her le
kaikkiem e Yesus va kaelha kam kanprim E
Nut ka munik. To o mia tgus ruk ko tok,
ngta vokom tok, to kanprim E Nut ka munik
kat.

19

E Yesus Kre Sakias

1 E Yesus ta ngae mYerusalem vop he kpis
mYeriko he re kam lapsam a rengmat gi.
2 Va a mhel langto ka munik e Sakias ta
vle ko tok kat. En karo vu gol ekam ko ta
kpom a ngaeha to kam nho mang o kermia
ruk ngam kaelha klol o takis. 3 E Sakias ta
svil kam mnor mang e Yesus te, edimriem
mnam a mumu to endo, vanangko tsia
khanang kam vokom ko en a gi knor e.
To tsia hoger ka ngoro kam smia vokom,
vanangko o mia ngta totokim ge. 4 To ta
ktar ksap kam pis kaitgi ko vgum a ho to
ngma mon te, a sikamo, endo ko rkieng a
ngaelaut to e Yesus tkaikkiem, nang en kam
smia vokom.
5 To e Yesus tkaol kpis ko pum a ho to
endo, to thera nho ngpalmai he kreng e
Sakias te, "Sakias, ke grung kun kuon ko
tete ngiak kael a ngaekam tang ngang dok
kun mnam ila rek." 6 Ta ngnek tok, to hera
marer kam gugrung to her gia sirei he kam
vaeng e Yesus ngok mnam ka rek.
7 A mumu to endo tvokom tok, to ngat
kaelha kam mo vur re ngang ngar mruo
mang e Yesus te, "Hai-e, ngola a mhel
to enda ther ring ngaekmol ekam ko kim
tang mnam endruk mor o Yuda ngolmialaol

ngoma keyang ngar ekam ko ngam lo sim
kut kaikkiem nguaro keknen kat?"
8 Mar ngta pat tok, nang e Yesus mar
ngat pis korsang kmemik. Kam ngae, to
e Sakias ta mrua koon pum to thop ku
ksir ko kim klenar to kreng e Yesus te,
"Kolaip, vokom na, tete ngor kaen kuaro
tgoluk tgus nga mhe ngang o mia ruk ngta
tu kim o tgoluk. Va endruk ko kermamas
ngang ngar kmurur ngakro krek, va tete kat
ngor le koripang ngar ngkorlolo ngkuon
malpgem endruk ko ururik ko kmar."
9 To e Yesus ta ngnek tok, to khavaeng
o mia te, "Her gi tete ta, ko her lol a rek
to enda kakro kerkeknen patgiang ngaiting
he, ekam ko a mhel ta tpal mnam e Ebre-
hem ka ngausie ka pun kat. 10 Ii, ko her lol
ngakro kerkeknen patgiang ngaiting tok,
ekam ko A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
to dok ther kaol ngte mang her endruk
ngata vraik petgim E Nut vgum ngakro
kerkeknen tok arhe, he en kam riring ngar
va ksulgim mar he klol ngakro kerkeknen
patgiang ngaiting."

A Koka To Mang A Keknen To Kmeha Malpgem A Gol Ka Pun
(Mt 25.14-30)

11 Ngta vongnek kim ko ta rere vop kun
mnam e Sakias ka rek, to o mia ngta mnor
ko ngta konner e Yerusalem, he ekam tok
ngta pat re te, ketasuo E Nut ka tavgo kam
mia pis yek, ko e Yesus nak vaik kun mnam
a rengmat to endo, he ketasuo mar kam
mi ktua vokom E Nut orom ka tavgo ko
tok. 12 To thera koka ngang ngar kam re
lkoon mang en mruo te, "Mnam a kolkha
langto a taven to a ho mongor hak khal to
a molpou tngae ngok mnam a mmie langto
yok, mar kmel a serppak malpgem, he en
kmeknik to klaut va ka nho mang o mia.
13 Vanang ktar mang a molpou to endo kam
ngae ta vaeng kalngunes ruk loktiek he kael
a pek atgiang ko maktiegom langto langto
mnam mar, mar kmeha malpgem. To a
molpou to endo thavaeng ngar te, 'Nguak
ngae mnam a mmie tang ko yok, va langto
langto mnam muk nak kaeha malpgem o
kirpik ruk ko elik maktiegom muk kais ko
nguak kat kaeknik.' Ta re tok, to hera ngae.
14 A molpou to endo ta hivuo kam ngae
vop, to o mia ruk en nma nho mang ngar
endruk ngam kaelat, ngta meng ke valngan
langto kam knaek ekam kam ktar kpis ko
kim endo kmel a serppak kuo malpgem,
kam havaeng orom ngaro rhek lsir te, 'Ngot
lua svil mang a mhel to endo kam laut va ka
nho mang ngor kat e.'
15 Ngat havaeng tok, vanangko a molpou
to endo tkol a serppak ge to kam laut va
ka nho mang ngar, to her kaeknik ngok
mrek. Ta pis to her kaen a re mang kaln-
gunes ruk tesgun endruk tel karo kirpik ko
maktiegom mar, kam mnor mang ngar te,
ngat eha malpgem karo kirpik ruk endruk i
o nop?
16 Endo ta ktar kpis ko kim thavaeng te,
'Kolaip dok ko eha he lol o kirpik ruk loktiek
kat malpgem endo yi ktar el maktiegom
dok.'
17 To kalaip tkanprim te, 'O kolkayie a yar
hak to yin, ekam ko yi ngae sim kut tar
kua pek to a sim kut tgiang hak he sim
kut papuntom ila ngaeha. He ekam ko yi
sim kut papuntom ke ngaeha ko atgiang to
endo, va tete ngor le ho gi kael o rengmat
ruk loktiek ko maktiegom yin, he nang yin
kam nho mang ngar kat.'
18 Ta re tok, to kalkayie langto tpis ko kim
he kreng te, 'Kolaip dok ko eha he lol o
kirpik ruk aktiek kuo malpgem endo yi ktar
el maktiegom dok.'
19 Va kalaip tkoripang tok kat te, 'Yu!
Ekam tok, ngor kael o rengmat ruk aktiek
kat maktiegom yin, yin kam nho mang
ngar.'
20 Kam ngae, to kalkayie langto vat tkaol
kpis ko kim kat to kreng kalaip te, 'O kolaip,
vokom na ila pek to ya ktar el maktiegom
dok, enda ge. Ko ko komor orom a yet ka
kae he ngae sim kut eguyang hak 21 ekam
ko kua gorang in ko ko sim kut mnor mang
ilaro keknen hak ko im lua non mang o
mia e. Im gia vle kam gluegengnam o mia
akuruk ngaro tgoluk. Ii, ima vle enang a
mhel to nam gi vrong kolaspa kam lluol
mnam akuruk yok ngakro luteik, nang en
mruo nam lo mrua pet kmeha kam kavang
o tgoluk ngang en mruo e.'
22 Kalaip ta ngan karo rhek ruk tok, to ta
reng te, 'Kolkayie to ye ho mi kut kernonho
hak to yin. Ngor kaikkiem ilaro rhek ruk
mruo tok arhe kmel yin kam ker kol vgum
a kapnes to a vanker hak. Ko ye her mur
mnor mang dok te, kom lua non mang

o mia. Va ya mien mang dok ko koma
vle enang a mhel to nam gi vrong kolaspa
kam lluol mnam akuruk yok ngakro luteik,
nang en mruo nam lo mrua pet kmeha kam
kavang o tgoluk ngang en mruo e. [23] Enang
ko ya mnor mang kuaro keknen ko ngta vle
enang tok, va kman ko ye lo en kua pek to
ko el ko maktiegom yin ngang a mhel tang
to ta re kmel ka kvek, en kmel a tol ko kmin
orom, he nang en kam le kaeha orom kua
pek to endo, nang yin kam kol ka mgu va
langto malpgem kat?'

[24] To kalaip ta reng o mia ruk ngta sisir
ko rkieng te, 'Mu marer vret a pek to endo
ko maktiegom he le kaen ngang endo teha
malpgem a pek to atgiang he kat lol endruk
loktiek kuon malpgem mar kat.'

[25] Va o mia ruk endruk ngat koripang te,
'O-o ngolaip te a mhel to endo ther kpom
endruk ngat is te, loktiek he.'

[26] Va ngalaip tkoripang ngar te, 'Endruk
ngat sim kut papuntom ngaro reha ruk E
Nut telik ko maktiegom mar, va E Nut ner
le ho gia sovet kam kat kael o reha akuruk
vat ko maktiegom mar, mar kam sim kaeha
orom mar kam sim kut papuntom mar kat.
Vanang endruk ngat lo sim kut papuntom
ngartaro reha, va si ke ngaeha to kemilaut
to E Nut tel ko maktiegom mar, va ke
ngaeha to endo E Nut ner le ho gia pet
petgim mar hak.

[27] Vanang kuaro imuo ruk ngta rere pum
dok kam re te, ngat lua svil dok kam laut va
ka nho mang ngar, mguaka kpom mar ngte
he kaim mar kngam mar o yoror mo pum
kualo keik.' "

O Mia Ngat Kael Kavres Orom E Yesus Kmit Ngogun mYerusalem

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Yn 12.12-19)

[28] E Yesus ta rere knop, to hera hop kun
mnam e Sakias ka rek kottek to her kta ngae
kmikkiem a ngaelaut ngok mYerusalem.
[29] Ta konner alo rengmat ruk e Betpagi va e
Betani kuon kim ke vul to e Olip, to thera
meng klo kaloyie aloruk orom karo rhek
ruk endri te, [30] "Meaka ktar kngae ngok
mnam a rengmat tma kuon he mera pis
mang a dongki to ke sie, ko ngta kleng
he tgia sir. A mhel tang tlo sap orom
vop. Meak pis mang va meak halger pum
ka ngausie he kait ngte kim dok. [31] Nang
enangthe tang naka mnganang ngae mang
te, 'Ngola, meta halger a dongki to ke sie
pum ka ngausie kman?', va meak koripang
te, 'Ngoldaip ta re mang.' "

[32] Ta meng ngin tok, to ngint hera ngae
ka ktar ngok mnam a rengmat to endo, to
her gi pis mang enang ko ta reng ngin tok.
[33] Nginta hivuo kam halger pum ka ngausie
va vgum a dongki to ke sie to endo kaortek
ko ngta vle ko tok he ka mnganang ngin te,
"Ngola meta halger a dongki to ke sie to
endo pum ka ngausie kman?"

[34] Va ngint her gi koripang ngar te,
"Ngoldaip ta re mang."

[35] To ngint her gi kait a dongki to ke sie
to endo, to kngorom kpis ngok kim e Yesus
to le kpasrengem orom nginaro it. Nginta
pasrengem knop, to hera kenpgam e Yesus
kael kuo mang.* [36] Ta ngae ekam a ngaelaut
va o mia ngat kaelha kam pasrengem a
ngaelaet to endo kam vevher ngakro it ko
ekam. To e Yesus ther kaelha kmikkiem ko
ngta ktong kngorom.

[37] Tkaol kaikkiem ke vul ka lalngan he
kpis ko vgum ka gu to kam grung ngogu
pum ke vul to endo. To a mumu to orom
kalngunes ngat kaelha kam mariu orom ko
tok va kael kavres orom kat kam kanprim
E Nut he ksirei mang. Ngta kni klik mang
karo reha ruk lserpgue ruk ngat vokong
ngar. [38] Ngta kni te, "E Nut ta ngamyammok
mang ka taven to yin ko ya pis orom ka
munik. He ekam tok, ngruak guya pum
E Nut to man ma volkha ka munik ko tel
a vrek longeik kun pgegom o mia kar En
mruo."

[39] Ngata hivuo kam kni kngorom tok, to
o Parisiau akuruk kun mnam a mumu to
endo ngta havaeng e Yesus te, "Pattermia
ngiaka kner ilengunes kam hagam mar kam
or kam kni tok."

[40] Va e Yesus tkoripang ngar te, "Kua
havaeng nguk te, enangthe mgua re
khagam mar kam polger o rhek mang dok
enang tok, va o krek ri ngar le mi kael ngaro
ktui kam le kpolger o rhek mang dok vat."

* 19:35: O Yuda ngaro taven tuk ngma pis kun mnam a rengmat langto ko ngma sap orom a dongki to ke sie. Va a propet to e Sekaraia ta ktar khavae mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ko en nera sap orom a dongki to ke sie, mar kam vokom kam mnor mang te, en a taven to arhe.

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Yerusalem Ko lRom Ngara Memget Krum Kim

41 Ta grung vop, to hera konner e
Yerusalem to ka nho ogu kvokom to hera
polger karo reti ma mmok he. Tkaeti
mang a rengmat to endo, 42 va kre te, "O-
kelenar muk ruk lYerusalem-o, ko mi kut
svil hak muk kam vokom kam mnor mang
dok te, her dok ta arhe, endo tkais kam
klang nguk ma vrek longeik kar E Nut.
Vanangko muma moruo pum dok ge, he
lua vokom kam mnor mang dok e. 43 Ekam
tok, o kolkhek ruk o kernonhor ngara
pis kim muk koknaik, ko mularo imuo
ngara pis mnam mar he ktotokim muk he
kairkakleim mula rengmat karo ngaitngol
tgus. 44 Ii, ngara pis kaimim muk kar mules
he kmemget mula rengmat tgus hak, nang
ho lo kat kais hak ka mnang ke vur kre tang
hak kam kta sir kuon mang kaela ngang e.
Ii, ngara vle kar muk tok, ekam ko tete E Nut
tpis ormok mo kmuk kam sulgim muk he
klol mularo kerkeknen patgiang ngaiting
va mut mia tataar mang dok ge."

E Yesus Ta Kerer O Mia Kun Mnam E Nut Ka Maksien

(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Yn 2.13-22)

45 E Yesus ta rere tok knop, to ta pis mnam
a rengmat to e Yerusalem msim. To thera
ngae kvaik ogun mnam E Nut ka maksien,
to her kaelha kam kekerer endruk ngma
kanko kmelel o tgoluk, o mia kmenenkim
mar mkor mar, to le ka nngiar ngang E Nut
ormar. 46 Teharom tok, he keknen ngang
ngar te, "Ngat ittiegom E Nut karo rhek te,

> 'Kua maksien ka ngaeha ka pun na gia vle tuk her gi mang a ngaeha to kam ngarkie mnam. Vanangko muk ri, mut her hortgem ka ngaeha ka pun msim ko mut kle kael enangthe a mhe to kam vaik kun mnam kmurur o mia ngaro krek. Ii, mut hortgem he en ta kle kpis enangthe a kre ka nho to o ngauruvik ngma tvok mnam kam totokim mar he koon mang ngar.' "

47-48 O pris ruk laol kar o pattermia kmo
pos va o Yuda ngalmialaol ngta vokom ko
teharom tok kun mnam E Nut ka mak-
sien to ngam sia khanang ngar kam pis
mang a ngaelaut tang kmim kngam a yoror.
Vanangko ngat lo is e, ko o mia tgus ngma
vaat kar kam vongnek kim karo rhek ko
nma patter mar ko tok mo kolkhek tgus.

20

Ngata Mngan Pum E Yesus Ka Serppak

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

1 To mnam a kolkha langto kun mnam o
kolkhek ruk endruk e Yesus ta kta vle ko
mnam E Nut ka maksien he kpatter o mia
mang a knovvur. To o pris ruk laol kar o
pattermia kmo pos va o Yuda ngalmialaol
ngat kaol kpis ko kim, 2 he ka mngan pum te,
"Erieto tmeng yin kam kerer mor mo mnam
E Nut ka maksien ta tok? Havaeng ngor na!"
3 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Vanang
dok kat, ngor le ka ktar ka mnganang nguk
kat na. He mgua le khavaeng dok te: 4 Erieto
tmeng e Yoanes, en kam parrum o mia, E
Nut tkuon ma volkha, i o a gi vrong mhel
tang?"
5 To ngata mo hem mar mang a papat
to endo, to mo reng ngar mruo te, "Ngola,
enangthe ngrua koripang he kre khavaeng
te, 'E Nut to tmeng,' va en ner kle kaekon
ngang ngor te, 'Va kman ko mut lo kor
mnam muk mang?' 6 Vanang enangthe
ngrua kle kre khavaeng te, 'A gi vrong mhel
tang to tmeng,' va o mia ngar kle kut lalaem
mor kngam mor o yoror kat, ekam ko mar
ngtel ngaro papat lserppak mang he te, e
Yoanes en a mi propet langto."
7 He ekam tok, ngat her gi koripang te,
"Ngot lua mnor mang endo tmeng e."
8 Va e Yesus tkat tkoripang ngar tok kat
te, "Te dok kat, klo kais kam havaeng nguk
mang Endo tmeng dok kmeharom a ngaeha
to endo kat e."

E Yesus Ta Koka Mang O Yuda Ngalmialaol Ko Ngat Keyang

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

9 To e Yesus tkaelha kam koka ngang o
Yuda ngalmialaol ruk endruk te, "A mmie
kteit teharom ka loot to orom o usiel ruk
o grep* to tkael sarek mnam ngang o mia
kam kavang ngaro usiel ruk o grep, nang
en thera ngae he ka vle lhok mnam a mhe
langto ko yok. 10 Kam ngae, to ka loot ta tet-
tek he, to a mmie kteit thera meng kalkayie
langto ngok kim endruk ngat tutuur mnam

* 20:9: O Yuda ngma koka mang a loot to orom o grep ko ngma kavang o gi usiel ruk o grep, va o mia ngta mnor te, a koka ta rere mang ngar ruk o Yuda msim.

ka loot mar kam lluol ngang he ktatar en.
Kalkayie tpis ko kmar, vanangko endruk
ngta tutuur mnam a mmie kteit ka loot ngta
vle her gi im to kaekon tgia ngongae. 11 To a
mmie kteit ta kta meng kalkayie langto kat
ge ngok mar. Va enda ngat her gi im tok kat
va kaeharom o kerkeknen ngang kam ho mi
kut ngamleep mang hak to kle kaekon tgia
ngongae kat. 12 Va si endo korlotge orom
kat ge, ko a mmie kteit tmeng ngok mar, va
ngat kaim ho panaem hak he ka gidiel tlul
to ngat her gi ngam ku mnok petgim mar.
13 To a mmie kteit tsia ngam kim en kam
pat te, 'Nguak kan e? Nok nguak meng ko
hal msim to kom vu kaelongtok mang, he
nok ngar le ktotu pum ko hal msim to endo
he kngan vgum vor.'
14 Vanangko endruk ngta tutuur mnam ka
loot ngta vle vokom khal to kmo havaeng
ngar te, 'O, her khal msim to kam kol kteit
ka mmie ta arhe. Ngor tarkanang he im,
nang ngor kam le kol a mmie ta.' 15 To ngat
kait ngku mnok he kngam petgim a loot to
endo, to her kaim kngam a yoror."

E Yesus trum ka koka to endo, to kle ka
mnganang endruk laol te, "To muta pat te, a
mmie kteit nak kanker endruk ngat tutuur
kun mnam ka loot? 16 Te ner le kpis rum kim
mar tgus hak, nang kle kael sarek mnam
ngang o mia akor ko yok vat ngola?"

O Yuda ngalmialaol ruk endruk ngta
ngan e Yesus ko ta re tok, to ngata kokheng
te, "O-o E Nut ta mnor te, ngot lo kais hak
kam vle tok e. Ho mi kut nop hak!"
17 To e Yesus kalo keik ngint kaem mar lsir
to ta le kokheng ngar vat te, "Te ma te E
Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar ngata
vle nngia mang nguk ko ngata ktar kpavap
mang nguk te,

> 'Endruk ngma ngamrektor ngat
> keyang a ho langto he kait petgim a
> rek he ka vlengam. Vanangko a her
> gi ho to endo arhe ther kle ka vle
> te, a ho to mang a hokidek to arhe,
> endo kam sir orom a rek.'

18 Ii, va a ni mhel to na tunvie pum a hokidek
to endo he kvuut malpgem, a hokidek nera
krong kpaam kngam a yoror. Vanang a ni
mhel to a hokidek ta na kle kut vuut kuon
malpgem a hokidek ner mi ktua memele-
sem hak."
19 To ekam ko o pattermia kmo pos va o
pris ruk laol ngata tar ko e Yesus ta koka
mang ngar lsir orom ka koka to endo, ngat
sia khanang ngar kam kapom ngatngae
kun mnam a kolkha to endo ke vgon to
endo gi, mar kmenpasiker kun ma hengor.
Vanangko ngat lo is ekam ko ngta gorang o
mia pum.

O Mia Nga Mur Kaen Mar Mruo Ngang E Nut

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

20 To o pattermia kmo pos va o pris ruk
laol ngat smia keketar e Yesus ko tok mnam
E Nut ka maksien va kmeng o mia akuruk
kam ngae ngok kim he kmas orom kam
pe gia re te, mar ngat mia kambisam, mar
kam keketar kat. Ngat eharom tok, ekam
ko ngat her kaelnam mar te, mar kam pe
gia kaegom, en kam mrua ru pum karo
mur rhek mruo, nang mar kam kle kael
maktiegom a serppak to mkor lRom ngalaip
to ta nho mang lYudea pum karo rhek ruk
endruk. 21 Ngat pis ko kim e Yesus he pe gia
kanprim te, "O, pattermia, ngot sim ktua
mnor miik, ko o rhek ruk ima patter mor
mang ngar, mar o mi kut minar hak. Va
ngota mnor mang in kat te, ima rere he lo
gia tar yin pum o mia akor kam pat mang
ngar, nang ka mnang akuruk e. Nove, im
her gi ktua patter o mia lsir kmikkiem E Nut
karo pos lsir. 22 He ekam tok, ngiak havaeng
ngor na te, ta sir ngang ngor ruk o Yuda
kam ngam o takis ngang lRom ngalaip to
ngma mon te, e Sisa, i nop ge?"
23 Ngat pe gia mnganang tok, vanangko e
Yesus ta tar ko ngat kaegom kam mas orom
to kle kreng ngar te, 24 "Ma te, mu khenam
a kre tang ngang dok, ko vokom na." To ta
kol a kre mkor mar to ka mnganang ngar
te, "Erieto ka nunu va ka munik ta vle kuo
mang a kre to enda?" 25 Va ngat koripang te,
"He, e Sisa."

Va e Yesus tkat koripang ngar kat te, "Te
muk he, mguak kaekon o tgoluk ruk ngta
khenam lRom ngalaip to e Sisa ka nunu
ngak kat kaeknik ngang kat, vanang kle
kaekon muk mruo ngang E Nut ko muta
khenam E Nut ka nunu ormuk mruo enang
tok kat."
26 O pattermia kmo pos va o pris ruk laol
ngate sia khanang ngar kmegom e Yesus,
en kam mrua ru pum karo mur rhek ruk
endruk ko ma mmok tok, vanang ngat lo is
e. Ngat kle gia senkrip kim karo rhek to her
le gia korim kam vongnek kim ko tok.

Endruk Ngma Mokpom Kar E Nut Her Endruk Ngar Mia Hop Petgim Ngakro Nnak Kam Kol A Ktalhok
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

27 To a valngan langto ngma mon mar te,
o Sadyusi, ngat kle kaol ngok kim e Yesus
ko tok mnam E Nut ka maksien kat. Mar,
ngam ktua pat te, o mia ngama yor va ngar
lua hop petgim ngaro nnak e. Endri ngat
kaol kpis ko kim to pe gia mnganang kat
te, 28 "Pattermia, tennik e Moses tittiegom a
pos langto ngang ngor te, 'Enangthe a mhel
tang knopia na yor parem ktavlom, nang
nong kles ngang, va en nak le kliepak ekam
knopia to tyor, nang a vlom kam llues, en
kam hover knopia ktavlom ka ngausie.'
29 Yu! A pos to endo ta vle tok arhe, vanang
ma te, enangthe napa vle tok tete ko o
moornopeik aktiek hori orom alomin ngata
vle, to endo a molpou tlei he yor parem
ktavlom, nang tlo llues e. 30 To gi enang tok
kat mang endo kopekam ko ta liepak ekam
knopia kat to ther gi kat yor kat. 31 To endo
kopekam min ta le kta liepak ekam endo
kat to kta yor. Mar tgus ruk aktiek hori
orom alomin ngta vle tgus tok ko ngat yor
parem a vlom, nang tlo llues e. 32 Kam ngae,
to a vlom to endo kat ta le ktua yor vat.
33 To kmikkiem ke ngothoi to endo tok, sim
havaeng ngor mang a papat to kam yor he
khop petgim a nnak na, ko naka vle nngia
ko koknaik mnam a kolkha to E Nut nak
hover o yoror petgim ngaro nnak, a vlom to
enda naka vle te, edim mnam mar ktavlom
msim, ko mar tgus ruk aktiek hori orom
alomin ngat lei orom?"

34 E Yesus ta ngnek tok, to kle koripang
ngar te, "Lraip va lurokol tgus, ruk mnam
o mia nga main to tete ngam kael lraip va
lurokol kam mo lei ormar. 35 Vanang mnam
a venloot to koknaik ko E Nut nak hover o
yoror petgim ngaro nnak, E Nut nera pat
mang o mia akuruk te, ngata eveep kam
vle kun mnam a venloot to endo. Va nera
pat mang ngar kat te, ngata eveep kam
kaum kar o yoror, he nang En kam hover
mar petgim ngaro nnak kat, mar kam kol a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik. Va kun mnam a venloot to endo
ngar lo kat kael lraip va lurokol kam mo
lei ormar kat e. 36 Ii, ngar lo kta lei kat
ekam ko ngar kaenang E Nut karo engyel
ruk ngama vle orom a ktalhok to kam plong
vle ngnik ngnik. Ii, ko o yoror ruk endruk
ngar mia hop petgim ngaro nnak kam kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik. Va ngar lo kais kam kta yor
kat e. Nove, ngar kle va ka vle te, E Nut kles
msim ruk mar ekam ko ngara hop enang
tok. 37 Vanang si e Moses karo rittiek ruk
mang o yoror ruk e Ebrehem va e Isak va
e Yakop ngata khenam a papat to mang
o yoror ma mmok te, ngar mi ktua hop
petgim ngaro nnak. Vanangko nok pathe,
mut lo him e Moses ka hor to endo vor.
Ko kun mnam a ngothoi to mang ke turvek
to a paei ta vurvur pum he lo kaem, E Nut
thavaeng e Moses te, 'Her dok ta arhe endo
e Ebrehem va e Isak va e Yakop ngma vle
ko kim dok he ktotu pum dok tennik kngae
kais mang tete.'
38 Mu vokom o rhek ruk endruk na, ko ngata
khenam a papat to mang o yoror ma mmok
te, endruk ngat kol a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik kam totu pum,
her mar ruk ngata kta hop petgim ngaro
nnak, nang nong endruk ngat yor he lo kta
hop kat e. Ii, ko o yoror tgus ngar mia
hop petgim ngaro nnak tgus, akuruk ngta
mokpom kar E Nut, mar kam vle ko kim
ngnik ngnik va akuruk ngat lua mokpom
kar, mar kam lua vle ko kim ngnik ngnik."

39 Ta re tok knop, to o pattermia kmo pos
ngata koripang te, "Pattermia, ye her sim
kut koripang hak." 40 To nop a mhel tang
hak ta kta re kmegom kta serppak mruo
kam mnganang e Yesus mang a papat tang
kat e.

A Hipun To E Devit Kalaip, Her Kaes To E Nut Thim Orom Ka Msasaen
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

41 To e Yesus ta le kreng o pattermia kmo
pos te, "Nngia ko o mia ngma grung orom
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka
munik kam havae mang te, 'En kaes to mkor
a hipun to e Devit?' 42 Enangthe npa mien te,
e Devit ka munik ta laut mang Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen, va kman ko e Devit
ta kle mur hover Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ka munik, ko tennik kun mnam a
hor to orom O Knituk, e Devit mruo tmur
hover Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
kam mrua mon te, 'Kaldaip to en' ko e Devit
thavae te,

'E Nut thavaeng Koldaip te, ngiak tuur
mnam kua tavgo he korsang na,

ko pa ngorsang to a miktiek, endo
koma nho orom ko vanam dok [43] kam
ngae kais ko nguak kir kim ilaro
imuo, yin kam karkar mang ngar
hak.'
[44] Vanang mu vokom na. Ma te enangthe
tennik, a hipun to e Devit mruo ta mrua
hover kaes to E Nut Thim Orom Ka Msasaen
kam mrua mon te, 'Kaldaip to en,' va nngia
ko mum kaekon kim a hipun to e Devit
karo rhek mruo kam mon Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen te, en gi kaes a hipun to
e Devit, vanang en ta ktar vle tennik ktar
mang e Devit?"

Mguak Ngangreal Ngang Nguk Mang O Pattermia Kmo Pos
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40; Mk 11.37-54)

[45] Ko tok mnam E Nut ka maksien o mia
tgus ngata ngan e Yesus ko thavaeng kaln-
gunes te, [46] "Mguak ngangreal ngang nguk
mang o pattermia kmo pos ko mar ngam
mrua hover mar mrua kam sreng orom o it
ruk ngat ngae gia rarip ku he kpunpa ormar
ko pum o mia ngaro kerok. Ii, va mar ngam
mrua khenam mar mruo ma mmok ngang o
mia ko mo vlemkor, o mia kam hover singni
ngang ngar ko pum nglenar ngo kerok. Va
mar ngma sovet kam mrua kakansgum mar
mruo kam lol o ngorsang ruk o mia ngma
nho orom mar ko po pnes va endruk kun
mnam o Yuda ngaro rektor ruk kam rere
mnam mar kat. [47] Va ngma kauyang o tahek
he klikim mar kun mnam ngartaro rektor
mruo, nang kle klol o rektor ruk endruk
ngang ngar mruo vat. Va ngam ngorom a
hoger ngaro ngarkie khogerik ko pum o mia
ngaro kerok, mar kam gia vokom mar tok to
le kanprim mar. Ii, o mia ruk ngta vle enang
o pattermia kmo pos tok, her endruk E Nut
ner ho mi ktua monik kim o ho kapnes ruk
lho vankue hak ngang ngar arhe kir kim o
kapnes tgus hak."

21

A Tahek Tngam A Nngiar To E Nut Ta Sirei Mang
(Mt 12.41-44)

[1] E Yesus ta rere tok kun mnam E Nut
ka maksien knop, to re ka nho va vokom
o mia ruk ngakro vu gol ko ngata nngiar
ngang E Nut ormar kam klang E Nut ka
maksien ka ngaelpas. [2] Vanangko tvokom
kat ko kela a tahek langto ko en ho mi kut
nop o krek ngang hak ko ta kol kelo kre ruk
lo svel he kpis to vrua ngam min kun ma
ngaelpas kat. [3] Ta vokom tok, to hera re te,
"Kua mien ngang nguk te, a vlom to endo
ta ngam ka nngiar kun mnam a ngaelpas ho
mi kut kir kim o mia tgus ruk endri hak [4] ko
mar tgus ruk ngta nngiar ngang E Nut ngat
gia vethas mnam ngakro vu gol ngarkero
gi mhetor mnam mar ruk ka ho vuvurgem
hak. Vanang a vlom to enda, ta kle ho mi
ktua nngiar ngang E Nut orom kelo kre ruk
ennginduk ko tmia rum kim ennginduk tre
kpas ormin kmenkim o ol ngang ormin."

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Nut Ka Maksien Te lRom Ngara Memget
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

[5] Kam ngae, to kalngunes akuruk ngta
rere he kalpak kim o rektor ruk kun mnam
E Nut ka maksien ko mia ngat sim kut
papuntom kmeharom mar orom o krek
ruk ngate sim kut tetgem mar he. Va
ngta kanprim o sreng ruk ngta pasrengem
o rektor ruk endruk ormar kat ko o mia
ngta nngiar ormar kam ngam o rektor ruk
endruk ormar. Kalngunes ngat kaeharom
tok, vanang e Yesus ta le koripang ngar te,
[6] "O rektor ruk endri muta vokom mar tete,
a kolkha langto ner ktua pis ge ko nong ke
vur kre tang hak mnam mar ner kais kam
kta kru kuon mang kaela ngang e, ko o mia
ngara pis kmemgetik tgus krum kim mar
hak."

A Kolkha To A Kser Kim Karo Ngaelmir
(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

[7] Kam ngae, to kalngunes ngta mnganang
te, "Ngola pattermia, havaeng ngor na te,
mnam ani kolkha to msim ilaro rhek ngar
kael mit mnam, he o mia ngara pis kam rum
kim a rengmat to enda? Va a kolkha to endo
karo ni ngaelmir ruk ngaka ktar kpis kam
khenam te, ilaro rhek nga re kmel mit kat?"

[8] Va e Yesus ta kle khavaeng ngar mang a
kolkha to a kser kim te, "Mguak ngangreal
ngang nguk matok o mia ngara vraik orom
muk petgim dok. Ko o mia kavurgem
ngara pis he mur kaelel mar mruo orom
kua munik kam re te, 'A kolkha ta tete,
her endo E Nut kmaottam karo rhek tgus
mnam.' Va langto langto ner mur kaelel en
mruo orom kua munik kat kam re te, her en
arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.
Ngar pua havae tok, vanangko mguak or

kam mrua ngam muk ekam mar ge. [9] Ii,
va mguera ngnek mang o ngaus va mguera
ngnek mang o mhetor ko ngara kaum kmo
kaen ekmar, vanang mguak or kam gor e,
ko o tgoluk ruk endri ngaka ktar kpagis
ktar mang a kolkha to a kser kim kam pis.
Vanangko a mi kolkha to endo ner lua pis
ngatngae e.

[10] Nove, ko o mhetor kavurgem ruk en-
druk mo mmie va o serppak kavurgem
kat ngaka ktar khop na, he kmo sir mal-
ngaeng ngar mruo kam mo kir mo kmar
kat, [11] va a koot naka khikher a mmie klik
hak va a vang nera vle kun mnam o mhetor
kavurgem. Va o yor ngar gi vrong pagis kat
va o ngaelmir ruk lvankue ngar gi vrong
pagis kuon ma volkha he ngar mi kut kaen-
gorang o mia kat.

[12] Vanangko si ktar mang o ngaelmir ruk
endri kam pagis na, o mia ngara kapom
muk, kol a regesal mang nguk he kael muk
ko maktiegom endruk ngma vongnek kim
o rhek kun mnam o Yuda ngaro rektor ruk
kam rere mnam mar, he ngar kael muk ko
kim o taven va endruk ngma nho mang o
mia. Va ngara kaenpasiker muk kun mnam
a hengor her vgum ko mut kor mnam muk
mang dok arhe. [13] Ii, E Nut tel o vnek ruk
endri kam pis ko kmuk tok, he nang muk
kam mi ktua polger o rhek mang dok ma
mmok ko kim mar kun mnam ke venloot
to endo gi enang tok arhe. [14] He ekam
tok, mguaka ktar sim kut kaelel o papat
te, kam lo vua papat mang o rhek kam
mrua hahaong nguk ormar kat e [15] ekam
ko dok mruo ngor kael o rhek ko vgum
muk va o papat ruk lyar kun mnam muk
kat. Ii, he ekam tok, mularo imuo ngar
lo kais hak kam sir malngaeng nguk kam
kokheng nguk mang ngar hak. [16] Ii, si
muortek, muornek, muornopeik, muorlok
va muorkaik, kar mulenar kat ngara mas
orom muk he kael muk maktiegom endruk
ngma vongnek kim o rhek va ngar kaim
akuruk kun mnam muk kngam muk o yoror
her vgum dok arhe. [17] He enang tok, o
mia kavurgem ngar kaelat muk vgum dok.
[18-19] Vanang enangthe mgua matnge vgum
mar he kor mnam muk mang dok ge, va
mguera kol a ktalhok to kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik koknaik. Va si nop
ke vur ngairis tang hak kuon malpgem muk
tkais kam loloong kat e."

A Kolkha To O Mia Ngara Rum Kim A Rengmat To E Yerusalem

(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

[20] Va e Yesus tkoripang ngar te,
"Vanangko mguer re kvokom a rengmat
to e Yerusalem ko o ngaomevek ngak pis
kairkakleim va mguera mnor he te, o-tete
ngara likim mar he krum kim e Yerusalem
hak he. [21] Mguer re kvokom tok to endruk ko
mYudea ngak ngorpok kgegerap ngoguon
kio vlik. Va endruk kun mYerusalem
msim ngak ngoropok petgim a rengmat
to endo va endruk oguon mail nga lo kta
gugrung kam kta vavaik ngogun kat e.
[22] Mguak kaeharom tok, ekam ko kun mnam
a venloot to endo E Nut ner kaen a kapnes
ngang lYuda kmaottam karo rhek tgus ruk
o propet ngat ittiegom mar mang ko ngar
mi kael mit msim mang orom a kapnes to
endo. [23] He enang tok, suvrum kekhengol
ruk ngakro namtor va endruk ngat gia
mmeng ngles vop mnam o kolkhek ruk
endruk, ekam ko kun mnam a venloot to
endo a ho mi kut kernonhommok alaut hak
nera kol a mmie ka mhe to endo ko E Nut
ner mia khenam ka ngaesik kuon malpgem
lYuda kmen a kapnes to endo ngang ngar
enang tok. [24] Ii, va lYuda ngar kaus kar o
vrong rhek orom o mus, vanangko o vrong
rhek ngar mi kaim mar kngam mar o yoror
he o vrong rhek ruk endri ngara seneker o
Yuda akuruk kat mar kam vle ku meorom
o vrong rhek akuruk yok ko mnam a mmie
tgus ngaro singni. Vanang a rengmat to e
Yerusalem, o vrong rhek ruk endruk ngara
kar mnam he krum kim hak. He a rengmat
to endo nera vle tok arhe kam ngae kais
ko E Nut mruo ner kaottam o kolkhek ruk
telik ngang o vrong rhek, mar kam tu kam
nho mang a rengmat to endo kmikkiem o
kolkhek ruk endruk kais tok."

A Kolkha To Msim A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Nera Kser Kim Kpis Mnam

(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

[25-27] "Vanangko ktar mang a kolkha to a
kser kim kam pis, o vrong rhek tgus ruk mo
mmie ngar ho mi ktua gor hak kim a kenho
va a kolkha va o ketor ko ngakro serppak
ngara mo im mar he kael o ngaelmir ngang
o mia enang tok. Ii, va o mia ngara rute
krute kat ko ngara moruo pum a mou ka

muktim to a ho lautar hak kat va ko o vlung
ruk o ho lautar hak ngara lol mar he ngar
mia ker kol a ngannes vgum mar hak. To
ngar ngae ksei kam gor hak he kyor ka ktal
vgum ngaro papat ko ngara horotgi vgum o
tgoluk ruk endri ko ngak kirpagis kim mar
enang tok. To endo yek, o mia ngara vokom
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha ko nera
pis kun mnam o varhek orom kla mmok va
kla serppak. [28] Ii, o tgoluk ruk endri nga
re kpagis enang tok, va mguak sirei he ka
nho mkor E Nut ko ketasuo En kmel ekam
muk kam lol mularo kerkeknen patgiang
ngaiting."

A Koka To Mang A Ho To A Pik Ta Keknen Mang A Kolkha To A Mhel To Nkong Man Ma Volkha Nera Kser Kim Kpis Mnam

(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

[29] "Ii, mu sim pat na mang a ho to a pik
va si o gi vrong hi akuruk kat [30] ko mum
mrua vokom mar orom mularo kerok mruo
ko ngam re kuur va mum hera mnor te, o,
ka venloot to kmel rehi mnam ketasuo kam
pis. [31] Mare! Her gi enang tok kat arhe, ko
mgua re kvokom o ngaelmir ruk endruk ko
ngaka ktar kpapagis enang tok kat, va mgua
hera mnor kat te, ketasuo E Nut ka tavgo
kam pis kam komor o mia tgus.

[32] Ii, kua mien ngang nguk te, o mia nga
main to tete ngat lo kais kam yor vop kam
ngae kais ko E Nut naka ktar kaottam o
ngaelmir ruk endruk mar kam pis lmien na.
[33] Ii, a volkha kar a mmie nginera loloong,
vanang kuaro rhek ngat lo kais kam loloong
hak.

[34] He ekam tok, mguak ngangreal ngang
nguk, matok o kerkeknen ngara vrengem
mularo papat ruk mang a kolkha to endo,
nang a kolkha to endo nak le kpis pang-
naom muk enang a pnol ko nma senkrip
kim a baor ko ther gi ru pum he. Ii, mguak
ngangreal ngang nguk mang a kerkek-
nen to kam sovet mang a ngaiviem a ye
to a serpgar va endo kam sovet mang a
ngaemik. Va mguak ngangreal ngang nguk
mang o gi vrong vnek ruk mo mmie kat,
endruk ngma kpom o mia he kvanker mar.
[35] Ii, o mia ruk mnam a mmie karo ngaitngol
tgus ko ngam gi vrong kvavle ngpang ngar,
ngara ru pum a kolkha to endo kat. [36] He
ekam ko a kolkha to endo nera pis pang-
naom muk tok, va mguak sim kut kaelel kuo
mang nguk mo kolkhek tgus he kaurur kim
E Nut, En kmenserpgam muk kam matnge
vgum o vnek ruk endruk ko ngak pagis kim
muk gi enang tok, he nang mularo vurkul
kam mrer kun mnam a kolkha to endo, ko
mguera sir ko kim A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha kalo keik, en kam mon muk
orom mularo kerkeknen."

[37-38] E Yesus nma patter o mia tok mo
ruteik tgus kun mnam E Nut ka maksien
ko ngma hop khalki kam vongnek kim. To
mo vlemkor tgus nma parem e Yerusalem,
nang hera grap ngoguon kim a vul to e Olip
kam ngae konit.

22

O Yuda Ngalmialaol Ngata Lgem O Rhek Kmim E Yesus Kngam A Yoror

(Mt 26.1-5. 14-16; Mk 14.1-2, 10-11; Yn 11.45-53)

[1] To ta konner mar kmem a pnes to ngma
mon te, A Pnes To Kmem A Gi Bret, endo o
Yuda ngma mon kat te, A Pnes To A Engyel
Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou. [2] To o
pris ruk laol va o pattermia kmo pos ngata
khanang ngar kam riring a papat tang te,
nngia he o mia ngar kais kam rum kim
e Yesus lvongnek. Ngata svil kmeharom
lvongnek tok, ekam ko ngta gor te, o mia
ngara kaum kaen ekmar pum, enangthe
ngap kaim ma mmok ko pa pnes.

E Yudas Ta Tting Mang O Krek Kam Hortgi Mang E Yesus

[3] To e Seten ta viging ngaela langto mnam
o aposel ruk loktiek hori orom alomin, endo
ka munik e Yudas to nkong mIskariot. [4] To
thera ngae kpis ngok kim o pris ruk laol kar
endruk ngma toot mang E Nut ka maksien
he krere kar mar mang a ngaelaut to en kam
mas orom e Yesus kmel maktiegom mar.
[5] Ngata rere knop, to ngate ksei kam sirei
he kaenserpgam a papat to endo kmenkim
e Yudas orom o krek. [6] E Yudas thera tting
mang o krek, to ther gi vrua vle kael onit
ngang e Yesus, en kam mas orom kmel
maktiegom mar lvongnek.

E Yesus Kar Kalngunes Ngta Kunngir Kim A Pnes To Ngma Mon Te, A Engyel Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou

(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Yn 13.21-30)

[7] Tie palngaem ko o Yuda ngta kunngir
kim a pnes to ngma mon te, A Gi Bret.

Vanang mnam a pnes to endo ngam kaim
o sipsip ruk o sital kam mur kael pat kmar
mruo mang ko a engyel tvarpaam o Yuda
ngaro molpou ruk tennik. 8 To e Yesus ta
meng e Pita kre Yoanes he khavaeng ngin
te, "Meak ngae he kaelel mo kim o ol ngang
ngor mang a pnes to enda mor kmemik."
9 Va ngint koripang te, "Te moak ngae
ngok mnam ani rek to?"
10 Va e Yesus te smia papsim min te,
"Mea ngae kpis kvaik kun mYerusalem va
mera pis mang a ngokol langto ko tiniram
ka ye he ktolpum ngok mrek. Meak her
kaikkiem her endo arhe ngok mnam ka rek
ko nera vaik kun mnam. 11 Mea pis ko tok
he khavaeng a rek kteit te, 'E Pattermia ta
svil kam kunngir kim a kolkha to A Engyel
Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou kar kaln-
gunes. Va ta mnganang yin te: Ila taban to
mkor o gunmia nam, mor kmelel mo kim
o ol kun mnam?' 12 Meaka mnganang tok,
yek ner mrua khenam a taban tkuon mail
ko ngat pasrengem he sim elel o ngorsang
va a psen he. To meak kaelel mo kim o ol ko
mnam a taban to arhe."
13 Te smia papsim min tok knop, to ngint
hera ngae to kpis mang sim kut enang tok
arhe ko e Yesus tpapsim min tok. To ngint
her kaelel mo kim o ol ko tok, mar kam
kunngir kim a kolkha to endo.

E Yesus Ta Pakvom A Ngaemik To Kam Mur Kael Pat Kim Mor Mang Ka Yor Ko Ta Tootkinre Mang Ka Yor Orom

(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1Kor 1.23-25)

14 Ngint kaelel mo kim o ol knop, to a
kolkha ta vaik he, to e Yesus kar o aposel
ngat ngae kpis kun ma rek to endo, to her
korosang kam her kaemik he.
15 Ngata hivuo kmemik, to e Yesus thera
reng ngar te, "Ko mi ktua svil hak kam
mia kunngir kim a kolkha to enda kar muk
tete ktar mang dok kam ker kol vgum o
nganngannes. 16 Ko kua havaeng nguk te,
ngor lo kta kunngir kim a kolkha to enda
kar muk kat e, kam ngae kais ko E Nut ner
kael a pnes to enda ka pun msim ma mmok
mnam a kolkha to ka tavgo nera komor o
mia tgus."
17 Ta re tok, to ta kol a kolhi orom a ye
to vaen maktiegom ka kayie langto to kan-
prim E Nut mang to kaen ngang kalngunes
he kreng ngar te, "Mguak kol he kmaen
kmivie mnam 18 ko kua havaeng nguk te,
ngor lo kat kaiviem a ye to a vaen ta kar
muk kat e, kam ngae kais ko E Nut ka tavgo
nak pis ma mmok."
19 To thera kol a bret vat, to kta kanprim
E Nut mang he kommen to kaisis kim mar
kam klang ngar orom kat he kreng ngar
te, "Kua vok ta arhe ko kaen mang nguk.
Mguak kol a bret ta kmaen kmemik mnam
mekam mekam kam pat mang dok orom."
20 Ngat kaemik knop, to ta kta kol a kolhi
orom a ye to a vaen vat he kanprim E Nut
mang kat, to kaen ngang ngar he kreng
ngar te, "A kolhi orom a ye to a vaen ta, ta
vle te, kua gidiel ta arhe, endo ta ksuk mang
nguk. E Nut ta sir malpgem kua gidiel ta
kmelha pum ka mokpom to a gunngar kar
muk."

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Yudas Ko Nak Hortgi Mang

21 E Yesus ta kta rere kat te, "Va mu vokom
na, si a ngaemik to enda tete va endo nera
hortgi mang dok ta tuur mnam mo kim
dok kat. 22 Ii, nera hortgi mang dok tok,
kmikkiem lsir gi enang ko E Nut mruo ta
ktar el A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
kam yor tok. Vanangko suvrum kela to
nera hortgi mang." 23 E Yesus thavae tok, to
ngat her kaelha kam mo mnganang ngar te,
edim mnam mar msim te, nera hortgi mang
tok.

A Keknen To Kam Kol A Munik To Alaut

24 Vanang ktar mang ko ngat lo korsang
kmemik vop, ngata mo kir kmar orom o
rhek te, edim mnam mar nak kol a ngaekam
to ngma nho orom ko vanam a ngorsang
kteit. 25 To ta reng ngar te, "O vrong rhek
ngakro taven ngma karkar mang ngakro
mia mruo kam sopong ngar kam mon
ngakro taven ormar. 26 Vanang muk mguak
or kmenang ngar tok e, ko enangthe tang
mnam muk naka svil ka munik kam laut,
va na kle mrua krus orom en mruo he kle
ka vle enang a kalyie tang. Ii, va endo
naka svil kam nho mang o mia, va her endo
kat arhe, na kle mur kael en mruo kmeha
ngang ngar. 27 Mu vokom na, edim mnam
alo mhel ri ta laut kir kim kaela, endo tkol a
ngaekam to kmorsang ko va psen kmemik, i
o endo nam kaeha ngang o mia kam krong o
ol ngang ngar? Te her endo nam korsang ko
va psen ngola? Mare. Vanangko mu vokom
na, dok ko her pis mo pgegom muk kam kle

va ka vle enang endo nam kaeha ngang o
mia. [28] Va her muk ri arhe ruk muma tuur
mnam kuaro vnek ruk ngat pis mang dok
ko mutlo ngorpok parem dok e. [29] He ekam
tok, her muk ruk arhe mguera tuur mnam
E Nut ka tavgo to tel maktiegom dok tok, ko
dok mruo ngor le kael maktiegom muk kat.
[30] Ngor kael E Nut ka tavgo maktiegom muk
tok, muk kam kunngir kim dok kun mnam
a kolkha to kua tavgo nak vaas kim o mia
tgus he komor mar. Ii, mguera tuur mnam
E Nut ka tavgo tok he klol o ngaekmol ruk
kmorsang mnam mar kvongnek kim o rhek
ruk mkor lIsrael ngaro usiel ngo pneik ruk
loktiek hori orom alomin kat."

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Pita Te, Nera Klai Mang

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Yn 13.36-38)

[31] Va e Yesus ta kta reng e Saimon to e
Pita kat te, "O, Saimon vokom na, E Nut ta
tting mang e Seten kmegom muk, he nang
en kam khikher kolngunes tgus ruk muk,
en kmommen muk ruk lyar petgim endruk
nong lyar enang a mhel to nama khikher
a kotop kmommen ka ngaor petgim kakro
khek. [32] Vanangko Saimon dok ko her kau-
rur kim E Nut mang in he, yin kam sir
kserppak orom ilaro papat ruk kmor mnam
yin mang dok he lua ksir petgim dok hak.
Vanangko, kopekam ko ngia klai mang dok
to kle kat kael ilaro papat lserppak kmor
mnam yin mang dok, ngiak le kaenserpgam
ilenar kmel ngaro papat lserppak kmor
mnam mar mang dok tok kat."

[33] E Yesus ta re tok, to e Pita ta kokheng
kmaur kim te, "O-o koldaip ko her gia toot
he mar kam her gi kaenpasiker dok va kaim
dok kar yin ha."

[34] Va e Yesus tkokheng e Pita te, "Kua
havaeng in Pita, ktar mang ko a ngaining
kmeti ngkir mo kao, yin ngira klai mang
dok ngkorlotge kam havae te, yi lua mnor
mang dok e."

E Yesus Ta Reng Kalngunes Kam Sir Kserppak

[35] Va e Yesus ta mnganang ngar kat te,
"Tie ko kua meng nguk he khavaeng nguk
kam lo kaeha kim a ngaelpas tang, a psang
tang va o nharok akor va muta pat nngia, te
muta ngae he muta tu kmo tgoluk akor kat
o nop?"

Va ngat koripang te, "O-o nove!"

[36] To thera reng ngar te, "Yu! Vanangko
tete ko kle khavaeng nguk vat te, enangthe
kakro ngaelpas ngang nguk va kakro vas-
ngeik ngang nguk va mguak lol he. Va
enangthe nop o mus ngang nguk tete va
mguak kaen mularo it ngang o mia mar
kmenenkim mar mkor muk, he muk kam
le kaenkim akor. [37] Mguak kaenkim o mus
enang tok, ekam ko E Nut karo rhek ketasuo
mar kmel mit ormok ko o propet ngat
ittiegom mar mang dok te, 'En nera ker
kol vgum a kapnes ka mten to o ngauruvik
ngma kol enang tok kat.' Va kua havaeng
nguk te, E Nut karo rhek ruk endri ngak
kael mit orom dok arhe he vur kat ngar kam
ngae kpis ko tok msim he."

[38] Ta re tok, to kalngunes ngat her kori-
pang te, "Ngoldaip vokom na, alo mus alo
ri he."

To thera havae te, "Tis ko he!"

E Yesus Ta Ngarkie Kuon Kim Ke Vul To E Olip

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

[39] Ngat kaemik knop, to e Yesus tkottek
he kngae ka grap ngoguon kia vul to e
Olip kmikkiem ko nma grap kngae ko tok.
Va kalngunes ngat kaikkiem kat. [40] Ngta
grap to pis kuon, to e Yesus ta reng ngar
te, "Mguak ngarkie mang nguk mruo, muk
kam lo mrua ngam muk mruo ekam o
kerkeknen ruk ngam kaegom muk." [41] Tre
tok, to tgi vur kaol kparem mar ko tok, to
ktubulkek he kngarkie ngang E Nut kam re
te, [42] "Yoko dok gi, Titou-o, ngia svil va ngia
pet la vut to enda orom kua yor to tre kam
kol dok vanie. Vanangko ngior kam kokol
ekmok e, ngiak kle va kaikkiem ila svil mruo
ge." [[43-44] A vnek to endo ta kol he tsia vavle
vgum, he ekam tok, tho gi kaenenker he
ksovet kam ngarkie kngae. Ta ngarkie tok
kngae, va karo prongyek ngta lul klik hak
ekam ogu mmie enang a gidiel. Kam ngae,
to a engyel langto tottek kuon ma volkha he
kpis ko kim he kaenserpagam.]

[45] Tngarkie knop, to khop kngae kmeknik
ngok kim kalngunes he kvokom mar ko a
ngonit ta vurvrum mar vgum nga mam-
rung to mang en mruo ko ta ngormar.
[46] Tvokom mar tok, to ta votgem mar he
ka mnganang ngar te, "Kman ko mut kon-
nit? Mu hohop he kngarkie mang nguk

mruo, muk kam lo mrua ngam muk ekam
o kerkeknen ruk ngam kaegom muk."

O Yuda Ngalmialaol Ngta Kapom E Yesus
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Yn 18.3-11)

47 E Yesus ta rere vop, nang endruk loktiek
hori orom alomin ngaela langto mruo to
ngma mon te, e Yudas, ta ktong a rkan
langto orom o Yuda ngalmialaol. To endo
he, e Yudas ther gia ngae lsir rkieng e Yesus
kam vrua pum ka volha kam mrung tok,
48 vanangko e Yesus ta mnganang te, "Ngola
Yudas, ya mrung dok tok kam hera mas
orom A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
kmel ko maktiegom karo imuo kman?"
49 E Yesus kalngunes ngta vokom ko ngat
re kam kpom to ngta mnganang te, "Ngola,
Ngoldaip ngrua kaus kar mar orom nguaro
mus ri?" 50 Ngata mnganang tok, va vgum
langto mnam e Yesus kalngunes ko ther gi
kait ka kom ku her gia ngam mang o pris
ruk laol ngalaip kalkayie langto va her gi
kser ka ngaela to a miktiek ka pun kpet hak.
51 Vanangko e Yesus ta hagam te, "Tis ko
he," nang ther kaehang a mhel to enda ka
ngaela to thera srim kam vat kat.
52 To e Yesus ta mnganang o pris ruk laol
va o tootmia ruk ngma toot mang E Nut
ka maksien va o Yuda ngalmialaol ruk ngat
kaol kam kpom te, "Ngola, nok pathe mut
vua kokho orom o komtok va o kier kmur-
mur mang dok kam kpom dok va enangthe
dok a mhel to kom kaenpgam o mia kam
kaum kaen ekam lRom he kaus kar mar vor?
53 Ma te mo kolkhek tgus kom gia vavle ko
pgegom muk kun mnam E Nut ka maksien
va mum her lua pat gi kam hera kpom dok
ko tok? Vanang her mu ke venloot ta arhe
kam kpom dok ko tho mi kut slok hak ko e
Seten ta nho mang orom ka tavgo."

E Pita Ta Klai Mang E Yesus
(Mt 26.57-58, 69-75; Mk 14.53-54, 66-72; Yn 18.12-18, 25-27)

54 To a rkan to endo ngta murmur mang
e Yesus he ka koleng singni mnam to ka
ktong kngorom ngok kim o pris ruk laol
ngalaip ka ngoulu to klalaut ko tok mnam E
Nut ka maksien, nang e Pita tgi vrua pepem
mar kngae orom e Yesus. 55 Ngata pis kvaik
kun kuo mnam o pris ruk laol ngalaip ka
ngoulu, nang e Pita ther pis knaek mang
ngar ngok mnam E Nut ka maksien to endo
ka mhe to ha ku mnok ko ma gi vle he gia vle
klangtar orom oguon ma ngoulu. Va o mia
ruk ko tok ngat giem a paei kun pgegom a
mhe to endo, va e Pita tkorsang ko kim mar
kat. 56 Ta vle ko tok, to a vlom to nam kaeha
ko tok tvokom ko tkorsang ko kim a paei ka
mmok to sim ktua kellu mnam kam mnor,
to le kreng klenar te, "Ai, a mhel to enda,
nam kaikkiem e Yesus kat."
57 Vanangko e Pita ta klai mang te,
"Kolkheng, kua havaeng yin te, klua mnor
mang a mhel to endo e."
58 To ngta vrua vle nong ke laut to a
ngokol langto kat ta kta nho vokom e Pita to
kreng te, "Mare, yinda kalkayie langto yin
arhe!"
Va e Pita ta kta klai kat te, "O-o dok
nove."
59 To ka vle ko a loot tvur hok he, to
a ngokol langto ta kta reng klenar te, "O
lmien hak he, kalkayie langto en arhe ko en
nkong ko mGalili kat."
60 Va e Pita ta kta klai kat te, "O-o, klua
mnor mang ilaro rhek ruk e." E Pit ta rere
vop, va vgum a ngaining ko ther kaeti. 61 To
e Yesus thortgi he kalo keik ngint kaem
e Pita, yek e Pita thera pat mang e Yesus
karo rhek ruk tmur ktar khavaeng ormar te,
"Ktar mang ko a ngaining kmeti ngkir mo
kao ngira klai mang dok ngkorlotge." 62 E
Pita ta pat mang o rhek ruk endruk to her
kottek mnam E Nut ka maksien to endo to
kngae kpolger karo reti klik.

Ngata Klel Orom E Yesus
(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

63-64 Va o Yuda ruk ngma toot mang e
Yesus ngat kaelha kam klel orom he ka
kleng kalo keik kam tokim min, en kam lua
nho to khim singni malpgem to khavaeng
te, "Yindo a propet, yin he, mon edim
mnam mor tim yin!" 65 Ngat eharom tok
ngang, to le ho ksisieng kat orom ngaro
rhek akuruk kat.

Ngata Srim E Yesus Ko Kim O Yuda Ngar Ke Murgun To Ngma Vongnek Kim O Rhek
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Yn 18.19-24)

66 Ngta vle kar e Yesus tok kam ngae, to
tie marot ngta srim ko pum o Yuda Ngar
Ke Murgun to ngma vongnek kim o rhek,
endruk o Yuda ngalmialaol, va o pris ruk
laol va o pattermia kmo pos ko ngta kaum
kun mnam ngarta rek mruo kam vongnek
kim e Yesus karo rhek. 67 To ngat hera

havaeng te, "Enangthe lmien te, Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen to yin, va yin he,
havaeng ngor lsir tok."
Va e Yesus tkoripang ngar te, "Enangthe
ngua re khavaeng nguk tok, va mguer lua
serppak mang kuaro rhek e. 68 Va enangthe
kopa mnganang nguk tok kat, va mup lua
svil kmoripang dok lsir kat e. 69 Vanangko
kmelha tete kngae ngnik ngnik A Mhel
To Nkong Man Ma Volkha nera korsang
ko mnam E Nut To A Ho Ngaurar Hak ka
miktiek."
70 E Yesus ta re tok, yek ngat her le ka
mnganang te, "Te ma te, ekam tok E Nut
Khal to yin?"
Va e Yesus tkoripang ngar te, "Muk mruo
mut her ngae rkieng dok he, orom a re to
endo."
71 Ngata ngnek tok, to kmo havaeng ngar
te, "Ngrua lo kta khanang ngor kam lol o
rhek akor kat e, ko ther mur vat en mruo
tok he, kmel en mruo ma kernonhommok
orom karo mur rhek ruk endruk."

23

Ngata Srim E Yesus Ko Kim E Pailet
(Mt 27.1-2; Mk 15.1-5; Yn 18.28-38)

1 Ngta nop orom ko kim o Yuda Ngar Ke
Murgun to orom ngalmialaol, to mar tgus
ngta hohop ku to kottek kun mnam E Nut
ka maksien to endo he ka ktong e Yesus
kam ngae ka srim ko kim e Pailet vat, endo
lRom ngat el kam nho mang lYudea. 2 Ngta
pis orom ko tok, to ngat her kaelha kam
ppiak he ka krong orom o rhek te, "Mor
mruo ruk lYuda ngota vokom te, a mhel to
enda nam kaenpgam o mia kam kering muk
lRom mula serppak ko nma rere kim mula
pos to mula taven tmur el, endo kam ngam
o takis ngang lRom. Va en nam mrua vat
en mruo te, en Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen arhe, endo mor o Yuda ngua taven
msim."
3 E Pailet ta ngnek tok, to hera mnganang
e Yesus te, "Ngola, O Yuda Nga Taven msim
to yin arhe?"
Va e Yesus tkoripang te, "Yin mruo yi her
ngae rkieng dok he, orom a re to endo!"
4 E Pailet ta mnganang knop, to ta kaum
o pris ruk laol va a mumu to ko tok to hera
reng ngar te, "O rhek ruk ko ngannik vgum
ngta khenam te, klo kais kam mon en orom
a kerkeknen tang e."
5 Vanangko ngat kaenker he kreng te,
"Nove, lmien te, nam kaenpgam o mia
mo mYudea tgus kam rere kim lRom mula
serppak ko nma patter mar tok. Vokom na,
telha mGalili he, he kngae kam ngae kais
moti."

Ngta Srim E Yesus Ko Pum E Herot Kalo Keik

6 E Pailet ta ngan ko ngta mon a rengmat
to e Galili to thera mnganang ngar te, "Te
a mhel to enda nkong mGalili?" 7 Tkol a re
mang tok, to ta mnor te, e Herot ka serppak
ta komor a mhel to endo. To thera meng e
Yesus ngok maktiegom e Herot, ko e Herot,
en tgi vrong kvavle ko mYerusalem kun
mnam ke venloot to endo kat.
8 E Herot tre kvokom e Yesus, va te sei
kam sirei hak, ko nam kaelha tiok he, he
gia ngongnek mang ko en nam kaeharom
o reha ruk lserpgue va nma pat lserppak
kam mia vokom te, en kmeharom a ngaeha
tang ko a serpgar ko pum kalo keik msim.
9 To e Herot ta petpet o mngan ngang he,
vanang e Yesus tlo ktua re kmoripang ngar
e. 10 Ta vle tok, to o pris ruk laol va o
pattermia kmo pos ruk ngata sir ko rkieng
ngat le kol e Yesus ka ngaekam kam mo
turang ngar pum e Yesus kam ho gia sovet
kam petpet o resik malpgem vat kam mon
orom karo kerkeknen. 11 Kam ngae, to e
Herot kar karo mia ruk ngma kar va tomten
ngat kaelha kam klel orom e Yesus, he ho
ksisieng hak kam pasrengem orom o taven
nga yet langto orom karo vu kraen. Ngat
pasrengem knop, to ngat her kat kaekon
kam kta srim ngok pum e Pailet kalo keik
tok kat. 12 (Vanangko tesgun e Pailet kre
Herot ngin mo kael imuo mo kmin tiok kam
ngae kais mnam a kolkha to endo, yek ngint
le kmokpom.)

Ngta Monik Kim A Yor Ngang E Yesus
(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Yn 18.39-19.16)

13 To e Pailet ta kta kaum o Yuda ngalmi-
alaol va o pris ruk laol va a mumu alau-
tar kat 14 he kreng ngar te, "Mut kol a
mhel to enda he kpis orom mo kmok he
khavae mang te, 'Tkaenpgam o mia kam
rere kim mor lRom ngua serppak', va dok
ko her vongnek kim nanga he, mo pum
mularo kerok mruo va ko vokom te, mularo
rhek ruk muta krong en ormar ngat lo
vua sir e, he ngat lo is kam mon en orom
a kerkeknen tang kat e. 15 Va si e Herot

kat te gnua vokom enang tok kat, he tkat
kaekon ngte kim mor ko tlo pis mang ka
keknen ngang to kmiser a kapnes to kmim
kngam a yoror kat e, he enda kim mor
kat he. 16 Nangko si enang tok, ngor gi
kaen a re na, mar kam kirmekon a khap
mnam, to ngor sim kaikkiem mor lRom
ngua keknen mruo, endo kam hong a mhel
tang kun ma hengor ko ngot kaenpasiker ko
tok. Nguak kaikkiem a keknen to enda, he
khong e Yesus kmeng, en kam hera ngae."
[17 Vanang e Pailet tel ka papat to kam hong
e Yesus tok, kmikkiem ko mnam a pnes to
endo tgus ko o Yuda ngam kaem, lYuda
ngalaip to lRom nam kaikkiem a keknen to
kam hong a mhel tang kun mnam a hengor
ngok kmar, endo lYuda mruo ngam mrua
re mang.]

18 Va ekam ko e Herot ta havae mang kam
hong e Yesus tok, o mia tgus ngta mo turang
ngar kam rere klik kam re te, "O-o, ngiak
hong e Barabas ngte kmor, nang en ngiak
kaim kngam a yoror." 19 Ngat mon e Barabas
ko en a mhel langto lRom ngat el kun ma
hengor ekam ko tkaoppom o rhek mnam
o mia kmus kar lRom ko mnam a rengmat
to endo va ko tim a mhel langto kngam a
yoror.

20 To e Pailet tkat kaegom kmaur kim a
mumu ko en ta svil kam hong e Yesus.
21 Vanangko ngat le ho gia sovet kam ho gia
rere klik kmoikie kam re te, "Ngiak krong
orom o ot kvat engnang a ho! Ngiak krong
orom o ot kvat engnang a ho!"

22 To e Pailet tkat kaegom ngkorlotge kam
reng ngar te, "Nguak kaim kman? Muk
mruo mgua havae mang ani kerkeknen
msim ko teharom to kmiser a kapnes to
kmim kngam a yoror, ko dok klo pis mang
a kerkeknen tang to teharom to tkaiser tok
e. Nangko si enang tok, ngor gi kaen a re
na, ngar kam kirmekon a khap mnam, to
ngua kaikkiem ngua keknen he khong, en
kam hera ngae."

23 Vanangko ngat kle ho gi kael a halum
kam ho gi kaenker ngang, kam re lserppak
te, en kam krong orom o ot kvat engnang
a ho. Ngat sovet kam vui tok, he ho gia
kir kim e Pailet he. 24 Enang tok, e Pailet
thera tting kam srim nga papat to endo he
le kmonik kim a yor ngang e Yesus. 25 To
e Pailet tkaen a re kam hong e Barabas,
endo o Yuda ngat kaenker en kam hong.
Ngat hong e Barabas knop, vanang kle kael
e Yesus maktiegom a rkan to mkor lRom,
mar kmim kngam a yoror kmikkiem o Yuda
nga svil to tok.

Ngta Krong E Yesus Orom O Ot Kvat Engnang A Ho

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Yn 19.17-27)

26 Kam ngae, to a rkan to endo ngta ktong
e Yesus kngorom ekam a ngaelaut. Ngta
ngae to kting kim a mhel langto ka mu-
nik e Saimon to nkong mSairini ko tottek
ko ma lootpgeik he kaeknik ngok mrek.
Va endruk ngma kar va tomten ngat kael
singni mnam to ktolpum orom e Yesus ka
ho to kmoreker kuon, en kam knaek ekam
e Yesus orom. 27 Ngta ngorom tok, va a
mumu alautar ta knaek ekam kar lraip ruk
ngta him ngaro singni he kaelha kaee mang
kaikkiem. 28 To e Yesus thortgi ka nho knaek
mang ngar to kreng ngar te, "Muk lraip
ruk mYerusalem mu or kam kat kaee mang
dok e. Mguak kle va mur kaee mang nguk
mruo va mules ha, 29 ekam ko a kolkha to a
kernonhor nera pis kim muk he o mia ngara
re mang nguk te, 'Lraip ruk ngat gia mait,
kar endruk ngat lua llues vop va endruk
ngat lo mmeng ngles vop, ngata lgekol ko
nera mrer ngang ngar kam ngorpok petgim
a rengmat to enda.' 30 Ko mnam a kolkha to
endo msim a propet karo rhek ngar kael mit
ormuk te,

> 'O mia ngara kukueng o vlik te,
> "Mguak kuviet kuon mang ngor he,
> he kaeguyang ngor.' "

31 Ii, a kolkha to enda nera vle enang tok
arhe ngang nguk, ko enangthe lRom ngata
sovet mang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen kam rum kim, gi enang ko mut her
mrua vokom tete ta, va ta khenam kat te,
koknaik ngar le kta sovet mang nguk ruk o
gi vrong Yuda mo mYerusalem tok kat kam
ho mi ktua rum kim muk kat. Ii, gi enang 'O
mia ngata sovet mang kam rum kim A Ho
To A Katlar* tete, va ta khenam kat te, ngar
le ksovet mang o gi vrong hi ruk ngata vui
kat kam ho mi ktua rum kim mar tok kat.' "

* 23:31: A munik to te, "A Ho To A Katlar", o Yuda ngma mon Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom. Isikiel 20.47

32 Va alo ngauruvik aloruk kat ngta ktong
ngin kngorom min ekam a ngaelaut kam
ngae kaim min kat. 33 To ngta ngorom kngae
kpis ko mnam a mhe to ngma mon te, "A
Mhel Ka Lpek Ka Kolhi." To mnam a mhe
to endo, ngat hera kaum e Yesus kar alo
ngauruvik kam kaum ka krong ngar orom
o ot kvat mar engnang o hi. Ko ngta srim a
ngauruvik langto ko vanam e Yesus ka mik-
tiek va langto ko vanam ka ksienga. 34 Ngta
krong ngar engnang o hi knop, to e Yesus
ta re te, "Titou ngia kol nga kerkeknen to
enda patgiang ngaiting, ekam ko ngat lua
mnor mang te, a ni ngaeha to msim ngat
kaeharom e." Ta re tok, to endruk ngma
kar va tomten ngata khanier† kam kir mo
kmar kam mnor te, edim mnam mar nera
kol langto langto mnam e Yesus karo it.
35 Nang o mia ngat her gia sir ko tok
he keketar, va o Yuda ngalmialaol ngta
kinknim ngakro vorngap kim he ka klel
orom te, "Nma sulgim o mia akuruk,
vanang tete enangthe lmien te, En Mruo
Msim To E Nut Tmur Re Pum, Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen va en he, na mrua
khenam tok mo kmor he mrua sulgim en
mruo tete."
36-38 Va kuo malpgem ko engnang a ho
ngat el o rhek ruk ngta mon en ormar te:

"O YUDA NGA TAVEN TA
ARHE."

To endruk ngma kar va tomten ngat pis ko
pum ka ho kam klel orom kat kam reng te,
"Enangthe lmien mang in te, o Yuda nga
taven to yin, va yin he, mur sulgim yin
mruo." Va ngta klel orom enangthe en a mi
taven langto msim ko ngat kauyang orom a
ho ka ye to tngae gia gruk ko ngat re kmen
ngang en kmiviem.
39 To tang mnam alo ngauruvik ruk nginta
valval ko rkieng e Yesus, ta petpet o rhek
ngang kam klel orom kat te, "Ngola, ima
havae te, her yindo arhe Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen ngola? Va yin he, pupam
mor tgus he sulgim mor."
40-41 Vanangko kaela ta kner te, "Or tok, yi
lua gorang a kapnes to ketasuo E Nut mruo
ner kaen ngang in gi? Ko mor tgus ri ngot
kol a kapnes to enda he re kam yor he, va
muo lmien mang nguo ko mot kais kam kol
a kapnes to enda, vanang en tlo eharom a
kerkeknen tang to kmiser a kapnes to enda
e."
42 To thera reng e Yesus te, "O-Yesus,
koknaik ko ila tavgo na komor o mia tgus,
va ngiak pat mang dok."
43 Va e Yesus tkoripang te, "Kua havaeng
yin lmien te, her gi tete ta yin ngira korsang
kar dok kuon ma Loot To La Vu Yar Hak."

E Yesus Ka Ngaung Ta Mtiet
(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Yn 19.28-30)

44 Pkolkha vop, va vgum a slommok ko
ther gi pis pgeik komor a volkha va a mmie
tgus kngae kais mavlemas 45-46 ko a kolkha
tlo kta nan kat e. Tgi slok ngatngae. A
kolkha ta slok vop, to e Yesus ta kael ka
ktui klik kam re kuon mail te, "Titou, ngiak
vaeng kua nunu ngok kmin ko ko kael ko
maktiegom in." Tre gia re tok knop, to ka
ngaung thera mtiet he. Tyor tok, va vgum
a yet to ta kaeltoot mang E Nut ka maksien
ke rek Ka Taban To A Ho Totur Hak ko ther
gi kommenik kam ngam ko vgum kalo gu
tgus kmel kalo kae alomin.
47 To lRom nga ngaomevek ka rkan langto
kalaip tvokom ko e Yesus tyor tok, to
khover E Nut ka munik kam re te, "O lmien
hak he, a mhel to enda, en a mhel langto tlo
vur eharom a kerkeknen tang hak." 48 To o
mia tgus ruk ngta gun he ksor kim ko o mia
ngta ngam o leep kuon mang ko pum ngaro
kerok tok, ngta him ngaro singni to her
kaekeknik kun mnam a rengmat. 49 Vanang
endruk ngat smia mnor mang e Yesus ngat
her gia sisir ko vur malhagenmok mang kar
lraip ruk ngat ottek mGalili he kaikkiem.
Ngta sisir ko tok he kvokom mar pum.

Ngat El E Yesus Ka Mnes Kun Mnam A Kre Ka Nho
(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Yn 19.38-42)

50-51 Ngat vokong ko e Yesus tyor tok, to a
mhel langto nkong mAramatea ko mYudea
ta vle. Ka munik e Yosep. En a mhel a yar
ko en nam sim kut kaikkiem E Nut karo pos
he nma paneng Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen kam pis he ka tavgo kam komor o
mia tgus. Nam kaeha kar o Yuda Ngar Ke
Murgun to ngma vongnek kim o rhek kat.
Vanangko en tlo tting mang nga papat to

† 23:34: O mia ngma khanier orom a tonggai to orom o kases ruk ngaro mnok ngta vle kuo mang ngar. Ngma khikher to enangthe a kases to mkor a mhel langto npa prik ngogu mnok to nga hera mnor te en arhe ta kir kim klenar.

kmim e Yesus kngam a yoror e. [52] E Yosep
ta ngae ngok kim e Pailet he ka mnganang
mang e Yesus ka mnes en kam kol he kael.
[53] E Pailet ta tting orom, to e Yosep thera
ngae kpis kharpeet e Yesus ka mnes kuo va
ho to kokomor orom a yet. To thera kokol
kngorom to kael kun mnam a kre ka nho to
ngat gi gnua hong he lo el a mhel ka mnes
tang kun mnam vop. [54] Tel ka mnes knop,
nangko ma kolkha to endo ko tel ka mnes ta
vle te, o Yuda nga kolkha to kmelel mo kim
o tgoluk kam paneng a Sabat ko ketasuo en
kam vuut.
[55] E Yosep tel ka mnes ko tok, va lraip
ruk ngat ottek mGalili he kaikkiem e Yesus,
ngat kaikkiem e Yosep he kvokom e Yesus
ka nnak va ngat sim ktua keketar e Yosep
pum ko tel ka mnes ko tok. [56] Ngta vokom
tok, to her kaekeknik ngok mrek ngok
mYerusalem he kpis kaelha kam mat o ku
kam pungnim e Yesus ka mnes orom mar,
vanangko a Sabat ther pis kmar he, to ngat
her lo kat kaeha kat e. Ngat gia vavle kam
paal ma Sabat kmikkiem ngaro pos enang
tok.

24

E Nut Thover E Yesus Petgim Ka Nnak
(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Yn 20.1-10)

[1] To hop enang ngmo ma Sande, lraip ruk
endruk ngat hop halki tie mo kao he klol o
ku ruk ngat her momrot he, to hera ngae
ngok pe Yesus ka nnak kam pungnim ka
vok orom mar. [2] Ngat re kpis va vokom a
kre to klaut, endo ngat elegot kim e Yesus
ka nnak ka gu orom ko tollok he kvulhi
he ka vle petgim a nho he. [3] To ngat pis
kvavaik ogun ma nho, vanangko a nho ka
gi kolhi ko Ngoldaip to e Yesus ka mnes
tlo vle kun kat e. [4] To ngat mrua sor mo
kmar kngae va vgum alo ngokol alomin ko
ngint gi pis ko pgegom mar orom nginalo
yet ruk nginta nan hak ko ngint ngae gia
vle enang a koot ko nma gurmik he kvaller
a volkha. [5] Lraip ruk endruk ngat vokom
min tok, to ngat ngae ho mi kut gor hak
to kulmar ku penharom min, vanangko alo
mhel ri nginta reng ngar te, “Kman ko muta
riring endo tgia ktal mo mnam a mhe to
mkor o yoror. [6] En nong mo e, ko ther hop
petgim ka nnak he, kmikkiem karo rhek ruk
tmur ktar kpavap ngang nguk orom mar
mnam o kolkhek ruk muta vle ko mGalili.
He mut lua pat mang karo rhek ruk endruk
gi? [7] Ko ta ktar kpavap mang en mruo orom
karo rhek ruk endri te, ‘A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha o mia ngak kael maktiegom
endruk ngam kaeharom o kerkeknen, mar
kam krong orom o ot kvat engnang a ho,
vanangko kopekam o kolkhek ruk korlotge
ko ngat el he, nak hop petgim ka nnak.’ ”
[8] Ngint re tok, to ngat hera pat mang karo
rhek ruk endruk.
[9] To ngat kaekeknik kngae to kpis
khavaeng o aposel ruk loktiek hori orom
atgiang kar nglenar akuruk kat mang o
tgoluk ruk ngat pis kim mar. [10] Ii, lraip ruk
e Maria to nkong mMagdala, e Yoana, va e
Maria to e Yesus knan va ngarlenar akuruk
kat, her mar ruk arhe ngata havaeng o
aposel mang o tgoluk ruk endruk. [11] O
aposel ngta ngan ngaro rhek ruk tok,
vanangko ngat lo kor mnam mar mang
lraip ruk endruk ngaro rhek e, ekam ko
ngata pat re te, ngaro rhek ngat kaeti lveve.
[[12] Ngta pat tok, vanangko e Pita, ta le gia
hop he ksap ngok pe Yesus ka nnak. Tpis he
keep kam vaik ogun, va her gi vokong o it
ngo vgondik ruk ngat kokomor e Yesus ka
mnes orom mar ko tgi vavaom mar he ngta
kru mar tuk ko tok. To ther kaeknik kngae
he kaelha kam moruo kun mnam en mruo
te, “Ai, o tgoluk ri ngat ngae vle nngia ti
e?”]

E Yesus Klo Kaloyie Ngint Vokom Kam Mnor Mang Kopekam Ko Thop Petgim Ka Nnak
(Mk 16.12-13)

[13] Gi mnam a kolkha to kat gi, e Yesus klo
kaloyie aloruk ngint kaikkiem a ngaelaut
kam ngae mEmeus ko tvur vle malhagen-
mok mang e Yerusalem.* [14] Ngint kaikkiem
a ngaelaut va kaelha kmo rere kar min
mang o tgoluk ruk endruk ngat papagis he.
[15] Nginta hivuo kam mo rere kar min mang
o tgoluk ruk endruk tok, to e Yesus mruo
ther gi pis he ka knaek ekmin, [16] vanangko
nginta kerruong ko E Nut tngam slommok
pum nginalo keik.
[17] To tpe gia mnganang ngin te, “He met
vua mo rere kar mae mang anito mo ekam
a ngaelaut?”

* 24:13: A re to te, “malhagenmok” ta rere mang o kilomita ruk loktiek hori orom atgiang msim.

Nginta ngan a mngan to tok, to ngint
her gia sir, to hera him nginalo ktiek. [18] To
langto mnam min, endo ka munik e Kliopas
ta mnganang te, “Nok pathe yin atgiang
to a gi gunmhel mo mYerusalem ko yi lua
mnor mang o tgoluk ruk ngat papagis kun
mnam o kolkhek ruk endri?”

[19] Va ther koripang ngin te, “Oni tgoluk
ruk?”

Va ngint koripang te, “He o tgoluk
ruk ngat papagis kim e Yesus to nkong
mNasaret. Ko en a propet to E Nut ta
ngatkal mang kam khenam ka serppak
vgum karo vu reha va karo vu rhek ruk
lserpgue. He o mia ngma ngatkal mang
ngar gi enang tok kat. [20] Vanangko o pris
ruk laol va o Yuda Ngar Ke Murgun to orom
ngalmialaol, endruk ngma vongnek kim o
rhek, ngat kle va kael ko maktiegom lRom
to mar ngat her el, ngar kmim kngam a
yoror. He ekam tok, ngata krong orom o
ot kvat engnang a ho. [21] Va mor vat, mor
ruk ngot kor mnam mor mang en, ngot le
ka nho mkor te, her en to tpis kam sulgim
mor lIsrael he khong ngor petgim nguaro
imuo arhe. Vanangko tete, tlua nho tok e,
ko ther yor he, he kmanker ko o kolkhek
ruk korlotge ngat nop ko ngat her el he.
[22-23] Vanang molenar ruk lraip ngat hop halki
ngok pum ka nnak he kpis kreimsor ngang
ngor kam havaeng ngor te, ngat lo pis mang
ka mnes ko e. Va kat, ngat kta havaeng ngor
te, E Nut tpis kim mar orom kalo engyel
ko ngint havaeng ngar mang te, tkat ktal
kat he. [24] To ngorlenar akuruk vat, ngta
kle kngae ngok pum ka nnak kat, ngat pis
gi kta vokom enang tok ge, ko lraip ngat
havae mang tok, nang en mruo msim ngat
lo vokom e.”

[25] Alo mhel ri nginta havaeng e Yesus
mang o tgoluk ruk tok, to e Yesus ta
havaeng ngin te, “Nngia ormae, nok melalo
lpek nginta tok, ko mem vua hus kmor
mnam mae mang o rhek ruk mkor o propet
ko ngta ktar kpavap ormar te, [26] Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen nak lol o vnek
ruk endruk ktar na, to endo yek, en tkais
kam le ktuur mnam E Nut ka tavgo.” [27] Ta
re tok, to tkaelha kam halger E Nut karo
rhek tgus ruk ngat ittiegom mar kam ktar
kpavap mang en mruo. Ii, tkaelha orom e
Moses karo rhek kam ngae krum mar orom
o propet tgus ngartaro rhek kat kam halger
mar mang en mruo tok.

[28] Thalger E Nut karo rhek ngang ngin
kam ngae ekam a ngaelaut to ngta konner
a rengmat to e Emeus va e Yesus tre kam
lapsa kam ngae vop [29] vanang ngint kaur
kim lserppak te, “O, ta re kam slok he, he
ngia kaikkiem muo he ka vle mo kmuo na.”
To ta ngan vgum min to her kaikkiem min.

[30] Ngat pis korsang ko vanam a psen kam
her kaemik, to thera kol a ngaemik, he
kanprim E Nut mang, to kommen to re
kmis kim min [31] va vgum e Yesus ko E Nut
thera pet a slommok petgim nginalo keik,
to ngint hera vokom kam mnor yek. Nginta
mnor mang tok, to ther gi loloong ko pum
nginalo keik. [32] To ngint hera mo havaeng
ngin mruo te, “Lmien hak he, a mhel to
enda thalger E Nut karo rhek ngang nguo
ko ekam a ngaelaut, va karo rhek ngat ho
mi kut heter mualo ngaung hak.”

[33] To nginta hop to le kat kaeknik ngok
mYerusalem ngatngae. Nginta ngae kpis
mang o aposel ruk loktiek hori orom at-
giang kar ngarlenar akuruk ko ngta kaum
ko kmar. [34] To ngata havaeng ngin te,
“Ho mi kut lmien hak he te, Ngoldaip tmi
hop petgim ka nnak he, he tmur khenam
ngang e Saimon.” [35] Ngat havae tok, to
ngint kaelha kam havaeng ngar kat mang
ko ngint kaikkiem a ngaelaut to kam ngae
mEmeus he o tgoluk ruk endruk ngta pis
kmin ko tok. Va nginta havaeng ngar mang
ko nginta vokom e Yesus kam mnor mang
ko tkommen a ngaemik kat.

E Yesus Ta Mrua Khenam Ngang Kalngunes
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Yn 20.19-23; O Reha 1.6-8)

[36] E Yesus kalngunes ngata hivuo kam
rere kngae mang en tok, va vgum e Yesus ko
ther gi mur kat khenam kam her gi pis sir
kar mar. Tpis enang tok, to kaenpaeim mar
te, “Vae, mu sim vle orom a vrek longeik
na.”

[37] Ngata vokom tok, va ngaro pkor ngat
ngae ho mi kut rres tgus va ngat ngae sei
kam gor ko ngta pat re te ngata vokom a
ngomiem tang. [38] To ta kner mar te, “Mguak
or kam kta lopumtang pmok va kgorang
dok e, [39] ko a ngomiem nop ka mi mit kar
karo sogi ngang msim e. Va dok ko muta
vokom dok mut mia vokom kua mi mit kar

kuakro sogi msim, ngola? He mu aol ehang
kualo ktiek va kua lo nhar na, muk kam
vokom o ot ngaro ngaekmol kam mia mnor
te, her dok msim ta arhe."
40 Ta re tok knop, to hera khenam kalo
ktiek va kalo nhar ngang ngar. 41 Vanangko
mar ngat lo kael ngaro pat lserppak kmor
mnam mar mang en vop, ekam ko ngate sei
kam mrua sor kmar va ko a sirei ta ngorom
mar kat. Va ekam ko ngata lopumtang pum
vop, e Yesus ta mnganang ngar te, "Yu! He
mut lo el o ol akor kmemik ge?" 42 To ngat
her kaen a slang to ngat silat ngang 43 to
thera kol to her gi kaem ko pum ngakro
kerok.
44 Tkaemik knop, to hera rere kar mar
kam havaeng ngar te, "Tiok ko koma vle kar
muk vop ko her havaeng nguk tesgun he te:
O rhek ruk kun mnam E Moses karo pos va
O Propet Ngaro Rhek va O Knituk kat ngak
kaottam he kael mit ormok arhe."
45 Thavaeng ngar tok, to le kpet a
slommok pum ngaro kerok mar kam mmok
mang E Nut karo propet ngaro rhek. 46 Tpet
a slommok orom karo rhek ri ko thavaeng
ngar te, "O rhek ri arhe ngat ittiegom mar
kun mnam E Nut karo rhek te: Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen nak lol o vnek he
khop petgim ka nnak kopekam o kolkhek
ruk korlotge.
47 He ekam tok, kalngunes ngak kaelha
mo mYerusalem kam polger o rhek orom
e Yesus ka munik kam havaeng o mia te,
'mguak kaitgung mularo kerkeknen he E
Nut nera lol mar patgiang ngaiting.'
48 Ii, mguak kaelha kam ngae kpolger o
rhek tok ko her muk ri arhe mut mi vokong
dok ko o rhek ruk endri ngat el mit ormok
ko pum mularo kerok mruo. 49 He ekam tok,
ngora meng E Nunu A Totur ngte kmuk,
ekam ko E Titou mruo tel ka tnangal mang,
En kam meng tok. Vanang mgua gia vle mo
mnam a rengmat ta na, kais ko en nak pis
he kaenserpagam muk orom ka serppak to
nera komor muk."

E Yesus Ta Grap Ngpalmai Ngoguon Ma Volkha

(Mk 16.19-20; O Reha 1.9-11)

50 Ngata vle ko tok, to e Yesus thera ktong
ngar ngok petgim e Yerusalem he vrua
ngae kpis ko rkieng a rengmat to e Betani.
Ko tok, thera hover kalo ktiek malpgem
mar to hera ngamyammok mang ngar. 51 Ta
hivuo kam ngamyammok mang ngar tok,
to ther gia polok petgim mar kam grap
ngpalmai ngoguon ma volkha. 52 Ta ngae
tok, nang ngat her gia vle ko he ktotu
pum. Ngata totu pum knop, to ngat her
kaekeknik ngok mYerusalem orom a sirei to
alautar. 53 To ko tok ngat her gia vle kun
mnam E Nut ka maksien kam vle her gia
kanprim mekam mekam ko he.

E Yoanes
Ka Knovvur To Tittiegom Mang E Yesus

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang A Knovvur To E Yoanes Tittiegom

A knovvur ta, e Yesus kalkayie to e Yoanes tittiegom. E Yoanes ka knovvur ta, tlua vle enang e Matyu va e Mak va e Luk ngartaro knovvur ruk ngat ittiegom mar ko ngat vrua maenang e. Nove. E Yoanes ka knovvur te ktua vle ge. Vanangko lmien te, e Yoanes karo rhek ngta mien gi enang e Matyu, e Mak va e Luk ngaro rhek kat. Ii, e Yoanes ka knovvur te ktua vle ge, ekam ko e Yoanes tittiek mang o ngothoi kavurgem ruk e Matyu va e Mak va e Luk ngat lo ittiek mang ngar. He enang tok, e Yoanes ka knovvur te vrua vle yok ge. E Yoanes tmur havae te, en tmi kut ittiegom ka knovvur ta, he nang o mia kmor mnam mar mang e Yesus te, her en E Nut Khal Msim, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. He ekam ko ngat kor mnam mar mang ka munik tok he kmokpom kar, ngara kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik.

Ngota vokom e Yesus karo rhek ruk mang en mruo te, en arhe endo nam kaen a ktalhok ngang o mia, va her endo nera hover o yoror, va her endo ta vle enang a ye to tis kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang o mia, va her endo ta vle enang o ol ruk o bret, he o mia kam ktal vgum, va her endo a mmok ka pun, va her endo ta vle enang ke ho to a vaen, he o mia kam par mnam, va her endo ta vle enang a toot kmo sipsip kat.

Endo Ngat Kilegem Te, E Nut Ka Re, En Tmur Ellik Orom Enang A Mhel, He Kael Ka Ngorsang Mo Pgeik Kmor

1 Tesgun ko a mmie tlo pal vop, va Endo
ngat kilegem te, E Nut Ka Re ta ktar vle he.
En nma vle ko kim E Nut mruo, va En tho
mi kut kaenang E Nut msim hak. 2 Ii, her a
papat to arhe te, tesgun ko a mmie tlo pal
vop, va Endo ngat kilegem te, E Nut Ka Re,
tkut vle ko kim E Nut.
3 He enang tok, Endo ngat kilegem te, E
Nut Ka Re tkaum kar E Nut kam kueng o
tgoluk tgus, nang nong a tomhel tang hak
to tpal, ko en tlo kueng e. Nop hak! Ko o
tgoluk tgus ruk ngat pal, Endo ngat kilegem
te, E Nut Ka Re tkaum kar E Nut kam kueng
ngar tgus. 4 Ii, va a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik tottek ekam
Endo kat. Va a ktalhok to endo ta vle kat te,
her a mmok ka pun msim to kam valler o
mia tgus arhe. 5 Ii, a mmok ka pun to en, ta
valler a slommok va a slommok tho lo kais
hak kam kir kim e. Ii, Endo ngat kilegem te,
E Nut Ka Re thera vle te, a mmok ka pun tok
arhe! [Va o slomkor ngam lua mmok mang
kam mnorvek e.”]
6-7 Vanangko ktar mang ko a mmok ka
pun to endo ta pis, E Nut thera khenam
a mmok ka pun to endo ngang kalkayie
langto ka munik e Yoanes. Ta khenam
ngang e Yoanes tok, to her kle kmeng, en
kam ktar kpavap mang a mmok ka pun
to endo ngang o mia, he nang mar kmor
mnam mar mang he kmokpom kar gi vgum
en tok arhe. 8 Vanangko e Yoanes, en mruo,
ho nong a mmok ka pun to endo msim ta
mur havae mang e. Nop gi! En tgia pis
kam gi ktar kpavap mang a mmok ka pun
to endo. 9 Vanang a mi mmok ka pun msim,
endo kam valler o mia tgus, tennik ta re
kam mia pis mo mmie he.
10 Kam ngae, to E Nut Ka Re ther mi kut
pis he ka vle mo mmie, endo en mruo
tkueng. Ii, pu enang ko her en arhe tkueng
a mmie ta, vanangko o mia tgus ngat lo
vokom kam mnor mang tok e. 11 Mare, ta
mrua kaol kpis mo mnam ka mmie msim
ko tkueng, nang kakro mia mruo ruk tel
mar mnam, ngat lua ngatkal ngang en kam
vle mo kmar e. 12 Vanangko akuruk, ngta
ngatkal ngang, he kor mnam mar mang ka
munik he kmokpom kar. Va her endruk
arhe ta tting orom mar, mar kam vle te, E
Nut kles msim. 13 Enang tok, ngat lo pis te,
E Nut kles msim, ko ngat pal mnam ngakro
usiel ruk ko mrek mruo e, kmikkiem a vlom
ka papat ko ta svil kam hover ka ngausie ka
munik e. Va ngat lo pis kat te, E Nut kles
msim tok ko ngat pal kmikkiem a teit kar
a nan ngina svil kat e. Nove! Ngat kle va
ka vle te, mar E Nut kles msim gi ekam ko
ngat mi pal mnam E Nut kta ngausie msim
kmikkiem ka mur svil mruo ha.
14 Ii, Endo ngat kilegem te, E Nut Ka Re,
en tmur ellik orom enang a mhel, he kael
ka ngorsang mo pgeik kmor. Ngota vokong
he keketar karo keknen ruk lyar hak, ko en

E Nut Khal to ke tro to tottek kuo kim Kteit.
Va ngota vokom te, en a ho minar hak va en
nam ho mia ring ya mang o mia tgus kat.
15 Va e Yoanes nma havae mang en arhe.
Ko nma rere malpgem o mia kam havaeng
ngar te, "Her en arhe, endo tesgun koma
havaeng nguk mang te, 'Nera knaek ekmok.
En tsei kam laut kir kim dok ko her en
arhe ta ktar vle tesgun he, ko kim E Nut.' "
16 Va ka keknen to kam ring ya mang o
mia, tngae sei mnam en mruo va tngae vle
kia vul orom ko nma ngamyammok mang
ngor orom ka keknen to endo. He enang
tok nam sim ktua ring ya mang ngor he
kngamyammok mang ngor mekam mekam
orom ka keknen to endo. 17 Ii, E Nut ta ktar
khenam karo pos ma mmok vgum e Moses.
Vanang ka keknen to kam ring ya mang o
mia va kakro papat ruk o minar ta khenam
mar ma mmok tete, her vgum e Yesus arhe,
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. 18 Va
nong a mhel tang hak to tvur vokom E Nut
e. Gi khal to ke tro mruo, endo tsim kut vle
kaenang E Nut va tsim kut vle ko vanam,
her en tuk arhe tmur khenam E Nut ngang
ngor orom ka keknen to kam ring ya mang
o mia va orom karo papat ruk o minar.

E Yoanes Ta Klai Mang En Mruo Te, En Nong Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
(Mt 3.1-12; Mk 1.2-8; Lk 3.15-17)

19 Yu! Va e Yoanes karo mur rhek ri arhe
endruk nma havae mang e Yesus orom mar.
Ko mnam a kolkha langto o Yuda ngalmi-
alaol ko mYerusalem, ngta meng o pris kar
o Livai akuruk kam ngae smia mnganang e
Yoanes mang en mruo. Ngta pis ko kim to
ka mnganang te, "Ani mhel to yin? Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen her yindo arhe
i o nop gi?" 20 Va e Yoanes tlua tuvgom a
re kim mar e. Te smia havaeng ngar lsir
te, "Nong dok Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen e. Nop gi."
21 To ngta mnganang kat te, "Nang yin
erie gi? Yin e Elaisia?"
Va e Yoanes ta klai ngang ngar te, "Nong
dok e Elaisia kat e."
To ngata kta mnganang kat gi te, "Yin
a propet to ngta ktar kpavap mang te, ner
kaol ngte?"
Va e Yoanes ta kta klai ngang ngar te,
"Nong dok to kat e."
22 To ngata reng te, "Te sim havaeng ngor
na te, yin erie msim. Ko ngota svil kam
smia kol a re tang ko vgum yin mruo, mor
kmeknik orom he khavaeng endruk ngat
meng ngor. Ngia mrua havae miik nngia
e?"
23 Va e Yoanes ta hop ku to krere ngang
ngar orom e Aisaia karo rhek kam havaeng
ngar te,

> 'Dok a mhel to kua vle ko ma kalputmok he khavaeng o mia mang ngaro kerkeknen te, 'Muak verang a ngaelaut ekam Ngoldaip, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.' "

24 Kam ngae, to o Yuda ngalmialaol ngat
meng o Parisiau akuruk ngok kim e Yoanes.
25 Ngata pis ko kim he kta mnganang te,
"Enang ko lmien te, nong yin Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen, va nong yin e
Elaisia va nong yin a propet to e Moses ta
ktar kpavap mang te, ner kaol ngte, vanang
kman ko ima parrum o mia?"
26 Ngta mnganang tok, to e Yoanes tko-
ripang ngar te, "Dok koma parrum o mia
orom a gi ye e. Vanang kun pgegom muk, a
mhel langto ta sir ka vle va mum lua vokom
kam mnor mang hak. 27 Ii, kua re mang her
endo nera knaek ekmok arhe. Si kam hong
kalo nhar nginalo ngausie mkor va klo vu
eveep hak kam hong min e. En na mrua
ppir mang en mruo, nang dok kmis kam
hong min mkor."
28 O tgoluk tgus ruk endruk, ngata pagis
mnam a rengmat to e Betani, mnam a ye to
e Yodan ka ngaiting to ngkun kuo ko tok ko
e Yoanes nama parrum o mia.

E Yesus Tkaenang A Sipsip To A Sital To Kam Nngiar Ngang E Nut Orom

29 To hop enang ngmo, e Yoanes ta vokom
e Yesus ko tkaol ngok kim lsir, to ta re te,
"Mu vokom a mhel to na, en tkaenang A
Sipsip To A Sital To Kam Nngiar Ngang E
Nut Orom. Ko en nak yor mang o mia tgus
mo mmie ngaro kerkeknen, he ka gidiel na
lul ormar, he nang E Nut kam lol patgiang
ngaiting he kikiangae mang ngar hak. 30 A
mhel ta, her endo arhe tesgun kua havaeng
nguk mang te, 'Nera knaek ekmok. En ka
munik tsei kam laut kir kim kotang ko her
en arhe ta ktar vle tesgun he ko kim E Nut.'
31 Tesgun dok mruo klua mnor mang en te,
en Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen e.
Vanangko tete, kua ngaeha to kam parrum
o mia, endo ko kaol ngte kmeharom, ka pun

ta vle ti te, kam her mi ktua polger En ma
mmok tok arhe ngang lIsrael."
32-33 E Yoanes thavae tok, to le kta havae
orom karo mur rhek ri kat te, "Kua ngaeha
ka pun ta mmok ngang dok tete yek, ekam
ko ko her vokom E Nunu A Totur ko ta
vo ka grung kun kuon ma volkha enang a
ngaining to a giu ko tpis kar kuon malpgem.
Va dok ngua lo is kam mnor mang tok, gi
enangthe Endo tmeng dok kam parrum o
mia orom a ye, na lua ktar kpavap ngang
dok mang te, 'Ngiak vokong E Nunu A
Totur ko naka grung kun kuon he kar kuon
malpgem a mhel tang, va her en a mhel to
arhe, endo nera parrum o mia orom E Nunu
A Totur ka munik.' " 34 Ko mur vokong gi
enang tok, to her le smia mnor mang yek.
He enang tok, kua le khavaeng nguk kat te,
"A mhel to enda, her en E Nut Khal msim to
arhe."

E Yesus Kalngunes Ruk Ktarngar

35 To hop enang ngmo, ta kta vle kar klo
kaloyie aloruk, 36 va kvokong e Yesus ko
tkaol kre kotter mar, to e Yoanes ta le kta
re te, "Mu vokom a mhel to na, en tkaenang
A Sipsip To A Sital To Kam Nngiar Ngang E
Nut Orom."
37 E Yoanes klo kaloyie nginta ngan ko
ta re tok, to ngint her kaelha kmikkiem e
Yesus mnam a kolkha to endo gi. 38 To e
Yesus ta nho knaek va kvokom min ko ngint
kaikkiem, to ka mnganang ngin te, "Meta
riring erieto?"

Va mint le ka mnganang te, "Rabai, ima
vle tamrie?" (To kam hortgem a munik to
e Rabai ka pun ta vle te, "A Pattermia".)
39 Va e Yesus tgia reng ngin te, "Meak kaol
he mrua vokom."

Vanang ta vlemas he, to mint kaikkiem e
Yesus va kpis kvokong ka mhe to nama vle
mnam, to nginta vle ko kim ma vlemas to
endo.
40 Vanang langto mnam enngindukko ta
ngan e Yoanes karo rhek to kle kaikkiem e
Yesus, ka munik e Andru. E Andru e Saimon
Pita knopia. 41 To e Andru tngae klapsa kpis
mang knopia e Saimon, to kle khavaeng te,
"Ngot pis mang endo mor o Yuda ngoma
mon te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
he." (To kam hortgem a munik to te, "Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen" o Grik ngma
mon te, "e Kristus.") 42 To e Andru ta nglum
knopia ngok kim e Yesus.

To e Yesus ta vokom e Saimon to kreng
te, "Ila munik e Saimon, va iteit e Yoanes,
vanang tete kua kilegem yin te, e Sipas."
(To kam hortgem a munik to "e Sipas" ta
vle te, "A kre".)

E Yesus Tvaeng E Pilip Kre Nataniel

43-44 To hop enang ngmo, e Yesus tel ka
papat to kam ngae ngok mGalili. Ta ngae
to puknim a mhel langto ka munik e Pilip,
endo nkong mBetsaida, a rengmat to mkor
e Andru kre Pita kat. To tvaeng te, "Aol he
ikkiem dok." 45 To e Pilip ta ngae kpis mang
e Nataniel to khavaeng te, "Ngot pis mang
a propet to e Moses ta ktar kpavap mang
kun mnam E Nut kakro pos. Ii, her endo
o propet tgus ngata ktar kpavap mang kat
arhe. Ka munik e Yesus to nkong mNasaret
va kteit e Yosep."
46 E Nataniel ta ngnek tok, to kle kokheng
e Pilip te, "Ai, nong a tomhel tang hak ko a
vu yar tkais kam plek ko mNasaret e."

Va e Pilip ta le kreng te, "Yu! Yin he, aol
he mur vokom orom ila lo keik mruo."
47 Kam ngae, to e Yesus ta vokom e
Nataniel ko tkaol ngok kim, to ta re te,
"Mu vokong a mhel to na, en nam sim kut
kaikkiem mor lIsrael nguaro keknen. Va
nong a re tang ko a ppiagar ta vle kun
mnam e."
48 Va e Nataniel ta mnganang e Yesus te,
"Ya mnor mang dok nngia?"

Va e Yesus tkoripang te, "Ktar mang ko e
Pilip tlo vaeng in vop, ko ya vle ku me orom
a ho to a pik, ko ktar vokom in he."
49 To e Nataniel ta senkrip to le kreng
te, "Pattermia, her yindo arhe E Nut Khal
msim to in. Endo mor lIsrael ngua Taven
msim."
50 To e Yesus ta mnganang te, "Ngola, ye
her kor mnam yin mang dok tok, gi ekam ko
kua havaeng yin tete te, 'Ko vokom in ko yi
korsang ku meorom a ho to a pik?' Vanang
koknaik yek va ngira vokong o tgoluk ruk
ngara pagis, ko ngara kir kim kua re to endo
ko gi gnua havaeng yin orom." 51 Ta re tok,
to kle kpupam o mia tgus khavaeng ngar te,
"Ii, ko smia mien ngang nguk te, mguera
vokom o tgoluk ruk tok, ko a volkha nera
mommenik va mguera vokom A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha to dok ko ngor gia
vle enang a kaknang to E Nut karo engyel
ngama grung ka grap ekam."

2

E Yesus Thortgem A Ye He El En A Vaen

1-2 To ko pekam o kolkhek ruk korlotge,
o mia ngat kaem a pnes to kmenkim lraip
ogu mKana kun mnam a mmie ka mhe to
e Galili. Va o guliel ngata gun ko tok kam
mari. Va a pnes kteit msim tvae mang E
Yesus knan kar e Yesus va kalngunes kat
mang a ngaeha to endo. 3 Tie palngaem o
mia ngat kaemik kngae, to a ye to a vaen te
ktu kim o guliel, to e Yesus knan ta havaeng
te, "A vaen tnop he."
4 Va e Yesus ta reng knan te, "Kolkheng,
ya havaeng dok tok, va klo is kam gia pis ma
gi kirtang orom kua ngaeha e, ekam ko kua
kolkha tlo pis vop."
5 Vanangko e Yesus knan ta ktua reng a
pnes kaortek gi te, "Mgua gi kaikkiem ka ni
re ngang ko na havaeng nguk orom."
6 Vanang o Yuda ngam sim kut kaikkiem
nga keknen to kmelel singni na, yek
kaemik. Va o itok ngo kolhi ruk aktiek hori
orom agitgiang, endruk ngat hong ngar
mnam o krek ngam kainir ogu pmar ngata
vle ko rkieng ngar ko tok ko ngata gun. Va
akuruk mnam mar ngat kais kminiram a
ye pum mar kmis mang o lita ruk 75, nang
akuruk kam grap kais mang o lita ruk 115.
7 To e Yesus thera reng a pnes kaortek te,
"Mu iniram a ye ogu pum o kolhi ri na." To
ngat kainir ogu pmar va ngat ngae gi riprip
kuo vgum ngakro ngnorok.
8 To ta le kreng langto mnam mar te, "Pir
pum a ye to, he kol ngorom en ngang a pnes
kteit msim."
To ta pir pum a ye to le kaen ngang.
9 A pnes kteit msim tkol a ye to e Yesus
thortgem he el en a vaen to kaegom. En
tlo ptang ko e Yesus thortgem e. Vanangko
a pnes kaortek ngata mnor mang ko ngat
pir pum a ye he en ngang. To a pnes kteit
msim thera vaeng a ngokol to te gnua lei
petgim klenar, to kanprim 10 te, "O mia tgus
ngama ktar ka nngiar orom a vaen to a
mgaer ngang o guliel, mar kmivie kveve na,
to koknaik ngama nngiar orom a vaen to
tlua mgae. Vanangko yin, ye her kier mang
a vaen to tvua mgae hak kais mang tete ge."
11 Enang tok, e Yesus ta pakvom kam
khenam karo ngaelmir ruk lserpgue ma
mmok, ko tok mKana kun mnam a mhe to e
Galili orom ka ngaelmir to a serpgar to yek.
He ko tok mKana, E Yesus tkaelha pum kam
mrua polger ka serppak orom a ngaelmir to
a serpgar to endo enang tok. He ekam tok,
kalngunes ngat her le sim kor mnam mar
mang he kmokpom kar.

E Yesus Ta Kerer O Mia Kun Mnam E Nut Ka Maksien
(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

12 To ko pekam a ngaelmir to a serpgar
ko e Yesus teharom ko mKana, e Yesus kar
knan, va kaornopeik, va kalngunes ngat
hera ngae ngogu to kpis ko mKaparnam.
Ngat pis to gia vle ko tok mnam o kolkhek
lgititge.
13 To rkieng ko o Yuda kam kunngir kim a
pnes to ngama mon te, A Pnes To A Engyel
Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou, e Yesus
ta ngae ka grap ngoguon mYerusalem pa
pnes to kat. 14 Ta ngae kpis ko tok, to kvaik
kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko
ma gi vle. Ta vokom o mia ko tok ko ngata
gun orom ngaro iningol ruk o giu va ngaro
bulmakau va ngaro sipsip ko ngat elik, o
mia kmenen kmar mkor mar. Va ta vokom
o mia akuruk ko ngat korosang ko mo psen
he kmopatap orom o krek ruk mkor a mak-
sien to endo orom o vrong rhek ngakro mur
krek. 15 Tvokom mar tok, to kvuum o usiel to
le kekerer o mia orom kun mnam a maksien
ka mhe to ko ma gi vle. Si o bulmakau va
o sipsip va ta kekerer mar kat. Ta kerer
mar knop, to le kseneker o krek ruk ngma
mopatap orom mar, to le klelget ngakro
psen kat. 16 Teharom tok, to le kreng endruk
ngam kael o giu, o mia kmenen kmar te,
"Mguak lol mulakro tgol ri tgus he kngae
petgim a maksien ta. Mguak or kam lol o
klel orom E Titou ka maksien he khortgem
kam vle te, a gi mhe to kmel o vrong tgoluk
kam lol o krek orom."
17 Va kalngunes ngat her gia vokom e
Yesus ko teharom tok, to kpat mang E Nut
karo rhek ruk tennik o propet ngat her
ittiegom mar kam ktar kpavap mang te,

> "Kua vrek ta sovet kam matmat dok
> mang ila maksien, enang a paei ko
> nama sovet mang a ho kmem tok kat
> kngorom."

18 To o Yuda ngalmialaol ngaro vurkul
ngta kiin, to ngat kaeknik ngok kim to
kpis kam mnganang te, "A ni ngaelmir to
a serpgar ngiak khenam ma mmok ngang
ngor, mor kam vokom ila serppak he smia

mnor mang in te, E Nut thim yin orom ka
msasaen, he nang yin kmeharom tok?"
[19] Va e Yesus tkoripang ngar te,
"Enangthe mupa rum kim a maksien ta, va
dok ngor le kta hover kun mnam o kolkhek
ruk a korlotge kat."
[20] Va o Yuda ngalmialaol ngat le ka mn-
ganang e Yesus te, "Hai-e! Ngolmialaol
ngat eha mnam o pnes ruk alo mhelom
va aktiek hori orom atgiang kam hover
a maksien ta, va yin yi kais gi kam kta
hover a maksien ta mnam o kolkhek ruk a
gi korlotge kat?" [21] Ngata mnganang tok,
vanang ngat lua mnor mang e Yesus ka re
ta, ko a re to te, "a maksien" ko ta rere
mang, ta mrua rere mang ka vok mruo. [22] To
koknaik mnam a kolkha ko ta hop petgim ka
nnak, kalngunes ngata pat mang ka re ta ta
rere orom, to ngat le kor mnam mar mang
e Yesus karo mur rhek ruk endruk tok, va
mang E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom
mar tennik kun mnam E Nut Ka Meer.
[23] Kam ngae, to e Yesus tkaeharom o
ngaelmir ruk lserpgue ko tok mYerusalem
ko ta vle ko pa pnes to endo vop. Va o mia
ngarlatgep ngat mrua vokom mar enang
tok, to her kle gi kor mnam mar mang ka
munik he kmokpom kar kat. [24] Vanangko
e Yesus tlo kaungtu ekam a mhel tang hak
kam vat engnang ko ther mi kut mnor hak
mang o mia ngaro keknen tgus he. [25] Va
nong a mhel tang kat to tkais kam polger
o rhek ngang mang o mia kat e, ko en mruo
ther ktar mur mnor mang ngakro papat
kun mnam mar he.

3

E Yesus Ta Keknen Ngang E Nikodimas

[1-2] Tie ma segain langto a mhel to ka
munik e Nikodimas tkaol kpis ngok kim
e Yesus. En a Parisiau langto nma kaum
kun mnam o Yuda Ngar Ke Murgun to nma
vongnek kim o rhek. Tpis ko kim to kreng
te, "Pattermia, ngota mnor miik te, her yin
a pattermia langto E Nut tmeng in ngte.
Ngota mnor tok, ekam ko enangthe E Nut
na lua vle kar a mhel, va en tlo is kmeharom
o ngaelmir ruk lserpgue ruk im kaeharom
mar e."
[3] Va e Yesus tkoripang te, "Kua mien te,
a gi vrong mhel tang tlo is hak kam vle ku
meorom E Nut ka tavgo e. Gi enangthe E
Nut tkuon ma volkha naka ktar kaeharom
a mhel ta te, en a mhel to a gunngar na, he
nang en kam pal mnam E Nut ka ngausie ka
pun msim enang tok, to endo yek ther kais
kam vle ku meorom E Nut ka tavgo tok."
[4] E Nikodimas ta ngan tok, to kle ka
mnganang e Yesus te, "Na ngae ktua nho
nngia ngang a mhel to tlaut he, E Nut kam
kta kueng kat he en kam pis te, en a mhel to
a gunngar? Ko a mhel tang tlo kat kais kam
kta vaik ogun mnam knan ka vrek he knan
kam kta kol kat e!"
[5] Va e Yesus ta havaeng te, "Ii, enang ko
ko havae, kua mien te, a gi vrong mhel tang
tlo kais hak kam vle ku meorom E Nut ka
tavgo e. Tgi kais mang ko naka ktar pal
mnam E Nunu To A Totur ko nak parrur kun
ma ye orom ka munik, to tkais. [6] Ii, ko a
mhel to ta pal mnam knan ka ngausie ka
pun vanie. Vanang a papat to a ngaenpaeir
ta vle te, a mhel nak pal mnam E Nunu A
Totur. [7] He ekam tok, ngior kam senkrip
kim kuaro rhek ruk kua havaeng in ormar
te, 'E Nut na kat kaeharom o mia tgus o
gunngae orom E Nunu A Totur ka munik tok
arhe.' [8] Ya mnor mang a ngausgi ko nam
gi vrong pis he kovvor o vrong tgoluk. Im
gia ngan ka muktim, nang im lua vokom
kam mnor te, ta pis tam va kngae ngam.
Gi enang tok, E Nunu A Totur ta vle enang
a ngausgi tok kat arhe ko o mia ruk E Nut
ta ktar kaeharom mar te, mar o gunngae, o
mia ngat lo is kam vokom E Nunu A Totur,
ko ngat pal mnam en enang tok kat e."
[9] E Nikodimas ta le kta mnganang e Yesus
te, "O rhek ri ngak pis va ka vle nngia?"
[10] Va e Yesus tkoripang te, "Ngola, yin
ima patter lIsrael, va yi lua mmok mang o
rhek ri gi? [11] Kua mien te, tesgun ngom sia
rere mang o tgoluk ruk mor mruo ngot mur
mnor mang ngar, va ya havae lmien mang
E Nut karo reha ruk ngot mur vokong ngar
kat, vanang nong tang mnam muk nama
svil kam lol nguakro rhek ge. [12] Vanang
mu vokom na, ko hera ktar khavaeng nguk
ruk lIsrael mang o gi vrong tgoluk ruk mo
mmie, va mum lo kor mnam muk mang
dok ge. Nang nngia ngang nguk, enangthe
kop le khavaeng nguk mang o tgoluk ruk
kuon ma volkha vat? [13] A mhel tang tlo
grap ngoguon ma totummok vop. Gi en
tuk, endo A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
to dok ko kua grung kun kuon ko tok, ma

totummok. [14] Ii, her A Mhel To Nkong Man
Ma Volkha to dok arhe E Nut ta ktar mur
el ka pat to mang dok te, o mia ngak hover
a ho orom dok, gi enang e Moses ko ma
kalputmok ko thover a ho to orom a vim ka
nunu tok kat ko ngat eharom orom a kre to
ngma mon te, a bras. [15] Ii, ngara hover dok
tok. He ekam tok, endruk tgus ruk nga le
kor mnam mar mang dok he kmokpom kar
dok, mar o mia ruk ngara kol a ktalhok to
kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik.

[16] Ii, E Nut ta ktar mur re kam hover dok
tok, ekam ko ta ngae sei kmelongtok mang
o mia ruk mo mmie. Ther mi kut svil mang
ngar tok, to her mur el khal to ke tro mruo
to dok he, ko maktiegom o mia, mar kam
hover a ho orom dok tok. Va endruk ngat
kor mnam mar mang dok he kmokpom kar
dok, her mar ruk arhe ngara kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik.
Nang ngat ho lo is hak kam kol a kapnes ko
ma kernonhommok petgim e. [17] Ii, ngara vle
tok, ekam ko E Nut tlo en khal mruo kam pis
mo mmie kmel o mia kam kol a kapnes tok
e. Nove! E Nut ta kle mur en khal mruo kam
pis mo mmie, he nang E Nut kam susulgim
mar vgum En. [18] He ekam tok, ani mhel
to nak kor mnam en mang E Nut Khal te,
lmien mang te, En E Nut Khal to ke tro msim
enang tok he kmokpom kar, va a mhel to
endo E Nut ner lo kael en kam kol a kapnes
e. Vanang ani mhel to na lo kor mnam en
mang E Nut Khal tok he lua mokpom kar,
va thera vle ngang tete te, E Nut ther mi
el a mhel to endo he, en kam kol a kapnes
to endo mkor tok. [19] E Nut ther el ka papat
ngang o mia ruk endruk te, A mmok langto
ther mi pis mo mmie he, vanang o mia
ngam kle va ka svil mang a slommok. Ngam
lua svil mang a mmok, ekam ko ngama svil
kmeharom ngaro kerkeknen. [20] Ii, va ani
mhel to nam kaeharom o kerkeknen nama
kees kam vle kun mnam a mmok to endo,
ekam ko nma gor te, a mmok to endo nera
valler en orom karo kerkeknen ruk endruk
he kaelik ma mmok. [21] Vanang ani mhel
to nam sim kaeharom o keknen ruk lyar,
endruk o minar, nam mrua vaik kun mnam
a mmok to he, a mmok kam valler karo
keknen ma mmok, he o mia ngam smia
mnor mang te, tkaeharom o keknen ruk
endruk mkor E Nut."

E Yoanes To Nma Parrum O Mia Ta Polger

Karo Rhek Ruk Mang E Yesus

[22] To kopekam o kolkhek akuruk, e Yesus
kar kalngunes ngata ngae ngok ma ngaen-
dapgeik langto ko mYudea. Ko tok, ta
kaum ka vle ko kmar mo kolkhek akuruk
he kparrum o mia. [23] Vanang e Yoanes
nma parrum o mia kat ko mInon ko rkieng
a rengmat to e Salim. Va o mia ngama
veet ngok kim, en kam parrum mar ko tok,
ko o itok ngarlatgep ko mnam a mhe to
endo. [24] (Ii, e Yoanes nam kaeharom tok,
ktar mang ko ngat lo el kun pa hengor vop.)
[25] To e Yoanes kalngunes akuruk ngat kaelha
kam maen o rhek kar a mhel langto mang
ngar ruk o Yuda nga keknen to kam parrum
o mia. [26] To ngata ngae ngok kim e Yoanes
va khavaeng te, "Pattermia, a mhel to ya
ktar kpavap mang, endo tesgun ta vle ko
kmin ko mnam a ye to e Yodan ka ngaiting
to ngkun kuon kat, a mhel to, o mia ngma
veet ngok kim he nma parrum mar kat."

[27] To e Yoanes tkaekon ngang ngar te, "A
gi vrong serppak tang ko a mhel tkol, nam
her kol her vgum E Nut to arhe. [28] Muk mruo
mut her ngan dok tesgun he, ko koma klai
mang dok te, 'Dok nong Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen e.' Ii, kom kle mrua havae
mang dok te, 'Dok a gi mhel to naka ktar
mang en.' Ii, ko dok ko gia vle enang endo ta
gnua lei kaela msim, [29] ko enangthe a ngokol
npa lei orom a vlom, va a vlom tgia vle te,
ktavlom to. Vanang a ngokol to tlei, va
kaela msim naka ktar mang kam sir ekam a
ngaelaut kpaneng, en kam puknim ko nak
kaol orom ktavlom ko ngint lei he. Naka
vle kpaneng to nak ngan a ngokol ka ktui
ko nak rere, to ner re ksei kam sirei alaut
gi, ko tngan ka ktui. Ii, va dok kat kua vle
enang a ngokol to tlei kaela to endo tok, ko
tete koma sei kam sirei gi enang tok kat ko
kua sirei ther mia pis orom endo he. [30] Ii,
va kmaottam E Nut ka ppat to mang en, her
endo arhe o mia ngak hover, nang dok ngua
kle mrua krus orom dok mruo ha.

[31-34] Ii, dok ngua kle mrua krus orom dok
mruo ekam ko endo tottek kun kuon ma
volkha ko E Nut ther meng, ka munik ta laut
kir kim mor tgus ngortakor, ko her en arhe
ta le kut kol E Nut ka gu kam rere orom
E Nut karo reha ruk en mruo nam mrua
vokong ngar va kngan mar. Vanang dok
to ko ottek mo mmie, dok nkong dok mo
mmie va kom kle gia rere mang o gi vrong

tgoluk ruk mo mmie kat. Ii, enang ko ko
havae, endo tottek man kuon ma volkha,
ka munik ta laut kir kim mor tgus ekam ko
nma rere lmien orom E Nut karo rhek mruo
ekam ko E Nut nam lua tu kmen E Nunu
A Totur ngang. Vanangko o mia kavurgem
ngam lo kor mnam mar mang kakro rhek
e. Vanang ani mhel to nam le kor mnam
en mang kakro rhek ruk endruk, a mhel to
endo nam kaenserpagam a papat to te, E
Nut nma mien orom karo tnangal. 35 Ii, E
Nut nam kaelongtok mang Khal mruo va
her E Nut to tel o tgoluk tgus ko maktiegom
En kat arhe. 36 He ekam tok, ani mhel to
ta kor mnam en mang E Nut Khal to endo
he kmokpom kar, a mhel to endo ther kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik ko mkor E Nut he. Vanang
endo ta kle va kerngnek vgum Khal he lo
kor mnam en mang he lua mokpom kar, a
mhel to endo ner ho lo kais hak kam kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik ko mkor kat e. Tlo is ekam ko
E Nut ka ngaesik ta vle kuo mang vop."

4

E Yesus Ta Rere Kar A Vlom To Nkong mSamaria
(Mt 8.5-13; Lk 7.1-10)

1 O Parisiau ngata ngnek mang e Yesus
te, o mia kavurgem ngta sovet kam gun
ngok kim kir kim e Yoanes, he nang en
kam parrum mar, nang mar kam vle te,
kalngunes ruk mar. 2 Vanang e Yesus mruo
nam lo mrua parrum o mia e, gi kalngunes
tuk ruk ngama parrum mar. 3 E Yesus tkol
a re mang o mia te, ngma rere pum tok
to ta ngae korim mar ko tok mnam a mhe
to e Yudea to hera ngae kat kaeknik ngok
mGalili ngok mrek.

4 Ta ngae kut kaikkiem a ngaelaut to ta
ngae kpis kun mnam a mhe to e Samaria
ekam ko E Nut ta ktar mur el ka pat to mang
te, nak pis ko tok. 5 Ko tok mSamaria, ta
pis ko mnam a rengmat to ngata mon te, e
Sikar. A rengmat ta vle ko rkieng a mmie ka
mhe to e Yakop ten ngang khal to e Yosep
tennik he. 6 Ko mnam a mhe to endo a vugye
to e Yakop kalngunes ngat hong ta vle ko
kat. To e Yesus ta kapnes vgum a ngaelaut
ko pkolkha he, to kpis korsang ko va vugye
to endo.

7-8 E Yesus ta vle ko vgum a vugye, nang
kalngunes ngat her ngae ngogu ma reng-
mat laut kmenenkim o ol ngang ngar. To a
vlom langto nkong mSamaria tkaol kminir.
Tre kminir va vgum e Yesus ko ta reng te,
"Inir ngte he ko ivie na."

9 Va a vlom ta, ta reng te, "Yin nkong
mYuda va dok nkong dok mo mSamaria,
va kman ko ya reng dok kminir he yin
kmivie?" (Ta re tok, ekam ko o Yuda
ngam kaitgung o kolhi ruk lSamaria ngam
kaehang ngar.)*

10 E Yesus ta reng te, "Enangthe ipa mnor
mang E Nut ka nngiar, va ipa mnor mang
dok to kua mnganang in kmivie, va nok ip
kle va ka mnganang dok va dok kop kaen a
ye to tis kmen a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik ngang in."

11 To a vlom ta ta reng te, "Kolaip, nop ka
kolhi ngang in kminir o gu pum, va a vugye
to enda ta vvuo, to ngia ngae kol a ye nngia?
Va ngira kol a ye to tis kmen a ktalhok to
kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
tamrie? 12 Ko her ngores to e Yakop arhe
ten a vugye ta ngang ngor, va en kar kles
va karo ngaemslang ngam kaivie mnam kat.
Pathe yi vur laut kir kim e Yakop vor?"

13 Va e Yesus tkoripang te, "Endo nam
kaivie mo mnam a vugye ta, nam kta kat-
ngaivie kat. 14 Vanang endo nam kaivie
mnam a ye to kom kaen ngang, nam ho lo
kta katngaivie kat e. Ii, lmien te, a ye to kom
kaen ngang a mhel nera vle kun mnam en
enang a vugye to nma gos he ka plul orom
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik."

15 A vlom ta ngnek tok, to le kreng e Yesus
te, "Kolaip, klang dok orom a ye to, he nang
dok kam lo kta katngaivie kat, va dok kam
lo kta kanko ngte kminir mo va vugye ta."

16 Va e Yesus tkoripang te, "Ngiak ngae he
kvaeng itngokol he kaeknik orom na."

17 Va a vlom ta, ta klai ngang e Yesus kam
re te, "Nop katngokol ngang dok e."

Va e Yesus thera reng te, "Ye her mien
kam klai va khavae te, nop katngokol ngang
in. 18 Ko kua mnor mang in te, lmien ko
tesgun ye her kerlei orom ilmialurokol ruk

* 4:9: Kmikkiem o Yuda ngaro keknen, o Yuda ngma pat mang o Samaria te, ngaro mgun ngak hori mang ngar enangthe ngapa kpom o Samaria ngaro tgoluk.

aktiek. Va si endo tete ya vle kar, nop
itngokol to msim kat e. Ye ktar mur havae
mang in lmien mruo tok arhe."
19 A vlom ta ta ngnek tok, to hera reng e
Yesus te, "Kolaip kua tar yin ko yin a propet
langto. 20 Mor o Samaria ngorores ngama
ngarkie va ktotu pum E Nut kuon kim a vul
mo arhe, vanang muk o Yuda mum kle va
kokheng ngor he kre te, a mi rengmat to
kam ngarkie va ktotu pum E Nut mnam her
e Yerusalem arhe."
21 Ta re tok, to e Yesus ta kle kreng te,
"Ngiak kor mnam in mang kuaro rhek ri ko
kua havaeng in te, koknaik ngia re vokom
a kolkha langto ko nera pis he kle yek
ngira kalpak kim a vul ta va a rengmat to
e Yerusalem ko o mia ngar kais kam totu
pum E Nut mnam o gi vrong mhetor tgus
mo mmie, nang nong gi mnam alo mhe ruk
enngindi tuk e. 22 Muk ruk lSamaria mum
lo smia mnor mang E Nut to muma totu
pum, vanang mor o Yuda, ngom smia mnor
mang he ktotu pum, ko E Nut ka ngaeha to
kam susulgim o mia ka pun msim ther ottek
ekam mor o Yuda ruk arhe. 23 Vanangko
ketasuo mang a kolkha to endo kam pis,
ko kun mnam a kolkha to endo endruk nga
smia totu pum Ngor Teit ngar mia totu pum
orom ngaro papat ruk o minar, endruk E
Nunu A Totur nam kaenkrovgem mar kam
totu pum En ormar tok. Va lmien ko a
kolkha to endo ther mi pis ormok tete he.
Ii, endruk ngma totu pum E Nut tok, her
endruk arhe E Nut nma svil mang ngar kam
mi ktua totu pum En enang tok. 24 Ii, E Nut
kar E Nunu A Totur min atgiang. He ekam
tok, o mia ruk ngama svil kam mia totu pum
En, nga mia totu pum vgum E Nunu A Totur
enang tok."
25 A vlom ta, ta ngnek tok, to kle kreng te,
"Kua mnor ko Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen, nak pis va mnam a kolkha to nak
pis mnam, nera polger o rhek ngang ngor
mang o papat tgus." (A munik to te, "Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen," o Grik ngma
mon te, e Kristus.)
26 A vlom thavae tok, to e Yesus thera
polger o rhek mang en mruo te, "Her dok
ta arhe, ye mrua rere kar mo arhe."
27 Tie ko e Yesus ta re tok, kalngunes ngat
kaeknik kpis ngok kim, va vgum e Yesus
ko ngat vokom ko ta rere kar a vlom to.
Vanangko tang tlua mnganang te, "Ya svil
mang anito?" I o ngat lua mnganang te,
"Kman ko ya rere kar a vlom to?"
28 To a vlom ta, torim ka ye ka kolhi ko, to
kle kaeknik ngogu mrek to kpis khavaeng
o mia ko tok te, 29 "Mu aol na, he vokong
a mhel to thavaeng dok mang o gi vrong
keknen tgus ruk ko eharom mar he. Pathe
nok Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
vor?" 30 O mia ngat ngan karo rhek ruk tok,
to mar tgus ngata parem nga rengmat to
kveet kam ngae ngok kim e Yesus.
31 Vanang phevgom ko o mia ngata veet
ngok kim e Yesus, kalngunes ngata nanam
kmemik te, "Pattermia ngia vur emik na."
32 Va ta koripang ngar te, "Pu o ol dok
kmemik, endruk mut lua mnor mang ngar
hak."
33 Thavae tok, to kalngunes ngat kaelha
kam vur mo mamnganang ngar te, "Pathe
ngot lo ptang ko a mhel tang ta klang mlol
he temik vor?"
34 To e Yesus thera reng ngar te, "Kua
ngaemik ta vle gi te, dok kmeharom o reha
ruk Endo ta meng dok ta svil dok kme-
harom mar kam tarkanang ngar hak. 35 Ii,
mu vokom na, muk muma havae te, 'Ngiak
paal ko yi ngam a vui mnam ila loot mo
kenho ruk korlolo vop to ngiak le ka lluol.'
Vanangko mu smia vokom E Nut ka loot to
orom o mia na. Ko kua kle va khavaeng
nguk te, o ol ruk orom o mia ko mnam E
Nut ka loot ngta tettek he, va E Nut tgia vle
kpaneng kalngunes kam lluol mnam. 36 Si
tete ta, ko ani mhel to nak lluol mnam a
loot, va a loot kteit na kaenkim. Ii, va si
tete, ani mhel to nma lluol mnam E Nut ka
loot nam kaum o ol ruk orom o mia kmelpas
ormar, he nang mar kam kol a ktalhok to
kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik.
He enang tok, endo na kavang o ol va endo
na lluol mnam a loot ngint kais kam kaum
ksirei tgus. 37 Va muk muma havae orom a
re to a minar kat te, 'A mhel langto nma
kakap va langto nma lluol.' Ii, mu vokom
na, mularo rhek ruk endruk mar o minar,
38 ko dok ko hera meng nguk kam lluol ko
mnam E Nut ka loot to mut lo vur tuom
singni mnam hak. Ii, o mia akuruk ngate ka
prongyek ka psek pum ka loot to, nang muk
mut gia ngae kam lluol ko mnam ngakro
serppak."

O Samaria Kavurgem Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar

[39] To ko tok mSamaria, o mia kavurgem
ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar ekam ko a vlom to endo
tngae khavaeng ngar mang te, "A mhel to ta
havaeng dok mang o gi vrong keknen tgus
ruk ko eharom mar he." [40] To lSamaria ngat
re kpis ko kim ko va vugye, va ngata nanam
kam vle ko kmar. Va e Yesus ta vle ko kmar
mnam alo kolkha lomin he krere kar mar.
[41] Va akuruk kat ko mar ngarlatgep ngat kor
mnam mar mang en he kmokpom kar vgum
karo mur rhek mruo kat.

[42] O mia ruk endri ngat havaeng a vlom
to endo te, "Ngot ho lo kta serppak mang
ilaro rhek tuk kmor mnam mor mang he
kmokpom kar En vgum mar tuk e. Nove.
Ngot kle va kserppak mang karo rhek mruo
ko ngot mur ngan karo rhek tete. He ekam
tok, tete ngot her mi kut mnor mang he te,
En her Endo Kam Susulgim o mia tgus ruk
mo mmie arhe."

E Yesus Tkaeharom A Taven Kalkayie Langto Khal

[43] To ko pekam alo kolkha alomin ko e
Yesus ta vle ko mSamaria, tle kparem mar
ko tok he kngae ngok mGalili. [44] (Vanang
en mruo tmur hover a papat ta te, o mia
ngam lua totu pum a propet ko mnam ka
rengmat ka pun msim e.) [45] Tie ko ta pis ko
mGalili, o mia ngata sirei kam vaeng ngok
kmar. Ngta sirei mang tok ekam ko tie ko
ngat ngae pa pnes to ko mYerusalem, endo
o Yuda ngma mon te, A Pnes To A Engyel Ta
Varpaam O Yuda Ngaro Molpou, ngat her
ktar mur vokong karo reha ruk lserpgue,
endruk teharom mar ko tok.

[46] Kam ngae, to e Yesus tkat kaeknik ngok
mKana kun mnam a mhe to e Galili, ko tok
ko thortgem a ye he el en a vaen. Vanang
a taven kalkayie langto, ta vle oguon mKa-
parnam, he ksia papat mang khal ko ta
yayor. [47] Tre gia ngnek mang e Yesus ko
tgun ottek ku mYudea he kngae ko tok to
ta ngae ngok kim to kaurur kim kmeknik
kngae ngok mKaparnam kmeharom khal ko
ta re kam yor he.

[48] E Yesus ta ngnek tok, to kle kpupam
o mia tgus kam reng ngar te, "Mum smia
ring ti, ngua sim kaeharom o ngaelmir
ruk lserpgue va o reha ruk kam sor kmar
ko pum mularo kerok, yek mguak kor
mnam muk mang dok he kmokpom kar
dok. Vanang enangthe ngua lo kaeharom
mar tok, va muma kees kmor mnam muk
mang dok he kmokpom kar dok."

[49] Ta reng ngar tok, to a taven kalkayie to
endo, thera reng e Yesus te, "Kolaip, ikkiem
dok na, matok ko hal na le yor."

[50] Va e Yesus tgia reng te, "Ngiak ngae he,
ihal tya."

A taven kalkayie to enda ther gia ngan
e Yesus karo rhek ruk endruk to her gi lol
lserppak kun mnam to hera ngae kngae
ngok mrek. [51] Kam ngae, to ko ekam a ngae-
laut kalngunes ngata puknim to khavaeng
orom a re te, "Ihal tya." [52] To ta mnganang
ngar mang khal te, "Tkat ya tenngor?" Va
ngat havaeng te, "Tenmo pkolkha a yor ta
nop kuo mang."

[53] To a taven to enda, ta tar te, her gi kut
tenmo ko pkolkha msim to arhe ko e Yesus
thavaeng te, "Ihal tya." He ekam tok, en kar
ka valngan tgus ngat kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar.

[54] Va e Yesus ka ngaelmir a serpgar to
enda ta vle te, endo alomin orom teharom
ko tok mKana, ko pekam ko ta kootpum ko
mYudea he kngae ko mGalili.

5

E Yesus Tkaeharom A Mhel En Kam Ya Ko Ma Ngaenker

[1] Kam ngae, to o kolkhek kavurgem ngat
nop ko e Yesus tkootpum ko mYudea he
kngae ko mGalili. To ta ngae ngoguon
mYerusalem mang o Yuda nga pnes langto.
[2] Va ko rkieng a rengmat to e Yerusalem ka
ngaegot to ngma mon te, A Sipsip Ka Ngae-
got, ke ngaenker langto ta vle endo ngama
mon lHibru te, e Betesta. Ke ngaenker
to endo ngat ngam a rek ka gi keik tuk
malpgem orom o ngtek ruk aktiek. [3] Va a
mumu to klalaut orom o yor ngo mamten
ngama kurkru kakleim karo ngaitngol. En-
druk o vivisker, endruk ngma kernget, va
o nharyor kat. [Va mar tgus ngma paneng
ke ngaenker to endo ko nam kael lili he
ka grap, ekam ko [4] mo kolkhek akuruk ko
Ngoldaip nma meng ka engyel langto kam
grung he kaenpgam kmel lili enang tok.
Va o mia ngama vokom ko nam kael lili
enang tok, to ngama mamarer kam prik
kun mnam. He ekam tok, a gi hi to nam
kael lili, endo nma ktar ka prik mnam va
ka ni yor to mnam, nam ho mi kut nop kuo

mang ngatngae.] [5] To a mhel langto kalo
nhar ngint yor he ka vle tok kais mang o
pnes ruk a mhelom va lo ktiek hori orom
aktiek hori orom korlotge nma kru ko tok.
[6] E Yesus ta vokom ko ta kru oguo mmie, to
kol a re mang te, ta vle tok mang o pnes
ngarlatgep to le ka mnganang te, "Ya svil
kam ya?"
[7] Va endo a nharyor, thavaeng te, "Ko-
laip, nop a mhel lang mo kam plalam dok
kmel dok kun mnam a ngaenker ko nam
kael lilie e. Kom sia khanang dok kam
ngae ngogu ma ngaenker, vanangko a mhel
langto nama grung he ka ktar kur kun
mnam."
[8] E Yesus ta ngnek tok, to her kle gia
reng te, "Hop sir, he tolpum ila tomngen
he kngae." [9] A gi hi to e Yesus tre gia reng
tok, a nharyor to endo ther gia ya ngatngae,
to khop ksir ktolpum ka tomngen to hera
ngae.
Va a kolkha to endo a Sabat. [10] He ekam
tok, o Yuda ngalmialaol ngata kekner a
mhel to endo ko e Yesus tgi gun eharom
mnam ka yor kam reng te, "A kolkha ta,
a Sabat he. Nguaro pos ngat lua ngatkal
ngang in kam tolpum ila tomngen e."
[11] Va a mhel to tkoripang ngar te, "A
mhel to teharom dok kam kta ya kat en
arhe treng dok kam tolpum kua tomngen
he kngae."
[12] Ngata ngnek tok, to kle ka mnganang
te, "Ani mhel to ya rere mang ko treng in
kam tolpum he kngorom?"
[13] Vanangko a mhel ta, tngae lo kta mnor
mang ani mhel to e Yesus hak, ekam ko e
Yesus ther vur aol kun pgegom a mumu to
ta gun ko tok, he vur ngae parem ko.
[14] Vur koknaik he, to e Yesus ta puknim a
mhel to endo kun mnam E Nut ka maksien
to kreng te, "Vokom ila vok na. Yi ya tete
he. He ekam tok, ngiak or kam kta vle
pum o kerkeknen kat, matok a tomhel tang
ko tho kernonho hak nera pis miik kir kim
endo tesgun." [15] To a mhel to endo thera
ngae to khavaeng o Yuda ngalmialaol te, e
Yesus arhe endo teharom he tya.

E Nut Nam Kaen A Ktalhok To Kam Plong Vle Ko Kim En Ngnik Ngnik Ngang O Mia Vgum E Yesus

[16] O Yuda ngalmialaol ngat kol a re mang
e Yesus te, nam kaeha mnam a Sabat tok, to
ngat kaelha kam kol a regesal mang. [17] To e
Yesus ta reng ngar te, "E Titou nama plong
kaeharom karo reha kngae kais ma kolkha
to enda. Va dok kat, koma plong kaeharom
kuaro reha enang tok kat." [18] Tesgun o
Yuda ngalmialaol ngama svil kmim e Yesus
kngam a yoror ekam ko nma kpanaem
mang o pos ruk mang a Sabat. Vanangko
karo rhek ruk endruk, ngat el vrek kiin
mnam mar, mar kam ho gia khanang ngar
kmim kngam a yoror kir kim tesgun. Ngat
kaesik ngang tok, ko tlo gi kpanaem mang
o pos ruk mang a Sabat tuk e. Nove! Orom
karo rhek ruk endruk tngae le mrua mon
en kat te, E Nut khal to orom en mruo. Ii, ta
mrua mon en tok he khover en mruo te, en
tkais mang E Nut kat.
[19] Va e Yesus ta kle koripang ngar orom
karo rhek ri te, "Ii, kua mien ngang nguk
te, E Nut Khal tlo is kmeharom a ngaeha
tang orom ka serppak mruo ko en tuk e.
Nove! En tgi kais kmeharom o tgoluk ruk
nma vokom Kteit ko nam kaeharom mar,
ko Khal nam her gia kolkol ekam Kteit
enang tok. [20] Ii, E Nut Khal nam gia kolkol
ekam Kteit kmeharom karo reha tok, ekam
ko Kteit nam vu kaelongtok mang Khal,
he le mrua khenam karo reha ngang en
kmeharom mar tok. Ii, va mgua re vokom
E Nut Khal karo ngaelmir ruk lserpgue ko
E Nut nera khenam mar ko maktiegom, va
mguera senkrip kim mar ekam ko ngara
kir kim endo enda tete ko ko srim endo
ka nhar tyor. [21] Ko kmikkiem gi enang ko
E Nut nma hover o yoror petgim ngakro
nnak kmen a ktalhok to kam plong vle ko
kim En ngnik ngnik ngang ngar, va Khal kat
ner kaikkiem Kteit ka ngaeha to kat, kmen
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik ngang endruk en mruo nma
svil kmen ngang ngar. [22] Va kmenserpagam
a papat to endo kua havaeng nguk kat te, E
Nut nam lua monik kim a yor ngang o mia
pum ngaro kerkeknen e. Nove! Ko ther el a
ngaeha to endo ko maktiegom Khal he. [23] Ii,
tel a ngaeha to endo maktiegom Khal tok,
he nang o mia tgus kam totu pum Khal, gi
enang ko ngma totu pum Kteit to E Nut tok
kat. He ekam tok, endo nam lua totu pum
E Nut Khal, a mhel to endo tmia khenam en
mruo ma mmok te, en nam lua totu pum E
Nut tok kat arhe.
[24] Ii, kua mien ngang nguk tok, ko endo
na ngan vgum dok he kor mnam en mang

E Nut to tmeng dok, E Nut ner lua monik
kim a yor ngang. Nove, ner kle va kaen a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang, en kam vle ko kim En mekam
mekam. Ii, a mhel to endo ner lo is kam yor
ekam ko ther ottek mnam a yor he, he le
kvaik mnam a ktalhok to kam pong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik. 25 Kua mien ngang
nguk te, a kolkha langto nera pis va tete
ko her elha pum he, ko mnam a kolkha to
endo endruk ngat gia vle enang o yoror ko
ngam lua kor mnam mar mang E Nut he lua
mokpom kar ngar mia ngan E Nut Khal ka
ktui, va endruk mnam mar ngta ngan vgum
he kor mnam mar mang he kmokpom kar,
E Nut ner kaen a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik ngang ngar. 26 Ngara
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik her vgum E Nut Khal tok,
ekam ko a serppak to kmen a ktalhok to
kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
tottek ko kim E Nut he E Nut ther le kaen
a serppak to endo ngang Khal, en kmen a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang o mia kat. 27 Va E Nut ther
him Khal orom ka msasaen mruo kat, en
kam monik kim a yor ngang o mia tgus pum
ngaro kerkeknen ko her en mruo A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha arhe.

28 Ii, va mguak or kam senkrip kim kuaro
rhek ri kat ko kua havaeng nguk te, a
kolkha langto kat koknaik ner mia pis ko
o yoror tgus ruk kun mnam ngakro nnak
ngara ngan E Nut Khal ka ktui, 29 to le kaum
khohop petgim ngakro nnak. To endruk
ngat eharom o keknen ruk lyar ko ngma vle
ngara hop to E Nut ner le kaen a ktalhok
to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik
ngang ngar. Vanang endruk ngat eharom
o kerkeknen ko ngma vle ngara hop kat,
vanang E Nut ner kle va kmonik kim a yor
ngang ngar kam pet mar petgim En, he ka
vle tok ngnik ngnik. 30 Klo is kam mrua
kansgum dok kmeharom a ngaeha tang he
kmonik kim a yor ngang ngar pum ngaro
kerkeknen kmikkiem kua serppak mruo e.
Nove. Kom kle va kmonik kim a yor ngang
ngar pum ngaro kerkeknen kmikkiem gi
enang ko E Nut mruo nma reng dok kme-
harom tok. Va kuaro papat ruk kom kaelik
ngang ngar enang tok, mar tgus ngata sir.
Va ngta sir tok, kmikkien enang ko kom lo
mrua kansgum dok kmikkiem kua mur svil
mruo e. Nove! Kom kle va kaikkiem Endo
tmeng dok ka svil."

O Rhek Ruk Ngat Kaenserpgam E Yesus Karo Reha

31 "Enangthe dok atgiang tuk kop mrua
rere orom dok mruo, va kuaro rhek ngat
lo kaur e. 32 Vanangko langto yok nma sir
vanam dok he krere ormok kat, va kua
mnor te, karo rhek ruk nma rere ormar
mang dok, ngat is kmenserpgam kuaro
rhek mruo mang dok.

33 Ii, vanangko mut her meng mularo mia
mruo ngok kim e Yoanes va en tsi havaeng
nguk lmien mang o rhek ruk mang dok ko
ngata mien tok, 34 vanangko kom lo kaur
mnam dok mang a gi mhel to endo tuk kam
sir vanam dok he kaenserpgam kuaro rhek
ruk mang dok kat e. Vanangko ko kle va kre
kvat e Yoanes tok, muk kmor mnam muk
mang karo rhek ruk mang dok, he E Nut
kam susulgim muk vgum mar. 35 Ii, tesgun
e Yoanes tkaenang a paei to ta vurvur he
kvaller o mia ko nam kael o mia ma mmok
mang dok, vanang mut gi vrua svil mang a
mmok to endo he lo vua sirei mang lhok e.

36 Vanang kuaro mur reha kat, endruk
E Titou telik maktiegom dok kmeharom
mar kam tarkanang ngar, mar kat ngam
kaenserpagam o rhek ruk mang dok kat. Ii,
ngat kaenserpagam mar kir kim e Yoanes
karo rhek ruk ther rere mang dok ormar
kat. Va kom kaeharom o reha ruk endruk
gi tete ta vop. Va her o reha ri arhe ngma
khenam ngang nguk ma mmok te, E Nut
ther mia meng dok ngte kmuk he. 37 Va
kmenserpagam a papat to endo kat kua
havaeng nguk te, E Titou mruo kat, Endo
ther mi meng dok ngte, her En mruo arhe ta
rere ormok kmenserpgam o rhek ruk mang
dok tok kat. Vanangko muk, mut ngae ho
lo vur ngan ka ktui va lua vokom ka mnor
mang ka mit vop. 38 Va ekam ko mum lo kor
mnam muk mang dok te, E Nut tmi meng
dok ngte mo kmuk he lua mokpom kar dok,
va ta kle ka khenam muk ma mmok te, E Nut
kakro rhek ngat lo el rengmat kun mnam
mularo vurkul e. 39 Muma kellu mnam E
Nut ka meer kam riring o rhek ngo pneik
ekam ko muma pat re te, o rhek ri arhe ngar
kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik ngang nguk. Vanangko
o rhek ruk endri her mar ruk arhe ngat

kle va khavae mang dok to ko is kmen a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang nguk. 40 Ngta havae mang dok
si enang tok, vanangko mum lua svil kmaol
ngte kim dok, dok kmen a ktalhok to endo
ngang nguk e.
41 Va kom lua lol o gi vrong mia ngaro
vrong rhek ko ngma kanprim dok ormar
kat e. 42 Vanangko muk, ko ho mi kut mnor
mang nguk hak, va kua mnor te, mum ho
lo kaelongtok mang E Nut e. 43 Mu vokom
na, enangthe a gi vrong mhel tang nap kaol
kpis orom ka mur munik mruo va mum her
gia svil mang. Vanangko dok ko her aol
ngte kmuk orom E Titou ka munik mruo,
va mum ngae ho lo kta svil mang dok hak.
44 Ii, mum vua svil kam mrua kanprim muk
mruo, nang kman ko mum lua svil mang E
Nut to en atgiang tuk kmen a ktalhok ngang
nguk, he E Nut kam kanprim muk mang
tok? He ekam ko muma svil kam gi mrua
kanprim muk mruo tok, va mguer kais
kmor mnam muk mang dok he kmokpom
kar dok nngia e?
45 Kua re tok, vanangko mguak or kam pat
re te, dok to ngora mon muk orom mularo
kerkeknen ko kim E Titou. Nove, ngor lua
kaeharom tok e, ko her E Moses to arhe,
endo nera mon muk orom mar ekam ko
muma vle pum karo rhek kam nho mkor
mar, enangthe mar ngat kais kmel muk
kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik.
46 Te tok, enangthe mup mia kor mnam muk
mang e Moses, va nok mup kor mnam muk
mang dok kat vor, ko her dok to e Moses ta
ktar ittiek mang arhe. 47 Vanang enangthe
mut lo kor mnam muk mang e Moses karo
rhek ruk tittiegom mar mang dok, va mut
kais kmor mnam muk mang kuaro rhek
nngia?"

6

E Yesus Ta Klang A Mumu Alautar Hak (5,000) Kmo Ol

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

1 Kam ngae, to o kolkhek kavurgem ngat
nop ko pekam ko e Yesus teharom a mhel
to kalo nhar ngint yor, to ta ngae kenker
a ngaenker to ko mGalili. Va ngma mon
a ngaenker to endo kat te, A Ngaenker
To ko mTaibirias. Tkenker to kpis ko ma
ngaenker ka ngaiting to ngkun kuon. 2 Va a
mumu alautar ta mur kaikkiem ko ngat her
vokong ko teharom o yor orom o ngaelmir
ruk lserpgue ko mnam a rengmat to endo.
3 Tvaar to le kngae ka grap ngoguon ekam
a vul langto ka ngaiting, to kpis korsang
ko tok kar kalngunes. 4 Vanang a kolkha
to mang o Yuda kmem nga pnes to ngma
mon te, A Engyel Ta Varpaam O Yuda Ngaro
Molpou ta kokon he.
5 Ngat korsang ko tok, to e Yesus ta nonho
va kvokong a mumu alautar ko ta grap
ngoguon kpis ko kim, to e Yesus tpe gia
mnganang e Pilip te, "Ngrua kaenkim o ol
tamriem mor kam klang o mia ri?" 6 Vanang
e Yesus tpe gia mnganang e Pilip tok kam gi
kaegom, ko ta ktar mnor he mang a ngaeha
to en mruo ner mur kaeharom.
7 To e Pilip tkaekon a re ngang te, "Tang
mnam mor nak kaeha kais mo kenho ruk
aktiek hori orom korlotge kmit o krek ruk
ngat is te, o dinaris ruk 200 kmenkim o ol
ngang ngar. Va si o krek ruk endruk va ngar
lo kais ge kmenkim o bret ruk ngat kais
mang o mia ri, mar kam gi vrua kauyang
ngaro vurkul."
8 E Pilip ta re tok, to e Yesus kalkayie
langto, e Andru to e Saimon Pita knopia
thavae te, 9 "Ke kalyie to enda kero bret ruk
aktiek o gutnei, endruk ngat eharom mar
orom ke ho to a bali ka ngaor va ke lo slang
lomin ri kat. Vanangko ngat ngae ho lo is
hak mang o mia ngarlavurgem ri e."
10 E Yesus ta reng kalngunes te, "Mu reng
ngar he ngrorosang." To ngat her le ko-
rosang ko tok mnam a mhe to enda tgi ya
ko a kle tses mnam. To kam him gi lurokol
ruk kun mnam mar tgus ko ngta korsang ko
tok, mar ngat kais te, 5,000. 11 Ngat korosang
knop, to e Yesus ta lol o bret o gutnei
to kanprim E Nut mang ngar to le kaisis
kim endruk ngat korosang ko tok kmikkiem
langto langto ko ta vang. To ta le kaeharom
tok kat orom alo slang kat.
12 To mar tgus ngat kaemik. Ngat kaemik
ngae smia vi, to e Yesus ta le kreng kaln-
gunes te, "Muak or kam koham o ol e.
Mguak kaum o ol ngaro mhetor ruk ngat
penkim mar." 13 To e Yesus kalngunes ngata
kaum o bret ngo mhetor ruk ko ngat emik
he penkim mar to ka klang o ngauret ruk
loktiek hori orom alomin ormar.
14 A mumu to tok, ta vokom a ngaelmir
a serpgar to endo ko e Yesus teharom, to

ngat le kaelpun kam polger o rhek mang te,
"Lmien mang a mhel ta he, en her a Propet
to E Moses ta ktar kpavap mang arhe te, nak
kaol ngte." 15 Ngat kaelha kam polger o rhek
mang enang tok, to e Yesus ta tar ko ngta
re kmaol ngok kim he ksovet kmenpasiker
kam teiver, en kam vle te, mar o Yuda nga
Taven. Ta tar ko ngat re kmeharom tok,
to tvur aol kparem mar to kngae en tuk
ngoguon kia vul.

E Yesus Ta Ngae Kuon Kia Ngaenker Ka Las
(Mt 14.22-27; Mk 6.45-52)

16 Tie ma rorongmia, e Yesus kalngunes
ngta grung ngogu ma ngaenker 17 to kpis ko-
rsom nga langail to kpoe kenker a ngaenker
kmeknik ngok mKaparnam. Ngat poe kpoe
to a kolkha ther vaik to ta slok he, va e Yesus
tlo kaol puknim mar vop. 18 To a ngausgi te
sei kam pis alaut gi va a ngaenker ta karir
lesik. 19 Ngat vur poe hogen he, he ka vle
ogu ma mlin, to kle yek ngta vokong e Yesus
ko ta ngae kaol rkieng a langail ko ta ngae
kuon kia ngaenker ka las. Ngat vokom tok,
to ngat sei kam gor hak. 20 Ngat gor tok,
vanangko e Yesus ta kle kreng ngar te, "Mu
or kam gor e, ko dok ta." 21 E Yesus ta re tok,
to kalngunes ngta tting mang en kam le kar
kuo kmar. A gi hi to ta kar kuo kmar, ngat
her gi pis ko va mou ko tok mnam a rengmat
to ngta poe kngae ngok mnam.

O Mia Ngat Sia Riring E Yesus

22 To hop enang ngmo, a mumu to ta vle
ko va ngaenker ka ngaiting to ngko gut he
lo kaikkiem e Yesus ngkun kuon tgi gnua
tar te, tesgun a langail to agitgiang tuk te
ka vle ko tok ko va ngaenker ka ngaiting
to ngko gut. Va o mia ngata mnor mang e
Yesus kat te, tlo kar kun mnam a langail to
endo kar kalngunes kat e. Ngat gi vokom
kalngunes ko gi mar tuk ngat kar mnam
a langail to endo he kngae, nang e Yesus
nove. 23 To o laktok akuruk ngat ottek
mTaibirias kpis kvavaar ko rkieng a mhe to
Ngoldaip ta klang a mumu kmo ol ko pekam
ko ta kanprim E Nut mang ngar. Ngat pis
kvaar, 24 to a mumu tkol a re to mang e Yesus
mar te, ngat lo vle ko tok, to o mia ngat kle
kta karkar kun mo laktok ruk to hera ngae
mKaparnam kmelha kriring.

E Yesus Tkaenang A Bret To O Mia Ngma
Ktal Vgum

25 Ngat sia riring e Yesus to kpis mang ko
tok ma ngaenker ka ngaiting to ngkun kuon
to ngata mnganang te, "Pattermia, ye pis
mo tenngor?"

26 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Kua mien
ngang nguk te, Mut sia riring dok gi ekam
ko mut em o ol he, he ngae sim vi kmar.
Vanangko mut lo mia riring dok ekam ko
mut vokom mnor mang kuaro ngaelmir ruk
lserpgue e. 27 Muak or kam gia vle pum o
ol ruk ngma hevri. Vanangko muak kle va
ka vle pum o ol ruk orom a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik, endo A
Mhel To Nkong Man Ma Volkha to dok ngor
kaen ngang nguk. Ii, ngor kaen a ktalhok
to endo ngang nguk ekam ko E Titou to E
Nut ther him dok orom ka msasaen kam
khenam ngang o mia te, ther ngatkal orom
dok tok arhe."

28 E Yesus ta re tok, to o mia ngta kle ka
mnganang te, "Yu! Te tok, va sim havaeng
ngor na, ngruak kaeharom oni ruk lsir, mor
kmaottam E Nut karo reha ruk telik ngang
ngor kmeharom mar?"

29 Va e Yesus tkoripang ngar te, "E Nut
ka ngaeha msim ta vle ti te, a mhel kmor
mnam en mang dok to E Nut mruo tmi
meng dok ngte he kmokpom kar dok."

30 Ngta ngan e Yesus karo rhek ruk tok,
to kle kta mnganang kat te, "Yu! Vanang
ani ngaelmir to a serpgar ngiaka khenam
ngang ngor kam khenam ila serppak ma
mmok, he nang mor kam vokong he kor
mnam mor mang in te, lmien mang in tok.
Yin he! 31 Ko tennik nguaro pupnam ngta
vle ko ma kalputmok he ngat em o bret
ruk o mana, endruk ngat ottek kun kuon
ma volkha. Ngat ittiek mang ngar te, 'Nma
klang ngar mo bret ruk o mana, endruk
ngat ottek kun kuon ma volkha.' "

32 To e Yesus thera havaeng ngar te, "Ko
smia mien ngang nguk te, o bret ruk o mana
ruk mut lol tennik kun kuon ma volkha,
nong e Moses to ta klang nguk orom mar
e. Nove! E Titou mruo, to ther klang nguk
orom o bret ruk o mana ko ngat ottek kun
kuon ma volkha. Va her En tete kat arhe to
ther en a bret ka mten langto yok, ngang

* 6:32: O Yuda ngma pat te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen nak pis va na kta klang o mia orom o ol ruk o bret kmikkiem enang ko e Moses teharom tok kat. O Yuda ngma mon a bret ka mten to endo te, "A mana."

o mia, endo tottek kun kuon ma volkha
kat.* 33 Ii, ko a bret to endo E Nut ther meng
he, he ther grung kun kuon ma volkha he
her pis mo mmie he. He her en arhe tkais
kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik ngang o mia tgus ruk mo
mmie."

34 E Yesus ta re tok, to ngta reng te,
"Ngolaip, ngia kaelha tete he, he ka klang
ngor mo kolkhek tgus orom a bret ka mten
to ya rere mang."

35 Va e Yesus ta havaeng ngar te, "A bret to
kua rere mang her dok ta arhe, endo tkais
kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik ngang o mia. Va ani mhel
to na kaol ngte kim dok tlo kat kais kam
kta vang kat e. Va endo na kor mnam en
mang dok he kmokpom kar dok, a mhel to
endo tlo kat kais kam kta katngaivie kat e.
36 Vanang ko her havaeng nguk he te, mut
sia vokom dok orom kua ngaeha to orom o
bret lsir, vanang muma kees ge kmor mnam
muk mang dok he kmokpom kar dok. 37 O
mia tgus ruk E Titou telik maktiegom dok,
her mar ruk arhe ngar mi kaol ngte kim dok
kmor mnam mar mang dok he kmokpom
kar dok. Va ko ho lo is hak kam likim tang,
ko na kaol ngte kim dok kmor mnam en
mang dok he kmokpom kar tok e. 38 Ko
ho lo is kam likim tang tok, ekam ko klo
ottek kun kuon ma volkha ka grung kmaol
ngte mmie kmeharom kua mur svil mruo e.
Nove! Ko kle va kaol ngte kmikkiem Endo
tmeng dok, ka svil. 39 Ii, va Endo tmeng dok
her ka svil ta arhe te, Dok kam lua moslam
tang hak mnam endruk telik maktiegom
dok. Ii, ta svil dok kam lo korim tang mnam
mar, vanang kle va khover mar tgus petgim
ngaro nnak kun mnam a kolkha to a kser
kim. 40 Ii, kua havaeng nguk te, her E Titou
ka svil to arhe ekam ko En nma svil o mia
kam smia riring Khal to dok he kpis mang
dok. Ii, ta svil mar kam pis mang Khal to
dok tok, to le kor mnam mar mang dok he
kmokpom kar dok, he nang E Nut kmen a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang ngar ekam tok. Na kaen a
ktalhok ngang ngar tok, he nang dok mruo
kam le kta hover mar petgim ngaro nnak
mnam a kolkha to a kser kim tok arhe."

41 O Yuda ngalmialaol ngat ngan e Yesus
ko ta mrua havae mang te, "A bret to E
Nut ther meng he, her dok ta arhe, ko ko
her ottek kun kuon ma volkha he ka grung
kmaol ngte mmie he." Ngat ngan tok, to
ngat le kaelha kam rere porom mar mang e
Yesus karo rhek ruk endruk. 42 Ngat havae
te, "A mhel ta, her en e Yesus to e Yosep
khal ngola? Va kteit va knan ngota mnor
mang ngin kat ngola? Vanang kman ko ta
havae te, 'Ko her ottek kun kuon ma volkha
he ka grung kmaol ngte mmie'?"

43 To e Yesus ta kser mar te, "Muak or
kam vua rere porom muk pum dok. 44 Mu
vokom na, a mhel tang ko en mruo tuk tlo
kais hak kam mur kaol ngte kim dok kmor
mnam en mang dok he kmokpom kar dok
e. Nove, gi E Titou mruo, Endo tmeng dok
naka ktar mur kait a mhel to endo kmaol
ngte kim dok, yek en ner kais kam pat kmor
mnam en mang dok. Ii, E Titou naka ktar
kait o mia ngte kim dok na, to endo yek,
dok mruo ngora hover mar petgim ngaro
nnak kun mnam a kolkha to a kser kim.
45 Ii, o mia tgus ruk ngat sim kael ngaro rela
ngang Ngor Teit kam lol karo rhek mkor,
her o mia ruk arhe ngam kaol ngte kim
dok. Ii, ta vle tok, kmikkiem gi enang ko
o propet ngat ittiek te, 'Her E Nut to arhe
Endo nera patter o mia tgus.' 46 A mhel
tang tlo vokong E Titou to E Nut vop. Gi
endo tuk to tottek ko kim En, en tuk to
tvokom. 47-48 Ko smia mien ngang nguk te,
endo ta kor mnam en mang dok te, dok a
bret ka mten to tkais kmen a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang o
mia, va ngor kle mi kaen a ktalhok to endo
ngang. 49 Mu vokom na, a bret to dok, endo
kua rere mang, tlua vle enang o bret ruk o
mana e, endruk mularo pupnam ngat emik
ko ma kalputmok, ko ngat si emik va ngat
yor ge. 50 Vanang a bret ta, en a bret to te
ktua vle gi, ko tottek kun kuon ma volkha
he ka grung ngte mmie he o mia ngat kais
kmemik mnam he kol ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik vgum. 51 Ii, a
bret to endo her dok ta arhe, dok to ko her
ottek kun kuon ma volkha, dok to ko kais
kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik ngang o mia. He ekam tok,
endo na kaemik mnam a bret to ormok, her
a mhel to nera kol a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik arhe. Va a bret
to kua rere mang her kua vok msim ta arhe,
endo ngor mur kael, ngar kmim kngam a

yoror mang o mia, he nang mar kam kol a
ktalhok to endo vgum tok." [52] E Yesus ta re
kvat ka vok tok, to o Yuda ngalmialaol ngat
kaelha kam mo maen o rhek lesik mo ngar
mruo te, "A mhel ta na kaen ka vok ngang
ngor, mor kmem nngia e?"

[53] Ngat re tok, to e Yesus ta kle khavaeng
ngar te, "Kua mien ngang nguk te,
enangthe mgua lo kaem A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok kua vok va kaivie
mnam kua gidiel va E Nut tho lo is hak kmen
a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang nguk e. [54] Vanangko endo na
kle va kaem kua vok va kaivie mnam kua
gidiel va E Nut ner mi kaen a ktalhok to kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang, va
koknaik mnam a kolkha to a kser kim ngora
hover petgim ka nnak kat. [55] He ekam tok,
o olngaemik ruk kmemik va kmivie kam
serppak vgum mar kam kol a ktalhok to
kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
endruk her kua vok msim va kua gidiel
arhe. [56] Va kmikkiem tok kat, endo nam
kaem kua vok va kaivie mnam kua gidiel
her endo arhe nma par mnam dok to kua
vle enang ke ho ka pun va dok koma kha
orom endo kat. [57] E Titou to tmeng dok ngte
mmie ta vle orom a ktalhok to kam plong
vle ko kim En ngnik ngnik. Va dok kat kua
vle orom a ktalhok to endo vgum ko En ta
vle orom tok kat. Va kmikkiem enang tok,
endo nam kaem kua vok, a mhel to endo
nera vle orom a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik kat ekam ko dok
koma vle orom tok kat. [58] Ii, enang ko ko
havae, a bret to kua rere mang her endo
tottek kun kuon ma volkha he ka grung
ngte mmie arhe. Mu vokom na, a bret ta,
tlua vle enang o bret ruk o mana, endruk
mularo pupnam ngat emik e, ko ngat si
emik va ngata yor ge. Vanangko endo nam
kaem a bret ta, E Nut ner kaen a ktalhok
to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik
ngang." [59] E Yesus ta rere tok, ko ta patter
o mia kun mnam o Yuda ngarta rek to kam
rere mnam ko tok mKaparnam.

E Yesus Kalngunes Kavurgem Ngta Ksir Petgim

[60] E Yesus ta re tok, to kalngunes
ngarlavurgem ngta ngan ka re to endo to
karo rhek ruk endruk ngat kerngorom mar
he ngata kaprere pum mar te, "A re to enda
tvua koppet kmikkiem. Erieto tis kam kol
he kaikkiem?"

[61] E Yesus ta tar ko ngata kaprere pum
karo rhek ruk, to ta kle kreng ngar te,
"O rhek ri ngat el resik kun mnam muk
he mguera ksir petgim dok gi? [62] Vanang
enangthe mupa vokom A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok ko nguak kat
kaeknik ngoguon ma volkha ekam ko tes-
gun koma vle ko, va nok mguer kle kosnok
vor? [63] Mu vokom na, her E Nunu A Totur
tuk to tis kmen a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik ngang o mia.
Vanang kua mi vok to ner mia parem muk
kmeknik tok, tlo is e. Ii, va E Nunu A Totur
nam kaen a ktalhok to kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik ngang o mia her
vgum kuaro rhek ri arhe, endruk ko her
havaeng nguk ormar. [64] Vanangko akuruk
mnam muk mut lo kor mnam muk mang
ngar gi." Vanang e Yesus ta reng ngar tok,
ekam ko ktar mang ko tlo vaeng kalngunes
vop ta ktar her mnor mang ngar he te,
edrim mnam mar, ngar lo kor mnam mar
mang he lua mokpom kar, va edim mnam
mar lsir ner le mrua hortgi mang. [65] Va
ta kta reng ngar te, "Kua havaeng nguk
mang ngar tok, kam khenam ngang nguk
te, enangthe E Titou mruo na lo ktar kait
a mhel kmaol ngte kim dok va tlo is hak
kmaol ngte kim dok kmor mnam en mang
dok he kmokpom kar dok e."

[66] Ii, e Yesus kalngunes ngata ker kokol
karo rhek ruk endruk tok, to kmelpun
mnam a kolkha to endo yek ngarlavurgem
ngata ksir petgim va ho lo kta kaikkiem kat
e.

[67] E Yesus tvokom mar tok, to her kle
ka mnganang endruk Loktiek Hori Orom
Alomin te, "Vanang muk, muta svil kam
ksir petgim dok kat?"

[68] Va e Saimon to e Yesus ta kilegem te,
e Pita, tkoripang te, "Ngoldaip, ngrua kta
ngae ngok kim erieto? Ko her vgum yin tuk
arhe ngot kais kam kol a ktalhok to kam vle
ko kim E Nut ngnik ngnik ko ngot lol ilaro
rhek. [69] Ngot kor mnam mor mang in he
kmokpom kar yin he, ko ngota mnor mang
in te, Yindo A Totur, Yindo E Nut tmeng in
ngte mmie."

[70] E Yesus ta ngan e Pita ko ta re tok,
to thera pupam o mia tgus kam reng ngar
te, "Dok mruo kua re pmuk ruk Lo Ktiek

Hori Orom Alomin he kvaeng nguk kmor
mnam muk mang dok he kmokpom kar
dok, vanangko langto kun mnam muk e
Seten tviging he." [71] (E Yesus ta re kvat e
Seten kam havae mang e Yudas to e Saimon
to nkong mIskariot khal, ko tsi vle en langto
mnam endruk Lo Ktiek Hori Orom Alomin,
vanangko koknaik ta mrua hortgi mang ge.)

7

E Yesus Ta Vle Kun Mnam O Yuda Nga Pnes To Kam Kunngir Kim E Nut Kun Mnam O Rambel

[1] Kam ngae to, e Yesus te ktua ngae
kpupunpa kngongae ko mGalili. Te lo mi
ktua svil kam kta punpa ko mYudea kat e,
ekam ko o Yuda ngalmialaol ngta re kmim
kngam a yoror. [2] To o kolkhek ruk o Yuda
kmem a pnes to ngma mon te, A Pnes To
Kam Kunngir Kim E Nut Kun Mnam O Ram-
bel ngta kokon he, [3] to e Yesus kaornopeik
ngat pe gi kaenen mkor te, "Ipa parem a
mhe ta he kngae ngogu mYerusalem ko
mYudea, he nang itlengunes kam vokong
ilaro reha ruk lserpgue ma mmok, endruk
im kaeharom mar. [4] Ii, ko a mhel to ta
svil kam mrua polgom en mruo ma mmok
ko pum o mia ngaro kerok, nam lo mrua
tuvgong karo reha e. He ekam tok, ekam
ko im kaeharom o reha ruk lserpgue ruk
endri, va ngia mrua polgom yin mruo or-
mar ma mmok ko pa pnes ko pum o mia ruk
mo mmie ngaro kerok." [5] Vanang e Yesus
kaornopeik mruo ngat kaenen mkor tok,
ekam ko si mar kaornopeik msim, vanang
ngat lo kor mnam mar mang he kmokpom
kar kat e.

[6] Va e Yesus tkoripang ngar te, "Kua
kolkha msim tlo pis vop. Nang muk, mut is
kam gi vrong ktua ngae ge. [7] O mia ruk mo
mmie ngat lo is kam kapter muk e, vanang
dok, ngam kle va ksei kam kapter dok
ekam ko koma palsie kim mar pum ngakro
kerkeknen ruk ngat ho mi kut kernonho
hak. [8] Muk he, mguak ngae ngok pa pnes
ge. Nang dok, ngor lua ngae ngok pa pnes
ta vop ko kua kolkha msim tlo pis vop." [9] Ta
re tok, to vrua vle ko mGalili ge.

[10] To ko pekam kaornopeik ko ngata ktar
kngae ngok pa pnes, e Yesus ta kle ka knaek
kat, nang tlo mrua plok orom ma mmok
kim o mia e. Tgi vrua tutvok kngongae
lvongnek kun mnam o guliel. [11] Vanang
ko tok mYerusalem ko pa pnes kat o Yuda
ngalmialaol ngat vrua nhong va kmamngan
mang te, "A mhel to namrie?"

[12] Va o mia ngate ksei kam vrua vur re
kngae kun pgegom mar, ko akuruk ngat
havae mang te, "A mhel ta, en a mhel a yar."

Vanang akuruk ngat kle kokheng ngle-
nar he kre te, "Nop ge, nam vua kermamas
ngang o mia." [13] Vanangko o mia akuruk
ngat si mnor mang, vanangko ngat lua
hophop mang ko ma mmok e, ko ngta
gorang o Yuda ngalmialaol.

E Yesus Ta Patter O Mia Ko Pa Pnes

[14] Kam ngae kais ko tkaendavloum a pnes
karo kolkhek, to e Yesus ta ngae kvaik kun
mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi
vle he kaelha kam patter o mia ko tok. [15] O
Yuda ngalmialaol ngta ngan karo rhek he
ksesenkrip kim to kle mrua mo mnganang
ngar te, "A mhel tang tlo patter va keknen
ngang, vanang nngia orom ko tvu sim mnor
mang o papat ngarlatgep?"

[16] Va e Yesus tkoripang ngar te, "O rhek
ruk koma patter o mia orom mar nong nang
dok mruo e. Nove, o rhek ri ngat ottek ekam
Endo tmeng dok ngte. [17] Ii, va ani mhel
to na smia vle pum E Nut ka svil, ner kle
yek mrua mnor mang kuaro rhek te, kuaro
rhek ri koma rere ormar ngat ottek ekam
E Nut, i o ngat ottek ekam kua serppak
mruo. [18] Mu vokom na, a mhel to nma rere
orom ka serppak mruo, nam mrua hover
en mruo tok, he nang o mia kam kanprim
en. Vanang a mhel to nma kol kalaip to
tmeng ka gu, he krere kam hover kalaip
to endo, her en a mhel to nam sim kut
kaikkiem o papat ruk o minar, va o rhek
ruk la ppiagar ngam ho lo kottek ko vgum
hak. [19] Vanangko nong tang mnam muk
nam smia vle pum o pos ruk e Moses tennik
ngang nguk e. He ekam tok, kman ko mut
re kmim dok kngam dok a yoror?"

[20] E Yesus ta re tok, to o guliel ngta reng
te, "A koot tenvevem yin he, erieto nam
kaegom kmim in kngam yin a yoror?"

[21] Va e Yesus tkoripang ngar te, "Ko gi
eharom a ngaeha to atgiang ko en a serpgar
mnam a Sabat, va muk tgus mut sei kam
senkrip kim dok ko ko eha ma Sabat tok.
[22] Vanang muk? E Moses ta reng nguk kam
papaam mu les ruk lurokol ngola? Vanang
enangthe mula keknen to kam paam mu les
na mi kut vuut mnam a Sabat lsir va mum

lo kaeha mo Sabat kam paam mar kat gi? Ii,
e Moses ta reng nguk kam papaam mu les
kmeharom ke vok ke gi mhe to ke gi sie tok,
va mum kaikkiem tok tete. (Vanang nong e
Moses msim to telha pum a keknen to kam
paam lurokol e. Nove, mularo pupnam ruk
ngat elha pum.) 23 Va si enangthe a Sabat
na re vuut, vanang mum le gia paam mar
ge, he nang muk kam lua kpanaem mang e
Moses ka pos to kam paam lurokol tok. He
enang ko muma paam lurokol mo Sabat tok,
to kman ko mut kaesik ngaok, ko ko eha ma
Sabat he kaeharom a mhel ka vok tgus kam
kta ya kat. 24 He ekam tok, mguak or kam
sovet kam mon o mia orom a kerkeknen
kmikkiem o pos ngaro gi lpetuk. Mguak kle
smia ngangam kmuk mang ngaro pneik to
le kmon mar orom a kerkeknen kmikkiem
o pos ngaro pneik lsir."

Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen Her E Yesus Arhe

25 To o mia akuruk ko mYerusalem ngat
kaelha kam vrua mo mnganang ngar mruo
mang e Yesus te, "A mhel to mor o Yuda
ngor ke murgun to nma vongnek kim o
rhek ngat re kmim kngam a yoror, enda
arhe? 26 Vokom na, tsia rere ko ma gi vle
mo kim o mia vanang mor o Yuda ngor
ke murgun ngat lua rere vgum ge! Pathe
nok mor o Yuda ngor ke murgun to nma
vongnek kim o rhek ngat kle ka mnorvek
pum yek te, her en arhe Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen vor. 27 Vanangko ngat
kais kam pat tok nngia, ko ngota mnor
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
te, nak pis va nong a mhel tang tis hak kam
mnor mang ka rengmat ka pun ko na kottek
mnam. Vanang a mhel to enda mor tgus
ngot sim ktua mnor mang ka rengmat ka
pun ko tottek ko mnam."

28 Vanang e Yesus ta hivuo kam patter o
mia kun mnam E Nut ka maksien vop, to
ta rere malpgem mar te, "Mare, mut smia
mnor mang dok va mut smia mnor mang
kua rengmat ka pun kat! Vanang klo mrua
kansgum dok kam pis mo orom kua serppak
mruo e. Nove, E Nut to orom karo papat
ruk o minar, her Endo tmeng dok arhe.
Vanang muk mut lua mnor mang En hak.
29 Vanangko dok kua mnor mang En, ko ko
her ottek ko kim En, ko her En arhe tmeng
dok ngte."

30 E Yesus ta re tok, va her vgum karo rhek
ruk arhe ngat re kam kleng singni mnam,
vanangko nong tang mnam mar tngam kalo
ktiek mang e, ekam ko ka kolkha tlo pis
vop. 31 A mumu nam pua vle kar e Yesus
tok, vanangko kavurgem mnam mar ngat
kle kor mnam mar mang en he kmokpom
kar ge. Ngma havae mang te, "Her en arhe
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ko nong
a mhel tang hak na pis kmeharom o reha
ruk lserpgue ho mi kir kim endruk a mhel
ta nam kaeharom mar!"

Ngat Re Kam Kpom E Yesus

32 To o Parisiau akuruk ngta ngan a mumu
to ko tok, ko ngat vrua vur re orom o rhek
ruk endruk mang e Yesus, to mar o Parisiau
kar o pris ruk laol ngta meng o pris akuruk
ngma toot mang E Nut ka maksien kam
ngae kam kpom.

33 To e Yesus thera reng o Yuda ngalmi-
alaol ruk endruk te, "Ngor gi vrua vavle mo
kmuk to ngor kat kaeknik kngae ngok kim
Endo tmeng dok. 34 Va mguera nonhong
dok, vanangko mguer lua pis mang dok e.
Va muk, mut lo is hak kam ngae ko mnam a
mhe to dok kua re kam vle mnam e."

35 E Yesus ta re tok, to o Yuda ngalmialaol
ruk endruk ngata mo mnganang ngar te,
"Ta re kam ngae ngam, he ngot lo is kam pis
mang? Nok ta re kam ngae ngok kio Grik ko
nguaro mia mruo akuruk ngta parahi ngok
kim mar ka vle, he en kam patter o Grik
vor? 36 Va ta re te, 'Mguera nonhong dok,
vanangko mguer lua pis mang dok e,' va ta
re kat te, 'Muk, mut lo is hak kam ngae ko
mnam a mhe to dok kua re kam vle mnam.'
Ta re tok, vanang ka re ka pun ta vle nngia?"

A Vugye To Orom A Ktalhok To Kam Plong Vle Ko Kim E Nut Ngnik Ngnik

37 Mpalngaem mnam a Pnes to endo, e
Yesus ta hop ksir to krere malpgem o guliel
te, "Erieto nak katngaivie va nak kaol ngte
kmok kmivie. 38 Ii, va kmikkiem gi enang ko
ngat ittiegom E Nut karo rhek, erieto tkor
mnam en mang dok he kmokpom kar dok,
va a vugye nera gos kun mnam, en kmivie
mnam a ye ka mten to tkais kmen a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
ngang." 39 Nang e Yesus ta re kvat a ye ka
mten to endo tok kam keknen mang E Nunu
A Totur to E Nut nak kaen ngang endruk
ngar kor mnam mar mang En he kmokpom

kar koknaik. Tennik kam ngae kais ko tok, E
Nut tlo en E Nunu A Totur ngang o mia vop,
ekam ko e Yesus tlo yor he kat hop petgim
ka nnak vop.

O Mia Ngta Mommenik Va Kmo Kokheng Ngar Mruo Mang E Yesus

40 O mia akuruk kun pgegom endruk ngta
gun ko tok, ngata ngan ko e Yesus ta
rere tok, to ngat kle mrua havae mang
te, "Lmien, a mhel ta, en her a propet to
ngta ktar kpavap mang ti arhe te, nera kaol
ngte!"
41 Nang akuruk ngat kle va khavae te,
"Her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen."
Vanang akuruk yok vat ngta kokhe kre
te, "Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
ner lo kottek ko mGalili gi, 42 ekam ko ngat
ittiegom E Nut karo rhek mang te, Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen nera pal
mnam e Devit ka ngausie, va knan nera
kol mBetlehem, ko tok mnam a mhe to
kaes e Devit tkorsang ka vle mnam tennik
kat." 43 Gi enang tok, o mia ngta mom-
menik va kmo kokheng ngar mruo mang
e Yesus. 44 Akuruk ngata svil kam kleng
singni mnam, vanangko nong tang mnam
mar tngam kalo ktiek mang e.

O Yuda Ngalmialaol Ngat Kees Kmor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar

45 To o pris ruk endruk ngma toot mang
E Nut ka maksien, ngat kat kaeknik ngok
kim o Parisiau kar o pris ruk laol, endruk
ngta ktar meng ngar kam ngae ka kpom
e Yesus. To o Parisiau ngta mnganang
ngar te, "Kman ko mut lua kpom kngorom
ngte?"
46 Va ngta kle gia re te, "Nong a mhel tang
tngae vu smia rere enang a mhel ta gi."
47 Va ngalmialaol ngta re lsinvi kam mn-
ganang ngar te, "He, tmas ormuk kat,
48-49 enang ko ta mas orom a mumu to orom
o takpun ruk ngat lua mnor mang mor o
Yuda nguaro pos? Hai-e, E Nut ka ngaesik
ta vle kuon mang ngar he! Mu havaeng
ngor na, mut sim mnor mang kaela ngang
ngor ruk o Yuda ngor ke murgun to nma
vongnek kim o rhek, i o kaela ngang ngor
ruk o Parisiau ko ta kor mnam en mang a
mhel to endo he kmokpom kar? Ho mi kut
nop hak!"
50 Ngat re lsinvi ngang o pris ruk ngma
toot mang E Nut ka maksien tok, vanang
endruk laol kar o Parisiau ngaela langto te
ktua vle ko tok, he kaum kar mar, ka munik
e Nikodimas. E Nikodimas, endo tesgun ta
ngae he ka ptang e Yesus. Ta hop ksir he
kreng klenar te, 51 "Nguaro pos ngat hagam
mor kam gi vrong kolaspa mang a mhel
kam tutut kmel kam yor, nang lo ktar smia
vongnek kim karo rhek, kam mnor mang
karo keknen e."
52 Va ngta hop ku he le kre lsinvi kat te,
"Pathe yin nkong mGalili kat ngola? Ngae
he, sim kellu mnam E Nut karo rhek he non
ekam mar, yek ngira mnor te, a propet to
ngata ktar kpavap mang tennik te, ner kaol
ngte, en ner lua kottek ko mGalili e."

O hor akuruk tennik ngat lo el o rhek ruk ngat kaelha moti he ka grung kais ma 8.11.

[53 Ngat re tok, to langto langto ta ngae
ngok mnam ka rek mruo,

8

1 nang e Yesus ta kle ktua grap ngoguon
kia vul to e Olip.

E Yesus Ta Mrung A Vlom To Kpoot Mang A Lei

2 To hop enang ngmo ko a kolkha tgi gnua
plek, e Yesus tkat kaeknik ngok mnam E
Nut ka maksien ka mhe to ko ma gi vle.
O mia ngarlavurgem ngta mur ka kleim to
tkorsang kam patter mar. 3 To o pattermia
kmo pos kar o Parisiau ngat kaol orom a
vlom langto ko o mia ngat pis mang ko ta
kpanaem mang ka lei. Ngta kaol orom he
ka srim ko pum mar tgus ngaro kerok. 4 To
ngat pe gia mnganang e Yesus te, "Patter-
mia, a vlom ta ngat pis mang ko ta kpanaem
mang ka lei. 5 He e Moses karo pos ngat
havaeng ngor kam lalaem lraip ruk enang
ti orom o krek kngam mar o yoror. Vanang
yin, ngir ktua reng nngia?" 6 Ngat pe gia
mnganang e Yesus tok, en kam mrua ru
pum karo mur rhek mruo, nang mar kam
kle kmon orom karo mur rhek ruk endruk.
Vanangko e Yesus ta kle gia kerreku he
kaelha kmittiek orom ka smeik kuo mang
a mmie ka ngaor. 7 Nangko ngat kae-
nenker kam mamnganang vop, to e Yesus
ta ngatier ku to ksir, to kreng ngar te, "Tang
mnam muk ko ho nop a kerkeknen tang hak
ngang, her en arhe naka ktar ka kla mang
orom a kre." 8 Ta re tok, to kta kerreku to
kat kaittiek kuo mang a mmie ka ngaor kat.

[9] Ngata ngnek ko ta reng ngar tok, to mar
tgus ngat kaelha kam gilvik ka kle langto
langto. Kmelha orom o hipun, ngat veet
kparem e Yesus kar a vlom to, ko ta sir en
tuk ko tok ge. [10] To e Yesus ta ngatier ku to
ksir to ka mnganang a vlom to endo te, "He
ngram? Kolkheng, nop a mhel tang kat kam
kat kael in kam yor he?"
[11] Va a vlom tkoripang te, "Kolaip, nop
tang e."
To e Yesus ta reng te, "To dok kat, klo kael
yin kam yor kat e. He kngae he, vanangko
kmelha tete ngior kam kat kaeharom tok
kat e!"]

E Yesus En A Mmok Ka Pun Msim To Kam Valler O Mia Tgus Mo Mmie

[12] To e Yesus ta kta rere kar o mia he
khavaeng ngar te, "Her dok ta arhe a mmok
ka pun msim to kam valler o mia tgus mo
mmie. Endo nak kaikkiem a mmok ka pun
msim to dok, ngora ktong kam kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik.
He ner ho lo kta ngae kun mnam a slommok
kam yor kat e."

E Yesus Tkaenserpagam Karo Rhek

[13] E Yesus thavae tok, to o Parisiau ngta
rere vgum te, "Mur vokom yin na, tete yin
atgiang tuk e yi mrua rere ormin mruo. He
ekam tok, o rhek ri ya rere ormar ngat lo
kaur e."
[14] Va e Yesus ta kokheng ngar kam re te,
"Nop hak! Ko si enangthe dok atgiang tuk
kop mrua rere orom dok mruo, va kuaro
rhek ngat kaur ge, ekam ko dok, kua mnor
mang dok te, ko her ottek ko kim E Titou
va kua mnor mang dok kat te, ngor kat
kaeknik ngok kim kat. Vanang muk, mut
lo kta mnor mang dok hak te, ko her ottek
ko kim E Titou tok e, va mut lo kta mnor
mang dok kat ko ngora kat kaeknik ngok
kim kat e. [15] Vanang muk, muma vokom o
mia he kmon mar orom mutaro mur papat
mruo! Vanang dok kom lua vokom o mia
he kmon mar enang tok e. [16] Vanangko
enangthe lmien te, kop sia vokom a mhel
tang he kmon orom kotaro mur papat mruo
enang tok, va kopa mien orom kuaro papat
ruk endruk va nga ngae ho mia mien hak
ge. Ko dok, kom lua vle dok atgiang tuk e.
Nove, E Titou to tmeng dok ta sir pekmok
kat. [17] Tgia nho kngae gi enang muk o Yuda
mutaro mur pos mruo ko ngat mrua havae
te, "Enangthe alo mhel alomin ngina kaum
kre mang a tomhel to, va ngina re to endo
tkaur." [18] He kmikkiem muta mur pos to
endo tok, dok mruo koma rere orom dok va
E Titou to tmeng dok ta ngam alomin orom
kam rere orom dok kat. He enang tok muo
alomin tok moma kaum krere orom dok."
[19] Ngta ngan ko e Yesus ta re kvat kteit to
ngta mnganang te, "Iteit nam?"
Va e Yesus tkoripang ngar te, "Mut lua
mnor mang dok va E Titou e. Enangthe
mupa mnor mang dok, va mup kle ka mnor
mang E Titou kat." [20] E Yesus ta rere orom o
rhek ri ko tok ko ta patter o mia kun mnam
E Nut ka maksien ka mhe to ko rkieng a
mhe to kmelpas orom o krek ruk o mia
ngma nngiar ngang E Nut ormar. Ta patter
mar ma mmok enang tok, vanangko nong
a mhel tang ta kpom, ngar kmim kngam a
yoror, ekam ko ka kolkha tlo pis vop.

E Yesus Tkaengorang O Yuda

[21] To e Yesus ta kta havaeng o Yuda
ngalmialaol te, "Ngora ngae kparem muk
to mguer kle knonhong dok, nangko mguer
gia yor orom mula kerkeknen to kam
keyang dok. He ekam tok, her muk ruk arhe
mut lo kais hak kam ngae ko mnam a mhe
to dok mruo kua re kam ngae mnam e."
[22] E Yesus karo rhek ruk endruk ngat
hover o Yuda ngalmialaol ruk endruk ngaro
papat to ngat kle kmo mnganang ngar
mruo te, "Pathe nok ner mur kaim en mruo
vor ko ta re te, 'Mut lo kais hak kam ngae ko
mnam a mhe to kua re kam ngae mnam'."
[23] Ngat mo mnganang ngar tok, vanangko
e Yesus tgia rere vop te, "Dok nkong dok
man ma volkha, nang klo pal mo ma mmie
ta e. Vanang muk nkong nguk mo mmie
va muk mut pal mnam a mmie ta. [24] Ko
hera ktar khavaeng nguk he te, mguer mia
yor her vgum mula kerkeknen to endo
enangthe mgua lua kor mnam muk mang
dok te, Endo ta vle orom a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik her
dok msim ta arhe, dok to kom mrua havae
ormok."
[25] E Yesus thavae tok to ngat kle ka mn-
ganang te, "Te yin erieto?"
Va tkoripang ngar te, "Her dok ta arhe,
dok to tesgun kom mur havae orom dok tok.
[26] Va kuaro rhek ngarlatgep vop kam mon
muk orom mularo kerkeknen ormar kat.
Va Endo tmeng dok, En lminam, he koma

havaeng nguk ruk mo mmie orom karo mur
rhek mruo ruk kua nganik mkor."
27 E Yesus thavae tok, vanang ngat lua
mmok te, ta rere ngang ngar mang Kteit E
Nut e. 28 He ekam tok, ta kle khavaeng ngar
te, "Mnam a kolkha to mguak hover a ho
orom A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to
dok, to endo yek mguera mnor mang dok
te, her dok ta arhe endo kom mrua havae
ormok tok. Ii, mnam a kolkha to endo kat
gi, mguera mnor mang dok kat te, kom lo
is kmeharom a ngaeha tang orom kotaro
mur serppak mruo tuk e. Nove! Kom gia
rere kmikkiem lsir gi enang ko E Titou nma
kaenang dok. 29 Ii, Endo tmeng dok nma vle
mo kmok he lua parem dok e, ekam ko kom
gi kaeharom o keknen ruk En nma higiang
ngar." 30 E Yesus tgia rere kngae ko tok, va
o mia ngarlatgep ruk ngta ngan karo rhek
ruk endruk ngat kle kor mnam mar mang
en he kmokpom kar ko gi.

E Ebrehem Kaores Msim

31 To o Yuda ruk ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar kuo mang
ngaro gi pkor, e Yesus te ktua reng ngar
te, "Endruk ngma vle pum kuaro rhek, her
mar kolngunes msim ruk ormar arhe. 32 Ii,
mguaka vle pum kuaro rhek tok, va mguera
mnor mang dok to la minar to dok. He
ekam tok, dok to la minar ngora hong nguk
pum o vrong serppak tgus ruk ngma kpom
muk kserpagam muk."
33 Va ngat koripang te, "Hai-e, her mor
ri arhe endruk e Ebrehem ta plam ngua
ngausie msim. Va mor e Ebrehem kaores
msim ormor kat he. To nngia ko ya havae
te, ngira hong ngor pum o vrong serppak
ko mor ngot ngae lo vur vle pum a serppak
tang hak ko nong a tomhel lang ka serppak
ta kpom mor kserpagam mor hak!"
34 Va e Yesus ta kle kpatter mar kmori-
pang ngar te, "Ko smia mien ngang nguk
te, endruk ngama vle pum o kerkeknen
mekam ngma khenam mar ma mmok te,
nong ngaro serppak ngang ngar kam mrua
hong ngar pum ngaro kerkeknen ruk en-
druk ko ngama kpom mar kserpagam mar.
35 He kmikkiem gi enang tok, a kayie to nam
gi kaeha ngang ka taven, nong ka serppak
mruo ngang hak kun mnam ka taven ka
valngan kat e. Gi a taven to endo khal
msim ka serppak ngang kun mnam kteit ka
valngan. 36 He ekam tok, E Nut Khal msim
to dok orom kua serppak kho mi kut kais
hak kam hong nguk pum mularo kerkeknen
ruk o pos ngaro serppak ngma mon muk
orom mar. He ekam tok, enangthe kopa
hong nguk pum mar tok, va mularo pkor
ngara parhi ko o pos ngaro serppak ngar
lo kat kais kam kta kpom muk hak kam
mon muk ormar enang tok kat e. 37 Vanang
kua mnor mang nguk. Si e Ebrehem ta
plam mula ngausie va muk kaores msim,
vanangko muma khanang nguk kmim dok
ge, ekam ko muma kees kam ring mnam
muk mang kuaro rhek. 38 Ii, E Titou to tmia
plam dok, koma rere mang karo keknen ko
ta khenam mar ngang dok ko koma vle ko
kim. Vanangko muk muma kees kat kam
vle pum kuaro rhek ruk endruk e, ekam ko
mum le ktua svil kam vle pum endo ta plam
muk karo keknen ko nma havaeng nguk
kmeharom mar ge."
39 Ngta ngan karo rhek tok to kle kreng te,
"Endo ta plam mor her e Ebrehem msim to
arhe."
Va e Yesus tkaekon ngang ngar te, "Mu-
laro keknen ngam lua khenam te, muk e
Ebrehem kaores e. Ko enangthe e Ebrehem
msim to ta plam muk, va mup sim kaikkiem
karo keknen ruk en mruo nam kaeharom
mar kat. 40 Mu vokom na, tete dok ko
gi her havaeng nguk orom o papat ruk o
minar, endruk ko nganik ko mkor E Nut,
vanang muk mum kle kaikkiem a papat
langto gi, endo kam khanang nguk kam por
dok kngam dok a yoror. Nang e Ebrehem
nam lo eharom a keknen ta gi. 41 Ii, mum
lo kaikkiem o keknen ruk mkor munges e
Ebrehem e. Mum kle va kaikkiem o keknen
ruk mkor endo lsir tmi plam muk."
Ngta ngan e Yesus karo rhek ruk tok, to
ngta kner kam re lsinvi te, "Ai, mor ngot
mia mnor mang endo tmia plam mor, her
En ngor Teit msim E Nut tuk arhe, nang
ngoornek ngat lo lol mor kilturvek, enang
ko inan tkol yin tok e."

Endruk Ngta Pal Mnam E Seten Ka Ngausie Ka Pun

42 Va e Yesus tkoripang ngar te,
"Enangthe lmien mang nguk te, mu Teit
msim to E Nut, va mup kaelongtok mang
dok, ekam ko ko her ottek ko kim her E
Nut arhe. He tete ko her aol ngte kim muk
he. Klo mrua kansgum dok kam pis mo

orom kua serppak mruo e. Nove, vanang
her E Nut msim arhe to tmeng dok kmaol
ngte. [43] Vanang kman ko mut lua mmok
mang kuaro rhek vop? Te mut lua mmok
vop ekam ko muk mruo mum mi mrua tok
pelam muk ha. [44] Ii, muma vle tok, ekam ko
tennik ko E Nut tlo kueng a mmie vop, e
Seten to tmi plam muk msim ta kees kam
vle pum o rhek ruk o minar kat e. Ko nop a
vur papat tang ko a minar hak kun mnam
gi. Ko en a ho vu ppiagar hak. Ii, ko en nma
rere va nma rere orom ka re mruo to orom
karo rhek ruk la ppiagar ekam ko nam vua
ppiak ormar. Va o gi vrong rhek tgus ruk
la ppiagar ngam kottek mkor her en mruo
arhe, ekam ko en o vu ppiagar ngar teit
msim to en arhe. Ii, tennik tmur hong en
mruo pum o rhek ruk o minar tok petgim
mar, to kle khortgi kam vle te, a pormia
msim. He ekam ko muma svil kmikkiem
e Seten ka svil mruo, endo kam pormia
enang tok kat, va ta khenam muk mruo
ma mmok te, her endo a vu ppiagar mu
teit msim arhe, endo tmia plam muk. [45] He
ekam ko koma rere ngang nguk orom kuaro
rhek ruk o minar enang ti tete, mum ho mi
ktua kees hak kmor mnam muk mang dok
he kmokpom kar dok. [46] Ii, kua mien ko
nop a mhel tang tkais kmel dok ma mmok
he kam mon dok orom a kerkeknen tang
hak. To enang tok, ekam ko koma mien
ngang nguk orom kuaro rhek ruk o minar
ruk endri, va kman ko muma kees ge kam
lol he kor mnam muk mang dok pum mar
he kmokpom kar dok? [47] Mu vokom na, gi
ekam ko muma kees kam lol kuaro rhek
ruk o minar ruk endruk he lua kor mnam
muk mang dok pum mar kam mokpom kar
dok, va tmia khenam muk ma mmok kat te,
muk nop E Nut kles msim e, ekam ko E Nut
kles msim ngma lol karo rhek ruk o minar
he kor mnam mar mang En pum mar he
kmokpom kar ge."

E Yesus Ta Mrua Havae Mang En Mruo

[48] E Yesus ta re tok, to o Yuda ngalmialaol
ngat kaekon ngang vat te, "Nok ngot lua
mien miik vor, ko ngota re te, a Samaria to
yin, endo a koot tenvevem?"

[49] E Yesus ta klai ngang ngar te, "O-o, nop
a koot tang tkaenvevem dok e. Nove, kom
kle va smia totu pum E Titou, vanang muk
mum kle va ka kpiem dok hak. [50] Kom lua vle
pum a papat to kam mrua hover dok mruo
e, vanangko E Titou nama vle pum a papat
to kam hover dok, he her En arhe nera mon
muk orom mularo kerkeknen. [51] Lmien ko
kua havaeng nguk te, endo nma vle pum
kuaro rhek, E Nut ner lua mon orom karo
kerkeknen he kael en kam yor vgum mar
hak."

[52] O Yuda ngalmialaol ngta ngan e Yesus
karo rhek ruk endruk to ngta re lsinvi te,
"Pusner ko tete ngota mnor yin yek te,
a koot ther mi kaenvevem yin he. Ko e
Ebrehem tyor va o propet ngat yor kat va
yindo yi sia re te, endo nama vle pum ilaro
rhek ner lua yor gi? [53] Anito? Ye ho laut
gi, kir kim ngores e Ebrehem? Ko en tmi
yor hak hak he, va o propet kat! Ya mrua
kansgum in kmel in aniem to?"

[54] Va e Yesus ta kle kre te, "Enangthe dok
atgiang tuk ko ko mrua kansgum dok kam
mrua hover dok mruo, va kuaro rhek ngat
lo is kmaur e. Vanangko gi E Titou to E
Nut, Endo mum mrua havae mang nguk te,
muma plong totu pum, her En arhe nma
hover dok. [55] Ii, nok mut lua mnor mang
Endo vor. Vanang dok kua mnor mang.
Kopa re te, klua mnor mang Endo, to dok
kat a vu ppiagar enang nguk. Vanangko ko
mi ktua mnor mang va koma vle pum karo
rhek kat. [56] Munges e Ebrehem nma sirei
mang a papat to kam vokom a venloot to
kua vle mnam tete. Va lmien te, ther vokom
a venloot to enda he, to her le ksirei mang
kat."*

[57] To o Yuda ngalmialaol ngat kle ka kner
e Yesus lsinvi te, "Nong yin a hipun vop, va
ye her vokom e Ebrehem he?"†

[58] Va e Yesus tkoripang ngar te, "Kua
havaeng nguk lmien te, E Ebrehem nop
vop, vanang dok ko ktar vle." [59] O Yuda
ngalmialaol ngat ngan e Yesus karo rhek
ruk tok mnam E Nut ka maksien ka mhe to
ko ma gi vle, to ngat lol o krek kam lalaem

* 8:56: E Ebrehem nma him E Nut karo rhek ruk ngat rere mang a venloot to e Yesus ta vle mnam, he enang tok ta vle te, tvokom tok. Va tkor mnam en mang E Nut ka tnangal mang o kolkhek ruk endruk. He ekam tok, o Yuda ngma havae te, tmi vokom ko karo papat ngat vua serppak mang a tnangal to endo kmel mit koknaik. † 8:57: A re lsir ta vle te, "Nong ilaro pnes ko ngat kais te, alo mhelom alomin hori orom loktiek."

ormar, vanang e Yesus ta tutvok he vur aol
kmottek parem a maksien to endo.

9

E Yesus Tkaeharom A Vivisker Langto En Kam Ya

1 E Yesus tparem mar ko tok, nang kle kn-
gae kaikkiem a ngaelaut kngae, va vgum a
mhel langto ko tvipsik, ko knan tkut kol tok
he. 2 To E Yesus kalngunes ngta mnganang
te, "Pattermia, erieto karo kerkeknen ngat
kamliker he knan tkol ko a vivisker, en
mruo, i o kteit kar knan?"
3 Va E Yesus tkoripang ngar te, "Nop karo
kerkeknen mruo, va nop kteit kar knan
nginaro kerkeknen ruk ngat kamliker he
tvipsik e. Knan tkol a vivisker enang tok,
he nang E Nut kam palgem va kpolger ka
serppak vgum her enang tok arhe. 4-5 Mnam
a venloot to kua vle mo mmie koma vle
enang a kolkha to nma valler o mia he ka
mmok kim mar. Ii, a kolkha to endo her dok
ta arhe. He ngua vrua nan kim o mia tgus
mo mmie na, to endo yek ngruak kaeharom
o reha ruk mkor Endo tmeng dok. Ko
koknaik nguak ngae kparem muk to nera
vle enang a segain he a mhel lang ner lo kat
kais kmeha kat e."
6 E Yesus ta re tok, to kle kguspa ku mmie
to ktaem a mmie kmeharom ke paat. To ta
hemhem endo tvipsik kalo keik orom. 7 Ta
hemhem kalo keik to kreng te, "Ngiak ngae
he kaelel ilalo keik kuo mnam a ngaenker
to e Siloam." (A ngaenker ka munik ta ka
pun ta vle te, "Meng.") E Yesus ta meng
kmelel kalo keik tok, to a mhel ta, tgia ngae
kaelel kalo keik to her gi kaeknik gia nho
ngatngae, to hera ngae ngok mrek.
8 Tkaeknik ngok mrek, to klenar va o
mia akuruk, endruk ngma vokong tesgun
ko nam korsang he ka vle kaurur kio mia
va kngangrang ngar ngta mo mnganang
ngar te, "A mhel to nam korsang he ka vle
kngangrang ngar enda arhe?"
9 Va o mia akuruk ngta havae te, "Lmien,
enda arhe."
Vanang akuruk yok ngta havae te, "O-o,
nove. Tgia nho enang a mhel to endo."
Vanangko en mruo, ta mrua havae mang
en mruo te, "Mare! Her dok ta arhe!"
10 To o mia ngat kle ka mnganang te,
"Havaeng ngor na, nngia va yan, ko ye kta
nho kat?"
11 Va a mhel to endo tkoripang ngar te, "A
mhel to ngma mon te, e Yesus ta guspa ku
mmie he ktaem a mmie kmeharom ke paat
to khemhem kualo keik orom. Ta hemhem
min, to kreng dok kam ngae kaelel kualo
keik kuo mnam a ngaenker to e Siloam. To
kua ngae kaelel kualo keik to re kaeknik va
kle her gia nho he."
12 Ngta ngan a mhel to endo ko ta re tok,
to kle ka mnganang lesik te, "Va endo ya
rere mang ngnamrie?"
Va ta havaeng ngar te, "Klua mnor gi."

O Parisiau Ngta Non Ekam A Re To Mang E Yesus Te, Teharom A Vivisker Langto

13-14 Vanang a kolkha to a Sabat to arhe ko
e Yesus tguspa ku mmie he ktaem a mmie
kmeharom ke paat to khemhem a vivisker
to endo kalo keik orom he en ta kta nho kat.
He ekam tok, o mia ngta nglum a vivisker to
endo kngorom ngok kim o Parisiau. 15 Ngata
srim a mhel to endo ko kim o Parisiau
to mar kat ngat le ka mnganang mang ko
nngia he ta kta nho kat. To a mhel to
endo tgi havaeng ngar te, "Ta guspa mang
a mmie he ktaem kmeharom ke paat to
khemhem kualo keik orom. To ko ngae gi
kaelel kualo keik to tete kua nho he."
16 To o Parisiau akuruk ngata mo reng
ngar mruo te, "A mhel to teharom a ngaeha
to endo tlo ottek ko kim E Nut gi, ko tlua
totu pum ngua kolkha to a Sabat e."
Vanang akuruk ngat kle va ka mngan
pum ngarlenar ruk o Parisiau kat te, "Nngia
ko a mhel to ta ru mnam o kerkeknen
tkais kmeharom a ngaelmir to a serpgar
enang endo?" To ngta mo kokheng ngar
kmommen mar mruo mang.
17 O Parisiau ngta mo kokheng ngar tok
knop, to her kle kta mnganang a mhel ta
kat gi te, "Her ilalo keik arhe tehang ngin
he ya nho, to ngia re nngia mang?"
Va a mhel ta, ta koripang ngar te, "En a
propet langto."
18 Vanang a mhel to endo tpu vle te,
tesgun en a mi vivisker he tete ta kta nho
kat, vanangko o Yuda ngalmialaol ngat lo
vu kor mnam mar mang o rhek ruk mang
tok gi. To ngat vaeng kteit kar knan he ka
mngan ngin mang. To endo yek ngat kor
mnam mar mang o rhek ruk endruk. 19 Ko
ngat vaeng ngin he ka mnganang ngin te,
"Me hal ta ngola, endo mae meta havae te,

knan tkol a vivisker? Vanang nngia ko tete
ta nho?"
20 Va kteit kar knan ngint koripang ngar
te, "Mota mnor he te, mo hal ta arhe, va
mota mnor kat te, knan tkut kol a vivisker
tok kat gi, 21 vanang mot lua mnor mang
ko nngia he ta nho, va mot lua mnor kat
mang a mhel to teharom kalo keik he ta
nho e. Mu mnganang en mruo, ko tlaut
he, he en tmur kais kam mrua havae mang
en mruo." 22 Kteit kar knan nginta re tok,
ekam ko nginta gorang o Yuda ngalmialaol
ko tesgun ngata ktar lgem o rhek te, ani
mhel to na mrua havae mang e Yesus te,
En Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
ngak likim a mhel to endo kam kser, he en
kam lo kat kaum ktotu pum E Nut kar mar
kat kun mnam o Yuda ngarta rek to kam
rere mnam. 23 He ekam ko nginta gor tok,
nginta havaeng o Yuda ngalmialaol te, "Mu
mnganang en mruo, ko tlaut he, he en tmur
kais kam mrua havae mang en mruo he."
24 To ngata kta vaeng a mhel to kam kta
sir ko kmar, to ngata havaeng lserppak te,
"Ngota havaeng yin tete kam smia re lmien
mo pum E Nut kalo keik he. Ko ngota mnor
mang a mhel to endo te, en a mhel to ta ru
mnam o kerkeknen gi."
25 Va ta reng ngar te, "Klua mnor te,
en a mhel to ta ru mnam o kerkeknen o
nop, vanangko ko gia mnor mang a tomhel
atgiang ta te, tesgun ko vipsik vanang tete
kua nho he."
26 Thavae tok, to o Yuda ngalmialaol ngta
kta mnganang kat gi te, "Teharom in nngia
he ya nho?"
27 Va thavaeng ngar te, "Ko her havaeng
nguk nanga he va mut lua ngnek gi? Kman
ko muta svil dok kam kta votam kuaro
rhek? Nok pathe muta svil kam vle te, en
kalngunes ormuk kat vor?"
28 Ngata ngnek tok, to ngat kle kpetpet o
rhek ngang kam klel orom he ho ksisieng
hak kam reng te, "Ai, her yin arhe to en
kalkayie ormin, vanang mor e Moses kaln-
gunes ormor. 29 Ngot ho mi kut mnor hak te,
E Nut tmi rere kar e Moses. Vanang mang a
mhel to endo ya rere mang ngot ngae ho lua
mnor mang gi, ko tpal mnam ani pupnam
to."
30 Ngat havaeng a mhel to tok, va en
tkoripang ngar ge te, "Ai, ko ho mi kut
senkrip kim muk hak ekam ko a mhel to
endo teharom dok tok tete, he kua nho,
va muk mut lo is gi kam kol a pat mang
te, tottek tam? 31-33 Tennik kam ngae kais
mang tete, o mia ngat lo vur ngnek hak
mang a mhel lang te, en kmeharom kaela
ngang ko tvipsik, en kam nho e. Mu vokom
na, enangthe a mhel ta nap lo kottek ko
kim E Nut va nap ho lo is hak kmeharom a
ngaeha tang ko a serpgar enang endo enda
teharom ngang dok tete. Nap lo is enang
tok, ekam ko ngota mnor mang E Nut te,
nam lua ngan vgum endruk ngta ru mnam
o kerkeknen gi. Nove, nam kle ktua ngan
vgum endo nam sim kut kaikkiem karo pos
va kaeharom karo svil ge."
34 To ngat koripang a mhel to te, "Her yin
arhe, endo E Nut nam lua ngan vgum, ekam
ko inan tkut kol in ko yin a vivisker va ta
khenam yin ma mmok te, yin yi her ho ru
hak mnam o kerkeknen. Ya re kam patter
mor he lua ruokar kim mor gi?" Ngat re
tok, to hera likim ka kser hak kam lo kta
vaik kun mnam o Yuda ngarta rek to kam
rere mnam kam kaum totu pum E Nut kar
mar.

O Mia Ruk Ngata Kees Kam Mmok Mang E Yesus Ngta Vle Enang O Vivisker

35 E Yesus tkol a re te, ngata kser a mhel to
tvipsik ti, to vur koknaik ta puknim a mhel
to endo ekam a ngaelaut to ka mnganang
te, "Yi kor mnam yin mang A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha he?"
36 Va a mhel ta, ta mnganang te, "Sim
havaeng dok na mang ani mhel to en, nang
dok kmor mnam dok mang."
37 Thavae tok, to e Yesus thera reng te, "Yi
her vokom lsir tete he, ko her dok ta arhe,
ko mrua rere kar yin mo arhe."
38 A mhel ta, tgia hop ku to kre te,
"Koldaip, ko kor mnam dok mang in he." To
ta tubulkek ku penharom e Yesus he ktotu
pum.
39 E Yesus ta re te, "Ko kaol ngte mmie
kmommen o mia, ko endruk ngta vle enang
o vivisker nga vokom ka mnor dok to le kor
mnam mar mang dok he kmokpom kar dok.
Vanang endruk ngma vokom kuaro reha
ruk endruk he kees kmor mnam mar mang
dok he lua kmokpom kar dok, mar ngam kle
ka vle enang o vivisker enang tok."
40 To o Parisiau akuruk ngta vle ko kim e
Yesus kat. Ngta ngan ko ta rere tok, to ka

mnganang te, “Lmien te, yi lua rere kvat
mor gi, ko ya re te, mor o vivisker?”
41 Va e Yesus tkoripang ngar te,
“Enangthe mup mrua havae orom muk
mruo te, muk o vivisker to le kor mnam
muk mang dok he kmokpom kar dok, va
E Nut na lo kat kais kam mon muk orom
mularo kerkeknen gi. Vanangko ekam ko
mut mrua rere kvat muk mruo te, mut lua
vipsik, va muk gi, ta nho enangthe E Nut na
kle va kmon muk orom mularo kerkeknen
gi.”

10

E Yesus Tkaenang A Toot Kmo Sipsip To Nam Smia Nho Mang Karo Sipsip

1-5 To e Yesus ta le kta rere te, “Ko smia
mien ngang nguk te, a mhel to nma vaik ko
vo sipsip nga hengor ka gudor msim, en a
mhel msim to nma nho mang karo sipsip
va endo nma vle ktoot ko va gudor nma
koregot kim her endo arhe. Va her a mhel
to msim arhe nma mon karo sipsip mruo
ngaro mnok msim kam ktong ngar petgim
a hengor, va karo sipsip ngam kaikkiem ko
ngma ngan ka ktui ka mnor. Nma ktong
karo mur sipsip mruo tgus petgim a hengor
to nma ktar mang ngar va karo sipsip ngam
kaikkiem ekam ko ngma ngan ka ktui ka
mnor.

Vanangko a mhel lang ko yok, endo nam
lua vaik ko va hengor ka gudor ko nam kle
gia pa ko yok, en a mhel to a ngauruvik to
ta svil kmaurur o sipsip ruk endruk. Ii, va o
sipsip nga ho lo is kmikkiem a mhel to endo
hak ko ngat lua mnor mang e. Nove, ngam
kle gia ngorpgom a vrong mhel to enang
tok, ko ngam lua mnor mang ko kta ktui gi.”
6 E Yesus tkothoi ngang o Parisiau orom ke
ngothoi to endo, vanangko ngat lua mmok
mang karo rhek ngo pneik e.

7 He ekam ko ngat lua mmok mang karo
rhek ruk endruk, tle khalger ngang ngar
te, “Ko smia mien ngang nguk te, dok ko
kaenang a hengor ka gudor to o sipsip ruk
o mia kam vaik ku meorom E Nut ka tavgo
ko vgum. 8 Endruk tgus hak ngata ktar kpis
mo ktar mang dok kam vle enang dok, mar
o ngauruvik ruk ngta svil kmaurur o sipsip.
Vanang o sipsip ruk o mia, ngam lua ngan
vgum mar gi. 9 Ii, her dok ta arhe endo
tkaenang a gudor. Va ani mhel to ta vaik ku
meorom E Nut ka tavgo ko va gudor to dok,
E Nut nera sulgim he klol karo kerkeknen
patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar
hak. Va ner gia vle lya hak, he ho lua gorang
a tomhel tang hak ko kim. 10 Ii, mu vokom
na, a ngauruvik nama ngae kpis kmuruvik,
va kaus va kam kering o tgoluk. Vanang dok
ko her mi ktua pis kmen a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang
endruk ngma ngan vgum dok, va mar kam
her gia ktal hak orom tok he.

11 Ii, va a toot kmo o sipsip her dok ta
kat arhe. Ko endo nam smia nho mang o
sipsip nam mrua slak orom en mruo kam
yor mang ngar, he khos kim mar. 12 Endo
yok to tgi kaeha kmo krek kam nho mang
o sipsip, nong en msim to nma nho mang o
sipsip ko nong kakro sipsip mruo ruk e. Ii,
ko na re kvokom a pendol ko tkaol, va nera
ngorpok kparem o sipsip. To a pendol na
kaop ekam a murgun to orom o sipsip he
kseneker mar. 13 Ii, endo tkaeha kmo krek
nera ngorpok tok, ekam ko tgi kaeha kam
lol o krek, nang tho lua pat mang o sipsip e.

14 Enang ko kua re, endo nam smia nho
mang o sipsip her dok ta arhe, va kua mnor
mang kuaro sipsip va mar ngata mnor
mang dok kat. 15 Ta vle enang tok, gi enang
ko E Titou ta mnor mang dok va dok kua
mnor mang E Titou tok kat. Ii, kua mnor
mang ngar he gia slak ormok kam yor mang
ngar, he khos kim mar. 16 Va akro sipsip
akuruk yok ngang dok kat, ko ngat lo kaum
ka vle kar muk mo ma hengor ta vop. He
nguak le kvaeng ngar kam vaik kun ma
hengor ta kat. Nguak vaeng ngar va ngak
ngan kua ktui, he ekam tok, koknaik mar
kat ngara ngan vgum dok he kaum ka vle
kar kuaro sipsip akuruk kat kun mnam a
murgun to agitgiang orom nga toot kmo
sipsip to agitgiang to dok tok kat.

17 E Titou tkaelongtok mang dok ekam
ko dok mruo ko mrua slak ormok kam yor
mang o sipsip he khos kim mar, he nang
dok kam mi ktua hop petgim kua nnak kat.
18 Dok mruo kom mrua slak ormok mruo,
kmikkiem kua mur svil mruo, nang nong
a mhel tang hak tsopong dok kam yor tok
e. Kmikkiem kua mur serppak mruo to E
Nut tel kuo malpgem dok, kua tting mang
dok mruo kam yor va kam kta hop kat. Va a
serppak to ko her kol, he nang dok kam yor
he kta hop tok, tottek ekam E Titou ko her

En arhe to ten a re to a serpgar ngang dok
kmeharom tok."
19 O Yuda ngalmialaol ngta ngan e Yesus
karo rhek ruk endruk to ngta kta mo maen
o rhek mang he kmommen mar mruo ekam
tok. 20 Akuruk mnam mar ngat havae te, "A
koot tviging he, he kho envevem hak. Ngot
lo is kam ngan vgum e!"
21 Va akuruk yok ngat kle kokheng ngar-
lenar te, "A mhel to a koot tviging nam
lua rere orom o rhek ruk tok e. A koot
tis kmeharom a vivisker kalo keik, en kam
nho?"

E Yesus Ta Re Kvat En Mruo Te, En Kar E Nut Ngint Gi Mo Enang Ngin

22 Kun mnam a venloot to a ven, a kolkha
langto tpis, endo o Yuda ngma kunngir kim
mo pnes tgus kam pat mang ngalmialaol ko
ngat kat el a totu mang E Nut Ka Maksien
Ka Rek Ke Taban To A Ho Totur Hak. To
lYerusalem ngat kaem pnes. 23 To mnam a
kolkha langto ko o Yuda ngat kaem a pnes
to endo vop, e Yesus ta vle kun mnam E
Nut ka maksien ka mhe to ngma mon orom
E Solomon. A mhe to endo ngat ngam a
rek ka gi keik tuk kuon malpgem orom o
ngtek ngarlakhor. Va e Yesus ta vle kpunpa
ko tok 24 to o Yuda akuruk ngat kaum kpis
ko kim he ka mnganang te, "Ngira polger
ilaro rhek ruk mang in mruo nganngor, he
mor kam lo kta lopumtang pum in? Ngiak
havaeng ngor lsir na te, Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen her yin arhe i o nop?"
25 Va e Yesus tkoripang ngar te, "Ko
her polgom dok he, orom kuaro reha ruk
lserpgue, ko her mar ruk arhe ngma rere
orom dok he ka khenam dok ma mmok
te, her dok ta arhe endo E Titou tmeng
ngte mmie orom ka munik kmeharom karo
reha. Vanangko muma kees kmor mnam
muk mang dok tok he kmokpom kar dok
ge. 26 Ii, mut lua svil kmor mnam muk mang
dok tok, ekam ko muk nong kuaro sipsip
mruo ruk muk e. 27 Ko kuaro sipsip mruo
ngma ngan kua ktui kam mnor mang dok
he kaikkiem dok, he dok kua mnor mang
ngar kat. 28 Va her dok ta arhe endo nam
kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik ngang ngar. Va koknaik
koknaik kat ngat lo is kam yor hak, ekam
ko nong a mhel tang to tis kam vret mar
mo maktiegom dok petgim dok e. 29 Ii, E
Titou to tel mar maktiegom dok ta laut
kir kim o vrong tgoluk tgus, he ekam tok,
nong a mhel tang to tis kam vret mar ko
maktiegom En petgim En kat e. 30 Ta vle
enang tok ekam ko E Titou kar dok tgus
moma vle te, mot gi mo enang nguo."
31 E Yesus ta re tok, to o Yuda ngata kta lol
o krek kam lalaem orom mar, 32 vanangko e
Yesus tle khavaeng ngar te, "Ko her mrua
khenam E Nut karo reha ruk lserpgue ma
mmok mo maktiegom dok. Va mu havaeng
dok na, mut re kam lalaem dok mang edim
mnam mar?"
33 To o Yuda ngalmialaol ngat koripang
te, "Ngot lua re kam lalaem yin mang ilaro
reha ruk endruk e. Vanangko ngot re kam
lalaem yin ekam ko yi her kerrereng E Nut
tok arhe ko yin a gi mhel e, nang yi kle mrua
mon yin te, yin E Nut msim."
34 Ngat havaeng e Yesus tok, va tle kori-
pang ngar te, "Tennik ngat ittiegom E Nut
karo mur rhek akuruk ngang nguk, endruk
kun mnam muk o Yuda mutaro pos mruo
te, 'Ko her mon muk lIsrael te, her muk
ruk arhe muta vle enangthe muk kar E Nut
mut gi mo enang.' 35 Mu vokom na, her
muk ruk lIsrael arhe, endruk tennik E Nut
ten karo mur rhek mruo ngang nguk va
le kmon muk te, her muk ruk arhe muta
vle enangthe muk kar E Nut mut gi mo
enang. E Nut tmur mon muk tok, va nong
a mhel tang to tis hak kam kser karo rhek
ruk endruk e. 36 Ii, he ekam ko E Nut ther
mon muk ruk o gi mia tok, va muta pat
nngia mang dok to E Nut mruo tmur re pum
dok kam vle ngang En mruo he kmeng dok
ngte mmie kam sir orom En? Va kman ko
muta mon dok orom a kerkeknen to kam
kerrereng E Nut orom kuaro rhek ruk ko
kua havaeng nguk ormar te, 'E Nut Khal
to dok'? 37 Ko mrua mon dok tok, vanang
mguak or kmor mnam muk mang dok vgum
kuaro gi rhek ri e. Gi enangthe mgua kle
kvokom E Titou karo mur reha ruk lserpgue
ko maktiegom dok, to endo yek mguak kor
mnam muk mang dok ekmar tok! 38 Si
mut lo kor mnam muk mang kuaro rhek,
vanangko mupa kle kor mnam muk mang
E Nut karo reha ruk lserpgue, endruk nam
kaeharom mar ko maktiegom dok gi, he
nang mar kmel muk ma hor mang dok, muk
ka mnor mang dok te, E Titou va dok, muo
tgus moma vle te, mot gi mo enang nguo."

39 E Yesus ta re tok, to o Yuda ngata kta
papat kam kleng singni mnam, vanangko
tvur vros aol kun pgegom mar.
40 To e Yesus ta ngae ngkun kut pekam a
ye to e Yodan ka ngaiting tigut, ko mnam a
mhe to e Yoanes nma parrum o mia mnam
o kolkhek ruk tesgun. Va ta vle ko tok,
41 he o mia kavurgem ngma pis ko kim kam
ngan karo rhek. Va ngama mohavaeng
ngar mruo mang e Yesus te, "Pu lmien te,
E Yoanes tlo eharom a ngaeha tang ko a
serpgar e, vanangko karo rhek tgus ruk
mang a mhel to enda ngta mien." 42 He ekam
tok, o mia kavurgem ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar ko mnam a
mhe to endo.

11

E Lasarus Tyor

1 Kam ngae, to a mhel langto ka munik
e Lasarus ta yayor he ka vle ko mnam ka
rengmat to e Betani. A rengmat to e Betani,
e Maria kar kyel to e Marta ngina rengmat
to kat. 2 E Maria to endo, her a vlom to ta
pungnim e Yesus kalo nhar arhe orom a ku
ka mten to ngma mon te, a miir to ka gri a
yar va kmomgol min orom karo ngairis ruk
kuo malpgem. Va klu to e Lasarus ta kru
ko ma hep orom ka yor. 3 To lo mo yel ri
ngint kaen a re mang e Yesus kam reng te,
"Ngoldaip, ila to im vu kaelongtok mang, ta
kru ko ma hep orom ka yor."
4 E Yesus tre ngnek va ta kle gia re te, "A
yor to ta kol e Lasarus, tlo is kam ngam, he
en kam kru mnam ka nnak hak e! Nove, ko
a yor to tkol, tkol tok, nang E Nut kam mrua
khenam ka serppak ko maktiegom Khal, he
nang o mia kam kanprim vgum." 5 Pu e
Yesus tvu kaelongtok mang e Maria kar kyel
va nginlu e Lasarus, 6 vanangko ma kolkha
to e Yesus tsi ngnek mang e Lasarus ko ta
yayor, va ta vle mang alo kolkha alomin ge,
ko mnam a mhe to endo ta vle mnam.
7 To pekam alo kolkha ruk, ta reng kaln-
gunes te, "Mu so mor he, ngruak kaeknik
ngoguon mYudea."
8 Va kalngunes ngata reng te, "Tetku, o
mia ngat re kam gnua lalaem in va kaim in
ko ha, he ya re kmeknik ngok kat?"
9 Vanang e Yesus ta kle gia reng ngar
te, "A kolkha ke ngaego ta vop! Va ani
mhel to nma ngae kun mnam a mmok to
enda nam lua tunvie he kharpeet ekam a
ngaelaut ge, ko nama ngae kun mnam a
mmok to ta valler o mia ruk mo mnam a
mmie ta. 10 Vanang ani mhel to nma ngae
ma slommok, her endo arhe nama tunvie
he kharpeet ko ekam a ngaelaut ko nong a
mmok tang ekam."
11 E Yesus ta rere ti, to kle khavaeng ngar
te, "Ngola to e Lasarus tgia kru ko ma hep
e, vanangko kua ngae ngok kim kam ngae
kam votgem he khover."
12 Va kalngunes ngta reng te, "Enangthe
nap gia kru ko mnam a hep va ta ya ko nera
ya kat." 13 E Yesus ta re ti, mang e Lasarus ko
tyor, vanang kalngunes ngat kle kpat re te,
ta rere mang ko tmi onit.
14 To e Yesus tle smia havaeng ngar lsir te,
"E Lasarus tmi yor he, 15 vanangko kua sirei
mang nguk ko klo vle ko kim ko tyor he,
he nang muk kam vokom kua ngaeha mang
to kle kaelha kmor mnam muk mang dok
he kmokpom kar dok. Tpu yor, vanangko
ngruak ngae ngok kim ge."
16 To e Tomas (endo ngama mon kat te,
E Demas)* ta reng klenar te, "Mu so mor
ngurak kaikkiem, he nang mor kam kaum
kyor kren tgus."

Her E Yesus To Tkais Kmen A Ktalhok Ngang O Mia

17 E Yesus tpis va ta kol a pat mang e
Lasarus te, ngat el kun mnam a kre ka nho,
he ta vle mang o kolkhek ruk korlolo he.
18 A rengmat to e Betani tlo vu vle malha-
genmok mang a rengmat to e Yerusalem
e, 19 he ekam tok lYuda ngarlatgep ngat
pagis kmonit ko kim e Marta kre Maria ko
ngin lu tyor. 20 E Marta tre gia ngnek te, e
Yesus tkaol, va thera ngae kam horong ko
va ngaelaut, vanang e Maria tgia vle kun ma
rek.
21 E Marta tpis ko kim e Yesus to kreng te,
"Koldaip, ipa vle mo va ko lu nap lo yor e.
22 Pu tok, vanangko kua mnor te, tete E Nut
ner kaen ani tomhel to ngiaka mnganang
mang kmen ngang in."
23 Va e Yesus tkoripang te, "Ilu ner kta hop
kat."
24 Va e Marta tkoripang kat te, "Kua mnor
ko ner kta hop kat petgim ka nnak mnam a

* 11:16: A munik ta, ka pun ta vle te, "Lomonopia ruk ngin nan tkaum kol min."

kolkha to E Nut nak hover o mia tgus mnam
a kolkha to a kser kim."
[25] To e Yesus thavaeng te, "Endo tkais
kam hover o mia petgim ngaro nnak kmen
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik ngang ngar her dok ta arhe.
He ani mhel to tkor mnam en mang dok he
kmokpom kar dok na si yor, nangko nera
kol a ktalhok to kam plong vle ngnik ngnik
ge. [26] Va ani mhel to tkor mnam en mang
dok he kmokpom kar dok, ner mia kol a
ktalhok to kam plong vle ngnik ngnik vgum
dok, nang ho lo kat kais kam yor kat e. Va
yin, yi kor mnam in mang kuaro rhek ri
kat?"
[27] Va e Marta tkoripang te, "Koldaip mare,
koma kor mnam dok mang in te, Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen her yinda arhe, E
Nut Khal to yin, Endo mor o Yuda ngota
paneng kmaol kpis mo mmie."

E Yesus Tkaeti Mang E Lasarus

[28] E Marta ta re tok, to kaeknik kpis vrua
vaeng kyel lvongnek he khavaeng te, "A
Pattermia tpis he, he kmamngan miik." [29] E
Maria tre gia ngnek tok, va thera hop ku
va kmarer kottek he kngae kam ngae kpis
mang e Yesus [30] ko tgia vle ko mnam a mhe
to e Marta thorong ko va ngaelaut ko tlo
pis ko mrek vop. [31] Va o Yuda ruk ngta gun
kun ma rek kmonit ko kim e Maria ngat
kaikkiem kat ko ngta vokong ko ta hop he
kmarer kmottek. Ngata pat re te, ta ngae
ngok ma mhe to ngat el klu mnam kam
ngae kaetim.
[32] E Maria ta puknim e Yesus ko va ngae-
laut to tre gia vokong to mrua ngam ku
penharom he kreng te, "Koldaip ipa vle mo,
va ko lu nap lo yor e!"
[33] E Yesus ta vokong e Maria kar o Yuda
ruk ngat kaikkiem ko ngat vua sovet kmaee
tgus he ka vrek te sei kam horotgi va te
sovet kam mrung ngar hak. [34] To ta mn-
ganang ngar te, "Mut tel tam?"
Va ngat koripang te, "Ngoldaip, aol he
mur vokom."
[35] To e Yesus tkaeti.
[36] O Yuda ngata vokong ko tkaeti, to kre
te, "Mu vokong na, kela tvu kaelongtok
mang kaela ko te sei kam mrung he."
[37] Vanang akuruk mnam mar ngata kle
krere pum te, "A mhel to, tgia re va kae-
harom a vivisker he ta kta nho kat ngola?
Va kman ko tlo eharom e Lasarus tie tok,
enang tok kat, he en kam lua yor?"

E Yesus Ta Hover E Lasarus Petgim Ka Nnak

[38] E Yesus tre kngae ngok va nnak va ka
vrek te sei kam horotgi kat. Ko va nnak to a
kre ka nho, ngat vulhagam a kre to alautar
ko va gudor kam tokim. [39] Tpis ngok, to ta
reng o mia te, "Mu pet a kre petgim a nho
na."
E Marta to klu tyor treng e Yesus te,
"Koldaip, a mhel ka gri ner kaim mor ko
ngat el he ta vle mang karo kolkhek ruk
korlolo orom endo tete he."
[40] Va e Yesus tkoripang te, "Ko her
havaeng yin he te, enangthe ip kor mnam
yin mang dok he kmokpom kar dok va ngir
mia vokom E Nut kla serppak ko maktiegom
dok!"
[41] To ngata vulham a kre petgim a kre ka
nho, to e Yesus ta langtar ngpalmai oguon
ma volkha to kngarkie te, "Kua kanprim yin
Titou ko yi her ngan vgum dok tete he, [42] gi
enang ko kua mnor ko ima ngan vgum dok
tok. Vanangko kua kanprim yin mang a
papat ta kam hover a mhel to enda, he nang
o mia ruk ngta sir mo, mar kmor mnam mar
mang dok te, her yin arhe yindo ye mi meng
dok ngte kim mar."
[43] Ta rere tok, to ta vae kuon mail orom e
Lasarus te, "Lasarus, hop he ottek." [44] To a
yor to e Lasarus ta hop he kottek orom o it
ngakro kaenatok tgus ruk ngma rorot mang
o yor ormar, ko ngat rorot mang ka vok tgus
he ktokim kalo ktiek va kalo nhar. Va a yet
ka kae langto ngat rot mang ka lpek orom
kat.
Tottek tok, to e Yesus thera reng ngar te,
"Mu halager o it kuo mang he orim, en kam
ngae."

O Yuda Ngalmialaol Ngata Lgem O Rhek Lvongnek Kmim E Yesus Kngam A Yoror
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

[45] He ekam tok, o Yuda kavurgem ruk ngat
aol kmonit ko kim e Maria va kvokom e
Yesus ka ngaeha to teharom ngat kor mnam
mar mang en he kmokpom kar. [46] Vanang
akuruk mnam mar ngat kle kngae ngok
kim o Parisiau to khavaeng ngar mang a
ngaeha to e Yesus tgun eharom he. [47] To o
Parisiau kar akuruk mnam o pris ruk laol
ngata vaeng nglenar tgus ruk ngma vaik
kun mnam o Yuda Ngar Ke Murgun to ngma

mon te, a Sanhendren, mar kam kaum kam
rere.
Ngat kaum he kmo mnganang ngar mruo
te, “Ngruak kan e? Ko a mhel to endo,
nam kaeharom o ngaelmir ruk lserpgue
ngarlavurgem hak. 48 Enangthe ngurak ko-
rim he nak kaeha ka vle ti kngorom kn-
gorom, va o mia kavurgem ngar ho gi kor
mnam mar mang en he kael a halum. He
ekam tok, o Rom ngalmialaol nga pis va nga
re kut tur kam havae nngia va ngara lget E
Nut Ka Maksien Ka Rek To A Totur he krum
kim mor ruk o Yuda tgus hak.”
49 To langto mnam mar ruk e Sanhendren,
ka munik e Kaiapas, en o pris ruk laol
ngalaip mnam a pnes to endo, thop ku he
kreng klenar te, “Muk, mularo lpetuk ngta
tok! 50 Mut lua nho va kpat ge te, tvu ya hak
ngang ngor ruk o Yuda enangthe a mhel
tang ko atgiang nak yor mang ngor tgus,
vanang o Rom ngalmialaol kam rum kim
mor tgus tlo vua ya e.”
51 E Kaiapas ta re tok, vanangko tlo mrua
re orom ka mur pat mruo to e. Nove,
E Nunu A Totur tel o rhek mnam ekam
ko en tkol a ngaekam to mkor o pris ruk
laol ngalaip mnam a pnes to endo, he ka
ktar kpavap mang e Yesus orom karo rhek
ruk endruk kam havae te, ngak kaim tok
he nak yor mang o Yuda ngaro usiel tgus.
52 Vanang nak yor nong te, gi mang o Yuda
tuk e. Nove, nak yor mang E Nut kles ruk
ngata parahi kngae mnam o mhetor tgus
mo mmie kat, he nang en kam kta kaum
mar, mar kam mokaum, he ka vle tgus te,
a valngan to atgiang. 53 To kmikkiem enang
tok, mnam a kolkha to endo gi, o Yuda
ngalmialaol ngat kaelha kam lgem o rhek
mang e Yesus kmim kngam a yoror he ngat
ngae orom a papat to endo.
54 He ekam tok, e Yesus tlo kta pupunpa
va kpopolok ngang ngar ko mYudea kat e.
Ta kle kparem a mhe to, to vur ngae ngok
mnam a rengmat to e Epreim ko rkieng
a kalputmok, he ka vle ko kim kalngunes
mruo.
55 Kam ngae to ta kokon mang o Yuda
kmem nga pnes to ngma mon te, A Engyel
Ta Varpaam O Yuda Ngaro Molpou he o
mia ngarlatgep ngat otoot pum mar ko
mnam ngaro rengmat ruk ko mo lootpgeik
he ka grap ngok mYerusalem, mar kam
parrur ktar mang ko ngak kaem a pnes to
enda. 56 Ngat pis ko tok, he re kaum kun
mnam E Nut ka maksien he kriring kriring
e Yesus. Va ngat hera momngan ngar mruo
te, “Muta pat nngia?’ Nok ner ho lo kta pis
mo pa pnes ta vor e.” 57 Vanang o Parisiau
kar o pris ruk laol ngat kle kael a re to
a serpgar ngang o mia khavaeng ngar te,
enangthe tang mnam mar nap re ka mnor
mang e Yesus ko ta vle mnam ani mhe to,
va nak havae mang, nang mar kam kpom.

12

E Maria Ta Pungnim E Yesus Kalo Nhar mBetani

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

1 A kolkha to a ktiek hori ktar mang a
pnes to A Engyel Tvarpaam O Yuda Ngaro
Molpou, va e Yesus ta pis mBetani, mnam e
Lasarus ka rengmat ko tok ko e Yesus thover
petgim ka nnak. 2 Ko ma rengmat to, ngata
mrot kim e Yesus he e Marta ta krong o
ol, va e Lasarus tkorsang ko kim o mia ruk
ngata vle kmemik ko kim kat. 3 To e Maria ta
kol a ku ka mten to ngma mon te, a miir to
ka gri a yar, endo ka keik kmenkim ta grap,
ko ngat eharom orom a gi ho atgiang tuk
to a nat karo kavgot. Ta kol to ka glot kuo
mang e Yesus kalo nhar va kpungnim min
orom karo ngairis ruk kuon malpgem. Ta
glot a ku to nok tkais mang a lita ka mhe vor
kuo mang ngin va ka gri tngae pum kngae
kun ma rek to tgus.
4 E Maria teharom tok, vanang e Yesus
kalkayie langto e Yudas to nkong mIskariot,
endo koknaik tmur hortgi mang, tkaesik he
pe gia mngan te, 5 “Ngot lo is kmel a ku
ta gi, he mar kmenkim, nang mor kam kle
klol o krek orom he kle kaenik ngang o mia
ruk ngma tu kmo tgoluk? Ko a ku ta, ka
keik to kmenkim tho mi ktua grap hak, tkais
kmeha mang mnam a pnes tang ko a vutnar
kmis mang ka keik.” 6 Vanang e Yudas ta
pe gia mngan tok, ko tlo mi kut kaelongtok
lmien mang endruk ngma tu kmo tgoluk e.
Nove, ta re ti, ekam ko en a mhel to nam
vu kauruvik, ko nam mrua kambim o aposel
ngakro krek ogu pa vie to ngam kaelpas
mnam, endo en mruo nma nho mang.
7 To e Yesus tkoripang te, “Orim! Ko
tkaelpas orom a ku to endo, kam pungnim
kua vok orom enang ti arhe, kmelmir mang
te, ngara ngangater kua mnes kam pung-
nim mnam a kolkha to ngat re kmel kun

mnam a nho. [8] Ii, endruk ngma tu kmo
tgoluk ngara vle mo kmuk lhok ge, vanang
dok ngor lo kta vle mo kmuk lhok kat e."

O Yuda Ngarlavurgem Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar

[9] Phevgom e Yesus ko e Maria ta pung-
nim kalo nhar, o Yuda ngarlavurgem ngata
ngnek te, e Yesus ta vle mBetani to ngata
ngae ngok. Ngata ngae ngok kam lo gia
vokong e Yesus tuk e. Ngat ngae ngok kam
vokong e Lasarus kat, endo e Yesus thover
petgim ka nnak ko tho yor hak he. [10] He
ekam tok, o pris ruk laol ngata vle ka lgem
o rhek lvongnek kmim e Lasarus kngam a
yoror kat [11] ko her vgum e Lasarus arhe o
Yuda kavurgem ngat korim mar va kle gi
kael kerok ekam e Yesus va kor mnam mar
mang en he kmokpom kar.

O Mia Ngat Kael Kavres Orom E Yesus Kmit Ngogun mYerusalem

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

[12] To hop enang ngmo o mia vang ruk
ngat veet pa pnes to endo ngata ngnek te,
e Yesus ta ngongae ekam a ngaelaut kam
ngae ngok mYerusalem kat. [13] To ngata
keneker o kneng ngakro im to kngae kam
puknim ko ekam a ngaelaut. Va ngata vuvui
kam kni pum te,

"E Nut ta ngamyammok mang ka
taven to yin ko yi pis orom ka mu-
nik. Ngota kanprim yin ko her
yindo arhe kam susulgim mor. Ii, E
Nut ta teiver mor lIsrael ngua Taven
to yin."

[14] Ngata kni pum en tok, nang E Yesus tkol
a dongki he ka grap korsang kuon mang,
kmikkiem o propet ngaro rhek ruk ten-
nik, kmaottam mar kmel mit ko ngata ktar
kpavap mang en tennik ormar te,

[15] "Muk lSaion ruk lYerusalem mguak
or kam gor ekam ko mulaip to a
Taven ta arhe tkaol ngte kim muk
ko tkorsang kuon mang a dongki ka
sie."

[16] Tie mnam a kolkha to endo, e Yesus
kalngunes ngat lua mmok mang o propet
ngaro rhek ruk endruk ko o mia ngat kael
o kavres orom e Yesus ormar e. Gi koknaik
he, ko pekam ko e Yesus tyor he khop pet-
gim ka nnak va kaeknik ko kim Kteit, ngat
kol a pat mang e Yesus te, ngat ittiegom o
propet ngaro rhek ruk endruk her mang e
Yesus arhe, gi enang ko o mia ngat kael o
kavres orom En ormar. He enang tok, o mia
ngat kaottam o propet ngaro rhek ruk gi
enang tok arhe.

[17] Nangko o mia ruk ngta vle ko kim e
Yesus he kvokong ko thover e Lasarus ko
pa nnak ko tyor he kvaeng kmottek, mar
ngata hahavae kngae mang ka ngaelmir to
a serpgar to endo he kseneker a re mang
vop. [18] He ekam tok, o mia ngarlavurgem
ngata veet ngok kim ko ngat her ngnek ko
teharom a ngaelmir to a serpgar to endo.
[19] To o Parisiau ngata kle kmo reng ngar te,
"Mu vokom na, ngot ho mrua koham mor
he, ko o mia vang hak ngat parem mor he
ho gi kael kerok ekam a mhel to he."

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang En Mruo Te, Ngar Kaim Kngam A Yoror

[20] To o vrong rhek akuruk ngta kpom o
Yuda ngaro keknen he ktotu pum E Nut
ormar ngat pagis kat pa pnes to A En-
gyel Ta Varpaam O Yuda Ngaro Molpou ko
mYerusalem kam totu pum E Nut. [21] Ngata
ngae ngok kim e Pilip to nkong mBetsaida
mnam a mhe to e Galili to ka mnganang te,
"Ngolaip, ngota svil kam vokong e Yesus."
[22] To e Pilip tngae khavaeng e Andru to min
tgus nginta ngae to khavaeng e Yesus.

[23] E Yesus ta ngnek tok, to kle khavaeng
ngar tgus te, "Kua kolkha to kam yor he kta
hop kat tre kam pis, he E Nut kam mrua
khenam A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
to dok ka serppak ma mmok he. [24] Ii, ko
smia mien ngang nguk te, enangthe ke ho
to ngma mon te, a vit ngo khek ngap lua vui
na, he ka rpuo ku mmie to kpagis va ke ho
to a vit ner gia vle en tuk tok arhe! Vanang
enangthe a vit ngo khek ngap mia vui he ka
rpuo ku mmie he kpagis va ke ho to a vit
kakro miel ngara tgep. [25] He kmikkiem gi
enang tok, enangthe a mhel tang nap mur
kaelongtok mang ka ngorsang to mo mmie
kir kim dok, nang lo mur kaen en mruo kam
yor mang dok, va nera vle en tuk tok kat
arhe he kmoslam a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik. Vanang endo
nam le mur kaen en mruo kam yor mang
dok ko nam lo vua pat kmelongtok mang ka
ngorsang to mo mmie, her endo arhe E Nut
ner mia kir mang a ktalhok to kam plong
vle ko kim En ngnik ngnik kmen ngang
koknaik. [26] Ii, endo nma svil kmeha ngang

dok, na smia mokpom kar dok va karkar
ekam kuaro leik. He enang tok, kolkayie
to en, nera vle ko kim dok mekam mekam
mnam a mhe to koma vle mnam. Va E Titou
nera teiver endo arhe nam kaeha ngaok.
27 Vanangko tete ta, kua ngaung tlo sim
kat kaisis he, va nguak re nngia? Ko klo is
kam re te, 'Titou ngiak sulgim dok he kpet
kua kolkha to kam yor mnam e.' Nove, klo is
kam re tok e, ekam ko a her sim kut kolkha
to arhe ko her aol ngte kam paneng, en kam
pis, he dok kam yor mnam. 28 Titou, yin ge!
Ngia mrua khenam ila serppak ngang o mia,
mar kam kanprim ila munik."

E Yesus thavae tok, to a ktui langto tkot-
tek kun kuon ma volkha he kre te, "Ko her
khenam he, va ngor kta khenam kat." 29 A
ktui ta re tok, to a murgun to ngta sir ko
tok he kngan a ktui ta, ngat re te, "A koot
ta kullung." Vanang akuruk ngat kle kre te,
"A engyel langto ta rere kar."

30 Vanangko E Yesus ta reng ngar te, "A
ktui ta muta ngan, tlo pis dok kam kol a
serppak vgum e. Ta kle kpis ngang nguk,
muk kam serppak vgum arhe. 31 Mare! Tete,
a ngaeha to kam mommen o mia mo mmie
ther kaelha mnam a kolkha ta he. Ko tete o
kool ngalaip to nma nho mang a mmie ta, E
Nut ka serppak ner kaim kta serppak he kir
kim. 32 Enang tok, kopekam ko ngak hover
a ho orom dok, he dok kam parem a mmie
ta kmeknik ngok kim E Titou, va ngor kait
o mia tgus kam mur kaen mar mruo ngang
dok." 33 Vanang e Yesus ta re te, "Ngak hover
a ho orom dok" tok, kam khenam ma mmok
mang en mruo te, nak yor nngia!

34 Ii, thavae tok, va o mia ngat kaekon
ngang kam re te, "Ngoma ngan ngolmialaol
ko ngma him E Nut karo rhek ngang ngor ko
ngama havae te, Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ner gia vle ka vle ngnik ngnik he.
Va nngia, ko yin, ya havae te, 'Ngara hover a
ho orom A Mhel To Nkong Man Ma Volkha'?
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha eriem to
tok ya rere kngae mang ti?"

35 Va e Yesus tkoripang ngar te, "A mmok
ka pun to dok ngor vrua vle lhok mo kmuk
vop. He ekam tok, mguak kaikkiem a mmok
ka pun to dok ge, ko koma mmok kim o
mia vop, ktar mang ko naka slok kmuk. Ko
endo nma ngongae ma klinglon nam lua
nho kpaam mnam kam mnor mang ani mhe
to ta ngae mnam. 36 Ii, he ekam tok, mguak
kor mnam muk mang a mmok ka pun to dok
he kmokpom kar dok, gi mnam o kolkhek
ruk koma mmok kim muk vop, he nang muk
kam vle te, E Nut to karo keknen ruk ngta
mmok kles ruk muk kat." E Yesus ta rere
tok knop, to kngae ka tvok kim mar.

O Yuda Ngarlavurgem Ngama Kees Kmor Mnam Mar Mang E Yesus He Lua Kmokpom Kar

37 Pu lmien te, e Yesus tpolger o ngaelmir
ri lserpgue ko pum o Yuda ngakro kerok,
vanang ngarlavurgem mnam mar ngama
kees kmor mnam mar mang en he lua
mokpom kar ge. 38 Ngat lo kor mnam mar
mang en he lua mokpom kar enang tok, he
kaottam a propet to e Aisaia karo rhek ko
ngat el mit ormar ko tennik ta ktar kpavap
mang ngar te,

"Ngoldaip, yi pua khenam ilalo ktiek
lserppak ma mmok ngang o mia,
vanang ngat lo kor mnam mar mang
nguaro rhek ruk ngoma havae or-
mar ge!"

39 Va o mia ri ngat lo is kmor mnam mar
mang e Yesus tok, kmikkiem e Aisaia karo
rhek akuruk kat, ko ta ktar kpavap mang
ngar ormar ko mnam a mhe langto yok kam
havae te,

40 "Ngoldaip tngam slommok pum
ngakro kerok va kngam tok kim
ngakro lpetuk, mar kam lua vokom
ka mnor mang En to kle khortgi
ngok kim, he nang En kam sulgim
mar."

41 Ii, e Aisaia ta re tok, ekam ko ta ktar
kaengogo orom e Yesus ka serppak to kam
hop petgim ka nnak, to tle ka ktar kpavap
mang orom karo rhek ruk endruk tok arhe.

42 Pu o Yuda ngarlavurgem ngat lo kor
mnam mar mang e Yesus he lua mokpom
kar, vanang akuruk ngat kut kor mnam mar
mang en he kmokpom kar ge. Si o Yuda
ngalmialaol kat va ngarlakhor mnam mar
ngat kor mnam mar mang he kmokpom kar
kat ge. Vanang ngat lo mrua hophop ormar
mrua ma mmok, ekam ko ngata gorang o
Parisiau ko ngak rere kmar he kle klikim
mar kam kser mar ko mnam o Yuda ngakro
rektor ruk kam rere mnam mar, mar kam
lo kta kaum ktotu pum E Nut kar mar kat.
43 Ngam lo mrua hophop ormar mruo ma
mmok tok, ekam ko ngam ho mi ktua svil
hak te, o mia kam re pmar va kmon mar,

nang ngam lo vua svil mang E Nut kam re
pmar va kmon mar tok e.

E Yesus Karo Rhek Ruk Kam Momngan Kar Mor Ormar Ngar Kael Mor Kam Yor

44 To e Yesus thop krere kuo malpgem o
mia te, "Ani mhel to tkor mnam en mang
dok he kmokpom kar dok tlo gi mokpom
kar dok tuk e. Ther mokpom kar Endo
tmeng dok kat. 45 Va ani mhel to tvokong
dok, tlo gi vokong dok tuk kat e. Ther
vokong Endo tmeng dok kat. 46 Ii, va kua
pis mo mmie enang a mmok, he nang o
mia tgus ruk ngat kor mnam mar mang dok
he kmokpom kar dok, kam lo kta vle ma
slommok kat e.
47 Ii, va enangthe a mhel lang nak ngan
kuaro rhek, nang lua ngan vgum dok, nong
kua ngaeha to kam momngan kar e. Ko klo
aol ngte kam momngan kar o mia ruk mo
mmie e. Nove, ko aol ngte kam sulgim mar
ha, kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim
E Nut ngnik ngnik ngang ngar. 48 Vanangko
a mhel to nma keyang dok he lua ngan
vgum dok, her E Titou arhe to ner mia
momngan kar a mhel to endo kun mnam a
kolkha to a kser kim. Va ner kaikkiem kuaro
rhek ruk ko her rere ormar kam monik kim
a yor ngang. 49 Ner kaeharom tok, ekam ko
dok, klo mrua rere orom kua serppak mruo
e. Nove, vanang E Titou to tmeng dok, tsim
kut papsim dok va kenang dok orom o rhek
ruk nguak rere ormar, va ta kenang dok
kam rere ormar nngia nngia. 50 Va kua mnor
te, o rhek ruk E Titou tsim kut papsim dok
ormar ngat is kam ktong o mia kam kol a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik. He ekam tok, oni rhek oni rhek ruk
koma rere ormar, kom sim kut kaikkiem
mar kngae tok, gi enang ko E Titou ther sim
kut papsim dok ormar va kenang dok kam
rere ormar kngae tok."

13

E Yesus Tkaelel Kalngunes Ngaro Nharok

1-3 To mnam a kolkha to a ngaelonpik
mnam a pnes to A Engyel Tvarpaam O Yuda
Ngaro Molpou, e Yesus ta tar ko ka kolkha
to kam yor mnam he kparem klenar ruk
mo mmie kmeknik ngok kim Kteit tpis he.
Vanang e Seten thera ktar kaenkrovgem e
Yudas to e Saimon to nkong mIskariot khal
nanga he, he nang en kam mrua hortgi
mang. Va e Yesus ta ktua mnor kat te, Kteit
tel o tgoluk tgus ko maktiegom en, ko ther
ottek ko kim Kteit va ketasuo en kam kat
kaeknik ngok kim kat.

Tie ma segain to endo, phevgom ko ngat
kaum kmemik, ko ngta krong o ol ngang
ngar, e Yesus tkaelha kam mrua pis orom
ka keknen to kam vu kaelongtok mang ngar
kam khenam ma mmok te, tvu kaelongtok
mang klenar mruo msim mo mmie.* 4 Ko
ta hop ku to khong ka yet, endo nma vaik
pum kuo porom, to kle kol a yet to nma
momgol ka vok orom to ka kleng ko mnam
ka vgon. 5 Teharom tok, to ka glot a ye kun
mnam a plo, to kaelha kmelel kalngunes
ngaro nharok va kmomgol mar orom a yet
to ta kleng ko mnam ka vgon.

6 E Yesus tkaelel o nharok kpis ko kim e
Saimon to e Pita, to e Pita thera mnganang
te, "Ai! Koldaip yin mruo yindo ngir mur
kaelel kualo nhar?"

7 Va e Yesus tkoripang te, "Yi lua mmok
mang a keknen ta ko kaeha orom ngang in
tete, vanang koknaik yek ngir kle ka mmok
mang."

8 To e Pita tho gia kokheng te, "Nove! Tho
ngae lo mi kut kais hak yin kmelel kua lo
nhar e."

Va e Yesus tkoripang te, "Enangthe ngua
lo momgol yin va yi ho lo kais hak kam kol
a ngaekam kam vle ku meorom E Nut ka
tavgo e."

9 E Yesus ta re tok, va e Saimon Pita ta kle
kreng te, "Koldaip enangthe ipa mien tok,
va ngiak or kam gia khen kualo nhar kmelel
min tuk e. Ngiak kle kaelel kua lo ktiek va
kua lpek kat."

10 Va e Yesus tkoripang te, "Ani mhel to
tparrur tgus, ther mmok he, va nam lo kat
kais kam kat korop kat e. Nak kle her gia
ka khen kalo nhar tuk kmelel min. Ii, va
muk tgus muta mmok ka vle he, vanang a
gi mhel atgiang to kun pgegom muk to tlua
mmok." 11 E Yesus ta ktar her mnor mang
erieto mnam mar na mrua hortgi mang,
he ekam tok, treng ngar tok te, "Muk tgus
muta mmok, vanang a mhel atgiang kun
pgegom muk to tlua mmok."

* 13:1-3: Yi kais kam hortgem o Grik ngaro rhek ri kam vle kat te, "Va tvu kaelongtok mang ngar hak kais ma kolkha to endo ko ta re kam ngae kparem mar."

12 E Yesus tkaelel ngaro nharok tgus knop,
to kta vaik pum ka yet kuo porom, to
kaeknik kpis korsang ko ekam kat, to kle
ka mnganang ngar te, "Muta mmok mang
a keknen ta ka pun ko eharom ngang nguk
kat? 13 Mu vokom na, muma mon dok te, e
Pattermia, va ka kvam dok kat te, Mulaip
ormok, va ta sir ge ko muak mon dok tok
ge, ekam ko dok kua vle gi enang tok arhe.
14 Yu! Ko gun elel mulakro nharok tok,
ekam ko muma mon dok te, Mulaip va mula
pattermia ta dok. Va muk kat mguak kle
kaelel o mia ngaro nharok mekam mekam
gi enang tok kat. 15 Ii, ko her mur el dok ko
pum mularo kerok kam kenang nguk mang
a keknen to endo, he nang muk kam kle
kaeharom gi enang ko ko eharom tok ngang
nguk tete. 16 Ko smia mien ngang nguk te,
mut lo kais hak kmottek mnam a keknen
ta e, gi enang a mhel to nam kaeha lkapnes
ngang kalaip ko en kat nam lua laut mang
kalaip kmis en kmottek mnam karo keknen
kat e. Va endo tkol a mhel ka gu, en kat
nam lua laut mang ka taven to tmeng kmis
en kmottek mnam ka taven karo keknen
tok kat e. 17 Va tete, ekam ko muta mnor
mang a papat to enda, mguer mia lgekol
enangthe muak kaelha ka khenam a kek-
nen ta ma mmok kmeharom ngang o mia
mekam mekam."

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Yudas Ko Nak Hortgi Mang

(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

18 "Ko havae he mang a mhel to tlua
mmok, vanang klua rere mang nguk tgus
e, ko kua mnor mang nguk ruk ko her
vaeng nguk. Vanangko E Nut karo rhek
ruk o propet ngat ittiegom mar tennik ngak
kaottam kpis lmien orom a mhel to ko ngat
rere ormar mang te,

'Endo ta mokpom kar dok he kaum
kaemik kar dok, ta kle mrua hortgi
mang dok.'

19 He ekam tok, kua ktar khavaeng nguk
tete, ktar mang endo kam hortgi mang dok
koknaik tok, her mi kut mang nguk kam
pat mang kuaro rhek ri tete, to kle kor
mnam muk mang dok te, Endo ta vle orom
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik her dok msim ta arhe. 20 Ii,
ko smia mien ngang nguk te, ani mhel to
nak ngatkal mang ani mhel to kua meng
ko tkol kua gu, ther mia ngatkal kam vle
ku meorom kua tavgo tok kat arhe. Va
ani mhel to ta ngatkal mang kam vle ku
meorom kua tavgo tok, ther kle mia ngatkal
kat kam vle ku meorom Endo tmeng dok
ngte ka tavgo tok kat."

21 E Yesus ta rere ti knop, to ka ngaung tho
lo sim kat kaisis hak to khavaeng kalngunes
lsir te, "Ko smia havaeng nguk ma mmok te,
langto kun pgegom muk ner mrua hortgi
mang dok."

22 Kalngunes ngata ngan e Yesus karo
rhek tok, to kle gia mo vokong ngar, va le
ho kmoruo mang te, "Ta rere mang erieto
mnam mor?" 23 To langto mnam mar, endo
e Yesus nam vu kaelongtok mang, tkorsang
ko vanam e Yesus va 24 e Saimon Pita ta
tger ka ktiek ngang he kreng te, "Ngia mn-
ganang te, ta rere mang erieto mo pgegom
mor?"

25 To endo e Yesus nam vu kaelongtok
mang ta ngam ka lpek knaek engnang e
Yesus ka ngaengtek, he ka mnganang te,
"Koldaip ya rere mang erieto?"

26 Va e Yesus tkoripang te, "Endo nguak
vasgem a bret ka mhe ta kun ma plo he
kaen ngang, her en a mhel to arhe." Ta re
tok, to le kvasgem a bret ka mhe to le kaen
ngang e Yudas, endo e Saimon to nkong
mIskariot khal. 27 E Yudas tre gia kol a bret
mkor e Yesus tok, va e Seten ther gi viging
ngatngae.

To e Yesus ta reng e Yudas te, "Ngia ke
kmarer kmeharom a ngaeha to ya re kme-
harom." 28 E Yesus ta re tok, vanangko nong
tang mnam mar ruk ngata kaum kaemik ta
mmok te, kman ko e Yesus ta reng e Yudas
tok. 29 Vanang ekam ko e Yudas nama nho
mang nga ngaelpas to kmelpas orom o krek
mnam, e Yesus kalngunes akuruk ngata pat
re te, ta reng kam ngae kaenkim o ol orom
o krek ruk endruk, ngar kmemik pa pnes, i
o kam ngae ka nngiar ngang endruk ngma
tu kmo tgoluk. 30 E Yudas tre gia kol a bret
ka mhe mkor e Yesus to ther gi ottek kngae,
nangko ta slok he.

E Yesus Tkaen A Pos Langto Yok To A Gunngar

31 Pekam ko e Yudas tottek kngae, e Yesus
tle khavaeng kalngunes te, "Tete, E Nut tre
kam khenam A Mhel To Nkong Man Ma
Volkha to dok ka serppak ma mmok. Va
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha to dok

ngor kta khenam E Nut ka serppak vgum
dok kat. 32 Ii, va enang ko A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok ngora khenam E Nut
ka serppak vgum dok mruo tok, va E Nut
mruo ner le kta khenam A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha to dok kua serppak vgum
En mruo gi enang tok kat. He E Nut tre
kmeharom tok gi tete ta.
33 Koles ruk muk, tete ngua lo kat kais
kam vle lhok mo kmuk kat e. Nguak ngae,
va mguera nonhong dok, vanangko kua
havaeng nguk tete, gi enang ko ko her
havaeng o Yuda ngalmialaol te: Mut lo is
kam ngae ko mnam a mhe to dok kua re
kam ngae mnam e.
34 Va tete ko kaen a pos langto yok to a
gunngar ngang nguk te, mguak kaelongtok
mo nguk. Ii, va mguak kaelongtok mo nguk
enang tok, kmikkiem gi enang ko kom vu
kaelongtok mang nguk tok kat.
35 Yu, he enangthe mguak khenam muk
ma mmok te, mum vu kaelongtok mo nguk
tok, va o mia tgus ngar mia mnor mang
nguk te, muk ruk kolngunes ormuk her
vgum a keknen to endo tok arhe."

E Yesus Ta Ktar Kpavap Mang E Pita Te, Nera Klai Mang

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

36 E Yesus ta re tok, to e Saimon Pita ta
mnganang te, "Koldaip, ya re kam ngae
ngam?"
Va e Yesus tkoripang te, "A mhe to kua re
kam ngae ko mnam, yi lo is kmikkiem dok
kam ngae ko mnam tete e. Vanangko ngir
kle yek kaikkiem dok koknaik kam ngae
mnam."
37 Va e Pita ta kle ka mnganang te,
"Koldaip kman ko klo is kmikkiem in tete?
Ko dok kua re kam mur el dok kam yor kar
yin he."
38 To e Yesus tle ka mnganang e Pita kat
te, "Ai! Ya smia mien te, ngir mi kael yin
kam yor kar dok kat? Vanang ko smia
mien ngang in te, ktar mang a ngaining
kmeti ngkir mo kao, yin ngira klai mang
dok ngkorlotge kam havae te, yi lua mnor
mang dok."

14

E Yesus Tkaenkrovgem Kalngunes

1 "Mularo vurkul ngak or kam kervavle
vgum kuaro rhek ruk endri. Mgua kle gi
kor mnam muk mang E Nut va kor mnam
muk mang dok kat he kmokpom kar dok.
2 E Titou ka rek to oguon ma volkha karo
tabneik ngarlavurgem. Va kua re kam ngae
ktatar o ngaekmol ekmuk. Enangthe lmien
te, nop o mi ngaekmol kuo mnam E Titou
ka rek, va kop mia havaeng nguk lmien tok
arhe. 3 Vanang ekam ko kua re kam ngae
ktatar o ngaekmol ruk endruk ekmuk, va
ngor kat kaeknik kam pis ka nglum muk
kat, muk kam ngae ka vle ko kim dok, ko
tok mnam a mhe to dok mruo kua re kam
vle mnam. 4 Va mut hera mnor mang a
ngaelaut to ta ngae ngok mnam a mhe to
dok mruo, kua re kam ngae mnam."

E Yesus En A Ngaelaut To Kam Ngae Kpis Ngok Kim Ngor Teit To E Nut

5 To e Tomas ta mnganang te, "Koldaip,
ngot ho lua mnor hak mang ani mhe to ya re
kam ngae mnam gi, to ngruaka mnor mang
a ngaelaut nngia?"
6 Va e Yesus tkoripang te, "Her dok a mi
ngaelaut msim ta arhe, dok to orom o papat
ruk o minar kmen a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang nguk.
Ii, he ekam tok, nong a mhel tang hak to tis
hak kam mrua kansgum en mruo kam ngae
kpis ko kim E Titou e. Nove! Ko her gi vgum
dok tuk, yek a mhel tkais kam ngae kpis
ko kim E Titou. 7 Vanang enangthe o mia
ngapa mnor mang dok tete, va ngap kais
kam mnor mang E Titou tok kat. He kmelha
tete kngae, mut her mia mnor mang E Nut
msim ko mut her mia vokom dok orom En
he."
8 To e Pilip ta mnganang te, "Koldaip,
ngia khenam Ngor Teit ngang ngor to ner
kais ngang ngor tok he."
9 Va e Yesus tkoripang te, "Ai! Pilip, ko
hera vle lhok mo kmuk he, va yi lua mmok
mang dok vop? Ko ani mhel to tvokom dok,
ther mi vokom dok orom E Titou he. To
nngia ko yi kta reng dok kam khenam E
Titou ngang nguk? 10 Pilip, im lo kor mnam
yin mang dok gi te, dok kar E Nut muo tgus
moma vle te, her muo atgiang? Ko o rhek
ruk koma rere ormar, ngam lo kottek ko
vgum dok tuk e. Nove, vanang E Titou to
ka serppak nma vle mnam dok, nam kle
mur kaeharom karo reha mruo maktiegom
dok ta arhe. 11 He ekam tok, muk tgus
mgua sim kor mnam muk he kmokpom kar

dok vgum kuaro rhek ruk ko havaeng nguk
ormar he te, dok kar E Nut, muo tgus moma
vle te, her muo atgiang. Enangthe nop, va
mgua kle gi kor mnam muk mang dok he
kmokpom kar dok vgum E Nut karo reha
ruk lserpgue, endruk nam kaeharom mar
maktiegom dok ko mut vokom mar. [12] Ii,
kua mien ngang nguk te, ani mhel to tkor
mnam en mang dok he kmokpom kar dok,
a mhel to endo ner mi kaeharom o reha ri
lserpgue kat, gi enang dok mruo ko kom
kaeharom mar tok kat. Va ner mi kaeharom
mar kir kim endri kom kaeharom mar ekam
ko kua re kam ngae ngok kim E Titou. [13] He
kmikkiem enang tok, ani tomhelo mguaka
mnganang dok mang orom kua munik, va
ngor mia ngan vgum muk he kaeharom gi
enang tok. Ngor kaeharom tok, he nang o
mia kam teiver E Titou her vgum Khal to
dok tok arhe. [14] Ii, mut kais kam mnganang
dok mang a gi vrong tomhel tang orom kua
munik, va dok mruo ngor kaeharom."

E Yesus Tkael A Tnangal Ngang Kalngunes Kam Meng E Nunu A Totur Ngang Ngar

[15] To e Yesus ta kta reng kalngunes kat
te, "Enangthe mup kaelongtok mang dok
va mguak kle kta khenam muk mruo ma
mmok tok kmikkiem kuaro rhek ruk koma
havaeng nguk ormar. [16] Mguaka vle tok,
va ngora mnganang E Titou, va nera meng
tang kat ngang nguk en kam plong vle ko
kim muk ngnik ngnik. Her endo ngma
mon te, Endo Kam Tuturang Nguk. [17] En E
Nunu A Totur to nma polger o papat ruk o
minar ngang o mia. He vrong o mia ruk mo
mmie ngat lo is hak kam kol, en kam vle ko
kmar, ko ngat lo is kam vokom va ka mnor
mang. Vanangko muk, her muk ruk arhe
muta mnor mang, ekam ko tgia vle mo kim
muk va nera viging nguk kmel rengmat kun
mnam muk kat. [18] Ii, va nguak yor va kta
hop he kaeknik ngok kim E Titou, vanang
ngor lua mnang nguk kam gia vle enang
o tumrek e. Nove! Ngor kat kaeknik ngte
kmuk kat. [19] Ii, ketasuo dok kam yor he o
mia ruk mo mmie ngar lo kat kais kam kta
vokong dok kat e. Vanangko muk, mguera
vokong dok ge, ko ngora hop petgim kua
nnak he ka vle orom a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik. Va ekam
ko kua vle tok, muk kat mguera vle orom
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik tok kat. [20] He mnam a kolkha to
ngua hop he kat kaeknik ngok kim E Titou,
mguer mia kol a pat te, dok va E Nut kar
muk, mor tgus ngoma kaum ka vle enang
a ho to atgiang tgus ko dok kua par mnam
E Titou, va muk muta par mnam dok, va
dok kua kha orom muk. [21] Va ani mhel to
ta ngan kuaro rhek ruk koma havaeng nguk
ormar he kaikkiem mar, her en a mhel to
arhe ta khenam en mruo ma mmok te, nam
vu kaelongtok mang dok. Va E Titou ner
kaelongtok mang ani mhel to nma khenam
ma mmok tok te, nam vu kaelongtok mang
dok kat. Va dok vat, ngor vu kaelongtok
mang a mhel to kat, to le mrua khenam dok
mruo ngang."

[22] To e Yudas, (nop e Yudas to nkong
mIskariot e, langto yok) en ta reng te,
"Koldaip, nngia ko ngir gi mrua khenam in
ngang ngor, vanang o mia mo mmie tgus
nop?"

[23] Va e Yesus tkoripang te, "Ani mhel
to nam vu kaelongtok mang dok, ner
mrua khenam en mruo ma mmok tok he
kaikkiem kuaro rhek ruk koma patter o mia
ormar. He enang ko kua re, E Titou vat,
ner vu kaelongtok mang a mhel to kat, va
dok krE Titou tgus mor kaol ngok kim he
kael rengmat kun mnam. [24] Vanangko endo
nam lo vu kaelongtok mang dok, nam kle
ka khenam en ma mmok tok kat te, nam lua
ngan vgum dok he lo kaikkiem kuaro rhek
ruk koma patter o mia ormar kat e. Va o
rhek ruk muta ngannik tete, nong nang dok
mruo e, ngat kle kottek ko kim E Titou to
tmeng dok.

[25] Ko her havaeng nguk mang o papat ri
he, ekam ko ko vrua vle mo kmuk vop.
[26] Vanang koknaik, E Titou nera meng E
Nunu A Totur ngang nguk orom kua munik.
Va her Endo Kam Tuturang Nguk arhe, ko
en ner le kpatter muk mang o papat tgus,
va ner kael pat kmuk kat mang o rhek tgus
ruk ko her havaeng nguk ormar he. [27] Yu!
Kua re kam ngae kparem muk he, vanang ko
ktar kaen a vrek longeik ngang nguk na. Va
a vrek longeik to ko kaen ngang nguk tete,
tottek ekam dok mruo, he lua vle enang
endo o mia ngam kaen ngang nglenar e. He
ekam tok, mularo vurkul ngak or kam vua
lo kurkur mang anito anito e, he kervavle.

[28] Ii, mut her ngan dok ko kua havaeng
nguk te, 'Kua re kam ngae kparem muk tete,

nang kle kat kaeknik ngte kmuk koknaik
kat.' Vanang enangthe mup mi kaelongtok
mang dok, va mupa sirei mang dok ko kua
re kam ngae kmeknik ngok kim E Titou.
Va mguaka sirei mang dok tok, ekam ko E
Titou ka munik ta laut mang kotang. [29] Yu!
Her tok arhe, ko hera ktar khavaeng nguk
tete ktar mang o papat ri he, ekam ko nga
sia pis lmien koknaik, he nang muk kam
her mi kut pat mang kuaro rhek ri tete to
le kor mnam muk mang dok he kmokpom
kar dok. [30] Klo is kmel vu hok ngang nguk
kam vua rere kar muk e, ekam ko o kool
ngalaip to ta nho mang a mmie ta, tre
kmaol he. Ka serppak tsi lo is hak kam
kpom dok, [31] vanangko ngora yor ge, he
enang o mia tgus mo mmie kam kle va kol a
pat mang dok, ka mnor mang dok te, kom
vu kaelongtok mang E Titou, he sim kut
kaikkiem karo rhek tgus, gi enang ko tkut
reng dok kmeharom mar tok.

"Yu! So mor, ngor kngae kparem a rek ta
he."

15

O Mia Ngak Par Mnam E Yesus To Ta Vle Enang Ke Ho Ka Pun, Mar Kmel Mit Orom Karo Keknen

[1] Ngata ngae ekam a ngaelaut to e Yesus
ta re te, "Endo ta vle enang ke ho ka pun to
ngat kavang kun ma loot, her dok ta arhe,
va E Titou ta vle te, endo nma nho mang a
loot. [2] Va endruk ngat kor mnam mar mang
dok to ke ho tok he kmokpom kar dok, ngta
vle enang ke ho ka pun to dok karo khator
ruk ngma par mnam dok. Va endruk ngama
par mnam ke ho ka pun to dok tok to kle
kvui he lo kat kaehi, E Nut nma hahapom
mar tgus hak kngam mar. Vanang nam
kle khohong khator mnam endruk ngam
kaehi kat, he nang mar kam mmok kam
sim kaelsipngeik tok, he nang mar kam le
sim kut kaehi. [3] Vanang muk tgus mut her
mmok ka vle he, vgum kuaro rhek ruk ko
her havaeng nguk ormar. [4] He ekam tok,
muk ruk muta vle enang ke ho karo khator,
mguak par mnam dok to ke ho msim he ka
vle tok mekam mekam va dok ngora kha
orom muk. Ke ho ka kha ngang tlo kais kam
mur kaehi en mruo tuk e. Nove, nak par
mnam ke ho he ka kha ko mnam na, yek na
kais kmehi. He kmikkiem gi enang tok, muk
kat, mgua lo kais kam mur kaehi muk mruo
tuk kat e, orom kuaro keknen. Gi enangthe
mguak par he ka kha na mo mnam ke ho to
dok tok, yek mguer kais.

[5] Enang ko ko havae, endo ta vle enang
ke ho ka pun her dok ta arhe va muk kuaro
khator ormuk. Ii, va endo nama par mnam
dok va dok koma kha orom kat, her endo
arhe nera sovet kmehi. Naka vle tok arhe,
ko enangthe mup lua par mnam dok va dok
kop lua kha orom muk va mguer ho lo is hak
kmehi orom kuaro keknen hak. [6] Endo nam
lua par mnam dok, ner mi kaenang ke ho
ka kha to E Nut ner mia hapom he kngam
petgim a loot. Va nera vle ko tok kam vui.
Ii, va ke ho karo khator ruk enang tok, E
Nut nama kakaum mar tgus kam ngam mar
oguo kia paei krum mar tgus hak. [7] Vanang,
ekam ko muma par mnam dok, va dok koma
kha orom muk vgum kuaro rhek ruk ngat el
rengmat kun mnam muk, va mut kais kam
mnganang E Nut mang ani tomhel tang ko
muta svil mang, va En ner kaen a tomhel to
endo ngang nguk. [8] Ii, mguak khenam E Nut
ka serppak ma mmok vgum ko mum kaehi
orom kuaro keknen enang tok. He ekam tok
mguer mrua khenam muk ma mmok kat te,
muk kolngunes ruk muk orom mar.

[9] Ii, kom vu kaelongtok mang nguk, gi
enang ko E Titou nam vu kaelongtok mang
dok tok kat. He ekam tok, muak par mnam
dok to ke ho to dok he ka khenam ma mmok
te, mum vu kaelongtok mang dok tok. [10] Ii,
ko endruk ngma par mnam dok ko ngam
smia ngan vgum dok, her endruk arhe
ngam mrua khenam mar mruo ma mmok
tok arhe te, ngam kaelongtok mang dok. Ii,
ngta vle tok gi enang dok kat, ko koma par
mnam E Titou ko koma ngan vgum En tok
kat, he mrua khenam dok mruo ma mmok
ngang kat te, kom vu kaelongtok mang En
tok kat. [11] Ko her havaeng nguk orom o
papat ri na, kmensireim muk orom a sirei
to E Nut tensireim dok orom kat, he nang
mularo vurkul kam her gia vle orom a sirei
tgus hak. [12] Va her kua re ta arhe, endo
ko kaen ngang nguk kmikkiem te: Mgua
mur kaelongtok mo nguk mruo, gi enang ko
dok kom vu kaelongtok mang nguk tok kat.
[13] Va kam khenam ma mmok te, a mhel tvu
kaelongtok mang klenar, nong a keknen
tang hak en kam khenam ma mmok ko ta
laut kir kim a keknen to kam mur el en
mruo kam yor mang ngar.

[14] Va her kolenar msim ruk muk arhe
enangthe mup sim kaikkiem kuaro rhek
ruk koma havaeng nguk kmeharom mar.
[15] Ii, he ekam tok, klo kat kais kam kta mon
muk te, endruk ngam kaeha lkapnes ngang
a taven e. Ko endruk ngam kaeha lkapnes
ngang a taven ngam lua mnor mang ngalaip
to endo karo reha ruk nam kaeharom mar
e. Vanang tete ko kle her gia mon muk
te, kolenar msim ormuk he, ekam ko ko
her polger o rhek tgus ngang nguk mang o
tgoluk ruk ko nganik ko vgum E Titou. [16] Va
muk mruo mut lo mur kansgum muk kam
par mnam ke ho to dok kat e. Her dok ta
arhe ko vaeng nguk kam par mnam dok. Va
her dok to kat arhe, ko her el muk kmehi
orom mularo miel ruk ngat lo is kam vui
ka psek hak. O miel ruk endruk ngta vle
te, o keknen ruk lyar. Mguak kaehi orom
mar tok, he nang E Titou kmen ani vrong
tomhel tang ngang nguk, ko muaka mn-
ganang mang orom kua munik. [17] Ii, enang
ko ko ktar re te: Mgua mur kaelongtok mo
nguk."

O Mia Ruk Mo Mmie Ngma Kapter E Yesus Kalngunes

[18] "He enang ko o mia ruk mo mmie ngma
kapter muk, va mgua gia pat mang dok,
ko ngta ktar mrua khenam ormok, kam
kapter dok tok kat. [19] Enangthe mularo
papat nkong ngar mo mmie va o mia ruk
mo mmie ngapa ngatkal ekmuk kam vu
kaelongtok mang nguk he kmon ngarlenar
ormuk. Vanangko, dok ko kut vaeng nguk
kam par mnam dok he kmommen muk
petgim mar he, he tete nong muk o mia ruk
mo mmie nglenar ormuk kat e. He her gi
vgum a papat to arhe o mia ruk mo mmie
ngama kapter muk.

[20] Mu kat pat na mang kua re to ko her
havaeng nguk orom te, 'A mhel to nam
kaeha lkapnes ngang kalaip, nam lua laut
mang kalaip e.' He ekam tok, gi enang
ko o mia ngata ktar kol a regesal mang
dok, va ngar kle kol a regesal mang nguk
tok kat. Va enangthe ngapa ktar ngan
vgum dok ko koma patter mar va ngar kle
kat ngan vgum muk tok kat. He ekam
tok, enang ko ko havae, mut lo kais hak
kmottek mnam o vrong vnek ruk ngat pis
kim dok e. [21] Ngara vle kar muk tok, ekam
ko muk mum kor mnam muk mang dok he
kmokpom kar dok. Ii, ngar kaeharom tok,
ko ngat lua mnor mang Endo tmeng dok
e. [22] Enangthe kop lo aol he kpis kpolger
kuaro rhek ngang o mia, va E Nut tlo is
kam mon mar orom ngaro kerkeknen e.
Vanangko ta vle tete te, ekam ko ko mi pis
he kpolger kuaro rhek ngang ngar, va ngat
lo kat kais kam tok orom a papat tang kam
klai mang ngakro kerkeknen ruk endruk e.
[23] Ii, endo nma kapter dok, tmia khenam ma
mmok kat te, ta kapter her E Titou msim
tok kat arhe. [24] Enangthe kop lo vur eharom
o reha ruk lserpgue, ruk a mhel tang tlo
kaeharom mar vop ko kim mar, va E Nut tlo
kais kam mon mar orom ngaro kerkeknen.
Vanangko ta vle tete te, ngat si vokong
o reha ruk lserpgue endruk ko eharomar
ko kmar, vanang ngat kle ktua kapter dok
kar E Titou ge. [25] Ii, ngta kapter dok tok,
he kaottam E Nut ka re to o propet ngat
ittiegom kun mnam ngaro pos te, *'Ko lo si
eharom a kerkeknen tang hak, vanangko ngat
le ho mi ktua kapter dok ge.'*

[26] Koknaik, nguak meng Endo Kam Tutu-
rang Nguk ngte kim muk, he ner kaol. En E
Nunu A Totur to ner kottek ko kim E Titou
he kpolger o rhek ruk o minar ngang nguk.
Ner kaol krere orom dok ka khenam dok ma
mmok. [27] Va muk tok kat, mgua kle krere
orom dok ngang o mia ko muta plong vle
ko kim dok tesgun mnam o kolkhek ruk ko
elha kam patter o mia he.

16

[1] Ko her ktar khavaeng nguk ti orom o
rhek ri, he nang muk kam lua lopumtang
pum dok he ka vraik petgim dok. [2] Ko o
Yuda ngara likim muk kam kser muk ko
mnam ngaro rektor ruk kam rere mnam
mar, muk kam lo kta kaum ktotu pum E
Nut kar mar. Si o kolkhek ruk koknaik
ngara pagis ko o mia ngak kaimim muk,
vanangko mar, ngar gia pat re te, ngat
kaimim muk kmeha ngang E Nut tok ge,
kam totu pum orom ngaro keknen ruk tok.
[3] Ii, ngar mi kaeharom o keknen ruk enang
endri ngang nguk tok, ekam ko ngat lua
mnor mang E Titou va dok kat. [4] Vanangko
kua ktar khavaeng nguk tete mang o papat
ri, ekam ko nga si kaeharom tok ngang
nguk koknaik, he nang muk kam her mi
kut pat mang kuaro rhek ri tete, endruk ko
her engorang nguk orom mar he. Klo ktar

khavaeng nguk ti tesgun mnam o kolkhek
ruk ko elha kam patter o mia, ekam ko koma
plong vle mo kmuk he."

E Nunu A Totur Nma Tuturang O Mia

5 "Vanang tete, kua re kmeknik ngok kim
Endo tmeng dok ngte, va tang mo mnam
muk tlua re lmien kam glot mang dok te,
'Ya ngae ngam?' 6 Ko her havaeng nguk te,
kua re kmeknik. He mut ho si sovet hak kam
mrung dok he, 7 vanangko dok, kua havaeng
nguk lmien te: Ta ya ngang nguk ko nguak
ngae. Ko enangthe ngua lo ngae, va Endo
Kam Tuturang O Mia ner lo kais kmaol ngte
kmuk e. Vanang enangthe nguak ngae, va
ngora meng Endo Kam Tuturang O Mia ngte
kmuk. 8-11 Va enang ko Endo Kam Tuturang
O Mia nak pis, va nera ktar ho mi kut kael o
mia tgus ruk ngat lo kor mnam mar mang
dok he lua mokpom kar dok mo mmie ma
mmok te, akro kerkeknen tgus nga pun
msim ta vle te, a kerkeknen to tho laut hak
kir kim mar tgus, endo te, o mia kam lo
kor mnam mar mang dok hak te, dok Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Va ner kle
kael mar ma hor mang dok kat te, kom her
gia vle la mmok ko pum E Titou kalo keik.
Ii, ner kael mar ma hor tok, ekam ko ngar
si mon ppiagam dok kngam dok enang a
kernonhor, vanangko ngor kle kat kaeknik
ngok kim E Titou ge. Va ko tok mnam a
mhe to endo mguer lo kat kais kvokom dok.
Va ner kael mar ma hor kat mang E Nut
ka keknen to kmonik kim a kapnes ngang
endruk ngat lo kor mnam mar mang dok
he lua mokpom kar dok. Ii, E Nut ther
elmir mang ka keknen to endo ma mmok
orom e Seten he, ko thera ktar monik kim a
kapnes ngang o kool ngalaip to en tesgun
he. Ii, Endo Kam Tuturang O Mia ner mi
kael mar ma mmok he ka srim ngaro papat
tok, he nang mar kam mrua mnor mang
ngaro papat mruo te, ngat lo vua sir tok ko
pum E Nut kalo keik.

12 Kuaro rhek ngarlatgep ngrok vop
kam havaeng nguk ormar, vanang tete
enangthe kop kaenik tgus va mguera
kervavle vgum mar. 13 Vanangko koknaik
yek, E Nunu A Totur to orom karo papat
ruk o minar, nak pis he kael o rhek mnam
muk orom E Nut karo papat ruk o minar
ko nera polgerik ngang nguk. Ner lo mrua
kansgum en mruo kam rere e. Nove, ner
gia rere mang o rhek ruk en mruo nama
ngannik ko vgum E Nut, ko nera polger
o rhek mang o papat tgus ruk ngak pagis
koknaik. 14 Va nera hover kua munik kat ko
nera lol o rhek tgus ruk ko vgum dok he
kpolgerik ngang nguk. 15 Ko her havaeng
nguk he te, E Nunu A Totur nera lol o rhek
tgus ruk ko vgum dok he kpolgerik ngang
nguk tok, ekam ko o tgoluk tgus ruk mkor
E Titou, nang dok kat."

O Mia Ngak Kaetim E Yesus Ko Nak Yor Na, Yek Nar Kle Ksirei Mang Ko Nak Kta Hop Petgim Ka Nnak

16 "Ketasuo he muk kam lo kta vokom dok,
vanangko vur koknaik kat va mguer kle kta
vokong dok kat."

17 E Yesus ta re tok, to kalngunes akuruk
ngata mo mnganang ngar te, "Ta re nngia
ti, ko thavae te, 'Ketasuo he mor kam lo
kta vokom, vanangko vur koknaik kat ngrer
kle kta vokong kat?' Va ko tmur re orom
karo mur rhek msim te, 'Ko re kam kat
kaeknik ngok kim E Titou'?" 18 Va ngat mo
mnganang ngar kmo mnganang ngar gi te,
"Ka ni re ta ti, ta rere orom te, 'Ketasuo'?
Ngot lua mmok mang ka pun gi."

19 E Yesus ta nho papaam mnam mar kam
ktar mnor mang ngaro mngan ko ngta svil
kam glot mang En mang karo rhek ruk
endruk to ta kle ka ktar koripang ngar te,
"Ko havaeng nguk te, ketasuo he muk kam
lo kta vokom dok, vanangko vur koknaik
mguer kta vokong dok kat, va muta mo
glot mo nguk mang a re ta, ko muta svil
kam mnor mang kuaro rhek ngo pneik
ngola? 20 Kua mien ngang nguk te, phevgom
ko o mia ngarlavurgem ngara sirei, muk
mguera him mularo singni he kaee mang
dok. Ii, mguera mrung dok he kaetim dok,
vanangko vur koknaik mguer kle va ksirei
mang dok kat. 21 Ii, mguera vle enang a
vlom to kalyie tkaimim, ko ta ker kol vgum
a nganngannes, vanang a gi hi to nam
re kol kalyie he, nam lo kta pat mang a
nganngannes to enda kat e. Nam kle her
gia sirei ko tgun kol kalyie he kngamkhor
mang ka ngausie. 22 Ii, ta vle ngang nguk
tok kat arhe: Ko a venloot to tete, ta vle
te, muta venloot to kam mrung dok mnam,
vanangko vur koknaik ngor kta vokong
nguk kat, va mguera sirei va ksirei gi, va
mula sirei to endo nong a mhel tang hak tis
kam pet petgim muk e.

[23] Va mnam a kolkha to endo, mguer lo
kta ring te, kam glot ngang dok mang a
papat tang hak. Ko ko smia mien ngang
nguk te, parem ko E Titou lsir arhe Endo
mguak kaurur kim mang a tomhel tang
orom kua munik, he En ner mi kaen ani
papat to muak kaurur kim mang ngang
nguk. [24] Vanangko tesgun kmis mang tete,
mut ngae ho lo vur kaurur kim E Nut mang
a vrong tomhel tang hak orom kua munik e.
Vanangko kmelha tete kngae, mguak kau-
rur kim E Nut orom kua munik va mguera
kol a tomhel to mut kaurur kim mang, he
nang mularo vurkul kam her gia vle orom a
sirei tgus hak.

[25] Pu lmien te, kom her gia rere la vlo-
rum ngang nguk mang o tgoluk ruk endri,
vanangko vur koknaik ko a kolkha to endo
nak pis, ngor lo kta rere la vlorum ngang
nguk kat e. Nove, ngor kle va krere orom
o rhek ngo miel msim ma mmok ngang
nguk kam keknen mang E Titou. [26] Va
mnam a kolkha to endo gi, muk mruo lsir
mguer mrua kaurur kim E Titou mang a
her tomhel to endo orom kua munik arhe.
Vanang klua re te, dok to ngora kaurur kim
E Titou ngang nguk e. [27] Nove, muk mruo
mut kais kam mrua kaurur kim E Titou
mang nguk mruo, ekam ko E Titou to E Nut
nam vu kaelongtok mang nguk. Ii, va nam
vu kaelongtok mang nguk, ekam ko mum
vu kaelongtok mang dok tok kat va kor
mnam muk mang dok te, ko her mi ottek ko
kim En. [28] Ii, lmien, ko her mi ottek ko kim
E Titou, he her aol ngte mmie. Vanangko
tete, kua re kam ngae kparem a mmie ta,
he gi kat kaeknik ngok kim E Titou kat."

[29] E Yesus ta re tok, to kalngunes ngata
reng kat te, "O-o, tete yi mia rere ma mmok
ngang ngor kngae yek, ko yi lo kta rere la
vlorum ngang ngor kat e. [30] He enang tok,
ngota mnor her gi tete ta yek te, ima nho
papaam mnam o mia ngaro papat tgus, he
o mia nga lo kais kam kta glot ngang in, he
nang yin kam lol ngaro mngan kat e. He
ekam tok, ngot kor mnam mor mang in he
kmokpom kar yin her vgum a papat to enda
arhe te, yi her mi ottek ko kim E Nut he."

[31] Va e Yesus tkoripang ngar te, "Eh,
mut kor mnam muk mang dok tete yek?
[32] Vanangko a kolkha langto nak pis he ther
kaelha tete arhe, ko mguera parahi kpetgim
dok. Ii, langto langto mnam muk nera
ngorpok parem dok he kaeknik ngok mnam
ka rek mruo ka mnang dok tuk he. Mguera
mnang dok si enang tok, vanangko ngor ho
lo gia vle dok tuk e, ko E Titou, nma vle mo
kmok.

[33] Ko her havaeng nguk tok, he nang muk
kam kol a vrek longeik vgum dok, ko muma
par mnam ke ho to dok. Mguer sia kervavle
vgum o mia ruk mo mmie, vanangko mgua
serppak na, ekam ko ko her kir kim o vrong
serppak tgus ruk mo mmie he."

17

E Yesus Ta Ngarkie
Mang En Mruo

[1] E Yesus ta rere tok knop, to ta sir ekam
a ngaelaut klangtar ngpalmai oguon ma
volkha to kngarkie te,

"Titou kua kolkha msim tmi pis
he. He ekam tok, ngiak teiver
dok he ka khenam Ihal to
dok ka serppak ma mmok tok,
nang dok kam kle kteiver in,
he nang dok kam khenam ita
serppak ma mmok tok kat. [2] Ii,
ngiak teiver dok tok, kmikkiem
enang ko tennik yi her ktar el
ila serppak maktiegom dok he,
dok kam laut mang o mia tgus,
kmen a ktalhok to kam plong
vle ko kim yin ngnik ngnik
ngang endruk yi mur el mar
mo maktiegom dok. [3] Ii, ko a
papat to o mia nga kol na, he
nang dok kmen a ktalhok to
endo ngang ngar vgum, her a
papat ti arhe te, o mia ngaka
mnor mang yindo E Nut tuk to
a sim minar yin, va ka mnor
mang dok to e Yesus te, her
dok to Endo Ya Him Orom Ila
Msasaen, he kmeng dok ngte
kat arhe. [4] Ko her teiver yin
he, he ka khenam ila serppak
mo mmie vgum kuaro reha ruk
ko tarkanang ngar hak, endruk
yi ellik maktiegom dok kme-
harom mar he. [5] He ekam tok,
tete, Titou, ngiak teiver dok he
kta khenam kua serppak tete
mo pila lo keik, gi enang tiok ko
yi teiver dok orom kua serppak

ko kua vle ko kmin vop, tie ktar
ko yi lo kueng a mmie vop."

Mang Kalngunes

6 "Ko her pis mo mmie orom ila
munik he ka khenam yin ma
mmok ngang endruk yi her el
ila laut mang ngar kun pge-
gom o mia ruk mo mmie he el
mar maktiegom dok he. Mar
a pun to yin va yi her el mar
maktiegom dok he ngat her lol
ilaro rhek he. 7 Va tete yek,
ngta mnor te, o tgoluk tgus ruk
yi elik maktiegom dok, ngat
ottek ko mkor her yin arhe.
8 Ngta mnor tok, ekam ko, ko
her en o rhek ruk yin mruo yi
enik ngaok ngang ngar he ngat
lol mo krok he. Ii, va ngat sim
kut mnor hak te, lmien te, ko
mi ottek ko kmin, va ngat kor
mnam mar mang dok te, her
yin arhe yi mi meng dok kat.
9 Va tete, dok mruo kua ngarkie
ngang in mang ngar. Vanang
klua ngarkie mang o mia tgus
ruk mo mmie e. Nove, gi en-
druk endri yi her el mar mak-
tiegom dok he, ko mar a pun
to yin, ko gia ngarkie mang
ngar. 10 Endruk tgus ri yi her
el mar maktiegom dok, nang
in, va endruk tgus maktiegom
yin, nang dok tok kat. Va ima
teiver dok orom her mar ruk
arhe. 11 He tete, ngor lo kta vle
lvur lhok mo mmie kat e, ekam
ko ko re kmaol ngok kmin
he. Vanangko endruk yel mar
maktiegom dok, ngara vle mo
mmie vop. He ekam tok, Titou,
yindo a Totur, ngiaka nho he
ktoot mang ngar orom ila serp-
pak to nam kottek ekam ila
munik to ye mrua sgum dok
orom kat, he nang mar kam
kaum kaeha ngang yin orom a
pat atgiang, gi enang ko yin kar
dok mota kaum kaeha orom a
pat atgiang tok kat ko koma
par mnam yin va yin ima kha
orom dok. 12 Ii, tie ko kua
vle mo kim endruk yi mur el
mar maktiegom dok mo mmie,
ko her sim ktua nho he ktoot
mang ngar he, orom a serppak
to mkor ila munik to ye mrua
sgum dok orom. He ekam
tok, ko her lo moslam tang
hak mnam endruk yelik mak-
tiegom dok. Gi endo a her sim
kut tgiang tuk, endo a kapnes
to a ho laut hak tmi kut vle
kuon mang kpaneng gi. En tuk
ta ksir petgim dok kmaottam
ilaro rhek ruk ngat ittiegom
mar enang tok ge.

13 To her tete he, ko re kmaol
ngok kmin, vanang ekam ko
kua vle mo mmie vop, kua
ngarkie ngang in mang ngar
orom kuaro rhek ri, kmen-
sireim mar, gi enang ko yi her
ensireim dok enang tok kat,
he nang ngaro vurkul kam her
gia vle orom a sirei tgus hak.
14 Dok mruo he, ko her en ila re
ngang ngar he, he o mia ruk
mo mmie ngama kapter mar,
ko mar nong a pun to mo mmie
e, kmikkiem dok, gi enang ko
dok, ho nong a pun to mo
mmie hak kat e. 15 Ii, he ekam
tok, klua ngarkie ngang in kam
vaeng ngar ngoguon mail pet-
gim nga rengmat msim ta mo
mmie e. Nove, vanangko ko
gia mnganang in kam smia
nho he ktoot mang ngar kam
tokim e Seten to ngma mon kat
te, endo tho mi kut kernonho
hak, en kam lua kering ngar.
16 Tgia vle gi enang tok ge, ko
mar, nong a pun to mo mmie,
kmikkiem dok, gi enang ko dok
nong a pun to mo mmie kat e.
17 To ngiak mur kael mar ngang
in mruo orom ilaro rhek ruk o
minar, mar kam vle te, itlen-
gunes mruo ormar. 18 He dok,
ko her meng ngar ngok mo
mhetor tgus mo mmie kmeha
ngang in, gi enang ko yin yi
hera ktar meng dok ngte mmie
tok kat. 19 He ekam tok, ko her
mur el dok mruo ngang in, dok

kam vle itlyie to dok, he nang
dok kam vle tok her mang ngar
tok arhe. He enang tok, yin
kam kle mur kael mar ngang
in mruo lsir tok kat, mar kam
vle kat te, itlengunes ormar, gi
enang dok tok kat."

Mang O Mia Tgus Ruk Ngat Kor Mnam Mar Mang En He Kmokpom Kar

20 "Vanang klo gia ngarkie mang
kalngunes ruk endri tuk e.
Nove, kua ngarkie mang
endruk ngara kor mnam mar
mang dok he kmokpom kar
dok koknaik koknaik kat, ko
ngara ngnek mang dok vgum
endruk endri ngaro rhek.
21 Titou, kua ngarkie mang ngar
tgus tok, he nang mar kam
kaum kaeha ngang in orom a
pat atgiang, gi enang ko yin kar
dok moma kaum kaeha orom a
pat atgiang tok kat gi, ko koma
par mnam yin va yin ima kha
orom dok. Ii, va kua ngarkie
kat te, mar kam vle enang tok,
he nang o mia ruk mo mmie
kmor mnam mar mang dok
te, her yin arhe yi mi meng
dok ngte. 22 He a serppak to
ye her ktar el kuon mang dok,
ko her kle el kuon mang ngar
tok kat he, he nang mar kam
kaum kaeha ngang in orom a
pat atgiang, gi enang ko yin kar
dok moma kaum kaeha orom a
pat atgiang tok kat gi, ko koma
par mnam yin va yin ima kha
orom dok tok. 23 Ii, her dok ta
arhe endo koma kha orom mar,
gi enang ko her yin kat arhe
yindo ima kha orom dok tok
kat. Ii, va kua ngarkie mang
ngar te, yin kam tarkanang
ilaro reha kun mnam mar, mar
kam sim kut kolkol ekam yin
hak, he nang o mia tgus ruk
mo mmie kam mnor mang yin
te, her yin arhe yi mi meng dok
ngte, va mar kam mnor kat te,
im vu kaelongtok mang ngar
gi enang ko im vu kaelongtok
mang dok tok kat.
24 Va Titou, endruk yi ktar el mar
maktiegom dok, kua svil te,
mar kam vle ko kmok ko tok
mnam a mhe to kua re kam
vle mnam, he nang mar kam
vokom kua serppak to yi el
kuon mang dok, ekam ko im vu
kaelongtok mang dok, tie ktar
ko yi lo kueng a mmie ta vop.
25 Ii, Titou, ilaro keknen ngat ho
mi kut sir hak. Va pu lmien
te, o mia ruk mo mmie ngat lo
sia mnor mang in, vanang dok
mruo kua mnor mang yin. Va
endri kua ngarkie mang ngar,
ngata mnor mang in kat te,
her yindo yi mi meng dok ngte
arhe. 26 Ko her pis ma mmok
ngang ngar orom ila munik
he, va ngora khenam yin ma
mmok ti kngorom kngorom
tok vop, he nang dok kmeha
kun mnam mar, he mar kam
mia mnor te, im vu kaelongtok
mang ngar, gi enang ko im vu
kaelongtok mang dok tok kat."

18

O Yuda Ngalmialaol Ngta Kapom E Yesus (Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

1 E Yesus tngarkie tok knop, to en kar
kalngunes ngat parem a mhe to endo, to
kenker a ngolye to e Kidron. Kun kuon
pa ngaiting tkun kuon a loot langto ta vle,
endo ngat kavang o hi ruk o olip kun mnam.
To e Yesus kar kalngunes ngta vaik kngae
kun mnam.
2 Vanang e Yudas, endo tmur hortgi mang
e Yesus, ta mnor mang a mhe to, ko e Yesus
kar kalngunes ngma plong gun ko he. 3 To
e Yudas ta nglum lRom nga rkan langto
kar o pris akuruk mnam endruk ngma toot
mang E Nut ka maksien he ka ktong ngar ko
ma loot to ko o pris ruk laol kar o Parisiau
ngta meng ngar kmikkiem lRom nga rkan
to endo. Va ngata sreng orom o mus va klol
o ngnung va o mmok he kpet paei kaol.
4-5 Vanangko e Yesus ta nho papa mnam
oni papat ruk ngat re kmeharom mar
ngang, he ekam tok thera taat ksir kam
horong ngar. Nangko, e Yudas, endo tmur

hortgi mang, ta sir ko kim mar kat. To e
Yesus ta mnganang ngar te, "Muta riring
erieto e?"
Va ngat koripang te, "Ngota riring e
Yesus to nkong mNasaret."
Va tkoripang ngar te, "Her dok ta arhe."
6 E Yesus tre mrua havae mang kam re
te, "Her dok ta arhe," va ngat kaol orom
ngakro yaik he kvulharapeet oguo mmie.
7 To e Yesus ta kta mnganang ngar ge,
"Muta riring erieto?"
Va ngat koripang kat te, "Ngota riring e
Yesus to nkong mNasaret."
8 Va tkoripang ngar te, "Te ko havaeng
nguk he te, dok ta arhe! He enang ko
muta riring dok va mu orim endruk endri
ngak ngae." 9 Ta re tok, he kaottam ka
mur re mruo kam pis lmien ormar ko ta
ktar kpavap mang ngar te, "Titou, ko her
lo moslam tang hak mnam endruk yel mar
maktiegom dok, ko nong tang hak ta ksir
petgim yin e."
10 To e Saimon Pita thop ku orom ka kom
he ka tger mang o pris ruk laol ngalaip
kalkayie langto va her gi kser ka ngaela to
a miktiek ka pun pet hak. (A kalyie to enda
ka munik e Malkus.)
11 E Yesus ta re lserppak ngang e Pita te,
"Ktel ila kom ko ekam kat. Ngola, ya pat
re te, klua svil kmikkiem E Titou ka svil to
kam lol o nganngannes ri tkaenik ngang
dok ge?"

Ngata Ktong E Yesus Ngok Kim O Pris Ruk Laol Nga Laip To E Anas

(Mt 26.57-58; Mk 14.53-54; Lk 22.54)

12 To lRom nga rkan to endo kar ngalaip va
o pris ruk ngma toot mang E Nut ka mak-
sien ngata kpom e Yesus kaussiem 13 to ka
ktar ka nglum kngorom ngok kim ngalaip
to e Anas ko mnam E Nut ka maksien. Ilaip
ta, ka snerip e Kaiapas to o pris ruk laol
ngalaip kun mnam a pnes to endo. 14 Ko her
e Kaiapas arhe endo tel o papat mnam o
Yuda Ngar Ke Murgun to ngma mon te, "e
Sanhendren" kam havaeng ngar te, ta ya ko
a mhel tang ko en atgiang nak yor mang o
mia tgus.

E Pita Ta Klai Mang E Yesus Te, Tlua Mnor Mang

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

15-16 Ngata kpom e Yesus he kngorom ko
mnam E Nut ka maksien ka mhe to mkor
o pris ruk laol ngalaip ka mhe to ko ma gi
vle va e Saimon Pita kar kaela langto, endo
e Yesus kalkayie kat ngint kaum ka knaek
ekmar orom. He ekam ko o pris ruk laol
ngalaip tsim kut mnor mang e Pita kaela
to endo, a vlom sie to nam kaeha ngang o
pris ruk laol ngalaip kam toot ko va ngaegot
tkoregot kim kam vaik ko va gudor ekam
e Yesus kam ngae ngogun mnam, vanang
thagam kaela e Pita he tgia sir ku mnok
po rhenek. To e Pita kaela tkat kaeknik
ngok kim a vlom sie to endo ko nma toot
ko va ngaegot he khavaeng mang e Pita, to
ta nglum kngorom ngogun kat.
17 Tvaik to a vlom to ko va ngaegot ta
mnganang e Pita te, "Nok yin, langto mnam
a mhel ta kalngunes vor?"
Va e Pita tgia re te, "O-o, dok nove."
18 Kam vrua vle, to a roro tkaol he, he
endruk ngam kaeha ngang o pris ruk laol
ngalaip kar o pris ngma toot mang E Nut
ka maksien, ngata gem a paei he ksisir ka
kleim he kuk. To e Pita tkaol ngok kmar,
kpis ksir ko kmar he kuk kat.

O Pris Ruk Laol Ngalaip Ta Momngan Kar E Yesus

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

19 Phevgom ko e Pita ta kuk ku mnok, o
pris ruk laol ngalaip ta vle kun mnam ka rek
he kmomngan kar e Yesus mang kalngunes
va mang karo rhek ruk nma patter o mia
ormar kat.
20 Va e Yesus tkoripang te, "Koma patter
o mia he koma rere ko ma mmok ko kim
o mia tgus ko koma patter mar ko mnam
o Yuda ngaro rektor ruk kam rere mnam
mar va kun mnam E Nut ka maksien, ko tok
ko o mia ngam kaol he kgun mnam mar ma
mmok. Vanang ko ngae ho lo vur rere kar o
mia akor ko ma tvokmok e. 21 He ekam tok,
ngior kam momngan kar dok e. Parem ko,
ngiak kle kmomngan kar o mia ruk ngata
ngan dok ha. Ko her mar ruk arhe ngat
mi mnor mang kuaro rhek msim ko ko rere
ormar."
22 Va a pris langto mnam endruk ngama
toot mang E Nut ka maksien ta sir ko rkieng
e Yesus he kngan e Yesus karo rhek ruk
endruk to le kpokpelam he kreng te, "Yi
ktua rere nngia tok? Yi lo is kam kpiem
endo tkol a ngaekam to mkor o pris ruk laol
ngalaip orom ilaro rhek ruk tok e."
23 Va e Yesus ta reng a pris to endo te,
"Enangthe ngua re orom a re tang ko tlo vua

sir, ngia ommen dok he kpolger ma mmok
ngang o mia ri tgus. Vanang enangthe ngua
re orom o rhek ruk o minar, kman ko yi
pokpelam dok?" [24] E Yesus ta re tok, to e
Anas ther le kaen a re, ngar kam nglum e
Yesus kngorom ngok kim e Kaiapas, endo o
pris ruk laol ngalaip langto kat kun mnam
a pnes to endo kat. Ngata nglum e Yesus
kngorom ngok kim e Kaiapas, vanang ngat
lo halger o usiel pum kalo ktiek e.

E Pita Ta Kta Klai Mang E Yesus Te, Tlua Mnor Mang

(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

[25] E Pita ta hivuo kam kuk, to langto
mnam endruk ngta kuk ko kim a paei thera
mnganang te, "Nok yin, langto mnam kaln-
gunes vor?"

Va e Pita ta klai kam re te, "O-o, dok
nove."

[26] Va langto mnam endruk ngam kaeha
ngang o pris ruk laol ngalaip ta vle ko
kat. En nkong mnam a ngausie to mkor e
Malkus, endo e Pita ta kser ka ngaela. Tkut
kaur kim e Pita te, "Agis, klo vokom in ta
e, orom kualo keik mruo ngola, ko ya vle
kre Yesus kun ma loot to ngat kavang o hi
ruk o olip kun mnam?" [27] Va e Pita ta kta
klai mang kat. Va a gi hi to ta klai tok, a
ngaining ther gi kaeti he.

Ngta Srim E Yesus Ko Pum E Pailet Kalo Keik

(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

[28] Tkaitit o lleng, to o Yuda ngalmialaol
ngata ktong e Yesus kngae petgim e Kaiapas
kangoulu to klalaut, he ka nglum kngorom
ngok mnam a ngoulu to klalaut to mkor
lRom ngalaip to nma nho mang o Yuda nga
mmie to e Yudea. Vanang ekam ko o Yuda
ngalmialaol ngta svil kam vle la mmok ko
pum E Nut kalo keik kam kunngir kim nga
pnes to A Engyel Tvarpaam Ngaro Molpou
he kaemik, ngta gor te, nga vaik kun mnam
a ngoulu to endo va ngak ru pum o mgur
he lo kta vle la mmok ko pum E Nut kalo
keik kat. He ekam tok, ngat lua vaik ngogun
mnam a maksien to endo e. [29] He ekam
tok, e Pailet mruo tmur kottek kun mnam
ka maksien ngok kmar to ka mnganang
ngar te, "Muta mon a mhel ta orom ani
kerkeknen to?"

[30] Va ngat koripang e Pailet te, "Ngot lo
is kam gi vrong vaeng he kaol orom ngte
kmin, ko nap lo eharom a keknen tang ko
nong a yar."

[31] Ngata re tok, to e Pailet ther kle koot-
nam mar orom he kreng ngar te, "Muk
ge! Muk mruo mgua mrua vaeng kngorom
he kmomngan kar kmikkiem mularo pos
mruo."

Va ngata ktua kokheng e Pailet gi kam
reng te, "Vanangko muk lRom, mularo pos
ngat lua ngatkal ngang ngor o Yuda kam
monik kim a yor ngang a mhel tang he mi
kaim kngam a yoror e." [32] O rhek ruk ngata
re orom mar ti, ngat rere ormar tok, he
kaottam e Yesus karo mur rhek mruo kam
pis lmien koknaik, ko lRom ngak kaim he
nak yor ko maktiegom mar gi enang tok.

[33] O Yuda ngalmialaol ngta re tok, to
e Pailet tkat kaeknik ngogun mnam ka
ngoulu to klalaut to tkaen a re mang e
Yesus. Ta mnganang te, "O Yuda nga Taven
to yin arhe?"

[34] Va e Yesus tkoripang kam kle ka mn-
ganang te, "Yin mruo, ila mur pat to tok,
i o mia akor yok ngat havaeng in mang dok
tok?"

[35] Va e Pailet ta re ka kner te, "Ya pat
re te, dok a Yuda, he kua mngan pum yin
tok? Vanang ilaro mia mruo va ilaro pris
ruk laol mruo ha, her endruk arhe ngat el
yin maktiegom dok! He ekam tok, havaeng
dok mang ani kerkeknen to ye eharom."

[36] Vanang e Yesus tle koripang te, "Kua
tavgo to o mia ngak vaik ku meorom, nong
ka pun to nkong mo mmie e. Enangthe
kua tavgo to enda ka pun nkong mo mmie,
va kolngunes ngap kaus mang dok kam
totokim o Yuda ngalmialaol kam lua kpom
dok. Vanangko, ho mi kut nop hak, ko kua
tavgo, ka pun nkong ko yok ge."

[37] Va e Pailet thavae te, "Te pusner, ko yin
mruo ye mrua havae miik te, yin a taven."

To e Yesus tkoripang te, "Yin mruo yi her
mrua re he te, dok a taven. Va her gi mang a
papat to kat arhe, E Nut tmi meng dok ngte
mmie kam pal mnam a ngausie tang, he
nang dok kam polger o rhek mang o papat
ruk o minar. He ani mhel to nma vle orom
o rhek ruk o minar, her endo arhe nam gia
ngnek vgum dok."

[38] E Yesus ta re tok, to e Pailet ta kle ka
mngan pum te, "Hai-e! Ani re tang ko a
minar mo mmie?" E Pailet ta re tok, to her
kat kaeknik kngae ngok mnok kim o Yuda

to kreng ngar te, “Dok mruo klo pis mang
a re tang gi kam sim kael dok ma hor, dok
kam mon enda orom e. 39 Vanangko mguak
kaikkiem mula keknen mruo tete ta, endo
mum kaeharom mo pnes tgus ko muma
kunngir kim a kolkha to A Engyel Tvarpaam
Mularo Molpou ko mum kaen a re ngang
dok kam koregot kim a mhel tang ko at-
giang mnam endruk ngam kaenpasiker mar
kun pa hengor he en kam ngae. He mu
havaeng dok te, muta svil dok kam koregot
kim muk ruk o Yuda Mula Taven he en kam
ngae?”
40 E Pailet tkaoppom mar kam mnganang
ngar tok, to ngta vui klik ngang kam reng
te, “Ho mi kut nop hak, nong en ge. Ngot
ktua svil mang e Barabas ha.” Vanang e
Barabas en a mhel to nam kaelpun kaop-
pom o mia orom karo rhek kam kaum kaen
ekam lRom kmaus kar mar.

19

Ngta Monik Kim A Yor Ngang E Yesus
(Mt 27.15-31; Mk 15.6-15; Lk 23.13-25)

1 O Yuda ngta vui tok, to e Pailet ther kaen
a re ngang endruk ngma kar va tomten,
to ngata kol e Yesus he kirmekon a khap
mnam. 2 To ngat kaelha kam hera klel orom
te, en a taven. He ekam tok, ngata llum
a vlak he ka llim kuon malpgem. To ngat
kuit pum to kle kvaik pum orom a yet to ta
svel kuo porom, enang endo o taven ngam
kaegenkar kat. 3 To langto langto mnam
endruk ngma kar va tomten ngta mopatap
kmaol ngok kim he kpis kpokpelam, he
kreng te, “La vle lhok to yin, yindo o Yuda
ngla Taven.”
4 To e Pailet tkat kottek kun mnam ka
maksien ngogu mnok, to kreng o Yuda
te, “Mu ngnek na, ngor kael e Yesus mo
mnok mo pum mularo kerok, muk kam
mrua vokom he ka mnor mang te, klo pis
mang a re tang hak kam mon en orom e.”
5 To e Yesus tre ottek orom o kalveik kuon
malpgem va ka yet to ta svel, endo ngat vaik
pum orom kuo porom, to e Pailet thera reng
ngar te, “Mu vokom, her a mhel ta arhe.”
6 A gi hi to o pris ruk laol kar o pris ruk
ngma toot mang E Nut ka maksien ngat re
gia vokom e Yesus, va ngat kaelha kam vui
kam re te, “Mguak krong orom o ot kvat
engnang a ho! Muak krong orom o ot kvat
engnang a ho!”

Vanangko e Pailet tkoripang ngar te,
“Muk mruo ha, muak vaeng kngorom, he ka
krong orom o ot kvat engnang a ho. Ko dok
mruo klo pis mang a re tang kam mon en
orom e.”
7 Vanangko o Yuda ngat kut kaenker gi
kam reng te, “Ngua pos langto ta keknen te,
nak yor ekam ko ta mrua vatvat en mruo te,
E Nut Khal to orom en mruo.”
8 E Pailet tre ngnek tok, to tho mia gor
klik kir kim tesgun 9 to kta vaik ngogun
mnam ka ngoulu to klalaut to ka mnganang
e Yesus te, “Nkong in mnam ani mhe to?”
Vanangko e Yesus tlo oripang e. 10 He ekam
tok, e Pailet tkaesik ngang te, “Kman ko yi
lo koripang dok? Ko her dok ta arhe ko
kpom a serppak to kam hong in kam ngae,
i o kam reng ngar, mar kam krong in orom
o ot kvat in engnang a ho kat. Yi lua mnor
tok gi?”
11 Va e Yesus tle koripang te, “Ila serppak
to endo, E Nut mruo tel maktiegom in. He
enangthe na lo ottek ekam E Nut va tngae
ho lo is hak kam komor dok e. He ekam tok,
endo tel dok maktiegom in, E Nut ner mia
mon en orom ka kerkeknen to ta laut hak
kir kim endo mo krin.”
12 To kmelha her gi ko e Pailet ta ngnek
tok, tkaelha kam ring a ngaelaut tang kam
hong e Yesus, en kam ngae. Vanangko o
Yuda ngalmialaol ngat kut kaenker kam vui
kam re te, “Enangthe ngia korim nak ngae,
va nong ila to e Sisa e, endo lRom tgus Nga
Taven. Ko ani mhel to nam mrua vatvat
en mruo te, en a taven, enang e Yesus ko
teharom tok, va a mhel to endo ta vle te, ta
sir malngaeng endo tkol a ngaekam to mkor
e Sisa lsir enang tok arhe.”
13 A gi hi to e Pailet ta ngan o rhek ri,
tkat kottek kat gi orom e Yesus to korsang
kuo mang ka ngorsang, endo nam korsang
kuon mang kam momngan kar o mia, ko tok
mnam a mhe to ngma mon te, A Mmie Ka
Mhe To Ngat Eharom Orom O Kases. (Va
o Yuda ngma mon a mhe to endo kat te, e
Gabata.) 14 Vanang a kolkha to endo ta vle
te, a kolkha to o Yuda ngam kaelel mo kim
o tgoluk kam paneng a Sabat kam vuut. Va
ketasuo en kam vuut her mi kut lsir kun
pgegom o Yuda nga pnes to ngma mon te,
A Engyel Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou.
Vanang a kolkha ta sir vop, nang E Pailet
tkorsang ko tok he kreng o Yuda te,

"Yu! La taven to mkor muk lYuda ta he."
15 E Pailet thavae tok, to o Yuda ngata
vui kuon mail klik kmoripang te, "Mguak
ngorom ka krong orom o ot kvat engnang
a ho!"
Va e Pailet tle ka mnganang ngar te,
"Muta svil dok kam krong mula taven mruo
orom o ot kvat engnang a ho?"
Va o pris ruk laol ngata ppiak kmoripang
te, "Ngua her gi taven atgiang e, endo e Sisa
to nma nho mang lRom ngaro mhetor tgus.
Vanang nong tang kat e!"
16 Kam ngae to, e Pailet ther kael e Yesus
maktiegom mar, he nang endruk ngama
kar va tomten kam krong orom o ot kvat
engnang a ho.

Ngta Krong E Yesus Orom O Ot Kvat Engnang A Ho
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

To endruk ngma kar va tomten ngat hera
sir pekam e Yesus 17 en kam mrua tolpum ka
ho to kmoreker kuon kngorom ngok mnam
a mhe to ngma mon te, A Mhel Ka Lpek Ka
Kolhi. (Va o Yuda ngma mon a mhe to endo
orom nga re mruo te, e Golgota). 18 To ko
tok, mnam a mhe to enda, ngat hera krong
e Yesus orom o ot kvat engnang a ho. Va ko
tok kat ngta krong alo mhel aloruk kvat min
engnang nginalo ho kat. Langto ngta srim
ko vanam ka miktiek va langto ko vanam
ka ksienga. Nang e Yesus teltom min kun
pgeik.
19 Vanangko e Pailet ther en a re he, ngar
kmittiegom a re to ngat mon en orom, to
kreng ngar kam vat kuo mang e Yesus ka ho
kuon palpgem. A re to ngat mon en orom
tkaeti ti te,

"E YESUS TO NKONG
MNASARET, O YUDA NGA
TAVEN TA ARHE."

20 Va o Yuda kavurgem ngata him a re ta,
ekam ko a mhe to ngat krong e Yesus
orom o ot kvat engnang a ho, tlo vu vle
malhagenmok mang a rengmat laut to e
Yerusalem e. Va a re to endo, ngat it-
tiegom lYuda, va lLatin va lGrik kat. 21 To
o Yuda ngaro pris ruk laol ngta rere kim
a re to endo ngang e Pailet kam reng te,
"Ngior kmittiek he kmon en te, 'O Yuda Nga
Taven.' Ngia kle va kaittiek he kmon orom a
re ti te, tmur vatvat en mruo te, 'Dok o Yuda
nga taven.' "
22 Vanangko e Pailet tkoripang ngar te,
"Ko her en a re he, he nang mar kmittiegom
a re to tok, he naka vle gi enang tok arhe."
23 To ko pekam ko endruk ngma kar va
tomten ngat krong e Yesus orom o ot kvat
engnang a ho, ngat lol karo it ruk kuon
mail, to kmommenik he kaisis kmar ruk
korlolo, langto ktang langto ktang. Vanang
ka yet langto, endo kun vat, a yet to endo
ngat vuum he ta vle a gi gutnar tgus.
24 Endruk ngma kar va tomten ngata mo
reng ngar mang a yet to te, "Ngrua lo
kommen ka yet to kun ta e, ngruak kle va
mo kir kmor kam khikher a tonggai orom o
kases ruk orom nguaro munik kuon mang
ngar, to a kases to ta prik ngogu mnok, her
a mhel to arhe nera kol."
To ngat eharom tok, he kaottam E Nut ka
re langto ko ta ktar kpavap mang tok te,

"Ngat mommen kuaro it ruk kuon
mail, he mur kaisis kmar ormar va
ngat mo kir kmar kam kol kua yet
to kun kat."

To kmikkiem a re to endo ngat her sim
eharom enang tok arhe.
25 Vanang knan, knan kyel, va e Maria to e
Klopas ktavlom kar e Maria to nkong Mag-
dala ngata sisir ko rkieng ka ho. 26 To e Yesus
tre vokom kalkayie to nam vu kaelongtok
mang, ko ta sir ko rkieng e Yesus knan kat,
to thera papsim knan te, "Kolkheng, ihal to
arhe." 27 Va tle papsim kalkayie to kat te,
"Inan to arhe." To mnam a her gi kolkha to
endo gi, kalkayie to endo, ta vaeng e Yesus
knan, kam kle ka nho mang.

E Yesus Tmur Kaen Ka Nunu Ngang Kteit
(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

28 To vur koknaik, ekam ko e Yesus ther
mnor te, ther tarkanang karo reha tgus
ruk E Nut telik maktiegom, thera havae
kuo malpgem o mia te, "Kua katngaivie."
Thavae tok, he kaottam E Nut ka re langto
kat. 29 Ko o mia akuruk mnam endruk
ngta sisir ko tok ngta vasgem a paspas kun
mnam a ye to a vaen ko ta gruk kun mnam
a kpiir to ko tok, to kle ka kleng ko vgum
a kerker to orom ke ho ka mten to ngma
mon te, a hisap he ktuom ngok vgum e
Yesus ka gu te, en kmiviem. 30 To e Yesus
tkaussum a vaen ko ta gruk to kre te, "Ko
her tarkanang kuaro reha tgus he." Thavae

tok, to le kulmar va te, ka nunu tparem ka
mnes ko tmur en ngang Kteit.

Ngta Krong E Yesus Karo Kapkrao Orom A
Mus He Kvasgem Ka Ngaung

31 Vanangko a kolkha to endo kat, ko ngat
im e Yesus mnam ta vle te, a kolkha to o
Yuda ngam kaelel mo kim o tgoluk kam
paneng a Sabat to endo gi, ko ketasuo en
kam vuut her mi kut lsir kun pgegom a pnes
to o Yuda ngma mon te, A Engyel Tvarpaam
Ngaro Molpou. He enang tok, o Yuda ngam
ho mi kut kael a totu mang a Sabat to endo
tok. Va ekam ko o pris ruk laol ngam lua
svil a mhel ka mnes kam vle ko engnang a
ho ko ma Sabat ko ngat krong orom o ot
kvat engnang, ngat ngae ka mnganang e
Pailet kam ngatkal ngang endruk ngma kar
va tomten kam keneker e Yesus mar ngaro
nharok, mar kam marer kam yor, he nang
ngar kam harapet ngaro mnes ko engnang
o hi. 32 He ekam tok, endruk ngma kar va
tomten ngat ngae to kpis kenker a mhel
langto kalo nhar, to kle kta kenker kaela to
ngat kaum min kvat min engnang nginalo
ho ko vanam e Yesus. 33 Vanang e Yesus ngat
re kaol kpis ko kim va ngat vokom ko ther
ktar yor nanga he. To ngat lo kta re kam
kenker kalo nhar kat e. 34 Ngat vokom en
tok, to langto mnam endruk ngma kar va
tomten ta kle va her gi krong e Yesus karo
kapkrao ngpalmai orom a mus he kvasgam
ka ngaung, va te, ka mnes ka ye kar ka
gidiel ngint her gia kaum ka trit tgus alaut
hak. 35 Va dok to ko ittiegom kua hor ta,
ko mi vokom en tok, he ko her havae he
mang en, gi enang ko ta vle tok arhe. He
kua mnor mang kuaro rhek tgus kat te,
mar tgus ngta mien mang En tok. Ii, va
koma rere va khahavae mang En tok, he
nang muk kam mi kut kor mnam muk mang
en he kmokpom kar. 36 Endruk ngma kar
va tomten ngat eharom gi enang tok, he
kaottam E Nut ka re langto kam pis lmien
ko ngat ittiegom te, "Ngar ngae lua kenker
ka sai ngang hak." 37 Va ngat kaottam E
Nut ka re langto vat kam pis lmien ko ngat
ittiegom kat te, "O mia ngaro kerok ngar
kaem endo ngta krong orom a mus."

Ngat Kael E Yesus Ka Mnes
(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

38 Vur koknaik, to a mhel langto nkong
mAramatea, ka munik e Yosep, ta mn-
ganang e Pailet te, en kam ngatkal ngang,
he nang en kam ngae kol e Yesus ka mnes.
Vanang e Yosep, en e Yesus kalkayie langto
kat, vanangko nam lua hophop orom en
mruo ma mmok tok, mar kam mnor mang
e, ekam ko ta gorang o Yuda ngalmialaol.
To e Pailet ta ngatkal ngang to ta ngae kpis
kharapet e Yesus ka mnes ko engnang a ho
to kngorom ngok yok. 39 Vanang kaela to
e Nikodimas, endo tesgun tngae ka ptang
e Yesus ma segain, tkaikkiem e Yosep kat,
va tkol a ku ka mten to ngma mon te, a
miir, endo tmovavaik kar a hormnek ka
mten langto yok o Yuda ngma mon te, a alo,
ko ka gri tvua serppak. Tkol a ku ta kam
pungnim e Yesus ka mnes orom. A ku to
endo ka vnek tis mang o kilo ruk a mhelom
atgiang he loktiek hori orom korlolo. 40 To
ko pekam ko alo mhel ri ngint kol e Yesus
ka mnes he, ngint her kle klol o it ngaro
kaenatok to kvorang ngar orom a ku to
endo, to hera kokomor ka mnes orom mar,
kmikkiem mar o Yuda nga keknen to mang
o yor enang tok. 41-42 Ngint kokomor knop,
to nginta tar ko a kolkha to endo ta vle te,
mar o Yuda nga kolkha to kmelel mo kim
o tgoluk kam paneng a Sabat ko ketasuo
kam vuut. He ekam tok, ngint her gi kael
e Yesus ka mnes kun mnam a kre ka nho
ko tgi kanmok mang a mhe to ngat krong
orom o ot kvat engnang a ho. Ii, ngat el ko
tok kun pgegom a mhel ka loot langto kun
mnam a kre ka nho to a gunngar ko ngat lo
el a mhel ka mnes tang kun mnam vop.

20

E Yesus Thop Petgim Ka Nnak
(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

1 To hop tie ma Sande mo kao, e Maria to
nkong Magdala ta ngae ngok va kre ka nho
to ngtel e Yesus kun mnam, va kvokom a kre
to ngat vat ko vgum ka nnak kam tokim ka
gu orom ko ngat her vulham petgim a kre
ka nho he. 2 To ta sap kmeknik ngok kim
e Saimon Pita kar e Yesus kalkayie langto,
endo e Yesus nam vu kaelongtok mang to
khavaeng ngin te, "Ngat pis kol Ngoldaip ka
mnes kun ma kre ka nho he, he klua mnor
ko ngtel tam e."

3 To e Pita kar kaela, ngint her kle kngae
ngok va kre ka nho. 4 Nginta kaum ksap
kngae, vanangko e Pita kaela tsap kir kim e
Pita to her ktar pis ko va kre ka nho. 5 Ta
keep he kelko ngogun ma kre ka nho va
kvokong o it ngo kaenatok ko ngat gi konit
ko, vanangko tlo vaik ogun e. 6 To e Saimon
Pita ta sap knaek her aol pis her gia kros
ngogun va kre ka nho ngatngae, va vokom o
it ngo kaenatok ko ngat gi konit ko kat 7 kar
a yet ka vgon to ngat komor e Yesus ka lpek
orom he el en orom. A yet ka vgon to enda
tlo vle kar endruk ngo kaenatok e. Nove,
ngat sim kut kem he kut el en tuk petgim
mar. 8 To kopekam tok, endo ta ktar kpis
ko tok, ther kta vaik ngogun va kre ka nho
to kvokom o it enang tok kat, to her mi kut
kor mnam en mang e Yesus te, nop, ther mi
hop petgim ka nnak he. 9 (Ii, ngint vokom
tok, vanangko ngint lo sim kut kol E Nut
ka papat vop, endo ko o propet ngta ktar
kpavap mang e Yesus orom kun mnam E
Nut karo rhek te, e Yesus na kta hop petgim
ka nnak.)
10 To e Yesus klo kaloyie ruk ennginduk
ngint her gi kat kaeknik ngok mrek kat.

E Yesus Ta Mrua Khenam Ngang E Maria To Nkong mMagdala
(Mk 16.9-11)

11 E Pita kar kaela to endo ngint her eknik,
vanang e Maria tgia sir kaeti ko va kre
ka nho. Ta sir kaeti, va keep he kelko
ngogun 12 va kvokom alo engyel alomin ko
nginta sreng orom o it ruk ngata kas. Ngint
korsang ko mnam a ngaekam to ngtel e
Yesus ka mnes, langto oguon pa lpek va
langto ogu penharom.
13 To nginta mnganang te, "Kolkheng to,
yi kaeti kman?"
Va e Maria tkoripang ngin te, "Ngat pis
kol Koldaip ka mnes he kngorom, he klua
mnor ko ngtel tam e." 14 Thavae tok, to
khortgi ka nho va kvokong e Yesus ko ta sir
ko tok, vanangko tlua vokom ka mnor te, en
e Yesus to e.
15 To e Yesus ta mnganang te, "Kolkheng
to, yi kaeti kman? Ya riring erie msim?"
E Maria ta pat re te, en a loot to endo
kteit, to kreng te, "Kolaip, enangthe, yindo
yi pis kol endo ngtel mo he kngorom ngok
yok, va ngia havaeng dok, he nang dok kam
ngae kta kol."
16 Va e Yesus ther gia mon ka munik kam
reng te, "Maria".
E Maria ta ngan tok, to khortgi ka nho
ngok kim va kvui klik lYuda te, "Raboni."
(A re ta, ta vle te, Kua Pattermia.)
17 To e Yesus ta reng te, "Pet ila lo ktiek
kuon mang dok na, ekam ko klo eknik ngok
kim E Titou vop. Vanang ngiak kle va kngae
ha, ngok kim kolngunes he khavaeng ngar
te, 'Ngor kaeknik ka grap ngok kim E Titou,
Endo muk mu Teit orom kat. Her E Nut to
koma totu pum va endo muma totu pum En
kat arhe.' "
18 To e Maria ta ngae to her kaen a re
ngang e Yesus kalngunes khavaeng ngar te,
"Ko vokom Ngoldaip he." Va e Maria thera
hahavaeng ngar orom o rhek ruk endruk e
Yesus thavaeng en ormar kat.

E Yesus Ta Mrua Khenam Ngang Kalngunes
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

19 Tie ma segain mnam a Sande to endo
gi, e Yesus kalngunes ngata gun ka vle kun
ma rek he kvatvat o regot kserpgam mar
ko ngata gorang o Yuda ngalmialaol. Si
tok, vanangko e Yesus ther kle her gi pis
ksir kun pgegom mar. To thavaeng ngar te,
"Mularo vurkul ngak kongeik." 20 Ta re tok,
to kle ka khenam kalo ktiek va karo kapkrao
ngang ngar. Va kalngunes ngta vokom to
ksirei va ksirei alaut ge ko ngata vokong
Ngaldaip.
21 To e Yesus ta kta reng ngar kat gi te,
"Mularo vurkul ngak kongeik. Dok mruo
he, kua re kam meng nguk ngok mo mhetor
tgus mo mmie gi enang ko E Titou tmeng
dok ngte mmie tok kat. 22 Ta rere tok, to
khong ka ngaung kovvor mar orom tgus to
kreng ngar te, "Mu kol E Nunu A Totur. 23 He
enangthe muk mruo mguaka ktar klol o
mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he
kikiangae mang ngar hak va E Nut ner kle
kaeharom tok kat kam lol ngaro kerkeknen
ruk endruk patgiang ngaiting he kikiangae
mang ngar hak tok kat. Vanang enangthe
mgua lua ktar lol o mia ngaro kerkeknen
patgiang ngaiting he lo kikiangae mang
ngar hak va E Nut ner kaeharom tok kat
kam lua lol patgiang ngaiting he lo kikian-
gae mang ngar hak tok kat."

E Yesus Ta Mrua Khenam Ngang E Tomas

24 Vanangko o aposel ruk Loktiek Hori
Orom Alomin ngaela langto e Tomas (endo

ngma mon kat te, E Demas) tlo vle ko kmar
ko e Yesus tmur khenam ngang ngar e.
25 Ta pis knaek, to klenar ngata ngorom kam
havaeng te, "Ngot vokom Ngoldaip he."

Vanangko e Tomas nma kser mar kam
reng ngar te, "Enangthe kop vokong kalo
trur ko mnam kalo ktiek ko ngat krong
orom o ot, va kop tum kua smeik kun mnam
kalo trur ruk ennginduk va kop klang kua
ktiek kun mnam karo kapkrao to te tok,
kopa mnor te, lmien. Vanang enangthe
nop, va klo is hak kmor mnam dok mang en
e."

26 To ko pekam ko o kolkhek ruk aktiek
hori orom alomin ngat nop, e Yesus kaln-
gunes ngta kta gun mnam a rek to endo
kat gi, va e Tomas ta vle ko kmar kat. Va
ngat si vatvat o ngaegot kserpgam mar kat,
vanangko e Yesus ther gi kta pis ksir kun
pgegom mar to kreng ngar te, "Mularo
vurkul ngaka vle longeik kmisis kun mnam
muk." 27 Thavae tok, to hera reng e Tomas
te, "Vokom kua lo ktiek nginalo trur na. He
tum ila smeik kun mnam min, va ktuom
ila ktiek he klang mnam kua trur ta mnam
kua kapkrao kat. Ngior kam kta lopumtang
pum dok e! Ngia kle gi kor mnam in mang
dok te, ko mi hop petgim kua nnak he."

28 E Yesus ta reng tok, to e Tomas ther gi
koripang te, "Koldaip msim to yin, kua totu
pmin msim hak."

29 Va e Yesus tkoripang te, "Yi mi vokong
dok, yek yi kor mnam yin mang dok he
kmokpom kar dok. Vanang endruk ngat lo
si vokom dok, nang gi kor mnam mar mang
dok he kmokpom kar dok, her mar ruk arhe
ngat lgekol kir kim muk."

30 E Yesus teharom o ngaelmir ruk
lserpgue ngarlavurgem kat, ko pum
kalngunes ngaro kerok. Vanangko klo
ittiegom mar mo mnam kua hor ta e.
31 Vanangko gi o rhek ruk endri ko her
ittiegom mar moti, ko ittiegom mar, he
nang muk kam le kor mnam muk mang
e Yesus te, Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen her en arhe, E Nut Khal to en,
he nang muk kam mokpom kar. Va ko
ittiegom mar moti ngang nguk, E Nut kmen
a ktalhok to kam plong vle ngnik ngnik ko
kim En ngang nguk her vgum e Yesus ka
munik, kmikkiem enang ko mup kor mnam
muk mang en he kmokpom kar.

21

E Yesus Tkaeharom A Ngaelmir To A Serpgar Langto

1 To kopekam o kolkhek akuruk, e Yesus
ta kta mrua khenam ngang kalngunes kat
ko mnam a ngaenker to e Taibirias ka ngait-
ing. A ngothoi ta, ta vle enang ti: 2 Mnam
a kolkha langto e Saimon Pita, e Tomas (to
ngma mon kat te, e Demas), e Nataniel to
nkong mKana ko mGalili, e Sebedi klo hal
kre Yesus kalo kaloyie aloruk kat ngata gun
ka vle ko tok. 3 To e Saimon Pita ta havaeng
klenar te, "Ngora ngae ka khie." Va klenar
ngata reng te, "Yu! Ngruer kaikkiem in
kat." To ngata kaum kngae korsom nga
langail to kpoe kngae kam ngam nga klui.
Ngata khie mnam a segain to endo tgus,
vanangko ngat ngae ho sim mur enang ngar
hak, ngat ho gi mos hak.

4 Tkaitit o lleng, to e Yesus ta sir ko va
ngaenker ka ngaiting, vanangko kalngunes
ngat lua vokong ka mnor te, en e Yesus to e.

5 To ta vui he ka mnganang ngar te,
"Kolenar, mut lo it o singol akor gi?"

Va ngat koripang te, "Nove!"

6 To e Yesus ta reng ngar te, "Mu kle
kngam mula klui ko mnam mula langail
ka ngaiting to a miktiek vat, to endo yek,
mguer kaitik ko." To ngata ngam nga klui
ko tok, va ngat ngae lo is hak kam kat kait
khover ngok kmar kuo ma langail e, ko o
singol ngarlatgep ngata ru kun ma klui.

7 To e Yesus kalkayie to nam vu kaelong-
tok mang thavaeng e Pita te, "Ai, Ngoldaip
to arhe." A gi hi to e Pita tre gia ngan
kuaro rhek ruk tok, ther gia kol ka yet to
nma vaik pum kuo porom, endo ta ktar
khong ko vanam nanga he, nang en kam
khieng o slang. Tkol to kat kael he ka kleng
kserpgam ko mnam ka vgon, to ka prik
ngogu ma ngaenker kam kie ngogun paat
kvokom e Yesus. 8 Ngat lo vu manman vu
hagenmok mang oguon paat e. Va klenar
ngat her gia poe orom a langail kaikkiem va
kait a klui ko tottep orom o singol ka knaek
ekam. Va enangthe ngap kael a tong mang
a mhe to ko paat kmis ko tok ko ngta man-
man va a tong napa hok kais rkieng mang
o pram ruk o mhelom aktiek. 9 Ngata vaar
to re kpirrik ogun paat va ngata vokong a
paei karo vallang ko ngat gia knen ka vle

va o singol ngata vle oguon kio vallang. Va
ngata vokong o bret ko kio vallang kat.
[10] To e Yesus ta reng ngar te, "Mu lol o
singol akor mnam endruk mut gi gnua lol
orom a klui ngte na."
[11] To e Saimon Pita ta kar kuo ma langail
to kait a klui ngok paat. A klui te ottep
hak orom o singol ruk laol. Ngat him mar
va ngat kais mang te, 153. O singol ngat
si tgep tok, vanangko a klui tlo kassir e.
[12] To e Yesus thera reng ngar te, "Mu aol he
emik na." Vanangko nong tang mnam mar
ta kta re kam pat kmegom ka serppak kam
kta mnganang te, "Yin erieto?" Ko mar
tgus ngata mnor he te, gi Ngaldaip mruo
to arhe. [13] To e Yesus ta ngae klol o bret
to kaisis kim mar, va tlol o singol ruk ta
mrot, kaenik ngang ngar kat. [14] Enang tok,
e Yesus ta mrua khenam ngang kalngunes
kngam ngkorlotge ko pekam a kolkha to
thop petgim ka nnak.

E Yesus Tkat Kaenkrovgem E Pita

[15] To ko pekam ko ngat emik, e Yesus ta
mnganang e Saimon Pita te, "Saimon, e
Yoanes khal to in, va yin, ima mien kmel-
ongtok mang dok kir kim endri?"

Va e Saimon tkoripang te, "Mare koldaip,
yin yi her mur mnor he te, koma svil mang
yin he."

To e Yesus ther gia reng te, "Yu, ekam
tok, ngiaka nho mang kuaro mia ruk ngat
kaenang o sipsip ngo is he ngiaka klang
ngar mlol ruk kuakro rhek."

[16] Va e Yesus ta kta mnganang e Pita
kngam nglomin ngang kat te, "Saimon, e
Yoanes khal to yin, va ima mien kmelong-
tok mang dok?"

Va e Saimon ta kta koripang kngam
nglomin tok kat te, "Mare koldaip, yi her
mur mnor he te, koma svil mang in."

To e Yesus ta kta reng te, "To ngiaka
nho mang kuaro mia ruk ngat kaenang o
sipsip."
[17] To e Yesus ta kta mnganang kngam
ngkorlotge kat te, "Saimon, e Yoanes khal
to yin, va te, ima svil mang dok gi?"

E Pita ta mrua mrung en mruo ko e Yesus
ta mnganang kngam ngkorlotge te, "Ima
svil mang dok?" To ta reng te, "Koldaip,
ima nho papaam o tgoluk tgus, he ya mnor
he te, koma svil miik."

Va e Yesus tkoripang te, "Yu, ekam tok,
ngiaka nho mang kuaro mia ruk ngat kae-
nang o sipsip, he ka klang ngar mlol ruk
kuakro rhek. [18] Ko smia mien ngang in,
tiok ko ya vle yin a gi kalyie vop, im mur
kaegen yin mruo kam mur kleng ita pus
mruo ko mnam ila vgon kserpagam, va ima
hop he mrua ngae ko mnam oni mhetor
ruk yin mruo ima svil kam ngae ko mnam
mar. Vanang koknaik mnam o kolkhek ruk
ngiak kael hemlaut, o mia akuruk yok ngara
kleng a ngausie ko mnam ila vgon kmit yin
kam ktong in kam sopong yin kam ngae
ngok mnam a mhe to yin mruo ngir lua
svil kam ngae mnam. Va ko tok, ngar kle
kaegenkar yin orom o it ruk yok va klamher
ila lo ktiek." [19] E Yesus ta rere tok, kam
sim ktua keknen mang e Pita, ko ngak kaim
kngam a yoror nngia, he nang o mia kam
le kanprim E Nut vgum ka yor to tok. To e
Yesus ther gia reng te, "Ikkiem dok kam vle
te, kolkayie."

*E Yesus Kar Kalkayie To Nam Vu Kaelong-
tok Mang*

[20] E Yesus ta re tok, to e Pita ta hortgi
ka nho knaek pekam va kvokom kaela to
tkaikkiem min, endo e Yesus nam vu kae-
longtok mang. (Va her kaela endo arhe
torsang ko rkieng e Yesus he kngam ka lpek
knaek engnang e Yesus ka ngaengtek he
ka mnganang te, "Koldaip ya rere mang
erieto, ko nera hortgi mang yin?") [21] E
Pita ta vokom to ka mnganang e Yesus te,
"Koldaip, va endo, anito nera pis kim a
mhel to?"
[22] Va e Yesus tkoripang te, "Enangthe,
kopa svil en kam ktal ka vle kais ko ngua kat
kaeknik, va nong ila ngaeha to e? Vanangko
yin, ngia kle sim kaikkiem dok ge!" [23] E
Yesus thavae mang tok, he ekam tok, kaln-
gunes ngata tagem a re mang kngorom kun
pgegom endruk ngat kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar kam havae te,
e Yesus kalkayie to endo na lua yor ge.
Vanangko e Yesus tlua havae te, kalkayie
to endo na lua yor e. Nove, tgia havae te,
"Enangthe kopa svil en kam ktal ka vle kais
ko ngua kat kaeknik, va nong ila ngaeha to
e."
[24] A mhel to e Yesus thavae mang tok, her
dok ta arhe ko havaeng nguk orom kuaro
rhek ruk o minar he kaittiegom mar ngang

nguk tete. Va o mia ngata mnor te, karo rhek ri tgus ngta mien.

E Yoanes Ta Rum Karo Rhek

25 Mare, va o reha akuruk ngarlatgep e Yesus teharom mar kat. Vanangko enangthe ngap kaittiegom langto langto mnam mar tgus kun mnam o hor va kua pat te, o hor ngara kapoot kun mnam a mmie tgus ko o ngaekmol ruk kmelik, ngar lo is kam is hak, o mia kmelik kun mnam mar e.

O Aposel Ngaro Reha

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang O Aposel Ngaro Reha

A hor to enda ta vle te, e Luk ka hor to alomin orom to en mruo tittiegom. Tittiegom ka hor ta kopekam ko ta ktar ittiegom ka knovvur to mang e Yesus. Kun mnam ka hor ta, e Luk ta havae mang o aposel ngaro reha ruk ngat kaeharom mar kmikkiem o rhek ruk mkor e Yesus. He enang tok, o mia ngma mon a hor ta te, O Aposel Ngaro Reha.

E Luk tittiegom ka hor ta kam keknen mang e Yesus ka ngaomevek ko ta ktar hop kun pgegom o Yuda na, to le kpis te, alautar to le kaelpun kam kaispak kngongae kun mnam a mmie karo mhetor tgus.

Mnam e Luk ka hor ta ngruera vokom E Nunu A Totur ko ta ktong o aposel kmelpun khavae kngae mang a knovvur to mang e Yesus kam hover ka ngaomevek kun mnam o rengmat ruk mYerusalem va mYudea va mSamaria va kngae krum a mmie karo mhetor tgus (Vokom e 1:8). Ii, he enang tok, o mia akuruk ngma mon e Luk ka hor ta te, E Nunu A Totur Karo Reha kat. Va si alo aposel ruk e Pita kre Pol, e Luk tmi kut svil hak kmothoi mang ngin kam keknen mang o reha ruk E Nunu A Totur teharom mar ko maktiegom min.

A hor ta ta khenam ngang ngor ruk tete mang o papat ri korlolo.

1) Ta khenam ngang ngor mang a re to mang e Yesus, endo e Yesus ka ngaomevek nama havaeng o mia orom.
2) Ta khenam ngang ngor mang o Yuda ngalmialaol kavurgem ko ngat keyang a re to mang e Yesus ko o aposel ngat kaen ngang ngar.
3) Ta khenam ngang ngor mang o Vrong Rhek ko E Nut ta kle kmeng karo aposel ngang ngar kam kle kaen a re to endo ngang ngar. Va mar ngta sirei mang a re to endo he kol to le kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.
4) Ta khenam ngang ngor kat mang e Yesus ka ngaomevek to nkong ngar ruk tennik ko a gavman to mkor lRom va o Yuda ngat sisieng ngar kat.

E Nut Thover E Yesus Ngoguon Ma Volkha

1-2 Vae, Tiopilas tennik e Yesus tkaelha kmeharom karo reha va kpatter o mia orom karo rhek. Tkaeha tok, kngae kais mnam a kolkha to E Nunu A Totur tkaenkrovgem kam smia papsim karo aposel ruk tmur re pmar, vur ktar mang ko E Nut tkol ka grap orom ngoguon ma volkha petgim mar. Va tesgun ko her ittiegom kua hor langto ngang in kam havaeng in mang karo reha ruk endri ko tkaeharom mar tok. 3 Ii, he tete ko kat kaittiegom kua hor langta kat ngang in kam havaeng in mang te;

Kopekam ko tlol o vnek he kyor, tkat hop kat, petgim ka nnak va mnam o kolkhek ruk alo mhelom alomin ko pekam ko thop, nam mrua khenam en mruo ngang karo aposel, he kaeharom karo reha ruk lserpgue kam mia khenam ngang ngar kmenserpagam a pat to te, lmien te, tmi hop he kta ktal kat. Nam mrua khenam en mruo tok, kmenserpagam a papat to endo, he khavaeng ngar mang E Nut ka tavgo te, ther mi pis he. 4 Ii, va mnam a kolkha langto kat ko pekam ko e Yesus thop petgim ka nnak, tkaum kaemik kar kalngunes va tkaen a re to a serpgar ngang ngar te, “Mguak or kmeloong kam ngae kparem e Yerusalem e. Mguak gia vle mo na, he kpaneng E Titou ka nngiar to tel ka tnangal mang kmen ngang nguk, a nngiar to endo koma havaeng nguk mang tesgun. 5 Ii, ko havaeng nguk tok, ko e Yoanes ta parrum o mia orom a gi ye e, vanang ketasuo E Nut kam le kaen ka nngiar to orom E Nunu A Totur ngang nguk kam parrum muk orom ka munik.”

6 To mnam a kolkha to endo karo aposel ngata mnganang te, “Ngoldaip, ya re kam kat kaekon mor lIsrael nguaro serppak tete he, mor kam kta nho mang ngor mruo i o nop gi?”

7 Va e Yesus tkoripang ngar te, “O tgoluk ruk ngar gi vrong papagis koknaik, E Titou tel kakro papat mang ngar orom kta serppak mruo, mar kam gi vrong papagis kmikkiem kakro papat mruo gi. Vanang tlo el muk kam mnor mang ngar e. 8 Vanang a papat to E Nut ta kle ka svil muk kam mnor mang ta vle ti te, E Nut nera meng E Nunu A Totur ngang nguk he nera viging

nguk kmenserpagam muk kam havaeng o
mia mang dok. Ii, va mguak havae mang
dok kmelha mo mnam a rengmat ta e
Yerusalem to le ksenkir mo mnam a mhe ta
e Yudea tgus to le kngae ko mnam a mhe to
e Samaria kat to her le kaispak kngae kvaas
kim a mmie karo ngaitngol tgus."
9 Ta havaeng ngar knop, to ngat gia sisir
kvokom ko E Nut ta kol ka grap orom
ngoguon ma volkha petgim mar ko pum
ngaro kerok. Ta ngae kvaik kun mnam o
varhek to ngat lo kta vokom kat e.
10 Ngaro kerok ngat kaem ngoguon kia
gan vop ko ta grap, va vgum alo mhel
alo ruk ko ngint gi pis gi sir ko vanam
mar orom nginalo yet ruk ngint ngae gia
kas tgus hak. 11 To langto mnam min ta
reng ngar te, "Muk lGalili mut gia sir ko
he vua nho ngoguon kia gan kman? E
Yesus to muta vokom ko E Nut tkol ka grap
orom ngoguon ma volkha tete petgim muk,
ner kat kaeknik gi enang tok ko mut hera
vokom ko ta ngae tok kat arhe."

E Matias Tkol E Yudas Ka Ngaekam

12 Pekam ko Yesus ta grap, kalngunes ngta
kle ka grung kun kuon kim ke vul to e
Olip to kaikkiem a ngaelaut ke vgon* langto
kam pis kuon mYerusalem. 13 Ngta pis kvaik
ogun mYerusalem he kngae lsir kam grap
ngoguon mnam a rek ka taban to kuon
mail, endo ngma kaum kun mnam. Va
nglenar akuruk ngata vle ko tok kar mar
kat. Endruk endri: e Pita, e Yoanes, e Yems
kre Andru; e Pilip kre Tomas, e Bartalomius
kre Matyu; e Alpias khal to e Yems va e
Saimon to a Selot va e Yems khal to e Yudas.
14 Ko tok mar kar lraip akuruk va e Maria
to e Yesus knan va e Yesus kaornopeik kat
ngama kanko kam kaum kngarkie ko tok.

15 To mnam a kolkha langto mnam a
venloot to endo a mumu to alautar, (nok
tkais mang o mhelom a ktiek hori orom a
mhelom agitgiang) ngata kaum kun mnam
a rek to endo. To e Pita ta hop ksir malpgem
mar 16-19 he khavaeng ngar te, "Kolenar,
tesgun e Yudas nma vle kar mor he nma
kpom o reha kar mor kat. Vanangko thortgi
kle kaeha ngang o kermia kam ktong ngar
kam kpom e Yesus." (E Yudas teharom ka
kerkeknen to endo he kol a keik mang. Ii, va
her o krek ruk arhe ngat enkim a mmie ka
mhe langto ekam ormar. Va ko tok mnam
ka mmie ka mhe to endo e Yudas tvuut kia
veik kbut ku mmie. Tgia vle ku pa veik ko
tok, to ka vok ta vvuo he ka vrek ta khir va
karo ngen tgus ngat ottek. Ii, va lYerusalem
ngata ngnek mang tok, to ngat le kmon a
mmie ka mhe to endo orom nga re mruo te,
"e Akeldama." Va kam hortgem a munik to
endo, ta vle te, "A Mhe To A Gi Gidiel.")

20 "Ii, e Yudas ta vle tok he kaottam E
Nut ka re langto ngat ittiegom kun mnam
ka meer ko tennik E Nunu A Totur ta ktar
kpavap mang a mmie ka mhe to ngat mon
ekam e Yudas. Ko E Nut t ktar kpavap mang
ko vgum e Devit he E Nut ka re to endo
tlo is hak kam gi vrong ka vle e. Ther mi
pis lmien orom e Yudas tok arhe ko e Devit
thavae kun mnam a hor to orom O Knituk
te,

> 'A mmie ka mhe to ngat mon ekam na
> gi vrong ka vle enang a rengmat to
> nam gi look hak. A mhel tang tlo is
> kam kta vle mnam kat e.'

Va thavae kat te,

> 'A mhel langto nak kol ka ngaekam to
> kam ktong o mia.'

21-22 Yu! He kmikkiem a re to endo, ngurak
kael a mhel tang ko yok vat, en kam kol e
Yudas ka ngaekam kam turang ngor kam
havaeng o mia mang e Yesus ko tyor he kta
hop kat petgim ka nnak. A mhel to ngruak
kael, na hera ktar ka vle kar mor tiok mnam
o kolkhek tgus ruk Ngoldaip to e Yesus nma
punpa kar mor, kmelha mnam o kolkhek
ruk e Yoanes nma parrum o mia, kam ngae
kais mnam a kolkha to E Nut tkol e Yesus
ka grap orom ngoguon ma volkha petgim
mor."

23 E Pita tre tok knop, to ngta mon alo
mhel ruk endri: e Yosep to ka munik langto
kat te, e Barsabas va e Matias. Vanang o mia
ngma mon e Yosep to endo kat te, e Yastus.
24 Ngat kael min knop to ngta ngarkie te,
"Ngoldaip, yin mruo ya mnor mang o mia
tgus ngaro papat. Enang tok, ngia mrua
kenang ngor te, erie mnam enngindi yin
mruo yi mur re pum 25 kam kol e Yudas ka
ngaekam kun mnam mor o aposel kmeha

* 1:12: A re to 'A ngaelaut ke vgon langto' ta rere mang o Yuda nga keknen langto ko ngma hagam o mia kam punpa malhagenmok ekam a ngaelaut kun mnam a kolkha to a Sabat. Enang tok ngat kut kael a pos langto mar kam mnor mang a ngaelaut ke vgon to mar kam punpa kngae kais ko tok.

kar mor, ko e Yudas ta ksir petgim mor
he kngae kol kta kapnes to en kam ktua
kol." [26] Ngata ngarkie knop, to ngta khikher
a tonggai orom alo kases ruk orom alo
mhel ri nginalo munik kuon mang ngin, to
a kases to orom e Matias ka munik kuon
mang ta prik ngogu mnok. He ekam tok,
ngat her kael e Matias kun mnam o aposel
ruk lo ktiek hori orom atgiang.

2

E Nunu A Totur Tpis Ko Pa Pnes To E Pendekos

[1] Tie ko o Yuda ngat kaem a pnes to E
Pendekos, e Yesus kalngunes ruk endruk
ngata kta kaum kun mnam a rek to gi, [2] va
vgum a tomhelo ka muktim ko tkaeti enang
a ngausgi alautar hak ko ta rur. A muktim
to endo tottek kun kuon ma volkha he kpis
kviging a rek tgus to ngata vle korsang
mnam. [3] To ngta vokom a tomhel langto
ko ta nho enang a paei kero ngaerevek ko
ngta senkir kmisis kim langto langto kuon
malpgem mar. [4] Ngat eharom tok, to E Nunu
A Totur thera viging e Yesus kalngunes
he kaenserpagam langto langto mnam mar
kam ktua rere orom o vrong rhek ngartaro
re mruo.

[5] Vanangko o vrong rhek akuruk, endruk
ngata kpom o Yuda ngaro keknen he ktotu
pum E Nut ormar, ngta vle ko mYerusalem
kat ko ngat ottek mnam o vrong rhek
ngaro mhetor tgus kun mnam a mmie karo
ngaingol tgus. [6] To o vrong rhek ri ngata
vle he kngan a muktim to endo kat to
ngta veet ngok kim e Yesus kalngunes.
Ngata pis to ngat ngae moruo hak ekam ko
langto langto mnam mar ta ngan e Yesus
kalngunes ko ngta kle krere orom langto
langto mnam mar o vrong rhek ngartaro
re mruo. [7] Ngat ngae ho mi kut senkrip
kmar to kaelha kam mo mamnganang ngar
mruo te, "Eh! O mia ri ngta rere mo, mar
tgus nkong ngar mGalili ngola? [8] Vanang
nngia, ko langto langto mnam mar ta rere
orom ngora re mruo ko ngot kais kam ngan
mar? [9] Mor o vrong rhek ri: akuruk mnam
mor lPartia, lMidia va lElam; va akuruk
ngma vle ko mMesopotemia, mYudea va
mKapadosia, mPontus va mEsia. [10] Va aku-
ruk mnam mor kat nkong ngor mPrigia
va mPampilia, mIsip, va mnam o mhetor
akuruk ko mLibia, ko rkieng a mhe to e
Sairini. Va akuruk mnam mor yok mor
o hirtek ruk nkong ngar mRom, endruk
[11] o Yuda msim kar o vrong rhek akuruk,
endruk ngata kpom o Yuda ngaro keknen
he ktotu pum E Nut ormar. Va akuruk
mnam o Krit va o Arebia kat. Ii, mor o
vrong rhek ri arhe, vanangko langt langto
mnam mor tgus ngota ngan ngora re mruo
ko ngta rere ormar he khavaeng ngor mang
E Nut karo reha ruk lserpgue ruk o mia
ngma sor kmar." [12] O mia ngat gia senkrip
to sia ngam kmar he, to kmo mamnganang
ngar mruo te, "Ngola, a ngaelmir ta ka pun
ta vle nngia?"

[13] Vanangko o mia akuruk vat ngat her kle
kol a klel orom mar kam re te, "Ngata veve
ko ngat sovet kmivie."

E Pita Ta Keknen Mang E Nunu A Totur Ka Ngaeha

[14] To e Pita ta hop ku kar klenar ruk
lo ktiek hori orom atgiang he kaelha kam
rere malpgem o guliel kam reng ngar lserp-
pak te, "Kolenar, muk o vrong rhek ruk
o Yuda va muk tgus ruk muma vle mo
mYerusalem kat, mgua sim kael mularo
ngaela kam ngnek na, ko ngora keknen
ngang nguk mang o mia ruk endri ko nngia
he ngata rere orom langto langto mnam
muk o vrong rhek mutaro re mruo. [15-16] Mor
ri, ngot lo ivie he kveve enang ko muta pat
tok e. Nop hak, ko tgi gun kirietal yek!
Vanangko a tomhel to enda tpis tete, tpis
kmaottam E Nut ka propet to e Yoel ka re
langto ko ta ktar kpavap mang gi enang tok
arhe te,

> [17-18] 'Mnam a venloot to ta konner
> mang a kolkha to a kser kim, E Nut
> thavae orom karo mur rhek mruo
> te, "Ngora meng E Nunu A Totur
> kam viging kolngunes tgus. Lraip
> lurokol va si muorkvek va muorhal
> mruo ngara havaeng o mia mang
> dok. Ii, o ngnes ngar kaengogo
> orom o ngaelmir va ngora ngam
> tmik kim o hipun kat, mar kam lol
> kuaro papat. To ngar le khavaeng
> o mia mang dok ormar. Ii, mnam
> o kolkhek ruk endruk ngora meng
> E Nunu A Totur kam viging ngar
> tgus enang tok, he ngara havae
> mang dok. [19-20] Ngora khenam o reha
> lserpgue ruk o mia ngara sor kmar
> ngang ngar kuon ma volkha orom

a kolkha ko nera slok va orom a
kenho ko ner hortgi kpis la svel
enang a gidiel. Va ngora khenam
o ngaelmir ngang ngar ku mmie
kat orom o gidiel, o paeyol va o
paeyol ngo rus ruk ngat ngae mia
ppat hak. Ii, ngora khenam mar ma
mmok tok ktar mang a kolkha to
Ngoldaip nera kser kim he kaeknik
kpis mnam. A kolkha to endo tvua
laut hak va mguera vokom Muldaip
kla mmok. 21 Ii, va o mia tgus
ruk ngta re mang Ngoldaip kam
mokpom kar, en nera sulgim mar.'

22 Vae! Muk ruk lIsrael mgua smia ngnek
na, ko kua svil kam havaeng nguk mang
e Yesus to nkong mNasaret. E Yesus karo
reha ruk lserpgue va karo ngaelmir ruk
o mia ngma sor kmar ngat her khenam
ngang nguk te, en arhe Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen. Muk mruo mut kais kam
mnor tok ekam ko mut mur vokom karo
reha ruk endruk ko E Nut teharom mar ko
maktiegom kun pgegom muk. 23 Ii, vanang
a mhel to endo ngat el maktiegom muk
kmikkiem E Nut karo papat mruo ruk ta
ktar elik tennik, ko ta ktar mnor mang ngar
te, ngar kael mit ko maktiegom muk tete
arhe. Va her muk ruk arhe ka gidiel ta vle
kuo mang nguk ekam ko mut le kael en ko
maktiegom o kermia, mar kam krong orom
o ot kvat engnang a ho. 24 Vanang E Nut ta le
khover ka mnes petgim o ngneng ruk kun
mnam ka nnak. Ko tlo is hak kam yor he
ka vok kam mget he ka ngti ko pa nnak e,
kmikkiem enang ko 25 E Devit ta ktar kpavap
mang e Yesus gi enang tok arhe. Ko thavae
te,

'Koma vokong Ngoldaip mo kmok mo
kolkhek tgus. He ekam ko nma vle
mo vanam kua miktiek kam smia
toot mang dok, nop a tomhel tang
tis kam kering dok e. 26-27 He ekam
tok, kua sirei nma laut kun mnam
dok va kua gu nma pros mnam kua
kni orom a sirei alaut kat. Ii koma
vle tok, ekam ko kuaro papat ngta
serppak mang in te, ilkayie to A
Totur to dok ngir lua mnang kua
nunu kam vle ogu mLol e, va ka
mnang kua mnes kam vle ka mget
he ka ngti ko pa nnak kat e. Ii,
koma sir malpgem yin mang kua
vok te, en ner kta ktal kat, ekam ko
28 yi her khenam a ngaelaut ngang
dok, endo kam ktong dok kam kta
hop petgim kua nnak he kta ktal
kat. He ekam tok, ngora sirei alaut
ko ngor le kngae kam plong vle ko
kmin ngnik ngnik.'

29 Kolenar, mu vokom na, ko ho mi ktua
mnor hak he khavaeng nguk te, ngores to e
Devit tyor he ngat kavang he, he ka mnes
ther mget he, va karo sogi ngata vle mo
kmor, kun mnam ka nnak vop. 30-31 Vanang
e Devit en a propet, he ta ktar mnor mang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen te,
koknaik nak yor he kta hop kat. Ii, ta mnor
tok, he ka ktar kpavap mang te, E Nut na
lua mnang ka nunu kam vle ogu mLol e, va
ka mnang ka mnes kam vle ka mget he ka
ngti ko pa nnak kat e. Ii, e Devit ta ktar
kpavap mang tok, ekam ko nma pat mang
E Nut ka tnangal to tennik, endo tel ngang
ko E Nut tre kvat En mruo mang te, Koknaik
nera him e Devit kaes langto mruo orom ka
msasaen, he en kam kol e Devit ka ngaekam
kam nho mang o mia. 32 Va her e Yesus
msim to arhe, endo E Nut thover ka mnes
petgim ka nnak, he en kam kta ktal kat. Va
mor tgus ngot mi vokom ko tmi hop he mur
khenam en mruo ngang ngor kat. 33 Mare,
E Nut thover e Yesus petgim ka nnak kam
teiver tok arhe, kmel ko vanam ka miktiek.
He her en arhe Kteit ten E Nunu A Totur
ngang kmikkiem ka tnangal to endo tennik.
He ekam tok, o tgoluk ruk ngat pis mo kmuk
tete, ngat pis ekam E Nunu A Totur msim,
endo e Yesus ta kle kmeng ngte kam viging
o mia ruk endri muta vokong ngar he kngan
mar tete. 34 Endo E Nut tkol ka grap orom
ngoguon ma volkha, en nop e Devit to e.
Nop hak! Vanang e Devit ta kle ka ktar
kpavap mang endo te,

'E Nut thavaeng Koldaip te, "Ngiak
korsang mo mnam ila ngaekam mo
vanam kua miktiek he ka vle 35 kais
ko nguak kir kim ilaro imuo na, yin
kam karkar mang ngar he mar kam
vle ku meorom ila tavgo.' "

36 He ekam tok, muk ruk lIsrael, mguak
serppak mang a papat to enda te, e Yesus
to muta krong orom o ot kvat engnang a ho,
her en arhe endo E Nut ta hover petgim ka
nnak kam teiver he kael en te, Ngoldaip. Va

her en to kat arhe Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen kat."

Endruk Ngata Ktar Kpakvom Kam Mokpom Kar E Yesus

37 O guliel ngta ngan e Pita karo rhek
ruk endruk, to ngat le kosnok ekmar he
kreng e Pita kar o aposel akuruk te, "Ngola
ngorlenar, ngruak kan e?" 38 Va e Pita tle
koripang ngar te, "Muk tgus mguak kait-
gung mularo kerkeknen, he kparrur orom
e Yesus ka munik, Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen, nang E Nut kam le klol mularo
kerkeknen patgiang ngaiting. He enang
tok, ner le kaen ka nngiar to orom E Nunu A
Totur ngang nguk, en kam viging nguk. 39 Ii,
a tnangal to enda ta vle ngang nguk mruo
va mules va o gi vrong mia malhagenmok
kat. Mare, va ta vle ngang o mia tgus ruk
Ngoldaip to E Nut nera vaeng ngar ngok
kim koknaik yek."

40 E Pita thavaeng ngar tok, to le kaurur
kmar he kpagorang ngar orom karo rhek
vang te, "Muk mgua mrua sulgim muk
mruo kam mrua ksir kmeharom o kerkek-
nen ruk o kermia nga main to tete ngam
kaeharom mar." 41 E Pita ta re tok knop, to o
mia ruk ngata ngan vgum e Pita karo rhek
he kparrur ngta ngamkhor kar o aposel kun
mnam a kolkha to endo. Va pathe mar ngat
kais te, 3,000.

O Mia Ruk Ngata Pakvom Kam Mokpom Kre Yesus Ngama Mo Turang Ngar Mruo

42 Va endruk ngata mokpom kre Yesus
ngma kanko kam kaum mekam mekam
kam ngan o aposel ngaro rhek, kam pam-
lok, kam ngarkie ngang Ngoldaip va kam
kaum kmommen a bret kmem va kaiviem
a ye to a vaen kam mur kael pat kmar
mruo mang e Yesus ka yor. 43 Va E Nut
nam kaeharom karo reha ruk o mia ngma
sor kmar va karo ngaelmir ruk lserpgue ko
maktiegom o aposel he o mia ngma senkrip
kmar. 44 Ngam smia vle mo kmar enang
tok, he kmommen ngaro tgoluk kmisis kim
nglenar ruk ngta tu kmo tgoluk. 45 Ii, ngam
kaen ngaro rektor, ngaro marhok va ngaro
tgoluk tgus ngang o mia kmenkim mar
mkor mar to ngam kle klol o krek to kle
kaisis kim o gi vrong mia ruk mnam mar
ko ngta tu kmo tgoluk. 46-47 Mo kolkhek tgus
o mia ruk endruk ngma kanko kam kaum
kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko
ma gi vle. Va ngma kanko kam kaum ko
mnam ngaro rektor kat kam kaum kaemik
kam mur kael pat kmar mruo mang e Yesus
ka yor. Ngma vle tok orom a sirei he khover
E Nut ka munik. Va o mia ruk kun mnok
ngma totu pmar kat. He gi enang tok,
Ngoldaip to e Yesus nma vaeng o mia kam
mokpom kar mekam mekam to kle kael mar
kun mnam endruk E Nut ta sulgim mar kam
ngamkhor kar mar kat.

3

E Pita Tkaeharom A Mhel To Kalo Nhar Ngint Yor

1 To mnam a kolkha langto, e Pita kre
Yoanes nginta grap ngoguon mnam E Nut
ka maksien tie ma vlemas kam ngarkie
kmikkiem enang ko o Yuda ngma kanko
kpis ko tok kam ngarkie mo vlemkor tgus
enang tok. 2 Ngint re kpis va a mhel to
knan tkol orom kalo nhar nginalo vankie ko
ngint yor, klenar ngata kol kmel ko vgum a
maksien ka gudor to ngma mon te, A Gudor
To Nma Nho Lya, en kmurur kim o mia
ruk ngam re kvaik ogun mnam E Nut ka
maksien ka mhe to ko ma gi vle, en kam
ngrang ngar mo krek. 3 A mhel ta, ta vle
ko tok, he ka nho va kvokom e Pita kre
Yoanes ko ngint re kvaik to ta ngrang ngin
mo krek. 4 Nginta ngan ko ta ngrang ngin
tok, to nginalo keik ngint kaem a mhel to, to
e Pita thera havaeng te, "Vokom muo na!"
5 To a mhel ta tgi vongnek kim min ko tpat
re te, nginer kaen a tomhel tang ngang.

6 To e Pita ta havaeng te, "Dok nop o
krek e, vanangko kua tomhel langto ngor
kaen ngang in. Kua havaeng yin orom e
Yesus to nkong mNasaret ka munik, Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen te, Hop sir he
ngae." 7 E Pita tre tok, to hera kpom a mhel
to endo ka miktiek he kturang kam hop. A
gi hi to ta turang tok, ka lo nhar nginalo
vankie ngint her gi serppak ngatngae. 8 To
ta kle ksir kpirprik he kaelha kam ngongae.
To tkaikkiem e Pita min ko nginta vaik kun
mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma
gi vle. Ii, a mhel to endo, ta pirprik ko
pekam min kmikkiem min he kanprim E
Nut kngongae enang tok. 9 O mia tgus ruk
kun mnam E Nut ka maksien ngta vokong
ko tmia ngongae kat he kanprim E Nut
tok 10 va ngta mnorvek pum te, a mhel to
nama kanko kpis korsang ko vgum E Nut

ka maksien Ka Gudor To Nma Nho Lya he kaurur kim o mia kam klang mo krek, her endo arhe. He ekam tok, mar tgus ngat ngae gi mrua sor kmar he ksesenkrip kim a tomhel to tpis.

E Pita Ta Keknen Mang A Serppak To Kmeharom O Mia Orom

11 A mhel to endo ta kleng singni mnam e Pita min, he kaikkiem min ko nginta ngae kpis kun mnam E Nut ka maksien ka mhe langto endo ngma mon orom E Solomon. A mhe to endo ngat ngam a rek ka gi keik tuk kuo malpgem orom o ngtek ngarlakhor. Vanang phevgom a mhel to endo ko ta kleng singni mnam e Pita min, o mia ngta vokom mar ko ngta vaik ko tok, to ksenkrip kim a mhel to endo, to ksap kpis gun mang. 12 E Pita tvokom mar ko ngta gun mang tok, to le khavaeng ngar te, "Vae, Muk ruk lIsrael, kman ko muta sesenkrip kim a mhel ta ko ta sisir he kngongae? Va kman ko muta sisir he vua vokom mor ko enangthe mot eharom a mhel to enda orom mualo mur serppak mruo he ta ngongae ti? Nok muta pat re te, muaro keknen ngat vua ya he mot kais kmeharom a mhel to enda he ta ngongae ti, ngola? 13-16 O-o, nove. Mu ngnek na! A mhel ta muta mnor mang va kvokom tete, her e Yesus to E Nut kalkayie msim arhe endo tkaenserpagam tete orom ka serppak mruo ko maktiegom muo ekam ko mota mokpom kar.

Ii, her e Yesus arhe, endo A Totur, Endo Nam Vu Kaikkiem E Nut Karo Pos.* Va her endo muta klai mang kmel ko maktiegom o kermia, mar kmim kngam a yoror kat arhe. Ii, her e Yesus to e Pailet ta lgem o rhek mang kam hong, vanang muk, mut kle lua svil en kam hong ko mut mo ngamngam ko kim e Pailet. Ii, her e Yesus to endo gi. Va endo muta klai mang kam mnganang e Pailet kam liepum orom a pormia langto kun pa hengor kam hong ngok kmuk her e Yesus to endo kat arhe. Ii, her e Yesus to kat gi tkais kmen a ktalhok to kam vle ngnik ngnik ngang o mia, vanang muk, mut kle kngatkal ngang o mia kmim kngam a yoror. Mut eharom tok ngang, vanangko E Nut to ngorores mruo ruk e Ebrehem va e Isak va e Yakop ngta mokpom kar, ta kle khover petgim ka nnak. Thover to kol ka grap orom ngoguon ma volkha. Va mot mur vokom tok orom mualo keik mruo. Ii, mota mokpom kar e Yesus to arhe, he her vgum ka munik msim ko mot kor mnam muo mang, mot sim kaeharom a mhel ta, en kam ya ngatngae gi enang ko mut vokom tete.

17 Yu! Kolenar, kua mnor mang nguk kar mulmialaol te, mut kering e Yesus tok, ekam ko mut lo smia mmok mang e. 18 Vanangko tennik E Nut ta ktar kpavap mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen vgum karo propet tgus te, en nera lol o vnek ruk he kyor gi enang tok. He her muk ruk lsir mut her sim kut kaikkiem ka re to endo, he ekam tok mut her mi kut kaottam a re to endo kam pis lmien ormuk tete tok arhe. 19 To kmikkiem enang tok, mguak kaitgung mularo kerkeknen he kaeknik ngok kim E Nut, en kam lol mar patgiang ngaiting kam petik tgus hak. Enangthe mup kaeharom tok, va Ngoldaip ner kaeharom mularo vurkul kmongeik hak vgum En kat 20 va ner kta meng Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen kam kat kaeknik mang nguk kat. Kua rere her mang e Yesus to arhe, endo tennik E Nut ther el mang nguk kam vle te, endo kam susulgim muk. 21 Vanangko tete, e Yesus naka vle kuon ma volkha na, kngae kais mnam a kolkha to E Nut ner kaottam karo rhek tgus ktar mang en kmeknik. Ii, ner kaeharom tok, kmikkiem ko tennik ta ktar kpavap mang ngar ko vgum karo propet ruk o totur. 22 Ii, E Nut ta ktar kpavap mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ko ta rere ko vgum e Moses he ka ktar kpavap tok mang te, 'E Nut to Ngoldaip nera tavger a propet langto kun pgegom muk mruo kam sir ko kmuk gi enang ko ta tavger dok kam vle mo kmuk kat. Va mgua smia ngan vgum karo rhek tgus. 23 Va endo na lua ngan vgum, E Nut nera likim kam kser petgim karo mia mruo kam rum kim hak, en kam lo kta vle kar mar kat e.'

24 Ii, si o propet tgus ruk tennik, kmelha orom e Samuel kngae kais orom endruk tete, mar tgus ngat ktar kpavap orom E Nut karo tnangal mang a venloot ta orom Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Va ngaro rhek tgus ngat kaelha kam pis lmien kun

* 3:13-16: O Yuda ngma mon Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom alo munik ri te, "Endo A Totur" va "Endo Nam Vu Kaikkiem E Nut Karo Pos."

mnam o kolkhek ruk endri tete. [25] Ii, tennik
E Nut ta ktar kpavap orom karo tnangal ruk
endruk mang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko vgum o propet he karo tnangal
tgus ruk endruk ngat le kngae kais mang
nguk tete kam kpom muk tete vop. Va
a mokpom to E Nut tmokpom kar muores
orom tennik kat, ta kle kmokpom kar muk
orom tete vop kat.

Ii, a mokpom to endo ta kpom muk
tete vop, ekam ko E Nut ta ktar kpavap
mang ko tel ka tnangal ngang e Ebrehem
te, 'Ekam inges langto ngora ngamyammok
mang o mia tgus ruk mo mmie.' [26] He
kmikkiem ka tnangal to tok, E Nut ther
tavger kalkayie to endo he, he kmeng ktar
ngang nguk, muk kmitgung mularo kerkek-
nen ko ngat ho mi kut kernonho hak, he en
kam ngamyammok mang nguk ekam tok."

4

Ngat Kaenpasiker E Pita Kre Yoanes Kun Pa Hengor

[1] E Pita kre Yoanes nginta hivuo kam
rere kar o mia tok vop, to o pris akuruk
kar o pris ruk ngma toot mang E Nut ka
maksien ngalaip va o Sadyusi akuruk [2] ngata
ngan nginaro rhek to ngaro vurkul ngta
kiin ngang ngin. Ngat kaesik ngang alo
aposel ri ekam ko nginta rere lserppak he
kpatter o mia te, e Yesus tkat hop kat, he
ekam tok o mia kat ngar mia hop kat. [3] To
ngta kpom min he kael min kun mnam
a hengor kam vle kais marot ekam ko a
kolkha ther vaik he. [4] Vanangko o mia
kavurgem kun mnam endruk ngata ngan e
Pita min nginaro rhek ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar. Enang tok,
ngata ngamkhor kar nglenar akuruk ngat
kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom
kar kat va gi endruk lurokol ngta grap pathe
nok kais mang te, 5,000.

[5] Hop enang ngmo, to o Yuda Ngar Ke
Valngan to e Sanhendren,* ngat kaum kam
rere ko mYerusalem. Mar o hipun, kar
endruk ngma nho mang o Yuda, va o pat-
termia kmo pos kat. [6] (Va o pris ruk laol
nglotaip ruk e Anas va e Kaiapas nginta vle
kat. Va e Yoanes, va e Aleksanda kar o
mia akuruk kat, mar ri tgus kun mnam o
pris ruk laol nglotaip ngina ngausie to endo
ngata kaum ko tok.) [7] To ngat hera vaeng
e Pita kre Yoanes he ka srim min ko pum
ngaro kerok to kaelha kam mamnganang
ngin te, "Meta kemmeng ani serppak to he
kaeharom a mhel ta? Meta re ka tmar kim
erie ka serppak to he ka srim tok?"

[8] Ngata mnganang ngin tok, to E Nunu A
Totur tkaenkrovgem e Pita kmoripang ngar
te, "Yu! Muk ruk e Sanhendren, endruk
muma nho mang o Yuda va muk o hipun
ruk o mia ngama ngan vgum muk, mgua
smia ngnek na. [9] Mota mrung a mhel ta
he kaeharom pum kalo nhar nginalo vankie
ko ngint yor he min kam kta ya kat. Va
muk, mut hera vaeng nguo kam sir mo
kmuk tete ekam ko muta svil kam mnor
mang erie ka serppak to mot eharom en
orom, ngola? [10] Yu! Enang ko muta svil kam
mnor tok, va muk ruk laol va si muk ruk
lIsrael tgus mguaka mnor ti te: Her vgum
e Yesus ka munik msim arhe mot eharom
en he ka srim tok. Ii, endo mut keyang
he kngam, nang mar kam krong orom o ot
kvat engnang a ho kngam a yoror, va her en
msim to arhe endo teharom a mhel to enda
ta sir mo pum mularo kerok tete. Ii, endo
E Nut ta kle khover petgim ka nnak her en
arhe. [11] Ii, her e Yesus to endo gi E Nut ta
ktar kpavap mang te,

> 'Endruk ngma ngamrektor ngat keyang a ho langto he kngam. Vanangko a ho to endo ta vle te, a ho to mang a hokidek to arhe, endo kam sir orom a rek.'

[12] Ii, va ho nong a mhel tang kat tkais kmen
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik ngang ngor e. Ko E Nut tlo el a
mhel tang ko yok ngang ngor, mor kam kta
mokpom kar en, he nang E Nut kam sulgim
mor vgum. Nove!"

[13] Nginta rere lserppak he lua gor ko
pum endruk laol ngaro kerok tok, to ngata
senkrip kmin ko ngta tar ko min minta vle
enang o gi vrong mia ruk ko mrek ko nop o
papat ruk laol mnam min e. Ngta tar tok,
to le kol a papat ta te, alo mhel ri nginta
mokpom kre e Yesus he kaikkiem kat.

[14] Vanangko ekam ko a mhel to endo ta sir
ko kmar orom kalo nhar nginalo vankie ko
e Pita teharom min kam ya, ther gi tver kim
mar hak ekam tok. [15] Ngint her tver kim mar

* 4:5: A munik te, "e Sanhendren" ta vle te, o Yuda Ngar Ke Valngan langto ngma vongnek kim o rhek.

tok, to e Sanhendren ngat kael a re mang e
Pita min kar endo ngint eharom, mar kam
vrua pet mar ogu mnok na petgim mar,
nang mar kam vle ko tok he kmo hem mar
mang ngin. Ngata momnganang ngar mruo
te, [16] "Ngurak kanker enngindi e? Ko ngot
lo is kam klai mang ngina ngaeha to a vu
serpgar hak, ko o mia ruk mo mYerusalem
ngata mnor mang ngin ko ngint kaeharom
tok. [17] Vanangko nguraka kser a re ge mang
a ngaeha to enda, en kam lua kpoot mang
a rengmat ta he ksenkir kngae ngang o mia
akuruk ko yok. Enang tok, ngurak pagorang
ngar kam lo kta havaeng a mhel tang kat
mang e Yesus ka munik."

[18] Ngata lgem o rhek tok knop, to ngata
kta vaeng ngin ngok kmar to krere lserppak
ngang ngin kam lo vur kta rere hak orom
e Yesus ka munik va kam lo kta patter o
mia mang kat e. [19] Ngata reng ngin tok,
vanangko e Pita kre Yoanes ngint koripang
ngar te, "Muk mruo mgua smia ngangam
kim muk na te, ta sir ko pum E Nut ka lo
keik, muo kam ngan vgum muk, nang le
kaengnam E Nut karo rhek? [20] O-o, Mot lo is
hak kam mnang a ngaeha to kam havaeng
o mia mang e Yesus karo reha ruk mot
vokong ngar va mang karo rhek ruk mota
ngannik kat e."

[21-22] Ngint re tok, to endruk laol ngata svil
kmen a kapnes ngang ngin. Vanangko ngat
lo is kam pis mang a ngaelaut tang ko o
mia kavurgem ngata kanprim E Nut mang
a ngaeha to endo. Ko a mhel to e Pita
teharom orom a ngaeha to a serpgar, karo
pnes ngat kais mang alo mhelom alomin
he ka grap. He ekam tok, ngat gi kta re
lserppak ngang ngin kam hagam min to le
ka mnang ngin kmottek.

Endruk Ngata Mokpom Kar E Yesus Ngata Ngarkie Kmenserpgam Mar Mruo

[23] To e Pita min ngint kottek to le kaeknik
ngok kim nginlenar he khavaeng ngar
mang o pris ruk laol va o hipun ngaro rhek.
[24] Ngata ngnek tok, to ngta kaum kngarkie
ngang E Nut te, "Ngoldaip, ima nho mang o
tgoluk tgus ko yi kueng a volkha kar a mmie
va a mou va o tgoluk ruk kun mnam mar.
[25-26] Va ya rere ko vgum ngores to e Devit ko
E Nunu A Totur tenkrovgem ilkayie to endo
kam ktar kpavap mang endruk laol te,
'Kman ko o vrong rhek ruk mo mmie
ngalmialaol kar ngaro taven ngam
kaesik he kaum kam gi vrong lgem
o rhek lvongnek kam sir lserp-
pak malngaeng Ngoldaip to yin kar
Endo Ye Him Orom Ila Msasaen? Ko
ngam gi mrua ngampaei pum mar
mruo tok arhe.'
[27] Ii, Ngoldaip, ye her re tok, va ye her mi
aottam ilaro rhek ruk endruk mar kam pis
lmien orom ngua taven to e Herot va o
vrong rhek ngalaip to e Pontius Pailet ko
tesgun ngint her kaum kar o vrong rhek
va lIsrael kat kun mnam a rengmat ta arhe,
he ngata lgem o rhek lvongnek, ngar kmim
ilkayie to e Yesus To A Totur, Endo Ye Him
Orom Ila Msasaen. [28] O mia ri ngat kae-
harom tok he her mi kaottam ila mur svil
mruo mang ngar kmeharom gi enang tok,
ko ye her ktar el ila svil to endo tennik orom
ila mur serppak mruo. [29] To Ngoldaip ngiak
pat mang endruk laol ngaro rhek ruk ngata
pagorang ngor ormar to le kaenserpagam
ilengunes ruk mor, mor kam lua gor hak
kam havaeng o mia mang e Yesus. [30] He
ngiaka khenam ila serppak ko maktiegom
mor kmeharom o mia kat, va kmeharom o
ngaelmir ruk lserpgue va o reha ruk ngma
sor kmar orom ilkayie e Yesus to a totur ka
munik."

[31] Ngata ngarkie tok knop, to a rek to
ngta kaum mnam ta khi he E Nunu A Totur
tkaenkrovgem mar tgus. To kmelha mnam
a kolkha to endo gi, ngat kaelha kam havae
lserppak mang E Nut karo rhek he lo kta
gorang o mia kat e.

Endruk Ngata Mokpom Kre Yesus Ngata Mommen Ngaro Tgoluk Mongar

[32-33] Va o aposel ngma kanko kam rere
orom a serppak to klalaut kam havaeng o
mia mang Ngoldaip e Yesus te, tmi hop
petgim ka nnak ko ngat mi vokom tok.
Va endruk ngat kor mnam mar mang e
Yesus he kmokpom kar ngma mo ya pmar
orom ngaro papat va ngaro keknen. Nang
nong tang mnam mar nma pat te, karo
tgoluk ngata vle ngang en mruo e. Nove.
Vanangko mar tgus ngam le kmommen
ngaro tgoluk mongar he kmo klang ngar
ormar. Ii, E Nut nma purong kam klang
ngar orom ka mamrung tok. [34] Va enang tok,
nop a mhel tang hak kun pgegom mar ta tu

kmo tgoluk ekam ko mnam o kolkhek aku-
ruk o mia akuruk mnam mar ngaro marhok
va ngaro rektor ngam kaenik ngang o mia,
mar kmenkim mar mkor mar. To ngma pis
ko kim o aposel orom o krek [35] he kaelik
maktiegom mar, to ngam le kaisis kim o mia
ruk ngta tu kmo tgoluk.

[36] Enang e Yosep to nkong mSaipras, endo
ta pal mnam a ngausie to mkor o Livai.
O aposel ngata kilegem te, e Barnabas.
(Vanang kam hortgem ka munik ta vle te,
"Endo Nam Kaenkrovgem O Mia".) [37] En a
mhel langto ten ka mmie ka mhe ngang o
mia he a mhel langto tenkim mkor. To ta
pis ko kim o aposel orom karo krek tgus he
kaelik maktiegom mar.

5

A Ngothoi To Mang E Ananais Kre Sapaira

[1] Vanangko a mhel langto ka munik e
Ananais kar ktavlom e Sapaira nginaro kek-
nen ngata ktua vle gi. Ko e Ananais ten
ka mmie ka mhe ngang a mhel langto he
tenkim mkor kat. [2] Vanangko ta mommen
karo krek he gi vrua kaelpas orom ke mhe
ngang en mruo, nang kle kaen ka mhe
maktiegom o aposel va enangthe o krek ruk
tgus. Va ktavlom ta mnor mang tok kat.

[3] Ii, e Ananais teharom tok, to e Pita ta
kekner te, "Ananais kman ko ya ngatkal
orom e Seten, en kam viging in tok, yin kam
ppiak ngang E Nunu A Totur orom ila papat
to endo? Kman ko ya ppiak ngang tok, he
gi vrua kaelpas orom ke mhe ngang yin
mruo mnam o krek, nang le kaen ka mhe
maktiegom mor o aposel va enangthe o
krek ruk tgus? [4] Ngola, ktar ko ye lo kael ila
mmie ka mhe ngang a mhel, en kmenkim
mkor yin, ima teit mang vop ngola? Va
kopekam ko a mhel tenkim mkor in, yi kais
kmikkiem ila svil mruo he klol o krek ngang
in mruo tok kat, ngola? Ii, vanang kman ko
yi kle va ka ppiak orom ila papat ta ti? Yi
lua ppiak ngang ngor o gi mia tuk e. Ho mi
kut nop hak! Yi her kle ka ppiak ngang E
Nut msim tok kat arhe!"

[5-6] E Ananais ta ngan e Pita ko ta kekner
tok, to ther gia yor ngatngae ko tok to
kharpeet kbut ku mmie. Ta vle tok, to o
ngnes ruk lurokol akuruk ngat kaol kpis
komor ka mnes orom o it, to kokol kottek
kngorom to her ngae kaeguyang. Enang
tok, a pagor alautar ta vle kun pgegom mar
tgus ruk ngata ngnek mang tok.

[7] To ngat gi vrua vle nong ke laut va
ktavlom vat, ta kle kaol kpis kvaik ko kim
e Pita, nang tlo mnor mang o tgoluk ruk
ngat pis kim katngokol e. [8] To e Pita tpe gi
kaegom kam reng te, "Sim havaeng dok na!
O krek tgus ruk met lol mang a mmie endri
arhe?"

Va e Sapaira tkoripang te, "Mare, her
endruk tgus ko arhe."

[9] To e Pita ta kekner kat te, "Hai-e! Kman
ko meta lgem o rhek kmegom E Nunu A To-
tur to Ngoldaip tmeng ngang ngor? Vokom
na! Endruk ngat ngae kaeguyang itngokol
nanga ngat ekeknik he endruk ho ngta sir
ko va gudor kam paneng ila mnes kam kol
kngae kaeguyang yin kat."

[10] Tre gia rere tok, va e Sapaira ther gi
yor ngatngae ko tok kat to kharpeet kbut
ku penharom e Pita. To o ngnes ruk lurokol
ruk endruk ngat pis kvaik ksenkrip kim
ka mnes kat to kle kokol kngorom kam
ngae kat kaeguyang ko rkieng katngokol
kat. [11] Enang tok, a pagor tngae ho mi ktua
laut hak kun pgegom e Yesus ka ngaomevek
tgus. Si o gi vrong mia ruk yok kat ngata
ngnek va ngta sei kam gor kat.

O Mia Ngata Senkrip Kim O Reha Ruk Lserpgue Ko Maktiegom O Aposel

[12-14] To ko pekam tok, o mia ruk ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar
ngma kanko kam kaum kun mnam E Nut
Ka Maksien ka mhe to ngma mon orom
e Solomon, endo ngta ngam a rek ka gi
keik tuk kuo malpgem orom o ngtek ngar-
lakhor. Vanang o mia akuruk yok ngat ho
mi ktua gor hak kam ppiak kmor mnam
mar mang e Yesus he kvaik kun mnam
mar kat. Ngam gia vle ku mnok, nang kle
khover nga munik ge. Vanangko ngat pua
vle tok, lraip lurokol ngta sor kim o reha
ruk lvu serpgue ko maktiegom o aposel ko
ngata khenam E Nut ka serppak ormar kun
pgegom mar. He enang tok, o mia vang
ngat mi kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar he kle kvaik kam ngamkhor
kar ka ngaomevek tgus. [15] Va ekam ko o
mia ngata vokom o reha ruk lvu serpgue ko
maktiegom mar enang tok, ngata plalam o
yayor orom ngaro hevor va ngaro tomngen
he ngat gi vrong ktua ngam mar ko ekam

a ngaelaut te, e Pita kam ngae kotter mar
he si ka gi ngoumi kam gi kaol kuon mang
ngar, mar kam kta ya vgum tok kat. [16] Va o
mumu ngat ottek kun mnam o maksien ruk
ngat kairkleim e Yerusalem he kgun kam
pagis ko kmar orom ngaro yayor kar endruk
o kool ngat kaim mar panaem mar hak, to o
aposel ngat kaeharom mar tgus kam kta ya
kat.

Endruk Laol Ngta Kpom O Aposel

[17] O aposel ngam kaeharom o mia enang
tok, to o pris ruk laol ngalaip kar akuruk
mnam o pris ruk o Livai, endruk mkor
o Yuda nga kha langto ngma mon te, o
Sadyusi ngat kaelha kam kapter mar. [18] To
o pris ruk o Livai, endruk ngma toot mang
E Nut ka maksien ngat le ka kpom mar
kmel mar kun mnam a hengor ko tok, endo
kmenpasiker o gi vrong mia kun mnam.
[19] O aposel ngta vle ko tok, vanangko te
masegain E Nut tmeng ka engyel langto
kam pis ko kmar. Tpis he kpepet a hengor
kakro ngaegot to ka ktong ngar kmottek
ngogu mnok. To thera havaeng ngar te,
[20] "Mguak ngae ngogun mnam E Nut ka
maksien ka mhe to ko ma gi vle he smia
havaeng o mia mang o papat tgus ruk mut
gi gnua lol mang a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik."

[21] Tie marot msim ngat hera ngae kvaik
kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko
ma gi vle kmikkiem gi enang ko a engyel
thavaeng ngar tok. To ngat kaelha kam
patter o mia ko tok.

Kam ngae, to o pris ruk laol ngalaip kar
klenar ruk endruk ngat pis kvaik kun mnam
E Nut ka maksien kat kam kaum kun mnam
nga rek mruo ko tok, nang ngat lua paptang
o aposel ko ngat pis kun mnam E Nut ka
maksien to kat he ka vle kun mnam ka mhe
to ko ma gi vle he kpatter o mia e. Ii, o pris
ruk laol ngalaip kar klenar ngta pis ko tok
to kvae mang endruk e Sanhendren tgus
mar kam kaum krere tgus, ko mar o hipun
ruk ngma nho mang lIsrael. Ngata kaum
to kmeng o pris ruk ngma toot mang E
Nut ka maksien ngok ma hengor kam ktong
o aposel ngok kmar. [22] O pris ruk o Livai
ngat ngae kpis ku pa hengor, va ngat her
gi vokong ko ka gi kolhi. To ngat kaeknik
kpis khavaeng e Sanhendren te, [23] "Ai, ngot
pis kvokom a hengor va karo ngaegot ngat
ho mi kut vat hak va o toot kmo mia kat
ngata sisir ko vgum mar, vanangko ngota
pepet o ngaegot va ngota nho ma gi lesmok
kun." [24] To o pris ruk ngma toot mang E
Nut ka maksien ngalaip kar o pris ruk laol
ngata ngan a re to endo, va ngata moruo to
sia papat mang oni tgoluk ruk ngara pagis
ekam tok.

[25] Ngate mrua sor mang ngar mruo tok,
to a mhel langto tpis kvaik kun pgegom
mar he kreng ngar te, "Ai, endruk mut
enpasiker mar kun pa hengor, endri gut he,
ngata sisir kun mnam E Nut ka maksien
ka mhe to ko ma gi vle he kpatter o mia
he." [26] O pris ruk ngma toot mang E Nut ka
maksien ngalaip tngan a re to tok, to hera
vaeng kalngunes to ngat kaum kngae ka
kpom o aposel kam ngorom mar ngok kim
e Sanhendren. Nang ngat lo vua kolaspa
mang ngar e, ko ngata gorang o mia te,
ngak lalaem mar orom o krek kngam mar
o yoror.

[27] Ngat kaeknik ormar kael mar ko kim e
Sanhendren knop, to o pris ruk laol ngalaip
ta mamnganang ngar te, [28] "Mut lua ngnek
ko ngot en a pos to a serpgar ngang nguk
kam lo kta patter o mia orom e Yesus ka
munik ge? Vanang kman ko mut kle va
kseneker mularo rhek mo mYerusalem tgus
krum hak? Va kman ko mut kaenenker
orom mula papat to kam mon mor orom ka
yor kat?"

[29] Ngat kaesik ngang ngar tok, to e Pita
tkol o aposel nga gu he kaekon ngang ngar
te, "O-o, ngruak ngan vgum E Nut, nang o
gi vrong mia, nove! [30] Ko her E Nut to arhe
thover e Yesus to muta krong orom o ot
kvat engnang a ho. Ii, endo ngorores mruo
ngata mokpom kar, her endo arhe thover e
Yesus petgim ka nnak. [31] Ii, va E Nut to kat
arhe endo ta teiver e Yesus, va her En to
kat arhe ten a ngaekam to nma nho orom
ngang ko mnam ka miktiek. Ii, E Nut ta
teiver e Yesus tok en kam vle te, ngua Taven
to kam Sulgim mor. Va E Nut ta teiver e
Yesus tok, mang a ngaeha to kam sulgim
lIsrael, mar kmitgung ngaro kerkeknen, he
nang En kam lol patgiang ngaiting. [32] Ii,
her E Nut to kat arhe nam kaen E Nunu To
A Totur ngang endruk ngma vle pum karo
rhek. He ekam tok, mor ngoma havaeng
nguk mang o tgoluk ruk endri mang e Yesus

tok ko E Nunu To A Totur nam kael o rhek
ruk endruk kun mnam mor."

E Gamaliel Ta Turang O Aposel

33 Endruk laol ngata ngan o rhek ri to
ngaro vurkul ngat ngae sei kam kiin hak to
le ka svil kmel mar kam yor. 34 Vanangko
a Parisiau langto ka munik e Gamaliel ta
vle kun pgegom mar kat. En a pattermia
kmo pos langto he o mia tgus ngma totu
pum. Ta sir kun pgegom e Sanhendren tgus
to khavaeng ngar kam pet o aposel ngogu
mnok na, nang mar ruk e Sanhendren kam
vrua vle ko tok he kmo hem mar. 35 Ngat
her pet o aposel ngogu mnok, to e Gamaliel
ta rere malpgem mar te, "Vae, muk lIsrael,
mu or kam kolaspa mang a pat to mut
re kmeharom ngang endri e. Mgua smia
ngangam kim muk na, 36 ekam ko tiok e
Teudas ther pis mo kmor he mrua hover
en mruo gi enang endri kat, he ekam tok
tenpgam o mia ruk ngat kais mang a 400
kmikkiem ngola? To anito tpis kim a mhel
to endo? Te o mia ngat im kngam a yoror
ngola? Va kalngunes ruk ngam kaikkiem
ngat senekir he nga serppak tgus tho mi
nop hak kat ngola? 37 Ii, va kopekam endo,
erieto ta le kpis vat? Kun mnam o kolkhek
ruk kmel o mia ngaro mnok kun mnam a
rengmat langto langto, a mhel langto ka
munik e Yudas to nkong mGalili tpis kat
ngola? He en ta ktong a valngan langto kam
kaum kaen ekam lRom, va anito tpis kim en
kat? O mia ngat im kat kngam a yoror he
kalngunes ruk ngam kaikkiem ngat senekir
kat ngola? 38 Yu! He kmikkiem enang tok, a
vnek to enda tete, kua havaeng nguk te: Mu
orim o mia ri na, he meng ngar, ngar kngae.
Ko enangthe ngam kaeharom ngaro reha
orom ngaro mur serppak mruo he kpatter
o mia orom ngaro mur papat mruo va nga
ngae mrua vuvuut kmikkiem ngaro papat
mruo gi enang enngindukt kat. 39 Vanangko
enangthe E Nut to nam kaeharom karo reha
ko maktiegom mar, va mut lo is hak kam
kser karo reha maktiegom o mia ri e. Nove!
Va si enangthe mgua re kam kserik tok, va
mguer kle gi mur kael muk kam mia sir
malngaeng E Nut ka svil tok arhe."

40 E Gamaliel ta rere mnam o mia orom
karo rhek ruk endruk to ngat hera ngatkal
mang ka papat to endo. To ngata kta vaeng
o aposel kam vaik to le khavaeng o toot kmo
mia kam kirmekon a khap mnam mar. Ngat
kirmekon a khap mnam mar knop, to her
kaen a re lserppak ngang ngar, kam lo kta
havae orom e Yesus ka munik e. To ngat
hera meng ngar to ngta ngae.

41 To o aposel ngat kottek kparem e San-
hendren orom a sirei to alautar. Ngta sirei
tok, ekam ko ngata pat mang E Nut te, E
Nut ta pat mang ngar he kteiver mar ko
ngama havaeng o mia mang e Yesus, he
klol o vnek ko ngata sisieng ngar vgum ka
munik. 42 Nang ngam ngae lo vrua tu kam
havae mang e Yesus te, her en arhe Endo
Thim E Nut Ka Msasaen va mang a knovvur
to mang e Seten ko e Yesus ka serppak tkir
kim. Ii, mo kolkhek tgus ngma kanko kpis
kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko
ma gi vle he kpatter o mia mang e Yesus
enang tok. Va ngat kaelha kvaik kottek
kun mnam o mia ngaro rektor kam havaeng
ngar mang e Yesus enang tok kat.

6

E Yesus Ka Ngaomevek Ta Tavger Ke Valngan To Orom O Mia Ruk Aktiek Hori Orom Alomin Kam Turang O Aposel

1 Va mnam o kolkhek ruk endruk, o mia
vang ngta mokpom kre Yesus he ho gia
ngamkhor kar ka ngaomevek. He ekam tok,
a vnek langto tpis kun pgegom o Yuda ruk
ngama rere lGrik kar o Yuda ruk ngma rere
orom nga re mruo to e Hibru. Ko o Grik
ngta rere porom mar pum o Hibru ko ngam
kaelel ol he kaisis kim ngarlenar, vanang
ngam lua pat mang o Grik ngaro tahek he
kyor mar. 2 To o aposel ruk loktiek hori
orom alomin ngta vaeng e Yesus kalngunes
tgus kam kaum to khavaeng ngar te, "Tlo
vua sir ngang ngor kam gia tagur pum a
ngaeha to kmelel ol he kaisis kim o mia,
nang korim a ngaeha to kam havaeng o mia
mang E Nut karo rhek e. 3 He ekam tok,
ngorlenar mguak momon o mia akor ko yok
gi ko a ktiek hori orom alomin kun pgegom
muk, endruk mut sim mnor mang ngar te,
ngaro papat ruk lyar va endruk muta mnor
te, E Nunu A Totur nam kaenkrovgem mar.
Endruk endri ngruak kael a ngaeha to enda
malpgem mar, 4 nang mor ngruak kle her
gia tagur pum alo ngaeha ruk kam ngarkie
va kam havaeng o mia mang E Nut karo
rhek."

[5] O aposel ngat el a papat to endo tok,
to a ngaomevek tgus ngaro vurkul ngat
ongeik ekam, to ngat kle kmon endruk
endri; e Stepan, endo E Nunu A Totur nam
kaenkrovgem he tvua sovet kam mokpom
kre Yesus, e Pilip, e Prokorus, e Naikena, e
Timon, e Pamenas, va e Nikolas to a vrong
rhek langto nkong mAntiok to thortgi kam
le ka kpom o Yuda ngaro keknen kam totu
pum E Nut ormar. [6] Ngata momon mar
knop, to her kael mar ko pum o aposel
ngaro kerok, to o aposel ngata ngarkie
mang ngar va kael ngaro singni kuo mang
ngar kmenserpagam mar mang o reha.
[7] To kmikkiem enang ko ngat eharom
tok, yek o aposel ngat le her kais kam
senker E Nut karo rhek. To o mia nglakhor
kun mYerusalem ngat lo kta hus hak kmor
mnam mar mang e Yesus kam ngamkhor
kar ka ngaomevek kat. Va si o pris
ngarlavurgem kat ngata vongnek kim o
aposel ngaro rhek to le kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar kat.

Ngta Srim E Stepan Ko Kim E Sanhendren

[8] To e Stepan to E Nut nam kaenserpagam
he kpurong kam klang orom ka mamrung
nam kaeharom o reha ruk ngma sor kmar
va o ngaelmir ruk lserpgue kun pgegom o
mia. [9] Vanangko a valngan langto ngam
mrua mon mar te, Endruk Ngat Mur El
Ekmar* ngat kaesik ngang e Stepan he le
ksir malngaeng karo reha. Akuruk mnam a
valngan to enda nkong ngar ko mnam alo
rengmat laut ruk e Sairini kar e Aleksan-
dria. Va akuruk nkong ngar ko mnam alo
mhe ruk e Silisia va e Esia kat. Mar tgus
ngata mus kre Stepan. [10] Vanangko ngat lo
is mang karo papat ruk lvu laol ekam ko E
Nunu A Totur ngam kael o rhek mnam.
[11] To ekam tok, ngat le gi vrua ngae
lvongnek ngok kim o mia akuruk yok he
krere mnam mar te, mar kam le kenker e
Stepan orom a re te, "Ngot ho mia ngan ko
tmur kerrereng e Moses va E Nut."
[12] Ngata kopom o rhek tok mang e Stepan
he kaenpgam o vrong mia kar o hipun va
o pattermia kmo pos mar kam vrek kiin
ngang e Stepan. To ngta kleng singni mnam
to ka ktong kam srim ko pum e Sanhendren
ngaro kerok kun mnam E Nut ka maksien.
[13] E Stepan ta vle ko pum ngaro kerok to
ngat kael o mia akuruk kam mas orom kam
rere kim ko kim e Sanhendren te, "A mhel
to, ka gu nam ngae lo kat kor kam rere
pum E Nut ka maksien to a totur ta e, va
nam lo kor kam rere pum o pos ruk mkor
e Moses kat e. [14] Ko ngot ho mi kut ngan ko
ta havae mang e Yesus to nkong mNasaret
te, nera lget E Nut ka maksien to enda va
khortgem ngolmialaol ngaro keknen ruk e
Moses tenik ngang ngor."
[15] To o mia tgus ruk ngat korsang ko tok
kun mnam E Nut ka maksien ka mhe to
mkor e Sanhendren ngta ketar e Stepan va
kvokong ko ka lo keik ngint mi kut mmok
enang a engyel.

7

E Stepan Tkothoi Mang O Yuda Ngarores

[1] O mia ngta ppiak mang e Stepan ko kim
e Sanhendren tok knop, to o pris ruk laol
ngalaip ta mnganang e Stepan te, "Ngata
mien mang in orom ngaro rhek ri?"
[2-5] Va e Stepan tkoripang ngar te, "Kolmi-
alaol, kolenar muk ruk arhe, mgua smia
ngan kuaro rhek ri na. Tennik E Nut to
nam mrua khenam ka serppak ma mmok,
tpis ko kim ngores to e Ebrehem ko ta vle
kuon mMesopotemia vop. Tlo ngae ka vle
kun mHaran vop, nang tpis ko kim he kael
ka tnangal ngang kam ktar kpavap mang
kaores ruk ngara knaek mang te, en kar
kaores ruk ngara knaek mang, ngar mia teit
mang a mmie to enda. Ii, E Nut ta ktar
kpavap mang e Ebrehem kaores tok kmel ka
tnangal ngang, vanang ho nop kalyie tang
ngang vop.

To E Nut tgia havaeng te, 'Ngiaka mlom
orom ilaro tgoluk tgus he kparem ilaro
mia mruo va ila mmie mruo he kngae kam
vle mnam a mmie langto yok, endo ngora
khenam ngang in.'

To e Ebrehem tparem ka mmie to ko
mKaldie, to kngae ka mlom orom karo
tgoluk ngoguon mHaran to hera vle ko. Ta
vle ko tok, kais ko kteit ta yor. To E Nut
ther kle ka ktong ngte mo mnam a mmie ta
muta vle mnam tete, vanangko E Nut tngae

* 6:9: A munik to "Endruk Ngat Mur El Ekmar" ta rere mang o mia ruk ngata ktar kaeha lkapnes ngang o mia, nang kle kottek mnam a ngaeha to endo ko ngat mur enkim mar mruo, kam mrua hong ngar pum endruk ngma sopong ngar kmeha ngang ngar, mar kam lo kta vle ku meorom ngaro serppak kat.

lo vur en si a mmie ke mhe tang ngang vop,
en kam kar mnam kam mrua mon ke mhe
to ngang en mruo msim.
6 Ii! Tennik E Nut ta ktar kpavap mang
e Ebrehem kaores ti arhe te, 'Ingores ruk
ngara knaek mang in, ngara vle enang o
hirtek kun mnam a mmie langto ko yok
ko ngat lua teit mang vop. To o vrong
rhek ngar le ka ktong a vaak orom karo
imuo ruk muk ko ngara kakapom muk ha
ktong nguk kun mnam a mmie langto yok
kmenpasiker muk ko tok, muk kmeha lka-
pnes ngang ngar. Va ngara ker tar muk ko
tok va kol a regesal mang nguk kmis mang
o pnes ruk ngat kais te, 400. 7 Vanangko
dok ngor le kaen a kapnes ngang endruk
ngat kaenpasiker muk kmeha ngang ngar
tok. To koknaik ko pekam ko nguak kaen a
kapnes ngang ngar, muores ngar le kparem
mar kun mnam a mmie to endo he kat
kaekeknik ngte mnam a mmie to enda kam
kta totu pum dok kat.'
8 Ii, tennik E Nut tre tok, to her kael a
ngaelmir langto ngang e Ebrehem orom a
keknen to kam paam lurokol, kam khenam
ngang o mia te, a mokpom ta vle kun pge-
gom E Nut kre Ebrehem. E Nut ta mokpom
kre Ebrehem tok, to e Ebrehem ta teit mang
e Isak va ko pekam o kolkhek ruk aktiek hori
orom alomin ko knan tkol, ngat hera paam.
Kam ngae, to e Isak ta teit mang e Yakop
kat va e Yakop ta kle kteit mang nguaro
pupnam ruk loktiek hori orom alomin kat,
endruk nguaro usiel ngaro pneik msim.
9 Kam ngae, to ngruaro pupnam ri ngta
kapter ngarnopia langto e Yosep, he ekam
tok, ngta ngam ngang lIsip, mar kmenkim,
en kmeha lkapnes ngang ngar. Ngta kpiem
e Yosep tok, vanangko E Nut nma vle ko
kim he ktoot mang kam 10 turang ko tpet
karo vnek tgus kuo mang. Vanang mnam
o kolkhek ruk endruk ko e Pero ta vle te, o
Isip nga taven, E Nut nam kaen o papat lyar
ngang e Yosep he e Pero nam mia higiang
ngar he le ksirei mang e Yosep. He ekam
tok, e Pero ta kle kael e Yosep kam toot
mang lIsip tgus va mang karo reha tgus
ruk kun mnam ka ngoulu to klalaut kat.
Nang kaornopeik ruk mo mKenan* ngate
lua paptang e Yosep ko ta laut ko tok mIsip
e.
11 E Yosep ta laut ko tok, kam ngae, to a
vang alautar ta vle ko mIsip va mo mKenan
tgus. Tmi kut kering o mia tgus hak, va
nguaro pupnam ruk endruk kat nong o ol
ngang ngar mo mKenan kat e. 12 To e Yosep
kteit e Yakop ta vle mo mKenan, he ka
ngnek mang o ol ogu mIsip to hera meng
nguaro pupnam ruk endruk kam pakvom
kam ngae ngogu kmenenkim o ol ngang
ngar. Ngata ngae ngogu kmenenkim o ol
to her le kaeknik. 13 Kam ngae, to ngat le
kat kaeknik nglomin kat ngogu. To mnam o
kolkhek ruk endruk e Yosep ta mrua polger
en mruo ngang kaornopeik. Va e Pero kat
tkol a re mang e Yosep ka valngan ruk
endruk. 14 Gi ko pekam tok, e Yosep ta me
mang kteit e Yakop kar ka valngan tgus,
endruk tgus ngat kais mang te, 75. 15 To kteit
e Yakop ta grung ngogu mIsip he ka vle.
Va ko tok en kar nguaro pupnam tgus ruk
endri ngat yayor tgus ko. 16 Kam ngae, to
o mia ngata lol nguaro pupnam ruk endri
ngaro sogi ko tok he kaeknik ormar ngte
mIsrael mnam a rengmat to e Sekem to her
kaelik kun mnam a kre ka nho to tiok e
Ebrehem ka valngan tenkim mkor e Hamor
kles ruk lurokol orom a keik to ngat mrua
mon mang.
17 Yu! Muk e Sanhendren, nguaro pup-
nam ngata vle ogu mIsip vop, he E Nut
tkaengaer mor lIsrael kam ngamkhor ko
tok ekam ko ta konner E Nut kmaottam
ka tnangal to tel ngang e Ebrehem tennik.
18 Ngta vle ko Isip tok, to a taven langto
yok tkol e Pero ka ngaekam kam toot mang
lIsip, nang tlo kta mnor mang e Yosep kat e.
19 Tpis to nma sisieng nguaro pupnam kngae
ktua panaem mar hak kam kolaspa mang
ngar, mar kam kol ngaro is ruk o gunsvel he
gi vrong ktua ngam mar kun ma ye kngam
mar o yoror.
20 Ta vle tok arhe mnam o kolkhek ruk e
Moses knan tkol. Knan tkol va tvokom te,
tlo vle enang o gi vrong sie e. Tho mi kut
vle yok gi. Ta ktar klaut ko kim kteit kar
knan mruo kngae kais mnam karo kenho
ruk korlotge, 21 to ngint her korim ku mnam
a ye. Ngint korim ko tok, to e Pero ka
kvek tle kaol kpis mang to kol ngok mrek
kam pavloum te, khal msim. 22 Enang tok, e
Moses tlaut orom lIsip ngaro papat ruk lvu

* 7:10: Tennik ko o Yuda ngaro pupnam ngat gnua pis mnam nga mmie to e Israel, o mia ngma mon a mmie to endo te, e Kenan.

laut hak he kaelha kam rere lserppak va vu
kaeha lserppak ekam tok kat.
23 Kam ngae, to e Moses karo pnes ngat
kais mang alo mhelom alomin, to thera pat
kam ngae kun pgegom karo mia mruo ruk
o Israel ka kneng ngar. 24 Tpis kun pgegom
mar to kvokom ko a Isip langto tkaim a
Israel langto ngae ktua panaem hak. He
ekam tok, a tutu ta vle kun pgegom min.
To e Moses tsap kpis kturang endo a Israel
kmim endo a Isip kngam a yoror. 25 Enang
tok, e Moses ta pat re te, lIsrael ngara tar
ko E Nut tkaeha maktiegom en mruo kam
turang ngar kam mrua hong ngar mruo ku
meorom lIsip nga serppak. Vanangko nove,
ngat lua pat tok e. 26 Hop enang ngmo, to e
Moses ta le kaol kpis mang alo Israel aloruk
yok vat ko nginta mo imim min kat. To
tre khagam min kmel a vuya mo pmin kam
havaeng ngin te, 'Ai, mae lo monopia, va
kman ko met re kmel a tutu kun pgegom
mae mruo?'
27 Tre tok, vanangko endo tkaim kaela
kngae ktua panaem hak, tpoom e Moses
petgim min he ka kpiem te, 'Erieto tel yin
kam nho mang ngor lIsrael he ka srim o
rhek mo pgegom mor? 28 Nok ngir kat kaim
dok enang ko ye im a Isip to tenmo, ngola?'
29 E Moses ta ngan a re tok, to hera ngorpok
ngogu mnam a mhe langto yok ko mMidian
he ka vle kun pgegom mar enang a hirtek
langto. To thera lei ko tok, he ktavlom ta
kol kloyie lomin.
30 E Moses ta vle ko mMidian kngae, krum
o pnes ruk alo mhelom alomin ko tok. To
ko tok a engyel langto tmur pis ko kim. A
engyel ta, te mur pis kun mnam a paei karo
ngaerevek ko ta vurvur ko vgum ke turvek
langto ko ma kalputmok ko rkieng a vul to
e Sainai. Vanangko a paei tlo vur kaem ke
turvek to endo e. 31 E Moses tvokom tok,
to tho mi kut senkrip kim hak to kre kam
ngae ko rkieng kam smia kelko mang va
tngan Ngoldaip ka ktui ko ta rere ko vgum
a engyel to te, 32 'Dok E Nut, dok to ingores
ruk e Ebrehem, e Isak va e Yakop ngma
mokpom kar dok tennik.' E Moses ta ngnek
tok, to tngae ho mi ktua gor hak he ka vok ta
khi kim tgus he lo kta svil kam vur kaegom
ka serppak kam vrua nho kvokom kat e.
33 To Ngoldaip treng te, 'Tolgom ila lo nhar
na, ekam ko ko her el a totu mang a mhe
to ya sir mnam.† 34 He ko mrua plok ngang
in tete, ekam ko ko smia mnor mang kuaro
mia mruo ruk muk lIsrael te, lIsip ngma
kol a regesal mang nguk he mum kaeteti
vgum mar va koma ngan muk kat. Enang
tok, kua grung ngte kam tavger in kam kol
kua ngaekam ko her yin arhe ngora meng
in kmeknik ngogu mIsip kam hong lIsrael
petgim mar. Ya ngnek he?'
35 Ii, endo E Nut tmur pis ko kim ko vgum
ka engyel kun mnam ke turvek to endo he
ktavger he kmeng kam nho mang lIsrael va
kturang ngar kam hong ngar pum o Isip,
her e Moses to arhe. Vanangko lIsrael ngta
kle ka kpiem hak orom ngaro rhek ruk te,
'Erieto tel yin kam nho mang ngor lIsrael he
ka srim o rhek mo pgegom mor?' 36 Ii, her e
Moses to arhe ta ktong lIsrael kmottek ku
meorom lIsip nga serppak he kngorom mar
ko ma kalputmok kmis mang o pnes ruk
alo mhelom alomin he. Ngata ngae kngae
va mnam o pnes ruk endruk e Moses nam
kaeharom o reha ruk lserpgue, endruk o
mia ngama sor kmar ko mIsip va ko mnam
a tonglou to ngma mon te, E Svel va ko tok
ma kalputmok kat.
37 Va her e Moses mruo to kat arhe endo
treng lIsrael te, 'E Nut nera tavger a propet
langto kun pgegom muk mruo kam sir ko
kmuk enang ko ta tavger dok kam vle ko
kmuk kat.' 38 Mare, her e Moses arhe endo
E Nut ta rere ngang vgum a engyel langto
kuon kia vul to e Sainai ko E Nut ten karo
pos ruk loktiek ngang, endruk ngta vle
ngnik ngnik, en kam maenik ngang ngor
tete. Ii, her e Moses to arhe endo ta vle kar
ngorores ko tok ma kalputmok he ka ktong
ngar tok arhe.
39 Vanangko ngorores ngma kees kam
ngan vgum. Ngam kle kngamngam va gia
kpiem, nang kle ka svil kam kle kaeknik
ngogu mIsip. 40 Ii, ngta kpiem tok, to kle
khavaeng ngalaip langto e Eron te, 'Ke
Moses ta tvua ker ktong ngor petgim lIsip
he nguaro papat ngat lo vua vle mang kat
e. He enang tok, ngiak ngatkal ormor
kmeharom o Nut akor ko la ppiagar ngang
ngor, endruk orom o matpil mar kam smia
ktong ngor, nang mnang ke Moses ta he.'
41 Ii, her a venloot to arhe ngat eharom a Nut

† 7:33: O Yuda ngma pet ngaro nharok ko kim o mia kam khenam mar te, ngama totu pmar.

to la ppiagar langto orom a matpil ko ta nho
enang a bulmakau ka sie. Ngat kaeharom
knop, to ngta pis ko kim orom ngaro nngiar
he kunngir kim ko ngata sirei te, ngat mur
kaeharom orom ngaro singni mruo. [42] He
vgum a kerkeknen to tok, E Nut tel ka yaik
ngang ngar he korim mar, mar kmikkiem
ngaro svil mruo kam ngarkie ngang ngaro
Nut ruk o ketor, a kenho, a kolkha va o
tgoluk tgus kuon ma volkha. Ngorores ngta
vle tok, he sim kut kaottam E Nut karo rhek
ruk mang ngar ko ngat pis lmien ormar ko
o propet ngat kaittiegom mar tennik te,

> 'Kelenar lIsrael gi, muta vle ko ma
> kalputmok kam ngae kais mang o
> pnes ruk o mhelom alomin, nang
> mut lo vrua nngiar ngang dok e! [43] Ii,
> her muk ruk arhe mut kael mularo
> yaik ngang dok, nang kle va ksovet
> mang a rambel to mkor mula Nut
> to la ppiagar ka munik e Molok. Va
> mut kael mularo yaik ngang dok,
> nang kle va kngarkie kat ngang a
> ketor to mkor a Nut langto la ppi-
> agar ka munik e Revan. Ii, mut mur
> kaeharom min orom nginalo matpil
> kam tubulkek ku penharom min he
> khover min tok. He ekam ko mut
> kaeharom tok, ngora likim muk he
> kerer muk ngoguon mBabilon ngok
> malhagenmok hak mang a mmie ta.'

[44] Gi enang tok kat gi, ko her ngorores ruk
arhe ngate kut kaeharom E Nut kta rambel
msim, endo ngma mon te, Ke Rambel To
E Nut Kalo Pla Nginma Vle Kun Mnam.
Va ngat eharom kmikkiem e Moses karo
rhek ko E Nut msim tmur khenam a rambel
ka nunu ngang, en kmeharom kmikkiem
enang tok. Va ngma kokol kngorom ko ma
kalputmok, [45] kam ngae kngae to koknaik
e Moses mar ngta maen E Nut ka rambel
to endo ngang ngorores nga main langto
he ngta ngae orom tok kat. To mnam o
kolkhek ruk E Nut ta kerer o vrong rhek
petgim a mmie ta he ngot le kol, e Yosua ta
kle ka ktong ngorores ngte orom a rambel
to endo. Va a rambel to, ta vle mnam
a mmie to enda he ngata maen ka grung
orom kngae kais mang ko e Devit ta vle.
[46] Ii, va e Devit kat nam kaikkiem kaes to
e Yakop ko nma mokpom kar E Nut he E
Nut nam vua sirei mang e Devit ekam tok.
Enang tok, e Devit ta mnganang E Nut kam
ngatkal ngang, en kam ngam a mi rek tang
ngang, En kam vle kun mnam. [47] Vanangko e
Devit tlo ngam E Nut ka rek to endo e. Nove,
her e Solomon arhe, ta kle kngam ka rek to
ngang.

[48] Ii, e Solomon tpu ngam E Nut ka rek tok,
vanangko muk e Sanhendren mu vokom na,
E Nut To Tho Mi Laut Hak tho lo kais hak
kam vle kun mnam a rek to o mia ngat
ngam orom ngaro singni mruo e. Nove! Si
a propet langto tmi kut havae mang E Nut
tok kat arhe te, [49-50] 'Ngoldaip thavae te:

> Kua lo ktiek mruo ngint eharom a
> volkha, dok kmorsang mnam kam
> nho mang o mia ko tok. Va ko
> mur eharom a mmie kat ekmok, dok
> kmel kua lo nhar kuo mang. He
> ekam tok, muta pat re te, mula rek
> tis mang dok kam vle kun mnam, i
> o a mhe tang tis mang dok kam vle
> kun mnam kat?"

[51-53] E Stepan ta keknen ngang e Sanhen-
dren mang ngarores ko ngma kpiem E Nut
kalngunes tok, to tle khavaeng ngar te,
"Ii, her muores msim ruk arhe ngat lol E
Nut karo mur pos mruo, endruk telik ko
vgum o engyel ngang ngor kmeharom mar.
Vanangko tete muk mum kle va ka kpiem
mar he lo kat kaikkiem mar kat e. He
enang tok, her muk ri arhe, mut ho mi kut
kaenang muores tok kat ko mum vua kpiem
E Nut karo rhek he kaengnam mar he ktok
pelam muk kmar gi enang muores tok kat
arhe. Ii, mut kaenang ngar tok kat, ekam
ko muma sir malngaeng E Nunu A Totur gi
enang ngar tok kat.

Mu havaeng dok na, mut kais kam pat
mang a propet tang ko muores ngat lo vur
im gi? Her o propet ruk arhe endruk ngta
ktar kpavap mang Endo Nam Vu Kaikkiem E
Nut Karo Pos te, nak kaol kpis, va si muores
ngat her kle kaim mar kat. Ii, va kmikkiem
enang ngar tennik tok kat, her muk ri tete
kat arhe mut her kle ktua kael mularo yaik
ngang Endo kat, va kle kut kaim kngam a
yoror hak. He enang tok, mularo keknen ta
khenam te, mut ho mi kut kaenang o mia
ruk ngat lo kol E Nut ka ngaelmir to kam
khenam ngang o mia te, ngta mokpom kar.
Ii, mut kaenang endruk ngat lo paam mar
tok arhe."

Ngata Lalaem E Stepan Kngam A Yoror

[54] E Sanhendren ngta ngan ko e Stepan
ta kner mar tok, to ngat ngae ho mi ktua
vrek kiin ngang hak he khem ngaro ng-
norok mang. [55] Vanangko E Nunu A Totur
tkaenkrovgem e Stepan he ta nho ngpalmai
ngoguon ma volkha he kvokom E Nut kla
mmok kar e Yesus ko ta sir ko mnam E
Nut ka miktiek. [56] To e Stepan thavaeng
ngar te, "Mu nho ngoguon na, ko a volkha
tmommenik he ko vokom A Mhel To Nkong
Man Ma Volkha ko ta sir ko mnam E Nut ka
miktiek."
[57] E Stepan thavae tok va ngat lo kta svil
kam ngan karo rhek kat e. Ngta tokim
ngaro rela he ho gia vuvui klik kam kehor
kim. To ngta sap kgun mang to [58] ka kpom
he kait ngogu mnok petgim a rengmat. To
endruk ngat mia ngan karo rhek lsir ngat
kael ngaro it ko kim a mhel to ka munik e
Sol, nang le kaelha kam lalaem.
[59] Phevgom mar ko ngata hivuo kam
lalaem, e Stepan ta ngarkie te, "Ngoldaip e
Yesus, ngiak vaeng kua nunu ngok kmin."
[60] Tngarkie tok, to ktubulkek he kvui te,
"Ngoldaip ngior kmel a mumgu tang ngang
ngar ekam nga kerkeknen ta e." Ta re tok
knop, to hera yor.

8

[1] Va e Sol ta vle ko tok he kngatkal ngang
ngar kam lalaem e Stepan kngam a yoror.

E Sol Tkaenpasiker Endruk Ngta Mokpom Kre Yesus

[2-3] O mia ruk ngta totu pum E Nut ngat
kaeguyang e Stepan he kaee klik mang.
To mnam a kolkha to endo msim ko ngat
im e Stepan, e Yesus ka ngaomevek to ko
mYerusalem ngat kaelha kam lol o vnek
lvankue hak vgum o mia ko e Sol tkaelha
kam kol a regesal mang ngar. Ii, tkaelha
kanko he kvaik kottek mnam a rek langto
langto kam kpom lraip lurokol, kait mar
kngam mar kun pa hengor. He ekam tok,
o mia ngat hera ngoropok kparahi kngae
mnam o mhetor tgus ruk kun mnam alo
mhe ruk e Samaria va e Yudea. Vanang o
aposel ngat gia vle ko mYerusalem.

E Pilip Tkaeha Ko mSamaria

[4] O mia ngat ngoropok he kmommenik
kparahi kngae ko mnam o mhetor tgus, to
ngat kaelha kam polger a re mang e Yesus
ko tok mnam mar. [5] Va a mhel langto ka mu-
nik e Pilip, en thera ngorpok ngoguo mnam
lSamaria nga rengmat laut langto he kaelha
kam polger o rhek ko tok mang Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen. [6] O mia kavurgem
ngta pagis ko kim e Pilip he kvokom karo
ngaelmir ruk lserpgue, endruk nam kae-
harom mar, to ngat le smia vongnek kim
e Pilip karo rhek. [7] Va tkaeharom o mia
nglakhor, endruk o kool ngta viging ngar,
he o kool ngma vui klik to le kottek kun
mnam mar. Va endruk ngaro mhetor ngta
yor kar endruk ngam lua ngongae va e Pilip
tkaeharom mar kat he ngata kta ya kat. [8] He
ekam tok, o mia ngat vua sirei alaut hak ko
tok ma rengmat laut to endo.

E Saimon To Tvua Kerngan Rhek Ta Hortgi He Kor Mnam En Mang E Yesus

[9] Ko tok mnam a rengmat laut to endo,
a mhel langto ka munik e Saimon nma vle
ko kat. Tiok kngae kais mnam o kolkhek
ruk endruk, lSamaria ngma sor kim karo
reha ko nam vua kerngan rhek. Va en
nam mrua hover en mruo kam re te, en a
mhel to ka munik ta laut. [10] He o gi vrong
mia ngo mamten tgus, endruk ngaro mnok
ngta laut va endruk ngaro mnok ngat lo
vua laut kat, ngam smia vongnek kim he
krere mang te, "E Nut, to o mia ngma mon
te, A Serppak To A Ngaurar, her e Saimon
to arhe." [11] lSamaria ruk endri ngma sovet
kmikkiem e Saimon ekam ko tiok kngae
kais mnam o kolkhek ruk endruk nma vle
kaen sor mnam mar vgum ka serppak ko
nam vua kerngan rhek. [12] Vanangko e Pilip
tpis ko tok he khavaeng o mia ri mang e
Yesus te, her en arhe Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen va thavaeng ngar mang
a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tpis
orom E Nut ka tavgo he kir kim. E Pilip
thavaeng ngar tok knop, to o mia ri ngat
kle kmokpom kre Yesus to le kol a parrur
orom E Nut ka munik, lraip lurokol tgus.
[13] Va si e Saimon kat va en tkor mnam en
mang e Yesus he kol a parrur orom E Nut
ka munik kat, vanang lo smia mokpom kar
e. To tkaelha kmikkiem e Pilip ngok mo
mhetor tgus he kvokom e Pilip karo reha
ruk lserpgue va karo ngaelmir ruk laol, to
nam kle ho gia sor kmar kat.

[14] Vanang o aposel ruk oguon
mYerusalem ngta ngnek mang lSamaria

ruk endruk ko ngat lol E Nut karo rhek
tok, to ngat le kmeng e Pita kre Yoanes
ngoguon kmar. 15-17 Ngint pis ko tok kim
lSamaria, to kvokom mar kam mnor mang
ngar te, E Nunu A Totur tlo viging tang
mnam mar vop kam parrum mar ko ngat
gi parrur orom Ngoldaip e Yesus ka munik
tuk. Nginta vokom mar kam mnor mang
ngar tok, to her gi kael nginalo ktiek kuo
mang ngar he kngarkie te, E Nut kam meng
E Nunu A Totur ngang ngar kam viging
ngar kat.

18 Endo e Saimon ta vle kvokong ko E
Nunu A Totur nma viging o mia vgum alo
aposel ruk enngindukko ngint gi kael ngi-
nalo ktiek kuo mang ngar tok, to tkaegom
e Pita min te, en kmenkim a serppak to
endo ko mkor min kat. 19 Thavaeng ngin te,
"Meak kaelkim dok orom a serppak to endo
kat, he dok kat kmel kua lo ktiek kuo mang
o mia, va E Nunu A Totur kam viging ngar
kat."

20 Va e Pita tkaesik ngang te, "Ngiak lol
ilaro krek ruk endruk he kngae ngogu kia
paei to a vleir ormar! Ko ya pat te, yi kais
kam gi kaenkim E Nut ka nngiar to endo
orom o gi krek?' 21 'Ho nong ka ngaekam
va ka ngaeha ngang in hak kun mnam a
ngaeha to enda e, ko ilaro papat ngat lo vua
sir hak ko pum E Nut kalo keik e. 22-23 Ko
kua mnor mang in te, o keknen ruk kam
vua kerngan o rhek ngat rergep kun mnam
yin he kmatmat yin. He kmikkiem enang
tok, ila vrek tsovet kam kiin ekam ko yi lo
kol a serppak ta. Ii, ya mokpom kre Yesus
he kmellot kar ila kerkeknen ta kat. Ngiak
kaitgung ila kerkeknen to endo na, ekam
ko tho mi kut kernonho hak, to le kngarkie
ngang Ngoldaip, va nok en nera kol ila
kerkeknen to endo patgiang ngaiting vor,
enang ko yel a papat to endo kun mnam in
tok."

24 Ngint re tok, to e Saimon tkoripang
ngin te, "Meak ngarkie ngang Ngoldaip
mang dok, dok kam mia mokpom kre Yesus
lserppak, nang melaro rhek ruk endruk E
Nut nak ngam mar pa kolsei, mar kam lua
pis lmien kmok e."

25 To ko tok mnam a rengmat laut to
endo, e Pita kre Yoanes ngint hera rum
ngina ngaeha to kam polger o rhek mang
Ngoldaip he khavaeng o mia mang karo
rhek kat. Ngint nop ko tok, to hera
kaeknik kngae ngogu mYerusalem. Ngint
kaelha kvaik kottek kun mnam o rengmat
kavurgem ruk mkor lSamaria he kaelpun
khavae kun mnam mar kat mang a knovvur
to orom e Seten ko E Nut ka tavgo tpis orom
e Yesus he kir kim he.

E Pilip Ta Parrum A Mhel To Nkong mItiopia

26 Kam ngae, to Ngoldaip ka engyel langto
tpis ko kim e Pilip ko tok mSamaria he
kreng te, "Ngiak ngae ngogu he kor-
reik ekam a ngaelaut to ta grung ngkun
kuon mYerusalem he kngae kun mnam a
kalputmok kam pis ngogu mGasa." 27 To
kmikkiem a engyel ka re, e Pilip ta ngae
ngogu kmikkiem a ngaelaut to endo. Ta
ngae ngogu ekam a ngaelaut va ting kim
a mhel langto nkong mItiopia. A mhel to
endo ka munik ta laut ko nma nho mang
o krek ruk mkor o Itiopia nga Kheng to
tkol a ngaekam to ngma mon te, e Kandes,*
endo kam turang katngokol kam nho mang
lItiopia. Va en a mhel to ngma mon te, a
yunek ko o mia ngta ngnit.† E Pilip ta ting
kim a mhel to ko tottek ko malhagenmok
ko mItiopia he kngae ngogu mYerusalem
kam ngarkie ngang E Nut. Tngarkie knop,
28 to le kaeknik ngok mItiopia kmikkiem a
ngaelaut to endo kat. Ta sap kun mnam
ka langail ekam a ngaelaut he khim E Nut
ka meer ka mhe to mkor a propet to e
Aisaia. 29 To E Nunu A Totur tkaenkrovgem
e Pilip he khavaeng te, "Ursie ngok vanam
a langail to endo na, he ikkiem ekam a
ngaelaut."

30 To e Pilip ta sap kpis ko vanam a langail
to endo to kngan ko a Itiopia to endo ta
him a hor to mkor e Aisaia. To e Pilip ta
mnganang te, "Nok ya mmok mang o rhek
ruk ya him mar kat?"

31 Va a Itiopia tkoripang te, "Kakai,
enangthe a mhel tang napa halger o rhek
ngaro pneik ngang dok, to te tok kop kais
kam mnor." Thavae tok, to le kvaeng e Pilip
kam grap oguon kmorsang kuon kim.

* 8:27: A munik to "e Kandes" ta vle mang a munik to "e Praem Minista". † 8:27: Kmikkiem o Itiopia ngaro keknen, o mia ngma ngnit lurokol ruk ngam kaeha ngang lkhengol.

[32] Vanang ta him E Nut karo rhek ruk ngat
ittiegom mar kun mnam ka meer te,
"A mhel ta, ta vle enang a sipsip
to o mia ngta kpom kaussiem he
ktolpum kngae ka me kaim, vanang
tlua vittie vgum mar e. Ii, ta vle
enang a sipsip to ngat re kam gen-
mor karo ngiris, vanang tlua kaee
kat e, ko tlua re kmoripang ngar.
[33] Ii, tlo eharom a kerkeknen tang
hak vanangko ngat kle kngam leep
kuo mang vanang ngat ho lo smia
srim o rhek mang. Ngat si kae-
harom tok ngang, vanang ta mrua
krus orom en mruo gi kam yor ge,
gi enang a sipsip tok arhe. He
ekam tok, nong kaores ngang, ngar
kam kta vokong en ormar koknaik
e, ekam ko o mia ngat gi kser kim ka
serppak he ho mi kut rum kim hak
mo mmie."
[34] A Itiopia ta thim o rhek ruk en-
druk knop, to le ka mnganang e Pilip te,
"Havaeng dok na mang ani mhel to enda
a propet ta rere mang. Ta rere mang en
mruo, i o mang a mhel tang ko yok?" [35] To
e Pilip tkaelha kam halger E Nut karo rhek
ruk ngat ittiegom mar kun mnam ka meer
ka mhe to endo ge. Tkaelha orom o rhek
ruk a Itiopia tgi gnua him mar kam keknen
mang e Yesus ngang te, her en arhe tpis el
a knovvur to orom e Seten ko e Yesus tpis
orom E Nut ka tavgo he kir kim he.
[36] Ta keknen ngang knop, to nginta ngae
to kpis ko mnam a ye langto, to a Itiopia ta
treng e Pilip te, "Vokom na! A ye to ho, nok
yi kais kam parrum dok ma ku orom E Nut
ka munik ngola?" [[37] Va e Pilip tkoripang te,
"Enangthe ngia mia mien kmor mnam yin
mang e Yesus, to yi kais." Va a Itiopia tko-
ripang te, "Ko kor mnam dok mang e Yesus
te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen, endo E Nut Khal msim."] [38] Thera
re tok, to thera reng karo mia kam sir orom
ka langail kam lo kta sap na, nang min tgus
nginta grung ngogu he ksir kun mnam a
ye. To e Pilip ther le kparrum. [39] E Pilip ta
parrum knop, to nginta hop kun mnam a ye
va vgum Ngoldaip ko tmeng E Nunu A Totur
he tpis vur pet e Pilip ngatngae petgim a
Itiopia to ko ther gi loloong he. To a Itiopia
to endo tlo kta vokom e Pilip kat e. To her
gia ngae kaeknik ngogu mrek mkor va tho
mi ktua sirei hak. [40] Nang e Pilip ta ngae
khurpis ngoguon ma rengmat to e Asdot to
kaelha kvaik kottek kun mnam o maksien
khavae mang a knovvur to orom e Seten ko
e Yesus tpis orom E Nut ka tavgo he kir kim
he. Tkaelha ko mAsdot he khavae mang
kngae kun mnam o rengmat tgus kais ko te
kpis ngoguon mSisiria.

9

E Sol Tmi Kut Hortgi He Kor Mnam En Mang E Yesus

(O Reha 22.6-16; 26.12-18)

[1] Vanang phevgom ko e Yesus kalngunes
ngat ngoropok kparahi kngae mnam o
mhetor tgus ruk kun mnam alo mhe ruk
e Samaria va e Yudea, e Sol ta kle ho mi
ktua rere lserppak kngae vop, ngar kam
kering e Yesus ka ngaomevek kmim mar
kngam mar o yoror. Ta ngae ngok kim
o pris ruk laol ngalaip [2] he ka mnganang
en kmittiegom o hor akuruk ngang endruk
ngma nho mang o Yuda ngartaro rektor
ruk kam rere mnam mar, si endruk ko
malhagenmok oguo mDamaskas kat, mar
kam ngatkal orom, he nang en kam pis ko
tok, kam kpom endruk ngat parahi ngok.
Ii, ta svil kam kpom mar lraip lurokol tgus
ekam ko ngam kaikkiem o papat ruk kam
mokpom kre Yesus orom mar, endruk o mia
ngma monik te, A Ngaelaut. E Sol ta svil
mang endruk laol kam ngatkal orom, he
nang en kmeknik ormar ngok mYerusalem
kmenpasiker mar kun pa hengor ko tok.
[3] To e Sol tlol karo hor knop to kngae.
Tkaikkiem a ngaelaut kngae mDamaskas to
re kpis ko rkieng a rengmat to, va vgum a
mmok ko tottek kuon ma volkha he kvaller
en tgus. [4] A mmok ta tlaem kvuvuem kngam
oguo mmie to ta ngan a ktui langto ko ta
reng te, "Sol, Sol, kman ko ima kol a regesal
mang dok?"
[5] Va e Sol ta le ktua mnganang te, "Kolaip,
yin erieto?"
Va a ktui tkoripang te, "Dok e Yesus arhe,
endo ima kol a regesal mang. [6] Hop he ngae
ngok mnam a rengmat laut to ho, he a mhel
langto nera havaeng in mang o reha ruk yin
kmeharom mar."
[7] A ktui thavae tok, vanang o mia ruk ngta
kaum kngae kar e Sol ngat gia vle nganga
kim a ktui ko ngat gia ngan, nang lua vokom
a mhel tang e. [8] To e Sol ta hop ku mmie

he re kam malegem ka lo keik, vanangko
ngint her gi slok hak. He ekam tok, klenar
ngta kpom ka ktiek ka ktong kngorom kael
ko mDamaskas. [9] To e Sol ta vle mnam o
kolkhek ruk korlotge orom ka lo keik ko
ngint her gia slok he. Va tlo kaemik kaivie
kat e.
[10] Va ko tok mDamaskas a mhel langto ka
munik to e Ananais ta vle ko kat. En nam
kor mnam en mang e Yesus he kmokpom
kar kat. Ngoldaip ta ktar kngam tmik kim
kam reng te, "Vae, Ananais."
Va e Ananais tkoripang te, "Vae, Koldaip,
dok ta he."
[11] Va Ngoldaip thavaeng te, "Hop he ngae
ekam a ngaelaut to ka munik e Sirsir. Ngiak
kaikkiem enang tok, va ngira pis mang e
Yudas ka rek. Va ngiaka mngan mang a
mhel langto nkong mTarsus ka munik e Sol
ko ta vle kun mnam he kngarkie. [12] Ko ko
her ngam tmik kim en kat he ta vokom a
mhel to ka munik e Ananais ko ther kaol
kpis ko kim he kael kalo ktiek kuo mang, en
kam kta nho kat."
[13] E Yesus ta re tok knop, to e Ananais
tkoripang te, "Koldaip kua ngan o rhek
kavurgem mang a mhel to endo, ko
tvua sovet kam kering itaro mia mruo
ko mYerusalem. [14] He en tkaol ngte
mDamaskas orom o pris ruk laol nga
serppak ko ngat hera meng kam pis kam
kpom mor tgus ruk ngoma totu pmin."
[15] Va Ngoldaip tkat koripang te, "Ngiak
ngae ge ngok kim ko tete ta ko her mur
el en he, en kmeha ngang dok, en kam
polger o rhek mang dok ngang o vrong rhek
kar ngaro taven va ngang lIsrael kat. [16] He
enang tok, ngor mrua khenam o vnek ruk
nak lol vgum kua munik ngang."
[17] E Yesus ta rere tok knop, to e Ananais
thera ngae kpis ko mnam e Yudas ka rek.
Tvaik kun mnam he kael kalo ktiek kuo
mang e Sol va kreng te, "Sol, ko nopia to
yin. Ngoldaip to e Yesus, endo tpis kmin
ko ekam a ngaelaut ko ya re kmaol ngte, en
tmeng dok ngte kmin kat, yin kam kta nho
kat va E Nunu A Totur kam viging in kat."
[18] A gi hi to tgia re tok knop, o tgoluk ruk
enang a slang karo kneik ngat her gi rurpuo
ngpirik petgim e Sol kalo keik ngatngae,
to kalo keik ngint her ngae kta mmok kat.
To thera ngatkal ngang ngar kam parrum
orom E Nut ka munik. [19] E Sol tparrur knop,
to ther le kaemik, to karo serppak ngat kat
kaeknik mnam kat.

E Sol Ta Polger O Rhek Mang E Yesus Ko mDamaskas

E Sol te kta serppak kat to ther gia vle
kar e Yesus kalngunes ko mDamaskas mo
kolkhek kavurgem. [20] Ko ther gia ngae
ngatngae kmelpun kvaik kun mnam o Yuda
ngartaro rektor ruk kam rere mnam mar
ko tok mDamaskas he kaelha kam polger o
rhek mang e Yesus te, En E Nut Khal msim
to arhe. [21] Nma havae tok, va endruk ngata
ngan karo rhek ngata sesenkrip he kmo
mnganang ngar mruo te, "Ai! A mhel to
nma kaenpgam o mia kam kering endruk
ngma totu pum e Yesus ku mYerusalem
enda arhe? Va en kat arhe endo ther
kaol kpis moti kam kpom mar kmit mar
kmeknik ormar ngoguon kam srim mar
ko kim o pris ruk laol ngola?" Ngata
mo mnganang ngar tok, [22] vanangko e Sol
ka serppak to kam rere ta ngae he klaut
kngae he tsim kut kaelel karo papat mo-
malpek ngang o Yuda ruk ko mDamaskas
kmenserpgam a papat to mang e Yesus te,
Her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen. Tsim kaelel karo papat moma-
lpek kam le ktua havaeng ngar tok, to ngaro
papat ngat ngae ho mi ktua horotgi.

E Sol Ta Ngorpok Kparem E Damaskas

[23] Kam ngae ko o kolkhek kavurgem ngat
nop, to o Yuda ngta kaum he kaen a volou,
ngar kmim e Sol kngam a yoror. [24] Ngtel
o toot kmo mia mnam a rengmat karo
ngaegot kam vle mo kolkhek va mo segain
tgus kam smia toot kam paneng e Sol kmim
kngam a yoror. Vanangko e Sol ta kol a re
mang ngaro papat ruk endruk tok [25] to kaln-
gunes ngat kle kvaeng ma segain langto
kmitgi ekam a hennek to ngat kurhennek
he urkleim a rengmat. Ngat itgi tok, to ka
kleng a ngausie pum a rat to kael e Sol kun
mnam to le konget ngpirik ngogu mnok
vgum a hennek to endo ka pammok en kam
ngorpok.

E Sol Tkaeha Ko mYerusalem

[26] E Sol tngorpok he kngae ngoguon
mYerusalem to kaegom kam kaum kar e
Yesus kalngunes, vanangko ngat kle va kgo-
rang ko ngata pat re te, e Sol ta ppiak orom
karo papat ruk kmor mnam en mang e
Yesus. [27] Vanangko a mhel langto ka munik

e Barnabas ta le ktua vaeng e Sol kngorom
he kael ko kim o aposel. To tsim ktua
keknen ngang ngar mang e Sol te, tmur
vokom Ngoldaip ko ekam a ngaelaut he
Ngoldaip tmur rere kar. Va thavaeng ngar
mang e Sol ko tvu smia polger o rhek mang
e Yesus ka munik oguo mDamaskas he lua
gorang o mia e. [28] To o aposel ngat le ka
ngatkal orom e Sol kam vle ko kmar ko
mYerusalem va nong a mhel lang tlo kta
re kam hagam kam kaum kar mar. Nove!
Nma kaum kar mar he krere lserppak kam
polger o rhek mang e Yesus ka munik va
nam lua gorang o mia kat e. [29] Nama rere
lsir va en kar o Yuda ruk ngma rere orom o
Grik nga re ngma mo kir mo kmar mang o
papat ruk mang e Yesus. Vanangko o Yuda
ruk endruk ngam kael onit ngang kmim
kngam a yoror. [30] To klenar ruk ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar
ngat kol a re mang tok, to ngta vaeng e
Sol he ka ktong kngorom ngogu mSisiria he
kpataem ma langail kam meng, en kam le
kngae ngoguon mTarsus.

[31] To e Yesus ka ngaomevek tgus to kun
mnam o mhetor ruk mYudea, va mGalili
va mSamaria ngta sirei ekam ko ngata vle
mnam a venloot to kam smia vle yek. Va
E Nunu A Totur nam kaenkrovgem mar he
kaenserpgam mar kat. He ekam tok, o mia
kavurgem ngam ho gia ngamkhor kar mar
va mar tgus ngma vle orom a pagor to mang
E Nut.

E Pita Tkaeharom E Inias Kam Ya

[32] Va kun mnam o kolkhek ruk endruk
e Pita nam kaelpun kvaik kottek mnam o
rengmat ruk kun mnam a mhe to e Yudea.
To mnam a kolkha langto ta ngae ngogu
mLeda kam kneng endruk ngta mokpom
kre Yesus ko tok. [33] Tpis ko va ting kim
a mhel langto ka munik e Inias ko karo
mhetor tgus ngat yor he tgia kru kun mnam
ka hep kmis mnam o pnes ruk aktiek hori
orom korlotge. [34] E Pita tvokom tok, to gia
reng te, "Inias, e Yesus to E Nut Thim Orom
Ka Msasaen ther eharom yin tete ta he, he
ye ya he. He ekam tok, hop he llum ila hep."
A gi hi to ta ngan e Pita karo rhek, ther gi
hop ngatngae. [35] Va o mia ruk ko mLeda va
ko mSaron kat ngta vokong e Inias tok to
ngta hortgem ngaro papat to her kle kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.

E Pita Ta Hover E Tabita Kam Kta Ktal Kat

[36] Vanang a vlom langto ta vle kun mnam
a rengmat to e Yopa, ka munik e Tabita,
va ngma mon lGrik kat te, e Dokas. En
nma kor mnam en mang e Yesus he nam
kaeharom o keknen ruk lyar va nma venu
kam turang o mia ruk ngma tu kmo tgoluk.
[37] Nma vle tok, to mnam o kolkhek ruk e Pita
ta vle ogu mLeda, a yor langto tpis kim e
Tabita ko mYopa kngam a yoror. O mia ngat
pungnim ka mnes knop, to le kngangater
kun mnam a rek langto ka taban to kuon
mail. [38] Nang a rengmat to e Yopa tlua vle
malhagenmok mang a rengmat to e Leda e.
Enang tok, e Yesus kalngunes ruk ko mYopa
ngta ngnek mang e Pita te, ta vle ogu mLeda
to ngat le kmeng alo mhel aloruk ngogu
kam vaeng. Ngint pis ko kim e Pita to
kaurur kim te, "Ngiak marer he kaikkiem
muo ngoguo na!"

[39] To e Pita ther kaikkiem min. Ngata
ngae ngoguo kpis to ngta ktong e Pita kam
grap ngoguon mnam a rek to endo ka taban
to kuon mail. Ta pis kuon to o tahek ngata
pis ko kim ksisir kairkleim. He ngat kaee
mang e Tabita va ka khenam o nhek va o it
akuruk, endruk nam kaeharom mar tie ko
nma vle vop.

[40] To e Pita ta meng lraip ruk endruk
kmottek ku mnok, nang en ta vle ktubulkek
kam ngarkie. Ta ngarkie knop, to khortgi
ngok kim a yor he gia reng te, "Tabita,
hop!" To e Tabita ta malegem ka lo keik
he kvokong e Pita to hera hop korsang.
[41] To e Pita ta kpom ka ktiek he kturang
kam hop ksir. Thop ksir knop, to e Pita
thera vaeng endruk ngama mokpom kar e
Yesus kar o tahek ruk endruk he ka khenam
ngang ngar te, ta kta ktal kat he. [42] E Pita
teharom tok, va a re to mang e Tabita ta
senkir kngae komor a rengmat to e Yopa
tgus he o mia nglakhor ngat kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar ekam
tok. [43] E Pita thera vle ko mYopa mnam
o kolkhek kavurgem ko kim a mhel langto
ka munik e Saimon, endo ka ngaeha to
kmeharom o ngaemslang ngaro ptaik, he o
mia kmenenkim mar mkor.

10

E Nut Tngam Tmik Kim E Kornelius Kam Vaeng E Pita

[1] Vanang ko mnam a rengmat to e Sisiria
a mhel langto yok ta vle kat, ka munik
e Kornelius. En lRom nga ngaomevek ka
rkan langto ngalaip. Vanang ngma mon a
rkan to endo te, A Rkan To Ko mItali. [2] En
kar ka valngan msim ngata vle te, o vrong
rhek ruk ngata kpom o Yuda ngakro keknen
he ktotu pum E Nut ormar. Va nam vua
turang o Yuda ruk ngma tu kmo tgoluk va
nma venu kam ngarkie ngang E Nut kat.
[3] To mnam a kolkha langto e Kornelius ta
ngarkie tie mavlemas to E Nut ta ngam tmik
kim, he ta vokom a engyel langto ko tpis ko
kim he khavaeng te, "Vae, Kornelius."

[4] Va e Kornelius tgia sir kvokom he kgo-
rang to ta mnganang te, "Kolaip, anito?"

Va a engyel tkoripang te, "E Nut tngan
ilaro ngarkie he, ko ngta grap ngpalmai
ngok kim he nma sirei mang ngar. Va ta
sirei mang ilaro nngiar ruk im kaenik ngang
endruk ngma tu kmo tgoluk ko ngta grap
ngpalmai ngok kim kat he. E Nut nma sirei
mang ngar, gi enang ko nma sirei mang a
paei ka ngaus to muk o Yuda mum mur
kael pat kmuk mang En orom, ko muma
knim a paei pum mula nngiar to orom o
ol he ka ngaus kam grap ngpalmai ngok
kim, En kam grim. [5] He tete ngiak meng o
mia akor ngogu mYopa kam vaeng a mhel
langto ka munik e Saimon, to ngma mon
kat te, e Pita, en kmaol ngte. [6] En ta vle ko
kim kyok, endo ka ngaeha to kmeharom o
ngaemslang ngaro ptaik, he o mia kmenen
kim mar mkor. Kyok to endo ka rek ta vle
ku va mou."

[7] A engyel ta re tok, to hera ngae kparem.
Tngae to e Kornelius ta hop ku he kvaeng
kalo kaloyie aloruk va ka mhel langto nma
kar va tomten, endo nam vu smia totu pum
E Nut va nma vle ko kim e Kornelius he smia
turang. [8] Ta vaeng ngar va smia papsim mar
mang o tgoluk ruk ngat pagis kim to hera
meng ngar ngogu mYopa.

E Pita Tkaengogo Orom O Ngaemslang Ngo Mamten

[9] Ngata ngae, to hop enang ngmo ko
ngata kta ngae ekam a ngaelaut kia kolkha,
ngat re kpis ko rkieng e Yopa, vanang ko
tok mYopa e Pita ta grap ngoguon mnam
a rek ka taban to hakuon mail endo ku
mnok kam ngarkie. [10] Tngarkie kngae to
ngae kvang to ka svil kmemik. Vanangko
tie ko ngta murteik vop, e Pita tkaengogo
orom a tomhel langto. [11] Ta vokong a
volkha ko tmommenik he a tomhel langto
ta nho enang a yet to kla laut ta grung
kun kuon enangthe o engyel ruk korlolo
ngta kpom karo ngaitngol ruk korlolo he
ka grung orom ngpirik ku mmie. [12] Va kun
mnam a yet to endo o vrong ngaemslang
ngo mamten ngta vle kun mnam, endruk
E Nut ta hagam o Yuda kam lo kaemik.
O ngaemslang ruk ngma ngongae orom
ngaro nharok ruk korlolo kar o ngaem-
slang ngo mamten ruk ngma ngongae orom
ngaro vurkul ku mmie kat va o iningol ngo
mamten ruk ngma vo kat. [13] E Pita tkaen-
gogo orom o ngaemslang ruk endruk tok,
to a ktui langto tmon ka munik he kreng te,
"Hop, us o ngaemslang ri he emik."

[14] Vanangko e Pita ta kokheng te, "O-o,
Koldaip, ho mi kut nop hak! Klo vur em
a tomhel tang vop ko tlua nho lya ko pum
ila lo keik enang o ngaemslang ruk endri e,
va klo vur em a tomhel tang kat ko tlo vua
mmok ko pum ila lo keik kat e."

[15] E Pita ta re tok, to a ktui ta kta re kngam
nglomin te, "O tgoluk ruk dok to E Nut ko
her monik te, ngta ya, ngior kam kle khahei
kim mar he kre te, ngat lo vua mmok ko
pum kua lo keik e."

[16] A ktui to endo ta reng e Pita tok ngkor-
lotge, to e Pita ta kta hahei kim mar tok kat,
to a yet ther kaeknik ngatngae ngoguon ma
volkha kat.

[17] E Pita tkaengogo orom o ngaemslang
ruk endruk knop to gia vle ko tok, he
sia papat mang ani papat to E Nut ta svil
en kam kol vgum ka ngaengogo to endo.
Phevgom ko tsia papat tok, o mia ruk e
Kornelius tmeng ngar ngok kim ngat pagis
kun mnam a rengmat he kol a re mang e
Saimon ka rek ko ta vle tam. Ngat kol a re,
to ngat pis mang he ksir ku va gudor to ku
mnok. [18] Ngata sir ko he kvae ka mngan te,
"Endo ngma mon te, e Saimon Pita nma vle
mo?"

[19] Vanangko e Pita ta vle sia papat mang
ka ngaengogo to endo vop, to E Nunu A
Totur treng te, "Vae, Saimon, ngnek na ko
o mia ruk korlotge ngta nonhong in. [20] He
ekam tok, hop he, ke grung ngogu kmar.
Mar o vrong rhek ruk E Nut thagam muk
o Yuda kam ngae ka ptang ngar, va kam

gia vle kar mar, vanang ngior kam kokkol
kmikkiem mar e, ekam ko her dok to ko
meng ngar kmaol ngte kmin arhe."
21 To e Pita ta grung ngogu kmar to kreng
ngar te, "A mhel to muta nonhong her dok
ta arhe. Mut kaol ngte kman e?"
22 Va ngat koripang te, "E Kornelius,
endo lRom nga ngaomevek ka rkan langto
ngalaip, tmeng ngor ngte. En a vrong rhek
to ta kpom o Yuda ngakro keknen he ktotu
pum E Nut ormar. Va nam sim kut kaikkiem
E Nut karo pos va o Yuda tgus ngma totu
pum kat. He E Nut ka engyel langto a totur
thavaeng kam vaeng in kam ngae ngok kim
mnam ka rek he en kam ngan o rhek akor ko
vgum in." 23 Ngat havae tok, to e Pita thera
vaeng ngar ngogun ma rek he smia tar mar
ma segain to endo.

E Pita Ta Polger O Rhek Mang E Yesus Ngang E Kornelius

Hop enang ngmo to ngta parem a reng-
mat to e Yopa to kngae va o mia akuruk ngat
kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom
kar en, endruk nkong ngar mnam a reng-
mat to endo ngat kaikkiem mar kat. Ngta
ngae kngae 24 to hop enang ngatku to ngta
kta ngae ekam a ngaelaut kat kngae kpis
kuon mSisiria. Ngta pagis, nangko e Ko-
rnelius ta ktar kvaeng karo valngneik kar
klenar, mar kam gia vle kpaneng e Pita kam
pis. 25 Tie ko e Pita tpis he kvaik kun mnam
a rek, e Kornelius tsap ngogu he khorong
to ktubulkek ku penharom kam totu pum.
26 Vanangko e Pita ta hagam te, "Hop ku, ko
dok a gi vrong mhel enang yin tok."
27 E Pita ta rere kre Kornelius kngae va
kvaik ngoguon ma rek, va tsenkrip kim la
mumu to kun ko tkaum kpaneng he. 28 E
Pita ta vokom mar tok, to ta le ktua reng
ngar te, "Mut vua mnor mang ngor o Yuda
te, mor o Yuda nguaro pos ngta hagam mor
kam ptang muk ruk o vrong rhek ruk yok
va kam gia vle kar muk kat. Vanangko E
Nut ta kle mrua khenam ngang dok te, klo
is hak kam mon a gi vrong mhel tang te,
tlua ya ko pum E Nut kalo keik, va kam mon
te, ngat lua mmok ko pum kalo keik kat e.
29 He ekam tok, tie ko muta vaeng dok va klo
vrua re kam mrua hahak kmuk e. Vanangko
ngora mnganang nguk te, Muta vae mang
dok kman?"
30 E Pita ta mnganang ngar tok, va e
Kornelius tkoripang te, "Tie tok mavlemas
enang ti, kua vle kngarkie kun mnam kua
rek, to ko senkrip kim a mhel langto tvaik
pum ka yet to tngae gia pilpil. Tgi pis ksir
ko pum kua lo keik 31 he kmon kua munik
to kreng dok te, 'E Nut tngan ilaro ngarkie
he kpat mang ilaro nngiar ruk im kaenik
ngang endruk ngma tu kmo tgoluk. 32 Va
thavaeng dok te, ngiaka vaeng e Saimon to
ngma mon kat te, e Pita, endo nma vle ku
mYopa, en kmaol ngte. En a gunmhel to
tgi gnua pis he ka vle ko kim kyok, endo ka
ngaeha to kmeharom o ngaemslang ngaro
ptaik, he o mia kmenenkim mar mkor. Va
ka rek ta vle ko va mou.' 33 Thavaeng dok
tok, to ko her gia vaeng yin ngatngae, va
tmi kut ya hak ko yi her aol ngte kim mor.
To tete mor tgus ri ngota kaum mo pum
E Nut ka lo keik kam ngan ilaro rhek ruk
Ngoldaip thera reng yin kam havaeng ngor
ormar, nang mor kam vle knganik."

E Pita Ta Mmok Mnam A Kolkha To Yek Te, E Nut Ta Svil Kam Mokpom Kar O Gi Vrong Mia Tgus

34 E Kornelius ta havae tok, to e Pita ta
hop krere he khavaeng ngar te, "Ah, tete
kua mnor yek te, E Nut nam lua khen a
mhel tang kam smia tar, nang ka mnang
langto e. Si o vrong rhek ruk kat va nma
ya mang ngar kat. 35 Ii, o mia ruk kun mo
marhok tgus ruk mo mmie, endruk ngma
totu pum E Nut va kaeharom o keknen ruk
ngata sir, E Nut nma ngatkal ormar, mar
kam mokpom kar En kat. 36 Muk mruo mut
hera mnor mang a re to E Nut ten ngang
ngor lIsrael ko thavae mang a knovvur to
orom e Seten ko e Yesus tpis orom E Nut
ka tavgo he kir kim he. Ii, Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen her en arhe tkir
kim e Seten tok he el a vrek longeik kun
pgegom mor kar E Nut. Va her en to kat
arhe mor o Yuda va si o vrong rhek ruk yok
kat Ngoldaip to en. 37-38 Va muta mnor kat
mang e Yesus to nkong mNasaret ko E Nut
thim orom ka msasaen, endo orom E Nunu
A Totur va orom ka serppak kat. Va muta
mnor mang karo reha ruk telha orom mar
oguon mGalili ko pekam ko e Yoanes ta tger
o mia kam parrur orom E Nut ka munik. Ii,
telha kpunpa tok, he kaelha kvaik kottek
mnam o rengmat mo mYudea he kaeharom
o keknen lyar ngang o mia va kaeharom

endruk ngma vle ku meorom e Seten ka
tavgo kat. Ii, e Yesus nam kaeharom tok,
ekam ko E Nut nma vle kar.
39 Nam kaeharom tok, va mor, ngom mia
vokom karo reha ruk endruk tok orom
nguaro kerok mruo to le khavaeng o mia
mang ngar ko nam kaeharom mar kun
mnam a rengmat to e Yerusalem va si kun
mnam mor o Yuda nguaro mhetor akuruk
kat.
Va ko tok mYerusalem, lYuda ngat krong
e Yesus orom o ot kvat engnang a ho kngam
a yoror. 40 Tyor tok, to ngat eguyang he ta
vle kun mnam ka nnak mnam o kolkhek
ruk korlotge, to E Nut ta kle khover petgim
ka nnak to le ka khenam ngang ngor, he
ngot mur vokom orom nguaro kerok mruo.
41 Vanangko o mia tgus ngat lo vokom e.
Nove. Gi mor tuk, endruk E Nut ta ktar
kre pum mor, mor kam mrua vokom orom
nguaro kerok mruo. Ii, mor ri arhe ngot
emik he kaivie kar en ko pekam ko thop
petgim ka nnak. 42 Ngot vokom tok, to
ta le kreng ngor kam polger o rhek mang
en mruo he smia papsim o mia te, Her
en arhe endo E Nut tmur el, en kmen o
kapnes ngang o mia tgus, endruk ngat yor
kar endruk ngata ktal vop. 43 Ii, ko her en
arhe endo o propet tgus ngata ktar kpavap
mang te, o mia tgus ruk ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar, E Nut nera
lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting her
vgum ka munik to arhe."

E Nunu A Totur Ta Pakvom Kam Viging O Vrong Rhek

44 E Pita ta rere kngae orom o rhek ruk
endruk va E Nunu A Totur ta kle kviging o
mia tgus ruk ngta vongnek kim kun mnam e
Kornelius ka rek to endo. 45-46 Vanang o Yuda
akuruk ngat kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar, nang kle vua serppak vop
mang ngarta keknen mruo to kam paam
lurokol ngat kaum kaol kar e Pita ku mYopa
kat. Endri ngta ngan ko e Kornelius mar
ngat kaelha kam rere orom a re langto yok
kam kanprim E Nut mang ka serppak, to
ngat ngae ho mi kut senkrip hak. He ekam
tok, ngat kle kol a pat yek te, E Nut nma
nngiar ngang si o vrong rhek ruk yok vat
orom E Nunu A Totur.
Ta vle tok, to e Pita thop ku he kre te,
47 "Mu vokom na, E Nunu A Totur ther viging
o vrong rhek ri, gi enang ko tviging mor
ruk o Yuda tok kat, ngola? Yu! He ekam
tok, erieto tis kam hagam mar kam parrur
orom e Yesus ka munik kun ma ye?" 48 E Pita
ta re tok, to hera reng o mia kam parrum
mar orom e Yesus ka munik, Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen. Ngata parrum
mar knop, to e Kornelius mar ngat hera
mnganang e Pita kam vle ko kmar mnam o
kolkhek akor na.

11

Si O Vrong Rhek Va Ngat Is Kat Kam Mokpom Kre Yesus

1 Ngat parrum e Kornelius mar tok, to
o aposel kar endruk ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar ko mYudea
tgus, ngat kol a re mang o vrong rhek te, si
mar kat va ngat lol E Nut karo rhek to kle
kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom
kar. Ngat kol a re to endo mang o vrong
rhek tok, 2 to tie mnam a kolkha to e Pita
tngae ngoguon mYerusalem o Yuda ruk
ngat kor mnam mar mang e Yesus, nang
kle vua serppak vop mang ngarta keknen
to kam paam lurokol ngta pis ko kim he ka
kner 3 te, "Ya vaik kun mnam a vrong rhek
langto yok ka rek he kaemik kar endruk
ngat lo paam mar kman?"
4 Ngata kner e Pita tok, to e Pita tkaelha
kam smia keknen ngang ngar mang o
tgoluk tgus ruk ngat pis kim tesgun
kmikkiem mar lsir enang ko ngat pis tok.
Te smia nantom karo rhek kam mrua
hahaong o rhek mang en mruo te: 5 "Tie
ko kua vle kngarkie ko mYopa ko korsang
he kaengogo orom a tomhel langto ko ta
grung kun kuon ma volkha. Ko vokom va
ta nho enang a yet to kla laut ko ta grung
kun kuon enangthe o engyel ruk korlolo
ngta kpom karo ngaitngol ruk korlolo he
ka grung orom ngok kim dok ko tok. 6 Ko
sim ktua nho kun mnam a yet to endo va
kvokom o vrong ngaemslang ngo mamten
ruk ngma ngongae orom ngaro nharok ruk
korlolo kar o ngaemslang ngo mamten ruk
ngma ngongae orom ngaro vurkul ku mmie
kat. Va ko vokom kat o ngaemslang ngo
mamten ruk ngma vle ko poturvek va o
iningol ngo mamten ruk ngma vovo kat.
7 Ko vokom tok, to kua ngan a ktui langto
ko tmon dok he kreng dok te, 'Hop, he us o
ngaemslang he emik.'

8 Kua ngan a re tok, to ko koripang te, ‘O-
o, Koldaip, ho mi kut nop hak! Klo vur em
a tomhel tang vop ko tlua nho lya ko pum
ila lo keik enang o ngaemslang ruk endri e,
va klo vur em a tomhel tang kat ko ngat lua
mmok ko pum ilalo keik kat e.’
9 Kua re tok, to a ktui to endo tkat kottek
kuon ma volkha kam kta ngam a re nglomin
te, ‘O tgoluk ruk dok to E Nut ko her monik
te, ngta ya, ngior kam kle khahei kim mar
he kre te, ngat lo vua mmok ko pum kua
lo keik e.’ 10 A ktui to endo ta reng dok
tok ngkorlotge, va ko kta hahei kim mar
tok kat, to a yet ther kaeknik ngatngae
ngoguon ma volkha.
11 Gi pekam ko a yet ta grap ngoguon
tok, o mia ruk korlotge ngta pis ko mnam
a rek to koma vle mnam. O mia ri e
Kornelius tmeng ngar kun kuon mSisiria
ngok kmok ko tok mYopa. 12 Ngat pis
kvaeng dok kmikkiem mar va E Nunu A
Totur tkaenkrovgem dok kam lua kokkol
kmikkiem mar e. To ko hera ngae kaikkiem
mar ngoguon mSisiria. Va kolenar ruk
aktiek hori orom atgiang endruk mo kmok
tete, ngat kaikkiem dok kat. He mor tgus
ngot kaum kngae ngok mSisiria, to kaum
kvaik kun mnam e Kornelius ka rek. 13 Ngot
her vaik he, to e Kornelius tkothoi ngang
ngor mang en mruo ko tkaengogo orom a
engyel kat ko tpis ko kim kun mnam ka rek
he kreng te, ‘Ngiak vaeng a mhel langto
nkong mYopa. Ka munik e Saimon, endo
ngma mon kat te, e Pita. 14 Ngiak vae mang
ko en ner kaen o rhek ngang in. He her
vgum karo rhek ruk arhe E Nut nera sulgim
muk he klol yin kar ila valngan tgus mularo
kerkeknen patgiang ngaiting!’
15 Vanangko, kua re kam havaeng e Kor-
nelius mar kam kenang ngar enang tok, va
vgum E Nunu A Totur ko ther gi pis kvig-
ing ngar gi enang ko ta ktar kviging ngor
tok kat, tesgun mnam a kolkha to ngota
kunngir kim a kolkha to E Pendekos. 16 Ta
viging ngar tok, to endo yek, kua pat mang
o rhek ruk tesgun Ngoldaip ta rere ormar
ko thavae te, ‘E Yoanes nma parrum o mia
orom a gi ye e, vanang E Nut nera parrum
muk orom E Nunu A Totur ka munik.’ 17 To
tete, tmi kut vle ma mmok te, E Nut tmi
kut kaen ka nngiar to endo gi, endo orom
E Nunu A Totur ngang si o vrong rhek ruk
yok kat. Ii, ten ngang ngar tok ekam ko ngat
kor mnam mar mang Ngoldaip e Yesus To
E Nut Thim Orom Ka Msasaen gi enang ko
ten ngang ngor kat ko ngot kor mnam mor
mang en enang tok kat. He ekam tok, klo
is hak kam hagam E Nut ko tmi kut kaen E
Nunu A Totur ngang ngar tok kat e.”
18 E Pita ta mrua hahaong o rhek mang
en mruo ko kim endruk ngam vua serppak
mang a keknen to kam paam lurokol tok, va
ngta ngan karo rhek ruk endruk to ngat lo
kta hover a re tang kat e. Ngat kle khover E
Nut ka munik kam re te, “Kmikkiem ilaro
rhek enang tok, tete, ta nho te, E Nut ta
ngatkal ngang si o vrong rhek ruk yok kat,
mar kam kol a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik kat ekam ko ngat
kaitgung ngaro kerkeknen.”

E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mAntiok

19 Vanang e Yesus karo mia ruk ngat
ngorpok kparahi ngogut ngoguo ekam ko o
Yuda ngat kol a regesal mang ngar mnam
o kolkhek ruk ngat im e Stepan, akuruk
mnam mar ngat parahi ngok malhagenmok
si ngok mPonisia va mSaipras va mAntiok
kat. Va endruk ngat parahi ngok ngat
kaelpun kgia khen o Yuda tuk ruk kun
mo rengmat ruk endruk kam havaeng ngar
mang e Yesus, nang ka mnang o vrong rhek
ruk ko tok. 20 Vanang lSaipras kar lSairin
ruk mnam endruk ngat parahi he kngae ko
mAntiok, ngat kle kut kaelpun khavaeng o
vrong rhek ruk ko tok kat mang a knovvur
to orom e Seten ko Ngoldaip to e Yesus
tkir kim. 21 E Nut nama vle kar mar he
kaenserpagam mar kam havaeng o vrong
rhek ruk tok, he ekam tok, o vrong rhek
ngarlakhor ngat kor mnam mar mang e
Yesus he kmokpom kar kat.
22 Kam ngae, to a re to mang o vrong
rhek ruk endruk ta ngae kol e Yesus ka
ngaomevek kuon mYerusalem, he ekam
tok, ngat hera meng e Barnabas ngogu
mAntiok. 23 E Barnabas ta ngae kpis ku to
mia vokom te, lmien te, E Nut ta mrung
o vrong rhek kat. Tvokom mar tok, to
tmi kut sirei hak to le ka vle ko tok,
he kaenkrovgem mar kam sim kor mnam
mar mang Ngoldaip he smia serppak kam
mokpom kar mekam mekam. 24 E Barnabas
en a mhel a yar va E Nunu A Totur nam
kaenkrovgem va nam vu kor mnam en
mang e Yesus he kmokpom kar kat. Va

lAntiok ngarlavurgem ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar vgum kat.
25 Kam ngae, to e Barnabas tle kngae
kparem mar ko mAntiok to kngae ngoguon
mTarsus kam nhong e Sol. 26 Tpis mang
to ka nglum kmeknik ngogu mAntiok. To
mnam a pnes to a gutnar nginta kaum
kar e Yesus ka ngaomevek to ko tok he
kpatter o mia nglakhor. He ekam tok, her
lAntiok ruk arhe ngta ktar kilegem E Yesus
ka ngaomevek te, O Kristian.
27 To mnam a venloot to endo, o propet
akuruk ngat ottek ku mYerusalem he ka
grung ngogu mAntiok. 28 Langto mnam mar
ka munik to e Agabus. En E Nunu A Totur
tkaen o rhek mnam he ta ktar kpavap mang
a vang to alautar ko nera vle he ksenekir
kngae he kvaas kim o mhetor tgus ruk lRom
ngma nho mang ngar. (Va karo rhek ngat
el mit kun mnam o pnes ruk endruk ge,
ko e Klodias ta nho mang e Rom.) 29 A
vang to endo tpis kmikkiem enang tok, to
endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus
ngta lgem o rhek te, langto langto mnam
mar mruo nak me orom o krek ngogu
mYudea kmikkiem langto langto mnam
mar ka serppak mruo kam turang nglenar
ruk ngta vle ko tok. 30 To kmikkiem a papat
to endo ngta kaum o krek kun ma ngaelpas
langto, to kle kme orom ekam e Barnabas
kre Sol kmenik ngang endruk ngma nho
mang e Yesus ka ngaomevek ko mYudea.

12

E Nut Ka Engyel Ta Hong E Pita Petgim A Hengor

1 Tie mnam a venloot to endo kat, e
Herot* endo lRom ngtel kam vle te, lYudea
nga taven tre kol a regesal mang akuruk
kun mnam e Yesus ka ngaomevek, he ekam
tok, ta kpom mar he kael mar kun mnam a
hengor. 2 Va ta kle kaen a re, ngar kmim e
Yems to e Yoanes knopia. To o mia ngat kle
ka ptum ka ngoro kngam a yoror. 3 Teharom
tok knop, to kvokom ko o Yuda ngta sirei
mang ka keknen to endo, va kat tie mnam
A Pnes To Kmem A Gi Bret ta kle kaen a
re ngang o mia, mar kam kpom e Pita kat.
4 Ngata kpom kpis, to e Herot ta kle kael
maktiegom o valngneik ruk korlolo endruk
orom o toot kmo mia ruk korlolo kun mnam
langto langto. O valngneik ruk endri ngta
ktong e Pita kun mnam a hengor to kael
kun mnam ke taban langto. Ngat kael knop,
to ta vle ko tok, he nang ke valngan langto
langto kam mo lilie kam toot mang. E Herot
tkael e Pita tok kam paneng a pnes to endo
kam nop, to koknaik kmel ma mmok ko kim
o mia ngaro kerok kam mamnganang.

5 Ii, ngat kaenpasiker e Pita kun pa hen-
gor ke taban to endo tok, vanang e Yesus ka
ngaomevek ngata sovet kam ngarkie ngang
E Nut mang.

6 Kam ngae, to mnam a segain to ktar
mang e Herot kmel e Pita ma mmok ko
pum o mia ngaro kerok kam mamnganang,
e Pita ta vle kun pa hengor ke taban to endo
vop, ko ngat kleng kalo ktiek orom alo sen,
langto mnam ka mikitek va langto mnam ka
ksienga. Va alo toot kmo mia nginta kpom
alo sen nginalo gu, langto mnam ka mikitek
va langto mnam ka ksienga kat, nang e Pita
ta vle kun pgegom min he khivuo kmonit.
Va alo toot kmo mia aloruk nginta sir ko
va ngaegot kam toot mang kat. 7 Tkonit va
vgum Ngoldaip ka engyel langto ko tgi pis
kun mnam a hengor ke taban to endo va a
mmok langto tngae valler ke taban to tgus.
Tpis he ka spom e Pita ka volha he kvotgem
to kreng te, “Marer hop he!” Tre tok, to alo
sen ngint her gi mur halgir pum kalo ktiek.

8 To a engyel ta kle khavaeng te, “Kol ila
yet langto he sim kleng na, va kol ila lo
nhar he ikkiem dok.” 9 To e Pita tkaelha
kmikkiem kam ngae ngogu mnok petgim
a hengor hak. Vanang tlua mnor te, a
engyel tre kam mi kut kottek orom petgim
a hengor e. Nove. Ta kle kpat re te,
tkaengogo orom a engyel to endo. 10 Ta
vle te, ngint varpaam o toot kmo mia nga
valngan langto kmottek kparem ke taban
to endo to vrua ngae kta varpaam langto
kat. To ngint ho mi kottek ngogu mnok
mnam a hengor ka taban to ko ma gi vle,
endo ko ma rengmat msim ka gu he kpis
ko vanam ka taban to endo ka ngaegot to
tvua serppak hak. Ngint pis ko tok, va
vgum a ngaegot to endo ko tmur koregot
ekmin. Tmur koregot tok, to ngint hera
kaum kottek hak to kvaik ngogu mnam a
rengmat laut to hera ngae. Ngint vrua ngae

* 12:1: E Herot to enda, en e Herot to vlou kaes to ka munik e Agripa.

ekam a ngaelaut ke vgon va vgum a engyel
ko ther gi loloong kparem.
11 A engyel ta loloong tok, to e Pita ka
papat tkaeknik kun mnam to ta mrua pat
kun mnam en mruo te, "O ko mia mnor yek
te, E Nut tmi ktua meng ka engyel he ta
sulgim dok ko tpet dok petgim e Herot ka
serppak, nang en kam lo kaen a kapnes to o
Yuda ngta sirei mang en kmen ngang dok,
endo ngat paneng en kmen."
12 Ka papat tkaeknik kun mnam tok, to
ther gia ngae lsir ngok mnam a rek to mkor
e Maria, endo e Yoanes to ngma mon kat te,
e Mak knan. Vanang her a rek to arhe, o
mia kavurgem ruk ngat her kaum mnam he
kngarkie mang. 13 E Pita tpis ksir ko vanam
a rek to endo ka mhe to ko ma gi vle ka
ngaegot to kvae ngang ngar. Ta vae tok, to
a vlom to nam kaeha kun ma rek ka munik
e Roda tkaol kam koregot kim. 14 Ta pis
ogu mnok ko rkieng a ngaegot, to kngan
e Pita ka ktui ko ta vae ngang ngar to ka
mnor. To tmi kut sirei hak to kle khortgi
ksap kmeknik ngogun ma rek kat, nang tlo
koregot kim e Pita e. Tgia sir ku mnok vop.
A vlom tkaeknik ngok kim endruk kun ma
rek to le khavaeng ngar te, "E Pita tpis he,
he en ku va ngaegot."
15 Thavaeng ngar tok, va ngat koripang
te, "Ai, nok ila mrang vor." Vanangko tkut
kaur gi te, ta mien, to ngta havaeng te,
"Ngnok yi vokom ka engyel vor?"
16 Ngta maen o rhek kun ma rek, nang e
Pita tgia vle ku mnok vop he kvovae ngang
ngar kam koregot kim. To ngat re kpet a
ngaegot va her gi vokom e Pita va ngaro
nunu ngat ho mi kut parem ngao mit hak
he kmopet orom o rhek ngang. 17 To e Pita
ta hover ka ktiek kam hagam mar, mar kam
vongnek kim. Ngat sim ktua vle, to ta kle
smia havaeng ngar mang Ngoldaip ko tpet
kun pa hengor nngia. Thavaeng ngar knop,
to kreng ngar te, "Mguak havaeng e Yems
kyok va e Yesus ka ngaomevek mang dok
kat." Treng ngar tok, to hera parem mar
kam ngae ngok mnam a rengmat langto
yok.
18 Hop enang ngmo marot to o toot kmo
mia ngat ho mi kut kael a halum kam moho
hak ko ngata moruo pum e Pita ko tlo kta
vle ko ma hengor to kat e. To ngat kle kmo
mnganang ngar te, "Anito tovlekar e Pita?"
19 To e Herot kat ta ngnek mang tok, to tkaen
a re, mar kam nonhong. Ngat sim ktua
nonhong kngae ka ngmeang hak, vanangko
ngat lo is kam pis mang e. To e Herot ta
vaeng o toot kmo mia kam mamnganang
ngar kat to le kaen a re, ngar kam kle kaim
mar vat kngam mar o yoror.

E Herot Ta Yor

To kopekam tok, e Herot ta parem e
Yudea he kngae ka vle kuon mnam a reng-
mat to ko mSisiria mo kolkhek akuruk. 20 Va
a tutu a laut ta vle tiok he kun pgegom
e Herot kar o mia ruk ko tok kun mnam
alo rengmat ruk e Taira va e Saidon, he e
Herot tho mi kut kaesik ngang ngar hak.
Kam ngae, to lTaira va lSaidon ngata svil
kam srim o rhek he kael a vrek longeik
kun pgegom mar kar e Herot ko ngma lluol
kmemik mnam a mmie to e Herot nma
nho mang. Ngma pat tok, to ngat kaum
kmenenker ngang e Herot kalkayie langto
ka munik e Blastus, en kam sir pekam mar
kmeharom tok. En nam kaeha ngang e
Herot mruo he e Herot nma kaelngaung
mang. To e Blastus ta kol nga gu he ka
mnganang e Herot kam mon a kolkha to
kam srim o rhek kar mar.
21 To a kolkha to e Herot mruo tmur el
kam srim o rhek mnam ta pis. To ta vaik
pum karo it ruk lvu yar endruk o Taven
ngma vaik pum mar to korsang kun mnam
a ngaekam to o Taven ngam korsang mnam
kam vongnek kim o rhek. Tkorsang ko tok,
to le krere malpgem o mia ko ma mmok.
22 O mia ngta ngan karo rhek to ngta vuvui
te, "Uye, yindo ya rere, ima rere enang E
Nut, nang im lua rere enang a gi vrong mhel
tang e." 23 Ngat re tok, vanangko e Herot
tlua svil kam hagam mar kam re te, Her E
Nut msim tuk to arhe Endo tho mi laut hak,
nang en nove. He ekam ko tlua svil kam
hagam mar tok, Ngoldaip ka engyel langto
ther gi im he kvalum o ngneng mnam to
ngat le ksovet kmem ka vrek to tle kyor.
24 To ko pekam ko e Herot tyor, E Nut karo
rhek ngta ngae ho gia senekir kun mnam o
mia. To o mia ruk endri kat ngat le kmaenik
he ksenekirik kun mnam akuruk yok kat.
25 Vanang e Barnabas kre Pol ngint her
rum ngina ngaeha to kmen lAntiok nga
nngiar ngang lYerusalem, to ngint hera
vaeng e Yoanes, endo ngma mon kat te, e

Mak, en kmikkiem min. To mar tgus ngat le kaum kaeknik ngogu mAntiok.

13

E Nunu A Totur Tmur El E Barnabas Kre Pol Kmeha Ngang E Nut

1 Vanang kun mnam e Yesus ka ngaomevek to ko mAntiok o propet kar o pattermia akuruk ngta vle. Endruk endri te: e Barnabas, e Simion to ngma mon kat te, e Niger, va e Lusias to nkong mSairin, e Sol va e Menakam, endo e Herot to lGalili ngalaip ta pavloum. 2 To mnam a kolkha langto ko ngta kaum kanprim Ngoldaip he kpaal kmo ol ko pum E Nut kalo keik, E Nunu A Totur tkaen o rhek mnam mar te, "Mguak kael e Barnabas kre Sol, min kam vle ngang dok petgim muk tete, min kmelha kmeharom a ngaeha to ko her vaeng ngin kmeharom he." 3 Ngta paal kmo ol ko pum E Nut kalo keik knop, to ngat kael ngaro singni kuo mang ngin va kngarkie mang ngin kmenserpagam min. To ko pekam tok, ngat her el min ko va ngaelaut min kam ngae kaelha kmeha.

E Barnabas Kre Pol Ngina Ngaeha To Ko mSaipras

4 Ngta meng ngin kmikkiem enang ko E Nunu A Totur tkaenkrovgem mar kam meng ngin enang tok. To ngint hera ngae he ka grung ngogu mSelusia to kar mnam a langail to kparem a mhe to endo, to le kngae ngogu mnam a nut to e Saipras. 5 Va e Yoanes to ngma mon kat te, e Mak tkaikkiem min kat kam turang ngin pum nginaro reha. Enang tok, mar tgus ngta kaum kngae to kpis ko mSaipras mnam ka rengmat langto ka munik e Salamis. Ngta pis to kaelha kam havae mang E Nut karo rhek kun mnam o Yuda ngartaro rektor ruk kam rere mnam mar.

6-8 Ngat kaelpun kvaik kottek kun mnam a nut to endo karo rengmat tgus kam ngae kais ko ngat pis mnam a rengmat to e Papos. To ko tok, a taven langto ka munik e Sergius Polus nma vle. En lRom ngalaip kalkayie to nma nho mang a mmie ka mhe to e Saipras tgus. Va karo papat vu laol. En ta vaeng e Barnabas kre Sol ngok kim ko ta svil kam ngan E Nut karo rhek. To e Sol mar ngata polger o rhek ngang a taven to endo kngae.

Va a taven to endo kalkayie langto ta vle ko kat. En a propet to la ppiagar, endo nma kerngan rhek. O Yuda ngma mon ka munik orom nga re mruo te, e Elimas. (Va ka pun msim ta vle te, Endo Nma Kerngan Rhek.) Va ngma mon kat te, e Bar-Yesus.

E Elimas nma sir malngaeng e Pol mar kmegom kam hortgem ka taven to e Sergius karo papat kam vraik orom mar, he nang en kam lo kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar. 9 Ii, nma sir malngaeng tok kngae, to e Sol to ngma mon kat te, e Pol, E Nunu To A Totur tkaenserpagam to kalo keik ngint kaem e Elimas to tle kreng te, 10 "La Seten to yin! Ko im vua sir malngaeng o tgoluk tgus ruk ngta sir ko pum E Nut kalo keik. Va im vua sovet kam kauyang o mia he kmas orom mar orom ilaro kerpapat ngo mamten ngo mamten hak. Va im lo vua tu kam ker hortgem E Nut karo papat ruk ngta sir hak kam ppiak ormar. 11 He ekam tok, Ngoldaip ka serppak ner kaim in tete, he ila lo keik nginera slok hak, kam vle tok vur lhok na, yin kam lo kta vokom a kolkha ka mmok."

A gi hi to e Pol ta re tok knop, e Elimas kalo keik ngint her gia srongrong ngatngae to kle kngae ka slok hak. To tgia tumtum ka lpek kakanot kngongae kam ring a mhel tang kam kpom ka ktiek he ka ktong kngorom. 12 E Sergius tvokom tok, va tho mi kut senkrip hak pum e Pol karo rhek ruk endruk, to ther kle kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar.

A Ngaeha To Ko mAntiok Kun Mnam A Mhe To E Pisidia

13 E Pol ka ngaeha tnop ko mPapos, to en kar klenar ngta kol a langail to kngae kenker a mou kam ngae ngoguon mPega mnam a mhe to e Pampilia, vanang ngaela to e Yoanes to ngma mon kat te, e Mak tkaeknik ekmar kais ko he, to le ka ksir petgim mar he kaeknik ngoguon mYerusalem. 14 Ngat pis ko tok mPega to kle kngae ngogu mAntiok to yok, endo ko mnam a mhe to e Pisidia. To ma Sabat langto ngat vaik ngogun mnam o Yuda ngarta rek to kam rere mnam ko tok to korsang. 15 O mia ngata him e Moses kar o propet ngaro pos knop, to endruk ngma nho mang a rek to endo ngat kaen o rhek ngang e Pol mar te, "Ngorlenar, enangthe o rhek ngang nguk

kmenkrovgem o mia ormar va mguak hop
he khavaeng ngar ormar."
16 E Pol ta ngan o rhek ruk tok, to ta hop
ksir ko kim o mia, to ta hover ka ktiek he
khagam mar to kle krere malpgem mar te,
"Muk ruk lIsrael va muk o vrong rhek ruk
muta lol mor o Yuda nguaro keknen he
ktotu pum E Nut ormar, mgua smia ngnek
na. 17 Tennik, mor lIsrael nguaro pupnam
ngama totu pum E Nut ekam ko En mruo tre
pum mor kmeharom tok. Va En her E Nut
arhe endo tkaengaer ngorores kam khor ko
mIsip tie ko ngta kol a kapnes ko tok. Va her
Endo gi ta mrua ktong ngar orom ka serp-
pak to alautar hak kmottek ormar ko mIsip
petgim a mmie to endo. 18 Va ngorores
ruk endruk ngat gia vle ko ma kalputmok
mnam o pnes ruk alo mhelom alomin, va
her E Nut to endo kat gi tgi vrua kier mang
ngakro kerkeknen ruk ko tok he kmatnge
vgum mar. 19 Ii, va her E Nut to kat arhe
Endo tmi kut kaus kar o vrong usiel ruk
aktiek hori orom alomin kun mKenan he
kir kim mar tgus to kle kaen ngaro marhok
ngang ngor lIsrael ngorores, endruk karo
mia mruo ruk orom mor, mar kam vle
ngang ngor mruo. 20 E Nut tmur kaeharom
o reha ri tgus ngang her ngorores arhe kun
mnam o pnes ruk ngtis te, 450.

To ko pekam tok, E Nut tmur kael
ngorores ngalmialaol kam kol a ngaekam to
kam nho mang ngar kam ngae kais tie ko
a propet to e Samuel ta vle. 21 To endo yek
ngta mnganang E Nut mang a taven tang
kam nho mang ngar. To E Nut tle mur kael
e Sol, to e Kis khal, endo ka ngausie ka pun
to e Bensamen, ko thim orom ka msasaen.
Va e Sol ta nho mang ngorores kmis mang
o pnes ruk alo mhelom lomin to E Nut ta
le kpet ka msasaen kuon malpgem. 22 To
kopekam ko E Nut tpet e Sol, ta le khim e
Devit orom ka msasaen vat, en kam kle kol
e Sol ka ngaekam, he en kam kle ka vle te,
mor lIsrael ngua taven. E Nut thim e Devit
orom ka msasaen tok, ekam ko tmur havae
mang e Devit te, 'Kua mnor mang e Yesi
khal to e Devit, ko en a mhel to tvu ngae kun
mnam dok. He her en arhe ner kaeharom o
reha tgus ruk koma svil en kmeharom mar.'

23 To her vgum e Devit kaores msim arhe,
E Nut tikkiem ka tnangal to kam tavger
tang kun mnam mar tok ngang mor ruk
lIsrael, en kam vle te, Endo Kam Sulgim
Mor. Ii, E Nut tikkiem ka tnangal tok kam
le ktavger e Devit kaes to e Yesus arhe ko
kmor lIsrael tete. 24 Vanangko ktar mang e
Yesus kam khenam en mruo ma mmok, e
Yoanes ta ktar ka tger mor ruk lIsrael tgus
kmitgung nguaro kerkeknen na, to le kol a
parrur orom E Nut ka munik, kam khenam
te, ngot mi itgung nguaro kerkeknen tok.
25 To mnam o kolkhek ruk e Yoanes ta re
kam rum ka ngaeha, ta mnganang o mia te,
'Muta pat mang dok te, dok erieto? Nong
dok a mhel to muta paneng e. Nove. En
ngnok vop ko ner kaol knaek mang dok. Klo
vu is mang en hak. Si dok kam hong ka lo
nhar ngina lo ngausie mkor va dok klo vu
eveep is e, en kam ppir orom en mruo, nang
dok kam hong min mkor.'

26 Vae, kolenar, muk e Ebrehem kaores, va
muk o vrong rhek ruk muta kpom mor o
Yuda nguaro keknen he ktotu pum E Nut
ormar, her mor ri arhe, endruk E Nut ten
a re ngang ngor te, en kam sulgim mor.
27-28 Ii, tesgun e Yesus tmi pis mo kmor ruk
lIsrael ko mYerusalem, va ngolmialaol ngat
lo vokom ka mnor mang te, her en arhe
Endo Kam Sulgim o mia e. Ngat lo sim
mmok mang tok, to ngat sia riring a kerkek-
nen tang ko vgum, kam sim kaikkiem ngaro
pos he mia mon orom lsir, ktar mang ngar
kmim kngam a yoror. Ngat sia riring tang,
vanangko ngat ngae ho lo vur pis mang
tang hak. Tsi vle tok ko ngat lo pis mang
a kerkeknen tang ko vgum, vanangko ngat
kle kmonik kim a yor ngang ge. Ii, ngat kle
kmonik kim a yor tok, to le ka mnganang
e Pailet kam gi en a re ge, o mia kam
krong orom o ot kvat engnang a ho. Ii,
ngat eharom tok, he aottam o propet ngaro
rhek ruk tennik, endruk muma him mar mo
Sabat tgus.

29 Ii, o propet ngta ktar kpavap mang o
tgoluk ruk lYerusalem kar ngalmialaol ngat
eharom mar ngang tok, va ngat ngae sim
kut pis lmien kmikkiem o propet ngaro
rhek ruk tgus he krum mar tgus hak. Ngat
rum mar kmikkiem enang ko ngat im to
le kharpet ka mnes kuo va ho to le kngae
kael kun mnam a kre ka nho. 30 Ngat el
knop, vanangko E Nut ta kle khover petgim
ka nnak he ta kta ktal kat. 31 To ta pis
to ka khenam en mruo ma mmok ngang
kalngunes ruk ngama punpa kar tesgun
ko tottek ko mGalili he kngae ngoguon

mYerusalem. Ii, ta mrua khenam en mruo
ngang ngar tok he ngat mur vokom kmis
mo kolkhek ruk alo mhelom alomin. Va
her kalngunes ri arhe ngma havaeng ngor
o Yuda nguaro valngneik mang, ekam ko
ngat mur vokom orom ngaro kerok mruo.

32-33 To tete kat, dok kar kolenar ri ngota
pis mo kmuk kam havaeng nguk mang a
knovvur to orom e Seten ko e Yesus tkir kim
he. Ii, tkir kim kmikkiem E Nut ka tnangal
to tel ngang ngorores tennik. He enang tok,
ka tnangal to endo tel mit tete mo kim e
Devit kaores ruk mor. Ii, tel mit tete orom
her e Yesus arhe ko E Nut thover petgim ka
nnak, kam tavger en kam vle te, A Taven,
kmikkiem gi enang ko ta ktar kpavap mang
enang tok arhe kun mnam A Kni to alomin
orom ko ta kni pum te,

'Tete kua teit mang yin he kvam yin te,
ko hal to yin.'*

34 E Nut ta mien orom ka pat to kam mia
hover e Yesus petgim ka nnak tok, he ka vok
kam lua ngti ko tok, ko ta ktar kpavap mang
orom a propet langto yok vat karo rhek ri
te,

'Tennik ko el kua tnangal ngang e
Devit kam hover Endo A Totur kmen
ngang nguk lIsrael. He tete ngor
kaikkiem kua tnangal to endo, gi
enang ko ko el ngang e Devit kmen
ngang nguk.'

35 Va e Devit ta ktar kpavap mang e Yesus kat
te,

'Ilkayie to A Totur, ngir lua mnang ka
mnes kam vle ka ngti ko pa nnak e.'

36 Ii, mu vokom na, kun mnam a venloot
to e Devit teharom o reha ruk E Nut ta svil
en kmeharom mar, teharom mar knop, to
hera yor. Tyor to klenar ruk kun mnam
nga main to endo ngat eguyang ko vanam
kaores kat va ka vok ta ngti ko pa nnak ge.
37 Vanangko Endo E Nut thover petgim ka
nnak, ka vok tlo ngti ko pa nnak e. Nop hak!

38 Vae, Kolenar! Kmikkiem enang tok, kua
svil muk kam smia mmok mang a papat
ta na te, E Nut thover e Yesus petgim ka
nnak, he ekam tok, her vgum en arhe E
Nut tlol o mia ngaro kerkeknen patgiang
ngaiting. He enang tok, dok kar kolenar ri
ngota havaeng nguk gi enang tok kat arhe.
39 Ii, e Moses karo pos ngat lo is kmimim kim
o rhek mang o mia pum ngaro kerkeknen
ruk endruk e. Vanangko her vgum e Yesus
arhe, endruk ngat kor mnam mar mang
he kmokpom kar E Nut nam kaimim kim o
rhek mang ngar pum ngaro kerkeknen ruk
tok. 40 He ekam tok, mgua smia ngangreal
ngang nguk, matok a papat to o propet ngat
havae mang nera pis lmien orom muk, ko E
Nut karo propet ngat havae mang a papat
to endo te,

41 'Vae, muk ruk muma kerrereng dok
he khallam dok, mguera sor kim kua
ngaeha to kua re kmeharom kun
pgegom muk. Va si enangthe a mhel
tang nap smia havaeng nguk mang
te, ta mien, va mup le ho lua svil hak
kmor mnam muk mang kat e. He
ekam tok, mguer le ho kyor vgum
mula kerkeknen to arhe!' "

42 E Pol ta rere knop, to en kre Barnabas
ngint re kmottek kun mnam o Yuda ngarta
rek va o mia ngata mnganang ngin kam le
ka psang vgum nginaro rhek mnam a Sabat
to ngtok kat. 43 Endruk ngma nho mang a
rek to endo ngta meng o mia kam ngae, to
o Yuda akuruk kar o vrong rhek ruk ngta
kpom o Yuda ngaro keknen he sim ktua
totu pum E Nut ormar mekam mekam ngat
hop he kaikkiem e Pol min. To e Pol min
nginta rere kar mar he kaenkrovgem mar
kam vle ku meorom E Nut ka mamrung
kngorom kngorom ge.

44 Kam ngae, to a Sabat to endo ta pis va
kavurgem kun mnam a rengmat to endo
ngta veet he kaum kam ngan Ngoldaip karo
rhek ko vgum e Pol. 45 Nangko o Yuda
ngalmialaol ngata vokom o mumu ruk en-
druk to ngat ho mi ktua kapter e Pol to kle
kaelha kam mon ppiagam orom karo rhek
ruk ta rere ormar.

46 Ngata mon ppiagam e Pol tok, va e Pol
kre Barnabas ngint lua kokkol kmar kmori-
pang ngar lserppak te, "Kmikkiem E Nut
karo rhek ruk telik ngang ngor, moaka ktar
na khavaeng her muk o Yuda arhe mang
E Nut karo rhek. Vanangko mu vokom na,
ekam ko mut hera kpiem o rhek ruk endri

* 13:32-33: O Yuda ngaro keknen ngta vle te, tie ko ngata tavger a taven he khim orom a msasaen to kam kol a ngaekam to kam nho mang o mia, endruk laol ngma reng a taven to endo te, 'Ko teit mang yin, he kua kvam yin te, ko hal to yin.' He ekam tok, E Nut thover e Yesus petgim ka nnak kam tavger en kam vle te, A Taven tok kat.

tete, mut her mur koop kim muk mruo
kam vle te, mut lo eveep hak kam kol a
ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik e. He ekam tok, mora ksir
petgim muk, nang kle kngae ngok kim o
vrong rhek kam tagur pum a ngaeha to kam
havaeng ngar mang e Yesus 47 kmikkiem gi
enang ko a propet ta ktar kpavap mang
ngar kmeharom gi enang tok arhe, ko ta re
te,

> 'Ko her el yin ngang o vrong rhek,
> yin kam vle enang a mmok to kam
> valler mar, he yin kam havaeng
> ngar mang Endo Kam Sulgim o
> mia ruk mnam o mhetor tgus mo
> mmie.' "

48 E Pol ta re tok, to o vrong rhek ngata
ngan karo rhek to ngat ho mi ktua sirei
hak to le kanprim Ngoldaip karo rhek. Va
endruk E Nut ta ktar mur el mar tennik
kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
En ngnik ngnik her mar ruk arhe ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar
ko tok.
49 He ekam tok, kmelha ko tok mAntiok
Ngoldaip karo rhek ngat senekir he kvaas
kim a mmie to endo karo mhetor tgus.
50 Vanangko o Yuda ngalmialaol ngata kaum
lAntiok ngal khengol ruk o Grik endruk
ngta kpom o Yuda ngaro pos he ktotu pum
E Nut ormar. Ilkhengol ri o mia ngam vua
totu pmar. O Yuda ngalmialaol ngta kaum
mar he kaenpgam mar kar a rengmat to
endo ngalmialaol kam sir malngaeng e Pol
kre Barnabas. Ngat kaenpgam mar tok,
kam likim min kam lo kat kaeknik kun
mnam nga mmie kat e. 51 lAntiok ngat
eharom tok, to e Pol min nginta ngetmmie
kam rpem a mmie ka ngaor kuo mang ngi-
nalo nhar kam khenam ngang ngar te, mint
hera tu kam pis ko kmar, he nang E Nut
kmen a kapnes ngang ngar koknaik. Ngint
eharom tok knop, to ngint hera parem mar
to kngae ngogu mIkoniam. 52 He ekam tok,
e Yesus kalngunes ngat her gia vle ko tok
mAntiok orom a sirei alautar hak ko E Nunu
A Totur nam kaenserpagam mar.

14

E Pol Kre Barnabas Ngina Ngaeha To Ko mIkoniam

1 To gi enang tok kat e Pol kre Barn-
abas nginta vle kun mIkoniam he kanko
kvaik kun mnam o Yuda ngarta rek to
kam rere mnam kmikkiem enang ko nginm
kaeharom tok. Ko tok nginm smia rere
mnam o mia he nginaro rhek ngat konget
ngaro vurkul he o Yuda kar o vrong rhek
kavurgem ngat kle kor mnam nginaro rhek
to kmokpom kre Yesus gi enang endruk
ko mAntiok kun mnam a mhe to e Pi-
sidia ko ngat kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar ko kat. Nginma rere
mnam mar tok, 2 vanangko o Yuda aku-
ruk, endruk ngama keyang nginaro rhek
he lua svil kmor mnam mar mang e Yesus
ngama kering o vrong rhek ngaro papat va
kaenpgam mar kam sir malngaeng e Pol
min. 3 He ekam tok, e Pol kre Barnabas
nginta vle lhok ko kmar kam rere lserppak
ngang ngar mang Ngoldaip. He Ngoldaip
tkaen a serppak kun mnam min he tkut
kaeharom o ngaelmir ruk lserpgue va o
reha ruk ngma sor kmar ko maktiegom min
kmenserpgam nginaro rhek ruk mang ka
mamrung. 4 Kmikkiem enang tok, o mia
kun mnam a rengmat to, ngata mommenik
kmis kim alo ngaiting alomin. Akuruk
ngaro papat ngta vat kar o Yuda va akuruk
ngaro papat ngat kle kvat kar alo aposel ri
e Pol kre Barnabas.
5 Ngata vle tok, to o vrong rhek akuruk va
o Yuda kar ngalmialaol ngta lgem a papat
to kam kol a regesal mang ngin kam lalaem
min kngam min alo yoror. 6-7 Vanangko
ngint kol a re to tok he, to her kle kngorpok
kngae ngogu mnam a mhe to e Likonia. Ko
tok, ngint kaelpun kvaik kottek kun mnam
alo rengmat ruk e Listra va e Debe va mnam
o mhetor akuruk ngata vle ko rkieng ko tok
kam kle kta havae mang a knovvur to orom
e Seten ko e Yesus tkir kim he.

E Pol Kre Barnabas Ngina Ngaeha To Ko mListra

8 Ko tok mListra a mhel langto ta vle. Kalo
nhar ngint yor he tlo vrua ngongae hak ko
knan tkut kol tok he. 9 Ta vle ko tok he
kngan e Pol ko ta rere kngae, to e Pol kalo
keik ngint kaem a mhel to endo, ko tkor
mnam en mang e Yesus te, e Yesus tis kam
sulgim he kaeharom en kam ya. 10 E Pol ta
tar tok, to hera reng klik te, "Hop he sim
sir." A gi hi to E Pol ta re tok, a mhel to
ther gia hop sir ngatngae to kaelha kam
ngongae.

11 A mumu ta vokom ko e Pol teharom tok,
to o mia ngat kaelha kam vuvui kam rere
lLikonia te, “Enngindukngoma kemmeng
ngin kuon ma volkha ngint kle khortgi mur
el min alo mi mhel he kpis mo kmor orom
enngindi he.” 12 Ii, ngat vuvui tok, to kle
kmon e Barnabas orom e Sus, endo mar
mruo ngma kemmeng ka munik. Va e
Pol ngte ktua mon orom e Sus kalkayie ka
munik to e Hermes ekam ko e Pol tkol a
ngaekam to kam rere.* 13 Nang e Sus ka
rek to a totur, endo lLikonia ngam kaen
o nngiar ngang kun mnam, ta vle ko tok
kanmok mang a rengmat to endo. To a pris
to nam kaeha kun mnam a rek to endo ta
ngan ko o mia ngta vui tok, to tle kpis ko
va rengmat to endo ka hengor ka ngaegot
orom o bulmakau ruk o sital va o msasaen
ko en kar a mumu ngata svil kmen o nngiar
ngang ngin va enangthe min nginalo Nut
ruk ngama totu pmin.

14 Vanang alo aposel ri e Pol kre Barnabas
ngint kol a re mang ngar ko ngat re kme-
harom tok, to nginalo ngaung ngint ho mi
kut ksir hak. To ngint kle kommen nginalo
yet kam khenam te, ngint lua svil mang a
keknen to e. Ngint kommen nginalo yet
knop, to le ksap kvaik kun mnam a mumu
to kvui kam hagam mar te, 15 “Ngolmialaol,
kman ko mut re kmeharom ti? Muo alo gi
vrong mhel enang nguk tok kat. He mot
kaol kam havaeng nguk mang a knovvur
to orom e Seten ko e Yesus tkir kim he.
Mot her kaol tok, kam havaeng nguk kmel
mularo yaik ngang o Nut ruk la ppiagar ri
ko ngat ho mi lo eveep is hak kam sulgim
muk e, nang muk kam kle va khortgi ngok
kim E Nut to nma vle ngnik ngnik kam le
smia mokpom kar he kaikkiem. Ii, ko her E
Nut msim to arhe Endo tkueng a volkha kar
a mmie va a mou kar o tgoluk tgus ruk ngta
vle kun mnam mar kat. 16 Ii, tiok ta mnang
o mia tgus ruk kun mnam o marhok tgus
kmikkiem ngaro mur svil mruo, 17 vanangko
tlo gi orim mar ma slommok e. Nove,
ko muma vokom En orom a kus ko nam
kaerik kan kuon ma volkha ngang nguk va
muma vokom orom mularo luteik kat ko En
nam kaeharom mar kam ttek kat kmikkiem
ngaro maineik. Ii, E Nut nam vua klang
nguk mo ol va kpurong a sirei kun mnam
mularo vurkul kam khenam ka mamrung
ngang nguk tok, muk kam vokom he kam
mnor mang.” 18 E Pol kre Barnabas ngint
sia rere lserppak tok, vanangko tmia koppet
hak ngang ngin kam hagam a mumu to
endo, mar kam or kmen o nngiar ngang
ngin. Vanangko ngint ngae khagam mar ge.

Ngat Lalaem E Pol Orom O Krek

19 Kam ngae, to o Yuda akuruk nkong ngar
ko mAntiok va mIkoniam, ngta pagis he
krere mnam a mumu kmit mar kam ru kim
mar. To ngat kle klalaem e Pol to krasgum
ngku mnok ma rengmat ko ngta pat re te,
tyor he. 20 Vanangko e Yesus kalngunes ngta
gun kairkleim to ta kta hop kat to her kat
kaeknik ngoguon mnam a rengmat to endo.
Hop enang ngmo, to en kre Barnabas ngint
le kparem a rengmat to endo to le kngae
ngogu mDebe.

E Pol Kre Barnabas Ngint Kaeknik Ngoguon mAntiok To Ko mSiria

21 E Pol kre Barnabas nginta vle ku mDebe
he khavaeng ngar kat mang a knovvur to
orom e Seten ko e Yesus tkir kim. Va ng-
inma rere mnam o mia vang kam mokpom
kre Yesus. Ngint eharom tok, to ngint her
kaeknik to kaelhapun kta vaik kottek kun
mman o rengmat ruk e Listra, e Ikoniam
va e Antiok to kun mnam a mhe to e
Pisidia. 22 Ngint kaeknik kmikkiem enang
tok, he kaenserpagam e Yesus kalngunes
ruk kun mnam kakro ngaomevek ruk kun
mnam a rengmat langto langto. Ngint
kaenkrovgem mar kam smia mokpom kre
Yesus he lo korim ngaro papat ruk kmor
mnam mar mang ko nginma havaeng
ngar te, “Ngruak matnge vgum o vnek
ngarlavurgem na, yek ngruak kle kvaik ku
meorom E Nut ka tavgo.” 23 Ngint kaenser-
pagam e Yesus ka ngaomevek langto langto
tok, to le kael singni kuon malpgem o
mia akuruk kmel a ngaeha to kam nho
mang langto langto mnam E Yesus karo
ngaomevek ruk mnam a rengmat langto
langto ko tok. Ngint kaelel mar knop, to
le kpaal kmo ol he kngarkie kmel mar ko
maktiegom Ngoldaip va ngat kaurur kim
kam sulgim mar. 24-25 Nginta rum nginaro
reha ruk kam vaik kottek kun mnam o reng-
mat ruk ko mPisidia to ngint kle kta grung

* 14:12: O Grik ngma pat te, e Hermes nma kol endruk o mia ngma kemmeng ngar nga gu.

ngoguo to kta vaik kun mnam a rengmat
to e Pega kun mnam a mhe to e Pampilia.
Ngint havaeng o Pega mang e Yesus knop,
to ngint kle ka grung kvaik kun mnam a
rengmat to e Atalia.
26 Kam ngae, to nginta rum nginaro reha
ko mAtalia kat, to ngint hera kar mnam
a langail to her kaeknik ngok mAntiok to
mnam a mhe to e Siria, ko tok ko e Yesus
ka ngaomevek ngata ktar kael min ko mak-
tiegom E Nut ka mamrung, En kam turang
ngin orom o reha ruk ngint her gnua rum
mar he. 27 Ngint pis ko mAntiok to kvaeng
e Yesus ka ngaomevek ko tok, to her smia
havaeng ngar mang o tgoluk ruk E Nut
teharom mar ko maktiegom min. Va nginta
havaeng ngar mang E Nut ka ngaeha langto
kat, endo kam koregot kim o vrong rhek,
mar kmor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar kat. 28 Va e Pol kre Barnabas
ngint her vur kta vle lhok na ko kim e Yesus
kalngunes ko mnam a rengmat to endo.

15

E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mYerusalem Ngar Ke Murgun Ta Kaum

1 Kam ngae, to o Yuda akuruk ngat ot-
tek kuon mYerusalem kun mnam a mhe
to e Yudea he ka grung kpis ko mAntiok.
Endruk endri ngama kerpatter e Yesus ka
ngaomevek ruk o vrong rhek ko tok te,
“Enangthe mgua lo kaikkiem ngorta kek-
nen to kam paam lurokol, endo e Moses
nma patter mor mang, va E Nut tlo is hak
kam sulgim muk kam lol mularo kerkeknen
patgiang ngaiting, he nang muk kam vle la
mmok ko pum kalo keik e.” 2 O rhek ri ngat
ho mi kut kael vrek kiin ngang e Pol kre
Barnabas to ngint kaelha kam mo maen o
rhek kar mar mang a papat to endo. Kam
ngae, to e Yesus ka ngaomevek ko mAntiok
ngat mon e Pol kre Barnabas va nginlenar
akuruk kun mnam a ngaomevek to endo
kmeknik ngoguon mYerusalem kam srim a
vnek to endo ko kim o aposel ko ngma nho
mang ngar tgus.
3 To ngat kael ngaro singni kuo mang
ngar to her kael mar ko va ngaelaut
mar kam ngae. Ngat kaelpun kvaik kot-
tek mnam o rengmat ruk kun mnam alo
mhe ruk e Ponisia va e Samaria kmelha
khavaeng o mia mang o vrong rhek ko ngat
hortgi he kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar. Ngata havaeng ngar tok, to
endruk ngta mokpom kre Yesus ko mPon-
isia va mSamaria ngata sirei mang ngaro
rhek. 4 Ngta ngae to kpis ko mYerusalem
to e Yesus ka ngaomevek va o aposel ruk
ngma nho mang ngar ko tok ngata vle he
kunngir kim mar tie ko ngata pis. To ko tok
mYerusalem e Pol mar ngata havaeng ngar
mang o tgoluk tgus ruk E Nut teharom mar
ko maktiegom mar ngang o vrong rhek.

5 Ngata havaeng ngar mang o vrong rhek
tok knop, to o Yuda nga kha langto endo,
ngma mon te, o Parisiau, akuruk mnam mar
ngta vle ko kat. Endri ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar kat. Ngat
hop ku to khavae te, “O-o, o vrong rhek nga
mi kut kaikkiem e Moses karo pos kat, he o
mia ngak paam mar kat ha!”

6 To o aposel kar endruk ngma nho mang
e Yesus ka ngaomevek ko tok ngta kle kaum
to krere mang a papat to endo. 7 Ngata
mo ngormar orom o rhek ngogut ngte
kam ngae, to e Pita ta le ktua hop ksir to
krere malpgem mar kam havaeng ngar te,
“Kolenar, muta mnor te, tiok E Nut tel ka
papat kmel karo papat mang o vrong rhek
kat. He ekam tok, tmur kael dok mruo
kam havaeng o vrong rhek mang a rere
to mang a knovvur to orom e Seten ko e
Yesus tkir kim he mar kmor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar kat. 8 Ii,
E Nut nma mnor mang o mia tgus ngaro
papat, he ekam tok, ta mnor mang o vrong
rhek ngaro papat ruk ngat kor mnam mar
mang e Yesus ormar kat. He her vgum
ngaro papat ruk tok E Nut ta le ka khenam
te, ta ngatkal ngang o vrong rhek orom E
Nunu A Totur ko ten ngang ngar gi enang
ko ta khenam te, ta ngatkal ngang ngor gi
enang tok kat. 9 He kmikkiem enang tok,
E Nut tlua mommen o vrong rhek petgim
mor o Yuda e, mar kam gia vle kniting e.
Nove! Ko ta kle klol o vrong rhek ngaro
kerkeknen patgiang ngaiting kam momgol
ngaro ngaongtok tok, ekam ko ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom
kar, gi enang ko tlol mor o Yuda nguaro
kerkeknen patgiang ngaiting tok kat he
kmomgol nguaro ngaongtok gi enang tok
kat. 10 To tete, kman ko mut kaegom E
Nut kam tolpum o vrong rhek orom mor o
Yuda nguaro pos, mar kmegom kam mrua

sulgim mar mruo vgum o pos ruk endruk
ko nga sim kut kaikkiem mar. Ko mor va
si ngorores kat ngot ho lo is hak kam mrua
sulgim mor mruo vgum mar ko ngot sim
kut kaikkiem mar kat e. 11 Mu or kmeharom
tok, ekam ko mor o Yuda ri ngom kor mnam
mor mang Ngoldaip to e Yesus te, en tuk
kam sulgim mor o Yuda ekam ko ta mrung
ngor, gi enang ko ta mrung o vrong rhek he
ksulgim mar gi enang tok kat."

12 E Pita ta rere knop, to e Barnabas kre
Pol ngint kle khop ksir kaelha kam havaeng
ngar mang o ngaelmir ruk lserpgue va o
reha ruk ngma sor kmar, endruk E Nut
teharom mar kun pgegom o vrong rhek ko
maktiegom min. Nginta rere va Ngar Ke
Murgun to tgus tgia vle ma vatimmok kam
vongnek kim min. 13 Nginta rere knop, to
e Yems ta kle khop ku vat to le khavae te,
"Kolenar mgua ngan kuaro rhek kat na. 14 E
Saimon to e Pita ther keknen ngang ngor
tete ta mang E Nut ko tkaelhapum kam
khenam ka svil to mang o vrong rhek kat
kam ngatkal ngang ngar ko ta vaeng akuruk
mnam mar petgim nglenar, mar kam vle
ngang En mruo te, karo mia mruo ruk mar
kat. 15 Ii, va o propet ngaro rhek kat ngata
ngae rkieng a papat to endo ko ngata ktar
kpavap mang o vrong rhek tok te,

16 'E Devit ka ngausie ta vle enang a
lgeik to ta re kam het ko tete ka
ngausie ka serppak tre kam nop he.
Vanangko koknaik, ngor kaeknik he
kaengaer ka ngausie kam ngamkhor
kar mar. Ii, ka serppak tre kam
nop knop hak ko mar lgititge tete.
Vanangko koknaik ngor kta hover
karo valngneik kmeharom mar kam
kta khor kat. 17 Ngor kaengaer ka
ngausie kam ngamkhor kar mar
tok, mar ruk o gititge kam mrua
kaenenker orom mar kam riring
Ngoldaip he kpis mang. Va si o
vrong rhek tgus kat, mar kam mrua
kaenenker orom mar kat kam riring
Ngoldaip he kpis mang kat, mar kat
kam mokpom kar. Ii, Ngoldaip ta re
tok, ko her En arhe tre kmeharom o
reha ri, 18 endruk en mruo te mrua
ktar kpavap mang ngar tennik.'

19 He kmikkiem o propet ngaro rhek ruk
endruk tok, dok mruo kua pat te, o vrong
rhek ruk ngat re kam hortgi ngok kim E Nut
kam mokpom kar, ngot lo is kam tolpum
mar orom a vnek ta, he a vnek kam karrai
ngang ngar kam hortgi ngok kim E Nut e.
Nove! 20 Ngruak kle va kaittiegom a hor tang
ngang ngar kam gia havaeng ngar kam lo
gi vrong kaem o ngaemslang ruk ngat lo
vua mmok ko pum E Nut kalo keik ekam ko
o mia ngam kaenik ngang ngaro Nut ruk
la ppiagar. Va ngruak havaeng ngar kat
mang kam lo kaem o ngaemslang ruk ngta
rgom mar ko ngaro gidiel ngat gia vle kmar
vop. Va ngruak havaeng ngar kmorim a
kerkeknen to kam mo vret mar kat. 21 Ngrua
gia havaeng o vrong rhek enang tok, kam
gi kael pat kim mar mang e Moses karo pos
ruk endruk ekam ko tennik kam ngae kais
mang tete mor o Yuda ngoma havae mang
ngar mo Sabat tgus kun mnam ngortaro
rektor ruk kam rere mnam mar. Va si tete
vop ngoma havae mang ngar kat."

E Yesus Ka Ngaomevek Ngar Ke Murgun Ngat Kaittiegom Ka Hor To Ngang O Vrong Rhek

22 Ngat srim o rhek tok knop, to o aposel
kar e Yesus ka ngaomevek tgus to ko
mYerusalem va endruk ngta nho mang
ngar ngata lgem o rhek kam mon alo mhel
alomin mnam mar mruo kmikkiem e Pol
kre Barnabas kmeknik ngogu mAntiok. To
ngata mon e Yudas, endo ngma mon kat
te, e Barsabas, va e Silas ko min o mia kun
mnam e Yesus ka ngaomevek ko tok ngma
nho orom min. 23 Ngat mon min kmeknik
ngogu mAntiok orom a hor ta, ko ngat
ittiegom te:

Vae, muk ruk o vrong rhek
ko mAntiok va si muk tgus
ruk ko mnam alo mhe ruk e
Siria va e Silisia kat, muk ruk
mut kor mnam muk mang e
Yesus he kmokpom kar. A
hor ta, tottek ekam mor o
aposel kar endruk ngta nho
mang e Yesus ka ngaomevek.
Mor muornopeik ruk ngota
mokpom kar e Yesus kar muk.
Ngot kaen ngua mamrung
ngang nguk he. 24 Ngota pis
mo kmuk orom ngua hor ta
ekam ko ngota ngnek mang a
valngan langto kun mnam e
Yesus ka ngaomevek ko tottek
kun mnam mor ruk o Yuda

mruo ko ngta ngae ngok kmuk
he kaegom kam vraik ormuk,
ko ngata kering mularo papat
orom ngaro mur rhek mruo.
Vanang mor ngot lo tting
mang ngar orom ngaro papat
e. Nove! 25 Enang tok, mor
tgus ngot her kaum mang a
pat atgiang, endo kam mon alo
mhel ruk enngindi orom a hor
ta he kmeng ngin kmikkiem e
Barnabas kre Pol ngok kmuk.
Ngolua msim ri e Barnabas
kre Pol, ko 26 min alo mhel
ruk nginm vua sovet kam mur
kael min mo kernonhommok
kmeha ngang Ngoldaip e
Yesus To E Nut Thim Orom
Ka Msasaen. Va si ekam ko o
mia ngam re kmim min ekam
tok va nginm kaeha ge. 27-28 Va
mor kar E Nunu A Totur ngota
tting mang o gi papat ri tuk,
endruk ngot kaittiegom mar
mo ngang nguk, nang ngot
lo kais kmen vokngnes ngang
nguk orom o vnek akor kuo
malpgem o papat ri e, mar
kam karrai ngang nguk kam
hortgi ngok kim E Nut kam
le kor mnam muk mang e
Yesus he kmokpom kar. He
enang tok, ngot her mon e
Yudas kre Silas to kmeng ngin
kmikkiem e Pol kre Barnabas
kmenserpgam nguaro rhek
ngang nguk orom ngina lo
gu mruo mang o tgoluk ruk
endri mguak kaikkiem mar,
ko ngot kaittiegom mar moti
ngang nguk tete te: 29 Mgua lo
kaem o ngaemslang ruk ngat
lo vua mmok ko pum E Nut
kalo keik ekam ko o mia ngata
nngiar ngang ngaro Nut ruk
la ppiagar ormar. Va mgua lo
kaem o ngaemslang ruk ngta
rgom mar ko ngaro gidiel ngat
gia vle kmar vop. Va mguak
korim a kerkeknen to kam mo
vret muk kat. He enangthe
mgua korim o keknen ri, va
mguera vle lya. Yu! Nop he.
Nguaro rhek ngat hera tu ko
he.

30 Ngat ittiegom a hor to endo to her kaen
ngang e Yudas kre Silas. To kopekam ko e
Yesus ka ngaomevek to ko tok mYerusalem
ngat kael ngaro singni kuo mang ngar tgus,
ngta kaum kngae he ka grung kam ngae
ngogu mAntiok.

Ngat pis, to kaum e Yesus ka ngaomevek
tgus ko tok, to ngint le kael a hor mak-
tiegom mar. 31 lAntiok ngata him a hor to
endo, to ngata sirei mang ekam ko o rhek
ruk endruk ngat kaenserpgam mar. 32 Va e
Yudas kre Silas min alo propet aloruk kat gi,
ngint kaenkrovgem mar orom nginaro rhek
vang kmenserpgam mar tok kat. 33 Nginta
vle lhok ko kmar to re kam ngae va e Yesus
ka ngaomevek to ko tok thera kunngir kim
min kmel vrek longeik ngang ngin to le kael
min ko va ngaelaut, min kmeknik ngoguon
mYerusalem ngok kim endruk ngat meng
ngar tesgun. 34 [Vanangko e Silas te vrua pat
te, kam vrua vle ko tok kmar na.] 35 Va e Pol
kre Barnabas ngint hera vle ko tok ko mAn-
tiok kat he mar kar o mia ngarlavurgem
ngata patter o mia va khavaeng ngar mang
Ngoldaip karo rhek.

E Pol Ta Mommenik Petgim E Barnabas

36 To koknaik ko pekam o kolkhek akuruk
ngat nop, e Pol thavaeng e Barnabas te, "So
muo mo eknik ngoguon mnam o rengmat
laol tgus ruk mota ktar havae mnam mar,
muo kam kneng e Yesus kakro ngaomevek
ruk mot havaeng ngar mang Ngoldaip karo
rhek. Moak kaeknik tok, ekam ko kua
svil kam mnor mang ngar te, ngaro papat
ruk mang e Yesus ngta vle nngia." 37 Va
e Barnabas tre kvaeng e Yoanes to ngma
mon kat te, e Mak, en kmikkiem min kat,
38 vanangko e Pol ta pat te, tlua ya en
kmikkiem min kat e, ekam ko tesgun e
Mak ta ksir petgim mar ko mPampilia he
kngorpok, nang lo kat kaikkiem min kmeha
kar min kat e. 39 Ii, e Pol kre Barnabas
nginte mo sovet mo kmin kam mus kais
ko ngint hera mommenik petgim min. To
e Barnabas ta vaeng e Mak to nginta kar
mnam a langail to kngae ngogut mSaipras,
40 nang e Pol ta ktua vaeng e Silas. To e Yesus
ka ngaomevek to ko tok mAntiok tkael e Pol
min ko maktiegom Ngoldaip ka mamrung,
to ngint hera ngae kparem mar. 41 To e

Pol kre Silas ngint her kaeknik to kaelpun
kvaik kottek kun mnam alo mhe ruk e Siria
va e Silisia kmenserpgam e Yesus kakro
ngaomevek ruk ko tok.

16

E Timoti Tkaikkiem E Pol Kre Silas

1 To e Pol kre Silas ngint pis ko mDebe to
kle kngae ngoguon mListra. Ko tok e Pol
tpis mang a mhel langto ka munik e Timoti.
En nama kor mnam en mang e Yesus he
kmokpom kar, va knan en a Yuda to nama
kor mnam en mang e Yesus he kmokpom
kar kat, vanang kteit en a vrong rhek to
a Grik. 2 Va e Yesus ka ngaomevek to ko
mListra va endo ko mIkoniam ngma totu
pum e Timoti he ka lgem a guya pum kat.
3 E Pol ta svil e Timoti kmikkiem en kre
Silas ko nginma punpa kmeha, vanang ta
pat mang o Yuda ruk ngta vle kun mnam
a mhe to endo ko ngta mnor mang e Timoti
kteit ko en a vrong rhek ko ngam lua paam
lurokol. To kmel vrek longeik ngang o
Yuda ruk endruk, e Pol thavaeng o mia
kam paam e Timoti kmikkiem o Yuda ngaro
keknen tok. 4 Ngta paam knop, to ngat
hera ngae kaelpun kvaik kottek mnam a
rengmat langto langto he khavaeng o mia
mang o papat ruk o gunngae, endruk o
aposel kar endruk ngma nho mang e Yesus
ka ngaomevek ko mYerusalem ngat gi gun
kaelik ngang o vrong rhek, mar kam vle
pum mar. 5 Kmikkiem enang tok, e Yesus
kakro ngaomevek ngaro papat ruk kmor
mnam mar mang e Yesus ngat ngae ho
gia serppak, he o mia kavurgem ngma
ngamkhor kar mar mo kolkhek tgus.

E Nut Tkaengogong E Pol Orom A Mhel Langto Nkong mMasadonia

6 To e Pol kar klenar ngta punpa kngae
kun mnam a mhe to e Prisia va kun mnam
a mhe to e Galesia he kaelpun kvaik kottek
kun mnam alo mhe ri nginaro rengmat kam
havae mang E Nut karo rhek. Ngta punpa
ko tok, ekam ko E Nunu A Totur thagam
mar kam grung ngogu he kvaik kun mnam
a mhe to e Esia kam havaeng o mia ko tok.
7 Ngata punpa kngae, to ka grap kpis ko
va mhe to e Misia ka gu to kre kam grap
he kvaik kun mnam a mhe to e Bitinia,
vanangko E Nunu To A Totur, endo nam
kaenkrovgem mar kmeharom e Yesus karo
reha, tle kta hagam mar kam lua vaik ko
tok kat. 8 He ekam tok, ngat gia lapsam a
mhe to e Misia he ka kros kngae ngogut
mTroas. 9 Ngta pis to tie masegain E Nut
tengogong e Pol orom a mhel langto nkong
mMasadonia ko tpis ksir ko kim kmurur
kim te, “Ngiak kaol ngte mMasadonia kam
turang ngor na!” 10 E Pol tvokom tok knop,
to ngot kaelel mo kim nguaro tgoluk, mor
kam ngae ngoguon mMasadonia. Ngota*
ngae enang tok, ekam ko ngot lol o papat
ekam tok te, E Nut tmia khenam ngang
ngor te, ta vaeng ngor tok kam ngae ngok
kim lMasadonia kam havaeng ngar mang a
knovvur to orom e Seten ko e Yesus tkir kim
he.

E Lidia Ta Kor Mnam En Mang E Yesus Ko mPilipai Ko Mnam A Mhe To E Masadonia

11 To ngota kar mnam a langail ko mTroas
he kngae ngogu porom a mou to klapsa
ngoguon kngae ko ma nut to e Samotres.
Hop enang ngmo, to ngot le kngae ngoguon
mNeapoles. 12 Ngot pis ko mNeapoles, to
ngota prik ngok paat to kle gia ngae paat
ngoguon mnam a rengmat to e Pilipai. A
rengmat to e Pilipai, lRom ngata plam he
ta vle te, a rengmat langto alautar mnam a
mmie ka mhe to ko mMasadonia. Ngot vrua
vle ko tok mo kolkhek kavurgem.
13 To tie ma Sabat ngot ottek kun mnam
a rengmat ka hengor ka gudor he kngae
ngogu mye kam riring a mhe to o Yuda
ngma kaum mnam kam ngarkie. Ngota pis
mang, korsang ko tok ku mnok he kaelha
kam rere kar lraip ruk ngta kaum ko. 14 To
langto mnam mar ka munik e Lidia, en a
vrong rhek to nkong mTaitaira to ta kpom
o Yuda ngaro keknen he ktotu pum E Nut
ormar. A vlom ta, nam kaenen o it ruk
ngata svel, he o mia ngam kaenenkim mar
mkor. Ta vle he kngan e Pol ko ta rere, to E
Nut karo rhek ngta krong ka vrek to ta kle
kor mnam en mang e Yesus he kmokpom
kar. 15 Tkor mnam en mang e Yesus to en
kar ka valngan tgus ngat hera kol a parrur
orom E Nut ka munik. Ngta parrur knop, to
a vlom ta, thera kaenker kam vaeng ngor
ngok mnam ka rek orom karo rhek ri te,

* 16:10: A re to te, “Ngota” ta khenam te, e Luk to tittiegom ka hor ta, ta puknim e Pol mar ko rok mTroas he kalehapum ko tok kmikkiem mar.

"Ekam ko muta pat mang dok te, ko sim kor
mnam dok mnam e Yesus va tete mguak
kaikkiem dok kmemik kun mnam kua rek
na." He ekam tok, ta rere mnam mor to
ngot her kaikkiem.

Ngat Kael E Pol Kre Silas Kun Ma Hengor Ko mPilipai

16 To mnam a kolkha langto kat ngota kta
ngae ngok ma mhe to o Yuda ngma ngarkie
mnam ko tok mPilipai. Ngot kaikkiem a
ngaelaut to ting kim a vlom to o mia akuruk
ngalkayie. A vlom to endo a koot to a vim
nma viging he nma ktar kpavap mang o
tgoluk ruk ngara pagis koknaik.† Va a vlom
ta kalmialaol ngma kol a kre alaut vgum
ko o mia ngam kaenkim kam havaeng ngar
mang o tgoluk ruk ngara pagis kim mar
koknaik. 17 A vlom to enda tkaelha kam
knaek ekam mor kre Pol, he le kvui kngae
ormor ngang o mia te, "Vae, o mia ruk
endri her mar ruk arhe E Nut To Tho Mi
Laut Hak kalngunes ruk mar. He ngama
havaeng nguk mang a ngaelaut to mguak
kaikkiem, nang E Nut kam sulgim muk he
kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik ngang nguk." 18 A vlom to endo
tkut kaelha kvui kngae tok mnam o kolkhek
kavurgem he. Kngorom ngorom tok, to tho
mi kut kael keyang e Pol kais ko ka vrek te
sei kam kiin hak ngang. Tkaesik to ta le
ktua hortgi ngok kim to kreng a koot to a
vim to endo te, "Kua havaeng yin lsir orom
e Yesus ka munik te, ottek mnam a vlom to
endo." A gi hi to ta re tok, a koot to endo
ther gi ottek ngatngae.

19 Tie ko a vlom to endo kalmialaol ngta
mnor te, nong a ngaelaut tang kat ngang
ngar kam kta lol o krek to ngat le ktung
mang e Pol kre Silas to ka kpom min kait
min kmel min ngok kim lRom ruk ngma
nho mang a rengmat to endo ko mnam a
mhe to o mia ngma kaum mnam ku mnok.
20 Ngta srim min ko kim alo Rom ruk nginma
vongnek kim o rhek to ngat kael a re kuo
mang ngin kam havaeng alo Rom te, "Alo
mhel ri min alo Yuda, he ngint kaenpgam
o mia mo mnam a rengmat ta, mar kmel
a halum orom a ngaesik. 21 Va ngint gia
pgingtang ormor kmikkiem o keknen ruk
ngat lo vua sir kun mnam mor lRom nguaro
pos. O keknen ruk endruk ngot lo is hak
kam ngatkal mang ngar, he kaikkiem mar
kat e."

22 Ngata havae tok, to a mumu to ko tok,
ta mo kol mang he kturang a vlom to endo
kalmialaol pum e Pol kre e Silas. To alo Rom
ruk nginta vongnek kim o rhek ngint kaen
a re, ngar kam kuit pum min he kirmekon a
khap mnam min. 23 To koknaik ko ngat hera
panaem min kam kirmekon a khap mnam
min, ngat her le kael min maktiegom endo
nma toot mang a hengor, en kmelegot kim
min kun, nang en ngat reng lserppak te, en
kam sim ktua toot mang ngin ko tok. 24 To a
toot kmo mia to endo ta kol a re tok, to her
kael min mnam a hengor ka taban to ha kun
gi, to kael alo paota kam kavettom nginalo
nhar orom min.

25 Tie masegain ka ho ngaenvurgem hak e
Pol kre Silas nginta ngarkie he ka kni ngang
E Nut, vanang o mia akuruk kat, endruk
ngat enpasiker mar kun ma hengor to kat,
ngat gia vongnek kim min. 26 Nginta kni
kngae va vgum a mmie ko tho mi ktua khi
klik hak he khikher a hengor klik ge kngae
ngam ku pum ka pun hak. A gi hi to a mmie
ta khi, a hengor karo ngaegot tgus ngat
mrua totollok ngatngae va o sen ruk ngat
ussiem o mia ruk kun ma hengor ngaro
singni ormar ngat mrua halagir kat. 27 To
a mhel to nma toot mang a hengor ko tok
ta hop to kvokom ko o ngaegot tgus ngat
totollok tok, to en ther le kpat te, endruk
kun ngat ngoropok tgus he. Ta pat tok,
to her kait ka kom ku to re kam krong en
mruo kngam en a yoror. 28 Vanangko tlo
mur krong ekam ko e Pol ta vae ngang kuon
mail gi te, "O-o, ngiak or kam mrua kering
yin mruo tok e, ko mor tgus ri ge. Ngot lo
ngorpok e."

29 To a toot kmo mia to endo ta vae ngang
klenar, mar kam petpaei kim, en kam nho.
To thera tngungu kngae kpis mrua ngam
en mruo ku penharom e Pol kre Silas ko
tho mi ktua gor hak. 30 To thera ktong ngin
ogu mnok petgim ke taban to endo, to ka
mnganang ngin te, "Ngola kolotaip, nguak

† 16:16: Kmikkiem o Grik ngaro keknen ngma pat te, a vim to a ngaeglaut nma toot mang nga Nut to la ppiagar ka munik e Delpai ka rek, ko e Delpai nma ktar kpavap mang o tgoluk ruk ngama pis koknaik. He enang tok, o mia ruk ngama ktar kpavap mang o tgoluk ruk ngara pis koknaik tok kat, o Grik ngma havae mang ngar kat te, a koot to a vim to a ngaeglaut tviging ngar.

kaeharom anito, he nang E Nut kam sulgim
dok he kaen a ktalhok to kam plong vle ko
kim En ngnik ngnik ngang dok?”
31 Va ngint koripang te, “Ngiak kor mnam
yin mang Ngoldaip e Yesus he kmokpom
kar, he E Nut nera sulgim yin kar ila val-
ngan he kaen a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik ngang nguk.” 32 Kam
ngae, to ta ktong ngar kmottek kun mnam
a hengor to endo tgus hak to kngorom
mar kngae he kpis ko kim ka valngan kar
kalngunes tgus to ngint hera havaeng ngar
mang Ngoldaip karo rhek. 33 Tie masegain
to endo ko ta slok vop, a mhel to enda ta le
ka ktong ngar kam momgol e Pol kre Silas
nginaro turok. Ta momgolik knop, to ko tok
en kar ka valngan va kalngunes tgus ngat le
kol a parrur ngatngae orom E Nut ka munik.
34 Ngata kol a parrur knop, to a toot kmo
mia to endo thera vaeng ngin ngok mnam
ka rek to ka klang ngin mo ol. Vanang en
te sei kam sirei hak ko en kar ka valngan
tgus ngat her kor mnam mar mang E Nut
he. Knop, to a toot kmo mia ta ngae kat kael
e Pol min kun pa hengor kat.
35 Hop tie marot ko ta mommok, to alo
Rom ruk nginma vongnek kim o rhek ruk ko
tok nginta meng nginlo kaloyie kam ngae
kaen a re ngang endo nma toot mang a hen-
gor, en kam hong alo mhel ruk ennginduk.
36 To en ther kle gia havaeng e Pol vat te,
“Alo Rom ruk nginma vongnek kim o rhek,
ngint kaen a re te, dok kam hong yin kre
Silas mae kam ngae he. Meak parem a mhe
ta, he kngae ka vle orom a vrek longeik.”
37 Vanangko e Pol ta kle va kreng alo
Rom nginlo kaloyie ri te, “O-o mualo munik
nginta vle kun mnam muk lRom mula hor,
gi enang lRom tgus tok kat, va ngint kaen a
re, ngar kam her gia kolaspa kam kirmekon
a khap mnam muo ko ma mmok ko pum o
mia ngaro kerok vanang ngat lo sim ktua
non ekam o rhek ruk ngta mon muo ormar
e. He tete ngint her gia pat te, kam gi vrua
hong nguo kmeng nguo lvongnek tok. O-o
ho mi kut nop hak. Min mruo ngina mur
kaol he kpis mo kmuo kam srim o rhek na,
to ngina mrua ktong nguo kmottek moti
ha!”
38 E Pol treng alo Rom nginlo kaloyie ri
tok, to ngint her kaeknik kngae khavaeng
nginlo taip enang tok. Alo Rom ri ngint
kol a re te, e Pol kre Silas nginalo munik
nginta vle kun mnam lRom nga hor he, to
ngate sei kam gorang a kapnes ko vgum
lRom. 39 To ngint her mrua ngae kpis kn-
gonget e Pol kre Silas nginalo vrek to hera
ktong ngin ngogu mnok petgim a hengor
to endo. Ngint ottek knop, to alo Rom ri
nginta mnganang e Pol min kam parem nga
rengmat to endo petgim mar. 40 Vanangko e
Pol min, ngint kle gia lapsa kvaik kun mnam
e Lidia ka rek. Ko tok nginta kaum kar o mia
akuruk, endruk ngat kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar kat he nginta
vle kaenkrovgem mar. Ngint kaenkrovgem
mar knop, to ngint hera ngae kparem mar.

17

*E Pol Kre Silas Nginaro Reha Ruk Ko mTe-
salonika*

1 Ngint parem e Pilipai to hera ngae
klapsam alo rengmat ruk e Ampipolis va e
Apolonia to hera pis mnam a rengmat to
e Tesalonika. Ko tok o Yuda ngarta rek to
kam rere mnam ta vle kat. 2 Va kmikkiem
e Pol ka keknen to kam kanko kpis kvaik
kun mnam o Yuda ngartaro rektor ruk kam
rere mnam mar kam patter o mia, e Pol ta
vaik kun mnam lTesalonika ngartang kat.
He mnam o Sabat ruk korlotge nma kanko
kpis kmokokhei kar o mia mang E Nut karo
rhek ruk ngat ittiegom mar kun mnam ka
meer. 3 Ii, nam sim kut kael o mia ma mmok
kmenserpagam a papat to mang Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen te, nak kol a vnek
to orom ka yor to le khop petgim ka nnak
kat. Nam sim kael o mia ma mmok tok,
kam reng ngar te, “E Yesus to kua polger
o rhek mang ngang nguk tete, her en arhe
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.” 4 E
Pol nam sim kut kael mar ma mmok enang
tok, to karo rhek ngata ngae kun mnam o
Yuda akuruk to ngat le kmokpom kre Yesus
to hera ru kim e Pol kre Silas. Va o vrong
rhek kavurgem, endruk ngta kpom o Yuda
ngaro keknen he ktotu pum E Nut ormar
va mar kat ngta mokpom kre Yesus kat. Va
lraip kavurgem ruk ngaro mnok ngata laut
ngata mokpom kre Yesus tok kat.
5 Vanangko o Yuda ngalmialaol ngma
kapter e Pol min vgum mar enang tok,
to her kaelha kam vovaeng o ker mia ruk
ngam vua kerngnek, endruk kun pgegom o
mia ruk ngta kaum he gia vavle. He ngta

kaum a rkan orom mar to le kaenpgam o
mia kam hover o resik ngang ngin he kaum
kaen ekmin. Ngat enpgam o mia tok, to
ngat le ka tngungu kngae kpis ko mnam
e Yason ka rek kam riring e Pol kre Silas
kam kpom min he ka srim min ko pum a
mumu to endo ngaro kerok. 6 Vanangko
ngat pis somlok mang ngin ko tok, to ngat
her kle ktung mang e Yason kar klenar ruk
ngta mokpom kre Yesus vat. Ngta kpom
mar to le kait mar he ka srim mar ko pum
lRom ngalaip kalkayie to nma nho mang a
rengmat to endo. Ngat kaelha kvui pum
mar te, "O mia ruk ngat kaelha kpopgom
o mia kngae ko mo rengmat tgus ruk mo
mmie her endri arhe, he endri kim mor he.
7 He e Yason ta, tvaeng ngar kam vle ko kim
kun mnam ka rek kat. Va muk o Rom mula
taven to tkol a ngaekam to ngma mon te, e
Sisa, va ngam lo kael mang endo karo pos
kat e. Nove, ngam kle va krere kim he ktua
havae mang ngarta taven mruo gi, endo ka
munik e Yesus." 8 O mia ngta ngan o Yuda
ngalmialaol ngaro rhek ruk endruk tok, va
vgum a mumu to ta vle ko tok kar lRom
ngalaip kalkayie to ta nho mang a rengmat
to endo ko ngat her kael a halum kmesik he.
9 lRom ngalaip kalkayie ta ngnek tok, to ten
a pos langto ngang e Yason kar klenar mar
kam ngam o krek, yek kam mrua hong ngar,
mar kam ngae. Ngata ngam o krek knop, to
lRom ngat korim mar ngta ngae.

E Pol Kre Silas Nginaro Reha Ruk Ko mBerea

10 Tie ko ther gia slok, endruk ngta
mokpom kre Yesus ko tok mTesalonika ngat
hera meng e Pol kre Silas kam le kngae
mBerea kparem lTesalonika. Nginta pis
ko mBerea to hera ngae lsir ngok mnam
o Yuda ngarta rek to kam rere mnam.
11 Nginta havaeng lBerea mang e Yesus kat,
vanangko lBerea ngaro keknen ngat vua kir
kim lTesalonika ngartakor ko lBerea ngat
ho mi ktua nganmgaem e Pol karo rhek
kam ngannik he kol E Nut ka meer to le
kpepet kam sim ktua non ekam mar kam
smia mnor te, e Pol karo rhek ngta mien
kmikkiem E Nut karo rhek i o nop. 12 He
ekam tok, o Yuda kavurgem ngat her le kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.
Va o Grik kavurgem ruk lurokol va lraip
kat, endruk ngaro munik ngta laut ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar
kat.
13 Tie ko o Yuda ngalmialaol ruk ko mTe-
salonika ngata kol a re mang e Pol te, tngae
he le kpatter o mia mang E Nut karo rhek
ko mBerea vat, ngat le hera knaek ngok
kat he kpis kaelha kmenpgam o mia kmesik
ngang e Pol ko tok kat. 14 Vanangko a gi hi
to endruk ngta mokpom kre Yesus ko tok
mBerea ngta vokom o Yuda ngalmialaol tok
va ngat meng e Pol kam ngae ngogu mou
ngatngae. Vanang e Silas kre Timoti ngint
her gia vle ko tok mBerea. 15 Va endruk ngat
kaol ekam e Pol kam ngae kael ogu mou,
ngat le ka ktong he kael ko mAten. To e Pol
tle hera papsim mar kmeknik ngok mBerea
he kaen a re ngang e Timoti kre Silas ko tok
te, min kam marer he kpuknim ko mAten.

E Pol Ka Ngaeha To Ko mAten

16 Tie ko e Pol ta vle ko tok mAten kpa-
neng e Silas kre Timoti ko mBerea min
kmaol kpuknim, ta vle va karo papat ngat
ho mi ktua kervavle hak, ko ta vokom ko
a rengmat to endo tho mi kut ottep orom
o matpil ngo mamten ruk o mia ngma
ngarkie ngang ngar. 17 Ekam tok, e Pol nma
kanko ngok mnam o Yuda ngarta rek to
kam rere mnam, ngok kim o Yuda va o
vrong rhek ruk ngta kpom o Yuda ngaro
keknen he ktotu pum E Nut ormar he nma
mokokhei kar o mia kam sim kael mar ma
mmok mang E Nut karo rhek. Va kat o
mia ruk ngam gi vrong kpunpa kpis kaum,
nama kanko kpis kmel mar ma mmok tok
kat. 18 To o mia ruk ngaro papat lvu laol,
endruk ngma mon mar te, o Epikurus va a
valngan langto kat endruk ngma mon mar
te, o Stoyek ngta ngan e Pol ko ta knovvur
orom e Seten ko e Yesus tyor he kta hop
petgim ka nnak kam kir kim. Ngta ngan e
Pol tok, to kpis ko kim to le kmaen o rhek
kar en vat. Akuruk ngat pis kmo mnganang
ngar mruo te, "Ngola, a mhel to enda tvua
gupiris mang karo ni ruk?" Vanang akuruk
mnam mar ngat le ktua havae te, "Nok ta
rere enang te, ta hover o hirtek ngartaro
Nut ruk ngma totu pum mar vor."
19 Ekam tok, ngat hera vaeng e Pol he ka
ktong kngorom kam kaum kar lAten Ngar
Ke Murgun to nma kaum kuo kia vul to
e Arapakus kam vongnek kim karo rhek.
Ngta pis ko tok, to ngat hera havaeng te,

"Yu! Yin he, sim havaeng ngor na mang
ani tok papat ta ti a gunngar vat, enda
ima patter o mia mang. [20] Ko o rhek ruk
endri ngat le ktua vle gi, va ngot ho lo
vrua ngannik tiok e, he ngota svil kam smia
mnor mang ngaro pneik te, ngta vle nngia."
[21] (Ngat re tok ekam ko lAten tgus va o hirtek
ruk ngma vle ko mAten kat, ngam her gia
pangargrang kam vle pum o gi vrong papat
ruk o gunngae, he gia tagur pmar kam gia
non ekam mar. Va ngma vle pum a vongnek
kim o gi vrong papat ruk o gunngae kat ko
ngat gi gnua nganik kat.)

[22] To e Pol thera hop kun pgegom lAten
Ngar Ke Murgun to endo, to her kaelha pum
karo rhek kam re te, "Yu! Muk ruk lAten,
ko vokom kam mnor mang nguk te, muta
sei kam totu pum o gi vrong serppak orom
mularo keknen tgus kam ngarkie ngang
ngar. [23] Kua mnor tok, ko kua punpa kngae
va koma kellu he sim ktua vokom mularo
matpil ruk mut tarkiem mar. Ii, va langto
ko vokom kat ko mut tarkiem kmen ngang
a serppak langto ko mut ittiek mang te:

"NGANG E NUT LANGTO NGOT
LUA MNOR MANG".

Yu! Tete ngor kle kpolger o rhek ngang
nguk mang mula matpil to endo ko muta
totu pum, vanang muk mruo mut le mrua
havae mang te, mut lua mnor mang.

[24] Ko endo muta havae mang te, mut lua
mnor mang, her En E Nut msim to arhe,
Endo tkueng a volkha kar a mmie va o
tgoluk tgus ruk mo a mmie. En mruo ta vle
te, a mmie va a volkha ngin laip. Vanangko
nam lua vle kun mnam o rektor ruk o totur
e, endruk o mia ngam kaeharom mar orom
ngaro singni mruo. Nove! [25] Va o mia ngat
lo is kmekon kim En, kam le kaeha vgum
va enangthe nma tu kmo tgoluk tgus kat
e. Nop hak! Parem ko, her En arhe endo
tel a mhel ka ngaung mnam en kam vle va
ka klang ma ngausgi va o tgoluk tgus. [26] Gi
vgum ngua pupnam to atgiang her E Nut to
arhe ta plam o vrong usiel ngo pneik tgus,
mar kam parahi he korosang kngae krum a
mmie tgus. Ko her En arhe ta ktar he mur
kut el ngarta venloot, mar kam mo kalla
orom mar kun mnam ngartaro mhetor ruk
En mruo tmur kut el ngang ngar, mar
kmorosang kun mnam mar tok. [27] Ii, her E
Nut msim to arhe tmur kut kueng ngar kam
vle enang tok, ekam ko ta svil o mia kam
mur kaenenker orom mar kam riring to le
kpis mang. Va si tok, muma vokom orom
muk mruo. [28] Ii, muma vokom orom muk
mruo kmikkiem gi enang ko langto mnam
muk lAten mruo tel ka kni ta te,

'Mor o mia ngoma vle her vgum En
arhe ekam ko her En arhe tkueng
ngor he kael nguaro ngaongtok kun
mnam mor.'

Ii, va langto vat tle kut kael ka kni kat te:

'Her mor ri arhe endruk En mruo tmur
kueng ngor.'

[29] He ekam ko E Nut tkueng ngor enang
tok, va ngruak or kam pat te, ngot kais kam
vokom Endo tkueng o tgoluk tgus orom o gi
matpil tok, kmikkiem gi enang ko o vrong
mia ngma papuntom o nunu, ko ngam sim
ktua tarkiem mar orom a kre, a silva va a
gol kat.

[30] Pu lmien te, tennik E Nut ther gi en-
negiang o mia ngaro kerkeknen ruk en-
druk, ekam ko ngam lo vrua mnor mang he.
Vanang tete, ther kle en a re ngang o mia
tgus mo mnam a mmie karo mhetor tgus,
mar kmitgung ngaro kerkeknen he. [31] E Nut
ten a re tok, ko En tmur el a kolkha langto
ngang ka mhel mruo, endo tmur re pum,
en kmeha mnam kam vongnek kim o rhek
pum o mia tgus ruk mo mmie orom karo
papat ruk lvu lsir. Ii, va E Nut tenserpagam
ka papat to endo ko tle mur khenam a mhel
to endo ma mmok ko thover petgim ka
nnak, en kam kta ktal kat, he o mia kam
mnor vgum tok te, ner mia vongnek kim o
mia enang tok."

[32] E Pol ta rere tok knop, to endruk ngata
vongnek kim, ngat re ngan ko ta re kvat
a yoror ko tkat hop petgim ka nnak, to
akuruk mnam mar ngta le ka klel orom.
Vanang akuruk ngat le ho mi ktua nganm-
gaem karo rhek, en kam rere kngae gi mang
ngar vop, ko ngat reng te, "Koknaik kat va
ngota svil yin kam halger ilaro rhek mang
a papat to endo." [33] O mia ngta vle kar e
Pol enang tok, to thera parem lAten Ngar
Ke Murgun to endo to kngae. [34] Vanang
ko tok mAten lurokol ruk lgititge ngat her
ru kim e Pol he kor mnam mar mang e
Yesus he kmokpom kar. Langto mnam mar
e Dionisius, endo tvaik mnam lAten Ngar
Ke Murgun to nma kaum kuo kia vul to e

Arapakus. Va a vlom to e Damaris kar lraip
kavurgem kat.

18

E Pol Ka Ngaeha To Ko mKorin

[1] To e Pol ta parem a rengmat to e Aten,
to hera ngae mKorin. [2] Ta pis ko tok va
ting kim a Yuda langto nkong mPontus,
endo ka munik e Akila. En kar ktavlom e
Prisila ngint gnua pis ko mKorin ko ngint
ngorpogom a mhe to e Itali ekam ko lRom
ngalaip to e Klodias ta likim o Yuda tgus ko
mnam a mhe to endo he. To mnam a kolkha
langto ko e Pol ta ngae kam ptang ngin [3] va
ther gi kut ngaerkieng kat ko lomevek ri
nginma kpom a ngaeha to kam vatvat o it
kmeharom o rektor orom mar kat, gi enang
ko en nam kaeharom mar tok kat. To ekam
tok, ther gia vle ko kmin he kaeha kar min
kat. [4] Nang mnam o Sabat tgus nma vaik
kun mnam o Yuda ngarta rek to kam rere
mnam he ka vle ko kim o Yuda kar o vrong
rhek ruk ngta kpom o Yuda ngaro keknen
he ktotu pum E Nut ormar. Nma vaik tok,
he kmokokhei kar mar kmel mar ma mmok
kmegom kam rere mnam mar mang e Yesus
te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen.

[5] Kam ngae, to tie ko e Silas kre Timoti
ngint ottek mMasadonia he kpuknim e Pol
ko tok mKorin, e Pol ther le gia tagur pum a
ngaeha to kam patter o Yuda mang e Yesus
ko tok mnam ngarta rek to kam rere mnam
kam khenam ma mmok te, Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen, her e Yesus to arhe.
[6] Vanangko tie ko o Yuda ngalmialaol ngta
sir kim e Pol he kerrereng, e Pol ta rpem
a ngaor kuon mang ka yet, kam khenam
ngang ngar te, thera tu kam pis ko kmar
he, nang E Nut kmen a kapnes ngang ngar
koknaik. Ta rpem a ngaor kuon mang ka
yet tok, va kreng ngar kat te, "Mut lo is hak
kam mon dok orom mularo gidiel e. Nove,
muk mula ngaeha orom muk mruo mo he.
He kmelha tete kua ngaeha to orom muk ta
nop he, he ngor mi ktua parem muk hak,
nang kle ka khen o vrong rhek kam polger
o rhek ngang ngar vat."

[7] E Pol ta re tok, to hera parem mar ko
tok mnam o Yuda ngarta rek to kam rere
mnam, to le kngae ka vle katter o mia ngok
mnam a rek to yok gi to mkor e Titius Yastus
ko ta vle ko rkieng o Yuda ngarta rek to
kam rere mnam to endo. E Titius Yastus
en a vrong rhek langto ta kpom o Yuda
ngaro keknen he ktotu pum E Nut orom
mar. [8] To ko tok mKorin mo kolkhek tgus o
mia kavurgem ngat le kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar to le kol a parrur
orom E Nut ka munik. Va si kat a mhel
langto mnam endruk ngata nho va ka ktar
mang o mia kun mnam o Yuda ngarta rek
ko rkieng tok, ka munik e Krispus, en kar
ka valngan tgus ngat kor mnam mar mang
Ngoldaip to le kol a parrur orom E Nut ka
munik kat.

[9-10] Ii, mnam a segain langto Ngoldaip
tngam tmik kim e Pol he kreng te, "Yin ge,
ngior kam gor! Ngia kaeharom a ngaeha to
im kaeharom ge. Ngiak or kam ksir kam tu
kam rere e. Ngiak rere kam ngae gi, ekam
ko o mia kavurgem ruk ngta vle mo mnam a
rengmat to enda ngar kor mnam mar mang
dok. He nop a mhel tang tlo kais kam prik
mang yin kmim yin he kering yin hak ekam
ko kua vle kar yin." [11] To kmikkiem enang
tok, e Pol ther gia vle ko tok, kais ma pnes
atgiang va ka mhe he her gia patter o mia
mang E Nut karo rhek.

[12] Vanang mnam a venloot to lRom
ngalaip kalkayie to e Galio ta nho mang a
mmie ka mhe to e Akaia, o Yuda ngalmi-
alaol ngta kaum ksir kim e Pol orom a pat
atgiang, endo kam kpom he ka srim ko pum
o mia ngaro kerok kun mnam a rek to kam
vongnek kim o rhek mnam. [13] Ngat hera pis
orom kun mnam a rek to endo ko tok, to
kenker e Pol ko kim e Galio orom a re to
te, "A mhel to enda tpis gia rere mnam o
mia, mar kam totu pum E Nut kmikkiem o
keknen ruk ngat lo vua sir kun mnam mor
o Yuda nguaro pos."

[14] To e Pol tre kmoripang ngar, vanang
e Galio ther gia kser kim kmekon ngang
o Yuda ruk te, "Kun mnam dok kua pat
te, ko kais kam vle kvongnek kim mularo
rhek ruk muta kenker a mhel to enda orom
mar, enangthe napa kpoot mang mor lRom
nguaro pos, gi tang ko tlaut i o tang ko
kemilaut kat. [15] Vanangko muk o Yuda mut
gia mo maen o rhek mang o gi papat, o gi
mnok va mang nguk o Yuda mutaro mur
pos mruo ge. He ekam tok, muk mula
ngaeha orom a mhel to endo. Muk mruo
mguak sisrim a vnek to enda. Vanang dok,
klo kais kam vle he kvongnek kim o rhek

ruk enang endri e." [16] E Galio ta re tok,
to hera reng endruk ngma kar va tomten
kam likim o Yuda ko mnam a rek to endo.
[17] Ngat re kam pet mar ogu mnok, to ngat kle
kaesik orom e Sostenis, endo ta nho va ta
ktar mang o mia kun mnam o Yuda ngarta
rek to kam rere mnam ko tok kat. Ngat
kaesik orom, kaim ko kim e Galio kalo keik
ko tok mnam a rek to kam vongnek kim
o rhek mnam. Vanangko e Galio ther gi
kaennegiang ngar ko he, he lo kta pat mang
ngar kat e.

E Prisila Kar E Akila Va E Apolos Ngat Kaum Kaeha Kar E Pol

[18] E Pol ta vle lhok ko mKorin to hera
parem klenar ruk ngata mokpom kre Yesus
ko tok. To en va e Prisila kar katngokol
e Akila ngta kar mnam a langail langto
to kle kaeknik kngae mSiria vat. Vanang
ktar mang e Pol kam hera ngae, ngata
papulam ka lpek ko mSenkrie kam khenam
ka tnangal langto tesgun tel ko pum E Nut
kalo keik te, ther el mit he. [19-21] Ngta ngae
to kpis kvaar ko mEpeses. To e Pol thera
ngae lsir ngok mnam o Yuda ngarta rek to
kam rere mnam he kmokokhei kar o Yuda
ruk ko tok kmel mar ma mmok mang e
Yesus. Trere knop, to akuruk mnam mar
ngata mnganang en kam vrua vle lhok ko
kim mar na, vanang en tlua ngatkal mang
nga mngan to e. Ta re kmottek to le kat
kael a tnangal ngang ngar te, "Ngor kaeknik
ngte kmuk kat ge enangthe E Nut mruo na
mrua svil dok kmeknik." Ta re tok, to hera
parem e Prisila va e Akila ko tok mEpeses,
nang kar mnam a langail to kngae. [22] E Pol
ta ngae kngae to kpis kvaar ko mSisiria to
hera ngae ngoguon mYerusalem kam ngae
ka ptang e Yesus ka ngaomevek to ngma
kaum ko tok na, to hera lapsa kngae ngogu
mAntiok.

[23] Tpis ko tok mAntiok, to vrua vle to
her kta parem a mhe to endo kmelha kvaik
kottek mnam o rengmat ruk mnam alo
mhe ruk e Galesia va e Prigia he kaelha
kaenserpagam e Yesus kalngunes ruk ko
tok.

[24] Vanangko phevgom e Pol ko ta punpa
kngae ko tok mnam alo mhe ruk enngin-
duk, a mhel langto ka munik e Apolos tpis
he ka vle ko mEpeses. En a Yuda to nkong
mAleksandria va nam sim ktua patter o
rhek va ho ktua rum o papat kam lol mang
E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar kum
mnam ka meer kat. [25] Karo vu papat laol
ekam ko o mia ngat sim kut patter en mang
E Nut karo rhek. He ka vok nam kle mi ktua
prias hak vgum E Nunu A Totur kam rere
mang e Yesus ko nma rere va nam sim ktua
patter o rhek lsir. Pu tok, vanangko tgia
mnor mang a parrur ka gi mten to orom
e Yoanes ka munik tuk, nang tlua mnor
mang a parrur ka mten to orom e Yesus
ka munik e. [26] He ekam tok, e Prisila kar
katngokol e Akila ngint ngan e Apolos ko
tlua kokkol kam rere lserppak kun mnam o
Yuda ngarta rek to kam rere mnam ko tok
mEpeses, to ngint hera vaeng ngok mnam
ngina rek to her le ho sim ktua kenang
mang E Nut karo papat akuruk yok.

[27-28] Kam ngae, to tie ko e Apolos ta polger
ka svil kam ngae ngok mnam a mhe to e
Akaia, klenar ruk ngata mokpom kre Yesus
ko mEpeses ngat kaenserpgam ka papat to
endo to le kaittiegom a hor ngang lAkaia,
endruk ngta mokpom kre Yesus ko tok, mar
kmel a ngaekam tang ngang.

Kam ngae, to e Apolos ta pis ko tok
mAkaia he ka vle. Va ka vok nam mi ktua
prias hak kam rere mang e Yesus ko tkaelha
kam sir kim o Yuda ma mmok ko kim o mia
ngo kerok. Nma mokokhei kar mar mang
E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar kun
mnam ka meer kmenserpagam a papat ta
te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, her
e Yesus arhe. Nma sovet kam mokokhei
kar o Yuda tgus to le ho mi ktua kikir kim
mar hak. He enang tok, ta sei kam turang
klenar ko tok, endruk E Nut tmur khenam
ka mamrung ngang ngar, nang mar ngat le
kmokpom kar.

19

E Pol Karo Reha Ruk Ko mEpeses

[1] Vanang phevgom e Apolos ko tkaeha ko
mnam a rengmat to e Korin ko mnam a mhe
to e Akaia, e Pol tle kaikkiem a ngaelaut to
tkaol kun mnam alo mhe ruk e Galesia va
e Prigia, to kpis mnam a mhe to e Esia he
kvaik kun mnam a rengmat to e Epeses. Va
ta ting kim e Yesus kalngunes akuruk ko tok
[2] to thera mnganang ngar te, "Tie ma kolkha
to muta mokpom kre Yesus, va E Nunu A
Totur tviging nguk kat?"

Va ngat koripang te, "O-o, nove! Ngot ho
lo vrua ngnek hak mang E Nunu A Totur e!"

[3] To e Pol vat ta kle kta mnganang ngar te,
"Yu! Vanang mut parrur he kol ani parrur
ka mten to?"
Va ngat koripang te, "A parrur to ngot
kol ka gi mten to e Yoanes nma havae
mang."
[4] E Pol ta ngnek tok, to her koripang
ngar te, "E Yoanes tgia havaeng o mia kam
gia parrur ekam ko ngat kaitgung ngaro
kerkeknen he. Vanang Endo tkaol knaek
mang, va e Yoanes tle khavaeng o mia kmor
mnam her endo arhe he kmokpom kar.
He en her e Yesus to arhe." [5-7] Endruk ko
mEpeses ko ngta ngan e Pol ko thavae tok,
ngat kais te, loktiek hori orom alomin. Ngta
ngan e Pol karo rhek to ngat hera ngatkal
ngang e Pol mar kam parrum mar orom
Ngoldaip e Yesus ka munik vat. Ngata kol
a parrur knop, to e Pol tgi kael kalo ktiek
kuo mang ngar va vgum E Nunu A Totur
ko thera viging ngar. To ngat kaelha kam
ktua rere orom o rhek ruk yok gi to le kngae
kpolger E Nut karo rhek ngang o mia.
[8] Vanang mnam o kenho ruk korlotge e
Pol nam le her gia kanko ngok mnam o
Yuda ngarta rek to kam rere mnam, he lua
kokkol kam rere lserppak ngang o mia ruk
ko tok e. Ii, nma mokokhei kar mar he
krere mnam akuruk mnam mar mang E Nut
ka tavgo. [9] Vanangko akuruk ngam her gi
kael o rela petgim e Pol he ho mi ktua kees
kmor mnam mar mang e Yesus. To o papat
ruk endruk mang kmor mnam mar mang
e Yesus, endruk o mia ngma monik te, A
Ngaelaut, va lEpeses ri ngat le ho ka kpiem
mar ma mmok ko pum o mia ngaro kerok.

Ngata kpiem mar, he ekam tok, e Pol
thera parem mar, nang kle kvaeng e Yesus
kalngunes kam kaum kun mnam e Tairanus
ka rek, endo o mia ngma pis mnam kam
patter o rhek mnam, nang en kam kanko
kam pis he kpatter mar ko tok. [10] E Pol nma
kanko kam kaum kar mar tok kais mnam
alo pnes alomin, he ekam tok, o rhek ruk
mang Ngoldaip ngat senekir kngae mnam
o mia ngarlavurgem ruk o Yuda va o vrong
rhek ruk ko mnam a mhe to e Esia karo
mhetor ngarlavurgem kat.
[11] Va E Nut tsei kam khenam o reha ruk ho
mi lserpgue hak vgum e Pol ko tok mEpeses.
[12] Va si o mia ngaro it va ngaro katam kat
va enangthe ngap gi kaehang e Pol ka vok
ormar va ngam le kta lol kngae ngok kim o
yor he kaehehang ngar ormar va ngam her
gia ya ngatngae. Va endruk o kool ngat im
mar, o mia ngam kaehang ngar ormar tok
kat va o kool ngma ngorpogom mar kat.

E Skeva Kles Ruk Lurokol

[13-14] Vanangko mnam o kolkhek ruk en-
druk o Yuda akuruk ngma punpa he kem-
meng a gi vrong serppak to orom o gi vrong
tarmek mnam o mia ruk o kool ngat im mar
kam kerer mar. Endruk endri, e Skeva to
o Yuda nga pris ruk laol kles ruk lurokol
endruk aktiek hori orom alomin.

To ngma vokom e Pol ko nam kaeharom
o mia ruk o kool ngat im mar kam kerer
mar orom e Yesus ka munik. To mar kat
ngat le kngae ekam e Pol kam sia khanang
ngar kam kemmeng a serppak to orom e
Yesus ka munik mnam endruk o kool ngat
im mar kat ko ngma re te, "Yindo a koot,
kua kemmeng E Yesus to e Pol nma polger
o rhek mang ka mman kun mnam yin kam
havaeng yin kmottek kun mnam a mhel ta!"
[15] Ngam sia khanang ngar kam re tok, to
mnam a kolkha langto ngat ting kim a mhel
to a koot tim to le kmon a re tok ngang,
vanang a koot to endo ta vle kaekon kim
mar kam reng ngar te, "Ko sim kut mnor
hak mang e Yesus te, ka serppak tkir kim
dok va kua mnor mang e Pol tok kat ko nma
mokpom kar en, vanang muk erie mar ri, ko
mut lua mokpom kar en kat e?" [16] A koot ta
mnganang ngar tok, to a mhel to a koot tim
thera prik mang ngar kaim mar kvurvrum
mar hak. Tkaimim mar kngae panaem mar
hak, to ngta ngoropok o gi mit orom ngaro
turok ko a gidiel tgia krus kim mar.

[17] Kam ngae, to o Yuda va o vrong rhek
ruk ngta vle ko tok mEpeses ngta ngnek
mang ngar tok, to ngat gi mrua hahanang
ngar pum o reha ruk lserpgue ruk endri.
Ngata ngnek mang tok, to a pagor alaut ta
vle kun pgegom mar, he ngat kle ho ksovet
kam teiver e Yesus ka munik ekam tok.
[18] Va si e Yesus karo mia mruo, endruk tes-
gun ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmellot kar nga kerkeknen to kam kerngan
rhek, ngta kol a re mang ngar tok kat, va
kavurgem mnam mar ngta pis ma mmok he
mrua havae mang ngar mruo orom ngaro
kerkeknen [19] ekam ko kavurgem mnam mar
ngta kerngan rhek. Ii, endri ngat pis ma
mmok to le kpolger ngaro tgoluk ma mmok

to klol kaum mar to kraraom mar tgus kuo
kia paei ko kim o mia ngaro kerok. Va kam
him ngaro tgoluk nga keik tkais mang o
drakma* ruk 50,000. 20 He kmikkiem enang
ko o mia ngat gi mrua hahanang ngar pum
o reha ruk lserpgue ruk endri ko ngat pagis
enang tok, o rhek ruk mang Ngoldaip ngat
ho gia senekir kvaas kim o mhetor he o mia
kavurgem ngta mokpom kre Yesus ekam
tok kat.

21 Kam ngae ko o tgoluk ruk endruk ngat
nop, to e Pol ta pat kam ngae mYerusalem
kmikkiem a ngaelaut to ta ngae kun mnam
alo mhe ruk e Masadonia va e Akaia. Ii,
ta pat tok ekam ko tkael mnam te, "Nguak
ngae kpis ko tok mYerusalem na, to le
kngae ngok mRom kat." 22 Tpat tok, to hera
meng klo kaloyie ruk e Timoti kre Erastus
kam ktar kngae mMasadonia, vanang en ta
vrua vle lhok ko tok mnam a mhe to e Esia
vop.

lEpeses Ngta Hover O Resik Ngang E Pol He Kaum Kaen Ekam

23 Rkieng ko e Pol ta papat tok, a mhel
langto ko mEpeses thover a ngaus to nong
a kpar hak ko a ngaus ther ispak vgum o
papat ruk mang kmor mnam mar mang
e Yesus, endruk o mia ngma monik te, A
Ngaelaut. 24 A mhel to endo ka munik e
Dimitrias. En nam kaeharom kero matpil
orom a kre to a silva, endruk o rektor ruk
mkor lRom nga Nut to la ppiagar to a vlom
ko o mia ngma kemmeng. Va nga Nut
to la ppiagar to a vlom to endo ka munik
e Atimas. E Dimitrias kar kalngunes ruk
ngam kaeharom mar ngma kol a keik a
ho lautar hak vgum nga ngaeha to endo.
25 To e Dimitrias tkaum kalngunes va klenar
akuruk kat, endruk ngam kaeha enang en
tok, to hera havaeng ngar te, "Vae, kuaro
mia mgua smia ngnek na. Mut mrua mnor
he ko dok kar muk ngom hera kol a kre a
ho lautar hak vgum nguaro reha ri arhe.
26 Vanangko muta ngan va kvokom a mhel
to e Pol kat ko en nma rere kim o matpil
ri te, 'Mor o gi vrong mia ngot kaeharom
mar he nop karo serppak ngang ngar e, ko
mar nop o serppak ruk mkor E Nut lsir e.'
He nma rere mnam o mia ruk mo mEpeses
ngarlavurgem tok, va si mo mnam a mhe
to e Esia tgus kat va nma rere mnam o mia
ngarlavurgem, he ka vrengem mar ko ngat
kaol ekam kat. 27 He ekam tok, kua gor te,
o mia ngaro vurkul ngara but kmikkiem o
papat ruk endruk, nang ngar le krere kim
nguaro reha ruk kam kol a kre vgum mar
kat. Va nong gi ngruaro reha ri tuk e, ko o
mia ngar le krere kim a rek to mkor ngua
Nut to a vlom e Atimas kat. Vanangko mor
ngoma pat te, ka munik tho mi kut laut hak.
Va mar ruk ngma ngarkie ngang e Atimas
ko mEsia va o mhetor tgus ko ngma nho
orom, e Pol nera vret ngaro papat petgim a
Nut to la vlom to a ngaurar to enda he ngar
le lo kta nho orom kat e. Ko mor ngom kael
nguaro papat lserppak ngang te, her endo
tkol E Nut ka serppak, mor kam kemmeng
orom arhe."

28 Tie ko o mia ngta ngan e Dimitrias karo
rhek ruk endruk, ngaro vok ngta hop he
ngat ngae sei kmesik hak. To ngat kaelha
kam kaum kvui klik orom a re to atgiang
te, "E Atimas to mor lEpeses ngoma totu
pum, ka munik tho mi kut laut hak." 29 Ngat
kaelha kam vui kngae tok, to a rengmat
tgus ngat mo kol mang kam hover o resik
ngang e Gaius kre Aristakas, ennginduk
ngint ikkiem e Pol ko ngat ottek mnam e
Masadonia he nang o mia kam kaum kaen
ekam min. To ngata kleng singni mnam
min he, to ka tngungu orom min he kvaik
ngok mnam a vle to klalaut hak, endo
kmorsang mnam he kvokom o khanier kun
mnam. Ngata vaik orom min kam srim min
ko kim o mia ngaro kerok. 30 To e Pol ta
re te, en kam vaik kat kam sir malngaeng
ngar he krere, vanangko e Yesus kalngunes
ko tok ngat hagam. 31 Va si klenar akuruk
msim, endruk lRom ngalaip kalngunes ruk
ngma nho mang a mmie ka mhe to endo
va ngat meng a mhel langto orom nga re
ngang e Pol kat he kaurur kim te, en kam
or kmegom kam vaik ngok mnam a vle to
endo kat.

32 Phevgom e Pol ko tre kam vaik kun
mnam a vle ko tok, a mumu to kun mnam
ngat kaum he her gi vrong kvuvui he
kngam o rhek ge, va akuruk ngma ngam
o rhek akuruk yok tok kat. Ngat her gia
moruo he, ekam ko ngarlavurgem ngat lua

* 19:19: O Grik nga re ka vgon to te, "A drakma" ta vle mang a keik to a mhel na kol ko na kaeha kais mnam a kolkha to a gutnar.

mnor mang ani tomhel to tkaenpgam mar
kam kaum kaen ekam ko he. [33] To o Yuda
ngata sopong a mhel langto ka munik e
Aleksanda, en kam sir ogun ktar he krere.
Ta sir ko pum a mumu, en kam hahaong
o rhek mang ngar o Yuda, nang akuruk
mnam mar ngat her kaelha kam kenang
he kngam o rhek ngang. To thera hover
kalo ktiek kim mar kam hagam mar kam
vongnek kim. [34] Vanangko o mia ngat re
vokom mnor te, en a Yuda, to ngat hera
mo kol mang kam kaum kvui orom a re to
atgiang kam re te, "E Atimas to mor lEpeses
ngoma totu pum ka munik tho mi kut laut
hak." Ngat mo kol mang kam vuvui kngae
kais ko a loot tvur hok mang ngar ge.

[35] Kam ngae, to endo a mhel to nma nho
mang o reha mnam a rengmat to endo ta
sir he ka kser mar to hera reng ngar te,
"Yu! Muk ruk lEpeses, muk mruo muta
mnor te, o mia tgus ruk mo mmie ngta
mnor te, a rengmat ta e Epeses, ta kpom
a ngaeha to kam nho mang e Atimas ka
rek to a totur, mor kam totu pum mnam,
va kam nho mang ka matpil mruo, endo
orom a kre to tharpet kun kuon kia volkha.
[36] Ii, he ekam ko nong a mhel tang to tlo
is kam kokheng ngor mang o papat ri, va
mguak smia vle na. He mu or kam kta
kolaspa kmeharom a kerkeknen tang kat
ngang enngindi. [37] Vanangko mu vokom
na, tpu tok ko mut her kolaspa kam kpom
alo mhel ri he kpis orom min moti, vanang
ngint lo kerrereng ngorta Nut to a vlom e,
endo ngom ktua totu pum, i o lo uruvik kun
mnam karo rektor kat e. [38] He ekam tok,
enangthe e Dimitrias kar kalngunes ngaro
rhek ngang ngar kar a mhel tang va ta ya te,
ngar kam mia pis lsir ko kim lRom ngalaip
kalkayie to e Galio ko her endo arhe nma
nho mang a mmie ka mhe to enda. Va her
en arhe tkais kam vongnek kim o rhek, ko
tkorsang tete he, he kpaneng o mia. He ko
tok ko kim e Galio ngat is kam mon min
orom o rhek enang tok. [39] Yu! Mguak tu
ko he. Va enangthe a papat tang ko ta vle
mnam muk vop, va mguak kaum o mia kam
sir ko kim e Galio kalo keik enang tok ha,
kmikkiem o pos lsir tok arhe. [40] Vanang
tete kua gor ko mut hover o resik ngang
enngindi va kaum kaen ekam min he kael
mor ma kernonhommok ko lRom ngalaip
kalkayie to endo tis kam mon mor orom a
kerkeknen to kam kaum kaen ekam a mhel
ko mut ispak tgus orom a ngaesik pum min
tete. Nak mon mor orom a kerkeknen to
enda va mor ngruak lo kais kam hahaong
o rhek mang ngor mruo, ko ngruer sia ring
o rhek kam havae mang la halum to enda
tete, ko tgi pis pgeik, nang nong ka pun
ngang e." [41] Ta rere tok knop, to hera meng
ngar ngta veveet.

20

E Pol Karo Reha Ruk Kun Mnam Alo Mhe Ruk E Masadonia Va E Gris

[1] Ko pekam ko o mia ngat kaum kaen
ekam e Pol knop, e Pol ta vle to hera vaeng
e Yesus kalngunes ruk ko tok, mar kam
kaum. Tenserpgam mar knop, to ta mrung
ngar to le kparem mar kam ngae mMasado-
nia. [2] Ta ngae he kaelha kvaik kottek kun
mnam a mhe to endo karo maksien he
kaenkrovgem o mia orom karo rhek vang.
Ta ngae enang tok, to ta ktar kpis mnam
a mhe to e Gris. [3] To ko tok ta vle mnam
o kenho ruk korlotge. Ta vle ko mGris, to
gi mnam a venloot to lsir ko tre kam kar
mnam a langail kam ngae mSiria thera kol
a re te, o Yuda ngta lgem o rhek mang,
mar kmim kngam a yoror. He ekam tok,
ngat kaekon kngam ther le ngae kun mnam
mMasadonia ko paat kmeknik kngae mSiria
enang tok. [4] To en kar o mia akuruk ngat
hera kaum kngae he. Endruk e Sopris to e
Pirhus to nkong mBerea khal, kre Aristakas,
va e Sekundus to nkong mTesalonika va
e Gaius to nkong mDebe, va e Timoti kre
Tekekus va e Tropemus to nkong mEsia kat.
[5] En kar o mia ri ngta ktar mang ngor he kpis
ko mTroas to kpaneng ngor ko, ngor kam
puknim mar ko tok. [6] Vanang mor ngota
vle vop. To kopekam ko ngot kunngir kim a
pnes to A Gi Bret knop, ngota kle kar mnam
a langail ko mPilipai to kngae. Ngota ngae
kngae kais mo kolkhek ruk aktiek, to ngot
hera pis ko mTroas he kpuknim ngor lenar
ruk endruk ko tok. To mor tgus ngota vle ko
tok kais mo kolkhek ruk aktiek hori orom
alomin.

E Pol Tkat Hover E Yutekus Ko Tyor Ko mTroas

[7] Tie mavlemas ko a Sabat ther nop he,
ngota kaum mang a ngaemik langto, endo
kmommen a bret kmem va kaiviem a ye

to a vaen kam mur kael pat kmor mang e
Yesus ka yor. Ngot kaum va e Pol ta rere
lhok ngang o mia ekam ko ther el mnam
kam hop khalki kngae. He ekam tok, ta
hoger o rhek kam ngae kol a segain ka ho
ngaenvurgem hak. 8 E Pol ta rere kngae
va o mia ngta sosgam o mmok kavurgem
kun mnam a rek ka taban to ngota kaum
mnam kuon mail. 9 Nangko a ngokol langto
ka munik e Yutekus tkorsang ko mnam a
pammok he kvongnek kim e Pol to tkaelha
kam gia vutko psir. Kam ngae, to e Pol tho
khoger karo rhek to e Yutekus tho gi onnit
aol hak he, he lo mrua paptang ko ther gi
vuut ko mnam a taban to endo, ko ngat
mongam mang ngkorlotge. Tvuut kbut ku
mmie her gi kut yor hak to klenar ngat
pis kokol la gi yoror. 10-12 To e Pol ta grung
kmottek ngku mnok to kpis ka kru ka vham
kuon mang a mhel to endo ku mmie he
kvalpsim. Ta kru ka vham kuon mang knop,
to a mhel to endo ther gi kat ktal kat. E Pol
teharom tok, to le kreng o mia te, "Mguak
or kam vua papat nngia nngia e, ko tkat ktal
kat he." O mia ngat vokom tok, to ngaro
ngaung ngat mi kut isis hak mang, to hera
vaeng a mhel to endo ngok mrek. Ngta ngae
to e Pol ther kta grap kuon ma rek kam hera
pis kta kaum kar klenar ruk ko tok he ngat
kommen a bret he kaem va kaiviem a ye to
a vaen to kam mur kael pat kmar mang e
Yesus ka yor. Ngat eharom knop, to e Pol ta
kta hop he gia rere kam ngae kais tie marot
to hera parem mar kngae ko paat.

E Pol Ka Ngae To Ko mMiletus

13 Vanangko ktar mang ko e Pol kam ngae,
en tel ka papat ma mmok te, mor kam
karkar ma langail kam ktar mang he kngae
mAsos, nang en nera knaek kmaol paat he
kpuknim mor, mor kam pataem ko tok. 14 To
tie ko e Pol tpis puknim mor ko tok, ngot
le kpataem, he mor tgus ngot hera kaum
kngae to ngae kpis ko mnam a nut to e
Mitelen. 15 Hop enang ngmo to ngot hera
ngae kparem e Mitelen va kngae klapsam a
nut to e Kios. To khop enang ngtok ngot
hera kenker a mou kngae klapsa gi to le
hera pis mnam a nut langto endo e Samos
kat. To kopekam enang ngtok kat ngot her
kta lapsa gi to le hera pis mMiletus.

lEpeses Ngta Kunngir Kim E Pol Ko mMiletus

16 Nangko e Pol ther el ka papat te, kam
ngae ma langail he kngae klapsam e Epeses
ge ko tlua svil kmelha gi vrong kvavle kngae
mnam o mhetor ruk ko mEsia e. Tsia
khanang ko enangthe nap kais va te ktua
svil te, en kam marer kpis mYerusalem na,
ktar mang a kolkha to kam kunngir kim a
pnes to E Pendekos kam vuut.

17 Ko tok mMiletus e Pol ther en a re
ngang endruk ngma nho mang e Yesus ka
ngaomevek to ko mEpeses te, mar kmaol
kpis ko kim en ko tok na. 18 Tie ko ngat
aol pis ko kim, e Pol ther kaen karo rhek
ruk endri ngang ngar te, "Tiok ko ko gnua
ktar pis kmuk mo mnam a mhe to e Esia,
muk mruo mut mur vokom kuaro keknen
va kuaro reha mnam o kolkhek tgus ruk
koma vle kar muk. 19 Muta mnor mang dok
te, tie ko kua vle ko kmuk kom kaeharom
o reha ruk mkor Ngoldaip ngang nguk va
kom mur kael kaetim dok mang nguk. Va
o Yuda ngam si kaegom dok orom ngaro
keknen ruk kam ngam dok, vanangko kom
kle kaeha ngang nguk ge, he lo vua hover
dok mruo ko pum mularo kerok e. 20 Va
mut mrua mnor kat ko klo gia pange kim
E Nut karo papat ruk kam turang nguk
ormar. Nove, ko kle gi kaelha kvaik kottek
mnam mularo rektor mruo va ksir ko pum
o mia ngo kerok ma mmok he kpolgerik
kam patter muk mang o papat ruk endruk.
21 Ii, va kom hera tger o Yuda va o vrong
rhek kat, mar kam hortgi ngok kim E Nut
kmitgung ngaro kerkeknen he le kmokpom
kar Ngoldaip e Yesus.

22 He ekam tok, tete E Nunu A Totur tkael
ngongaeng dok kam le kngae mYerusalem
he, vanang klua mnor te, ani tomhel to nera
pis kim dok ko tok e. 23 Ko gia mnor tuk te,
mnam o rengmat tgus ruk koma kar mnam
mar E Nunu To A Totur nam kaengorang
dok mang o mia ko ngam kael vokngnes
ngaok he kol a regesal mang dok kam kpom
dok kael dok kun ma hengor. 24 Pu tok, kom
kaeharom a ngaeha to Ngoldaip e Yesus tel
maktiegom dok ge, endo kam polger o rhek
ma mmok mang a knovvur to orom e Seten
ko E Nut ta mrung ngor he le kir kim hak.
Kun mnam kuaro papat a ngaeha to enda
tho mi laut hak kir kim o vrong tgoluk tgus.
Va si kua ngorsang mruo kat tho lo mi kut is
kat e, dok kam lol o vnek ruk endruk vgum
a ngaeha to enda e. He ekam tok, koma

sap orom a ngaeha to enda kam rum hak, gi
enang a mhel to nma sap kam pupuya kim
klenar kam rum tok kat.
25 Yu! Va tete ngora ngae kngae hak he.
He kua mnor te, nong tang hak mnam muk
ruk mut ngan dok ko ko elha kpolger o
rhek mang E Nut ka tavgo, ner lo kais kam
kta vokom dok kat e. 26 He ekam ko ngora
parem muk tok, kua havaeng nguk lsir tete
te, o mia tgus ruk nga mur kael mar ma
kernonhommok ko pum E Nut kalo keik va
ngar lo kais hak kam mon dok orom ngaro
gidiel e. 27 Ngar lo kais tok, ekam ko tesgun
kngae kais mang tete klo gia pange kim E
Nut karo papat ruk tgus hak, endruk nma
svil o mia kmikkiem mar.
28 He mgua smia toot mang nguk mruo va
mang E Nut karo mia ruk ngma vle enang
o sipsip ruk tmur el ekam mar orom khal
msim e Yesus ko tyor he ka gidiel ta ksuk
mang ngar. He ekam tok, muk ruk muma
nho mang e Yesus ka ngaomevek mgua
smia toot mang ngar gi enang o sipsip ngar
teit ko nma toot mang karo sipsip ekam ko
E Nunu To A Totur tkut el muk kam kol a
ngaekam to kam smia nho mang ngar tok
arhe. 29 Ii, mgua smia toot mang ngar enang
tok, ko kua mnor te, ko pekam dok ko nguak
ngae, o pendol ruk ngat ho mi kut kernonho
hak, endruk o pattermia la ppiagar, ngar
le kpapagis kvaik kun pgegom muk vat he
ngar lua mrung tang mnam muk kmorim
kat e. 30 Ko si kun mnam muk mruo kat
akuruk ngara hop he ker hortgem E Nut
karo rhek ruk lminar kam mia ppiak ngang
nguk he kauyang nguk ormar, mar kam
vraik orom muk, he muk kam le kaol ekam
mar kmikkiem mar enang tok. 31 He ekam
tok, mguak ngangreal ngang nguk he mgua
mur kael pat kmuk mang tie mnam o pnes
ruk korlotge ko kom ngae lua tu kmuk
kmengorang nguk mang ngar mo kolkhek
va mo rsegain tgus. Va kom si mur kael
kaetim dok mang nguk, vanang kom lua tu
kmuk kmengorang nguk mang ngar kat ge.
32 Yu! To tete, ko kael muk ko maktiegom
E Nut va kakro rhek ruk mang ka mam-
rung to kam lol nguaro kerkeknen patgiang
ngaiting. Ko kael muk ko maktiegom E Nut
karo rhek tok, ekam ko ngat kais kmenser-
pagam muk kam smia mokpom kar lserp-
pak. Ii, va karo rhek ruk endruk ngat kais
kam le koop kim muk kam vle te, E Nut kles,
endruk tmur re pum muk ngang en mruo,
muk kam le kol a ktalhok to kam plong
vle ngnik ngnik kar kles tgus kat. 33-34 Muta
mnor mang dok kat te, kom vu kaeha vgum
dok mruo kar kolenar ruk ngam kaikkiem
dok, nang lua ring mnam dok mang o mia
ngaro gol va ngaro it kat e. 35 Ii, va kom
vu kaeha lserppak enang tok, kam khenam
kuaro reha tgus ma mmok ngang nguk,
muk kam vokom mar to le kol a pat te,
mor tgus ngruak sovet kmeha gi enang tok
arhe, mor kam nngiar ngang endruk ngat
lo vua serppak kmeha kam turang ngar
tok. Ngruaka nngiar ngang ngar tok, ko
ngota pat mang e Yesus karo rhek mruo
ko thavae ormar te, ‘Endruk ngta nngiar
ngang o mia her mar ruk arhe ngata lgekol,
vanang endruk ngma ring mnam mar kam
le gia lol o tgoluk mkor o mia ngat lua lgekol
enang ngarlenar tok e.’ ”
36 E Pol tel karo rhek ngang endruk ngma
nho mang E Nut ka ngaomevek to ko mEpe-
ses knop, to mar tgus ngat hera tubulkek
kam ngarkie. 37-38 Ngat ngarkie knop, to
endruk laol ngat hera pat mang e Pol karo
rhek ruk ko thavaeng ngar ormar te, ngar lo
kat kais kam kta vokom kat, to a ho mam-
rung alautar tho mi kut vanker mar hak,
to ngta ngam ngaro singni kuo mang kam
parpsim to kpupum ka volha he kaeti mang.
Ngta mrung tok knop, to her kaikkiem ngok
ma langail to hera pataem.

21

E Pol Karo Reha Ruk Ko mYerusalem

1 Ngota ngae kngorom ngaro ngaung, to
kar mnam a langail to kngae ngogu mou
he klapsa kpis ko ma nut to e Kos. Hop
enang ngmo, to ngota ngae kpis ko ma nut
langto yok, endo e Rotes to hera parem ko
tok he kngae kvaik ogun paat ko mPatara.
2 Ko tok ngot pis mang a langail langto ko
tre kam parem a mhe to endo he kngae
klapsa kenker ngogu ma mlin ngok mPon-
isia. Ngot kar mnam to kngae. 3 Ngota
ngae kngae, to ngota vokong a nut to e
Saipras ko tgia vle malhagenmok vop, to
ngota lapsam ku pa ngaiting tkun ku, to
hera ngae kam ngae ngok mSiria. Ngot pis
mnam a mhe to e Siria, to kvaar ko tok
mnam a rengmat to e Taira, o mia kmel o
tgoluk ko paat. 4 Ko tok ngot riring he pis

mang e Yesus ka ngaomevek to ka vle kar
mar kais mo kolkhek ruk aktiek hori orom
alomin. Ngota vle ko tok, to E Nunu A Totur
tkaelmir ngang ngar to ngat le kaurur kim
e Pol te, en nak or kam kta ngae ngok
mYerusalem kat e. 5-6 Vanangko endruk ma
langail ngat el o tgoluk ko paat knop, to
ngot re kam parem mar ko tok kam kta ngae
ngok mYerusalem, to e Yesus kalngunes kar
ngalkhengol va ngles tgus ngat kaikkiem
mor petgim a rengmat to endo kam ngae
kael mor ko va ngaelaut ku mou. Ko tok
va mou ngot hera tubulkek kam ngarkie.
Ngota ngarkie knop, to kmo mrung ngor
to ngot her kta kar mnam a langail, nang
mar ngat kaeknik ngok mrek. To ngot hera
parem a mhe to endo to hera ngae.

7 Ngota parem a rengmat to mTaira he
kta hoger ngua ngae. Ngota ngae to kpis
mnam a rengmat to e Ptolemes. Ko tok
kat, ngota mrung e Yesus ka ngaomevek
he kaum kar mar kais ma gi kolkha to
agitgiang. 8 Hop enang ngmo, to ngot hera
parem mar ko tok, to kngae kpis mSisiria.
Ko tok ngota kaum ka vle kar a mhel langto
ka munik e Pilip ko mnam ka rek. E Pilip
en langto mnam endruk Aktiek Hori Orom
Alomin, endruk e Yesus ka ngaomevek ko
mYerusalem tel mar tesgun kam turang o
aposel orom o reha. En nma havaeng o mia
mang e Yesus. 9 Va kles ruk lraip ruk korlolo
kat ngma havaeng o mia mang E Nut karo
rhek kat. Va ngat lo lei kat e.

10 Kam ngae, to o kolkhek kavurgem ngat
nop, to a propet to e Agabus ta grung ko
mYudea he kpis ku va mou ko tok mSisiria.
11 Tkaol ko kim mor to tkaelmir ngang ngor
orom e Pol ka pus ko ta vret mkor he
mur kaussiem kalo nhar va kalo ktiek mruo
orom to le ka ktar kpavap mang e Pol te,
"E Nunu A Totur thavae te, 'O Yuda ruk
lYerusalem ngar kaussiem a pus to enda
kteit gi enang ti arhe to le kael maktiegom
o vrong rhek.' "

12 Ngot ngan e Agabus ko tre tok, to mor
kar o mia tgus ruk ko tok ngot kaelha kam
kaum kaurur kim e Pol, en kam or kam kta
ngae kam grap ngoguon mYerusalem he.
13 Ngot kaurur kim urur kim va e Pol tle
kut koripang ngor te, "Kman ko mut kaee
mang dok he vu kat kael kaetim dok mang
nguk enang tok? Ko ko her mur elel dok
mruo, mar kam gi kaussiem dok he, va si
mar kmim dok kngam dok a yoror kat ko
tok mYerusalem ekam Koldaip e Yesus ka
munik." 14 Ngot kaenker kmurur kim urur
kim, vanangko ngot lo is kam rere mnam e.
To ngot korim a papat to enang tok, to le
kmo reng ngor mruo te, "Ngruak korim a
papat to he kaur orom E Nut, En kmikkiem
ka svil mruo."

15 To kopekam tok, ngot elel mo kim
nguaro tgoluk to her kaelha kam grap
kam ngae ngoguon mYerusalem. 16 Va
e Yesus kalngunes akuruk, endruk nkong
ngar mSisiria ngat kaikkiem mor kat kam
ktong ngor kngorom mor ngok mnam a
mhel langto ka munik e Mnason ka rek,
mor kam kaum ka vle kar ko tok. En
nkong mSaipras he en langto mnam endruk
ngta ktar kor mnam en mang e Yesus he
kmokpom kar tiok tiok he.

E Pol Tpis Ko mYerusalem

17 Tie ko ngot pis ko tok mYerusalem,
endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar ngta kunngir kim mor
he ksirei kmel ngaekmol ekmor, mor kam
vle ko kmar. 18 Hop enang ngmo, to mor
kre Pol tgus ngota ngae kam ptang e Yems
kar e Yesus ka ngaomevek ngalmialaol tgus
ko ngta vle ko tok kat. Ngot pis ko kmar,
19 to e Pol ta mrung ngar tgus to le sim
ktua havaeng ngar mang o reha tgus ruk
E Nut teharom mar ngang o vrong rhek ko
maktiegom en ko nam kaeha ngang ngar.

20 Ngta ngan e Pol karo rhek he ngata kan-
prim E Nut ekam tok, to le khavaeng e Pol
te, "Kambis, vokom o Yuda ngarlavurgem
ngarlavurgem na, ko ngat her kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar va her
mar tgus ruk arhe ngata sovet kmikkiem
e Moses karo pos vop. 21 Ii, he her endri
arhe ngat her kol a re mang in te, ima
patter o Yuda ruk ngma vle kun pgegom
o vrong rhek, mar kmorim e Moses karo
pos ruk endruk. Ii, ngat kol a re te,
ima patter mar kam lua paam ngles va
kam or kam sim kaikkiem nguaro keknen
kat. 22 Va o Yuda ruk endri ngara ngnek
te, yi her pis he, va mor ri ngruer sia
khanang ngor kam hahaong o rhek mang
yin ngang o Yuda ruk. 23 He ekam tok,
ngia sim kaikkiem nguaro rhek ri na, kam
mia khenam ngang ngar te, lmien mang
yin te, im le ho sim kut kaikkiem e Moses

karo pos kat. Ngorlenar ri korlolo mo
ngata re kmikkiem ngua keknen ko nga re
kmel nga tnangal ko pum E Nut kalo keik.
24 Va yin, ngiak vaeng ngorlenar ri he kru
kmar kat. Ngiak kaikkiem mar kmeharom
ngua keknen to kam parrur, yin kmel ita
ngaelmir ma mmok ko pum E Nut kalo keik
gi enang ngar tok kat. To ngiak kaenkim
mar ruk korlolo ma mmok kat, ngar kam
papulam mularo lpetuk kmikkiem nguaro
keknen enang tok kat. Gi enang tok, o mia
ngara mnor mang in te, o rhek ruk mang
yin ngat lua mien e, nang kle ka mnor mang
in te, im kle va ho sim kut kaikkiem e Moses
karo pos ge. 25 Vanang o vrong rhek ruk
ngma mokpom kre Yesus ngot le kut lgem
o rhek mang ngar kat he ittiegom a hor
ngang ngar kam havaeng ngar mang o rhek
ruk endruk te, kam or kmem o ngaemslang
ruk ngata kernonho vgum o mia ruk ngat
kaenik ngang ngaro Nut ruk la ppiagar. Va
mar kam lo kaem o ngaemslang ruk ngta
rgom mar ko ngaro gidiel ngat gia vle kmar
vop. Va mar kmorim a keknen to kam mo
vret mar kat."

26 Endruk laol ngat re tok knop, to hop
enang ngmo e Pol ther kaikkiem ngaro rhek
to klol ngarlenar ruk korlolo to en kar mar
ngat hera parrur. Ngata parrur knop, to e
Pol ta ngae he kvaik kun mnam E Nut ka
maksien kam polger o rhek ma mmok mang
a kolkha to ka keknen to endo kam parrur
nak nop, ko mar langto langto naka trong
orom kmen ngartaro nngiar ngang E Nut
ko pekam o kolkhek ruk aktiek hori orom
alomin ko ngak nop na.

Ngta Kpom E Pol He Kael Kun Mnam A Hengor

27 Kam ngae, to ngat re kam trong orom
a keknen to endo ko o kolkhek ruk aktiek
hori orom alomin ngat re kam nop. E Pol
mar ngta vle pum a keknen to endo vop, va
o Yuda akuruk, endruk nkong ngar mnam
a mhe to e Esia ngat vokong e Pol ko ta vle
kun mnam E Nut ka maksien. Ngat vokom
ko tok, to ngat kaenpgam a mumu to ta
vle ko tok kam kpom. 28 Ii, ngat kaenpgam
o mia tok, orom ngaro rhek ruk ngat kael
kuo mang ko ngata vui klik ormar te, "Muk
ruk lIsrael, muk he, mguak turang ngor na
ko a mhel to enda her en arhe endo nma
patter o mia tgus he krere kim mor lYuda
nguaro usiel, nguaro pos va si E Nut ka
maksien to enda kat. Va kat, en ta le ka
nglum o vrong rhek kat he ngat pis kun
mnam E Nut ka maksien to a totur ta he
ho mi kut kering hak ko pum E Nut kalo
keik." 29 (Ngata re kvat o vrong rhek enang
tok, ekam ko nanga ma kolkha to endo gi,
o mia ngat vokom a vrong rhek langto,
endo e Tropemus to nkong mEpeses ko tgi
vrong punpa kar e Pol kun mnam a rengmat
to endo he ngat le gi vrong kpat te, nam
kaikkiem e Pol kun mnam E Nut ka maksien
kat, vanangko nove!)

30 Ngaro rhek ruk endruk ngat hover a
rengmat tgus ngaro vurkul, to ngat kottek
ngkun kut va ngkun kuon he kmurmur
mang e Pol to ka kleng singni mnam to kait
ngku mnok petgim a maksien to endo. Ngat
gnua kottek mnam a maksien knop, to a
mhel to ta nho mang a maksien to endo
ther le kvat a ngaegot kim mar ngatngae.
31 Phevgom ko ngat im e Pol ngae panaem
ko tok te, en kam yor, lRom nga ngaomevek
ngalaip tkol a re te, lYerusalem tgus ngat
ho gi kael a halum kmesik ngang e Pol va
kaum kaen ekam kat. 32 A gi hi to ta ngnek
tok, ta vaeng endruk ngma kar va tomten
kar kalngunes ruk laol, to mar tgus ngta
kaum ksap ngogu kun pgegom a mumu to
ta kaum kaen ekam. Ngat pis kun pgegom
o mia tok, to endruk ngta kaum kaen ekam
e Pol ngta vokom lRom nga ngaomevek
ngalaip mar to her gi korim e Pol ko tok.

33 To lRom nga ngaomevek ngalaip ta pis
kim e Pol ka kleng singni mnam he ka
kpom to kreng kalngunes kmussiem orom
alo sen. Ngat ussiem knop, to lRom nga
ngaomevek ngalaip ta mnganang a mumu
to endo mang e Pol ka munik va mang anito
teharom he o mia ngta kaum kaen ekam
enang tok. 34 Va akuruk mnam a mumu ngat
her gi vrong kvui kam ngam o rhek ge, va
akuruk ngma ngam o rhek akuruk yok tok
kat. Ngta vle tok, he lRom nga ngaomevek
ngalaip tlo is kam pis mang a re tang ko
a minar vgum mar ko ngat ho mi kut kael
a halum orom kam moho hak. Enang tok,
tgia reng kalngunes kmenpasiker e Pol kun
mnam a ngoulu to mkor endruk ngma kar
va tomten. 35 To ngta ktong e Pol kngorom,
nang a mumu ka ngaesik tngae ho mi kut
sovet hak. Ngata pis ko pum a ngoulu ka

kaknang to re kam grap orom e Pol, va a
mumu tngae ho mi kut kervavle hak. To
endruk ngma kar va tomten ngat le kokol
e Pol khover malpgem mar ka grap ekam a
kaknang kngorom enang tok. [36] Vanang a
mumu tkaikkiem mar he le kvuvui klik te,
"Mguak kaim kngam a yoror."

E Pol Ta Keknen Ngang A Mumu To Thover
O Resik Ngang Va Kaum Kaen Ekam

[37] Endruk ngma kar va tomten ngta hover
e Pol malpgem mar he ka grap ekam a
kaknang kngorom, he re kam vaik orom,
to e Pol ta rere la Grik he kreng lRom
nga ngaomevek ngalaip te, "Kua svil kam
mnganang yin mang a tomhel langto na."
Va lRom nga ngaomevek ngalaip ta kta
mnganang e Pol te, "Ai, ima rere la Grik kat?
[38] Kua pat re te, yin a Isip to tiok tenpgam o
mia ngarlavurgem ngarlavurgem hak kam
kaum kaen ekam mor lRom ko ta ktong a
valngan langto orom o por mia ngok ma
kalputmok. Nok kua sosop pum yin orom
vor, ngola?"

[39] Va e Pol tkat koripang te, "Dok a Yuda
to nkong mTarsus a rengmat to ka munik
tho mi kut laut hak kun mnam a mhe to e
Silisia. Ngiak ngatkal orom dok kam rere
ngang a mumu ta vanie!"

[40] To ta ngatkal orom e Pol, to endruk
ngma kar va tomten ngat orim e Pol kam
sir kuon mang a ngoulu ka kaknang to endo
to ta hover kalo ktiek kam hagam a mumu.
Thagam mar knop, to her le krere lHibru te,

22

[1] "Koornopeik va kolmialaol ruk muk, kua
vle moti kam hahaong o rhek muuk he
ekam tok, mguak vongnek kim dok na!"

[2] O mia ngta ngan e Pol ko ta rere lHibru
to a vatimmok alaut ta le kpis vat.

Ngat gia vle tok, to e Pol tkaelha kam
rere te, [3] "Dok a Yuda to nkong mTarsus kun
mnam a mhe to e Silisia, vanangko ko laut
kun mnam a rengmat ta arhe. Tesgun koma
vle ko maktiegom a pattermia to e Gamaliel
he en tsim kut rum ka ngaeha to kmel
o rhek mnam dok mang o pos ruk mkor
mor lYuda ngolmialaol. Va kom sei kam
svil hak kmikkiem E Nut karo pos gi enang
ko langto langto mnam muk kat mum sei
kmikkiem mar tok kat. [4] Ii, kom sei kam
svil mang E Nut karo pos he tesgun koma
kol a regesal mang endruk ngam kaikkiem
o papat ruk ge, endruk kam mokpom kre
Yesus ormar, endruk ngma monik te, A
Ngaelaut. Ii, koma kol a regesal mang ngar
tok kais ko kom ngae im mar kngam mar
o yoror. Ii, lraip lurokol tgus va koma
kleng singni mnam mar, kpom mar, to kael
mar kun ma hengor. [5] Ii, o pris ruk laol
ngalaip tis kam havae mang dok enang tok
kat ko en ta mnor mang dok. Va Mu Ke
Murgun to e Sanhendren kat, endruk ngma
vongnek kim o rhek ngat is kam havaeng
nguk mang dok enang tok kat. Ko her
mar ruk arhe ngta tting orom dok ko koma
mnganang ngar kmittiegom o hor ngang
nglenar ruk malhagenmok ko mDamaskas,
mar kam tting orom dok kam sia pis mnam
nga mhe to endo kam kpom o mia ruk
endruk kmeknik ormar, kmel mar kun ma
hengor, mar kam kol a kapnes.

E Pol Tmur Havae Mang En Mruo
(O Reha 9.1-19; 26.12-18)

[6] Kua ngae kaikkiem a ngaelaut kam ngae
ko rkieng mDamaskas orom o hor ruk en-
druk ko a kolkha tsir, va vgum a mmok ka
mmok to a ho lautar hak ko tottek kuon ma
volkha he kvaller dok tgus. [7] Ta valler dok
kvuvuem dok, kngam dok oguo mmie to ko
ngan a ktui ko ta mnganang dok te, 'Sol, Sol,
kman ko ima kol a regesal mang dok?'

[8] Va kua mnganang te, 'Kolaip yin erieto?'
Va a ktui to endo tkoripang dok te, 'Dok
e Yesus to nkong mNasaret, endo ima kol a
regesal mang arhe.'

[9] A ktui thavaeng dok tok, vanang kolenar
ruk ngta vle kar dok ngata vokom a mmok
va kngan a ktui to mkor endo ta rere kar
dok, vanangko ngat lo smia mmok mang o
rhek ruk e.

[10] A ktui ta re tok, to ko le ktua mnganang
te, 'Kolaip, nguak kan?'

To ta reng dok te, 'Hop he ngae vaik kun
mnam a rengmat to e Damaskas. Ko tok
ngira ting kim o mia he ngara havaeng yin
mang o reha ruk kua re kmelik ko mak-
tiegom yin, yin kmeharom mar.' [11] Ekam
tok, kolenar ngta kpom kua ktiek to ka
ktong dok kngorom dok kam vaik kun
mnam e Damaskas ekam ko a mmok to endo
tlaem kualo keik he klo kais kam kta nho kat
e.

[12] Ngota ngae kpis ko tok, to a mhel to ka
munik e Ananais tkaol ka ptang dok. En a

mhel to nam vua totu pum E Nut he sim kut
kaikkiem karo pos va o Yuda tgus ruk ngma
vle kun mnam a rengmat to endo ngat vua
totu pum en kat. 13 Ta pis sir ko vanam dok
to gia reng dok te, 'Nopia to yin e Sol, ngiak
kta nho kat.' A gi hi to ta re tok, ko kta nho
ngatngae kat to kvokom.

14 E Ananais teharom tok, to le kreng dok
te, 'E Nut to ngolmialaol ngma totu pum
ther re pum yin he, En kam polger karo
rhek ngang in, yin kam vokom Endo Tsim
Kut Kaikkiem E Nut Karo Pos Hak* va kngan
karo mur rhek vgum ka gu mruo, he nang
yin kam lol o papat mang E Nut ka svil mang
he kam mnor mang tok. 15 He ekam tok, E
Nut ther el in kam ngae khavaeng o mia
tgus mang en mruo, ko yi her mur vokom
va mur ngan karo mur rhek mruo.' 16 Ii, e
Ananais treng dok tok to le kreng dok kat
te, 'Yu! Ya kta hus kman? Ngae he, he
urur kim E Nut kam momgol yin pum ilaro
kerkeknen kam parrur ko kim.'

17 Ko parrur knop, to her kaeknik mo
mYerusalem. To ko pis ka vle mo, to ma
kolkha langto kua ngarkie kun mnam E
Nut ka maksien to E Nut tkaengogo ngang
dok 18 he kua kaengogo orom Ngoldaip ko
ta reng dok te, 'Ngiak marer he kngorpok
ngatngae petgim a rengmat ta e Yerusalem,
ekam ko o mia ri ngar lua lol ilaro rhek ruk
mang dok e.'

19 Treng dok tok, to kua kokheng te, 'O-o,
Ngoldaip, o mia ri ngar mia ngan vgum dok
ekam ko her mar lsir arhe ngat mia mnor
mang dok ko tesgun kom kaelpun kvaik
kottek kun mnam mor o Yuda ngruaro rek-
tor mruo ruk kam rere mnam mar he kreng
o mia kam kpom endruk ngta mokpom kar
in kam le kaim mar. Vanangko tete, o mia
ngta mnor te, yi mi hortgem dok he, he
ngar mia ngan vgum dok. 20 Ii, va si e Stepan
to nma havaeng o mia mang in, va ngat im
kngam a yoror he, he ka gidiel ta ksuk he, va
her dok ta arhe endo tgia sir ko vanam he ka
tting orom o mia, mar kam lalaem kngam a
yoror arhe. He ko gia vle ko tok kam toot
mang ngaro it kat. Vanangko tete, o mia
ngat mia mnor te, yi mi hortgem dok he, he
ngar mia ngan vgum dok.' 21 Kua re tok, to
Ngoldaip ther kle kaenenker ngang dok te,
'Ngae he, ko ngora meng in malhagenmok
ngok kim o vrong rhek.' "

E Pol Ka Munik Ta Vle Kun Mnam lRom Nga Hor, He Ekam Tok En A Rom Langto Kat

22-23 A mumu ta vongnek kim e Pol ko ta
rere kngae, vanangko ekam ko ta re kvat
o vrong rhek, o Yuda ngaro vurkul ngat
ngae sei kam kiin hak to akuruk ngat kaelha
kam ngam a mmie ka ngaor ngpalmai kam
khenam ngaro resik, va le khong ngaro
it kam hera lalaem e Pol. Va ngta kaum
kvuvui klik te, "Ngatngae kim he, ko tlo vu
eveep kam kta vle kat e."

24 Phevgom o Yuda ko ngta vle kar e Pol
tok, lRom nga ngaomevek ngalaip treng
kalngunes kam ktong e Pol he kvaik orom
kun mnam a ngoulu to endo. To ta kta
reng ngar kam kirmekon a khap mnam to
ka krem te, kman ko o mia ngata hover o
resik ngang va kaum kaen ekam enang tok.
25 Ngat kta kleng singni mnam e Pol, kleng
kalo ktiek va kalo nhar kait kam kohet min
knop, to re kam spom, to e Pol ta mnganang
lRom nga rkan ngalaip to ta sir ko vanam
te, "Kmikkiem muk lRom mularo pos mruo
ta sir kam kirmekon a khap mnam dok to a
Rom msim ko kua munik ta vle kun mnam
mularo hor mruo kat? Va kat, mut lo sim
non ekam o rhek kam pis mang a kerkeknen
tang ko ko eharom kat e!"

26 lRom nga rkan ngalaip to endo ta ngan
e Pol ko thavae tok, to hera ngae ngok kim
lRom nga ngaomevek ngalaip to khavaeng
mang e Pol karo rhek enang tok. To thera
mnganang te, "Ngiak kan e? Ko a mhel to
enda en a Rom msim langto kat ko ka munik
ta vle kun mnam mor lRom ngua hor kat."

27 To lRom nga ngaomevek ngalaip thera
ngae ngok kim e Pol to ka mnganang lsir te,
"Ngia havaeng dok na! Yin a Rom kat ko
ila munik ta vle kun mnam mor lRom ngua
hor, i nop gi?"

Va e Pol tkoripang te, "Mare kua munik
ta vle kun."

28 E Pol tkoripang tok, to a mhel to endo
tle khavaeng te, "Dok ko her enkim a hor to
mkor o Rom orom a keik alautar hak, dok
kmel kua munik kun mnam, he dok kam vle
te, a mi Rom."

To e Pol ta kle koripang te, "Yu, vanang
dok, e inao tmi kol dok ko en krE Titou, min

* 22:14: A Munik to, "Endo Tsim Kut Kaikkiem E Nut Karo Pos Hak" o Yuda ngma mon Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom.

alo mi Rom msim, he kmikkiem enang tok,
ngat el kua munik kun mnam nga hor lsir,
he dok kua vle a mi Rom msim gi enang tok
arhe."
29 To endruk ngat re kam mamnganang e
Pol ngat ngan ko ta re tok, to ngat her gi
korim ngatngae to kngorpok petgim. Va si
lRom nga ngaomevek ngalaip kat tngae sei
kam gorang o Rom pum e Pol ko ta kol a re
te, o Rom nga tavgo ta kpom kat, vanang en
ta le ka kleng kalo ktiek va kalo nhar orom
alo sen he el kun mnam a hengor he.

Ngta Srim E Pol Ko Kim O Yuda Ngar Ke Murgun To E Sanhendren, Endruk Ngma Vongnek Kim O Rhek

30 Hop enang ngmo to lRom nga
ngaomevek ngalaip ta svil kam sim ktua
mnor mang e Pol te, o Yuda ngta mon e
Pol orom o ni rhek ruk lsir. He ekam tok,
ther pet e Pol petgim a hengor to endo, to
le kaen a re lserpgar ngang o pris ruk laol
kar nglenar tgus ruk ngma vaik kun mnam
o Yuda Ngar Ke Murgun to ngma mon te, e
Sanhendren, mar kam vongnek kim o rhek.
Ta vaeng ngar kam kaum kam vongnek kim
e Pol. Ngat kaum knop, to ngat hera srim e
Pol ko kim mar.

23

1 To e Pol ta sir ko kim mar to kalo keik
ngint kaem mar to le khavaeng ngar te,
"Koornopeik, kuaro reha tgus ruk E Nut
telik maktiegom dok tiok ko ho mi kut rum
mar hak he kua vok tho mi kut mrer hak
ko pum E Nut kalo keik vgum mar kngae
kais mang tete." 2 E Pol ta re tok, to o pris
ruk laol ngalaip to e Ananais ta le kreng
endruk ngta sir ko vanam e Pol, mar kam
spom ka gu. 3 To e Pol ta le kerrereng a
pris ruk laol ngalaip kam reng te, "Yindo
a ngtek to ngat sim kut karhoyem ka vok,
vanang o tek ngtem papaam kun. E Nut ner
le mia spom yin kngam yin a yoror, ekam
ko ye her gi korsang ko mnam a ngorsang
to kam vongnek kim o rhek kmikkiem mor
lYuda nguaro pos va yin mruo ye her kle
mrua kpoot mang a pos langto kat ko ye her
reng endo kam pum kua gu tok."
4 Ta re tok, to endruk ngta sir ko vanam
e Pol ngta kaekon ngang kam kekner te,
"Yi lua gor kam kerrereng o pris ruk laol
ngalaip, endo nam kaeharom E Nut karo
reha ngang ngor?"
5 Va e Pol tkoripang ngar te, "O-o
koornopeik ko ho lua mnor hak te, en o pris
ruk laol ngalaip e. Kopa mnor va kop lua
kerrereng tok e, ko ngat ittiegom E Nut karo
rhek te, 'Ngiak or kam kerrereng endo nma
nho mang ilaro mia mruo.' "
6 To e Pol ta tar ko o Yuda Ngar Ke
Murgun to e Sanhendren ngata movavaik
ko akuruk mnam mar o Parisiau va akuruk
o Sadyusi. Ta tar ko ngta vle tok, to thera
reng ngar te, "Koornopeik, dok a Parisiau
langto kat, va E Titou en a Parisiau kat. Va
tete kua sir ko pum mularo kerok vgum kua
pat to mang o yoror ko koma sir kuon mang
a pat to mang ngar te, o yoror ngar kta
hop kat petgim ngaro nnak." 7 E Pol tgia
re kvat o yoror te, ngar kta hop kat petgim
ngaro nnak va o Parisiau kar o Sadyusi ngat
kaelha kam mo maen o rhek mang a papat
to endo to le mrua mommen mar mruo
vgum tok. 8 (Ngat mo maen o rhek enang
tok, ekam ko o Sadyusi ngma havae te, o
yoror ngar lo kat kais kam kta hop petgim
ngaro nnak kat e. Va ngma pat kat te, nop
o engyel va o kool kat e. Nang o Parisiau
ngam kle kut kael ngaro papat lserppak
mang o papat ruk endruk tgus.)
9 He ekam tok, o pattermia kmo pos ruk
mkor mar o Parisiau ngta hop ku he kael a
halum a ho laut hak kmesik he lua kokkol
kam mo maen o rhek te, "Ngot lo pis mang
a kerkeknen tang hak kun mnam a mhel
to enda e. Nangko mguer kan enangthe ta
mien te, a engyel i o E Nunu A Totur na
mi kaen o rhek mnam ko ekam a ngaelaut
to ko mDamaskas?" 10 O Parisiau ngat nop,
to o Sadyusi ngta kle khop malpgem mar
to kael a halum kmesik kngae ho mi kut
sovet hak. To lRom nga ngaomevek ngalaip
thera vokom tok, to kgor mang e Pol te, o
mia nga kle kmur mang kmim kpanaem hak
kngam a yoror. Tvokom tok, to her le kreng
kalngunes kam gugrung kpis kun pgegom
o mia he ksir malngaeng ngar kam kolaspa
mang ngar he le ka vret e Pol mkor mar to
ka ktong kmeknik orom ngok ma ngoulu to
mkor endruk ngma kar va tomten.
11 To mnam a segain to endo, Ngoldaip
tgi pis he ksir ko vanam e Pol he kreng
te, "Ngiak serppak na, ko kmikkiem gi
enang ko ima havaeng o mia mang dok moti
mYerusalem va ngiak ngae ngok mRom

kam havaeng o mia mang dok ko gi enang
tok kat."

O Yuda Ngta Lgem Rhek Lvongnek Kam Por E Pol

12 Hop enang ngmo marot, to o Yuda
akuruk ngta lgem rhek lvongnek to
kaenserpgam nga papat to orom a tnangal
ngang E Nut ko ngta re kvat o ol va o itok
te, ngar lo kat kais kmemik kmivie kngae
kais ko ngak por e Pol kngam a yoror na.
13 Vanang o mia ruk alo mhelom alomin he
ka grap ngta vle mang a ngaeha to enda
ko ngta lgem rhek lvongnek kam por e Pol
enang tok. 14 Ngta lgem rhek knop, to le
kngae ko kim o pris ruk laol kar o Yuda
ngalmialaol kam havaeng ngar te, "Ngot
ho mi ktua totu pum nguaro rhek he kael
a tnangal ngang E Nut kam re kvat o ol va
o itok mor kam lo kat kaemik kaivie kngae
kais ko ngruak por e Pol kngam a yoror na.
15 He ekam tok, ngota svil muk kar mor o
Yuda Ngor Ke Murgun to e Sanhendren,
muk ruk muma vongnek kim o rhek, kam
pe gia mnganang lRom nga ngaomevek
ngalaip en kam kat kael e Pol ko pum
mularo kerok, kam vle enangthe muta svil
kam sim ktua krem kat mang o papat akor
kat ruk lvu sir hak mang kman ko o mia
ngat kaum kaen ekam, nang mor ngrera
vle kpaneng ko ekam a ngaelaut kam por,
ktar mang ko nak pis mo."

16 Vanangko e Pol ka mtua to a ngokol
tvur ru pum a re te, ngta lgem rhek
lvongnek enang tok, to ta le kngae kvaik
kun mnam a ngoulu to endo to khavaeng e
Pol mang kat.

17 To e Pol ta vaeng lRom nga rkan
ngalaip langto he khavaeng te, "Kol a kalyie
ta he ngiaka ktong ngok kim lRom nga
ngaomevek ngalaip en kam havaeng orom
karo rhek." 18 To lRom nga rkan ngalaip
ta ktong ngok kim lRom nga ngaomevek
ngalaip to kreng te, "E Pol to ngota kpom,
tvaeng dok he khavaeng dok kam ktong a
kalyie ta ngte kmin ekam ko ta svil kam
havaeng yin orom karo rhek."

19 To lRom nga ngaomevek ngalaip ta
kpom a kalyie to endo ka ktiek he vur kait
petgim o mia to vrua mnganang te, "Ya svil
kam havaeng dok nngia?"

20 To en ta havaeng te, "O Yuda ngat
her lgem rhek lvongnek he, kam pe gia
mnganang yin ngmo kam kat kael e Pol
ko pum mor o Yuda Ngor Ke Murgun to e
Sanhendren, endruk ngma vongnek kim o
rhek, kam vle enangthe ngta svil kam sim
ktua krem kat mang o papat akor ruk lvu sir
hak mang kman ko o mia ngta hover o resik
va kaum kaen ekam. 21 Vanangko ngiak or
kam tting ngang ngar e, ekam ko o mia
ruk alo mhelom alomin he ka grap ngara
vle kpaneng ko ekam a ngaelaut kmurmur
mang he kpor kngam a yoror ktar mang en
kam pis ko kmin. Va ngat her el a tnangal
ngang E Nut kam re kvat o ol va o itok mar
kam lo kat kaemik kaivie kngae kais ko ngak
por e Pol kngam a yoror na. He tete ngat
her kaelel mo kmar he, he ngat gia paneng
yin kam tting mang nga mngan."

22 lRom nga ngaomevek ngalaip tngan ko
a kalyie to endo ta havaeng tok, to her le
kaengorang te, "Ngior kam havaeng a mhel
tang te, yi her havaeng dok mang a papat
to endo e."

Ngta Mlom Orom E Pol Ngok mSisiria

23 To lRom nga ngaomevek ngalaip thera
vaeng klo kaloyie ruk lRom ngalo rkan
nginlotaip. To thera reng ngin te, "Meak
kaelel mealo rkan mo kmar na, endruk tgus
ruk ngma kar va tomten kmus ko paat orom
ngaro komtok va ngaro gulie, mar ngak kais
te, 200. Va nglenar ruk ngam kaus orom
ngaro mus meak kaelel mo kmar kat va
ngak kais te, 200 kat. Va endruk ngma sap
orom o hos meak kaelel mo kmar enang
tok kat va ngak kais te, 70. Meak kaelel
mo kmar enang tok ekam ko mguera ngae
mSisiria ngka ma segain. 24 Va mea smia
ring ngaelaut ekam e Pol kat ko muk kam
smia mlom orom ngok kim lRom ngalaip
kalkayie to e Pilikus endo nma nho mang
a mmie ka mhe to ko tok mSisiria."

25 lRom nga ngaomevek ngalaip thavaeng
ngin tok, to her kaittiegom a hor to enda
ngang e Pilikus te:

> 26 Vae, Pilikus, A Taven to yin,
> Endo lRom ngalaip kalkayie.
> A hor ta, tottek ekam dok e
> Klodias Lisias. Ko kaen kua
> mamrung ngang in. 27 Ko pis
> mo kmin orom kua hor ta kam
> havaeng in mang a mhel to
> enda na, ko o Yuda ngta kpom
> he re kmim kngam a yoror.

Vanangko dok kar kolngunes
ngot her murmur mang he
ksulgim ekam ko ko kol a re
mang te, en a mi Rom ko ka
munik ta vle kun mnam mor
lRom ngua hor he. [28] Enang
tok, ko re ka svil kam mnor
mang, ko o mia ngta mon orom
o rhek, he ekam tok, ko her
el ko kim Ngar Ke Murgun to
e Sanhendren, endruk ngma
vongnek kim o rhek he. [29] Ko
her el ko kim mar tok he kol
a pat te, ngaro rhek ngat gia
vle mang o gi vrong tgoluk
ruk mang ngar o Yuda ngar-
taro mur pos mruo, nang klo
pis mang a re tang kmikkiem
mor o Rom nguaro pos mruo
ko tis kmim kngam a yoror, i
o si kam gi kaenpasiker kat e.
[30] Tie ko ko re kol a re langto
yok mang ko o mia ngat hera
lgem rhek lvongnek kam por,
ko hera meng ngatngae ngok
kmin. To ko her le kreng en-
druk ngta mon orom o rhek,
mar kam sir ko kim yin kat,
yin kam vongnek kim mar. Yu,
nop he! Kuaro rhek ngta tu ko
he.

[31] Tittiegom a hor to endo, to endruk ngma kar va tomten ngat kaikkiem karo rhek he ka ktong e Pol ma segain to endo he kngorom kngae kais ma rengmat to e Antipatris. [32] Hop enang ngmo to a rkan to nma kar va tomten ko paat ngat kael e Pol maktiegom a rkan to nma sap orom o hos, mar kam le ka ktong kngorom, nang mar ngat her kaeknik ngok mrek mnam ngaro ngoulmik. [33] Kam ngae, to a rkan to nma sap orom o hos tpis mSisiria kaen a hor ngang e Pilikus, endo lRom ngalaip kalkayie to nma nho mang a rengmat to endo to her le kael e Pol ko maktiegom kat. [34] To e Pilikus tkol a hor to endo he khim. Ta him knop, to hera mnganang mang e Pol te, en nkong tam? Tre kol a re te, en nkong mSilisia [35] to hera reng te, "Ngora paneng endruk ngta mon yin orom o rhek mar kam pis na, to ngora vongnek kim muk tgus." Thera re tok, to le kreng kalngunes lserppak kmel e Pol kun ma hengor kun mnam e Herot ka ngoulu to klalaut.

24

E Pilikus Ta Vongnek Kim E Pol

[1] O kolkhek ruk aktiek ngta nop he, to o pris ruk laol ngalaip to e Ananais kar o Yuda ngalmialaol akuruk ngat hera grung ngogu mSisiria. Va a mhel langto ka munik e Tertulus ta vle kar mar kat. En tkol o Yuda nga gu ko en a mhel to tkol a ngaeha to kam smia rere kmimim kim o rhek mang o mia ko kim a mhel to nama momngan kar. Ii, her mar ri arhe ngat pis ko kim lRom ngalaip kalkayie to e Pilikus kam mon e Pol orom o Yuda ngaro rhek. [2] To ngata vaeng e Pol he, to e Tertulus ther kaelha kam sim kaelel karo rhek mo kmar ko kim e Pilikus te, "Tiok kngae kais mang tete mor o Yuda ngot her sim kut vle lya hak ku meorom ila serppak. Va ilaro reha ruk im kaeharom mar ngang ngor ngat sim ktua turang ngor hak ko im smia ktar kpat na kmelel mo kmar, mar kam pis gi enang tok. [3] He ekam tok, ngota svil kam havaeng yindo ngua Taven to ila munik ta laut hak te, ngot ho mi ktua hover yin hak ngang o mia tgus kun mnam o rengmat tgus ruk ngoma vaik mnam mar. [4] Va ngot lua svil kmelkeyang yin tete orom kuaro rhek ruk endri e. Vanangko ngota svil kam kle ka mnganang yin kam vur korsang kar mor na, he kvongnek kim mor.

[5] Ngot her vokom a mhel to enda ko en mor o Yuda nga kha langto ngalaip, endo nam kaikkiem endo nkong mNasaret. He nma popgom mor o Yuda ruk kun mnam o mhetor tgus mo mmie orom karo papat, mor kam hover o resik mang karo papat he kmo kaen ekmor. [6] Va si en tkaegom kam kering E Nut ka maksien ko pum E Nut kalo keik kat. He ekam tok, ngot her kpom he. [[7] He ngot re ka svil kam srim en ko kim mor o Yuda Ngor Ke Murgun mruo, mar kam vongnek kim he mur kael o rhek mang kmikkiem ngortaro mur pos mruo. Vanangko lRom nga ngaomevek ngalaip to e Lisias ther pis ko kmor he ksir malngaeng ngor to le ka vret mkor mor. To ta le kreng ngor ruk ngota mon e Pol orom o rhek kam pis moti ko kim ila lo keik.] [8] To tete yin mruo ngiak vongnek kim karo rhek ruk nak kaenik va ngiak kol a pat mang ngor te,

nguaro rhek ruk endri ngot her mon en
ormar ngata mien i o nop."
9 E Tertulus ta rere tok knop, to o Yuda
ruk ngat ottek mnam e Yerusalem he kpis
ka vle ko tok ngat kaelha kam mo kol ekam
en kmenserpagam karo rhek kam havaeng
e Pilikus te, e Tertulus karo rhek ngta mien
he.
10 O Yuda ngat nop, to e Pilikus ta tger
ka ktiek ngang e Pol en kam rere vat. To
thop ku to hera reng e Pilikus te, "Kua
mnor mang in te, yi smia mnor mang ngor
o Yuda nguaro keknen ekam ko tiok kam
ngae kais mang tete im smia nho mang
ngor he kvongnek kim nguaro rhek. He
ekam tok, kua sirei kam sir ko kim ila lo
keik tete kam mrua hahaong o rhek muuk.
11 Ner lua koppet ngang yin e, kam vaeng o
mia akuruk ko ngat kais kam havaeng yin
lsir te, tetku mnam o kolkhek ruk lo ktiek
hori orom alomin vor i o ka grung ko hera
grap ngoguon mYerusalem kam totu pum E
Nut kam nngiar ngang. 12 Koma vle ko tok
va her mar ri arhe endruk ngta mon dok
moti orom ngaro rhek ngat vokom dok va
ngta vokom te, ko lua mus kar o mia ruk kun
mnam E Nut ka maksien e. Va ngta vokom
kat ko ko lua popgom o mia kun mnam
mor o Yuda ngorta rek to kam rere mnam
kat e, va si ko mnam o mhetor akuruk yok
kat kun mnam a rengmat to endo va ko
lo kaenpgam o mia kun mnam mar kat e.
13 Va tete mar ngat lo kais hak kam khenam
ngaro rhek ruk ngat her mon dok ormar ma
mmok ko kim ilalo keik kat e.
14 Vanangko ko mrua havae mang dok
mruo te, kom kaikkiem o papat akuruk yok,
endruk kam mokpom kre Yesus orom mar,
endruk ngma monik te, A Ngaelaut. A
Ngaelaut to enda, endruk ngta mon dok
moti orom ngaro rhek ngam kle ktua mon
gi te, mor o Yuda ngora kha langto. Pu
lmien te, kom mi ktua kaikkiem A Ngaelaut
to endo tok, vanangko kom kle ktotu pum
E Nut to mor o Yuda ngolmialaol ngama
totu pum kat ge. He koma serppak mang o
papat tgus ruk ngat ottek kun mnam O Pos
va endruk ngat ittiegom mar kun mnam o
hor ruk mkor O Propet kat. 15 Ii, va koma sir
kuon kat mang ngor o Yuda ngua papat to
te, E Nut kam kta hover o yor petgim ngakro
nnak ge, gi enang o Yuda ruk endri kat ko
ngma sir kuon mang a papat to endo tok
kat. Ii, o yoror ruk ngaro keknen ruk lyar
va endruk ngat kernonho kat va E Nut ner le
khover mar petgim ngakro nnak. 16 He ekam
tok, kom kaenker orom kua vok kam ngae
mia mrer hak ko pum E Nut kalo keik va ko
pum o mia ngaro kerok kat.
17 Ii, va tesgun klo pis ko mnam e
Yerusalem kais mo pnes kavurgem, he
ekam tok, ko hera grap ngok tetku mnam
o kolkhek ruk lo ktiek hori orom alomin
kmen o nngiar ngang endruk ngma tu kmo
tgoluk, va kmen kotaro nngiar mruo ngang
E Nut kat kmikkiem mor o Yuda nguaro
keknen. 18 Va o Yuda akuruk ngta ting
kim dok kun mnam E Nut ka maksien ko
kua hivuo kmeharom ngua keknen to kam
nngiar ngang E Nut tok, vanang ko her
parrur knop nanga he mnam a kolkha to
endo gi, he ka vle la mmok ko pum E Nut
kalo keik he. Va a mumu tlo vua gun mang
dok e, va tlua hover o resik mang kuaro
papat he mo en ekam mar kat e. 19 Ii, o
Yuda ruk ngta ting kim dok ko tok, mar
ngkong ngar mEsia, he her mar ruk arhe
ngat sia khanang ngar kam pis mang a re
tang ko a minar kam mon dok orom. He
ngapa vle moti tete kat kam sir mo kmin
kam mon dok orom o rhek enangthe ngaro
rhek ngta mien. 20 Vanangko endri moti
tete kat ngapa sir mo kmin he kmon dok
orom a kerkeknen tang lsir to o Yuda Ngor
Ke Murgun to e Sanhendren ngat mon dok
orom kat. 21 Vanang ngat lo kais hak. I o
gi nok ngap kais kam mon dok mang kua
papat to koma sir kuon mang ekam ko ko
sir ko kim mar he kvui klik kam mnganang
ngar te, 'Muta srim dok mo kmuk tete pum
kua papat to mang o yoror ko ngar kta hop
petgim ngakro nnak ngola?' "
22 E Pol ta rere kngae, vanang e Pilikus ta
smia mnor mang o papat ruk kam mokpom
kre Yesus orom mar, endruk ngma monik
te, A Ngaelaut. Tngan e Pol ko ta re tok,
to hera kser a kaum to endo va kreng
ngar tgus te, "Nguak paneng lRom nga
ngaomevek ngalaip to e Lisias kam pis na,
to ngor kle khavaeng nguk orom kua pa-
pat." 23 Ta re tok, to hera reng lRom nga
rkan ngalaip lserppak kam toot mang e
Pol. Vanangko tis en kam gi vrua punpa ge
va klenar ngat kais kam pis kam ptang he
kturang orom o ol kat.

E Pol Ta Keknen Ngang E Pilikus Kar Ktavlom Mang Kmor Mnam Min Mang E Yesus He Kmokpom Kar

24 Kam ngae ko o kolkhek akuruk ngat
nop, to e Pilikus ta pis kar ktavlom e Trusila
to en a Yuda. To ta vae mang e Pol to ngint
her gia vle kvongnek kim ko ta rere mang o
papat ruk kam mokpom kre Yesus To E Nut
Thim Orom Ka Msasaen. 25 E Pol te smia rere
mang a keknen to kam sim kut kaikkiem
E Nut karo pos, va a keknen to o mia kam
mrua nho mang ngar mang o kerkeknen va
mang E Nut ka keknen to kam mon mor
orom nguaro keknen tgus koknaik. Te smia
rere enang tok, to e Pilikus ta le kgor ekam
karo rhek ruk endruk to le kreng e Pol te,
"Yu! Tis ko he! Ngiak ngae he, he ngor kael
a kolkha langto vat kmikkiem kua svil, dok
kam vaeng yin, he yin kam kta rere kat."
26 Vanang e Pilikus nama nho mkor e Pol
kam gi vrua klang mo krek lvongnek kam
mrua hong en ormar, he ekam tok, nma
plong vae mang en kam rere kar enang tok.
27 Kam ngae, to alo pnes alomin ngint
hera nop, va a mhel langto ka munik e Por-
sius Pestus tle kol e Pilikus ka ngaekam to
kam nho mang a mmie ka mhe to e Yudea.
Vanangko ktar mang e Pilikus kam ngae
thera khenam te, ta mokpom kar o Yuda he
ka tting mang nga mngan to kmorim e Pol
kun mnam a hengor ko mSisiria.

25

E Pestus Ta Vongnek Kim E Pol

1 To pekam o kolkhek ruk korlotge ko e
Pestus tgi gnua pis kun mnam a rengmat
to e Sisiria, thera parem a rengmat to endo
he kngae ka grap ngok mYerusalem. 2 Ko
mYerusalem o pris ruk laol kar o Yuda
ngalmialaol ngta sir ko kim he kta mon e
Pol orom ngaro rhek kat. 3 Ngata rere he
ho mi ktua kaurur kim e Pestus klik en kam
khenam te, ta mokpom kar mar he ka tting
mang nga papat to en kam mlom orom
e Pol ko mSisiria he kmeknik orom ngok
mYerusalem. Ngta mnganang enang tok,
ekam ko ngta vle orom nga papat to kam
murmur mang e Pol ekam a ngaelaut kam
por kngam a yoror. 4 To e Pestus tkoripang
ngar te, "Ngat enpasiker e Pol kun mnam
a hengor to ko mSisiria, he ketasuo dok
mruo kam re kam eknik ngok kat. 5 He ekam
tok, enangthe a mhel to endo teharom o
kerkeknen va kalmialaol ngang nguk ngak
kaikkiem dok he ka grung ngok kmel en ko
kim kua lo keik he kmon en orom o rhek ko
tok."
6 E Pestus ta re tok, to ta kaum ka vle kar
mar kais mo kolkhek ruk aktiek hori orom
loktiek i o korlotge to her kaeknik kngae ka
grung mSisiria. Tpis ko tok, to khop enang
ngmo, tkorsang kam vongnek kim o rhek to
le kvae mang e Pol, en kam sir ko pum kalo
keik. 7 E Pol ta pis ko kim, to o Yuda ruk ngat
kottek mYerusalem he ka grung kpis ko tok,
ngata sir kairkleim e Pol he kaelha kmel o
rhek kavurgem ruk lserpgue hak kuo mang.
Vanang ngat lo is hak kmenserpgam o rhek
ruk endruk ma mmok ko pum o mia ngo
kerok e.
8 Ngata rere enang tok knop, to e Pol
ta hop ku he kaelha kam hahaong o rhek
mang en mruo te, "Klua kpoot mang a pos
tang hak kun mnam mor o Yuda nguaro
pos, va klo kering E Nut ka maksien va klo
vur rere kim mor lRom ngolaip to tkol a
ngaekam to ngma mon te, e Sisa kat e."
9 To e Pestus ta svil kam khenam te,
ta mokpom kar o Yuda to her le ka mn-
ganang e Pol te, "Ngiaka tting mang a papat
to kmeknik ka grap ngoguon mYerusalem
kam sir ko pum kua lo keik ko tok, he mar
kmel o rhek kuo mang yin i o nop?"
10 Va e Pol ta kokheng te, "Yin mruo yi
her mur mnor mang dok hak te, klo eharom
a kerkeknen tang hak ngang o Yuda ri e.
Parem ko her yindo arhe, mor lRom ngolaip
to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa,
ka tavgo ta komor yin, he ekam tok, her yin
lsir to nguak sir ko kmin, yin kam vongnek
kim kuaro rhek. 11 He enangthe muk lRom
mgua pis mang ka pos ngang nguk ko ko
her kpoot mang, endo kmis ngar kmim dok
kngam dok a yoror va ngor lua kokheng
nguk mang e.

Vanang tete, ekam ko o Yuda ngaro rhek
ruk ngat kaelik kuo mang dok ngat lua
mien va kmikkiem mor lRom nguaro pos,
nong a mhel tang hak tlo is kam kat kael
dok maktiegom mar kat e. He ekam tok,
enangthe ip ngae re kmel dok maktiegom
lYerusalem, va dok ngor kle ktok orom mor
lRom ngolaip ka munik lsir, yin kam kpoot
mang ngar ruk ko mYerusalem, nang kle va
ka grap orom dok kmel dok maktiegom mor
lRom ngolaip lsir, endo tkol a ngaekam to

ngma mon te, e Sisa, dok kam sir ko pum
kalo keik mruo."
12 E Pestus ta ngan ko e Pol ta mon e
Sisa tok, to thera kaum kar ke murgun to
ngma klang en mo papat he ngta mo hem
mar mang e Pol ka mngan to endo. Ta
lol o papat mkor mar knop, to hera reng e
Pol te, "Yi hera mnganang dok kam kle va
kael yin maktiegom mor lRom ngolaip lsir
to tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa
he kmikkiem enang tok ngor le gi kael yin
maktiegom he."

lRom Ngalaip Kalkayie To E Pestus Tlol O Papat Mkor E Agripa

13 Kam ngae, to o kolkhek akuruk ngat
her nop, to a Taven to e Agripa, endo lRom
ngtel kam nho mang a mhe to e Galili kar
kaetem to e Bernis ngint her pis ko tok
mSisiria kam kunngir kim e Pestus ko tgi
gnua kol ka ngaekam to kam nho mang a
mhe to e Yudea. 14 Va ekam ko ginta kaum
ka vle kar e Pestus mo kolkhek kavurgem, e
Pestus thera havaeng e Agripa mang o rhek
ruk mang e Pol. Ta havaeng te, "A mhel
langto nma vle moti ko e Pilikus ta mnang
kun pa hengor. 15 Va mnam a kolkha to ko
grap ngoguon mYerusalem o pris ruk laol
kar o Yuda ngalmialaol ngat kael o rhek kuo
mang he ka mnganang dok kmel en kam
yor.
16 To ko hera havaeng ngar mang ngor
lRom te, nguaro keknen ngam lua vle tok
e. Ko mor ngot lo kais kam gi vrong kael
a mhel kam yor, nang en tlo kais kam ktar
sir malngaeng endruk ngat mon orom o
rhek, en kam mruo hahaong o rhek mang
en mruo e. 17 To ngat her kaikkiem dok
ngte. Ngot pis va klo kta hoger mang a
kolkha tang kat e. Nove! Ngot pis, to hop
enang ngmo lsir ko kle va korsang kvae
mang a mhel to endo en kam sir ko pum
kua lo keik to ko hera vongnek kim mar
gi mnam a kolkha to endo gi. 18 To endruk
ngta mon orom o rhek ngta hop ku to ksir
ko pum kualo keik kat. To kua pat re te,
ngara mon en orom o kerkeknen ruk ngat
ho mi kut kernonho hak, vanangko nove.
Ngat lo mon en orom tang ko ta vle tok e.
19 Vanangko ngata kle va kmon en orom o
gi vrong rhek ruk kero mi laol hak, endruk
mang ngar kero papat mruo ruk ngma totu
pum E Nut ormar, va mang a gi vrong yor
langto yok ka munik e Yesus, endo e Pol
nma plong havae mang te, tkat hop kat
petgim ka nnak. 20 He ekam tok, kho mi
ktua moruo hak kmikkiem ani ngaelaut to
msim kam non ekam ngaro rhek ruk mang
ngar mruo tok, to le ka mnganang e Pol kam
tting kam ngae mYerusalem kam sir ko kim
dok, nang mar kam mon orom ngaro rhek
ko tok kim dok, dok kam smia mnor mang
ngar. 21 Vanangko e Pol tlua tting e. Ta kle
va ka mnganang dok kam hoger a re to enda
kam paneng a kolkha to en tkais kam sir
ko pum mor lRom ngolaip kalo keik mruo,
en mruo kmel ka gu kuo mang. Ta mngan
tok, to ko hera reng o mia kam toot mang
he kpaneng a kolkha to ko kais kam meng
ngok kim mor lRom ngolaip lsir to tkol a
ngaekam to ngma mon te, e Sisa."
22 E Pestus thera havaeng e Agripa tok
knop, to e Agripa thavaeng e Pestus te,
"Dok kat kua svil kam mrua ngan a mhel to
endo kat."
Va e Pestus tkoripang te, "Yu! Ngmo
ngira ngan kat."

Ngata Srim E Pol Ko Kim E Agripa

23 Hop enang ngmo, to a Taven to e Agripa
kar kaetem to e Bernis nginta vaik ngogun
mnam a rek to kam kunngir kim o mia
mnam. Ngint pis tok ko ngint sim kut
sreng, he o mia ngat ho mi ktua teiver
min orom ngaro keknen. Va ngint kait
e Agripa karo mia ruk ngta knaek ekam,
endruk lRom ngo ngaomevek ngalmialaol
va endruk laol ruk nkong ngar ma rengmat
to endo. Mar tgus ngat korsang knop, to
e Pestus thera reng kalngunes kam srim
e Pol ko pum ngaro kerok. 24 To e Pestus
thera rere malpgem o mia tgus te, "Vae, a
Taven to e Agripa va muk tgus ruk muta
kaum ka vle moti tete, mu vokom a mhel
to endo na. Ko o Yuda ruk ko mYerusalem
tgus va si endruk mo mSisiria kat, ngma
plong mnganang dok mang he kvui klik
mang te, a mhel to endo tlo is kam kta vle
kat e. 25 Ko her vongnek kim he, va klo
pis mang a pat tang hak kmis mang dok
kmel en kam yor e. Vanangko ekam ko ta
le kre kvat mor lRom ngolaip lsir to tkol a
ngaekam to ngma mon te, e Sisa, ko hera
tting kam meng ngok mRom. 26 Vanangko
nop ka kerkeknen ngang hak ko ngat is
kam mon en orom he dok kmittiegom a hor

ngang mor lRom ngolaip to a Ngaurar e. He
ekam tok, ko her srim endo mo kmuk tgus
tete va her sim kut yin to e Agripa arhe,
muk kam vongnek kim karo rhek he smia
non ekam mar, nang dok kam lol mularo
rhek ruk endruk he le kaittiegom a hor
ormar ngang mor lRom ngolaip. 27 Nguak
kaeharom enang tok, ekam ko tho lo vua ya
hak kam meng a mhel to ngot hera kpom,
en kam sir ko kim, nang nong o rhek kam
mon en ormar lsir e."

26

1 E Pestus thavae tok, to e Agripa ta kle
khavaeng e Pol te, "Yu! Yin he, ngot hera
tting mang yin kam mrua hahaong o rhek
mang in mruo."

To e Pol ta hover ka ktiek ngang e Agripa
kam totu pum to her le kaelha kam mrua
hahaong o rhek mang en mruo kam havae
te, 2 "Yin A Taven to e Agripa, ko ho mi kut
lgekol hak, ekam ko kua sir mo kmin tete,
dok kam mrua hahaong o rhek mang dok
mruo vgum o Yuda ngaro rhek tgus ruk
ngat her mon dok ormar he. 3 Ii, her sim
kut dok ta arhe ko lgekol hak ekam ko yin
to e Agripa arhe ye smia mmok hak mang
ngor o Yuda nguaro keknen tgus va mang
nguaro gi vrong papat ruk ngoma mo maen
o rhek mang ngar kat. He ekam tok, ko
kaurur kmin kam lua kapngan kim dok ko
ngor smia rere he khoger kuaro rhek, yin
kam vongnek kim dok.

4 O Yuda tgus ngta vokom dok kam mnor
mang kuaro keknen ruk kom kaeharom
mar tiok ko dok a gi kalyie vop ko e inao
tkol dok kun mnam kua mmie ka pun kngae
kais ko ngta vokom mar kat ko kom her sim
ktua vle ko mYerusalem kat. 5 Ii, tiok kngae
kais mang tete ngama vokom kuaro keknen
enang tok he ngat smia mnor mang dok.
He enangthe ngpa svil kam havaeng yin va
ngat kais kam havae mang dok te, dok ko
hera vaik kun mnam mor o Yuda ngua kha
langto, endo ngma mon te, o Parisiau. Va
ngata mnor mang dok ko dok a Parisiau
kat te, kom sim kut kaikkiem mor o Yuda
nguaro gi vrong pos hak he ho mi ktua
rum mar hak kir kim o gi vrong Yuda tgus
kat. 6 He gi tete ta, kua sir mo kmin ko
kolenar ri ngta mon dok orom o rhek mang
ko koma sir kuo mang E Nut ka tnangal
to tmur kpavap mang ngang ngor o Yuda
ngorores, endo kam hover Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen petgim ka nnak. 7 Va her
a tnangal to arhe mor o Yuda nguaro usiel
ruk loktiek hori orom alomin tgus ngam
sei kam sir kuon mang kat. Ii, ngata sir
kuon mang a tnangal to endo, kam paneng
E Nut kmaottam karo rhek, mar kmel mit
ma mmok mo kmor. Ii, ngma paneng E
Nut kmaottam ka tnangal tok, pum ngaro
reha ruk ngam vu kaeharom mar ngang mo
kolkhek va mo segain tgus. O, kua Taven,
o Yuda ngat her mon dok orom o rhek ruk
mang her E Nut ka tnangal to enda arhe."
8 E Pol ta re tok, to le krere malpgem o Yuda
tgus kam mnganang ngar te, "Kman ko
muta senkrip kim a papat to te, E Nut tkais
kam hover o yoror petgim ngakro nnak?

9 Vanang tesgun dok, kuaro papat ngma
vle gi enang mutaro papat kat, ko tesgun
kom vua serppak mang a papat to kam sir
malngaeng e Yesus to nkong mNasaret he
kering ka munik hak. 10 He kmikkiem a
papat to endo ko her eharom gi enang tok
arhe ko mYerusalem. Ko o pris ruk laol
ngat en a serppak ngang dok kam kpom
endruk ngta mokpom kre Yesus he kngam
mar kun ma hengor, va si dok kat ko el kua
gu kun kim endruk ngat rere mang ngar
kam yor. 11 Ii, va mo kolkhek kavurgem
koma kanko kvaik kottek mnam mor o Yuda
ngortaro rektor ruk kam rere mnam mar
kmenpasiker mar to le kol a regesal mang
ngar, kam sopong ngar kam kerrereng E
Nut. Ii, kom her gia tar dok pum mar tok.
Va si kam ruongae kun mnam o vrong rhek
ngaro rengmat ngo pneik kat va koma ngae
ko tok kam kol a regesal mang ngar ge.

E Pol Tmur Havae Mang En Mruo
(O Reha 9.1-19; 22.6-16)

12-13 A taven to yin, kua havaeng yin te,
o pris ruk laol ngat en a serppak to endo
ngang dok he kael ngaro singni kuon mang
dok kmeharom tok. To mnam a kolkha
langto ko kua ngae ngok mDamaskas ko
kaikkiem a ngaelaut, va vgum a mmok ko
tottek kuon ma volkha he kvaller dok kar
kolenar ruk ngat kaikkiem dok kat. A
mmok to endo tvaller mor va tngae ho mi
kut laem mor ngmeang hak ko ta nan klik
kir kim a kolkha. 14 A mmok tvaller mor tok,
he kvuvuem mor kngam mor ngoguo mmie
to dok kua ngan a ktui ko ta rere ngang

dok lHibru te, ‘Sol, Sol, kman ko ima kol a
regesal mang dok? Yi hera vlik kim o tus
he mrua klang o kotop orom in tok arhe.’
15 To kua le ktua mnganang te, ‘Kolaip, yin
erieto?’
Va a ktui to endo tkoripang dok te, ‘Dok
e Yesus, endo ima kol a regesal mang. 16 He
yin he, hop ku he sir ko tok ho, ko ko hera
pis mo kmin he, he mrua khenam dok mruo
ngang in, kmel yin te, kolkayie to yin. Ii,
ko her el yin kat kam meng yin kam ngae
he khavaeng o mia mang dok, va mang
o tgoluk ruk ye her vokom mar tesgun
va o tgoluk ruk ngora khenam mar ngang
in koknaik kat. 17 Ii, va ngora sulgim yin
petgim itaro mia mruo va o vrong rhek kat,
endruk ko re kam meng yin kun pgegom
mar. 18 Ii, kua meng yin kmel o rhek ruk
mang dok ma mmok ko kim ngaro kerok,
mar kam smia mmok mang dok. Ngiak
kaeharom tok, kam hortgem mar petgim
a slommok to e Seten tngam kim mar, yin
kam vraik orom mar kmel mar kam vaik
mnam a mmok to E Nut nma vle mnam.
Ii, kua re kam meng yin tok, kam pet mar
petgim e Seten ka tavgo, nang le kael mar
ku meorom E Nut ka tavgo, mar kam kor
mnam mar mang dok he kmokpom kar
dok, nang E Nut kam lol ngaro kerkeknen
patgiang ngaiting. E Nut nak kaeharom tok,
to le kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim
En ngnik ngnik ngang ngar gi enang ko ten
ngang endruk tmur el mar ngang En mruo
ekam ko ngta mokpom kar dok kat.’
19 To kua Taven, gi enang tok, klo vur
kerngnek vgum E Nut tkuon ma volkha ko
tmur khenam En mruo ngang dok enang
tok e. 20 Nove, ko her ktar kngae ngok
mDamaskas to her le kngae mYerusalem
va si o Yuda tgus ruk ko mnam a mhe to
e Yudea va kua havaeng ngar tgus kat te,
ngak hortgi kaeknik ngok kim E Nut kmit-
gung ngaro kerkeknen, nang kle kaeharom
o keknen ruk lyar kam mrua khenam ma
mmok tok te, ngat mi itgung ngar. To ko
hera ngae ngok kim o vrong rhek kat he le
khavaeng ngar gi enang tok kat. 21 Va her a
papat to mang o vrong rhek arhe tvu kaem
o Yuda ri tete. Ko ngat hera vle orom a
papat to endo he ka kpom dok ko tok kun
mnam E Nut ka maksien ka mhe to ko ma
gi vle he kaegom kmim dok kngam dok a
yoror. 22 Ngat re kmim dok, vanangko E
Nut nma plong sulgim dok tennik kngae
kais mang tete. He ekam tok, tete E Nut ta
sulgim dok kat he ko kais kam sir mo kmin
kam havaeng endruk ngaro mnok ngta laut
va endruk ngaro mnok ngat lo vua laut kat
mang e Yesus. Ko klo mrua soloum kuaro
rhek ngaok mruo e, malpgem endruk mkor
o propet va e Moses, endruk ngata ktar
kpavap orom mar. 23 Ko ngta ktar kpavap
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen nak
lol o vnek he kyor. To kopekam ko nak yor
naka ktar mang o mia tgus kam hop petgim
ka nnak. Ii, naka ktar khop, he enang tok,
naka ktar khavae mang a mmok to kmen
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik ngang karo mia mruo va si
ngang o gi vrong rhek kat.”
24 E Pol ta rere kngae kam mrua hahaong
en mruo enang tok, va vgum e Pestus ko
thop ku he ka kser kim e Pol karo rhek kam
vui te, “Pol, ila mrang tpis kim yin he! Ko
ilaro papat lvu laol hak ngat kaenvevem
yin.”
25 Vanangko e Pol ta le ktua koripang te,
“Kolaip kuaro papat ngat lo kaenvevem dok
e, ko kuaro rhek ngata mien va ngat gia vle
ma hormok. 26 Si a Taven to e Agripa to ho,
va en kat tsim kut mnor mang o papat ruk
ko hera rere mang ngar, he dok klo kais kam
ruokar kim en kam havaeng mang ngar e.
Va kho mi kut mnor hak te, tiok en ta mnor
mang o papat tgus ruk ko gi gnua rere mang
ngar he tang mnam mar tlo gia vaik kottek
kun mman kalo ngaela kat e, ko o reha tgus
ngat mi pis lmien ma mmok, nang ngat lo gi
vle ko ma tvokmok e. 27 Ii, yin A Taven to e
Agripa kua mnor mang yin ko im kor mnam
yin mang o propet ngaro rhek kat ngola?”
28 Vanangko e Agripa tkoripang e Pol karo
rhek kam reng te, “Ya pat re te, kun mnam
ke vgon to enda tete yi kais kam gi vrua rere
mnam dok tok he khortgem kuaro papat,
dok kmikkiem e Yesus, dok kam vle te, a
Kristian kat?”
29 Va e Pol tkoripang te, “Ke vgon to enda,
i o na si hok, vanang ngora plong ngarkie
ngang E Nut mang yin va si mang nguk
tgus ruk muta vongnek kim dok tete. Ngora
ngarkie mang nguk te, muk kam hortgi kpis
gi enang dok arhe ko ko kor mnam dok
mang e Yesus he kmokpom kar. Vanang

kmenang dok ti ko ngat her kleng kualo
ktiek va kualo nhar orom alo sen ri, kom lua
ngarkie mang nguk kam vle tok e."
30 E Pol ta re tok, to A Taven kar kaetem
e Bernis va e Pestus kar karo mia tgus ruk
ngat kaum korsang ko tok, ngta hop he
31 kottek kun mnam a rek ka taban to endo
to kmo reng ngar te, "A mhel to endo tlo
eharom a kerkeknen tang kmis mang ngor
kmel en kam yor e, i o mor kmenpasiker
kun ma hengor kat e."
32 To e Agripa thera reng e Pestus te, "Ii,
lmien, enangthe a mhel to enda nap lua re
kvat mor lRom ngolaip to tkol a ngaekam
to ngma mon te, e Sisa, en kam vongnek
kim kat, va mor ngot kais kam hong en kam
ngae."

27

Ngta Mlom Orom E Pol Ngok Mnam A Mhe To E Itali

1 Tie ko e Pestus kre Agripa nginta lgem
rhek kam mlom orom mor ngok mnam a
mhe to e Itali, ngat el e Pol kar o mia
akuruk, endruk lRom ngat el mar kun ma
hengor kat ko maktiegom a mhel langto ka
munik e Ilus. En lRom nga ngaomevek ka
rkan langto ngalaip. Ngma mon a rkan to
endo te, A Rkan To Nkong mRom. 2 E Ilus
ta ktong ngor ngogu mou, va a langail to
tottek kuon mAdramatiam tvaar he ka vle
ko tok. A langail ta, ta re kam ngae kaelpun
kvaik kottek kun mnam o rengmat ruk ko
va mou kun mnam a mmie ka mhe to e Esia.
Ngota karkar kun mnam a langail to endo to
ngot hera ngae ngogu mou. Va e Pol kaela
to e Aristakas to nkong mTesalonika kun
mnam a mmie ka mhe to e Masadonia ta vle
ko tok kim mor kat.
3 To ta segain mang ngor to hop enang
ngmo, ngot pis he kvaar ko mSaidon. To
e Ilus ta mrung e Pol he ka tting mang, en
kam ngae ka ptang klenar ruk kun mnam a
rengmat to endo, mar kam turang orom o
tgoluk ruk ta tu kmar. 4 Ngota nop ko tok,
to ngota kta ngae ngoguo mou va vgum a
ngausgi ko ta pis he kaekon kim mor ko he.
He ekam tok, ngota ngae kun kun pgegom
a nut to e Saipras va a mmie laut he ksap
enang tok, he nang a nut to endo kam tokim
a ngausgi mang mor. 5 Kam ngae, to ngota
kenker a mlin he khori mSilisia he kaikkiem
a mou kvarpaam e Silisia va e Pampilia
enang tok he kpis kvaar ko ma rengmat to e
Maira kun mnam a mmie ka mhe to e Lisias.
6 Ko tok, e Ilus ta pis mang a langail langto
yok, endo tottek man ku mAleksandria.
A langail ta, ta re kam ngae ngok mItali.
To ta mlom orom mor, to ngot le ka prik
mnam endo ta re kam ngae ngoguon Itali
vat. 7 To ngota kta ngae ngoguo mou kam
ngae kngae, to ngot sia khanang ngor kam
ngae mo kolkhek kavurgem ko a ngausgi
ta kta pis he kaekon kim mor ko he. He
ekam tok, ngot mia huhus kam ngae kngae
kais mSnidus. Kam ngae, to a ngausgi tho
ksovet kam kirkokhem a langail orom mor
ngogut ngoguo he ekam tok, ngota le ka
vraik ngogu ma nut to e Krit to ksap kun
kuon pekam a nut to endo kam totokim
a ngausgi mang mor. Nang a rengmat to
e Salmon ko ma nut to endo ta vle kun
kuon va mor man kut. 8 Ngot sia khanang
ngor kam ngae ko va nut gi enang tok, to
ngota pis ko va tonglou to ngma mon te, Ke
Tonglou To Te Gia Ya Kam Pis Kvaar Mnam.
A mhe to enda ta vle ko rkieng a rengmat to
e Lasea.
9 Vanang a ngausgi te ktokim mor oguo
mou mo kolkhek kavurgem enang tok, va
a mou tho kpis alaut ko a venloot to mang
a ven thera pis he, ko a kenho to mor o
Yuda ngom kaem a pnes to Kam Pal Kmo
Ol, endo a ven nma pis mnam thera nop. To
ngota gor ko ta kernonho kam ngae kuo kia
mou kun mnam a venloot to endo. Gi enang
tok, e Pol tkaengorang o mia ruk kun ma
langail te, 10 "Kolenar, kua mnor te, ngruak
kta ngae kuo kia mou va ngruera ngae kru.
Ko a mou ner ho mi ktua kering a langail
to enda hak, va o tgoluk ruk kun mnam va
si mor o mia kat ngruera kernonho vgum a
mou." 11-12 E Pol ta re tok, vanangko e Ilus
tlua ngan vgum e Pol te, mar kam vle ko
tok kpaneng a venloot to a ven kam nop
na. Ta kle va gia ngan vgum a langail kteit
kar endo ta plangail orom ko nginta pat te,
a tonglou ta mo mnam a rengmat to enda,
endo ngma mon te, Ke Tonglou To Te Gia
Ya Kam Pis Kvaar Mnam ta kernonho kam
vle mnam kam paneng a venloot to a ven
kam nop. He ekam tok, o mia kavurgem
ngata mo reng ngar mruo kam lapsam a
mhe to he vrua ngae ngok mnam a rengmat
to e Pinikis, mar kam smia vle ko tok kam
paneng a venloot to a ven kam nop. Ngta

svil kam ngae ko tok ekam ko a rengmat to
endo ta tvok ko mnam ke tonglou to orom
kalo tolian alomin, langto ngogut va langto
ngoguon. To ngota varpaam Ke Tonglou To
Te Gia Ya Kam Pis Kvaar Mnam to kta ngae
ngoguo mou kat kmikkiem ko ngta re kam
pis ko mPinikis.

A Kus Kar A Ngausgi Nginta Pis Alaut

13 Ngota ngae to a ngausgi tkaelha kam
vrua spom mor he, to o mia ngta sirei ekam
ko ngta pat re te, ngar mia pis ko mPinikis
he ka vle lya, vanang ngat lua mnor mang
a tomhel to nera pis mang ngar e. Ngta pat
tok, to ngat her it a langail ka klungre to
kaelha kam ngae ko va nut to e Krit. 14 Ngta
vrua ngae enang tok, va vgum a ngausgi to
a Robol ko tho mi kut laut hak ko tottek
kun kuon kio vlik ko ma nut to endo he ka
grung ka spom mor klik hak. 15 A Robol ta ru
pum a langail va ngot sia khanang ngor kam
kir kim to ngot her gia kol ekam a ngausgi
kmorim kam gia kol mor ka vrengem a
langail kam sap ku. 16 A ngausgi tsovet he
kaekon kim mor tok, he ekam tok ngota kta
ngae man ku pa nut to e Koda. To ngota
kta sap enang tok, nang ke nut to endo
kam tokim a ngausgi mang mor. Ngota sap
enang tok, he tvua kellet ngang ngor kmit
ngor ke langail to ngot kait knaek pekmor
kam smia kleng. 17 Ngot kait knop, ngam
kuo mnam a langail, to kle kpat mang ngua
langail to alautar kat kam papaam o usiel
ku meorom he smia lol mang kam serppak
malngaeng a mou. Ngota lol mang knop, to
her le kpat mang a koot ka keik to ko mSirtis
kun mnam a mmie to e Aprika. Ngota pat
mang tok, to kaelha kam gor te, ngruera
hori kuon mang a vui to ko mnam a koot
ka keik to endo. He ekam tok, ngot hera
kpom a langail ka yet to ngma hover mang
a ngausgi kam ru pum he a langail kam sap
vgum to le khong petgim ka ho. Ngot hong
he, to le gia kol ekam a ngausgi to korim
ther gia kol mor. 18 Kam ngae, nangko a
ngausgi kar a kus va a mou ngta sovet vop.
He o vlung ngta spom a langail panaem
hak kngam ngogut ngoguon he a langail
tre kam mia kohir hak. Ngota ngae enang
tok, kam ngae kngae, to ta segain kim mor.
Hop enang ngmo to o mia ngta lol o tgoluk
ruk kun mnam a langail he kaelha kam
ngam mar oguo mou. 19 Ngota sap enang
tok kngae, to mnam a kolkha to a korlotge
orom endruk ngam kaeha mnam a langail
ngat mur kaelha kam kol si a langail to endo
ktaro mhetor mruo he kngam mar oguo
mou kat orom ngaro singni mruo. 20 Ngat
eharom tok knop, vanangko a kus kar a
ngausgi ngint ho mi ktua sovet kngae vop.
Kam ngae, to ngot lo kat kais kam sap ekam
a kolkha kar o ketor mo kolkhek kavurgem
kat e, ko a kus tgia slok ka vle. Ngota vle
enang tok, he mor tgus nguaro papat ngat
ngae ho mi ktua tu hak kam pis mang o
nghek ko ngot si mur khanang ngor he.
Ngota kle her gia pat re te, ngruer ho mi
ktua ru he!

21 Kam ngae, to o mia ngat lo kaemik mo
kolkhek kavurgem kat e. To e Pol ta hop
ksir ko kim mor to khavaeng ngor te, "Vae!
Kolenar, ko hera havaeng nguk he! Mup
ngan vgum dok he lo parem a nut to e Krit
va mup lua kol a vnek to enda e, va mup
lua kering a langail va mularo tgoluk kat
e. 22 Vanangko tete, kua svil kmenkrovgem
muk kam lua kerpapat e, ko a mhel tang
mnam muk ner lua ru e. Gi a langail ta
tuk, endo nera kernonho. 23 Kua mnor tok,
ekam ko tenkier E Nut to koma totu pum he
kaeha ngang tpis kim dok orom ka engyel
langto ko ko vokom ko ta sir ko vanam dok
24 he kreng dok te, 'Vae, Pol ngior kam kta
gor kat e! Ko ngir lua ru e. Nove, ngiak
kle kngae ksir ko kim lRom ngalaip, en kam
vongnek kim ilaro rhek. Va ilenar tgus
ruk mo kmin kun mnam a langail to enda
E Nut ther khenam ka mamrung ngang in
ormar te, nera sulgim mar tgus ruk tel mar
maktiegom yin ko tang mnam mar ner lua
ru kat e.' 25 Kolenar, E Nut tpis kim dok
tok, he ekam tok, kua havaeng nguk te,
mguak serppak he kmatnge, ekam ko kom
kor mnam E Nut, en kmaottam karo rhek
kmikkiem gi enang ko thavaeng dok orom
mar. 26 Si enang tok, a mou nera ngam mor
ko ma ttong ogun paat gi ko ma nut tang ko
yok."

A Mou Tngam E Pol Mar Ogun Paat

27 Kam ngae, nangko a ngausgi kar a kus
va a mou ngta sovet vop. To o kolkhek ruk
loktiek hori orom korlolo ngat nop, va a
ngausgi tgi vrong kol mor vop he gi vrong
kngam a langail kam vrua ngongae ngogut
ngoguo kmikkiem a ngausgi ko mnam a

mou ka mhe to ngma mon te, e Adria. To
ta kta segain kim mor, to hop enang ngmo
mnam a segain ka ho ngaenvurgem hak,
endruk ngam kaeha kun mnam a langail to
endo ngta ngam o ngaongvu orom a mmie
ka gri to kpat te, ketasuo mar kam pis ogun
paat he. [28] To ngta ngam a ngausie ngogu
mou kam tong mang kam mnor mang te,
ta kakval o nop. Ngat kait knop, to kol a
pat to te, ta vvuo ko tok is enang o pram
ruk alo mhelom alomin. Ngta vrua ngae to
ngta kta ngam a ngausie ngogu mou kat he
kol a pat te, ta vvuo ko tok is enang o pram
ruk a mhelom he hori orom lo ktiek. [29] Ngat
kol a mou ka vvuommok gi enang tok, to
le kgor te, a ngausgi nera ngam a langail
kim o krek. To kmikkiem a papat to endo
endruk ngam kaeha kun mnam a langail to
endo ngta ngam a langail karo klungre ruk
korlolo endruk ko ma langail ka plangail
ngogu mou to le kngarkie kmeloong mnam
a kolkha te, en kam marer kam mommok.
[30] Ngata hivuo pum a langail karo klungre
ko ma plangail enang tok, nang akuruk
mnam mar ngata vrua ngae ko ma langail
ka gu to le pe gia kngam ka tmong mang o
klungre ko ktar, vanangko ngata halager o
usiel pum ke langail to ke sie kam rorgem
kam ngam ngogu mou he, gi mrua khen
mar kam ngorpok orom petgim a langail
to alautar to endo. [31] E Pol tvokom mar
to le kreng e Ilus kar endruk ngma kar va
tomten te, “Enangthe o mia ruk endruk
ngpa ngorpok va E Nut nera lo kais kam
sulgim muk e. Ngaka vle mo kmor na,
he E Nut nera sulgim muk tgus.” [32] Ngta
ngan vgum e Pol to endruk ngma kar va
tomten ngta le ka kser o usiel ruk ngta
kleng ke langail to ke sie to endo ormar
to ke langail ta vuut oguo mou petgim a
langail to alautar.

[33] Kam ngae, nangko a ngausgi kar a kus
va a mou ngta sovet vop. To mo kao, e
Pol ta tger o mia kmemik kam re te, “O
kolkhek ruk loktiek hori orom korlolo ngat
hera nop he, he mut gia vle pum a gor vgum
a mou, nang mut lo vur em o tgol akor e.
[34] He ekam tok, ko kaurur kim muk kmemik,
muk kam mrua sulgim muk enang tok kam
serppak. Mguak kaeharom tok, kmikkiem
enang ko E Nut mruo ther mi havae te, tang
mnam muk ner lua ru e.” [35] E Pol ta re tok
knop, to thera lol o bret, he kanprim E Nut
mang ngar ko kim o mia ngaro kerok to
kommenik to kol kta mhe, nang kommen
klenar ngartaro mhetor, to le kaisis kim
mar tgus orom mar. [36] To mar kat ngat
kaemik he kol a serppak vgum to le ksirei.
[37] Mor tgus ruk ngot karkar mnam a langail
to endo ngot is te, 276. [38] O mia ngat emik
kvi, to ngata kaum o gi vrong ol ruk ngat
kaelpas orom mar to le kngam mar oguo
mou kat, he nang a langail kam mrer.

[39] To a kolkha ta plek to endruk ngam
kaeha kun mnam a langail to endo ngta
vokom a nut orom a vui ko ma tonglou ogun
paat he. Ngat vokom tok, vanangko ngat
lua vokom ka mnor te, a ni nut to msim
e. Ngat lo smia mnor mang vanangko, ngta
lgem o rhek ge te, kmegom kam mrua ngam
a langail ngok paat ko ma vui, en kam hori
ko tok. [40] Ngta lgem o rhek enang tok, to le
ka kser o usiel pum a langail karo klungre,
nang korim mar kam grung hak ngogu ma
mou. Phevgom o mia ko ngta kserik, o mia
akuruk ngat tolgom alo ho ruk kam plangail
ormin kat. Ngat tolgom min knop, to ngat
her vher a langail to endo ka yet ngpalmai
oguo ma langail ka gu, a ngausgi kam ru
pum he kaursiem mar ngok paat ko ma vui.
[41] A ngausgi ta ru pum a yet to endo he kol
mar kngae va vgum a mou ko ta le her gi
kol a langail he kngam kuo kim a koot ka
keik he kavang ka srum kun ma vui to tle gi
hori ko tok. Ka gu ta hori he kserppak kun
mnam a vui tok, nang ka plangail ther gia
vle vgum o vlung ko ngta spom. Ngta spom
kngae ho mi kut panaem hak va a langail ka
plangail tkaelha kam memget he.

Ngta Kikie Ngogun Paat

[42] Endruk ngma kar va tomten ngat re
kmim endruk ngata kpom mar ko ngat
lua svil mar kam varrek he kngoropok e.
[43] Vanangko e Ilus, endo lRom nga rkan
ngalaip tlua svil e Pol kam yor, he ekam
tok, ta hagam endruk kmim mar. Ta le
kreng endruk ngta mnor kam kikie, mar
kam ktar he ka prik oguon mou to kikie
kngae ngogun paat. [44] Nang o mia akuruk
ta le kreng ngar kam kol a ho ka vgon, i
o a langail karo mhetor akuruk kam kikie
mang ngar ngogun paat enang tok kat.
Ngat kaeharom gi enang tok, to mar tgus

ngat papagis ko paat nang tang mnam mar tlo ru e.

28

Ngta Pis Ko Paat Ngok mMalta

1-2 Mor tgus ngot pis ko paat to her ngae smia vle, to o pgirmia ruk ko tok ngta havaeng ngor te, a nut to endo ngot pis mang ngma mon te, e Malta. To ngate ksei kam mrung ngor hak kir kim o vrong rhek akuruk yok ko ngat sim ktua toot mang ngor kam giem a paei kim mor, mor kam kuk kim ko a kus tkoror mor he ngota roro. 3 Kam ngae, to e Pol ta huor o hi knop, to re kam ngam mar kuo kia paei, va vgum a vim to a pgol ko thuor orom, ta ngan a paei ka manakain he kottek kun mnam o hi he elat e Pol ka ktiek ngae ngarngar mang hak. 4 O pgirmia ngata vokom a vim ko ta ngarngar mang e Pol ka ktiek tok, to ngata kle kmo reng ngar mruo te, "A mhel to enda nok en a ngairivik vor. Ko mu vokom na, tlua yor vgum a mou e, vanang ngua Nut mruo to e Mumgu, endo ngoma totu pum, ther kle va kael a mumgu vgum orom a vim to arhe he nera yor." 5 Ngata re tok, vanangko e Pol tgia tger ka ktiek he kngam a vim to endo kuo kia paei, nang tlo vur kering e Pol ka mhe ngang e. 6 O pgirmia ngta pat re te, e Pol ka ktiek nak vuning i o nak yor kbut ku mmie, vanangko nove. Ngta tar hus kim kam ngae kngae he lo kta vokom a tomhel lang kam pis kim, to ngaro papat ngata hortgi mang. Ngat lo kta pat mang en te, en a ngairivik kat e. Ngat kle va kpat mang en te, en e Nut langto kat vor, nang mar kam le ktotu pum kat.

7 To ko rkieng a mhe to endo a mhel langto ka munik e Publius ta vle ko mnam ka mmie to alautar. En lRom ngalaip kalka-yie to nma nho mang a mhe to e Malta. Ta vaeng ngor kam vle ko kim he mnam o kolkhek ruk korlotge nma sei kam klang ngor mlol he smia toot mang ngor va ktar mor. 8 E Publius kteit ta yayor he ka kru kun mnam ka hep orom a manakain ko ta sovet kun mnam va ka vres kat. To e Pol ta vaik kun mnam ka rek kam ptang. To ta pis ko kim, kngarkie ngang E Nut mang to her kael kalo ktiek kuo mang to ka yor ther gi nop ngatngae. 9 E Pol teharom tok, to o yayor akuruk, endruk tgus ko ma nut to ko tok, ngma kanko kam pagis ko kim, he en nam kaeharom mar tgus kat. 10 Enang tok, ngat ho mi ktua teiver mor orom ngartaro keknen ngo mamten. To mnam a kolkha to ngot re kam parem mar ngata nngiar ngang ngor orom o tgoluk ruk ngota tu kmar.

Ngota Pis Ko mRom

11 To o kenho ruk korlotge ngat nop ko ngota vle ko mMalta, to lRom nga rkan ngalaip ta pataem mor kun mnam a langail langto vat ko tottek ko mAleksandria he kpis ko tok ko ma nut to e Malta kam paneng a venloot to a ven kam nop. Vanang kuo mang a langail to enda ka gu ngat tarkiem alo matpil ruk mkor alo mhel ruk alo ppiagar aloruk, enngindukk ngin nan tkaum kol min. Nginalo munik te, e Kasta va e Polluk he o mia ngma totu pum min enangthe min ta vle te, o mia ngalo Nut to kam totu pmin tok. Mor kre Pol ngota kar mnam a langail to endo to hera ngae kia mou. 12 Ngota ngae kngae to kpis ko mSirakus, kvaar ko tok, to ka vle kais mo kolkhek ruk korlotge. 13 To ngot hera parem a rengmat to endo to kngae kpis ko ma mhe to mItali lsir ko mnam a rengmat to e Regium. Hop enang ngmo, to a ngausgi to nma kaol man ku ta pis he ksap orom mor klik klol mor ngoguon. Ta segain kim mor to khop enang ngmo kat ngot hera pis kvaar ko ma rengmat ko rkieng e Rom, endo e Putoli. 14 Ko tok ngot hera ting kim o mia akuruk ngata mokpom kre Yesus he kmokpom kar to ngat hera vaeng ngor kam vle ko kmar kais mnam o kolkhek ruk aktiek hori orom alomin.

He ngrua ngae to kmaol kpis mo mRom ther gia vle enang tok arhe!

15 Akuruk kun mnam endruk ngata mokpom kre Yesus ko mRom ngat kol a re te, mor ngot her pis ko mPutoli, to ngat kle khop kam ktar kngae khorong ngor ekam a ngaelaut ko tok ma rengmat to ngma mon te, A Mhe To Mkor E Apius. Va akuruk ngat kaol he khorong ngor ko kanmok mang e Rom ko tok ma rengmat to ngma mon te, O Gunmia Ngaro Rektor Ruk Korlotge. E Pol tvokom mar ko ngata horong ngor ko tok to ta kol a serppak vgum mar to le kanprim E Nut mang ngar. 16 Kam ngae, to ngot hera pis ko mRom lsir he. To ko tok endruk laol ngata tting mang e Pol, kam lo kael kun ma hengor e, nang en kam vle kun mnam kta

rek en tuk. Vanangko a mhel langto nma kar va tomten naka vle ko kim kam toot mang.

E Pol Ta Keknen Ngang O Yuda Ruk Ko mRom

17 To o kolkhek ruk korlotge ngat nop, to e Pol ta vae mang o Yuda ngalmialaol. Ngata kaum ko kim knop, to e Pol thera reng ngar te, "Koornopeik, klua rere kim nguaro mia mruo e, va klua rere kim nguaro keknen ruk mkor ngolmialaol ruk tennik kat e. Klo si eharom a kerkeknen tang tok vanangko mor o Yuda ngolmialaol ruk ko mYerusalem ngata kpom dok ge, he kael dok kun mnam a hengor to le kael dok maktiegom lRom ngalaip kalkayie to ko tok. 18 To lRom ngalaip kalkayie ta vongnek kim o rhek he lo pis mang a re tang hak kmis en kmel dok kam yor e. He ekam tok, ta svil kam hong dok, dok kam ngae, 19 vanangko o Yuda ngat kle va kokheng. Ngat kokheng enang tok, vanang nop a papat tang hak ngang dok kam mrua hahaong o rhek mang dok mruo kat e. He ekam tok, ko her le gia mon lRom ngalaip lsir, endo tkol a ngaekam to ngma mon te, e Sisa en kam kvongnek kim dok. Kua mon lRom ngalaip lsir tok, dok kam mrua hahaong o rhek mang dok mruo ge, nang klua mon en ekam ko kua svil kam sir ko kim he kmon muk ruk kuaro mia mruo orom o kerkeknen e. Nove. 20 Ii, klua svil kam mon muk tok e. He ekam tok, ko hera vaeng nguk tete, dok kam rere kar muk kam havaeng nguk lsir te, ngat her kleng kualo ktiek va kualo nhar orom alo sen ri, he kaenpasiker dok her vgum E Nut ka tnangal to mang Endo E Nut Thim Orom Kam Msasaen arhe. A tnangal to, E Nut mruo ten ngang mor ruk o Yuda tgus, he nang mor kam sir kuon malpgem!"

21 O Yuda ngalmialaol ngta ngan e Pol ko ta re tok, to ngat koripang te, "Ngot lo kol a hor tang mkor mar ruk ko mYudea mang yin e. Va ngolenar ruk ngat ottek ko tok he gnua pis moti ngat lo havaeng ngor mang a re tang ko tkernonho vgum mar mang in kat e. 22 Si enang tok, ngota svil kam mrua vongnek kmin kam lol ilaro papat ekam ko o mia kavurgem hak kun mnam o mhetor ngarlavurgem ngma rere kim o Yuda nga kha to im kaikkiem."

23 Ngta re tok, to ka lgem o rhek kam kta pis mnam a kolkha langto yok vat kam vongnek kim e Pol. Kam ngae, to a kolkha to endo ta pis to o Yuda ngalmialaol ngata kta pis ko kim kat kun mnam e Pol kta rek to nma vle mnam. Ngta pis va vgum mar ko mar ngarlakhor va si endruk tesgun ko ngta pis ko kim va endruk endri ngarlakhor kir kim mar.

Ngta vle ko tok, to kmelha marot to endo kngae kais masegain, e Pol te smia halger o papat ruk mkor e Moses kar o propet kmel mar ma hor mang e Yesus kam sim kaegom kam rere mnam mar te, her e Yesus arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen va her en kat arhe tpis orom E Nut ka tavgo. E Pol ta rere tok, 24-28 to ka trong orom karo rhek kam re te, "E Nunu A Totur tmia rere lmien ko tennik ta ktar kpavap mang nguk ngang muorres ko thavae vgum a propet to e Aisaia te,

> 'Mguak ngae ngok kim o Yuda ruk endri he khavaeng ngar te: Her muk ruk arhe mum pua ngnek ka ngnek mang E Nut ka tavgo, vanangko mum ngae mia kenhor mang hak. Va mum pua vokom kvokom, vanang mum ngae gi kaennegiang. Ii, a mumu ta ngaro vurkul ngam lua khi mang kuaro rhek ruk mang e, ekam ko ngma tok pelam mar va mia vutko kim dok kat. Enangthe ngap lua vle tok, va ngap kle kais kam nho orom ngaro kerok va kle ka ngnek mang kuaro rhek ruk mang a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik. He ngapa nho va ka ngnek tok, va ngap kais kam le klol o rhek kun mnam ngaro vurkul kat he kle ka mnorvek pum mar tok, to le khortgi ngte kim dok, va dok kop kais kam lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak. Vanang tete ekam ko muk o Yuda mum kaennegiang E Nut karo rhek ruk mang a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik tok, kua svil muk kam mnor te, E Nut ther kle va kaen karo rhek ruk endruk ngang o vrong rhek yok vat, en kam sulgim mar ormar. Va mar ngaro vurkul ngar mia khi mang ngar.' "

E Pol thavae tok, to o mia ngat kaelha
kam hera mommenik to le kmo maen o
rhek mang a papat to endo va kngae parem
a mhe to endo. Ngata mommenik tok, ekam
ko e Pol ta rere mnam akuruk mnam mar he
ngat le klol karo rhek, vanang akuruk ngat
lo kor mnam mar e. [29 To ngta veet ngok
mrek va kaelha kmo esik mo ngar vgum e
Pol karo rhek ruk endruk.]
30 Kam ngae, to e Pol thera vle ko mRom
kais mnam alo pnes alo min tgus. Va ko
tok mnam kta rek mruo to nam kaenkim
nma ngatkal ngang o mia kam kanko he
ka ptang. 31 Va nam lua kokkol e kam
rere lserppak ngang ngar mang E Nut ka
tavgo va kam patter mar mang Ngoldaip
to e Yesus kat te, her en arhe Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen. Va lRom ngam
lo kaegom kam hagam e Pol kam rere tok
kat e. Ngat gi korim en kam gia rere kngae
enang tok arhe!

E Pol Ka Hor To Ngang lRom

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lRom

E Pol tittiegom ka hor ta ko mnam a venloot to tkaeknik ngoguon mYerusalem. Ta svil kam ngae kvokong endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ko mnam a rengmat laut to e Rom. Enang tok, e Pol ta svil kam gia vle ko kmar nong ke laut, to koknaik kam le kngae kam ngae khavae mang a knovvur ko mnam a mmie to e Spen.

Mnam ka hor ta e Pol ta keknen ngang lRom mang o papat ruk korlolo ri ko mar ngat laut.

1) Nong a mhel tang hak to ta vle la mmok ko pum E Nut kalo keik.
2) Her gi e Yesus tuk to ta vle la mmok ko pum E Nut kalo keik.
3) A gi ngaelaut atgiang to tis kmeharom mor o mia kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik, her endo kmor mnam mor mang e Yesus tuk he mokpom kar.
4) Endruk tgus ngat kor mnam mar mang e Yesus he mokpom kar ngak kolkol ekam e Yesus, he nang E Nut kam higiang ngar.

E Nut Tring Ya Mang E Pol, He Nang E Pol Kam Havaeng O Mia Mang E Yesus

1 Vae, muk ruk lRom, dok e Pol, e Yesus
To E Nut Thim Orom Ka Msasaen kalkayie
ko kom kaeha ngang. Dok E Nut ka aposel
langto ko tmur vaeng dok he mur kael dok
kam mi ktua vle te, kalkayie to kam kol ka
gu he khavaeng o mia mang a knovvur. 2 Ii, a
knovvur to endo, E Nut ta ktar el ka tnangal
mang tennik he, ko vgum o propet, ko ngata
ktar kpavap mang a knovvur to endo orom
ngaro rhek to le kaittiegom ngaro rhek ruk
endruk kat kun mnam E Nut Ka Meer To
A Totur. 3 Ii, ngata ktar kpavap mang E
Nut Khal tok. Kam ngae, to E Nut Khal to
endo ther mi pis ko tpal mnam e Devit ka
ngausie he kpis en a mi mhel kmikkiem a
ngausie to endo lsir. 4 Ii, tmi pal mnam e
Devit ka ngausie lsir tok, he mur khenam
en mruo ma mmok te, en a mi mhel tok.
To E Nunu A Totur ta kle ka khenam En
ma mmok kat te: En E Nut Khal lsir kat,
ko E Nunu A Totur thover En petgim ka
nnak orom ka serppak. Mare, E Nut Khal
to endo, her En Ngoldaip to e Yesus Kristus
arhe. 5 Va her vgum e Yesus arhe, E Nut
tring ya mang ngor kam vaeng ngor kam
vle te, karo aposel ruk mor ko ten a ngaeha
to kam kol ka gu ngang ngor, mor kam
vaeng o mia kun mnam o vrong rhek tgus
mo mmie, mar kmor mnam mar mang Khal
he kmokpom kar, to kle kngan vgum karo
rhek mekam mekam ekam tok. Ii, ngota
vaeng o mia kun mnam o vrong rhek tgus
tok, kam ktua hover e Yesus ka munik he
kanprim tok arhe. 6 He muk kat, E Nut ther
vaeng nguk kat kam kaum kor mnam muk
mang e Yesus Kristus he kmokpom kar kam
kaum vle ngang En mruo kar karo mia mruo
akuruk, gi enang ko tvaeng ngar kam vle
ngang En mruo tok kat. 7 Ko kaittiegom kua
hor ta ngang nguk ruk lRom tgus, muk ruk
E Nut tkaelongtok mang nguk he kvaeng
nguk kam vle ngang En mruo.

Ii, kua ngarkie ngang Ngor Teit E Nut kar Ngoldaip e Yesus Kristus min kam ring ya mang nguk, va min kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

E Pol Ka Vok Nam Kael Ring lRom

8 Kmelha orom kuaro rhek ri, kua svil
kam havaeng nguk te, koma kanprim E Nut
mang nguk tgus ruk mut sim kut kor mnam
muk mang e Yesus Kristus he kmokpom
kar, ko o mia ngat seneker a re mang nguk
tok mnam a mmie karo mhetor tgus. 9 Koma
prongyek ka psek kmeha ngang E Nut kam
havaeng o mia mang a re to mang Khal. He
her E Nut ta arhe ta mnor mang dok te,
koma plong pat mang nguk 10 orom kuaro
ngarkie mang nguk mo kolkhek tgus. Va
tete ta, ko kta ngarkie ngang E Nut kat
te, En kam mitom kua ngarkie to ko el ko
kim En tesgun he, endo te, En kmoregot
kim dok kam pis ko kmuk kam ptang nguk.
Vanangko klua mnor te, nera ngatkal, i o
nop.

11 Kua vok nam vu kael ring nguk ko
kua svil kmen E Nunu A Totur ka nngiar
langto ngang nguk, he nang E Nunu A Totur
kmenserpagam muk orom. 12 Ii, he enang
tok, muk kar mor ngruer kais kam mo
enkrovgem mor mruo orom nguaro papat
ruk kmor mnam mor mang e Yesus he
kmokpom kar. 13 Koornopeik, kua svil muk
kam mnor mang kuaro papat na te, ko hera

ngae ngok kim E Nut ka loot to orom o
vrong rhek akuruk yok he khavaeng ngar
mang o papat ruk kmor mnam mar mang
e Yesus, he nang dok kam lluol mnam E
Nut ka loot to ormar tok, he nang E Nut ka
tavgo kam vle kuo mang ngar. He gi enang
o vrong rhek ruk endruk tok kat, mnam o
kolkhek kavurgem, ko her el kuaro papat
te, dok kam pis ko kmuk ruk E Nut ka loot
langto yok orom muk kat he khavaeng nguk
mang e Yesus kat, he dok kam lluol mnam E
Nut ka loot to orom muk tok kat, he nang E
Nut ka tavgo kam le ka vle kuo mang nguk
tok kat. Ii, tiok ko ko pu el kuaro papat tok,
vanangko kam ngae kais mang tete, o vrong
tgoluk ngma pis kim dok he khagam dok
kam pis ko kmuk.

14 Mu vokom na, a ngaeha to E Nut tel
maktiegom dok, na mi ktua kaum kol muk
o vrong rhek ruk o Grik orom mularo papat
ruk lvu laol kar o tamatan tgus ruk mo
mmie orom ngaro papat ruk nong lvu laol.
15 He her gi ekam a ngaeha to endo ko na
ho mi ktua kaum ka vle ngang o mia tgus
enang tok, koma sovet kam pis ko kmuk ruk
o vrong rhek ko mRom kam havaeng nguk
mang a knovvur kat.

E Nut Karo Rhek Ngaro Serppak

16 Ii, kua ngaeha nma vle tok, ekam ko
kom lo vrua leep hak pum E Nut ka knovvur
e. Nove! Ko kua mnor te, E Nut karo rhek
ruk mang a knovvur ngta vle te, mar E
Nut ka serppak to nma sulgim o mia tgus
orom, vgum ko ngak kor mnam mar mang
En he kmokpom kar. Ii, E Nut karo rhek
ruk mang a knovvur ngta ktar ka vle tok
ngang o Yuda na, En kam ktar ksusulgim
mar ormar, to endo yek ngta kle ka vle
ngang o vrong rhek kat, he E Nut kam le
ksusulgim mar ormar tok kat. 17 Ii, E Nut
ther khenam a ngaelaut langto ma mmok
ngang ngor orom a knovvur to endo, mor
kmikkiem a ngaelaut to, nang En kmel mor
kam vle la mmok ko pum kalo keik her
vgum ko ngruak kor mnam mor mang En he
kmokpom kar. Mor ruk ngota pis knaek he
kor mnam mor mang E Nut, ngot kais kam
vle la mmok ko pum E Nut kalo keik tete,
vgum ko ngruak kor mnam mor mang En
he kmokpom kar, gi enang endruk tennik,
ko ngta ktar kor mnam mar mang E Nut
he kmokpom kar tok kat. Ii, ngruak kor
mnam mor mang E Nut tete he kmokpom
kar, kmikkiem gi enang ko ngat ittiegom E
Nut karo rhek te,

> "Endo E Nut nma mon la mmok ko
> pum kalo keik, her en arhe E Nut
> ner kaen a ktalhok to kam plong vle
> ko kim En ngnik ngnik ngang, her gi
> vgum ko tkor mnam en mang E Nut
> he kmokpom kar tok."

O Mia Nga Ho Lo Kais Hak Kmel Ngaro Praen Kam Klai Mang E Nut Te, Ngat Lua Mnor Mang

18 E Nut nma vle kuon ma volkha orom ka
ngaesik he nma khenam ka ngaesik to endo
ma mmok kuon mang o mia ruk ngam lua
totu pum En va kuon mang endruk ngam
kaeharom o kerkeknen. Ii, o mia ruk endri
ngama kir mang E Nut karo rhek ruk o mi-
nar orom ngaro kerkeknen ruk endruk tok.
19 Vanang o tgoluk ruk E Nut mruo tkueng
ngar, o mia ngat kais kam vokom E Nut
orom mar ekam ko En mruo tmur kueng
o tgoluk ruk endruk kmelik ma mmok, he
nang o mia kam mnor mang En vgum mar
tok arhe. 20 Mare, ko tennik ko E Nut tkueng
a mmie, kam ngae kais mang tete, ngot kais
kam vokom E Nut ka ho serppak hak to En
nma plong vle orom ngnik ngnik. Va ngot
kais kam vokom En mruo kat te, En E Nut
msim to tkueng o tgoluk tgus. Ngot kais
kam vokom En tok he ka mmok mang En tok
kat vgum o tgoluk ruk tkueng ngar. Ngot
lo si vokom E Nut to tkueng a volkha va
a mmie orom ka ho serppak hak to endo,
vanangko ngot kais kam vokom En vgum
karo tgoluk ruk tkueng ngar. He ekam tok,
o mia tgus ngat ho lo kais hak kmel ngaro
praen kam klai mang E Nut te, ngat lua
mnor mang e.

21 Nop, ngat si mnor mang E Nut vgum
o tgoluk ruk tkueng ngar enang tok,
vanangko ngam kle va kees kam hover ge,
kam mrua havae mang En te, her En arhe
Endo tkueng o tgoluk tgus ruk endruk. Va
ngma kees kam kanprim En mang o tgoluk
ruk endruk kat. Ii, ngama vle kar E Nut
tok, to E Nut nma khenam ka ngaesik ma
mmok kuon mang ngar vgum tok, he ngaro
papat ngat kle kngae ho lo kais hak kmor
mnam mar mang En he kmokpom kar ko
ngaro lpetuk ngat ngae ho mi kut tok orom
ngaro papat ruk E Nut tngam slommok kim
mar ormar. 22 Ii, ngat pu mrua per orom

mar mruo te, ‘Mor nguaro papat ruk laol
hak’, vanangko ngaro lpetuk ngat kle va
mia tok hak orom o papat ruk ngta slok
tok, 23 ko ngam lua totu pum E Nut msim e.
Nove, ngat kle va korim E Nut ka serppak
he ka kle va kliepum orom ngarta keknen
mruo, endo kam kemmeng o vrong serppak
ruk mkor o matpil. Ko ngama tarkiem
o matpil orom o vrong tgoluk tgus ngaro
nunu, enang o iningol, o mia, o ngaemslang
ruk ngma ngongae orom ngaro nharok va
o ngaemslang ruk ngma ngongae ku mmie
kat. E Nut msim nma plong vle ngnik
ngnik, vanangko o tgoluk ruk ngat tarkiem
o matpil orom ngaro nunu, mar nove, ko
mar ngma yor enang o gi mia ruk mo mmie
kat.

24 To ekam ko ngama vle kar E Nut tok,
E Nut nma khenam ka ngaesik ma mmok
kuo mang ngar he ka mnang ngar orom
ngaro vurkul ruk ngat ottep orom ngaro
svil ruk kmeharom o kerkeknen hak, he
nang mar kmikkiem ngaro kerkeknen ruk
kam mo vret mar mruo, mar kam mrua
ngam a leep alautar kuo mang ngaro pkor
mruo enang tok. 25 Ii, mu vokom na, tesgun
ngat lol o papat ruk o minar mang E Nut
to le korim mar he kliepmar orom o papat
ruk la ppiagar. He ekam tok, ngat kle kngae
ktotu pum va kaeha ngang o serppak ruk
mar mruo ngat tarkiem ngaro nunu, nang
lua totu pum Endo Tmi Kueng O Tgoluk
Tgus e. Gi En tuk ha, Endo o mia ngak plong
kanprim ngnik ngnik. Lmien.

26 Ii, va ekam ko ngata mnang o papat
ruk o minar mang E Nut tok, E Nut ther
kle ka mnang ngar tok kat, mar kam kle
kaikkiem ngaro kerkeknen ruk kam mo
gorgor pum mar mruo, endruk kam leep
pmar. Ko tesgun lraip ruk mnam endruk
ngam lua totu pum E Nut ngma lei orom
lurokol, vanangko tete ngam lua svil kam
vle tok e. Nove, ko lraip ruk endri ngma
mo leim mar mruo. 27 Ii, va lurokol kat
ngat orim lraip he ngaro papat ruk kam mo
gorgor pum lurokol akuruk ngat ngae ho
mi ktua matmat mar hak, mar kam tmar
ngaro sing mang lurokol kam mo vret mar.
Ii, lurokol ngama mo leim mar kmeharom
o ho kerkeknen ruk endri tok. He ekam
tok, ngar mia lol ngaro kut kapnes ruk
lvankue hak kuo mang ngaro pkor mruo
kam mi kut kaikkiem ngaro kerpapat ruk
ngam kaeharom mar tok.

28 Va kam ngam kuon mang a papat to
endo tok kat, ekam ko ngata kpiem o papat
ruk mang E Nut ko ngat mnang ngar tok,
E Nut ther le ka mnang ngar tok kat, he
nang mar kam ngae kaikkiem ngaro lpetuk
ruk ngta tok orom o papat ruk ngat ho
mi kut kernonho hak. Ii, ta mnang ngar
tok, mar kmeharom o kerkeknen ruk o mia
ngama leep pum mar kmeharom mar. 29 Ii,
he ekam ko E Nut ta mnang ngar tok, ngaro
vurkul ngat ngae ho mi pis la kernonho
hak ko ngta tok orom o kerkeknen ngo
mamten ruk ngat kernonho hak. Ii, ko
ngaro vurkul ngta tok orom a kerkeknen to
kam tmar kim ngaro sing ruk mang lraip
va lurokol tok, va o kerkeknen ruk ngat ho
mi kut slok hak, va a kerkeknen to kam
vu kaesik mang o mia ngaro vrong tgoluk,
va a kerkeknen to kam por o mia kngam
mar o yoror, va a kerkeknen to kam ngam
o rhek, va a kerkeknen to kam kermamas
ngang o mia, va a kerkeknen to kam vua
kering o mia kat. Ii, va ngma rere pum o
mia, 30 va ngama kering o mia ngaro mnok,
va ngam kaelat E Nut, va ngma kerrereng
o mia, va ngam mrua hover mar mruo, va
ngam vua gut, va ngama riring a keknen
to a gunngar ko tkernonho mar kmeharom
kat, va ngam gia kerngnek vgum ngaornek
kar ngaortek kat. 31 Va ngam lo vrua pat
kmor mnam mar mang E Nut he kmokpom
kar, va ngam mrua kser ngaro rhek mruo
kam lo kaikkiem ngaro tnangal, va ngam lo
vrua non mang a mhel tang, he lo is kam
mrung a mhel lang kat e. 32 Ii, va lmien te, o
mia ruk endruk ngat sim mnor mang E Nut
karo rhek ruk ngat havae te, endruk ngam
kaeharom o kerkeknen ruk tok, E Nut na
mi kael mar kam monik kim a yor ngang
ngar vgum ngaro kerkeknen ruk endruk
tok, vanangko ngam kle kngae kaeharom o
kerkeknen ruk endruk ge, he ka tting ngang
o mia akuruk yok kmeharom mar mekam
mekam tok kat.

2

E Nut Ner Kael O Mia Tgus Kam Momngan Kar Mar

1 Va muk ruk muma mon mulenar orom
o kerkeknen ruk endri, mut ho lo kais hak

kmel mularo praen kam klai mang mu-
takor kat e. Ekam ko ani vrong kerkek-
nen to muma mon mula langto orom ko
teharom, va mularo rhek ruk endruk nga
mur kaeknik mnam muk mruo kam mrua
mon muk mruo orom a kerkeknen to endo
tok kat. Ko muk ruk muma mon mulenar
orom ngaro kerkeknen, muk mruo mum
gi mur kaeharom o kerkeknen ruk endruk
tok kat. [2] Ngota mnor mang E Nut te, En
nam sim kut kaikkiem karo papat ruk o
minar ko nma mien kam mon o mia orom
ngaro kerkeknen ri, ngola? [3] He ekam tok,
muk ruk o gi mia orom mukero papat ruk
tok, enangthe mupa mon mulenar orom o
kerkeknen ruk endri, nang kle kaeharom
mar kat, va muta pat nngia, E Nut ner kle
kikiangae mang mutakor he lua mon muk
orom mar ge? Ho mi kut nop hak! [4] E Nut
nma svil kam khenam ka keknen to kam
ya mang o mia tgus ma mmok, nang nam
lua svil kmel a ngaesik kuon mang o mia
e. He enang tok, nama ya mang nguk kam
ktong nguk kmitgung mularo kerkeknen.
Ii, nma paneng nguk, kpaneng nguk te, muk
kmitgung ngar tok. E Nut nam pua vle tok,
vanangko mut le ka kpiem ka keknen to
endo ngang nguk, ko mut lua mnor mang
E Nut te, nam gia vle kia vul orom karo
keknen ruk kam ring ya mang nguk ormar,
he nang karo keknen ruk endruk kam ktong
nguk kmitgung mularo kerkeknen ruk tok.

[5] Vanangko mu vokom na, ekam ko mum
vua kerngnek vgum E Nut kam ho lua svil
hak kmitgung mularo kerkeknen tok, va
mum mrua hoger E Nut ka ngaesik to ngang
nguk. He mnam a kolkha to E Nut nera
mon o mia tgus orom ngaro kerkeknen
kmikkiem ka ngaesik to endo, ner kaikkiem
karo papat ruk ngta sir he le khenam ka
ngaesik ma mmok kam mon muk orom
mularo kerkeknen tok kat. [6] Ii, E Nut "ner
kaekon ngang a mhel langto langto kam
sim kut kaikkiem a mhel langto langto
ktaro keknen ruk nam kaeharom mar."
[7] Mare, ko endruk ngma matnge vgum o
vnek kmeharom o keknen ruk lyar, mar
ngama nho mkor E Nut kam teiver mar,
kmen a munik alaut ngang ngar he kmon
mar kam kol a ktalhok to kam plong vle ko
kim En ngnik ngnik, ko her endruk arhe E
Nut ner kaekon ngang ngar orom a ktal-
hok to endo. [8] Vanang endruk ngam mrua
kansgum mar mruo he ksovet mang ngaro
svil mruo kam mrua hover mar mruo, nang
kle keyang E Nut karo rhek ruk o minar,
nang kle kaikkiem o kerkeknen ruk ngat lo
sir hak ko pum E Nut kalo keik, va E Nut
ner kaekon ngang ngar orom ka ngaesik
ko ka vrek nera kiin ngang ngar. [9] Enang
tok, o vrong mia tgus ruk ngam kaeharom
o kerkeknen, E Nut ner kael o nganngannes
va o vnek kuon mang ngar. Ii, nera ktar
kaeharom tok ngang o Yuda na, to le kae-
harom ngang o vrong rhek, gi enang tok
kat. [10] Vanang o vrong mia tgus ruk ngam
kaeharom o keknen ruk lyar, E Nut ner kle
va kteiver mar kmen a munik alaut ngang
ngar va kmeharom ngaro vurkul kmongeik.
Ii, nera ktar kaeharom tok ngang o Yuda
na, to le kaeharom ngang o vrong rhek, gi
enang tok kat. [11] Nera vle tok ngang o vrong
mia tgus ko E Nut nam lo gia khen o mia
akor kam smia tar mar, nang kle ka mnang
akuruk e. Nove.

E Nut Nera Mon O Vrong Rhek Orom Ngaro Kerkeknen Kmikkiem Enang Ko Ngat Mrua Koon Pum Mar Mruo Pmar

[12] E Nut nera monik kim a yor ngang o
vrong rhek va o Yuda tgus kmikkiem ngar-
taro mur keknen mruo gi. O vrong rhek,
ko ngama vle ku meorom ngartaro keknen
mruo nga serppak. Va o Yuda, ko mar ngam
ke ktua vle ku meorom E Nut karo pos nga
serppak. [13] E Nut nera monik kim a yor
ngang o Yuda, ekam ko ngat lo kais kam
vle la mmok ko pum E Nut ka lo keik, ekam
ko ngat gi kael rela ngang E Nut karo pos
enang ko muma pat tok. Nove. E Nut na
kle kais kam mon o mia la mmok ko pum
kalo keik enangthe ngap sim kut kaikkiem
karo pos kam sarim mar tgus hak. [14] (Kua
mien mang o vrong rhek te, pu lmien te,
ngat lo si lol E Nut karo pos, vanangko mar
ngam sim kut kaikkiem ngartaro keknen
mruo he ksarim E Nut karo pos ruk endruk
ormar ge. He enang tok, her ngaro keknen
mruo ruk endri arhe ngara vle te, o pos ruk
E Nut kam mi kut kaikkiem mar lsir kam
momngan kar mar ormar. Ii, o vrong rhek
ngat lo si lol E Nut karo pos ngang ngar,
vanangko E Nut ner kaikkiem ngartaro kek-
nen mruo ruk endruk ge kam momngan
kar mar ormar, gi enangthe ngaro keknen
mruo ngta vle enang karo pos mruo. [15] Ii,

E Nut nera momngan kar o vrong rhek
tgus kmikkiem ngartaro keknen mruo tok,
ekam ko mnam o kolkhek ruk ngam lo sim
kut kaikkiem ngartaro keknen mruo, ngam
mrua koon pum mar pum ngartaro kerkek-
nen tok. Vanang mnam o kolkhek akuruk
ko ngam sim kut kaikkiem ngaro keknen,
ngaro vurkul ngma mrer tok kat. He enang
tok, her ngaro papat mruo ruk arhe ngma
matmat mar kam khenam ngaro kerkeknen
ngang ngar ma mmok. Va gi enang tok kat
ngaro papat ngam kaeharom ngaro vurkul
kam mrer tok kat ko ngam sim kut kaikkiem
ngartaro keknen mruo. He ekam tok, ta vle
ti te, o vrong rhek ngartaro mur keknen
mruo ruk endruk ngma khenam mar ma
mmok te, o vrong rhek ngma vle enangthe
E Nut karo pos ngat her el rengmat kun
mnam ngaro vurkul he orom ngartaro kek-
nen mruo.) [16] Ii, E Nut nera momngan kar
o vrong rhek kmikkiem ngartaro keknen
mruo tok, mnam a kolkha to nera mon o
mia tgus orom ngaro kerkeknen ruk ngma
tuvgom mar kim o mia. Va nera mon mar
orom ngaro kerkeknen tgus her vgum e
Yesus to E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Ii,
kua havaeng nguk tok, kmikkiem enang ko
koma havaeng o mia mang a knovvur tok.

E Nut Nera Mon O Yuda Orom Ngaro Kerkeknen Kmikkiem Karo Pos Mruo

[17] O vrong rhek ngma vle tok arhe, vanang
muk ruk o Yuda, mum mrua mon muk
mruo te, muk o Yuda ko mum kaikkiem
o keknen akuruk yok gi ngola? He muma
pat re te, E Nut nma mon muk la mmok
ko pum kalo keik her vgum ko her muk
ruk arhe endruk E Nut ten karo pos ko
maktiegom muk kat ngola? He mut mrua
per orom muk mruo km re te, "E Nut tel
mor o Yuda kam vle la mmok ko pum kalo
keik." Muma re tok kat ngola? [18] Ii, mut
lol E Nut karo papat ruk mang karo keknen
ruk endruk her vgum karo pos ruk En mruo
tennik ngang nguk kat ngola? He muta
ngatkal mang ngar ko ngat laut kir kim o
vrong keknen tgus kat. He ekam ko mut
lol E Nut karo pos tok, mut smia mnor
mang oni keknen ruk E Nut ta svil muk
kmeharom mar kat ngola? [19] Mare, va mut
mrua kansgum muk mruo kam vle enang
a mmok ngang endruk ngaro papat ngata
slok mang E Nut kat ngola? Ii, va mute ksei
orom mula papat to te, mut is kam ktong o
mia ruk ngata vle enang o vivisker ko ngat
lo vur mmok mang E Nut kat. [20] Va mute
ksei kam pat mang nguk mruo kat te, mut
is kam patter endruk ngaro papat ngama
tu mang E Nut, he nang muk kam vle te,
ngaro pattermia ruk muk ko ngaro papat
ngata vle enang o gi ngnes tok kat ngola?
Ii, muma pat tok arhe, ekam ko mum vua
serppak mang a papat to te, muma lol E Nut
karo papat ruk laol, endruk o minar ko ngat
ottek kun mnam E Nut karo pos ruk telik
maktiegom muk. Ii, mularo papat ngata vle
ngang nguk mruo tok arhe ngola? [21] Mare!
He enang ko muma pat mang nguk tok, va
muk ruk mum pe gia patter o mia orom
E Nut karo pos ruk endruk, mum lo mrua
patter muk mruo ormar tok kat ge? Va
muk ruk mum pe gia rere orom E Nut karo
pos kam kser a kerkeknen to kmuruvik, va
mum lo kauruvik kat ge? [22] Va muk ruk
mum pe gia rere kam kser a kerkeknen to
kam kpoot mang a lei, va mum lo kpoot
mang a lei tok kat ge? Va muk ruk mum
pe gia kapter endruk ngma kemmeng o
vrong serppak ruk mkor o matpil, va mum
lo kaurur ngaro tgoluk ruk ngam kaelik kun
mnam ngaro rektor ruk o totur kat ge? [23] Va
muk ruk mum mrua per orom muk mruo ko
E Nut ten karo pos ngang nguk, va mum lua
kpiem E Nut ka munik kam lo kaikkiem karo
pos ruk endruk kat ge? [24] Eh, her muk lsir
ruk arhe mut kaottam E Nut karo rhek ruk
ko ngat ho mi kut pis lmien orom muk ko
ngat ittiegom mar mang nguk te, "O vrong
rhek ngma kerrereng E Nut ka munik mo
ngar her ekmuk ruk o Yuda arhe."

[25] Va muk ruk o Yuda mut kol E Nut ka
ngaelmir to kam paam lurokol kam khenam
te, muk E Nut karo mia mruo ngola? Mare,
va enangthe mup sim kut kaikkiem karo
pos enang tok, va E Nut ner mia vokom muk
tok. Vanangko enangthe mup kle lo sim kut
kaikkiem E Nut karo pos va mguera vle gi
enang o vrong rhek ruk ngat lo paam mar
vop, ko mar ngam lua vle ku meorom E Nut
karo pos nga serppak e. [26] Ii, ko o vrong rhek
ngat lo si paam mar kam khenam te, mar
E Nut karo mia mruo, vanangko enangthe
ngap kle sim kut kaikkiem ngartaro keknen
mruo he ksarim E Nut karo pos orom mar,
va E Nut ner le kpat mang ngar te, ngat
her mi kut kaenang endruk ngat paam mar
kam khenam te, mar E Nut karo mia mruo

enang tok. [27] Vanangko muk o Yuda, her
muk ruk arhe mut mi kol E Nut ka ngaelmir
to kam paam lurokol kam khenam te, muk
E Nut karo mia mruo. Va her muk ruk o
Yuda kat arhe mut mi lol E Nut karo pos
kat. Mut si vle enang tok, vanangko mut
kle va ka kpoot mang E Nut karo pos ruk
ngat ittiegom mar ge. He ekam tok, o vrong
rhek ruk ngam sim kut kaikkiem ngartaro
keknen mruo kam sarim E Nut karo pos
orom mar, nang ngat lo kol a ngaelmir to
kam paam lurokol, her mar ruk arhe ngar
kommen muk ruk o Yuda orom mularo
kerkeknen kam mon muk ormar.
[28] Mare, nera vle ngang nguk ruk o Yuda
gi enang tok arhe, ko mut lo is hak kam gia
mon muk mruo kuon mang mularo pkor te,
muk o Yuda, gi ekam ko mut kol a ngaelmir
to kam paam lurokol e. Nove. Ko a ngaelmir
to kam paam lurokol ta khenam te, a mhel
ta vle ngang E Nut mruo, nam lo gia vle
kuon mang a mhel ka vok tuk e. [29] Nove,
ko a mhel to en a mi Yuda msim, ta vle te,
her endo E Nut tkael ka ngaelmir to orom E
Nunu A Totur kun mnam ka vrek ko ta kser
en pum karo kerkeknen, en kmel rengmat
kun mnam. Ii, he enangthe E Nunu A Totur
nak kael rengmat kun mnam a mhel ka
vrek enang tok, va E Nut mruo ner kais
kam kanprim a mhel to endo. Vanangko
enangthe o mia ngap kaegom kam sim kut
kaikkiem E Nut karo pos ruk ngat ittiegom
mar, he nang o mia kam paam mar, va gi o
mia tuk ngat kais kam kanprim, vanang E
Nut, nop hak.

3

E Nut Nam Smia Mokpom Kar O Mia

[1] He ekam tok, nok o mia ngara mngan
pum dok te, "To ngota lgekol nngia ko mor
o Yuda? I o ani serppak to lsir tkais kam
turang ngor ko ngot kol a ngaelmir to kam
paam lurokol?" [2] Kua svil kam ktar havaeng
nguk te, tmi kut ya hak, ko mor o Yuda,
ekam ko her mor o Yuda ruk arhe E Nut tel
karo mur rhek mruo ko maktiegom mor.
[3] Vanang nok o mia akuruk ngara mngan
pum dok kat te, "Nera vle nngia ngang o
Yuda enangthe akuruk ngat lo kor mnam
mar mang E Nut he kmokpom kar? Nok
nga kerkeknen to kam lo kor mnam mar
mang E Nut he lua mokpom kar, na hos kim
E Nut ka keknen to En kam smia mokpom
kar mar ge?" [4] Te ho mi nop hak! Ko o
mia ngam vua ppiak, vanang E Nut nam vua
mien kmikkiem gi enang ko ngat ittiegom E
Nut karo rhek ri mang En te,

> "Im kaikkiem ilaro keknen ruk ngat
> ho mi kut sir hak kam momngan
> kar o mia ruk ngma sir ko kim in.
> Va ima kir kim mar he kmon mar
> orom ngaro kerkeknen kmikkiem
> ilaro rhek ruk o minar."

[5] Vanang o mia akuruk nga kle ka mngan
pum dok kmikkiem enang ko o mia ngam
kaur kim nglenar orom ngaro papat ruk
mo mmie kam re te, "Nguaro kerkeknen
ruk ngat lo vua sir ko pum E Nut kalo
keik ngam kaenpgam E Nut kam khenam
ka keknen to ta sir ma mmok, endo kam
mon mor la mmok ko pum kalo keik, he
nang E Nut kam khenam ka keknen to endo
ma mmok vgum mor tok. He enangthe
lmien tok, va ngot kais ge kam havae mang
E Nut kat te, En nama koskalil orom mor
kmeharom a kerkeknen ngang ngor ekam
ko na kael a kapnes ngang ngor her gi vgum
nguaro kerkeknen ruk endruk lsir ko ngam
kaenpgam En kam khenam ka keknen to ta
sir ma mmok tok?" [6] Te ho mi kut nop hak!
Ko enangthe lmien te, E Nut nama koskalil
orom mor kmeharom a kerkeknen to tok,
va en tlo is hak kam vle te, Endo La Vu
Momgor he kmomngan kar o mia tgus ruk
mo mmie.
[7] Ii, va langto tkais kam kat kaur kam
mngan pum dok kat te, "Enangthe E Nut
npa mon mor orom nguaro kerkeknen ruk
la ppiagar kam mi ktua khenam ka keknen
to a minar to endo ma mmok vgum tok, he
o mia ngpa vokom En tok, he kle khover En
pum tok, va kman ko E Nut nma monik kim
a yor ngang ngor vgum nguaro kerkeknen
ruk la ppiagar ruk endruk tok kat?" [8] Te
enangthe o mia ruk endruk ngaro papat
ngta mien tok, va ngot kais ge kam le mur
kaenserpagam mor mruo te, "Yu! Mor
he! Ngurak kaeharom o kerkeknen vang
kmenpgam E Nut kam khenam ka keknen
to a yar to endo ma mmok." Vanangko kua
havaeng nguk te, tlua vle tok e. Nangko o
mia akuruk ngama rere pum mor kam mon
ppiagam mor kam re te, ngom mrua havae
kmor mruo tok arhe. Vanangko nop hak!
Ta kle ka vle lsir hak te, E Nut kmel a kapnes
ngang ngar kmikkiem ngaro rhek ruk tok.

Nong A Mhel Tang To Ta Vle La Mmok Ko Pum E Nut Kalo Keik Vgum Karo Reha Mruo

9 Yu! Enang tok, ngot kais kmenserpgam
ani papat to he? Te nok pat he enda ti te,
"Mor o Yuda ngota vle la mmok ko pum E
Nut kalo keik kir kim o vrong rhek vor?" O-
o, ho mi kut nop hak! Ko ko gnua keknen
ngang nguk te, o kerkeknen ruk ngat lo vua
sir hak ko pum E Nut kalo keik ngat her
el rengmat kun mnam o Yuda tgus kar o
vrong rhek tgus tok kat, he o kerkeknen ruk
endruk ngata kapom mor tgus lserppak.
10 Ii, o mia tgus ngat kaum ka vle tok arhe,
kmikkiem gi enang ko ngat ittiegom E Nut
karo rhek te,

"Nong a mhel tang hak to ta vle la
mmok ko pum E Nut kalo keik e.
Ho nong tang hak. 11 Ii, va nong a
mhel tang hak to ta mmok mang E
Nut karo papat ruk o minar kat e,
ekam ko o mia tgus ngam lua svil
kam lol vgum En e. 12 Ko o mia
tgus ngat el ngaro yaik ngang E Nut
he ngaro kerkeknen ruk ngam kae-
harom mar nong ngaro kleim ngang
ngar hak. Ii, nong a mhel tang to
nam kaeharom o keknen ruk lyar.
Ho nong tang hak. 13 Ii, ko ngma
rere orom ngaro rhek ruk o ngtir ko
ngta vle enang a mhel ka mnes to ta
ngti kun mnam a nnak. Ii, ngma gu
piris ngang nglenar mekam mekam
orom ngaro rhek kam krong ngaro
vorngap he ka vle enang a vim ko
nam kaelat a mhel kam klang orom
ka ye to a serpgar. 14 Ii, va ngam
gia re orom o mia kat, mar kam
yor ko ngma vrek kinkiin ngang
ngar. 15 Va ngam gia gri lerip gi.
16 Ii, va o mia ngat kais kam vokom
ka mnor mang ngar ko ngma ker-
ing nglenar enang tok, he nglenar
ruk endri ngma lol o nganngannes
vgum mar he ka vle kun mnam a
ho kernonhommok hak vgum mar
tok kat. 17 Va ngat lua svil kmikkiem
o keknen ruk kmel ngaro vurkul
kmongeik kat e. 18 Ii, o mia tgus
ngma vokom E Nut va ngam lua totu
pum kam vrua gorang En kat e."

19 Mare! To tete ta, ngota mnor he te, her
mor ri o Yuda arhe ngot lol E Nut karo pos,
he ekam tok, her mor ri mruo kat arhe, mor
ruk o pos ri ngata kapom mor. Ii, o pos ri
ngta kapom mor, kmel mor ma hor mang
nguaro kerkeknen. He enang tok, mor tgus
ngot lo kat kais kmel o praen orom a papat
tang kam mrua klai mang ngor te, ngot lo
eharom a kerkeknen tang e. Ii, E Nut karo
pos ngta kapom o mia tgus tok, he nang E
Nut kam le kmomngan kar o vrong mia tgus
ruk mo mmie ormar kat.

20 Mare, mu vokom na, o pos ngaro reha
nga pun msim ta vle ti arhe te, kmel o mia
ma hor mang ngaro kerkeknen he kmon
mar ormar. Nang nga pun tlua vle ngang
o mia, mar kmegom kam sim kut kaikkiem
mar, he nang o mia kam nho mkor E Nut
kam mon mar la mmok ko pum kalo keik
vgum ko ngam sarim mar tok e. Nove!
He ekam tok, E Nut tho lo is hak kam
mon a mhel tang la mmok ko pum kalo
keik gi ekam ko nam kaegom kam sim kut
kaikkiem karo pos kam sarim mar tok.

E Nut Nma Mon O Mia La Mmok Ko Pum Kalo Keik Gi Vgum Ko Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar

21 Tennik, E Nut tlo polgom a ngaelaut
tang ko yok, endo o mia nga kaikkiem he
En kam mon mar la mmok ko pum kalo keik
e. Vanangko tete ther polgom ka ngaelaut
langto, endo karo pos va o propet ngata
ktar kpavap mang orom ngaro rhek ruk o
minar. Nangko a ngaelaut to enda nong
E Nut karo pos kat e. 22 Nove, a ngaelaut
to o mia nga kaikkiem he E Nut kam mon
mar la mmok ko pum kalo keik, ta vle ti
te, mor kmor mnam mor mang e Yesus
Kristus he kmokpom kar arhe, endo tottek
ekam E Nut. Ii, E Nut ten e Yesus ngang
ngor, mor kmor mnam mor mang en he
kmokpom kar, he nang E Nut kam mon mor
la mmok ko pum kalo keik her gi vgum
tok. Ii, E Nut nama mon o vrong mia tgus
ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar la mmok ko pum kalo keik.
Nma mon mar tok, ekam ko E Nut nam lo
kta vokom o mia te, mar o Yuda gi, va o
vrong rhek gi. Nove! Ko o mia tgus ngat
her gi maenang he. 23 Ko mor tgus ngot her
kaum el nguaro yaik ngang E Nut petgim
karo keknen ruk ngat ho mi kut mmok hak,
nang kle kaeharom o kerkeknen. He ekam
tok, E Nut nama vokom mor te, ngot lua
mmok ko pum kalo keik kat, he lua vle la

mmok enang ko En mruo ta mmok tok e.
[24] Ii, o mia tgus ngat her gi maenang kat ko
mor tgus ngot si kaum el nguaro yaik ngang
E Nut, vanang E Nut ther kle va kring ya
mang ngor tgus tete ge, he kaimim kim o
rhek mang nguaro kerkeknen her vgum e
Yesus to arhe, Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko tel ekmor he ksusulgim mor
orom ka vok mruo, nang nong ekam ko
ngot eha kam sim kut kaikkiem E Nut karo
pos kam sarim mar e. [25] Ii, her E Nut arhe,
endo tmur el e Yesus ma mmok ko engnang
a ho, en kmel ekmor kam mur en ka vok
mruo kam yor he ka gidiel kam ksuk mang
ngor, yek tngam menglol mnam E Nut ka
vrek. He tete, E Nut ka vrek ner kaisis
mang ngor enangthe ngop kor mnam mor
mang e Yesus ka yor to orom ka gidiel tok
he kmokpom kar. Ii, E Nut tmur kaen
e Yesus ngang ngor, kmenkim mor tok,
kam khenam ma mmok ngang o mia te,
karo keknen ngat ho mi kut sir hak. Ko
tennik kngae kais mang tete, E Nut tho lo
gia prik mang a ngael resik kim mor pum
nguaro kerkeknen. Tgi kaennegiang o mia
ngaro kerkeknen ruk ngata ktar eharom
mar tesgun he lo tutut kmoripang ngang
ngar kmen a kapnes ngang ngar pum mar
e. [26] Vanangko tete mnam a venloot to enda,
E Nut tmur el e Yesus ko pum mularo kerok
tok kam ho mi kut khenam karo keknen ruk
ngat ho mi kut sir hak ma mmok. Tikkiem
tok, kmikkiem enang ko karo keknen ngta
sir tok kat, he nang En kmimim kim o
rhek ruk mang o mia ngaro kerkeknen kam
sirim mar kam kle kmon mar la mmok ko
pum kalo keik ekam ko ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar. He enang
tok, her E Nut to arhe, Endo nam kaimim
kim o rhek mang o mia, mar kam vle la
mmok ko pum kalo keik vgum tok.

[27] He ekam tok, ngot lo kais kam kta mrua
hover mor mruo pum nguaro mur reha
mruo kat e. Nop hak. Kman? Ko mor mruo
ngot lo is hak kmeharom mor mruo, he
nang E Nut kam mon mor la mmok ko pum
kalo keik vgum ko ngom sim kut kaikkiem
karo pos kam sarim mar e! Nop hak! Ngot
lo is kam mruo hover mor mruo tok, ekam
ko her gi E Nut tuk atgiang arhe to tkais
kmaeharom mor, he nang En kam mon mor
la mmok ko pum kalo keik, gi vgum ko ngot
kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom
kar arhe. [28] Ii, ngot lo kais kam mrua hover
mor enang tok, ekam ko her gi E Nut tuk
to nam kaimim kim o rhek ruk mang o
mia ngaro kerkeknen kam srim mar kam
kle kmon mar la mmok ko pum kalo keik
ko ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar, nang nong ko ngam sim kut
kaikkiem E Nut karo pos kam sarim mar e.
Va her a papat to a ngaenpaeir arhe kuaro
papat ngama serppak mang. [29] Mum mrua
havae kmuk mruo te, "E Nut ta vle gi ngang
o Yuda tuk." Vanang enangthe ta mien tok,
to nngia orom o vrong rhek, ngat lo is kam
totu pum E Nut ge? Mare, o vrong rhek ngat
kais kat. [30] Ko E Nut to her gi En atgiang
tuk to nera kaimim kim o rhek ruk mang o
Yuda ngaro kerkeknen kam srim mar kam
mon mar la mmok ko pum kalo keik ekam
ko ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar. Va gi enang tok, her En to
kat arhe ner kaimim kim o rhek ruk mang
o vrong rhek ngaro kerkeknen tok kat kam
srim mar kam mon mar la mmok ko pum
kalo keik her gi vgum ko ngat kor mnam
mang e Yesus he kmokpom kar gi enang tok
kat. He enang tok, E Nut ka keknen to kmel
o mia kam vle la mmok ko pum kalo keik,
ka pun to agitgiang tuk kat te, o mia kmor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.
[31] He ekam ko E Nut nma mon o mia la
mmok ko pum kalo keik kmikkiem enang
ko ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar, to nngia orom E Nut karo
pos he? Nguaro papat ruk kmor mnam mor
mang e Yesus he kmokpom kar ngat hos
kim mar he ngruak orim mar i nop gi? Te
ho mi kut nop hak. Parem ko, ko ngruak kle
va kaenserpagam mar ha.

4

Tennik E Nut Tmon E Ebrehem La Mmok Ko Pum Kalo Keik Gi Vgum Ko E Ebrehem Tkor Mnam En Mang E Nut He Kmokpom Kar

[1] He ekam ko E Nut nam mi kut mon o mia
la mmok ko pum kalo keik vgum ko ngat kor
mnam mar mang En he kmokpom kar, to
muta pat nngia mang ngores e Ebrehem?
En tkol ani papat to mang ko E Nut nma
mon o mia la mmok ko pum kalo keik tok?
[2] Ko muk, mum kle ktua havae yok mang e
Ebrehem te, E Nut timim kim o rhek ruk
mang en kam mon en la mmok ko pum
kalo keik her gi vgum ka ngaeha to kam

sim kut kaikkiem E Nut karo pos kam sarim
mar. Vanang enangthe mularo rhek ruk
endruk ngapa mien mang e Ebrehem tok,
to endo yek, e Ebrehem nap mi ktuis kam
mrua hover en mruo ko pum o mia ngaro
kerok vgum ka ngaeha mruo to endo tok.
Vanangko te lo is hak kam mrua hover en
mruo ko pum E Nut kalo keik tok e. 3 Parem
ko, ngat ittiegom E Nut karo rhek ruk mang
e Ebrehem te,

"E Ebrehem tkor mnam en mang E Nut
he kmokpom kar, to endo yek, E Nut
tle kmon en la mmok ko pum kalo
keik."

4 Mare! A mhel to nam kaeha kam sim
kut kaikkiem E Nut karo pos kam sarim mar
ta vle enang a mhel to nam kaeha kam kol
a keik mang ka ngaeha. Ko na kol a keik
ho mi kut is mang ka ngaeha to endo msim
ko teha mang ngola? Nang a keik to endo
tlua vle ngang enang a nngiar e, ko a mhel
tkaeha mang kam kol a keik to endo. Enang
tok, a mhel ka keik ta vle te, tkaeha mang
he en nak kol ko mkor ka laip. 5 Vanangko
tlua vle enang tok hak ngang a mhel to tkor
mnam en mang E Nut he kmokpom kar e.
Ko tlo vur kaeha kam sim kut kaikkiem E
Nut karo pos kam sarim mar, he nang E Nut
kam mon la mmok ko pum kalo keik vgum
ka ngaeha to tok e. Nove. Ko a mhel na gi
kor mnam en mang E Nut he kmokpom kar
na, yek E Nut na kle kmon a mhel to endo la
mmok ko pum kalo keik her gi vgum tok. Ii,
ko her E Nut arhe, Endo nam kaimim kim o
rhek mang endruk orom ngaro kerkeknen.

6 Ii, va e Devit tkaenserpagam a papat to
endo kat, ko ta rere mang a mhel ka mten to
tgi kor mnam en mang E Nut he kmokpom
kar, nang lua pat mang karo vu reha ruk
kam sim kut kaikkiem E Nut karo pos kam
mur kaeharom en mruo, he nang E Nut kam
mon en la mmok ko pum kalo keik vgum
tok. E Devit ta havae te, a mhel ka mten to
endo ta lgekol tok. Ko e Devit thavae te,

7 "Endruk E Nut tlol ngaro kerkek-
nen patgiang ngaiting he kikian-
gae mang ngar hak, her mar ruk
arhe ngata lgekol ko E Nut tpet
ngaro kerkeknen petgim mar hak.
8 Ii, endo E Nut ner lua mon orom
karo kerkeknen, her endo ta lgekol
arhe."

9 Va muta pat re te, gi o Yuda tuk, ngta vle
te, endruk ngta lgekol ko o mia ngma paam
mar, nang o vrong rhek ngat lua lgekol ko
ngam lua paam mar gi? Nove! Ko her gi
ktar havaeng nguk he te, e Ebrehem ta ktar
kor mnam en mang E Nut he kmokpom kar,
to endo yek E Nut tle kmon en la mmok ko
pum kalo keik her gi vgum tok. 10 Ii, va mu
smia pat na. E Ebrehem ta vle nngia, he E
Nut tmon en la mmok ko pum kalo keik tok?
E Nut tmon e Ebrehem la mmok ko pum
kalo keik ktar mang ko ngat lo paam vop,
i o pekam ko ngat paam? Mu havaeng dok
na! Te en ta vle te, E Nut tmon en la mmok
ko pum kalo keik her sim kut ktar mang
ko ngat lo paam vop, nang nong ko pekam
ko ngat paam e. 11 Ii, E Nut ta ktar mon e
Ebrehem la mmok ko pum kalo keik na, to
koknaik yek, ngat le kpaam kmel a ngaelmir
kuon mang ka vok kam khenam ma mmok
te, ta mien te, E Nut ther mon en la mmok
ko pum kalo keik tok. Va E Nut tmon en tok,
her gi vgum ko tkor mnam en mang En he
kmokpom kar ktar mang ko ngat lo paam
vop. He ekam ko e Ebrehem ta ktar kor
mnam en mang E Nut he kmokpom kar tok,
ta khenam ma mmok tete te, e Ebrehem
ta vle ngang endruk ngat kor mnam mar
mang E Nut he kmokpom kar, nang o mia
ngat lo paam mar te, ngares msim to en.
Ii, ta vle tok, he nang E Nut kam le kmon
endruk tgus ngat lo paam mar vop te, ngta
mmok ko pum kalo keik kat her gi vgum ko
ngak kor mnam mar mang En he kmokpom
kar, gi enang e Ebrehem tok kat. 12 Va o
Yuda ruk ngat paam mar kat to le kor mnam
mar mang E Nut he kmokpom kar kat, e
Ebrehem ta vle ngang ngar kat te, ngares
msim to en tok kat. Ko ngat si paam mar,
vanangko ngat sim kut kaikkiem ngares e
Ebrehem karo leik kat ko ngat kor mnam
mar mang En he kmokpom kar gi enang ko
e Ebehem tkor mnam en mang E Nut he
kmokpom kar ktar mang ko ngat lo paam
vop.

E Ebrehem Tkol E Nut Ka Tnangal Ka Mit Ekam Ko Tkor Mnam En Mang E Nut He Kmokpom Kar

13 Tennik, E Nut tel ka tnangal ngang e
Ebrehem kam havaeng te, ka tavgo nera vle
kuo mang o mia tgus mo mmie her vgum
en kar kaes langto. Vanangko E Nut tlo
el ka tnangal to endo ngang e Ebrehem,
kmikkiem enang ko e Ebrehem tkaeha kam

sim kut kaikkiem karo pos kam sarim mar e.
Nove! E Nut tle mi kut el ka tnangal to endo
ngang e Ebrehem, kmikkiem enang ko E
Nut tmon e Ebrehem la mmok ko pum kalo
keik her gi vgum ko tkor mnam en mang
En he kmokpom kar. 14 Vanangko akuruk
mnam muk ngam kle mur kokheng o rhek
ruk endruk kam kle khavae te, E Nut ka
tavgo naka vle kuo mang o mia tgus vgum e
Ebrehem kaes to endo kmikkiem enang ko o
mia ngak kaeha kam sim kut kaikkiem E Nut
karo pos kam sarim mar, he nang E Nut kam
mon mar la mmok ko pum kalo keik vgum
tok. Vanang enangthe ngaro rhek ngpa
mien tok, va ngop gi mur kaim mor mruo
kmor mnam mor mang E Nut he kmokpom
kar. Va enangthe ngaro rhek ngpa mien tok
kat, va E Nut karo rhek ruk mang ka tnangal
to endo nong ngaro kleim ngang ngar kat
e. 15 Va enangthe lmien te, E Nut karo rhek
ruk mang ka tnangal to endo nong ngaro
kleim ngang ngar tok, va naka mien kat te,
ngota vle ku meorom E Nut karo pos ngaro
serppak vop ko karo pos nga pun ngam mi
ktua vle mang kmenpgam E Nut ka ngaesik
to kam monik kim a yor ngang o mia pum
ngaro kerkeknen. Vanangko ekam ko ta
mien enang ko E Nut thavae, va nak mien
kat te, E Nut karo pos nga serppak ngam kle
ho lo kta kpom o mia kat. Va naka vle lmien
kat te, nong E Nut karo pos ngang kat, En
kmikkiem mar kam monik kim a yor ngang
ngar kat e.

16 He ekam tok, ta mmok tete te, E Nut
tel ka tnangal ngang e Ebrehem kmikkiem
gi vgum ko e Ebrehem tgi kor mnam en
mang E Nut he kmokpom kar, he nang E
Nut kam mi kut kaenserpagam ka keknen
to kam ring ya mang o mia tgus ruk ngat
pal mnam e Ebrehem. Ii, tel tok, he nang
e Ebrehem kaes kam mia kol ka tnangal to
ta sir kuon malpgem E Nut ka papat mruo,
endo kam ring ya mang o mia, nang nong
kuon malpgem o mia ngaro reha kam sim
kut kaikkiem E Nut karo pos kam sarim
mar e. Ii, ka tnangal ta vle tok ngang
o Yuda ruk ngat lo kta serppak mang E
Nut karo pos kmel mar kam vle la mmok
ko pum kalo keik, va ngang o vrong rhek
ruk ngat kor mnam mar mang E Nut he
kmokpom kar kmikkiem e Ebrehem karo
leik ko ta ktar kor mnam en mang E Nut
he kmokpom kar tok kat arhe. Ii, he ekam
ko e Ebrehem ta ktar kor mnam en mang
E Nut he kmokpom kar tok, va en ta vle
ngang ngor tgus ruk ngot kor mnam mor
mang e Yesus he kmokpom kar kat te, en
ngores to en. 17 Ii, e Ebrehem ta vle te,
ngores to en kmikkiem gi enang ko ngat
ittiegom E Nut karo rhek mang te, “Ko her
mi kut el yin he, yin kam vle ngang o vrong
rhek ngarlavurgem te, ngares to yin.” He
ekam tok, her e Ebrehem arhe to ta ktar
kor mnam en mang E Nut to tgia mon a
re he kueng o tgoluk ruk ngat lo vle vop.
Her E Nut to kat arhe, Endo kam hover o
yoror petgim ngaro nnak. Ii, e Ebrehem,
her ngores to en enang tok arhe ko pum E
Nut kalo keik.

18 Ii, e Ebrehem ta ktar kor mnam en
mang E Nut karo rhek ruk E Nut mruo tmur
el ka tnangal ngang ormar, ko thavaeng
te, ner mia plam ka ngausie ka pun he
kaores ngara khor. Vanangko e Ebrehem,
si en a ho hipun hak, va nong kalyie ngang
hak, vanangko tgia kor mnam en mang E
Nut karo rhek ruk endruk ge, kmikkiem gi
enang ko E Nut ta ktar kpavap mang tok.
Ko E Nut ta ktar kpavap mang te, “Ingores
ngara khor kais enang o ketor ruk kuon
ma volkha tok kat.” He ekam tok, E Nut
ta mitom ka tnangal kpis lmien orom e
Ebrehem, he enang tok, e Ebrehem ta vle
te, o vrong rhek ngarlavurgem ngares to
en tok arhe. 19 Ii, e Ebrehem karo pnes
ngat kais te, o mhelom aktiek, va tmi kut
mnor hak he te, ktavlom tlo kat kais kmel
ka vrek mang en kat e. Va ta mnor mang
ktavlom kat te, ka vrek ka vgon ta tok kat.
Tsi kut mnor tok, vanangko tlua lopumtang
mang E Nut ka tnangal to endo e. 20 Ii,
e Ebrehem tpua mnor mang en mruo tok
kat, vanangko nong kalo papat lomin ngang
mang E Nut ka tnangal to endo e. Nove.
Ta kle kol a serppak mang vgum tok kngae
ge, he kle kngae ho kanprim E Nut hak.
21 Ko karo papat ngat sei kam ho serppak
hak mang E Nut te, ka serppak tmi kut
kais kmitom ka tnangal to endo, en kam
pis lmien. 22 He her vgum ko e Ebrehem
ta ktar kor mnam en mang E Nut lserppak
tok, yek E Nut ther mon en la mmok ko
pum kalo keik. 23 Mare! Vanang E Nut
karo rhek ngaro vgondik ruk ngat ittiegom
mar te, “Ther mon en”, ngat ittiegom mar
tennik, vanangko ngat lo ittiegom mar kam

gia vle ngang e gi Ebrehem tuk e. Nove!
24 Ngat ittiegom mar tennik ngang ngor ruk
tete kat, mor ruk E Nut nera mon mor la
mmok ko pum kalo keik gi enang ko tmon
e Ebrehem la mmok tennik tok kat. Ii, nera
mon mor la mmok ko pum kalo keik ekam
ko tete ngot kor mnam mor mang E Nut to
thover Ngoldaip e Yesus petgim ka nnak he
kmokpom kar. 25 Ii, ko E Nut tel e Yesus ko
maktiegom o mia, en kam yor mang nguaro
kerkeknen. To E Nut tle khover en petgim
ka nnak kat, he nang en kam kta ktal kat
kmeharom a ngaelaut to kmimim kim o
rhek mang nguaro kerkeknen ruk tok.

5

E Nut Nam Kaeharom O Mia Ngaro Vurkul Kmongeik Mang En Her Vgum E Yesus Kristus Arhe

1 He ekam ko E Nut timim kim o rhek
mang nguaro kerkeknen enang tok, ko ngot
kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom
kar, va ta khenam tete te, E Nut teharom
nguaro vurkul kmongeik mang En mruo
her vgum Ngoldaip to e Yesus Kristus tok
kat arhe. 2 Ii, he ekam ko ngot kor mnam
mor mang e Yesus he kmokpom kar, E Nut
ther ring ya mang ngor tesgun he, orom
en tok, gi enang ko tring ya mang ngor
tete orom e Yesus tok kat. He enang tok,
ngoma sirei mang a papat to ngoma sir
kuon mang, endo kam nho mkor E Nut
kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik ngang ngor ko ther mon mor
la mmok ko pum kalo keik. 3 Ii, vanangko
ngom lua sirei mang a papat to endo tuk
e. Nove. Ngoma sirei mang nguaro vnek
kat ko ngota mnor te, o vnek ri ngat kais
kmenserpgam mor kam matnge vgum en-
druk laol kuon malpgem endri kat. 4 Va a
keknen to kam matnge vgum o vnek ruk
laol tkais kmeharom a mhel ka ngorsang
tgus kam kolkol ekam E Nut. He ekam ko
ngota kolkol ekam E Nut kat, va ngrer kais
yek kam nho lserppak mkor E Nut kmen a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang ngor. 5 He ngrer lo is hak kam
kosnok mang a papat to endo ngoma nho
mkor E Nut mang kat e, ekam ko E Nut nam
ho mi kut kaelongtok mang ngor hak he el
E Nunu A Totur kun mnam nguaro vurkul
kam vle te, ka tnangal ka gi kaunun, en
kam vle kun mnam mor kngae kais ko E Nut
ner mi kaottam ka tnangal to endo kmen a
ktalhok to endo ngang ngor.

6 Mu vokom na, tesgun ngom si kaeha
kam sim kut kaikkiem E Nut karo pos
kmegom kam sarim mar, vanangko nong ka
serppak ngang ngor kam sim kut kaikkiem
mar e. He ekam tok, E Nut tlo mon mor la
mmok ko pum kalo keik e. Ngot pua vle
tok tesgun, vanangko E Nut mruo tmi kut
el a venloot langto ngang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen, en kam mi ktua yor
mnam a venloot to endo gi mang ngor ko
ngom lo kael o papat mang E Nut kam totu
pum vop. 7 Mu vokom na, a mhel to nam
sim kut kaikkiem E Nut karo pos kmegom
kam sarim mar, nok nong kaela ngang i o
nop, to tkais kam khenam te, tkaelongtok
mang he ka tting kam mur kaen en mruo
kam yor mang e. Va si a mhel to a vu yar kat,
va nok ner vua koppet ngang kaela langto
tok kat kam khenam te, tkaelongtok mang
en, he ka tting kam mur kaen en mruo kam
yor mang kat e. 8 Vanangko E Nut ta kle mi
ktua khenam ka papat mruo ma mmok te,
nam mi kaelongtok mang ngor, ko si o vu
kerkeknen ngat el rengmat kun mnam mor
vanie, vanangko E Nut tle mi kut en Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen kam yor mang
ngor ge.

9 Mare! He ekam ko E Nut timim kim o
rhek mang nguaro kerkeknen ruk endruk
orom e Yesus ka gidiel ko ta ksuk mang
ngor, va ngot kle vua serppak mang a papat
ta kat te, E Nut ner kle ho mia susulgim mor
khong ngor pum a ho kernonhommok to
orom ka ngaesik petgim mor her vgum e
Yesus tok kat. 10 Ii, mu vokom na, tesgun
ngot si kael imuo ngang E Nut, vanang E
Nut ta kle mur kat eharom mor ge kam kta
monho kar En kat orom Khal ko E Nut tmur
kaen en kam yor mang ngor tok. He ekam
ko E Nut teharom mor kam kta monho kar
En tok, va ngot kle vua serppak mang a
papat ta kat te, e Yesus ner kle ho mia
susulgim mor kat, her vgum ko thop petgim
ka nnak kat he. 11 Mare, kuaro rhek tgus ruk
kua rere orom mar ngta mien. He ngoma
sirei kat mang E Nut, ko her En arhe ten
e Yesus kmeharom a monho to endo kun
pgegom mor kar En tok tete, ekam ko ngot
her kor mnam mor mang Ngoldaip e Yesus
Kristus he kmokpom kar he.

E Adam Ta Koop Kim E Nut Kmesik Ngang

O Mia Vanang E Yesus Ta Kle Koop Kim E Nut Kam Mrung O Mia

12 Tennik a mhel ko en atgiang tuk
tpakvom a kerkeknen kmeharom, he o gi
vrong kerkeknen tgus ngat pis mo mmie
her vgum a mhel to endo. He ekam tok, o
mia ngma yor vgum ka kerkeknen to endo
arhe. Va o mia tgus ruk nga pupnam to
a mhel to endo, nga le kyor tok kat ko
en tkoop kim mar tgus kam vle orom o
kerkeknen kmikkiem en tok. 13 Ii, E Nut tlo
si en kakro pos ngang e Moses vop, mar
kmel o mia ma hor mang ngaro kerkeknen,
vanangko o mia ngata ktar mi kaeharom o
kerkeknen ma mmie ge. Ii, E Nut tlo mon
mar orom ngaro kerkeknen ruk endruk
vop, ko nong karo pos ngang ngar kmel mar
ma hor mang ngar vop, 14 vanangko o mia
ruk kun mnam o kolkhek ruk kmelha orom
e Adam kam grung kam ngae kais ko mnam
o kolkhek ruk mkor e Moses, mar ngat lo
si lol E Nut karo pos vop, he nang E Nut
kmel mar ma hor mang ngaro kerkeknen to
le kmonik kim a yor ngang ngar pum mar
tok, vanangko ngat kle kyor ge. Ii, si endruk
endri ko ngat lo kpoot mang E Nut kakro
pos enang e Adam ko nong E Nut karo pos
ngang ngar vop, vanangko mar tgus ngat
kle kyor kat ge. He ekam ko E Adam ta vle
kar o mia tok, en ta khenam E Nut ka nngiar
to e Yesus ka kaunun orom en mruo enang
tok arhe ko en nak kaol kpis knaek mang.

15 Ii, e Adam ta khenam e Yesus ka
kaunun orom en mruo ti te, e Adam ka
kerkeknen ko en atgiang tkoop kim o mia
ngarlavurgem kam yor, va gi enang tok kat
E Nut ka mhel to e Yesus Kristus ka ngaeha
ko en atgiang tok kat, tkoop kim o mia
ngarlavurgem mar kam kle kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik.
Ii, E Nut tring ya mang o mia he ho mi
kut nngiar ngang ngar orom e Yesus kam
sulgim mar enang tok. Vanangko E Nut
ka nngiar atgiang to endo va e Adam ka
kerkeknen atgiang to endo ngint lo mae-
nang e. 16 Ko e Adam teharom ka kerkeknen
ko en agitgiang, yek tkoop kim E Nut kmel
ka papat kam momngan kar o mia tgus kam
monik kim a yor ngang ngar her vgum ka
kerkeknen atgiang tuk to endo. Vanangko
E Nut ka nngiar, ko en atgiang mang o mia
ngaro kerkeknen kavurgem ta kle koop kim
E Nut kam kle kaimim kim o rhek mang
ngar kam mon mar la mmok ko pum kalo
keik her vgum ka nngiar atgiang to endo
tok. He her gi enang tok kat, E Nut ka
keknen to kam mon o mia la mmok ko kim
kalo keik vgum ka nngiar atgiang to endo
va E Nut ka keknen to kam monik kim a yor
ngang o mia vgum e Adam ka kerkeknen
atgiang to endo ngint lo maenang kat e.
17 Ii, enangthe lmien te, o mia tgus ngak yor
vgum e Adam ka kerkeknen to agitgiang, to
ngot kle vua serppak mang a papat ta kat te,
E Nut ner le kaen a ktalhok to kam plong
vle ko kim En ngnik ngnik ngang endruk
ngat kor mnam mar mang e Yesus Kristus
he kmokpom kar, her vgum en ko en a mhel
agitgiang tok kat. Ko E Nut ner ho ksovet
hak kam vua ring ya mang ngar enang tok
kmeharom a ngaelaut ngang ngar, he nang
En kmen ka nngiar to kam mon mar la
mmok ko pum kalo keik her vgum e Yesus
Kristus to agitgiang tok.

18 To kmikkiem gi enang tok, enangthe
E Nut na her monik kim a yor ngang o
mia tgus vgum a mhel ko en atgiang ka
kerkeknen agitgiang to endo tok, va ner mi
kut kais kat kmen a ktalhok to kam plong
vle ko kim En ngnik ngnik ngang o mia tgus
her vgum a mhel ka ngaeha agitgiang tok
kat. Ko E Nut timim kim o rhek ruk mang
o mia tgus ngaro kerkeknen orom e Yesus
ka ngaeha to ta sir ko pum E Nut kalo keik,
he nang mar kam kol a ktalhok to endo.
19 Ii, ta vle tok, ekam ko a mhel agitgiang
to tkerngnek vgum E Nut, ther koop kim
o mia tgus kmeharom o kerkeknen. Va
kmikkiem enang tok kat, E Nut nera mon
o mia ngarlavurgem la mmok ko pum kalo
keik her vgum a mhel ko en agitgiang tok
kat, ko en te smia ngan vgum.

E Nut Ten Karo Pos Ngang O Mia Kmel Mar Ma Hor Mang Ngaro Kerkeknen

20 E Nut ten karo pos ngang o mia kam mi
kut kael mar ma hor mang ngaro kerkek-
nen, he nang ngaro papat ruk mang ngaro
kerkeknen ruk endruk kam laut kngae. To
endo yek, En vat tle ho mi kut kais hak
kam khenam ka keknen mruo ngang ngar,
endo kam ho ksovet ge kam ring ya mang
ngar kam lol ngaro kerkeknen ruk endruk
patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar
hak. Ii, tho ksovet orom ka keknen to kam

ring ya mang ngar tok, kir kim ka keknen
to kmel mar ma hor mang ngaro kerkeknen
tok. [21] Mare, he gi enang tesgun ko o mia
ngma yor vgum ngaro kerkeknen ruk ngma
kapom mar, E Nut nma khenam ka keknen
to kam ring ya mang ngor tete orom ka
keknen to kam mon mor la mmok ko pum
kalo keik, he nang En kmen a ktalhok to
kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang
ngor, ekam ko ngot kor mnam mor mang
Ngoldaip to e Yesus Kristus he kmokpom
kar tete.

6

E Nut Ta Kser Nguaro Pkor Ngaro Svil Ngaro Serppak Ruk Ngma Kapom Mor

[1] To kmikkiem o rhek ruk endruk, va
ngruak reng o mia nngia? Ngruak pe gia
reng ngar te, muk ge, mguak kaeharom o
kerkeknen kngorom kngorom kam kop kim
E Nut kam khenam ka keknen to kam ring
ya mang nguk ma mmok kam mon muk la
mmok ko pum kalo keik vgum tok? Ngruak
reng ngar tok i o nop? [2-3] O-o, ho mi kut nop
hak! Ko nok mut lua mmok mang a papat
ta gi te, mor ruk ngot kol a parrur orom E
Nut ka minik, ko ngot kor mnam mor mang
e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen,
ngot her mur el mor mruo ngang E Nut
orom a parrur to endo, he nang En kam
kser nguaro pkor ngaro svil ngaro serppak
ruk ngma kapom mor, he mar tgus kam yor
kun mnam mor. Ii, ngot en mor kam yor gi
enang e Yesus mruo tok, ko en tmur kaen
en mruo kam yor tok kat. He ekam tok,
nguaro pkor ngaro svil ngaro serppak ruk
ngma kapom mor kmenen mor kmeharom
o kerkeknen ngat her ksir he, he yor kun
mnam mor tok kat. He enang tok, nngia
ko ngot kais ge kam kta ngam mor mruo
ekam o kerkeknen kat? [4] Ngot kol a parrur
tok orom E Nut ka munik he ka vle enang a
mhel to klenar ngat eguyang. He ekam tok,
ngom kaenang e Yesus mruo ko tyor he o
mia ngat eguyang tok kat. Ii, he gi enang ko
ngae eguyang e Yesus tok, nang Ngor Teit
thover petgim ka nnak orom kla serppak,
en kam kta vle kat, va mor ngruaka vle
enang tok kat ko ngota vle enang ko ngot
eguyang nguaro kerkeknen ruk ngat yor
kun mnam mor kun mnam a ye to ngot
parrur orom E Nut ka munik tok, to kle kta
hop kun mnam a ye kam kta vle orom o
keknen ruk o gunngae, gi enang ko e Yesus
thop petgim ka nnak en kam kta vle tok kat.

[5] Mare, va ekam ko ta mien te, ngot her
kaenang e Yesus kam kaum kyor kar en
enang tok, va ngota serppak mang a papat
ta kat te, ngruer mia hop petgim nguaro
nnak, gi enang en tok kat. [6] Ii, ngot her
kaenang e Yesus kam kaum kyor kar en, ko
ngota mnor te, ngot mur kaen mor mruo
ngang E Nut kam vle enang a mhel to o mia
ngta krong orom o ot kvat engnang a ho, gi
enang ko e Yesus tmur kaen en mruo ngang
o mia, mar kmeharom ngang en gi enang
tok kat. He ekam tok, tesgun nguaro pkor
ngaro svil ngam kaenen mor kmeharom o
kerkeknen ktar mang ko ngot lo mur kaen
mor ngang E Nut vop. Vanangko tete, E Nut
thera kser nguaro pkor ngaro svil ngaro
serppak ruk ngma kapom mor, he nang mar
kam lo kta kapom mor, he lo kat kaenen
mor kam kta mrua ngam mor mruo ekmar
e. [7] Ii, ngruak or kam mrua ngam mor
mruo ekam nguaro kerkeknen ruk tesgun
tok, ekam ko ngot her mur kaen mor mruo
ngang E Nut, he En thera kser nguaro pkor
ngaro svil ngaro serppak he. He enang tok,
nguaro pkor ngaro svil ngaro serppak ngat
yor kun mnam mor he, he ngam lo kat kais
kam kta kapom mor kat e.

[8] Mare! He ekam ko ta mien kat te,
ngot her mur kaen mor mruo ngang E Nut,
he E Nut thera kser nguaro pkor ngaro
svil ngaro serppak ruk tesgun ngma kapom
mor, mar kam yor kun mnam mor gi enang
ko e Kristus tyor tok kat, va ngota serppak
mang a papat ta kat te, ngruer mia hop
petgim nguaro nnak kam kol a ktalhok to
kam plong vle ko kim e Yesus ngnik ngnik
tok kat. [9] Ii, ngota serppak mang a papat
to tok, ekam ko ngota mnor mang e Yesus
te, ekam ko en ther hop petgim ka nnak,
va en tlo is hak kam kta yor kat e, ko
nong a serppak tang hak tis kam kir kim,
he nang en kam kta yor vgum kat e. [10] Ii,
e Yesus tyor ngaltgiang, mang kam kser
nguaro pkor ngaro svil ngaro serppak tgus
ngmeang hak. Ii, vanang ta kta hop petgim
ka nnak kat, he nang en kam her gia vle
ngang E Nut kmeharom karo reha.

[11] He muk kat, mguaka vle enang e Yesus
tok kat kam pat mang nguk mruo te, mu-
laro pkor ngaro svil ngaro serppak ruk

ngma kapom muk ngta ksir kun mnam muk
he ngat yor tok kat he. Nang mguak kle
gia pat mang E Nut te, mut gia vle her gi
ngang En tok kat arhe, ko mut kor mnam
muk mang e Yesus To E Nut Thim Orom
Ka Msasaen he kmokpom kar. 12 He ekam
tok, mularo vurkul ruk ngara nop he ka
ngti, mguak or kam mnang o kerkeknen
kam kat kael rengmat kun mnam mar he
o kerkeknen ngaro serppak kam kta kapom
muk kat, muk kam mrua ngam muk mruo
ekam mularo pkor ngaro svil mruo ruk ngat
kernonho hak. 13 Va mguak or kam mur
kaen mularo pkor mruo ngaro mhetor akor
mang kmeharom o kerkeknen ormar kat
e, gi enangthe mar ngta vle enang o mi
tgoluk ruk kmeharom o kerkeknen ormar.
Vanangko mguak kle va kaen mularo pkor
tgus ngang E Nut ha, ekam ko her muk
mruo ruk arhe muk ruk E Nut ner kaen a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang nguk, ko nera hover muk pet-
gim mularo nnak. Ii, mguak kaen mularo
pkor tgus ngang E Nut gi enangthe mar
ngta vle enang mularo pkor ngaro mhetor
ruk kmeharom o keknen ruk ngta sir ko
pum E Nut kalo keik ormar. 14 Ii, mguak
or kam mur kaen mularo pkor mruo ngaro
mhetor akor mang kmeharom o kerkeknen
ormar, ekam ko tete mularo pkor ngaro svil
ngaro serppak ngam lo kat kais kam kta
vle enang mulaip to ka serppak ta kpom
muk kmenen muk kam tmar kim mar kat
e. Ko E Nut karo pos ngat lo kat kais kam
kta vle enang mulaip to nam kaenen muk
kam sim kut kaeha ngang ngar kmikkiem
mar kmegom kam sarim mar kat, enangthe
E Nut kam mon muk la mmok ko pum
kalo keik vgum tok, enang tesgun ko mum
sia khanang nguk kmegom kam sarim mar
enang tok. Nove. Parem ko, tete E Nut nma
mon o mia la mmok ko pum kalo keik her
vgum ko En mruo nma ring ya mang ngar
orom e Yesus ha.

O Keknen Ruk Ngta Mmok Ko Pum E Nut Kalo Keik Ngak Kael Rengmat Kun Mnam O Mia Ngaro Vurkul

15 Ii, va ekam ko ngom lo kta vle ku
meorom E Nut karo pos he E Nut nam
lo kta mon mor orom nguaro kerkeknen
ruk endruk kmikkiem mar tok, to nngia
he? Ngruak sovet kmeharom o kerkeknen
kngorom kngorom gi, ekam ko E Nut nma
ring ya mang ngor orom e Yesus kam lol
patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar
vgum en enang tok? Te ho mi kut nop
hak! 16 Ko nok pathe mut lua mnor gi
te, enangthe mup mrua ngam muk mruo
ekam mularo kerkeknen ko ngaro serppak
ngta kpom muk kmenen muk kmeharom
mar tok, va muta vle gi enang a mhel to
mur ngam en mruo ngang kalaip kmeha
ngang tok kat, ekam ko her kalaip to endo
ka serppak arhe ta kpom en kmenen en
kmeha ngang tok. Va gi enang tok kat,
ko enangthe mum mrua ngam muk mruo
ekam mularo pkor ngaro svil va ngaro serp-
pak ngara kpom muk kmenen muk kme-
harom o kerkeknen ruk ngara ktong nguk,
he nang E Nut kam monik kim a yor ngang
nguk pum mar tok. Vanang enangthe mum
kle va mrua ngam muk mruo ekam E Nut
kmor mnam muk mang En he kmokpom
kar, va ka serppak kat ner kle ka ktong nguk
he nang En kam mon muk la mmok ko pum
kalo keik tok kat. 17 Ii, tesgun muk mut her
gia vle gi enang tok arhe, ko tesgun mu-
laro kerkeknen ngat el rengmat kun mnam
mularo vurkul he, he ngaro serppak ngma
kpom muk, kmenen muk kam mrua ngam
muk mruo ekam mar kmeharom mar tok.
Vanangko tete, mut ho mi ktua svil hak kam
ngan vgum endruk ngat pis kim muk kam
patter muk orom o rhek ruk mang e Yesus.
Ii, ngata patter muk mang ngar tok, to mut
ngae gi mur ngam muk mruo ekmar, he
nang muk kam vle ku meorom nga serppak.
He ekam tok, koma kanprim E Nut mang
nguk mang tok arhe. 18 Ii, E Nut thera kser
mularo pkor ngaro svil ngaro serppak ruk
ngma kpom muk kmenen muk kmeharom
o kerkeknen, he mar nga ho lo is hak kam
kta kpom muk kserpagam muk kat e, muk
kam lo mrua ngam muk mruo ekam mar
kat. Teharom tok, to le kael muk kam vle
pum o keknen ruk ngta sir ko pum kalo keik,
he nang mar kam le ka kpom muk, muk kam
le mrua ngam muk ekam mar.

19 Kua rere ngang nguk ti kmikkiem mor
o mia nguaro papat, ekam ko mularo papat
mruo mang E Nut ngat lo vua serppak e.
He ekam tok, kua havaeng nguk te, tes-
gun mum her gia ngam mularo pkor ngaro
mhetor ekam o keknen ruk ngat lo vua

mmok ko ngat el rengmat kun mnam muk
va ngaro serppak ngta kpom muk kmenen
muk kmeharom mar. Ii, tesgun mum mrua
ngam muk mruo ekmar kmeharom mar tok
kngae kngae kais ko ngat hera ktong nguk
kmeharom o kerkeknen akuruk yok ngat
ho mi kut kernonho hak kir kim endruk
o kernonhor ruk tesgun. He kmikkiem gi
enang tesgun ko mum mrua ngam muk
ekmar tok, va tete mguak kle va mrua
ngam muk mruo ekam a keknen to kmen
mularo pkor ngaro mhetor ngang E Nut,
kmeharom karo keknen ruk ngat ho mi kut
sir hak. Ii, va mgua mrua ngam muk mruo
ekam E Nut karo keknen ruk ngat ho mi
kut sir hak kmeharom mar tok kngae kngae
kais ko ngat hera ktong mularo pkor tgus
kmeharom o keknen ruk ngat ho mi kut
mmok hak. [20] Mu vokom na, tesgun mularo
pkor ngaro svil ngam kaenen muk kme-
harom o kerkeknen, vanang mum lua vle ku
meorom E Nut ka tavgo to kmenpgam muk
kmeharom o keknen ruk ngat ho mi kut sir
hak ko pum kalo keik e. [21] Ii, tesgun mut
hera vle tok arhe, vanang mu havaeng dok
na, tesgun mut lol oni tgoluk ruk lyar vgum
o kerkeknen ruk endruk mum gi mrua leep
pum mar tete? Nove, ko o kerkeknen ruk
endruk ngam kle gia ktong o mia, he nang
E Nut kam monik kim a yor ngang ngar
ha. [22] Vanangko tete, E Nut thera kser
mularo pkor ngaro svil ngaro serppak ruk
tesgun ngma kapom muk. He tete ngam
lo kat kais kam kta kapom muk kmenen
muk kam mrua ngam muk mruo ekam mar
kat e. Ii, teharom tok, he tete E Nut karo
keknen mruo ngaro serppak ngam kle va
kpom muk, muk kam kle va mrua ngam
muk mruo ekmar ha. He ekam tok, o tgoluk
ruk lyar ko mum lol vgum E Nut ka ngaeha
to endo tok ngta ktong nguk kam mi ktua
vle orom o keknen ruk ngta mmok, he nang
muk kam kol a ktalhok to kam plong vle
ko E Nut kim ngnik ngnik. [23] Ii, mguera
kol a ktalhok to endo tok, ekam ko endruk
o kerkeknen ngat el rengmat kun mnam
mar, E Nut ner koripang ngang ngar kam
monik kim a yor ngang ngar he ngar lo kais
hak kam kta hop petgim ngaro nnak kam
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik e. Vanangko endruk ngat kor
mnam mar mang Ngoldaip e Yesus To E Nut
Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom kar,
va E Nut ner kaen ka nngiar to a ktalhok to
kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang
ngar.

7

E Pol Ta Keknen Mang A Lei Kmel lRom Ma Hor Mang E Nut Karo Pos Nga Ngaeha Ka Pun

[1] Vae, koornopeik ruk mut kor mnam
muk mang e Yesus he kmokpom kar, kua
rere ngang nguk ekam ko her muk ruk
arhe mut smia mnor mang E Nut karo pos.
Vanang mut lo smia mmok mang ngar te,
nga serppak nma kpom a mhel gi enang ko
nma ktal he ka vle vop. Vanangko enangthe
a mhel to endo na yor he, to a mhel to endo
tlo kta vle ku meorom o pos ruk endruk nga
serppak kat e. [2] Ngora keknen ngang nguk
mang a lei na, kmel muk ma hor mang a
papat to. Ko E Nut karo pos ngat havae te,
a vlom naka vle ko kim katngokol tuk, nang
tlo kat kais kam lei orom a ngokol langto
yok ko katngokol tgia ktal he ka vle vop. He
ekam tok, a pos to endo ka serppak ta kpom
a vlom to endo kais ko katngokol na yor. To
enangthe katngokol na yor he, to a pos to
endo ta ksir, he ka serppak tlo kat kais kam
kta kpom a vlom to endo kat e. [3] He enang
tok, enangthe a vlom to endo nap ngae kle
klei orom a ngokol tang ko yok ko katngokol
tgia ktal he ka vle vop, va o mia ngat kais
kam mon a vlom to endo orom a kerkeknen
to kam kpoot mang ka lei tok arhe. Vanang
enangthe katngokol na yor he, to a pos to
endo ta ksir, he lo kta kpom a vlom to endo
kat e. He o mia ngat lo is hak kam mon
a vlom to endo orom a kerkeknen to kam
kpoot mang ka lei kat e. Ta kle sia lei orom
a ngokol to a gunngar kat, va ngat lo is hak
ko katngokol to tesgun tyor he.

[4] He koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, muta vle gi
enang tok kat, ko mut her kor mnam muk
mang e Yesus to tmur el ka vok mruo kam
yor. He enang tok, muta vle enangthe E
Nut karo pos nga serppak ta ksir he nop
kun mnam muk tok kat arhe. Va a keknen
to kam sim kut kaikkiem E Nut karo pos
kmegom kam sarim mar, he nang E Nut
kam mon muk la mmok ko pum kalo keik
vgum tok tyor kun mnam muk tok kat.
He tete, mut kle va ka vle ngang Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen mruo to thop

petgim ka nnak, he nang muk kam kle mi
kut kael mit orom mularo keknen ruk lyar
kam hover E Nut ka munik ormar. [5] Ii,
ko tesgun nguaro pkor ngaro svil ngaro
serppak ngam kaenen mor kmeharom o
kerkeknen ko ngata kpom mor, kaeha kun
mnam mor to ngom hera ngam mor mruo
ekam mar ekam ko E Nut karo pos ngta
giem a paei mnam mor kmeharom mar tok
arhe. He ekam tok, o kerkeknen ngaro
serppak ngat el mit kun mnam mor orom
o kerkeknen ruk E Nut nera monik kim a
yor ngang ngor vgum mar tok. [6] Ii, tesgun E
Nut karo pos nga serppak ngat si kpom mor
enang tok, vanangko tete, ekam ko E Nut
karo pos ngta ksir he nop kun mnam mor,
va ngat lo kat kais kam kta kpom mor kat
e. He enang tok, ngom lo kat kaeha ngang
E Nut orom nguaro keknen ruk tesgun te,
kam sim kut kaikkiem karo pos ruk ngat
ittiegom mar kmegom kam sarim mar, he
nang E Nut kam mon mor la mmok ko pum
kalo keik vgum tok kat e. Nove ngom kle
va kaeha ngang E Nut orom nguaro keknen
ruk o gunngae, endruk ngot lol ekam E
Nunu A Totur.

Nguaro Pkor Ngaro Svil Ngam Kaenen Mor Kmeharom O Kerkeknen

[7] To kmikkiem o rhek ruk enang tok,
ngruak havaeng o mia nngia? Ngruak
havaeng ngar te, E Nut karo pos ngam kae-
nen o mia kmeharom o kerkeknen? O-o, ho
mi kut nop hak! Vanangko, enangthe nop
E Nut karo pos ngang ngor va ngop lo kais
kam mnorvek pum nguaro kerkeknen. Ko
enangthe o pos ngap lua hagam mor pum
a kerkeknen to kam ring mnam mor mang
o tgoluk, va ngot lo kais kam mia mmok
mang a keknen to endo te, en a kerkeknen
e. Ii, ko E Nut karo pos ngam kael mor
ma hor mang a keknen to endo tok ko ngat
hagam mor pum te, "Mu or kam ring mnam
muk mang o tgoluk." [8] Vanangko ekam ko E
Nut ten karo pos ngang ngor, kmel mor ma
hor mang nguaro kerkeknen ormar tok, yek
nguaro pkor ngaro svil ruk ngat el rengmat
kun mnam mor ngat kle kgiem a paei mnam
nguaro vurkul ormar, mor kam ring mnam
mor mang o vrong kerkeknen ngo mamten
tgus kmeharom mar. Ii, teharom tok her
gi ekam ko E Nut karo pos ngata hagam
mor kmeharom mar tok arhe. Vanangko
enangthe nop E Nut karo pos ngang ngor
kam hagam mor kmeharom o kerkeknen,
va E Nut nap lo kat kais hak kmikkiem
o pos ruk endruk kam monik kim a yor
ngang ngor kat pum nguaro kerkeknen ruk
endruk. Ko ka papat to endo ta vle enang
te, tyor kun mnam he. [9] Ii, va dok kat,
tesgun ko dok a gi kalyie vop he lua mmok
vop mang E Nut karo pos, E Nut karo pos
ngate lo is kmel dok ma hor mang kuaro
kerkeknen, he E Nut kat te ho lo is kam
monik kim a yor ngang dok vgum mar tok
kat e. Vanangko, kam ngae kais ko kua laut,
ko lol E Nut karo pos kun mnam dok he
ngat el dok ma hor mang kuaro kerkeknen.
To endo yek E Nut te ktuis kmikkiem karo
pos ruk endruk kam monik kim a yor ngang
dok vgum kuaro kerkeknen tok ko kua vok
karo svil ruk ngat el rengmat kun mnam
dok ngma giem a paei kun mnam kua vrek
kmeharom o kerkeknen ruk endruk E Nut
karo pos ngat gun el dok ma hor mang ngar
tok. [10] Ii, he enang ko ko lol E Nut karo pos
tok, ko kol a pat mang o pos nga ngaeha
ka pun te, E Nut karo pos ruk tsi kut en
ngang ngor, mar kam ktong ngor kam kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik vgum mar, her mi kut karo pos ruk
endruk lsir arhe ngat kle va kael dok ma
hor mang kuaro kerkeknen ruk ngta ktong
dok, he E Nut kam monik kim a yor ngang
dok vgum mar tok. [11] Ii, ta vle ti te: E Nut
ten karo pos ngang ngor kmel mor ma hor
mang nguaro kerkeknen ormar tok, vanang
kua vok karo svil ruk ngat el rengmat kun
mnam dok ngat her kle kauyang dok ormar,
dok kam ring mnam dok te, dok kam sim
kut kaikkiem E Nut karo pos ruk endruk
kmegom kam sarim mar, yek E Nut nera
mon dok la mmok ko pum kalo keik vgum
kua ngaeha to tok. Vanangko, nove, ko her
o pos ruk arhe ngat el dok ma hor mang
kuaro kerkeknen he, E Nut nam kaikkiem
mar kam monik kim a yor ngang dok vgum
kuaro kerkeknen ruk endruk tok arhe. [12] He
ekam tok, kun mnam dok koma pat mang E
Nut karo pos te, ngat mi ktua vle te, mar o
totur, va si ke pos tang kun mnam mar kat,
va ta vle kat te, en a totur kat. Ii, mar tgus
ngat kaum ka vle te, ngat ho mi kut sir hak
ko pum E Nut kalo keik va ngat ho mi kut ya
hak kat.

[13] To ta nho nngia mang E Nut karo pos

ruk ngat ho mi kut ya hak? Nok pathe E
Nut tenik ngang ngor, mar kam ho mi ktua
ktong ngor, he nang E Nut kam monik kim
a yor ngang ngor vgum mar gi? Ho mi kut
nop hak! Parem ko, E Nut ta kle va kaenik
ngang ngor, mar kmel mor ma hor mang
oni vrong keknen ruk ngom kaeharom mar
te, ngat mon mar o kerkeknen. Ii, va ngot
kais kam mnor tok, her gi vgum E Nut
karo pos ruk ngata ktong ngor he E Nut
kam monik kim a yor ngang ngor vgum
o keknen tok. He ekam tok, E Nut karo
pos ngam kael mor ma hor mang nguaro
kerkeknen tok te, o kerkeknen ruk ngom
kaeharom mar, E Nut karo rhek ngat havae
mang ngar te, mar ngat ho mi kut kernonho
hak ko pum kalo keik.

14 Ngota mnor te, E Nut karo pos ngat
ottek ekam E Nunu A Totur. Vanang kua
vok karo svil ngam lo kottek ekam E Nunu
A Totur enang tok kat e. Nove, ko koma
vle enang a kalyie to a taip langto tenkim
kmenen kmeharom karo reha ngang, ko
kua vok karo svil ngam kaenen dok tok
kat, dok kam mrua ngam dok ekam mar
kmeharom o kerkeknen. 15 Ii, kua vok karo
svil ngaro serppak ngma kpom dok kmenen
dok kmeharom o kerkeknen ruk kom lua
svil kmeharom mar. Koma svil kmeharom
o keknen ruk lyar, vanangko kom kle va
kaeharom endruk ngat kernonho. He ekam
tok, kom lua mmok mang dok mruo te,
kman ko kom kaeharom o kerkeknen ruk
kom lua svil kmeharom mar tok. 16 He
ekam ko kom kaeharom o kerkeknen ruk
kom lua svil kmeharom mar va dok ko kais
kmenserpagam E Nut karo pos kam kaum
khavae mang ngar kat te, mar ngat ho mi
kut havae lmien hak mang ngor o mia kmel
mor ma hor mang nguaro kerkeknen tok.
17 Ii, E Nut karo pos ngat pua havae lmien
mang ngor tok, vanangko nong dok mruo
msim to kom kaeharom o kerkeknen ruk
endruk e. Nove, her kua vok karo svil ruk
ngat el rengmat kun mnam dok arhe ngam
kaenen dok kmeharom mar. 18 Ii, he ekam
ko ngam kaenen dok kmeharom mar tok,
va kua mnor kat te, nong a keknen tang
hak ko a yar nam kottek kun mnam kua
vok karo svil mruo ekam ko kua vrek tottep
orom kua vok karo svil ruk ngat kernonho
hak. Ii, kua mnor tok, ko kun mnam kuaro
papat koma svil kmeharom o keknen ruk
lyar, vanangko kua vok nam ngae ho lo is
hak kmeharom mar e. 19 Ko o kerkeknen
ruk kom kaeharom mar, nong mar o kek-
nen ruk lyar, endruk koma svil kmeharom
mar. Nove, vanangko her o kerkeknen ruk
kom lua svil kmeharom mar, her endruk
arhe, kua vok karo svil ngam kaenen dok
kmeharom mar mekam mekam. 20 He enang
tok, ekam ko kom kaeharom o kerkeknen
ruk kom lua svil kmeharom mar enang tok,
va ta khenam ma mmok kat te, nong dok
mruo msim to kom kaeharom o kerkeknen
ruk endruk e. Nove, her kua vok karo svil
ruk ngat el rengmat kun mnam dok arhe
ngam kaenen dok kmeharom mar tok.

21 Ta vle tok, he ko kol a papat vgum tok
ti te: Kom sia re kmeharom a keknen to a
yar, vanangko kua vok karo svil ruk ngat
kernonho ngma vat pekam dok kmenen
dok mekam mekam kam kle va kaeharom
a kerkeknen ge. 22 Ta vle tok, ekam ko kun
mnam dok, kua sirei kmikkiem E Nut karo
pos, 23 vanangko kua mnor mang a papat
langto yok kat ko ta vle ti te, a serppak
langto yok nam kaenen dok kmeharom
o kerkeknen orom kua vok karo mhetor
akuruk. He a serppak to endo nam kaus
kar o papat ruk lyar kun mnam dok. Ii,
nam kaus kar mar kmenen dok kmeharom
o kerkeknen. To o kerkeknen ruk endruk
ngma kpom dok, dok kam mrua ngam dok
mruo ekmar ekam ko ngama giem a paei
kun mnam dok kmeharom mar orom kua
vok karo mhetor akuruk tok. 24 O, yoko
dok gi! Ko dok a ker mhel to tho mi kut
kernonho hak! He erieto tis kam sulgim
dok kam kser kua vok karo svil ngaro serp-
pak ruk ngam kaenen dok kmeharom o
kerkeknen, endruk ngma ktong dok he E
Nut kam monik kim a yor ngang dok vgum
mar tok? 25 Her E Nut to arhe tis kam sulgim
dok tok vgum Ngoldaip to e Yesus Kristus
ka yor. He koma kanprim E Nut mang tok
kat arhe.

He ekam tok, tete ta vle te, kuaro papat
ngta vle mang E Nut karo pos, mar kam
kle kaenen dok kam mrua ngam dok mruo
ekmar, va kua vok karo svil ngam kle va
kaenen dok kam mrua ngam dok mruo
ekam o kerkeknen, dok kmeharom mar.

8

E Nunu A Totur Nam Kaen A Ktalhok To Kam Plong Vle Ko Kim E Nut Ngnik Ngnik Ngang

Ngor

[1] He tete ekam ko E Nut thera kser nguaro
pkor ngaro svil ngaro serppak ruk ngma
ktong ngor, he En kam monik kim a yor
ngang ngor vgum mar tok, va E Nut tlo
kat kais kam monik kim a yor ngang ngor
ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus To E
Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom
kar pum nguaro kerkeknen ruk endruk kat
e. [2] Ii, E Nut tlo is tok, ekam ko E Nunu
A Totur ka serppak ta kser o pos ngaro
serppak ruk E Nut nam monik kim a yor
ngang ngor vgum mar tok. Ii, ta kser mar
tok he khong ngor pum a yor, nang kle kael
mor kam hop petgim nguaro nnak kam kta
ktal kam kol a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik. Va teharom tok,
her vgum ko ngot kor mnam mor mang e
Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka
yor tok arhe. [3] Ii, E Nunu A Totur thong
ngor pum a yor tok, ko E Nut tlo kat kais
kam monik kim a yor ngang ngor tete pum
nguaro kerkeknen, ekam ko her e Yesus
to thera kser o mia ngaro pkor ngaro svil
ngaro serppak orom ka yor tok arhe. Ii, ko
E Nut ta meng Khal mruo to endo, he tmur
el en a mi mhel he kpis ka nho enang ngor
ruk orom nguaro pkor ngaro svil ruk ngam
kaenen mor kmeharom o kerkeknen. Tpis
tok en kam mur kaen ka vok mruo ngang E
Nut enang a nngiar to orom en mruo mang
nguaro kerkeknen ruk endruk, he nang E
Nut kam kle kut monik kim a yor ngang
en pum mar, yek tngam ngongeik mnam E
Nut ka vrek orom ka vok to tok. Vanangko
tesgun ktar mang ko e Yesus tlo pis vop,
mor ngom mrua ngam mor mruo ekam
nguaro pkor ngaro svil ruk ngam kaenen
mor kmeharom o kerkeknen. He nguaro
kerkeknen ruk endruk ngma hos kim E Nut
karo pos he ngot lo kais hak kam ngam
ngongeik mnam E Nut ka vrek orom mar
tok, he nang En kmen a ktalhok to kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang
ngor vgum mar e. [4] Ii, e Yesus tmur kaen
ka vok mruo ngang E Nut enang a nngiar
to mang nguaro kerkeknen tok kmikkiem E
Nut ka pos langto tho mi kut sir hak ko E
Nut thavae mang orom karo rhek ruk endri
te, o mia ngak kaen a tomhel langto ngang
En enang a nngiar, he nang En kam monik
kim a yor ngang a tomhel to endo mang o
mia ngaro kerkeknen tok. Ii, va her mor
ri ruk E Nunu A Totur nam kaenkrovgem
mor kam kolkol ekam E Nut arhe, nang kle
lo mur kta ngam mor mruo ekam nguaro
pkor ngaro svil ruk ngma kaenen mor kme-
harom o kerkeknen.

[5] Endruk ngam mrua ngam mar mruo
ekam ngaro pkor ngaro svil ruk ngam kae-
nen mar kmeharom o kerkeknen, her mar
ruk arhe ngaro papat ngma vle pum ngaro
pkor ngaro svil ruk endruk. Vanang endruk
E Nunu A Totur nam kaenkrovgem mar kam
kolkol ekam E Nut, her mar ruk ngaro papat
ngam kle va ka vle pum E Nunu A Totur
ka svil. [6] Ii, endruk E Nunu A Totur nam
kut kaenkrovgem mar kmikkiem ka svil,
E Nunu A Totur nam kaen a vrek longeik
ngang ngar he kael mar kam kol a ktal-
hok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik
ngnik. Vanang endruk ngam mrua ngam
mar mruo ekam ngaro pkor ngaro svil ruk
ngam kaenen mar kmeharom o kerkeknen,
her mar ruk arhe E Nut nera monik kim
a yor ngang ngar. [7] Ii, endruk ngam mrua
ngam mar mruo ekam ngaro pkor ngaro
svil ruk tok, her mar ruk kat arhe ngam kael
imuo ngang E Nut orom ngaro kerpapat
ruk tok. He enang tok, ngam lo mrua svil
kam mrua krus orom mar mruo kam ngam
mar mruo ekam E Nut karo pos, ekam ko
ngat ho lo is hak kmeharom tok her vgum
ngaro kerpapat ruk tok. [8] Ii, he enang tok,
endruk ngam mrua ngam mar mruo ekam
ngaro pkor ngaro svil ruk ngam kaenen
mar kmeharom o kerkeknen ko ngma kpom
mar, ngat ho lo is hak kmensireim E Nut tok
e.

[9] Vanangko muk ruk E Nunu A Totur nam
kaenkrovgem muk kam kolkol ekam E Nut,
her muk ruk arhe, mularo pkor ngaro svil
ngam lo kat kais kmenen muk kam mrua
ngam muk mruo ekam mar kmeharom o
kerkeknen kat. Nove, ko E Nunu A Totur
ther kle el rengmat kun mnam mularo
vurkul he. Vanang endruk E Nunu A Totur
tlo el rengmat kun mnam ngaro vurkul,
mar ngam lua vle ngang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen e. [10] Vanangko ekam ko e
Kristus ther el rengmat kun mnam mularo
vurkul orom E Nunu A Totur tok, va si mor
nguaro pkor ngar sia yor her vgum ko e
Adam ka kerkeknen toop kim mor tgus kam
yor tok, vanangko E Nut ner kle klol mularo

nunu kmen a ktalhok to kam plong vle ko
kim En ngnik ngnik ngang nguk ge, her
vgum ko E Nut ther mon muk la mmok
ko pum kalo keik. 11 E Nut thover e Yesus
petgim ka nnak orom E Nunu A Totur ka
serppak. He ekam ko E Nunu A Totur ther
el rengmat kun mnam mularo vurkul, E Nut
ner mia hover muk petgim mularo nnak
orom E Nunu A Totur ka serppak tok kat.
Ii, mularo pkor nga sia yor, vanangko E Nut
ner kle mia hover muk petgim mularo nnak
ge orom mularo pkor ruk o gunngae, gi
enang ko thover Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen petgim kta nnak tok kat. Ii, ner mi
kaeharom tok, gi ekam ko E Nunu A Totur
tel rengmat kun mnam muk.

E Nunu A Totur Nam Kaeharom O Mia Kam Vle Te, E Nut Kles Msim

12-13 He ekam tok, koornopeik ruk mut kor
mnam muk mang e Yesus he kmokpom
kar, a gi ngaeha atgiang tuk to naka kpom
mor tgus, endo kmikkiem E Nunu A Totur
ka svil, nang nong endo kam mrua ngam
mor mruo ekam nguaro pkor ngaro svil ruk
ngam kaenen mor kmeharom o kerkeknen
e. Ko enangthe mup mrua ngam muk mruo
ekam mularo pkor ngaro svil ruk ngam
kaenen muk kmeharom o kerkeknen, va o
kerkeknen ruk endruk ngara ktong nguk
kmel muk, he E Nut kam monik kim a
yor ngang nguk vgum mar tok. Vanang
enangthe mup kle va kaikkiem E Nunu A
Totur ka svil, va mguera kser mularo pkor
ngaro svil ngaro serppak ruk ngam kaenen
muk kmeharom o kerkeknen enang tok,
mar kam yor kun mnam muk. He enang
tok, mguer kais kam kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik. 14 Ii,
ko endruk ngam kaikkiem E Nunu A Totur
ka svil ko nam kaenkrovgem mar kmikkiem
tok, her mar ruk ngam mrua khenam mar
mruo te, mar E Nut kles msim ormar arhe.
15 Ii, ngta vle te, E Nut kles msim vgum E
Nunu A Totur tok, ekam ko E Nut tmi kut
en E Nunu A Totur msim ngang nguk, kam
her mi kut kael muk kam vle te, E Nut
kles msim ormuk tok arhe. Nang tlo en a
nunu tang ko yok, en kam kpom muk he
kaenen muk kam kle kta gorang E Nut e.
Nove. Vanang her vgum E Nunu A Totur to
endo arhe, mor tgus ngot kais kam ngarkie
ngang kam mon te, "O-Titou, Papa-o."*
16 Ii, ngota mnor te, mor E Nut kles msim
tok, ekam ko E Nunu A Totur mruo nam
kaenkrovgem mor kmenserpgam a papat to
kun mnam mor te, mor E Nut kles msim
ormor tok. 17 Mare! He ekam ko mor ngota
vle te, E Nut kles msim ormor, va ngot
kais kat kam lol o ngamyammok ko mkor
Ngorteit to En tok kat. He enang tok, ngrer
kais kam kaum ka vle enang e Yesus kam
lol o ngamyammok ruk E Nut nam kaelpas
ormar kmenik ngang ngor kar e Kristus tok.
Vanang ngruak matnge vgum o vnek ruk e
Kristus mruo tlol, mor kam kaum kar en kat
kam hop petgim nguaro nnak kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik orom nguaro
pkor o gunngae ruk orom ngaro yammok.

E Nut Ner Kaen O Mia Ngaro Pkor Ruk O Gunngae Ngang Ngar Koknaik

18 Kun mnam dok, kua pat te, mguak
matnge vgum o vnek ruk tete vanie. Ko
si o vnek ruk laol tete, vanangko kok-
naik E Nut ner kle kat kaeharom nguaro
pkor ge, kam khenam mar ma mmok orom
ngaro yammok ruk ngat vua ya, kir kim
o vokngnes ruk ngruak matnge vgum mar
tete. 19 Ii, ko koknaik E Nut nera hover
kles msim kmen a ktalhok to kam plong
vle ko kim En ngnik ngnik ngang ngar kam
khenam mar ma mmok orom ngaro pkor
ruk orom ngaro yammok ruk endruk ko
ngat vua ya ge. He ekam tok, si o tgoluk
tgus ruk E Nut tkueng ngar kat, va mar kat
ngma vle enang o mi mia ruk ngma tutut
mang a kolkha to endo ge ko ngma paneng
en kam pis. 20 Ii, ko tennik E Nut tre orom
a mmie tgus, he o vlik kam kuviet, va o
itok kam yaneng, va o hi kam lpus, va o
ngaemslang kam yor he kngingti kat. Ii, tre
orom o tgoluk tgus ruk tkueng ngar kam
nop tok. Vanang o tgoluk ruk tok ngat lo
mur re orom mar mruo e. Nove, tennik her
E Nut to tre orom o tgoluk tgus ruk tkueng
ngar kmikkiem ka svil mruo, he nang o
tgoluk ruk endruk kam vle enang o mia kam
kle gia nho mkor E Nut, 21 En kam susulgim
mar tok kat kam kat kaenserpgam mar, he
nang o kernonhommok ruk ngma vovoem
mar kam lo kta kering ngar kat e. He enang
tok, E Nut ner mrua hong ngar pum ngaro
kernonhommok, mar kam kaum kta vle o

* 8:15: O Yuda ngma mon ngaortek orom nga re mruo te, "Aba."

gunngae kat kar E Nut kles ruk orom ngaro
pkor ruk o gunngae tok kat.
22 Ii, ngota mnor mang o tgoluk tgus ruk
E Nut tkueng ngar te, tennik kam ngae kais
mang tete, ngama vle enang o mia kam
rere leti mnam E Nut kam tutut mnam a
kolkha to E Nut kam hong ngar pum ngaro
kernonhommok tok. Ii, ngama rere leti
mnam E Nut tok, he ka vle gi enang a vlom
to nma rere leti mang kalyie ko tkaimim
ko tre kam kol. 23 Va nong gi mar tuk ruk
ngama rere leti mnam E Nut tok e. Nove,
mor kat, mor ruk E Nut ta hengrem ka loot
to orom E Nunu To A Totur to ta ktar en
karo nngiar ngang ngor, mor kat ngoma
rere leti mnam E Nut kam tutut mnam a
kolkha to E Nut kmel mor kam vle te, kles
msim orom nguaro pkor ruk o gunngae kat.
24 Ii, he tete, her a papat ta ti arhe ngota
sovet kam nho mkor E Nut mang te: En kam
hortgem nguaro pkor kam vle o gunngae
gi enang tok arhe. Vanangko mu smia pat
na, ko enangthe E Nut nap her eharom mor
tok tiok, he nang ngot hera vle enang tok
tete, va napa vle ngang ngor te, nong a
papat tang ngang ngor, mor kam kta nho
mkor E Nut mang, En kmeharom ngang
ngor koknaik kat e. Nove, ko a papat to a
mhel ther kol he, a mhel to endo nam lo
kta nho mkor E Nut mang kam kol ko mkor
kat e. 25 Vanangko E Nut tlo hortgem mor
vop, mor kam vle orom nguaro pkor ruk o
gunngae. He ekam tok, ngota nho mkor E
Nut vop kmeharom mor tok, ko ngot smia
vle kpaneng a kolkha to endo, nang lua
tutut mnam kam pis e.
26 He gi enang ko E Nut nera turang ngor
tok ko ngoma nho mkor En, va E Nunu A To-
tur ner kle kturang ngor tok kat ko nguaro
pkor ngat lo vu kaurur tete e, ko mor ngom
lua mmok mang anito anito kam ngarkie
ngang E Nut mang. Vanangko E Nunu A
Totur mruo nma lol nguaro ngnorok he
kael nguaro rhek mruo ruk endruk ngang
E Nut ko en mruo nama rere leti mnam E
Nut orom o rhek ruk mor ngot lo is kam
mmok mang ngar kam rere orom mar. 27 Ii,
va E Nut to nma nho mnam mor, nma
mmok mang E Nunu A Totur karo papat,
ekam ko her E Nunu A Totur arhe nma
lol mor ruk ngoma vle ngang E Nut mruo
nguaro ngnorok kmel nguaro rhek ngang,
kmikkiem E Nut ka mur svil mruo.

Tennik E Nut Ta Ktar Mi Kut El O Mia Kam Kolkol Ekam Khal

28 Ngota mnor mang E Nut te, endruk
ngam kaelongtok mang En, ko tvaeng ngar
kmikkiem ka svil mruo, her endruk arhe, E
Nut nam kaeharom o vrong tgoluk tgus ko
ngma vle nngia nngia ngang ngar kam pis
lya ngang ngar. 29 Ii, ko endruk E Nut ta ktar
mnor mang ngar tennik te, ngar kor mnam
mar mang En he kmokpom kar, her endruk
ta ktar el mar kam vle ngang En mruo, En
kam hortgem ngaro keknen, mar kam le
kolkol ekam Khal karo keknen mruo. Ii, E
Nut teharom tok ngang ngar, mar kam pal
mnam Khal ka ngausie, he nang Khal kam
vle te, endo a molpou kun mnam a ngausie
ka pun to en mruo ta plam, endo orom
kaornopeik kavurgem. 30 He endruk E Nut ta
ktar el mar tennik kam vle ngang En mruo
tok, her mar ruk kat arhe tvaeng ngar tete
kam vle ngang En tok. Ii, va endruk endri
tvaeng ngar tok, ther le kaimim kim o rhek
mang ngaro kerkeknen kat. He endruk
endri ther kaimim kim o rhek mang ngar,
her mar ruk kat arhe ther le kael mar kam
hover mar petgim ngaro nnak kat.

Nong A Tomhel Tang Hak To Tkais Kam Kser Mor Petgim E Yesus

31 To kmikkiem o rhek ruk enang tok,
ngruak havaeng o mia nngia? Ngruak
havaeng ngar ti te, ekam ko E Nut ta sir
pekam mor tok, va o mia ngat lo kat kais
hak kam sir malngaeng ngor orom ngaro
rhek kir kim mor e! 32 Mu vokom na, ekam
ko E Nut tlo hahak mang Khal mruo, nang
kle va gia slak orom en kmen ngang ngor,
va ngot kle vua serppak mang a papat ta
kat te, E Nut ner kle ho mi ktua ring ya
mang ngor kmen o vrong tgoluk tgus ngang
ngor tok kat. 33 He ekam tok, mor ruk E
Nut tmur re pmor kam vle ngang En mruo,
va nong a mhel tang hak to tkais kam sir
malngaeng ngor kam kta mon mor orom
nguaro kerkeknen kat e, ekam ko E Nut
ther mur imim kim o rhek mang ngor pum
mar he. 34 He ekam tok, nong a mhel tang
hak to tkais kam monik kim a yor ngang
ngor pum nguaro kerkeknen kat e, ekam ko
e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen
arhe nma vle ko vanam E Nut ka miktiek
kam sir orom mor kmimim kim o rhek
mang ngor. Ii, ta vle tok, ekam ko tyor
he khop petgim ka nnak kam kta vle kat

he. [35] To tete, nop a tomhel tang hak to
tkais kam sir malngaeng ngor kam kser mor
petgim Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
to tkaelongtok mang ngor. Ii, o tgoluk ruk
ngam kaegom mor ngat lo is e. O vnek ngat
lo is kat e. O vokngnes ruk o mia ngma
koskalil orom mor ormar kat ngat lo is kat
e. O vang ngat lo is kat. Va kam vle a
gimit mo mmie tlo is. Va kam vle ko ma
kernonhommok ko ketasuo mor kam yor,
va tlo is kat e. Va ko o mia ngat re kam
krong ngor orom o komtok kat va ngat lo
is kat hak. Ho nop hak. [36] Ii, ngat lo is hak,
kmikkiem gi enangko ngat her ittiegom E
Nut karo rhek ri te,

> "Mo kolkhek tgus a yor nma vat pekam
> mor ekam ko ngoma vle ngang in te,
> mularo mia mruo; O mia ngma pat
> mang ngor te, mor o gi vrong sipsip
> ruk ngat re kmim mor kngam mor o
> yoror."

[37] Ngom pua vle tok, vanangko nop a tomhel
tang hak tis hak kam kser mor petgim E Nut
e. Ko ngot ho mi kut kir kim mar tgus he,
vgum ko ngot kor mnam mor mang e Yesus
to tkaelongtok mang ngor he kmokpom
kar. [38] Ii, kua mnor tok, ekam ko kuaro papat
ngma serppak te, enangthe ngop sia yor, i
o sia ktal ka vle vop, va nop a tomhel tang
hak to tkais kam kser mor petgim E Nut e.
Si o kool, va o engyel, va o gi vrong tgoluk
ruk tete va endruk koknaik kat va ngat lo
is hak. Va o gi vrong serppak ngat lo is
kat e, [39] endruk mo mmie, endruk kuon ma
volkha, va kun mnam a mmie ka ngaesik va
ngat lo is hak. Ii, mor ruk ngot kor mnam
mor mang Ngoldaip he kmokpom kar e
Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen o
gi vrong tgoluk tgus ruk E Nut tkueng ngar
ngat ho lo is hak kam kser mor petgim E Nut
to tkaelongtok mang ngor e.

9

E Nut Mruo Tmur El O Yuda Ruk lIsrael Mar Kam Vle Te, Kles Msim

[1] Dok a mhel to kom kor mnam dok mang
e Kristus he kmokpom kar he ko kaittiegom
kuaro rhek ri o minar ngang nguk. Klo kais
kam ppiak ngang nguk e. E Nunu A Totur
tel rengmat kun mnam dok he kua vrek
nma mrer ko pum E Nut kalo keik vgum
en. [2] Ii, kua mien te, ko ho mi kut mrung
o Yuda ruk lIsrael hak va kua ngaung nma
ksir ekam ko kua vrek nam ngae sei kam
kervavle hak mang ngar. [3] Ii, koma mrung
ngar tok, kais ko kun mnam dok, kuaro
papat ngma vle te, dok kam mur en kua
vok mruo ngang E Nut, he nang E Nut kam
re orom dok he ka kser dok petgim Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen, dok kmoregot
kim kuaro mia mruo ruk o Israel, he nang
mar kam kle kor mnam mar mang Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom
kar. [4] Ii, kua rere mang ngar ruk kua ngausie
msim to lIsrael arhe. Ko E Nut ta ktar her mi
kut el mar ruk lIsrael kam vle te, kles msim
ruk mar. Ii, va her mar ruk arhe E Nut ther
ktar el ka papat mang ngar kam khenam ka
mmok ngang ngar. Ii, va E Nut ta ktar her
mi kut mokpom kar her mar ruk lIsrael kat
arhe. He her mar kat endruk ngta ktar klol
E Nut karo pos kat. Va her mar ruk kat arhe
endruk ngat lol o papat ruk kam sim ktua
totu pum E Nut ormar kun mnam E Nut ka
maksien kat. Va her mar ruk kat arhe ngat
lol E Nut karo tnangal ko vgum En kat. [5] Ii,
va her o Yuda ruk lIsrael kat arhe ngat pal
mnam ngares to e Ebrehem kles ngaro usiel
kat. Ii, he her vgum e Ebrehem kles ruk
endruk Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
ta pal mnam ngaro usiel tok kat ko tmur
el en mruo enang a mi mhel. Mare, Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen her en E mi
Nut msim to kat arhe. He o mia tgus ngak
kanprim En mekam mekam. Lmien!

[6] Va o Yuda ruk ngam sim kut kaikkiem E
Nut karo pos vop, nang lo kor mnam mar
mang e Yesus, he lua mokpom kar, mar
ngat si pal mnam e Ebrehem, vanangko E
Nut tlo mur el mar kam vle ngang En mruo
kam vle te, mar o Israel akuruk msim e.
Si mar o Israel ruk E Nut tel karo tnangal
ngang ngar, vanangko o mia ngat lo is hak
kam havae mang E Nut karo tnangal ruk
endruk te, nong ngaro kleim ngang ngar ko
ngat lo pis lmien orom o Yuda nga mten to
endo e. [7] Ii, va o Yuda nga mten to endo
ngam sia sir kuon malpgem a papat to te,
ngat mi pal mnam ngares to e Ebrehem
kat, vanangko E Nut nam kle va lo mur
el mar kam vle ngang En mruo vgum a
papat to tok e. Nop hak! Parem ko, her o
Yuda nga mten yok to ngama kolkol ekam
e Ebrehem kmor mnam mar mang E Nut
he kmokpom kar arhe ngama vle te, mar
E Nut kles msim ruk mar. Ko e Ebrehem

tkor mnam en mang E Nut ka tnangal to E
Nut tel ngang mang e Ebrehem khal orom
karo rhek ruk endri te, “Her vgum e Isak ka
ngausie arhe, ngora mon ingores la mmok
ko pum kualo keik.” 8 He kmikkiem enang
ko e Ebrehem tkor mnam en mang E Nut
ka tnangal to ten ngang mang khal to e
Isak he kmokpom kar tok, o mia tgus ruk
E Nut nera kvam mar te, mar kles msim,
her endruk ngat kolkol ekam e Ebrehem
kmor mnam mar mang E Nut gi enang ko e
Ebrehem ta ktar kor mnam en mang E Nut
ka tnangal to endo tok kat arhe. Vanang
E Nut tlo kais kam kvam mar te, mar kles
msim kmikkiem enang ko ngam sia sir kuon
malpgem a papat to te, ngat mi pal mnam
e Ebrehem ka ngausie msim e. 9 Ii, ko E
Nut ka engyel tel E Nut ka tnangal ngang
e Ebrehem, mang ktavlom kam kol khal to
e Isak ko thavae te, “Ngor kaeknik mnam
a kolkha to E Nut ner mi kut kael ngang
dok, he e Sara nera kol khal ngang.” 10 Ii, va
nong o rhek ri tuk ngat kais kmenserpagam
a papat to mang E Nut ka keknen to kmel o
tnangal e. Nove, vanang E Nut ka tnangal
to tel ngang e Robeka tkais kmenserpagam
E Nut ka keknen to kmel o tnangal enang
tok kat. Ko her ngores e Isak to arhe, endo
e Robeka tel ka vrek mang he kol kloyie
alomin mnam a kolkha to atgiang. Ko tkol
kloyie alomin mang ngin teit to atgiang
tok. 11-13 Vanangko si ktar mang ko ngin
nan tlo kol min vop, ko ngint lo kaeharom
a kerkeknen tang vop, E Nut ta ktar el ka
tnangal langto yok ngang e Robeka kat te,
“Endo a molpou ner kle kaeha ngang endo
ta knaek mang.” Ii, E Nut teharom tok,
kmikkiem karo mur rhek mruo ko thavae
te, “Ko kaelat endo a molpou to e Iso, nang
kle kaelongtok mang knopia to e Yakop.”

14 To kmikkiem enangko E Nut telat endo
a molpou to e Iso tok, ngruak havaeng o mia
nngia? Nok, ngruaka mngan pum E Nut te,
E Nut nam lo sim kut kaikkiem karo keknen
mruo ruk ngta sir gi? Ho mi kut nop hak!
15 Ngot lo is kam re tok, ekam ko E Nut tsim
kut kaikkiem ka papat to ther havaeng e
Moses orom te,

> “Dok mruo ngor mrua mrung endruk
> dok mruo kom ktua svil kam khen
> mar kam mrung ngar. Ii, ngor
> gia khen endruk dok mruo kom
> ktua svil kam khenam kua mam-
> rung ngang ngar tok.”

16 He ekam tok, a mhel tang tlo is hak kam
mur kaen en mruo ngang E Nut, he E Nut
kam mon en la mmok ko pum kalo keik
vgum a mhel to endo ka mur svil mruo,
i o vgum karo vu reha mruo ko nam sim
kut kaikkiem E Nut karo pos kmegom kam
sarim mar kat e. Nove, a mhel tgi kais kam
vle la mmok ko pum E Nut kalo keik her gi
vgum ko E Nut naka mrung na, to le kmon
en la mmok ko pum kalo keik tok ha. 17 Ii,
mu vokom na, E Nut nma vle tok ko si ngua
imuo to o Isip nga taven kat, endo tkol a
ngaekam to ngma mon te, e Pero, va E Nut
tmur ktua svil kam khen en ko E Nut thavae
orom karo rhek ruk ngat ittiegom mar te,
“Dok mruo ko her tavger yin kmel yin kam
nho mang o Yuda, her gi mang kua ngaeha
ti te, kam khenam kua serppak ma mmok
her vgum yin arhe. He enang tok, o mia
ngak seneker a re to mang kua munik mo
mnam a mmie tgus, mar kam havae mang
dok tok.”
18 He ekam tok, ta mmok ngang ngor tete
te, E Nut nam mrua mrung o mia akuruk
En mruo nam mur ktua svil kam khen mar
kam mrung ngar tok. Vanang nam kle ktua
mnang akuruk yok kam mrua tokim ngaro
rela kim karo rhek, gi enang ko nam mur
ktua svil kat kam mnang ngar kam mrua vle
tok kat.

19 E Nut nma vle tok arhe, vanang nok
tang mnam muk nera mngan pum E Nut
kat te, “Nngia ko E Nut nak mon mor orom
nguaro kerkeknen, ko her En mruo arhe,
endo ta mnang ngor kmeharom mar tok?”
Ii, ko enangthe E Nut nap ktua svil kam
mnang ngor kmeharom mar tok, va erieto
tis kam sir kim E Nut ka svil to tok?” 20 Ii,
nok nera mngan pum E Nut tok, vanangko
yin la ni mhel to yin, he yi kais kmekon o
rhek ngang E Nut tok? Mut lua mmok mang
E Nut karo rhek gi, ko ngat havae te, “Endo
E Nut tmur kueng, en tkais gi kmekon o
rhek ngang Endo tkueng te, kman ko ye kut
kueng dok ti?” 21 Muta pat nngia? Endo nam
kaeharom o kolhi orom a mmie, en tlo kat
kais gi kmikkiem ka svil mruo he kol a mmie
ka mhe to atgiang to le kaeharom o kolhi
ngalo mten alomin ko akuruk ngat vua ya
hak kmel mar kam toot mang o reha laol va
akuruk yok orom a mmie ka mhe to endo gi
ko ngat lo vua ya to kle kael mar kam toot

mang o gi vrong reha ruk nong vur laol?

22 To enang tok, nngia ko E Nut ta vle
tok ngang o mia ngalo mten alomin tok
kat? Ko ta ktar her mi kut el ka papat to
kam khenam ka ngaesik va ka serppak ma
mmok ngang o mia akuruk ngam kaeharom
o kerkeknen, endruk E Nut ther ktar mi
kut el mar kam mi ktua rum kim mar hak.
Vanangko nngia ko E Nut tlo tutut kam
khenam min ngang ngar? 23 Va nngia kat ko
E Nut tgia vle ka mnang ngar tok, enangthe
ta svil kam kle mi ktua khenam ka papat
langto yok ma mmok kat, endo la ho vu yar
hak mang ka mmok ngang o mia akuruk
yok, endruk E Nut mruo ta mrua mrung
ngar, endruk En mruo ta ktua svil kam khen
mar kam mrung ngar tok. Ii, ta paneng
ngar tok, he nang mar kam kle ka mmok
kat, ko her o mia ruk endruk arhe E Nut
tmur ktar el mar kmel ka mamrung ngang
ngar, he nang mar kam vle la mmok ko pum
kalo keik gi enang tok arhe. 24 Ii, va endruk
kua rere mang ngar ko E Nut ta mon mar la
mmok ko pum kalo keik her mor ruk ngot
kor mnam mor mang e Yesus arhe. Vanang
nong gi mor ruk vnang o Yuda tuk ruk E Nut
tvaeng ngor e. Nove, ta kle kvaeng o vrong
rhek kat, he nang mar tgus kam kaum kar
mor kam vle ngang En mruo. 25 Ii, E Nut ta
kle mrua vaeng o vrong rhek kat kmikkiem
gi enang ko a propet to e Hosea thavae te,

"O mia ruk tesgun kom lo kta mon
mar te, kuaro mia mruo, tete ngor
le kta mon mar te, kuaro mia mruo.
Va endruk tesgun ko orim mar kam
lo kaelongtok mang ngar, tete ngor
kle kmon mar te, mar ruk kom kae-
longtok mang ngar kat."

26 Va E Nut thavae kat te,

"Ko tok mnam a mhe lsir, ko dok E
Nut ko her havaeng ngar te, 'Muk
ruk nong kuaro mia mruo', ngor
kle kmon mar te, mar ruk dok to
koma plong vle ngnik ngnik koles
ruk mar."

27 Va e Aisaia ta kle kael a ngangreal
ngang o Yuda ruk lIsrael ko thavae te,

"O Yuda ruk lIsrael ngat pua khor
enang a vui ko va mou, vanangko
E Nut nera susulgim ke valngan
langto ko mar lgititge mnam mar
tgus petgim a kapnes to E Nut ner
kut kael kmen ngang ngar. 28 Ii, mar
ngara vle te, mar lgititge, ko E Nut
ner ho lo mia hus kam tarkanang
ka ngaeha to kmen a kapnes ngang
ngar he ho mi ktua rum kim mar
tgus mo mmie hak."

29 Ii, va e Aisaia kat ta ktar her mi kut
havae lsir mang a papat to enda mang
lIsrael kat te,

"Enangthe Ngoldaip To La Vu Ngaurar
na lua mnang ke valngan langto,
mar kam nho he kvavle vop, va ngop
kle va ka vle enang alo rengmat ruk
e Sodom va e Gomora ko a lolmi-
ammok ta vle kun mnam min ko o
mia ngat ru ka ngmeang hak."

E Nut Ta Mon O Vrong Rhek La Mmok Ko Pum Kalo Keik

30 To kmikkiem enang ko E Nut tmi kut
vaeng o vrong rhek kat, mar kmor mnam
mar mang En he kmokpom kar, va ngruak
havaeng o mia nngia mang o vrong rhek
ruk ngat lo si tagur pum a ngaeha to kam
sim kut kaikkiem E Nut karo pos kmegom
ka sarim mar, vanang E Nut ta kle ge kmon
mar la mmok ko pum kalo keik vgum tok?
Ngruak havaeng o mia ti te, o vrong rhek
ruk endruk, her mar ruk ngat gi kor mnam
mar mang E Nut he kmokpom kar arhe he
E Nut tmi ktua mon mar la mmok ko pum
kalo keik her gi vgum tok! 31 Va ngruak kle
khavaeng o mia mang o Yuda kat te, her o
Yuda ruk lIsrael arhe ngam kle va ktagur
pum a ngaeha to kam sim kut kaikkiem E
Nut karo pos kmegom ka sarim mar, he
nang E Nut kam mon mar la mmok ko pum
kalo keik vgum tok. Vanangko E Nut tlo
mon mar la mmok ko pum kalo keik vgum
nga ngaeha to tok e. 32 Vanang kman ko E
Nut tlo mon mar la mmok ko pum kalo keik
tok? Her gi ekam ko ngma tagur pum nga
ngaeha to kam sim kut kaikkiem E Nut karo
pos enangthe nga ngaeha to endo ta vle
enang nga ngaeha to E Nut kam srim mar
mang. Nang ngat lo kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar e. He ekam tok,
ngta vle enangthe ngta vuut vgum a ho to
a hokidek to orom e Yesus arhe. 33 Ko ngat
ittiegom E Nut karo rhek mang te,

"Mu vokom na, ko her el a ho to a
hokidek ko mSaion to e Yerusalem.
He a hokidek to endo arhe o mia
ngma vuut vgum ko ngam lo kor

mnam mar mang he lua mokpom
kar tok arhe”.

Vanang endo tkor mnam en mang a hokidek to endo he kmokpom kar, E Nut ner lua ngam a leep kuon mang hak.

10

O Yuda Kat Ngak Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar Kam Kol A Ktalhok To Kam Plong Vle Ko Kim E Nut Ngnik Ngnik

1 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus, kun mnam dok ko ho mi ktua
svil hak te, E Nut kam susulgim o Yuda ruk
lIsrael kmen a ktalhok to kam plong vle ko
kim En ngnik ngnik ngang ngar. Ii, va koma
ngarkie ngang E Nut kat, En kam susulgim
mar enang tok arhe. 2 Ko dok ko kais kam
rere orom mar kam havae lmien mang ngar
te, ngat ho mi ktua sovet mang E Nut hak.
Ii, ngam sia vle tok, vanangko ngam lua sir
kuon malpgem E Nut karo rhek ngo pneik
ruk o minar e. 3 Ii, ko ekam ko o Yuda ngat
lo pis mang a papat to kmor mnam mar
mang E Yesus he kmokpom kar, he nang E
Nut kam mon mar la mmok ko pum kalo
keik vgum tok, ngam gia tagur pum ngaro
mur reha mruo kmegom kam mur kael mar
mruo la mmok ko pum kalo keik her vgum
ngaro reha mruo ruk kam sim kut kaikkiem
E Nut karo pos tok kmegom ka sarim mar.
He ekam tok, ngam lua slak orom mar mruo
kmor mnam mar mang e Yesus, he nang E
Nut kam kle kmon mar la mmok ko pum
kalo keik e vgum tok. 4 Ii, ngat lua mmok
mang E Nut karo pos nga pun te, ngat gia
vle kam ktong o mia kam pis mang her Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen arhe. Ii, ko
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen her en
o pos nga treil tok arhe, he nang o mia
tgus ruk ngat kor mnam mar mang en he
kmokpom kar, E Nut nak mon mar la mmok
ko pum kalo keik her vgum tok arhe.

5 Ii, ngta vle tok, gi enang ko e Moses
ta keknen mang o mia ruk ngma tagur
pum ngaro mur reha mruo kam sim kut
kaikkiem E Nut karo pos kmegom ka sarim
mar, he nang kam mur kael mar mruo la
mmok ko pum E Nut kalo keik vgum tok.
Ko e Moses thavae mang ngar te, “A mhel
to nam sim kut kaikkiem o pos kmegom ka
sarim mar, her endo arhe nera kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
vgum mar tok.” 6 Ii, e Moses thavae tok,
vanangko E Nut karo rhek akuruk ngat kle
va khavae yok gi mang o mia ruk ngat kor
mnam mar mang En he kmokpom kar, he
nang En kam kle kmon mar la mmok ko
pum kalo keik vgum tok kat. Ko E Nut karo
rhek ruk endri ngat havae te, “Mu or kam
kendom ngang E Nut kam mngan pum te,
ani mhel to nera grap ngoguon ma volkha”
enangthe en tkais kam vaeng Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen he ka grung orom?

7 Va mu or kendom ngang kam mngan
pum kat te, “Ani mhel to nera grung kam
ngae ngogu mnam a mmie ka ngaesik hak”
enangthe en tkais kam kol Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen he khover petgim ka
nnak kat? 8 Vanang E Nut karo rhek akuruk
kat ngat le khavae kat te,

“E Nut karo rhek ngta vle ko kmuk he,
ko muma rere ormar ko ngat her el
rengmat kun mnam mularo vurkul
he.”

He her E Nut karo rhek ruk ko havaeng
nguk orom mar tete arhe, endruk kmor
mnam muk mang E Yesus he kmokpom kar,
he nang en kam mon muk la mmok ko pum
kalo keik vgum tok. 9 Ii, ko ngota havaeng
nguk te, enangthe mup mrua havae mang
nguk mruo he kmon muldaip orom e Yesus,
he le kor mnam muk mang E Nut kun mnam
mularo vurkul te, E Nut tmi hover e Yesus
petgim ka nnak, yek E Nut ner mia sulgim
muk her gi vgum tok. 10 Ii, ta vle tok, ekam
ko o mia ngaka ktar kor mnam mar mang E
Nut kun mnam ngaro vurkul he kmokpom
kar na, yek E Nut tkais kmimim kim o rhek
mang ngar vgum tok. Va nga mrua havae
mang ngar mruo orom ngaro ngnorok kam
mon ngaldaip orom e Yesus tok na, yek E
Nut tkais kam susulgim mar vgum tok kat.
11 Ii, ta vle tok, kmikkiem gi enang ko ngat
ittiegom E Nut karo rhek ko ngat havae te,
“Oni vrong mia ruk ngat kor mnam mar
mang E Nut he kmokpom kar, E Nut ner
lua ngam a leep kuon mang ngar hak.” 12 Ii,
ta vle ngang oni vrong mia tok, ekam ko
o Yuda va o vrong rhek ngat gia maenang
e. Mar Ngaldaip to atgiang nma nho mang
ngar tgus. Ko her Endo nam vua sovet
kmen a nngiar to a ktalhok ngang endruk
ngat kaurur kim, en kam sulgim mar enang
tok arhe. Ii, E Nut nam gia vle kia vul
orom a nngiar to endo. 13 Va ner vua sovet

kam nngiar ngang ngar tok, kmikkiem gi
enang ko karo rhek ngat havae tok kat te,
"O mia tgus ruk ngma mon Ngoldaip ka
munik kmurur kim, En kam susulgim mar,
her mar ruk E Nut ner mia susulgim mar tok
arhe."
14 Vanangko o mia ngat kais kmurur
kim E Nut, En kam susulgim mar nngia
enangthe ngat lo kor mnam mar mang En
he kmokpom kar vop? Va ngat kais kmor
mnam mar mang E Nut he kmokpom kar
nngia kat enangthe ngat lo ngnek mang
En vop? Va ngat kais kam ngnek mang E
Nut nngia enangthe o mia ngat lo havaeng
ngar mang vop? 15 Va o mia ngat kais kam
havaeng ngar mang E Nut nngia enangthe
nglenar ngat lo meng ngar kam havaeng
ngar mang vop? Ii, o mia ngak meng
nglenar tok kmikkiem gi enang ko E Nut
karo rhek ngta havae tok te, "A ngaeha
to kam ngae kpis ngok kim o vrong rhek
kmensireim mar orom a knovvur, tho mi
kut ya hak."
16 Ii, a knovvur tsi pis ko kim o Yuda,
vanangko akuruk mnam mar ngat kle va
keyang he lua kpom e. He enang tok,
e Aisaia karo rhek ngat el mit ormar ko
thavae mang ngar te, "Ngoldaip, nong o
mia tgus ngata kpom ngua re e." 17 To ngot
kais kam kol a papat ti te: O mia ngaka ktar
ngan a re to mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen, to endo yek, ngat kais kmor
mnam mar mang En her vgum a re to ngata
ktar kol mang tok arhe. 18 Enang tok, kua
svil kam mnganang nguk na te, o Yuda ngta
ktar ngan a re to mang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen i nop vop? Mare! Ngat
her mi ngan a re to endo he. Kua mnor tok,
kmikkiem gi enang ko E Nut karo rhek ngat
havae tok te,

"O mia ngat ngae ngok mnam a mmie
tgus kam rere, he ngaro rhek ngat
ngae ngok mnam a mmie karo
mhetor tgus enang tok."

19 Ii, ngata ngnek tok arhe. Va kua svil kam
mnganang nguk kat te, o Yuda ngat her
mmok mang a re to endo ngta ngan, i o
nop? Mare, ko E Nut karo rhek ruk e Moses
tittiegom mar, ngata ktar kaenserpagam a
papat to tok kat, ko thavae te,

"Dok, ngor kaoppom muk he mguera
kosnok mang o vrong rhek ruk mum
mrua mon mar te, mar ruk nong E
Nut karo mia mruo. Va ngor kaop-
pom muk he mguera kaesik pum o
vrong rhek ruk mum mrua havae
mang ngar kat te, mar ngaro papat
ngata tu kmar."

20 Ii, va e Aisaia tlua kokkol kam rere ko
tle kaenserpagam a papat ta kat ko thavae
mang E Nut te,

"O mia akuruk ngat lo si riring dok,
vanangko ngat her pis mang dok ge.
Ii, ngam lo si mamngan mang dok,
vanangko ko her le mrua khenam
dok mruo ngang ngar ge."

21 Ii, E Nut thavae tok mang o vrong rhek!
Vanangko ta kle khavae ngang o Yuda ge te,

"Muk ruk muma kerngnek vgum
dok koma plong tuom kualo ktiek
ngang nguk mo kolkhek tgus, muk
kmeknik ngte kim dok, vanangko
mum kle va kael rela petgim dok va
lua svil kam ngan vgum dok e."

11

E Nut Ta Khenam Ka Mamrung Ngang O Yuda Ruk lIsrael Ke Valngan To Mar Lgititge

1 He ekam tok, kua mnganang nguk kat te,
ekam ko E Nut tlol o mia ruk o vrong rhek
kam mrua khenam En mruo ngang ngar
tok, va E Nut ta kle ka vle nngia ngang karo
mia mruo ruk o Yuda? Nok muta pat re te,
o Yuda ngat vuut he E Nut ther el ka yaik
ngang ngar hak petgim kalo keik, mar kam
vle tok kngorom ngorom gi, ngola? Ho mi
kut nop hak! Ko mu vokom dok na, ko dok
a Yuda langto kat, he ko her pal mnam e
Ebrehem ka valngan, ko mnam e Bensamen
ka ngausie msim 2 va E Nut tlo el ka yaik
ngang dok e. Ii, va E Nut tlo el ka yaik ngang
karo mia mruo ruk endruk ta ktar mnor
mang ngar kat e. Nok, mut lua mmok gi
mang E Nut karo rhek ruk kun mnam a mhe
to ta rere mang e Elaisia vor? Ko e Elaisia
ta pis ko kim E Nut kam rere kim o Yuda
ruk lIsrael, he kap kim E Nut kam rum kim
o Yuda tgus hak, kam ho mi ktua rum kim
mar ka ngmeang hak. Ko tkap kim E Nut
kam rum kim mar te, 3 "Koldaip, o mia ri
ngat im ilaro propet he ka lget ilaro psen
ruk o totur. He dok a gi propet atgiang
tuk ta kua vle vop, he ngat re kmim dok
tok kat." 4 E Elaisia tkap kim E Nut mang o
Yuda ruk tok, to E Nut tle koripang nngia?
E Nut tkoripang e Elaisia ti te, "Nove, klo is

kam ho mi kut rum kim mar ka ngmeang
hak ekam ko ko her mi kut el ke valngan
langto ngat kais mang te, 7,000, mar kam
ktua vle ngang dok mruo vop, endruk ngat
lo tubulkek ku penharom a serppak to la
ppiagar to e Baal vop kam totu pum." [5] Ii,
he gi enang ko E Nut tmi kut el ke valngan
to endo kam vle ngang En mruo tennik tok,
va tete kat E Nut ther mi kut el ke valngan
langto kat, mar kam mi ktua vle ngang En
mruo tok kat her vgum ko E Nut mruo tring
ya mang ngar tete. [6] He ekam ko E Nut tring
ya mang ngar tete tok, va ta khenam te, E
Nut tlo kta pat mang o mia ngaro reha ruk
kam sim kut kaikkiem karo pos kmegom ka
sarim mar, he nang mar kmegom kam mur
kael mar mruo la mmok ko pum kalo keik
vgum mar tok kat e. Ko enangthe E Nut
napa mon o mia la mmok ko pum kalo keik
kmikkiem ngaro reha ruk tok, va E Nut ka
keknen to kam mon mar la mmok ko pum
kalo keik, nap lo is hak kam kta sir kuon
malpgem ka keknen to kam ring ya mang
ngar kat e.

[7] To tete, ta vle ti te, o Yuda ruk lIsrael
ngat sia khanang ngar kam tagur pum a
ngaeha to kam sim kut kaikkiem E Nut karo
pos kmegom ka sarim mar, he nang E Nut
kam mon mar la mmok ko pum kalo keik
vgum tok, vanangko ngam mur kaim mar
mruo pum a ngaeha to endo ge. Nang
endruk E Nut mruo ta ktar mur re pum mar
kam vle ngang En mruo, her mar ruk arhe
E Nut ther mon mar la mmok ko pum kalo
keik. Vanang o Yuda ruk endruk, E Nut
ther kle ka mnang ngar kam mrua tokim
ngaro rela kim karo rhek. [8] E Nut ta mnang
o Yuda kam vle tok, kmikkiem gi enang ko
karo rhek ruk ngat ittiegom mar ngat havae
mang ngar tok te,

> "E Nut teharom ngaro lpetuk he ngata
> tok he. Ii, va tngam slommok pum
> ngaro kerok, mar kam vokom a pa-
> pat to endo, nang lua mnorvek pum
> kat e. Va ta tok pelam mar kat,
> mar kam ngan o rhek ruk mang kat,
> nang lua mmok mang ngaro pneik
> kat e. Ngta vle tok arhe tennik kam
> ngae kais mang tete."

[9] Va e Devit kat tkaenserpagam a papat to
mang E Nut ko ta mnang o Yuda kam sia
khanang ngar tok kat ko thavae te,

> "Ngar mur kael mar mruo ko ma ker-
> nonhommok her vgum ko ngama
> tagur pum a ngaeha to kmemem
> pnes, ekam ko ngaro pnes ngma
> vle ngang ngar mruo enang a keik
> to ngam mur kael ngang ngar kam
> mrua ru pum petgim E Nut. He
> enang tok, E Nut ner kaekon ngang
> ngar ekam ko ngma vle enangthe
> ngma tunvie pum a kre he kvuut
> orom ngaro papat ruk mang En tok.
> [10] Ii, o Yuda ngara vle tok, ekam ko E
> Nut nera ngam slommok pum ngaro
> kerok, mar kam lua mnorvek pum a
> papat to endo e. He enang tok, E Nut
> nera mnang ngar kam kle va kerker
> orom o vnek ruk lvankue mkor o pos
> ngaro serppak."

E Nut Ka Ngaeha To Kmel Ka Yaik Ngang O Yuda Vur Lhok, Ka Pun Msim

[11] Va kua svil kam kta mnganang nguk kat
mang o Yuda ruk ngta vuut petgim E Nut.
Muta pat re te, ngat vuut petgim E Nut he
lo kat kais kam kta hop kaeknik ngte kim E
Nut kat gi? Ho mi kut nop hak! Ta kle va
ka vle ti te, ekam ko o Yuda ngat eharom
nga kerkeknen to kam keyang E Nut, E Nut
ta kle va kael a longmok ngang nguk ruk o
vrong rhek, he En kam kle ksusulgim muk
kat, he nang o Yuda kam kosnok pum tok
tete na, to le kta svil mang E Nut koknaik
kat. [12] Lmien te, a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik, endo E Nut ther
kut el ngang o Yuda tennik, mar kam kol, ta
vle enang nga gol ka pun. Vanang ngat her
eharom a kerkeknen to endo he orim he.
He ekam tok, o Yuda ngat huo mang ngaro
singni enang tok arhe, nang E Nut ther kle
el a longmok ngang nguk o vrong rhek tgus
ruk kun mnam a mmie tgus, muk kam le kol
o Yuda nga ngaekam kam kol a ktalhok to
tete ta vle ngang nguk enang mula gol ka
pun vat. He ekam tok, ko pekam ko E Nut
na kta kaum karo mia tgus kam kle kta khor
kun mnam a valngan to atgiang kat, ko o
Yuda ngar le ka ngamkhor kar o vrong rhek
tok, va ta vle nngia tete? Ta vle ti te, o Yuda
kar muk o vrong rhek, muk tgus mguera
kaum kol a ktalhok to ta kaum ka vle enang
muk tgus mula gol ka pun to endo gi.

[13] Muk ruk o vrong rhek, kua rere ngang
nguk ruk arhe. Ko E Nut tmi kut el dok
he kmeng dok kmeha ngang o vrong rhek

kam havaeng nguk mang e Yesus. Ii, va kom
vu kaeha lserppak ngang nguk hak, [14] ekam
ko dok koma nho mkor E Nut kmaoppom
akuruk mnam kuaro mia mruo ruk o Yuda,
mar kam kosnok mang ko muk ruk o vrong
rhek mut kor mnam muk mang e Yesus he
kmokpom kar he le kol nga ngaekam tok.
Ii, he enang tok, o Yuda ngar kais kam kle
kta svil mang E Nut kam kta kor mnam mar
mang En he kmokpom kar kat, he En kam
kle ksusulgim akuruk mnam mar kat. [15] Ii,
kom kaeha ngang nguk enang tok, ekam ko
kua mnor mang o Yuda te, E Nut ta ktar el
ka yaik vur lhok ngang karo mia mruo ruk
endruk la totur, petgim kalo keik enang tok,
her mi kut kmel a longmok ngang nguk o
vrong rhek tgus ruk mo mmie kam kaum
kar karo mia mruo la totur enang tok kat
arhe. Va a longmok to endo ta vle ngang
nguk o vrong rhek tete, he nang muk kam
le kmonho kar E Nut, mar kam vle te, karo
mia mruo ruk la totur tok kat, her gi vgum
ko o Yuda ruk la totur ngata ktar kvuut he
koregot kim muk, muk kam le kvaik kun
mnam E Nut karo mia mruo tok arhe. Mare,
E Nut ta ktar si el ka yaik ngang o Yuda vur
lhok tok, vanangko koknaik ner le kat kael
mar kam kaum kar o vrong rhek kam kta
vle kat te, karo mia mruo kat, to le kaum
khover mar petgim ngaro nnak kar o vrong
rhek tok kat. [16] He enang tok, muk o vrong
rhek muta vle te, E Nut karo mia mruo la
totur ngang En tete kat her gi vgum ko o
Yuda ruk la totur ngat el a longmok ngang
nguk kam vle gi enang tok arhe. Ii, muta
vle te, E Nut karo mia ruk la totur tok tete,
gi enang a bret ka gi mhe to a ktarang ko
la totur ko o Yuda ngam kaen ngang E Nut,
tkaeharom a bret ka mit tgus kam vle la
totur tgus tok kat. Ii, va o Yuda ngta vle
enang a ho ka kmen ko en a totur tok kat.
He enangthe a ho ka kmen to endo npa vle
la totur, va nap kaeharom a ho karo khator
tgus ruk o vrong rhek kam vle te, la totur
tok kat.

O Yuda Va O Vrong Rhek Ngta Vle Enang A Ho Karo Khator Ruk E Nut Tvat Mar Kam Kaum Par Mnam Ka Ho To Atgiang

[17] He kmikkiem a papat to endo tok, E Nut
ther kol ka ho to a Olip ka mten to ngat
kavang ko ma loot orom karo khator ruk
ngta vle te, o Yuda tgus arhe. To tmur
kohet karo khator akuruk o Yuda he kngam
mar, nang kle kol a ho to a Olip ka mten
to tmur pus ko poturvek, he kohet karo
khator akuruk kat, endruk orom muk ruk o
vrong rhek, to kle kpupam muk kam kaum
par mnam ka ho to atgiang kar o Yuda tok.
He ekam ko muk o vrong rhek muma par
mnam a ho to a Olip to ko ma loot tete, va
muma ktal kim a ho to endo ka kmen ko
nma klang nguk mo serppak orom ka ye he.
[18] He ekam tok, mguak or kam mrua hover
muk mruo kir kim E Nut ka ho to endo karo
khator ruk o Yuda, endruk E Nut ta ktar
skohetik kngam mar. Enangthe muk ruk o
vrong rhek mut re kam mrua hover muk
kir kim o Yuda ruk endruk tok, va mgua
mrua pat na mang a papat ta te: E Nut ka
ho to endo ka kmen nam lua ktal kim karo
khator ruk muk e. Parem ko, karo khator
ruk muk mum kle va ka ktal kim ka ho to
endo ka kmen ha. [19] Vanangko nok mguer
kle mrua per orom muk mruo gi kmaur kim
dok te, "Her mor o vrong rhek ri arhe E Nut
ther kohet ka ho to endo karo khator ruk
o Yuda, kam kle her mi ktua pupam mor
kam par mnam ka ho to endo vat." [20] Pu
lmien tok, vanangko E Nut ta kohet o Yuda
ruk endruk, ekam ko ngat lo kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar. Vanang
muk ruk o vrong rhek, E Nut tle kpupam
muk kam par mnam ka ho to endo, ekam ko
her muk ruk arhe mut mi kor mnam muk
mang En he kmokpom kar. He ekam tok,
mguak or kam mrua hover muk mruo e.
Parem ko, mguak kle va kgorang E Nut ha,
[21] ekam ko gi enang ko E Nut tlo mnang ka ho
to endo karo khator mruo msim, va ner ho
lo mia mnang nguk gi enang ngar tok kat.

[22] He ekam tok, mguak pat mang E Nut
kalo keknen tgus ruk enngindi, endo ko
nma ya mang o mia, va endo ko nam lua
kongeik ngang ngar kat. Ii, ko E Nut ther
lo kongeik ngang o Yuda ruk ngat her vuut
petgim En, vanang mu vokom na, ther kle
kya mang nguk ruk o vrong rhek vgum
tok. Va ner le kya mang nguk kngae tok
kat, kmikkiem enang ko muma kor mnam
muk mang e Yesus he kmokpom kar kngae
tok kat. Vanang, enangthe mupa tu kmor
mnam muk mang e Yesus he lo kta mokpom
kar, va E Nut ner lo mnang nguk kam kta
par mnam ka ho e. Nove, ner kle va kohet
ka ho to endo karo khator ruk muk tok
kat gi, gi enang ko tlo mnang o Yuda he
kohet ka ho to endo karo khator ruk o Yuda

tok kat. [23] Vanang enangthe o Yuda ngap
hortgi he kle kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar, va E Nut ner le kta lol
mar he kta pupam mar kat mnam ka ho to
endo, mar kam kaum kar o vrong rhek kam
kta par mnam kat ko her E Nut to tis kam
kta pupam mar tok kat arhe. [24] Ii, E Nut
ner mi kta pupam ka ho karo khator ruk o
Yuda mnam ka ho to endo, ko mu vokom
na! Enangthe E Nut ta ktar kohet muk ruk
o vrong rhek mnam a ho to a Olip ka mten
to nam gia pus ko po turvek, he kle kpupam
muk mnam ka ho to orom o Yuda msim tok,
va En ner mi kut kais kat kam kle kta lol
o Yuda ruk ta ktar kohetik mnam ka ho to
endo he le kta pupam mar mnam ka ho to
endo kat, mar kam kle kta par mnam ka ho
to endo ko E Nut ta ktar kohet mar mnam.
Vanangko E Nut tlo ikkiem a keknen langto
msim kmeharom muk tok enang o mia ko
ngam kaeharom o hi enang tok e.

E Nut Nera Susulgim O Yuda Ruk lIsrael

[25] Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, tesgun E
Nut nam lua paam o mia ngaro rela mang
a papat to mang kam lol o vrong rhek kam
vle te, karo mia mruo kat e. Vanang tete
ngora polger a papat to endo ngang nguk,
muk kam mmok mang, he nang muk kam
lo mrua kansgum muk kam hover mularo
munik mruo. Ko a papat to enda ta vle te,
E Nut tgi vur el ka yaik ngang o Yuda ruk
lIsrael vur lhok, he ka mnang ngar kam mur
kael rela petgim karo rhek. Ii, tgi vur kut el
ka yaik ngang ngar vur lhok tok, mar kam
vle tok kam ngae kut kais ko En mruo nak
pupam o vrong rhek ruk En mruo tmur kut
el mar, mar kam par mnam ka ho to orom
karo mia mruo na. He ekam tok, o vrong
rhek ngar mi kut kais kam ngamkhor kar o
Yuda kam vle te, E Nut karo mia mruo tok
kat, kmikkiem gi enang ko E Nut tmi kut el
mar, mar kam ngamkhor kar mar kam mi
kut kais enang tok. [26] Ii, o vrong rhek ngar
mi ktua ngamkhor kar o Yuda ruk lIsrael
kmis tok, to endo yek, ngar kaum ka vle te,
mar o Yuda ruk lIsrael tgus tok kam le kor
mnam mar mang E Nut he kmokpom kar, to
E Nut ner le ksusulgim mar tgus, kmikkiem
gi enang ko ngat ittiegom E Nut karo rhek
mang ngar tok te,

"Endo Kam Susulgim e Yakop ka
ngausie ruk o Yuda, en ner kot-
tek mnam a rengmat to e Saion
to e Yerusalem he nera hortgem o
mia ngaro vurkul he ka kser ngaro
kerkeknen. [27] He ngor le ka khenam
kua mokpom kar mar orom en tok
arhe, ko ngor le klol ngaro kerkek-
nen patgiang ngaiting he kikian-
gae mang ngar hak her vgum endo
arhe."

[28] Tennik E Nut ta ktar ka khenam ma
mmok te, tkaelongtok mang o Yuda ruk
endruk ko tmur mi kut el karo tnangal
ngang ngar te, mar kam vle te, karo mia
mruo. To koknaik ngat kle keyang o rhek
ruk mang e Yesus, endruk ko her havaeng
nguk orom mar mang orom a knovvur. He
ekam tok, ngat her el imuo ngang E Nut
tok arhe. He ekam tok, E Nut tel ka yaik
ngang ngar vur lhok, nang kle mi kut el
a longmok ngang nguk ruk o vrong rhek,
kam koregot kim muk, he nang muk kam le
kpar mnam ka ho to orom karo mia mruo
kat. Vanang E Nut tlo kikiangae mang ko
tennik ta ktar mi kut el karo tnangal ngang
lIsrael te, mar kam vle karo mia mruo,
ko ta kle kta khenam ma mmok kat te,
tkaelongtok mang ngar tok vop. [29] Ii, E Nut
tkat khenam ma mmok kat te, tkaelongtok
mang ngar, ekam ko tennik ther el mar
kam vle te, karo mia mruo ruk tel karo
tnangal ngang ngar enang tok. He En tlo
is hak kam kser karo mur tnangal mruo, he
nang karo nngiar va karo rhek ruk tvaeng o
mia ormar kmeknik mnam En mruo e. [30] Ii,
tesgun muk o vrong rhek muma kerngnek
vgum E Nut he. Vanangko tete, E Nut tel
a longmok ngang nguk kmor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, he nang
En kam kle ka mrung nguk he kmon muk
la mmok ko pum kalo keik vgum tok. Ii,
E Nut tkais kmeharom muk tok, ekam ko
o Yuda ngata ktar kerngnek vgum En tok
kat, to endo yek E Nut tkoregot kim muk
kmel a longmok to endo ngang nguk enang
tok. [31] He kmikkiem gi enang tok kat, o
Yuda ruk lIsrael ngat kerngnek vgum E Nut
tok, he nang E Nut kam mi ktua khenam
ka mamrung ngang ngar tete tok kat to le
kta mon mar la mmok ko pum kalo keik kat.
Ii, va E Nut tkais kmeharom mar tok, ekam
ko E Nut ta ktar her mrung nguk o vrong
rhek her gi enang tok tete, to endo yek, o
Yuda ngat kosnok pum tok, to kle kta svil

kam kat kaeknik ngok kim E Nut kat. [32] Ii, E
Nut ther mi kut eharom o mia tgus ngaro
kerkeknen kam kurogos mang ngar, mar
kam ngam mar mruo ekmar kmeharom
mar kam kerngnek vgum E Nut ormar tok.
Ii, va tmi kut eharom mar tok, he nang En
kam kle ktua khenam ka mamrung ngang
ngar tgus ekam tok kat arhe.

E Pol Ta Kni Orom E Nut Kam Kanprim

[33] "O, E Nut karo vu papat ngat ho mi
kut laut hak, va karo keknen ruk
kmel karo vu papat ruk endruk ma
mmok ngat ho mi kut laut hak kat.
Ii, her E Nut to arhe nam smia mnor
mang o tgoluk tgus. He mor ruk o
mia ngot lo is hak kam non ekam
karo vu papat kam mnor mang En
ko nam sim ktua ngangam kim En
mruo kmel karo papat ma mmok
nngia nngia. E Nut nama vle kia
vul orom karo papat ruk endruk tok.
[34] "Va nong a mhel tang hak to tkais
kam mnor mang E Nut karo papat
ruk endruk e. Va nong a mhel tang
kat to tkais kam klang orom a papat
tang ko nma tu kim kat e." [35] "Ii, va
nong a mhel tang kat to E Nut tel a
tol mang, he nang E Nut kam srim
kat e." [36] Ta vle tok, ekam ko o vrong
tgoluk tgus ngat ottek ekam her En
arhe, he ngama ktal kim En. Va o
tgoluk tgus ngta vle ngang En mruo
kat. He ekam tok, o mia tgus ngak
kanprim E Nut he khover ka munik
kngorom kngorom. Lmien.

12

Ngurak Kael Nguaro Pkor Ngang E Nut Kmikkiem Enang Ko Ngoma Ktal Kim En Arhe

[1] He koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, ekam ko
E Nut thera mrung ngor he kmon mor la
mmok ko pum kalo keik tok, va ko kaurur
kim muk te, mguak kle mur kael mularo
pkor mruo ngang E Nut kmikkiem enang
ko muma ktal kim her En arhe. He enang
tok, muk mruo mguera vle enang a nngiar
to orom muk kam mur kaen mularo pkor
mruo ruk mut kolkol ekam E Nut ormar
tok ngang, he nang E Nut kam mia higiang
nguk. Ii, mguak kaeharom tok, va mguer
smia totu pum E Nut orom mula ngaeha to
endo ko E Nunu A Totur nam kaenkrovgem
muk kmeharom ngang tok arhe. [2] Ii, mguak
kaen muk mruo ngang E Nut he kle kor kam
kat kael a ngaekam ekam o vrong papat
va o vrong keknen ruk mkor o mia ruk
mo mmie mar kam kurogos mang nguk, he
muk kam kolkol ekmar. Nove, mguak kle
va kael a ngaekam ekam E Nut kam liepum
mularo papat ruk endruk orom ktakor ruk o
gunngae, he nang En kam hortgem mularo
keknen, muk kam kle va kolkol ekam En ha.
Mguak kaeharom tok, to endo yek, mguer
kais kam nho mnam o vrong keknen tgus
kam mnorvek pum mar te, ngat ottek ekam
E Nut i o nop. Te tok mguer le kais kat kam
lol E Nut karo keknen ruk tok, endruk En
mruo ta svil mang ngar he khigiang ngar
ko ngat ho mi kut ya hak, va ho mi ktua
vle enang En mruo, muk kam kle kaeharom
mar.

E Nut Ten Ka Nngiar Langto Langto Ngang Langto Langto Mnam Karo Mia Mruo

[3] Nang tete, kmikkiem gi enang ko E Nut
tring ya mang dok he mi kut kaen ka nngiar
langto ngang dok, endo kam havaeng nguk
mang e Yesus, kua re kam havaeng langto
langto mnam muk tgus na te: Nak or kam
mrua kansgum en mruo kam mrua hover
en mruo kam pat mang en mruo te, ta laut
kir kim klenar akuruk. Vanangko na kle va
ktar smia pat mang en kmikkiem gi enang
ko E Nut ten o nngiar ngang karo mia tgus
ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar, nang nong enangthe E Nut
trum mar tgus ngang en tuk e. [4] Ii, mu
vokom na, mguak or kam pat tok, ekam ko
muk tgus muta vle enang a mhel ka vok
atgiang orom karo mhetor kavurgem ruk
orom ngarte ktua ngaeha gi mnam langto
langto. [5] He gi enang tok kat, mor ruk
ngota kor mnam mor mang e Kristus he
kmokpom kar, ngota kaum ka vle enang
a mhel ka vok to atgiang tok kat ko karo
mhetor kavurgem ruk mor ko ngota mo
turang mang en. [6] Ko E Nut ther kut en
o nngiar ngang langto langto mnam mor,
he langto langto mnam mor ngot her kut
lol o nngiar ruk yok kmikkiem gi enang
ko E Nut tkut ring ya mang langto langto
mnam mor tok kmen o nngiar ngang ngor
enang tok. Te tok, enangthe E Nut na kut
kaen a nngiar to kam havaeng o mia mang
En mruo ngang a mhel, va a mhel to endo

nak le mi kut kaeharom tok, kam sim kut
kaikkiem a nngiar to endo ge, gi enang ko E
Nut na mi kut kaen ka nngiar to endo ngang
kmeharom gi enang tok. 7 Va enangthe E
Nut na kut kaen a nngiar to kam turang
o mia ngang a mhel langto yok, en kmeha
ngang ngar, va a mhel to endo na sim kut
kaikkiem a nngiar to endo ge, gi enang ko E
Nut na mi kut kaen ka nngiar to endo ngang
kmeharom gi enang tok kat. Va enangthe E
Nut na kut kaen a nngiar to kam patter o
mia mang En ngang a mhel langto yok kat,
va a mhel to endo kat na her gi kaeharom
gi enang tok kat. 8 Va enangthe E Nut na
kut kaen a nngiar to kmenkrovgem o mia
ngang a mhel langto kat, va a mhel to endo
na her gi kaeharom gi enang tok kat. Va
enangthe E Nut na kut kaen a nngiar to kam
turang o mia orom o tgoluk ngang a mhel
langto kat, va a mhel to endo kat na her gi
kaeharom gi enang tok kat, he lo vua krum
o tgoluk kim mar. Va enangthe E Nut na kut
kaen a nngiar to kam ktong o mia kam smia
mokpom kar En, va a mhel to endo na her
gia tagur pum a ngaeha to endo he ka nho
mang ngar gi enang tok kat. Va enangthe E
Nut na kut kaen a nngiar to kam mrung o
mia ngang a mhel langto kat, va a mhel to
endo na her gia vle orom a sirei kam mrung
ngar gi enang tok kat.

E Nut Karo Mia Mruo Ngak Kaeharom O Keknen Ruk Lyar

9 Mguak mien kmelongtok mang o mia.
Va mguak keyang o kerkeknen, nang kle ka
kpom endruk ngta ya. 10 Mguak kaelong-
tok mang muornopeik kam smia mokpom
kar mar ko mar muornopeik ruk ngat pal
mnam E Nut ka ngausie ka pun. Va mguak
kle khover mar ktotu pmar kir kim muk
mruo. 11 Va mu or kam kapngan kmeha
ngang E Nut kat. Vanang mularo pkor
ngak kle mi ktua prias hak vgum E Nunu A
Totur kmeha ngang. 12 Va mguak sirei mang
mularo papat ruk kam nho mkor E Nut kam
susulgim muk kat. Ii, va mguak matnge
vgum o vokngnes ruk o mia ngma koskalil
ormuk ormar kat. Va mguak or kmorim
a keknen to kam ngarkie ngang E Nut kat
e. 13 Va E Nut karo mia mruo ruk ngma tu
kmo tgoluk, va mguak or kam krum mularo
tgoluk kim mar kat e. Mguak kle va ka slak
orom mar ha, he ka klang ngar mo gi vrong
tgoluk tgus ruk ngma tu kmar. Va mguak
smia vle he ka nho ngang o mia ruk enang
tok kam vaeng ngar ngok kmuk kam smia
tar mar.
14 Va mguak ngamyammok mang endruk
ngat koskalil ormuk, nang or kam re orom
mar kam kering ngar e. 15 Ii, va mguak sirei
kar endruk ngata sirei, nang kle ka mrung
endruk ngat mrua mrung ngar kat. 16 Va
mguak mo ya mo nguk mruo orom mularo
ngorsang. Va mu or kam mrua mon ltaven
orom muk, nang kle kekhet endruk nop
ngaro mnok ngang ngar. Vanang mguak
kle va ka svil kam vle kar mar.* Va mguak
or kam mrua per orom muk mruo kat.

E Nut Karo Mia Mruo Ngak Kaekon Ngang O Mia Orom O Keknen Ruk Lyar

17 Mguak or kmekon ngang o mia orom a
kerkeknen tang ko ngtel a tutu kun pgegom
muk orom ngartakor. Mguak kle kngan-
greal ngang nguk mruo kam sim kaeharom
o keknen ruk ngta sir ko pum o mia tgus
ngaro kerok. 18 Va si enangthe mularo imuo
tgus ngpa svil kam kta monho kar muk
kam kta smia mokpom kar muk, va mguak
kaegom mularo serppak tgus hak kam sim
kta vle lya kar o mia tgus ruk tok. 19 Va
kolenar, mguak or kmekon ngang o mia
ko ngat kering nguk. Mguak kle va ka
mnang ngar ngang E Nut ha, he En ner mi
kaekon ngang ngar orom karo vu resik ruk
ngang ngar. Ii, ko ner kaekon ngang ngar
kmikkiem gi enang ko ngat ittiegom E Nut
karo rhek te, "Ngoldaip thavae te: A ngaeha
to kmekon ngang o mia, her kua ngaeha
mruo to, ko her dok ta ngor mia kaekon
ngang ngar arhe." 20 Ii, mu or kmekon
ngang ngar tok e. Vanangko mguak kle
va kya pum mar kmikkiem enang ko ngat
ittiegom E Nut karo rhek kat te, "Mguaka
klang mularo imuo orom o ol ko ngpa vang,
va ka klang ngar ma ye ko ngpa svil kmivie.
Ii, mguak kaeharom tok, va mguera ngam
a leep a ho laut hak kuo mang ngar vgum
mula keknen to endo ko nera matmat ngaro
vurkul."
21 He ekam tok, mguak or kam mnang o
kerkeknen ruk o mia ngam kaeharom mar

* 12:16: Tkais kam hortgem o Grik nga re kam vle kat te, "Vanang mguak kle va ka svil kmeharom o reha ruk ngat lo vua laut ngang ngar."

ngang nguk kmaoppom muk, kir kim muk, he nang muk kmekon ngang ngar orom mutakor tok kat. Vanangko mguak kle va kir kim o kerkeknen ruk o mia ngam kaeharom mar ngang nguk her orom mularo keknen ruk lyar, endruk mguak kle kaekon ngang ngar ormar ge.

13

E Nut Karo Mia Mruo Ngak Ngan Vgum Endruk Laol Mkor A Gavman Ko Ngma Nho Mang Ngar

1 O mia tgus ngak ngan vgum ngalmialaol ruk mkor a gavman, endruk ngat kol a serppak to kam nho mang ngar. Ii, mguak ngan vgum mar tok, ekam ko E Nut mruo ther mur kut el mar kam nho mang nguk tok arhe. Vanang nong a serppak tang hak ko ta vle tkat kottek tam kat e. Mar tgus ngam kottek ekam E Nut mruo ko En mruo ther mur kut el mar enang tok. 2 He ekam tok, a mhel to ta kerngnek vgum endo mkor a gavman, endo nma nho mang, ta vle te, tle mi kut kerngnek her vgum E Nut tok kat arhe, ekam ko her E Nut to arhe, endo tmi kut el endo kam nho mang tok. He enang tok, a mhel to endo ko ta kerngnek vgum E Nut tok, ner mur kael en mruo ko ma kernonhommok, he E Nut kam monik kim a kapnes ngang tok arhe. 3 Ii, mguak ngan vgum mar tok, ko endruk ngma kerngnek vgum ngalmialaol ruk mkor a gavman, ngma gorang ngar ko her ngalmialaol ruk arhe ngat kais kam monik kim ngarta kapnes ngang ngar. Vanangko o mia ruk ngam smia ngan vgum ngalmialaol ruk endruk, ngam lua gorang a kapnes tang e. He ekam tok, enangthe mupa svil mang mularo vurkul kam mrer ko pum mulmialaol he lua gorang ngar te, ngara monik kim a kapnes ngang nguk, va mguak le kaikkiem ngaro pos ruk ngta sir gi. Ii, mguak ngan vgum mar tok, to ngar le kanprim muk vgum tok kat. 4 Ngara kanprim muk tok, ekam ko her mar ruk arhe E Nut tmur kut el mar kam ya ngang nguk tok kat. Vanangko enangthe mupa kpoot mang ngaro pos, va mguak kle kgorang ngar, ekam ko ngam lo gia kpom a ngaekam to a serpgar to endo kam gia vavle ku meorom E Nut ka ngoumi tok e. Nove, her mar ruk arhe, ngat her mi kol E Nut ka ngaekam to a serpgar kam khenam karo resik ngang endruk ngam kaeharom o kerkeknen kmel ngartaro kapnes mruo ngang ngar. 5 He ekam ko mulmialaol ngma kol E Nut ka ngaekam tok, va mgua mrua slak orom muk mruo he kngan vgum mar, matok nok nga kle va kmonik kim a kapnes ngang nguk vor. Ii, va mguak ngan vgum mar tok, he nang mularo vurkul kam mrer kim mar.

6 He kmikkiem a her gi papat to kat arhe, mguak le kat kaenkim mar orom o takis kat, ko mulmialaol ruk mkor a gavman, her mar E Nut kalngunes ruk ngma tagur pum a ngaeha to kam nho mang nguk tok arhe. 7 Ii, va si o mia tgus ruk ngat her el o tol mang nguk, va mguaka srim mar kat. Muk ruk mularo tol ko kim mulmialaol ruk ko mkor a gavman pum mularo tgoluk, i o pum o takis, va mguak srim mar pum mar kat. Ii, mguak koripang ngang o mia kmikkiem gi enang ko ta sir kmoripang ngar tok. Enangthe endruk mguak totu pum mar, va mguak khenam tok he mia totu pum mar enang tok ge. Va enangthe endruk mguak teiver mar, va mguak khenam tok ma mmok he mia teiver mar tok kat ge.

E Nut Karo Mia Ngak Kaelongtok Mang O Mia Kmikkiem Enang Ko Ngam Mur Kaelongtok Mang Ngar Mruo.

8 Ii, mguak srim o mia tgus ruk ngat el o tol mang nguk. Vanang o tol akor nga lo kta sir ka vle e. Vanangko a tol ka mten langto ge ko kim o mia, endo kmelongtok mang ngar, her a tol to endo tuk na sir ka vle mo kolkhek tgus he mgua plong srim mekam mekam. Ii, mguak kaelongtok mo kmuk mruo mo kolkhek tgus tok, ekam ko endruk ngam kaelongtok mang o mia, her mar ruk ngam her sim kut kaottam E Nut karo pos nga pun msim hak tok arhe. 9 Ii, ko E Nut karo pos ruk te, “Kam lua kpoot mang a lei, kam lua por mia, kam lo kauruvik va kam lua ring mnam muk mang o mia ngaro tgoluk” va o gi vrong pos akuruk tok kat, mar tgus ngma sir kuon malpgem a pos to atgiang ta te, “Ngiak kaelongtok mang o mia kmikkiem gi enang ko im mur kaelongtok mang yin mruo tok.” 10 Ii, a keknen to kmelongtok mang o mia nam lua kering o mia e. He ekam tok, a keknen to kmelongtok mang o mia ther mi kut mitom E Nut karo pos nga pun msim tok arhe.

11 Va mguak smia ngangam kim muk
mang o kolkhek ruk endri tete kam her mi
kut kaelongtok mang o mia tok arhe. Ko
a kolkha to muk kam hop he lo kta konit
orom mularo papat ruk kmor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar ther mi pis
he. Ii, ko tete ta konner tang mang a kolkha
to E Nut kam susulgim mor tgus kmen a
ktalhok ngang ngor. Vanang ngot her vle
malhagenmok mang a kolkha to tesgun ko
ngot gi gun kor mnam mor mang E Nut
he kmokpom kar. 12 Ii, a kolkha to E Nut
kam susulgim mor, ta vle enang ko tre kam
kakao he ka kser a segain kmel ekam a
kolkha. He ekam tok, mguaka kser mularo
kerkeknen ruk ngta slok tok kat, nang kle
kael ekam o keknen ruk ngata mmok. Ko
o keknen ruk ngta mmok ngat kais kam
toot mang ngor enang a gulie to kam toot
mang a mhel ka ngaengtek. 13 Ii, mguak
kle va sim kaeharom o keknen ruk lyar, gi
enang ko muma vle ko ma mmok kim a
kolkha. Nang mu or kam kat kaeharom a
kerkeknen to kmiviem a ye to a serpgar he
kveve to le kaum kar mulenar kam mo vret
muk. Ii, va mu or kam sovet kam mrua
ngam muk mruo mang lraip lurokol kat.
Va mu or kam vu kaesik ngang mulenar he
kngam o rhek kuo mang ngar kat. Va mu
or kam mrua mommen muk mruo enang
tok. 14 Mgua or kam vle tok e. Parem ko,
mguak kle va kpi orom e Yesus Kristus karo
keknen mruo, nang lo kta pat mang kam
mrua tmar kim mularo pkor ngaro sing ruk
ngat kernonho, endruk ngam kaenen muk
kmeharom o kerkeknen.

14

Endruk Ngaro Papat Mang Yesus Ngata Serppak Ngak Kaenserpagam Endruk Ngaro Papat Ngat Lo Vua Serppak

1 Vanang mang o mia ruk ngaro papat
ruk mang E Yesus ngat lo vua serppak vop,
mguak or kam mon mar orom ngaro papat
ruk yok he klikim mar ko muma kolaspa
kam pat mang ngar te, ngat kernonho. Ii,
endruk ngaro papat ruk yok, o mia ngam sia
mo kla orom o rhek mo kmar mang ngar,
vanangko muk, mguak kle va kvaeng ngar
kam vle ko kmuk ge. 2 Ko a mhel to karo
papat ruk mang E Yesus ngta serppak, en
nam kael ka papat te, en tis kmem o vrong
relot tgus. Vanang kaela to karo papat
mang E Yesus ngat lo vua serppak vop, en
nam kle kut kael karo papat ruk yok te,
en tlo is kmem o gi vrong relot tgus ruk
enang tok to le gi kaem o gi ol tuk. He
ekam tok, o mia ngama mo kla orom o rhek
mo kmar mang tok. 3 He ekam tok, endruk
ngam kaem o vrong relot tgus, mar ngak
or kam kekhet endruk ngam gi kaem o gi
ol tuk. Va endruk ngam gi kaem o gi ol
tuk, mar kat ngak or kam le kmon endruk
ngam kaem o gi vrong relot tgus orom a
kerkeknen tok kat. Ko E Nut thera tting
mang ngar tgus. 4 Muk tgus mguak or tok,
ko muk oni mia ruk muk, he mut kais kam
mon E Nut kalyie tang orom a kerkeknen?
Ko gi Kaldaip mruo to E Nut tuk to kalyie to
endo nak sir ko pum kalo keik, he nang En
kam mon en orom karo kerkeknen, i o kam
mon en la mmok ko pum kalo keik kat. Ii,
va lmien te, kalyie to endo ner le kngae yek
mia vle la mmok ko pum E Nut kalo keik tok,
ekam ko her E Nut tuk to tkais kam mon o
mia la mmok ko pum kalo keik.

5 Ii, va muma mo kla orom o rhek mo nguk
pum o vrong kolkhek kat ko a mhel langto
nam kael karo papat te, a kolkha langto ta
vle te, a totur. Vanang kaela nam kle kut
kael karo papat ruk yok kat te, o kolkhek
tgus ngat gia maenang tgus. Ta ya muk kam
pat tok, vanangko langto langto mnam muk
nak kael ka papat lserppak mnam en mruo
na, nang lua lopumtang pum karo papat
mruo. 6 Ii, ko endo nam kaenserpagam a
kolkha langto ko ta pat te, en a totur, i
o endo ta pat te, nong a totur, min tgus
nginak kael nginalo papat ruk tok lserppak
ngang E Nut. Ii, va endo nam kaem o relot
tgus, i o endo tgi kaem o gi ol tuk, min tgus
nginaka ktar kanprim E Nut mang nginaro
olngaemik ruk endruk tok kat. He enang
tok, alo mhel ri tgus nginak kael nginalo
papat tgus ngang E Nut gi enang tok arhe.
7 Ii, ta vle tok, ko mor tgus ngom mur en mor
mruo ngang E Nut, he nong tang mnam
mor, nama ktal ka vle kmikkiem ka mur svil
mruo tuk e. Va enang tok kat, ko nong tang
mnam mor nera yor kmikkiem ka mur svil
mruo tuk kat e. 8 Nove, ko enangthe ngopa
ktal ka vle vop, va ngruaka vle kmikkiem E
Nut ka svil mruo ge. I o enangthe ngopa
yor, va ngruak yor kmikkiem E Nut mruo
ka svil gi enang tok kat ge. He ekam tok,
enangthe ngopa ktal ka vle vop, i o ngopa

yor, va ngom kle ka vle ngang Ngoldaip ge.

[9] He her gi mang a papat to endo arhe, e
Kristus tmur kaen en mruo kam yor to le
kta hop kat petgim ka nnak, he nang en kam
vle te, endruk ngat yor va endruk ngata ktal
ka vle vop Ngaldaip to en. [10] He ekam tok,
koknaik mor tgus ngrera sir ko pum E Nut
kalo keik he En nera mon mor tgus orom
nguaro kerkeknen. He ekam tok, muk ruk
mularo papat ngta serppak mang E Yesus,
kman ko muma kekhet muornopeik he kle
kmon mar orom o kerkeknen? Mguak or
kmeharom tok. [11] Ko mor tgus ngrera sir ko
pum E Nut kalo keik, kmikkiem gi enang ko
ngat ittiegom E Nut karo rhek ruk tok te,

> "Ngoldaip thavae te, Dok to koma
> plong vle ngnik ngnik, kua re he
> kvat dok mruo kam havae te, o
> mia tgus ngar mia tubulkek ku pen-
> harom dok kam mrua havae mang
> ngaro kerkeknen mruo ma mmok."

[12] Te tok, langto langto mnam o mia tgus
ngrua mrua havae mang nguaro kerkeknen
mruo ko kim E Nut.

[13] He ekam tok, mguak or kam mo mon
muk orom o kerkeknen ruk tok. Vanang
mguak kle va kael mularo papat te, kam
lo kaeharom a keknen tang hak ko tkais
kam hos kim muornopeik ngaro papat ruk
ngat elik ngang E Nut, he kering ngaro
papat ruk kmor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar ko ngta vuut ormar vgum
tok. Si ke gi vrong keknen tang ko ke mi laut
kat va mguak kael mularo papat te, kam
lo kat kaeharom ke keknen to endo kat ko
tkais kam hos kim muornopeik ngaro papat
ruk ngat elik ngang E Nut tok.

[14] Tete, ko dok ko kor mnam dok mang
Ngoldaip e Yesus he kmokpom kar, kuaro
papat ngat ho mi kut serppak hak te, o
vrong tgoluk tgus ruk E Nut tmur kut kueng
ngar tok, ngata mmok kmemik. Vanangko
ta mien kat te, enangthe kaela ngang nguk
karo papat ruk kmor mnam en mang e
Yesus ngat lo vua serppak, ko nap kael karo
papat ngang E Nut mang a tomhel tang
te, tlo vua mmok en kmem, va a tomhel
to endo tgia vle lsir ngang mula to endo
te, tlua mmok tok arhe. [15] He ekam tok,
enangthe mula to endo napa vokom muk
ko mum gi kut kaikkiem mularo papat to
kmem o gi vrong relot, he mula keknen to
endo tre kam hos kim mula to endo karo
papat ruk telik ngang E Nut, va ta khenam
te, mum lo sim kaelongtok mang mula to
endo e. He ekam tok, mum si pat mang
mula keknen to a yar te, o gi vrong relot
ngat gia mmok, vanangko mguak kle kor
kam kering muornopeik ngaro papat ruk
ngat elik ngang E Nut orom mula keknen
to a yar to endo kmemik tok. Ii, mguak or
kam kering ngar tok, ekam ko her o mia ruk
endruk e Kristus tyor mang ngar kat arhe.
[16] Ii, mguak or kam kering ngar, matok o mia
ngar kle kta mon mula keknen to a yar to
endo te, a kernonhor, vgum ko ye hos kim
karo papapt ruk mang e Yesus orom tok.
[17] Ii, mguak or kam kering ngar tok, ekam
ko mor ruk E Nut ka tavgo ta vle kuo mang
ngor ngom lo sir kuon malpgem a ngaemik
va a ngaivie e. Vanangko, ngruak kle va
ksir kuon malpgem o keknen ruk ngat ho
mi kut sir hak ko pum E Nut kalo keik va o
keknen ruk kmeharom o mia ngaro vurkul
kmongeik va a keknen to kam sirei vgum E
Nunu A Totur. [18] Ii, he ani mhel to nap kaeha
ngang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
orom o keknen ruk enang tok, E Nut nera
higiang va o mia ngara svil mang karo reha
ruk tok kat.

[19] He ekam tok, mguak kaegom mularo
serppak tgus hak kam sim kaeha mo nguk
kmeharom o keknen ruk ngat kais kmel
mularo vurkul kmongeik mo nguk. Va
mguak kaegom mularo serppak tgus hak
kam sim kaeha mo nguk kmeharom o kek-
nen ruk ngat kais kam mo kaenserpagam
mularo papat ruk mang E Nut mo nguk kat.
[20] Mguak kaeharom tok, nang mguak or kam
gia hos kim E Nut karo reha ruk kun mnam
mulenar ngaro vurkul orom ke gi keknen
to kmem o gi vrong relot. Ii, tsi lmien te,
o olngaemik tgus ngta mmok, vanangko,
tlo vua sir hak ko pum E Nut kalo keik,
yin kmem o gi vrong relot ruk ngam kaop
kim ila kam lopumtang pum karo papat
mruo ruk telik ngang E Nut he kvuut orom
mar vgum tok. [21] He ekam tok, ta vrua ya,
yin kmem o gi vrong relot. Vanang ta kle
ho mi kut ya hak, yin kam or kmem o gi
vrong relot, va lo kaiviem a vaen, i o kam
lo kaeharom oni vrong keknen akuruk ko
ngam kaop kim inopia kam vuut orom karo
papat ruk telik ngang E Nut vgum mar tok.

22 He enang tok, mularo ni vrong papat
ruk mang tok ko im vua serppak mang ngar
ko im kaelik ngang E Nut, mar nga gia vle
kun pgegom gi yin va E Nut tuk, nang nong
kun pgegom yin va ilenar akuruk kat e.
He endo ka vrek nma mrer kun mnam en
mruo pum o gi vrong relot va a vaen, ko
nam kaemik va kut kaivie, va her a mhel
to ta lgekol arhe. 23 Vanangko, a mhel to
nma lopumtang pum o gi vrong relot va
a vaen te, ngta mmok i o nop, nang kle
kaemik va kut kaivie va her a mhel to kat
arhe ka vrek mruo ner mrua mon en mruo
orom a kerkeknen ko ka vrek nam lua mrer
kun mnam en mruo mang ka keknen to
teharom. Ii, ta vle te, tkaemik va kaivie
orom karo papat ruk mang a keknen to
endo ko nma lopumtang pum mar, nang
nong orom karo papat ruk lserppak mang
kmor mnam en mang E Nut he kmokpom
kar e. He enang tok, kmikkiem a papat to
tok, enangthe o mia ngapa lopumtang pum
ngaro papat, nang le kaeharom a ngaeha
langto ngang E Nut orom ngaro papat ruk
endruk enang tok, va ngap her gi kaeharom
a kerkeknen gi enang tok arhe.

15

O Mia Ngak Kaensireim Nglenar, Nang Nong Mar Mruo

1 He ekam tok, mor ruk nguaro papat
ruk kmor mnam mor mang e Yesus he
kmokpom kar ngta serppak, ngruak turang
endruk ngaro papat ruk kmor mnam mar
mang e Yesus ko ngat lo vua serppak he
kaenserpagam ngaro papat ruk mang o
vrong keknen ruk endruk, mar kam lua lop-
umtang pum ngartaro papat mruo mang
ngar. Ii, ngruak kaeharom tok, nang lua vle
pum a keknen to kam gi vrong kolaspa kme-
harom ngortakor kmensireim mor mruo
orom mar tok. Ngruaka vle tok, ekam
ko her ngua ngaeha msim to arhe. 2 Ii,
langto langto mnam mor na kle va ka vle
pum a keknen to kmensireim ngorlenar
he kaenserpagam ngaro papat ruk mang
o vrong keknen ruk tok, mar kam vle lya
ormar. 3 Ii, ngruaka vle tok, kmikkiem her
gi enang ko Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen nam hera vle tok kat arhe. Ko
si en mruo kat, va nam lua vle pum a
keknen to kam mur kaensireim en mruo
e. Nove, ko en ta kle kpat mang ngor
kmikkiem gi enang ko e Devit ta vle orom
a keknen to endo kat ko thavaeng E Nut
te, "O rhek ruk o mia ngma kerrereng yin
orom mar, dok mruo ngor mrua lol kuon
mang her dok ta arhe." 4 Yu, ko her el pat
kim muk mang E Nut karo rhek ruk endruk
ngat ittiegom mar tok, ekam ko E Nut karo
rhek tgus ruk ngat ittiegom mar tennik,
ngat ittiegom mar her mi kut mang kam
patter mor ormar tete, he nang mor kam
nho mkor E Nut kam susulgim mor. Ii, E
Nut nera susulgim mor her gi ko pekam
ko ngota matnge vgum o vnek he klol o
serppak vgum karo rhek ruk endruk.

5 Ii, he her E Nut to arhe, Endo nam
kaenserpagam o mia kam matnge vgum o
vnek ruk tok. He ekam tok, kua ngarkie
ngang E Nut, En kmeharom mularo papat
tgus ruk mum kaikkiem e Yesus Kristus
ormar, mar kam kaum kpis te, atgiang kun
mnam muk. 6 Ii, kua ngarkie mang nguk
kam vle tok, he nang muk kam kaum he
ka vle atgiang, he nang muk kam kaum
khover E Nut to Ngoldaip e Yesus Kristus
Kteit kun mnam mularo vurkul va orom
mularo ngnorok kat.

O Vrong Rhek Ngat Kais Kmor Mnam Mar Mang E Yesus Kat

7 He ekam tok, mguak mo nho kuon mang
nguk, gi enang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko en ta nho kuon mang nguk
tok kat, to endo yek, o mia ngar kais kam
hover E Nut ka munik her vgum muk tok
arhe. 8 Ii, kua havaeng nguk tok, ekam
ko e Kristus tmur kael en mruo ngang o
Yuda kmeha ngang ngar, he nang E Nut
kmaottam karo tnangal ruk tenik ngang
o Yuda ngalmialaol orom karo rhek ruk o
minar tok. Ii, E Nut tkaottam karo tnangal
tok, he nang 9 o vrong rhek kam le khover E
Nut ka munik mang tok, ko ta mrung ngar
kat he kle kmon mar la mmok ko pum kalo
keik. Ii, e Kristus tkaeha ngang o vrong
rhek tok, kmikkiem E Nut karo rhek ruk
ngat ittiegom mar mang ngar kat te,

> "He ekam tok, ngora ngam kua gu,
> nera pros mnam kuaro knituk kam
> hover ila munik kun pgegom o
> vrong rhek."

10 Va ngat ittiegom E Nut karo rhek akuruk
yok mang kat te,

"Muk ruk o vrong rhek, mguak kaum
ksirei kar E Nut karo mia mruo."
11 Va ngat ittiegom E Nut karo rhek tok kat
te,
"Muk ruk o vrong rhek tgus mo mmie,
muk he, mguak ngam mularo ng-
norok, ngaka pros mnam mularo
knituk kam kanprim Ngoldaip kat."
12 Va ngat ittiegom E Aisaia karo rhek kat te,
"E Nut nera tavger E Yese* kaes langto
ta vle enang a ho ka sipngan ko ta
par mnam a ngausie ka pun to mkor
e Yese. Ko en nera hop kam nho
mang o vrong rhek, he ngar le ka
nho mkor kam susulgim mar."
13 Ta vle ngang o vrong rhek tok, ko her
E Nut arhe, endo o mia tgus ngaka nho
mkor kam susulgim mar tok. He koma
ngarkie ngang En kat, En kmensireim muk
he kaeharom mularo vurkul kmongeik ko
mum kor mnam muk mang e Yesus he
kmokpom kar kngae kngae. Kua ngarkie
ngang E Nut tok, he nang muk kam le ka
nho lserppak mkor En orom a serppak to
mkor E Nunu A Totur, En kam meng e Yesus
kam kat kaeknik ngte.

E Nut Mruo Tmur Kael E Pol Ngang O Vrong Rhek Kam Hahavaeng Ngar Mang E Yesus

14 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, kun mnam
dok, kuaro papat ngta serppak mang nguk
te, o keknen ruk lyar ngat her el rengmat
kun mnam muk he. Va kuaro papat ngta
serppak mang nguk kat te, mut smia mnor
hak mang E Nut kat. Va kuaro papat ngta
serppak mang nguk kat te, mularo papat
ngat mi kut kais kun mnam muk mruo kam
mo patter muk mruo ormar kat. 15 Mut si vle
tok, vanangko ko kaittiegom kuaro papat
akuruk kun mnam kua hor ta kam kat kael
pat kim muk mang ngar ge. He ko her
el kuaro papat akuruk ngang nguk ko ko
her rere lserppak ngang nguk mang ngar.
Vanang ko eharom tok, kmikkiem enang ko
E Nut mruo tring ya mang dok he mur el
kua ngaeha to enda ngang dok. 16 Ko ko
her kol a ngaekam to mkor o pris kmeha
ngang o vrong rhek orom a ngaeha to kam
kol e Yesus ka gu he khavaeng nguk mang
a knovvur te, her e Yesus arhe Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen. Ko her E Nut to
tel a knovvur ko maktiegom dok tok. He
enang o pris nga ngaeha tok, dok kat kom
kais kmel muk o vrong rhek ruk mut kor
mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar
ngang E Nut mruo enang o nngiar, he nang
E Nut kam ngatkal mang nguk, ekam ko E
Nunu A Totur ther el muk kam vle la mmok
ko pum kalo keik. Nguak kaeha ngang nguk
ruk o vrong rhek tok, to endo yek, E Nut
nera higiang nguk he klol muk tok.
17 He ekam ko dok to kom kor mnam
dok mang e Yesus To E Nut Thim Orom Ka
Msasaen he kmokpom kar, kom kaeharom
kua ngaeha to endo ngang o vrong rhek
ngang E Nut. Va kom vua serppak mang
kua ngaeha to tok te, tmi kut ya hak. 18 Ii,
va ngor lo kta rere mang o reha akor ko
yok kat e. Ngor gia rere mang o gi reha
tuk ruk e Kristus mruo teharom mar ko
maktiegom dok. Ngora rere mang her gi
mar tuk, ko her gi vgum kuaro reha va
kuaro rhek ruk endruk tok, e Kristus thera
ktong o vrong rhek ngok kim E Nut, he ngat
her ngan vgum he, to le kor mnam mar
mang En he kmokpom kar. 19 Ii, ko kuaro
rhek va kuaro reha ruk endruk, E Kristus
teharom mar ko maktiegom dok orom o
ngaelmir ruk lserpgue va o reha ruk laol
her vgum E Nunu A Totur ka serppak to
arhe. He ekam tok, kmelha ko mYerusalem
ka grap kam ngae kais mIlirikum ko her
tarkanang kua ngaeha to kam hahavaeng
o vrong rhek kun mnam o rengmat tgus
ruk ko tok mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen kmikkiem a knovvur tok. 20 Ii,
ko eharom enang tok, ekam ko tennik kam
ngae kais mang tete kom ho mi kut kael kua
treil te, kam hahavae mang a knovvur kun
mnam oni mhetor ruk o mia ngat lo ngnek
mang e Yesus vop. Koma svil kam her gi kut
kaeharom a ngaeha to endo tok, dok kam
lua mikie ekam a mhel langto ka ngaeha, he
ka vle enang a mhel to tngam ka rek kuon
malpgem a mhel langto yok karo ngtek ko
ta ktar ka srim mar ku mmie. 21 Vanangko,
dok kom her gi kut kaeha tok kmaottam E
Nut karo rhek ruk mang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen, mar kam pis lmien ko
ngat ittiegom mar te,
"Endruk o mia ngat lua havaeng ngar
mang en vop, ngar le ka ngnek kam
mnor mang. Va endruk ngat lua

* 15:12: E Yese, en e Devit kteit.

ngan o rhek mang vop, ngar kle ka
ngnek mang he ka mmok mang."
22 Ii, va a her gi ngaeha msim to kam havae
mang a knovvur ko mo rengmat ruk yok
arhe, nma hagam dok kam pis ngok kmuk
tennik kam ngae kais mang tete.

E Pol Tkael Ka Papat To Kam Ngae Ka Ptang lRom

23 Vanangko ekam ko ko her tarkanang
kua ngaeha to kam havaeng o vrong rhek
kun mnam o rengmat tgus ruk kun mnam
a mmie ka mhe to enda mang a knovvur,
va ekam ko kua vok tvu kael riring nguk
kat tennik kam ngae kais mang tete, 24 ko
her el kua papat he te, kam ktar ka khap
he ka ptang nguk ko mRom na ko nguak
ngae ngok ma Spen, he nang muk ruk ko tok
mRom kmel kualo nhar ma mmie mnam
kua ngae to endo. Ii, kua nho mkor muk
kam turang dok tok, kopekam ko ngua vrua
vle ko kim muk mo kenho akor kam sirei
kar muk na to kle klapsa kngae ngok ma
Spen. 25 Vanangko tete, dok ta ekam a ngae-
laut kam ptang E Nut karo mia mruo ruk
ngat kor mnam mar mang En he kmokpom
kar ko mYerusalem, dok kam turang ngar
orom a ngaeha langto. 26 Ko o vrong rhek
ruk lMasadonia kar lAkaia ngta sirei kmen
o krek ekam dok ngang E Nut karo mia
mruo ruk ngat kor mnam mar mang En
ko mYerusalem ko akuruk mnam mar ngta
tu kmo tgoluk. 27 Ii, o vrong rhek ruk
lMasadonia kar lAkaia ngat pua sirei kam
turang o Yuda tok, vanangko nga her gi kut
koripang o Yuda ko mYerusalem gi enang
tok arhe. Ko a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik kuon ma volkha,
E Nut ta ktar mi kut en ngang o Yuda ruk
endruk. Vanang her o Yuda ruk ngat kle
koregot kim o vrong rhek kam kol a ktalhok
to endo kat arhe. He ekam tok, o vrong rhek
nga her le koripang ngang o Yuda orom
ngaro tgoluk ruk ngat lol mkor o mia mo
mmie enang tok.

28 lMasadonia kar lAkaia ngaro papat
ruk kmor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar ngat el mit orom ngaro miel
ruk orom o krek ri. He ko pekam ko nguak
tarkanang a ngaeha to orom o krek ri, kam
mi kut kaelik ko maktiegom o Yuda ruk ko
mYerusalem, ngor kle klapsa ka ptang nguk
na, ktar mang dok kam ngae ngok ma Spen.
29 Va kua mnor te, nguak pis ngok kmuk, va e
Kristus ner ho mi ktua ngamyammok mang
nguk vgum dok.

30 Vanangko koornopeik, tete ekam ko
ngot kaum kor mnam mor mang Ngoldaip
to e Yesus Kristus he kmokpom kar, va
ekam ko E Nunu A Totur nam kaum
kaenkrovgem mor kam mo kaelongtok mo
ngor, va ko kaurur kim muk kam kaum
ksir vanam dok kam ngarkie ngang E Nut
mang kua ngaeha to a vanker. 31 Mguak
ngarkie ngang E Nut te, En kam sulgim dok
ko maktiegom endruk ko mYudea, endruk
ngat lo kor mnam mar mang e Yesus he lua
mokpom kar, mar kam lua kering dok. Ii, va
mguak ngarkie kat te, E Nut karo mia mruo
ruk ko mYerusalem, endruk ngat kor mnam
mar mang En he kmokpom kar kam ngatkal
mang kua ngaeha to kam turang ngar, 32 he
nang dok kam le kngae kpis ngok kim muk
orom a sirei, enangthe E Nut napa svil dok
kam pis ngok kmuk. He enang tok, muk
kar dok ngop kais kam mo enserpagam mor
mruo. 33 Va kua ngarkie kat te, E Nut to nam
kaen a vrek longeik ngang nguk kam vle kar
muk tgus. Lmien!

16

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang Klenar Ruk Ko mRom

1 Yu! Vanangko mang a vlom to e
Vibi, endo nam kaeha ngang e Yesus ka
ngaomevek to ko mSenkrie, en ngoretem
langto ko tkor mnam en mang e Yesus. Kua
svil kam rere orom a vlom to kmenser-
pagam mularo papat mang. 2 Ii, kua svil
kam mnganang nguk kam vaeng a vlom to
endo kam vle ko kmuk, gi enang ko muma
vaeng E Nut karo mia mruo ruk ngam kor
mnam mar mang e Yesus tok kat, ko en nam
kor mnam en mang Ngoldaip he kmokpom
kar tok kat. Va kua svil muk kam turang a
vlom to endo pum karo reha ruk laol, ko en
nam vua turang o mia kavurgem. Va si dok
kat va tvua sovet kam turang dok kat.

3 Va mguak kaen kua mamrung ngang e
Prisila kar e Akila. Min nginm kaum kaeha
kar dok kam havaeng o mia mang e Yesus
To E Nut Thim Orom Ka Msasaen. 4 Her
enngindi arhe tesgun ko mnam a kolkha
langto ngint mur kaen nginalo vok kam yor
mang dok, nang dok kam ngorpok petgim
a kernonhommok. Koma kanprim min,

vanang nong dok tuk to koma kanprim min e. Nove, E Yesus karo ngaomevek tgus ruk orom o vrong rhek kat va ngama kanprim min tok kat.

5 Va mguak kaen kua mamrung ngang e Yesus ka ngaomevek to nam kaum kam totu pum E Nut ko mnam ngina rek kat.

Va mguak kaen kua mamrung ngang kola to e Epenetus, endo kom kaelongtok mang. Her endo a ktarang kun mnam mar tgus ruk ko mnam a mhe to e Esia to ta pakvom kmor mnam en mang e Kristus.

6 Va mguak kaen kua mamrung ngang e Maria to nama prongyek ka psek kmeha ngang nguk.

7 Va mguak kaen kua mamrung ngang kualo ngausie mruo ruk e Androkinus va e Yunias, ennginduk ngat kaum kaenpasiker min tesgun kar dok. Va o mia tgus ngata mnor mang ngin te, min alo aposel ruk nginalo munik ngint laut hak. Va ngint hera ktar kor mnam min mang e Yesus he kmokpom kar ktar mang dok kat.

8 Va e Ampliatus to tkor mnam en mang Ngoldaip he kom her kaelongtok mang, en kat va mguak kaen kua mamrung ngang en kat.

9 Va e Urbanus to nam kaum kaeha kar mor kam havaeng o mia mang e Kristus, mguak kaen kua mamrung ngang en kar e Stakis to kom kaelongtok mang kat.

10 Va e Apeles to tsim kut eha lya hak orom e Kristus karo reha ruk o mia ngat elik ko maktiegom kmegom en ormar, va mguak kaen kua mamrung ngang endo kat.

Va mguak kaen kua mamrung ngang e Aristobulus ka valngan kat.

11 Va mguak kaen kua mamrung ngang kua ngausie mruo to e Herodion. Va endruk kun mnam e Narsisus ka valngan ko ngat kor mnam mar mang e Yesus va mguak kaen kua mamrung ngang ngar kat.

12 Va mguak kaen kua mamrung ngang lraip ruk e Trevina, e Treposa kar ko la msim e Pesis, endruk ngat vu kaeha lserppak ngang Ngoldaip kat.

13 Va e Rupus to ka munik ta laut vgum karo vu reha ruk ngang Ngoldaip, va mguak kaen kua mamrung ngang en kar knan kat, endo nma nho mang dok enangthe ko nan msim to en.

14 Va mguak kaen kua mamrung ngang e Asenkritus, e Vlegon, e Hermes, e Patrobas, e Hermas kar koornopeik ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he ka vle ko kmar kat.

15 Va mguak kaen kua mamrung ngang e Vlologus, e Yulia, e Nereus kar kaetem va e Olempus kar E Nut karo mia tgus ruk ngma vle ko kmar ko ngam kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kat.

16 Ii, va muk tgus mguak mo kaen mularo mamrung mo nguk mruo kam khenam ma mmok te, muk tgus mut mur kael muk mruo kam kaum ka vle ngang E Nut.

Va e Kristus karo ngaomevek tgus ngat kaen nga mamrung ngang nguk tok kat.

E Nut Karo Mia Mruo Ngak Ngangreal Ngang Ngar Mruo Mang O Pattermia Ruk La Ppiagar

17 To tete koornopeik ruk mut kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar, ko kaurur kim muk te, mguak mrua ngangreal ngang nguk mang endruk ngma kaoppom a paei mnam muk kam mrua mommen muk. Ii, ko mar ngma hos kim mularo papat ruk kmor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar orom ngaro papat ruk yok ko ngam lo kaikkiem o papat ruk mut her lol tesgun e. He ekam tok, mguak kael mularo yaik ngang ngar. 18 Ekam ko o mia ruk endruk ngam lo mi kaeha ngang Ngoldaip, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen e. Nove, ngam kle va kaeha ngang ngar mruo kam mur kaikkiem ngaro pkor ngaro svil mruo te, o mia kam mon ngalmialaol orom mar. Ii, ko ngam vua rere he ka ppiak kam kanprim o mia ruk ngaro papat ruk ngat lo vua laut mang E Nut kam her gi ktua mas orom mar kam vraik orom ngaro papat petgim e Yesus enang tok. 19 Va o mia tgus ngat her kol a re to mang nguk he te, mut her ngan vgum E Nut he kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar he. He dok kom vua sirei hak mang muk tok arhe. Mut pua vle enang tok, vanangko kua havaeng nguk kam ngangreal ngang nguk mruo mang o pattermia ruk la ppiagar ge, ekam ko kua svil mularo papat ruk mang kmeharom o keknen ruk lyar kam laut kngae, nang mularo papat ruk mang kmeharom o kerkeknen kam ksir.

[20] Mare, mguak kaeharom tok kngae, ko E
Nut to nam kaeharom o mia ngaro vurkul
kmongeik, ketasuo En kam karkar mang e
Seten he kokoher ka lpek hak kmel en ku
meorom mularo nharok.
Ii, va kua ngarkie ngang Ngoldaip e
Yesus, en kam ring ya mang nguk.

E Pol Klenar Ngta Mrung Endruk Ko mRom

[21] Yu, va e Timoti to nam kaum kaeha kar
dok kar kuaro usiel mruo ruk e Lusias, e
Yason va e Sosipatar ngta svil kmen nga
mamrung ngang nguk tgus kat.
[22] Va dok to e Tertius dok ta kom kor
mnam dok mang e Yesus he kmokpom kar,
ko lol o rhek ko vgum e Pol he ittiegom mar
kun mnam ka hor ta, dok kat kua svil kmen
kua mamrung ngang nguk tok kat.
[23] He dok to e Pol kua sirei kam vle ko kim
e Gaius ko en nam smia tar dok kun mnam
ka rek to e Yesus ka ngaomevek moti nama
kaum ktotu pum E Nut kun mnam. Va e
Yesus ka ngaomevek moti nama sirei mang
e Gaius tok kat. He her e Gaius ta arhe ta
svil kat kmen ka mamrung ngang nguk kat.
Va e Erastus to nma nho mang a rengmat
to enda ngaro krek kar ngornopia to e Kuar-
tus ngint kaen nginalo mamrung ngang
nguk kat.
[[24] Va ko kta ngarkie ngang Ngoldaip to e
Yesus Kristus kat te, en kam ring ya mang
nguk kat.]
[25-27] Tennik ko a mmie tlo pis vop kam
ngae kais mang tete, E Nut to nma plong
vle ngnik ngnik tlo vur paam rela mang
ka papat to mang e Kristus e. Nove, tgi
tuvgom kim o mia. Vanangko tete, ther
polger ka papat to endo ma mmok he, ko
vgum karo propet ngaro rhek ko o mia ngat
ittiegom mar. Ii, ther mi kut en a re to kam
polger ka papat to endo mang e Kristus ma
mmok tok, he nang o vrong rhek tgus kam
ngan vgum to le kor mnam mar mang en he
kmokpom kar. Ii, va her E Nut to arhe tis
kmenserpagam muk orom a knovvur. He
her gi a knovvur to endo lsir, koma polger
o rhek mang ngang o mia mang e Yesus
Kristus tok arhe. Va o rhek ruk endruk ko
koma polger ngang o mia tete, ngat her
gia maenang kar E Nut ka papat to mang
e Kristus, endo tennik tlo vur paam rela
mang vop. He ekam tok, her E gi Nut tuk to
atgiang arhe Endo orom karo papat ruk lvu
laol hak, mor ngruak kanprim he khover ka
munik kngorom kngorom her vgum e Yesus
Kristus arhe. Lmien! Nop he!

E Pol Ka Hor To Aktarang To Tittiegom Ngang lKorin

O Rhek Ruk Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Aktarang To Tittiegom Ngang lKorin

Mnam o kolkhek ruk mkor e Pol, a rengmat to e Korin ta vle te, a rengmat ka pun to ta vle kun mnam a mmie ka mhe to e Akaia kun mnam a mhe to mkor o Grik. Va mnam o kolkhek ruk endruk lKorin ngma sovet orom o kerkeknen. E Pol en mruo lsir arhe to ta pakvom kam havae orom e Yesus karo rhek kun ma rengmat ka pun to e Korin he khover e Yesus ka ngaomevek langto ko tok.

Vanangko mnam o kolkhek ruk ko e Pol ta parem mar ko mKorin kam ngae kaeha mnam a mhe langto yok, o vnek ngata pis kim e Yesus ka ngaomevek to endo ko mKorin. Ko lKorin ngat mommen mar mruo he mrua kaser mar kam kle kut kaikkiem endruk ngama kerpatter mar mang E Nut. Va ngat kaennegiang akuruk yok kam vle kun pgegom mar orom ngaro kerkeknen ruk kam mo vret mar kat, nang ngat lo likim mar petgim mar e. Va ngam mur kael ngaornopeik mruo ruk ngam kor mnam mar mang e Yesus ko kim endruk o momngan. Va ngat gi kolaspa mang a keknen to kam gi vrong kaem o vothol ruk o mia ngata ktar nngiar orom mar ngang o kool va enangthe kam nngiar ngang E Nut orom mar. Va ngat kaelha kam kerpapat mang e Pol kat te, en nong a mi aposel kat e. Va lraip ngat gi mrua hover mar mruo kam gi kaur orom mar mruo tuk he krere kuon malpgem o mia ko ngat kaum kam totu pum E Nut kat. Va ngat gi vrong kolaspa mang a ngaemik to kam mur el pat kim mar mruo mang e Yesus ka yor kat. Va lKorin ngat gi mrua hover mar mruo pum o nngiar ruk E Nunu A Totur tenik ngang ngar kat. Va ngta kerpapat kat mang kam kta hop petgim a nnak kat.

Ii, e Pol tkol a re mang ngar ko ngta vle tok, to karo papat ngat kervavle pum lKorin ngaro vnek ruk endruk to le kaittiegom ka hor ta ngang ngar kam rere lserppak kam psom mar va ksisrim ngaro papat orom karo rhek ruk endri.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang lKorin

1 Vae, dok e Pol, a aposel to mkor e Yesus
To E Nut Thim Orom Ka Msasaen, ko tvaeng
dok he kmeng dok kam kol ka gu, kmikkiem
gi enang ko E Nut mruo tmi kut svil te,
dok kam kol ka gu tok. Va ngor nopia to e
Sostenis endo nam kaum kaeha kar dok ta
vle mo kmok kat.
2 Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk
ruk E Nut ka ngaomevek to ormuk ko tok
mnam a rengmat ka pun to e Korin. Her
muk ruk arhe E Nut tmur el muk kam vle
ngang En mruo, ko mut kor mnam muk
mang e Yesus te, her en arhe Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom kar.
Ii, va her muk ruk E Nut ther vaeng nguk
kat kam kolkol ekam En he ka vle la mmok
ko pum kalo keik mruo. Va ko kaittiegom
kua hor ta ngang o vrong mia tgus kat,
endruk ngat kor mnam mar mang Ngoldaip
e Yesus Kristus ka munik mnam a mmie
karo mhetor tgus he kmokpom kar. Ii,
endruk arhe ngat mon en te, Ngaldaip to
en, gi enang mor ko ngot mon en kat te,
Ngoldaip to en tok kat.
3 Va kua ngarkie ngang Ngor Teit to E
Nut va Ngoldaip to e Yesus Kristus te, min
kam ring ya mang nguk, va min kmeharom
mularo vurkul kmongeik kat.

E Pol Ta Kanprim E Nut Mang lKorin Va Kaengring lKorin Kat

4 Koma kanprim E Nut mang nguk tgus
ekam ko En mruo ther ring ya mang nguk
he orom e Yesus to E Nut Thim Orom Ka
Msasaen. 5 Ii, koma kanprim E Nut mang
nguk kat, ekam ko E Nunu A Totur ther
mi en o vrong nngiar tgus ngang nguk
her vgum e Yesus tok. He her gi ekam
a papat to endo tuk, muma kaum ka vle
kia vul orom o vrong nngiar tgus ruk tenik
ngang nguk. Enang endo kam vle orom
mularo papat ruk laol, va endo kam smia
rere malpgem o mia kat. 6 Ii, muma vle
kia vul orom E Nunu A Totur karo nngiar
tgus ruk endruk tok, ekam ko kuaro rhek
o minar ruk ko her havaeng nguk ormar
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
ngat her el rengmat kun mnam muk tesgun
he. 7 He ekam ko E Nunu A Totur ther mi
en o vrong nngiar tgus ngang nguk vgum e
Yesus tok, va tete ho nong a vur nngiar tang
hak ko tottek ekam E Nunu A Totur tngae tu
kim muk hak. Ii, muta vle tok, he mum gia
prias he ktoot kpaneng a kolkha to E Nut

kam khenam Ngoldaip to e Yesus Kristus
ma mmok mnam. [8] Va her E Nut to kat arhe,
ther enserpagam muk kam kolkol ekam En
tok, he ner kle kaenserpagam muk kam vle
tok ge, kam ngae kais mnam a kolkha to
Ngoldaip to e Yesus Kristus na kat kaeknik
mnam. He ekam tok, E Nut ner lo kais hak
kam mon muk orom a kerkeknen tang hak.
[9] He E Nut to tvaeng nguk kam mokpom kar
Khal e Yesus Kristus to Ngoldaip tok, En tlo
is hak kam hortgem ka papat to endo e.

E Yesus Kakro Ngaomevek Ngak Kaum Mang A Pat Atgiang To Kmor Mnam Mar Mang E Yesus

[10] Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus Kristus he kmokpom kar, ko
kaurur kim muk orom Ngoldaip ka munik
te, mguaka kta kaum mang a pat atgiang
to kmor mnam muk mang e Yesus. He
enangthe mup kaum mang a pat atgiang
to kmor mnam muk mang e Yesus tok, va
mguer lo kat kais kam kta mrua mommen
muk mruo. Nang mguer kle kais kam kle mi
ktua kaum ka vle orom a pat atgiang kmor
mnam muk mang en tok kngae ka ngmeang
hak, ko mgua kaum kael a pat to endo ktar
ko pum mularo kerok kmor mnam muk
mang e Yesus orom tok. [11] Ii, koornopeik, ko
kaurur kim muk tok ekam ko, ko her kol a re
langto mang nguk ko mkor akuruk mnam e
Kloe ka valngan te, o mokrur ngate ksei kun
pgegom muk. [12] Kuaro rhek ruk endruk ngta
rere mang ti te, langto langto mnam muk
nam kle ktua havae te, "Dok kom kaikkiem e
Pol." Va langto nam kle ktua havae te, "Dok
kom kaikkiem e Apolos." Va langto nam kle
ktua havae kat ge te, "Dok kom kaikkiem e
Sipas to e Pita." Va langto nma havae te,
"Dok kom kaikkiem e Kristus."

[13] Vanang muta pat nngia, e Kristus ta
svil muk ruk kakro ngaomevek kam mrua
mommen muk mruo enang tok? Te e Pol,
endo ngta krong kvat engnang a ho kngam
a yoror mang nguk? Te a munik to e Pol
endo ngat parrum muk orom? [14] Vanang
kua kanprim E Nut ko klo parrum tang
mnam muk [15] he nang nong tang mnam muk
kam mon dok te, a munik to mkor dok, endo
ngat parrum muk orom. Nok gi e Krispus
kar e Gaius tuk, nok ko parrum enngindukk
tuk. [16] (Pu lmien te, dok kat arhe ko parrum
a valngan to mkor e Stepanas kat, vanangko
kam kta parrum akor kat, klo is kam kta pat
mang akor kat te, ko parrum mar.) [17] Ii, ko
e Kristus tlo meng dok kam parrum o mia
e. Nove, ther kle mi kut meng dok kam
havae mang a knovvur. Ii, va tlo meng dok
kmegom kua serppak mruo, dok kmegom
kam smia rere ngang o mia kam reimsor
mnam mar orom kuaro papat ruk laol ko
nguak havae orom a knovvur ormar kat e.
Nove, matok ngua kle ka vraik orom o mia
ngaro papat petgim o papat ruk mang e
Yesus ka yor to engnang a ho, he koham a
serppak to mkor ka yor tok.

E Yesus, En E Nut Ka Serppak To Kam Susulgim O Mia, Va En E Nut Ka Papat Msim To Tho Mi Kut Laut To Orom En Kat

[18] Ii, kom lua rere orom o papat ruk laol
tok, ekam ko o mia ruk ngara yor he lua
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik ngma vokom a papat to
mang e Yesus ka yor to engnang a ho te, en
nop a papat a laut e. Vanangko mor ruk E
Nut ta susulgim mor, ngom kle va kvokom
a papat to endo te, her E Nut ka serppak
to kam susulgim mor orom arhe. [19] Ta vle
tok, kmikkiem enang ko ngat ittiegom E
Nut karo rhek ko E Nut thavae te,

> "O mia ruk orom ngaro papat ruk lvu
> laol, E Nut nera tver kmar orom kta
> papat mruo. Va nera reim lmoruo
> mnam mar orom ngaro papat lvu
> laol kat."

[20] To o mia ruk ngaro papat lvu laol
ngramriem he? Va o pattermia kmo pos
ruk ngat vu kais kmo papat ngramriem he?
Va endruk ngam smia mnor kam mokokhei
kar o mia ruk mo mmie ngramriem he?
Nove, ko E Nut ther tver kim o mia ruk
endruk ngaro papat ruk lvu laol orom kta
papat mruo to endo, he ka khenam ngaro
papat ruk ngat ottek ekam o mia mo mmie
te, mar ngaro papat ruk endruk nong o mi
papat ruk lvu laol e. [21] Ii, ko E Nut tmi kut
kaikkiem kta papat mruo to a laut mang
o mia ruk endruk mo mmie te, mar kam
mrua sosonka ekam ngartaro papat lvu laol
ruk endruk, ko ngat ottek ekam mar mruo.
Ii, tmi kut svil mar kam sosonka ekam
ngartaro papat mruo ruk tok, he nang mar
kam vraik petgim a papat to endo mang En
mruo tok. He enang tok, E Nut ta tver kim
ngaro papat lvu laol ruk endruk enang tok
arhe. Vanang endruk ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar, E Nut tle

ksirei kam susulgim mar vgum kta papat
mruo to yok ge, endo o mia ruk mo mmie
ngam kle kvokom te, en a papat to tlo vua
laut tok e. Vanang her a papat to endo
arhe koma havaeng o mia mang. [22] Ii, o mia
ruk mo mmie ngat lo is kam kol a papat
to endo mang E Nut vgum ngartaro papat
mruo e. Ii, mu vokom na, o Yuda ngam
smia ring te, mar kam mia vokom E Nut
vgum o ngaelmir ruk lserpgue. Vanang
o vrong rhek ngam kle smia ring te, mar
kam vokom E Nut vgum o papat ruk lvu
laol. [23] Vanangko mor ruk o aposel, ngoma
havae orom E Nut ka papat langto gi, endo
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
te, her en arhe, endo o mia ngat krong
orom o ot kvat engnang a ho kngam a yoror.
He her a papat to endo msim arhe, yek
o Yuda ngaro lpetuk ngta tok mang, va o
vrong rhek ngma vokom te, en a papat to
tlo vua laut kat e. [24] Vanang o Yuda kar o
vrong rhek ruk E Nut tkaum kvaeng ngar
kmor mnam mar mang e Yesus, mar ngam
kle ktua vokom Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen te, her E Nut ka serppak to kam
susulgim o mia orom en arhe. Va ngma
vokom a papat to mang en ko tyor mang
ngar kmeharom tok kat te, her a papat to
tvu laut to kat arhe. [25] Ii, ngma vokom e
Yesus tok, ekam ko a papat to mang e Yesus
ko tyor, endo o mia ruk ngaro papat ruk lvu
laol ngma vokom te, en a papat to tlo vua
laut, ta kle mi ktua vle te, a papat to tho vu
laut hak arhe, endo tkir kim o vrong papat
ruk laol tgus mo mmie. Ii, va a papat to
endo ko o mia ngma vokom kat te, en nong
a serppak tang hak kun mnam, her a papat
msim to arhe, ta kle mi ktua vle kat te, tho
mi kut serppak hak he kir kim o vrong mia
ngaro gi vrong serppak tgus hak.

[26] Koornopeik, mgua sim mrua pat mang
nguk mruo na te, muta vle nngia nngia
tesgun ko E Nut tlo vaeng nguk kmor
mnam muk mang En vop. Ko tesgun nong
kavurgem mnam muk muma vle orom o
papat ruk lvu laol, endruk ngat ottek ekam
o vrong mia mo mmie e. Va tesgun kat
nong kavurgem mnam muk o mia ngma
nho orom muk kat e. Va nong kavurgem
mnam muk kat, muornek ngat lo lol muk
mang muortek ruk o taven kat e. [27] Nove,
muk ruk o mia ngama vokom muk tete te,
mum kaikkiem a papat to tlo vua laut, her
muk ruk arhe E Nut ther mur re pum muk.
He enang tok, E Nut tngam a leep kuon
mang endruk ngam mrua vokom mar mruo
te, ngaro papat lvu laol ko ta tver kim ngaro
papat lvu laol ruk endruk orom ka papat to
tvua laut, endo mum kaikkiem tok. O mia
ngam si vokom muk te, mum kaikkiem a
papat to tlo vua serppak kat, vanangko E
Nut ta kle her mi kut mur re pum muk tok
kat ge, he nang En kam kle kngam a leep
kuon mang endruk ngam mrua vokom mar
mruo te, her mar ruk arhe, ngat ngae ho
ksovet kam serppak. [28] Ii, E Nut teharom
ti te, kelenar ruk mo mmie o mia ngam
lua nho orom mar, nang kle ka kpiem mar,
endruk nong ngaro mnok ngang ngar, her
mar ruk arhe E Nut ther mi kut re pmar, En
kam mi ktua tver kim o serppak ruk mkor
endruk ngaro mnok vgum mar tok. [29] He
enang tok, E Nut ther kaum ka tver kim o
mia tgus ngaro serppak tok arhe, mar kam
lo kat kais kam kta mrua hover mar mruo
ko pum kalo keik he. [30] Ii, her gi vgum E
Nut tuk to arhe, mut kor mnam muk mang
e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen
he kmokpom kar. Ko her endo mor ngoma
vokom en te, endo tpis te, a papat to tho
vu laut hak to arhe. Ko E Nut tmeng en
ngte mmie kam yor mang ngor. Va her
endo orom karo keknen ruk ngat ho mi ktua
mmok hak ko pum E Nut kalo keik kat. Va
her endo kat arhe E Nut nma vokom mor
orom en tok. He enang tok, E Nut tle klol
mor kam vle la mmok ngang En mruo, ko
tel ekam mor orom e Yesus ka yor to endo.
[31] He ekam tok, o mia tgus ngak kaikkiem E
Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar te, "A
mhel to na mrua hover en mruo, va en he,
na mrua hover en mruo mang o gi vrong
reha ruk Ngoldaip tuk teharom mar kun
mnam en."

2

E Pol Ta Havaeng lKorin Orom A Papat To Tvu Laut, Endo Mang E Yesus Ka Yor

[1] Koornopeik, tie ko ko pis ngok kmuk
he khavaeng nguk mang a ngaeha to E Nut
teharom, kom lo kaegom kua serppak mruo
kam sim kaelel mo kim kuaro papat he sim
ktua patter o rhek. Va kom lo kaegom kua
serppak mruo kat kam smia rere kar muk
orom o papat ruk lvu laol, endruk ngat
ottek ekam o mia ruk mo mmie he kir kim

mutakor kat e. [2] Nove, ko ko her ktar el
kuaro papat kun mnam dok te, dok kam vle
ko kmuk gi enang a mhel to o papat ngma
tu kim en. Gi a papat to atgiang, endo mang
e Yesus Kristus ka yor tuk, ko o mia ngat
krong En orom o ot kvat engnang a ho, kom
gia hover a papat to endo tuk ngang nguk.
[3] Ii, va dok, mnam o kolkhek ruk koma vle
ko kmuk orom a papat to endo, va kua vok
tlo vua serppak e. Nove, va koma kokkol
kam rere he ka khi kim muk kat. [4] Ii, a papat
to endo mang e Yesus ka yor ko kom hera
havaeng nguk orom, o mia ngam lua vokom
te, a papat to endo tvu laut e. Va kom
lua vanker kuaro rhek kmegom kam rere
mnam muk orom o papat ruk lvu laol ko
ngat ottek ekam o mia ruk mo mmie kat e.
Nove, parem ko E Nunu A Totur nam kle va
ka khenam ka serppak mruo ma mmok ko
vgum dok. [5] He teharom tok, he nang muk
kam sir kuon malpgem ka serppak mruo to
endo kmor mnam muk mang E Nut, nang
nong kuon malpgem kuaro papat mruo ruk
lvu laol, endruk ngat ottek ekam o vrong
mia ruk mo mmie.

O Papat Lvu Laol Ruk Ngam Kottek Ekam E Nunu A Totur

[6] Pu lmien te, o mia akuruk ngam lua
vokom a papat to mang e Yesus ka yor te,
a papat to tvu laut, vanangko o mia akuruk
yok, endruk ngaro papat ruk mang E Nut
ngat tettek, mar ngam kle va kvokom a
papat to endo te, a her mi papat to tho vu
laut hak to arhe. Vanang kom lua havaeng
ngar orom o rhek ruk lvu laol, endruk ngat
ottek ekam o vrong mia ruk mo mmie e.
Va kom lua havaeng ngar orom o rhek ruk
ngat ottek ekam o taven ngaro serppak ruk
ngar mia nop kat e. [7] Parem ko, kom kle va
khavaeng o mia mang a papat to tho vu laut
hak, endo E Nut nam lua paam rela mang
tennik kam ngae kais mang tete. Ii, her
a papat to tho vu laut arhe koma polger
o rhek mang tete, endo te, tennik E Nut
ta ktar mi kut el mor kam susulgim mor
orom. Ii, E Nut tmur el mor tok, ktar mang
ko tlo kueng a mmie ta vop. [8] Ii, vanang
o taven tgus ruk mo mmie ngat lua mmok
mang a papat to tho vu laut hak to endo
e. Ko enangthe ngpa mmok mang, va ngap
lo is kam krong Ngoldaip orom o ot kvat
engnang a ho, ko her endo arhe tkais kam
susulgim mar. [9] Pu lmien tok, vanangko
kua havaeng nguk orom a papat to tho vu
laut to endo ge, kmikkiem enang ko ngat
ittiegom E Nut karo rhek ruk mang tok kat
te,

> "E Nut karo reha ruk kam ring ya mang
> endruk ngam kaelongtok mang En,
> tennik E Nut ta ktar el karo papat
> kmeharom mar ngang ngar. Ii, ther
> mur el mar kam ring ya mang ngar
> ormar tok, va ho nong a mhel tang
> hak to tvokom ngaro miel vop. Va
> nong a mhel tang kat to tlo ngan o
> rhek mang ngar vop kat e. Va nong
> a pat tang hak kat to thop vop kun
> mnam a mhel karo papat mang ngar
> kat e."

[10] Pu lmien tok, vanangko, her mor ri arhe
E Nut ther khenam mar ma mmok ngang
ngor tete he, her vgum E Nunu A Totur
orom a papat to tvu laut.

Ko her E Nunu A Totur arhe, nma nho
mnam E Nut. Si E Nut karo papat ruk lvu
laol kat, va E Nunu A Totur nma nho mnam
mar kat ge.

[11] Ii, E Nunu A Totur ta mnor mang E Nut
karo papat ruk lvu laol tok, gi enang a mhel
ta mnor mang karo mur papat mruo, ko
ka gi mur nunu mruo tuk to tis kam mnor
mang ngar ko nma vle kun mnam en. Va
gi enang tok kat, nong a mhel tang kat to
tis kam mnor mang E Nut karo papat kat
e. Gi E Nunu A Totur tuk to tottek ekam E
Nut to tis kam mnor mang ngar. [12] He mor
ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he
kmokpom kar tete, her mor ri arhe, ngot
her kol E Nunu A Totur msim, Endo tottek
ekam E Nut. Va ngot mi kut kol en kam
mnor mang karo reha ruk E Nut tring ya
mang ngor orom mar kat. Nang ngot lo lol o
gi vrong nunu ruk ngat ottek mnam a mmie
ta e. [13] Ii, her E Nut karo reha ruk tring ya
mang ngor ormar ruk arhe koma havaeng o
mia mang ngar orom o papat ruk E Nunu A
Totur nma patter dok ormar ha. Nang kom
lua havaeng o mia orom o papat lvu laol ruk
ko lol vgum o gi vrong mia mo mmie ko
ngma patter dok ormar e. Nove, ko koma
havae mang o papat ruk ngat ottek ekam E
Nunu A Totur msim orom kuaro rhek ruk E
Nunu A Totur nam mur kaenik kun mnam
dok tok. [14] Vanang a mhel ko en agitgiang ko
E Nunu A Totur tlo el rengmat kun mnam
vop, en nam lua svil kam lol o rhek vgum

E Nunu A Totur to E Nut tmeng e. Nam lua
svil kam lol tok, ekam ko nma vokom mar
te, mar nop o mi papat ruk lvu laol e. He
ekam tok, a mhel to endo ko en a mhel ko en
agitgiang tlo is hak kam kol a mmok mang
ngar kat e, her sim kut ekam ko E Nunu A
Totur tlo el rengmat kun mnam en vop, en
kmel a mhel to endo ma hor mang ngar.
15 Vanangko a mhel to E Nunu A Totur tel
rengmat kun mnam, her a mhel to endo ta
mmok mang ngar arhe he kais kmel o mia
akuruk ma hor mang ngar kat. Vanangko
nong a mhel ko en agitgiang ko yok ko E
Nunu A Totur tlo el rengmat kun mnam en
vop, en tlo is kam mmok mang ngar he le
kael a mhel langto yok ma hor mang ngar e.
Ii, a mhel to E Nunu A Totur tlo el rengmat
kun mnam en vop, a mhel to endo ta vle gi
enang a mhel to ngat ittiegom E Nut karo
rhek mang te,

16 "Erieto ko en agitgiang tuk tkais kam
mi ktua mnor mang Ngoldaip karo
papat, he en kam mi kut kais kam
patter En ormar?"

Vanangko mor ruk ngot kor mnam mor
mang e Yesus he kmokpom kar, her mor ri
arhe ngoma kolkol ekam e Kristus karo mur
papat mruo he.

3

E Pol Ta Tver Kim lKorin Nga Papat To Kam Hover O Mia Akuruk Ngaro Mnok Nang Ka Grung Orom Akuruk

1 Koornopeik, tie ko ko pis ko kmuk ko
her lo is hak kam rere kar muk enangthe
mularo papat ruk kmor mnam muk mang
e Kristus ngat her tettek he, enangthe ngat
ottek ekam E Nunu A Totur. Nove, ko her
gi rere kar muk enangthe muk o gi gunsvel
vop orom mularo papat ruk ko ngat ottek
ekam o mia ruk mo mmie. 2 Ii, he ekam
tok, ko her patter muk orom o papat ruk
gi kero mi laol hak mang E Nut. Nang klo
patter muk orom o rhek ruk ngta vnek e.
Mare, ko mum mia vle enang o gi gunsvel
ruk ngam gia mem vop, nang mum lua
vle enang endruk laol ko ngam kaem o ol
ruk lserpgue e. Lmien, va tete kat, mut
ngae lo is kam mur kaemik vop ge. 3 Ko
mularo papat ngama vle mang o keknen
ruk ngam kottek mnam a mmie. Ko mularo
keknen ruk kam mo esik mo nguk mruo,
va kam mokrur mo nguk mruo ngat mia
khenam muk mruo ma mmok te, mum
gi kaikkiem o kerkeknen ruk ngam kottek
mnam a mmie ta. Mare, mum gia kolkol
ekam o gi vrong mia ruk mnam a mmie
orom mularo kerkeknen ruk endruk tok.
4 Ii, ko ekam ko muma mokrur mo nguk
kam havae te, "Dok kom kaikkiem e Pol,"
va langto nam kle ktua havae te, "Dok kom
kaikkiem e Apolos," va mum mrua khenam
muk mruo ma mmok gi enang tok arhe te,
mum gia kolkol ekam o gi vrong mia ruk
mnam a mmie orom a kerkeknen to tok.

5 Vanang e Apolos kar e Pol, min alo ni
mhel ruk e? Min, alo gi mhel ruk ngint
gia vle te, E Nut kalo kalyie ruk ngint gi
kaeha ngang nguk, gi enang ko Ngoldaip
tmur kut en o reha ngang karo mia mruo
kam kut kaeha orom mar tok. Va mut kor
mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar
vgum ngina ngaeha to endo ngang nguk
tok arhe. 6 Ii, dok kua ngaeha ta vle te,
kom gia ngamngam o rhek ruk mang E Nut
kun mnam muk ruk E Nut ka loot he ka vle
gi enang a mhel to ta ngamngam a ho ka
khek ko ma loot tok kat. Va e Apolos en ka
ngaeha te ktua vle ge te, en kmenserpagam
kuaro rhek ruk endruk ngang nguk, he ka
vle enang a kus to nam kaerik vgum a
loot. Vanang her E Nut mruo to arhe, endo
nma pavloum o mia ngaro papat ruk kmor
mnam mar mang e Yesus, mar kam lalaut.
7 He ekam tok, a mhel to tgia vle enang
endo nma ngamngam a ho ka khek, i o endo
tgia vle enang a kus to nam kaerik vgum
a loot, min tgus ngint gia kaum kam vle
te, nginalo ngaeha ngint lo vua laut e. Gi
E Nut atgiang tuk to tvu laut, ko her En
arhe, Endo nam kaeharom o mia tgus orom
ka ngaeha, mar kam lalaut. 8 Ko a mhel to
nma ngamngam a ho ka khek kar endo ta
vle enang a kus to nam kaerik vgum a loot
min tgus nginma kaum mang a pat atgiang,
endo kmeha ngang E Nut. He langto langto
mnam min nera kol a keik kmis mang kta
ngaeha mruo msim. 9 Ii, dok kre Apolos
mota ktua vle tok arhe, ekam ko muo E Nut
gi kalo kalyie ruk mom kaum kaeha ngang
En tok. Va muk, muta vle enang E Nut ka
loot va ka rek to orom muk, endo mot kaum
kaeha ngang En mnam.

10 Ii, E Nut tring ya mang dok he en a
nngiar langto ngang dok, he kom kaeha
orom a nngiar to endo kam sim ktua patter

muk orom a papat to tho vu laut hak. Ii,
he enang tok, muk muta vle enang a rek
to ko elha pum kam sim ktua ngam ka pun
ku, ko ko her patter muk orom a papat to
tvu laut mang e Yesus ka yor tok. He a rek
to endo orom muk tgia vle lserppak kngae
gia ringring hak kuon malpgem o rhek ruk
endruk ko ko sim kut papuntom mar kam
patter muk ormar hak. Dok kua vle tok,
nang langto yok nam kaenserpagam kuaro
rhek ko tsim kaeha kuon malpgem kua
ngaeha to kua ktar orom he. He langto
langto mnam muk na smia ngangam kim
en mruo na, kam sim kaeha kngae kam
ngam a rek to orom muk tok kat. 11 Ko
nong a mhel tang hak to tis kam kta ngam
a rek to orom muk ka pun langto yok kuon
malpgem ka pun msim to e Yesus Kristus,
endo ko her ktar ngam ku he. 12-13 Tlo is e,
vanangko enangthe a mhel tang na ngam a
rek to ormuk kuon malpgem a rek ka pun
to e Yesus tok, he na ngam orom o papat
ruk nga lo is kam loloong, va E Nut nera
khenam o papat ruk endruk ma mmok te,
ngata serppak enang a kre to a gol, a silva,
va o krek akuruk ko ngaro kerok ngta grap,
ko mar ngam lua marer kam loloong kat
e. Vanangko enangthe a mhel tang nak
kle kngam a rek to ormuk kuon malpgem
a rek ka pun to tok, he nak ngam orom o
papat ruk ngar mia loloong, va E Nut nera
khenam o papat ruk endruk ma mmok tok
kat te, o papat ruk endruk ngata vle enang
o hi, o mguit, va o marvip ruk ngam lua hus
kam loloong. Ii, E Nut nera khenam o papat
tgus ma mmok tok, kun mnam a kolkha to a
kser kim. Ko mnam a kolkha to endo E Nut
ner ngampaei pum a mhel langto langto
karo papat tgus ruk nam kaeha ormar kam
ngam a rek to endo ormar kmegom mar
kam mnor mang ngar te, endrim mnam
mar ngara loloong va endrim ngat lo is
kam loloong. Nera khenam mar tgus ma
mmok gi enang tok arhe. 14 He ekam tok,
enangthe a paei na lua rum kim karo papat
ruk endruk tgus ngat kaeha ormar kam
ngam a rek to endo ormar enang tok, va
a mhel to endo nera kol kta keik mruo ko
mkor E Nut. 15 Vanangko enangthe a paei
na rum kim karo papat ruk endruk, va a
mhel to endo nera mot vgum a keik to endo.
E Nut nera sulgim en ge, vanangko nera
sulgim en pum a paei to endo tok, ko nak
viging kmottek mnam.

16 Nok, mut lua mnor gi te, muk mruo mut
kaum ka vle te, E Nut ka rek to a totur, he E
Nunu A Totur tel rengmat kun mnam muk
gi? 17 He enangthe a mhel tang nap kering E
Nut ka rek to a totur, va E Nut nera kering a
mhel to endo enang tok kat. Ii, E Nut nera
kering a mhel to endo, ekam ko E Nut ther
el a totu mang ka rek to a totur he. He her
E Nut ka rek to a totur orom muk ruk E Nut
ka ngaomevek arhe, endo kua rere mang.

18 He ekam tok, mguak or kam mrua
kauyang nguk mruo. Ko enangthe a mhel
tang npa vokom en mruo te, karo papat lvu
laol kmikkiem o mia ruk mo mmie ngaro
papat, va a mhel to endo na kle mrua krus
orom en mruo kam kol a papat to o mia
ngam lua vokom te, a papat to tlo vua laut e.
Na mur el en mruo enang tok te, en a mhel
to nong karo papat ngang lvu laol hak, yek
endo yek E Nut ner kle kvokom en te, karo
papat lvu laol ekam tok. 19 Ko o papat ruk
o mia mo mmie ngma vokom mar te, mar o
papat lvu laol hak, E Nut nam kle va kvokom
mar te, mar nop o papat lvu laol e. E Nut
nma vle tok, kmikkiem karo rhek mruo ruk
ngat ittiegom mar te,

> "Endruk ngam mrua vokom mar mruo
> te, ngaro papat lvu laol, va E Nut
> nma pis pangnaom mar kam kser
> ngaro papat lvu laol ruk ngat re kam
> kauyang o mia orom mar."

20 Va ngat ittiegom E Nut karo rhek ruk yok
mang a papat to endo tok kat te,

> "Endruk ngam mrua vokom mar mruo
> te, ngaro papat lvu laol, va Ngoldaip
> ta mnor mang ngar te, ngam gi mur
> kaim mar mruo pum ngaro mur
> papat mruo ruk endruk."

21 He ekam tok, mguak or kam kta hover
a mhel tang kir kim kaela e, ekam ko mut gi
vle o gi mo iser, orom o vrong nngiar tgus
ruk E Nunu A Totur ther enik ngang nguk
he. 22 Ii, si e Pol, e Apolos, e Sipas to e Pita,
a mmie tgus, a venloot to tete, a venloot to
ngnik ngnik, va si kam ktal ka vle, i o kam
yor, va mut gi vle o mo iser e, ekam ko E
Nunu A Totur ther en o vrong nngiar tgus
ngang nguk he. 23 He muk kat, mut mi kut
vle ngang e Kristus, va e Kristus tmi kut vle
ngang E Nut tok kat.

4

O Aposel Ngam Kaeha Ngang E Kristus

1 He ekam tok, o mia ngak vokong ngor
ruk o aposel te, mor e Kristus karo gi ngnes
e, endruk E Nut tel o papat ruk tlo paam
rela mang ngar tennik kam ngae kais mang
tete ko maktiegom mor, he nang mor kam
le kngae kaeha ngang En kam polgerik
ngang o mia. 2 To mu vokom na, o mia ruk
ngarlenar nga re kmel a ngaeha tang ko
maktiegom mar, ngarlenar ngam kaikkiem
ngarta keknen mruo to kam ktar ka nho
kun mnam o mia ruk endruk ngaro keknen
na, mar khenam mar mruo ma mmok nngia
nngia. Yek, ngarlenar ngar kais kam mnor
mang ngar te, ngat mi kut kais mang kam
kol a ngaeha to endo o nop. 3 Ngama nho
kun mnam o mia tok, vanangko dok, kom
lo vua papat e te, muk, i o endruk ngma
momngan kar o mia kam nho kun mnam
dok tok te, ko kais, i o klo kais kam kol a
ngaeha to E Nut tel maktiegom dok. Va
lmien mang dok kat te, dok mruo kom lo
mrua nho kun mnam dok tok kat e. 4 Ii,
ko kun mnam dok kua vrek tgia mrer e.
Pu lmien te, kua vrek tgia mrer kun mnam
dok, vanangko gi tok tlua khenam dok ma
mmok te, kua vrek ta mmok e. Nove, ko
gi E Nut tuk to nak kommen dok, kam
mon dok tok. 5 He ekam tok, mguak or
kam tutut kam nho kun mnam dok kam
mon dok orom o kerkeknen, ktar mang a
kolkha to E Nut tmur el ngang Ngoldaip
kam pis mnam. Mguak or tok, nang kle
kpaneng a kolkha to endo na. Ko mnam a
kolkha to endo, her E Nut mruo arhe to nera
khenam o mia ngaro kerkeknen tgus ma
mmok, endruk ngata tvok ko ma slommok.
Va o mia tgus ngaro papat ruk kun mnam
mar, endruk ngma ktong ngar, E Nut nera
khenam mar ma mmok tok kat, endruk
ngta ya va endruk ngat kernonho kat. He
mnam a kolkha to endo msim E Nut ner
kaen a mhel langto langto ka keik ngang
kmikkiem kta ngorsang mruo tok.

6 Kuaro rhek ruk ko gi gun ittiegom mar
kun mnam kua hor ta, ko her gun ittiegom
mar mang dok kre Apolos kam keknen
ngang nguk ormar, he nang muk kam kol
a re langto ka pun vgum muo, ko a re to
endo ta vle ti te, “Mguak or kam per orom
muk mruo he khover muk mruo kir kim E
Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar.” Ii,
kua keknen ngang nguk orom a re to endo
tok, he nang muk kam vokom a re to endo
orom muo. He enangthe mgua vokom a re
to endo orom muo tok, va mguer lo kat kais
kam mrua mommen muk mruo kam vle o
valngneik ngarlavurgem gi enang ko muma
per orom langto langto mnam mor ruk o
aposel he khover kir kim klenar akuruk,
nang kle ktua grung orom akuruk. 7 Ii, ko
anito kun mnam muk teharom muk, he mut
laut kir kim mulenar? Va o ni nngiar ruk
kat mut lo lol ko mkor E Nut? Va ekam ko
mut her lol o nngiar tgus ko mkor E Nut tok,
va kman ko mum mrua hover muk mruo
pum mar, enangthe mut lol ekam mula
serppak mruo, nang nong ekam E Nut?

8 Muk mum mrua prom muk mruo he
kpat mang nguk mruo te, mut her ngae ho
is hak he, orom E Nut karo nngiar ruk en-
druk tgus muta svil mang ngar. Va muma
pat mang nguk mruo kat te, mut ngae he
ho ngae gia vle kia vul orom o vrong papat
tgus ruk lvu laol mang E Nut kat ngola?
Ii, va muma pat mang nguk mruo kat te,
mut her ngae he her lol o ngaekmol ruk
mkor o taven kat he ngola? Ii, muma pat
tok to kle kpat kat te, her gi muk mruo tuk
ruk mut her mur eharom muk tok, nang
nong mor ruk o aposel ruk ngot rere mnam
muk orom o rhek ruk mang e Yesus he
kpavloum muk ormar kat e, ngola? Mum
si pat tok, vanangko mularo papat ngat lua
mien e. Nove, vanangko kom kle va ho mi
ktua svil hak te, lmien mang nguk te, mut
mia kol a ngaekam to mkor o taven msim,
he nang muk kmis yek kam kaum kar mor
kam kaum ktuur mnam a ngaekam to mkor
o taven. 9 Ii, muma pat tok, ko kun mnam
dok koma pat te, muk muma vokom mor
ruk o aposel te, E Nut ther mur el mor o
aposel knaek hak mang o mia tgus, enang o
mia ruk ngat monik kim a yor ngang ngar
he, he ka ktong ngar kngorom mar ngok
mnam a vle to ngma khanier mnam, mar
kam ngae kyor ko tok, ko pum o mia ngaro
kerok. Ii, ngom gia vle ma mmok ko pum o
mia ngaro kerok va ko pum o engyel ngaro
kerok kat, mar tgus kam vokom mor tok.
Si o tgoluk tgus ruk E Nut tkueng ngar,
va muma pat mang ngar te, ngota vle ma
mmok ko kim mar enang tok kat. 10 Ko
muk muma kekhet mor kam re te, nong o

papat akor ko lvu laol kun mnam mor ko
ngot havaeng nguk orom a re to mang e
Kristus ka yor. Vanang mum kle mrua per
orom muk mruo kat te, her muk ruk mut
tettek arhe, orom mularo papat ruk mang
e Kristus. Ii, va muma kekhet mor he kre
kat te, nop o serppak akor kun mnam mor
kat e, nang kle mrua per orom muk mruo
te, her muk ruk mut vu serppak arhe. Ii,
va mum vua kekhet mor he kre kat te, o
mia nga lua nho orom mor, nang kle mrua
per orom muk mruo te, her muk ruk arhe,
endruk o mia ngaka nho orom muk. [11] Ii,
mum vua kekhet mor ruk o aposel tok,
ekam ko tennik kam ngae kais mang tete,
ngoma vle enang kelenar ruk o ol va o itok
ngama tu kmor. Ii, va ngom lo kaegenkar
o it ruk lyar va ngoma kerkolkol vgum o
nganngannes ruk laol hak kat, endruk o
mia ngma koskalil ormor ormar. Va nop o
rektor ngang ngor kmonit kun mnam mar
kat e. [12] Ngoma prongyek ka psek kam mrua
khenam nguaro mur singni mruo orom
nguaro reha. Va o mia ngama re orom mor
kam kering ngor, vanang mor ngom kle
va koripang ngar kam ngamyammok mang
ngar. Va ngma kol a regesal mang ngor,
nang mor ngom kle va kmatnge vgum o
vnek ruk ngat enik ngang ngor kat. [13] Ii,
va o mia ngma kerrereng ngor kam kering
nguaro mnok, nang mor ngom kle gia vle
kim mar orom a keknen to a sim re pum
mar kmoripang ngar tok. Ii, tiok mnam a
kolkha to ngot gun kol ngua ngaeha to kam
vle te, o aposel, kam ngae kais mang tete,
o mia ngma kpiem mor tok, ekam ko ngma
kekhet mor he kre te, mor ngoma vle te, a
mmie to enda ngaro ngmiruk ruk o mgur.

[14] Klo kaittiegom kuaro rhek ri kam ngam
a leep kuon mang nguk e. Nove, ko kle kait-
tiegom mar kmengorang nguk orom mar
ha, ko koma vokom muk te, koles ruk kom
kaelongtok mang nguk. [15] Ii, pu lmien te,
mularo mia ngarlavurgem ngarlavurgem,
endruk ngama nho mang nguk pum mularo
papat ruk kmor mnam muk mang e Kristus,
vanangko tlua vle tok kat e, mang muortek.
Nove, nong muortek ngarlavurgem tok e,
ko her gi dok atgiang tuk to mu teit to
dok, ekam ko ko pakvom kam patter muk
mang a knovvur he, he mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar vgum kuaro
rhek ruk endruk mang tok. [16] He ekam tok,
ko kaurur kim muk te, mguak kolkol ekam
dok. [17] He her gi vgum a papat to endo
msim arhe, yek kua re kam meng e Timoti
ngok kmuk. Kua kvam e Timoti to kom
kaelongtok mang te, ko hal msim he. Va
en nam lo korim Ngoldaip karo reha kat e.
Kua re kam meng en ngok kmuk, en kmel
pat kim muk mang kuaro keknen ko dok
koma kolkol ekam e Yesus To E Nut Thim
Orom Ka Msasaen, endo kom kor mnam dok
mang he kmokpom kar. Ii, kuaro keknen
ruk endruk ngam kaikkiem kuaro rhek ruk
koma patter E Nut kakro ngaomevek tgus
ormar kun mnam o mhetor tgus.

[18] O mia akuruk mnam muk ngama per
orom mar mruo he mrua hover mar mruo
ko ngma pat re te, ngor lo kta pis ngok
kmuk e. [19] Vanangko enangthe Ngoldaip
naka svil, va ngor kaol kpis ngok kmuk,
gi vur koknaik. Yek endo yek, ngor kais
kam mnor mang o mia ruk endruk ko ngam
mrua per orom mar mruo nngia nngia
orom ngaro ni rhek ruk ngma hover mar
mruo ormar. Vanangko klua svil kam gi
mnor mang ngaro gi rhek tuk e. Nove, kua
svil kam mnor mang ngaro serppak kat,
[20] ekam ko endruk E Nut ka tavgo nama vle
kuo mang ngar ngam lua vle pum o gi rhek
e. Nove, ngma vle pum E Nut ka serppak
mruo. [21] Mu havaeng dok na! Muta svil
dok kam pis ngok kmuk orom a khap, i o
muta svil dok kam pis ngok kmuk orom
a keknen to a sim re, endo tottek ekam E
Nunu A Totur kam khenam ngang nguk te,
kom kaelongtok mang nguk?

5

E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mKorin Ngak Likim Endruk Ngma Mo Vret Mar Petgim Mar

[1] Kho mi kut senkrip hak ko a re langto ta
plok ma mmok mang nguk te, a kerkeknen
to kam mo vret muk tpis kun pgegom muk
he, ko a ngokol langto tmur vaeng knan
langto. Vanang a kerkeknen ka mten to
endo, si o vrong rhek va ngam lo kaeharom
tok e. [2] He muk va, mute ksei kam mrua
hover muk mruo pum a kerkeknen to endo
gi! Te mut lo kais gi kam mrua mrung nguk
pum a mhel to endo? Mup kle va mrua
koon pum muk mruo pum a kerkeknen
to endo kun pgegom muk ruk e Yesus ka
ngaomevek to le klikim en petgim muk
ha! [3] Ii, mup eharom tok, ekam ko, dok

kom lo si vle ko kmuk kam sir ko pum
mularo kerok, vanangko mut vokom kua
serppak ge orom kua papat to nma kolkol
muk mekam mekam. He enang tok, ko her
monik kim a kerkeknen to endo ngang a
mhel to teharom he, her gi enangthe kop
mia sir ko tok pum mularo kerok lsir. [4-5] He
enang tok, mnam a kolkha to mguak kaum
kam totu pum Ngoldaip e Yesus, va mut
vokom kua serppak orom kua papat to nma
kolkol muk mekam mekam va mguak likim
a mhel to endo orom Ngoldaip e Yesus ka
serppak to nma vle kun mnam muk petgim
muk, kmel a mhel to endo ko maktiegom
e Seten. Mguak kaeharom tok, he nang e
Seten kam rum kim ka vok kakro svil ruk
ngam kaenen en kmeharom o kerkeknen,
nang E Nut kam le kvaeng ka nunu kam
sulgim mnam a kolkha to Ngoldaip na kat
kaeknik kpis mnam.

[6] Tho mi kut kernonho hak, muk kam
mrua hover muk mruo pum a kerkeknen
to endo tok. Nok mut lua mnor gi mang
ke ngaor to ke sie to nma viging a bret ka
mit tgus ko nma hibul he klaut vgum? [7] He
ekam tok, mguak pet ke ngaor ke sie to
endo, endo orom a kerkeknen to endo, he
nang muk kam le kpis enang a bret to a
gunngar, endo nop ke ngaor ke sie to endo
ta vle kun mnam. Ko E Nut nam her gia
vokom muk gi enang tok arhe. Ii, E Nut
nma vokom muk tok vgum e Kristus, ko tpet
mularo kerkeknen kuon mang nguk orom
ka vok mruo to ta vle enang a sipsip to a
sital, endo o Yuda ngam kaim kam mrua
pet ngaro kerkeknen kuon mang ngar mruo
orom tok kat. Ii, o Yuda ngam kaeharom
tok, ko ngam kaem a pnes to ngma mon te,
A Pnes To A Engyel Ngat Varpaam O Yuda
Ngaro Molpou. [8] He ekam tok, mguaka vle
enangthe mum kaem a pnes to endo mo
kolkhek tgus orom a bret to nong ke ngaor
kun mnam hak, a bret to orom mularo
keknen ruk o minar ko mguak or kam pe
gi kaeharom mar. Nang mguak or kmem a
pnes to endo orom a bret to ke ngaor to ke
sie ta viging, endo orom mularo kerkeknen
ruk ngat ho mi kut kernonho hak, endruk
kam kering o mia orom o resik. Ko a ngaor
to endo, ta vle mang mularo ngorsang ruk
tesgun he.

[9] Tesgun ko her ittiegom kua hor langto
ngang nguk ruk mut kor mnam muk mang
e Yesus he kmokpom kar, mang o mia ruk
kun mnam muk ko ngma mo vret mar. Ko
her havaeng nguk mang ngar te, mguak
or kam kambisam mar. [10] Vanangko kuaro
rhek ruk te, mu or kam kambisam mar,
o rhek ri ngat lua vle mang o mia ruk
ngat lo kor mnam mar mang e Yesus he
lua mokpom kar e. Ko matok, mguak le
kparem a mmie to enda ko tottep orom o
mia ruk ngma mo vret mar. Va a mmie
tottep orom o mia ruk ngma knun mang
o tgoluk, va endruk ngma mas orom o mia
kam mi kut kaurur ngaro tgoluk va endruk
ngma totu pum o kool enangthe mar ngaro
Nut msim kat. [11] Nove, vanangko her tete
ta, ko kaittiek ngang nguk kmel muk ma
hor mang kuaro rhek ruk endruk tesgun
te, mguak or kam kambisam endruk ngam
mrua mon mar mruo kuon mang ngaro gi
pkor te, muornopeik ruk ngat kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar, nang
kle kaeharom o kerkeknen gi, endruk endri
te, kam knun mang a kerkeknen to kam mo
vret mar he ka tmar ngaro sing ruk ngaro
pkor ngam gi vrong kaenen mar kmeharom
tok kam totu pum o kool enangthe mar o
kool ngaro Nut, va kam rere pum o mia,
kam ivie he kveve va kam mas orom o mia
kam mi kut kaurur ngaro tgoluk. Mare,
o mia ngo mamten ruk tok, va si kmemik
ko kim mar ko ngam kaeharom tok ko mo
ngorsang kat, va mguak or.

[12-13] Mu vokom na, o mia ruk ngat lo kor
mnam mar mang e Yesus he lua vle kun
mnam E Nut ka ngaomevek, mut ho lo is
hak kam toop kim E Nut orom ka ngaeha
to kam nho mnam mar kam monik kim a
kapnes ngang ngar pum ngaro kerkeknen
e. Nove. Ko her gi E Nut tuk to ka ngaeha
mruo to arhe. Vanang endruk ngat kor
mnam mar mang e Yesus he ka vle kun
mnam E Nut ka ngaomevek msim, her mar
ruk mgua smia nho mnam mar kam monik
kim mar orom ngaro kerkeknen arhe. He
ekam tok, mguak kaeharom muta ngaeha
mruo to kam likim a mhel to endo petgim
muk hak ko nam kaeharom a kerkeknen to
endo.

6

Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar Ngak Or Kam Mo Kael Mar

Mruo Ko Kim Endruk Ngama Momngan Kar O Mia

1 Va muk ruk mnam e Yesus ka
ngaomevek, enang ko tang mnam muk
kaela ngang naka kser a vet kun pgegom en
va kaela, va mum lua leep gi, ko nam kael
kaela to endo ko kim endruk ngam lua kor
mnam mar mang E Nut, mar kam momngan
kar min, kam srim a vnek to endo? Nang
kman ko nam lo kael kaela ko kim E Nut
karo mia mruo ge? 2 Mut lua mnor gi te,
koknaik her mor ruk E Nut karo mia mruo
arhe ngurera turang E Nut pum ka ngaeha
to kam momngan kar o mia tgus ruk mo
mmie mang ngaro kerkeknen? To enang
ko lmien te, mguera turang E Nut pum ka
ngaeha to tok koknaik, to nngia ko mut lo
kais kam momngan kar mularo mia mruo
mang ngarkero gi vrong vnek ruk ngat lo
vua laut tete? 3 Va mut lua mnor kat gi te,
her mor ri kat arhe ngurera momngan kar
o engyel kat? He enang tok, muta pat re te,
mut lo kais gi kam momngan kar o gi vrong
mia mang ngarkero gi vrong vnek ruk ngma
pis kim mar mo mmie ge? 4 He ekam tok,
mnam a kolkha to a mhel to tkor mnam
en mang e Yesus he kmokpom kar ta kser
a vet kun pgegom en va kaela, va mguak
mur kael kaela tang ko kun mnam E Nut ka
ngaomevek mruo kam momngan kar min.
Va si enangthe a mhel to endo ka munik
tlo vu si laut kun mnam muk ko mum lo sia
nho orom a mhel to endo vanie, vanangko
mgua kle kut kael en gi kam momngan kar
min kam srim a vnek to kun pgegom min,
nang or kam mo el muk ko kim endruk
ngat lo kor mnam mar mang e Yesus. 5 Pat
he nok, nong a ho mhel tang hak gi, orom
karo papat ruk laol kun mnam muornopeik
mruo, en kam momngan kar muk ruk mut
kor mnam muk mang e Yesus gi? Kho mi
kut kael kuaro rhek ruk endruk ngang nguk
tok, kam ngam a leep kuon mang nguk
ormar ha. 6 Ko muk mut ho lua pat mang
tang hak kun pgegom muk kmel en kam
srim mularo vnek vop. Vanangko a mhel to
tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom
kar nam kle va gi kolaspa kmel kaela to
tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom
kar kat ko kim endruk ngma momngan kar
o mia, he nang mar kmikkiem o pos kam
momngan kar min kam srim a vnek to kun
pgegom min. Va si ngat lo kor mnam mar
mang e Yesus, vanangko mum kle mo kael
muk ko kmar ge.

7 Ii, he ekam ko mum mo kael muk ruk
mut kor mnam mar mang e Yesus ko kim
endruk ngat lo kor mnam mar mang, mar
kmikkiem o pos kam momngan kar muk
ormar, va ta khenam muk ma mmok tok
te, o kerkeknen ngat kir kim muk he, he
vovoem muk tgus. Vanang her a keknen
langto yok arhe, ta ya kmeharom, endo
kam her gi kaennegiang ani vnek to hak he,
ko a mhel na eharom a kerkeknen ngang
nguk, i o ko nak uruvik mkor muk kat.
Vanang ta kle ho mi ktua kernonho hak
muk kmel muornopeik mruo ko kim o mia
ruk ngat lo kor mnam mar mang e Yesus.
8 Vanangko, muk mum lo gi kaennegiang o
vnek ruk endruk e. Nove, ko her muk mruo
ruk mum kaeharom o kerkeknen ngang o
mia he kaurur ngaro tgoluk mkor mar tok
arhe. Va o mia ruk endruk muma kernonho
ngang ngar tok, her mar muornopeik ruk
kat arhe, endruk ngat kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar kat.

9 Nok mut lua mnor gi te, endruk ngam
kaeharom o kerkeknen ruk ngat lo vua
sir ko pum E Nut kalo keik nga ho lo is
hak kam kaum ka vle kar endruk E Nut
ka tavgo nma vle kuo mang ngar e. Ii,
mguak or kam mrua kauyang nguk mruo
enang tok, ko endruk ngma mo vret mar
kam totu pum o kool enangthe mar o kool
ngaro Nut msim, va endruk ngma kpoot
mang a lei, va lraip ruk ngama mo vret
mar, va lurokol ruk ngama mo vret mar,
va lurokol ruk ngam mur kaenen ngakro
pkor kat, 10 va o ngauruvik, va endruk ngma
knun mang o tgoluk, va endruk ngam kaivie
kveve, va endruk ngma rere pum o mia,
va endruk ngma mas orom o mia kmaurur
ngaro tgoluk, mar tgus nga ho lo is hak kam
kaum ka vle kar E Nut ka valngan to ka
tavgo nma vle kuo mang ngar e. 11 Tesgun
akuruk mnam muk mut hera vle orom o
kerkeknen ruk endruk tok arhe. Vanangko
tete, mut lo kta vle enang tesgun kat e, ko E
Nut ther momgol muk he. Ii, tesgun muta
vle tok arhe, vanangko tete, mute ktua vle
yok ge, ko E Nut thera kser o kerkeknen
ruk endruk petgim muk hak, kmimim kim
o rhek mang nguk pum mularo kerkeknen
ruk endruk. Ii, E Nut teharom o reha ruk
endruk ngang nguk tok, orom E Nunu A

Totur, endo tmeng ngang nguk ko mut kor
mnam muk mang Ngoldaip e Yesus Kristus
ka munik he kmokpom kar.

Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar Ngak Or Kam Mo Vret Mar

12 Muk ruk mum mrua per orom muk
mruo kam re te, "Ngot kais kmeharom o gi
vrong keknen tgus," kua havaeng nguk te,
pu lmien tok, vanangko o keknen akuruk
ngat lo kais kmenserpagam muk kam vaik
kun mnam E Nut ka valngan to ka tavgo
nma vle kuo mang ngar e. Ii, lmien te,
"Ngot kais kmeharom o gi vrong keknen
tgus," vanangko dok mruo, ngor ho mi ktua
sir lserppak kim o kerkeknen ruk ngam
kaenen dok kmeharom mar ko ngat kae-
gom kmel rengmat kun mnam dok he ka
kpom dok kserpagam dok. 13 Ii, va muk
muma havae kat te, "A ngaemik nma vle
ngang a mhel kam kpom ka vrek, va a
mhel ka vrek nma vle ngang a ngaemik."
Pu lmien tok, vanangko mu vokom na. E
Nut nera rum kim min tgus. He gi enang
tok, mularo pkor ngam mi ktua vle ngang
Ngoldaip, va Ngoldaip nam mi ktua vle
ngang mularo pkor. Nang mularo pkor
ngam lua vle ngang nguk kam mo vret muk
mruo e. 14 Mu vokom na, E Nut thover
Ngoldaip petgim ka nnak orom ka serppak
mruo. He ekam tok, ner le khover mularo
pkor ruk endruk gi enang tok kat. 15 Mut
lua mnor gi te, mularo pkor mruo ngma
vle enang te, mar o mhetor akuruk kun
mnam e Kristus ka vok ge? He ekam tok,
mguak or kam kta ngam muk mruo ekam
lraip ruk ngam mur kaenen ngakro pkor
mruo kam kaum kar mar kam vret mar.
16 Nok mut lua mnor kat gi te, endo ta mrua
kser en mruo petgim e Kristus ka vok karo
mhetor akuruk, nang kle kaum kar a vlom
to nam mur kaenen ka vok ngang lurokol
kam vret, tle kaum ka vle atgiang kar a
vlom to endo orom ka vok. Ii, ta vle tok,
kmikkiem gi enang ko ngat ittiegom E Nut
karo rhek te, "Min nginera kaum ka vle
orom a vok atgiang." 17 Vanangko endo na
kle kmokpom kar Ngoldaip, tmi kut kaum
ka vle atgiang kar en tok kat arhe orom E
Nunu A Totur ko tel rengmat kun mnam.
18 He ekam tok, mguak ho mi kut tu hak
kam kat kaeharom a kerkeknen to kam mo
vret muk kun mnam E Nut ka rek to a totur
enangthe muta totu pum E Nut orom a
kerkeknen to endo. Ko o vrong kerkeknen
akuruk mum kaeharom mar, ngta vle ku
mnok petgim mularo pkor mruo. Vanang,
o kerkeknen ruk mum kaeharom mar ko
muma mo vret muk tok, mum kaeharom
mar orom mularo pkor mruo. 19 Mut lua
mnor gi te, langto langto mnam muk, ka
vok ta vle te, E Nut ka rek to a totur, ko
E Nut ten E Nunu A Totur ngang nguk
kmel rengmat kun mnam muk? He ekam
tok, mularo pkor ngam lo kta vle ngang
nguk mruo kat e. 20 Ko E Nut tpet mularo
kerkeknen kuon mang nguk he, orom e
Yesus ka vok mruo, kmel ekam muk orom
tok. He ekam tok, langto langto mnam muk
na le ktotu pum E Nut orom ka vok mruo.

7

E Pol Ta Keknen Ngang lKorin Mang A Keknen To Mang O Leinger

1 Vanang, tete kua svil kmoripang nguk
mang mularo mngan ruk mut ittiegom mar
kam mnganang dok mang ngar tesgun. Ko
muk muta mnganang dok mang o leinger.
He tete kua svil kmoripang nguk te, ta ya
ngang a mhel en kam lo kaehang a vlom
tang.* 2 Vanangko ekam ko o vrong mia
ngam ngae sei kmeharom a kerkeknen to
kam mo vret mar, va kua havaeng nguk te, a
ngokol langto langto mnam muk nak vaeng
ktavlom ngang mruo kam vle ko kim. Va a
vlom langto langto mnam muk naka vle ko
kim katngokol ngang mruo tok kat, he nang
muk kam lua sei orom a mo vret muk tok.
3 Ii, he langto langto mnam muk lurokol,
nak pat mang ktavlom he ktua rum ktavlom
ka svil. Va a vlom nak kaeharom ngang
katngokol enang tok kat. 4 Ko a vlom ka vok
nam lua vle ngang en mruo e. Nove, ta kle
va ka vle ngang katngokol ha. Va ta vle gi
enang tok kat mang a ngokol ka vok. Ko a
ngokol ka vok nam lua vle ngang en mruo
kat e. Ta vle ngang ktavlom. 5 He ekam tok,
langto langto mnam muk lomevek, nak or
kam hahak mang ka vok mruo. Gi enangthe
min tgus mnam lomevek nginaka ktar ka
tting kmel ke venloot tang kam vle pum a

* 7:1: Tkais kam hortgem o rhek ri kam vle te, "Ta ya ngang a mhel en kam lua vaeng a vlom tang kam vle ko kim."

keknen to kam ngarkie na. To ko pekam
ko ngint ngarkie knop, nginak kta kaum
konit kat, matok e Seten nak kle kaegom
min, her vgum ko mut lo is kam mrua
nho mang mularo pkor kam lua ngam muk
mruo ekam a kerkeknen to kam mo vret
muk mruo tok. 6 Kua havaeng nguk tok,
ekam ko kua svil muk kar dok kam kaum
ka slak orom nguaro papat mruo kam mo
kaum mang a papat atgiang to enda tok.
Nang klua havaeng nguk tok, kam sopong
nguk kam lua lei enang tok e. 7 Pu lmien te,
kua svil lurokol tgus kam gia vle enang dok,
vanangko E Nut ther kut en a ngokol langto
langto kta nngiar mruo ngang he. Ii, ko a
mhel langto tmi kut kol ktang mruo mkor E
Nut, va langto yok tkut tkol ktang mruo kat
ge.

8 Vanang mang mula mngan to mang
endruk ngat lo lei vop, va o tahek, kua
svil kmoripang nguk kat te: Ta ya ngang
ngar kam gia vavle enang dok he lua lei e.
9 Vanangko enangthe ngapa sing he lo kais
kam mrua toot mang ngaro pkor mruo kam
lo kaeharom o kerkeknen, va mar he, ngak
lei. Ko ta ya ngang ngar kam lei, vanang tlo
vu ya ngang ngar hak, ngaro pkor kmenen
mar kmeharom o kerkeknen ekam ko ngma
sing enang tok.

10 Va mang endruk ngat her lei, kua
svil kmel a re to a serpgar ngang nguk
kmoripang mula mngan to mang ngar kat.
Vanangko nong dok msim to ngor kael a
re to enda ngang nguk e. Nove, Ngoldaip
mruo tmi re vgum dok kmel ka re to a serp-
gar ngang nguk ko thavaeng nguk ti te: A
vlom nak or kam ngorpok parem katngokol
e. 11 Vanangko enangthe na parem, va nak
or kam kta lei orom a ngokol tang ko yok
kat e. Enangthe na kta svil kam kta lei, va
na kat kaeknik ngok kim katngokol mruo
msim. Va mang a ngokol, en nak or kam
kser ka lei to orom ktavlom tok kat.

E Pol Ta Keknen Mang A Kerkeknen To Kam Kser A Lei

12 To mang mula mngan to mang kam
kser a lei, dok a aposel langto mruo kua
rere kmoripang nguk orom kuaro papat
mruo, nang klua rere kmoripang nguk
orom Ngoldaip karo rhek mruo e. Ko kua
havaeng nguk te: Enangthe a ngokol tang
mnam muk ko tkor mnam en mang e Yesus
na her lei tesgun orom a vlom to tlo kor
mnam en mang e Yesus, he ktavlom to endo
ta svil kam vle ko kim tete vop, va a ngokol
to endo nak or kam kser ka lei to orom
ktavlom to endo e. 13 Va tok kat ngang
a vlom to tkor mnam en mang e Yesus,
ko enangthe na her lei tesgun kat orom a
ngokol to tlo kor mnam en mang e Yesus,
he katngokol to endo ta svil kam vle ko kim
tete vop, va en kat nak or kam kser ka lei to
orom katngokol to endo kat e. 14 Ii, mguak
or kam kser a lei enang tok, ekam ko E Nut
nma vokom a ngokol to tlo kor mnam en
mang e Yesus vop te, E Nut tmur el en kam
vle ngang En mruo, her gi vgum ktavlom
karo papat ruk tkor mnam en mang e Yesus
ormar. Va tok kat ngang a vlom to tlo kor
mnam en mang e Yesus vop, va klei orom
katngokol to tkor mnam en mang e Yesus
ko E Nut ther el a vlom to endo kam vle
kat te, E Nut tmur el en kam vle ngang En
mruo, her gi vgum katngokol karo papat
ruk tkor mnam en mang e Yesus ormar tok
kat. Enangthe nap lua mien tok, va si mu les
kat, va E Nut tlo is kam vokom mar la mmok
ko pum kalo keik kat e. Vanangko lmien te,
E Nut ther mi kut el mules kam vle la mmok
ngang En mruo tok arhe.

15 Vanangko enangthe endo tlo kor mnam
en mang e Yesus npa svil kam ngorpok
parem kaela kam kser ka lei, va kaela naka
mnang en kam ngae he. Ko endo tkor
mnam en mang e Yesus, a ngokol, i o en a
vlom, E Nut karo pos ngat lo kpom mang
tok e. Ii, naka mnang en kam ngae, ekam ko
E Nut tvaeng ngor kam gia vle orom a ngor-
sang longeik kun pgegom o mia. 16 Mare,
mguaka mnang ngar ngak ngae, ko muk
lurokol mut lua mnor te, mut kais kam rere
mnam mulmialraip he ngar kle kor mnam
mar mang e Yesus vgum mularo rhek ruk
ngang ngar i o nop. Va muk lraip mut
lua mnor kat te, mut kais kam rere mnam
mulmialurokol he ngar kle kor mnam mar
mang e Yesus vgum mularo rhek ruk ngang
ngar tok kat e.

E Nut Tmi Kut El A Mhel Langto Langto Ka Ngorsang Kam Mi Ktua Vle Tok Arhe

17 A pos to enda kua re kmel ngang nguk,
kom kael ngang E Nut kakro ngaomevek
tgus kam reng ngar te, langto langto mnam

muk ko ka ngorsang tsi vle nngia nngia tes-
gun ko E Nut tlo vaeng vop, na her gi ktua
vle orom ka ngorsang to endo gi, gi enang
ko Ngoldaip tmi kut el en kam vle orom.
E Nut tsi vaeng en vanie, vanangko na sim
ktua vle orom ka ngorsang to endo gi ko E
Nut tmi kut vaeng en orom tok ge. 18 Ii, mu
vokom na, enangthe E Nut tvaeng a mhel
tang ko o mia ngata ktar paam he, va a mhel
to endo nak or kam vua papat te, en kam vle
yok gi. Va enangthe E Nut tvaeng a mhel
to o mia ngat lo paam vop, va a mhel to
endo nak or kam vua papat te, o mia nga le
kpaam en kat. 19 Ko mor ruk ngot kor mnam
mor mang e Yesus he kmokpom kar ngom
lo kta serppak mang a keknen to kam paam
lurokol, i o endo kam lua paam mar kat.
Nove, ngom kle va kserppak mang a her gi
keknen to kmikkiem E Nut karo rhek tuk.
20 Ii, langto langto mnam muk ka ngorsang
na her mi ktua vle gi enang ko Ngoldaip
tmi kut el en kam vle orom tok ko E Nut
tvaeng en orom tok arhe. 21 Enangthe a
mhel tang ko nam kaeha ngang ka taven ko
nam kaenen kmeha lkapnes ngang tok ko
E Nut tvaeng en orom ka ngorsang to endo
tok, va a mhel to endo nak or kam vua papat
kam le ka vle yok. Vanang enangthe na kais
kam mrua hong en mruo petgim ka taven
ka serppak, va en he, na kaeharom tok. 22 Ii,
na or kam vua papat tok, ekam ko ka taven
nam si kaenen en kmeha lkapnes ngang
ko tlo is kam mrua hong en pum ka taven
ka serppak vanie, vanangko a papat to a
ngaenpaeir hak ta vle ti te, her Ngoldaip
to tvaeng orom ka ngorsang to endo tok,
kam hong en pum karo kerkeknen petgim
mar ha, he nang en kam kle va ka vle ngang
Ngoldaip mruo. Va ta vle tok kat mang
a mhel to nam lo kaeha lkapnes ngang a
taven tang kat, ko enangthe E Nut tvaeng
en orom ka ngorsang to endo enang tok, va
en ta kle va ka vle kat te, e Kristus kalkayie
to en kmeha ngang tok kat. 23 Ii, her muk
ruk arhe E Nut tel ekam muk orom e Yesus
ka vok mruo ko tpet mularo kerkeknen
kuon mang nguk. He ekam tok, mguak
or kam kta kaennegiang o gi vrong mia
kmenen muk kmikkiem ngakro pos mruo,
mar kam kappom muk kserpagam muk e.
24 Ii, langto langto mnam muk na her gi ktua
mokpom kar E Nut orom ka ni ngorsang to
E Nut tmi kut vaeng en orom tok, ekam ko
her ka ngorsang mruo to endo arhe E Nut
nera momngan kar en mang.

25 Va mang mula mngan to mang lraivles
ruk lurokol ngat lo ehang ngar vop: Kua
svil kmoripang nguk te, nop o rhek mkor
dok e, ko ngat ottek ko kim Ngoldaip, kam
havaeng nguk ormar kat e. Vanangko dok
a aposel langto mruo, dok to Ngoldaip ta
mrung dok he kvokom dok te, ko mi kut kais
kam kol a ngaeha ta, ko kais kam havaeng
nguk orom kuaro papat mruo. Kua havaeng
nguk te, 26 ekam ko muma kerkolkol vgum
o vnek ruk ngat kirpagis kim muk, ko kais
kam havaeng nguk ruk mut lo lei vop te,
ta ya ngang nguk kam gia vavle gi enang
tok arhe. 27 Va muk ruk lurokol, enangthe
tang mnam muk nap lo lei vop, va nak or
kam ring a vlom tang kam lei orom. Vanang
enangthe tang mnam muk na her lei he,
va nak or kam hortgem ka ngorsang he
ka kser ka lei kat e. 28 Vanangko nap si
lei, va tlo kaeharom a kerkeknen e. Va
a vlom to a ngokol tang tlo ehang vop
nap si lei kat, va en kat tlo kaeharom a
kerkeknen tang kat e. Vanangko ko gia
havaeng nguk te, endruk tgus nga lei, ngar
mia kerkolkol vgum o vnek ngarlavurgem
kun mnam ngaro ngorsang ruk mo mmie.
He tete kua havaeng nguk ti te, mguak or
kam lei tok, he nang muk kam vraik petgim
o vnek ruk endruk.

29 Koornopeik, kua re tok ekam ko a ven-
loot to E Nut tmi kut el ngang ngor, ketasuo
en kam nop he. He ekam tok, kmelha tete
kam ngae kais koknaik, si lurokol tgus ruk
ngat her lei he, va ngak kael E Nut ktar ko
pum ngaro kerok, he gia vavle gi enangthe
ngat lo lei vop. 30 Va tok kat ngang endruk
ngam mrua mrung ngar mruo pum o vrong
tgoluk, ko mar kat ngak kael E Nut ktar
ko pum ngaro kerok, gi enangthe ngat lo
mrua mrung ngar mruo kat. Va endruk
ngma sirei pum o vrong tgoluk, mar kat
ngak kael E Nut ktar ko pum ngaro kerok,
gi enangthe ngat lua sirei e. Va endruk
ngam kaenenkim o vrong tgoluk ruk mo
mmie, mar kat ngak kael E Nut ktar ko
pum ngaro kerok, gi enangthe o tgoluk ruk
ngam kaenenkim mar, nong ngang ngar
kam kpom mar kmeha mang ngar hak. 31 Va
endruk ngam kaeha orom o vrong tgoluk
ruk mo mmie, mar kat ngak kael E Nut ktar

ko pum ngaro kerok, her gi enangthe mar
ngam lo kael o tgoluk tgus ruk endruk ktar
ko pum ngaro kerok. Ko a mmie to enda E
Nut tmi kut kueng kam vle ti tete, tkaelha
kam loloong kngae he.
32 Kua havaeng nguk tok, ekam ko kua
svil muk kam lo vua papat mang o vrong
tgoluk e. Ko a ngokol to tlo lei vop, en
nam lo vua papat mang o vrong tgoluk e.
Nove, nam kle gi kael Ngoldaip karo reha
tuk ktar ko pum kalo keik, he kpat nngia
nngia, en kmensireim. 33 Vanang a ngokol to
tlei he, en nam kle vua papat mang o vrong
tgoluk ruk ngat ottek mo mmie te, en kam
kle kaensireim ktavlom ormar nngia nngia.
34 He ekam tok, a ngokol to tlei he, nma vle
orom kalo papat alomin.
Vanang a vlom to nong katngokol ngang,
i o a vlom to lurokol ngat lo ehang vop,
nam kael Ngoldaip karo reha ktar ko pum
kalo keik tok kat he ka treil ta vle te, kmel
karo papat tgus va ka vok ngang Ngoldaip
mekam mekam. Vanang a vlom to tlei he,
nam kle vua papat mang o vrong tgoluk
tgus ruk mo mmie kat te, en kmensireim
katngokol nngia nngia orom mar tok kat.
35 Kua havaeng nguk orom kuaro rhek ruk
endri tok, kam turang nguk ormar, he nang
muk kam lua vle orom alo pat alomin. Ii,
kua svil kam havaeng nguk tok, he nang
mularo papat kam vle mang Ngoldaip tuk.
Ko ta sir ko pum E Nut kalo keik muk kam
vle tok. Nang klua havaeng nguk tok kam
hagam muk kam lua lei e. Nove!
36 Vanang a vlom ko tho enang laraip
enangthe ngta rere orom a vlom to endo
ngang a ngokol langto en kam lei orom,
he a ngokol nam mrua pat kun mnam en
mruo te, en tlo is kam vle malhagenmok
mang a vlom ko ka vok ta hop kmonit kar,
to a ngokol na kaikkiem ka papat to kam lei
orom he kvaeng a vlom kam vle ko kim kam
rum ka svil enang tok. He mguak korim
min, nginak lei, ko nong a kerkeknen to
e. 37 Vanangko a ngokol to nam smia toot
mang ka vok, he ka vok karo svil ngam
lua matmat en mang a vlom to endo, nang
ther el karo papat he te, en kam lua lei
orom a vlom to endo, va a ngokol to endo
tkaeharom a keknen to ta sir tok kat. 38 He
ekam tok, ta nho te, endo na lei orom a
vlom sie to endo tkaeharom a keknen to ta
sir. Va enangthe na lua lei orom a vlom sie
to endo kat, tkaeharom a keknen to tho mi
kut ya hak kir kim a keknen to kam lei orom.

Yi kais kam hortgem o rhek ri (36-38) kam vle ti kat.

[(36) Vanang enangthe a teit
na mrua pat kun mnam en
mruo te, nam lua khenger
ka kvek orom ka keknen ko
nma hagam ka kvek kam lei,
va enangthe a vlom to endo
tho enang laraip he, va a
teit na kaikkiem karo papat
he kpalengem ka kvek to
endo kmel ngang a ngokol,
ko nong a kerkeknen to e.
(37) Vanangko a teit to na
her el karo papat he te, en
kam lua palengem ka kvek
to a ngokol tlo ehang vop
ko nam smia toot mang karo
papat, he sim kaelel moma-
lpek kim mar te, en kam lua
palengem ka kvek to endo,
va a mhel to endo tkae-
harom a keknen to ta sir tok
kat. (38) He ekam tok, ta
nho te, endo na palengem ka
kvek to a ngokol tlo ehang
vop tkaeharom a keknen to
ta sir. Va endo na lua
palengem ka kvek to endo
kat, tkaeharom a keknen to
ta ya kat kir kim endo kam
palengem kat.]

39 Ii, va a vlom naka vle ko kim katngokol
kam ngae kais ko katngokol nak yor. He
enangthe katngokol nak yor, va a vlom to
endo tis kam kta lei orom a ngokol tang yok.
Vanangko a ngokol to endo nak kor mnam
en mang Ngoldaip he kmokpom kar. 40 Pu
lmien te, en tkais kam kta lei kat, vanangko
kun mnam dok, kua pat te, ner ho mi ktua
ya hak ngang a vlom to endo enangthe nap
gia vle te, a tahek he lo kta lei kat. Kuaro
papat ngta vle tok, he kua pat te, E Nut
tmeng E Nunu A Totur ngang dok kat kmen
o rhek mnam dok.

8

E Yesus Karo Mia Nga Smia Pat Mang En-druk Ngaro Papat Ngat Lo Vua Serppak Mang En

[1] Yu! Va kua le ka svil kmoripang mula
mngan to mang a keknen to kmem o vothol
ruk o mia ngat elik te, o nngiar ruk ngang
o vrong kool. Kua svil kam rere mang a
papat to endo ekam ko muk mum mrua
prom muk mruo kam havae kmuk te, 'Mor
tgus ngot is kmo papat tgus kmem o vothol
ruk arhe.' Muk gi, muk gi. Pu lmien tok,
vanangko dok, kua havaeng nguk te, mum
gia lol o papat kam kle mrua per orom muk
mruo orom mar tok, vanangko a gi keknen
to kmelongtok mang o mia, her a keknen
to endo arhe tkais kmenserpagam muk. [2] A
mhel to nam gia kolaspa orom a keknen to
kmem o vothol ko nam mrua prom en mruo
ko tpat mang en mruo te, karo vu papat, va
a mhel to endo ta mrua khenam en mruo
ma mmok te, tlua mnor mang o papat ruk E
Nut tmi ktua svil en kam mnor mang ngar
e. [3] Vanangko a mhel to nam kaelongtok
mang E Nut, her a mhel to endo arhe E Nut
ta kambis kar.

[4] He kmikkiem a papat to endo tok, kua
svil kam havaeng nguk mang a keknen to
kmem o vothol ruk o mia ngata ktar nngiar
ngang o vrong kool ormar, ko kua svil kam
havaeng nguk te: Mor ruk ngot kor mnam
mor mang e Yesus he kmokpom kar ngot
smia mnor mang o vrong kool te, mar nong
ngaro serppak ngang ngar, mor kam ktal
kim mar e. Va ngot lo kais kam totu pum
mar mo mmie kat e. Ko E gi Nut tuk Endo
ngurak totu pum En. [5] Ta mien te, o vrong
kool ngarlavurgem ruk mo mmie va kuon
ma volkha kat, endruk o mia ngma totu
pmar enangthe mar ngaro Nut, ko ngama
mon mar te, ngalmialaol ruk mar. Pu lmien
tok, [6] vanangko mor ruk ngot kor mnam
mor mang e Yesus he kmokpom kar ngoma
totu pum gi Ngor Teit E Nut tuk to atgiang,
Endo tkueng o vrong tgoluk tgus. Va ngom
sim kael nguaro ngorsang mo mmie, mar
kam vle ngang En mruo kat. Ii, va ngoma
totu pum Ngoldaip e Yesus Kristus to en
atgiang kat, endo tkaum kar E Nut kam
kueng o vrong tgoluk tgus. Her en tuk arhe
endo ngoma ktal kim En arhe.

[7] Pu lmien tok, vanangko o mia akuruk ko
ngat gun kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar ngat lua mnor mang o kool
vop te, nong ngaro serppak ngang ngar,
mor kam ktal kim mar e. Nove, ko her o mia
ruk arhe tesgun ngam gia vle pum a keknen
to kam totu pum o kool, he ngaro papat
ngat lo vua serppak mang E Nut tete vop.
To enangthe o mia ngapa klang ngar orom
o vothol ruk o mia ngta ktar nngiar ngang
o kool orom mar he ngap kaemik to ngaro
papat ngap kat kaeknik mang nga keknen
to tesgun va ngaro vurkul ngap ngae lo kta
mrer ko pum E Nut kalo keik vgum tok, ko
kun mnam mar mruo ngap kle kpat mang
ngar te, enangthe ngap kaem o vothol ruk
endruk va ngara ru pum o mgun vgum o
vothol ruk endruk tok. [8] Vanangko nove, ko
a papat to a minar ta vle ti te, o gi vrong
ol ngat lo is hak kmeharom mor kam vle
nngia nngia ko pum E Nut kalo keik e. Ko
E Nut nam lua vokom mor te, ngota mmok
ko pum kalo keik vgum o vothol ruk ngom
kaemik e. Va nam lua vokom mor kat te,
ngota mmok ko pum kalo keik ko ngoma
tivik kmemik kat e.

[9] Pu lmien te, a papat to a minar ta vle
tok, vanangko mgua mrua ngangreal ngang
nguk, matok, mguak ngae kolaspa orom
mula keknen to kmem o vothol ruk endruk
he kering o mia akuruk yok ko ngaro papat
ngat lo vua serppak mang e Yesus vop, he
ngaro papat ruk kmor mnam mar mang e
Yesus kam vuut ekam mula keknen to endo
tok. [10] Ii, ko enangthe a mhel tang ko karo
papat ngat lo vua serppak na vokong nguk
orom mula papat to tok, ko mum kaem o
vothol mnam o rektor ruk kam totu pum
o kool mnam mar, to karo papat ngar kle
kserppak te, en kam kolkol ekam muk tok
kat he ner kle kaem o vothol ruk o mia
ngata nngiar ngang o kool ormar gi enang
nguk tok kat. [11] He ekam tok, a mhel to endo
ko e Kristus tyor mang, he en tkor mnam en
mang orom karo papat ruk ngat lo vua serp-
pak vop, mguer kering orom mula papat to
mut vua serppak mang kmem o vothol ruk
ngata nngiar ngang o kool ormar, ko en na
mur kosnok mang ko na kaemik tok. [12] He
ekam ko mum kaeharom a kerkeknen to tok
ngang munopia, kmeharom en kam kosnok
kun mnam en mruo vgum mula papat to
mut vua serppak mang to tok, va ta vle lsir
te, mum mi kaeharom a kerkeknen ngang
her e Kristus msim tok kat arhe. [13] He ekam
tok, a papat to koma kir mang te, a papat to
a ngaenpaeir hak ta vle ti te, enangthe dok
kop kaem o vothol he konopia langto ngang
dok npa tarhigiang dok kmem o vothol tok

kat, nang koknaik kosnok kun mnam en
mruo vgum tok, va dok ko kais kmel kua
papat te, ngor lo kat kaem o vothol kat e,
he nang konopia kam lo kta tarhigiang dok
kmeharom a kerkeknen vgum tok kat.

9

E Pol Ta Keknen Ngang lKorin Te, En A Mi Aposel Langto

1 Mu vokom dok na, ko dok a mi aposel
langto. Va dok to ko her mi vokom Ngoldaip
e Yesus lsir kat. Va nong a vrong mhel tang
to nama sopong dok kmikkiem karo rhek
kat e. Va kuaro reha ruk ngang Ngoldaip
ngat her el mit tete orom muk ruk mut kor
mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar
kat arhe. 2 Pu lmien te, o mia akuruk ngma
klai mang dok te, nong a mi aposel msim to
dok, vanangko muk ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus mum kle va kvokom dok te,
a mi aposel msim to dok. Ii, muma vokom
dok tok, ko her muk ruk arhe muta vle te,
a ngaelmir to ta khenam dok ma mmok
te, Ngoldaip tmur el dok kam vle te, a mi
aposel msim ko mut kor mnam muk mang
e Yesus he kmokpom kar vgum kua ngaeha
to endo kun mnam muk.
3 He ekam tok, kuaro rhek ri, dok mruo
ko kaelik ngang nguk, kam totok mang dok
orom mar pum endruk ngama kekhet dok
kam klai mang dok te, nong a mi aposel
msim to dok. 4-5 Ngola, klo kais gi kam
vle enang o aposel akuruk kar Ngoldaip
kaornopeik va e Sipas to e Pita kat, kam
vaeng a vlom to tkor mnam en mang e
Yesus kam vle mo kmok kat, en kam vle te,
kotavlom? Va klo kat kais gi kmemik va
kaivie ekmuk? 6 I o gi dok va e Barnabas tuk
ruk moaka prongyek ka psek kam kut kaeha
vgum muo mruo?
7 Tlo vua ya ko muta klai kmok mang o
tgoluk e. Mu sim pat na. Ko tlo kais gi
te, a loot kteit kmel sarek mnam ka loot
ngang o mia, nang lo kaemik mnam? I o
tlo kais kat gi te, a mhel kam nho mang
o bulmakau, nang lo kaivie mnam ngaro
mem ngaro itok kat? I o, a mhel to nma
kar va tomten, ta sir gi te, en kmeha vgum
en mruo? 8 Muta pat re te, ko gi vrong
rere tok, kmikkiem o gi vrong mia nga gi
papat to tok. Nove, ko E Nut karo pos ngam
kaenserpagam a papat to endo gi enang tok
kat. 9 Ko ngat ittiegom E Nut karo rhek
ruk E Moses thavae ormar te, “A bulmakau
to nam kaeha kngae kmeharom ila ngaeha
mguak or kam vat ka gu, en kam lo kaemik
phevgom ko nam kaeha ngang yin e.” E
Nut ta re tok, va muta pat re te, karo rhek
ruk endruk ngat gia vle mang o bulmakau
tuk, ko nam gia pat mang ngar, nang nong
mang o mia? 10 Nove, ko lmien te, E Nut karo
rhek ngat mia vle mang ngor ruk o mia.
Mare, ko ngat ittiegom E Nut karo rhek ruk
endruk kam keknen ngang ngor te, a mhel
nma ngamngam a ho ka khek kun mnam ka
loot, ekam ko nma nho vgum ka loot kam
tettek, he nang en kmemik mnam. Va a
mhel to nma tuur mnam a loot, nma nho
mkor a loot kteit kam reng ngar kam lluol
mnam kat. 11 He kmikkiem gi enang tok kat,
ekam ko ko her ngamngam E Nut karo rhek
kun mnam muk orom E Nunu A Totur, va
muta pat nngia? Muta pat re te, kom vua
grap mang nguk enangthe kopa mnganang
nguk kmoripang dok kmeha vgum dok kre
Barnabas kam klang nguo mo o ol tok kat
ge? 12 Ii, mguak kaeha vgum dok, gi enang
ko muma vokom mulmialaol akuruk tok
te, mguak kaeha vgum mar tok kat. Va
enangthe muma vokom mar tok, va mgua
kle ho gia vokom dok tok kat kir kim mar,
kmeha vgum dok kat.

Pu lmien te, ta sir te, mguak kaeha vgum
dok tok, vanangko, klua svil hak kam so-
pong nguk hak kmeha vgum dok tok e.
Parem ko, si o vrong vnek ngma kirpagis
kim dok tok, vanangko kom kle kaenenker
kmeha ge, matok nguak hover o rhek ruk
mang kuaro vnek ruk enang tok, he khos
kim a knovvur ko nguak kering o rhek ruk
endruk mang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen. 13 Mu si pat na. Mut lua mnor gi
te, endruk ngam kaeha kun mnam E Nut
ka rek to a totur, ngam kaemik mnam o ol
ruk mkor a rek to endo kat? Va mut lua
mnor kat gi te, endruk ngam kaeha ko va
psen to a totur, ngam kaem o vothol ruk o
mia ngma nngiar ngang E Nut ormar kuon
mang tok kat ge? 14 He her gi enang tok kat,
ko Ngoldaip ta ktar el ka re te, endo nma lol
o rhek ko vgum endruk ngma havaeng ngar
mang a knovvur, her endo arhe nak kaeha
vgum endruk arhe.

15 Pu lmien te, ta sir te, mguak kaeha
vgum dok, vanangko ko ho lua svil kam

sopong nguk kam vle kar muo tok e. Va
klo kaittiegom kua hor ta kat te, kam nho
orom muk kmelha pum a keknen to kmeha
vgum muo kat e. Nove, ko ta ya ngang
dok kam yor, vanang tlo vua ya hak ngang
dok enangthe a knovvur na lo vua sap kun
mnam muk, nang dok kam lo kais kam
karmail mang nguk vgum tok e. 16 Koma
havaeng o mia mang a knovvur, vanang
kom ho lo is hak kam karmail mang dok
mruo pum kua ngaeha to endo tok e, ko her
E Nut mruo arhe, Endo tmi kut el dok kam
havaeng o mia mang a knovvur to endo.
Parem ko suvrum dok he, enangthe kop lua
havaeng o mia mang a knovvur ha. 17 Ii,
enangthe dok mruo to kop mur kael dok
kam ngae khavaeng o mia mang a knovvur,
yek endo yek ko kais kam kol a keik to mang
kua ngaeha to endo. Vanang, ekam ko E
Nut to ther el dok kmeharom tok, va klo
kais hak kam kol a keik tok e. Ekam ko kom
gi vrong kaeharom o reha ruk E Nut mruo
tmi kut elik ko maktiegom dok, dok kam
tarkanang ngar. 18 He ekam tok, kua ni keik
to he? Kua keik ta vle ti te, dok kam gia
havaeng o mia mang a knovvur, nang lua
pat mang ngar kmenkim dok mang tok, he
nang dok kam lua sopong ngar hak kmeha
vgum dok mang kuaro reha ruk endruk
ngang ngar.

19 Mu vokom na, kom lua vle ngang a
mhel tang hak, va nong a mhel tang kat to
nama sopong dok kmikkiem karo papat kat
e. Kom pua vle tok, vanangko kom mrua
krus orom dok mruo ge, kam mur kaen
dok mruo ngang o vrong mia ngo mamten
tgus, dok kmeha ngang ngar, he nang dok
kam rere mnam akuruk mnam o mia ngo
mamten tgus enang tok. 20 Ii, lmien te, kom
lo kta serppak mang o Yuda ngaro keknen
kat e. Vanangko mnam o kolkhek ruk koma
rere kar o Yuda kom kle kaikkiem mar
ge, he nang dok kam rere mnam akuruk
mnam mar vgum tok arhe. Ii, va lmien
kat te, o vrong pos ngam lo kat kaenen
dok kmikkiem mar kat, vanangko kom her
kle ka krus orom dok mruo kam mur el
dok ku meorom ngaro serppak ge, kam vle
enang o mia ruk ngam gia vle ku meorom
ngaro serppak kat. He enang tok, kom kais
kam rere mnam akuruk mnam mar vgum
tok kat arhe. 21 Ii, va lmien kat te, E Nut
karo pos ngma kpom dok vop ko e Kristus
karo pos ngam kaenkrovgem dok kmikkiem
mar. Vanangko kom her kle ka krus orom
dok mruo kam mur kael dok mruo kam vle
gi enang endruk nop ngaro pos ngang ngar
kat ge, he nang dok kam rere mnam akuruk
mnam mar tok kat. 22 Va ko her mrua krus
orom dok mruo he, kam mur kael dok kam
vle enang endruk ngaro papat ruk mang
E Nut ngat lo vua serppak, he nang dok
kam rere mnam akuruk mnam mar tok kat.
Mare, koma krus orom dok mruo kam mur
kael dok mruo ngang o mia tgus tok tete
vop, dok kam vle gi enang ngar tok arhe,
he nang dok kam rere mnam akuruk mnam
mar he ksusulgim mar vgum ko koma vle
orom o gi vrong papat ngo mamten ruk
endruk tok. 23 Ii, va kom kaeharom o reha
tgus ruk endruk tok, he nang a knovvur
kam kle ksap kun mnam o mia kngae, he
nang dok kam kol kua keik vgum kuaro reha
ruk mang a knovvur ta kat.

24 Nok mut lua mnor gi mang endruk tgus
ngat kaum kam kir mo kmar kam sap te,
endo tkir kim klenar her endo atgiang tuk
arhe na kol a keik? He kmikkiem enang
tok, mgua smia sap orom mularo papat
ruk mang e Yesus, gi enang endo tok kat
kam lol mula keik tok kat. 25 Ii, o mia tgus
ruk ngat kaum kam kir mo kmar kam sap
ngama ktar mur kaegegom ngaro pkor kam
smia toot mang ngar mruo na. Ngama ktar
kaeharom tok, he nang ngaro pkor kam
serppak kam sap kir kim klenar, he nang
o mia kam him mar orom a msasaen to
tgi kottek mo mmie, endo nam lo hus kam
loloong. Vanang mor ruk ngot kor mnam
mor mang e Yesus he kmokpom kar, ngoma
sap orom nguaro papat ruk kmor mnam
mor mang e Yesus, he nang E Nut kam
him mor orom a msasaen to nera plong vle
ngnik ngnik ge. 26 He ekam tok, dok kom
lua sap orom kuaro papat ruk mang e Yesus
enang a mhel to nam gi vrong vavle ngpang
en mruo e, ko nong ka treil ngang e. Va kom
lo kaus orom o papat ruk endruk kat enang
a mhel to nam gi vrong kngamngam kalo
ktiek kia gan kmegom kmus enang tok kat
e. 27 Nove, kom ho mi ktua krus orom kua
vok tgus he kaegom kua serppak hak, dok
kam ktar havaeng o mia mang e Yesus na,
yek E Nut kam lua klai kim dok mang kua
keik to ngora kol koknaik.

10

E Pol Tkothoi Mang lIsrael Ngaro Pupnam Kmengorang lKorin

1 Ii, koornopeik koma sovet kmegom kua
serppak kam havaeng nguk mang e Yesus
ekam ko kua svil muk kam mmok mang o
papat ruk mang nguaro pupnam, ko tennik
mar tgus ngata kaum ka vle ku meorom a
varhek to E Nut tmi ktua ktong ngar orom
ko ma kalputmok va mar tgus ngat kaum
kngae kam nvor kim a mou kat. 2 Ii, he
enang tok, mar tgus ngat kaum mrua krus
orom mar mruo ko pum e Moses, he ka
tting mang en kam ktong ngar kmikkiem a
varhek to endo, va ka ktong ngar kam nvor
kim a mou kat. 3 Ii, va mar tgus ngat kaum
kaemik mnam o ol nga mten to atgiang,
endo tottek ekam E Nunu A Totur kat. 4 Va
ngat kaum kaivie mnam a ye ka mten to
atgiang kat, endo tottek ekam E Nunu A
Totur tok kat. Ko mar ngat kaum kaivie ko
va kre to tikkiem mar, endo tottek ekam E
Nunu A Totur. Kua tootkinre ngang nguk
tok, mang a kre to endo kam havaeng nguk
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
to arhe. 5 Ngat si vle tok, vanangko E Nut
tlo higiang kavurgem mnam mar hak. He
ekam tok, ther gi klai mang ngar, he kmam-
nang ngar kam gi vrong yayor kngongae
ko mo gi vrong mhetor kun ma kalputmok
enang tok he.

6 He E Nut teharom tok ngang nguaro
pupnam ruk endruk, kam keknen ngang
ngor orom mar, he nang mor kam lo kael
nguaro kerok mang o kerkeknen enang
ngar ko ngat eharom tok. 7 Ii, he ekam tok,
mguak tu kam kolkol ekam mar kam totu
pum o gi vrong kool, enangthe mar mularo
Nut ruk mar. Ko akuruk mnam nguaro
pupnam ngat eharom gi enang tok arhe
kmikkiem gi enang ko o mia ngat ittiegom
E Nut karo rhek mang ngar te, "O mia
ngat kaum korsang, kaemik, kaivie knop, to
khop to kle ksovet kam mo vret mar mruo
kam totu pum o gi vrong kool ruk o tamatan
ngma totu pmar enang tok." 8 Mguak or
kam kolkol ekam mar kmeharom a kerkek-
nen to kam mo vret muk enang ngar tok.
Ko akuruk mnam mar ngat eharom tok, he
o mia ruk ngat kais te, 23,000 ngat yor kun
mnam a kolkha to agitgiang. 9 Va mguak
tu kam kolkol ekam mar kat kam kendom
ngang Ngoldaip enang ngar tok kat. Ko
akuruk mnam mar ngat kendom ngang tok
kat, to o vimol ngat elat mar kngam mar o
yoror. 10 Va mguak tu kam kolkol ekam mar
kam rere porom muk enang ngar tok kat.
Ko akuruk mnam mar ngat rere porom mar
tok to a engyel to nma kering o tgoluk tim
mar kngam mar o yoror kat.

11 Ii, E Nut teharom tok ngang nguaro
pupnam, kam keknen ngang ngor ruk tete
orom mar, he nang E Nut kam mi kut elkim
mor orom mar. He o mia ngat ittiegom o
rhek ruk mang ngar kat, kmengorang ngor
ruk kun mnam a venloot to enda tete. Ko
her a venloot to enda arhe E Nut ner mi
kaottam karo papat tgus mnam, mar kam
pis lmien. 12 He ekam tok, enangthe tang
mnam muk na mrua per orom en mruo
kam pat mang en mruo te, nma sir lserppak
orom karo papat ruk lserpgue kim o tgoluk
ruk ngam kaegom ka serppak, va a mhel
to endo, nak kle smia toot mang en mruo
ha, matok na kle ketoptop mang ngar he
kvuut, to E Nut naka klai mang he ka mnang
en tok. 13 Lmien te, o tgoluk ngo mamten
tgus ruk ngam kaegom mularo serppak ko
ngama kirpagis kim muk, her o tgoluk ngo
mamten ruk ngama kirpagis kim o mia tgus
kmegom ngaro serppak tok kat. Nang nong
tang mnam mar, a gunngar e. Va lmien kat
te, E Nut nama pat mang ngor, nang lua
kaennegiang o tgoluk ruk ngo mamten ruk
ngam kaegom nguaro serppak kam vanker
mor he kvuvuem mor e. Ko mnam a kolkha
to o tgoluk ngo mamten ngam kaegom
mularo serppak, va E Nut ner kaeharom a
ngaelaut tang ngang nguk, muk kam mrua
hong nguk pum o tgoluk ruk endruk, he
nang muk kam sir lserppak kim mar.

E Yesus Karo Mia Nga Lo Is Hak Kmempnes Kam Totu Pum O Vrong Kool To Le Kaemik Mnam A Ngaemik To Mkor E Yesus Kat

14 Pu lmien tok, vanangko, kolenar ruk
kom kaelongtok mang nguk, mguaka ksir
pum a kerkeknen to kmempnes kam totu
pum o vrong kool he. 15 Kua rere kar
muk ruk mularo papat ruk laol, he enang
tok, muk mruo mut kais kam smia pat
ekam kuaro rhek kam nho mnam mar ka
mnor mang ngar te, mar o minar, i o nop.
16 Ko kuaro rhek ngta mien te, ekam ko
ngom kaempnes kam kanprim E Nut ko
ngom kaivie mnam a kolhi to atgiang va ta

khenam kat te, ngot kaum kmokpom kar
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen to ka
gidiel to ta ksuk mang ngor ko tyor. Ii, va
ekam ko ngoma kaum he kommen a bret
to atgiang mnam a pnes to endo kat, va
tmia khenam kat te, ngota mokpom kar
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka vok
to tkerkolkol vgum o nganngannes kuon
mang tok he kyor vgum mar. 17 He ekam ko
a bret to endo ta vle te, a bret to agitgiang
tok, va si mor tgus, ko mor ngarlavurgem
ngarlavurgem, vanangko mor ngot kaum
kmokpom kar e Yesus he ka vle enang te,
mor, ka vok to atgiang ruk mor tok kat,
ekam ko ngom kaemik mnam a bret to
agitgiang tok.

18 Mu pat mang lIsrael ngaro keknen na.
Ekam ko ngam kaemik mnam o nngiar
ruk ngata nngiar ngang E Nut ormar kuon
mang a psen to a totur, ta khenam te, o mia
ruk endruk ngata mokpom kar E Nut vgum
tok kat ngola? 19 Vanangko klua rere mang
o nngiar ruk o mia ngma ktar nngiar ngang
o vrong kool orom mar e. Ko o nngiar
ruk endruk ngat ho lo is hak kmeharom a
mhel tang hak kam vle la mmok ko pum
E Nut kalo keik e. Va si o vrong kool kat
va ngat lo is hak. 20 Nove, lIsrael ngama
nngiar ngang E Nut orom ngaro nngiar,
vanangko o tamatan ngma nngiar ngang
her e Seten kalngunes msim ruk o kool
arhe, nang nong ngang E Nut msim to
e. He ekam tok, dok klua svil muk kam
mokpom kar o kool enang tok e. 21 He
ekam tok, mguak ksir pum a keknen to
kam kta kaum kaemik mnam alo ngaemik,
langto ko ma psen to mkor Ngoldaip kam
mokpom kar En, va langto ko kim e Seten
kalngunes ruk o kool kam mokpom kar mar
kat e. Va mguak tu kat kam kta kaum kaivie
mnam alo kolhi alomin mnam alo ngaemik
ruk kat, langto mkor Ngoldaip va langto
mkor e Seten kalngunes ruk o kool kam
kaum kmokpom kar min tgus enang tok.
22 Nok mum gi kaegom kmemik mnam alo
ngaemik ruk ennginduk he kaoppom E Nut
kam nho lkarhut ngang nguk vor? Muta pat
re te, mut kais kam sir lserppak kim E Nut?

O Mia Nga Mi Kut Kaeharom O Reha, He Nang O Mia Kam Mi Ktua Hover E Nut Vgum Mar.

23 Muk ruk mum mrua per orom muk
mruo kam re te, "Ngot kais kmeharom o gi
vrong keknen tgus," va kua havaeng nguk
te, pu lmien tok, vanangko o keknen akuruk
ngat lo kais kmenserpagam mularo papat
ruk mang e Yesus e. 24 Ii, pu lmien tok,
vanangko kua havaeng nguk kat te, langto
langto mnam muk tgus nak tu kam ring
mnam en mruo kam mrua ring ya ngang en
mruo tuk. Nove, nak kle va kring ya ngang
klenar ngaro ngorsang ha.

25 He ekam tok, o vrong vothol ruk o
mia ngat elik, o mia kmenkim mar, mguak
kaemik, nang mguak or kam mngan ekam
mar te, o mia ngta ktar nngiar ngang o
vrong kool orom mar i o nop? Mguak
or kam mngan ekmar tok, matok mgua
kaemik to mularo vurkul nga ngae lo kta
mrer ko pum E Nut kalo keik kat to mguer
kle kosnok kun mnam muk pum mar tok.
26 Mguak or kam gor kmemik tok, ekam ko
ngat ittiegom E Nut karo rhek te, "A mmie
to enda va o vrong tgoluk tgus ruk ngma vle
mo mmie, Ngoldaip mruo tmur kueng ngar
tgus."

27 He ekam tok, enangthe a mhel tang ko
tlo kor mnam en mang e Yesus na vaeng
tang mnam muk ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar kam tuur
mnam a ngaemik tang, va yin ya tting kam
ngae, to yin ngiak pis va ngiak kaem o vrong
vothol tgus ruk ngat elik ko kmin, nang
ngiak or kam mngan ekam mar kat te, o
mia ngta ktar nngiar ngang o vrong kool
orom mar, o nop. Ngiak or kam mngan
ekmar tok, matok ngiak kaemik to ila vrek
na ngae lo kta mrer ko pum E Nut kalo keik
to ngir kle kosnok kun mnam yin mruo pum
tok. 28 Vanangko enangthe tang ko mnam a
ngaemik to endo napa ktar mi ktua havaeng
yin lvongnek te, "O mia ngta ktar nngiar
ngang o vrong kool orom o vothol ri nanga
he," va yin he, ngiak or kmemik, he nang
yin kam ya ngang ila to endo ko thavaeng
yin tok, matok ila to endo ka vrek na ngae lo
kta mrer ko pum E Nut kalo keik vgum yin
ko ye her re kmemik tok. To na kle kosnok
kun mnam en pum ila keknen to. 29 Klua
rere mang yin e, yindo ye pis kmemik ko tok
e. Nove, kua rere mang endo thavaeng yin
lvongnek, ko ka vrek na lua mrer ko pum E
Nut kalo keik pum yin ko yi kaemik mnam o

vothol ruk endruk ko en ner le kosnok kun
mnam en pum ila keknen to tok.
Ii, ngiak or kam mngan ekam o vothol
ruk endruk tok, ko tlo vua ya hak o mia ruk
endruk kam mon mor orom o kerkeknen
vgum ko mar mruo ngaro vurkul mruo nga
lua mrer ko pum E Nut kalo keik pum a
keknen to a yar kmem o vothol ruk endruk
e. 30 Ko tlo vua sir hak enangthe dok kopa
ktar kanprim E Nut mang o vothol ruk
endruk to le ktuur mnam a ngaemik orom
kuaro papat ruk ngta serppak mang E Nut,
nang o mia ngam kle va kmon dok orom a
kerkeknen tok!
31 He ekam tok, o ni vrong reha ruk mgua
re kmeharom mar, va si kmemik va kaivie
kat, va mgua mi kut kaeharom mar, he nang
o mia kam mi ktua hover E Nut ka munik
vgum mar. 32 Nang mguak or kmeharom a
mhel tang hak kam vuut orom karo papat
vgum mula keknen tang hak kat. Si o Yuda,
i o o vrong rhek, i o E Nut ka ngaomevek kat,
va mguak or kmeharom a keknen tang hak
kmeharom mar kam vuut. 33 Ii, mguak kle va
kaegom mularo serppak tgus kmensireim
mar orom mularo gi vrong reha tgus, gi
enang ko dok koma vle tok kat. Ko dok kom
lua ring ya mang kua ngorsang mruo kam
ya tuk e. Nove, kom kle va kring ya mang
o mia kavurgem ngaro ngorsang orom o
vrong keknen tgus ha, mar tgus kam ya, he
nang E Nut kam kle ksusulgim mar.

11

1 He ekam tok, mguak kolkol ekam dok,
kmikkiem gi enang ko dok koma kolkol
ekam e Kristus tok kat.

E Pol Ta Keknen Mang O Keknen Ruk Kam Smia Totu Pum E Nut Ormar

2 He tete, kua kanprim muk mang ko
muma pat mang dok orom mularo keknen
ruk mut sim kut kaikkiem mar, gi enang ko
mut her lol mkor dok tiok he. Ii, ko oni vnek
ruk ngam sia pis kim muk, vanangko muma
pat mang kuaro rhek ruk ko her patter muk
ormar ge.

A Keknen To Kam Him A Msasaen

3 Vanangko kua svil muk kam smia mmok
mang a papat to enda na, endo ti te, a
ngokol langto langto nma vle ku meorom
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka
tavgo. Va a vlom langto langto nam kle
ktua vle ku meorom katngokol ka tavgo
tok kat, gi enang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen nma vle ku meorom E Nut
ka tavgo. 4 He enang tok, ani ngokol to
tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom
kar, nang kle ka kpoot mang lurokol ngarta
keknen mruo ko ta him a msasaen kam
komor ka lpek ko naka ngarkie kar o mia,
i o khavae orom E Nut karo rhek malpgem
o mia, va a mhel to endo thera kpiem Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen orom ka
keknen to endo ko a kerkeknen to lurokol
kam him a msasaen ta khenam te, ngat
lua vle ku meorom Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen ka tavgo e. 5 Va ani vlom to
tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom
kar, nang kle ka kpoot mang lraip ngarta
keknen mruo ko tlua him a msasaen ko
naka kngarkie kar o mia, i o khavae orom
E Nut karo rhek malpgem o mia, va en kat
thera kpiem katngokol to ka tavgo ta vle
kuo mang en her tok kat arhe. Ii, a vlom
to endo nak him ka msasaen kam ngarkie
tok kam komor ka lpek, ekam ko ani vlom to
na her pet ka msasaen, va en ta vle orom a
leep, gi enang a vlom to o mia ngat papulam
kam ngam a leep kuon mang tok kat. 6 Ii,
ko enangthe a vlom na lo kaikkiem lraip
ngarta keknen to kam him ka msasaen tok,
va o mia ngak papuntom en orom a leep
hak kam kle kho rum ka lpek kam papulam
krum kim tgus hak. Va enangthe a vlom to
endo na lua svil kam kol a leep kuon mang
en mruo tok, ko ngak papulam ka lpek tok,
va en he, nak le khim ka msasaen.

7 Ii, langto langto mnam lraip tgus nak
kaikkiem ngarta keknen to endo he khim
a msasaen tok, kmikkiem gi enang ko
langto langto mnam lurokol nak kaikkiem
ngarta keknen tok kat, endo kam lua him
a msasaen. Ngaka vle tok, ekam ko E
Nut tkut kueng lurokol kam mi ktua kolkol
ekam En mruo arhe, he nang mar kam
teiver En enang tok. Vanang lraip, nga
kle mi kut kaikkiem ngarta keknen to kam
him o msasaen, ekam ko lraip ngak teiver
ngalmialurokol orom a her mi kut keknen
to endo tok kat arhe. 8 Ii, ko E Nut tlo
kueng lurokol ko ngat lo ottek ekam lraip
e. Nove, lraip ruk arhe ngat ottek ekam
lurokol ha. 9 Va E Nut tlo kueng lurokol, mar
kam mi ktua vle ngang lraip kat e. Nove,
tle kut kueng lraip kam mi ktua vle ngang
lurokol ha. 10 He ekam a her mi kut papat

to endo msim arhe, yek lraip ngaka krus
orom ngaro serppak mruo he khim ngaro
msasaen enang tok arhe. Ko a msasaen
to endo ta vle enang a ngaelmir ngang a
vlom kam khenam en mruo ma mmok te,
a vlom to endo nam mrua krus orom en
mruo kam vaik ku meorom katngokol ka
tavgo tok. Ii, si mang o engyel kat, va lraip
ngak him ngaro msasaen kam khenam kat
te, ngam mrua krus orom mar mruo kam
vaik ku meorom nga tavgo tok kat.
[11] Pu lmien te, lraip ngaro serppak ruk
mnam mar, vanangko lraip ruk ngat kor
mnam mar mang Ngoldaip ngam lua vle
mar tuk kmaur orom ngaro serppak mruo
tuk, nang lo kaum kaur orom lurokol ngaro
serppak kat e. Va lurokol ruk ngat kor
mnam mar mang Ngoldaip, mar kat ngam
lua vle mar tuk kmaur orom ngaro serppak
mruo tuk, nang lo kaum kaur orom lraip
ngaro serppak kat e. [12] Nove, lraip va lurokol
ngma kaum kaur orom ngaro serppak tgus,
ekam ko a vlom to aktarang E Nut tkueng,
en tottek ekam a ngokol. To lurokol tgus
ngam le kpis ekam a vlom to endo tok
kat. Pu enang tok, vanangko o mia tgus
ngat pis ekam E Nut ge. [13] He muk mruo
he, mgua smia ngangam kim muk he ka
nho mnam a keknen to endo mkor lraip
na kam mnor mang te: Ta ya ngang ngar
kam ngarkie ngang E Nut, nang lua him o
msasaen, i o nop gi? [14-15] Ko mut kais kam
mnorvek ge te, mularo keknen mruo ngma
khenam ngang nguk te, enangthe a vlom
npa komor ka lpek ko karo ngiris ngta hok
va o mia ngama kanprim en mang ngar
tok. Ii, ko E Nut tmi kut kueng lraip kam
komor ngaro lpetuk orom ngaro ngiris ruk
tok arhe. Vanang enangthe a ngokol langto
karo ngiris ngpa hok he komor ka lpek, va
nam mrua ngam a leep kuon mang en mruo
tok arhe. [16] He ekam tok, enangthe a mhel
tang naka svil kam mokrur kar dok mang a
keknen to mang lraip tok, endo mang ngar
kam him o msasaen ko ngak ngarkie, va
mor o aposel ngot kais kam gia re te, ngom
lo kaenserpagam a papat to kam kser a
keknen to endo e, enang nguk ko muta kser
tok. Va si E Nut kakro ngaomevek akuruk
kat, va mar tgus ngam lo kaenserpagam a
papat to kam kser a keknen to endo kat e.

A Ngaemik To Kam Mur Kael Pat Kim Mar Mruo Mang E Yesus Ka Yor
(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; Lk 22.14-20)

[17] Ko kais kam kanprim muk ko muma pat
mang dok kun mnam mularo vnek tgus he
kaikkiem o keknen ruk mut lol mkor dok
tiok he. Vanangko, klo is hak kam kanprim
muk mang o keknen akor ko yok e. Ekam ko
mnam o kolkhek ruk muma kaum kam totu
pum E Nut, mum lo kaeharom o keknen ruk
ngam kaenserpagam o mia e. Nove, mum
kle va kaeharom o kerkeknen ruk ngma
kering ngar ha. [18] He tete, ngora ktar ka
psom muk mang a kerkeknen to ko her kol
a re mang nguk mang ko o mia ngta havae
mang nguk te, mum mrua mommen muk
mruo mnam o kolkhek ruk muk ruk E Nut
ka ngaomevek muma kaum ka vle kam totu
pum En. Va ko vur kor mnam dok mang a re
to endo ge. [19] Ko lmien te, mum mrua mom-
men muk mruo tok, he ka khenam muk
mruo ma mmok ngang ngor te, endrim
mnam muk ngta vle ngang E Nut mruo,
nang endrim mnam muk ngat lua vle ngang
E Nut. [20] Ii, mum mrua mommen muk mruo
he kaum kaemik mnam a ngaemik to kam
mur kael pat kim muk mruo mang e Yesus
ka yor. Pu lmien te, muma kaum kaemik
mnam Ngoldaip Ka Ngaemik to endo tok,
vanangko mum lo kaikkiem e Yesus karo
keknen mruo orom mula keknen to kam
mrua mommen muk mruo tok e. [21] Ii,
mum mrua mommen muk ko akuruk mnam
muk ngam gia pis karpaam a ngaemik to
kam pat mang e Yesus ka yor orom kam
gia kolaspa mang ngarta ngaemik mruo he
kvurogom o tgoluk va kaivie kveve, nang
akuruk mum gia mnang ngar, ngam gia vle
kvang. [22] Nok, nong karo rektor ngang nguk
gi, kmemik kvi va kaivie kun mnam mar
na? I o nok muma svil kam kpiem E Nut ka
ngaomevek kam ngam a leep alautar kuon
mang endruk o tgoluk ngma tu kmar orom
mula kerkeknen to endo tok? Nok nguak
havaeng nngia mang nguk? Muta svil dok
kam kanprim muk mang a kerkeknen to
endo tok? Ho mi kut nop hak!

[23] Ko ngae ho lo is hak kam kanprim
muk tok hak, ekam ko, mum lo kaikkiem
o rhek ruk mut lol vgum dok, ko her o
rhek ruk arhe ko ho mi kut lol ko vgum
Ngoldaip msim. Ii, ko mnam a segain to
ngat hortgi mang Ngoldaip e Yesus kmel
ko maktiegom o mia, e Yesus ta pakvom a

ngaemik to endo. Ii, ta pakvom ko ta ktar
kol a bret ka mhe langto, [24] to kopekam ko
tkanprim E Nut mang, ta kle kommen va
khavaeng kalngunes ti te, “Kua vok ta arhe
ko kaen mang nguk. Mgua kol a bret ta
he kaem mekam mekam kam pat mang dok
orom.” [25] Ngat kaemik knop, to e Yesus ta
kta kol a kolhi to orom a ye to a vaen to
ta kta kanprim E Nut mang kat, to kreng
ngar te, “Kua gidiel ta, E Nut ta sir kuo
malpgem kmelha pum ka mokpom to a
gunngar kar muk orom. He mnam o ni
vrong kolkhek ruk mguak kaem a ngaemik
to enda, mguak kaivie mnam a kolhi to
enda mekam mekam kam pat mang dok
orom tok kat.” [26] Ii, mguer kais kam pat
mang Ngoldaip orom a bret va a ye enang
tok, ekam ko, mnam oni vrong kolkhek ruk
mguak kaem a ngaemik to endo kmem a
bret va kaivie mnam a kolhi to endo, mum
kta havae mang a yor to Ngoldaip ther kol
he. Ii, va nera vle tok arhe kam ngae kais
mnam a kolkha to na kat kaeknik mnam
kat.

[27-28] To kmikkiem enang ko ngrua mur
kael pat kmor mruo mang e Yesus ka yor
orom a ngaemik to endo tok, va ani mhel to
nak kaemik mnam a ngaemik to endo naka
ktar ka nho kun mnam en mruo na, kam
mrua mnor mang en mruo te, nma totu
pum E Nut ka ngaomevek to ta vle enang
te, e Yesus ka vok, i o nop. Ko ani mhel
to tkaem a bret va kaivie mnam a kolhi to
endo, nang kle mia kolaspa he lo vua lgem
en mruo ko nam lua totu pum e Yesus ka
vok to orom E Nut ka ngaomevek enang tok,
va e Yesus ka gidiel ther mi ktua vle kuon
mang a mhel to endo he. Ko a mhel to
endo ta vle enangthe ta kta krong e Yesus
ko engnang a ho kat kam kta ngam a yoror
her vgum ka kerkeknen to endo tok arhe.
[29] Ko endo na kaemik mnam a ngaemik to
endo ko tlua totu pum e Yesus ka vok orom
ka kerkeknen to, va ther mur kait E Nut
mruo kam monik kim a kapnes ngang en,
her vgum ka kerkeknen to kat arhe. [30] He
her gi vgum a kerkeknen to endo arhe, yek
o mia kavurgem mnam muk tete ngat lo
vua serppak he klol o yor. Va akuruk ngat
her yor kat he. [31] Vanangko enangthe mor
tgus ngop mrua ktar he ka nho kun mnam
mor kmegom nguaro keknen mruo na, va
E Nut na lo is kam monik kim a kapnes
ngang ngor enang tok e. [32] Vanangko E Nut
naka ktar ka psom mor tete, mor kmitgung
nguaro kerkeknen, he nang En kam ho lua
monik kim a yor hak ngang ngor koknaik
mnam a kolkha to nak monik kim a yor
ngang o mia tgus ruk mo mmie ko ngat lo
kor mnam mar mang En he lua mokpom
kar.

[33] He ekam tok, koornopeik, mguak kaum
kaemik mnam a ngaemik to kam mur kael
pat kim muk mruo mang e Yesus ka yor,
va mgua smia mo paneng nguk mruo. [34] Va
enangthe tang mnam muk nak vang, va en
naka ktar kaemik ko mrek na, yek le kpis
kaum kar muk he kaemik mnam a ngaemik
to endo, he nang E Nut kam lua monik kim
a kapnes ngang en vgum ka kerkeknen to
kam karpaam mnam a ngaemik tok.

He mnam a kolkha to nguak pis ngok
kmuk, ngor kle yek khoger kuaro papat
kam keknen ngang nguk kngae orom o
keknen akuruk mang a ngaemik to enda.

12

O Nngiar Ruk Mkor E Nunu A Totur

[1] He koornopeik, tete va kua svil kmori-
pang mula mngan to mang o nngiar ruk
E Nunu A Totur nam kaenik ngang o mia
ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar, ko klo kta svil muk kam
kerkol o papat mang o nngiar ri nga ngaeha
ka pun msim kat e. [2] Ko mut hera mnor
he te, tesgun ko mut lua mnor mang E
Nut vop, o vrong serppak ruk ngat lo is
kam rere ngam kaegom o vrong papat ngo
mamten kmit muk ngok kmar kam vraik
orom mularo papat va mum gi vrong ngam
muk mruo ekam mar kam totu pum mar.
[3] He ekam tok, kua havaeng nguk te, en-
druk mnam muk npa kerrereng e Yesus ka
munik orom karo rhek mut kais kam mnor
mnor mang ngar te, E Nunu A Totur tlo
kaenkrovgem mar kam kerrereng tok e. Va
endruk mnam muk ngam mrua havae mang
ngar mruo te, Ngaldaip to e Yesus, mut kais
kam mnor mang ngar kat te, mar ko mar
mruo tuk, ngat ho lo is hak kam mrua havae
mang ngar mruo tok e. Her gi enangthe
E Nunu A Totur naka ktar el rengmat kun
mnam mar, yek ngat kais kam mon e Yesus
te, Ngaldaip to en tok.

4 E Nunu A Totur karo nngiar ngo
mamten, vanangko her E Nunu A Totur to
atgiang arhe, en mruo tuk to nam kaenik
ngang o mia. 5 Ii, va o vrong reha ngo
mamten kam turang o mia ormar kat,
vanangko her Ngoldaip to atgiang to kat
arhe o mia ngam kaeharom mar ngang.
6 Va o vrong reha lserpgue ngo mamten
kat, vanangko her E Nut to atgiang to kat
arhe, Endo nam kaeharom mar tgus ko
maktiegom o mia tgus ruk ngam kaeharom
mar.
7 Ii, ko E Nunu A Totur mruo nam mrua
khenam karo nngiar ma mmok ko mak-
tiegom a mhel langto langto mnam en-
druk ngat kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar, he nang mar kam mo
enserpgam mar mruo ormar. 8 Ko her gi E
Nunu A Totur atgiang tuk to nama nngiar
ngang akuruk mnam mar orom a nngiar to
kam rere vgum En orom o papat ruk lvu
laol. Vanang ngang akuruk yok, her E Nunu
A Totur to atgiang to endo gi nam kle ka
nngiar ngang ngar orom a nngiar to kam
rere vgum En orom o papat ruk kam polger
E Nut karo papat ma mmok kat. 9 Vanang
kle ngang akuruk kat, her E Nunu A To-
tur atgiang to endo kat arhe nama nngiar
ngang ngar orom a nngiar to kam sim kor
mnam mar mang E Nut he kmokpom kar.
Va her gi E Nunu A Totur atgiang to endo
kat nma nngiar ngang akuruk yok orom o
nngiar ruk kmeharom o mia ngaro yor, mar
kam ya. 10 Va nama nngiar ngang akuruk
orom a nngiar to kmeharom o reha ruk
lserpgue, va akuruk orom a nngiar to kam
kol E Nut ka gu he ka ktar kpolger karo
papat. Va nama nngiar ngang akuruk kat
orom a nngiar to kam smia nho kun mnam
o propet ngaro rhek kam mnor mang ngar
te, ngta mien, i o nop. Va nama nngiar
ngang akuruk orom a nngiar to kam rere
orom a re langto yok. Va ngang akuruk
nama nngiar ngang ngar orom a nngiar to
kam hortgem a re langto yok to endo kat.
11 Ii, o nngiar tgus ruk endruk ngam kottek
ekam E Nunu A Totur to atgiang arhe. He
nama nngiar ngang a mhel langto langto
mnam endruk ngat kor mnam mar mang e
Yesus he kmokpom kar kmikkiem gi enang
ko en mruo tmi kut el karo papat kam ktua
nngiar ngang ngar tok.

E Nut Kakro Ngaomevek Ngata Vle Enang E Yesus Ka Vok To Orom Karo Mhetor Kavurgem

12 Ngora koka ngang nguk mang a mhel
ka vok na, ko karo mhetor kavurgem ruk
ngate ktua vle ge, vanangko ka vok atgiang
ko karo mhetor ngat mo kappom mar. He gi
enang tok kat, mor ruk ngot kor mnam mor
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
he kmokpom kar, mor kavurgem ruk ngote
ktua vle tok kat ge, vanangko Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen ka vok atgiang
orom karo mhetor kavurgem ruk mor ko
ngot mo kappom mor tok kat. He enang
tok, ngota vle te, Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen ka vok to atgiang tok kat. 13 Ii,
ngota vle tok, ekam ko mor tgus ngot
parrur orom E Nunu A Totur ka munik ko
en atgiang va ngota kaum ka vle kat te, e
Yesus ka vok to atgiang tok arhe. Si mor
o Yuda, i o o vrong rhek, i o endruk ngam
kaeha ngang ngalmialaol ruk ngam kaenen
mar, i o endruk nong ngalmialaol ruk ngam
kaenen mar kmeha ngang ngar, va E Nut
ten E Nunu A Totur ngang ngor tgus, en
kmel rengmat kun mnam mor tgus he mor
kam kaum ka ktal vgum en. He enang tok,
ngota vle enangthe mor tgus ngot kaum
kaivie mnam a kolhi atgiang to E Nunu A
Totur tok.
14 Ii, ko a mhel ka vok tlo her gia vle te,
en a her gi mhe atgiang e. Nove, karo
mhetor kavurgem ruk ngate ktua vle ge.
15 Mu vokom na, enangthe a mhel ka nhar
napa rere, va tlo is kam havae te, “Ekam ko
nong dok a mhel ka ktiek, va klo is kam vle
te, a mhel to endo ka vok ka mhe langto kat
e.” Ii, ko a mhel ka nhar to endo tsia klai
mang en mruo tok, vanangko karo rhek ruk
endruk tok ngat lo is kmeharom en kam vle
yok e. 16 Va enangthe a mhel ka ngaela napa
rere tok kat kam havae te, “Ekam ko nong
dok a mhel to endo ka keik, va klo is kam
vle te, a mhel to endo ka vok ka mhe langto
kat e,” va en kat tsia klai mang en mruo tok,
vanangko karo rhek ruk endruk tok ngat lo
is kmeharom en kam vle yok kat e. 17 Ii, ko
enangthe a mhel ka vok tgus nap her gia
vle te, ka keik tgus tok, va a mhel to endo
tis kam ngan o rhek nngia? Va enangthe
ka vok tgus nap her gia vle te, ka ngaela
tgus tok, va a mhel to endo tis kam grim o
tgoluk nngia? 18 A mhel ka vok tlua vle tok
e, ko ta mien te, E Nut tmi kut kueng a mhel

ka vok kmikkiem gi enang ko En mruo tmi
kut svil kam mi kut kael karo mhetor tgus
kam ktua vle tok ge. 19 He enangthe a mhel
ka vok karo mhetor ngap her gia vle te, a
her gi mhe to atgiang, va ka vok tgus naka
vle nngia? 20 Vanangko, lmien te, E Nut tmi
kut kueng a mhel ka vok orom karo mhetor
kavurgem ruk ngma mo kappom mar her gi
kut tok arhe.

21 Mu vokom na, enangthe a mhel ka keik
npa rere va tlo is kam klai kim a mhel
ka ktiek te, "Klo kaur orom yin e." Va
enangthe a mhel ka lpek npa rere va tlo
is kat kam klai kim a mhel to endo kalo
nhar te, "Klo kaur orom mae kat e." Nove.
22 Parem ko, a mhel ka vok karo mhetor
ruk o mia ngma vokom mar te, ngat lo vua
serppak, ka vok karo mhetor akuruk nga kle
va kaum kaur orom mar kam mo kappom
mar kam smia vle ge. Enangthe nop, va nok
a mhel ka vok nera yor vor! 23 Va a mhel
ka vok karo mhetor ruk o mia ngam lua
hover mar kat, a mhel to endo nam kle smia
tar mar. Va karo mhetor ruk o mia ngama
tuvgom mar, a mhel to endo nam smia kas
mang ngar. 24 Va karo mhetor ruk ngat kais
kam vle ma mmok, a mhel to endo nam lua
pat kam kas mang ngar e.

He kmikkiem a koka to mang a mhel
ka vok enang tok, E Nut tkaum kakro
ngaomevek tgus orom o mia ruk ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar,
mar kam mo kappom mar tgus kam kaum
ka vle te, e Yesus ka vok to atgiang tok kat.
He enang tok, E Nut ta hover endruk o mia
ngam lua hover mar tok kat mar tgus kam
vle te, o gi mo iser tgus tok, 25 he nang mar
kam lo mrua mommen mar mruo, vanang
mar tgus kam kle va smia pat mang ngar
mruo kam sim ktua mo tar mar mruo tok.
26 He kmikkiem enang tok, enangthe a mhel
tang mnam muk na kerkolkol vgum a vnek
tang, va ta vle te, a vnek to endo ta kol muk
tgus tok kat. Va enangthe o mia ngpa teiver
a mhel tang mnam muk, va ta vle kat te,
muk tgus muta sirei kar en tok kat.

27 He muk ruk e Kristus ka ngaomevek to
ko mKorin mut kaum ka vle te, e Kristus ka
vok. He langto langto mnam muk ta vle kat
te, a mhe langto langto tok kat kun mnam
ka vok atgiang to endo. 28 Ii, va muk ruk kun
mnam e Kristus kakro ngaomevek tgus, E
Nut ta ktar mi kut el ka papat mang E Nunu
A Totur kam mi ktua nngiar ngang nguk
orom a ngaeha to a ngaenpaeir, endo kam
vle te, o aposel. To kopekam endo, tle kael
ka papat mang E Nunu A Totur kam mi ktua
nngiar ngang akuruk yok mnam muk orom
a ngaeha to alomin orom, endo kam vle te,
o propet. To kopekam tok kat, tle kael ka
papat mang E Nunu A Totur kam nngiar
ngang akuruk orom a ngaeha to a korlotge
orom, endo kam vle te, o pattermia kat. Va
kopekam o nngiar ruk endri korlotge tok,
E Nut ta kle kut kaen o reha akuruk yok kat
ngang akuruk mnam muk. Endruk endri te,
a ngaeha to kmeharom o reha ruk lserpgue,
o reha ruk kmeharom o mia ngaro yor mar
kam ya, a ngaeha to kam turang o mia, o
reha ruk kam smia toot mang o mia ngaro
reha, va a ngaeha to kam rere orom a re
langto yok kat.

29 E Nunu A Totur tmi kut kaen o reha
ruk endruk ngang nguk, vanangko langto
langto mnam muk tgus tlo kol a nngiar to
kam vle te, o aposel, ngola? Va langto
langto mnam muk tlo kol a nngiar to kam
vle te, o propet kat ngola? Va o pat-
termia, va a ngaeha to kmeharom o reha
ruk lserpgue, 30 va endruk kmeharom o mia
ngaro yor mar kam ya, va endo kam turang
o mia, va endo kam smia toot mang o mia
ngaro reha, va endo kam rere orom a re
langto yok kat, i o kam hortgem a re langto
yok kat ngola? Ii, langto langto mnam muk
tgus tlo lol o nngiar ruk endri tgus e. 31 Pu
lmien te, langto langto mnam muk tlo lol
o nngiar ruk endruk tgus, vanangko mguak
kle va kngaungput mang o nngiar ruk o
ngaenpaeir.

A Keknen To Kmelongtok Mang O Mia

Yu! He tete ngora keknen ngang nguk
mang a ngorsang to mguaka vle orom a
ngaungput mang o nngiar ruk endruk.

13

1 Ko enangthe kopa khenam ma mmok te,
ko kol a nngiar to kam rere orom a re langto
yok, i o krere orom o engyel nga re kat, nang
lua khenam ma mmok te, kom kaelongtok
mang o mia, va kom gia vle enang a nglung
to a mhel tgi vrong huhupum, i o, a kamop
to a mhel tgi vrong kokrong kat ko nop
nginalo ngaeha ngang ngin tok e. 2 Va
enangthe kopa khenam ma mmok te, ko kol

a nngiar to a propet, kam havaeng o mia
orom a nngiar to endo mang o papat ruk
mang E Nut ko ngta tvok kim mar, i o kol a
nngiar to kam rere orom o papat lvu laol, i o
kol a nngiar to kam polger E Nut karo papat,
i o kol a nngiar to kmor mnam dok mang
e Yesus lserppak, gi dok kmis kmursiem o
vlik orom kuaro papat ruk endruk, nang lua
khenam ma mmok kat te, kom kaelongtok
mang o mia, va dok kho lo is hak mang a
ngaeha tang. 3 Va enangthe kopa khenam
ma mmok te, koma nngiar ngang endruk
o tgoluk ngma tu kmar orom kuaro tgoluk
tgus, va enangthe kop mur kaen dok mruo
ngang o mia, mar kam rum nga svil mang
dok kam ngampaei pmok ko kom kor mnam
dok mang e Yesus he kmokpom kar, nang
lua khenam ma mmok te, kom kaelongtok
mang o mia, va dok, kom gi mur kaim dok
mruo vgum tok.

4 Vanangko a mhel to nam mi kaelongtok
mang o mia, ner mrua khenam en mruo
ma mmok tok orom o keknen ruk kam lo
kaeloong mnam o tgoluk, va kam vle a
sim re ngang o mia, va kam lua ngaungput
mang karo tgoluk, va kam lo mrua hover
en mruo, va kam lo mrua het en mruo
kat. 5 Va ner mrua khenam en mruo ma
mmok kat te, kam sim kael o mia, kam
lua ring o tgoluk mang en tuk, kam lua
tutut kmesik, va kam lo vua him a vet orom
o mia ngaro kerkeknen ruk ngat eharom
mar ngang kat. 6 Va nam lua sirei mang o
kerkeknen, vanang nam kle ksirei mang o
keknen ruk ngam kottek ekam E Nut karo
rhek ruk o minar. 7 Ii, va si o vrong tgoluk
ruk ngma kirpagis kim, vanangko nam kle
kaenenker kmelongtok mang o mia ge, va
nam mia kor mnam en mang o mia kam sir
pekam mar, va nama serppak mang o mia
ngaro rhek, va nama matnge vgum o vnek
kmelongtok mang ngar kat ge.

8 Ii, a mhel to nam mrua khenam en mruo
ma mmok tok nam lua tu kmelongtok mang
o mia orom o keknen ruk endruk tok e.
Vanangko a gi nngiar to kam vle te, a propet
ko o mia ngma rere orom E Nut karo rhek,
a nngiar to endo ner mia nop hak. Va a
nngiar to o mia kam rere orom a re langto
yok nera nop tok kat. Va a nngiar to o
mia kam polger E Nut karo papat ner mia
nop tok kat. 9 Ii, ngara nop tok ekam ko,
mor nguaro papat ngat lo is mang ngar,
va ngoma rere orom E Nut karo rhek orom
nguaro papat ruk ngat lo is enang tok kat.
10 Vanangko e Yesus to tho mi kut kaenang
E Nut orom ka keknen to kmelongtok mang
o mia tgus, en na kat kaeknik, he E Nut
nak tarkanang o nngiar tgus orom en. Nak
kat kaeknik, to endo yek, o vrong nngiar
ruk ngot lo is mang ngar, ngara nop enang
tok, ko endo tmi kut is na hera pis. 11 Ii, o
nngiar tgus ngta vle enang kuaro papat ruk
tesgun ko dok a gi kalyie vop, ko koma rere
enang a gi kalyie va kpapat kmelel mo kim
kuaro papat mo malpek enang a gi kalyie
tok kat. Enang tok, kuaro papat ngat lo
is. Vanangko ekam ko kua laut kngae he
kuaro papat ngat is mnam dok, o keknen
ruk endruk mkor dok ko dok a gi kalyie
tesgun, ngat her nop kun mnam dok tok
kat he. He enang tok, klo kta papat kmelel
mo kim kuaro papat mo malpek kam rere
orom mar enang a gi kalyie tok kat e. 12 Ii,
va tete mor tgus nguaro papat ruk mang e
Yesus ngat lo is tete kat. Va ngat gia vle
enangthe, ngota nho kun mnam a kleng to
tlo vua mmok. Vanangko koknaik mnam a
kolkha to e Yesus na kat kaeknik kpis mnam
ngruera vokom kalo keik msim. Ii, tete
klo is mang o papat ko koma tu kmo papat
kun mnam dok. Vanangko koknaik mnam
a kolkha to endo gi kuaro papat ngar ho mi
kut kais mnam dok mang o vrong tgoluk
tgus he ngara vle gi enang E Nut karo papat
ko ngat ho mi kut kais mnam En mang o gi
vrong tgoluk tgus mang dok tok kat.

13 To enang tok, o keknen ruk endri kor-
lotge ngata vle vop: endo kmor mnam mor
mang e Yesus, endo kam nho mkor E Nut
kam susulgim mor, va endo kmelongtok
mang o mia. Va a keknen to o keknen tgus
ngma ngarngar mang ta vle te, a keknen to
kmelongtok mang o mia.

14

O Nngiar Ruk Laol Ko Mkor E Nunu A Totur

1 Mguak kael a keknen to kmelongtok
mang o mia te, mula treil, nang kle kriring
E Nunu A Totur karo nngiar ruk nam kaenik
ngang o mia. Va her a nngiar to kam vle te,
a propet, endo kam rere orom E Nut karo
rhek, va mgua mi ktua riring her sim kut a
nngiar to endo arhe kam kol ko mkor En.
2 Ko endo tkol a nngiar to kam rere orom

a re langto yok ko mkor E Nunu A Totur,
nam lua rere ngang o mia mang E Nut orom
a nngiar to endo e. Nove, nam kle krere
ngang E Nut tuk ha. He o mia ngama ngan
ka re to endo karo lolhok, vanang ngat lua
mnor mang ka re to e, ekam ko nma rere
ngang E Nut orom E Nunu A Totur karo
rhek ruk ngta tvok kim o mia. 3 Vanangko
o propet ruk ngma rere orom E Nut karo
rhek, ngma rere ngang o mia, he nang
mar kmenserpagam mar, va kmenkrovgem
mar kam matnge vgum o vnek. 4 Ii, endo
nma rere orom a re langto yok, nam gi
mur kaenserpagam en mruo tuk, vanang
a propet to nma rere orom E Nut karo
rhek nam kle kaenserpagam E Nut kakro
ngaomevek tgus ormar tok. 5 He ekam tok,
pu lmien te, kua svil muk tgus kam kol a
nngiar to kam rere orom a re langto yok,
vanangko ko kle mi ktua svil hak te, muk
kam kle kol a nngiar to kam vle te, a propet,
endo kam rere orom E Nut karo rhek. Ko a
propet to nma rere orom E Nut karo rhek,
ka ngaeha to tok, ta laut kir kim a ngaeha
to mkor endo nma rere orom a re langto
yok. Vanangko gi enangthe a mhel napa
rere orom a re langto yok, to kle khortgem
karo rhek, he E Nut kakro ngaomevek kam
kol a serppak vgum karo rhek ruk endruk
tok, va a propet to endo ka ngaeha tlo laut
kir kim a mhel to endo ka ngaeha e. Ngint
mo iser min.

6 To tete, koornopeik, enangthe kopa pis
ngok kmuk he krere ngang nguk orom a re
langto yok, va muk mguer lo is kam kol a
serppak vgum kuaro rhek e. Gi enangthe
kopa pis he kael muk ma hor mang E Nut, i o
kam klang nguk mo papat ruk mang E Nut,
i o kam rere orom E Nut karo rhek, i o kam
patter muk mang E Nut, to endo yek, ko
kais kmenserpagam muk tok. 7 Ko a nngiar
to kam rere orom a re langto yok ta vle gi
enang o gi vrong tgoluk ruk ngat gi vrong
kaeti, enang a ngaesong, i o a kamop. Ko
enangthe a mhel npa tutumbrus kam pum
a kamop, i o tker hupum a ngaesong, va o
mia ngara mmok mang a kni nngia? 8 I o
enangthe a mhel npa ker hupum a nglung,
va endruk ngama kar va tomten ngar kais
kam mnor kam hop kmus nngia kat? 9 Va ta
vle ngang nguk her gi enang tok kat arhe.
Ko enangthe mup lua rere orom o rhek ruk
o mia ngat kais kam ngannik, va o mia ngat
lo is hak kam mnor mang mularo rhek kat
e. He ekam tok, mguer gi mur kaim muk
mruo pum mularo rhek ruk endruk tok.

10 Pu lmien te, o vrong rhek
ngarlavurgem mo mmie, vanangko o mia
tgus ruk ngma rere orom ngarta re mruo
ngma ngan nga re mruo. 11 He ekam tok,
enangthe dok kop lua ngan a re tang ko o
mia ngma rere orom, va ta khenam te, dok a
takpun to a vrong rhek ngang endruk ngma
rere orom nga re mruo. Va endruk ngma
rere orom nga re mruo ngta vle ngang dok
kat te, mar o takpun ruk o vrong rhek
ngang dok kat. 12 Ii, mgua her gia vle gi
enang o tgoluk ruk endruk ngat sim kaeti,
he nang o mia kam mnor mang mularo
rhek tok kat. He ekam ko muma sovet kam
lol o nngiar ko mkor E Nunu A Totur, va
mguak kle ksovet kam vle kia vul orom E
Nunu A Totur karo nngiar ruk ngat kais
kmenserpagam E Nut kakro ngaomevek.

13 He her gi vgum a papat to te, o mia
ngak ngan mularo rhek, kua havaeng nguk
te, endo tkol a nngiar to kam rere orom a
re langto yok, nak le kngarkie kat ngang E
Nunu A Totur kmen a nngiar langto ngang
en kat, endo kam hortgem karo rhek ruk
endruk, he nang o mia kam ngannik. 14 Ii, ko
enangthe ngopa ngarkie orom a re langto
yok ko mkor E Nunu A Totur, va ngot gia vle
gi enangthe, E Nut tgi kaenkrovgem nguaro
vurkul tuk, nang nguaro papat ngam lua
kol a serppak vgum tok e. 15 To ngruak kan
e? Ngruak ngarkie orom a re langto yok
mnam a long langto kmenserpagam nguaro
vurkul mruo, va mnam a long langto yok
ngruak kle kngarkie orom ngua re mruo
kat kmenserpagam nguaro papat tok kat.
Ii, va ngruaka kni kat orom a re langto
yok mnam a long langto kmenserpagam
nguaro vurkul mruo, va mnam a long
langto yok kat ngruaka kni orom ngua re
mruo kmenserpagam nguaro papat tok kat.
16 He enangthe mupa kaum he gia rere orom
a re langto yok ko mkor E Nunu A Totur
kam kanprim E Nut orom tok, nang a mhel
langto nap lua mmok mang E Nunu A Totur
karo nngiar, napa vle kun pgegom muk va
en tis nngia kmenserpagam mularo rhek
ruk endruk kam re te, “Mar o minar?” Ko
enangthe muk mruo mut lo is kam ngan a re

tang ko o mia ngta kanprim E Nut orom, va
en ner kais nngia kat? 17 Pu lmien te, mut ho
mi kut kanprim E Nut orom a re langto yok
to endo tok, vanangko o mia akuruk ngat lo
is hak kam kol a serppak vgum a re to tok e.

A Nngiar To Kam Rere Orom A Re Langto Yok Ta Vle Te, A Ngaelmir To Kmel O Tamatan Nga Sripa Orom

18 Kua kanprim E Nut mang dok mruo ko
koma ngarkie orom a re langto yok kir kim
muk tgus. 19 Vanangko mnam o kolkhek ruk
E Nut kakro ngaomevek ngama kaum kam
totu pum En, ta ya dok kam vrua rere nong
ke laut orom o rhek ruk o mia ngat kais
kam ngannik kam smia keknen ngang ngar,
nang tlo vu ya dok kam vua ngarkie orom a
re langto yok kam hoger tok e.

20 He ekam tok, koornopeik, mguak tu
kam kat kael mo kim mularo papat mo
malpek mang E Nunu A Totur karo nngiar
ri enangthe muk o gi ngnes vop. Nang
mguak kle va ka vle enang o mia ruk laol
orom mularo papat ruk kam sim kut kael
mo kmar mo malpek mang karo nngiar
ri. Vanang ta mien te, mguaka vle enang
o gunsvel orom mularo papat ruk mang
kmeharom o kerkeknen orom E Nunu A
Totur karo nngiar ri. 21 Mu vokom na, ngat
ittiegom E Nut karo rhek mruo kun mnam
E Nut ka meer te,

> "Ngor sia rere ngang kuaro mia mruo
> ri orom o tamatan ngartaro rhek
> mruo, vanangko ngar lua svil kam
> ngan vgum dok ge."

Ii, Ngoldaip thavae tok.

22 He ekam tok, E Nut karo rhek ruk
endruk ngta khenam ma mmok te, muk
ruk mut kor mnam muk mang E Yesus he
kmokpom kar, a nngiar to kam rere orom a
re langto yok tlua vle te, en a ngaelmir to
kam khenam muk mruo ma mmok te, muk
o serpgar enang ko muma pat mang nguk
tok e. Nove, ta kle va ka vle ti te, muk kmel o
tamatan nga sripa orom tok ha. Vanangko a
nngiar to ta vle te, a propet, endo E Nunu A
Totur nam kaen ngang o mia kam rere orom
E Nut karo rhek, her a nngiar to arhe ta vle
ngang endruk ngat kor mnam mar mang
E Yesus he kmokpom kar kmenserpagam
mar orom. Nang tlua vle te, a ngaelmir
to ngang nguk kam mrua per orom muk
mruo pum tok ko pum o tamatan ngaro
kerok e. 23 To enang tok, mnam o kolkhek
ruk muk ruk E Nut ka ngaomevek mguaka
kaum kam totu pum E Nut, enangthe mupa
rere orom re langto yok kngae, nang o mia
akuruk ngap lua mmok mang E Nunu A
Totur karo nngiar, i o o tamatan ngpa vle
kun pgegom muk ko muta rere orom a re
langto yok tok, he ngat lua ngan mularo
rhek ruk endruk, va nngia? Nok ngar mia
pat te, muk tgus muta veve he. 24-25 Vanang
enangthe muk tgus mupa kle va krere orom
E Nut karo rhek kngae ko mut kaum kam
totu pum E Nut, nang o mia akuruk ngat lua
mmok mang E Nunu A Totur karo nngiar,
i o o tamatan ngpa vle kun pgegom muk
ko muta rere orom E Nut karo rhek ruk
endruk tok, va mularo rhek tgus ruk en-
druk ngar kais kmommen o mia ruk endruk
ngaro vurkul kmel ngaro kerkeknen ruk
ngma tuvgom mar ma mmok. He her
vgum mularo rhek ruk endruk tok, o mia
ruk endruk ngar mrua hahanang ngar pum
ngaro kerkeknen, endruk o mia tgus ngara
monik kim a kapnes ngang ngar pum mar.
He enang tok, o tamatan ngara tubulkek
kam totu pum E Nut vgum tok kat kam re
te, "E Nut tmia vle mo pgegom muk."

O Mia Nga Sim Kut Kaelel Mo Kmar Mruo Kam Totu Pum E Nut

Nga Sim Kut Kaeha Orom A Nngiar To Kam Rere Orom A Re Langto Yok

26 To koornopeik, mguak kan e? Pu
lmien te, mnam o kolkhek ruk muma kaum
kam totu pum E Nut, akuruk mnam muk
ngma pis orom o vrong nngiar ruk mkor E
Nunu A Totur, endruk endri te, endo kam
kni, endo kam rere malpgem o mia kam
patter mar, endo kam polger E Nut karo
papat, endo kam rere orom a re langto yok,
va endo kam hortgem a re to endo yok
kat. Vanangko mguak kaeha orom mularo
nngiar ruk endruk, va mguak kaeharom
mar kam mi kut kaenserpagam E Nut ka
ngaomevek ha. 27 Vanang mang a nngiar
to kam rere orom a re langto yok, mnam
o kolkhe ruk muma kaum kam totu pum
E Nut, enangthe a mhel langto npa rere
malpgem muk orom a re langto yok, va
mguaka tting mang alo gi mhel alomin, i
o korlotge tuk kam rere, nang kam grap
mang korlotge mguak or kmennegiang mar
kam rere tok e. Va langto langto mnam mar

nak rere mnam kta long mruo, nang lua
motavret orom o rhek e. Nak rere knop, to a
mhel langto naka vle kun pgegom mar tgus
kam hortgem karo rhek ruk ta rere orom
mar kun mnam langto langto ngarta long
tok kat. [28] Vanang enangthe nong a mhel
tang ngang nguk kam hortgem a mhel to
endo karo rhek, va endo ta rere orom ka
re langto yok na vrua vle na he lo kta rere
kun pgegom muk ko muma kaum kam totu
pum E Nut e. Na vrua vle ko tok he mrua
rere kun mnam en mruo ngang E Nut tuk
kmenserpagam en mruo tok, vanang kam
rere kuo malpgem o mia nak or.

Nga Sim Kut Kaeha Orom A Nngiar To A Propet

[29] Va mang a nngiar to ta vle te, a propet,
mguak orim alo propet ruk alomin, i o
korlotge kam rere tok. Nang muk ruk muta
ngan ngaro rhek, mgua smia papat ekam
ngaro rhek kam mnor mang ngar te, ngta
mien o nop. [30] Va enangthe E Nut npa klang
a mhel mo rhek ko tgi korsang kun pgegom
o mia ko muta kaum kam totu pum E Nut
he khop kam rere, va endo nma ktong o
mia kam rere kngae malpgem o mia, en nak
korsang he vrua vle na, he ka mnang kaela
to endo ko thop ku, kam polger karo rhek
ma mmok. [31] Mgua koregot kim muk mruo
tok, ko muk tgus mut kais kam rere orom E
Nut karo rhek mnam muta long mruo kam
patter o mia, he nang o mia tgus mnam muk
kam lol o papat ruk endruk he kol a serppak
vgum mar. [32] Ii, mgua koregot kim muk
mruo tok, ko a propet langto langto tkais
kam toot mang kta nngiar mruo to tkol ko
mkor E Nunu A Totur he mur koregot kim
kaela enang tok. [33] Mgua sim kut kaelel mo
kmuk mruo he kolkol ekam E Nut mruo,
muk kam koregot kim muk mruo tok, nang
lua motavret orom o rhek ekam ko E Nut
karo papat mruo ngam lua motavruru tok
kat e. Nove, E Nut nam sim kut kaelel mo
kim karo papat ha.

Lraip Ruk lKorin Nga Sim Kut Kaikkiem Ngarta Keknen Mruo To Kam Lua Rere He Kmotavret Orom O Rhek

Va mang mula mngan to mang lraip, kua
havaeng nguk te, E Nut kakro ngaomevek
tgus ruk orom karo mia mruo, endruk tmur
el mar kam vle ngang En mruo, mar ngam
kaum kam totu pum E Nut mnam ngarta
rengmat mruo, nang lraip ngam lua rere
he motavret orom o rhek e. [34] He gi enang
tok kat, lraip ruk kun mnam E Nut karo
ngaomevek ruk ko mnam mularo maksien
kat nga gia vrua vle he ho lo kta rere kam
motavret orom o rhek tok kat e. Ii, nga
sim kut kaikkiem mularo pos mruo ko ngata
hagam mar kam rere, nang kle khavaeng
ngar kam mrua krus orom mar mruo kam
vle ku meorom ngalmialurokol ngaro tavgo
enang tok. [35] Vanang mnam o kolkhek ruk
mum kaum kam totu pum E Nut enangthe
lraip ngpa svil kam mnor mang a papat
tang, va ngak or na, kais ko nga kat kaeknik
he smia pis ngok mrek na, to endo yek
nga kle ka mnganang ngalmialurokol mruo
ko mrek. Nga kaeharom tok, matok ngak
ngam a leep kuon mang o mia ko ngapa rere
kun pgegom muk he motavret orom o rhek
ko muta kaum kam totu pum E Nut.

[36] He kmikkiem kuaro papat ruk kam totu
pum Ngoldaip orom E Nunu A Totur karo
nngiar ri, kua svil kam mnganang nguk
te, nngia ko mut vua pat te, muk mruo
tuk ruk mut ho mi kut kais orom E Nut
karo papat? Nok pathe E Nut karo rhek
ngat ottek vgum muk vor? I o nok mut
mur kaelel muk te, muk tuk ruk mut lol E
Nut karo rhek vor? [37] Hai-e, enangthe tang
mnam muk nap mrua kansgum en mruo
kam mon en mruo te, en a propet langto,
i o nap mrua per orom en mruo kam havae
te, E Nunu A Totur tvu kaen o vrong nngiar
ngarlavurgem ngang en, va en na smia pat
ekam kuaro rhek ruk ko kaittiegom mar
ngang nguk tete na, he klol mar te, mar
Ngoldaip karo mur rhek mruo ruk En mruo
tenik ngang ngor. [38] He enangthe a mhel to
endo nap kaennegiang Ngoldaip karo rhek
ruk endruk ka mnang ngar, va E Nut ner le
kaennegiang a mhel to endo ka mnang en
gi enang tok kat.

[39] He ekam tok, koornopeik, enang ko ko
her havaeng nguk, mguak le mi ktua riring
a nngiar to mkor E Nunu A Totur, endo kam
rere orom E Nut karo rhek. Si enang tok,
vanang mguak or kam hagam o mia kmeha
orom nga nngiar to kam rere orom a re
langto yok kat e. [40] Pu lmien tok, vanangko
mguak totu pum E Nut, va mguak totu pum
orom mularo papat ruk mum sim kut kaelel
mo kmuk orom mar kam mi ktua totu pum

En ormar tok, nang lua motavret orom o
rhek e.

15

E Pol Ta Keknen Mang En Mruo Te, En A Mi Aposel Msim To Nma Kaum Kar O Aposel Akuruk Kam Havaeng O Mia Mang A Knovvur

1-2 Va tete, koornopeik kua svil kmel pat
kim muk mang a knovvur, endo ko her
havaeng nguk mang tesgun, he mut her
kol vgum dok he ka srim mularo ngorsang
kuon malpgem kat. Ii, he E Nut ther
susulgim muk her vgum a knovvur to endo
kat arhe. Va nera susulgim muk kngae tok
kat, enangthe mup smia kpom a knovvur
to endo mekam mekam. Ii, mgua smia
kpom o rhek ruk mang a knovvur to endo
mekam mekam tok, matok mgua korim he
mur kaim muk mruo pum mula papat to
kam ksir pum a keknen to kmor mnam muk
mang e Yesus.

3 Ii, ko a knovvur to endo, karo sogi
msim ko her lol vgum e Yesus mruo, to le
khavaeng nguk mang ngar tok kat. He her
karo sogi ri arhe te: Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen tyor mang nguaro kerkeknen
kmaottam E Nut karo rhek ruk ngat it-
tiegom mar, mar kam pis lmien orom en
tok. 4 Va ngat el kun mnam ka nnak kat, to E
Nut tle khover petgim ka nnak ko mnam a
kolkha to korlotge orom kopekam ko ngat
el. Ngat eharom ngang tok, he kaottam
E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar
kat, mar kam pis lmien orom en tok kat.
5 Va tmur khenam En ma mmok kat. Ii, a
knovvur karo sogi ri arhe.

Ii, e Yesus tmur khenam En ma mmok
ngang e Sipas to e Pita ko pekam ko thop
petgim ka nnak, to ngang karo aposel ruk
loktiek hori orom alomin kat. 6 To kopekam
tok, tmur khenam En ma mmok ngang o
mia akuruk ngat kais te, 500, endruk ngat
kor mnam mar mang En he kaum ka vle
ko mnam a mhe to atgiang. Vanang o mia
kavurgem mnam mar ngta ktal ka vle tete
vop. Gi akuruk mnam mar ngat her yor
he. 7 To ko pekam tok, tmur khenam En
ma mmok ngang e Yems kat, to ngang karo
aposel akuruk kat. 8 To kopekam mar tgus
ko ta ktar mur khenam En ma mmok ngang
ngar tok, va si dok to kua vle enang te, e
inao ta kpoot mang karo kenho kam kol
dok, vanangko e Yesus tmur khenam En ma
mmok ngang dok kat.

9 Ii, kua vle enang te, e inao ta kpoot
mang karo kenho kam kol dok ekam ko
kua vle te, a aposel to ta vle kong tu hak
kopekam o aposel tgus. Va dok ko ho lo vu
eveep is hak, o mia kam gia mon dok te,
dok a aposel, ekam ko tesgun dok ko her
kol a regesal mang E Nut kakro ngaomevek
he. 10 Ko si vle enang tok, vanangko E
Nut ther ring ya mang dok ge, he her mi
kut el dok kam vle gi enang ko koma vle
tete. He E Nut tlo mur kaim En mruo pum
ka ngaeha to kam ring ya mang dok kat
e. Nove, ko dok koma prongyek ka psek
kmeha lserppak kir kim o aposel ngaro reha
tgus. (Vanangko nong kua serppak mruo to
kom kaeha orom tok e. Nove. E Nut mruo
tring ya mang dok he kaen a serppak kun
mnam dok kmeha orom tok.) 11 Pu lmien
tok, vanangko enangthe dok mruo to kop
havaeng nguk mang a knovvur, i o o aposel
akuruk vanie, vanangko her a knovvur karo
sogi ri arhe mor tgus ngoma havaeng o mia
tgus orom mar. He her muk ruk mut her
kor mnam muk mang ngar kat arhe.

E Pol Ta Keknen Mang O Mia Te, Ngara Hop Petgim Ngaro Nnak

12 He ekam ko ta mien te, ngot hera
havaeng nguk mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen te, ther mi hop petgim ka
nnak, va nngia ko akuruk mnam muk ngma
kokheng dok kam havae te, nong a mhel
tang to tis hak kam hop petgim ka nnak?
13 Mu vokom na, ko enangthe mula papat
npa mien tok te, a mhel tlo is hak kam
hop petgim ka nnak, va nak mien mang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen tok
kat te, si en kat, va en tlo hop petgim ka
nnak kat ngola? 14 He enangthe lmien tok
kat te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
tlo hop petgim ka nnak, va nak mien kat
te, ngot mur kaim mor mruo pum nguaro
rhek ruk kam havaeng nguk mang en tok
kat ngola? Ii, va nak mien mang muk kat
te, mut mur kaim muk mruo pum mularo
papat ruk kmor mnam muk mang e Yesus
tok kat. 15 Va kam ngam kuon mang a papat
to endo kat ko enangthe npa mien tok te,
e Kristus tlo hop petgim ka nnak, va nak
mien kat te, si nguaro rhek ruk mang E Nut
kat, va mar nong o rhek ruk o minar kat

e. Ko ngoma havaeng nguk mekam mekam
te, her E Nut arhe, Endo thover Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen petgim ka nnak he.
Vanang enangthe mula papat npa mien tok
te, nong a mhel tang to tis hak kam hop
petgim ka nnak va nak mien kat te, E Nut
tlo hover e Yesus petgim ka nnak kat e. 16 Ko
enangthe lmien te, o yoror ngat lo is hak
kam hop petgim ngaro nnak, va nak mien
tok kat te, si Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko tyor, va en kat tlo hop petgim
ka nnak tok kat e. 17 He enangthe lmien te,
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen tlo hop
petgim ka nnak, va nak mien kat te, mut
mur kaim muk mruo pum mularo papat
ruk kmor mnam muk mang En, he enang
tok muta vle orom mularo kerkeknen vop.
18 Va enangthe lmien te, Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen tlo hop petgim ka nnak,
va nak mien kat te, o yoror ruk ngat kor
mnam mar mang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen he kmokpom kar mnam o kolkhek
ruk ngma ktal ka vle vop, va ngat her mur
im mar mruo pum ngaro papat ko ngat kor
mnam mar mang En he kmokpom kar tok
kat. He enang tok, E Nut tlo kat kais kam
susulgim mar vgum o papat ruk endruk kat
e. 19 Gi enang tok, ko enangthe ngopa nho
mkor Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
gi orom nguaro gi ngorsang ruk mo mmie
mnam a venloot to enda tuk, va suvrum
mor he, ko o mia ngat ho mi kut kais kam
hallam mor hak. Va nong klenar ngang
ngor ko yok ruk o mia ngat lo kais kam
hallam mar kir kim ko ngat kais kam hallam
mor tok e.

20 Parem ko, ta mien hak te, E Nut tmi
hover Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
petgim ka nnak he, he Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen ta vle te, endo aktarang
kun mnam o yoror kam hop petgim a nnak
ko tpakvom a ngaeha to kam hop petgim
ka nnak he. He enang tok, ta vle enangthe,
E Nut ta hengrem ka loot to orom o yoror
orom En ko thover tok arhe. 21 Ii, ta vle
enang tok, ekam ko her gi vgum a mhel
atgiang to e Adam ko teharom a kerkeknen,
o mia tgus ngak yor. He her gi vgum a
mhel atgiang, Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen tok kat ko thop petgim ka nnak,
va endruk ngat yor ngara hop petgim ngaro
nnak enang tok kat. 22 Ii, ko endruk tgus
ngat pal mnam e Adam, her mar ruk arhe
ngak yor. Va nera vle gi enang tok kat
ngang endruk ngat pal mnam Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen ko E Nut nera
hover mar petgim ngaro nnak gi enang ko
ta ktar hover en petgim ka nnak tok kat,
mar kam kol a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik. 23 Ii, nera hover
mar tok, vanangko langto langto nera hop
kmikkiem kta long mruo. Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen naka ktar hop he ka vle
enang Endo E Nut ta hengrem ka loot to o
yoror orom, to mnam a kolkha to nak kat
kaeknik mnam, E Nut ner kle yek khover
endruk ngta vle ngang En mruo. 24 Na kat
kaeknik kmeharom tok, yek endo yek, nera
tarkanang o venloot tgus, ko nak rum kim
o vrong serppak, o vrong kool, va o vrong
kool ngalmialaol, to le kael karo mia mruo
ruk E Nut ka tavgo nma vle kuo mang ngar
ko maktiegom Ngor Teit E Nut. 25 Ii, ner
kaeharom tok, ko ka tavgo naka vle kuo
mang o mia kam ngae kais ko nak rum kim
karo imuo tgus he karkar mang ngar kam
tarkanang ngar tgus. 26 Va Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen ka imuo to ta vle pekam
karo imuo tgus, Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen naka tarkanang karo reha tgus
kam rum kim karo imuo tgus orom. Va ka
imuo to endo, ta vle te, endo tkol a serppak
kmim o mia kngam mar o yoror. 27 Ii, Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen nak rum kim
endo tkol a serppak kmim o mia kngam
mar o yoror tok, kmikkiem enang ko ngat
ittiegom E Nut karo rhek mang te, “E Nut
ta slak orom o vrong serppak tgus kmenik
ngang en, he nang en kam kir kim mar tgus
he karkar mang ngar.” Mu vokom na, E Nut
karo rhek ruk endruk ngta mon a re te, “o
vrong serppak tgus” ko E Nut ta slak orom
mar kmenik ngang, he en kam kir kim karo
imuo tgus kam karkar mang ngar. Vanang a
re to te ‘o vrong serppak tgus,’ ngota mmok
mang te, tlua kol E Nut mruo kat e, Endo
msim tmur slak orom o serppak tgus ruk
tok kmenik ngang. 28 Ko kopekam ko Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen nak rum kim
karo imuo tgus tok, to endo yek, E Nut Khal
to en, ner mrua slak orom En mruo kmel
en mruo ku meorom E Nut to ten o serppak
ngang ka tavgo, he nang E Nut kam kir kim
mar tgus tok? Te tok, E Nut tuk to nera vle
te, En A Ho Ngaurar Hak to ka tavgo ta vle
kuo mang o vrong tgoluk tgus!

[29] Vanang enangthe npa mien te, nong a
mhel tang hak to tis kam hop petgim ka
nnak, va kman ko o mia ngam mur kaen
mar mruo ngang ngarlenar kam parrum
mar mang o yoror vop? Nok ngat mur
kaim mar mruo tok vor? Ko enangthe npa
mien te, o yoror ngat lo is kam hop petgim
ngaro nnak, va nak mien kat te, o yoror
ruk ngarlenar ngat kol a parrur mang ngar,
ngar lo kat kais hak kam hop petgim ngaro
nnak kat e. [30] Va si mor kat, enangthe npa
mien te, a mhel tho lo is hak kam hop
petgim ka nnak, va kman ko kom mur kaen
dok mruo ko mo kernonhommok mekam
mekam kam havaeng o mia te, ngat kais
kam hop petgim ngaro nnak? [31] Kua mien
ngang nguk orom kuaro rhek ruk endri
te, kom mur kaen dok mruo mo kolkhek
tgus ko mo kernonhommok, dok kam yor.
Kua mien tok, gi enang ko koma mien kam
karmail mang nguk ko mut kor mnam muk
mang Ngoldaip e Yesus te, her en arhe Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom
kar. [32] Va enangthe npa mien te, a mhel tho
lo is hak kam hop petgim ka nnak, va nak
mien kat te, nok ko her mur im dok mruo
pum kua serppak to kmus mnam a rengmat
ta e Epeses kar o ngaemslang laol ruk ngta
sop, ko koma kaus mang o gi vrong papat
ruk ngat ottek ekam o gi vrong mia ruk mo
mmie ko ngam lua nho mkor E Nut kam
hover mar petgim ngaro nnak. Ii, enangthe
npa mien te, a mhel tho lo is hak kam hop
petgim ka nnak, va

> "So mor he kam gia tagur pum a
> ngaemik va a ngaivie, ko ngrer gia
> yor to nop."

[33] Mguak or kam mnang o mia kam vraik
orom mularo papat enang tok e. Ko
enangthe muma vle mekam mekam ko kim
endruk ngaro keknen ngat kernonho, va
mguera tarhigiang ngar ormar kam kolkol
ekam mar tok kat." [34] Mgua kle va mur
kael votgem muk mruo na, he sim ktua
papat ekam E Nut karo rhek ruk o minar.
He enang tok, mgua mrua kser muk pum
a kerkeknen to kam klai mang a keknen
to kam kta hop petgim nguaro nnak, ko
akuruk mnam muk ngma tu kmo papat ruk
mang E Nut. Kua havaeng nguk orom kuaro
rhek ruk endruk tok, he nang dok kam
ngam a leep kuon mang nguk.

E Nut Nera Hover O Mia Orom Ngaro Pkor Ruk O Gunngae Petgim Ngaro Nnak

[35] Vanangko enangthe a mhel tang na pe
gia mnganang dok te, "Endruk ngak hop,
ngara hop nngia? Va ngaro pkor ngara
kolkol ekam erieto he ka nho nngia ko ngak
kaeknik kpis?" [36] Na mnganang dok tok, va
dok ko kais kmoripang te, yin, ila lpek ta tok
hak. Ko enangthe ke ho to a vit ngaro khek
ngap lua vui na, he ka rpuo ku mmie, va ke
ho to a vit ngaro khek ngap lo is hak kam
pagis, he nang kakro miel kam tgep e. [37] Va
o mia ngam lua kavang a sigla, i o a tomhel
langto ka ho ko tlaut he. Nove, ngam kle
va kavang ka khek ha. [38] Ii, ngma kavang o
vrong hi ngo mten ngaro khek tok, to E Nut
nma klang ngar mo serppak kam laut orom
ngaro mi kut hi mruo kmikkiem gi enang ko
tmur mi kut el a ho ka mten langto langto
kam nho tok ko nak pus mnam ka khek to
endo. [39] Va o vrong tgoluk ngaro pkor ngaro
mten ngaro mten tok kat gi. Ko o mia ngaro
pkor ngam ktua vle gi, va o ngaemslang
ngaro pkor ngam ktua vle gi. O iningol
ngaro pkor ngam ktua vle gi, va o singol
ngaro pkor ngam ktua vle kat gi. [40] Va lmien
kat te, o tgoluk ruk kuon ma volkha gi, va o
tgoluk ruk mo mmie kat gi, vanangko ngam
ktua vle gi orom ngaro kraen gi. [41] Va ta vle
tok kat ngang a kolkha, a kenho va o ketor,
ko ngartaro mur kraen kat gi. Va si a ketor
langto langto, va nam ktua vle orom karo
mur kraen kat gi.

[42] He nera vle gi enang tok kat ngang o
yoror kun mnam a kolkha to ngak hop pet-
gim ngaro nnak kat. Ko endruk ngat yor,
ngat yor orom ngaro pkor ngaro mamten
ruk ngata ngti he. Vanangko endruk E Nut
nera hover mar petgim ngaro nnak, nera
hover mar orom ngaro pkor ngaro mamten
ruk ngar lo is hak kam kta ngti kat e. [43] Ko
ngat yor orom ngaro pkor ngaro mamten
ruk o mia ngam lua nho orom mar ko
ngat kais kam ngti tok, nang E Nut ner kle
khover mar orom ngaro pkor ngo mamten
ruk orom ngaro kraen. Ii, ngat yor orom
ngaro pkor ngaro mamten ruk ngat lo vua
serppak, nang E Nut ner kle khover mar
orom ngaro pkor ngaro mamten ruk ngat
vu serppak. [44] Ii, ngat yor orom ngaro pkor
ngaro mamten ruk mkor o mia mnam a
mmie ta, nang E Nut ner kle khover mar

orom ngaro pkor ngaro mamten ruk mkor
E Nunu A Totur.

He kmikkiem enang tok, enangthe npa
mien te, o mia ngaro pkor ngaro mamten
ruk mkor o mia mnam a mmie ta, va nak
mien kat te, o mia ngaro pkor ngo mamten
ruk mkor E Nunu A Totur tok kat kuon ma
volkha tok kat. 45 Ta mien tok, kmikkiem
gi enang ko ngat ittiegom E Nut karo rhek
te, "E Nut tkueng a mhel to e Adam he ta
ktal ka vle he." He enang tok, E Nut tmeng
e Adam langto gi, endo tpis knaek he nam
kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik her vgum E Nunu A Totur
arhe. 46 Ii, endo tpis knaek he kaen a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
vgum E Nunu A Totur, en tlo ktar kpis mo
mmie ktar mang e Adam to E Nut ta ktar
kueng e. Nove, e Adam to E Nut ta ktar
kueng ta ktar kpis, yek endo yek, endo nam
kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim
E Nut ngnik ngnik vgum E Nunu A Totur
ther kle kpis knaek. 47-48 A mhel to ta ktar
kpis, en tottek ekam a mmie ta ko E Nut tmi
kut kueng orom, he endruk ngat pal mnam
endo tottek ekam a mmie enang tok, ngam
gia kolkol ekam en tok kat. Vanang endo ta
pis knaek mang, en tottek kuon ma volkha,
he endruk ngat pal mnam endo tottek kuon
ma volkha ngara kolkol ekam en tok kat
arhe. 49 He gi enang ko E Nut tvokom mor
tete orom e Adam kalo keik, va E Nut ner
kle kvokom mor koknaik kat orom nguaro
pkor ruk o gunngae gi enang ko nma vokom
endo tottek kun kuon ma volkha enang tok
kat.

50 Vanang koornopeik, kua svil kam
havaeng nguk orom kuaro rhek ruk endri
na te, o mia ngaro pkor orom ngaro gidiel
ruk ngat kais kam yor he ka ngti, nga ho lo
is hak kam kaum ka vle kar endruk E Nut ka
tavgo ta vle kuo mang ngar ngnik ngnik e.
Ko o mia ngaro pkor ngo mamten ruk ngat
kais kam yor he ka ngti, nga ho lo is hak
kam kaum ka vle kar endruk orom ngaro
pkor ngo mamten ruk ngat lo kat kais kam
yor he kta ngti kat e. 51 Mu ngnek na. Ko
kua svil kam polger o rhek ruk tesgun ngta
tvok kim o mia. Kua svil kam polgerik te:
Mor o mia ruk mo mmie, mor tgus ngruer
lua yor vop, nang e Yesus na kat kaeknik.
To endo yek, mnam a kolkha to endo, E
Nut nera hortgem nguaro pkor. 52 Ii, ko
mnam a kolkha to endo, a nglung nak kaeti
kmel ngaelmir mang a kolkha to a kser
kim. To o yoror ruk ngat kor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar mnam o
kolkhek ruk ngta ktal ka vle vop, E Nut
nera hover mar petgim ngaro nnak to nera
kaum ka kser mor tgus pum nguaro pkor
ngo mamten ruk ngat kais kam yor he ka
ngti ho mi kut mnam ke venloot to endo
gi, kam hortgem mor. Ii, ngrer lo kais
kam vutko vop, va ner hortgem mor orom
nguaro pkor ruk o gunngae. 53 E Nut nera
hortgem mor tgus tok, ko o mia ngaro pkor
ngo mamten ruk ngat kais kam yor he ka
ngti ngak hortgi enang tok kam pi orom
ngaro pkor o gunngae ruk ngat lo is kam
yor he ka ngti kat e. 54 Ko mnam a venloot
to nguaro pkor ngo mamten ruk ngat kais
kam yor he ka ngti ngak hortgi enang tok,
he ngot pi orom nguaro pkor ruk o gunngae
ko ngat lo is kam yor he ka ngti, E Nut nera
kaottam karo rhek ruk ngat ittiegom mar,
mar kam pis lmien ko ngat ittiegom mar te,

> "E Nut nera hover o yoror petgim
> ngaro nnak kir kim e Seten ka serp-
> pak to nam kaim o mia kngam mar
> o yoror."

Va

> 55 "Yindo im kaim o mia kngam mar
> o yoror, ima vle enang a kidot to
> nma kner o mia, vanang ye ho lo kat
> kais hak kam kta kir kim E Nut ka
> serppak kat e!"

56 Ii, nma kner o mia kngam mar o yoror
pum ngaro kerkeknen ruk ngam kaeharom
mar. Va E Nut karo pos ngam kael o mia ma
hor mang ngaro kerkeknen ruk endruk kam
kner mar ormar tok kat. 57 Vanangko mor
tgus ngruak kanprim E Nut ko ther kir kim
e Seten ka serppak to endo he, her vgum
Ngoldaip e Yesus Kristus arhe.

58 He ekam tok, koornopeik ruk koma sei
kmelongtok mang nguk, mguak sir lserp-
pak orom mularo papat ruk mang E Nut te,
ner mia hover o mia petgim ngaro nnak. Va
mguak or kam mnang o mia akuruk kam
vraik orom mularo papat ruk endruk enang
tok kat e. Ii, mguaka vle tok, he ka prongyek
ka psek orom mularo reha ruk kam havaeng
o mia mang Ngoldaip, ekam ko muta mnor
he te, E Nut ner lua mnang nguk, muk kam
mur kaim muk mruo pum mularo reha ruk
mang Ngoldaip tok e.

16

E Pol Ta Keknen Mang A Nngiar To Ngang E Nut Karo Mia Ruk Ko mYerusalem

1 To tete kua svil kmoripang mula mngan
to mang mula nngiar to ngang E Nut karo
mia mruo. Kua svil kam havaeng nguk
te: Mguak kaeharom a her gi ngaeha to ko
her havaeng E Nut kakro ngaomevek ruk
ko mGalesia kmeharom tok kat. 2 Ii, ko a
ngaeha to endo ta vle ti te, mnam a kolkha
to aktarang langto langto ko muma kaum
kam totu pum E Nut, langto langto mnam
muk na mi kut kael o krek kam mi ktua
vle ngang E Nut karo mia mruo kmelpas
orom mar kmikkiem kta serppak mruo. He
enang tok, mnam a kolkha to nguak pis
ngok kmuk, ngua lo kais kam kta kaum muk
kam ngrang o krek mkor muk. 3 Mguak
kaeharom tok, to nguak pis ngok kmuk, to
endo yek, ngor kaittiegom o hor akuruk
ngang lYerusalem, he nang o hor ruk en-
druk kam sir orom mularo mia mruo kam
rere orom mar mang ko muk mruo mguaka
tting mang ngar kam kol mula nngiar kam
ngae kmen ngang lYerusalem. To ngora
meng o mia ruk endruk orom ngaro hor ruk
endruk kmen mula nngiar ngang ngar. 4 He
enangthe dok mruo kop kais kmikkiem mar
kmenserpagam ngaro reha, va mor tgus
ngurera kaum kngae.

E Pol Ta Mnganang lKorin Kam Ring A Ngaekam Ekam En

5 To kopekam ko nguak kaelha kaeha kn-
gae ko mnam a mhe to e Masadonia, ngora
pis ngok kmuk kat. Vanangko ngora ktar
kaelha kvaik kottek mnam o rengmat ruk
ko mMasadonia na. 6 Klua mnor, nguak
pis ngok kmuk va nok ngora vle lvur hok
ko kmuk, i o kam vle ko kmuk kais ko
a venloot to a ven nak nop na, he nang
muk kmel kualo nhar ma mmie ko nguak
punpa ko mnam o ni vrong rengmat kmeha
kun mnam mar vop. 7 Klua svil kmaol
ngok kmuk he gi kaen kauyang nguk ko
nguak kaelha kaeha kngae ko mMasado-
nia e. Nove, kua nho mkor Ngoldaip te,
enangthe napa svil, va dok ngora vle lhok
ko kmuk koknaik. 8 Vanangko tete, ngor
gia vle mo mEpeses na, kam ngae kais
ko o mia nga kaem a pnes to e Pendekos
9 ko E Nut tkoregot kim dok kmeharom o
reha kavurgem ruk laol ngang o mia ruk
moti. Va o mia kavurgem ngma sir kim dok
kmeharom mar.
10 He enangthe e Timoti naka ktar kpis
ngok kmuk, va mgua smia tar, he nang
en kam lua gorang a tomhel tang hak
ko nma vle ko kmuk. Mguak kaeharom
tok, ekam ko en ta liepak mang Ngoldaip
ka ngaeha to ngang nguk, endo ko ktar
eharom ngang nguk. Ii, e Timoti nam kaeha
ngang Ngoldaip gi enang dok kat. 11 He
ekam tok, muk tgus mguak or kam kpiem
en e. Mguak kle kunngir kim kam meng en
orom a vrek longeik kam kat kaeknik ngte
kim dok, ko kua vle mo he kpaneng en kar
koornopeik akuruk.
12 To tete kua svil kmoripang mula mngan
to mang ngornopia to e Apolos. Kua svil
kam havaeng nguk mang te, ko her urur
kim lserppak te, en kar koornopeik akuruk
kam ngae ngok kmuk. Ko si kaurur kim en
tok, vanangko ta kees kam ngae mnam a
longmok to endo tete, vanang ner kle mia
ngae ko a longmok langto naka vle ngang
koknaik, en kam ngae.

E Pol Tkaenkrovgem lKorin

13 To mgua smia toot mang nguk mruo he
ksir kserppak orom mularo papat ruk kmor
mnam muk mang e Yesus. Mguak serppak
he lua gor. Ii, mguak rarppak kim o mia ruk
ngat kaegom kam vraik orom muk, 14 nang
kle kaeharom o keknen tgus ngang ngar
ruk ngma khenam muk ma mmok te, mum
kaelongtok mang ngar.
15 Mut hera mnor he mang e Stepanas
ka valngan te, her mar ruk arhe a valngan
to aktarang kun mnam o mia tgus ruk ko
mnam a mhe to e Akaia kam pakvom kmor
mnam mar mang e Yesus. He ngama vle
pum a ngaeha to kmeha ngang o mia ruk
E Nut tmur el mar kam vle ngang En mruo.
He ko kaurur kim muk ruk koornopeik te,
16 mgua mrua krus orom muk mruo ngang o
mia ruk enang endruk va ngang o mia tgus
ruk ngam kaum kaeha ngang o mia tgus
ko ngma prongyek ka psek kmeha ngang E
Nut gi enang ngar tok kat. 17 Kua sirei ekam
ko e Stepanas kre Portunatus va e Akaikas
ngat kaum kpis mo kim dok kam kol mula
ngaekam to kmensireim dok ko muta vle
malhagenmok mang dok. 18 Ii, ko sirei tok,
ko mar ngat enserpagam dok va muk kat.

He o mia ruk enang ngar, mguak hover mar
ko pum o mia ngaro kerok.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang lKorin Kam Rum Karo Rhek

19 Muk ruk mut kor mnam muk mang
Ngoldaip he kmokpom kar, e Akila va e
Prisila, ennginduk nginm kaelongtok mang
nguk ngint kaen ngina mamrung ngang
nguk. Va E Nut ka ngaomevek to nma
kaum kun mnam ngina rek ngat kaen nga
mamrung ngang nguk kat. Va E Nut kakro
ngaomevek ruk ko mEsia ngat kaen nga
mamrung ngang nguk kat. 20 Koornopeik
tgus ruk mo kmok ngat kaen nga mamrung
ngang nguk kat. Va muk tgus mguak kaen
mularo mamrung mo nguk kam khenam
ma mmok te, muk tgus mut mur el muk
mruo kam kaum ka vle ngang E Nut mruo.
21 *Yu! Gi moti tuk, her gi dok e Pol mruo msim
ko mur kaittiegom ko kero rhek ruk endri lgitige
orom kua mur ktiek mruo kmen kua mamrung
ngang nguk kat moti mnam kua hor ke gi mhe
ta.*
22 Kua havaeng nguk te, enangthe a mhel
nap lo kaelongtok mang Ngoldaip, va E Nut
nak re orom a mhel to endo en kam yor
ekam tok.
He tete, koma ngarkie ngang yin
Ngoldaip te, “O Ngoldaip ngiak marer he
kaeknik!”
23 Va koma ngarkie ngang Ngoldaip e
Yesus kat te, en kam ring ya mang nguk
mekam mekam.
24 Va kua svil kam havaeng nguk te, kom
kaelongtok mang nguk tgus ruk mut kor
mnam muk mang e Yesus te, her en arhe
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Lmien!

E Pol Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom Ngang lKorin

O Rhek Ruk Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom Ngang lKorin

lKorin ngat kol e Pol ka hor to aktarang, to o mia kavurgem kun mnam e Yesus ka ngaomevek to endo ngat hera mnor he te, e Pol karo rhek ruk endruk ngta mien ko ta psom mar kam srim ngaro papat ormar. To ngat kaekon ngang e Pol orom ngarta hor kat kam havaeng te, ngat hortgem ngaro kerkeknen, nang kle kaikkiem E Nut karo keknen. Vanangko akuruk yok ngat kle kaesik ngang e Pol vop pum karo rhek ruk tegom kam srim mar ormar to ngat kaelha kam kerrereng.

Mnam e Pol ka hor ta ka mhe to aktarang orom, e Pol ta sirei mang lKorin ko ngat ngan vgum karo rhek ruk kun mnam ka hor to aktarang ngang ngar he khortgem ngaro kerkeknen, nang kle kaikkiem E Nut karo keknen. Ta sirei mang ngar tok to kle koripang endruk ngta mon la ppiagam ko ngat kaesik ngang vop, ko ngat kerkolkol vgum karo rhek ruk ta ktar ittiegom mar ngang ngar kam sisrim mar ormar.

Va mnam o kolkhek ruk endruk, E Nut karo mia tgus ruk kun mnam a mmie ka mhe to e Yudea, ngata kerkolkol mnam a vang kat, vanangko e Pol ta kle ka vle kam kaum o krek kam lol kngorom mar kmenik ngang ngar. He ekam tok, kun mnam ka hor ta ka mhe to 8 va 9, e Pol tkaelha orom o rhek akuruk kam hover lKorin ngaro vurkul kmen o krek mang a ngaeha to endo tok. E Pol ka hor ka mhe to kam nop orom ta havae mang o aposel ruk o ppiagar ko ngat ngae kpis ka vle ko mKorin he krere ka grung orom e Pol ka munik va ka kle krere kmon la ppiagam orom ka ngaeha to en a aposel nam kaeharom.

He enang tok, e Pol tkaelha kam totok mang en mruo orom karo rhek.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang lKorin

1 Vae, dok e Pol, a aposel to mkor e Yesus
To E Nut Thim Orom Ka Msasaen, ko tmeng
dok kam kol ka gu, kmikkiem gi enang ko E
Nut mruo tmi kut svil mang dok kam kol ka
gu tok. Va ngornopia to e Timoti, endo nam
kaum kaeha kar dok ta vle mo kmok kat.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk
ruk E Nut ka ngaomevek to ormuk ko tok
mnam a rengmat ka pun to e Korin. Va ko
kaittiek ngang E Nut karo mia mruo akuruk
kat, endruk kun mnam o marhok tgus ruk
mnam a mmie ka mhe to e Akaia kat.

2 Kua ngarkie ngang Ngor Teit to E Nut
va Ngoldaip to e Yesus Kristus te, min
kam ring ya mang nguk, va min kmeharom
mularo vurkul kmongeik kat.

E Nut Nam Kaenkrovgem E Pol, He Nang En Kam Kle Kaenkrovgem O Mia Kat

3-4 E Nut, En Ngoldaip to e Yesus Kristus
Kteit. En ta vle te, Ngor Teit to nama mrung
dok ko nma turang dok mekam mekam
kmenkrovgem dok. He ekam tok, koma
hover En ekam ko nama turang dok pum
kuaro vnek tgus ruk koma kerkolkol vgum
mar. Nama turang dok he kaenkrovgem
dok tok, he nang dok vat kam kle ktu-
rang kolenar he kaenkrovgem mar kat pum
ngaro vnek ruk ngam kle ktua kerkolkol
vgum mar kat. Va a serppak to E Nut nam
kaenkrovgem dok orom, her a serppak to
arhe ko kais kam kle kturang kolenar orom
kmenkrovgem mar orom tok kat. 5 Ii, Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen mruo te lo
vur tu hak kam kerkolkol vgum o vokngnes
e. He ekam tok, dok kat kom lua tu kat
kam kerkolkol vgum o vokngnes mang en
tok kat e. Va gi enang ko kom lua tu
kam kerkolkol vgum o vokngnes mang e
Kristus tok, E Nut nam lua tu kam turang
dok kmenkrovgem dok her vgum E Kristus
to kat arhe. 6 Ii, ko koma kerkolkol vgum
o vnek mang a knovvur her mi kut mang
kam kle kaenkrovgem muk ko E Nut nak
susulgim muk vgum a knovvur to tok. Ii, va
E Nut nma kaenkrovgem dok orom a serp-
pak, he nang dok kat kam kle kaenkrovgem
muk kat orom a serppak to koma ktar kol
ekam E Nut ko ko her kerkolkol vgum o
vnek ruk tok. Ii, E Nut nma kaenkrovgem
muk vgum dok tok, he nang En kam kle
kaeharom muk kam matnge vgum o vnek
ruk endruk mor tgus ngot kaum kerkolkol
vgum mar, nang muk kam lua kaeloong
mnam mar, mar kam marer kam nop e. 7 To
enang tok, kom ngae sei kam nho mkor
muk lserppak hak te, mguer mia matnge

vgum o vnek ruk endruk, ekam ko ko
smia mnor hak te, ekam ko muma kaum
kerkolkol vgum o vokngnes lsir ruk dok
mruo koma kerkolkol vgum mar, va E Nut
nera kaum kaenkrovgem muk, gi enang ko
nma kaenkrovgem dok tok kat.
8 Yu! Koornopeik, kua svil muk kam
mmok mang o ngaelaut ngo ngnorok ruk
ko sei kam kerkolkol vgum mar kun mnam
a mmie ka mhe to e Esia. O vnek ruk ngat
kol dok ko tok, ngate ho mi kut vovoem
dok hak. Va kua serppak tho lo is mang
ngar hak kam matnge vgum mar. He ekam
tok, kuaro papat ngat ngae ho mi ktua
tu hak kam pis mang o nghek ko ko sia
khanang dok he. Ko ko kle her gia pat
re te, ngor ho mi ktua ru ko he! 9 Kua
mien te, kun mnam kuaro papat ko her pat
re te, E Nut ther mrua monik kim a yor
ngang dok he. Vanangko ko her kerkolkol
vgum o vnek ruk endruk tok, he nang dok
kam mia kol a pat ta ti te, dok nguak or
kam mrua kaur orom kuaro mur serppak
mruo kam mrua hong dok pum o vnek ruk
endri, nang kle kaur orom her E Nut to
nera hover o yoror petgim ngaro nnak ka
serppak mruo. 10 Ii, tesgun ko her kerkolkol
vgum o vokngnes ruk ngata kpom dok klik
hak. Va ko re kam ho mi ktua yor hak vgum
mar, vanang her E Nut to arhe tsulgim dok
he khong dok pmar. He tete kua mnor kat
te, mnam o kolkhek ruk o vokngnes nga
kta kirpagis kim dok koknaik va lmien te,
E Nut ner kle ktua sulgim dok, gi enang
tok kat. He enang tok, ko her el kuaro
papat lserppak te, dok kam sei kam nho
mkor E Nut te, En ner lua tu hak kam
sulgim dok mekam mekam koknaik kat e.
11 Kom sei kam nho mkor E Nut tok, ekam
ko muma mokpom kar dok orom mularo
ngarkie kam turang dok ormar. He vgum
mularo ngarkie ngarlavurgem ruk endruk,
o mia ngara kanprim E Nut ge orom dok
ko En nera ngan vgum muk orom mularo
ngarkie he kring ya mang dok to kle ka
nngiar ngang dok kam pet dok petgim o gi
vrong vnek ruk ngma pis kim dok enang
tok.

E Pol Ta Mrua Totok Mang En Mruo

12 Tete ta, kuaro papat ngata sei kam serp-
pak kam havaeng nguk te, mguak kommen
dok he kvokom dok ko kua vrek tho mi
kut mmok kngae ka ngmeang tgus hak ko
pum E Nut kalo keik. Ko koma vle kun
pgegom o gi vrong mia ruk mo mmie he
kolkol ekam E Nut orom kuaro keknen ruk
ko her khenam mar ma mmok ngang ngar
ko ngat her gia mmok hak. Va kat kom
ho lo gia kauyang ngar hak kmeha ngang
ngar kat e. Va her sim kut muk ruk kat
arhe ko her vle kar muk enang tok kat
tesgun mnam o kolkhek ruk koma vle ko
kmuk. Ii, tesgun ko her eha ngang nguk
mekam mekam enang tok, ekam ko tesgun
kom lo lol o papat laol ruk mkor o mia ruk
ngam lo kor mnam mar mang E Nut he
lua mokpom kar kmeha kmikkiem mar ko
koma patter muk ormar enang tok e. Nop
hak. Kom her kle kaeha ngang nguk kam
ring ya mang nguk ha, kmikkiem a papat
to mang E Nut ko nma ring ya mang o mia
enang tok. 13-14 Ii, tesgun kom lo kaikkiem o
papat ruk laol enang tok kam ring ya mang
nguk orom kuaro rhek ruk ko her ittiegom
mar ngang nguk e. Nove, ko kom lo ittiek
ngang nguk orom o rhek ruk laol ko ngta
tvok kim muk, endruk mum lo kais kam him
mar va lua mnor mang ngaro pneik e! Ho
mi kut nop hak! Mum gia pat mang dok tok
tete ekam ko mut lo vua mmok mang dok e.
Vanangko ko ho mi ktua nho lserppak mkor
muk te, vur koknaik ko pekam ko nguak
polger kuaro rhek ngang nguk, mguer kle
ho ka mmok mang dok hak, he nang muk
kam kat kor mnam muk mang dok to kle
karmail mang dok, gi enang ko dok ngor ho
mi ktua karmail mang nguk tok kat mnam a
kolkha to a kser kim ko Ngoldaip to e Yesus
na kat kaeknik mnam.
15-16 Va ekam ko ko ho mi ktua nho lserp-
pak mkor muk enang tok, ko her ktar el kua
pat mo malpek te, dok kam ktar ka khap he
ka ptang nguk ko nguak ngae mMasadonia,
he nang dok kam turang nguk. To nguak
kootpum dok mMasadonia, nguak kta khap
ko kmuk ka ptang nguk kat na, he nang dok
kam kta turang nguk nglomin tok kat. Ii,
nguak kat kaeknik ngok kmuk tok, he nang
muk kmel kualo nhar ma mmie mang kua
ngae to ngok mYudea. 17 Ii, ko her mi kut
el kua papat to kam ptang nguk mo malpek
tok arhe, va nok pathe muta pat re te, ko
her gi el kua papat to endo gi kuo mang kua
vok vor ngola? I, o nok pathe muta pat re
te, dok ko kaenang o mia ruk mo mmie ko

ngam gi vrong kael ngaro papat mo malpek
orom ngaro naprai alomin kat vor ngola? Ii,
ko mar ngama re kvat a re to te, “Mare,”
kuo mang ngaro pkor kmeharom a papat
tang, to kle khortgi kam re kvat a re to te,
“Nove” kuo mang ngaro pkor tok kat kam
lo kat kaikkiem a papat to endo kmeharom
kat ngola?

18-20 O-o, ho mi kut nop hak! Kom lua
vle enang o mia ruk enang tok e. Parem
ko, kmikkiem lsir gi enang ko E Nut nam
kaottam karo rhek tgus ruk tel karo tnangal
mang Endo Thim Orom Ka Msasaen ormar,
mar kam pis lmien, va dok kat, kuaro rhek
ruk mang a knovvur, endo dok kar e Silas
va e Timoti ngot havaeng nguk mang te, he
e Yesus Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen,
ngat her ngae sim ktua vle lmien gi enang
tok kat arhe ko ngat ngae ho lo vur vle te,
“Mare” ngta mien, nang kle ka vle kat te,
“Nove” ngat lua mien kat e. Ho mi kut nop
hak! Kua re tok, ekam ko a re to mang E
Nut Khal to e Yesus te, En her Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen, tlua vle te, “Mare”
ta mien, nang kle ka vle kat te, “Nove” tlua
mien kat e. Nove. Ko o rhek tgus ruk mang
e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen
ngat ho mi ktua mien hak, kais mang tiok
he, ko a mmie tlo pal vop. Ii, E Nut karo
rhek tgus ruk tel karo tnangal ormar mang
Endo Thim Orom Ka Msasaen ngta mien
tok ko E Nut tsi sovet kmel karo tnangal
ngarlavurgem mang en tok, va o tnangal
ruk endruk tgus ngat her mi pis lmien orom
en arhe. He ekam tok, her vgum E Nut karo
tnangal ruk mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen arhe, dok kar muk ngot kais
kam kaum khover E Nut kam kaum kre te,
“Ol mis E Nut A Ho Minar Hak.” 21-22 Ii, va
Endo tmur eharom muk kam sir lserppak
kam sim kor mnam muk mang e Yesus te,
en her Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen,
her E Nut to arhe, Endo tmur eharom mor
tok kat kam sir lserppak kam sim kor mnam
mor mang en gi enang tok kat. Ii, her E
Nut to kat arhe Endo tmur el ka tnangal
ngang ngor orom E Nunu A Totur, en kmel
rengmat kun mnam mor tgus kam vle te, ka
ngaelmir ka gi kaunun to kam khenam ma
mmok te, tmur him mor orom a msasaen
to kmeha ngang En mruo. Ii, va E Nunu A
Totur ta vle kat te, E Nut ka ngaelmir ka gi
kaunun to kam khenam ma mmok kat te,
her mor ri kat arhe, mor ruk E Nut tmur el
mor kam vle ngang En mruo. Ii, va E Nunu
A Totur ta vle kat te, E Nut ka ngaelmir ka
gi kaunun to kam khenam ma mmok kat
te, ner mi kaottam ka tnangal ekam mor
koknaik ko ner kle ho mia sulgim mor hak.

E Pol Ta Halger Karo Rhek Ruk Mang Ko Kman Ko Tlo Pis Kam Ptang lKorin

23 To enang tok, kua rere kvat E Nut mang
dok kam tmor kim E Nut ko En tmur mnor
kat mang dok te, ko mi ktua mien hak te,
ko hortgem kua papathe lo kta ptang nguk
ko mKorin ekam ko ko her mrung nguk he
lua svil kam pis kmen a kapnes to a serpgar
ngang nguk. 24 Vanang klua vle ngang nguk
enangthe dok mula taven to koma sopong
nguk kmikkiem kuaro rhek enangthe ko
kais kmen a kapnes ngang nguk ko mum lua
sir lserppak orom mularo papat ruk kmor
mnam muk mang e Yesus he mokpom kar e.
Nove. Parem ko, kua kle va kaum kaeha kar
muk ha, kmenserpagam mularo papat ruk
endruk, he nang muk kam sirei vgum mar,
ekam ko, her vgum mutaro papat mruo ruk
kmor mnam muk mang e Yesus he mokpom
kar, mut kais kam ho gia sir lserppak.

2

1 He ekam tok, ko her gi kaenserpgam
a papat to te, dok kam lo kta ngae ngok
muk kam ngam a kapnes to alomin orom
kuo mang nguk, enang endo tesgun ko
ko eharom ngang nguk tok. Nove. 2 Ko
enangthe kopa kering nguk, muk kam mrua
mrung nguk tok, to erieto ner kle kta vle
kmensireim dok? Her nop he, ko kop her
kser a vet he, enangthe kop kering nguk
tok. 3 He ekam tok, mut her lo vokom
kualo keik ko tok mKorin her mang tok
arhe. Vanang ko her kle gi ittiek lserppak
kun mnam kua hor langto tesgun, he nang
muk kam ktar khim to le kaitgung mularo
kerkeknen ktar mang dok kam pis ka ptang
nguk. To ngrua kle kpis ngok kmuk va kua
vrek ner lo kais kam kta kervavle pum muk
tok. Ko her muk ruk arhe mgua her le gi
kaeharom kua vrek kam sirei. Ii, tesgun
ko ittiek ngang nguk enang tok, ekam ko
kuaro papat ngat ho mi ktua serppak mang
nguk tgus te, mguera lol kuaro rhek ruk
kun mnam kua hor to endo he kael mularo
kerok ekmar, he nang dok kar muk kam
kaum ksirei tgus. 4 Ii, ko her ittiek lserppak

ngang nguk tok, ekam ko kuaro papat ruk
mang nguk ngat ho mi ktua kervavle hak.
Ko ko si ittiek lserppak tok, vanangko ko vu
kaeteti mang nguk ge, ko kua ngaung ta ksir
mang nguk. Klo ittiegom a hor to endo kam
kering nguk, he nang muk kam kle mrua
mrung nguk e. Nove. Ko kle kaittiegom a
hor to endo kam khenam ngang nguk te,
kom mi kut kaelongtok mang nguk ha.

E Pol Tlol lKorin Nga Kerkeknen To Kam Lua Ngatkal Mang En Mruo Patgiang Ngaiting

5 Va mang a mhel to ta kering dok ko
tkaenpgam akuruk mnam muk kam mon
ppiagam dok, ko ho mi ktua mrung dok
mruo pum a mhel to karo rhek. Vanangko
a mhel to endo tlua kering dok tuk tok e.
Nove, ta kle va ho ksovet gi kam kering
nguk tgus kat ge kmeharom muk kam mrua
mrung nguk mruo tok kat. Va ko rere
lsir tok mang a mhel to, vanangko klua
svil kam hoger kuaro rhek mang kam vua
vanker a kapnes to mut her enpasiker orom
he. 6 Ko a kapnes to kavurgem mnam muk
mut her enpasiker orom, ko mut likim en
petgim muk, tvur is na, ko ther vitik he, he
itgung ka kerkeknen to. 7 To tete, mguak
or kam kta ho vua vanker a mhel to endo
orom a kapnes to tok. Orim he, nang
kle va kol ka kerkeknen to endo patgiang
ngaiting he kikiangae mang hak, nang kle
va kat kaenkrovgem kat. Mguak kle kat
kaenkrovgem he kol ka kerkeknen patgiang
ngaiting, matok na ho vua mrung en mruo
hak to ka mamrung nak vovoem tgus, to
en ner kle mrua ksir petgim e Yesus hak
vgum tok. 8 Yu! He ekam tok, ko kaurur
kim muk kam kta vaeng a mhel to endo ko
kmuk he ho mi ktua khenam muk mruo ma
mmok ngang te, mum mi kaelongtok mang
vop. 9 Ii, va a pat to tem dok tesgun he
ko ittiek ngang nguk ta vle ti te, kua svil
kmegom muk he kvokong nguk te, mguer
mi kut kaikkiem kuaro rhek tgus kam mi
kaenpasiker a mhel to endo tok, i o nop.
10 To tete enangthe muk mupa kol a mhel to
endo ka kerkeknen to endo patgiang ngait-
ing, va dok kat kopa kaum kar muk kat, kam
kol a mhel to endo ka kerkeknen patgiang
ngaiting he kikiangae mang hak. Mare, ko
dok kom lo vua hover a vnek to endo e.
Nove. Ko kle va her gi kol ka kerkeknen
to endo patgiang ngaiting he, ko pum e
Kristus kalo keik, he nang muk tgus kam
kta kaum ka vle lya mo nguk kat. Ii, kua
vle tok, ko ani vrong mhel to mut lol karo
kerkeknen patgiang ngaiting, va dok kat
kom kais kam lol patgiang ngaiting tok kat.
11 He ekam tok, ngruak kaum kol a mhel to
endo ka kerkeknen patgiang ngaiting tok,
matok e Seten na kle ka vret a mhel to endo
ko maktiegom mor orom karo papat ruk la
ppiagar. Ii, kua havaeng nguk tok, ko ko sim
kut mnor mang e Seten orom karo vu papat
ruk la ppiagar te, nam vua kauyang ngor
ormar nngia nngia kam kering ngor ormar.

E Pol Ka Vrek Ta Kael Ring E Taitus

12 Nang tie ko kua ngae mTroas kam
havaeng o mia mang a knovvur to orom
e Seten ko Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen tkir kim, ko vokom ko Ngoldaip
tkoregot kim dok kmeharom ka ngaeha to
endo ko tok. 13 Ii, E Nut tsi koregot kim dok
ko tok, vanangko klo pis mang ko nopia to
e Taitus ko tok kam kol a re tang ko vgum
en mang nguk e. He ekam tok, kuaro papat
ngat ngae sei kam vle mang nguk va klo
sim korsang ka vle vop. He ekam tok, ko gi
vur vle nong ke laut ko mTroas, to ko hera
mrung ngar to hera ngae mMasadonia kam
ring e Taitus.

14 Ko ngae to hera puknim ko tok, kol
a re to mang nguk vgum en, to kle kan-
prim E Nut ko nama ktong ngor ruk kakro
ngaomevek mruo kam kni pum en orom a
knovvur to orom e Seten ko Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen tkir kim he. He
tete si tamriem tamriem ko koma ngae kam
havaeng o mia mang a knovvur to endo tok
he kseneker o rhek ri, va E Nut nam kait o
mia orom mar. Ko o rhek ri mang a knovvur
to endo ta vle enang a ho to ka gri tngae gia
hut he. Va o rhek ri, o mia ngma ngannik
vgum dok va E Nut nam kait mar orom nga
gri to tngae gia hut, he o mia ngama lol o
papat ruk kam mnor mang e Kristus vgum
mar tok. 15 Ii, va E Nut nma pat mang dok
te, kom her gia vle enang a mhel to ta ngae
orom a tomhel to ka gri tngae gia hut ko ta
pum kngae tok kat arhe ko koma ngae orom
o rhek ruk endruk mang e Kristus he kaelha
khavae orom mar. Va o rhek ruk endruk
ngma vle enang a tomhel to ka gri ta pum
kngae ngang o mia ruk E Nut nma susulgim
mar ko ngama lol. Vanang ngang endruk

ngata vle enang o yoror ko ngar mia yor,
nang lua kol a ktalhok to kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik, o rhek ruk endruk
ngama kees kam lol. [16] Ii, ko o rhek ri kun
pgegom endruk ngat kees kam lol, ngata vle
ngang ngar enang a yor to a voon to nma pis
kim o mia ko ngma grim a mhel ka mme, he
kyor vgum ko her mar ruk arhe E Nut nera
monik kim a yor ngang ngar vgum mar.
Vanang ngang endruk ngat lol, E Nut karo
rhek ngat kle ktua vle ngang ngar enang a
gri to tgia hut ko o rhek ruk endruk ngat
kais kmen a ktalhok to kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik ngang ngar.

Vanang erieto mnam muk tkais, ko en
tuk, kmeharom E Nut ka ngaeha ta kam
havaeng o mia orom karo papat mruo ruk
o minar? [17] Vanangko her dok ta arhe
kho mi kut is, ekam ko kom lo kaenang
endruk ngarlavurgem mnam muk ko ngma
ker hortgem E Nut karo rhek he kering ngar
e. Ko mar ngam lua gorang E Nut, nang
kle ker patter muk kam kauyang nguk orom
ngaro rhek ruk tok, he nang mar kmit o
krek ko mkor muk orom nga ngaeha to
endo. Parem ko, kom lua vle enang ngar
tok hak, vanangko ngam kle kmon ppiagam
dok tok ge. Ko her e Kristus kalkayie msim
ta dok arhe, he kom kle va smia patter muk
ma mmok ko pum E Nut kalo keik orom
kuaro rhek ruk o minar hak ko koma totu
pum En he kgorang En. Ii, E Nut mruo tmur
meng dok orom kuaro rhek ruk o minar
kam lua kauyang nguk, vanang mar nove.

3

E Nut Tovor Ngaur Mang E Pol Kam Tavger, En Kam Kol Ka Gu Kam Havae Mang Ka Mokpom To A Gunngar

[1] Muta pat re te, ko gi kaittiek enang ti
mnam kua hor ta ngang nguk kam gi mrua
sir orom dok mruo kam rere orom dok
mruo mang kuaro reha mruo he khover dok
kam mur kaenserpagam dok mruo ko kim
muk? O-o, nove! Ko her muk ruk arhe mut
smia ring ge te, o hirtek kam sir orom ngaro
mia mruo ko nglenar ngam kaittiegom o
hor ngo mamten ngang nguk kam rere
orom ngaro mia mruo ruk endruk mang
ngaro reha kam havaeng nguk te, ngta tting
orom ngarlenar ruk endruk ngaro reha, he
nang mar kam kle kngae ka vle ngok kmuk.
Va her muk ruk kat arhe mum kle ksir orom
mularo mia mruo tok kat ko mum kait-
tiegom o hor ngo mamten ngang o hirtek
ko mo rengmat oguo ogut kam rere orom
mularo mia mruo mang ngaro reha tok kat
kam kle khavaeng o hirtek ruk endruk te,
muta tting orom mulenar mruo ngaro reha
tok kat, he nang mar kam ngae ka vle ko
kmar tok kat. Vanangko a hor ka mten
to endo enang tok, nop ka ngaeha ngang,
ngang dok e. [2] Muk ruk kom kaelongtok
mang nguk, her muk mruo arhe muta vle
ngang dok enang kua hor to kam sir orom
dok mang kuaro reha mruo. Ko o mia
tgus ngat kais kam vokom dok orom mularo
keknen he ka mnor ge te, kuaro rhek ruk
koma patter muk ormar, mar o ho mi kut
minar hak. [3] Ii, mularo keknen ruk o mia
ngma vokom mar ko mum kaeharom mar
ma mmok, ngta khenam ma mmok te, muta
vle enang kua hor to kam sir orom dok tok
ko ngat kottek ekam her e Kristus mruo to
arhe. Ii, ko E Nut to nam kaen a ktalhok
to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik
ngang o mia tmeng E Nunu A Totur kmel
rengmat kun mnam muk. He nam kaeha
kun mnam mularo vurkul her vgum kuaro
mur reha ruk ngang nguk arhe. He ekam
tok, muk muta vle enang a hor ka mten to
tok, nang mut lua vle enang a mi hor to a
mhel tittiegom orom a ye to kmittiek orom
e. Nove. Va mut lua vle kat enang alo pla
ruk E Nut tittiegom karo pos kuo mang ngin
kat e. Parem ko, mut kle va ka vle enang
a pla to orom mularo vurkul ruk E Nunu A
Totur nam kaeha kun mnam mar her vgum
kua ngaeha to kam turang nguk orom kuaro
rhek ruk kom her patter muk ormar mekam
mekam tesgun he.

[4] Klua kokkol hak kam rere ka tmor kim
kua ngaeha lserppak hak ekam ko kuaro
papat ngat ho mi kut serppak hak te, her
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen msim
arhe, endo nam kaeha kun mnam muk
vgum dok ko kom kaeha ngang nguk ma
mmok ko pum E Nut kalo keik. [5] Ii, klo sia
kokkol kam rere tok, vanangko dok ko ho
lo mi kut kais hak kam vle enang akuruk
mnam muk he mrua havae mang dok mruo
te, dok ko dok to atgiang tuk ko ho mi ktuis
kmeharom E Nut karo reha ngo mamten.
Va dok kat ko ho lo mi ktuis kat kam mrua
per orom dok mruo kmikkiem mar kam re
te, dok ko dok to atgiang tuk ko kaeha dok

tuk, yek a mhel karo keknen ngat hortgi,
nove. Ko ho lo vu eveep kmis tok hak.
Vanang her gi E Nut tuk to arhe to nam
kovor ngaur mang dok kmeha vgum dok
he kaeharom o reha ruk endruk tgus ngang
o mia. [6] Mare, her E Nut arhe endo tovor
ngaur mang dok ko ta tavger dok kam kol
ka gu. He enang tok, ther mi kut eharom
dok kam mi ktuis kam havaeng o mia mang
ka mokpom to a gunngar, nang nong mang
ka mokpom to tesgun e. Ko a mokpom to a
gunngar to endo, E Nut ther el orom E Nunu
A Totur. Vanang endo tesgun, E Nut tel
orom karo pos. Ii, endruk ngta mokpom kar
E Nut orom karo pos ruk tel ka mokpom to
tesgun orom mar, o pos ruk endruk ngma
monik kim a yor ngang ngar he ngar lo kais
kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
En ngnik ngnik vgum mar tok e. Vanang
endruk ngat kle kmokpom kar E Nut orom
ka mokpom to a gunngar, endo E Nut tel
orom E Nunu A Totur, her E Nunu A Totur
to ner kle va kaen a ktalhok to kam plong
vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang ngar
arhe.

E Pol Ka Ngaeha Tkir Kim E Moses Ka Ngaeha

[7] Ii, lmien, ko tennik e Moses nam kaeha
ngang o mia orom E Nut karo pos ruk tmur
tarkieng ngar kuon mang alo pla. Va o pos
ruk endruk ngat monik kim a yor ngang
o mia he ngam lua kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik vgum mar
e. Va E Nut ta khenam ka serppak vgum
e Moses ko kalo keik ngint ngae gia mmok
he, ko nam kaeha ngang o mia orom o pos
ruk endruk. He ekam tok, lIsrael ngat lo
is kam nho rkieng e Moses e. Pu lmien te,
vur koknaik, a mmok to endo tmia loloong
kngae kam ngae ho mia nop, vanangko
o mia ngat vokom E Nut ka serppak tok
ge. [8] E Moses ka ngaeha tpu vle tok orom
ke serppak to tmia loloong tok, vanangko
muta pat nngia mang E Nut ka ngaeha to
a gunngar orom E Nunu A Totur? E Nut
na lua khenam ka serppak vgum dok gi, kir
kim e Moses ko nguak kaeha ngang o mia
orom E Nunu A Totur? [9] Mare, E Nut nera
khenam ka ngaeha to a gunngar to orom
E Nunu A Totur ma mmok orom a serppak
langto yok. Ko enangthe lmien te, e Moses
ther eha tesgun orom o pos ruk endruk ko
ngma monik kim a yor ngang o mia, nang
E Nut ther kle ka khenam ka serppak ma
mmok ge vgum e Moses orom a mmok to
tok, va lmien kat te, E Nut ner kle ho mi ktua
khenam ka serppak alaut hak ge vgum kua
ngaeha to a gunngar, endo orom E Nunu
A Totur kir kim ka serppak to ta khenam
vgum e Moses ka ngaeha to tesgun. [10] Ii, E
Nut ner kle ka khenam ka serppak langto
yok ma mmok orom E Nunu A Totur vgum
ka keknen to kmimim kim o rhek mang o
mia ngaro kerkeknen kmeharom o mia kam
vle la mmok ko pum kalo keik. He her gi
enang tok, E Nut nera khenam ka serppak
langto yok ma mmok kir kim endo tesgun,
ekam ko ka mokpom to tesgun ka serppak
to orom a mmok tmia loloong kngae kam
ngae ho mia nop hak. Va tlo kta vle kat e.
Ko tete E Nut ka mokpom to a gunngar ta
pis orom ka serppak to tmi kut laut hak kir
kim endo tesgun, ko nera plong vle ngnik
ngnik. [11] Yu! He enangthe a mokpom to
tesgun, ther pis orom a serppak to orom
a mmok to endo, ko tmia loloong kngae
kam ngae ho mia nop, va mu vokom na,
a mokpom to a gunngar, endo nera plong
vle ngnik ngnik ta khenam ma mmok te,
tmi kut laut hak kir kim endo tesgun her gi
ekam ko nma plong vle ngnik ngnik he lua
loloong kam nop hak tok arhe.

[12] Mare, he ekam ko koma nho mkor E Nut
kmimim kim o rhek mang nguaro kerkek-
nen kmeharom mor kam vle la mmok ko
pum kalo keik, va kom lua kokkol hak kam
rere lserppak ma mmok mang E Nut ka
mokpom to a gunngar to endo e. [13] Ii, ko
dok klo kaenang e Moses ko E Nut ka mmok
te vrua loloong kngae kam ngae kre kam
nop to ta kle ka ppung mang kalo keik
orom a yet, nang lIsrael kam lo kael ngaro
kerok mang hak. Nove, dok kom lo kaursie
vgum o mia tok e. [14] Vanangko endruk ngma
ngan E Nut karo pos vgum e Moses mnam a
venloot to endo, ngaro vurkul ngam lua khi
vgum mar ko e Seten nma ngam slommok
kim mar. Kua mien, ko tennik kam ngae
kais mang tete vop, lIsrael ngam sia him e
Moses karo pos ruk mang E Nut ka mokpom
to tesgun, vanangko ngma vle enangthe
ngma ppung mang ngaro kerok orom a yet
to a slommok vop he lua vokom kam mnor
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.
Ngma vle ma slommok enang tok vop, ko
ngat lo pet a yet to endo vop, ekam ko a

gi mhel ko en atgiang tuk, tlo kais kam pet
a yet to e. Vanang enangthe ngap gi kor
mnam mar mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen he mokpom kar, to endo yek, E
Nunu A Totur na kais kam pepet o it petgim
ngaro kerok. [15] He si tete vop ngma him e
Moses karo pos, vanang o Yuda kavurgem
ngma vle enangthe ngta ppung mang ngaro
kerok orom a yet to a slommok ge, he lua
vokom ka mnor mang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen. [16-17] Vanangko ngoma
mon E Nunu A Totur te, Ngoldaip to en
kat. He nang si mriem mriem ko E Nunu
A Totur nma vle, va nam mrua pet a yet
to a slommok mkor a mhel petgim kalo
keik. Ko enangthe o mia ngapa hortgem
ngaro papat kmeknik ngang Ngoldaip, va E
Nunu A Totur nera hong ngar pum o pos
ngaro serppak ruk ngma monik kim a yor
ngang ngar. [18] He mor tgus ruk E Nunu
A Totur tpepet o it ruk o slomkor petgim
nguaro kerok ko ngot kor mnam mor mang
e Yesus he mokpom kar, her mor ri arhe
ngota vokom ka mnor mang e Yesus te, her
en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen.
Va E Nut nam kaeha kun mnam mor mekam
mekam kam hortgem nguaro keknen mor
kam kolkol ekam karo mur keknen mruo,
mor kmiser En tok. Va nam kaeha kun
mnam mor he ka khenam ka mur serppak
mruo tok ma kolkha langto langto kngae
ko nma hortgem mor mekam mekam orom
E Nunu A Totur, endo ngoma mon kat te,
Ngoldaip to en.

4

E Nut Ten A Ngaeha To Kam Havaeng O Mia Mang Ka Mokpom To A Gunngar Ngang E Pol

[1] He ekam ko E Nut ta mrung dok he
ksulgim dok va kael a ngaeha to kam
havaeng o mia mang ka mokpom to a gun-
ngar ko maktiegom dok, va kom lua kokkol
hak kam patter o mia lsir ma mmok mang
e Yesus e. [2] Nove, ko ko her itgung kuaro
kerkeknen ruk tesgun kom kaeharom mar
ko koma tuvgong ngar kim o mia, endruk
tesgun ko koma leep pum mar. Ii, ko her
itgung ngar he lo kat kaeharom mar tete
kat e. Va kom lua tuvgom kuaro papat kun
mnam kua vrek enangthe mar la ppiagar
ruk kam kauyang o mia orom ormar kat e.
Va kom lua vrengem E Nut karo rhek kat
e. Nove. Kom lua vle tok, kmikkiem enang
ko akuruk mnam muk ngta mon ppiagam
dok orom o kerkeknen ruk endruk e. Ho
mi nop, ho mi nop hak. Kom kle mi ktua
patter o mia mang E Nut karo rhek ruk o
minar ma her gi mmok he ka mnang kua
ngaeha to tok kam mur sir orom dok kam
mur kaenserpagam dok, he nang o mia tgus
ngaro vurkul kam mrer ko ngata mnor kun
mnam mar mruo vgum tok te, kom kaeha
ko pum E Nut kalo keik msim he lua mas
orom o mia e. [3] Vanangko akuruk mnam
muk ngat re he khavae kat te, koma havae
mang a knovvur he kuaro rhek ngta tvok
kim akuruk mnam muk lKorin. Yu, ngta
mien tok, vanangko kuaro rhek ngat gia
tvok kim gi endruk ngta tok pelam mar he
ka vle enang o mia ruk ngata ppung mang
ngaro kerok orom a yet to a slommok ko
ngata kees kmor mnam mar mang e Yesus
he mokpom kar, he lo is kam kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik.
[4] Ii, ko a mmie to enda kteit to e Seten ther
ngam slommok kim mar he, he nang mar
kam lua vokom ka mnor mang a knovvur
ka pun ko ta tvok kim mar ruk ngat kees
kmor mnam mar mang E Yesus he mokpom
kar enang tok. Ii, tngam slommok kim mar
mang a knovvur, nang mar kam lua vokom
kam mnor mang a knovvur ka mmok to
endo te, e Yesus to tmi kut kolkol ekam
E Nut, her endo E Nut teiver kam Him
Orom Ka Msasaen arhe. [5] Ii, kom lua kokkol
kam havae mang a knovvur kat ekam ko
dok kom lo mrua havae mang dok mruo
te, Muldaip to dok e. Nove, kom kle va
kpatter muk te, her e Yesus Kristus arhe to
Ngoldaip msim. Vanang dok kom gia havae
te, mor ruk ngom kaeha ngang nguk kam
havaeng nguk mang e Yesus ngom gia vle
te, mor mulngunes ruk mor. [6] Ii, va kom
lua kokkol kam havae mang a knovvur kat
ekam ko E Nut to tmur en a re tennik te, "A
mmok nak valler o mia ko mnam o mhetor
ruk a slommok nma vle mnam mar," her
En to kat arhe Endo ta valler dok orom a
knovvur ka mmok tok kat, dok kam mmok
mang o papat ruk o minar mang E Nut
vgum Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
ko tmur khenam En mruo orom ka mmok
ma mmok ngang dok tok. Ii, teharom tok,
he nang dok kam kle mi ktua havaeng nguk
orom a knovvur tok arhe.

E Pol Ka Ngaeha Ka Serppak Tottek Ekam E

Nut Msim

7 Ii, kom lua kokkol kam rere orom a
knovvur to E Nut tel ko maktiegom dok
ekam ko, a knovvur tkaenang a gol ka pun.
Va kua vok to E Nut tkaelpas kun mnam
orom a gol to endo tgi kaenang a yet to
ngat komor a gol ka pun orom he eguyang,
ko tlo hus kam mget kuon mang. Ii, he
kmikkiem enang tok, E Nut mruo tmur
ktua svil kmelpas orom ka gol ka pun to
a knovvur kun mnam dok orom kua vok
to tlo vua serppak enang tok, ekam ko En
tmi ktua svil kam khenam ngang o mia te,
a serppak to kom kaeha orom kam havae
mang a knovvur to endo, nam kottek ekam
her En mruo msim arhe, nang nong ekam
dok mruo e. Ii, a serppak to endo tho mi
kut laut kir kim o vrong serppak tgus. 8 Mu
vokom na, o vnek ngarlavurgem ngam sia
vanker dok, vanangko e Yesus nam lo korim
o vnek ruk endruk kam vovoem dok he
kngam dok e. Va kom ngae sia rute krute
vgum mar he sia ngangam kim dok vgum
mar kat, vanangko e Yesus nam lo korim
mar kam rum kim dok kat e. Nove. 9 Va
kuaro imuo ngam sia kol a regesal mang
dok kat, vanangko e Yesus nam lua ksir
petgim dok kam lo kta turang dok kat e. Va
ngam ngae si im dok kvulhagam dok oguo
mmie, vanangko e Yesus nam lo korim o
mia ruk endruk kam ho mi kering dok hak
e. 10 Ii, he enang tok, a pat to nma vle kun
mnam dok mekam mekam ta vle ti te, o
mia ngak kaim dok he kngam dok a yoror
vanie, he nang dok kmenang e Yesus ko
ngat im kngam a yoror tok kat. Ii, koma vle
orom a papat to endo tok, he nang e Yesus
kam her mi ktua khenam ka serppak mruo
ma mmok ngang o mia vgum o vokngnes
ruk ngma pis kim dok tok arhe. Ko en
nma turang dok orom ka serppak tok he
ka khenam en mruo ma mmok te, en tmi
hop petgim ka nnak he ka ktal kat. 11 Ii,
koma vle orom a pat to kmenang E Yesus
orom kua vok tok, ekam ko kom sia vavle
mo mmie he kaeha ngang nguk vgum e
Yesus, vanang a yor tgia vat pekam dok.
Ii, a yor tgia vat pekam dok tok ekam ko E
Nut tmi kut el kua ngorsang kam mi kut vle
tok arhe mekam mekam. Va tmi kut el kua
ngorsang kam vle tok, he nang o mia kam
kle kvokom kua vok to tkais kam yor he ka
ngti, he nang E Nut kam khenam e Yesus
ma mmok vgum dok tok kat te, her e Yesus
ka serppak arhe nma ngae kun mnam dok
tok, he nang mar kam kle kor mnam mar
mang en he kmokpom kar vgum tok. He
her gi vgum kua vok to enang tok arhe, e
Yesus nma khenam en mruo ma mmok te,
en tmi hop petgim ka nnak he ka ktal kat.
12 He ekam tok, her muk ruk arhe muta kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik her vgum kuaro nganngannes
ruk koma kerkolkol vgum mar he kre kam
yor vgum mar ko kom kaeha kngae kam
havaeng nguk mang e Yesus.

13 Ii, kua ngaeha ta vle gi enang ko ngat
ittiegom E Nut karo rhek ruk endri te, "Ko
kor mnam dok mang in he kmokpom kar
yin. He ekam tok, kom kaeha kngae kam
havaeng o mia mang in." Ii, he kmikkiem
E Nut karo rhek ruk endruk tok, dok kat ko
kor mnam dok mang E Nut he mokpom kar
gi enang tok kat. He ekam tok, kom gi kaeha
kngae kam havaeng nguk ruk lKorin mang
En tok kat mekam mekam orom a knovvur.
14 Ii, kom kaeha kngae orom o vnek kam
havaeng nguk mang a knovvur tok, ekam
ko kua mnor te, E Nut to thover Ngoldaip
e Yesus petgim ka nnak en kam kta vle kat,
En ner mia hover mor ruk ngot kor mnam
mor mang En kat petgim nguaro nnak. He
enang tok, muk kar dok ngruera kaum khop
petgim ngruaro nnak kar e Yesus enang
tok, he nang E Nut kam kaum ka srim mor
tgus ko pum kalo keik tok. 15 Mare, ko o
vnek ruk koma kerkolkol vgum mar, koma
kerkolkol vgum mar mang her muk ruk
arhe, he nang a knovvur to koma havaeng
nguk kavurgem orom kam kle klol o mia
kavurgem ruk yok kat. Nak lol mar tok, he
nang E Nut kam ring ya mang ngar vgum e
Yesus, he nang mar kam kle ho kanprim E
Nut mang tok kat arhe.

16 Ii, kom gia lol o vnek kuo mang kua vok
ta. Va kua vok to na gia yor he ka ngti na sia
loloong, vanangko E Nut nam kle khortgem
kua vrek mnam a kolkha langto langto kam
pis a gunngar. He ekam tok, kom lua kokkol
hak kam havaeng o mia mang a knovvur e.
17 Nove, ko o vnek ruk koma kerkolkol vgum
mar tete, endri ngat gia volvol e, ko ngar
lua vle ka vle lhok e. Nove, vanangko ngar
kle kael ngaro miel orom a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut to orom ka mmok

ngnik ngnik. Ko a ktalhok to endo tho mi
kut ya hak, ho mi kut kir kim o vnek ri
koma kerkolkol vgum mar gi tete ta. [18] He
ekam tok, kom lo kat kael kualo keik mang
o vnek ruk ko kais kam vokom mar tete e.
Nove, kom her kle va kael kualo keik mang
a ktalhok to E Nut ner kaen ngang dok kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik, endo kom
lua vokom vop. Ko o vnek ruk o mia ngama
vokong ngar va ngma kerkolkol vgum mar,
ngam lua vle ka vle lhok e. Vanangko a
ktalhok to o mia ngam lua vokom vop, her
endo nma plong vle ngnik ngnik arhe.

5

E Pol Nam Kael Kalo Keik Mang E Nut Ka Tnangal To Kmen O Pkor Ruk O Gunngae Ngang O Mia

[1] Ii, va kom lua kokkol kam havae mang
e Yesus ekam ko kua mnor kat te, kua vok
ta koma tra mnam tete, tgia vle enang a
rambel to kam gia tra mnam mo mmie.
He enang ko o mia ngak re lget a rambel
ta ko nga re im dok kngam dok a yoror,
va kua mnor te, E Nut ner kle mi kaen a
rek langto yok orom kua vok to a gunngar
ngang dok, endo ngora vle mnam koknaik
kuon ma volkha. Va kua vok to a gunngar
to endo nera plong vle ngnik ngnik ekam
ko nong a gi vrong mhel tang to teharom
e. [2] Vanangko nguaro pkor ruk o gunngae
ngta vle kat enang o it ruk kam pi orom mar
kat. Va phevgom ko koma vle kpaneng e
Yesus kmeknik kom kael kua ktui he kaurur
kim E Nut orom kua vok ta ko ko ho mi
kut svil hak te, en kmeknik he kaen kua
vok to a gunngar ngang dok, he nang dok
kam pi orom kuon ma volkha tete. [3] Ii, ko
ho mi ktua svil hak kam pi orom kua vok
to a gunngar tete, ekam ko mnam a kolkha
to ngua re kpi orom kua vok to a gunngar
va E Nut nera vokom dok te, kua vle enang
a mhel to tkaegenkar ka yet, nang nong
enang a mhel to tgia ngongae la gimit e.
Nove. [4] Ii, kmikkiem enang ko kua re, koma
tra mnam kua vok to ta vle enang a rambel
he kpaneng e Yesus kmeknik va kom kael
kua ktui kmurur kim E Nut. Kom kaurur
kim E Nut tok, vgum a vnek to mang ko kom
lua svil kam vle enang a mhel to la gimit
ko pum E Nut kalo keik e. Ii, kom ho lua
svil hak kam yor he ka vle enang a yor to
ngat kuit pum he lo kaegenkar orom ka yet
to a gunngar e. Nove. Parem ko, koknaik
ko nguak hop petgim kua nnak, ko kle ka
svil kam hop petgim kua mnes, to kle kpi
orom kua vok to a gunngar, endo ngora kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik kuon ma volkha orom. [5] Yu! Va
her E Nut mruo ta arhe tmi kut kueng ngor
kam pi orom nguaro pkor ruk o gunngae
tok arhe. Va her En to kat arhe Endo
tel ka tnangal ngang ngor orom E Nunu A
Totur kam vle kun mnam mor te, ka tnangal
ka gi kaunun kam khenam ngang ngor te,
ner kaottam ka tnangal to kmen nguaro
pkor ruk o gunngae ngang ngor koknaik
ko ngruak hop petgim ngruaro mnes kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik.

[6] Mare, ngom sia vle mo mrek ko mnam
ngua rengmat mo mmie vop orom nguaro
pkor ruk enang o rambel he kvavle si mal-
hagenmok mang Ngoldaip to ngok mrek
msim ko mnam ngua rengmat ka pun msim
tkuon ma volkha tok vop, vanangko kuaro
papat ngma vle lserppak mekam mekam
mang En kmeharom mor tok ge. [7] Ii,
ngrua ngorsang to mo mmie nama vle
kmikkiem enang ko ngruak serppak mang
kmel nguaro kerok mang Ngoldaip, he nang
mor kmor mnam mor mang E Nut ka tnan-
gal to tok, endo o mia ngat lo kais kam
vokom vop. Nang ngrua ngorsang tlua vle
kmikkiem enang ko ngoma serppak kmel
nguaro kerok mang nguaro pkor ruk o mia
ngat kais kam vokom mar ko ngta vle enang
o rambel e. [8] To enang ko kua re, kuaro
papat ngta vle lserppak mang E Nut ka
tnangal to kmen nguaro pkor ruk o gun-
ngae ngang ngor. He a papat to dok koma
svil mang tete ta vle te, dok kam yor he
kparem kua rengmat mo mmie orom kua
vok to koma tra mnam, nang kle kngae
ngok mrek msim ko mnam kua rengmat ka
pun msim tkuon ma volkha kam vle kar
Ngoldaip. [9] Mare, he ekam ko kua svil kam
vle kar Ngoldaip tkuon ma volkha tok, va
kom kael kualo keik mang a pat to atgiang
mo mmie, endo kam her gi ensireim En.
Ii, ngua sia vle mo mmie orom kua vok
ka mten ta, i o ngua yor parem kua vok
ta kam ngae kuon mnam kua rengmat ka
pun msim to kuon ma volkha kar e Yesus,
vanangko kom kael kualo keik mang a pat
to atgiang tuk, endo kmensireim Ngoldaip

ge. [10] Koma vle orom a pat to tok, ekam ko
mor tgus ngruera sir ko pum Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen kalo keik mnam a
kolkha to nak korsang kam mon mor orom
nguaro kerkeknen. Ii, ngruera sir ko pum
kalo keik, he nang langto langto mnam mor
tgus na le mi ktua kol kta keik mruo to
kmiser ka ngorsang to tkut kaikkiem tie ko
tkaeharom o keknen ruk ngat kernonho kar
endruk ngata ya ko ta vle orom ka vok ka
mten ta mo mmie vop.

E Pol Tkol A Serppak Ko Mkor E Yesus Kmeha Ngang lKorin

[11] He ekam ko koma rere ko pum E Nut
kalo keik orom kuaro rhek ruk o minar ko
koma totu pum En he kgorang En, va kom
kaegom kam rere mnam muk, muk kam
lol o papat ruk mang En. Ii, ko ko her
mur kommen dok mruo ko pum E Nut kalo
keik he En ta mnor mang dok te, kua vrek
ta mrer ko pum kalo keik ko dok kom lua
kauyang nguk kmikkiem enang ko akuruk
mnam muk ngma mon ppiagam dok orom
a kerkeknen to tok. Nove. Dok ko kle ho mi
ktua nho mkor muk te, muk kmommen dok
tok kat, he nang muk kam mnor mang dok
kat te, kua vrek ta mrer ko kmuk gi enang
tok kat. [12] Klo kaittiegom o rhek ri ngang
nguk enangthe kua svil kam mrua sir orom
dok he krere orom dok mruo, kmegom kam
kta rere mnam muk mang dok e. Ho mi
kut nop hak! Ko kle mrua totok mang dok
lsir ormar ha, muk kam kle kta higiang dok
he krere orom dok kat. Enang tok, mguer
kais kam kta serppak mang dok kam kta
karmail mang dok kat, he nang muk kam
hahaong o rhek mang dok mkor endruk
mnam muk ngam mrua hover mar orom
ngaro pkor mruo ruk o mia ngat kais kam
vokong ngar, nang nong vgum o keknen
ruk ngam kottek kun mnam a mhel ka vrek,
endruk o mia ngat lo is kam vokong ngar
e. [13] Yu, va enangthe ta mien mang dok
te, kua mrang, kmikkiem enang ko akuruk
mnam muk ngma mon ppiagam dok tok, va
te, muk gi, kua mrang tmi kut vle ngang
dok kam hover E Nut ka munik orom tok
arhe. Vanangko ta kle va kmien mang dok
te, kuaro papat ngma vle mnam dok. He
ekam tok, ngma vle mnam dok tok, he
nang dok kam rere mnam muk mang E Nut
tok. [14] Enangthe kua mrang i o nop vanie,
vanangko koma sovet kmegom kam rere
mnam muk tok, ekam ko Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen ka keknen to kmelongtok
mang dok nam kaenkrovgem dok kam rere
mnam muk enang tok arhe. Ko kuaro papat
ngat ngae ho mi ktua serppak hak te, e
Kristus ko en atgiang tuk tyor mang o mia
tgus. He ekam ko tyor tok, va ta vle tete te,
o mia tgus ruk ngat kor mnam mar mang
en he mokpom kar, nga ngorsang to tesgun
ther mi yor orom en tok kat arhe. [15] Ii, e
Kristus tyor mang o mia tgus tok, nang mar
kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
E Nut ngnik ngnik. He endruk ngat kol a
ktalhok to endo, ngak kle kaekon ngang e
Kristus orom ngaro ngorsang ruk mo mmie
kmelik ngang en tok kat, nang or kam kta
vle mo mmie kam gi mrua hover mar mruo
kat e. Nove. Parem ko, nga kle gia vle
mo mmie kam hover endo tyor mang ngar,
endo E Nut thover petgim ka nnak.

E Pol Nama Sir Orom E Nut Kmeha Ngang lKorin Kam Vaeng Ngar Kam Kta Monho Kar E Nut

[16] Mare, he ekam tok, kom lo kta mon a
mhel ko kom gia vokom kuo mang ka gi vok
orom ka ngorsang to tesgun e. Nove. Lmien
te, tesgun kom gia vokom e Yesus kuo mang
ka gi vok tok kat he lua mnorvek pum te,
her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen. Vanangko tete, klo kta sir kuon
mang a papat to kam gia vokom e Yesus kuo
mang ka gi vok kat e. Ko her orim a keknen
to endo he. [17] He kmikkiem a papat to enang
tok, ani mhel to tkor mnam en mang Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen he mokpom
kar, ta vle te, E Nut ther eharom ka vrek a
gunngar, gi enangthe ta kta kueng ka nunu
kun mnam en te, a ho gunngar hak, en kam
kle ho ka vle yok hak. Ii, ta vle te, E Nut
ther mi pet ka ngorsang to tesgun, nang
kle ktua kueng endo a gunngar ngang kat.
[18] Mare, a ngaeha to kam kta kueng a mhel
ka ngorsang tok, tottek gi ekam E Nut tuk
tok arhe, Endo tmur kat eharom mor kam
kta monho kar En kam kta mokpom kar En
kat orom Endo Thim Orom Ka Msasaen. Ii,
va her E Nut msim to kat arhe, Endo tmur
en ka ngaeha ngang ngor, endo kmen ka re
mruo ngang o mia, he nang mar kam kta
monho kar En kam kta mokpom kar En kat.
[19] Va E Nut ka re mruo to endo ta vle te,
E Nut nam kaeha kngae kam vaeng o mia
tgus ruk mo mmie kam kta monho kar En

orom Endo Thim Orom Ka Msasaen. Ii, E
Nut nam kaeha tok, he nma lol o mia ngaro
kerkeknen patgiang ngaiting he lo kta kser
a ken mang ngar kat e. Va a ngaeha to kam
seneker a re to endo mang E Nut ko tvaeng
o mia tgus kam kta monho kar En he kta
mokpom kar En tok, ther mur el ko mak-
tiegom mor ruk o aposel. [20] He ekam tok,
dok ta a aposel langto koma sir orom Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen kmeha ngang
he kvaeng o mia kam kta monho kar E Nut
kat he kmokpom kar En, enangthe her E
Nut mruo to tmur vaeng ngar ko vgum dok
tok. He ekam ko koma sir orom Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen tok, kua kaurur kim
muk tete te, mguak kta monho kar E Nut
kam kta mokpom kar En. [21] Ii, mgua kta
monho kar E Nut kam kta mokpom kar En,
ekam ko si ho nop a kerkeknen tang hak
ngang e Yesus, vanangko E Nut ta kle kaesik
orom en mang ngor kmel a kapnes to mang
nguaro kerkeknen ngaro tutu malpgem, he
nang E Nut kam le kmon mor la mmok ko
pum kalo keik her vgum e Yesus ka ngaeha
tok arhe, ko ngot kor mnam mor mang en
he mokpom kar.

6

[1] Va tesgun mut her tting mang E Nut
ko ther ring ya mang nguk orom e Yesus
he mut kor mnam muk mang en he kta
monho kar E Nut kam kta mokpom kar En
kat orom e Yesus tok. He ekam ko koma
kaum kaeha kar o aposel akuruk kam kol E
Nut ka gu kam sir orom kmeha ngang En, ko
kaurur kim muk kam lua ksir petgim E Nut
kam koham E Nut ka ngaeha to kam ring ya
mang nguk orom e Yesus ka yor tok. [2] Ko
ngat ittiegom E Nut karo mur rhek mruo ri
te,

> "Mnam a venloot to dok mruo ko mur
> kut el kua papat to kam khenam kua
> svil ma mmok, mut her kaurur kim
> dok va ko her ngan vgum muk he.
> Ii, mnam a venloot to endo ko her
> turang nguk he ksusulgim muk he."

He kua havaeng nguk tete te, her gi E Nut
ka mur venloot mruo to enda tete ta arhe,
E Nut tmur el kam khenam ka svil to orom
e Yesus ma mmok ngang nguk he. Va her a
venloot to kat arhe, En kam susulgim muk
mnam kat.

E Pol Ta Momon Karo Vnek Ruk Ngma Khenam En Mruo Ma Mmok Te, Ka Ngaeha Tmi Ottek Ekam E Nut

[3] Dok koma sovet kam mrua nho kun
mnam dok, he nang dok kam lo kaeharom
a kerkeknen tang hak ngang a mhel tang
he en kam vuut vgum e. Koma vle tok,
ekam ko kom lua svil o mia kam ngam o
rhek kuon malpgem kua ngaeha kam ker
rere pum tok. [4] Vanangko kuaro keknen
tgus ngam kle va mrua sir orom dok kam
khenam dok ma mmok te, dok to E Nut
kalkayie msim to kom kaeha ngang En, kua
ngaeha tgus tmia mmok hak ko pum E Nut
kalo keik, ko koma matnge vgum o vnek. Va
si o gi vrong vnek tgus ruk ngma pis kim
dok nngia nngia, vanangko kuaro keknen
ngam mia sir orom dok kam khenam dok
ma mmok te, kua ngaeha tmia mmok hak
ko pum E Nut kalo keik tok.

Ii, kua rere mang kuaro keknen ruk koma
vle orom mar vgum o vokngnes, va en-
druk koma vle ormar vgum kuaro papat ko
ngta kervavle mang ngar, va endruk koma
vle ormar vgum o vnek ruk kom ngae sia
rute krute vgum mar ko o mia ngma kol
a regesal mang dok orom mar kat. [5] Ii, va
kuaro keknen ruk koma vle ormar vgum
ko ngat kirmekon a khap mnam dok, va
endruk koma vle ormar vgum o vnek ruk
ko ngat kaenpasiker dok, va endruk vgum
o vnek ruk ko ngat kaesik ngang dok he
kmur mang dok kmim dok kat, va endo kam
rum kua serppak hak kam havae mang e
Yesus, va endo kam lo smia kol a ngonit va
a ngaemik vgum a ngaeha to tok kat. Ii,
kuaro keknen ri tgus ngma sir orom dok
tok kat kam khenam dok ma mmok te, kua
ngaeha tmia mmok ko pum E Nut kalo keik.
[6] Ii, mare, kuaro papat va kuaro keknen,
ngama kaum ksir orom dok kam khenam
kua ngaeha ma mmok te, tgia mmok hak ko
pum E Nut kalo keik. Va kuaro papat ruk
kam mnor mang E Nut karo rhek, endruk
kua ngorsang nma sir kuon malpgem mar,
mar kat ngama khenam kua ngaeha ma
mmok tok kat. Va kua keknen to kam
matnge vgum o mia ngaro kerkeknen ruk
ngam kaeharom mar ngang dok, va kua
keknen to kam lo tutut kmesik ngang ngar,
va kua keknen to kam ya mang o mia tgus
ngma khenam dok ma mmok tok kat. Ii, va
kua keknen to kam tting mang E Nunu A

Totur kmel rengmat kun mnam dok, va kua
keknen to kmelongtok mang o mia orom
kuaro papat ruk o minar nginma khenam
dok ma mmok kat te, kua ngaeha tgia
mmok ko pum E Nut kalo keik tok kat. [7] Ii,
va kua keknen to kam patter o mia mekam
mekam orom kuaro rhek ruk o minar, va
kua keknen to kmorim E Nut kmenkrovgem
dok orom ka mur serppak mruo nginma
khenam kua ngaeha ma mmok tok kat.

Ii, va kom kaeha ngang nguk orom kuaro
keknen ruk endruk tok, enang a mhel to
nma kar va tomten ko tkol ka mus ko mnam
ka miktiek va ka gulie ko mnam ka ksienga
he kaus orom min. Ko kom kaeha he kaus
orom a knovvur to tkais kmeharom o mia,
mar kam pis la mmok ko pum E Nut kalo
keik. [8] Ii, va enangthe o mia ngap sia
kpiem dok, i o ktotu pum dok, i o ngap sia
kerrereng dok, i o kanprim dok, vanangko
kuaro keknen ngam mi kut khenam dok ma
mmok tok ge. Lmien te, dok a mi aposel
langto, vanangko o mia akuruk ngam gia
mon ppiagam dok ge te, dok kom gia kol
a ngaeha to endo kuo mang kua gi vok
kam ppiak orom. [9] Va akuruk ngam lo si
kael ngaro kerok mang dok te, dok a mi
aposel langto, vanangko E Nut tel kalo keik
mang dok te, dok a mi aposel langto. He
kom kaeha kngae va a yor tgi vat pekam
dok, vanangko mu vokom dok na, kua ktal
ge. Va o vnek ruk o ho vankue ngat si vle
kuon mang dok, vanangko ngam lo kaim
dok kngam dok e. [10] Ii, lmien te, a mamrung
alaut hak nam sia ngae kun mnam dok,
vanangko kom ho mi ktua sirei hak mekam
mekam mang E Nut ge. Va lmien kat te,
o tgoluk ruk mo mmie ngam sia tu hak
kim dok, vanangko ko kais kmen E Nut ka
gol ka pun to orom e Yesus ngang o mia
kavurgem kat ge, mar kam kol kat. Ii, va si
nong o tgoluk ruk mo mmie ngang dok kat,
vanangko ko her mi kut is orom e Yesus he,
gi enangthe en ta ktua vle enang o tgoluk
tgus ngang dok.

[11] Yu! Muk lKorin, ko her havaeng nguk
lmien ma mmok, va ko her mur khenam
dok ma mmok orom kua keknen to kam
vu kaelongtok mang nguk. [12] Lmien te,
kuaro papat ngma kervavle vgum o vnek,
vanangko klo mrua hak kmok kim muk
mang kua keknen to kmelongtok mang
nguk hak. Nove. Parem ko, her muk ruk
arhe, muk ruk mut mur hak kmuk kim dok
mang mula keknen to kmelongtok mang
dok ha. [13] Ii, he ko kaittiegom o rhek ruk
endri ngang nguk gi enangthe muma vle te,
koles orom muk va dok koma vle te, mu teit
to dok. He ekam tok, kua havaeng nguk tete
te, mguak koripang dok he mrua khenam
mula keknen to kmelongtok mang dok he
gia vle enang dok kam kta mokpom kar dok,
gi enang ko dok koma khenam kua keknen
to kmelongtok mang nguk ma mmok, he
nang muk kar dok tgus, mor kmis enang
tok.

E Yesus Karo Mia Ngak Or Kam Mokpom Kar Enduk Ngat Lo Kor Mnam Mar Mang E Yesus

[14] Vanangko muk ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar mguak or
kam kta mokpom kar endruk ngat lo kor
mnam mar mang e Yesus kam lo kta klup
engnang ngar kat e. Ekam ko o mia ruk
ngam kaeharom o keknen ruk ngta sir ko
pum E Nut kalo keik ngat lua maenang kar
endruk ngam kaeharom o kerkeknen, he
nang muk kam mokpom kar mar e. Nop
hak. Va endruk ngakro papat ngta mmok,
mar ngat lo is kam mokpom kar endruk
ngakro papat ngta slok kat e. Nove. [15] Ii,
ta vle gi enang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko en kat tlo kais kam kaum mang
a pat atgiang kar e Bilail to e Seten kat e. Ho
mi kut nop hak. Va a mhel to tkor mnam en
mang e Yesus te ho lo enang endo tkael ka
yaik ngang e Yesus, he nang en kam smia
mokpom kar en kat e. Nove. Ta kle ho ktua
vle yok ge. [16] Ii, mguak or kam mokpom
kar mar tok, kmikkiem gi enang ko E Nut
ka maksien kat nam lua vle mang o vrong
matpil kam vle kun mnam, he o mia kam kle
ktotu pum mar e. Nove. Ii, va mguak or kam
mokpom kar endruk ngat lo kor mnam mar
mang e Yesus he lua mokpom kar, ekam ko
mor tgus ruk ngot kor mnam mor mang en
he kmokpom kar, her mor ri arhe E Nut ka
maksien to endo ge, endo En tngam ormor,
mor kam plong vle kar En ngnik ngnik. Ii,
mguak or kam mokpom kar mar kmikkiem
E Nut ka tnangal to En mruo thavae orom ko
vgum o propet ko ngat ittiegom ka tnangal
karo rhek ri te,

"Ngora plong vle ngnik ngnik kun
pgegom mar va mar ngara totu pum

dok, ko mar ngara vle te, kuaro mia
mruo."
Ngoldaip thavae tok.
17 "He ekam tok, mgua mrua kser muk
petgim ngaro kerkeknen hak. Mgua
lo kat kais kam vle enang ngar kat
e. Mularo keknen ngaka vle ho yok
ge, petgim ngartakor. Mguaka vle
tok he lo kaehang a tomhel tang to
mkor mar ko tlua mmok ko pum
kualo keik. To endo yek, ngora tting
mang nguk kam vle ko kim dok."
18 Mguak kaeharom tok, he nang
"dok kam vle ngang nguk enang Mu
Teit to kom mur kaelongtok mang
koles ruk muk, va muk kam vle
ngang dok enangthe muk koles ruk
lraip lurokol ormuk kat. Ii, Ngoldaip
to La Vu Ngaurar Hak thavae tok
arhe."

7

1 To kolenar ruk kom vu kaelongtok mang nguk, ekam ko E Nut tel ka tnangal to endo ngang ngor va ngrua mrua kser mor pum nguaro kerkeknen petgim mar hak, ko her mar ruk arhe ngam kaeharom nguaro pkor va nguaro vurkul kam vle lua mmok ko pum E Nut kalo keik. Ii, ngrua mrua kser mor pum nguaro kerkeknen tok, nang kle kolkol ekam E Nut karo keknen mruo, mor kam ho mi kut kaisis tgus kngae ka ngmeang orom karo keknen ruk endruk tok. Ngruak kaeharom tok, ekam ko ngoma totu pum E Nut, he nang mor kam kle ktua vle la mmok hak ko kim kalo keik gi enangthe ngot her parrur orom ka munik he.

E Pol Ta Sirei Mang lKorin Ko Ngat Hortgi He Kta Svil Mang En

2 Mare, mguak kta khenam mula keknen to kmelongtok mang dok ma mmok he lo kta keyang dok kat ekam ko klo kernonho ngang tang mnam muk e. Va klo kering tang mnam muk karo keknen ruk lyar kat e. Va klo vur krong tang mnam muk ka vorngap kam lol o tgol ekam kat e, enang ko akuruk mnam muk ngma mon ppiagam dok tok. Nove. 3 Pu lmien te, akuruk mnam muk ngat kle va ka krong dok orom o rhek ruk enang tok, vanangko mguak or kam pat te, ko pe gi kaittiek ti kam mon muk orom mularo kerkeknen tok e. Nove. Ko ko hera ktar khavaeng nguk te, kom vu kaelongtok mang nguk ha. Si enangthe nguaka vle kar muk kngae, i o nguak yor kar muk va dok nguak khenam kua keknen to kam vu kaelongtok mang nguk ma mmok orom kua keknen to kam ho lo ksir petgim muk hak. 4 He ekam tok, dok ko ho mi ktua serppak mang nguk te, mguer kta mokpom kar dok ge, va kaelongtok mang dok kat. He koma karmail mang nguk he kanprim muk ko kim o mia akuruk yok kat. He ekam tok, o papat ruk mang nguk tok ngat ho mi kut kaenkrovgem dok hak. Va si o vnek ngam sia pagis kim dok va kome ksei kam sirei mang nguk hak ge, kir kim mar.

5 Ii, ko tetku mnam a kolkha to kua ngae kpis mMasadonia va kua papat te sei kam vle mang nguk va klo korsang ka vle vop tie ko ko sia ring e Taitus kam kol a re mang nguk, va kua vok tlo vu kongeik e. Ko si mriem mriem ko koma ngae, va kua vok tlo vu kongeik vgum o vnek ruk ngama kirpagis kim dok ko kuaro imuo ruk ngat lo kor mnam mar mang e Yesus ngta vle urkleim dok orom o vnek he kvanker dok orom mar, va vgum o vnek ruk ngma pis kim dok ko kuaro papat ngma kervavle mang nguk ruk mut kor mnam muk mang e Yesus kat ge. 6 Vanangko E Nut to nam kaenkrovgem o mia ruk o vnek ngam ngae vovoem mar, ther enkrovgem dok orom e Taitus ka ngaeknik ko taol ngte kim dok orom a re to a yar mang nguk. 7 Va E Nut tlo enkrovgem dok orom gi e Taitus ka ngaeknik to ngok kmok tuk e. Nove, E Nut tenkrovgem dok orom muk kat ko mut enkrovgem e Taitus tie ko ta vle ko kmuk kat. Ko ko kol a re langto ko vgum en mang nguk ko thavaeng dok te, mularo pkor ngta kta kael ring dok kam kta vokom dok kat. Va thavaeng dok kat mang nguk ko a mamrung alaut mang dok nam ngae kun mnam muk kat. Va thavaeng dok mang nguk ko mum kaeha lserppak kam tootkol mang dok kim kuaro imuo ruk kun mnam muk kmimim kim o rhek mang dok, va ko muta kta svil kam ngan vgum dok he kat kaeknik mang kuaro rhek kmikkiem mar. To dok, ko kol e Taitus karo rhek ruk endruk mang nguk tok va ko ngae sei kam sirei hak kir kim ko kua sirei mang e Taitus ko teknik ngok kmok.

8-9 Vanangko ko ittiegom kua hor ngang

nguk tesgun he kuaro rhek ngat si vur kering nguk ko mut mrua mrung nguk vgum mar, vanangko klo vu kosnok mang ko ko ittiek tiok tok e. Lmien te, ko vur kosnok nong ke laut ekam ko ko kol a re mang nguk te, mut mrua koon pum muk vgum kua hor to endo. Vanangko a leep to endo tlo vovoem muk e. Tgi vrua vle nong ke laut ko mut lo hus kam mrua koon pum muk to le kaitgung mula kerkeknen he kat kaeknik ngok kim dok he kta mokpom kre Yesus. He ekam tok, tete kua sirei. Vanangko klua sirei ekam ko ko vur kering nguk ko mut mrua mrung nguk mruo tok e. Nove, kua kle va ksirei ekam ko mut mrua koon pum muk he kat hortgi kmeknik ngok kim dok he kta mokpom kre Yesus. Ii, mut her mrua koon pum muk gi enang ko E Nut mruo tmur kut svil mang nguk kam mrua koon pmuk tok arhe. He enang tok, E Nut ner lo kais kam kering nguk koknaik ekam ko klo ennegiang nguk, nang kle ittiegom kua hor to endo ngang nguk enang tok. [10] Ii, ko a mamrung ka mten to endo vgum ko mut mrua koon pum muk ko pum E Nut kalo keik tok nam kaeharom o mia kam kat kaeknik ngok kim E Nut, kam kta mokpom kar En gi enang tok arhe, he E Nut kam susulgim mar kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang ngar. He ekam tok, kom lo vu kosnok mang ko ko ittiegom kua hor to endo ngang nguk gi enang tok. Vanangko o mia ruk ngam gi mrua koon pum mar ko pum o mia ruk mo mmie ngaro kerok tuk, nang lo mrua koon pum mar mruo ko pum E Nut kalo keik, mar ngara yor, nang kle lo kais hak kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik e. [11] Vanangko, mu vokom muk mruo na. Ko muk mut mrua koon pum muk mruo ko pum E Nut kalo keik he kat kaeknik ngok kim dok he kta mokpom kre Yesus kat. Ii, mut hera kser kim mularo kerkeknen. Va mut ho mi ktua serppak hak kam kta tting mang dok kam sir orom dok he kat kaikkiem kuaro rhek kat. Va muk mruo mut sei kam svil hak kam sirsrim o rhek ruk ko her mon muk ormar. Va mut sei kam kaerer mularo lpetuk hak kim o kerkeknen kat. Va muta kta gor he ktotu pum dok kar E Nut tgus. Va mut sei kmel riring dok kmaol ka ptang nguk. Va muta sei kam svil kam kta mokpom kar dok kat he. Va muta sei kam her gia vle ka nho mkor mulmialaol mruo he te, a mhel to teharom a kerkeknen to endo ngang dok, en nak sisrim ka kerkeknen to teharom ngang dok to le mi ktua kol ka kapnes kat.

Ii, o keknen ruk endri ko mut her eknik ngte kim dok orom mar, ngta khenam muk ma mmok te, mut her mur sisrim muk vgum a vnek to enda ormar he, he tete nong a tutu tang ta vle kun pgegom muk va dok kat e. [12] He ekam tok, tetku ko ko her si ittiek ngang nguk lserppak tok, vanangko ko ittiek va kua papat tlo vle mang a mhel to teharom a kerkeknen to endo ngang dok e. Ii, va tlo vle mang dok kat ko ta kernonho ngang dok kat e. Nove. Ko kle va ittiek ngang nguk, nang muk kam kta hortgi kam kat kaeknik ngte kim dok kam kta mokpom kar dok. He enang tok, mguer kais kam mur khenam muk mruo ma mmok ko pum E Nut kalo keik te, mut mia svil kam kta vat mang dok, he nang muk kam kta kaum kserppak mo nguk orom a papat to tok. [13] Yu, he ekam ko mut mur khenam muk mruo ma mmok tok, va E Nut tho mi ktua kaenkrovgem dok.

Va E Nut tsi ktua kaenkrovgem dok vgum muk tok, vanangko her sim kut vgum e Taitus to kat arhe, va kua vrek ta kle mi ktua hop vgum en kat, ko en te sei kam sirei hak vgum muk kat, ko mut her enkrovgem orom mularo keknen kat. [14] Ii, kua vrek tmi ktua hop ekam ko ko her ktar kanprim muk ngang e Taitus te, mguer mrua khenam muk mruo tok. He ekam tok, kuaro rhek ruk kua kanprim muk orom mar ngang, ngat lo kaeknik ngang dok kngam a leep kuon mang dok e. Vanang kmikkiem enang ko kuaro rhek tgus ruk kom her plong khavaeng nguk orom mar ngta mien, va kuaro rhek ruk ko her kanprim muk ngang e Taitus orom mar, ngat aottam he kpis lmien ormuk tok arhe. [15] He tete, e Taitus ka keknen to kmelongtok mang nguk tho laut kngae kun mnam en, ko nma pat mang nguk ko mut her ngan vgum kuaro rhek ruk vgum en, endruk tengorang nguk ormar kam her gia ngatkal ekam en va sim kael. [16] Yu, ko ngae sei kam sirei hak ko ko ho mi kut serppak mang nguk te, mut mi hortgi kmeknik ngok kim E Nut he kta mokpom kar dok kat.

8

E Pol Tkaurur Kim lKorin, Mar Kam Sovet

Orom Nga Nngiar To Ngang lYudea

[1] Yu, to tete, kua svil kam havaeng
nguk vat mang E Nut ko ta ring ya mang
kakro ngaomevek ruk ko mMasadonia ko
ta nngiar ngang ngar he kaenkrovgem mar
kam le ka nngiar ngang nglenar ruk o
tgoluk ngma tu kim mar. [2] Ko pu lmien te,
lMasadonia mruo ngat ho mi kut kerkolkol
vgum o vnek laol hak ko ngat ho mi kut
tu mang o tgoluk hak, vanangko ngam
le ho mi ktua sirei hak, he le kok ktua
nngiar ngang ngarlenar ge, gi enangthe
ngaro tgoluk vang. [3] Ii, ko mi ktua havaeng
nguk lmien mang ngar ko dok mruo ko
mur vokom mar ko ngata ngam o krek
kaikkiem ngaro mur serppak mruo. Va si
mar ngar kero vur krek va ngom kle kre te,
ngar kok vrua nngiar kais tok. Vanangko
nove, ngat her kle va ho ktua nngiar ge.
Ii, ngam kle va ho ka nngiar kle ha kuon
ge kir kim ko ngat kais tok. Vanang nong
a mhel tang ta sopong ngar kam nngiar
klik tok e. Nove, mar mruo ngta vle kam
nngiar kais tok. [4] Ii, ko mar mruo ngat
kle kaurur kim dok klik te, dok kam tting
orom mar kat, he mar kam tuur mnam E
Nut ka ngaeha to kam nngiar kmen o krek
ngang o mia ruk ngata vle ngang E Nut
mruo kam turang ngar tok. He enang tok,
ngta mrua pat mang ngar mruo te, ngta
lgekol ekam ko ngat kais kam nngiar ngang
nglenar enang tok. [5] Va dok ko senkrip kim
lMasadonia ko ko her pat re te, mar ngar gi
vrua nngiar ngang nglenar ruk endruk he
vur kais ko tok. Vanangko ktar mar kam
nngiar ngang o mia, ngat her kle va ho kut
ktar ka nngiar ngang Ngoldaip orom mar
mruo kam vat engnang En gi enang ko E
Nut ta svil mang tok. To kopekam ko ngata
nngiar ngang Ngoldaip tok, ngat her kle
ka nngiar ngang dok vat orom mar mruo
kam kta vat engnang dok kat, kmikkiem
enang ko E Nut ta svil mang tok kat. [6] Yu,
he E Nut ka ngaeha to ten ngang nguk,
endo kam nngiar ngang o mia, e Taitus
telha pum tiok he, kun pgegom muk. Va ko
her kaurur kim en tete kmenserpagam muk
kam tarkanang E Nut ka ngaeha to endo
orom mula ngaeha to kam ktar kaum orom
mutaro krek kun mnam muk mruo na. Ii,
muk lKorin mut her elha pum E Nut ka
ngaeha to endo tiok he, vanang tete mguak
tarkanang he ka vle enang lMasadonia tok
kat. [7] Klo kais kam klai mang nguk te, E Nut
nam lua ring ya mang nguk he lo vua nngiar
ngang nguk e. Nove. Ko muta mien ko E
Nut tvu nngiar ngang nguk ho mi kut kir
kim akuruk ko tesgun mum lo hus hak kam
marer kam tarkanang E Nut karo reha ruk
nam kaenik ngang nguk kmeharom mar.
Enang a ngaeha to mang ko mut kor mnam
muk mang e Yesus he kmokpom kar. Va
enang a ngaeha to ko muma havaeng o
mia mang e Yesus. Va enang a ngaeha to
kam lol E Nut karo papat kat. Va enang a
ngaeha to kam sei kam svil hak kam turang
o mia, va enang a ngaeha to ngot hover
kun mnam muk, endo kam vu kaelongtok
mang dok kat. Va si E Nut karo reha tgus
va mut kir kim o mia kam tarkanang ngar
ka ngmeang hak. He kmikkiem gi enang
tok, ko kaenserpgam muk te, muk ge her
tok arhe, mguak smia nngiar ge he le kotter
lMasadonia kat kam kir kim mar mang E
Nut ka nngiar to orom ka ngaeha to kam
nngiar ngang o mia he ktarkanang endo tok
kat.

[8] Mguak or kam kol dok te, kua sopong
nguk kam ngam o krek e. Nove. Ko gia
ngam a re tok ngang nguk kmegom muk
te, muk kam khenam ma mmok te, lmien
te, mum mi kaelongtok mang o mia, i o
nop. He ekam tok, ko her el lMasadonia ko
pum mularo kerok ko ngat sei kam svil hak
kam turang o mia, he nang muk kam smia
kolkol ekmar gi enang tok kat i o nop. [9] Ii,
ko her el lMasadonia ko pum mularo kerok
tok, ekam ko mut mrua mnor he mang
Ngoldaip e Yesus Kristus ko tring ya mang
ngor. Ko si en nma vle ko kim E Nut he
ka vle enangthe, tmi ktuis mang o tgoluk
tgus hak, vanangko tmur orim o tgoluk ruk
endruk he mur hortgi el en a mi mhel he ka
vle enang a mhel to nma tu kmo tgoluk mo
mmie. Teharom tok, her gi ekam ko nam
kaelongtok mang ngor, he nang mor kam
le kor mnam mor mang en he kmokpom
kar, to le ka vle enang o mia ruk ngat mi
ktuis mang o tgoluk orom nguaro papat ruk
mang en vgum en her tok arhe.

[10] Yu, va kua re ta mang a nngiar to kam
nngiar ngang endruk o tgoluk ngma tu
kim mar, ngor kaen ngang nguk te: Tiok
mnam a pnes to ta mtiet, her muk ruk

arhe muta ktar kpakvom hak kam nngiar
ngang endruk o tgoluk ngma tu kim mar.
Va si kam gia svil kam nngiar ngang ngar,
va muta ktar kpakvom hak kam khenam
mula svil tok kat. 11 He tete, a ngaeha to
kam ktar kaum orom o krek kam nngiar
ngang o mia ormar, endo mut elha pum
tiok, mguak rum mula mang svil tete kam
tarkanang a ngaeha to endo. Tlo vua ya
enangthe mula svil nap gia vavle e. Mula
svil to kam nngiar ngang ngar na kael mit
orom a mi ngaeha to enang tok. Ko mute
ksei kam svil hak kam nngiar ngang ngar
tok. Ii, mguak tarkanang kam ngam o
krek kmikkiem mularo mur serppak mruo.
12 Ko enangthe mupa sirei kam nngiar tok,
va E Nut nera sirei mang mula nngiar to
tok kat he ka tting mang kmikkiem mularo
serppak mruo tok. Va E Nut tlo kais kme-
sik ngang nguk enangthe muta sirei kam
nngiar, vanang nong o tgoluk ngang nguk
kam nngiar ormar e. Nove.

13 Klua re te, muk kam nngiar ngang o mia
akuruk, mar kam vle lya, vanang muk mruo
kam kerkol vgum o vnek ko o tgoluk ngam
kle ktu kim muk e. Nove, klua re tok e.
Parem ko, dok kua re ti te, o mia tgus ruk o
tgoluk ngma tu kim mar kar endruk ngaro
tgoluk vang, mar tgus ngak mo turang ngar
kam kaum kol a tong to atgiang tgus, o mia
tgus kam gia vle o gi maenang tgus tok. 14 Ii,
gi tete ta ekam ko muk mut mi kais mang
o tgoluk, mguaka nngiar ngang endruk o
tgoluk ngma tu kim mar. Va koknaik ko mar
nga le mi kais mang o tgoluk, mar vat ngar
le kais kam kle koripang nguk kam nngiar
ngang nguk orom o tgoluk ruk ngak tu kim
muk kat. To muk tgus mguer gia kol a tong
to atgiang, kam gia vle o gi maenang tgus gi
enang tok arhe. 15 Mare, mguak kaeharom
tok, kmikkiem enang ko, E Nut tmur rere
mang tok ge, ko o propet ngat ittiek te,

> "O mia ngat si kaum o ol ngarlakhor,
> vanang ngat lua kpom kir kim a
> tong to tkut kaiser mar e. Nove,
> va endruk ngat si kakaum kok tok,
> vanangko ngat ho ngae lua tu hak
> kat e. Nove."

E Pol Tsim Ktua Ring Ya Hak Kmeha Lsir Ko Pum E Nut Kalo Keik Va Ko Pum O Mia Ngaro Kerok Kat.

16 A keknen to kam vu kaelongtok mang
nguk E Nut tel kun mnam dok. To tete, kua
kanprim E Nut ko tmi el a keknen to endo
gi kun mnam e Taitus tok kat. 17 Ii, e Taitus
tmur khenam ka keknen to endo ma mmok,
ko tho gi sirei kam tting kam ngae ka ptang
nguk ekam ko ko her meng he. Ko si en a
re ngang en kam ngae, vanangko en mruo
ta ktar mur el ka papat mruo tok kat ge
kam ngae ka ptang nguk he ka ngaung te sei
kam put kam ngae ngok kmuk. 18 Va ngora
meng ngor nopia langto, endo tkor mnam
en mang e Yesus he kmokpom kar kat, endo
e Yesus kakro ngaomevek ruk kun mnam a
mhe langto langto ngat vua kanprim ko en
nam vu kaeha kam havaeng o mia mang a
knovvur. 19 Ii, va kam ngam kuon mang a
papat to endo kat, her ngornopia to arhe e
Yesus kakro ngaomevek kun mnam a mhe
langto langto ngat mon en kmikkiem dok
kat kam ngae orom o krek ruk mguak kaum
orom mar kam nngiar ngang E Nut karo
mia mruo ormar. Ii, ngruak sim ktua kaum
kam ngae orom o krek ruk endruk tok kam
kaum kaeharom a ngaeha to endo, nang o
mia kam gu ya pum Ngoldaip mruo va kam
khenam te, ngote sei kam svil kam turang o
mia akuruk yok. 20 Ii, ngot kaeha kmikkiem
e Yesus kakro ngaomevek nga papat to tok,
ko ngot lua svil o mia kam kerpapat mang
ngor te, ngot kaeha orom o krek lvu laol ri
nngia nngia he kmon mor te, ngot em ka
mhe tang. 21 Ii, he enang tok, mor tgus ngom
sim ktua ring ya hak kmeha lsir ormar tok
mekam mekam ko pum Ngoldaip kalo keik
va ko pum o mia ngaro kerok kat.

22 Mare, va kmenserpagam a papat to
endo kat, ngot her meng ngornopia langto
yok kat, kmikkiem ennginduk ngok kmuk.
Ngorla to endo, en nma plong khenam
ka svil ma mmok kam vu kaeha ngang
Ngoldaip orom karo reha ngarlavurgem.
He ekam tok, ngota mnor mang te, tete
tho mi ktua svil hak kam ngae ngok kmuk,
ekam ko tvua serppak mang nguk te, mguer
mia tarkanang muta ngaeha to E Nut ten
ngang nguk, endo kam nngiar ngang o mia.
23 Vanang mang e Taitus, dok mruo to ko
mi kut re pum he kmeng ngok kmuk. Va
en nama mokpom kar dok he ktuom kalo
ktiek kar dok kam kaum kturang nguk.
Vanang mang ngor lo nopia ruk enngin-

duk, her enngindukk arhe e Yesus kakro
ngaomevek mruo ngat mur el min kam kol
nga gu he kmeng ngin ngok kmuk. Va
nginm kaeharom o keknen ruk o mia ngma
gu ya pum e Kristus mang ngar. [24] Ekam
tok, mguak tarkanang E Nut ka ngaeha to
orom mula nngiar tok kam khenam ngang
ngoornopeik ri ma mmok te, mum mi kut
kaelongtok mang E Nut karo mia mruo. Va
mguaka khenam mula keknen to endo ma
mmok ngang ngar, he nang e Yesus kakro
ngaomevek ruk kun mnam a mhe langto
langto kam mnor mang a papat to koma
karmail mang nguk mang tok arhe.

9

E Pol Tlua Svil Kam Ngam A Leep Mang lKorin

[1] Ko si kaittiek ngang nguk mang E Nut
ka ngaeha to kam nngiar, vanangko kua
vrek tlo vua matmat dok kmittiek ngang
nguk tok kmaur kim muk kam ngam o
krek ngang E Nut karo mia ruk endruk
e. [2] Ko kua mnor te, muk mruo mute
ksei kam svil hak kam turang o mia tok.
Ii, va koma plong kanprim muk ko kim
lMasadonia mang a ngaeha ta kat. Koma
havaeng ngar te, kmelha tiok he, mnam
a pnes to thera mtiet he, muk ruk lKorin
mnam a mhe to e Akaia mut her elha pum
a ngaeha to enda kam kaum orom o krek
kam nngiar ngang o mia kam turang ngar.
Va lMasadonia ngata ngnek mang nguk ko
mute ksei kam svil hak kmeharom tok, to a
re to endo mang nguk tok thover kavurgem
mnam mar ngaro vurkul kat kam sei kam
svil kmeharom tok kat. [3] Ii, ko si mnor
mang nguk tok, vanangko ko kle kmeng
ngoornopeik ri ngok kmuk ge, mar kam
turang nguk kam tarkanang a ngaeha to
kam kaum orom o krek, nang kuaro rhek
ruk koma kanprim muk ngang lMasadonia
ormar nga mi kut kael mit he lo gia vavle
e. Ii, va ko her meng ngar kat ko kua
svil te, muk kam tarkanang a ngaeha ta,
he mula nngiar to orom mularo krek ruk
muta kaum orom mar, mar kam her gia vle
kpaneng dok he, gi enangko ko her mur re
kam kanprim muk ko kim mar tok he. [4] Ii,
kua svil muk kam tarkanang a ngaeha to
tok ktar mang dok kam pis, ko enangthe
nguak kaeknik ngok kmuk va lMasadonia
akuruk ngar kaum kaol kar dok he kvokom
muk ko mut lo tarkanang a ngaeha to kam
kaum orom o krek he kpaneng dok vop, va
nok ngor ngae sei kam leep hak vgum muk
vor. Ko tesgun kuaro papat ngta vle lserp-
pak mang nguk te, mguer mia tarkanang a
ngaeha to endo, vanangko mu vokom na,
tete mut lo tarkanang vop. Va muk kat,
nok mguera ngae sei kam leep kim mar tok
kat vor ngola? [5] He ekam tok, kua pat to
mnam dok ta serppak te, nguak kaurur kim
ngoornopeik ruk endruk, mar kam ngae
ktar mang dok he kpis ngok kmuk kam
turang nguk kam tarkanang a ngaeha to
kam kaum orom o krek ruk vu laol na, endo
mut her elha pum tiok he. Ko muta ktar el
mula tnangal ngang dok mang kam nngiar
ngang o mia tok. To enang tok, mguera
khenam ma mmok te, muk mruo mut mur
ktua svil kam nngiar orom a kre alaut to
endo, nang nong te, orom a nngiar to ke
sie, gi enangthe muma knun mang o tgoluk
he a mhel tang tgi sopong nguk kam nngiar
orom e.

E Pol Ta Keknen Mang A Keknen To Kam Nngiar Ngang O Mia

[6] Yu, nang mang a keknen to kam nngiar,
kua svil kmel pat kim muk mang a papat
to mang a mhel to ta kavang ka loot. Ko
enangthe nap gia kap o tgoluk lgititge kun
mnam ka loot, va a mhel to endo, ner lo
smia lluol e. Vanang enangthe a mhel nap
kaenpasiker o tgoluk kam kakap, to endo
yek ner sim ktua lluol. [7] He kmikkiem gi
enang tok, langto langto mnam muk na
sim ktua pat mang o krek kmis mang te,
aner en nak ngam mar, he en na kok mia
ngam o krek kmikkiem kta pat to endo ge.
Ii, nak ngam o krek kmikkiem ka svil kam
ngam o krek enang tok, he nang em kam
sirei kam nngiar tok. Vanang na or kam
lo smia pat mnam en mruo na, nang kle
gia ngam mar, to le kosnok koknaik. Va
nak or kam knun mang o tgoluk, nang kle
gia ngam mar enangthe a mhel tang tgi
sopong en kam ngam mar kam nngiar orom
kat. Ii, nak sirei kam nngiar, ekam ko E
Nut nma svil mang o mia kam sirei kam
nngiar tok. [8] Ii, ko enangthe mguak sirei
kam nngiar enang tok, va E Nut tkais kam
ring ya mang nguk kam le ho ktua nngiar
ngang nguk tok kat kam sovet kmenpasiker
karo nngiar kmenik ngang nguk tok kat, he

nang muk kam ho mi kut kais kmo tgoluk
hak. Ii, ner kaeharom tok, he nang muk
kam le kturang o mia akuruk yok orom o gi
vrong tgoluk ruk endruk mnam o gi vrong
kolkhek ruk ngta tu kmar. Ii, E Nut ner
kaeharom ngang nguk tok, muk kam ho mi
ktua sovet kmeharom o reha lyar ruk kam
nngiar ngang ngar tok, 9 kmikkiem gi enang
ko a propet tittiegom E Nut karo rhek ruk ge
ko tittiek te,

> "A mhel to nam vua nngiar ngang
> endruk o tgoluk ngma tu kmar, E
> Nut kar o mia tgus ngara vokom a
> mhel to endo mekam mekam orom
> karo nngiar ruk endruk ko nam kae-
> harom karo keknen ruk ngta sir ko
> pum E Nut kalo keik ngang o mia
> tok."

10 Ii, E Nut to nam kaen o tgoluk ngang a
mhel kam kakap, va o bret kmemik, her
En mruo to kat arhe, ner kaen o tgoluk
ruk muta tu kmar ngang nguk tok kat. Va
ner kaenpasiker mar kmenik ngang nguk,
muk kam vle kia vul orom mar kat, muk
kmelpas ormar, he nang muk kam kle ho
mi kut kais, he kle ka nngiar ormar ngang
endruk o tgoluk ngma tu kmar tok kat. Ii,
mguera vle enang tok, gi enang a mhel to
nam kaenpasiker o tgoluk kam kakap to le
sim ktua lluol. Mguera vle enang tok ekam
ko mula ngaeha to kam nngiar ngang o mia,
nera sir ko pum E Nut kalo keik va nera ngae
ngang ngar ngarlavurgem ngarlavurgem
hak kam turang ngar tok. 11 Mare, E Nut
nera nngiar ngang nguk tok, orom o vrong
tgoluk tgus hak kmeharom muk kam vle
kia vul ormar tok, he nang muk kam kle
mi ktua nngiar ngang o mia akuruk yok
orom o tgoluk ruk endruk mnam o gi vrong
kolkhek tgus ruk o tgoluk ngma tu kim mar.
Ii, va mula nngiar to mguer kaen ekam mor
ngang o mia, mula nngiar to endo ko mguak
kaenpasiker, nera hover o mia ngaro vurkul
kam kanprim E Nut tok kat.

12 Ii, enang ko kua re, mula ngaeha to
endo ko mgua re kturang E Nut karo mia
mruo ruk o tgoluk ngma tu kmar orom,
ner lo gia vle mang kam turang ngar mo
tgoluk ruk ngma tu kmar tuk e. Nove.
Ner kle ka vle kam turang ngar kat ko ner
kaenpgam mar kam kanprim E Nut vgum
tok kat. 13 Ii, ko mula turang to endo orom
a nngiar tok, ner mia khenam mula keknen
to kam mien ma mmok. Ko her vgum mula
turang to endo, o mia ngara hover E Nut
ko mguera khenam ma mmok te, mut lo
gia re orom o ngnorok te, mut kor mnam
muk mang a knovvur to orom e Seten ko
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen tkir
kim e. Nove, nera khenam ma mmok te,
mut kle va sim kut kaikkiem a re to endo
lsir he ka khenam mularo papat ma mmok
orom mula nngiar to endo. Va o mia ngara
hover E Nut kat mang tok ko mgua re ho
kaenpasiker mularo nngiar ngang o mia
ruk o tgoluk ngma tu kmar va ngang o mia
tgus kat. 14 To endruk o tgoluk ngma tu
kmar ngaro vurkul ngara put kmel riring
nguk hak ko ngara pat mang nguk ko ngara
ngarkie mang nguk. Ii, ngar kael riring
nguk tok, ekam a ngaeha to E Nut tvu kaeha
kun mnam muk orom, endo kam ring ya
mang nguk kmenkrovgem muk kam ho vua
nngiar ngang ngar tok. 15 He mor tgus
ngruak kanprim E Nut kat mang kta nngiar
mruo ngang o mia tgus. Va ka nngiar to
endo, a mhel tang te ho lo is hak kam smia
keknen mang hak, ko te ho kut vle yok hak,
va kir kim o gi vrong nngiar tgus hak.

10

E Pol Ta Mrua Totok Mang Karo Mur Reha Mruo

1 Vae, muk lKorin, tete akuruk mnam
muk ngma kerrereng dok kam havae te,
"Mnam o kolkhek ruk koma vle ko kmuk
koma koka lmomgol he gia mamres kongeik
ngang nguk, vanang mnam o kolkhek ruk
kom kle ka vle malhagenmok mang nguk
va kom kle va kaittiegom kuaro rhek ruk
kam gervik kim muk hak." Vanangko tete,
dok e Pol mruo ta he, ko gia vle ngang
nguk enang a mhel to a sim re, he lua
kikir kim muk kmel a papat to kmoripang
nguk. Ii, kua vle ngang nguk tok tete, gi
enang ko koma kolkol ekam Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen ko en nam kok mi
ktua vle ngang o mia enang tok kat. Kua
vle tok he ho mi ktua kaurur kim muk
kam ngan vgum dok na. 2 Ii, kua kap kim
muk kam ksir petgim endruk ngma mon
ppiagam dok he ka vraik orom muk pet-
gim dok, matok ngua re aol ngok kmuk va
dok ngua le kaesik ngang nguk he kgervik
kim muk kmenpasiker muk. Ko ko her

el kua papat te, dok kmeharom gi enang
tok arhe ngang endruk ngama kerrereng
dok te, “Koma kolkol ekam endruk ngaro
papat ruk ngam kottek ekam o mia ruk
mo mmie.” [3] Lmien te, dok koma vle mo
mmie, he kom si kaem a yok kat ge, gi enang
o mia tgus tok ko ngam kaem, vanangko
kom lo kaikkiem o nghek ruk mkor mar
kmus kar mar kmikkiem ngaro papat mruo
tok e. [4] Nove, ko mor ruk ngot kor mnam
mor mang e Yesus he kmokpom kar nguaro
tgoluk ruk kmus orom mar mang a knovvur
ngam lua vle enang a ngaomevek karo
tgoluk ruk kmus kar karo imuo orom mar
ko ngat kottek mo mmie ko ngat lo vua
serppak e. Parem ko, nguaro tgoluk ruk
kmus ormar kar endruk ngma rere kim a
knovvur, ngaro vu serppak hak, ekam ko
mar ngam kle va kottek ko mkor E Nut
mruo. Ii, o mia ruk endruk ngam kaelel
ngaro papat lserppak momalpek kam smia
sisrim mar kam rere kim a knovvur, gi
enang a mhel to ta srim ka rek to klalaut
lserppak ko tvua serppak vgum karo ngtek
ruk ngat gi serppak he ngae gi ringring hak
ku engnang a kre to kun mnam a mmie
ko tsim kut papuntom hak. O mia ngam
si kaelel ngaro papat lserppak kam rere
kim a knovvur enang tok, vanangko kom
kaeha kmus mang a knovvur orom E Nut
karo tgoluk ngaro serppak ruk ngat kottek
ekam E Nut mruo, yek kom ho karkar mang
ngar kir kim ngaro serppak tgus hak ormar
tok arhe. [5] Ii, koma karkar mang ngar kir
kim ngaro rhek va ngaro papat tgus ruk la
ppiagar, endruk o mia ngama hover mar
kam tokim E Nut karo papat ruk o minar
kim o mia. Koma kir kim mar tok, to kle
ka ktong o mia ngaro papat tgus kmeknik
ormar ngok kim Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen, mar kam kat kael ngaro kerok
mang en kat kam kta ngan vgum. [6] Ii, ngora
pis ngok kmuk he ka vle ngang nguk gi
enang tok arhe, ko her kopekam ko mgua
mrua khenam muk mruo ma mmok te, mut
her itgung mula kerkeknen he kat kaeknik
ngok kim e Yesus kam kta ngan vgum en
va kle kta tting kam vle ku meorom kua
tavgo kat, va ngor kle kaelel kuo mang dok
kmenpasiker endruk tgus ngam kaeharom
a kerkeknen to kam kerngnek vgum e Yesus
vop.

[7] Muk he, mguak or kam gi kaungtu mang
o mia kuo mang ngakro gi pkor. Ko o mia
akuruk kun mnam muk ngat gia re lserppak
orom o ngnorok te, mar e Kristus karo mia
ruk orom mar, he enang tok ta tavger mar
kam kol ka gu, nang kle ka klai mang dok te,
dok nove. Mgua sim ktua nho kun mnam
ngaro rhek na. Ko o mia ruk endruk ngaka
mnor mang dok te, dok e Kristus ka mhel to
orom dok kat, he enang tok koma mokpom
kar en gi enang ko mar ngam mrua havae
mang ngar mruo tok kat. [8] He dok kat ko
kais kam kolkol ekmar he krere nong ke
laut moti kam mrua hover dok kat mang
ko Ngoldaip tel a serppak malpgem dok kat
kmenserpgam muk orom. He enangthe kop
sia hover dok pum a serppak to endo tok,
va klo kais kam leep kam mruo hover dok
mruo pum kua serppak tok e. Vanang kua
serppak to endo tlua vle ngang nguk kam
kering nguk e. [9] Vanangko klua svil kam vu
kaittiek ngang nguk he vua panaem muk
orom kuaro rhek kmengorang nguk ormar
kat e. [10] Kua re tok, ko o mia akuruk mnam
muk ngma rere pum dok te, “E Pol nam
smia padam karo rhek ruk kun mnam karo
hor ruk nam kaittiegom mar va karo rhek
ruk endruk ngam ho mi ktua serppak hak
he ngma kerngorom o mia hak. Vanang
nam kle re kpis mo kmor va ngoma vokom
ka vok te, tlo vua serppak e. Va nam
gia ruokar kim o mia he kokkol kam rere
ngang ngar kat.” [11] O mia ngam si rere
pum dok tok, vanangko ngak kol a pat ti
te, o rhek ruk ko koma vle malhagenmok
he kaittiegom mar ngang nguk kun mnam
kuaro hor, nga serppak ner mia pis ma
mmok ko kmar orom kuaro keknen ruk
kmenpasiker mar ko ngua pis kvokom muk
kat.

E Pol Nam Lua Rere Orom Karo Reha Mruo Kam Mrua Hover Ka Munik Ko Kim lKorin

[12] Mu vokom na, o mia akuruk mnam
muk ngam si mrua rere orom mar mruo,
vanangko dok klua svil hak kam nho mnam
mar to kle mrua nho kun mnam dok he kre
te, dok ko iser mar e. Ii, ko ho lua svil
hak kmegom kua serppak kam mur el dok
kar mar he kvat dok engnang ngar tok e.
Va klua svil kat kmegom kua serppak kam
mrua mon dok te, dok ko iser mar kat e.
Klua svil tok, ekam ko endruk ngama nho
mnam o mia va mar mruo to kle kre te,

ngat is mang nglenar tok, o mia ruk endruk
ngam mrua khenam mar mruo ma mmok
te, ngaro papat ngata tu hak. [13] Lmien
te, ko kais kam mrua hover dok vgum o
mia ruk kun mnam o rengmat ruk E Nut
tmi kut elik malpgem dok kmeha mnam
mar. Vanangko klo kais kam kpoot mang
a rengmat tang ko E Nut tlo el ngang dok
he mrua hover dok vgum o mia ruk ko
tok. Vanang muk, ko kais kam kle krere
orom dok mruo vgum muk, ekam ko mula
rengmat msim tmia vle lsir kun mnam kua
mhe to E Nut tel ngang dok ge. Kom
kaikkiem a tong to E Nut mruo tmur el
ngang dok, dok kmikkiem kmis tok, he
nang dok kmeha mnam, nang klua kpoot
mang tang kat e. [14] Va ko ho lo mrua hover
dok mruo vgum o mia ruk ngma vle kun
mo rengmat ruk yok e, ko ngam lua vle kun
mnam kua tong. Nove, ko dok ko sim kut
kaikkiem kua tong lsir, endo E Nut tmur
kut el ngang dok kam ktar kpis ko kmuk
tiok he, ko mnam mula rengmat msim. Ko
her dok ta arhe ko pakvom kam havaeng
nguk mang a knovvur. He enangthe E Nut
nap lo el mula rengmat ngang dok tiok,
va kop lua pis ko kmuk e. Va tete kop lo
kais kat kam mrua hover dok vgum muk
enang ti kat e. [15] Va kom lo mrua hover dok
mruo vgum o reha ruk o mia akuruk yok
ngat eharom mar kat e, enang ko akuruk
mnam muk ngam mruo hover mar mruo
tok ngang nguk lKorin. Nove, ko tete koma
nho mkor muk lserppak kat te, a knovvur
nak senkir kngae kam vaas kim o mia ruk
kun mnam o mhetor kavurgem mnam muk
ruk lKorin ko o mia kavurgem mnam muk
vop ngak kle kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar. He ekam tok, ko kais
kam tavger o reha akuruk yok kun pgegom
muk kat, he nang a tong to E Nut tkut el
dok kmeha mnam kais ko tok kam ses he
klaut kngae kmikkiem gi enang tok kat.
[16] Ii, kua svil kam tavger o reha akuruk kun
pgegom muk tok, he nang muk kmel kualo
nhar ma mmie, dok kam kle klapsam mula
mhe to endo msim he kngae khavae orom
a knovvur en kam ses kngae ko mnam o
mhetor akuruk ko yok vat. Ii, kua svil
kmeharom tok, ekam ko kom lua svil kam
mrua hover dok mruo vgum a mhel langto
yok karo reha mruo ruk teharom mar ko
nam kaeha kun mnam a rengmat to E Nut
tmur mon a mhel to endo mang, nang
nong dok e. [17] Parem ko, "Enangthe a mhel
naka svil kam mrua hover en mruo mang a
ngaeha tang, va nak mrua hover en mruo
mang a ngaeha to Ngoldaip teharom vgum
en tuk." [18] Ii, na kaeharom tok, ekam ko a
pat to a ngaenpaeir hak ta vle ti te, E Nut
nma tting mang a mhel to E Nut mruo nma
hover. Nang Ngoldaip nam lua tting mang
endo nam mrua hover en mruo e.

11

E Pol Ta Sir Malngaeng O Aposel Ruk La Ppiagar

[1] Kua svil muk kam gia matnge vgum
kuaro rhek na, ko pathe nok ngar kaeti
enangthe nong ka lpek ngaok vor, ko ngor
vrua per orom dok mruo ormar kngae na.
Ii, dok ko her gi elha kam re tok vur ktar
kun mnam kua hor ta, nang muk mut her
mur elha pum kam matnge vgum mar he.
[2] Ii, ko kua re lkarhut ngang nguk, gi enang
ko E Nut nma nho lkarhut ngang nguk tok
kat ko ko gia svil te, muk kam gia vle ngang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen tuk.
Ii, mut gia vle ngang dok enang a vlom to
ngat her polger a re mang kam lei orom a
ngokol to. He ngam smia nho ekam a vlom,
a ngokol tang kam lo kaehang kam ngae
kais ko ngat mia palengem kar katngokol.
Ii, muta vle ngang dok enang tok, ko tie
mnam o kolkhek ruk mut gun kor mnam
muk mang e Yesus he kmokpom kar kam
ngae kais tete, kom smia nho mang nguk,
he nang mularo papat ruk mang e Yesus
kam her gia vle lya kais koknaik ko nguak
kael muk mruo ko kim, nang muk kam kol gi
en tuk, en kam vle ngang nguk, nang nong
a serppak tang ko yok. [3] Vanangko kua gor
mang nguk te, na kle ka vle ngang nguk
gi enang ko e Seten ta vrengem e Eva karo
papat ko e Seten tel en a vim he kmas orom
e Eva orom karo vu papat ruk la ppiagar
he ka vraik orom e Eva karo papat he. He
gi enang tok, kua gor te, o mia ruk ngma
rere pum dok nga kle ka vraik orom mularo
papat ruk o minar tok kat, endruk mum
kaelik ngang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen tuk, to mguer kle lo kat kor mnam
muk mang en kat he lo kta mokpom kar
kat e. [4] Kua gor tok, ekam ko o mia akuruk
yok ngat her pis ko kmuk he kerpatter muk

mang e Yesus kam ktua pos kut kaolol ge.
Ngam lua pos mang e Yesus enang dok e.
Va mar kat ngam kaur kim akuruk mnam
muk kam kpom a serppak ka mten langto
yok ge mang E Nunu A Totur to muta ktar
kpom tie ko mut her kor mnam muk mang
e Kristus he kmokpom kar. Ii, va mar kat
ngam mrua havae kmar mruo te, her mar
ruk arhe ngata ktar ormuk kam pakvom
kam patter muk orom a knovvur langto
yok. Vanang a knovvur to endo, tho lua
maenang hak kar endo mang e Yesus to
ko her patter muk mang e. Nove. Endo
mkor mar tkut kaolol ge. Ii, ngma vle kar
muk tok, he koma gor ko muk, mum kle gi
kaennegiang ngar he kngatkal mang ngar
hak. 5 Ii, o mia ruk endri ko ngma vle kar
muk tok, ngam mrua hover mar mruo kam
mon "O Aposel Ruk Lvu Laol Hak" ormar
kat. Vanangko dok kua pat te, nong tang
mnam mar ta vle mnam a tootkol to en
kam kir kim dok hak mang kua ngaeha to e
Kristus tel maktiegom dok e. Nop hak. 6 Pu
lmien te, klo kol a pat to kam smia padam
o rhek kmis dok kam smia rere, vanang ko
kais mang E Nut karo papat ge. Va ko ngae
lo vur tuvgom a papat tang hak kim muk e.
Ko ko her khenam E Nut karo papat tgus ma
mmok hak orom kuaro keknen, kuaro papat
va kuaro rhek tgus hak he.

7 Ii, pathe nok o mia ruk ngma rere pum
dok ngta re te, ko eharom a kerkeknen
ngang nguk ko kom mrua krus orom dok
mruo he lua mon a keik, nang muk kam
sirim dok orom mang kua ngaeha to kam
patter muk mang a knovvur to E Nut tel
maktiegom dok kam havae mang ngola?
Vanangko, kom mrua krus orom dok mruo
tok, kam ho mi ktua hover mularo papat
ruk mang e Yesus, nang muk kmor mnam
muk mang en he kmokpom kar. 8 Enangthe
lmien te, ko her mi eharom a kerkeknen
tang, va ngua her eharom ngang e Yesus
kakro ngaomevek akuruk arhe, ko her mar
ruk arhe ko her tting mang ngar kmen
ngaro krek ngang dok kmel kualo nhar ma
mmie kam turang dok, he nang dok kam
kle mrua krus orom dok mruo ngang nguk
tok. Ii, ko her eharom tok, dok kam le gia
vle ko kmuk mekam mekam kam turang
nguk. He enang tok, kua kle va ka vle
enangthe ko kaururik ko mkor mar enang
tok arhe, vanang muk, nove. 9 Va ko si
vle ko kim muk he o tgoluk ngam hera tu
kim dok, vanangko kom lo kael reha kim
tang mnam muk kam ngam o krek ngang
dok e. Ko koornopeik ruk ngat kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar, endruk
nkong ngar mnam a mhe to mMasadonia
ngat aol orom o krek he ngat el kualo nhar
ma mmie ormar arhe. He ekam tok, klo
el a vnek tang kuo mang nguk kmel reha
kim muk kam kongrang nguk mo krek kat
e. Ii, he ngora vle ngang nguk gi enang tok
arhe mekam mekam, dok kam ho lo ngam a
vnek tang hak kuo mang nguk tok. 10 Mare,
lmien te, a re to a minar mang e Kristus
tmi el rengmat kun mnam dok. Va ekam
ko kua serppak mang a papat to tok va kua
serppak mang a papat langta kat te, nong
tang mnam muk ruk ko tok mnam a mhe
to e Akaia ta ngae ho lo is hak kam hagam
dok kam mrua hover dok vgum kua keknen
to kam hak kim o mia kmenkim dok mang
kua ngaeha to kam havaeng ngar mang a
knovvur. Nop, nop hak! 11 Mu vokom na, o
pattermia la ppiagar kun mnam muk ngma
mon ppiagam dok te, "Koma vle orom kua
keknen to endo, ekam ko kom lo kaelongtok
mang nguk." Vanangko nove, kom lua tu
kmeharom kua keknen to endo ekam ko E
Nut ta kle ka mnor te, lmien te, kom vu
kaelongtok mang nguk hak. 12 Ii, va ngor kle
kaeharom a keknen to endo mekam mekam
tok kat ge, he muk kam lo kaenkim dok
mang kua ngaeha gi enang tok arhe. Ii,
ngor kaeharom tok, he nang dok kam kser
o mia ruk ngma rere pum dok nga papat
ka pun to ngma sir malpgem kam rere pum
dok orom. Ko mar ngam vu sim ktua ring
o mia kmel a papat mang ngar te, "Ngat
vu kais mang dok va ngaro reha ruk kun
pgegom muk ngat gi kaenang kuaro reha
tok kat." Ii kua svil kam kser a papat to
endo orom kua keknen to tok, mar kam lo
kat kais kam sir malpgem he mrua hover
mar mruo orom tok kat.

13 Ii, o pattermia la ppiagar ruk endruk,
her mar ruk arhe ngma kauyang o mia kam
mur kaelel mar mruo te, mar o mi aposel
ruk orom ngaro reha ruk o minar kat. Ii,
her mar ruk kat arhe endruk ngat her pis
ko kmuk he ktuvgom ngaro papat lsir kam
kauyang nguk kam re te, e Kristus tmi meng
ngar enang o mi aposel akuruk. Vanangko
ho mi nop hak, ko mar o aposel ruk la

ppiagar hak. [14] He enang tok, ngot lo is kam
mrua sor kim mar pum ko ngma tuvgom
ngaro papat lsir tok, ko e Seten mruo nma
kauyang o mia tok kat ko nama tuvgom
en mruo lsir tok kat he mur kael en a mi
engyel enang endruk E Nut nma meng ngar
kam ngam a mmok kun mnam o mia. [15] Va
ekam ko e Seten nma vle tok, va ngot lo
is kam senkrip kim kalngunes ri ko ngma
tuvgom ngaro papat lsir tok kat, nang kle
kaegom kmeha ngang nguk enangthe mar
E Nut kalngunes msim. Ko ngma mas orom
muk te, ngaro papat ruk la ppiagar ngat is
kmel muk la mmok ko pum E Nut kalo keik.
Vanangko a keik to ngara kol koknaik ner
ho mi kut kaiser nga kerkeknen to endo ge.

E Pol Ta Mrua Totok Mang En Mruo Te, A Mi Aposel Msim To En

Ta Mrua Rere Orom Mang Karo Reha

[16] Yu, enang ko kua re: Mu or kam pat te,
nong ka lpek ngaok e. Vanangko enangthe
mgua le kpat mang dok tok, va mguaka
tting mang dok kam mrua havae mang dok
mruo na, gi enang ko mut her tting mang
endruk la ppiagar ruk nop kero lpetuk
ngang ngar tok kat. Mguaka ngnek na, ko
ngor mrua per orom dok mruo nong ke
laut na he ka vle enang a mhel to nong ka
lpek ngang enang ngar tok kat. [17] Yu, ngor
lua kokkol kam rere lserppak ngang nguk
kam vrua per orom dok mruo ko kuaro rhek
ngar kaeti enangthe dok kua rere enang
a mhel to nong ka lpek ngang, vanang
nong enang e Yesus ko nam lua rere tok e.
[18] Ii, he ekam ko endruk kavurgem mnam
muk ngam mrua per orom mar mruo mang
ngaro mur reha mruo kmikkiem ko mar
ngma kolkol ekam o mia ruk ngam lo kor
mnam mar mang e Yesus he lua mokpom
kar kmeharom tok, va dok kat ko kais kam
mrua per orom dok mruo mang kotaro reha
kat he ka vle enang a mhel to nong ka
lpek ngang, ekam ko [19] her muk ruk arhe
mum her gia sirei kam tting mang endruk
nong ngaro lpetuk ngang ngar, ko mum
kaennegiang ngar kam patter muk. Ii, mum
kaennegiang ngar tok, ekam ko mum mrua
per orom muk mruo he kpat mang nguk
mruo te, mularo papat ruk laol. [20] Ii, lmien
te, endri ngam sia ptir ngang nguk kam
krong mularo vorngap kmenpasiker muk
va sia toot mularo leineik kam lol o tgol ek-
muk, vanangko mum her kle gia tting mang
ngar he ka mnang ngar kam vle ngang
nguk tok ge. Va ngam si mrua kansgum
mar mruo kmel nga laut mang nguk, va
ngam sia pokpelam muk kat, vanangko si
a gi vrong mhel tang mnam muk ko nam
kaeharom tok ngang nguk, va muma tting
mang en he ka mnang en kam koskalil orom
muk tok kat ge. [21] He ekam tok, ngta mien
mang dok te, kom lo kaur kam vle ngang
nguk tok e. Ii, va ngta mien kat te, ngua
mrua leep pum dok mruo enangthe kopa
vle ngang nguk enang ngar tok kat.

Ta Mrua Rere Orom Mang Karo Mur Kek-nen Mruo

Ii, vanangko kuaro rhek ri kat ngar gia
vle enang o aposel ruk la ppiagar ngaro
rhek ko ngam lo kokkol kam mrua per
orom mar mruo. Ko kuaro rhek ri ko re
kmittiegom mar moti, ngar kaeti kat gi
enang a mhel to nong ka lpek ngang kat.
He gi enang o aposel ruk la ppiagar tok kat
ngor lo ktua kokkol kam re kngae ge, kam
mrua per orom dok mruo te, dok ko iser
mar he ngae ho kir kim mar hak. [22] Mu
havaeng dok na. O aposel la ppiagar ruk
endruk, mar o Hibru? Vanang dok, dok
anie? Te dok a Hibru kat. Ii, mar o Israel,
nang dok nop? Te dok a Israel kat. Ii,
nok ngat pal mnam e Ebrehem ka ngausie
ka pun? Vanang dok nop vor, ngola? Te
dok nkong dok ko kat. [23] Yu, va mar o mia
ruk endruk ngam mrua per orom mar mruo
he khavae te, ngam kaeha ngang e Kristus.
Ngora havaeng nguk tok kat te, dok kom ho
mi ktua papuntom kuaro reha kvulhagam
mar hak, he kir kim mar. (Ai, mu vokom
dok na, kua rere enangthe kua mrang vor,
ekam ko muk mruo mut kaoppom dok, yek
kua rere tok.) Ko koma hop kpis hop kpis
ka prongyek ka psek kmeha kir kim mar
hak. Koma plong kru kun mnam o hengor
ko ngam kaenpasiker dok kun mnam mar
vgum o reha ruk mang e Kristus. Vanang
mar nove. Va o mia ngama kirmekon a
khap mnam dok, ngae vurvrum dok ekam
ko kom kaeha ngang e Kristus va ko her
gia gigrim a yor ge mo kolkhek kavurgem
vgum tok kat. Vanang mularo aposel la
ppiagar ruk endruk, o mia ngam lo vrua
kirmekon a khap mnam mar hak enang

ko ngam kaeharom ngang dok e. [24] Ii, ko
o Yuda ngalmialaol ngat en o kapnes ruk
alo mhelom alomin kun mnam o venloot
ruk aktiek, he nang ngar kam kirmekon a
ngausie mnam dok kat ge. Vanangko kun
mnam o venloot ruk endruk aktiek, ngma
pet a kapnes atgiang atgiang kun mnam
mar tgus. [25] Va mnam o kolkhek ruk kor-
lotge, lRom ngalngunes kat ngat kirmekon
a khap mnam dok. Va o mia ngat murmur
mang dok kam petpet o krek malpgem dok
kam laem dok kngam dok kat. Ii, va mnam
o kolkhek ruk korlotge, a langail to kua kar
mnam te kokohet vgum a mou va a ngausgi
va ma kolkha kar a segain tgus kue gia kikie
mang a langail ka mhe langto ko ma gi mlin.
[26] Ii, mare, va ko her gia vle pum a ruongae
he, kmeharom e Kristus karo reha. Va a yor
nam ngae re kam gia tmor dok ko kom kaol
paat he ka nvor kim o itok. Va o kolkhek
akuruk o ngauruvik ngma sisir mang dok.
Va mo kolkhek akuruk kua ngausie ka pun
mruo ruk o Yuda kar o vrong rhek kat ngma
svil kam tarkanang dok. Ii, kom sia ngae
kun mnam o rengmat ngo pneik, va ko po
turvek, va oguon mou ko koma kar mnam a
langail, va a yor nam gi vat pekam dok kat
ge. Va ko tok, ko kom sia vle ko kim o mia
ruk ngam pe gia vat mar he ka ppiak kam re
te, mar koornopeik ruk ngat kor mnam mar
mang e Kristus he kmokpom kar kat va a
yor nam gi vat pekam dok orom mar kat ge.
[27] Ii, koma prongyek ka psek kam vatvat o it
mang o rambel kam mur kaeha kmo krek
ngang dok mruo va o segain ngarlavurgem
ngam ngae kol dok he kom lo smia kol a
ngonit e. Mo kolkhek akuruk koma vang
ko kom lo kat kaemik, va lo kaivie kat e,
ko kom her gia vle pum a ngaeha to mkor
e Kristus he. Va mo kolkhek akuruk kom
ngae ktu kmo it kmegen va ktu kmo it kam
kokomor dok mang a roro. [28] Ii, va kuon
malpgem o vnek ruk ko gi gnua momonik,
kuaro papat ngma kervavle mo kolkhek
tgus mang e Yesus kakro ngaomevek ruk
mnam o mhetor akuruk yok, va kuaro papat
ngma vanker dok. [29] Ko erieto kun mnam E
Nut ka ngaomevek tang tlo kaurur vgum a
vnek to ta kerkolkol vgum he dok klo is kam
kaum kaurur vgum tok kat kvanker dok
kat? Va erieto kat tvuut orom ka kerkeknen
petgim e Yesus he dok kom lua nho lkarhut
ngang endo tkaeharom en kam vuut tok?
[30] Ii, he ekam tok, ta nho te, enangthe
ngua re ka svil kam per orom dok mruo,
va ngua mrua per orom dok her gi mang
kuaro keknen ruk ngam mia khenam dok
ma mmok te, koma kaum kar muk kam lua
kaurur vgum o vnek ruk muk mruo mut lo
kaurur vgum mar ko muta kerkolkol vgum
mar tok kat. [31] Yu, kua rere he re kvat E
Nut to Ngoldaip e Yesus Kteit, Endo ngruak
kanprim ngnik ngnik, ko En ta mnor te, ko
ho mia mien hak kam per orom dok orom
o vnek ruk endri. [32] Va si kun mnam a
rengmat ka pun to e Damaskas va a taven
to e Aretas kalkayie to nma nho mang a
rengmat to endo, ten a re ngang o mia ruk
ngma kar va tomten kam toot he kairkleim
a hennek laut to taolkleim a rengmat to
endo, mar kam toot ngang dok ko ngua
kle ottek kngae, nang mar kam kappom
dok. [33] Ngat eharom tok, vanangko kolenar
ngat kle va ktuvgom dok kmel dok kun
mnam a psang langto, to her gi konget a
ngausie orom dok ko mnam a hennek ka
pammok langto ngogu mmie ku mnok, dok
kam ngorpok petgim e Aretas enang tok
arhe.

12

Ta Mrua Rere Orom Mang Ko E Nut Tengogo Ngang Orom O Ngaelmir

[1] Muk mruo mut kaoppom dok, yek ko
mrua per orom dok mruo orom kuaro rhek
ri. He ngor le khoger kuaro rhek ruk
kam per orom dok mang o ngaelmir ruk
Ngoldaip e Yesus tengogo ngang dok orom
mar kam khenam mar ma mmok ngang
dok. Kom sia rere orom dok mruo enang
ti, vanangko kua mnor te, dok mruo klo
kais kam mia kaenserpagam dok mruo tok
e. [2] Yu, kua mnor mang a mhel langto tkor
mnam en mang e Kristus he kmokpom kar.
Ta vle te, tiok ko o pnes ruk loktiek hori
orom korlolo ngta mtiet he, a mhel to enda
e Kristus ther gi kol kngorom, nok pathe
orom ka vok, i o ka gi nunu klua mnor, E
gi Nut tuk to ta mnor. Ther gi kol a mhel
to endo ka grap orom ngoguon ma volkha
ka taban to korlotge orom ko mnam a mhe
to ma kuon ko E Nut nma vle. [3] Ii, enang ko
kua re, kue lo sim ktua mnor te, E Nut tkol
orom ka vok, i o orom ka gi nunu tuk, klua
mnor, E gi Nut tuk to ta mnor, [4] vanangko

kua mnor mang a mhel to enda, ko E Nut
tvaeng he kngorom ngok mnam E Nut Ka
Loot To La Vu Yar Hak ngoguon ma volkha.
To a mhel to enda tngan o rhek akuruk E
Nut tel a totu mang ngar. Va o rhek ruk
endri E Nut tlo tting mang en kam polgerik
e. Nove. [5] Ii, her gi a mhel ka mten to
enda tuk ko kais kam per orom. Vanang klo
kais kam mrua per orom dok mruo mang o
tgoluk ruk mkor dok mruo e. Gi o vnek ruk
kom lo kaurur vgum mar, va ko kais kam
per orom dok mruo orom mar. [6] Vanangko
enangthe kop si per orom dok mruo te,
E Nut tmia kaengogo ngang dok orom o
ngaelmir ruk endri kam khenam mar ma
mmok ngang dok tok, va kuaro rhek nga lo
is kam khenam dok ma mmok te, nong ka
lpek ngaok e. Nove. Ko o rhek ruk endri,
mar o ho mi kut minar hak. Vanangko
ngor lua per orom dok mang o ngaelmir
ruk endruk e. Nove. Matok a mhel tang
mnam muk na kle kngae vu sim ktua nho
orom dok her gi vgum o ngaelmir ruk E
Nut tengogo ngang dok ormar, nang nong
vgum kuaro keknen ruk ngma vokong ngar
va kuaro rhek ruk ngma ngannik ko vgum
dok e.

[7] He ekam ko E Nut tengogo ngang dok
orom o ngaelmir ri ho laol hak tok, ther le
kngatkal orom e Seten, he a vokngnes alaut
kam kol dok, dok kam vle enang a mhel to
tel torok mnam ka vok he koma kerkolkol
vgum mar. Ii, kua vokngnes to endo tngae
vle enangthe, e Seten ten kalkayie langto
kmel torok mnam dok mekam mekam kmel
vokngnes mnam kua vok tok. Ii, E Nut
ta ngatkal orom e Seten enang tok, he
nang a vokngnes kam hagam dok kam mrua
kansgum dok mruo he vua per orom dok
mruo mang ko tengogo ngang dok orom o
ngaelmir ruk endruk kam khenam mar ma
mmok ngang dok tok. [8] Ii, va ko si kaurur
kim Ngoldaip mnam o kolkhek ruk korlotge
te, en kam pet a vokngnes to endo petgim
dok, [9] va en ta kle oripang dok te, "O-o, nove.
Ngor lua kser a vokngnes to endo kam nop
kuon mang in e. Ko kua keknen to kam
ring ya mang in, her gi kua keknen to endo
tis miik he, tis kam turang in. Ko mnam
o kolkhek ruk im ngae ho lo kaurur vgum
o vnek arhe, yek endo yek koma khenam
kua serppak ma mmok ko maktiegom in
ko koma turang in." He ekam tok, kom
ho ksirei ge kam mrua per orom dok mruo
mang o vnek ruk ngma khenam dok ma
mmok te, kom lo kaurur vgum mar, ko Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka serppak
tmi ktua vle kun mnam dok her gi enang
tok arhe. [10] Yu, va koma sirei mang o vnek
ruk ngma khenam dok ma mmok te, kom lo
kaurur vgum mar tok ekam ko ko kais kam
khenam Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
ka serppak to ta vle kun mnam dok ma
mmok her vgum o vnek ruk endruk enang
tok arhe. Ii, ko o mia ngama kekner dok, va
koma viging o vnek, va ko o mia ngma kol
a regesal mang dok, va o reha ngma koppet
ngang dok kat. Ii, mo kolkhek ruk o gi vrong
vnek ri ngta kol dok he ka khenam dok ma
mmok te, dok kom lo kaurur vgum mar, yek
endo yek ko ho mi ktua serppak hak her gi
vgum e Kristus ka serppak enang tok arhe.

E Pol Karo Papat Ngat Kervavle Mang lKorin

[11] Yu! Ko her rere lveve orom dok mang
kuaro rhek ruk endruk tok arhe, ko kuaro
rhek ngat kaeti enangthe nong ka lpek
ngaok. Vanangko kua rere lveve tok, ekam
ko muk mruo ge, mut her kaoppom dok ko
mum lua svil kam sir orom dok kam rere
orom dok, yek ko her rere orom dok mruo
tok. Ko endruk ngma rere orom mar mruo,
endruk muma mon "O Aposel Ruk Lvu Laol
Hak" ormar, mar ngam sia rere lmien pum
dok te, dok a mhel to kom lo vu kaurur
kim muk, vanangko nong tang hak mnam
mar, tgi vur kir kim dok mang a papat tang
hak. Pu lmien tok, vanang mum ngae lua
svil kam rere orom dok kam tting mang
dok ge! To ta vle te, her dok ta arhe endo
mupa rere orom dok he ka tting mang dok.
[12] Ko muk mut her mur vokom E Nut karo
reha vu laol kar karo ngaelmir va karo reha
ruk o mia ngma sor kmar ko maktiegom
dok. Va her o reha ruk msim E Nut nma
khenam karo mi aposel msim ma mmok
ormar tok arhe. Mut mur vokom dok tok,
ko E Nut nam kaeharom mar kun pgegom
muk ko maktiegom dok tok kat arhe, ko
kom ktua hop kpis kam matnge vgum o mia
kmeharom mar. [13] Ii, mare, va endruk la
ppiagar ngama ppiak ngang nguk te, mut lo
iser e Yesus kakro ngaomevek akuruk ekam
ko klua tting kam lol o krek ko mkor muk.
Nove, mut ho iser mar hak. Gi kut mang

a papat to dok kam lua lol o krek ko mkor
muk, mut lo iser mar. Vanang nok pathe
mguak kol kua kerkeknen to endo patgiang
ngaiting he kikiangae mang hak vor!
14 Yu, he tete ko gia toot he, kam ngae
kta ptang nguk mnam kua pis to a korlotge
orom kat. He ngor kut kaeharom tok kat
ge kam lua lol o krek ko mkor muk kat
e. Ngora vle kar muk tok, ekam ko mut
gia vle ngang dok enang a teit kar a nan
nginles ko nginles ngam lo kaeha vgum min
he kaelpas orom o krek va o tgol ngang
ngin e. Nove. Parem ko, a teit kar a nan
ruk nginm kaeha vgum nginles kmelpas
orom o krek va o tgol ngang ngar ha. Va
dok kat ngora vle kar muk gi enang tok
kat arhe, dok kam lua vanker muk orom
a ngaeha to endo. Ko dok klua svil kam
lol mularo krek e. Nove. Ko kle ktua svil
kam lol her muk ruk arhe petgim endruk
ngta vraik orom mularo papat petgim e
Yesus. 15 He ekam tok, dok ta arhe ngora
sirei hak kam mrua slak orom kuaro tgoluk
tgus ngang nguk kam rum kim mar tgus,
he nang dok kam kta lol muk petgim mar.
Va dok kam si kael kua vok mruo ngang o
mia mang nguk, mar kmim dok he krum
kim dok kat, va ngora slak orom tok kat.
Vanangko klua mnor, naka vle nngia ngang
dok enangthe kopa pis ngok kmuk he ka
vle kar muk tok kam khenam te, kome sei
kmelongtok mang nguk, vanang muk mum
kle va ho lua svil hak kmelongtok mang
dok tok kat? 16 Muk kam kle va ho lua svil
hak kmelongtok mang dok vanie, vanangko
kom lo kael a vnek tang kuo mang nguk
kmit o krek ko mkor muk e. Mum ngan o
rhek ruk mkor endruk ngma rere pum dok
ko ngama havae te, “E Pol tlo pu eharom
a keknen to kmel reha kim muk kam lol o
krek ko mkor muk mang ka ngaeha, ekam
ko en nma mas orom muk he kaenpasiker
muk hak ko nma krong mularo vorngap ge,
kam lol mularo krek la tvok.” Ii, ngam sia
rere pum dok tok arhe, vanangko ko ho lo
el a vnek tang hak kuo mang nguk kmit o
krek ko mkor muk tok kat ge. 17 Mu havaeng
dok na, nok pathe tang mnam endruk ko
meng ngar ngok kmuk tmas ormuk kam
krong mularo vorngap he klol o krek mo
kmuk kmenik la tvok ngang dok vor, ngola?
18 Tiok kua kaurur kim e Taitus, yek en ta
ngae ka ptang nguk, va ko meng ngor nopia
langto, endo muta mnor mang kat, endo
tkor mnam en mang e Kristus he kmokpom
kar en kmikkiem e Taitus. Ii, va nok pathe
her e Taitus to vor, endo tmas ormuk kam
krong mularo vorngap he klol o krek mo
kmuk kmenik ngang dok la tvok ngola?
Nop hak, ko e Taitus tsim kut kolkol ekam
dok, ko muo tgus mot gi mo enang tgus
ekam ko muo tgus mot kaum mang a pat to
atgiang, endo kam turang nguk. He mom
kaeharom o keknen tgus kmikkiem a pat to
tok!

19 Mut kaeha kngae kam him kua hor ta
he mut her kol ani pat to mang dok? Nok
pathe mut kol a pat ta te, kua sir orom
dok kam rere orom dok mruo kam totok
mang dok mruo ko pum mularo kerok vor
ngola? O-o, nove. Parem ko, dok kom
kle krere kngae ko pum E Nut kalo keik
ha, gi enang a mhel to ta smia mokpom
kar e Kristus ko nak rere tok. Ii, kolenar
ruk kom vu kaelongtok mang nguk mguak
vokom kuaro rhek ri kun mnam kua hor ta
te, o reha tgus ruk kom kaeharom mar, kom
kaeharom mar her ngang nguk ruk arhe,
kmenserpgam muk kmor mnam muk mang
e Kristus he smia mokpom kar. 20 Ii, kua svil
kmenserpagam muk tok, ekam ko kua gor
te, pathe nok ngor kaol he ka ptang nguk he
kvokong nguk ko nok mularo keknen ngara
vle enang ko klua svil mar kam vle tok vor.
Va kua gor kat te, pathe nok mguer lua svil
mang kua keknen to kmenpasiker muk kat,
ko nera vle enang ko mut lua svil dok kam
vle kar muk tok kat. Ii, ko kua gor te, mu-
laro keknen ngara khenam muk ma mmok
ko muma mus mo nguk he kmo maen o rhek
mo nguk, va kerpapat mo nguk, va kam
lo hus kam vrek kiin, va kmo likim muk,
va kmo kekner muk, va kmo rere pmuk,
va kerngnek kam mrua hover muk mruo,
va gi vrong kut kaolol kmikkiem mularo
mur svil mruo kat kam motavruru orom
mar. 21 Ii, kua gor te, nguak kaol kpis ngok
kmuk, va E Nut nera ngam a leep kuo mang
dok, dok kam leep nglomin ko pum mularo
kerok pum mularo kerkeknen mruo. To
ngor ngae ksei kam mrung endruk ngat
kaelha tesgun kmeharom o kerkeknen he
kngorom kngorom vop, ko ngat lo itgung
ngar. Ii, ko ngam ngorom a kerkeknen to
kam mo vret mar, a kerkeknen to mang
lraip ruk ngam kaenen mar mruo ngang

lurokol, va o gi vrong kerkeknen akuruk ko
ngam mrua ngam mar mruo ekam ngaro
pkor ngaro svil ruk ngat kernonho kat.

13

E Pol Tkaenserpagam Karo Rhek

1 Enang ko kua havae, nguak pis ngok
muk va kua pis to endo nera vle te, kua pis
to a korlotge orom ko nguak pis ngok kmuk
ka ptang nguk orom. He kmikkiem enang
tok, E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar
ngat havae te, "Kam srim a vnek tang, o
mia ruk ngak kais te, alomin i o korlotge
ngak sir pekam ngaela kmenserpagam karo
rhek." 2 He kmikkiem o rhek ruk tok, tesgun
ko ko pis nglomin kam ptang nguk ko her
engorang nguk ko pum mularo kerok he,
mang mularo kerkeknen. He tete ko dok
ta malhagenmok mang nguk vop, ko kta
kaengorang nguk tok kat kam kta votam
kuaro rhek ri te: Koknaik ko ngua kta
kaeknik ka ptang nguk ngkorlotge, va ngor
ho lua mnang tang mnam endruk ngat
kaelha tesgun kmeharom o kerkeknen ruk
endri he kngorom kngorom mar vop, ko
ngat lo itgung ngar vop. Va ngor lua mnang
tang mnam o gi vrong mia akuruk kat e.
Ngor mia kaenpasiker mar tgus hak. 3 Ii,
ngor kaenpasiker mar tok, ekam ko her
muk mruo ruk arhe mut ho mi ktua kendom
ngang dok kam mrua khenam kua serppak
ma mmok te, Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen tmi rere ko vgum dok, i o nop. Ii,
mare, ngor lua klel orom o kapnes ruk ngor
kaenik ngang nguk, gi enang ko e Yesus
nam lua totonnoul ko nam kaeha ngang
nguk ko vgum dok tok kat e. Nove. Parem
ko, nam kle vua serppak hak. 4 Pu lmien,
ko e Yesus tkaenang te, ka vok te lo kaurur
hak tie ko ngat krong orom o ot he kvat
engnang a ho, vanangko lmien hak kat te,
tete ta ktal ka vle kat ekam E Nut ka serppak
ko thover petgim ka nnak orom. He her gi
enang e Yesus ka vok tok kat, dok to ko kor
mnam dok mang e Yesus he kmokpom kar,
va kua vok tsi lo kaurur tok kat, vanangko
E Nut ka serppak ner kaeha kun mnam dok,
he nang dok kam kle her gia vle kar muk tok
kmeha ngang nguk kam turang nguk.
5 He ekam tok, mgua smia nho kun mnam
muk mruo na kam vokom ka mnor te, mut
mi kor mnam muk mang e Yesus mnam
mularo vurkul he kmokpom kar, i o gi kor
mnam muk mang en kuo mang mularo
gi pkor tuk. Va mgua sim kut kaegom
muk kat kam mrua nho mnam muk te,
mularo keknen ngma khenam te, mut sim
kut kaikkiem kuaro rhek ruk mang e Yesus,
i o nop. Anito, mut lua mmok gi te, mut
sim kor mnam muk mang e Yesus Kristus
he kmokpom kar, he en tel rengmat kun
mnam muk he? Vanangko enangthe mguak
mrua nho kun mnam muk he vokom muk
te, mularo keknen ngat lo sim kut kaikkiem
kuaro rhek ruk endruk, va ta khenam te,
mut lo mi mokpom kar e. 6 He dok, kuaro
papat ruk kun mnam dok ngat ho mi kut
serppak te, enangthe mupa nho kun mnam
dok va mut kais kam vokom dok te, lmien
hak te, dok a mi aposel ko kuaro reha ngang
nguk nga her mi kut kael mit orom muk ko
mgua her kat kaeknik ko kim e Kristus kat.
7 He ekam tok, koma ngarkie ngang E Nut
mekam mekam mang nguk te, muk kam lo
kaeharom a kerkeknen tang hak. Vanang
kom lua ngarkie ngang E Nut enangthe o
mia kam mon dok te, a mi aposel to dok,
vgum muk ko kuaro reha nga re mi kut kael
mit orom muk ko mum lo kat kaeharom
a kerkeknen tang hak enang tok e. Nove.
Parem ko, koma ngarkie tok, he nang muk
kam kle kat kaeknik ko kim e Kristus. Va si
enangthe o mia ngapa vokom dok te, kom lo
kaurur kim muk ko nong a longmok ngang
dok kam mur khenam kua serppak ma
mmok kmenpasiker muk ko mut hortgi tok
vanie, vanangko kom kle kngarkie mang
nguk tok ge. 8 Pu lmien te, ngara vokom dok
tok vanie, vanangko dok klo kais hak kam
mrua kser dok pum a keknen to kam gia
turang o mia kmikkiem E Nut karo rhek ruk
o minar tok arhe. 9 Si enangthe o mia ruk
ngma rere pum dok ngaka vokom dok te,
dok klo kaurur ko ngua lo kais kmenpasiker
muk tok, vanang ngora sirei ge. Ko dok
kam lo kaurur tok ta khenam te, muta kta
serppak mang e Kristus kam kta kor mnam
muk mang he kmokpom kar kat va kam kta
kpom karo rhek kat. Ii, he enang tok, kom
kle her gia ngarkie kat te, E Nut kam turang
nguk kam kta kaum mang a pat atgiang to
mang e Kristus, muk kam smia mokpom kar
en tok, he nang muk kam sim kut kolkol
ekam. 10 Ii, va her a papat msim to arhe tvu
kaem dok he ko kaittiek ngang nguk tete
orom kua hor ta ko ko gia vle malhagenmok

vop. Ko klua svil kmaol kpis ngok kmuk
he vua kol a hagie mang nguk kmenpasiker
muk kmikkiem enang ko Ngoldaip mruo
tel ka tavgo kuo mang dok kmeharom tok.
Mare, ko ka tavgo to endo, E Nut tel kuo
mang dok kmenserpgam muk kam smia
mokpom kar e Yesus kat, vanang nong kam
kser muk petgim he kering nguk tok e.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang lKorin
Kam Rum Karo Rhek

11 Yu! To kam rum kua hor ta, kua
svil kmen kua mamrung ngang nguk ruk
koornopeik ruk mut kor mnam muk mang e
Yesus he kmokpom kar kam havaeng nguk
te, mgua kael mula treil te, muk kam kaum
ka vle orom a pat atgiang to mang e Kristus,
kam smia mokpom kar en tok kam sim kut
kolkol ekam. Va mgua sim kut kaikkiem
kuaro rhek ri ko her kaurur kim muk orom
mar. Va mguak kaum mang a pat atgiang
mang kam totu pum E Nut kat. Va mgua
sim ktua nho mang nguk mruo kmeharom
mularo vurkul kmongeik mo nguk. He
enangthe mguak kaeharom tok, va E Nut to
nam kaelongtok mang o mia va kael a vrek
longeik ngang ngar, En ner mrua khenam
En mruo tok kat arhe ngang nguk mekam
mekam.
12 Ii, va muk tgus mguak mo kaen mularo
mamrung mo nguk mruo kam khenam ma
mmok te, muk tgus mut mur el muk mruo
kam kaum ka vle ngang E Nut. 13 Va E Nut
karo mia mruo ruk ngma vle moti, ngat
kaen nga mamrung ngang nguk ruk ko tok
mKorin.
14 Yu! Kua ngarkie ngang Ngoldaip e
Yesus Kristus, en kam ring ya mang nguk.
Va kua ngarkie ngang E Nut, En kam
khenam ma mmok ngang nguk te, nam vu
kaelongtok mang nguk. Va kua ngarkie
ngang E Nunu A Totur kat, en kmel rengmat
kun mnam muk kam mokpom kar muk tgus
kat.

E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lGalesia

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lGalesia

E Pol tittiegom ka hor ta ngang e Yesus kakro ngaomevek ruk ko mnam a mhe to e Galesia. O Galesia, nong mar o Yuda e. Mar o vrong rhek. Va her e Pol to arhe ta pakvom kam havaeng ngar mang a knovvur. O vrong rhek ri ngat kaelha kmor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar tok, to o Yuda ngat kol a re mang ngar tok, to le kaelha kam hover o papat kam vanker mar orom o vnek akuruk kam re lserppak ngang ngar te, mar o vrong rhek ngak kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, nang kle sim kut kaikkiem o Yuda ngaro keknen kat ge, he nang E Nut kam lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting mar kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum tok. Ko o Yuda ri ngma kerpatter o Galesia te, nga sim kut kaikkiem ngarta keknen to kam paam lurokol, va kam paal mang o ol ngo mamten akuruk, va kam hover o kolkhek akuruk kat.

E Pol tittiegom ka hor ta kam sim keknen ngang e Yesus kakro ngaomevek ruk ko mGalesia te, o mia nga ho lo is hak kam mur kaeharom mar mruo kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum ngaro reha ruk kam sim kut kaikkiem e Moses karo pos tok e. Ii, tpatter mar te, gi e Yesus ka yor tuk to tis kmeharom mor o mia kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik enangthe ngopa kor mnam mor mang en he kmokpom kar. Va e Pol ta patter mar kat mang a keknen to kmikkiem e Yesus ka pos to a ngaenpaeir, endo kmelongtok mang o mia, nang nong kmikkiem e Moses karo pos kat, he nang E Nut kam higiang ngor.

E Pol Ta Mrung lGalesia

1 Vae, dok e Pol, a aposel to mkor e Yesus
Kristus ko en mruo tmur mon dok kam vle
te, ka aposel mruo. Nang nong a gi vrong
mhel tang to ta mon dok kam kol a ngaeha
ta e. Va nong a gi vrong mhel tang to ta
meng dok kmeha kat e. Nove, her e Yesus
Kristus mruo arhe to tmur meng dok kam
vle te, ka aposel. Ii, va teharom tok, her
vgum Kteit E Nut to thover petgim ka nnak
kat arhe. 2 Ii, va koornopeik tgus ruk ngam
kaum kaeha kar dok ngta vle mo kmok kat.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ruk e Yesus kakro ngaomevek ruk ko mnam a mhe to e Galesia.

3 Kua ngarkie ngang Ngor Teit E Nut kar
Ngoldaip e Yesus Kristus mang nguk, min
kam ring ya mang nguk, va min kmeharom
mularo vurkul kmongeik kat. 4 Her e Yesus
to tmur en En mruo kam yor mang ngor
vgum nguaro kerkeknen arhe, he nang E
Nut kam susulgim mor petgim o kerkeknen
tgus ruk ngat ottek ekam o kerpapat ruk mo
mmie tete. Ii, e Yesus tmur en En mruo tok,
kmikkiem Ngor Teit E Nut ka mur svil mruo.
5 He ekam tok, her E Nut to arhe o mia ngak
hover ka munik kngorom kngorom. Lmien
hak.

lGalesia Ngat Liepum E Nut Karo Rhek Orom O Rhek Akuruk Yok

6 Kho mi kut senkrip kim muk hak, ekam
ko tlo vu hok mang tiok e, ko E Nut tring
ya mang nguk orom e Kristus ka yor he
kvaeng nguk vgum En, he nang muk kmor
mnam muk mang. Vanangko tete, mut her
kaelha he kam mrua ksir petgim e Yesus ko
mut kaelha kam lol o gi vrong mia ngaro
rhek akuruk yok, endruk la ppiagar mang a
knovvur to yok mang e Yesus he le kaelha
kmikkiem mar vat. 7 Si o mia ruk endruk
ngaro rhek akuruk yok, nangko o rhek ruk
endruk nong E Nut karo rhek ruk lsir mang
a mi knovvur to e. Nove. Ta nho te, endri
ngat pis ko kmuk he kael moruo mnam muk
kam kering mularo papat ruk mang Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen. Ii, ko ngam
mi ktua soloum ngartakro mur rhek mruo
mang E Nut karo rhek ruk mang Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen, he nang mar
kam kle ho mi kut hos pum E Nut karo
rhek ruk o minar orom ngartakor. 8-9 Ko
her havaeng nguk tiok he, orom E Nut karo
rhek ruk mang a knovvur ngola? Ii, va
ko her havaeng nguk kat te, enangthe si
mor ruk e Yesus tmur mon mor kmel mor
kam vle te, karo mi aposel mruo, ngruak
pis ngok kmuk he ksolom ngortakro mur
rhek ruk yok mang E Nut karo rhek ruk
mang a knovvur to endo, va mguak kael
mor ko maktiegom E Nut, En kam re orom
mor, mor kam kervavle kngorom kngorom.

Ii, i o enangthe a engyel tang kat nak pis
ngok kmuk he ksolom ktakro mur rhek ruk
yok mang E Nut karo rhek ruk mang a
knovvur to endo, va mguak kael en kat ko
maktiegom E Nut, En kam re orom en tok
kam kervavle kngorom kngorom tok kat.
Kua mien! He ekam tok, ngor kta votam
kuaro rhek ruk endruk ngang nguk tete kat
te, o mia ruk kun pgegom muk tete, endruk
ngama hos pum E Nut karo rhek ruk mut
her lol tiok, va mguak kael o mia ruk endruk
ko maktiegom E Nut kat, he nang En kam
re orom mar kam kervavle tok kngorom
kngorom tok kat.

E Pol Ta Totok Mang En Mruo Te, E Yesus Ka Mi Aposel Msim To En

10 Mut him kuaro rhek ri he muta pat
nngia mang ngar? Mu havaeng dok na!
Nok muta pat re te, kua svil kmensireim
o mia orom kuaro rhek ri? I o nok muta
pat re te, koma vle pum a papat to kam
svil mang o mia kam ngatkal mang dok kat?
Ai, enangthe nguaka vle orom kua keknen
to tesgun, endo kam vle pum a papat to
kmensireim o mia vop, he nang ngar kam
ngatkal mang dok, va ngua mur khenam
dok mruo ma mmok tok te, dok nong e
Kristus kalkayie msim tok e. Vanangko
mgua sim pat na. I o muta pat re te, kua
svil kmensireim E Nut orom kuaro rhek, ko
koma vle pum a papat to E Nut kam ngatkal
mang dok? Mare, koma vle pum her a papat
to E Nut kam ngatkal mang dok he ksirei
mang kuaro rhek ri arhe.

E Yesus Mruo To Tenrhek Mnam E Pol

11 Koornopeik, kua svil muk kam mnor
mang E Nut karo rhek ruk mang a knovvur,
endruk ko her havaeng nguk ormar ko o
rhek ruk endruk ngat lo ottek ekam a gi
vrong mhel tang e. 12 Kua mien, ko klo lol
o rhek ruk endruk vgum a mhel tang ko tlo
en o rhek mnam dok ormar e. Va klo lol ko
a mhel tang tlo patter dok orom mar kat e.
Nove, ko lol o rhek ruk endruk her vgum
e Yesus Kristus msim arhe ko her en mruo
tmur engogong dok ormar kmelik mnam
dok enang tok.

13 Kua mien mang dok tok, ko mut her
kol a re to mang dok orom kuaro keknen
ruk tesgun ktar mang dok kam lol o rhek
ri mang e Yesus, ko koma tagur pum mor
o Yuda nguaro keknen. Ii, ko tesgun kom
ho mi ktua sovet kam kol a regesal mang E
Nut kakro ngaomevek, he kaegom kam rum
kim mar ka ngmeang hak. 14 Va muta mnor
mang dok kat te, tesgun kom ho mi ktua
sovet hak mang ngor ruk o Yuda nguaro
pupnam ngaro keknen ruk ngam kaelkim
mor orom mar. Va kom her lol mar kngae
kir kim kolenar tgus ruk ngot kaum laut
kngae mo kmor. 15 Ii, tesgun kom pua vle
tok, vanangko tennik ktar mang ko ko nan
tlo kol dok vop, E Nut tmur mon dok kam
vle ngang En mruo, to her kle kring ya
mang dok kam vaeng dok kmor mnam dok
mang En. To kua laut to E Nut ta sirei
16 kmengogong dok kmen o rhek mnam dok
orom karo rhek mruo ruk mang Khal, En
kam polgerik ma mmok ngang dok tok.
Tpolgerik ngang dok tok, he nang dok kam
kle kngae ko kim o vrong rhek kam havae
kngae mang Khal ngang ngar ormar kat.
Ii, E Nut tmur kut khenam Khal ma mmok
ngang dok tok. He ekam tok, klo vu marer
klapsa kngae klol o mia ngaro papat akuruk
yok mang Khal nngia nngia e. Nop hak!
17 Va klo grap kat ngok mYerusalem kam
vokom o aposel ruk ngata ktar klol ngaro
reha ko maktiegom e Yesus ktar mang dok
kat e. Nove, ko her kle klapsa ka grung ngok
mArabia ha! To koknaik, yek ko kat kaeknik
ngok mDamaskas kat.

18 Vanang gi ko pekam o pnes ruk korlotge
ko ngat nop, to endo yek, ko hera grap
ngok mYerusalem kam pakvom ka ptang e
Pita, dok kam mnor mang. Vanangko ko gi
vrua vle ko kim e Pita kais mo gi kolkhek
ruk loktiek hori orom aktiek e. 19 Ko pu
vokom e Pita, vanangko klo vokom o aposel
akuruk kat e. Ko gi vokom e Yems tuk, endo
Ngoldaip knopia msim.

20 Vanang mu vokom na, kuaro rhek ri ko
kaittiegom mar ngang nguk, ko kaittiegom
mar ko pum E Nut kalo keik kmenser-
pagam mar te, klua ppiak ormar e. 21 To ko
pekam ko ko ptang e Pita ko tok, ko hera
grap kaelha kngae ngok mnam alo mhe
ruk e Siria va e Silisia. 22 Vanangko kun
mnam o kolkhek ruk endruk E Nut kakro
ngaomevek ruk ko mYudea, endruk ngat
kor mang mar mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen ngat lo vokom dok ka mnor
mang dok vop. Nove, 23 ngat gi lol o rhek
mekam mekam mang dok te, “A mhel to

tesgun nma kol a regesal mang ngor he
kaegom kam kering E Nut karo rhek ruk
kmor mnam mor mang e Yesus ormar, her a
mhel to tete kat arhe, nam kle kaelha kngae
khavaeng o mia kngae, mar kmor mnam
mar mang E Nut karo rhek ruk endruk."
24 Ii, ngat kol a re to mang dok tok, to ngat
kle khover E Nut ka munik mekam mekam
ekam dok tok arhe.

2

*O Aposel Ngat Sir Pekam E Pol Kmenser-
pagam Karo Rhek Ruk Ngang O Vrong Rhek*

1 To ko pekam o pnes ruk loktiek hori
orom korlolo, ko kat kaeknik ka grap
ngok mYerusalem kar e Barnabas. Va ko
her vaeng e Taitus kmikkiem muo kat.
2 Vanangko ngot lo grap kmikkiem a gi
vrong mhel ka mur svil ko ta vaeng dok e.
Nove, ko grap ngok mYerusalem kmikkiem
enang ko E Nut mruo tmur en o rhek
mnam dok ko tengogong dok kam havaeng
dok kam grap tok. Ii, ko grap ngoguon
mYerusalem he smia keknen ngang endruk
laol mang kuaro reha ruk kom kaeharom
mar nngia nngia ngang o vrong rhek, ko
koma havaeng o vrong rhek mang e Yesus
ko tpis orom E Nut ka tavgo. Ii, ko her
kaum kar mar ruk muma hover mar ko
mYerusalem, ko gi mar va dok tuk, kam
smia halger kuaro rhek mang kuaro reha
ngang ngar. Gi mar va dok tuk tok ko
kua gor te, kop mrua ngampaei pum kuaro
mur reha mruo, endruk ko her eharom
mar ngang o vrong rhek tesgun va endruk
kua re kmeharom mar ngang ngar kat. Ko
kua gor te, endruk laol nga lua tting mang
kuaro rhek ruk endruk ngang o vrong rhek,
he khos kim mar enang tok. 3-4 Vanang o mia
ruk yok, endruk ngama vle pum a keknen to
kam paam lurokol ruk ngat gun kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar ngat sei
kmenenker mnam mor kam soloum ngarta
keknen to endo mang e Taitus to tikkiem
dok, he nang mor kam paam en kat ko en
a vrong rhek to a Grik. E Taitus tsi vle
te, en a Grik, vanangko endruk laol ngat
lo ikkiem o mia ruk endruk nga papat to
endo, ko endruk laol ngat lua tting mang
o mia kam paam e Taitus e. Ii, o mia
ruk endruk ko ngma vle pum a keknen to
kam paam lurokol tok, ngat sei kmenenker
mnam mor kam paam e Taitus tok, gi ekam
ko mar mruo ngma ppiak kmor mnam mar
mang e Yesus he kvaik kun ma mmek mnam
mor, kmel onit ngang ngor kam smia keke-
tar mor kam mnor mang nguaro keknen
ko ngom lo kta vle pum o Yuda ngartaro
keknen e. Ii, ngat eharom tok, ekam ko
mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus
he kmokpom kar, o Yuda ngaro keknen
ngam lo kta kpom mor, mor kmikkiem mar
kat e. Nove, o Yuda ngaro keknen ruk
endruk ngat lo kais kam kta kpom mor
ekam ko ngot her le kor mnam mor mang
e Yesus Kristus he kmokpom kar he. Ii,
ngat vaik kun ma mmek mnam mor kam
smia keketar mor tok, mar kmegom kam
kle kta kvanker mor orom o Yuda ngaro
keknen kat ge, he nang ngaro keknen ruk
endruk kam kta kpom mor kat. 5 Ii, ngat
enenker mnam mor tok, vanangko ngot
lo vur ruokar kim mar he kpat kam ngan
vgum mar kam paam e Taitus hak. Nove,
ngot lo vur pat kam ngan vgum mar tok,
he nang E Nut karo rhek ruk o minar mang
e Yesus kam ho mi ktua vle lsir hak ngang
nguk tok ge.

6 Ii, endruk laol, endruk muma hover mar
ko ngat lol o ngaekmol ruk laol, ngat pua
vle te, mar ruk laol tok, vanangko ko her
lua ruokar kim mar ekam ko koma serppak
mang E Nut ka papat mruo ti te, E Nut
nam lua nho mnam o mia kmikkiem o mia
ngaro mnok laol e. Nove. Si mar endruk
laol arhe, vanangko ngat lo vur kaenenker
mnam dok, dok kam gi vrua soloum kuaro
rhek ruk koma havaeng o vrong rhek ormar
orom ngartaro keknen mruo e. 7 Nove,
parem ko, ngat kle va kol a pat vgum dok
kam mnorvek pum dok yek te, E Nut ther
mi el a ngaeha to kam havaeng o vrong
rhek mang a knovvur ko maktiegom dok.
Mare, dok kua vle gi enang e Pita ko E
Nut ther mi el a ngaeha to kam havaeng
o Yuda mang e Yesus ko maktiegom e Pita
tok kat. 8 Ii, ngat kol a pat mang dok te, E
Nut to nam kaeharom karo reha ruk laol
ko maktiegom e Pita ngang o Yuda ko tmur
mon e Pita kam vle te, ka aposel to tmi kut
meng ngang ngar, her mi En to kat arhe
nam mur kaeharom karo reha ruk laol ko
maktiegom dok tok kat ngang o vrong rhek
ko ther mon dok kam vle kat te, ka aposel
to tmi kut meng dok ngang ngar tok kat. 9 Ii,
endri e Yems kre Pita va e Yoanes, her mar

e Yesus kakro ngaomevek ruk ko Yerusalem
ngalmialaol arhe, endruk lYerusalem ngma
pat mang ngar te, mar enang a ho to a
hokidek to nma kpom a rek, he nang a
rek kam serppak kim tgus tok. Her mar
ruk arhe ngat ngan kuaro rhek ruk endruk
tok. Ngat ngannik, to endo yek, ngat kol
a pat mang dok kam hera mnorvek pum
dok yek te, E Nut tmi ring ya mang dok he
mi kaen a ngaeha to kam havaeng o vrong
rhek kngae mang e Yesus ko maktiegom
dok tok. Ii, ngata mnorvek pum dok tok,
to her kle ka tting mang dok kre Barnabas
muaro reha kat. To ngat kle kunngir kim
muo kam khenam ngaro papat ruk mang
nguo ma mmok ngang o mia te, ngata
mokpom kar muo, he nang muo kam kta
ngae ngok kim o vrong rhek kmeha ngang
ngar kat, nang mar kam kle ktua ngae ge,
ngok kim o Yuda, mar kmeha ngang ngar
tok kat. [10] Ngat havaeng nguo tok, he lo
kaenenker ngang nguo kam soloum moaro
rhek orom ke gi keknen tang hak kat e.
Nove, ngat kle gi kaenenker ngang nguo
kam pat mang endruk ko mYerusalem ko
ngma tu kmo tgoluk, he nang ngor kam
turang ngar. Va a her gi ngaeha to arhe
moma sirei kmeharom kat.

E Pol Ta Sirim E Pita Ko Pum O Mia Ngaro Kerok

[11] Vanang tiok mnam a kolkha to e Pita
taol kpis ko mAntiok, her dok ta kat arhe ko
psom ko pum kalo keik mruo ekam ko tmur
kael en mruo ma mmok orom ka keknen
to tlo vua sir e. [12] Ko tesgun, e Pita tsi
tting mang o vrong rhek ruk ko tok he ka
plong kaemik ko kmar, vanangko ta kle kta
kpiem mar kat orom ka kerkeknen to kam
tatar mang ngar, to le korim mar hak he
lo kat kaemik ko kmar kat e. Teharom tok
ekam ko e Yems tmeng klenar akuruk ko
mYerusalem ngok mAntiok, he e Pita tle
kruokar kim mar he kgorang ngar te, nga
her kaeknik ngok mYerusalem he khavaeng
o Yuda ruk ngma sovet kmikkiem nga kek-
nen to kam paam lurokol he kmon en orom
a kerkeknen to kam vle ko kim o vrong
rhek.* [13] Va o Yuda akuruk, endruk ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar,
e Pita ta vraik orom ngaro papat orom ka
kerkeknen to endo tok kat ko ta vle orom
kalo naprai alomin. Ko e Pita tsi mnor
te, tlo kais kam tatar mar kmorim mar,
vanangko tkorim mar ge. Va e Barnabas, si
en kat, tikkiem e Pita kar mar ko ngta vle
orom ngaro naprai alomin tok he ngta vraik
orom e Barnabas karo papat tok kat.

[14] Ii, ngma vle orom ngaro naprai alomin
tok arhe, vanangko ko vokom mar te, ngam
lo sim kaikkiem a papat to ta mien e, endo
mang te, E Nut kmel mar kam vle la mmok
ko pum kalo keik gi vgum ko ngat kor mnam
mar mang e Yesus tuk he kmokpom kar.
Ko vokom mar tok, to kngae ka psom e
Pita ko pum o mia tgus ngaro kerok kam
mnganang te, "Yin a Yuda msim va tesgun
yi her mrua ksir petgim o Yuda ngaro pos
to kle kaikkiem o vrong rhek ngaro keknen,
nang lo kat kaikkiem o Yuda ngartakor kat
ngola? Vanang nngia ko im le kaenenker
mnam o vrong rhek tete kmikkiem o Yuda
ngaro keknen?"

E Nut Nam Kael O Yuda Va O Vrong Rhek Tgus Kam Vle La Mmok Ko Pum Kalo Keik

[15] "Lmien te, mor o Yuda tgus ngota pal
mnam o usiel ruk mkor mor o Yuda mruo,
nang ngot lo pal mnam o vrong usiel tgus
ruk mkor o vrong rhek ruk ngat lo lol E
Nut karo pos e. Va her mor ri arhe [16] ngota
mnor mang E Nut te, ngot lo is hak kam vle
la mmok ko pum kalo keik vgum ko ngot
kaeha kmikkiem mor o Yuda nguaro pos kat
e. Nove. Ngot kle va ka mnor tete te, E
Nut nam lo kael a mhel tang hak kam vle
la mmok ko pum kalo keik vgum ka ngaeha
to tok. Gi enangthe a mhel to endo naka
ktar kor mnam en mang e Yesus Kristus he
kmokpom kar na, to endo yek E Nut ner kael
a mhel kam vle la mmok ko pum kalo keik.
He kmikkiem enang tok, mor o Yuda ngot
her kle mi kut kor mnam mor mang e Yesus
he kmokpom kar he, he nang E Nut kmel
mor kam vle la mmok ko pum kalo keik
vgum tok. Ii, ngom lo kat kaeha kmikkiem
o Yuda nguaro pos kat e, he nang E Nut
kmel mor kam vle la mmok ko pum kalo
keik vgum mar tok. Ngom lo kat kaeha tok,
ekam ko ngota mnor mang E Nut he te, En
nam lo kael a mhel tang hak kam vle la
mmok ko pum kalo keik vgum ko a mhel

* 2:12: O Yuda ngma pat te, tkernonho hak kam vle ko kim o vrong rhek, ekam ko o vrong rhek ngam lua paam lurokol e.

nam kaeha kmikkiem mor o Yuda nguaro
pos e.

[17] Vanang, ekam ko ngom kael riring a
keknen to kam mrua kser mor pum o Yuda
nguaro pos, nang gi kael kerok ekam e
Kristus, mor kmor mnam mor mang, ko
ngot kael riring E Nut kmel mor kam vle
la mmok ko pum kalo keik vgum tok, va ta
vle ngang ngor tete te, o Yuda ngaro pos
ngat kais kam mon mor orom o kerkeknen
ko ngoma kpoot mang ngar ko ngom lo kat
kaikkiem mar kat e. He ekam tok, o mia
ngam kle kmon la ppiagam e Yesus te, En
nam kaenenker mnam o mia kmeharom a
kerkeknen to kmor mnam mar mang En tok
arhe. Vanangko a papat to endo tlua mien
hak! [18] Nove, mu ngnek na, ko enangthe
nguaka ktar mrua kser dok mruo pum o
Yuda ngaro pos, nang kle kael kerok ekam e
Yesus to koknaik kle kosnok pum o pos ruk
endruk he kle kat kaeknik mang ngar kam
kat kael kerok ekmar, va her dok ta arhe ko
mrua khenam dok mruo ma mmok te, ko
hera kpoot mang E Nut kakro pos tok arhe,
ko ko ktar mrua kser dok mruo pum ngaro
serppak, to kle kat kaeknik mang ngar. [19] Ii,
ko o pos ruk endruk ngama monik kim a
yor ngang dok pum kuaro kerkeknen. He
ekam tok, ko her mrua kser dok petgim
mar vgum tok, he nang ngaro serppak kam
yor kun mnam dok, he nang dok kam kol
a ngorsang to kam kle mi ktua vle ngang E
Nut mruo orom. [20] He ekam tok, ko mur kael
kuaro keknen ruk tesgun ngang e Kristus.
He ngat her kaum kyor kun mnam dok, gi
enang ko en tyor kat. Ii, enang tok kom
lo kat kaikkiem kuaro keknen mruo kat e.
Vanangko her e Kristus to arhe tel rengmat
kun mnam dok he ka khenam karo keknen
mruo vgum dok tok. Ii, ko kua ngorsang to
kom kaikkiem tete mo mmie, kom kaikkiem
gi enang ko kom kor mnam dok mang E
Nut Khal to nam kaelongtok mang dok he
mur el En mruo kam yor mang dok. [21] He
ekam ko kom kor mnam dok mang E Nut
Khal he kmokpom kar, he nang E Nut kmel
dok kam vle la mmok ko pum kalo keik gi
vgum tok, va klo gia ngampaei pum E Nut
ka ngaeha to kam ring ya mang dok tok
e. Vanangko enangthe lmien te, ko kais
kmikkiem o Yuda ngaro pos kam mur kael
dok kam vle la mmok ko pum E Nut kalo
keik vgum kuaro reha ruk vgum o pos tok,
va lmien kat te, e Kristus tmur ngampaei
orom en mruo kam yor tok kat, vanangko
nove."

3

E Nut Nam Kael O Mia Kam Vle La Mmok Ko Pum Kalo Keik Ekam Ko Ngat Kor Mnam Mar Mang En He Kmokpom Kar

[1] Muk o Galesia, mularo papat ngta tu
hak! Muta vle enangthe a mhel them a
kerker ormuk he mut mrua ksir petgim e
Yesus vgum tok. Ko ko her sim havaeng
her muk ruk arhe ma mmok ko kim mularo
kerok mang e Yesus Kristus te, ngat krong
orom o ot kvat engnang a ho. [2] He ekam tok,
mu havaeng dok mang ke gi papat ta na.
Mut kol E Nunu A Totur vgum ko mut sim
kut kaikkiem o Yuda ngaro pos, i o vgum
ko mut ngan o rhek ruk mang e Yesus to
le kor mnam muk mang? Mu havaeng dok
na! [3] Mularo papat ngat ho mi ktua tu hak!
Ko tesgun muta ktar kor mnam muk mang
e Yesus he kmokpom kar he kol E Nunu
A Totur vgum tok. Vanang tete, mut kle
kat kaegom kam sim kut kaikkiem o Yuda
ngaro pos kat orom mularo serppak mruo
kmegom kam mur kael muk mruo kam vle
la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum mar
tok? [4] Nok mut her kle ka kpiem E Nunu A
Totur enang tok vor. Vanangko, ko ho lo
mi kut kais hak kam pat mang nguk lmien
tok e. [5] Mu havaeng dok na, E Nut nam
kaenkrovgem muk orom E Nunu A Totur
va kle kaeharom karo reha vang ruk laol
kun pgegom muk, vgum ko mum sim kut
kaikkiem o Yuda ngaro pos, i o vgum ko
mut her lol o rhek ruk mang e Yesus he kor
mnam muk mang En he kmokpom kar?

[6] Muk, mgua pat mang e Ebrehem he
kolkol ekam en na, ko E Nut karo rhek ngat
havae mang en orom o rhek ri te, "Nam kor
mnam en mang E Nut he kmokpom kar, to
endo yek E Nut tel en kam vle la mmok ko
pum kalo keik gi vgum tok." [7] E Nut thavae
tok, he ekam tok, mguak kol a papat vgum E
Nut karo rhek ruk endruk te, endruk ngam
kor mnam mar mang E Nut he kmokpom
kar enang e Ebrehem tok, her endruk e
Ebrehem kaores ruk o Yuda msim arhe. [8] Ii,
ko tennik E Nut ta ktar mnor he te, ner kael
o vrong rhek kam vle la mmok ko pum kalo
keik vgum ko ngat kor mnam mar mang
En he kmokpom kar. Ta mnor tok, to kle

ka ktar kpavap mang a knovvur orom karo
rhek ruk endri ko a mhel tittiegom mar ten-
nik ko E Nut thavaeng e Ebrehem ormar te,
“Ngora ngamyammok mang o vrong rhek
tgus her vgum yin arhe.” [9] He kmikkiem
enang tok, ekam ko E Nut tngamyammok
mang e Ebrehem vgum ko tkor mnam en
mang En he kmokpom kar, va o mia tgus
ruk ngat kaenang e Ebrehem he kor mnam
mar mang E Nut he kmokpom kar tok kat,
E Nut ner le kngamyammok mang ngar, gi
enang ko tngamyammok mang e Ebrehem
ko tkor mnam en mang E Nut he kmokpom
kar tok kat.

[10] Vanangko o mia tgus ruk ngma vle
pum o Yuda ngaro pos he kaegom kam sim
kut kaikkiem mar kmel riring E Nut kmel
mar kam vle la mmok ko pum kalo keik
vgum tok, endri E Nut nma re orom mar,
kmikkiem karo mur rhek mruo ko ngat
ittiegom mar te,

> “Endruk tgus ngma vle pum E Nut
> karo rhek ruk ngat ittiegom mar
> kun mnam E Nut Ka Meer To Orom
> Karo Pos he kaegom kam sim kut
> kaikkiem mar kmel riring E Nut
> kmel mar kam vle la mmok ko pum
> kalo keik vgum mar tok, nang lo sim
> kut kaikkiem mar tgus hak kam lua
> sarim mar tgus, her o mia ri arhe E
> Nut nma re orom mar.”

[11] Ii, E Nut nama re orom mar tok, ekam
ko ngota mmok mang a papat ta te, nong
a mhel tang hak to tkais kam mur kael en
mruo kam vle la mmok ko pum E Nut kalo
keik gi vgum ko nam sim kut kaikkiem o
Yuda ngaro pos e. Ko E Nut karo mur rhek
mruo ngat havae ma mmok tok te,

> “Endo E Nut nma mon la mmok ko
> pum kalo keik, her en arhe E Nut
> ner kaen a ktalhok to kam plong vle
> ko kim En ngnik ngnik ngang her gi
> vgum ko tkor mnam en mang E Nut
> he kmokpom kar.”

[12] Vanang a keknen to a mhel kmegom kam
sim kut kaikkiem o Yuda ngaro pos tgus,
kam mur kael en mruo kam vle la mmok
ko pum E Nut kalo keik vgum tok, en kam
kol a ktalhok ko mkor E Nut, a keknen to
endo tlo kaenang a keknen to kam gi kor
mnam en mang E Nut, kmel riring E Nut
kam mur kael a mhel to endo kam vle la
mmok ko pum kalo keik he kaen a ktalhok
ngang vgum a keknen to tok e. Nove, alo
keknen ri ngint lo maenang e, ko E Nut
kakro pos ngat kle va khavae te,

> “Endruk ngam gia vle pum o pos
> kmegom kam mur kael mar mruo
> kam vle la mmok ko pum E Nut kalo
> keik vgum mar tok he kol a ktal-
> hok, ngak ngae ka prongyek ka psek
> kam sim kut kaikkiem mar tgus kam
> sarim mar tgus hak. To endo yek
> ngtis kam kol a ktalhok to endo.”

[13] Vanang her e Kristus arhe, endo ta pet
kuon mang ngor orom ka vok kam pet mor
petgim a kapnes to E Nut na kaen ngang
endruk ngma vle pum o Yuda ngaro pos
ruk endruk, nang lo sim kut kaikkiem mar
tgus enang tok. Ii, e Yesus tpet kuon mang
ngor orom ka vok ko tmur en En mruo kam
yor mang ngor he ka vle enangthe tmur
re orom en mruo kam yor tok, he nang en
kam kol ngua kapnes to endo kuon mang
En mruo tok. Ii, tmur re orom En mruo
tok, he kol ngua kapnes tok, kmikkiem
gi enang ko E Nut karo rhek mruo ngat
havae mang En tok kat te, “A gi vrong
mhel tang ko ngat krong orom o ot kvat
engnang a ho, her endo E Nut ta re orom
arhe.” [14] Ii, e Yesus Kristus tyor enang
tok, yek E Nut tkaeharom a ngaelaut to
kam ngamyammok mang o vrong rhek her
vgum ko ngat kor mnam mar mang en he
kmokpom kar, gi enang ko tngamyammok
mang e Ebrehem ko ta ktar kor mnam en
mang E Nut he kmokpom kar tok kat. Ii,
E Nut na ngamyammok mang ngar tok, he
nang mor tgus kam kaum kol E Nunu A
Totur to E Nut ta ktar el ka tnangal mang
tesgun kmen ngang endruk ngat kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar tok.

E Nut Ka Tnangal To Ngang E Ebrehem Ta Laut Kir Kim O Yuda Ngaro Pos

[15] Koornopeik, ngora rere kmikkiem o gi
vrong mia ngaro papat na. Ko enangthe a
mhel npa ktar kael ka tnangal ngang a mhel
langto mang a papat tang kam lgem o rhek
kam smia mokpom kar orom ka tnangal to
endo, va nong a mhel tang hak to tkais kam
kser a mokpom to endo, i o kam soloum a
papat tang kat mang a mokpom to endo kat
e. Ii, va E Nut ka mokpom to kar mor tgia
maenang tok kat. [16] Ko E Nut thera ktar el ka
tnangal ngang e Ebrehem kar kaes, En kam

mokpom kar mor orom he. Ii, mu ngnek
na, E Nut karo rhek ruk thera lgem o rhek
kam mokpom kar mor orom mar ngat lua
mon, "E Ebrehem kaores kavurgem" e, he
nang En kmel ka tnangal ngang ngar. Nove,
E Nut ta kle va khavae te, "Ngor kael kua
tnangal to enda 'ngang inges'." Mut kol a
papat to? He ekam tok, e Ebrehem kaes to
endo, en agitgiang e. He en, her Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen arhe. 17 Kua re ti
te: E Nut thera ktar el ka tnangal ngang e
Ebrehem kam mokpom kar orom tok. To
ko pekam o pnes ruk ngat kais te, 430 ko
ngat nop, E Nut tle kaen kakro pos ngang
o Yuda kat. To kmikkiem tok, o pos ruk
endruk ko ngat pis knaek, ngat lo is hak
kam kser kim E Nut ka tnangal he khos kim
ka mokpom to ta ktar el kar e Ebrehem e.
Nove! 18 Ko enangthe ta mien te, E Nut nap
kael e Ebrehem, en kam vle la mmok ko
pum kalo keik, kmen a ktalhok ngang ekam
ko nap sim kut kaikkiem o pos, va nak mien
kat te, E Nut tgi mrua koham ka serppak
kmel ka tnangal to ta ktar el kam mokpom
kar he. Vanang nove, ko E Nut ther kle va
kring ya mang e Ebrehem he kael en kam
vle la mmok kmen a ktalhok ngang he, ko
tennik ta ktar el ka tnangal ngang kam mi
kut kaeharom ngang her gi enang tok arhe.
He ekam tok ta khenam ma mmok te, E Nut
nam lo kael o mia kam vle la mmok ko pum
kalo keik kmen a ktalhok ngang ngar vgum
ko ngam sim kut kaikkiem o Yuda ngaro pos
e.

19 Nove! Vanang ekam ko E Nut nam
lo kael o mia kam vle la mmok ko pum
kalo keik vgum ko ngam sim kut kaikkiem
kakro pos, to nngia ko E Nut ten kakro pos
ruk endruk ngang o Yuda? Ther gia vle ti
te, E Nut ten kakro pos ruk endruk ngang
o mia kam khenam ngaro kerkeknen ma
mmok ngang ngar mruo te, ngam lo sim kut
kaikkiem E Nut karo keknen. Ii, E Nut tenik
ngang ngar, mar kam mnor mang ngaro
kerkeknen ruk endruk tok, kam ngae kais
ko e Ebrehem kaes nak pis, endo tennik E
Nut ta ktar el ka tnangal mang ngang he.

Ii, o engyel ngat kol E Nut ka gu he
kaen o pos ruk endruk ngang o Yuda ko
maktiegom endo tkol o mia ngaro ngnorok.
20 He enang tok, mu vokom na, kmikkiem E
Nut ka ngaeha to kmen o pos ruk endruk
tok, E Nut ka engyel tkol E Nut ka gu va a
mhel langto tkol o mia ngaro ngnorok kat
he enang tok alo mhel alomin ri ngint kol
nginlo lua nginalo gu enang tok kmen o pos
ruk endruk. Vanangko kmikkiem E Nut ka
ngaeha to kmen ka tnangal, En mruo ther
el ko En atgiang to teharom.

E Nut Kakro Pos Nga Ngaeha Ka Pun

21 He kmikkiem a papat to tok, muta pat
nngia? Muta pat re te, E Nut kakro pos nga
ngaeha ka pun ta sir kim E Nut ka tnangal?
Ho mi kut nop hak! Ko enangthe E Nut
nap her en o pos ruk endruk enangthe ngap
kais kmel o mia kam kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik, va o mia
ngap her le kais kam vle la mmok ko pum
E Nut kalo keik her vgum ko ngam sim
kut kaikkiem o pos ruk endruk tok arhe.
22 Vanangko nove! Ko o pos nga ngaeha ka
pun nam lua vle tok e. Ko E Nut kakro
rhek ruk ngat ittiegom mar ngat havae ma
mmok te, o mia ngaro kerkeknen ngma
hagam mar kam vle la mmok ko pum E Nut
kalo keik. Ii, ngat havaeng o mia tok, he
nang mar kam kle kor mnam mar mang e
Yesus Kristus he kmokpom kar, he nang E
Nut kmaottam ka tnangal to endo en kam
kpis lmien ormar enang tok, endo kmel mar
kam kam vle la mmok ko pum kalo keik
kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik ngang ngar her vgum ko ngat
kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom
kar tok.

23 Ii, tiok ktar mang a kolkha to e Yesus
tmur el en a mi mhel he mor kmor mnam
mor mang en, E Nut kakro pos ngma hagam
mor kam vle la mmok ko pum kalo keik. Ii,
ngma hagam mor kam vle la mmok tok, he
koka tok kmor kngae kais mang a kolkha to
endo gi, ko tmur khenam en ma mmok, mor
kmor mnam mor mang en. 24 He ekam tok,
ngot kol a pat mang E Nut kakro pos te, E
Nut tenik ngang ngor, mar kam ho mi ktua
nho mang ngor kngae kais mang a kolkha
to e Kristus tpis, he nang mar kam ktong
ngor ko kim En, mor kmor mnam mor mang
En, he nang E Nut kmel mor kam vle la
mmok ko pum kalo keik vgum tok. 25 He tete
ngota vle te, ekam ko e Yesus ther pis mo
mmie he ngot her kor mnam mor mang he
kmokpom kar, va o pos ruk endruk ngaro
serppak ngam lo kta vle kuon mang ngor

kam kta nho va ktoot mang ngor kam kta
hagam mor kat e.

Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang e Yesus He Kmokpom Kar, Her Mar Ruk E Nut Kles Msim Arhe

26 He enang tok, tete muk tgus ruk mut
kor mnam muk mang e Yesus Kristus he
kmokpom kar mut kaum ka vle te, E Nut
kles ruk muk. 27 Ii, ko muk tgus ruk mut
parrur orom E Nut ka munik ko mut kor
mnam muk mang e Kristus he kmokpom
kar, mut her kaegenkar e Yesus ka yet to
ka sgan tok kat. 28 Ii, he kmikkiem enang
ko E Nut teharom muk kam vle tok tete, va
nam lo sim kta ring te, o mia, mar o Yuda,
i o mar o Grik kat e. Va nam lo smia ring
kat te, endruk a mhel nma sir pekam mar
kmenen mar kmeha ngang ngar i o, endruk
a mhel nam lua sir pekam mar kmenen mar
kmeha ngang ngar kat e. Va nam lo smia
ring kat te, mar la vlom i o la ngokol kat.
Ii, E Nut nam lua vle tok, ekam ko o mia
tgus ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus
Kristus he kmokpom kar, E Nut nam gia
ring te, mar tgus ngat gia mo is enang a
mhel agitgiang. 29 He enang tok, ekam ko
mut pal mnam e Ebrehem kaes to e Kristus,
va muta vle te, e Ebrehem kaores akuruk
kat. He ekam tok, tete, mut kat kais kam vle
mnam E Nut ka tnangal to ta ktar el ngang
e Ebrehem tennik he, endo mang En kmel o
mia kam vle la mmok ko pum kalo keik.

4

E Nut Nma Meng E Nunu A Totur Ngang Kles

1 A papat to kua rere mang, ngora keknen
kngae ngang nguk mang na, kmikkiem mor
o Yuda nguaro keknen. Enangthe a teit
nama toot he ka nho mang khal to a gi
kalyie vop ko nak kol ka ngaekam koknaik
kam lol karo tgoluk tgus, va khal to endo
nam gia vle vop enang a taven ka gi kalyie
to nam kaeha ngang ka laip to nama sir
pekam kam gi vrong kaenen mang karo
reha. Ii, khal to endo ner sia kol kteit ka
ngaekam kam lol karo tgoluk tgus koknaik,
vanangko ekam ko en a gi kalyie vop, mor o
Yuda ngom kaikkiem ngua keknen to 2 kmel
a kalyie to endo ko maktiegom kalmialaol
va ko maktiegom endruk ngma toot he ka
nho mang na, he nang mar kam sir pekam
kam gi vrong kaenen mang o reha kam
pavloum tok. Ngak kaeharom tok kngae
kais ko na her ngae klaut na. To a kolkha lsir
to kteit mruo tmur el ngang khal na hera
pis ko tlaut he, yek, khal na her is kam kol
kteit ka ngaekam he klol karo tgoluk tgus.
3 Ii, ther gia vle lsir ngang ngor enang tok
kat. Ko tesgun ko mor tgus ngot gia vle
orom nguaro papat ruk enang o gi ngnes
vop, ko E Nut tlo meng e Yesus vop, va o
vrong serppak ruk mo mmie ngaro serppak
ngta kpom mor he ksir pekam mor kam
gi vrong kaenen mor mang ngaro reha gi
enang a kalyie to endo tok kat. 4 Vanangko,
mnam a kolkha lsir to E Nut mruo tmur
el ngang Khal, en kam kol ka ngaekam mo
mmie, E Nut tmur meng Khal mruo kam pis
he. Tmur meng ko knan tkol he o Yuda
ngakro pos ngaro serppak ngta kpom en
kat. 5 Ii, E Nut tmeng tok, he nang Khal
kam mur kaen ka vok mruo kam yor mang
ngor kam pet kuon mang ngor ruk o pos
ngama kpom mor he ksir pekam mor kam
gi vrong kaenen mor mang ngaro reha vop.
Tpet kuon mang ngor tok, kam hong ngor
pum o pos ruk endruk ngakro serppak, he
nang mor kam kol a serppak langto yok,
endo kam vle te, E Nut kles msim. 6 He
ekam ko E Nut ther lol muk tete te, kles
msim, va ther kle kmeng E Nunu A Totur
kat, endo Khal mruo ther ktar el ka tnangal
mang kam meng kmen ngang nguk, he
nang en kmel rengmat kun mnam muk va
mor tgus. He her E Nunu A Totur arhe,
endo nam kaenserpagam muk kam kvam E
Nut kat te, "O-Titou, Papa-o." 7 Ii, he ekam
ko E Nunu A Totur tel rengmat kun mnam
muk, ta khenam muk ma mmok tete te,
mum lo kta vle enang o ngnes ruk E Nut
kakro pos ngaro serppak ngta kpom muk he
ksir pekam muk kam gi vrong kaenen muk
mang ngaro reha kat e. Nove, ta kle va ka
khenam muk ma mmok tete te, muma vle
te, muk E Nut kles msim he. He kmikkiem
enang ko muk E Nut kles msim tok tete,
va mut kat kais kam tuur mnam E Nut
ka tnangal to ta ktar el ngang e Ebrehem
tennik he, endo mang En kmel o mia kam
vle la mmok ko pum kalo keik.

E Pol Nam Vua Svil Kam Ya Mang lGalesia

8 Tesgun ko mut lua mnor mang E Nut
vop, muma vle pum o gi vrong serppak, mar
kam komor kim muk orom ngaro ngaur he

gi kaenen muk kam sim kut kaikkiem mar
mruo. Vanang o serppak ruk endruk, ngam
lo kaenang E Nut msim hak. 9 Vanang tete,
ko muta mnor mang E Nut, i o kam havae
lsir te, ekam ko E Nut ta mnor mang nguk,
to nngia ko muta kta hortgi he kaeknik
mang o vrong serppak ngaro ngaur, he
nang muk kmel riring E Nut kmel muk
kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum
o Yuda ngaro pos tok? Ii, mut her kat
kaeknik mang o serppak ruk ngat ottek
mo mmie he kael mar ktar ko pum mularo
kerok ka mnang ngaro serppak kam kta
komor kim muk. Ko o serppak ruk endruk
ngam lo eveep hak kmeharom o mia kam
vle la mmok ko pum E Nut kalo keik e.
To nngia ko muta kta svil ngaro serppak
kam kta komor muk orom ngaro ngaur,
muk kmikkiem mar kat? 10 Ko o pos ruk
endruk, ngam gi vrong kaenen muk mang
kam tagur pum o gi vrong keknen kmel a
totu mang o kolkhek akuruk, a kenho ko ta
mulie he ka mmok, o venloot akuruk va o
pnes akuruk, muk kam paal mnam mar kam
sim kut kaikkiem o keknen ruk endruk. 11 He
ekam ko mum kael riring E Nut kmel muk
kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum
mar tok, kua gor te, nok ko her koham kua
serppak he vgum kuaro reha ruk kue vu
sovet kmeharom mar ngang nguk vor.

12 Koornopeik, ko ho mi kut kaurur kim
muk te, mguak kta hortgem mularo kek-
nen kat he kaegenkar kua yet to ka sgan,
gi enang ko tesgun ko her ktar hortgem
kuaro keknen he kaegenkar mula yet to ka
sgan tok kat. Ii, kua rere mang nguk kam
hortgem mularo keknen kam vle enang dok
ko tete E Nut nam lo kta vokom dok orom o
Yuda ngaro pos kat e, he nang En kmel dok
kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum
mar tok kat e. Parem ko, nma vokom dok
orom e Yesus he kael dok kam vle la mmok
ko pum kalo keik her gi vgum e Yesus tuk
tok arhe.

Ii, tesgun kua vle tok kar muk he mum
lo kaesik ngang dok he lua rere kim dok
e. 13 Ii, mut kais kam pat mang dok ko
tiok mnam a kolkha to ko pakvom kam
pis ko kmuk, ko pis ko kmuk ekam ko ko
kol a yor langto he ngua her gia vle ko
kmuk. To enang tok, ko her pakvom kam
havaeng nguk mang e Yesus kat. 14 Ii, mut
si vokom dok orom kua yor to endo ko her
el reha ngang nguk orom, vanangko mut
lo itgung dok he klikim dok petgim muk
kat e. Nove, mut kle va ksirei kam vaeng
dok ge, gi enangthe dok E Nut ka engyel
langto, i o enangthe e Yesus Kristus msim
to dok kat. 15 Ko kua mnor mang nguk he
te, tiok ko mut vokom dok orom kua yor
to, si mularo kerok va enangthe mup kais
va mup gia sirei hak kam kalagam mar he
kaenik ngang dok kam turang dok ormar.
Vanangko tete, nngia ko mularo papat ngat
kle kta hortgi, nang mut lo kta sirei mang
dok tok kat? 16 Nok pathe tete ko her el imuo
kun pgegom dok va muk kam havaeng nguk
mang e Yesus karo rhek ruk o minar vor?

17 Ii, o mia ruk kun pgegom muk ngam
pe gia sovet kmelongtok mang nguk,
vanangko kun mnam mar mruo ngam lua
svil kam ya mang nguk e. Nove, ngam kle va
ka svil mang nguk kam likim dok, nang kle
kait muk kam sovet kmelongtok mang ngar
ge. 18 Vanang ta ya ngang nguk enangthe o
mia ngpa plong kaelongtok mang nguk mo
kolkhek tgus. Vanangko ngaka mien orom
nga keknen to endo kam ya mang nguk.
Dok, kom lo sia vle ko kmuk, vanangko
koma mien orom kua keknen to kam plong
kaelongtok mang nguk kam ya mang nguk
gi. Vanang mar, nove. 19 Ii, muk o Galesia,
muta vle ngang dok enang koles msim ko
kom kaelongtok mang nguk. Ii, va dok
koma vle enang a vlom to tre kam kol kalyie
ko tkaimim, en kam kol. Ko ko kta kolkol a
nganngannes mang nguk vgum o mia ruk
ngam pe gia kaelongtok mang nguk. Ii, va
ngua kol a nganngannes to endo tok, kngae
kais ko mguak laut orom o papat ruk mang
e Kristus karo keknen mruo ko nga kael
rengmat kun mnam muk. 20 Koma kolkol
a nganngannes kun mnam dok, ko kuaro
papat ruk mang nguk ngma kervavle hak,
va kua vok nam vu kael ring nguk, dok kam
vle ko kmuk tete. Ko enangthe kopa vle ko
kmuk va ngua lo kat kais kmittiegom kuaro
rhek ri lesik ngang nguk enang ti kat e.

A Ngothoi To Mang E Hangar Va E Sara

21 Vae, muk ruk muma tagur pum a papat
to te, E Nut kam vokom muk orom o Yuda
ngaro pos ko muta svil ngaro serppak kam
komor kim muk vop, mu havaeng dok na.
Mum smia mmok mang o pos ruk endruk
gi? 22 Ko ngat ittiegom E Nut kakro pos

ruk mang e Ebrehem te, e Ebrehem ta teit
mang klo hal alomin. Ii, e Ebrehem ktavlom
msim to e Sara. Vanang a mhel nam lua sir
pekam e Sara kam lo kaenen kmeha ngang.
En tkol khal mang e Ebrehem. Va a vlom
sie to e Hangar, en e Ebrehem ktavlom to
e Sara nama sir pekam en kmenen kmeha
ngang. Va e Hangar tkol kat khal kat mang
e Ebrehem kat. [23] Endo e Ebrehem ktavlom
to e Sara nama sir pekam en kmenen kmeha
ngang, en tel ka vrek mang e Ebrehem
orom e Ebrehem kta serppak mruo. Vanang
ktavlom msim to e Sara, endo a mhel nam
lua sir pekam kmenen kmeha ngang, en tle
el ka vrek mang e Ebrehem kmikkiem E Nut
ka tnangal to ta ktar el ngang e Ebrehem
mang khal to e Sara nera kol he.

[24] To mu vokom na, kua koka ngang nguk
mang alo vlom ri ko nginta vle enang E Nut
kalo mokpom alomin ruk tel min kar karo
mia. Ii, a vlom langto ta vle enang E Nut
ka mokpom to tel kar karo mia kuon kia
Vul To E Sainai, ko E Nut kakro pos ngma
sir pekam kles ruk nam kaenen mar kam
sim kut kaikkiem mar, he nang E Nut kmel
mar kam vle la mmok ko pum kalo keik
vgum mar tok. Ii, a vlom to ta vle enang
a mokpom to endo her e Hangar to arhe.
[25] Ii, a ngaelmir to orom e Hangar ta vle gi
enang a mokpom to E Nut ta ktar el tennik
kar karo mia mruo kuon kia Vul to e Sainai
ko mArabia.

Va a rengmat to e Yerusalem mo mmie
tete ta vle enang e Hangar kat, ekam ko E
Nut kakro pos ngaro serppak ngma komor
kim o Yerusalem tgus he ksir pekam mar
kmenen mar kam sim kut kaikkiem kakro
pos tgus hak, he nang E Nut kmel mar kam
vle la mmok ko pum kalo keik vgum mar
tok.

[26] Vanang a rengmat to e Yerusalem
langto yok ta vle kat, endo kuon ma volkha.
He her mor ruk lYerusalem, mor ruk ngoma
kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom
kar, o pos ruk endruk ngam lo kta sir
pekam mor kam lo kaenen mor kam sim
kut kaikkiem mar kat e. Ngot gia vle enang
e Ebrehem ktavlom msim to e Sara, endo
o pos ngam lua sir pekam kam lo kaenen
kam sim kut kaikkiem mar kat. Ii, e Sara
ta vle enang a rengmat to endo, he ngot pal
mnam a vlom to endo ka ngausie msim he
kmon ngor nan orom. [27] Ii, lmien tok, ko
ngat koka kmittiegom E Nut karo rhek ruk
mang a rengmat to endo te,

> "Yindo a vlom to tgi mait he lo kol
> kalyie ngang in vop, ngiak sirei.
> Yindo kalyie ngang in tlo kaimim
> yin kam kol vop, ngiak hop he ka
> prik ka prik kam vui klik kam kni.
> Ko ye sia vle enang a rengmat to a gi
> lolmiammok ko nong kles ngang in
> tete, vanangko koknaik yindo yi gi
> mait iles mruo ngar ngae ksei kam
> khor hak kir kim kaorpeik ruk mkor
> endo ta ktar llues mang itngokol."

[28] Yu! Va koornopeik ruk muk, mut gi
kaenang e Ebrehem khal to e Isak kat, ko
mut pis te, E Nut kles msim her vgum E Nut
ka tnangal gi enang e Isak tok kat. [29] Ii, mut
gi kaenang e Isak kat ko tennik e Ebrehem
khal to tpis ekam e Ebrehem ka serppak
mruo tkol a regesal mang e Ebrehem khal
e Isak ko tpis kmikkiem E Nut ka tnangal
orom E Nunu A Totur ka serppak. Va o mia
ngma kol a regesal mang nguk gi enang tok
tete kat arhe. [30] He ekam tok, mguak kan e
ngang endruk nga sia kol a regesal mang
nguk tok? E Nut kakro rhek ngat havae
nngia? Ngat havae ti orom e Sara karo rhek
mruo ruk ngang katngokol te,

"A vlom sie to koma sir pekam kmenen
kmeha ngang dok, ngiak likim en kar khal
petgim muo, ekam ko khal to endo tlo is hak
kam tuur mnam o tgoluk ruk mkor ko hal
mruo, ko nak kol kteit to yin ila ngaekam.
Ko her dok ta arhe, dok to nong a mhel tang
to nama sir pekam dok, kmenen dok kmeha
ngang."

[31] Koornopeik, kmikkiem kuaro rhek ruk
endruk kua havaeng nguk ti te, ngot her lua
pal mnam a vlom to a mhel nma sir pekam
kmenen kmeha ngang e. Nove, ngot her kle
kpal mnam a vlom to nong a mhel tang to
nama sir pekam dok, kmenen dok kmeha
ngang.

5

E Yesus Thong O Mia Pum E Nut Kakro Pos Kam Susulgim Mar Orom Ka Yor

[1] Ii, e Yesus tpet E Nut kakro pos ngaro
serppak kuon mang ngor, mor kam lo kta
tagur pum mar, he nang mor kmel riring
E Nut kmel mor kam vle la mmok ko pum
kalo keik vgum mar tok kat. He ekam tok,
mguak sir lserppak kim o mia, nang lo kat

kael muk ngang ngar kam kta vanker muk
orom o pos ruk endruk, he nang muk kam
lo kta tagur pum mar, mar kam lo kaenen
muk kam sim kut kaikkiem mar tok ko ngat
lo kta kapom muk kserpagam muk kat e.

2 Mgua gia nho ekam kuaro rhek ruk
endri na! Dok e Pol, kua havaeng nguk te,
enangthe mupa ngatkal mang a gi pos to
atgiang, enang endo o mia kam paam muk,
he nang muk kmel riring E Nut kmel muk
kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum
tok, va e Kristus ka yor tlo kat kais hak kam
turang nguk kam vle la mmok kat e. 3 Ii, va
ngor kta votam kuaro rhek ri ngang nguk
kam havaeng nguk kat te, ani mhel to npa
ngatkal mang a gi pos to atgiang, enang
endo o mia kam paam en, he nang en kmel
riring E Nut kmel en kam vle la mmok ko
pum E Nut kalo keik vgum tok, va a mhel
to endo na ngae ho mi ktua rum o pos tgus
hak kam sim kut kaikkiem mar kam sarim
mar tgus kat na, to endo yek, na kais kam
mur kael en mruo kam vle la mmok ko
pum E Nut kalo keik vgum ka ngaeha mruo
tok. 4 Ii, muk ruk mut kaegom kam mur
kael muk mruo kam vle la mmok ko pum
E Nut kalo keik vgum mularo reha mruo
ruk ko mum sim kut kaikkiem E Nut kakro
pos, va her muk ruk mut mur khenam muk
mruo ma mmok te, mut her kser muk mruo
petgim e Kristus ka yor arhe, nang her
kle mur el muk mruo malhagenmok hak
mang E Nut to nam vua ring ya mang nguk
orom. 5 Ii, muk mut her mur el muk mruo
malhagenmok mang E Nut tok, vanangko
mor ngot kor mnam mor mang e Kristus
he kmokpom kar, va ka nho mkor E Nunu
A Totur, En kam mi kut kael mor kam vle la
mmok ko pum E Nut kalo keik vgum tok. He
E Nunu A Totur nam kaenkrovgem nguaro
ngaongtok kam putput mang en kmel mor
kam vle gi enang tok arhe ko ngoma vle
kpaneng en kmeharom tok. Nang ngom
lua nho mkor E Nut kakro pos kam her mi
kut kael mor kam vle la mmok ko pum kalo
keik vgum ko ngot sim kut kaikkiem mar
e. Nove. 6 Ko mor ruk ngoma kor mnam
mor mang e Yesus Kristus he kmokpom kar
ngom lo kta serppak mang a keknen to kam
paam lurokol, i o endo kam lua paam mar
kat e, ekam ko nong a serppak tang mkor
o gi vrong keknen tgus to tis kmel mor
kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik e.
Nove, a her gi keknen to kmor mnam mor
mang e Yesus tuk to tis, endo ngrua mrua
khenam ngang o mia orom ngua keknen to
kmelongtok mang ngar.

7 Tiok mute sim kaikkiem a keknen to
kmor mnam muk mang e Kristus he,
vanangko erieto taol eltoot orom ktakor he
ka vraik orom mularo papat kmelha ka kser
mar, he khagam muk kam lo kat kaikkiem
o papat ruk o minar? 8 Endo trere mnam
muk orom o papat akuruk yok, en tho lo
ottek ekam E Nut to ta ktar vaeng nguk
kmor mnam muk mang En e. Nop hak! 9 Mu
vokom na, “Ke ngaor to ngma mon te, ke yis
to ke sie hak tkais kam movavaik kar a bret
ka mit to tgus a katlar he kle ho khimhim
kam laut to kle ho gia hibul hak vgum.”
10 Vanangko dok, koma kor mnam dok mang
Ngoldaip he kmokpom kar va kuaro papat
ruk mang ngat ho mi ktua serppak hak te,
mguer lua pat kmikkiem o papat akuruk
yok endruk enang a yis to e. Ko ani vrong
mhel to tkaegom kmel moruo mnam muk
orom ke papat to ke sie kam kering mularo
papat ruk mang e Yesus orom, va klua mnor
mang en, vanangko E Nut ner ho mi ktua
vanker a kapnes kuon mang hak.

11 O Yuda ngam kaoppom o rhek mang
dok kam ppiak mang dok te, koma plong
havaeng o mia vop kam ngatkal mang a
keknen to kam paam lurokol, he nang mar
kmel riring E Nut kmel mor kam vle la
mmok ko pum kalo keik vgum a keknen to
tok. Vanangko mu vokom na! Enangthe o
Yuda ngpa mien mang dok tok, va nngia
ko ngma kol a regesal mang dok vop? Ii,
enangthe lmien mang dok te, koma plong
havaeng o mia kam paam lurokol kmel
riring E Nut kmel mar kam vle la mmok
ko pum kalo keik vgum a keknen to endo
tok vop, va kuaro rhek ruk mang a serppak
to mkor e Yesus ka yor to engnang a ho,
endruk koma hahavae orom mar, ngam ho
lo kat kais kmel resik mnam o Yuda ruk
endruk kat e. Vanangko, nove. Kuaro
rhek ruk endruk ngam ho mi kut kael resik
mnam mar vop. 12 Yu! Va te mar gi, mar gi,
endruk ngam kaegom kam kser mularo pa-
pat orom nga keknen to kam paam lurokol
tok, o mia nga lo kais kam gia paam mar to
korim mar e. Nga ho mi ktua ngamtang kim
mar mruo hak kam mrua ngnit mar ha.

13 Ii, koornopeik, muta vle enang ko ko
havae, ko E Nut tvaeng nguk kmor mnam
muk mang e Yesus. Ko ta kser E Nut kakro
pos ngaro serppak petgim muk. Teharom
tok, he nang muk kam kle va korim ngaro
serppak hak he lo kta tagur pum mar ko
ngam kaenen muk kam sim kut kaikkiem
mar. Pu lmien tok, vanangko mgua lo kais
kam pat re te, e Yesus ta kser o pos ngaro
serppak ruk endruk petgim muk hak, he
tete mut her kais kam her gi vrong ngam
muk mruo ekam mularo pkor ngaro svil ruk
ngam kaenen muk kam tmar kim mar e.
Nove. Mguak kle va kmo khenam mo kmuk
te, mum kaelongtok mo kmuk he kaeha
mo kmuk kat. 14 Ii, mguak kaeharom tok,
ekam ko E Nut kakro pos tgus ngma sir kuon
malpgem a pos to enda te, "Ngiak kaelong-
tok mang o mia, gi enang ko im kaelongtok
mang in mruo." 15 Vanangko, tete muma
vle enang o pendol ruk ngma plong mo elat
mar va mo im mar mruo. Vanang mguak
ngangreal ngang nguk, matok mguer mrua
rum kim mula mokpom to endo mo nguk
mruo tok.

E Nunu A Totur Karo Keknen Ruk Lyar Kun Mnam O Mia Ngaro Vurkul

16 Ekam tok, kua havaeng nguk te, mguak
kaikkiem a serppak to mkor E Nunu A To-
tur, he nang mguer ho lo is hak kam mrua
ngam muk mruo ekam mularo pkor ngaro
svil kam tmar kim mar. 17 Mguak kaeharom
tok, ekam ko mularo pkor ngaro svil va E
Nunu A Totur karo svil ngma mo kokheng
ngar kmo im mar. Ii ngma mo im mar
tok kam hagam muk kmikkiem ani ngaeha
to mut re kmeharom. 18 Vanang enangthe
mupa tting mang E Nunu A Totur tuk, En
kam ktong nguk kmeharom karo svil mruo
kun mnam muk, va E Nut kakro pos ngaro
serppak ngat lo kat kais kam kta kpom muk
he nang muk kmel riring E Nut kmel muk
kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum
mar tok kat e.

19 Vanang o mia ngaro pkor ngaro svil
ngma khenam ngaro reha ma mmok orom
o kerkeknen ruk endri te: kam mo vret
mar, kam ru pum o sle, kam mrua ngam
mar mruo ma mmok mang lraip va lurokol,
20 kam totu pum o vrong matpil ngaro serp-
pak, kam kemmeng o vrong tarmki ngaro
serppak, kmelat o mia, kam seneker o mia,
kmesik kim o mia pum ngaro tgoluk, kme-
sik kuon mail, o mia kam gi kaelongtok
mang ngar mruo kam hover ngaro mnok
tuk, o papat ruk kam kser o valngneik, kam
vraik orom o mia ngaro papat, 21 kam kerpa-
pat mang o mia orom ngaro tgoluk, kam vu
kaivie he kveve he nang ker sirei mang lraip
va lurokol. Ii, o mia ngaro pkor ngaro svil
ngma khenam ngaro reha ma mmok orom
o kerkeknen ruk endri va orom o keknen
akuruk ngma vle enang endri tok kat. He
ekam tok, ngor kta votam kuaro rhek ngang
nguk tete kam kat kaengorang nguk ormar,
enang tesgun ko ko ktar engorang nguk
ormar tok kat kam havaeng nguk te, o mia
ruk ngam kaeharom o kerkeknen ruk enang
endri, ngar lo is hak kam kol a ktalhok ko
mkor E Nut he ka tavgo kam vle kuo mang
ngar e.

22 Ii, o mia ngaro pkor ngaro keknen ngma
vle tok arhe, vanangko E Nunu A Totur karo
keknen ngam kle ktua vle ge ko En nam
kle ktua khenam karo keknen ma mmok
orom karo keknen ruk endri te: kmelong-
tok mang o mia, kam sirei, kam vle orom
a vrek longeik, kam lo marer kmesik, kam
vle lya ko kim o mia, kam ya mang o mia,
kam vle ko kim o mia orom o keknen ruk o
minar, 23 kam ho mi ktua vle ngang o mia
te, a sim re, va o mia kam sim ktua nho
ekam ngaro pkor ngaro svil kat. Ii, her E
Nunu A Totur karo keknen ruk arhe. He E
Nut kakro pos ngam lua sir kim o keknen
ruk endri kam hagam mor kmeharom mar
e. 24 Va endruk ngat kor mnam mar mang
e Yesus te, en her Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen he kmokpom kar, her mar ruk
arhe ngat her mur el ngaro pkor ngaro
svil ruk endruk kmikkiem e Yesus ko en
kat tmur el ka vok ngang o mia, mar kam
krong orom o ot kvat engnang a ho kngam a
yoror. He ekam tok, o kerkeknen ruk ngam
kaenen muk kam ngam muk mruo ekam
mularo pkor ngaro svil kam tmar kim mar,
her o kerkeknen ruk endruk ngat her yor
kun mnam muk. 25 He enang tok, ekam ko
E Nunu A Totur ther en a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang
ngor, va ngruak kle smia karkar ekam E
Nunu A Totur karo laek kmeharom karo svil
ruk endruk mekam mekam tok kat. 26 Ii,
ngruak kolkol ekam E Nunu A Totur tuk tok,
nang ngruak or kam mur kta hover mor

mruo ko pum o mia ngaro kerok kat kam
lo mur kael resik kun mnam mor tok. Ko a
keknen to kam mrua hover mor tok, nam gi
kaeharom mor kmeharom a kerkeknen to
kam nho lkarhut mo ngor.

6

Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar Ngak Mo Turang Ngar Pum Ngaro Vnek

1-2 He ekam tok koornopeik, kua svil
kam havaeng nguk ruk mum smia kolkol
ekam E Nunu A Totur te, enangthe tang
mnam e Yesus ka ngaomevek na kaeharom
a kerkeknen tang he kvuut, va muk ruk
mum smia kolkol ekam E Nunu A Totur
mguak kok mia rere kar a mhel to endo kam
turang kam kta srim kat. Ii, mguak srim
va mguaka vle kar a mhel to endo enang
a sim re. Mguak mo turang muornopeik
tok kam lol ngaro vnek. He ekam tok,
mguer kais kmaottam e Yesus ka pos to a
ngaenpaeir kam pis lmien ma mmok orom
mula keknen to tok. Vanangko mgua sim
ktua ngangreal ngang nguk kat, matok a
kerkeknen to endo na kle gi mur kteknik
ngang nguk mruo kmegom muk tok kat.
3 Mgua sim ktua ngangreal ngang nguk ko
enangthe a mhel tang nap mrua hover en
mruo kam mrua pat mang en mruo te, nam
smia kolkol ekam E Nunu A Totur kir kim
klenar, nangko lmien mang te, en nove, va
a mhel to endo nam mrua kauyang en mruo
tok. 4 Parem ko, langto langto mnam muk
na kle ka ktar ka nho kun mnam en mruo
na, kam mnor te, nam mia kolkol ekam E
Nunu A Totur i o nop. Enangthe lmien tok,
to endo yek, en tkais kam mrua hover en
mruo ekam tok kam turang klenar. Nang en
nak kor kam nho kun mnam o mia akuruk
yok he lua kokheng ngar pum ngaro keknen
to kle mrua hover en mruo pum ktakor tok.
5 Ii, naka ktar nho kun mnam en pum ktaro
keknen mruo tok, ekam ko a mhel langto
langto kta ngaeha mruo ta vle te, en naka
ktar mrua nho mang karo vnek mruo na.

6 Va mang endruk ngma patter muk,
mguak kaeha vgum mar kam klang ngar mo
tgoluk tgus ruk lyar.

7 Muak or kam mrua krong mularo vorn-
gap mruo. Ko mut lo kais kam ngam
slommok kim E Nut kalo keik e. Ko "Anito
anito a mhel nam mrua ngam en mruo
mang kam kavang kun mnam ka loot tete,
va koknaik her a tomhel to arhe ner kle
kta kol kat." 8 Ii, kmikkiem a papat to tok,
enangthe a mhel nam mrua ngam en mruo
ekam ka vok karo svil mruo tete, kam tmar
kim mar, va koknaik nera kol a yor he ka vok
ner ngae ka ngti hak her vgum ka vok karo
svil ruk endruk. Vanang a mhel to nam kle
ktua ngam en mruo ekam E Nunu A Totur
karo svil tete, va koknaik ner kle mi ktua
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E
Nut ngnik ngnik her vgum E Nunu A Totur
tok kat arhe. 9 He ekam tok, mu or kam
kapngan kmeharom o reha ruk lyar ngang
o mia tete, ekam ko koknaik mnam a kolkha
to E Nut tmur el ngang ngor, ngruera kol a
ktalhok to endo gi. Ii, mguak gi kaenang a
mhel to nam lua kapngan kmeharom karo
reha ruk mnam ka loot ko ta paneng kam
ttek, en kam lluol mnam. 10 He ekam tok,
mguak vokom a mhel to mut kais kam
turang orom a ngaeha to a yar, va muk gi,
mguak kaeharom a ngaeha to endo ngang.
Ii, vanang her sim kut endruk ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar
arhe mguaka ktar orom mar kam turang
ngar na, to endo yek, mguak kle kaeharom
tok ngang o mia akuruk kat.

E Pol Tkaengorang lGalesia

11 Mguak vokom kuaro rittiek mruo ruk
endri gi moti tuk ko mar lvu laol va her gi
dok e Pol mruo msim ko mur kaittiegom
ko kero rhek ruk endri lgitige orom kua
mur ktiek mruo kmen kua mamrung ngang
nguk moti mnam kua hor ke gi mhe ta.

12 O Yuda ruk ngma svil kam mrua hover
mar mruo, her mar ruk arhe ngam kaenen
mkor muk he o mia kam paam muk, muk
kmel riring E Nut, En kmel muk kam vle
la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum a
keknen to tok. Ii, vanangko ngam kaenen
mkor muk tok, ekam ko ngam lua svil mang
ngarlenar ruk o Yuda kam kol a regesal
mang ngar vgum a her gi papat ta tuk te,
a keknen to o mia kam gi kor mnam mar
mang e Yesus tuk he kmokpom kar ko tyor
engnang a ho, tis kmel o mia kam vle la
mmok ko pum E Nut kalo keik. 13 Ii, si o
mia ruk ngam kaikkiem a keknen to kam
paam lurokol, mar ngat si kaikkiem a pos
to endo, vanang o pos akuruk ngam kle lo
sim kaikkiem mar kat e. To nngia ko ngam

kaenen mkor muk kam sim kut kaikkiem
a pos to kam paam lurokol? Ngam mi kut
kaenen mkor muk tok, he nang mar kam
mrua hover mar mruo te, ngat paam muk
he, he kael muk kam ngamkhor kar o Yuda
akuruk kat.
[14] Dok ko ho lo kat kais hak kam kta hover
dok mruo pum o vrong keknen ruk mo
mmie e. Nove! Ngua mrua hover dok mruo,
gi pum Ngoldaip to e Yesus Kristus ekam
ko tyor mang ngor engnang a ho. Ii, va
ekam ko tyor tok, va o keknen ruk mnam
a mmie ta, ngaro serppak ngat kle kyor
kun mnam kuaro papat kat he. He ekam
tok, kua serppak to mang ngar tyor kun
mnam dok tok kat. [15] Ko alo keknen ri, endo
kam paam lurokol va endo kam lua paam
mar, nong ka serppak ngang ngin hak to tis
kmel mor kam vle la mmok ko pum E Nut
kalo keik e. Nove. Nangko a her gi papat
atgiang ko ka serppak tis kmel mor kam vle
la mmok ko pum E Nut kalo keik her a papat
ta te, Ngoldaip mruo kam mur kaeharom
mor, mor kam pis o gunngae. [16] He endruk
ngaka kpom a papat to enda he kaikkiem
mekam mekam, kua re orom mar te, E Nut
na kaeharom ngaro vurkul kmongeik va na
kael ka mamrung ngang ngar ko her mar
ruk arhe E Nut karo mia ruk ta kilegem mar
te, lIsrael. Yu!
[17] To kam rum kuaro rhek ri, kua svil kam
havaeng nguk te, klua svil mang a mhel
tang kam kat kaen o vnek akor ngang dok
kat e, ko kua vok ther el vellik he vgum
endruk ngat kol a regesal mang dok ekam
ko ko kor mnam dok mang e Yesus he
kmokpom kar.
[18] Yu! Koornopeik, kua ngarkie ngang
Ngoldaip to e Yesus Kristus en kam ring
ya mang nguk he kaeharom karo reha kun
mnam mularo vurkul he. Lmien.

E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lEpeses

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lEpeses

A hor ta E Pol tittiegom ngang endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ko mnam a rengmat to ngma mon te, e Epeses. E Pol tittiegom ka hor ta ko mnam a hengor ko ngat kaenpasiker en ko mRom mang ko nama havaeng o mia mang a knovvur.

Kun mnam e Pol ka hor ta, tittiek mang a valngan langto e Pol ta mon te, "e Yesus ka ngaomevek." E Pol ta rere mang o mia ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he mokpom kar va kpupam mar tgus kam mon mar te, "e Yesus ka ngaomevek" tok. Ii, va o mia ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar he kaum kun mnam a rengmat langto langto, va e Pol ta mon a valngan langto langto to tok te, "e Yesus ka ngaomevek" kat. To enang tok, e Yesus karo ngaomevek kavurgem ngma vle mnam o mhetor kavurgem kun mnam a mmie tgus. E Pol tittiek tok kam keknen ngang E Nut karo mia ruk endruk te, mar tgus ngta pal mnam E Nut ka ngausie to atgiang he ka vle kun mnam E Nut ka valngan to atgiang tok kat ekam ko ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. He ekam ko ngta vle tok, e Pol tkaenkrovgem mar kmelongtok mo ngar he kaeharom o keknen ruk lyar mo ngar kat kam mrua khenam mar mruo ma mmok te, ngat mia vle te, E Nut ka mi valngan msim to.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang lEpeses

1 Dok e Pol, a aposel to mkor e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen, ko tmeng dok kam kol ka gu, kmikkiem gi enang ko E Nut mruo tmur kut svil mang dok kam kol ka gu tok.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ruk ko mEpeses, muk ruk mut kor mnam muk mang e Yesus te, her en msim arhe, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom kar va mut gia plong vle pum en orom mula papat to endo tok. Ii, her muk ruk arhe, E Nut tmur el muk kam vle ngang En mruo te, karo mia mruo.

2 Koma ngarkie ngang Ngor Teit to E Nut kar Ngoldaip to e Yesus Kristus mang nguk te, min kam ring ya mang nguk, va min kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

E Nut Tngamyammok Mang Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus

3 Ngruak kanprim E Nut, Endo Ngoldaip to e Yesus Kristus Kteit, ekam ko her E Nut to arhe, ndo tngamyammok mang ngor kmel mor kia vul orom karo nngiar tgus ruk kuon ma volkha, gi vgum ko ngot kor mnam mor mang e Kristus he kmokpom kar. 4 Ii, ko En mruo ther ktar mur el mor tennik he, mor kmor mnam mor mang En mruo he kmokpom kar, he nang mor kam mi ktua vle ngang En mruo. Ii, tmi kut ngamyammok mang ngor tok ktar mang ko tlo elha pum kmeharom a mmie ta ka pun vop, mor kam mi ktua vle la mmok ko pum kalo keik, he nang o mia kam lo kais kam mon mor orom a kerkeknen tang hak. Ii, tennik E Nut tngamyammok mang ngor tok, orom ka keknen to kmelongtok mang ngor 5 ko ta ktar mur el karo papat mang ngor te, En kam pavloum mor kat, mor kam vle ngang En te, kles msim ruk mor her gi vgum ko ngot kor mnam mor mang e Yesus Kristus he kmokpom kar. Ii, E Nut tngamyammok mang ngor kam mur kael karo papat mang ngor enang tok, kmikkiem enang ko En tmur kaensireim En mruo kmeharom ka svil to kam ngamyammok mang ngor enang tok arhe. 6 Va teharom tok, he nang En kmenpgam o mia kam le kanprim En pum ka keknen to tho mi kut ya hak, endo kam ring ya mang ngor orom ka nngiar to e Yesus, endo En mruo tkaelongtok mang. Nang E Nut tlo nho kuon mang ka nngiar kam ring ya mang ngor orom e. 7 Ii, va her gi vgum e Yesus to kat arhe ko tyor he ka gidiel ta ksuk mang ngor, E Nut tel ekam mor orom e Yesus ka gidiel enang tok ko tlol nguaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak orom. Ii, E Nut ta nngiar ngang ngor kmel ekam mor orom e Yesus ka gidiel tok, kmikkiem enang ko En nma vle kia vul orom karo vu nngiar ruk nma ring ya mang ngor ormar. 8 Ii, E Nut tsovet kmenpasiker ka nngiar to kam ring ya mang ngor tok, kmikkiem karo vu papat ruk laol, ko ther el

mor ma hor mang ka svil mruo. [9-10] Ko tennik E Nut ta ktar mi kut tuvgom ka svil kim o mia, endo te, En kam kaum o tgoluk tgus ruk kuon ma volkha va mo mmie kmel mar tgus kam vle ku meorom Endo Thim Orom Ka Msasaen ka tavgo. Vanangko tete, E Nut ta ya mang ngor he ksirei kam paam nguaro rela kam mrua polger ka svil to endo ngang ngor. E Nut ka svil to endo, tennik En mruo tmur ktar mur el ka papat mang te, En kam mi kut kaelha kmeharom karo reha kam khenam mar ma mmok orom Endo Thim Orom Ka Msasaen arhe her mi kut mnam a venloot to En mruo tmur kut el kam khenam mar ma mmok tok, ko pekam ko o venloot tgus ruk tmur mi kut elik tok nga her nop na.

E Nut Ta Re Pum O Vrong Rhek

[11-12] Mare, va her mor o Yuda ruk ngota ktar kam nho mkor Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen te, en kam susulgim mor, E Nut ta ktar mur re pum mor kam vle ngang En mruo her gi vgum e Kristus to kat arhe. Ii, her mor o Yuda ri arhe ngota ktar kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar ktar mang o mia tgus. He E Nut ta ktar mur el mor tok, he nang En kam kle kaenpgam o vrong mia ekam mor, mar kam le kanprim En pum ka keknen to tho mi kut ya hak, endo kam ring ya mang ngor. Ii, E Nut nam kaeharom o tgoluk tgus, mar kmaottam kpis lmien kmikkiem karo mur papat mruo kmikkiem ka svil mruo, ko ta svil mar kam pis gi enang tok arhe. Mare, va tennik E Nut ta ktar el karo papat mang ngor kam ngamyammok mang ngor kmikkiem karo mur papat mruo ruk tok kat arhe. [13] Va muk ruk lEpeses tesgun muta vle te, muk o takpun, E Nut tre pmuk tete he, kam kaum muk kam vle kar mor ruk En mruo tre pum mor tennik tok kat he. Ko tesgun ko mnam a kolkha to mut ngan E Nut karo rhek ruk o minar mang a knovvur he kor mnam muk mang e Kristus he kmokpom kar vgum mar, E Nut ther susulgim muk kat. He ekam tok, E Nut tngamyammok mang nguk tok kat kmel ka ngaelmir kun mnam muk orom E Nunu A Totur, kam khenam muk ma mmok te, muta vle ngang E Nut mruo. Ii, her E Nunu A Totur arhe, E Nut ta ktar el ka tnangal orom kmen ngang ngor. [14] Ii, E Nunu A Totur ta vle te, E Nut ka tnangal ka gi kaunun to tkael rengmat kun mnam mor kmenserpagam nguaro papat te, E Nut ner mi kaen o ngamyammok akuruk koknaik ngang ngor. Va E Nut ten E Nunu A Totur kun mnam mor kam vle te, ka tnangal ka gi kaunun tok, kam ngae kais ko E Nut ner mia kaottam ka tnangal to endo he ktarkanang ka ngaeha to kmel ekam o mia ruk En mruo tmur re pum mar kam vle ngang En mruo, he nang En kmenpgam o mia ekam mor kat, mar kam le kanprim En pum ka keknen to tho mi kut ya hak, endo kam ring ya mang ngor.

E Pol Nma Ngarkie Ngang E Nut Mang lEpeses

[15-16] Koma pat mang nguk kam ngarkie mang nguk va kom lua tu hak kam kanprim E Nut mang nguk ekam ko E Nut ther paam mularo rela kam mrua polger ka svil to endo ngang nguk tok kat. Ii, tiok, ko ko gnua ngnek mang nguk ko mut kor mnam muk mang Ngoldaip e Yesus he kmokpom kar va kaelongtok mang endruk E Nut tmur el mar kam vle ngang En mruo, kom lua tu kam kanprim E Nut mang nguk. [17] Ii, koma ngarkie ngang Ngor Teit E Nut to tho mi kut mmok hak, Endo ta ktar mur el ka svil to orom Ngoldaip e Yesus Kristus. Ii, koma mnganang mekam mekam te, E Nunu A Totur kam klang nguk mo papat ruk laol mang E Nut kmeharom muk kam smia ngangam kim muk mang ngar, he nang en kmel muk ma hor mang ngar. Ii, koma ngarkie ngang E Nut tok, he nang muk kam kle klol o papat kngae mekam mekam mang En mo kolkhek tgus. [18] Va koma mnganang En kat te, En kam ngam a mmok kun mnam muk, muk kam mmok mang a ngorsang to mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar ngoma nho mkor En mang kmen ngang ngor koknaik, endo E Nut tmur vaeng ngor kam kol. Ii, va kua mnganang E Nut kat kam ngam a mmok kun mnam muk tok, he nang muk kam mmok kat mang a papat ta te, mor kam lol o ngamyammok ruk ngat ho mi kut ya hak ko mkor Ngor Teit kat. O ngamyammok ruk endruk ngta vle ngang ngor ruk E Nut karo mia mruo te, nguaro gol ngo pneik msim. [19] Ii, va koma mnganang E Nut kam ngam a mmok kun mnam muk kat, he nang muk kam mmok mang ka ho serppak to a ho ngaurar hak, endo nam kaeha kun mnam mor ruk ngot

kor mnam mor mang En he kmokpom kar
orom. Ka ho serppak to a ho ngaurar hak
to endo, ta vle gi enang ka ho serppak
to a ho ngaurar hak to E Nut nam kaeha
orom mekam mekam. Va nong a serppak
langto yok to ta maenang e. [20] Ii, va a her
gi ho serppak to a ho ngaurar hak to kat
arhe, E Nut ta khenam ma mmok ko thover
Endo Thim Orom Ka Msasaen petgim ka
nnak orom, he ktu pum kuon ma volkha ko
vanam ka miktiek. [21] He ko tok nma vle a
ho vu serpgar hak, he ho mi kut laut kir
kim o kool ngalmialaol, o vrong serppak
ngalmialaol, o vrong kool ngakro serppak
va o vrong engyel ngaro serppak kat. Ii, si
o gi vrong munik tgus ruk o mia ngma mon
o tgoluk ormar, va e Yesus ta laut kir kim
mar tgus kat, he ka vle a ho vu serpgar hak
mnam a venloot to enda tete. Va ner gia
vle a ho serpgar hak tok mnam a venloot to
nera pis koknaik tok kat. [22] Va her e Yesus to
kat arhe, endo E Nut ther el o tgoluk tgus
ku meorom ka tavgo, en kam laut mang
ngar tgus. Va E Nut tmur kut el en kat kam
ktong ka ngaomevek mang o vrong papat
tgus kat. Ii, e Yesus ta vle tok enang a
mhel karo papat ruk ngma ktong ka vok.
[23] Va e Yesus ka ngaomevek ta vle tok kat
enang ka vok mruo kat, ko ka ngaomevek
na kaeha orom e Yesus karo papat tgus
kam tarkanang ngar, mar kam pis lmien
kmikkiem gi enang ko en nma ktong o
tgoluk tgus kmikkiem karo vu papat, mar
kam pis lmien tok kat.

2

E Nut Ta Susulgim O Mia Ekam Ko En Nma Ring Ya Mang Ngor

[1-2] E Yesus ta vle tok, vanangko muk ruk
lEpeses, tesgun o kerkeknen ngat el reng-
mat kun mnam muk, he muma kerngnek
vgum E Nut he ka kpoot mang karo pos.
Ii, ko tesgun mum kaikkiem o keknen ruk
mkor o takpun ruk mnam a mmie ta. Ko o
kool ngaldaip to e Seten, endo tottek kuon
ma volkha nam gi kaeha kun mnam endruk
ngma kerngnek vgum E Nut tete. Ii, nam
kaeha kun mnam mar, he nang ka tavgo
kam sap kun mnam mar. Va tesgun mum
kaikkiem en tok kat he ka vle gi enang o
takpun akuruk kat. He ekam ko mum hera
vle tok tesgun, mum hera vle ko pum E Nut
kalo keik enang o yoror ruk orom mularo
kerkeknen ruk endruk. [3] Ii, va mor ruk o
Yuda tgus kat, tesgun ngot hera vle kun
pgegom o takpun ruk endruk he kaenang
ngar tok kat ko tesgun ngom mrua ngam
mor mruo ekam nguaro pkor ngaro svil
ruk ngat kernonho ko ngam kaenen mor
kam tmar kmar. Ii, tesgun ngom kaikkiem
nguaro svil ruk tok ko nguaro papat va
nguaro svil ngam kaenen mor kam mrua
ngam mor mruo ekmar tok arhe. Ii, he
ekam tok, tesgun mor ruk o Yuda ngot gi
kaenang o takpun ruk endruk tok arhe, ko E
Nut ta ktar mi kut el ka papat kam khenam
ka ho ngaesik hak ngang ngor o Yuda ruk
ngom kaeharom nguaro kerkeknen ruk en-
druk gi enang o takpun tok kat. [4-5] Tesgun
mor ruk o Yuda ngot si vle enang o yoror
vgum nguaro kerkeknen ruk ngota kpoot
mang E Nut karo pos ormar tok, vanangko
tete, E Nut to ta vle kia vul orom ka keknen
to kam mrung o mia, nam vu kaelongtok
mang ngor ge, to her kle mi kut kaeharom
mor o gunngae, he nang mor kam kol a
ktalhok to kam plong vle ko kim Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen ngnik ngnik.
Ii, E Nut tsusulgim mor tok, her gi vgum ko
En mruo tmur kut ring ya mang ngor tok.
[6] Ii, va mor ruk ngot kor mnam mor mang
e Yesus he kmokpom kar, E Nut ther kle
kaum khover mor kar e Yesus he ktu pum
mor ko kim en kuon ma volkha kat ekam ko
ngot kor mnam mor mang e Yesus te, her
en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
he kmokpom kar. [7] E Nut thover mor tok, he
nang En kam kle mi ktua khenam ka keknen
to kam ring ya mang o mia orom mor mnam
o venloot tgus ruk ngara pis koknaik. Ko E
Nut ther khenam ka keknen to endo orom e
Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen ko ta
ya mang ngor orom e Yesus tok arhe. Va E
Nut ka keknen to kam ring ya mang o mia,
ta vle enang a gol ka pun to E Nut tho mi
kut vle kia vul orom he. Va nong a mhel
ka keknen tang to ta maenang e. [8] Ii, her gi
vgum ko E Nut mruo tring ya mang ngor, E
Nut ta susulgim mor ko ngot kor mnam mor
mang e Yesus he kmokpom kar he. Vanang
a ngaeha to kam susulgim muk tlo ottek
ekam muk mruo e. Nove, ko her E Nut
mruo to ta kle gi nngiar ngang nguk orom a
nngiar to e Yesus kam susulgim muk orom
en tok. [9] Nang mut lo eharom a ngaeha tang
hak kam mrua susulgim muk tok kat e. He

ekam tok, nong a mhel tang hak to tkais
kam mrua hover en mruo vgum tok. [10] Nove,
ko her gi E Nut mruo tuk, to ta khenam kalo
ktiek orom mor, ko her gi En mruo tuk to
ta kta kaeharom mor kam pis lgunngae ko
ngot kor mnam mor mang e Yesus te, her en
arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he
kmokpom kar. Va teharom mor lgunngae
tok, he nang mor kam kle mi kut kaeharom
o keknen ruk lyar, endruk En mruo ta ktar
mi kut elik ngang ngor kmeharom mar.

E Nut Tit O Vrong Rhek Kmaol Ko Rkieng En Mruo

[11-12] Ekam tok, muk ruk mut pal mnam
o vrong rhek, mgua smia pat na mang a
papat ta te, her o Yuda ruk arhe endruk
ngam mrua mon mar mruo te, mar endruk
"O Paamvrongtok." Va ngam kle kmon
muk kat te, "O Lua Paamvrongtok." (Kua
rere lsir mang a mi keknen to kam paam
lurokol.) Ii, mguak pat mang tok, ko tesgun
mnam a venloot to muk o vrong rhek mut
lo kor mnam muk mang e Yesus he lua
mokpom kar vop, mut her gia vle malha-
genmok mang e Kristus. Va tesgun muta
vle kat te, muk o takpun ruk nong nkong
nguk ko mIsrael msim kat e. Ko tesgun
muk o vrong hirtek. Va tesgun kat mut lo
tuur mnam E Nut karo mokpom ruk telik
orom karo tnangal kat e. Va mum lua
nho mkor E Nut kat kam susulgim muk kat
e. Va mum lua mokpom kar E Nut orom
mularo ngorsang mnam a mmie ta kat e.
[13] Ii, muk o vrong rhek, tesgun mum hera vle
malhagenmok mang E Nut tok, vanangko
tete, ekam ko mut kor mnam muk mang e
Yesus te, en her Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen he kmokpom kar, va E Nut ther
it muk kmaol kpis ko rkieng En mruo her
vgum Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
ka gidiel ko ta ksuk mang nguk arhe.

E Yesus Ta Sir Ktok Orom Ka Vok Mruo, He Nang O Mia Tgus Kam Kaum Kmaol Rkieng E Nut

[14-15] Ii, tete muk o vrong rhek muta vle
ko rkieng E Nut her vgum e Yesus ka vok
mruo arhe, ko tkaum eharom muk o vrong
rhek kar mor o Yuda nguaro vurkul tgus
kmongeik mo kmor orom ka vok to atgiang,
he nang muk kar mor kam vle atgiang.
Ii, e Yesus tkaum eharom nguaro vurkul
kmongeik mo kmor ko ta mget a hennek
to tesgun nma sir kun pgegom muk va
mor he kmommen mor orom nguaro resik
mo kmor. Ii, ko a hennek to endo, her
E Nut karo pos ruk ngam kael resik kun
pgegom muk kar mor arhe, he e Yesus
ta mgetik, nang le ksir ktok orom ka vok
mruo. Mare, e Yesus tkaum eharom nguaro
vurkul kmongeik mo kmor her vgum ko
tmur el ka vok mruo kam yor he ka kser
E Nut karo pos kar o Yuda ngarketro rhek
tgus ruk ngat mrua soloum mar mang E Nut
karo pos ruk endruk kat. Tyor he ka kser
o resik mang ngar tok, kam sir ktok orom
ka vok mruo, he nang en mruo kmeharom
mor ruk alo valngan alomin kam vle te,
a valngan to atgiang a gunngar her vgum
ka vok mruo atgiang ko ta sir ktok orom
tok. He gi enang tok, tkaum eharom muk o
vrong rhek kar mor o Yuda nguaro vurkul
kmongeik mo kmor tok arhe. [16] Ii, e Yesus
tkaum eharom mor tgus tok ekam ko ta svil
kam kat kael mor ruk alo valngan alomin ko
kim E Nut kam kta mo nho kar E Nut, her
vgum ka vok to atgiang ko tyor ko engnang
a ho. Ii, ko her vgum ka yor to engnang a
ho to endo, ther mget a hennek to orom
E Nut karo pos ruk ngam kael resik kun
pgegom muk kar mor. [17] Mare, tesgun e
Yesus tkaol kpis mo mmie kam ptang nguk
o vrong rhek ruk ngta vle malhagenmok
mang E Nut va mor o Yuda ruk ngota vle
kan mmok mang kat he kaum khavaeng
ngor tgus te, ner kaum kaeharom nguaro
vurkul tgus kmongeik mo kmor vgum ka
yor. [18] Ii, he ekam ko E Nut ther it muk o
vrong rhek kmaol kpis ko kim En, va tete
mor tgus ngot kais kam kaum kmaol kpis ko
rkieng Ngor Teit her vgum E Nunu A Totur
to atgiang tok kat.

O Vrong Rhek Ngat Kaum Kar O Yuda Kam Vle Kun Mnam E Nut Ka Valngan Mruo

[19] Ko her gi ekam ko E Nut ther it muk o
vrong rhek kmaol kpis ko rkieng En mruo
kat, va mut lo kta vle enang te, muk o
takpun i o o hirtek kat e. Nove, mut kle
va her mi kut kaum kar mor ruk ngot
ottek kun mnam E Nut karo mia mruo va
ka vle kun mnam E Nut ka valngan mruo
kat. [20] Ii, E Nut ka valngan to endo ta vle
enang ka rek to ta srim kuon malpgem
o ngtek ruk orom o aposel kar o propet
ngaro rhek ko tenserpagam ka rek to endo

orom a hokidek to orom a papat ta te, e
Yesus her en arhe, Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen. [21] He her vgum e Yesus to
a hokidek arhe E Nut nam kaeharom ka
rek tgus orom karo mia mruo ruk ngat kor
mnam mar mang Ngoldaip he kmokpom
kar kam smia vatvat mar mo kim a hokidek
to endo kam serppak vgum, he nang en kam
ngam ka rek tgus to orom karo mia mruo,
nang mar kam laut kngae kam vle te, E Nut
Ka Rek To A Totur enang tok. [22] He ekam ko
muk ruk lEpeses mut kor mnam muk mang
e Yesus he kmokpom kar en to a hokidek
to endo, gi enang mor ruk o Yuda ko ngot
kor mnam mor mang he kmokpom kar en
tok kat, va E Nut nam kaum kaeha kun
mnam muk kat ge, gi enang ko nam kaeha
kun mnam mor tok kat. Ii, nam kaeha kun
mnam muk kmeharom muk tgus kam laut
kngae, he nang muk kam kaum ka vle kar
mor ruk o Yuda te, E Nut ka rek to En mruo
nma vle mnam orom E Nunu A Totur to tel
rengmat kun mnam muk kat.

3

E Pol Ta Keknen Ngang lEpeses Mang Karo Reha Ruk Ngang O Vrong Rhek

[1] Va her gi ekam ko muk o vrong rhek
muta vle kun mnam E Nut ka valngan tete
kat, her dok e Pol to ngat enpasiker dok,
kom her havaeng nguk ruk o vrong rhek
mang e Yesus te, her en arhe, Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen.
[2] Pu tok, vanangko lmien kat te, mut her
kol a re mang dok he te, E Nut ten ka
svil ko maktiegom dok, dok kam mi kut
kaelha kmeha orom, he nang En kam ring
ya mang nguk kam khenam ka svil to endo
ma mmok. [3] Ii, E Nut ka svil to kua rere
mang, her E Nut ka svil to ta tuvgom kim
o mia tennik. To tete ther paam kualo
ngaela mang tete he, ko ta kle mur khenam
ma mmok kam polger karo rhek ruk mang
ngang dok. Va ko her vur ittiek ngang
nguk mang E Nut ka svil to endo vur ktar
kun mnam kua hor ta, tok kat arhe. [4] He
ekam tok, mgua sim ktua him kua hor ta
na, yek mguera kol a pat mang dok te, kom
vua mmok mang E Nut ka svil to mang
Endo Thim Orom Ka Msasaen, ko tennik ta
tuvgom ka svil to endo mang en ko kim
o mia, vanang tete ther kle kpaam kualo
ngaela mang he. [5] Ii, tennik kam ngae kais
mang tete, E Nut ka svil to mang Endo Thim
Orom Ka Msasaen, E Nut tlo polger karo
rhek ma mmok kam smia paam o mia ngaro
rela mang, enang ko E Nunu A Totur tsim
polger o rhek ngang ngor ruk E Nut karo
aposel kar karo propet ruk o totur kam smia
paam nguaro rela mang tete e. [6] Ii, va E Nut
ka svil to ta tuvgom kim o mia tennik, nang
kle kpolger o rhek mang tete ta vle ti te, tete
o vrong rhek ngat kais kam kaum ka vle kar
mor ruk lIsrael kam kol o ngamyammok ko
mkor Ngor Teit to E Nut. Va her mar kat
arhe ngat kais kam kaum kar mor lIsrael
kam vle te, a valngan to atgiang, enang a
mhel to orom ka vok to atgiang tok kat. Va
her mar ruk kat arhe ngat kais kam kaum
ka vle kar mor lIsrael kat kam kol E Nut ka
tnangal to kam kol a ktalhok to kam plong
vle ko kim En ngnik ngnik kat. Ii, o vrong
rhek ngat kais kam kaum kar mor o Israel
tete tok, her gi vgum ko ngat kor mnam mar
mang e Yesus kat te, her en arhe, Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom
kar kat.

[7] Ii, her E Nut arhe tmur el dok kam
kol a ngaeha to kam havaeng o mia mang
a knovvur to kat arhe her gi vgum ko E
Nut mruo ta nngiar ngang dok orom ka
keknen to kam ring ya mang dok, to le mur
kaenserpagam dok kmeha orom tok. [8] Dok
to kom pua vle te, ko ho lo eveep is hak kam
vle ko ngtu hak pekam E Nut karo mia tgus,
vanangko E Nut ta kle kring ya mang dok
ge, kmen a ngaeha to endo ngang dok, he
nang dok kam havaeng o vrong rhek mang
o papat ruk mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen. O papat ruk endruk ngta vle
enang a gol ka pun. Va mor gi ko mor tuk
ngot lo is hak kam non ekmar kam smia
mnor mang ngar kat e. [9] Ii, va E Nut to
tkueng o vrong tgoluk tgus tel a ngaeha
to endo maktiegom dok, dok kam le kael
o mia tgus ma hor mang ka svil to endo
mang Endo Thim Orom Ka Msasaen te, E
Nut tmi kut kaelha kmeharom karo reha
kam khenam mar ma mmok orom Endo
Thim Orom Ka Msasaen arhe her mi kut
mnam a venloot to En mruo tmur kut el
kam khenam ma mmok tok, ko pekam ko
o venloot tgus ruk tmur mi kut elik tok
nga her nop na. Ko tennik kam ngae kais
mang tete, E Nut ta tuvgom ka svil to endo
mang en kim o mia, vanang tete ta kle ka

khenam ma mmok orom e Yesus he. [10] Ii, va
a papat to E Nut ta srim ka svil to endo kuon
malpgem ta vle ti te, kakro ngaomevek
mruo kam khenam karo vu papat ruk laol
ngo mamten mang ka svil to endo orom
Endo Thim Orom Ka Msasaen ma mmok
ngang o kool ngalmialaol kar o engyel ruk
kuon ma volkha, mar tgus kam mmok mang
ngar vgum kakro ngaomevek ruk endruk
tok. [11] Ii, E Nut tkut svil kakro ngaomevek
mruo kam khenam karo vu papat ruk laol
mang ka svil to endo mang Endo Thim
Orom Ka Msasaen ma mmok tok, kmikkiem
ka papat to ta ktar el tennik kmeharom tok
he. Ko ta ktar el a papat to endo va nma
plong vle ngnik ngnik kat. Va E Nut karo
vu papat ruk laol mang ka svil to mang
Endo Thim Orom Ka Msasaen arhe ngat her
mi pis lmien tete orom Ngoldaip e Yesus.
[12] Ko her vgum e Yesus arhe ko ngot kor
mnam mor mang he kmokpom kar ngot
kais kmaol rkieng E Nut he lua ruokar kim
va lua gorang kat e. [13] He ekam tok, kua
mnganang nguk kam lo mrua kser muk
petgim e Yesus vgum ko ngat kaenpasiker
dok pum kua ngaeha to kam havaeng nguk
mang e Yesus. Ii, ko kua ngaenpasiker moti
tete ta vle her mi kut mang nguk kmel
muk ma hor mang e Yesus, muk kam mmok
mang tok arhe.

E Pol Nma Ngarkie Mang lEpeses

[14] He her gi vgum a papat to E Yesus
kakro ngaomevek kam khenam E Nut ka
svil to mang Endo Thim Orom Ka Msasaen
ma mmok ngang o mia, va koma tubulkek
ku penharom Ngor Teit he kngarkie mang
nguk. [15] Ii, her E Nut arhe to ta teit mang ka
valngan tgus ruk kuo ma volkha va ku mmie
he ka sgum mar orom nga munik. [16] Va
ekam ko E Nut nma vle kia vul orom karo
keknen ruk ngat ho mi kut ya hak, koma
ngarkie mang nguk te, E Nut kam meng
E Nunu A Totur kmel rengmat kun mnam
muk, he nang en kmenserpagam muk orom
ka serppak mruo, muk kam vle lserppak.
[17] Koma ngarkie mang nguk tok, he nang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen kmel
rengmat kun mnam mularo vurkul tok kat
vgum ko mut kor mnam muk mang he
kmokpom kar. Ii, va koma ngarkie ngang E
Nut mang nguk kat te, En kmeharom muk,
he a keknen to kmelongtok mang o mia
kmel rengmat kun mnam muk kat, he nang
muk kam vle lserppak orom a keknen to
endo kat. [18] Ii, koma ngarkie tok, he nang
mularo papat kam mi kut kais kun mnam
muk kam kaum kar E Nut karo mia tgus
kam sim ktua mnor mang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen ka keknen to kmelongtok
mang nguk te, tho mi kut laut hak kun
mnam en is nngia. [19] Koma ngarkie tok kat,
he nang mularo papat kam sim kut kais kat
kam kol ka keknen to kmelongtok mang o
mia tok, endo ngot lo kais hak kam mnor
mang orom nguaro gi papat ko ngta tu
mang ka keknen to endo. Ii, koma ngarkie
mang nguk tok, En kam mi kut kaeharom
muk, he nang muk kam sim ktua kolkol
ekam ka keknen to kmelongtok mang o
mia tok, kmikkiem gi enang ko E Nut nam
ho mi ktua papuntom a keknen to endo
kmelongtok mang o mia tok kat.

[20-21] He tete, mor ruk ngoma vle kun
mnam E Nut ka ngaomevek ko ngot kor
mnam mor mang e Yesus te, her en arhe
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he
kmokpom kar, her mor ri arhe ngruak kan-
prim E Nut he ka nho orom En mnam a
main to tete, va koknaik mnam o mia ngaro
maineik tok kat kam ngorom kngorom.
Ko her E Nut arhe Endo tho mi kut kais
kmeharom o gi vrong papat tgus ruk ngota
mnganang En mang ngar, va kle ho mi kut
kael o papat akuruk yok kuon malpgem gi
endruk ngota ktar ka mnganang En mang
ngar. Va si o gi vrong papat tgus ruk
ngot gia pat mang ngar kat, va En tkais
kmeharom mar, va kle kho mi kut kael o
papat akuruk yok kuon malpgem mar kat.
Ii, E Nut nam kaeha ngang ngor enang tok,
orom ka serppak to nam kaeha kun mnam
mor orom. Lmien!

4

E Nut Ka Ngaomevek Ngak Kolkol Ekam En

[1] Her dok to ngat kaenpasiker dok mo ma
hengor ta arhe ekam ko koma patter o mia
mang Ngoldaip. Va kua havaeng nguk te,
ekam kuaro papat ruk ko gun ittiegom mar
ngang nguk, ko kaurur kim muk tete kam
kolkol ekam E Nut kmeharom o keknen ruk
lyar, endruk kmiser a ngorsang to E Nut
tmur vaeng nguk tesgun kam kol, endo mut
her kol he. [2] Ii, mgua ho mi ktua krus orom
muk mruo hak he kngae gi mrua vle ngang
o mia te, o sim re. Va mu or kam tutut

kmesik kat, nang kle va kaelongtok mang o
mia he kturang ngar pum ngaro vnek. [3] Ii, E
Nunu A Totur ther eharom muk ruk o vrong
rhek va muk ruk o Yuda kam kaum ka vle
te, a valngan to atgiang. Va mguak kaegom
mularo serppak tgus te, muk kam kaum ka
vle te, a valngan to atgiang mekam mekam
tok, vgum mula keknen to kam vle orom
a vrek longeik mo nguk. [4] Ii, mguaka vle
enang a valngan to atgiang vgum E Nunu
A Totur tok kmikkiem enang ko, e Yesus ka
ngaomevek ta vle enang a mhel ka vok tgus
to atgiang, va E Nunu A Totur en atgiang
tok kat. Ii, va mguaka vle atgiang tok, ekam
ko mnam a kolkha to E Nut tvaeng nguk,
ther mi kut vaeng nguk kam nho mkor En
atgiang tuk kmen a ktalhok to kam plong
vle ko kim En ngnik ngnik ngang nguk gi
enang tok kat arhe. [5] Va mguaka vle enang
a valngan to atgiang vgum E Nunu A Totur
tok kat kmikkiem enang ko Ngoldaip ta vle
te, En atgiang tok kat. Va her gi a papat
atgiang tuk kat, endo kmor mnam mor
mang e Yesus he kmokpom kar. Va her a
parrur atgiang tok kat. [6] Ii, va mguaka vle
enang a valngan to atgiang vgum E Nunu A
Totur tok kmikkiem enang ko E Nut atgiang
tuk tok kat, Endo mor o mia tgus Ngor Teit.
Va her En kat arhe ta laut kir kim o vrong
mia tgus. He nam kaeha ko maktiegom o
vrong mia tgus, he nang En kmel rengmat
kun mnam o vrong mia tgus tok kat.

[7] Ii, mgua si vle atgiang tok, vanangko
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ther
kle kring ya mang langto langto mnam mor
ge, kam mi kut kaen a nngiar ngang langto
langto gi, mnam mor kam mi kut kaikkiem
a tong to en mruo tmur kut el kmisis kim
langto langto mnam mor enang tok. [8] Ii,
ta nngiar ngang ngor tok, kmikkiem E Nut
karo rhek ruk endri te,

> "Ta grap ngoguon mail hak he ka
> ktong a vaak orom karo imuo ruk ta
> kakapom mar. To tle kaen o nngiar
> ngang karo mia."

[9] (Vanang a re ka vgon to te "ta grap"
ta khenam ma mmok te, thera ktar ka
grung ngpirik ngte mmie na. [10] Ii, va endo
ta ktar ka grung ngpirik ngte mmie, her
endo thera grap ngoguon ma volkha he kpa
mnam o varhek tgus, en kam vle ko tok, he
nang en kam kaum o vrong tgoluk tgus ruk
E Nut tkueng ngar, mar kam vle ku meorom
ka tavgo.) [11-12] Ii, endo ta grung ngte mmie,
her en arhe to ten o nngiar ngang ka
ngaomevek, kmelel kim mar ruk E Nut karo
mia mruo kmeha ngang o mia ormar. Ii, ko
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen tmi kut
en a nngiar langto ngang o mia akuruk, mar
kam ngae kam kol a ngaeha to kam hover
ka ngaomevek, mar kam vle te, o aposel.
Va ngang akuruk ten a nngiar langto vat
kam vle te, o propet. Va ngang akuruk
tmi kut en a nngiar langto kat, endo kam
havae mang En mruo. Va ngang akuruk tmi
kut en a nngiar to kam nho mang kakro
ngaomevek kam patter mar. Ii, ther mi kut
en o nngiar ngang ka ngaomevek tok, he
nang ka ngaomevek to ta vle enang Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen ka vok mruo
tgus kmeha orom o nngiar ruk endri, he
nang o mia ngaro papat ruk kmor mnam
mar mang he kmokpom kar kam laut kngae
vgum ngaro reha ruk endruk enang tok.
[13] Ii, E Nut ner kaelel kim ka ngaomevek
to ormor tok kam ngae kais ko mor tgus
ngruaka vle enang a valngan to atgiang
orom nguaro papat ruk kmor mnam mor
mang E Nut Khal he kmokpom kar. Ii, va
ner kaelel kim mor tok kat, kam ngae kais
ko nguaro papat ruk mang ngak laut kngae
kam ttek va ngot kolkol ekam Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen karo keknen tgus
ruk ngat ho mi kut ya hak, endruk Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen mruo tho mi
kut kaisis kun mnam en ormar. He enang
tok, ngruer kais kam ho mi kut kaiser en ko
ngrera ttek orom mar tok kat arhe.

[14] E Nut na kaelel kim mor tok, nguaro
papat kam laut kam ttek na, yek ngrer lo
kat kais kam kta vle enang o ngnes ruk
ngam mrua ngam mar mruo ekam o gi
vrong papat kat e. Ii, ko o mia ngam mi
ktua ppiak he kmas orom ngaro rhek kam
patter mor orom ngaro papat ruk nong
ngaro kleim ngang ngar mang E Nut, mar
kam vraik orom nguaro papat kngam mar
ngogut ngoguon. Ii, ngam sia ngangam kim
mar kam mi kut kael ngaro papat moma-
lpek kam kauyang ngor ormar kam ngam
nguaro papat ngogut ngoguon enang tok.
Nguaro papat ngak laut kam ttek na, yek
ngruer lo kat kais kam vle enang a langail
to o vlung ngma ngam ngogut ngoguon va

ko a ngausgi nma spom he kngam ngogut
ngoguon tok kat e. [15] Nove, parem ko,
ngruak kle va kaelongtok mang o mia kam
rere kar mar orom o rhek ruk o minar.
He enang tok, Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen mruo nera pavloum mor orom
karo keknen va karo papat tgus, he nang
mar kam laut kngae kun mnam mor, mor
kam ttek ormar kmiser ktakor mruo. Ii, ko
en ta vle enang a mhel ka lpek ko nma ktong
ka vok to orom mor ruk ngot kor mnam
mor mang he kmokpom kar. [16] En ta vle
enang a mhel ka lpek ko en nma ktong ka
ngaomevek tgus to orom mor. Va her vgum
en arhe mor ngoma laut kngae, gi enang
a mhel ka vok ko nma laut kngae orom
o spang ruk ngma mo kappom kar karo
sogi va karo vothol en kam serppak enang
tok. Ii, va enang tok kat, ka ngaomevek
to orom mor ngoma mokpom kar mor
kmenserpagam mor mruo orom a keknen
to kmelongtok mo ngor, kmikkiem enang
ko langto langto mnam ka ngaomevek to
endo tsim kut mokpom kar mar mruo kam
serppak vgum ktaro reha mruo ruk langto
langto nam kaeharom mar mo ngar.

E Nut Ten A Ngorsang To A Gunngar Ngang Karo Mia Mruo

[17] He ekam ko muk ruk e Yesus ka
ngaomevek mut kor mnam muk mang
Ngoldaip he kmokpom kar kam laut kngae
tok, va ko kaurur kim muk te, muk kam tu
kam kta kolkol ekam o vrong rhek ruk ngam
kaikkiem ngaro papat ruk ngam mrua ko-
ham ngaro serppak mruo pum mar ko nong
ngaro kleim ngang ngar ko pum E Nut kalo
keik. [18] Ii, ko ngaro papat ngta slok hak,
va ngma vle malhagenmok mang E Nut to
nam kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim
En ngnik ngnik ngang o mia. Ii, ngma vle
malhagenmok mang E Nut tok, her vgum
ngaro lpetuk ruk ko o papat ngat ho mi
ktua tu hak kim mar vgum ko ngam mi kut
kael rela petgim E Nut he. [19] Ii, va ngam lo
vua leep hak ko pum E Nut kalo keik, nang
kle ho mrua ngam mar mruo ekam lraip va
lurokol kmegom kam tmar kim ngaro sing
kmeharom o gi vrong kerkeknen ruk ngaro
pkor ngam gi vrong kaenen mar kmeharom
mar. Ngam sia vle tok, vanang ngam ngae
ho lo mi kut rum ngaro svil hak kam tmar
kim ngaro sing mang o kerkeknen ruk kam
mo gorgor pmar mekam mekam tok e.

[20] Mar ngma vle tok, vanangko muk, mut
lo lol o rhek ruk mang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen kam vle enang ngar tok
e. [21] Ii, lmien te, mut her kol a re to mang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen vgum
o mia ko ngat patter muk orom o papat
ruk o minar, endruk ngoma sir malpgem
mar kmor mnam mor mang e Yesus he
kmokpom kar. [22] Mare, ko ngat patter muk
te, kmel mularo yaik ngang mula ngorsang
to tesgun he ksir petgim mularo pkor ngaro
svil ruk ngam kaenen muk kmeharom o
kerkeknen. Ko tesgun mum kaeharom mar
ktar mang ko mut lo kor mnam muk mang
e Yesus he kmokpom kar vop. Ii, ngruaro
pkor ngaro svil ngma kauyang ngor he kle
kering ngor orom nguaro sing ruk tok. [23] Ii,
ngata patter muk kat te, kmel mularo yaik
ngang mularo ngorsang ruk tesgun tok,
nang kle ka tting mang E Nut kam hortgem
mularo papat ruk ngma ktong nguk, mar
kam pis o gunngae. [24] Ii, ngat patter muk kat
te, kam kle kol mula ngorsang to a gunngar,
endo E Nut mruo tmur eharom ngang nguk
orom o keknen ruk ngat vua sir hak ko mar
o totur, he nang muk kam mi ktua pi orom
mar kam sim ktua kolkol ekam En mruo
kam vle ngang En mruo orom mar. Ii, E Nut
tmur kaeha ngang nguk orom karo keknen
ruk ngat vua sir hak ko mar o totur tok
kmikkiem enang ko mar o keknen ruk o
minar.

Ngruak Kaeharom O Keknen Ruk O Gunngae Kmikkiem Ngua Ngorsang To A Gunngar

[25] He ekam ko E Nut ten a ngorsang to a
gunngar ngang nguk tok, va langto langto
mnam muk naka ksir petgim a kerkeknen
to kam ppiak ngang o mia, nang kle krere
orom o rhek ruk o minar, ko mor tgus ngota
vle te, E Nut ka ngaomevek atgiang to ta vle
enang e Yesus ka vok to atgiang kat. [26] Ii,
va mguak kaesik ngang o mia, va mguak or
kmeharom a kerkeknen ngang ngar kat. Va
mguak or kam hoger o resik kat e. Mguak
kle va krum o gi vrong resik mnam a kolkha
to endo ge, ktar mang a kolkha kam vaik
kim muk. [27] Ii, mguak or kam koregot kim e
Seten enang tok. [28] Vanang muk ruk o ngau-
ruvik, mguak tu kmurur o tgoluk, nang kle
va kaelha kam khenam mularo singni kam

lol mutaro reha mruo kam turang o mia
orom mar. Ii, mguak lol o reha ruk tok, he
nang endruk nong o tgoluk ngang ngar kam
tuur mnam mularo serppak enang tok.
29 Va mguak or kam kta rere ngang o mia
orom o rhek ruk ngat kernonho kat. Mguak
kle va krere ngang ngar orom o rhek ruk
ngat kais kmenserpagam mar kmikkiem
ngaro vnek ha, he nang mularo rhek ruk
ngat lol ko vgum muk kmenkrovgem mar
he kturang ngar enang tok. 30 Va mguak
or kam kta kaeharom a kerkeknen tang
ko mum kaoppom E Nunu A Totur kam
mrua mrung en mruo vgum mar tok. Ko E
Nunu A Totur to E Nut tel ka tnangal kun
mnam muk orom ta vle ti te, ka tnangal
to endo ka gi kaunun. Ii, va E Nunu A
Totur nera vle te, E Nut ka tnangal ka gi
kaunun kam khenam ka tnangal ma mmok
kam ngae kais mang a kolkha to E Nut
ner mia kaottam ka tnangal to endo kmel
ekam mor. 31 He ekam tok, mguak kle va ka
ksir petgim o kerkeknen tgus ruk endri te,
kmelat o mia, kmesik kuon mail, kam hoger
a vrek kiin, kam gervik kim o mia, va kam
rere pum o mia kam kering ngaro mnok. Va
o gi vrong kerkeknen ngo mamten ruk kam
kering o mia ormar, va mguaka ksir petgim
mar tok kat. 32 Ii, mguaka ksir petgim mar
tok, to kle va kmo ya mo kmuk mruo va
kmo mrung nguk kat her vgum ko mguak
mo lol mularo kerkeknen mruo patgiang
ngaiting he kikiangae mang ngar hak, gi
enang ko E Nut ther lol mularo kerkeknen
patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar
tok kat, ekam ko mut kor mnam muk mang
e Kristus he kmokpom kar.

5

Ngruak Karkar Ekam E Nut Karo Leik

1 He ekam ko E Nut ther lol mularo
kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae
mang ngar, va muk E Nut kles ruk E Nut
nam vu kaelongtok mang nguk, mguak
karkar ekam E Nut karo leik 2 kmelongtok
mang o mia kmikkiem gi enang Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen ther khenam ka
keknen to kmelongtok mang ngor tok kat,
ko tmur en en mruo kam yor mang ngor. Ii,
tmur en en mruo ngang E Nut tok enang a
nngiar to kam ngam menglol mnam E Nut
ka vrek. Tmur en en mruo kam yor tok, he
ka vle enang a nngiar to orom ka gri to tgi
ya, endo a pris nam kaen ngang E Nut.
3 Ii, mguak karkar ekam E Nut karo leik,
nang ho lo mi kut kaeharom ke vur kerkek-
nen tang, kam lo kael ke vur ngaekam tang
ko ke mi laut hak ngang o mia mar kam
lua mon muk orom a kerkeknen to kam
mur ngam muk mruo ekam mularo sing ruk
mang lraip va lurokol kam tmar kmar tok.
Va mar kam lo kais kam mon muk orom
o gi vrong kerkeknen akuruk kat, endruk
ko muma ru pum o sle vgum mar, va si a
kerkeknen to kam mo gorgor pmuk tok kat.
Ii, mguak or kmel a ngaekam ngang ngar
kam lo kat kais kam mon muk orom ke vur
kerkeknen tang tok, ekam ko o kerkeknen
ruk endri, mar nong E Nut karo mia mruo
ngaro keknen lyar ruk E Nut ta svil mar
kmeharom mar e. Nove, ko E Nut tmur kut
el karo mia mruo kam mi kut vle ngang
En mruo orom ngaro keknen ruk o totur.
4 Va mu or kmeharom o kerkeknen ruk o
mia ngma leep pum mar kat. Va mu or
kmeharom a kerkeknen to kam gi vrong gu
piris, va kam gia klel orom o mia kam ker
mus orom mar kat. Ii, o kerkeknen ruk
endruk nong E Nut karo mia mruo ngaro
keknen ruk e. Vanangko mguak kle va
kanprim E Nut mang o gi vrong tgoluk tgus.
5 Mguak or kam vle orom o kerkeknen ruk
endruk tok, ekam ko ani mhel to nma gor-
gor pum lraip va lurokol kam mrua ngam
en mruo ekam ngaro sing ruk mang ngar
kam tmar kmar he kru pum o sle vgum
tok, va a mhel to endo tlo is hak kam kol
a ngamyammok tang hak ko mkor Ngor
Teit to E Nut kar Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen kun mnam a venloot to ngina
tavgo nera vle kuo mang o mia tgus. Nove,
ko a mhel to endo ta vle te, en nam gia totu
pum karo vu kerkeknen mruo ruk endruk
kmeharom mar, nang E Nut nove. Ii, kuaro
rhek ruk mang o mia ri ngruaka kpom mar
te, mar o rhek ruk o minar. 6 He ekam
tok, mu or kam mnang o mia ri kam krong
mularo vorngap orom ngaro rhek ruk nong
ngaro kleim ngang ngar. Ko her vgum
o kerkeknen ruk endruk arhe, E Nut nam
kael karo resik kuon mang endruk ngma
kerngnek vgum En kmeharom mar. 7 He
ekam tok, mu or kam mokpom kar mar kat
e.

Ngruak Kaikkiem O Keknen Ruk Lyar

8 Ii, mu or kam mokpom kar mar tete,
ekam ko tesgun mut her kaum ka vle
kun ma slommok kar mar, vanangko tete
Ngoldaip ther valler muk he, ekam ko mut
kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom
kar. He ekam tok, mguak kaikkiem o kek-
nen ruk ngta mmok tok kat, gi enang ko
muta vle te, muk E Nut to tvua mmok kles
ruk muk ko ta valler muk. 9 (Ii, mguaka
vle ma mmok tok, ekam ko E Nut to tvua
mmok nam kael karo miel kun mnam muk
orom o keknen ruk ngat vua ya hak, endruk
ngat vua sir, va o papat ruk o minar.) 10 Ii,
mguak kaikkiem o keknen ruk ngta mmok
enang tok, he nang muk kam lol o papat ruk
ngat kais kmel muk ma hor mang o keknen
ruk ngam kaensireim Ngoldaip. 11 Mguak
kaensireim Ngoldaip ormar tok, nang lo kta
kaum kar o mia akuruk kam tuur mnam
ngaro kerkeknen ruk ngam kaeharom mar
ma slommok. Ko ngaro kerkeknen ruk
endruk ngam lo kael ngaro miel orom o
keknen ruk ngta mmok kun mnam muk
e. Vanangko mguak kle va ka vle kar mar
orom mularo keknen ruk ngta mmok kam
valler mar ormar kmel ngaro kerkeknen
ko ma mmok tok ha. 12 Mguak or kam
kta kaum ktuur mnam ngaro kerkeknen
ruk tok, ekam ko o kerkeknen ruk ngma
kerngnek vgum E Nut ormar kmeharom
mar la tvok, ngma ngam a leep kuon mang o
mia. O mia ngat si kais kam gia mon ngaro
kerkeknen ruk endruk, vanang ngma leep
hak kam gia monik tok. 13 Ngaro kerkeknen
ngam sia vle tok, vanangko a papat to enda
ta mien te, o vrong tgoluk tgus ruk a mmok
tvaller mar, ngat gia vle ma mmok, o mia
kam vokom mar ge. 14 Ko her vgum a mmok
to ta valler o tgoluk tgus, o tgoluk tgus ngat
gia vle ma mmok, o mia kam vokom mar
tok arhe. Ii, he her gi ekam a papat to endo
msim, ngata kni orom a kni ta te,

> "Ai, muk o ngonnit mail, muk ruk mut
> kaenang o yoror ruk ngam lua kakhi
> mang E Nut, mu hop he, he Endo
> E Nut Thim Orom Ka Msasaen nera
> valler muk."

15 He ekam ko E Nut ther valler muk, va
mgua smia ngangreal ngang nguk mruo
mang mularo ngorsang, muk kam smia
ngangam kim muk kmeharom o keknen ruk
lyar, nang or kmonit orom mularo papat
ruk lyar kmeharom o kerkeknen. 16 Ii, mgua
sim ktua ngangam kim muk, nang or kat
kam kokoham mularo serppak mnam ke
gi mhe tang hak kun mnam a venloot ta,
ekam ko o kolkhek ruk tete, ngat ho mi
ktua kernonho hak. 17 He ekam tok, mguak
or kmorim a keknen to kam lo smia pat
mang Ngoldaip. Vanangko mguak kle va
smia ngangam kim muk kam mnor mang
ka svil. 18 Va mu or kam kta kaiviem a
ye to a serpgar he a ye ka serppak kam
viging nguk kmenvevem muk. Ko ka serp-
pak nera ktong nguk kam mrua ngam muk
mruo ekam o gi vrong kerkeknen ruk ngara
kering nguk hak. Vanangko mguak kle va
mur kaen muk mruo ngang E Nunu A Totur
mekam mekam, he nang en kam kle kviging
nguk orom kta serppak mruo. 19 Ii, mguaka
vle tok, va mguaka kni pum E Nut mo nguk
orom o knituk ruk ngo mamten, orom o
tningel kam kanprim E Nut ormar, va orom
o knituk ruk E Nunu A Totur tkaen rhek
mnam muk orom mar, va orom o knituk
ruk muma lap mang o tgoluk mang ngar
kat. Ii, mguaka kni pum E Nut kun pgegom
muk ko muma kaum kam totu pum, nang
mguak or hak kam kni kuo mang mularo gi
pkor e. 20 Mguak kaeharom tok, he kanprim
Ngor Teit to E Nut mang o vrong tgoluk tgus
mekam mekam her vgum ko mut kor mnam
muk mang Ngoldaip to e Yesus Kristus ka
munik he kmokpom kar.

Mor Tgus Ngrua Mrua Slak Orom Mor Mruo Mo Ngor

21 Muk tgus mgua mrua slak orom muk
mruo mo nguk kat, kam khenam ma mmok
te, muma totu pum e Kristus.

Lmialraip Va Lmialurokol

22 Muk lraip, mgua mrua slak orom muk
mruo kam ngan vgum mulmialurokol, gi
enang ko muma totu pum Ngoldaip he
mrua slak orom muk ngang En tok kat.
23 Mguak kaeharom tok, ekam ko kun mnam
alomevek a ngokol nma ktong ktavlom he
ka vle enang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko en nma ktong ka ngaomevek
tok kat. Ii, e Yesus ka ngaomevek ta vle
enang ka mur vok mruo he en nma vle
enang te, ka lpek to nma ktong ka vok.
Ii, her e Yesus arhe, endo ta susulgim ka
ngaomevek orom ka mur vok mruo. 24 He
kmikkiem enang ko Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen ka ngaomevek nam mrua slak

orom en mruo ngang Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen tok, va muk lraip, mgua
mrua slak orom muk mruo ngang mulmi-
alurokol gi enang tok kat mang o gi vrong
papat tgus.

25 Va muk lurokol tok kat, mguak kaelong-
tok mang mulmialraip gi enang ko Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen tkaelongtok
mang ka ngaomevek he mur en ka mur vok
mruo ngang, en kam yor mang tok kat. 26 Ii,
e Yesus tmur en ka mur vok mruo kam
yor tok, he nang ka ngaomevek kam vle
ngang en mruo orom o keknen ruk o totur,
ko ta parrum mar orom ka munik mruo
he kmon mar la mmok hak ko pum kalo
keik her gi vgum ko ngat kor mnam mar
mang E Nut karo rhek ruk ngoma patter o
mia ormar. 27 Mare, e Yesus tmur mon ka
ngaomevek la mmok hak tok to le kaum ka
ngaomevek kam vle ngang en enang a mhel
ktavlom to tre kam lei orom, ko ktavlom
to endo karo keknen ngat vua mmok hak
ko tmur nho ekam kam ngae kais mnam
a kolkha to ta lei, he nong a kerkeknen
tang hak ta vle kun mnam. He o mia
ngat lo vrua ngan o rhek akor mang ko tlo
eharom ke vur kerkeknen tang e. Ii, e Yesus
ka ngaomevek to orom mor ta vle enang
ktavlom to tre kam mur kael ko kim en
mruo ko tparrum mor he eharom mor kam
vle la totur ngang en mruo, he o mia ngat
lo is hak kam mon mor orom a kerkeknen
tang hak. 28 He gi enang tok, muk lurokol
mgua sim ktua kolkol ekam e Yesus tok
kmelongtok mang mulmialraip tok kat, gi
enang ko mum kaelongtok mang mularo
pkor mruo.

Mare, ko endo nam kaelongtok mang
ktavlom ta mrua khenam en mruo ma
mmok te, tkaelongtok mang en mruo tok
kat. 29 Ko nong a mhel tang hak to nama
kpiem ka vok mruo e. Nove, nam kle va ka
klang mo ol he smia nho mang, gi enang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen nam
smia nho mang ka ngaomevek tok kat. 30 Ii,
lurokol mguak kaelongtok mang mulmial-
raip tok kat ko mor tgus ngot kaum ka vle
te, e Yesus ka ngaomevek ko langto langto
mnam mor ta vle te, e Yesus ka vok mruo
ka mhe langto langto tok kat. Ii, a mhel
na sim ktua kolkol ekam e Yesus kam smia
nho mang ktavlom kmikkiem E Nut karo
rhek ruk endri te, 31 "He ekam ko E Nut
tkueng o mia he kmommen mar kam vle
te, lraip va lurokol, va a ngokol nak parem
kteit va knan he kaikkiem ktavlom, min
kam kaum ka vle atgiang." 32 O rhek ruk
endruk nga pun msim ta laut hak, he E Nut
tlo paam rela mang tennik kmis mang tete
e. Vanangko her tete ta, her dok ta arhe kua
polger o rhek mang te, o rhek ri nga pun
ta vle mang e Kristus kar ka ngaomevek to
orom mor ko ngota vle atgiang kar e Yesus
gi enang tok kat. 33 O rhek ruk endruk nga
pun msim ngat pua vle mang e Kristus kar
ka ngaomevek to orom mor tok, vanangko
langto langto mnam muk lurokol nak kle
mi kaelongtok mang ktavlom tok kat ge,
kmikkiem gi enang ko nam kaelongtok
mang ka mur vok mruo. Va ktavlom na kle
mi ktua nho orom katngokol tok kat.

O Ngnes Kar Ngaornek Va Ngaortek

6

1 Va muk o ngnes ruk mut kor mnam muk
mang Ngoldaip he kmokpom kar, mguak
mrua slak orom muk mruo kat kam ngan
vgum muornek va muortek kat ko a keknen
to endo ta sir ko pum E Nut kalo keik, ko E
Nut ka pos thavae te, 2-3 "Ngiaka nho orom
inan va iteit he ngira vle lhok mo mmie
orom a ngorsang to a yar." A pos to endo,
her endo mnam mar tgus E Nut ta sgun
kmel he kvat ka tnangal mnam arhe.

4 Va muk o teit, mguak or kmel resik
mnam mules. Parem ko, mguak kle va
kpavloum mar he kaelel kim mar ko mguak
patter mar orom Ngoldaip karo papat, mar
kam laut kngae ormar tok.

Endruk Ngalmialaol Ngam Kaenen Mar Kmeha Ngang Ngar

5 Muk ruk mulmialaol ngam kaenen muk
kmeha ngang ngar mo mmie, mgua mrua
slak orom muk mruo kat kam mia totu
pum mulmialaol ruk endruk he le mia
ngan vgum mar. Va mguak or kam pe
gia totu pum mar orom mularo gi pkor, gi
kun mnam kero gi venloot ngaro mhetor
ko ngama keketar muk mnam mar kat e.
Mguak kle va mia nho orom mar he kgo-
rang ngar gi enang ko mum mia nho orom
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he
kngan vgum en kat. 6 Ii, mgua mia ngan
vgum mar he kaeha ngang ngar kmikkiem
gi enang ko muma vle enang e Kristus

kalngunes ruk mum kaeha ngang en he
ksirei kmeharom E Nut karo reha ruk En
mruo nma svil mang ngar. Nang mguak or
kam pe gia nho orom mar, gi kun mnam
kero gi venloot ngaro mhetor ruk ngaro
kerok ngat gia kolkol muk, he nang ngar
kam sirei mang nguk tok. 7 Ii, mgua ho
mi ktua sirei hak kmeha ngang mulmialaol
kmeharom o gi vrong reha ngang ngar kam
turang ngar ormar, gi enangthe mut mi
kaeha ngang Ngoldaip enang tok kat, nang
nong ngang o mi mia e. 8 Mare, ko muta
mnor mang Ngoldaip he te, ner mi kaen a
keik ngang o mia, kmikkiem ngaro gi vrong
reha ngo mamten ruk lyar. Si enangthe
a taip tang na kaenen muk kmeha ngang,
i o enangthe mum gi kaeha mang a keik,
vanangko E Nut ner le mi kaen a keik ngang
nguk kmikkiem mularo gi vrong reha ruk
lyar mum kaeharom mar ge.

O Taip Ruk Ngam Kaenen Ngalngunes Kmeha Ngang Ngar

9 Va muk o taip ruk mum kaenen mul-
ngunes kmeha ngang nguk, va muk kat
mguaka vle enang tok kat he ktotu pum
endruk ngam kaeha ngang nguk. Vanang
mguak or kam kta rere kmengorang ngar
kat e, ekam ko mut hera mnor mang E Nut
to kuon ma volkha te, her En arhe tkaum
vle te, muk kar mulngunes Muldaip to En.
Va En nam lo gia khen a mhel tang kam
smia tar, nang ka mnang langto e. Nove,
ner mia momngan kar o mia tgus.

Ngruak Sir Lserppak Malngaeng E Seten

10 To kam rum kuaro rhek ri, kua svil kam
havaeng nguk te, mguak sir lserppak orom
mularo papat ruk kmor mnam muk mang
Ngoldaip he kmokpom kar her vgum ka ho
serppak mruo to a ho ngaurar hak. 11 Ii,
mguaka vle enang a mhel to nma kar va
tomten ko nma vaik pum karo tgoluk ruk
lserpgar kmus ormar. Ko muk kat mguak
lol E Nut karo tgoluk tgus ruk lserpgar
kmus orom mar tok kat, he nang muk
kam sir lserppak malngaeng e Seten karo
vu papat ruk nam kaelik momalpek kam
kering nguk ormar. 12 Mare, mguaka sir
lserppak malngaeng e Seten tok, ekam ko
ngom lo kaus kar o mi mia ruk ngot kais
kam vokom ngaro pkor kar ngaro gidiel e.
Nove, ngom kle va kaus kar o kool, va o
vrong serppak ngalmialaol va o vrong kool
ngalmialaol ruk ngaro serppak ngta kpom
a mmie ta ko nma vle ma slommok kat.
Va ngoma kaus kar o vrong serppak ruk
kuon kia gan kat, endruk ngam kaenen o
mia kmeharom o kerkeknen ruk ngat ho mi
kut kernonho hak. 13 He ekam ko her mar
ruk ngom kaus kar mar, va mguak kle kvaik
pum E Nut karo tgoluk tgus ruk lserpgar
kmus ormar, he nang muk kam sir lserppak
malngaeng ngar mnam a kolkha to e Seten
na re kaegom muk orom karo vu papat ruk
ngat ho mi kut kernonho hak. He enangthe
mguak kaus ormar tok, yek mguer kais kam
kir kim he le ksir lserppak tok ge. 14 He
ekam tok, mguak sir lserppak malngaeng e
Seten he kaus kar en orom o papat ruk o
minar, ko ngta vle enang a pus to mguak
kleng ko mnam mularo vgondik. Va mguak
kaus kar en orom o keknen ruk ngta sir
ko pum E Nut kalo keik kat, ko o keknen
ruk tok ngta vle enang a gulie ka mten
to kam vaik pum kam toot mang mularo
rengtek orom. 15 Va mguak sir lserppak
kat he kaus kar en orom mularo papat ko
mguaka ktar kaelel mar he ktoot orom mar
kam paneng a kolkha to kam ngongae paat
kam havaeng o mia mang a knovvur to
tkais kmel a vrek longeik kun pgegom mar
kar E Nut. Ko o papat ruk endruk ngta
vle enang mularo nharok ngaro vanvan
ruk mguak kaelik kmenserpagam mularo
nharok ormar, he nang nguk kam ngongae
paat orom mar tok. 16 Ii, mguaka ktar vaik
pum E Nut karo tgoluk ruk lserpgar ri na
kam sir lserppak malngaeng e Seten ormar
tok arhe. To mguak kle kvaik pum akuruk
kat kuon malpgem endruk ko her monik
he. Endruk endri te, o papat ruk kmor
mnam muk mang e Yesus he kmokpom
kar, ko o papat ruk endruk ngta vle enang
mularo gulie ruk mguaka kpom mar kam
toot mang nguk kim e Seten karo vu papat
ruk nam kaegom kam kering nguk ormar.
Ii, ko e Seten tho mi kut kernonho hak,
va karo papat ruk endruk ngma vle enang
karo mus ruk ngma sngam a paei pum
ngaro kerok he kngam mar ngang nguk.
Va muk, mguak toot mang nguk kim en
orom o papat ruk kmor mnam muk mang
e Yesus he kmokpom kar tok kat, he nang
muk kam tver karo mus ruk orom karo vu
papat ruk endruk ormar. 17 Va mguak sir
lserppak malngaeng e Seten he kaus kar

en kat orom o papat ruk mang E Nut ka
ngaeha to ther susulgim muk orom kat, ko
ka ngaeha to endo ta vle enang a msasaen
to tvua serppak kam tokim mularo lpetuk.
Va mguak sir lserppak malngaeng en orom
E Nut karo rhek ko E Nut karo rhek ngta
vle enang a kom to mguak kaus kar e Seten
orom vgum E Nunu A Totur ka serppak.
18 Ii, va mguak kle kael mularo ngarkie ngo
mamten ko kim E Nut mekam mekam kat,
he ka mnganang mang o gi vrong tgoluk va
kaurur kim En mang ngar kmikkiem enang
ko E Nunu A Totur nam kaenkrovgem muk
kam ngarkie tok kat. Mare, mguak smia
pat mang E Nut karo tgoluk ruk lserpgar ri
kmus orom mar to le smia toot. Va mguak
or kam tu kam ngarkie ngang E Nut mekam
mekam kat mang o mia ruk E Nut tmur el
mar kam vle ngang En mruo.

19 Mare, va mguak ngarkie mang dok kat
te, mnam a kolkha to nguak sir ko kim endo
nma ngan o rhek, E Nut na kaen o rhek
mnam dok, he dok kam lua kokkol kam rere
lserppak kam polger o rhek ruk mang ka
svil to orom a knovvur, endo tesgun E Nut
tlo paam rela mang. 20 Ii, ko her vgum ko ko
kol E Nut ka gu kam havae mang ka svil to
endo, ngat kaenpasiker dok mo ma hengor
ta. Ii, mguak ngarkie mang dok kat te,
dok kam lua kokkol kam rere lserppak kam
polger o rhek mang tok arhe, kmikkiem
enang ko E Nut tmeng dok ngang o mia
kmeharom tok.

E Pol Ta Rum Ka Hor Orom Karo Rhek Ruk Endri

21-22 Mare, muk ruk lEpeses, kua re kam
meng ngornopia e Tekekus ngok kmuk.
En nam kor mnam en mang Ngoldaip he
kmokpom kar va sim kaeha ngang. Va
ngom kaelongtok mang kat. Kua re kam
meng ngok kmuk mang a her gi papat ta
arhe te, muk kam kol a re mang dok kar
endruk mo kmok kat te, ngota vle nngia. Ko
en ner smia havaeng nguk mang o tgoluk
tgus ruk mang ngor. Ii, kua re kam meng
en ngok kmuk, he nang en kmenkrovgem
muk kat.

23 To koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang E Nut, kua ngarkie ngang E Nut
to Ngor Teit kar Ngoldaip e Yesus Kris-
tus mang nguk te, min kmeharom mu-
laro vurkul kmongeik va muk kam sim kor
mnam muk mang ngin he kmokpom kar
min, va muk kmelongtok mang o mia kat.
24 Va kua ngarkie mang muk tgus ruk mum
kaelongtok mang Ngoldaip e Yesus Kristus
orom mularo papat ruk ngat lo is kam nop
kun mnam muk. Ii, va kua ngarkie mang
nguk te, en kam ring ya mang nguk kat.

E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lPilipai

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lPilipai

E Pol tittiegom ka hor ta ngang lPilipai tie ko ta vle kun ma hengor vop ko mRom. Tittiegom ka hor ta ekam ko lPilipai ngta ktar kmeng nga mhel mruo to ka munik te, e Epaprodaitus ngang e Pol ko tok kun mnam a hengor kmen nga nngiar ngang. Tie ko e Epaprodaitus ta vle ko mRom, en tkol a yor langto. lPilipai ngat kol a re mang te, ka yor ta serppak mang to ngaro papat ngat kaelha kam hortgi he kervavle mang. To e Pol tittiegom ka hor ta ngang ngar kam smia keknen ngang ngar te, e Epaprodaitus tgia ya va kam kanprim mar mang nga nngiar to ngat en ngang ekam e Epaprodaitus. E Pol tsi vle kun mnam a hengor, vanangko tittiek orom ka sirei to alaut hak kam kanprim lPilipai mang nga keknen to kmelongtok mang ko ngat mokpom kar en orom karo reha ko ngat turang orom nga nngiar to endo ekam e Epaprodaitus.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang lPilipai

1 Vae, dok e Pol kre Timoti mota kaum ka vle moti. Muo e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen klo kaloyie ruk mom kaeha ngang.

Muk ruk E Nut karo mia mruo ko mPilipai, muk ruk mut kor mnam muk mang e Yesus te, en her Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom kar, ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk kar mulmialaol ruk ngama nho mang nguk va endruk ngma turang ngar orom ngaro reha ngang nguk kat. 2 Ii, kua ngarkie ngang Ngor Teit E Nut va Ngoldaip e Yesus Kristus, min kam ring ya mang nguk va min kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

E Pol Ta Kanprim E Nut Mang lPilipai

3 Mo kolkhek tgus ruk koma pat mang nguk, koma kanprim E Nut mang mularo nngiar ruk mut her enik ngang dok tesgun kam turang dok orom mar. 4 Va mo kolkhek ruk koma ngarkie ngang E Nut mang nguk, koma ngarkie orom kua sirei mang nguk kat. 5 Ko tiok mnam a kolkha to mut gi gun kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar, mut elha pum a ngaeha to kam mokpom kar dok orom mularo nngiar pum kua ngaeha to kam havaeng o mia mang a knovvur he. Va mum kaeharom a ngaeha to kam mokpom kar dok tok kam ngae kais mang tete vop. 6 He kmikkiem enang tok, koma ngarkie ngang E Nut orom kuaro papat ruk ngata serppak mang En te, E Nut ka ngaeha a yar to endo ko telha pum kun mnam muk tiok tok, ner kle kaeha kun mnam muk orom tok kam ngae kais ko nak tarkanang ka ngaeha to endo mnam a kolkha to e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen nera kser kim.

7 Kom vua vokong nguk orom mularo nngiar ri, va tgia sir dok kam sirei mang nguk tok, ekam ko kom kaelongtok mang nguk. Ii, pu lmien te, enangthe kopa vle mo ma hengor ta ko ngat kaenpasiker dok mo, i o enangthe kopa sir ko pum o momngan ngaro kerok kat va mum kle kmokpom kar dok kat ge. Ii, ko ngma vaeng dok kam sir ko pum ngaro kerok vanie, vanang koma totok mang a knovvur, he ksirsrim kuaro rhek kam kenang ngar te, a knovvur to endo ta mien va her muk ruk arhe muma mokpom kar dok ge, ko E Nut tkaum ring ya mang ngor tgus. 8 Ii! E Nut tkais kmommen dok ko kim mularo kerok kam khenam kuaro papat ma mmok te, kua vok nam vu kael ring nguk kmikkiem gi enang ko e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka vok nam vu kael ring nguk tok kat.

9 He ekam tok, koma ngarkie mang nguk ti te, E Nut kmel muk ma hor mang karo papat lvu laol mruo, he nang muk kam vle kia vul orom a keknen to kmelongtok mang o mia orom karo papat lvu laol ruk endruk tok. 10-11 Ii, koma ngarkie tok, muk kam sim ktua nantom o papat tgus kam smia mnor mang oni keknen ruk lyar va endruk nong lyar. Koma ngarkie tok, he nang mula keknen to kmelongtok mang o mia kmel mit orom mularo keknen tgus ruk ngat sim kut kolkol ekam E Nut karo keknen ruk ngta sir, endruk e Yesus nam kaenkrovgem muk kmeharom mar ngang o mia. Mguak kaeharom tok, va mguera vle la momgor, he o mia ngar lo kais kam mon muk orom a kerkeknen tang hak e. Va mguak kaeharom tok, kngae kais ma

kolkha to e Kristus nera kser kim. He enang
tok, o mia ngara vokom mularo keknen ruk
endruk va ngara kanprim E Nut he ka nho
orom ka munik tok.

E Pol Nma Svil Kmeharom E Yesus Karo Reha

12 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, kua svil
muk kam smia mmok mang kua ngaen-
pasiker moti. Ko nok pathe muta pat re
te, ngat kaenpasiker dok kun mnam lRom
Ngalaip ka ngoulu to alautar ta, kam tokim
a knovvur kam lua senkir kngae he, he
nang a knovvur to enda kam lua vaas kim
o mia kngae gi ngola? O-o, ho mi kut
nop hak! Ko kua ngaenpasiker moti ta
kle ho kpopgom a knovvur kam ho kngae
kun mnam o mia kavurgem. 13 Ko o toot
kmo mia ruk ngata nho mang lRom Ngalaip
ka ngoulu to klalaut ta, va si o mia tgus
ruk kun ma ngoulu to klalaut ta, va ngat
kol a papat mang dok te, ngat kaenpasiker
dok moti ekam ko koma havaeng o mia
mang e Kristus. 14 Va kmel a papat kuon
mang kat, a ngaenpasiker to tkol dok moti
tle kaenkrovgem koornopeik akuruk mnam
endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar kat, he ngat kle ho lo kta
gorang o mia kat e, ko ngat kaelha kam
havaeng o mia mang E Nut karo rhek kat.
Ii, kavurgem ngat lo kta kokkol kam havae
mang e Yesus tete e. Gi lgititge mnam mar
ngta gor vop.

15 Vanangko lmien te, akuruk mnam mar
ngat kaelha kam havaeng o mia mang a
re to mang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen, ekam ko ngam kaesik kim dok
he ka svil kam sir malngaeng dok orom
ngaro papat ruk kam kering dok. Vanang
akuruk yok kun mnam mar ngat kaelha
kam havaeng o mia orom ngaro papat ruk
kam ya mang dok. 16 Ii, endruk orom
ngaro papat ruk kam ya mang dok, ngama
havaeng o mia mang a knovvur to endo
orom ngaro papat ruk kmelongtok mang
dok ekam ko ngata mnor mang dok te, E
Nut tmi kut el dok kun mnam a hengor ta,
he kut el a ngaeha to kam totok mang a
knovvur to endo maktiegom dok, he nang
dok kam kle kenang endruk moti te, a
knovvur to endo ta mien. 17 Vanangko,
endruk ngam kaesik kim dok, mar ngam kle
khavaeng o mia mang a knovvur to endo
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
ekam ko ngata svil kam krus orom kua
munik, nang kle mrua hover mar mruo.
Ngam kaelnam mar tok, he pe gia havaeng
o mia mang a knovvur to endo ekam ko
ngama pat te, ngat kais kmenpgam lRom
ngalmialaol kam kta vanker dok orom o
vnek akuruk yok kmelik malpgem endo ko
ngat kaenpasiker dok mo mnam a hen-
gor ta. 18 Enangthe o mia akuruk ngapa
ppiak orom ngaro papat ruk ngat lo vua
sir he sia havae mang a knovvur ormar, i
o enangthe akuruk yok, ngpa havae mang
a knovvur orom ngaro papat ruk ngta sir
vanie. Vanang a papat to a ngaenpaeir ta
vle ti te, a re to mang e Kristus nak vaas kim
o mia kngae ge. Va ekam ko a re to enda
mang e Kristus nak vaas kim o mia kngae,
va dok ngora sirei mang tok ge.

Mare! Si moti mnam a hengor ta kat, va
ngor ktua sei kam sirei ge, 19 ekam ko dok
ko smia mnor te, ekam ko muma ngarkie
ngang E Nut mang dok, E Nunu A Totur
to e Yesus Kristus tmeng ngte kmor, nera
turang dok pum kua ngaenpasiker ta he
ksulgim dok moti ge, he nang dok kam
smia rere mang a re to mang e Yesus ko
kim o momngan ngaro kerok kun mnam
a kolkha to ngak vaeng dok ngok kmar.
20 Ii! Kua papat to koma nho mkor E Nut
kmeharom ko koma tutut mnam kam pis
lmien, her enda arhe te, dok kam ho lo
vrua leep mang a tomhel tang hak ko kim
o momngan ngaro kerok, nang kle va ho mi
kut kais kam lua kokkol kam rere lserppak
kim mar. Ii! Kua svil kam lua kokkol kam
rere lserppak kim mar tok tete, va ka vle
tok kngorom kngorom ge. Ko enangthe kop
lua kokkol kam rere lserppak ko kmar tok,
va ngor kais kam hover e Kristus ka munik
ko kim mar tok. Ko si enangthe ngpa lgem
o rhek kam hong dok petgim a hengor ta,
dok kam ngae ka vle vop, va kop kais kam
hover e Kristus ka munik orom kuaro rhek
tok arhe. Vanang enangthe ngap kle va
ka lgem o rhek te, kmim dok kngam dok a
yoror va ko kais kat ge kam hover e Kristus
ka munik ormar tok kat. 21 Mu ngnek na!
Kua re tok ekam ko kun mnam dok, koma
pat ti te, te vrua ya ngang dok, mar kam
hong dok petgim a hengor ta, dok kam vle
moti vop, ko ngor kais kmeharom e Yesus

karo reha ge. Vanang, tho mi kut ya hak
ngang dok, mar kmim dok kngam dok a
yoror kat, ko ngor kle kais kam ngae ka vle
ko kim e Yesus kat ge. 22 Ii, ko enangthe
kopa ktal ka vle vop, va kop kais kmeharom
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen karo
reha ge, he nang mar kmel mit mnam muk.
He ekam tok, ko sia khanang dok kam mnor
mang edim mnam min dok kam kol. 23 Kua
namlolo pmin ekam ko ko mi ktua svil hak
kam parem muk he kngae kam vle ko kim e
Kristus ko tho mi kut ya hak kam vle ko kim
En. 24 Vanangko a papat to tvu kaem dok he
nguak kaeharom ta vle ti te, nguaka vle mo
kmuk mo mmie vop kam smia turang nguk
orom o papat ruk ngta tu kmuk vop.
25 He ekam ko kua papat to endo tvu kaem
dok tok, va kuaro papat ngta serppak te,
ngora vle mo mmie he ka vle ko kmuk tgus
kam turang mularo papat kmenserpagam
mar kngae, he nang muk kam sirei mang
mularo papat ruk kmor mnam muk mang
e Yesus. 26 Ii, he ekam tok, koknaik yek ko
nguak kta ptang nguk va mguer kle ho mi
ktua sirei hak mang e Yesus To E Nut Thim
Orom Ka Msasaen, her vgum kuaro reha
ruk nguak kaeharom mar ngang nguk yek
ko tok.

Mgua Lua Kokkol Kam Rere Lserppak Kam Sir Malngaeng Endruk Ngma Kapter E Nut

27 Vanangko tete, mgua lua kokkol kam
rere lserppak kam sir malngaeng endruk
ngma kapter E Nut. Ii, mgua prongyek
ka psek kam vle enang a ngaomevek to
agitgiang kmus kar mar mang a knovvur.
Mguaka sir lserppak malngaeng ngar
enang tok, he anito nak pis kim muk, a
papat to a ngaenpaeir ta vle ti te, muk
kam smia vle ngang ngar orom mularo
keknen ruk ngat kaenang endruk mkor E
Nut karo mia mruo ruk tmur kut el mar
kam havae mang Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen kam polger a knovvur to endo.
He enangthe mupa vle tok, va kop sia vle
mo ma hengor ta, he gia kol a re to mang
nguk, i o enangthe kop mia pis kam ptang
nguk he kvokom muk lsir, va ngor kais kam
mnor mang nguk ge te, muma vle lserppak
enang a ngaomevek to agitgiang tok. 28 Ii,
mguaka sir lserppak malngaeng endruk
ngma kapter muk enang tok, va mguak or
kam gorang oni vrong keknen ruk mkor
mar kat. Ii, ko ngara vokom mula serppak
ko mum lua gorang ngar tok, va ngara kol
a pat te, mut her kael nga sripa enang tok
arhe te, her mar ruk ngara kol a kapnes
vgum E Nut ekam tok, vanang muk E Nut
ner kle ksusulgim muk. 29 Mare, ngar mia
vanker muk kat, ko E Nut ther mi kut el alo
ngaeha alomin ko maktiegom muk, he nang
muk kam kol min tgus kam hover Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka munik
ormin. Ko langto ta vle te, kmor mnam
muk mang e Yesus, va langto ta vle te, kam
lol o vnek mang kat. 30 Va o vnek ruk muta
lol mang en tete, mut her vokong ngar tiok
he, ko ngat her pis kim dok kat. Va her mi
kut o vnek ri kat arhe mut kol a re mang
dok mang ngar kat te, koma lol tete vop.

2

E Yesus Ka Keknen To Kam Mrua Krus Orom En Mruo

1 Mu ngnek na! Mum kor mnam
muk mang e Yesus lmien te, En nam
kaenkrovgem muk kam mokpom kar En
ngola? Va nam kaelongtok mang nguk he
kael vrek longeik ngang nguk kat ngola? Va
lmien kat te, muma mokpom kar E Nunu
A Totur kat he ka vok nam vu kael ring
nguk va nam vua mrung nguk kat ngola?
2 Yu! He ekam ko muta mnor te, o papat
ruk endri ngata mien, va muk ge, muk
tgus mguaka vle orom a pat atgiang kam
smia mokpom kar muk orom a keknen to
kam sim kut kaelongtok mo nguk. Mguaka
vle tok he mguer kaeharom kua sirei kun
mnam dok kam laut kngae gi, ko mut smia
mokpom kar muk kam ktua vle orom a
pat atgiang mang mula ngorsang atgiang
kam vle enang tok. 3 Nang mu or kam gi
mrua pat mang mula ngausie mruo tuk
kam mrua kansgum muk kmeharom o reha
ruk kam mrua hover muk mruo tuk ormar.
Vanangko mguak kle va ka krus ormuk
mruo ha, he kle kael o mia akuruk yok ktar
ko pum mularo kerok kam hover mar, ekam
ko mguaka pat mang ngar te, mar o mia
ruk ngta ya kir kim muk. 4 Ii, langto langto
mnam muk nak or kam sovet kam gi mrua
pat mang en mruo tuk kmeharom karo gi
reha mruo tuk. Na kle va kpat mang o mia
akuruk he kturang ngar orom ngaro reha
kat.

5 Ii, mgua sim kael mularo papat kun
mnam muk kmikkiem e Yesus kta papat
mruo, ko En tsia vle te, Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen, vanangko te mrua krus
orom En mruo kmikkiem enang ko o mia
ngma kni orom te:

6 Tsi ktar vle her gi maenang kar E Nut
ko tho mi kut iser E Nut, he ka vle
te, en E Mi Nut Msim, vanangko tlo
mur kansgum en mruo kam mur el
en mruo te, tho mi kut iser E Nut tok
kam vua ngarngar mang ka serp-
pak to endo kam plong vle orom
e. Nove! 7 Ta kle va mrua kpiem
en mruo, kam mur ellik mang en
mruo he kpis mo mmie kmenang a
mhel kalkayie to nam kaeha ngang.
8 Ii, ngot vokom ko tmur krus orom
en mruo tok, kam mur ellik mang
en mruo enang a mi mhel. Va tlol
o rhek vgum kteit kam yor. Va
si ko ngaka krong orom o ot kvat
engnang a ho va ther ngan vgum
kteit ka svil to mang en kam yor tok
kat ge. 9 He ekam tok, E Nut thover
en kam kol a ngaekam to tho mi laut
hak kir kim o ngaekmol tgus. Va E
Nut ta kilegem orom ka munik to a
ho lautar hak kat kam mon o mia
tgus Ngaldaip to en. 10 E Nut ta mon
e Yesus tok, he nang endruk tgus mo
mmie, va endruk kuon ma volkha
va endruk ngat yor he ngat eguyang
ngar ku ma mmie, mar tgus kam
kaum ktubulkek ku penharom ko
ngak ngan E Nut ko nak mon en te,
Ngaldaip to en tok. 11 Ii, E Nut ta
mon e Yesus tok, he nang mar tgus
kam mrua havae orom ngaro papat
mruo te, "E Yesus Kristus to arhe
Ngoldaip to En." He enang tok, ngar
kais kam hover E Nut to Ngor Teit ka
munik tok arhe.

E Nut Mruo Nam Kaeha Kun Mnam O Mia

12 He ekam tok, kolenar ruk kom kae-
longtok mang nguk, tesgun ko koma vle ko
kmuk mo kolkhek tgus, muma ngan vgum
dok kam mrua krus orom muk mruo gi
enang e Yesus he kolkol ekam E Nut karo
keknen tgus. Vanang tete ekam ko koma
vle mo pa hengor ta, he lo kat kais kam vle
ko kmuk, va mguak kle ho mi ktua ngarngar
mang a keknen to kam ngan vgum dok ge,
he ho mi ktua kolkol ekam E Nut tok kat
he kgorang En kam totu pum En mekam
mekam. Ii, mguak kaeharom tok, ko her
E Nut arhe, Endo ther susulgim muk he.
13 Ii, mguak kolkol ekam E Nut tok, ekam
ko her E Nut to kat arhe, endo nam kaeha
kun mnam muk kmenkrovgem muk kam
svil mang karo keknen tgus va kam kolkol
ekam mar kat. Va E Nut nam kaenkrovgem
muk tok kmikkiem karo mur papat lyar ruk
ta ktar elik, muk kmikkiem mar tok.

14 He ekam tok, mguak kaeharom o vrong
reha tgus va mguak or kam rere porom muk
he kmo maen o rhek mo nguk mang ngar.
15 Ii, mguaka vle tok, he nang muk kam vle
te, E Nut kles ruk muk orom mularo keknen
ruk o momgor kun pgegom o mia ruk orom
ngaro kerkeknen va ngaro papat ruk ngta
slok. Ii, mguaka vle tok, he o mia nga ho
lo kat kais hak kam kta mon muk orom
o kerkeknen kat, ko nop o kerkeknen kun
mnam muk e. He enang tok, mguera vle
enang o ketor ruk kuo kia gan ko ngama
mmok kun pgegom a slommok tok kat.
16 Mguaka vle kun pgegom o mia la mmok
enang tok, he khavaeng ngar mang E Nut
karo rhek ruk ngat kais kmen a ktalhok to
kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang
ngar. Ii, mguaka vle tok, he nang dok kam
sirei mang nguk mnam a kolkha to e Kristus
nak kaeknik mnam, ko mularo keknen ruk
endruk tok ngara khenam ngang dok te, klo
vu koham kuaro serppak vgum kuaro reha
ruk ko eharom mar ngang nguk e.

17 Mu ngnek na! Pu lmien te, o mia moti
ngat si re kmim dok kngam dok a yoror he
kua gidiel kam lul, vanangko ngora kaum
ksirei kar muk ge, ko tete muk kar dok
ngot kaum ktotu pum E Nut ge. Ii, ko dok
koma totu pum E Nut orom kua gidiel ko
ngak kaim dok kngam dok a yoror he kua
gidiel nak lul gi enang ko o Yuda ngma glot
a ye to a serpgar kuo mang a nngiar ko
ngma nngiar ngang E Nut orom he nma lul
tok kat. Nang muk mum kle ktotu pum E
Nut orom mula mokpom kar dok ko mularo
papat ruk kmor mnam muk mang e Yesus
ngam kaenpgam muk kam smia mokpom
kar dok tok. He enang tok, ngota kaum
ktotu pum E Nut orom mor mruo tok arhe.
18 He ekam tok, muk kat mguak kaum ksirei
kar dok kat.

E Timoti Kre Epaprodaitus Nginakro Reha

19 Va dok koma nho mkor Ngoldaip to
e Yesus, en kam tting ormok te, nong ke
laut dok kam meng e Timoti ngok kmuk,
he nang en kam lol o rhek ko vgum muk
to le kaeknik ngte kmok, he nang dok kam
sirei mang nguk kat. 20 Her gi e Timoti tuk
to nma mien orom karo papat ruk mang
nguk kam smia tar muk. Nang nong a mhel
tang kat mo kmok ko nma pat mang nguk
tok e. 21 Ko o mia tgus ngam her smia
tar ngartaro gi reha mruo tuk, nang kle
ho kikiangae hak mang o reha ruk mkor e
Yesus Kristus. 22 Vanangko muk, muta mnor
mang e Timoti, ko en te mrua khenam karo
keknen ma mmok, ko en nma turang dok
orom a ngaeha to kam havaeng o mia mang
a knovvur. He enang tok, muo moma vle
enang lo motter. 23 He ekam tok, ko her gia
nho mkor Ngoldaip, en kam tting ormok te,
nong ke laut dok kam meng e Timoti ngok
kmuk. Vanang ngua re gia ngnek te, o rhek
ruk ngaka lgem mar mang dok ngaka vle
nngia, dok kam yor, i o dok kam vle vop!
24 Vanang kuaro papat ngta serppak mang
Ngoldaip te, En tmi svil hak dok kam vle
ka ktal vop, dok kam kta pis ko kmuk va ka
ptang nguk vur koknaik yek.

25 Vanang gi tete ta, a papat to tvu kaem
dok he nguaka ktar kaikkiem, her endo
kam meng e Epaprodaitus kam ktar kaeknik
ngok kmuk arhe, en kam turang nguk. Ko
mut mur ktar meng en ngte kim dok orom
mula nngiar to mute smia tatar dok orom
ko o tgoluk ngta tu kim dok. He mota vle
enang lo monopia he, ko en kar dok mom
kor mnam muo mang e Yesus he kmokpom
kar. Va en nma sir vanam dok kmeha kam
havaeng o mia mang a knovvur, gi enang
a mhel to nma kar va tomten ko nma sir
vanam kaela tok kat. 26 Ngora ktar kmeng
e Epaprodaitus kmeknik ngok kmuk na,
ekam ko ka vok nam vu kael ring nguk,
he karo papat ngma kervavle mang nguk,
ko tkol a re to mang nguk te, muta ktar
kol a re to mang ka yor to tkol tesgun
he mularo papat ngat kervavle mang en
tok kat. 27 Ii, lmien te, ka yor to tesgun
ta serppak mang, he tre kam yor orom.
Vanangko E Nut ta mrung. Vanang tlo gia
mrung e Epaprodaitus tuk e. Nove! Ta
mrung dok kat he kaekon e Epaprodaitus
ngogu va vnga he, matok nguak kol a vnek
langto ko na kle kyor kuon malpgem a vnek
to tkol dok tete mo ma hengor ta. Ii, E Nut
tpet kua vnek tok petgim dok hak. 28 He
ekam tok tete, ekam ko e Epaprodaitus ther
ya he, ko ho mi ktua sirei hak kam meng en,
en kmeknik ngok kmuk, he nang muk kam
kta vokom he ksirei mang kat. He ekam ko
mguera sirei mang tok, va dok kat ngor kais
kam lo vu kta papat mang nguk kat e, nang
kua vrek ner kais kam kta kaisis vgum muk
tok. 29-30 He ekam tok, mnam a kolkha to na
kaeknik he kpis ngok kmuk, mguak kunngir
kim kam khenam mula sirei to alaut ngang,
ko e Yesus kalkayie to en. Mu ngnek na,
ekam ko muk tgus mut lo is kam kaum he
mur kaol ngte kim dok kam mrua tatar dok
moti, mut her el e Epaprodaitus kam kol
mula ngaekam to mut her meng en ngte
kim dok ngola? Yu! He enang tok, mguaka
nho orom o mia ruk enang en, ekam ko en
tmur slak orom en mruo kmeharom e Yesus
karo reha tok. Ii, ko tsi kol a yor to tkais kam
ngam a yoror, vanangko tkut kaeha kngae
ge, kam kol mula ngaekam tok.

3

E Nut Nama Mon O Mia La Mmok Ko Pum Kalo Keik Vgum Ko Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar

1 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang Ngoldaip he kmokpom kar, ktar
mang dok kam rum kuaro rhek ri, kua svil
kam havaeng nguk te, mguak sirei kngae
mang Ngoldaip ge. Tesgun, ko ittiegom o
rhek ruk endri ngang nguk. Va tete kat, tlo
vua koppet ngang dok kam kta votam mar
kat e, ko o rhek ri ngaka vle enangthe mula
gulie to muk kam toot mang nguk mruo
ormar.

2 Ii, mgua sim ktua toot mang nguk mruo
he ksir malngaeng o Yuda ruk ngma vle
enang o pendol orom ngaro kerkeknen ruk
ngama sovet kmeharom mar. Ko mar ngam
gi kirkaser lurokol ngaro pkor kmikkiem
o Yuda nga keknen to kam paam lurokol,
he nang mar kmel nga ngaelmir kuo mang
o mia ngaro pkor enangthe kmel E Nut
kta ngaelmir mruo kuon mang ngaro pkor
orom nga kerkeknen to tok. 3 Mguak ngan-
greal ngang nguk mruo mang ngar tok, ko
her mor ruk ngot kor mnam mor mang e
Yesus he kmokpom kar arhe, mor ruk E Nut

mruo tmur kut el kta ngaelmir mruo kun
mnam nguaro ngaongtok orom E Nunu A
Totur, he nang mor kam totu pum E Nut
vgum E Nunu A Totur tok. Ii, ko her mor
ri kat arhe ngom lo kta serppak mang a
keknen to kam paam lurokol kat e, kam sir
malpgem kmel riring E Nut kam mon mor la
mmok ko pum kalo keik vgum a keknen to
endo tok. Nop hak! Ko her mor ri kat arhe
ngom kle va kor mnam mor mang e Yesus
To E Nut Thim Orom Ka msasaen he khover
ka munik. Nang ngom lo kta serppak mang
nguaro gi vrong keknen ruk ngat ottek mo
mmie kat e.

4 Pu lmien tok, vanangko dok, kuaro kek-
nen mruo ngat ho mi ktuis hak dok kam
serppak mang ngar kam sir malpgem mar,
kmel riring E Nut kmimim kim o rhek mang
dok vgum mar ge, kmikkiem gi enang ko o
Yuda ruk endruk ngam kaeharom tok kat.
Ii, ko enangthe a mhel tang na kle kserppak
mang kakro keknen mruo kam sir malpgem
mar kmel riring E Nut kam mon en la mmok
ko pum kalo keik vgum mar, va dok kat,
ko ho mi ktuis hak kam ho gia kikir kim
a mhel to endo orom kuakro mur keknen
mruo. 5 Ii, mu ngnek he ngora momonik na:
Ko kmikkiem mor o Yuda ngua keknen lsir,
ko nan tkol dok va ko pal mnam o Israel
msim. Va dok nkong mnam a ngausie ka
pun to mkor e Bensamen lsir. Va e Titou kre
inao va korores tgus kat, mar o Yuda nga
gidiel msim kat. Va kmikkiem mor o Yuda
ngua keknen lsir, ko pekam o kolkhek ruk
aktiek hori orom alomin ko ko nan tkol dok,
to hop enang ngmo va ngat hera paam dok
kat he. Va kmikkiem mor o Yuda nguakro
pos, kom sim kut kaikkiem mar tgus ko dok
a gi kalyie vop kam ngae kais ko dok ko
kaiser a tong kam vaik mnam a valngan to
mkor o Parisiau kat. 6 Ii, va tesgun, ekam ko
kom vua sovet kam toot mang ngor o Yuda
nguakro pos, koma sovet kam krus ekam
endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar kam koskalil orom mar.
Va kmikkiem mor o Yuda nguakro keknen
lsir, kuaro keknen ngat ho mi kut sir hak ko
pum o Yuda tgus ngaro kerok. Va nong a
mhel tang hak tkais kam mon dok orom a
kerkeknen tang hak, ko klo vur kpoot mang
ke gi keknen ke mhe tang hak! Nop hak!

7 Tesgun koma pat re te, E Nut nak mon
dok la mmok ko pum kalo keik pum ko-
taro keknen ruk endruk koma vle ormar.
Vanangko, tete kuaro papat ngat hortgi he,
he kom lo kta kaur pum kotaro keknen
mruo ruk endruk tok kat e. Nop hak! Ko
tete koma serppak mang a papat to enda te,
kuaro keknen ruk endri ngat ho lo vu eveep
hak, he E Nut kam mon dok la mmok ko
pum kalo keik vgum mar e. Ii, kuaro papat
ngat hortgi tok tete, ekam ko kom her kle
ka svil kmor mnam dok mang Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom kar.
8 Ii, va kom lo gia pat mang kotaro keknen
ri te, mar tuk ngat lo vu eveep e. Nove.
Si o gi vrong keknen tgus ruk mo mmie va
koma pat mang ngar kat te, ngat ho lo vu
eveep hak, dok kam sir malpgem mar, he
E Nut kam mon dok la mmok vgum mar
kat. He ekam tok, ko hera kpiem mar tgus
he, he kle gi tatar mang ngar ko ngat ottek
ekam mor o Yuda nguakro pos. Mare! Ko
her orim mar hak he, he nang dok kam kle
klol o papat mang e Yesus arhe kam liepum
mar orom a her gi papat to kmor mnam dok
mang. Ii, tete ko her orim mar tok, nang
dok kam kle kmokpom kar Ngoldaip e Yesus
To E Nut Thim Orom Ka Msasaen, ekam ko
a keknen to kmor mnam dok mang e Yesus,
kmel riring E Nut kam mon dok la mmok,
her gi a keknen to endo tuk, tho mi laut hak
kir kim o gi vrong keknen tgus hak. Ii, he
ekam tok, klo kta svil hak kam kat kael o
gi vrong keknen oguo ktar pum kualo keik
kmel riring E Nut kam mon dok la mmok
vgum mar enangthe kom sim kut kaikkiem
mar kat e. Nove! 9 Ko tesgun kuaro keknen
ngma vle la mmok kmikkiem mor o Yuda
nguaro pos, vanangko tete, koma kpiem
kotaro keknen mruo ruk endruk, he nang
dok kam kle kol e Kristus, kmel riring E Nut
mruo kam kle kvokom dok te, kua vle la
mmok ko pum kalo keik her vgum ko ko
kor mnam dok mang e Kristus he kmokpom
kar tok. Nang kom lo kta pat mang kotaro
keknen mruo ruk mang tesgun te, mar ngat
is kmel dok kam vle la mmok ko pum E Nut
kalo keik kat e, he nang En kam mrua mon
dok la mmok her vgum mar tok. 10 Ii, ko
dok ko gia svil kam lol o papat ruk mang
e Yesus, nang E Nut ka serppak to thover
e Yesus petgim ka nnak orom kam kle ka
kpom dok tok kat kam hover a ngorsang to
a gunngar kun mnam dok. Ko, ko gia svil
kam kolkol ekam e Yesus kam lol o vnek gi

enang en mruo, he nang kuaro keknen ruk
mang tesgun kam yor kun mnam dok. He
enang tok, ngor kaenang En ko en tyor tok
kat. [11] He enangko nak hover a ngorsang
to a gunngar kun mnam dok tok, va ko her
mi ktua mnor kat te, E Nut ka serppak ner
kle khover dok koknaik tok kat petgim kua
nnak.

O Mia Ngak Matnge Vgum O Vnek He Kserppak Mang A Keknen To Kmor Mnam Mar Mang E Yesus

[12] Va nok pathe muta pat re te, ko her
kol a ngorsang to a gunngar to endo he,
enangthe ko her hop petgim kua nnak
vor, va enangthe E Nut ther tarkanang ka
ngaeha to kun mnam dok kam hortgem
kuaro keknen, he enangthe ngat iser En
ktakor tete, ngola? O-o! Nove! Klua
vle tok e. Nop vop! Kom kle kmatnge
vgum o gi vrong vnek, nang kle kaegom
kuaro serppak tgus ge kam kpom o keknen
ruk mkor e Yesus To E Nut Thim Orom
Ka Msasaen, ko her en mruo arhe to tmur
kpom dok tesgun, her mi kut mang dok kam
kle ka kpom en tok, he nang dok kam smia
mnor mang en tok arhe. [13] Koornopeik, mu
sim ngnek na. Ko kom lua pat re te, ko
her kpom a ngorsang to a gunngar tete e.
Nove! Vanang a her gi pat to agitgiang
ta arhe nam kaem dok, enda ti te: Ko her
kikiangae mang kotaro keknen mruo ruk
tesgun kom her kaikkiem mar, nang kle
ksovet kam prongyek ka psek [14] kmegom
kuaro serppak tgus kam kolkol ekam E Nut
kakro keknen, he nang dok kam kle kol a
keik to a ktalhok to kam plong vle ko kim
En ngnik ngnik. Ko E Nut ther vaeng dok
kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
En kuon ma volkha ngnik ngnik ekam ko ko
kor mnam dok mang e Yesus To E Nut Thim
Orom Ka Msasaen he kmokpom kar arhe.

[15] He enang tok, mor ruk nguaro papat
ruk o tger mang e Yesus, ngruak smia kolkol
ekam a papat to E Nut kam mon mor la
mmok ko pum kalo keik, endo ko gnua rere
orom. Vanangko enangthe akuruk mnam
muk nga si kut korsang orom ngarta papat
tang ko yok ko kemilaut mang a papat to
endo, va E Nut ner kle kael muk ma hor
mang kat ge. [16] Si ngarta papat to ko yok
vanie, vanang mula papat to mut kol tesgun
mang kmor mnam muk mang e Yesus, he
E Nut kam mon muk la mmok ko pum kalo
keik vgum tok, her a mi papat to endo msim
arhe mgua kle sim kael mularo nharok ma
mmie he kvenu kam sim kaikkiem tete.

[17] Mare, koornopeik, mguaka nho orom
o mia ruk ngma khenam kuaro rhek orom
ngakro keknen tok, ko her mar ruk arhe
ngama kolkol ekam dok. He enang tok,
mguak kaum kolkol ekam kuaro keknen kar
mar he kmer ekam mar mekam mekam tok
kat arhe. [18] Ii, mguaka vle tok, ekam ko
o mia kavurgem ngam kael imuo ngang
ngor pum nguaro rhek ruk mang Endo E
Nut Thim Orom E Nut Ka Msasaen te, tyor
engnang a ho. Koma plong havaeng nguk
tiok he mang ngar ko ngama kpiem e Yesus
orom ngaro kerkeknen, va tete kat ko kait-
tiegom kua hor ta kam kta havaeng nguk
mang ngar va ko kaeti kngae mang ngar
ge. [19] Kua rere mang ngar ekam ko her mar
ruk arhe ngma sovet kmikkiem ngar kero
pos mruo kam paal kmo ol va kmikkiem
ngarta keknen to kam paam lurokol. O-
suvrum mar he, ko E Nut ner ho mi ktua
rum kim mar ka ngmeang hak. Ko ngma
sovet kmikkiem ngar kero keknen ruk tok
ko ngam kael o papat ruk ngat ottek mnam
nga rengmat ka pun msim mo mmie ktar
pum ngaro kerok enang tok arhe. [20] Vanang
mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus
he kmokpom kar, ngua rengmat ka pun
msim ta vle kuon ma volkha. Va ngom
gia vle mo mmie he ktutut mnam a kolkha
to E Nut kam meng Ngoldaip to e Yesus
Kristus, Endo Kam Susulgim mor kmeknik,
ko ngot paneng en kmottek kun kuon. [21] Ii,
ner kottek kun kuon ma volkha orom ka
serppak, to kle mi ktua hortgem nguakro
pkor ruk ngat gia mgulglang kam yor, he
kael mar o ngaurar hak kam vle gi enang
ka vok mruo, orom kla serppak hak. Ii,
ta vle te, ka serppak to ta khenam pum o
tgoluk tgus ko ngma vle ku meorom, her ka
serppak to arhe e Yesus tkais kam mi ktua
hortgem mor orom kat.

4

[1] Kolenar ruk kom kaelongtok mang
nguk, kua vok nam vu kael ring nguk. Her
muk ruk arhe mum kaensireim dok. Ii,
va, her muk koornopeik ruk E Nut ner
kaen kua keik ngang dok vgum muk kat
arhe. Kua svil kam havaeng nguk te, ekam
ko kua havaeng nguk orom o papat ruk

endruk, va mguak sir lserppak orom mar tok arhe kmenserpagam mularo papat ruk kmor mnam muk mang Ngoldaip ormar.

E Pol Tkaenkrovgem lPilipai Kmel A Guya Pum Mar Mruo

2 Vae, Yodia kre Sintike mae ruk mema mo esik mo ngae, kua svil kmenkrovgem mae tgus kam havaeng ngae te, me or kam kta mo maen o rhek mo kmae kat e. Vanang ko kaurur kim mae tgus te, meak kle va kael a guya pmae mruo ekam ko mae tgus met kor mnam mae mang Ngoldaip he kmokpom kar.

3 Nang yindo e Susulgim, yindo ima kaum kaeha kar dok kam susulgim o mia, kua svil kam havaeng in te, tiok, alo vlom ri kre Klemen va o mia akuruk yok ngam her mokpom kar dok pum kua ngaeha to kam totok mang a knovvur kam havaeng o mia mang. Va E Nut tkol min kar mar ngakro mnok he kser a ken mang ngar kmittiegom mar kun mnam ka meer to tittiegom o mnok ruk mkor o mia ruk ngara kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik. He ekam tok, kua svil kam mnganang yin e Susulgim te, yin kam sulgim alo vlom ri kam kta kael a guya pmin, min kam kta mokpom kat.

O Mia Ngak Sirei Mang E Yesus

4 Nang o mia tgus, kua svil kam havaeng nguk te: Mguak sirei mekam mekam ekam ko mut kor mnam muk mang Ngoldaip he kmokpom kar. Mare, ngora votam kuaro rhek ri kam havaeng nguk kat te: Mguak sirei. 5 Va mguak khenam mula keknen to kam smia re po mia ma mmok, o mia tgus kam vokom, ekam ko Ngoldaip nong ke laut en kmeknik he. 6 Va mguak or kam vua papat mang a tomhel tang hak. Vanang mguak kle va kael mularo papat tgus ko maktiegom E Nut orom mularo ngarkie va mularo mngan, kmaurur kim mang o vrong tgoluk tgus, to le kanprim En mang ngar ko mguak ngam mar ngang. 7 Mguak kaeharom tok, va En ner le kaen a vrek longeik ngang nguk. Va a vrek longeik to endo ner kle he ktoot mang mularo ngaongtok mar kam lua kervavle va ktoot mang mularo papat kat, mar kam lo vua horotgi mang a tomhel tang kat e. Ii, E Nut ner kaen a vrek longeik ngang nguk tok, ko mut kor mnam muk mang e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom kar. Vanangko mor, ngom sia ngangam kim mor kngongae pum a vrek longeik to endo kat te, nma pis kim mor nngia.

O Mia Ngak Kael O Keknen Ruk Lvu Yar Hak Oguo Ktar Pum Ngaro Kerok

8 Yu, koornopeik, kua svil kam havaeng nguk orom kuaro rhek ri na, ktar mang dok kam rum kua hor ta te: Mgua kael oni ruk oni ruk lvu ya hak, endruk o mia ngma kanprim mar oguo ktar pum mularo kerok kam smia ngangam kim muk mang ngar. Ii, endruk endri arhe ngora momonik te: oni ruk o minar, oni ruk E Nut ka serppak kun mnam mar, oni ruk o sirsir ko pum E Nut kalo keik va o mia ngaro kerok, oni ruk o gi momgor, oni ruk o mia ngma higiang ngar, va oni ruk o mia ngma guya pmar. Ii, her o keknen ri arhe mguak kaelik oguo ktar pum mularo kerok. 9 Mu sim pat mang dok na. Ko ko her patter muk tiok he, mang o papat va o keknen ruk mkor E Nut. He mut her nganik vgum dok he klol ekam ko mut vokong dok ko kom kaeharom mar ngang nguk kat. He ekam tok, mguak kolkol ekam dok he sim kut kaikkiem o keknen ruk endruk kmeharom mar tok kat. Ii, mgua kaikkiem mar tok, va E Nut to nam kaen a vrek longeik ngang o mia, nera vle kar muk.

E Pol Tkol A Pat To Kam Gia Mrer Ka Vle Lya Ge Pum Oni Ruk Oni Ruk Ngak Pis Kim

10 Dok ko kor mnam dok mang e Yesus he kmokpom kar he kom sei kam kta sirei ksirei ge. Ko tete, o kolkhek kavurgem ngat nop, he mute kta khenam mularo papat ruk mang dok kam kta mokpom kar dok kat orom mula nngiar toko kol ekam e Epaprodaitus. Lmien te, tiok kngae kais mang tete, muma pat mang dok kam nngiar ngang dok, vanangko, nong a ngaelaut tang ngang nguk kam khenam mularo papat ruk tok ma mmok orom o nngiar akuruk e. 11 Klua re te, kua sirei mang mula nngiar to endo ko kuaro tgoluk ngta tu kim dok e. Nop hak! Ko ko her kol a keknen ko mkor E Nut te, oni ruk oni ruk nga sia pis kim dok, vanangko kua vrek nam kut kaisis vgum E Nut ge. 12 Ko mo kolkhek akuruk, ko kuaro tgoluk ngam sia tu kim dok he koma vang, vanangko kua vrek nam kut kaisis vgum E Nut ge. Va mo kolkhek akuruk yok ko kom si kais kmo tgoluk he kom kaemik kvi, vanangko kua

vrek nam kut kaisis vgum E Nut tok kat ge.
He her vgum tok, ko her kol a pat ko mkor
E Nut te, enangthe o tgoluk ngap sia tu kim
dok he kop sia vang, i o enangthe o tgoluk
vang he kop sia vi, vanang kua vrek nam
kaisis kun mnam dok vgum E Nut ge. [13] He
ekam tok, oni ruk oni ruk nga sia pis kim
dok va dok ko kais kam matnge vgum mar
ko Ngoldaip nam kaenserpgam dok.

E Pol Tkanprim lPilipai Mang Nga Nngiar To Ngat En Ngang

[14] Lmien te, Ngoldaip nam si
kaenserpgam dok tok, vanangko tgia ya
ko muta kta mokpom kar dok orom mula
nngiar, kmel psing dok he kvaik kar dok
mnam kuaro vnek tok. [15] Ii, va kam ngam a
papat kuon mang mula keknen to endo
kat, muk lPilipai, muk mruo mut smia
mnor mang a papat to te, tiok mnam o
kolkhek ruk mut gnua lol o papat ruk mang
a knovvur, ko dok ko re kmottek mnam
a mhe to e Masadonia, va nop e Yesus ka
ngaomevek tang kat to ta mokpom kar dok
kam mo maen o tgoluk kar dok va dok kar
mar kat e. Nop hak! Her gi muk tuk. [16] Ii,
ko sia vle ogu mTesalonika ko klo parem a
mhe to e Masadonia vop, va muma vle kmel
psing dok mekam mekam ge, orom mularo
tgoluk ko kuaro tgoluk ngma tu kim dok ko
tok. [17] Mu smia ngnek na! Klua hover muk
tok, enangthe kom gia svil muk kam kta
kael psing dok orom mularo nngiar akuruk
kat e. Nop hak! Kom kle va khover muk,
he nang muk kam pat mang mula keik to
E Nut na kaelpas orom kmoripang ngang
nguk orom, pum mularo reha ruk kmel
psing dok orom mularo nngiar ruk endruk
ha. [18] Ko ko her lol o tgoluk ruk mut meng
e Epaprodaitus ngte ormar kmel psing dok
ormar he. He mula nngiar to endo tis he
kngae ho mi kut kapoot hak. Ii, va ta vle
enang o vursien ruk ngta mrot he kaussie
kam nngiar ngang E Nut ormar ko En ta
sirei kam grim ngaro gri he ka tting kam lol
kat. Enang tok mula nngiar tho mi kut ya
hak. [19] Ii, he gi enang tok, enangthe mutaro
tgoluk mruo ngapa tu kim muk enang tok
kat, va E Nut to koma totu pum ner kle
kael psing nguk orom karo ni tgoluk tgus
ruk ngta tu kim muk vat. Ii, nera nngiar
ngang nguk orom karo nngiar ruk En mruo
nma vle kia vul orom mar, endruk ngta
vle enang karo vu gol ruk ngat vua mmok
hak ko En nera nngiar ngang nguk ormar
tok, ekam ko mut kor mnam muk mang e
Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen he
kmokpom kar.
[20] He ekam tok, mor o mia tgus ngruak
kanprim Ngor Teit E Nut kngorom kn-
gorom ge. Lmien.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang lPilipai Kmongor Ka Hor

[21] Dok kar koornopeik ri mo kmok, en-
druk ngat kor mnam mar mang e Yesus To
E Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom
kar, ngota svil muk kmen ngua mamrung
ngang endruk tgus mnam muk ruk ngat kor
mnam mar mang e Yesus he ka vle te, E
Nut karo mia mruo tok. [22] Va endruk tgus
ngat kor mnam mar mang e Yesus he ka vle
te, E Nut karo mia mruo mo mRom, va her
sim kut lRom ngalaip to e Sisa kalngunes
kat, endruk ngam kaeha ngang ko mnam ka
ngoulu to klalaut ta, mar kat ngat kaen nga
mamrung ngang nguk kat.
[23] Yu! Kua ngarkie ngang Ngoldaip to e
Yesus Kristus, en kam ring ya mang nguk he
ka vle ko kim muk mekam mekam. Lmien!

E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lKolosi

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lKolosi

E Pol ka hor ta, ta vle te ka hor to korlotge orom to tittiegom ko mnam a hengor to ngat enpasiker en mnam ko mRom. A mhel langto ka munik te, e Epapras tootpum ko ma rengmat to e Kolosi he kngae ka ptang e Pol ko mRom kam havaeng mang o pattermia ruk la ppiagar ko ngma kerpatter o mia ko mKolosi.

O pattermia ruk la ppiagar ri ngma kerpatter lKolosi ko ngat havae te, o papat ruk kmor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar nong ngaro kleim ngang ngar, he nang E Nut tlo kais kam lol ngaro kerkeknen patgiang he kikiangae mang ngar vgum mar hak.

He ekam tok, e Pol tittiegom ka hor ta kam sir malngaeng o pattermia la ppiagar ruk endruk kam kser ngaro rhek ruk endruk. Ii, e Pol tkael pat kim lKolosi orom ka hor ta mang e Yesus te, her e Yesus arhe, endo tho vu laut hak mang o vrong tgoluk tgus. Va tkael pat kim mar kat te, her e Yesus ka yor tuk to tis, he nang E Nut kam lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak vgum, nang nong o vrong keknen akuruk yok e.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang lKolosi

1 Vae, dok e Pol, a aposel to mkor e Yesus, to E Nut Thim Orom Ka Msasaen, ko tmeng dok kam kol ka gu, kmikkiem gi enang ko E Nut mruo tmur kut svil mang dok kam kol ka gu tok. Va ngornopia to e Timoti to nam kaum kaeha kar dok ta vle mo kmok kat.

2 Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ruk koornopeik ko mKolosi, muk ruk mut kor mnam muk mang e Kristus he kmokpom kar. Ii, her muk ruk arhe E Nut tmur el muk kam mi ktua vle ngang En mruo orom o keknen ruk o totur.

Koma ngarkie ngang Ngor Teit to E Nut mang nguk te, En kam ring ya mang nguk, va En kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

E Pol Ta Kanprim E Nut Mang lKolosi

3 Mnam o kolkhek tgus ruk mota ngarkie ngang E Nut, Endo Ngoldaip e Yesus Kristus Kteit, moma ngarkie mang nguk va moma kanprim En mang nguk, 4 ekam ko mot kol a re mang nguk he te, mut kor mnam muk mang e Yesus te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom kar, va mum kaelongtok mang endruk tgus E Nut tmur el mar ngang En mruo kat. 5-7 Ii, mularo papat ruk endruk kmor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar va kmelongtok mang o mia tok, ngat hop kun mnam muk ekam a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik, endo muma nho mkor E Nut kmen ngang nguk. Ii, va a ktalhok to endo, E Nut tmi kut elpas orom kuon ma volkha kpaneng nguk kam kol koknaik. Va her a ktalhok to kat arhe mut her lol o rhek mang he ko vgum e Epapras. Ko tiok e Epapras tpis ko kmuk orom a knovvur to endo he khavaeng nguk mang orom E Nut karo rhek ruk o minar te, E Nut nma ring ya mang o mia orom e Yesus arhe. Ther havaeng nguk he sim keknen ngang nguk mang e Yesus tok, to karo rhek ruk endruk ngat el mit kun mnam muk ko mut hera mmok mang ngar, to kle kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar. Mare, he tete E Nut karo rhek ruk endruk mang e Yesus tok, ngat vaas kim o mia ruk mnam o mhetor tgus mo mmie he kael mit kun mnam mar, gi enang ko ngam kael mit kngae kun mnam muk tok kat. Ii, ngat kaelha kmel mit kun mnam muk tennik ko mut pakvom kam nganik kam ngae kais mang tete. Ii, her e Epapras to thavaeng nguk lmien mang E Nut ka keknen to kam ring ya mang o mia, ko en a mhel to nma kol kua ngaekam he kaeha ngang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Va nam lua tu kmeharom karo reha ruk ngang nguk ko e. Nove, en nma turang dok kre Timoti kmeha ngang E Nut vgum karo reha ruk ngang nguk. Va en mom kaelongtok mang kat. 8 Ii, her e Epapras to arhe, endo ten a re ngang dok mang nguk ko tok te, mum kaelongtok mang o mia vgum ko E Nunu A Totur nam kaenkrovgem muk kmelongtok mang ngar tok.

E Pol Ta Ngarkie Ngang E Nut Mang lKolosi

9 He her gi vgum ko mot kol a re to mang nguk tok, kmelha tiok mnam a kolkha msim to mot gnua kol a re to endo kam ngae kais

mang tete mom lua tu kam ngarkie ngang
E Nut mang nguk e. Ii, moma mnganang E
Nut te, En kmen o papat ruk laol vgum E
Nunu A Totur kun mnam muk kmeharom
mularo papat kam mmok, he nang E Nut
kam klang nguk mo papat ruk mang ka svil
mruo tok arhe. 10 Ii, moma ngarkie tok,
he nang mularo ngorsang tgus kmenang
endo mkor Ngoldaip, he en kam higiang
mularo ngorsang tgus tok. Ii, E Nut tkais
kam higiang mularo ngorsang tok, ekam ko
mularo reha tgus ngak kael mit, va ekam
ko mularo papat ngak laut kngae orom o
papat ruk mang En mruo. 11 Ii, va E Nut tkais
kam higiang mularo ngorsang kat ekam ko
nam kaenserpagam muk kam vle lserppak
orom ka ho serppak tgus hak kmikkiem gi
enang ko nma khenam ka ho serppak to
a vu ngaurar hak ngang o mia tok. Ii, va
E Nut nam kaenserpagam muk orom kla
serppak tok, he nang muk kam mi kut kais
kam matnge vgum o vnek he lo kaeloong
mnam mar kam marer kam nop. Ii, va E Nut
tkais kam higiang nguk kat ekam ko muma
sirei 12 kam kanprim Ngor Teit to En kat.

Ii, her gi E Nut tuk arhe Endo tkaum
kovor ngaur mang ngor he, kam mi kut kais
kam tuur mnam a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik, endo E Nut tmi kut
en ngang karo mia mruo ko ngat vaik ku
meorom ka tavgo orom karo keknen ruk
ngat vua mmok. 13 Ii, E Nut tmur kovor
ngaur mang ngor tok, her gi vgum ko ther
susulgim mor he, kam hong ngor petgim
a slommok to orom o gi vrong serppak
ruk ngma komor mor. Ii, thong ngor tok,
nang kle kael mor kam vle ku meorom
Khal ka tavgo to endo, mor kam vle ngang
E Nut mruo, he nang Khal mruo to nam
kaelongtok mang en, ka tavgo to endo kam
vle kuo mang ngor vat. 14 Va her vgum Khal
to endo arhe, E Nut tel ekam mor orom
ka gidiel. He her vgum tok, E Nut ther
lol nguaro kerkeknen patgiang ngaiting he
kikiangae mang ngar hak.

E Yesus Ka Munik Ta Laut Kir Kim O Vrong Tgoluk Tgus

15 Ii, va E Nut to o mia ngam lua vokom,
her e Yesus kat arhe o mia ngma vokom
En orom. Va her e Yesus to arhe ta ktar
vle he ktar mang o vrong tgoluk tgus ruk
E Nut tkueng ngar va tlaut he ka nho mang
ngar tgus kat. 16 E Yesus ta laut mang ngar
tok, ekam ko her vgum e Yesus arhe E Nut
tkueng o vrong tgoluk tgus kuon ma volkha
va mo mmie. Ii, o vrong tgoluk tgus ruk o
mia ngat kais kam vokom mar, va o vrong
tgoluk tgus ruk o mia ngat lo kais kam
vokom mar, va o vrong serppak tgus, va
o vrong engyel tgus, va o vrong serppak
ngalmialaol tgus, va o engyel ngalmialaol
tgus kat va E Nut tkueng ngar tgus vgum
e Yesus, mar kam mi ktua vle ngang e
Yesus mruo kat. 17 Ii, E Yesus ta ktar vle
ktar mang ko E Nut tlo kueng o vrong
tgoluk tgus vop, va her e Yesus ka serp-
pak to kat arhe ta kpom o vrong tgoluk
tgus ruk endruk kat, he mar ngma serppak
kim en enang tok. 18 Va e Yesus nma nho
mang kakro ngaomevek ruk ngta vle enang
ka mur vok mruo. Ko her en kat arhe,
endo kakro ngaomevek tgus ngat pal mnam
orom ngaro ngorsang ruk o gunngae kat.
Va her en kat arhe, endo ta laut he ka nho
mang endruk tgus ruk ngak hop petgim
ngakro nnak kam vle orom a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik kat. He
enang tok, en ta laut mang o vrong tgoluk
tgus kir kim mar hak. 19 Va E Nut ta sirei
kam mur ellik orom En mruo mnam Khal to
endo, he nang Khal kam ho mi ktua kolkol
ekam En ka ngmeang hak tok, en kam vle te,
en E Mi Nut Msim gi enang tok kat. 20 Ii, va
her vgum e Yesus to kat arhe, E Nut ta sirei
kam mrua tver kim ka ngaesik to ngang o
mia tgus, he nang En kam kat kael a mo
nho kun pgegom En va mar kat. Ii, e Yesus
ta tver kim E Nut ka ngaesik vgum ko tyor
engnang a ho ko ka gidiel ta ksuk kmel a
vrek longeik kun pgegom E Nut va o mia.
Si o vrong tgoluk tgus mo mmie va e Yesus
tel a mo nho kun pgegom E Nut va mar tgus
kat. Va o tgoluk tgus ruk kuon ma volkha
kat, va e Yesus tel a mo nho kun pgegom E
Nut va mar kat.

21 Pu lmien te, tesgun mut si vle mal-
hagenmok mang E Nut he kael imuo
ngang orom mularo papat ruk kmeharom o
kerkeknen ormar, 22 vanangko tete, e Yesus
ther tver kim E Nut ka ngaesik ngang nguk
he, orom ka vok mruo ko tyor. Ii, teharom
tok, he nang E Nut kam kle kael a mo
nho kun pgegom En va muk, he nang En
kam vokom muk te, muta vle ngang En

mruo orom mularo keknen ruk ngta mmok
ko pum kalo keik, ko nong ke kerkeknen
tang hak En kam kta mon muk orom kun
mnam muk kat e. [23] Mare, he mguer mia
vle la mmok kngae ge, enangthe mupa
serppak kmor mnam muk mang e Yesus
he kmokpom kar kngae orom mularo papat
ruk ngta serppak mang ko mut lo mrua ksir
petgim. Ii, va mguer mia vle tok, enangthe
mup lua lopumtang mang a ktalhok to
muma nho mkor E Nut kmen ngang nguk
kat. A ktalhok to endo, her endo E Nut tre
kmen ngang o mia ruk ngak kor mnam mar
mang a knovvur. Ii, va her a knovvur to
arhe mut her kol a re mang ko vgum dok,
va her endo gi, ko her havaeng o mia tgus
mo mmie mang kat. Va a her gi knovvur to
kat gi E Nut ther mi kut el dok to e Pol kam
vle te, kalkayie, dok kmeha ngang e Yesus
kam havae mang tok kat arhe.

E Nut Ta Polger Karo Rhek Ruk Tesgun Nma Tuvgom Mar Kim O Mia

[24] Kuaro voknghes ruk koma lol mang
nguk ruk muta vle enang e Yesus ka vok
mruo ngat lo iser e Kristus ktakor ruk tkut
lol e. He tete, a sirei nma ngae kun mnam
dok mang o voknghes ruk koma lol mang
nguk ekam ko o vrong voknghes nga mi
ktua pis kim dok ha, he kle ka pgal kim
endruk ko her lol he, kam ngae kais ko
ngak kaiser endruk e Yesus tkut lol tok kat.
Ii, koma lol o voknghes ruk endruk her
mang nguk ruk e Yesus kakro ngaomevek
ruk arhe, muk ruk muta vle enang ka vok
mruo. [25] Ii, her e Yesus ka ngaomevek
to orom muk arhe, E Nut ther mi kut el
kalkayie to dok kam mi kut kaeha ngang
nguk he kaikkiem ka mur svil mruo to ta
ktar el ngang dok kmelha kam polger tete.
E Nut tmi kut el a serppak kuon malpgem
dok kmeha ngang nguk tok, he nang dok
kam polger o rhek mang ka svil to endo
kmongor kim karo rhek mruo mang tgus.
[26] Ko o mia ngaro maineik ruk mnam o
venloot ngarlavurgem ruk tennik kam ngae
kais mang tete, E Nut nam lo vrua paam rela
mang ka svil to endo e. Vanangko tete, ther
polger ka svil to endo ma mmok ngang E
Nut karo mia mruo. [27] Ii, ko E Nut ka svil to
endo ko tesgun ta tuvgom kim o mia, E Nut
mruo tmur kut re pum karo mia mruo kun
pgegom o vrong rhek ruk muk arhe, mar
kam polger ngang nguk. Va E Nut ka svil to
endo ta vle ti te, e Yesus kmel rengmat kun
mnam muk, he nang muk kam nho mkor En
kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik ngang nguk. Ii, va E Nut ka svil
to endo ta vle te, E Nut ka gol ka pun to En
nma vle kia vul orom va her ka svil to endo
kat arhe, E Nut ta svil kam polger ngang o
vrong rhek.

[28] He ekam tok, koma vaik kottek kun
mnam o rengmat he khavaeng o mia mang
e Yesus kngae, va koma psom o vrong mia
tgus mang ngaro kerkeknen he kpatter o
mia tgus orom o papat tgus ruk laol mang
E Nut. Ii, kom kaeha tok kngae kais ko ko
kais kmel o mia tgus ko pum E Nut kalo keik
ko e Kristus na her tarkanang ka ngaeha to
kun mnam mar he khortgem ngaro keknen
tgus, mar kmiser ktakor mruo ko ngat kor
mnam mar mang he kmokpom kar. [29] He
her a papat to arhe nam kaem dok he
koma prongyek ka psek kmeha tok orom
kta serppak mruo to a ngaurar, ko En nam
kaeha vgum dok orom ka serppak to endo
kun mnam dok.

2

[1] Ii, he kua svil muk kam mnor mang dok
te, ko ho mi kut prongyek ka psek kmeha
ngang nguk tok arhe va ngang E Nut karo
mia akuruk ko mLaodesia va ngang karo
mia tgus ruk ngat lo vokom kualo keik vop
he lo smia mnor mang dok vop. [2] Ii, koma
prongyek ka psek kmeha ngang nguk ruk E
Nut karo mia tgus tok, ekam ko kua treil ta
vle te, kmenkrovgem mularo vurkul, kam
serppak mang e Yesus va muk kam kaum
ka vle atgiang orom mula keknen to kmel-
ongtok mo nguk mruo. Ii, kom kaeha ngang
nguk tok, muk kam ho gia vle kia vul orom o
papat tgus ruk mang E Nut, he nang E Nut
kmel muk ma hor mang ka svil to mang e
Yesus, endo tesgun E Nut nma tuvgom kim
o mia. Ii, va E Nut ka svil to endo mang e
Yesus to mgua smia mmok mang ta vle ti
te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen. He enang tok, mguera vle orom
mularo gol ngo pneik ruk orom o papat ruk
endruk mang E Nut tok. [3] Ii, va her e Kristus
to E Nut tuvgom o papat ruk laol, va o gi
vrong papat tgus kun mnam En arhe. Ii, va
o papat ruk endruk tgus kat ngata vle enang
a gol ka pun.

4 Kua havaeng nguk mang e Kristus tok,
kam hagam o pattermia ruk la ppiagar kam
lua krong mularo vorngap kam vraik orom
mularo papat petgim e Yesus ko ngma heter
mularo vurkul orom ngaro rhek ruk ngam
smia mnor kmim mar. 5 Ii, kua havaeng
nguk tok, ko kom lo sia vle ko kmuk,
vanangko koma pat mang nguk mekam
mekam he ho mi ktua sirei mang nguk
hak ko kua mnor mang nguk te, muk tgus
mularo keknen ngat sim ktua vle lya hak va
mularo papat ruk kmor mnam muk mang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he
kmokpom kar ngat ho mi ktua serppak kat.

E Yesus Nama Hong O Mia Pum Ngaro Kerkeknen Ruk Ngma Kpom Mar Kserpagam Mar

6 Muk, mut her kol a re to mang e Yesus
te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko e Epapras tpolger o rhek ngang
nguk mang tok. He enang tok, mut her mon
nn te, Muldaip to en kat. He ekam tok,
mularo keknen ngak ngae sim ktua kolkol
e Yesus ktakor kat, 7 kmikkiem enang ko
mularo papat ruk kmor mnam muk mang
e Yesus he kmokpom kar ngma serppak ko
muma ngarngar mang o papat ruk mang
en, kserppak orom mar kam laut kngae. Ii,
mguak ngarngar mang o papat ruk mang
e Yesus tok, kmikkiem mar, gi enang ko e
Epapras ta ktar patter muk ormar tesgun.
Mare, mguaka vle tok, he ho mi ktua sovet
kam kanprim E Nut mang o vrong tgoluk
tgus kat.

8 Ii, mguak ngarngar mang o papat ruk
mang e Yesus tok, nang kle kngangreal
ngang nguk mang o pattermia ruk la ppia-
gar kat, matok nga kle kaol he koom mularo
papat kam krong mularo vorngap orom
ngaro rhek ruk laol ko mar la ppiagar,
endruk nong ngaro kleim ngang ngar. Ko
ngaro rhek ruk endruk ngat ottek ekam o
mia ngalmialaol ngaro gi vrong keknen va
ekam ngaro gi vrong papat mruo ruk mo
mmie, nang ngat lo ottek ekam e Kristus e.

9 Ii, mguak ngarngar mang o papat ruk
mang e Yesus, tok ekam ko o keknen tgus
ruk E Nut tngae isis tgus orom mar, E
Nut tmur ellik orom En mruo kun mnam
e Kristus ormar tgus ka ngmeang hak ko
e Kristus tmur el en a mi mhel tok ormar
he ka vle te, en E Mi Nut Msim ormar tok.
10 He ekam ko mut her kor mnam muk mang
e Kristus he kmokpom kar, E Nut tkovor
ngaur mang nguk kam ngae kaisis orom
E Nut gi enang tok kat vgum e Kristus to
ta laut mang o vrong serppak va o vrong
serppak ngalmialaol kir kim mar hak.

11 Va ekam ko mut kor mnam muk mang
e Yesus kat he kmokpom kar, E Nut thera
kser mularo pkor ngaro svil ngaro serp-
pak ruk tesgun, endruk ngam kaenen muk
kmeharom o kerkeknen petgim muk. Ii,
enang tok, muta vle enangthe E Nut tpaam
muk he. Vanangko E Nut tlo mi paam
muk enang ko mum mia paam lurokol tok
e. Nove, thera kser mularo pkor ngaro
svil ngaro serppak ruk tesgun petgim muk
vgum Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen to
arhe. 12 Mare, E Nut tpaam muk tok, ekam
ko mut her parrur orom ka munik mruo
he ka vle enangthe, mularo pkor ngaro svil
ngaro serppak ruk mang tesgun ngat yor
kun mnam muk he, he mut eguyang ngar
kun mnam a ye to. Va mut hop mnam
a ye to orom a ngorsang to a gunngar he
kolkol ekam e Yesus ko E Nut thover petgim
ka nnak tok kat. Ii, E Nut thover muk o
gunngae tok, ko mut kor mnam muk mang
En kam kle khover muk orom ka serppak,
gi enang ko thover e Yesus petgim ka nnak
orom ka serppak tok kat.

13 Ii, ko tesgun E Nut nma vokom muk
te, muk o yoror vgum mularo kerkeknen
he mguer lo kais kam kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik ekam ko E
Nut tlo kser mularo pkor ngaro svil ngaro
serppak ruk mang tesgun vop. Lmien te,
mut pua vle tok, vanang E Nut tle kaeharom
muk o gunngae, muk kam kolkol ekam e
Kristus kam kaum kar en kam kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik. E
Nut teharom mor tgus tok, her vgum ko tlol
nguaro kerkeknen tgus patgiang ngaiting
he kikiangae mang ngar hak. 14 Mare, E
Nut tlol nguaro kerkeknen tgus patgiang
ngaiting he kikiangae mang ngar tok, vgum
ko ther hos kim kakro pos ruk ngat ittiegom
mar tennik, endruk orom ngar kero pos
ngo vgondik ngo mamten. Ko o pos ruk
endruk, ko ngma hagam mor, ngma sir kim
mor kam mon mor orom nguaro kerkeknen
kam klai kmor kam kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik. Ii,
thos kim mar orom e Yesus ka vok mruo ko

ngat krong orom o ot kvat engnang a ho.
[15] Ii, e Yesus tyor engnang a ho tok, he khos
kim o vrong serppak kar ngalmialaol tgus
ngaro serppak tgus ka khenam ma mmok
te, ther ho kikir kim mar tgus he krum
ngaro serppak tgus ka ngmeang hak. Ii, ta
kle kngam a leep kim mar ma mmok ko pum
o mia ngaro kerok vgum ka yor to engnang
a ho tok kat.

Mguak Or Kmikkiem O Vrong Mia Ngaro Pos

[16] He ekam tok, mguak or kam serppak
mang o pattermia ruk la ppiagar ngaro rhek
ko ngak monik kim muk orom o kerkeknen
te, muta kpoot mang ngaro mur pos, ko
mum vrong kaiviem o itok ngo mamten, va
mum vrong kaemem o ol ngo mamten, va
mum lua kunngir kim o kolkhek ruk o Yuda
ngma kunngir kim mar mo pnes tgus, va
mo kenho tgus, va mo Sabat tgus kat. [17] Ko
o pos ngaro keknen ruk endruk ngata vle
te, o tgoluk ruk ngar kle yek kpis koknaik
ngakro gi kaunun ruk tok arhe. Vanangko
o pos ruk endruk ngaro miel msim, o mia
ngat kais kam vokom mar orom Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen arhe. [18] Va
o pattermia la ppiagar ruk endruk ngama
karmail kam pe gia ppiak kam mrua krus
orom mar mruo, va ktotu pum o engyel,
mguak or kam kta serppak mang ngaro
rhek kat ko ngat gi kaegom kam klai kmuk
mang mula keik to kam kol a ktalhok to
kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik
enangthe mum lo kaikkiem ngaro papat
ruk endruk tok kat. Ko o mia ngo matneik
ruk enang ngar tok, ngam mrua hover mar
mruo pum ngaro tmik ruk ngaro pkor mruo
ngam kaenkrovgem mar kam pat mang
ngar tok. Ii, o mia ri ngma serppak mang
ngaro tmik ruk tok, vanang ngaro tmik ruk
endruk nong ngaro kleim ngang ngar ko
ngam lo kottek ekam E Nunu A Totur e.
[19] O mia ruk endruk tok ngat her mrua ksir
petgim e Yesus he, endo nma nho mang
kakro ngaomevek. Ii, e Yesus ta vle enang
a mhel ka lpek to ka vok karo mhetor tgus
ngma ktal kim kam laut kngae ko karo
mhetor tgus ngaro spang va ngaro usiel
ngma ngam mar mo kmar kam mo kapom
mar kserppak kmar tok. Va E Nut kakro
ngaomevek ngta vle gi enang a mhel ka vok
tgus tok kat ko ngma ktal kim e Yesus he
klaut kngae kmikkiem gi enang ko E Nut
nma kaenserpagam mar kam laut kngae
enang tok.

[20] Va muk, mut her mur en muk mruo
ngang e Kristus, he en ta kser muk pum o
mia ngalmialaol ngaro gi vrong keknen va
pum ngaro gi vrong papat mruo ruk ngat
kottek mo mmie, he ngat yor kun mnam
muk he. Ii, mut kaenang e Yesus tok arhe,
ko en kat tmur en en mruo ngang E Nut,
he nang o mia kmim kngam a yoror tok
kat. He ekam tok, nngia ko muma vle tete
orom mularo papat ruk ngat kottek ekam a
mmie ta vop, he mrua slak orom muk mruo
ngang o pattermia ruk la ppiagar kam ngan
vgum ngaro pos ruk endruk, he nang ngaro
serppak kam kta kpom muk kat ge? Nok
pathe muta vle pum mar vor vop? [21] Ko o
pos ruk ngat kottek ekam o pattermia ruk la
ppiagar mo mmie ngma havae te, "Mguak
or kam kpom, mguak or kmemik, va mguak
or kmehang." [22] Vanang, mu vokom na, o
tgoluk ruk endruk ngat kael a totu mang
ngar orom ngaro pos ruk enang tok, mar
tgus ngar mi ktua loloong ko o mia ngak
kaemik va kaiviem mar krum mar. Va o
pos ruk endruk kat ngara loloong tok kat
ko ngam gia sir kuon malpgem o mia ngaro
papat ruk ngam kael ngartaro pos mruo
ormar kam patter o mia ormar. [23] O mia
ngma vokom o pattermia ruk la ppiagar
ngaro pos mruo ruk endruk ko ngat mur
kael o pos ruk endruk kam hagam o mia
kmikkiem ngaro mur papat mruo. Va o
mia ngma vokom mar kat ko ngat mur kael
o pos ruk endruk kat, he nang mar kam
sopong o mia kam totu pum o engyel ormar
kat. Va ngma vokom ngaro pos ruk kam pe
gia ppiak kam mrua krus orom mar mruo
kat, va kam mur kaim ngaro pkor mruo
ko ngma paal mang o vrong tgoluk tok
kat. Pu lmien te, o mia ngma totu pum
o pattermia ruk la ppiagar ngaro pos tok,
vanangko o pos ruk endruk ho nong ngaro
serppak ngang ngar hak kam kser o mia
ngaro kerkeknen kam hagam mar kam lua
tmar kim a sing to nam kaenen mar kam
ngam mar ekam lraip va lurokol e.

3

O Keknen Ruk E Nut Karo Mia Mruo Ngak Kaikkiem Mar

[1] He ekam ko E Nut thover muk kam
kaum ka vle kuon ma volkha kar Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen, va mguak
kle gi kael E Nut ka svil to nma vle orom
kuon ma volkha kat te, mula treil arhe muk
kmeharom mekam mekam. Ko Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen nam korsang her
ko tok arhe ko vanam E Nut ka miktiek. [2] Ii,
mguak kael mularo papat mang E Nut ka
svil kuon ma volkha tok, nang mguak or
kmelik mang o vrong tgoluk ruk mo mmie
e. [3] Mguak kaeharom tok, ekam ko E Nut
thera kser mularo ngorsang ruk tesgun he
ngat yor kun mnam muk he. He enang tok,
E Nut ther elpas kun mnam En mruo orom
mularo ktalhok ruk kam kaum ka plong
vle ko kim En kar Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen ngnik ngnik, vanang mut lo
vokom vop. [4] Va koknaik, mnam a kolkha
to Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen na
kat kaeknik kpis mnam, nera sillom kun
mnam E Nut ka ngaelpas kmisis kim muk
orom mularo ktalhok ruk endruk. To endo
yek, mguera vle enang En kat orom mularo
pkor ruk o gunngae, o mia kam vokom muk
ormar tok.

[5] He ekam tok, mguaka ksir pum mularo
gi vrong kerkeknen ruk ngat kottek ekam
mularo pkor ngaro svil ko ngam kaenen
muk kmeharom mar ko ngam kottek mnam
mularo pkor ruk ngat kottek ma mmie ta
kat. Ii, kua rere mang o kerkeknen ruk
endri te: kam mrua ngam muk mruo ekam
mularo pkor ngaro sing ruk mang a ngokol
va a vlom kam tmar kmar, va kmeharom
o keknen ruk muma ru pum o sle vgum
mar, va kam mo gorgor pmuk, va mularo
pkor ngaro gi vrong svil ruk ngam kaenen
muk kmeharom o kerkeknen, va kam vle
orom mularo vurkul ruk ngam ho mi ktua
hahas hak kam mo vret muk kat. Ko o
kerkeknen ruk endruk ko mularo vurkul
ngam ho mi ktua hahas mang ngar ngma
vle enang a tomhel to muma totu pum,
vanang mum lua totu pum E Nut ormar
e. [6] Ii, va ekam o kerkeknen ruk arhe, E
Nut ka ngaesik nera vle kuon mang o mia
[ruk ngma kerngnek vgum En.] [7] Va muk
kat, tiok mum kaeharom o kerkeknen ruk
endruk tok kat ko mum kaikkiem mularo
ngorsang ruk tesgun. [8] Vanangko tete,
mguaka ksir pum o kerkeknen tgus petgim
mar ruk endri te: kmesik mail, kam hoger a
vrek kiin, kam kering o mia, kam rere pum
o mia kam kering ngaro mnok, va kam ker
mus kat. [9-10] Mguak kaeharom tok kmikkiem
gi enang ko mut hera ktar ksir pum o
kerkeknen ruk mkor mularo ngorsang ruk
tesgun he, orom ngaro kerkeknen, nang
kle kolkol ekam endruk o gunngae orom
mularo keknen ruk E Nut nam kaeharom
mar o gunngae mekam mekam tok kat.
Ii, mut her gia pet mularo kerkeknen ruk
mang tesgun nang her kle kpi orom mularo
keknen ruk o gunngae ruk endruk ko ngata
vle enang o it ruk muma pi ormar tok kat
ko mum kaegenkarik. Ii, E Nut ther eharom
mularo keknen o gunngae mekam mekam
tok, he nang muk kam kle ho mi ktua kolkol
ekam endo o mia ngma vokom E Nut orom,
ko her E Nut to arhe tho mi kut kueng nguk.
He ekam tok, mguak or kam mo pippiak
ngang nguk mruo. [11] He kmikkiem enang ko
E Nut teharom muk kam vle te, o mia ruk
o gunngae enang tok, va tete E Nut nam lo
sim kta ring te, o mia, mar o vrong rhek,
mar o vrong mia ruk ngat lo paam mar, i
o o Yuda ruk o mia ngat paam mar. Va
nam lo smia ring te, o mia, mar o kaktei, i o
akuruk o takpun kat e. Va nam lo smia ring
te, o mia, mar endruk ngam kaeha ngang
ngalmialaol ruk ngam kaenen mar kmeha
ngang ngar, i o mar endruk o mia ngam lua
kaenen mar kmeha ngang ngar kat. Nove,
nam lo smia ring tok kat e. E Nut nam her
gi vokom e Kristus tuk orom o mia tgus ruk
e Kristus tkael rengmat kun mnam mar.

[12] Muk muta vle te, E Nut karo mia mruo
ruk En te mrua ktar mrua re pum muk he
mur kael muk kam vle ngang En mruo orom
mularo keknen ruk o totur. Va En nam vu
kaelongtok mang nguk kat. He ekam ko E
Nut teharom muk ruk muma vle tok kam
vle te, o mia ruk o gunngae, va mguak pi
orom o keknen ruk kam mrung o mia, va
kam smia rere kar o mia, va kam mrua krus
orom muk mruo, va kam ho mi ktua vle te,
a sim re po mia, va kam lua kaeloong mang
o vrong tgoluk mar kam marer kam pis. Ii,
mgua gia pi orom o keknen ruk endruk gi
enang ko mum gia pi orom mularo it ruk ko
vanam muk tok kat. [13] Mguaka vle vgum o
vnek ruk mulenar ngam kaelik kuon mang
nguk va mulenar orom mutakor tok kat.
Va mguak lol oni vrong kerkeknen tgus
ruk mulenar ngam kaeharom mar ngang
nguk patgiang ngaiting he kikiangae mang

ngar hak, va mulenar orom mutakor tok
kat. Ii, mguak lol ngaro kerkeknen patgiang
ngaiting he kikiangae mang ngar tok, gi
enang ko Ngoldaip tlol mularo kerkeknen
patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar
tok kat. 14 Va gi enang ko muma kleng o
pus kam spuk mnam mularo it, va mguak
pi orom a keknen to kmelongtok mang o
mia, he nang a keknen to endo kam spuk
mnam o keknen lyar ruk endruk tgus, mar
kam serppak kim endo tok kat, he mar tgus
kam kaum sim ktua vle te, mar ho atgiang
hak vgum a gi keknen to endo.
15 Va mularo vurkul ngak kaisis mo kmuk
vgum Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen,
ko her e Kristus arhe nam kaen a vrek
longeik ngang o mia. Mguaka vle tok, ekam
ko E Nut tvaeng nguk kam kaum ka vle
orom a vrek atgiang gi enang tok arhe ekam
ko langto langto mnam muk ta vle te, e
Yesus ka ngaomevek to atgiang ket mhe
langto langto orom muk. Ii, va mguaka
vle tok he kanprim E Nut mang o vrong
tgoluk tgus kat. 16 Va o rhek ruk mang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ngaka
vle kia vul kun mnam muk kat. Ii, ngak
kael rengmat kun mnam muk, he nang muk
kam kle kmo patter muk mruo ormar he
kmo psom muk orom o papat ruk laol. Va
ngak kael rengmat kun mnam muk tok,
he mguaka kni pum E Nut orom o vrong
knituk ngo mamten, orom o tningel kam
kanprim E Nut ormar, orom o knituk ruk E
Nunu A Totur tkaen rhek mnam muk orom
mar, va orom o knituk muma lap mang o
tgoluk mang ngar. Ii, mguaka kni tok kam
kanprim E Nut mang karo reha ruk ngang
ngor. 17 To o ni vrong reha ruk mum re
kmeharom mar, ko muma rere kar o mia,
i o ko mum kaeha ngang ngar, va mguak
kaeharom mar ngang ngar, gi enangthe
kam hover Ngoldaip e Yesus ka munik mruo
msim ormar. Ii, mguak kaeharom mar tok,
he kanprim E Nut to Ngor Teit her gi vgum
e Yesus kat.

O Keknen Ruk A Valngan Langto Langto Nak Kaikkiem Mar

18 Muk lraip, mgua mrua slak orom
muk mruo he kngan vgum mulmialurokol
kmikkiem enang ko Ngoldaip tmi ktua svil
mang endruk ngat kor mnam mar mang En
he kmokpom kar kmeharom tok.
19 Muk lurokol, mguak kaelongtok mang
mulmialraip, nang mguak or kam vua
sosovet mang ngar kat.
20 Muk o ngnes, mguak ngan vgum
muortek va muornek mang o vrong papat
tgus, ekam ko a keknen to endo nam kaen-
sireim E Nut.
21 Muk o teit, mguak or kam gi vrong ka
psom mules he kael resik kun mnam mar,
matok ngar ngae ho kapngan kim o vrong
tgoluk tgus hak.

O Keknen Ruk O Mia Kar Ngalngunes Ngak Kaikkiem Mar

22 Muk ruk mum kaeha ngang mulmialaol
ruk mo mmie, mgua kok mia ngan vgum
mar mang o vrong tgoluk tgus kat. Vanang
mu or kam pe gia ngan vgum mar orom
mularo gi pkor e. Mguak kle kmien kam
mia nho orom mar gi enang ko mum mia
nho orom Ngoldaip ko muma gorang en tok
kat. Nang mguak or kam pe gi kaensireim
mar kam nho orom mar gi ko ngaro kerok
ngat gia kolkol muk. 23 Ii, va mguak kae-
harom oni vrong reha va mguak prongyek
ka psek kmeharom mar gi enangthe mut
kaeha ngang Ngoldaip mruo msim orom
mar. Nang mguak or kam pat re te, mum
kaeha ngang o gi mia e. 24 Mare, ko muta
mnor mang Ngoldaip te, ngruer mia kol
a keik to a ktalhok ko mkor Ngoldaip ko
nera koripang ngang ngor orom. Ko her
Ngoldaip to E Nut Thim Orom Ka Msasaen
arhe, endo mum mi kaeha ngang. 25 Mguak
kaeharom tok, ko oni mia ruk ngam kae-
harom o kerkeknen, E Nut nera koripang
ngang ngar orom a kapnes. E Nut nam lua
khen o mia akuruk kam smia tar mar, nang
kle ka mnang akuruk e. Nove.

4

1 Va muk ilmialaol ruk mulngunes ngam
kaeha ngang nguk, mut hera mnor mang
E Nut to kuon ma volkha te, her En arhe,
Endo ta vle te, muk kar mulngunes Muldaip
to En atgiang. He ekam tok, mguak sim ktua
tar mulngunes orom oni tgoluk ruk ngama
tu kmar, he nang muk kmeharom a keknen
to endo ko ta sir ko pum E Nut kalo keik tok.

E Pol Thavae Mang Kam Ngarkie Ngang E Nut Mekam Mekam

2 Va mguaka vle pum a keknen to kam
ngarkie ngang E Nut mekam mekam he

ktoot mang nguk mruo. Va mguak kanprim
E Nut mekam mekam kat. [3] Ii, mguak
ngarkie, va mguak ngarkie mang dok kat
ko ngat kaenpasiker dok kun ma hengor ta
ekam ko koma polger o rhek ruk mang Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen ngang o mia.
Ii, mguak ngarkie mang dok, nang E Nut
kam koregot kim dok, dok kam kta polger
o rhek ruk mang endo tesgun E Nut nma
tuvgom ka svil mang kim o mia. [4] Mare,
mguak ngarkie mang dok te, dok kam sim
ktua nantom o rhek, kmel o mia ma hor
mang ngar, kmikkiem enang ko E Nut tel a
ngaeha to endo ko maktiegom dok tok.

E Yesus Karo Mia Ngaka Vle Te, O Sim Re Pum O Mia Tgus

[5] Mgua smia ngangam kim muk ekam
mularo keknen ruk mum kaeharom mar
ngang o mia ruk ngam lo kor mnam mar
mang E Yesus he lua mokpom kar. Ii, va
mguak or kam koham ke venloot tang hak
to E Nut na kael ekam muk kam polger karo
rhek ngang ngar. [6] Va mguak ring ya mang
o mia mekam mekam orom mularo rhek
tgus. Mgua smia ngangam kim muk ekam
mularo rhek ruk endruk ko ngak ngae ksei
kam karvuk ngang o mia enang a hormnek.
Ii, mguaka vle tok, he nang muk kam ho
mi kut kais kam sim ktua mnor mang o
rhek ruk lsir kam smia re pum mar ormar
ko mguak koripang ngang langto langto
mnam mar nngia nngia.

E Pol Tkongor Karo Rhek Kmen Ka Mamrung Ngang lKolosi

[7] Ngornopia to e Tekekus, endo ngom
vu kaelongtok mang, en tkor mnam en
mang e Yesus he kmokpom kar va ka kpom
o reha ruk mkor E Nut. Va nam lua tu
kmeharom mar e, ko nam kaeha kar dok
ngang Ngoldaip kam turang o mia orom
mar. En ner kais kam havaeng nguk mang
o tgoluk tgus ruk ngat pis kim dok. [8] Ko
ko re kam meng en ngok kmuk her mi kut
mang a papat ta ti te, kam havaeng nguk
mang dok ko ngat kaenpasiker dok moti,
he nang en kmenserpagam muk orom karo
rhek ruk mang dok tok. [9] Ii, va ngornopia
to e Amisermon, endo nkong ko tok kmuk
mruo, en tkor mnam en mang e Yesus
kat he kmokpom kar, va ngom kaelongtok
mang en kat. En kre Tekekus ko her meng
ngin kmeknik he nginera kaum kpis ngok
kmuk. He min tgus nginera havaeng nguk
mang o tgoluk tgus ruk ngta kolkol dok
moti.

[10] Va e Aristakas ngat kaenpasiker en moti
kim dok, he en tkaen ka mamrung ngang
nguk. Va e Mak kat, endo e Barnabas kros
tkaen ka mamrung ngang nguk. (Mut her
lol o rhek mang e Mak he, he enangthe na
pis ko kmuk, va mguak kaikkiem o rhek ruk
endruk he kvaeng ngok kmuk he smia tar.)
[11] Va e Yesus to ngma mon kat te, e Yastus
en kat tkaen ka mamrung ngang nguk kat.
He her mar ruk korlotge, o gi Yuda tuk ri
arhe, ngam kaum kaeha kar dok va o vrong
rhek kam seneker o rhek ruk mang E Nut
ka tavgo. Endri gi Yuda korlotge tuk ri arhe
ngam kaum kaeha kar dok he kua vrek nam
kongeik vgum mar tok.

[12] Va e Epapras kat, endo nkong ko kmuk
mruo kat, en e Yesus To E Nut Thim Orom
Ka Msasaen kalkayie langto kat. Va en
tkaen ka mamrung ngang nguk kat. En
nma prongyek ka psek kam ngarkie mekam
mekam mang nguk. Ii, nma ngarkie te,
muk kam sir lserppak orom E Nut karo
papat tgus ruk ta svil muk kmikkiem mar,
he nang muk kam ho mi ktua kolkol e
Yesus kmegenkar ka yet to ka sgan, nang
lua lopumtang pum hak mang E Nut ka
svil to mang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen. [13] Ii, kua sir pekam e Epapras kam
rere orom kam havaeng nguk te, nam ngae
sei kam prongyek ka psek kmeha mang
nguk va mang endruk ko mLaodesia va ko
mHirapolis kat. [14] Va ngorla to e Lukas,
endo ngom kaelongtok mang, endo nam
kaeharom o mia pum ngakro yor, en kre
Demas ngint kaen ngina mamrung ngang
nguk kat.

[15] Yu! Va mguak kaen kua mamrung kat
ngang ngoornopeik ruk ngat kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar ko tok
mLaodesia va ngang ngoretem to e Nimpa
va e Yesus ka ngaomevek to nma kaum kun
mnam ka rek.

[16] Va kua svil kam sim kut kael a ngaeha
langto ko maktiegom muk ti te, mguaka
ktar kael a mhel langto kam him a hor to
enda ngang nguk na he krum, to mgua kle
sim kaen ngang e Yesus ka ngaomevek ko
mLaodesia, mar kam him tok kat, nang kle

kol endo ko kmar ngok kmuk vat, muk kam
le khim endo vat.
17 Va mguak havaeng e Akipas te,
"Ngoldaip karo reha ruk ngat elik ko
maktiegom en, en nak ngae ho mi kut
kaeharom mar kam tarkanang ngar ka
ngmeangorik hak."
18 *Yu! Gi moti tuk, her gi dok e Pol mruo*
msim ko mur kaittiegom ko kero rhek ruk endri
lgitge orom kua mur ktiek mruo msim kmen kua
mamrung ngang nguk moti mnam kua hor ke
gi mhe to enda. Mguak mur kael pat kim muk
mang dok mekam mekam ekam ko ngat kleng
kualo ktiek orom o sen kmenpasiker dok. Yu!
Koma ngarkie ngang E Nut te, En nak ring ya
mang nguk.

E Pol Ka Hor To Aktarang To Tittiegom Ngang lTesalonika

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Aktarang To Tittiegom Ngang lTesalonika

A rengmat ka pun to e Tesalonika tho mi kut laut hak kun mnam a mmie ka mhe to e Masadonia. Mnam a venloot to e Pol tkorim e Pilipai, he kle kngae mTesalonika, en tpis he khover e Yesus ka ngaomevek kun mnam a rengmat ka pun to arhe. Mnam o kolkhek ruk endruk, o Yuda ngta vle kvokom o mia kavurgem ko ngata ngan e Pol karo rhek he kaikkiem mar. To o Yuda ngata sei kam vrek kinkiin hak ngang e Pol. He ekam mar tok, e Pol ta parem e Tesalonika to kle kngae kaelpun kvaik kottek mnam o rengmat akuruk to le kngae ka vle mnam a rengmat ka pun to e Korin.

To e Timoti ta knaek mang he kpis ko mKorin kat khavaeng e Pol mang o tgoluk tgus ruk ngat pis kim endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ko mTesalonika. Vgum o papat tgus ruk e Timoti ta havaeng e Pol mang ngar, e Pol ta kle kaittiegom ka hor ta ngang endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ko mTesalonika kmenserpgam mar.

E Pol Ta Ngarkie Mang lTesalonika

1 Dok e Pol, va e Silas kre Timoti, ennginduk nginma kaum kaeha kar dok nginta vle mo kmok kat. Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ruk e Yesus ka ngaomevek to ko mTesalonika, muk ruk mut kor mnam muk mang Ngor Teit E Nut va Ngoldaip e Yesus Kristus he kmokpom kar.

Ngoma ngarkie ngang ngin, min kam ring ya mang nguk, va min kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

E Pol Ta Kanprim E Nut Mang lTesalonika

2 Ngoma ngarkie ngang E Nut he kmon muk ngang En, kam kanprim En mang nguk tgus mekam mekam. 3 Ii, ngoma kanprim E Nut mang nguk ekam ko ngoma pat mang mularo reha ruk mularo papat ruk kmor mnam muk mang E Nut ngam kaoppom muk kmeharom mar. Va ngoma kanprim E Nut mang nguk kat ekam ko ngoma pat mang mula keknen to kam sovet kam prongyek ka psek kmeha ngang o mia, endo ko mula keknen to kmelongtok mang ngar nam kaoppom muk kmeha ngang ngar enang tok. Va ngoma kanprim E Nut mang nguk kat ekam ko ngoma pat mang mula keknen to kam matnge vgum o vnek kat, endo ko mula keknen to kam nho mkor Ngoldaip to e Yesus Kristus kmen a ktalhok ngang nguk nam kaoppom muk kam matnge vgum mar tok kat. Ii, ngoma pat mang nguk tok, he kle kanprim E Nut mang nguk tok arhe.

4 Ii, koornopeik ruk E Nut tkaelongtok mang nguk, ngoma kanprim E Nut mang nguk tok, ekam ko kua mnor mang nguk te, E Nut ther mi re pum muk kam vle ngang En mruo. 5 Va kua mnor tok, ekam ko mnam a venloot to ngota pis ngok kmuk orom a knovvur, a knovvur to endo tlo pis ko kmuk orom kuaro gi rhek tuk e. Nove, tpis ko kmuk orom E Nunu A Totur ka serppak kat. Ko mut vokom E Nunu A Totur ka serppak orom nguaro keknen ruk muk mruo mut vokom mor ormar kat, ko ngot her pis ngok kmuk, dok kam havaeng nguk mang a knovvur tok. He mut her ngae sim kut kor mnam muk mang kuaro rhek ruk endruk her vgum tok arhe. 6 Ii, mut vokong ngor orom nguaro keknen ruk tok, to le kolkol ekam mor kar Ngoldaip kat. Ii, o mia ngat ngae ho si kol a regesal mang nguk hak, vanangko mut her mi sirei ge kam ktua lol kuaro rhek ruk E Nunu A Totur thavaeng nguk ormar vgum dok. 7 Ii, he ekam tok, endruk tgus ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar ko tok mMasadonia va endruk ko mAkaia kat ngam kael muk ktar ko pum ngaro kerok he kolkol ekmuk tok arhe. 8 Ii, ko o mia akuruk ko tok mnam a mmie kalo mhe ruk e Masadonia va e Akaia, ngat her ngan a re to mang Ngoldaip vgum muk, gi enangthe ngata ngan a nglung ka muktim ko tkaeti klik ngang ngar. Vanangko nong a mmie kalo gi mhe ruk enngindukk tuk ngint kol a re mang nguk e. Nove. A re to mang nguk tvaas kim a mmie karo mhetor kavurgem te, mut si lol o vnek tok, vanangko mut kle klol kuaro rhek ruk kmor mnam muk mang E Nut ge. He ekam tok, klo is hak kam havaeng o mia mang nguk kat e, ko ngat her

mnor mang nguk tok arhe. 9 Ko her o mia
ruk endruk arhe, ngat havaeng ngarlenar
mang nguk te, muta sirei hak kam lol kuaro
rhek ruk endruk mang e Yesus tok, ko
ngot pis ko kmuk, dok kam havaeng nguk
ormar. Ii, va ngat havaeng ngarlenar mang
nguk kat te, mut her orim mula keknen
to kam totu pum o gi vrong kool ruk la
ppiagar enangthe mar mularo Nut msim,
nang kle khortgem mularo papat kam kle
kaeha ngang E Nut to a minar, Endo nma
plong vle ngnik ngnik. 10 Mare, va ngat
havaeng ngarlenar mang nguk kat te, tete
muta vle gia nho mkor E Nut Khal to e
Yesus, endo E Nut tmur hover petgim ka
nnak, en kam kat kaeknik kun kuon ma
volkha. Ii, her e Yesus arhe endo tmur hong
ngor kun mnam E Nut ka ngaesik to na re
kmel ngang ngor.

2

E Pol Karo Keknen Ruk lTesalonika Ngat Vokom En Orom Mar

1 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, mut mrua
mnor mang dok te, klo gi mur kaim dok
mruo pum kuaro reha ruk kam havaeng
nguk mang e Yesus ko ngot pis ko kmuk e.
2 Ii, ko muta mnor mang dok te, tesgun ko
ngot lo pis ko kmuk vop, o mia ruk ko mPili-
pai ngat kerrereng dok kre Silas he kol a
regesal mang nguo. Lmien te, ngata sir kim
dok lserppak tesgun tok, vanangko tete E
Nut ther kle kturang nguo he kaenkrovgem
dok, he nang dok kam kta kaegom kuaro
serppak kat kam lo kat kaursie vgum mar
kam kle kngae ngok kmuk kam havaeng
nguk mang a knovvur kat ge. 3 Ii, klo
vur kaursie vgum mar tok, ekam ko kuaro
rhek ruk ko kaurur kim muk orom mar
kam rere mnam muk mang e Yesus, mar
nong o ppiagar mang Ngoldaip e. Va klo
pe gia havaeng nguk mang Ngoldaip tok,
kam kauyang nguk kmit o krek ko mkor
muk kat e. Va klo pe gia havaeng nguk
mang e Yesus kat kam mas orom muk kat e.
4 Parem ko, kom kle va khavaeng nguk mang
Ngoldaip, enang ko E Nut tmur vokom dok
te, ko ho mi kut is hak, En kam mi kut kael
a ngaeha to kam havaeng o mia mang a
knovvur ko maktiegom dok. Ii, klo kaegom
hak kmensireim o gi vrong mia orom kuaro
rhek ruk mang a knovvur kat e. Nove, kom
kle va kaegom kmensireim E Nut ha, ko her
En arhe, Endo nam kaegom kuaro keknen
ruk kun mnam kua vrek he kvokom mar
te, ngat ho mi kut is, dok kmeha tok, i o
nop. 5 Ii, va muk kat, mut mrua mnor mang
kuaro keknen kat te, kom lo pe gia rere he
khover muk kmit o tgoluk ko mkor muk kat
e. Va kom lua ppiak kam pe gia vle lya ko
kmuk kam tuvgom a papat to kam kaumluo
mang mularo vrong tgoluk kat e. Nove, E
Nut mruo tmur vokom dok tok kat arhe te,
kom lua vle tok e. 6 Ii, kom lua vle tok, ekam
ko kom lua ring te, muk kam hover dok, i o
o vrong mia kat kam hover dok kat e. Nop
hak!

Vanang ekam ko dok kua vle te, a mi
aposel msim, va kop kais kam sopong nguk
kmikkiem kuaro rhek. Tsi tok, 7 vanangko
kua svil kam kle mi ktua vle a sim re pum
muk, gi enang a vlom ko nam mi ktua vle
a sim re pum kles ko nma nho mang ngar
tok kat. 8 Ii, tesgun ko sei kmelongtok mang
nguk he ksirei mang kua ngaeha to kam
havaeng nguk mang a knovvur, endo E Nut
tel ko maktiegom dok kam hahavae mang.
Vanang nong a gi ngaeha to endo tuk kua
sirei kmeharom ngang nguk e. Nove, ko her
gia sirei kam mur kaen dok mruo kar kuaro
tgoluk tgus ngang nguk kat, ekam ko kom
vu kaelongtok mang nguk. 9 Koornopeik
ruk mut kor mnam muk mang e Yesus he
kmokpom kar, lmien mang nguk te, mum
mrua pat mang dok tie ko kua vle ko kmuk
te, kom ngae ksei kam prongyek ka psek
kam mur kaeha vgum dok mruo. Ko kom
ngae ksei kam khanang dok kmeha vgum
dok marot kngae kais masegain mo kolkhek
tgus. Ii, ko eha enang tok, he nang dok kam
lo vur kael a vnek tang hak kuon mang tang
mnam muk kmel reha ngang nguk kmeha
vgum dok, nang dok kam havaeng nguk
mang a knovvur to endo ko E Nut tel ko
maktiegom dok kam havaeng nguk mang.

10 Ii, va muk ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, muk mruo
kar E Nut muta mnor mang dok he te, kuaro
keknen ruk ko eharom mar ngang nguk kun
mnam a venloot to kua vle ko kmuk, mar o
mi totur hak, va ngat vua sir hak ko pum
E Nut kalo keik, he nong a mhel tang hak
to tis kam mon dok orom a kerkeknen tang
hak. 11 Ii, ko muta mnor mang dok kat te,

ko mi ktua vle ngang langto langto mnam
muk te, a sim re pum muk, gi enang a teit ko
nam smia vle ngang kles mruo tok kat. 12 Ii,
kua vle ngang nguk enang a teit ko kua vle
a sim re pum muk kmenkrovgem muk, va
kmenserpagam muk, va kmaurur kim muk
kam kolkol ekam E Nut to tvaeng nguk kam
vaik ku meorom ka tavgo. Va her E Nut to
tvaeng nguk kam tuur mnam kla saen tok
kat.

13 Ii, va ngota kanprim E Nut mekam
mekam mang nguk kat mang ko tie ko mut
lol E Nut karo rhek ko vgum dok, mut lo
lol enangthe, mar o rhek ruk ngat ottek ko
vgum o gi vrong mia mo mmie e. Nove, mut
lol enangthe, mar E Nut karo mi rhek mruo
msim, endruk ngam kaeha kun mnam muk
ruk mut kor mnam muk mang e Yesus he
kmokpom kar. Ko lmien te, E Nut karo rhek,
mar o minar gi enang ko mut lol mar enang
tok arhe. 14 Ii, koornopeik ruk mut kor
mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar,
mut mrua khenam muk mruo ma mmok
te: Mut her lol E Nut karo rhek tok, ekam
ko mut mi kut kolkol ekam E Nut kakro
ngaomevek ruk ko mYudea, endruk ngat
kor mnam mar mang e Yesus kat te, her en
arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
he kmokpom kar. Ii, mut kolkol ekmar,
ko mularo mia mruo ngat kol a regesal
mang nguk kam vanker muk orom o vnek
msim ruk o Yuda ngat vanker e Yesus kakro
ngaomevek ruk ko mYudea ormar tok kat.
15 Ii, o Yuda ngaro mia mruo ruk arhe ngat
im Ngoldaip e Yesus va ngaro propet kat
kngam mar o yoror. Va her mar ruk kat
arhe endruk ngat kerer dok klikim dok tok
kat. Ii, va ngam lo kaensireim E Nut kat
e, ekam ko ngam sia khanang ngar kam
hagam dok kam havaeng nguk ruk o vrong
rhek mang e Yesus kat, ko ngata gor te, E
Nut nak susulgim muk kat. He ekam tok,
ngam mrua khenam mar mruo ma mmok
te, ngam kaelat o vrong rhek tgus 16 vgum
nga ngaeha to tok. He enang tok, ngam
ngae nget a vul orom ngaro kerkeknen, he
ngar kle ho kol nga vnek iser E Nut ka ho
ngaesik, ko ketasuo, En kam rum kim mar
orom ka ngaesik to endo kam tarkanang ka
ngaeha orom mar ka ngmeang hak.

E Pol Ka Vok Nam Kael Ring lTesalonika

17 Vanang koornopeik, tiok ko ngat likim
dok petgim muk kam vrua vle malhagen-
mok mang nguk vur nong ke laut, ko
her ngae petgim muk orom kua ngaung
he. Vanangko klo kikiangae mang nguk
e. Nove, ko kle va ka khanang dok kam
ring a ngaelaut tang kam kta ptang nguk
he kvokong nguk kat ko kua vok nma sovet
kmel ring nguk hak. 18 Ii, ko tesgun koma
svil kam kta pis ngok kmuk. Kua mien te,
dok e Pol ko plong egom kam kta kaeknik
kpis ko kmuk, vanangko e Seten nma plong
hagam mor tgus. 19 Kua mien tok, ko her
muk ruk arhe koma nho mkor E Nut mang
nguk, muk kam vle lserppak orom mularo
papat ruk kmor mnam muk mang e Yesus
kam ngae kais ma kolkha to na kat kaeknik
kpis mo mmie. Va her muk ruk kat arhe,
muk ruk ngora sirei mang nguk ko pum
Ngoldaip e Yesus kalo keik mnam a kolkha
to endo. Ii, va her vgum kua ngaeha to
ngang nguk kat arhe, E Nut ner kaen kua
saen ngang dok, endo kam him dok orom
a msasaen mnam a kolkha to endo kat gi.
He ngora vle orom kua saen to ngora kol
vgum muk enang tok. 20 Kua mien te, muta
vle gi enang tok arhe ko her muk ruk arhe
koma sirei mang nguk tete ko E Nut ner
kaen kua saen ngang dok her vgum muk
ruk ko mTesalonika.

3

1 Ii, ko her matnge vgum a vnek to kua
vok kmel ring nguk kam ngae kais ko a
vnek to endo tngae ho vanker dok he ko
ho lo kat kais kam matnge vgum. To endo
yek ko her el kua papat he kam gia vle
dok tuk ko mAten, 2 nang kle kmeng e
Timoti ngok kmuk kam kol a re mang nguk.
En ngor nopia to tkor mnam en mang e
Yesus he kmokpom kar kat. Va nam kaum
kaeha kar muo ngang E Nut kam seneker a
knovvur to mang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko tkir kim e Seten. Ii, ko meng
e Timoti ngok kmuk kmenserpagam muk
va kmenkrovgem mularo papat ruk kmor
mnam muk mang e Yesus, 3 he nang muk
kam lua vraik petgim e Yesus vgum o vnek
ruk endruk o mia ngma kol a regesal mang
nguk he kvanker muk orom mar. Ko muk,
mut mia mnor mang ngor ruk ngot kor
mnam mor mang e Yesus te, E Nut thera
ktar mi kut el o mia ruk ngat kor mnam

mar mang e Yesus he kmokpom kar kam
lol o vnek ruk enang tok. [4] Kua mien ngang
nguk tete, gi enang tiok ko ngot sia vle ko
kmuk vop, he kvotam kuaro rhek ngang
nguk kam havaeng nguk he te, o mia ngaka
kol a regesal mang ngor ruk ngot kor mnam
mor mang e Yesus he kmokpom kar ge. Va
kuaro rhek ruk endruk ngat her el mit orom
o vnek ruk ngat her pagis kim muk gi enang
ko mut mia mnor tok. [5] He her gi vgum ko
ngat kol a regesal mang nguk he kvanker
muk orom o vnek ruk endruk arhe, kuaro
papat ngat kervavle mang nguk tete. To
ko her matnge vgum a vnek to kua vok
kmel ring nguk kam ngae kais ko a vnek to
endo tngae ho vanker dok he ko ho lo kat
kais kam matnge vgum. To ko her meng
e Timoti ngok kmuk he ko kua svil kam
mnor mang mularo papat ruk kmor mnam
muk mang e Yesus. Ko kua gor te, nok e
Seten to nam kaegegom o mia na her egom
muk orom o gi vrong vnek ngo mamten he
mgua kle kvuvuut vgum mar tok, he nok ko
gi mur koham nguaro reha ruk pum muk
vgum o vnek ruk endruk tok kat.

E Pol Tkol A Re Ko Vgum E Timoti Mang lTesalonika

[6] Vanang e Timoti ther gi gun kaeknik
kpis ko tottek ko kmuk orom a re to a yar
mang mularo papat ruk kmor mnam muk
mang e Yesus va mang ko mum kaelongtok
mang o mia kngae ge. Ii, va ther havaeng
dok mang nguk kat he te, muma sirei ko
mum mrua kael pat kim muk mruo mang
dok mekam mekam. Va thavaeng dok kat
te, mularo pkor ngam kael ring dok kat,
gi enang ko kua vok nam kael ring nguk
tok kat. [7] He ekam tok, koornopeik, mnam
o kolkhek ri ko si lol o vnek vgum o mia
ko ngta kol a regesal mang dok, va kuaro
papat ngat si kervavle mang nguk kat ge,
vanangko a re to endo mang nguk tok tete
te, mularo papat ruk kmor mnam muk
mang e Yesus ngta serppak, tho mi kut
kaenserpagam dok ge. [8] He her gi tete ta
kuaro sogi ruk her muk ruk arhe orom
mularo papat ruk kmor mnam muk mang
Ngoldaip ko muta sir lserppak kngae mang.
[9] He ekam tok, tete, klo is hak kam kanprim
E Nut kmis mang a sirei to koma kol ko kim
E Nut vgum muk tok e. [10] Ii, koma kol a sirei
to endo ko kim E Nut ko koma sovet hak
kam ngarkie mo segain va mo ruteik tgus
ngang En mang te, dok kam kta ptang nguk
kam vokom muk he kturang nguk orom o
papat akuruk kmenserpagam mularo papat
ruk kmor mnam muk mang e Yesus, endruk
ngta tu kim muk.

[11] Ii, va koma ngarkie ngang Ngor Teit
to E Nut mruo va Ngoldaip e Yesus kat
te, min kmeharom a ngaelaut ngang dok,
he nang dok kam pis ngok kmuk. [12] Va
koma ngarkie ngang Ngoldaip kat te, en
kmenserpagam mula keknen to kam mo
kaelongtok mo nguk mruo va o mia tgus,
he nang a keknen to endo kam ho ksovet
kam laut kun mnam muk, kam ngae kael
rengmat kun mnam muk ka ngmeang hak.
Ii, koma ngarkie mang nguk tok, he nang
mula keknen to kmelongtok mo nguk mruo
va o mia tgus kam sovet tok, gi enang ko
kua keknen to kmelongtok mang nguk ta
sovet gi enang tok kat. [13] Va koma ngarkie
ngang Ngoldaip kat te, En kmenserpagam
muk kam vle mekam mekam orom mularo
vurkul ruk ngta mrer ko pum Ngor Teit
to E Nut kalo keik. Ii, En na kaeharom
tok, he nang En kam lua mon muk orom a
kerkeknen tang hak, nang kle kael muk kam
vle ngang En mruo orom mularo keknen
ruk o totur mnam a kolkha to Ngoldaip e
Yesus na kat kaeknik kpis mnam orom karo
mia mruo ruk tmur el mar kam vle ngang
en mruo.

4

O Mia Ngak Kaensireim E Nut Orom Ngaro Keknen

[1] To tete, koornopeik kua svil kam
havaeng nguk mang o papat akuruk
na. Lmien mang nguk te, muma plong
kaensireim E Nut orom mularo keknen
ruk o mia ngma vokong nguk orom mar, gi
enang ko ngot her patter muk kmensireim
E Nut ormar enang tok tiok he. Vanangko
tete, ko kta mnganang nguk kat ge he
kaurur kim muk kam lua tu kmeharom o
keknen ruk endruk, nang kle ho vua sovet
kngae kmeharom akuruk kuon malpgem
endruk mum kaeharom mar tete. Ii, ngot
kaurur kim muk tok, ekam ko mut her
kor mnam muk mang Ngoldaip e Yesus
he kmokpom kar he. [2] Ii, ngot kaurur kim
muk tete tok kat, ekam ko mut her mnor
he mang o papat ruk ko her patter muk

ormar tiok, endruk Ngoldaip e Yesus telik
ko maktiegom dok orom ka tavgo kam
patter muk ormar.
3 Ii, ko E Nut ta svil muk kam mrua kser
mularo kerkeknen tgus petgim muk, he
nang muk kam kle va ka vle pum o keknen
ruk mkor En mruo. Ii, va ta svil muk kat
kam kser a kerkeknen to kam mo vret muk,
4 nang kle va kol a serppak to kam mrua nho
mang mularo pkor mruo, he nang o mia
kam hover muk ko muta kser a kerkeknen
to endo petgim muk, to kle kta vle la totur
ngang E Nut mruo tok. 5 Nang mguak or
kam mo gorgor pum muk mruo kat enang
o tamatan ruk ngat lua mnor mang E Nut.
6 Ii, langto langto mnam muk tgus na mrua
nho mang ka vok mruo tok, nang lua kaol
mang a vlom i o a ngokol tang kam koskalil
orom he kering o mia enang tok e, matok
Ngoldaip na le mi kaen a kapnes ngang
pum ka kerkeknen to endo, ekam ko her
Ngoldaip to nam mi kaen a kapnes ngang
endruk tgus ngam kaeharom o kerkeknen
ruk endruk tok arhe. Ii, nma vle tok
kmikkiem gi enang ko ko her havaeng nguk
tiok he, kmengorang nguk gi enang tok kat
arhe. 7 Ii, mgua mrua nho mang mularo
pkor mruo tok, ekam ko mor ruk ngot kor
mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar,
E Nut tlo vaeng ngor ngok kim En, he nang
mor kam vle orom o mgun kuo mang ngor
e. Nove, ta kle va kvaeng ngor kam kser
nguaro kerkeknen petgim mor, he nang
mor kam vle ngang En mruo orom nguaro
ngorsang ruk o totur. 8 He ekam tok, ani
mhel to mnam muk tkael ka yaik ngang kua
re to enda tete, va ta khenam te, en tlo gi
kael ka yaik ngang a gi vrong mhel to dok
tuk e. Nove, ta kle va ka khenam ma mmok
te, ther mi kael ka yaik ngang E Nut msim,
Endo En mruo ther mi kut el E Nunu A Totur
kmen ngang nguk.
9 Vanang mang a papat to kmelongtok
mang o mia ruk ngat kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar, klo is kmittiegom
o rhek akuruk ngang nguk kam kta keknen
ngang nguk ormar e. Nove, ekam ko her
muk ruk arhe, muk ruk E Nut mruo tmur
kenang nguk kam mo kaelongtok mo nguk
mruo enang tok. 10 Va lmien mang nguk kat
te, mum si kaelongtok mang muornopeik
tgus ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar ko mnam o mhetor tgus
mnam a mhe to e Masadonia, vanangko
koornopeik ko gi kaurur kim muk ge, kam
le kngae ksovet kmelongtok mang ngar tok
kngae ge.
11 Va a keknen to a sim re pum o mia,
mguak kael te, her mula treil to kat arhe.
Va mguak or kam toop kim o mia ngaro
reha kat e. Nove, mgua kle va mrua tuom
mularo singni mruo kmikkiem gi enang ko
ngot her patter muk tiok he, kmeharom tok
arhe. 12 Ii, mguak kaeharom tok, he nang
o mia ruk ngat lo kor mnam mar mang e
Yesus he lua mokpom kar kam vokom mula
ngorsang to endo tok mo kolkhek tgus, to
kle ktotu pum muk vgum tok. Ii, va mguak
kaeharom tok kat, he nang muk kam lo kta
serppak vgum o mia akuruk yok mar kmeha
vgum muk kat e.

E Yesus Ner Kat Kaeknik He Khover O Yoror

13 Koornopeik, klua svil mularo papat ruk
mang endruk ngat her yor kam tu kim muk,
he nang muk kam gia vle pum a keknen to
kam ho vua sovet kam mrua mrung nguk
mruo mang ngar, enang endruk ngat lua
nho mkor E Nut kmen a ktalhok to kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang
ngar kat e. 14 Ii, ko ekam ko nguaro papat
ngta serppak te, ngot kor mnam mor mang
e Yesus te, ther yor he, he kat hop petgim
ka nnak, va kuaro papat ngat kle kserppak
mang E Nut kat te, ner kle kta hover endruk
ngat yor, he e Yesus ner kat kaeknik orom
mar ko ngat kor mnam mar mang en he
kmokpom kar. 15 Kua havaeng nguk tete
orom Ngoldaip karo rhek ruk msim te, mor
ruk ngot kor mnam mor mang en he lo
yor vop, mnam a kolkha to na kat kaeknik
mnam kpis mo mmie, ngot ho lo is hak kam
ktar kngae ngoguon ma volkha ktar mang
endruk ngat yor e. 16 Ii, ko mnam a kolkha
to Ngoldaip mruo naka grung ngkun kuon
ma volkha kmeknik kpis mo mmie, E Nut
nera ktar kaen a re en kmeknik tok, vgum
karo engyel Ngaldaip langto orom ka ktui to
alautar, endo ta vle enang a nglung ka muk-
tim ko nak kaeti klik. Ii, Ngoldaip ner kat
kaeknik na, to endruk ngat kor mnam mar
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
he yor he, ngar mia ktar khop na petgim
ngaro nnak. 17 Ngara ktar khop na, yek mor
ruk ngot lo yor he gia nho kvavle vop mo
mmie, E Nut nera kaum mor kar mar he

klol mor tgus kam grap orom mor tgus tok
ngoguon kam pis mang Ngoldaip kun mo
varhek ruk kuo kia gan. He enang tok,
ngrera plong vle ko kim Ngoldaip ngnik
ngnik tok. [18] He ekam ko ngruera vle enang
tok, va mguak mo kaenkrovgem muk mruo
orom o rhek ruk endri.

5

E Yesus Na Kat Kaeknik Kpis Pangnaom O Mia

[1] Koornopeik, tete klo kat kais kmittiek
ngang nguk mang a venloot, i o a kolkha
msim to e Yesus na kat kaeknik mnam e,
[2] ekam ko mut her smia mnor hak mang
Ngoldaip te, na kat kaeknik kpis mo mmie
va ner gia pis pangnaom o mia gi enang
a ngauruvik ko tgi kaol ma segain ka ho
ngaenvurgem hak kpis pangnaom a rek
kteit tok kat. [3] Ii, ko mnam a kolkha to
endo, o mia ngara hivuo kam senker a re te,
"Mnam a venloot to tete, mor kar nguaro
imuo ngot sim ktua nho mo ngor he gi
korsang longeik ka vle." Ii, ngar sia senker
a re to tok, vanangko a ho kernonhommok
hak nera pis pangnaom mar kam rum kim
mar hak. Ii, nera pis pangnaom mar, gi
enang a kolkha tgi pis pangnaom a vlom to
orom ka vrek ko kalyie tkaimim, en kam kol
he. Ii, o mia ruk endruk ngara vle tok, he
ngar ho lo kais hak kam mrua hong ngar
pum a kernonhommok to endo.

[4] Vanangko koornopeik, muk mum lua
vle kun mnam a slommok e. He ekam tok,
a kolkha to Ngoldaip nak pis mnam tlo is
hak kmel votgem muk enang a ngauruvik
ko nama pis pangnaom a rek kteit kmel
votgem tok e. [5] Nove, ko muk tgus muma
vle te, E Nut to a mmok kles msim ruk muk
ko mu Teit ther ngam a mmok kun mnam
muk he, he muta vle enangthe a kolkha
to En nma nan klik mang nguk kam valler
muk. Nang mor ruk ngot kor mnam mor
mang e Yesus he kmokpom kar ngot lua
vle enangthe a kolkha ta slok kim mor ma
segain e. [6] He ekam tok, ngruak or kam vle
enang endruk ngma vle ko ma slommok he
konit orom E Nut to a mmok karo keknen.
Vanang ngruak kle va mur kael votgem
mor mruo tete, he mrua ngangreal ngang
ngor mruo kam toot mang nguaro pkor
mruo. [7] Ko mu vokom na, endruk ngam
konit orom E Nut karo keknen ruk o mom-
gor, ngama vle enangthe ngam konit ma
slommok ko a kolkha ta slok kim mar ma
segain. Ko ngam kaivie kveve he ka vle
mnam a slommok enangthe a kolkha ta slok
kim mar ma segain tok kat. [8] Vanangko
mor E Nut to a mmok kles ruk mor. He
ekam tok, ngruak toot mang nguaro pkor
mruo orom o papat ruk kmor mnam mor
mang e Yesus va endruk kmelongtok mang
o mia. Ko alo papat ruk ennginduk ngint
kais kam toot mang ngor enang a gulie
ko a mhel nma toot mang ka ngaengtek
orom tok kat. Ii, ngruak toot mang nguaro
pkor mruo kat orom a papat to kam nho
mkor E Nut kam susulgim mor, ko a papat
to endo ta vle enang a msasaen to tvua
serppak kam tokim a mhel ka lpek tok kat.
[9] Ii, ngruak toot mang nguaro pkor mruo
enang tok, ekam ko E Nut ta ktar mi kut
el mor, he nang E Nut kam susulgim mor
vgum Ngoldaip e Yesus To E Nut Thim
Orom Ka Msasaen. Nang tlo mi kut el
mor kam ker kolkol vgum ka ngaesik hak
e. [10] Nove, ko e Yesus tyor mang ngor tgus,
mor ruk ngot lo yor vop kar endruk ngat
yor he, he nang mor tgus kam kaum khop
kam kol a ktalhok to kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik. [11] He ekam tok,
mguak mo kaenkrovgem muk mruo he kmo
kaenserpagam muk mruo kngae gi, he nang
mularo papat ruk kmor mnam muk mang
e Yesus kam laut kngae. Mguak kaeharom
tok kngae, gi enang ko ta mien te, muma
plong kaeharom tok arhe tete.

E Pol Karo Rhek Ruk Mang Endruk Ngma Nho Mang E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mTesalonika

[12] To tete, koornopeik, kua mnganang
nguk kat kam totu pum endruk ngma nho
mang nguk, endruk ngma turang nguk kam
sim kor mnam muk mang Ngoldaip he
kmokpom kar. Ko her endruk arhe ngama
prongyek ka psek kmeha ngang nguk he
kaengorang nguk kat. [13] Ii, mguak kaelong-
tok mang ngar he ho mi ktua nho orom mar
pum ngaro reha ruk endruk ngang nguk.
Va mularo ngorsang ngaka vle longeik mo
nguk mruo tok kat. [14] Vanang koornopeik,
mu vokom endruk mnam mar ko ngat gia
vle te, mar o lo ehaneng. Ko ko kaurur kim
muk te, muk kat mguak kle kaekon ngang

ngar kmengorang ngar tok kat. Va mguak
kaenserpagam endruk ngam vua leep kim o
mia. Va mguak smia klup engnang endruk
ngat lo vua serppak. Va mguak or kam
gia kolaspa kmeloong kmesik ngang ngar
kat. 15 Va mgua vokom te, langto langto
mnam muk nak or kmoripang kaela ekam
ko kaela to endo na eharom a kerkeknen
ngang. Vanang mguak kle va kaegom mu-
laro serppak kam mo ya mo nguk mruo va
mang o vrong mia tgus kat.

16 Mguak sirei mekam mekam va
17 kngarkie mekam mekam, 18 va kanprim
E Nut mekam mekam mang o vrong tgoluk
ruk ngma kirpagis kim muk. Ii, mguaka vle
orom o keknen ri, ekam ko E Nut nma svil
muk kam vle orom mar tok, her vgum ko
mut kor mnam muk mang e Yesus te, her
en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
he kmokpom kar.

19-20 Va o propet ruk ngma ktar kpavap
mang E Nut karo papat, va mguak or kam
tutut kam kpiem ngaro rhek he ka tver kim
E Nunu A Totur ka serppak tok. 21 Parem ko,
mguak kle va ka ktar kaegom o rhek tgus
na, kam mnor mang ngar te, ngata ya, i
o ngata kernonho. Ii, mguak kaegom mar
tok na, yek kle ka kpom o keknen ruk ngata
ya, 22 nang kle korim o keknen ngo mamten
tgus ruk ngat kernonho.

23 Yu! E Nut tkais kmeharom o mia tgus
ngaro vurkul kmongeik. He tete, ngota
ngarkie ngang En mruo te, En kmenser-
pagam muk kam mrua kser o kerkeknen
tgus petgim muk ka ngmeang hak, he nang
mularo papat, mularo vurkul va mularo
pkor tgus kam vle ngang En mruo la mmok
hak vgum tok, he E Nut kam toot mang
nguk ko muta vle tok kam ngae kais mnam
a kolkha to Ngoldaip e Yesus Kristus na kat
kaeknik kpis mnam. He enang tok, E Nut
ner lo kais hak kam mon a kerkeknen tang
hak orom muk. 24 Ii, va E Nut to tvaeng nguk
kam vle tok, tmi kut kais hak kmeharom
muk kam vle gi enang tok arhe, ko En nam
lo gi vrong vaeng nguk e.

25 Koornopeik, ko kaurur kim muk te,
mguak ngarkie mang ngor. 26 Va mguak kael
mularo mamrung ngang muornopeik tgus
ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar kam mrua khenam muk ma
mmok te, muk tgus mut mur el muk mruo
kam kaum ka vle ngang E Nut. 27 Va kua
re lserppak ngang nguk ko pum Ngoldaip
kalo keik te, mguak him kua hor ta ngang
muornopeik tgus ruk ko kmuk, endruk ngat
kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom
kar.

28 Yu! He kua ngarkie ngang Ngoldaip e
Yesus Kristus kam plong ring ya mang nguk
mekam mekam.

E Pol Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom Ngang lTesalonika

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom Ngang lTesalonika

lTesalonika akuruk ngat ker kol e Pol karo rhek ruk ta ktar ittiegom mar ngang ngar he kmoruo pum mar, to kle khavae te, vur nong ke laut he Ngoldaip ner mi kaeknik he. Ngma havae tok, to le korim ngaro reha ruk mo mmie he gia vavle kpaneng en kmeknik. Va lTesalonika akuruk yok ngata pat re te, e Yesus ther mi pis he. He ekam tok, e Pol ta kle kaittiegom ka hor ta alomin orom ngang lTesalonika kam kle smia sisrim ngaro papat mang tok kam kta votam karo rhek akuruk ta ktar ittiegom mar ngang ngar, endruk mang e Yesus ka ngaeknik ngte mmie ko nera vle nngia, he nang mor kam mnorvek pum en tok.

Ekam tok, e Pol tkaenserpgam mar kam vle lserppak orom ngaro papat ruk kmor mnam mar mang e Yesus he klol o vnek tgus ruk ngak pis kim mar. Ta sei kam svil mang ngar kam vrua toot kmar mruo enang en mruo va klenar akuruk ko ngam kaeharom tok kat. Ta re lserppak ngang ngar kam lua kapngan kmeha orom o reha va kle lua kapngan kam turang nglenar akuruk kat he ka vle tok kpaneng e Yesus kmeknik.

E Pol Ta Ngarkie Mang lTesalonika

1 Dok e Pol, va e Silas kre Timoti, ennginduk nginma kaum kaeha kar dok, nginta vle mo kmok kat.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ruk e Yesus ka ngaomevek to ko mTesalonika, muk ruk mut kor mnam muk mang Ngor Teit E Nut va Ngoldaip e Yesus Kristus he kmokpom kar.

2 He ngota ngarkie ngang Ngor Teit E Nut va Ngoldaip e Yesus Kristus te, min kam ring ya mang nguk, va min kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

E Pol Ta Kanprim E Nut Mang lTesalonika

3 Koornopeik, ngruaka kanprim E Nut mang nguk mekam mekam ge. Ko ta sir ngang ngor kam kanprim E Nut mang nguk tok, ekam ko mularo papat ruk kmor mnam muk mang e Yesus ngta laut kngae vop kam ngae kngae. Va muk tgus mula keknen to kam mo kaelongtok mo nguk mruo tsei kam laut kngae kun mnam muk tok kat. 4 He ekam tok, ngoma hover muk ko pum E Nut kakro ngaomevek ngaro kerok ko o mia ngam si kol a regesal mang nguk kmegom muk orom o vnek, vanangko mum kle kmatnge vgum mar ge, kam kle kut kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar orom mularo keknen ruk endruk ge.

5 Ii, he ekam ko muma vle orom mularo keknen ruk endruk, va ngta khenam ma mmok te, E Nut karo papat ngat ho mi kut sir hak. He ekam tok, E Nut ner mia vokom muk te, mut her mi kut is hak, he muk kam kaum kar endruk tgus ka tavgo ta vle kuo mang ngar. Ii, ko her gi vgum ko mut her kaum kar endruk he kvaik ku meorom E Nut ka tavgo arhe, yek o mia ngma kol a regesal mang nguk he mum kerkolkol vgum o vnek ruk endruk ngat kirpagis kim muk ekam tok. 6 Ii, he ekam ko E Nut karo papat ngat ho mi kut sir hak enang tok, va En mruo ner sim kut koripang o mia lsir orom o vnek ruk ngat ho mi kut iser endruk ngam kaelik ngang nguk tok kat. 7 Ii, ner kaeharom ngang ngar tok, nang o vnek ruk o mia ngam kaelik ngang nguk, E Nut ner kle mi kut petik petgim muk, he nang muk kam smia vle. Va nera pet ngortakor tok kat. Ii, E Nut ner kaeharom tok, mnam a kolkha to E Nut nera khenam e Yesus ma mmok ko na kat kaeknik kun kuon ma volkha kar karo engyel ruk ngat vua serppak hak. Ii, E Nut nera khenam e Yesus ma mmok kar karo engyel ruk endruk ko ngar kaum kpis orom a paei to tho mi ktua vurvur klik hak. 8 Ii, e Yesus na kat kaeknik tok, to ner le kael a kapnes ngang endruk ngat her el ngaro yaik ngang E Nut he lo krus orom mar mruo kam ngan vgum a knovvur. 9 Ii, E Nut ner kaenpasiker mar kmen a ho kapnes a ho lautar hak ngang ngar kam kering ngaro pkor kam ngae kngorom kngorom he. Ii, ko ner ho mia likim mar tgus hak petgim Ngoldaip mruo, mar kam lua vle ko kim En ngnik ngnik hak, he ho lo kta vokom ka serppak to a vu ngaurar hak kat e. 10 Ii, ner kaeharom tok ngang ngar, mnam a kolkha to Ngoldaip na kat kaeknik mnam. Ko mnam a kolkha to endo karo mia mruo

tgus, endruk En mruo tmur el mar kam vle
la totur ngang En, ngara vokom kla saen he
kanprim En mang. Ko o mia tgus ruk ngat
kor mnam mar mang En he kmokpom kar
ngar ngae gia sor kim En vgum tok kat. Ii,
va her muk ruk kat arhe muta vle mnam
karo mia mruo ruk endruk tok, ekam ko
mut kor mnam muk mang kuaro rhek ruk
ko her havaeng nguk lmien mang ormar he.
11 Ii, va ekam ko kua her treil to arhe ta
vle te, muk kam vle tok, va ngoma ngarkie
mang nguk mekam mekam ngang E Nut
to ngoma totu pum En. Ngoma ngarkie
te, En kam vokom muk mnam a kolkha
to Ngoldaip na kat kaeknik mnam te, mut
sim kut kolkol ekam e Yesus he mi kut
iser en ko tvaeng nguk kam kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ng-
nik. Ii, va ngoma ngarkie mang mularo
papat tgus ruk o yar, endruk muk mruo
mut mur elik kun mnam muk kmeharom
mar, va mularo reha tgus ruk mularo pa-
pat ruk kmor mnam muk mang e Yesus
ngam kaenpgam muk kmeharom mar, En
kmeharom mar tgus kam pis lmien vgum
ka serppak mruo. 12 Mare, ngoma ngarkie
ngang E Nut mang nguk tok, he nang muk
ruk mut kor mnam muk mang Ngoldaip
e Yesus he kmokpom kar, kam hover ka
munik orom mularo keknen ruk endruk, va
En kat kam kle ktua hover muk tok kat orom
karo keknen ruk kun mnam muk tok kat.
Ii, ngota ngarkie tok, kmikkiem gi enang ko
E Nut kar Ngoldaip e Yesus Kristus nginma
ring ya mang nguk tok.

2

A Mhel To Nam Ho Mi Ktua Kpoot Mang E Nut Karo Pos

1 Koornopeik, tete, kua svil kam rere
mang a kolkha to Ngoldaip e Yesus Kristus
na kat kaeknik mnam, va mang a papat
to mang E Nut ko nera kaum mor tgus he
klol mor ka grap orom mor ngoguon ma
volkha, mor kam kaum ka vle kar En. Ngot
kaurur kim muk te, 2 mguak or kam tutut
kam senkrip kim a re, i o a hor to mkor
o mia akuruk yok ko ngama ppiak mang
ngor kam havae te, ngot her havae mang a
kolkha to Ngoldaip kmeknik mnam te, ther
mi pis he. Va si enangthe a propet langto
napa havae tok kat, va mguak or kam vua
papat mang karo rhek ruk endruk kat e. 3 Ii,
mguak or kmorim o mia kam krong mularo
vorngap orom ngaro gi vrong rhek enang
tok, i o orom oni vrong keknen kat. Ko
kua havaeng nguk te, a kolkha to Ngoldaip
kmeknik mnam nera pis her gi kopekam a
venloot to o mia ngara kaum kaen ekam
E Nut ko a venloot to endo naka ktar na
kpis ktarang mang a kolkha to endo. Ko
mnam a venloot to endo a mhel to nam ho
mi ktua kpoot mang E Nut karo pos naka
ktar kpis he mrua khenam en mruo ma
mmok na. Her a mhel to arhe E Nut ta ktar
her mi kut el a kapnes to a ho lautar hak
kam ktua vle ngang en, kam kering ka vok
kam ngae kngorom kngorom. 4 Ii, ko mnam
a venloot to endo, a mhel to endo ner
mrua kansgum en mruo kam mrua hover
en mruo kir kim o vrong tgoluk tgus kam
kol E Nut ka ngaekam kun mnam E Nut ka
maksien. Va ner kaeharom tok, he ksir kim
o mia va o gi vrong tgoluk tgus ruk mkor E
Nut ko o mia ngma totu pum mar. Va ner
mrua havae mang en mruo kat te, her en E
Nut msim tok kat arhe.

5 Mut lo kais gi kam pat mang kuaro rhek
ruk ko havaeng nguk ormar tie ko kua vle
ko kmuk tiok, ko ko ktar khavaeng nguk
mang her o tgoluk ri ormar arhe? 6 He
tete, muta mnor mang Endo ta kpom endo
nam ho mi ktua kpoot mang E Nut karo
pos kam hagam en kam lua sosovet orom
karo reha tete. Ii, Endo ta kpom endo nam
ho mi ktua kpoot mang E Nut karo pos, na
hagam tok kngae kais koknaik ko endo nam
ho mi ktua kpoot mang E Nut karo pos na
mrua khenam en mruo ma mmok mnam a
venloot msim to E Nut tmi kut el ngang,
en kam mi ktua pis mnam. 7 Ii, lmien te,
endo nam ho mi ktua kpoot mang E Nut
karo pos tsi vur elha he kmaol ma mmek
orom ka serppak, vanangko Endo thagam
tete, ner ktua hagam tok kngae vop, kngae
kais ko E Nut nak ngae ho mi kut pet Endo
ta hahagam petgim. 8 E Nut na aol pet Endo
ta hagam na, to endo yek, endo nam ho mi
ktua kpoot mang E Nut karo pos, ner mrua
khenam en mruo ma mmok. Kam ngae, to
Ngoldaip e Yesus arhe nera kir kim orom
karo gi mur rhek mruo tuk. Va nera rum
kim kat orom kla saen mnam a kolkha to
na kat kaeknik kpis mnam mo mmie. 9 Ii,
va endo nam ho mi ktua kpoot mang E Nut
karo pos nera pis ma mmok kmikkiem e

Seten mruo karo reha mruo kat, ko e Seten
ner kaeharom o vrong reha ruk lserpgue
ngo mamten ngo mamten ko maktiegom,
endruk la ppiagar va o ngaelmir ruk ngara
reim sor mnam o mia kat. 10 Va ner kae-
harom o gi vrong kerkeknen ngo mamten
kat ko maktiegom, he nang en kam vraik
orom o mia ruk ngara yor, nang lua kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik ko nera krong ngaro vorngap
ormar. Ii, ngara yor nang lua kol a ktalhok
to endo tok, ekam ko her mar ruk arhe
ngma kees kmor mnam mar mang E Nut
karo rhek ruk o minar mang e Yesus va kees
kmelongtok mang kat. Vanangko enangthe
ngpa svil mang en, va E Nut ner kais kam
susulgim mar. 11 He her gi vgum a papat to
ngata keyang E Nut karo rhek ruk o minar
tok, E Nut ner kaeharom ka serppak kam
ho mi kut kael moruo mnam mar kngae
ka ngmeang hak, he nang mar kam le gi
vrong kor mnam mar mang o papat ruk la
ppiagar ruk endruk. 12 Ii, E Nut ner ho mi
kut kael moruo mnam mar tok, he nang En
kam monik kim a yor ngang ngar tgus ko
ngat lua svil kmor mnam mar mang o rhek
ruk o minar mang e Yesus, nang kle ksirei
kmeharom o kerkeknen.

O Mia Ngak Sir Lserppak Kim Endruk Ngat Kaegom Kam Vraik Orom Ngaro Papat Petgim E Yesus

13 Vanangko koornopeik, ngruaka plong
kanprim E Nut mekam mekam mang nguk
ruk Ngoldaip tkaelongtok mang nguk. Ko
tennik ktar mang ko E Nut tlo kueng a
mmie vop, E Nut tmur re pum muk kam
susulgim muk her vgum E Nunu A Totur
ka ngaeha to kam kser mularo kerkeknen
petgim muk kmel muk kam vle ngang E Nut
mruo, va her vgum ko mut kor mnam muk
mang E Nut karo rhek ruk o minar mang
e Yesus. 14 Ii, E Nut tmur vaeng nguk kam
vle tok, her gi orom a knovvur to ko her
havaeng nguk orom, he nang muk kam le
ktuur mnam a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik ekam ko mut
kor mnam muk mang Ngoldaip e Yesus
Kristus he kmokpom kar. 15 He ekam tok,
koornopeik, mguak sir lserppak kim en-
druk ngama khanang ngar kam vraik orom
mularo papat petgim e Yesus. Va mguak kle
va kngarngar mang kuaro rhek ruk mang
en tok, endruk ko her patter muk ormar he.
Va si nguaro rhek ruk ngot ittiegom mar
kun mnam a hor, i o endruk mut nganik
ko vgum mor, endruk ko her patter muk
ormar, va mguak ngarngar mang ngar kat.

16-17 Ngoma ngarkie ngang Ngor Teit E
Nut to tkaelongtok mang ngor he kring ya
mang ngor orom a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik he. Ii, a ktalhok to
endo, ta vle enang a nngiar a yar to E Nut
tenkrovgem mor orom ko ngoma nho mkor
En kam mi kaen ngang ngor koknaik kat. Ii,
ngoma ngarkie ngang E Nut to ta vle enang
tok, va Ngoldaip e Yesus Kristus mruo
kat, min kmenkrovgem mularo vurkul he
kaenserpagam muk kngae tok, muk kam
kle kaeharom o vrong reha tgus ruk lyar
orom mularo singni va orom mularo rhek
kat.

3

E Pol Ta Mnganang lTesalonika Kam Ngarkie Mang

1 Yu! Koornopeik kua svil kmongor kuaro
rhek kam havaeng nguk te, mguak ngarkie
mang ngor ti te, a re to mang Ngoldaip ko
ngruak seneker, nak mamarer kam lol o
mia tgus, va o mia kam totu pum a re to
endo, to kle kor mnam mar mang, her gi
enang nguk ko mut her totu pum enang tok
kat. 2 Va mguak ngarkie mang ngor ngang
E Nut kat te, En kam hong ngor petgim o
mia ruk o kernonhor, endruk ngam kae-
harom o kerkeknen ngang dok. Ko nong
o mia tgus ngam kor mnam mar mang e
Yesus he kmokpom kar e. 3 Vanangko her
Ngoldaip arhe, endo nam kle smia mokpom
kar o mia, he En tis kmenserpagam muk he
ktoot mang nguk kam hong nguk petgim
e Seten to a ho kernonhor hak ka serp-
pak. 4 Ii, va mor ruk ngot kor mnam mor
mang Ngoldaip he kmokpom kar, nguaro
papat ngta serppak te, tete mum sim kut
kaikkiem o rhek ruk ko her enik ngang
nguk tiok he, va mguer mi kut kaikkiem
mar tok kngae kngae ge. 5 Ii, he ekam tok,
ngoma ngarkie ngang Ngoldaip mang nguk
tok kat te, En kam ktong nguk kmelpat
kim muk mang E Nut to tkaelongtok mang
nguk va mang Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko nma matnge vgum o vnek kat.

E Pol Tkaengorang O Mia Ruk O Lo Ehaneng

6 Koornopeik, mor tgus ngot her kaum
kor mnam mor mang Ngoldaip to e Yesus
Kristus he kmokpom kar. He ekam tok, kua
re lserppak ngang nguk orom ka munik te,
mguak or kam kambis kar muornopeik tgus
ruk o lo ehaneng, endruk ngaro ngorsang
ngam lo kaikkiem kuaro rhek ruk mut her
lol ko vgum dok e. 7 Ko muk mruo mut
hera mnor te, mguaka kolkol ekam kua
ngorsang. Ko tie ko kua vle ko kmuk, klo gia
vle enang o mia ruk o lo ehaneng e. 8 Ii, va
klo gia lol mularo ol he kaemik ekam muk
e. Nove, parem ko, kom kle va kaeha mo
segain va mo kolkhek tgus ka prongyek ka
psek kmeha vgum dok mruo, he nang dok
kam lo kael a vnek ngang tang mnam muk.
9 Pu lmien te, mguak kaeha vgum mor ruk o
aposel, vanangko ko mi ktua svil muk kam
lo kaeharom ngang dok tok e. Nove, ko dok
kom mi ktua svil kam mur kaeha vgum dok
mruo, he nang muk kam vokom dok, to le
kolkol ekam dok to le kaeharom tok ngang o
mia akuruk her tok arhe. 10 Ii, ko dok ko her
gia vle kar muk enang tok arhe, gi enang
tiok mnam a venloot to kua vle ko kmuk
vop, ko dok ko her en a pos ta ngang nguk
te, "A lo ehaneng to nam lo vu kaeha ngot
lo is kmitittgi orom kam klang mo ol e."

11 To tete, ngot her kol a re mang nguk
te, akuruk mnam muk, mar o lo ehaneng
he, ko ngam lo vrua hivuo kmeharom ngaro
reha e. Nove, ngam gia vavle he kaelha he
khivuo kmeharom nga ngaeha to kam toop
kim nglenar ngaro ngorsang kngongae.
12 Dok to ko kor mnam dok mang Ngoldaip
e Yesus Kristus he kmokpom kar kat kua
re lserppak ngang ngar ruk o lo ehaneng
ruk tok he kaurur kim mar te, ngak korim
a kerkeknen to endo he mur kaeha mang
ngaro ol mruo mar kmemik. 13 Vanang muk
ruk koornopeik, mguak or hak kam kapn-
gan kim a ngaeha to kmeharom o keknen
ruk ngta sir ko pum E Nut kalo keik.

14 Va enangthe a mhel lang na lo kaikkiem
nguaro rhek ruk ko kaittiegom mar kun
mnam kua hor ta, va mgua smia vokom a
mhel to endo orom ka keknen to endo tok
arhe he kor kam kambis kar, he nang en
kam leep he kvitik. 15 Vanang mguak or kam
vokom en te, mula imuo to en e. Nove,
mguak kle va kaengorang, ko en munopia
to en kat.

E Pol Ta Ngarkie Mang lTesalonika Kam Rum Ka Hor

16 Yu! Va tete kua ngarkie ngang Ngoldaip
to nam kaeharom o mia ngaro vurkul
kmongeik mang nguk te, En mruo kme-
harom mularo vurkul kmongeik mekam
mekam kun pgegom o vrong tgoluk tgus
ruk ngama kirpagis kim muk. Va koma
ngarkie ngang En kat te, En kam vle ko kim
muk mekam mekam kat.

17 *Gi moti tuk, her gi dok e Pol mruo msim ko
mur kaittiegom ko kero rhek ruk endri lgitige
orom kua mur ktiek mruo kmen kua mamrung
ngang nguk moti mnam kua hor ke gi mhe ta.
Ko kom mi kut kael kua ngaelmir tok arhe ormar
kun mnam kuaro hor tgus, kam mi ktua khenam
dok mruo te, her mi dok e Pol msim ta arhe. Kom
her mi kut kaittiek gi enang ti arhe.*

18 *Va koma ngarkie ngang Ngoldaip e Yesus
Kristus te, En kam ring ya mang nguk tgus.*

E Pol Ka Hor To Aktarang To Tittiegom Ngang E Timoti

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Aktarang To Tittiegom Ngang E Timoti

E Timoti ko en a gi kalyie vop ta vle te, en e Pol kaela langto. E Timoti tlol o papat ruk mang e Yesus ko vgum e Pol tie ko e Pol ta pakvom kam punpa kam vaik kottek kun mnam o mhetor kam havaeng o mia mang e Yesus. Ii, tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar to le kaikkiem e Pol ko mnam a venloot to e Pol ta kta ngae nglomin kam havaeng o mia mang e Yesus ko mnam o mhetor akuruk yok.

Tie ko e Pol tittiegom ka hor ta ngang e Timoti, e Timoti ta vle ko mEpeses he kaeha kam patter o mia kun mnam e Yesus ka ngaomevek to nma nho mang ko tok. E Timoti, si en a gi kalyie vop, vanangko ta kpom a ngaeha to kam nho mang e Yesus ka ngaomevek to ko mEpeses. Vanang e Timoti en nam kaursie vgum o mia ko ngma klel orom ko en a gi kalyie he kol a ngaeha to alaut. To e Pol tittiegom ka hor ta ngang e Timoti kmenserpagam en kmennegiang o mia pum ngaro rhek ruk endruk, nang kle sim kaeharom E Nut karo reha gi. Ii, e Pol tittiegom ka hor ta ngang e Timoti kat kam havaeng te, en kam sim kaeha orom ka ngaeha nngia nngia.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang E Timoti

1-2 Vae Timoti, Dok e Pol, a aposel to mkor e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen, ko tmeng dok kam kol ka gu, kmikkiem gi enang ko e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen kar E Nut to tsusulgim mor, ngint mur kaum kam mi ktua re lserppak ngang dok kam kol ka gu tok.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang in Timoti, yindo kua kvam in te, ko hal msim, ekam ko ko her pavloum yin orom o papat ruk kmor mnam yin mang e Yesus he kmokpom kar.

O Timoti, koma ngarkie mang in ngang Ngor Teit E Nut kar Ngoldaip e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen te, min kam ring ya mang yin va min kmel ngina mamrung ngang in, va min kmeharom ila vrek kmongeik kat.

E Timoti Nak Kser O Pattermia Ruk La Ppiagar, Mar Kam Lo Kta Patter O Mia

3 Tesgun ko ko ngae ngok mMasadonia ko her ktar kaurur kmin kam vle ko tok mEpeses, he nang yin kmen a re lserppak ngang o mia akuruk ngma ker patter o mia orom ngaro papat ruk la ppiagar, yin kam kser mar, he nang mar kam lo kta patter o mia kat hak. He kmikkiem kuaro rhek ruk tesgun tok, ko kat kaurur kim in tete kat te, ngiaka vle ko tok he ka kser mar tok ge. 4 Va ngiak kaen a re lserppak ngang ngar, mar kam lo kta vle pum o mohoi va o ngothoi ruk mang ngaro pupnam ruk tennik tennik hak, ko o ngothoi ruk endruk nong ngaro kleim ngang ngar e. Ko ngam lo kaenpgam o mia kmeharom E Nut ka ngaeha to kmor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar e. Nove, o keknen ri ngam kle gi kaispgam o mokrur ha! 5 Va a re to ko kaurur kmin mang tete, yin kmikkiem, ka treil msim ta vle te, yin kam kla orom a keknen to kmelongtok mang o mia orom a keknen to mularo vurkul kam mrer ko pum E Nut kalo keik, va orom a keknen to mularo papat kam mmok, ko nong a kerkeknen tang mnam muk hak he muk kam mrua koon pum muk mang, va orom a keknen to muk kam smia mien kmor mnam muk mang e Yesus kat. 6 Vanang o ker pattermia ri ngat kle va ka vraik petgim o keknen ri nga ton msim, nang kle vrong kaolol orom o papat ruk yok nong ngaro kleim ngang ngar kam rere ormar. 7 Ii, ngata vraik petgim o papat ri nga ton msim tok, ekam ko ngat gi kael mnam mar kam vle te, mar o pattermia ruk mang E Moses karo pos kam lua kokkol kam rere kmenserpgam mar ngang o mia. Vanang mar mruo ngat gia papagru ko ngat lo vua mmok mang o pos ruk endruk ngaro pneik lsir e.

8 Mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar ngota mnor te, e Moses karo pos ngama ya ngang ngor, enangthe a mhel nap sim kaeha kmikkiem o pos ri ngaro pneik msim. 9 Ii, ngota mnor mang ngar te, ngat lua vle ngang a mhel to ta vle la mmok ko pum E Nut kalo keik e. Nove, ngat kle va ka vle ngang

endruk ngma kpoot mang E Nut karo pos,
kar endruk ngma kerngnek. Va ngma vle
kat ngang endruk ngam lua totu pum E Nut
kar endruk ngam kaeharom o kerkeknen
mekam mekam. Va ngama vle kat ngang
endruk ngam lua totu pum E Nut karo pos,
kar endruk ngma kpiem o papat ruk mang
E Nut kat. Va ngta vle kat ngang o ngairivik
kar endruk ngma por ngaortek va ngaornek
kat. [10] Ii, va ngta vle kat ngang endruk
ngma vret ngarlenar, va ngang lurokol ruk
ngma mo aol mang lurokol mruo. Va e
Moses karo pos ngta vle kat ngang endruk
ngma kpom ngalngunes to kael mar, o
mia akuruk yok kmenkim mar kmenen mar
kmeha ngang ngar, va ngang endruk ngam
gi vrong ppiak kar endruk ngma ppiak kam
re kvat o tgoluk kmel o tnangal, va ngang
o mia ruk orom o vrong kerkeknen kat
endruk ngat lo sim kut kaikkiem a re to
a minar to koma patter o mia orom, [11] va
lo kolkol ekam e Yesus karo keknen ruk
mut ngannik vgum ko E Nut tel a knovvur
maktiegom dok kmeha orom kam havaeng
o mia mang. Va her E Nut to A Ho Lgekol
Hak, Endo nam kaeharom o mia kam lgekol
kat arhe.

E Pol Ta Kanprim E Nut Ko E Nut Tring Ya Mang

[12] Ii, Ngoldaip E Yesus To E Nut Thim
Orom Ka Msasaen, en nam kaenserpagam
dok kmeha ngang tok. Va koma kanprim en
ko ta khenam ka papat ma mmok te, ka vrek
tisis kun mnam en mruo mang dok te, ko
mi kut kais hak kmeha ngang en tok. Ii, ta
khenam ka papat to endo ma mmok, ekam
ko tmur re pum dok kam kol ka ngaeha to
endo kam havaeng o mia mang a knovvur
to endo tok. [13] Si tesgun, ktar mang ko E
Nut tlo re pum dok kam kol a ngaeha to
endo vop, kom sei kam kerrereng En mruo
va kol a regesal mang karo mia kat, ko
tesgun koma sovet kam koskalil orom mar,
vanangko E Nut ta le ktua mrung dok ge. Ii,
ko her kamliker ti, ekam ko klo kor mnam
dok mang e Yesus he lua mokpom kar vop,
he ngae lo mrua paptang dok mruo pum
en hak. [14] Mare, tesgun ko ngae ka vle tok
arhe, vanangko Ngoldaip tho ksovet hak ge,
kam ring ya mang dok. He ekam ko tring ya
mang dok enang tok tete, dok vat ko kle kor
mnam dok mang e Yesus te, en her Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom
kar kat, to kle kaelongtok mang endruk
ngat kor mnam mar mang he kmokpom kar
en tok kat.

[15] O rhek ri o minar ngaro kleim, mor kam
ngarngar mang ngar lserppak va ngruaka
kpom mar, ko ngta vle ti te: E Yesus To E
Nut Thim Orom Ka Msasaen tpis enang a
mi mhel mo pgegom o mia kam sulgim mar
pum ngaro kerkeknen kam lol patgiang
ngaiting he kikiangae mang ngar hak. He
a mhel to tesgun o kerkeknen ngat ho mi
kut el rengmat kun mnam, kir kim o mia
tgus, her dok ta arhe. [16] Ii, ko si vle enang
tok tesgun, vanangko E Nut ther mi ktua vle
pum a her gi papat to arhe, he ka mrung
dok ge, he nang e Yesus To E Nut Thim
Orom Ka Msasaen kam mi kut khenam ka
keknen ma mmok ormok, endo kam ho lo
gia prik mang a ngael resik kim mor. Ii, ta
vle pum a papat to endo kam mrua khenam
ka keknen to endo ma mmok ko ka keknen
to endo nong ka tu ngang hak. Teharom
tok, he nang o mia kam mi ktua vokom
ka keknen to tok he kam mmok mang, ko
na kle kaeharom ka keknen to endo ngang
ngar tok kat, he nang mar kam kle kor
mnam mar mang En he kmokpom kar. He
enang tok, E Nut na kaen a ktalhok to kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang
ngar. [17] Ii, he ekam tok, ngot kais kam kni
pum E Nut te,

> "Ngua Taven E Nut to nma plong
> vle mo maineik tgus he lua yor
> hak, her gi En tuk to ngoma totu
> pum. En ngom lo sia vokom ka vok,
> vanangko her Endo arhe ngruaka
> nho orom mekam mekam va kmon
> En orom kla saen kat. Lmien."

[18] Timoti, kua kvam in te, ko hal he. Ii, va
a ngaeha to kua keknen ngang in mnam kua
hor ta, endo ko re kmel maktiegom in, tkut
kaikkiem o rhek ruk o propet ngata ktar
kpavap mang in ormar tesgun tok ge. Ii, ko
her o rhek ruk arhe ngia sim kut kaikkiem
mar kam kol a serppak vgum mar kam sir
kserppak kim nguaro imuo, yin kam kser
mar kam lo kta ker patter o mia orom
ngaro rhek ruk la ppiagar kat. To endo yek,
ngir kais kam sir kserppak malngaeng ngar
[19] ko ima ngarngar mang alo keknen ruk
enngindi te, endo kmor mnam yin mang
e Yesus he kmokpom kar va endo kam vle

orom ila vrek to nma mrer ko pum E Nut
kalo keik. Mare, vanang o mia akuruk
ngat el ngaro yaik ngang alo keknen ruk
enngindi he enang tok, ngat ngae ho mi
ktua kering ngaro papat ruk kmor mnam
mar mang e Yesus hak. [20] Ii, va alo mhel
aloruk kun mnam o mia ruk endruk tok,
e Haiminias kar e Aleksanda, alo mhel ri
ko her ootgan pmin kun mnam e Yesus ka
ngaomevek, to kle kael min ko maktiegom
e Seten. Kua vle kar min tok, nang min kam
kol a kapnes he kvitik kam lo kta kerrereng
E Nut kat.

2

E Pol Ta Patter O Mia Mang O Papat Ruk Mang Kam Totu Pum E Nut

[1] He ekam ko ngiak sir kserppak mal-
ngaeng o ker pattermia, va a ngaeha to
ko ktar kaurur kim yin kam patter o mia
orom, mar kmeharom ta vle ti te, kam
ngarkie ngang E Nut mang o mia tgus, he
kael o mngan ngang mang ngar va kngarkie
mang ngar to le kanprim E Nut mang ngar
kat. [2] Ii, va kam ngarkie mang o taven
kar ngalngunes tgus ruk ngma nho mang
ngor, he nang nguaro ngorsang kam mi
kut kaisis mekam mekam va nguaro vurkul
kam lua putput mang o vrong tgoluk tgus.
Ii, ngruaka vle tok, orom nguaro keknen
ruk ngoma totu pum E Nut ormar, endruk
ngta mmok ko pum kalo keik. [3] Yu, her a
keknen to endo kam ngarkie tok tmi kut ya
hak he kaensireim E Nut, Endo Tsusulgim
Mor tgus. [4] Ii, her E Nut to kat arhe, Endo
nama svil mang o mia tgus hak kam mmok
mang a re to a minar mang e Yesus, nang En
kam sulgim mar vgum tok. [5] En tkais kam
sulgim mar tok, vgum a her gi mhel to e
Yesus To Thim Orom Ka Msasaen arhe. Ko
e Yesus to, en a mhel to a sim kut tgiang he
ksir orom o mia kun pgegom mar kar E Nut
to a sim kut tgiang, en tmur el en a mi mhel
[6] he mrua slak orom ka vok mruo kmel ekam
mor orom kam kta lol mor kam vle ngang
E Nut. He enang tok, E Nut tenserpgam a
re to a minar to endo mang e Yesus kam
khenam e Yesus mruo ma mmok mnam a
venloot to tmur kut el ngang ge. [7] He her
mang a ngaeha to kam havaeng o mia mang
e Yesus enang tok arhe, E Nut tmur kut mon
dok kam sir orom En kam vle te, ka aposel
to dok, dok kam polger o rhek ruk mang en
ngang o mia. Ii, va tmur kut mon dok kat
kam patter mar ruk o vrong rhek orom o
papat ruk o minar kat, endruk mang kmor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.
Klua re la ppiak e. Nop hak! A re a minar.

[8] Vanangko mnam oni mhetor tgus ruk
muma kaum kam ngarkie mnam mar, kua
svil yin e Timoti kmen a re lserppak ngang
lurokol ruk ngma hover ngaro singni kam
ngarkie kam havaeng ngar te, ngak ngarkie
orom ngaro vurkul ruk ngata mmok, nang
nong orom alo kerkeknen ruk a mokrur va
a ngaesik e.

[9-10] Va ngiak kaen a re lserppak ngang
lraip kat, ko kua svil mar ruk ngam mrua
havae kmar mruo te, ngma totu pum E
Nut, mar kam khenam o keknen lyar ruk
kam mrua khenam mar mruo ma mmok te,
lmien te, mar a pun to tok. Ii, mar nga sim
kut koror mnam mar mang a ngaegenkar o
it ngo mamten, he nang korim a papat to
kam hover o papat ruk nong lyar kun mnam
lurokol. Ii, nga mi kut kaegen lsir kam
toot mang ngaro pkor he, he nang lurokol
kam mia re kre mang ngar tok, nang orim
o sreng ngo mamten ruk enang endruk
orom ngaro vu kraen. Va ngak orim kam
kirmaskor orom ngaro lpetuk ngo ngairis, i
o kam tolpum o tgoluk ruk o mia ngam vua
nho kuon mang ngar, enang o ngoven ruk
ngam kaeharom mar orom alo kre ruk o pel
va o gol kat. Ii, lraip ngak kaegenkar E Nut
ka yet to ka sgan ha, he ktotu pum E Nut tok
arhe ko ta sir mar kam vle tok.

[11-12] Ii, va lraip nga smia vle khemenik ko
tok he gia toot kam gia ngan o rhek he klol.
Mare, a vatimmok na gia vle kmar. Ko klua
ngatkal ngang tang mnam lraip kam patter
lurokol, i o ka grap mang lurokol he le klaut
mang ngar kam nho mang ngar e, nove.
[13-14] Kua re tok, ekam ko ktar hak, E Nut ta
ktar kueng e Adam. He e Adam, en nong
endo e Seten ta ktar mas orom kmeharom
a kerkeknen e, nove. Parem ko, e Eva to
a vlom arhe, endo E Nut tkueng knaek,
endo e Seten ta ktar mas orom kmeharom
a kerkeknen. Her a vlom to arhe ta ktar ka
vle te, en tlua mmok ko pum E Nut kalo keik.
[15] A vlom to endo tsi pu vle tok, he kngamror
mang lraip tgus, vanangko her gi vgum
ko ngma llues, E Nut nera susulgim mar.
Ii, enangthe ngpa kor mnam mar mang e
Yesus he kmokpom kar va kaelongtok mang

o mia, va smia vle la mmok ko pum E Nut
kalo keik, va kam smia toot mang ngaro
pkor kat, va E Nut ner kle ksusulgim mar
tok.

3

A Mhel Ka Mten To Karo Keknen Ngat Kais Mang En Kam Kol A Ngaeha To Kam Nho Mang E Yesus Ka Ngaomevek Langto

1 O rhek ri o minar ngaro kleim, mor kam
ngarngar mang ngar lserppak, ko ngta vle
ti te: Ani mhel to tvu kaelel mnam en kam
kpom a ngaeha to kam nho mang e Yesus
ka ngaomevek langto, tmi kut re pum a
ngaeha a yar to ngma nho orom. 2-3 Ii, va
enangthe a mhel langto na re kol a ngaeha
to kam nho mang e Yesus ka ngaomevek
langto, va karo keknen ngaka ktar ka vle ti
te: O vrong mia nga lo kais hak kam mon
en orom a kerkeknen tang hak, va naka svil
kam lei, va nak lei orom kta vlom ngang ko
atgiang tuk, va na lo mrua ngam en mruo
ekam o vrong kerkeknen, va na kais kam
mrua toot mang ka vok mruo, va na her gia
vle a sim re ko kim o mia. Va o mia nga totu
pum en, va na smia tar o mia, va na kais kam
smia patter o mia, va na lua sovet kmivie he
kveve, va na lua koskalil orom o mia, va na
lua mokrur kar o mia, va na lua vle pum a
ngaeha to kmit o krek kat. 4 Va a mhel to
endo naka ktar kais kam smia nho mang ka
valngan mruo he ka ktong kles mruo, he
nang mar kam totu pum en he smia ngan
vgum kat. 5 (Ii, naka ktar smia nho mang ka
valngan tok na, ko enangthe a mhel na lo
kais kam smia nho mang ka valngan mruo,
va ta khenam te, tlo is hak en kam smia nho
mang E Nut ka ngaomevek tok kat e.) 6 Va
ngiak or kmel a mhel to ta vle te, a mhel
to tgi gun kor mnam en mang e Yesus he
kmokpom kar kat e, matok en na kle mrua
per orom en mruo, he E Nut ner le kmon
a kapnes ngang, gi enang e Seten ko E Nut
tmon a kapnes ngang en tok kat. 7 Ii, va a
mhel to endo, o mia ruk ngam lo kor mnam
mar mang e Yesus he lua mokpom kar vop
ngak vokom en orom ka munik to a yar, he
nang en kam lua ru pum e Seten ka keik he
kharpeet orom o kerkeknen.

A Mhel Ka Mten To Karo Keknen Ngat Kais Mang En Kam Kol A Ngaeha To A Diken Kam Turang Endo Nma Nho Mang Ngar

8 Ii, va gi enang tok kat mang o diken,
ko enangthe o mia ngapa svil kam kol a
ngaeha to a diken kmeha ngang e Yesus
ka ngaomevek langto kam turang, va ngaro
keknen ngaka ktar ka vle enang ti kat te:
O mia ngak totu pum mar, va nga lua rere
orom alo naprai alomin, va nga lua vle pum
a keknen to ngaro pkor kam vua ring a ye
to a serpgar kam sovet kmiviem, va nga
lua riring ani vrong ngaeha to kam pe gia
toot kio mia kmit a kre alaut mkor mar
kat e. 9 Va ngak ngarngar mang E Nut ka
papat to a minar, endo tesgun ta tvok kim
o mia, vanang tete ngot kor mnam mor
mang orom nguaro vurkul ruk ngta mrer
ko pum E Nut kalo keik. 10 Vanang ktar
mang a mhel kam kol a ngaeha to a diken
va ngiaka ktar kael o reha akuruk yok ko
maktiegom na, en kam ktar kaegom mar
na, nang muk kam nho mnam kam mnor
mang te, tsim kaeharom mar o nop. To
enangthe nop o rhek akor mang ko tsim
kaeha, to endo yek, mut kais kmen a ngaeha
to a diken ngang, en kmeha ngang e Yesus
ka ngaomevek kam turang tok.

11 Ii, va kmikkiem gi enang ko o diken
ri ngaro keknen ngaka vle tok, va o diken
ngalmialraip ngaro keknen ngaka vle gi
enang ngalmialurokol ruk endruk ngaro
keknen tok kat. Ko ngarlenar ngak totu
pum mar vgum mar tok kat. Va nga lua
rere pum o mia akuruk yok kam ppiak mang
ngar. Va nga lo mrua ngam mar mruo ekam
o vrong kerkeknen. Nang o mia ngak kais
kmel ngaro papat kuon mang ngar mang o
vrong reha tgus he kngarngar mang ngar
te, ngar kaeharom mar lsir.

12 Ii, va a diken na gia lei orom kta vlom
ngang ko atgiang tuk. Va na kais kam
smia nho mang kles va si ka valngan tgus
kat. 13 O diken ngaka vle tok arhe, ekam
ko, endruk ngam sim kaeha ngang e Yesus
ka ngaomevek langto orom ngaro keknen
ruk tok, her mar ruk arhe o mia ngat kais
kam nho orom mar, va her endruk kat arhe
ngam lua kokkol kam rere mang ngaro pa-
pat te, ngat kor mnam mar mang e Yesus te,
en her Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
kat arhe.

14 To tete, ko mrua nho mkor E Nut te,
ngora pis ngok kmin kam ptang in. Ko sia
pat tok, vanangko ko kaittiegom kua hor

ta tete he ktar kaen ngang in ge, [15] ekam
ko enangthe a tomhel lang napa hagam
dok, va ngir le kais kam mnor ge te, E Nut
ka valngan ngaro keknen ngaka vle nngia
nngia. Ii, va ka valngan to endo ta vle te, E
Nut to nma vle ngnik ngnik ka ngaomevek
msim. Ko her E Nut ka ngaomevek to kat
arhe ngta vle enang a rek ka pun to E Nut
ta ktar sim kut el ka papat to a minar kuon
malpgem. Va ngta vle kat enang o ngtek
ruk a papat to a minar to tesgun ta tvok kim
o mia ta sir kuon malpgem mar kat. [16] Ii,
va E Nut ka papat to a minar to tesgun ta
tvok kim o mia, ngot mur havae mang ngor
mruo mang te, tho mi kut laut hak. Va a
papat to endo, ngoma kni pum E Nut kam
totu pum en orom ta vle ti te:

> En tmur khenam en mruo orom a mhel
> ka vok, va E Nunu A Totur ta kle
> ka khenam en ma mmok kat te, en
> E Nut Khal lsir kat, ko thover en
> petgim ka nnak va o engyel ngat mi
> vokom, va o mia ngat havae mang
> ngang o vrong rhek tgus ruk kun
> mnam a mmie karo mhetor tgus, va
> ngat kor mnam mar mang va E Nut
> tkol ka grap orom ngoguon mnam
> ka yammok kat.

4

E Pol Tkaen Karo Rhek Ngang E Timoti, En Kmeha Nngia Nngia

[1] Vanangko E Nunu A Totur ta ktar mi
kut pavap ge te, mnam o kolkhek ruk ngak
konner a kolkha to a kser kim, o mia akuruk
ngara sovet kmelel ngakro yaik ngang o
papat ruk kmor mnam mar mang e Yesus he
ka ksir petgim en hak, nang kle kaikkiem o
papat ruk mkor o vrong serppak ruk o kool
ko o kool ngar kael re ko vgum o mia kam
kerpatter mar ormar kam mas ormar orom
ngaro papat ruk endruk. [2] Vanang o papat
ngo mamten ruk endruk ngam kottek ekam
o patter mia ruk endruk ko ngam pe gia
khenam kuon mang ngaro pkor te, ngaro
papat ruk endruk ngma mien, vanangko
ngma kerruru. Ii, ko mar ngam lo kat
kais kam mrua koon pum mar pum ngaro
kerkeknen ekam ko ngaro papat ngam lo
kat kais kmeknik kun mnam mar hak ko
ngaro vurkul ngat vua tok hak. [3] Va o mia
ruk ngata mnor mang E Nut karo rhek ruk
o minar mang e Yesus he le kor mnam
mar mang he kmokpom kar, her mar ruk
arhe ngak kanprim E Nut mang o ol ruk
ngma lol maktiegom En kmemik. Vanang
o ker pattermia ngam kle va ksopong ngar
kam tivik kmem o ol ngo mamten akuruk,
endruk E Nut tkueng ngar ngang o mia tgus
kmemik. Va ngma hagam o mia kam lua lei
kat. [4] Ii, mu vokom na, kua re tok, ekam
ko o tgoluk tgus ruk E Nut tkueng ngar
ngta mmok tgus ngmeang ngang o mia mar
kmemik. He o mia nga lo kat kais kam
mon lkernonho orom a tomhel tang hak he
lua ngam, enangthe a mhel to endo napa
ktar kngarkie mang kam kanprim E Nut ka
munik mang. [5] Ii, nga lo kais kam mon
lkernonho orom o tgoluk tok, ekam ko a
mhel naka ktar mon E Nut ka munik mang
ko nak ngarkie kam kanprim E Nut mang
kmikkiem karo rhek.

E Pol Ta Keknen Ngang E Timoti, En Kam Sim Kaeharom E Nut Karo Reha

[6] Timoti, her yin arhe, yindo ngat
pavloum yin orom o papat ruk o minar, ko
ngma patter yin orom o papat ruk endruk
ko mar o papat ruk o yar, yin kmor mnam
yin mang e Yesus he kmokpom kar. Ko im
her sim ktua non ekam o papat ruk o minar
tiok kngae kais mang tete, he knantom mar
kmelel mar momalpek kmikkiem mar. Va
ngiak keknen ngang endruk ngat kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar mang o
pattermia la ppiagar ruk endri orom ngaro
papat ruk la ppiagar, he nang yin kam vle
te, e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen
kalkayie to a yar ko im sim kut kaeharom
karo reha enang tok. [7] Ii, ngia sim kut
kaelel kmin mang E Nut karo keknen mruo
kmikkiem mar kngae enang tok ge, nang
ngae lo kat kael ila gu kun mnam o mohoi
ruk nong ngaro kleim ngang ngar hak ko
pum E Nut kalo keik. O rhek ruk endruk
ngrua lo kais hak kam kpom mar te, mar
o rhek ruk o minar kat e. [8] Ko pu lmien
te, a keknen to a mhel nam kaeharom kam
khikher ka vok, he ka gidiel kam smia sap ta
vrua ya, ko a mhel to endo tgi kaenserpgam
ka vok gi mo mmie tete orom. Vanangko a
keknen to kmelel kim en mruo kam sim kut
kaikkiem E Nut karo keknen, tho mi kut ya
hak ko a mhel to endo nam kaenserpgam ka
ngorsang tgus tete mo mmie va koknaik kat
orom, ko koknaik E Nut ner mia kaottam ka

tnangal kmen a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik ngang.
9 Vanang o rhek ri o minar ngaro kleim,
mor kam ngarngar mang ngar lserppak he
ka kpom mar, ngta vle ti te: 10 Mor ruk
o aposel, ngom her gia nho mkor E Nut
to nma plong vle ngnik ngnik, En kam
susulgim mor, ko her Endo nma svil kam
susulgim o mia tgus arhe. Ii, va her sim kut
endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar, E Nut nera susulgim
mar. Mare, va her mang a papat to E
Nut kam susulgim o mia tgus, ngoma sovet
kam prongyek ka psek kam havaeng o mia
mang.
11 Mare, o rhek ruk ngiak re lserppak
ngang o mia ormar va kpatter mar mang
ngar, her endruk arhe.
12 Va kua havaeng yin e Timoti te, ngior
kam pat mang o mia ruk ngta kekhet yin
kam re te, ye lo laut is vop mang a ngaeha
ta. Vanang ngiak kle va kokheng ngar kam
khenam in mruo ma mmok ngang o mia
ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar, mar kam kolkol ekam in he
klol o papat vgum ilaro rhek tgus, vgum
ila ngorsang tgus, vgum ila keknen to kme-
longtok mang o mia, vgum ila keknen to
kmor mnam yin mang e Yesus he kmokpom
kar, va vgum ilaro keknen tgus ruk ngta
mmok ko pum E Nut kalo keik kat. 13 Yu!
He ekam tok, Timoti, ngia hop kpis kim a
ngaeha to kam him E Nut karo rhek ruk
ngat ittiegom mar kun mnam ka meer ma
mmok ngang o mia, va khalger mar kuo
malpgem mar va kpatter o mia mekam
mekam kngae kais ko dok mruo ngua pis
ngok kmin. 14 Tiok mnam a kolkha to a val-
ngan to orom ilmialaol ruk ngma nho mang
e Yesus ka ngaomevek langto ngat el ngaro
singni kuon malpgem in, ngata ktar kpavap
orom a re langto mang E Nut ka nngiar to
ten ngang yin. He ekam tok, Timoti ngiak
or kam kat konit orom a nngiar to endo.
15 Ngiaka vle pum o reha ri mekam
mekam, he kaen yin mruo tgus hak kam vle
pum mar, he nang o mia tgus kam vokong
ila ngorsang tgus ko na kaispak kngae ge.
16 Va ngia smia ngangreal mang ilaro keknen
mruo mekam mekam va mang ilaro rhek
ruk ima patter o mia orom mar mekam
mekam kat. Ko enangthe ip smia vle pum
mar tok, va E Nut nera sulgim yin kar
endruk ngma ngan ilaro rhek kat.

5

E Pol Tkaen Karo Rhek Ngang E Timoti, En Kmeha Nngia Nngia Ngang O Hipun Va O Tahek

1 Va mang kmeha ngang o vrong mia, kua
havaeng yin te, ngiaka psom o hipun, va
ngior kam gervik kim mar e. Vanang ngiak
kle va kaenkrovgem mar, gi enang a mhel to
a sim re, enangthe mar ngta vle te, ingores
msim. Va endruk o gi ngnes, ngiaka psom
mar tok kat, gi enangthe mar ingornopeik
msim kat. 2 Va ngiak kaeha gi enang tok
kat ngang o ngoumie, gi enangthe mar
ingornek msim tok kat. Va ngia sim kaeha
ngang o lraivles tok kat orom ilaro papat
ruk ngat ho mi kut mmok hak.
3 Va mang kam smia tar o tahek, ngiak
kaen a re lserppak ngang o mia kam smia
tar endruk o mi tahek msim he, ko nop a
mhel tang kam tar mar. 4 Vanang endruk o
tahek ngles ngang ngar, i o ngaorpeik, va
her ngles kar ngaorpeik ruk endruk arhe
ngaka ktar kol a papat ti te, her mar ruk
arhe ngak kaen ngaro singni kam khenam
ngaro papat ruk kmor mnam mar mang e
Yesus he kmokpom kar ma mmok kam smia
tar ngaro valngneik mruo tok. He enang
tok, ngar kaekon ngang ngaornek mruo va
ngaortek mruo kar ngaorpeik mruo tok kat.
Ngak kaeharom tok, ekam ko E Nut nma
higiang o mia ruk ngam kaeharom tok. 5 O
mi tahek msim ruk kua rere mang ngar tok,
ko nop a mhel tang hak kam smia tar mar
orom o tgoluk, mar ngam ho mi ktua nho
mkor E Nut kam turang ngar. He ekam
tok, ngama plong ngarkie ngang E Nut mo
kolkhek va mo segain tgus, En kam turang
ngar. 6 Vanang o tahek akuruk, endruk
ngma vle pum a sirei kim lurokol, mar
ngam sia vle pum a sirei kuo mang ngar, he
her gia vle enang o yoror enang tok. 7 Ii,
va ngiak kaen a re lserppak ngang o mia
kam sim kaikkiem kuaro rhek ri, he nang o
vrong mia kam lo kais hak kam mon tang
mnam muk orom a kerkeknen tang hak.
8 Ko enangthe tang mnam mor ruk ngom
kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom
kar na lo smia tar ka ngausie mruo, va si her
mi kut ka valngan mruo ko tlo smia tar mar,
va en nma vle enangthe, tmi kael ka yaik

ngang e Yesus mruo kam lo kat kor mnam
en mang, he kle mi ktua vle a kernonhor
hak, kir kim endo tlo kor mnam en mang
e Yesus.
9 Ii, vanang ngior kam tutut kmel o gi
vrong tahek ngaro mnok kun mnam ila hor,
he nang muk kam smia tar mar. Gi endruk
o ho ngoumie lsir hak he, endruk tesgun
ngate smia vle ko kim ngalmialurokol tuk,
her endruk arhe yi kais kmel ngaro mnok,
he nang muk kam smia tar mar. 10 Ii, kua re
mang o tahek ruk o mia ngma hover ngaro
mnok pum ngaro reha ko ngta ya, endruk
enang ko ngam smia pavloum o ngnes, va
kam smia tar o mia ko mrek, kam mrua slak
orom mar mruo kmeha ngang endruk ngat
kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom
kar kmelel ngaro nharok, va kam turang
endruk ngat lol o vnek, va kam hop kpis kim
o gi vrong reha akuruk lyar kmeharom mar
kat.
11 Vanang o tahek ruk nop mar o ngoumie
vop, va ngior kmel ngaro mnok kun mnam
ila hor to endo hak. Ko her mar ruk arhe
ngara gorgor pum lurokol he lo kta svil kam
kta ngarngar mang ngaro tnangal ruk kam
mi kut kael mar kmeha ngang Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen. To ngar kle va ka
svil kam kta lei kat. 12 He ekam tok, ngam
mur kaop kmar mruo, E Nut kam monik
kim a kapnes ngang ngar, ekam ko mar
mruo ngat lo kaikkiem ngaro mur tnangal
mruo, endruk ngta ktar elik ngang E Nut
mang kam mi kut kael mar kmeha ngang
ka ngaomevek. 13 Va kam kta ngam kuo
mang a papat to endo kam vanker vop, her
o tahek ngo mamten ruk kat arhe ngam gi
kael riring ngar pum a keknen to kam gia
vle o lo ehaneng, he kpupunpa kvaik kottek
mnam o rektor kam toop kim o mia akuruk
ngaro rhek ruk mar mruo ngat mur kael a
totummok mo kmar mang ngar. To o tahek
ri ngam kle kta vaik kottek kun mnam o
rektor akuruk yok kam kle kpolger o mia
ruk endruk ngaro rhek ruk ngat toop kim
mar kam rere pum o mia enang tok. 14 He
ekam tok, kua kaen a re lserppak ngang
o tahek ruk mar nop o ngoumie vop te,
nga kta lei he ka llues to sim kta pavloum
ngles kat, nang lo kael a ngaekam ekam nga
imuo kam mon mar orom a kerkeknen tang
hak kam kerrereng ngar ekam tok. 15 Kua
re lserppak tok, ekam ko akuruk mnam
mar ngat hortgi he el ngaro yaik ngang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen petgim,
to le kaeha ngang ngua imuo to e Seten
orom ngaro kerkeknen ruk endruk enang
tok arhe.
16 He ekam tok, lraip ruk ngat kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar, her
mar ruk arhe nga smia tar o tahek ruk
kun mnam ngartaro mur valngan mruo,
nang lo kael a vnek to endo kuon mang E
Nut ka ngaomevek. He enang tok, E Nut
ka ngaomevek ner kais kam kle smia tar
endruk o mi tahek msim, ko nop a mhel
tang hak kam smia tar mar.

E Pol Ta Keknen Ngang E Timoti Mang Endruk Ngma Ktong E Nut Kakro Ngaomevek

17 Va mang mulmialaol ruk ngam sim
kaeha kam ktong nguk ruk E Nut ka
ngaomevek ko tok, mgua sim ktua tar mar
kat kir kim o vrong mia ruk ngam lo sim
kaeha tok. Va her sim kut endruk mnam
mar ko ngma prongyek ka psek orom a
ngaeha to kam havaeng o mia mang E Nut
karo rhek va kam patter o mia ormar, her
mar ruk arhe muk ruk E Nut ka ngaomevek
mguaka ktar orom mar kam sim ktua tar
mar, kir kim ngarlenar akuruk. 18 Ii, mgua
sim ktua tar mar tok, kmikkiem gi enang ko
ngat ittiek kun mnam E Nut ka meer te, “A
bulmakau to nam kaeha kngae kmeharom
ila ngaeha, mguak or kam vat ka gu en kam
lo kaemik phevgom ko nam kaeha ngang
yin.” Va ta mien kat te, “Endo nam kaeha
ngang endruk ngat ngamhu ngang, en nam
kaeha ngang ngar, mar kmenkim mang ka
ngaeha to endo.”
19 Va enangthe a mhel ko en atgiang tuk,
npa sir kim tang mnam mulmialaol ruk
ngma ktong nguk, he kmon en orom a
kerkeknen tang, va ngior kam tutut kam
serppak mang karo rhek ruk e. Vanang
enangthe o mia ruk ngtis te, mar alomin,
i o korlotge ngapa mon tang mnam mulmi-
alaol ruk endruk orom a kerkeknen to tok,
to endo yek, ye kais kam ngan o rhek ruk
endruk vgum mar. 20 He endruk ngma plong
kaeharom o kerkeknen, va mguaka srim
mar ma mmok ko pum o mia ngaro kerok he
ka psom mar, he nang kmengorang o mia
tgus kam lua kolkol ekam mar.
21 Ii, tete kua re lserppak kam re kvat
E Nut kre Yesus To E Nut Thim Orom Ka

Msasaen va karo engyel ruk E Nut tre pum mar kam havaeng yin lsir ko pum ngaro kerok te, ngiak sim kaikkiem kuaro rhek ri, nang or kam gia khen a mhel langto kam psom tok, vanang ka mnang langto ko en kaela to yin. Ngiaka psom o mia tgus enang tok arhe.

22 Va ngiak or kam tutut kmel o singni kuon malpgem a mhel langto, matok yin mruo ngira vor po idiel orom karo kerkeknen mruo ruk tok. He ekam tok, ngiaka vle la mmok ko pum E Nut kalo keik.

23-25 Ii, ngiak or kam tutut kmel o singni kuon malpgem a mhel tang ekam ko o mia akuruk ngaro kerkeknen ngama vle ma mmok ko pum ngarlenar ngaro kerok. Va ngaro kerkeknen ngama ktar kpis ko pum E Nut kalo keik, he nma monik kim a yor ngang ngar pum mar tok, ktar mang o mia ruk endruk kam sir ko kim kalo keik. Vanang o mia akuruk yok, ngaro kerkeknen ngam sia tvok kim o mia, vanang E Nut ner kle kpolger ngaro kerkeknen ruk endruk ma mmok koknaik tok kat ge. Va ta vle gi enang tok kat mang o keknen ruk lyar, ko akuruk ngma vle ma mmok, nang akuruk ngat lua vle ma mmok vop. Vanang endruk ngat lua vle ma mmok vop, ngat ngae ho lo is hak kam tvok pum E Nut kalo keik e.

Vanang mang a papat to mang yin kam mrua lgem in mruo pum ilaro yor ngo mamten, ngiak or kam tagur pum a gi ye e. Ngiak kle va kok vur kaiviem a ye to a vaen kat kam momgol ila vrek orom.

6

E Pol Ta Keknen Mang Endruk Ngalmialaol Ngam Kaenen Mar Kmeha Ngang Ngar

1 Va mang nguk tgus ruk mut kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar, ko o mia ngma sir pekmuk kmenen muk kmeha ngang ngar, kua svil kmen kuaro rhek ri ngang nguk te, mgua smia nho orom o mia ruk endruk, he nang o mia ruk ku mnok kam lua kerrereng E Nut ka munik, i o kerrereng kuaro rhek ruk koma patter o mia ormar vgum muk tok. 2 Va muk ruk mulmialaol ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, gi enang muk mruo ko mut kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar tok kat, mguak or kam pat re te, mut kais kam grung orom mulmialaol, he lo vua nho orom mar, gi ekam ko mar ngta vle te, muornopeik ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar enang nguk tok kat. Nove, mgua kle va ho sim kut kaeha vat ngang ngar ge, kir kim mularo reha ruk mum kaeharom mar ngang endruk ngat lo kor mnam mar mang e Yesus he lua mokpom kar. Ekam ko mulmialaol ruk muma turang ngar orom mularo reha ruk tok, her mar muornopeik ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar tok kat arhe. Ko E Nut tkaelongtok mang ngar kat.

Timoti, her o papat ruk arhe ngiak patter endruk tgus ngma kpom o reha ngang ngalmialaol ormar he kaurur kim mar kmeharom mar.

E Pol Ta Keknen Mang O Pattermia Ruk La Ppiagar Ko Ngam Pe Gia Patter O Mia Kmit O Krek Mkor Mar

3 O pattermia ruk la ppiagar ngta vle mnam muk he ngam lua svil kam ngatkal kam kpom a re to a minar va o papat akuruk yok mang E Nut, endruk koma patter o mia mang ngar orom o papat ruk mang Ngoldaip e Yesus Kristus. 4-5 He enang tok, ngam mrua khenam mar mruo ma mmok tok te, ngam mrua per orom mar mruo he ho lua kol a mmok mang ke papat tang mang E Nut hak! Ii, va o mia ruk enang ngar ko ngma vle tok, ngam gia tagur pum a kerkeknen to kam her gia pangargrang a vle pum o gi vrong rhek ruk o mia ngma hoverik. Va ngma tagur pum o gi vrong rhek ngaro vgondik kat, ko ngma svil kam mo maen o rhek mang ngar kar nglenar kat. He enang tok, ngaro kerkeknen ruk endruk ngam kaenpgam o kerkeknen akuruk yok vat kun mnam mar. Endruk endri te: kam vrek kinkiin ngang o mia, kam krong o mia ngaro vurkul orom o rhek, va a mhel kam rere orom o rhek kam khenam ma mmok te, tkaelat kaela, va kam gi vrong spom turvek mang o mia ngaro kerkeknen, va kam gia rere kam sir kim o mia mekam mekam kat. O mia ruk enang endri ngma vle kar o mia orom ngaro papat ruk ngat kernonho hak ko ngata vle enangthe e Seten tpis kaorom E Nut karo rhek ruk o minar kun mnam mar. Ii, va ngama pat kat te, ngat kais kam patter o mia mang E Nut he ngat kais kmit

a kre alaut ko mkor mar, he nang mar kam
kol a munik alaut.
6 Vanang enangthe a mhel na kle sim kut
kaikkiem E Nut karo rhek, he ka vrek ta kle
sim kut kaisis kun mnam vgum tok, va a
mhel to endo tkais kam kol a munik alaut
tok. 7-8 Ii, ko a mhel ka vrek tgi kais kam
sim kut kaisis her gi vgum ko tkais mang o
ol va o it. He tok, ngot lo is hak kam ring
mnam mor mang o vrong tgoluk kat e. Ko a
mhel knan tlo kol orom o tgoluk akor e, va
nak yor kat va tlo is kam lol o tgoluk akor
kngormar kat e. 9 Vanangko endruk ngma
tagur pum a papat to kmit a kre alaut, ngma
ru pum e Seten karo keik pum o vrong
kerkeknen ko ngam kaegom mar orom a
papat to endo. Ii, ko ngaro pkor ngaro svil
ruk ngam lo kaikkiem E Nut karo papat ruk
o minar ngma kering ngaro papat ruk kmor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar,
he enang tok ngam kle krum kim mar hak.
He enang tok, mar mruo ngam mrua kaop
kim E Nut kam monik kim a yor ngang ngar
krum kim mar vgum tok. 10 Ii, ko a keknen to
kam vua ring mnam kmit a kre alaut arhe ta
vle te, o vrong kerkeknen ngo mamten tgus
nga pun msim. He enang tok, o pattermia
ruk la ppiagar ngat her vraik orom ngaro
papat mruo petgim e Yesus, he ngat lo kat
kor mnam mar mang e Yesus kat e. He
enang tok, mar mruo ngat mrua ngam o
vnek kavurgem kuon malpgem mar mruo
tok.

E Pol Ta Re Lserppak Ngang E Timoti Mang Kam Tagur Pum O Keknen Ruk Ngta Sir Ko Pum E Nut Kalo Keik

11 Vanangko, Timoti, yin E Nut kalkayie to
yin, va ngiak ngae ho lo kat kael ila gu kun
mnam o kerkeknen ruk endruk e. Ngiak kle
va ktagur pum o keknen ruk ngata sir ko
pum E Nut kalo keik ha, va kam kolkol ekam
E Nut, va kmor mnam yin mang e Yesus he
kmokpom kar, va kmelongtok mang o mia,
va kmatnge vgum o vnek, va kam vle a sim
re ko kim o mia kat. 12 Ii, tiok ko yi her mur
havae mang in mruo ma mmok ko pum o
mia kavurgem ngaro kerok, ye mrua havae
mang ila papat to mang e Yesus. He enang
tok, E Nut tvaeng yin kam kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik
koknaik tok kat. To tete kua re lserppak
ngang in te, ngia sim kut kpom a ktalhok
to endo tete he kaus mang, kam sim kut
kor mnam yin mang e Yesus he kmokpom
kar, gi enang a mhel to nama kar va tomten
ko en nam sim kut kaus tok kat. 13 Ii, e
Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen, en
tmur havae mang en mruo mnam a kolkha
to ta sir ko pum e Pontus Pailet kalo keik
kmimim kim o rhek mang kat. Va E Nut to
tkueng o vrong tgoluk tgus kam ktal kim En
mruo, va kua rere he kvat nginalo munik
kam re lserppak ngang in ko kim nginalo
keik kat te, 14 ngia sim kut kaikkiem kuaro
rhek ruk kam ho lo kat kael ila gu kun
mnam o kerkeknen ruk endruk, he nang
o mia kam lo kais kam mon yin orom a
kerkeknen tang, ekam ko ngira vle la mmok
hak ko ngia sim kut kaikkiem mar tok. Ii,
ngiak kaikkiem kuaro rhek ruk tok mekam
mekam, kam ngae kais ko Ngoldaip to e
Yesus Kristus na mrua pis mnam a kolkha
15 to E Nut tkut el ngang en kam pis mnam
tok. Her E Nut arhe, a her gi kut serpgar tuk
hak, Endo ta vle te, o taven tgus nga Taven,
va ngolmialaol tgus Ngalaip kat. Va her
gi En tuk kat A Ho Lgekol Hak, Endo nam
kaeharom o mia kam lgekol tok kat arhe.
16 Ii, va her gi En tuk kat arhe nma plong
vle ngnik ngnik orom ka ho mmok to ta sei
kam mmok hak, Endo nong a mhel tang tis
kam konner hak. Ii, va nong a mhel tang
tvokom vop ko o mia ngat ho lo is kam nho
rkieng hak. Ii, her En kat arhe ngruaka nho
orom pum ka serppak kngorom ngorom gi.
Lmien.

E Pol Ta Keknen Mang Endruk Ngaro Vu Tgoluk

17 Va mang endruk ngaro vu tgoluk mo
mmie tete, Timoti, ngiak re lserppak ngang
ngar kat te, ngak or kam mrua hover mar
mruo pum ngaro vu tgoluk. Va ngak or kam
nho mkor ngaro gol ngo pneik ruk nga ho
lo is hak kam plong vle ngnik ngnik kam
turang ngar e. Ngak kle va ka nho mkor
E Nut kam turang ngar ha, ko her En arhe
tkueng o tgoluk tgus kmenik ngang ngor
kmensireim mor orom mar, ko En nama vle
kia vul orom mar. 18 Ii, va ngiak re lserppak
ngang ngar kat te, mar kam kle va khover o
mia akuruk yok orom ngaro gol ngo pneik
ruk ngaro reha ruk lyar ngang ngar ko ngak
turang o mia orom mar kmeha orom mar
ngang ngar tok. Va ngiak re lserppak ngang

ngar kat te, mar kam sim ktua tar o mia he
kturang ngar orom ngaro vu gol ruk endruk
kat. [19] He enang tok, endruk ngaro vu tgoluk
ngar kle kais kmelpas orom ngaro gol ngo
pneik ruk orom ngaro reha lyar ruk endruk
tok, he nang mar kmis kam sir lserppak
kuon malpgem mar kun mnam a venloot to
e Yesus nera pis mnam, he nang mar kam
mia kpom a ktalhok to kam plong vle ko kim
E Nut ngnik ngnik. Ii, he enang tok, ngar
kaenang a rek ko nma sir lserppak kuon
malpgem ka pun tok kat.

[20] O Timoti, tesgun E Nut tel karo rhek
ruk o minar mang e Yesus ko maktiegom
yin, he kua havaeng in tete te, ngia smia
toot mang ngar mekam mekam. Va ngiak
kael ila yaik ngang o rhek ruk nong ngaro
kleim ngang ngar ko pum E Nut kalo keik,
va ngang endruk o mia ngma rere ormar
kam sir malngaeng a re to a minar ormar.
Ko o papat ruk la ppiagar ruk endruk, o mia
ngma rere orom mar, ko ngma pat re te,
ngta mnor mang E Nut pum mar. [21] Ii, o
mia akuruk ngata lol o papat ruk la ppiagar
ruk endruk, he enang tok, ngata vraik orom
ngaro papat mruo petgim e Yesus he lo kat
kor mnam mar mang he lo kta mokpom kar
tete kat e.

Yu! Koma ngarkie ngang E Nut, En kam
ring ya mang nguk tgus ko tok mekam
mekam!

E Pol Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom Ngang E Timoti

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom Ngang E Timoti

Tie ko e Pol tittiegom ka hor ta ngang e Timoti, e Timoti ta vle ko mEpeses he kaeha kam patter o mia kun mnam e Yesus ka ngaomevek to nma nho mang ko tok. E Timoti, si en a gi kalyie vop, vanangko ta kpom a ngaeha to kam nho mang e Yesus ka ngaomevek langto ko mEpeses. Vanang e Timoti en nam kaursie vgum o mia ko ngma klel orom ko en a gi kalyie he kol a ngaeha to alaut. To e Pol tittiegom ka hor ta ngang e Timoti kmenserpagam en kmennegiang o mia pum ngaro rhek ruk endruk, nang kle sim kaeharom E Nut karo reha gi. E Pol tittiegom ka hor ta ngang e Timoti kat kam havaeng te, en kam sim kaeha orom ka ngaeha nngia nngia.

Tie ko e Pol tittiegom ka hor to alomin orom ta ngang e Timoti, ngat kat kaenpasiker e Pol kun mnam a hengor to ko mRom. E Pol ta smia mnor mang en mruo te, en tlo is hak kmottek ko nong ke laut mar kmim kngam a yoror. He ekam tok, e Pol tittiegom ka hor ta ngang e Timoti kmenserpagam en kam sim ktua kpom karo reha he ksap orom mar ge ko pekam ko nak yor. Va e Pol tkat kaen o rhek mnam e Timoti kam smia keknen ngang mang kam sim kaeha ngang e Yesus ka ngaomevek nngia nngia. Va e Pol thavaeng e Timoti kam sir malngaeng o pattermia ruk la ppiagar, nang kle kngarngar mang a re to a minar mang e Yesus mekam mekam.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang E Timoti

1-2 Vae Timoti, Dok e Pol, e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen ka aposel to dok, ko tmeng dok kam havae mang en kmikkiem gi enang ko E Nut mruo tmur svil mang dok kam havae mang en tok. Ii, E Nut ta svil dok kam havae mang e Yesus tok, kmikkiem enang ko tennik E Nut tel ka tnangal ngang o mia, mar kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik her vgum e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen arhe.

Kua vle tok, he kaittiegom kua hor ta ngang yin Timoti, yindo kom kaelongtok mang yin he ka kvam in te, ko hal msim, ekam ko dok ko pavloum yin orom o papat ruk kmor mnam yin mang e Yesus he kmokpom kar.

O Timoti, koma ngarkie mang in ngang Ngor Teit E Nut kar Ngoldaip e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen te, min kam ring ya mang in, va min kam mrung in, va min kmeharom ila vrek kmongeik kat.

E Pol Ta Kanprim E Nut Mang E Timoti

3 Ii, koma ngarkie ngang E Nut mo kolkhek va mo segain tgus va koma pat mang in mekam mekam he kngarkie mang in kam kanprim E Nut mang in. Her E Nut arhe, Endo kom kaeha ngang orom kua vrek to nma mrer ko pum kalo keik, gi enang koores ruk tennik ko ngam kaeha ngang E Nut tok kat. 4 Koma pat mang in, tie ko yi kaeti mang dok, he kua vok tsei kmel ring in kam kta vokom yin, he nang dok kam ngae ho mi ktua sirei hak. 5 Ii, va o mia ngat el pat kim dok mang ilaro papat ruk o minar ko ye mi kut kor mnam yin mang e Yesus he kmokpom kar ormar. O papat ruk endruk, ipoei to e Lois kar inan to e Yunis nginta ktar kor mnam min mang e Yesus he kmokpom kar orom mar tok kat. He tete kua serppak mang in kat te, im sim kut kor mnam yin mang e Yesus he kmokpom kar orom o papat ruk o minar ruk endruk tok kat.

E Pol Tkaenkrovgem E Timoti Kam Lo Kat Konit Orom E Nut Ka Nngiar

6 He ekam ko im kor mnam yin mang e Yesus he kmokpom kar tok, kua svil kmel pat kim yin kat te, tie ko dok kar mulmialaol ngot el nguaro singni kuon malpgem yin, E Nut tmi kut nngiar ngang in orom a nngiar langto. He ekam tok, ngiak or kam kta konit orom kat e. 7 Ko mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar, E Nut ther lua nngiar ngang ngor orom E Nunu A Totur enangthe en nong a serpgar, he nang mor kam ruokar kim o mia e. Nove, thera nngiar ngang ngor orom E Nunu A Totur ko en a ho vu serpgar hah, he nang mor kam kle va ka vle lserppak vgum en, va mor kmelongtok mang o mia vgum en, va mor kam serppak kam mrua nho mang nguaro pkor vgum en kat.

[8] He ekam tok, ngiak or kam kta leep
kim o mia kam havaeng ngar lmien mang
Ngoldaip kat e. Va ngior kam kta leep
pum dok kat, ko ngat kol a regesal mang
dok kmenpasiker dok mo mnam a hengor
ta vgum ko koma havaeng o mia mang.
Vanangko ngiak kle va mur ngam yin mruo
ekam a ngaeha to kam vle enang dok, he
nang o mia kam kol a regesal mang yin tok
kat, ko ima havae mang a knovvur enang
dok tok kat. Ii, ngia mrua ngam yin mruo
ekam a ngaeha ta, orom a serppak to mkor E
Nut mruo. [9] Her E Nut arhe, Endo tsusulgim
mor he kvaeng ngor kam mur kaen mor
ngang En mruo orom nguaro keknen ruk o
totur. Ii, E Nut tsusulgim mor tok, ekam ko
tikkiem ka mur papat mruo, endo kam ring
ya mang ngor, nang nong ko ngot eharom
nguaro mur keknen mruo, he tsusulgim
mor vgum mar e. Nove, tsusulgim mor
kmikkiem ka mur papat mruo tok, ekam
ko tennik ktar mang ko E Nut tlo kueng a
mmie vop, ta ktar el ka papat to endo kam
ring ya mang ngor orom e Yesus To Thim
Orom Ka Msasaen, yek koknaik kam mi kut
kaen ngang ngor kam susulgim mor orom
en tok. [10] Ii, tennik E Nut ta ktar el ka papat
to kam ring ya mang ngor orom Endo Thim
Orom Ka Msasaen, vanangko her tete arhe
ta kle mia khenam ka papat to endo ma
mmok her orom e Yesus To Thim Orom Ka
Msasaen arhe ko E Nut ta khenam e Yesus
ma mmok ngang ngor vgum ko e Yesus
thop petgim ka nnak he. He ekam tok,
ngota mmok mang E Nut te, ner kaeharom
mor kam hop petgim nguaro nnak tok kat
kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
En ngnik ngnik, her gi vgum ko ngot kor
mnam mor mang a knovvur. [11] He her gi
mang a knovvur to arhe E Nut tmur kut
mon dok kam sir orom En kam vle te, ka
aposel to dok, dok kam polger o rhek ruk
mang ngang o mia. Ii, va tmur kut mon
dok kat kam patter o mia mang kat. [12] He
her vgum ko koma patter o mia tok, ngat
kol a regesal mang dok kmenpasiker dok
tete. Vanangko, kom lua leep pum a vnek
ta e, ekam ko ko smia mnor hak mang e
Yesus, endo ko her kor mnam dok mang
he kmokpom kar. Va kuaro papat ngat ho
mi kut serppak mang kat te, endo dok ko
mur el dok ko maktiegom, her en kat arhe
tkais kam smia nho mang dok kam ngae
kais mnam a kolkha to a kser kim.
[13] He ekam tok, Timoti, a re to a minar to
koma patter o mia orom, va ye her kol vgum
dok, ngiak kael a re to endo ktar ko pum
ilalo keik kam sim kael, nang yin kam smia
mnor kam smia patter o mia nngia nngia
mang nguaro papat ruk mang e Yesus tok.
Va ngiak kor mnam yin mang e Yesus To E
Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom
kar, va kaelongtok mang o mia kat. [14] O
Timoti, tesgun E Nut tel karo rhek ruk o
minar mang e Yesus ko maktiegom yin,
he kua havaeng in tete te, ngia smia toot
mang o rhek ruk lyar ruk endruk mekam
mekam orom E Nunu A Totur ka serppak
to tel rengmat kun mnam mor ruk ngot kor
mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar.

E Pol Ta Ngarkie Mang E Oneseporas

[15] O Timoti, yi her kol a re he mang endruk
tgus ko mnam a mmie ka mhe to e Esia, ko
mar tgus ngata ksir petgim dok he. Va si e
Pigelas kre Hermosenis va min kat nginta
ksir petgim dok kat.
[16-18] Vanangko e Oneseporas, yi sim mnor
mang en kat, ko en nam kle ksei kam turang
dok orom o vrong reha kavurgem ko tok
mEpeses. Va tie ko ta vle mo mRom kat,
va nma plong kaenserpgam dok he lua leep
kim o mia pum dok ko ngat kleng kualo
ktiek va kualo nhar he kaenpasiker dok mo
ma hengor ta. Ii, nam lua leep pum dok
tok e. Nove. Ko tesgun ko tgi gnua pis
mo mRom, te ktua riring dok kriring dok
kngae kais ko ta pis mang dok. He ekam
ko nma vle kar dok tok, kua ngarkie ngang
Ngoldaip tete, En kam khenam ka mam-
rung ngang e Oneseporas kar ka valngan
tgus mo kolkhek ruk endri tete. Va kua
ngarkie ngang Ngoldaip mang ngar tok kat,
En kam tting mang kua papat to En kam
mrung ngar koknaik kat mnam a kolkha to
ngak sir ko pum E Nut kalo keik kat.

2

E Pol Tkaenserpgam E Timoti Kmel Kalo Keik Ekam E Nut

[1] Yu! Timoti, yindo kua kvam in te, ko
hal msim, ekam ko o papat ruk endruk ngta
mien tok, va kua havaeng yin te, ngiak sir
lserppak hak mang a papat to kam havae
mang E Nut ko ther ring ya mang o mia
orom e Yesus To E Nut Thim Orom Ka

Msasaen. [2] Va kuaro rhek tgus ruk ye her
nganik vgum dok ko pum o mia kavurgem
ngaro kerok, ngiak maenik kmelik ko mak-
tiegom o mia akuruk vat, endruk ngar smia
ngarngar mang ngar kat, he nang mar kam
mi kut is tgus kngae ka ngmeang hak kam le
kmaenik kmelik ko maktiegom o mia aku-
ruk vat ko ngak patter o mia ormar tok kat.
[3] Mor ruk ngoma patter o mia orom E Nut
karo rhek ruk enang tok, ngoma vle enang
endruk ngam smia kar va tomten ngang e
Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen, ko
ngoma matnge vgum o vokngnes he kaeha
ngang ge. Va yin kat, ngiak kaum ka vle
enang ngor he kmatnge vgum o vokngnes
kmeha ngang en tok kat ge. [4] Ii, ngiaka vle
enang endruk ngam smia kar va tomten gi
enang ko nong tang mnam mar nam kael
kalo keik ekam o tgoluk ruk mkor o vrong
mia ku mnok e. Nove. Nam lo kaeharom
tok, ekam ko nma svil kmensireim kalaip.
[5] He gi enang tok kat, ngiak kaeha ngang e
Yesus he ka vle kat enang a mhel to nma
khanier, ko nam lo kais kam kir kim klenar
he kol a keik to a msasaen kais ko enangthe
na smia nho mang en mruo he ka khanier
kmikkiem a khanier to endo karo pos. [6] Va
gi tok kat, ngiak kaeha ngang e Yesus he
ka vle enang a loot kteit, ko ta prongyek ka
psek kmeha kun mnam ka loot, ko koknaik
her en arhe o mia ngara ktar kaeha mnam
ka loot kam kambung orom. [7] Ii, Timoti ngia
smia ngangam kmin mang kuaro rhek ruk
endri na, he Ngoldaip ner kael yin ma hor
mang ngar.

[8] Timoti, ngia pat mang e Yesus Kristus
mekam mekam te, her en e Devit kaes to
thop petgim ka nnak arhe. Va her gi a
knovvur to endo ka sai to koma havaeng
o mia orom tok arhe. [9] Ii, va her vgum a
knovvur to endo, o mia ngat kol a regesal
mang dok. Va ngat si kleng kualo ktiek va
kualo nhar kmenpasiker dok mo ma hengor
ta, enangthe dok a ker mhel to ther kpoot
mang o pos. Ngat eharom ngang dok tok,
kam kser dok kam lo kta havaeng o mia
mang a knovvur to endo. Vanangko E Nut
karo rhek ruk endruk, o mia ngat lo is hak
kam kserik, mar kam lua senkir kngae e.
[10] He ekam tok, koma matnge vgum o vnek
tgus hak, her mi kut mang o vrong mia ruk
E Nut tmur el mar kam vle ngang En mruo,
mar kam kle klol karo rhek ruk endruk he
kor mnam mar mang e Yesus To E Nut Thim
Orom Ka Msasaen he kmokpom kar, nang E
Nut kam kle ksusulgim mar kmen a ktalhok
to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik
ngang ngar ko mnam ka yammok.

[11-13] O rhek ri o minar mang e Yesus, mar
ngaro kleim, mor kam ngarngar mang ngar
lserppak, ko ngta vle ti te:

> Ekam ko ngot her mur kaen mor mruo
> ngang e Yesus, he en thera kser
> nguaro pkor ngaro svil ngaro serp-
> pak ruk tesgun ngma kapom mor,
> mar kam yor kun mnam mor gi
> enang ko en tyor tok kat, va ngota
> serppak mang a papat to kat te,
> ngrer mia hop petgim nguaro nnak
> kam kol a ktalhok to kam plong
> vle ko kim en ngnik ngnik tok kat.
> Va enangthe ngopa matnge vgum o
> vnek ruk en mruo tlol, va nguaro
> tavgo ngara komor o mia gi enang
> ko ka tavgo nma komor o mia, tgus
> tok kat. Va enangthe ngopa klai
> mang, va en ner mia klai mang
> ngor gi enang tok kat. Va enangthe
> ngop si mrua kser nguaro papat ruk
> kmor mnam mor mang kam lo kta
> mokpom kar, vanangko en ner lua
> kser karo papat ruk mang ngor e,
> vanang ner kle mia serppak kam
> mokpom kar mor ge. Ko en tlo is
> hak kam hortgi kam klai mang karo
> keknen mruo e.

E Nut Kalkayie To En Nma Sirei Mang

[14] Timoti, ngiak or kam tu kmel pat kim
o mia mekam mekam mang o papat ruk
endruk. Va ngiak kle kaengorang ngar ko
pum E Nut kalo keik mang o keknen ri kat
te, ngak or kam mo maen o rhek mang o
gi vrong rhek ngo vgondik, ko a keknen to
endo, nong ka kleim ngang hak ko pum E
Nut kalo keik e. Nove, a keknen to endo
nam kle va gia kering o mia ruk ngam kael
ngaro rela kam nganik. [15] Va ngiak kaegom
ilaro serppak hak kmel yin mruo ngang E
Nut, yin kam sim kaeha ngang En he ka
vle te, kalkayie to En nma sirei mang. He
ipa vle tok, va o mia ngar lo kais hak kam
ngam a leep kuon mang yin, ko im sim kut
kaikkiem E Nut karo rhek ruk o minar kam
keknen ngang ngar kam sisrim mar ormar
tok. [16] Ii, va yin mruo kat, ngiak or kmel ila

gu kun mnam a keknen to kam gi vrong rere
orom o papat ruk nong ngaro kleim ngang
ngar ko pum E Nut kalo keik kat e. Ii, ngiak
or tok, ekam ko o mia ruk ngam mrua ngam
mar mruo ekam a keknen to endo, a keknen
to endo nam gia kaenpgam mar mekam
mekam kngae ge kam lua kolkol ekam E Nut
e. 17 Ii, ko ngaro rhek ruk la ppiagar ruk
endruk ko ngma patter o mia ormar, ngara
ses kngae ko kim o mia, gi enang a yor to
kuo mang a mhel ka vok nma ses kngae tok
kat. He alo mhel aloruk kun mnam mar ruk
ngam gi vrong rere kam patter o mia orom
o papat ruk nong ngaro kleim ngang ngar
ko pum E Nut kalo keik, her e Haiminias kre
Piletus arhe. 18 Ennginduk ngint her vraik
petgim o papat ruk o minar, endruk kmor
mnam min mang e Yesus he kmokpom
kar, he vrong kaolol orom o papat akuruk
yok, ko nginma rere ormar. Ii, ko nginma
havae te, E Nut ther hover o yoror tgus he.
Nginma havae tok, he kering o mia aku-
ruk ngaro papat hak ruk kmor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar tok arhe.
19 Nginm pua kaolol orom o papat akuruk
yok enang tok, vanangko E Nut tsim sirim
ka ngaomevek mruo ge kuon malpgem ka
pun to orom karo rhek ruk o minar. Ko
tho sim kut papuntom mar hak, he nang
ka ngaomevek kam sir kserppak hak kuon
malpgem mar kam ngarngar mang ngar.
Ko E Nut tittiegom karo rhek ri ko pum ka
ngaomevek ka pun kam mon mar ngang
En mruo te, "E Nut mruo ta mnor mang
karo mia mruo," va "Endruk tgus ngat mrua
havae kmar mruo te, Ngaldaip to En, ngak
kaitgung ngaro kerkeknen."

20 Ii, ngiak kaen yin mruo la mmok ngang
E Nut kmeha ngang, kmikkiem gi enang ko
a rek kteit nam kael karo kolhi ruk tvua ring
ya mang ngar kun mnam ka rek ko ngat
vua mmok petgim endruk tlo vua ring ya
mang ngar ko tok kat. Ii, va endruk tvua
ring mang ngar ko ngat vua mmok, a rek
kteit nam kaelik mang o reha ruk laol, nang
korim endruk tlo vua ring ya mang ngar ko
ngat lua mmok, he nang mar kam gia vavle
mang o gi vrong reha yok. 21 He kmikkiem
gi enang tok, enangthe a mhel napa vle la
mmok ko nap korim o kerkeknen ruk ngat
lua mmok petgim, va Ngoldaip ner vua ring
ya mang kat, gi enang ko a rek kteit tring
ya mang karo kolhi ko ngata mmok tok kat.
He enang tok, a mhel to endo ner mi kut
kais hak, he Ngoldaip kmel karo gi vrong
reha ruk laol ko maktiegom, en kmeharom
mar ko mar lgi yar. Ii, ner kais kmeharom E
Nut karo reha ruk laol tok, ekam ko tsim kut
kaen en mruo la mmok ngang E Nut orom
karo keknen ruk ngat vua mmok tok.

22 He ekam tok, Timoti ngia mrua ksir
pum o gi vrong kerkeknen ruk ngam kae-
nen o ngnes kmeharom mar. Ii, ngia mrua
ksir pum mar tok, nang kle va gi kael ilalo
keik mang o keknen ruk ngta sir ko pum E
Nut kalo keik, va a keknen to kmor mnam
yin mang e Yesus he kmokpom kar, va a
keknen to kmelongtok mang o mia, va a
keknen to ila vrek kmongeik kat. Ii, ngiak
kaum kar o mia tgus ruk ngama vle pum
a keknen to kam kap kim E Nut mekam
mekam orom ngaro vurkul ruk ngta mmok
kam susulgim mar. 23 Ii, ngiaka vle tok, he
kngae lo kat kael ila gu kun mnam o rhek
ruk nong ngaro kleim ngang ngar ko pum E
Nut kalo keik, endruk ngam kottek ko mkor
o mia ruk nong ngaro lpetuk ngang ngar ko
ngam gi vrong khohoverik. Ngior kmel ila
gu kun mnam o rhek ruk tok, ekam ko yin
mruo ye her mnor mang ngar te, ngam gia
hover a mokrur kun pgegom o mia. 24 He
ekam ko E Nut kalkayie to yin, va ngiak
or hak kam vle orom a mokrur e. Ko E
Nut kalkayie nak kle va ka vle te, a sim re
ko kim o mia, va na sim kut kais orom o
papat kam patter o mia, va na gia vle vgum
oni kerkeknen ruk o mia ngam kaeharom
mar ngang, nang lo kaesik ngang ngar pum
mar. 25-26 Ii, va endruk ngma sir kim, en nak
kok mia kekenang ngar kam sisrim mar.
Nak kekenang ngar tok, he ka nho mkor
E Nut mruo kam krong ngaro vurkul, he
nang ngaro papat kam kle kat kaeknik kun
mnam mar, mar kam hortgi petgim ngaro
kerkeknen. He enang tok, E Nut tkais kam
ktong ngar kam mnor mang karo papat
mruo ruk o minar. To endo yek, E Nut na
her kais kam hong ngar pum e Seten ka keik
to ngat ru pum ko ta kpom mar kserpagam
mar, mar kam mi kut kaeharom ktaro reha
ruk ta svil mar kmeharom mar ngang.

3

Koknaik O Mia Ngar Mia Vle Kun Mnam A Kernonhommok

[1] Vanangko Timoti, ngia smia mmok
mang a papat ta na te: Mnam o kolkhek
ruk ngak konner mang a kolkha to a kser
kim, o mia ngara vle kun mnam a ho mi
kut kernonhommok hak. [2] Ko o mia ngar
gi kaelongtok mang ngar mruo tuk, he vua
ring mnam mar mruo mang a kre alaut,
va ngar gia re kre mang ngar mruo kam
gi mrua hover mar mruo, vanang kle krere
ka kpiem o mia akuruk yok. Va ngar gia
kerngnek vgum ngaortek kar ngaornek, va
ngar gi kael ngaro yaik ngang endruk ngma
turang ngar, va ka vle orom o kerkeknen
ruk ngam lua totu pum E Nut ormar kat.
[3] Ii, va ngar lo kat kaelongtok mang o mia,
he lua lol o mia ngaro kerkeknen patgiang
ngaiting he lua kikiangae mang ngar, nang
kle krere pum o mia akuruk kam kering
ngaro mnok. Va ngar lo smia toot mang
ngaro pkor, va ngar gia sovet hak kam
kol a regesal mang o mia, va ngar lo kat
kael riring o tgoluk ruk lyar kat e. [4] Ii, va
ngara hortgi mang nglenar mruo, va ngara
kolaspa kmeharom o kerkeknen, va ngar
mrua per orom mar mruo. Ii, enang tok,
ngar gia svil hak kmeharom o keknen ruk
kam gi mrua kaensireim mar mruo ormar,
vanang kle korim o keknen ruk kmensireim
E Nut ormar. [5] Va ngar gia rere orom ngaro
gi ngnorok kat te, ngat kor mnam mar
mang E Nut he kmokpom kar, vanang ngaro
keknen ngar kle mi ktua kaolol yok ge. Ko
ngaro keknen ngar gia khenam mar ma
mmok te, E Nut ka serppak tlo hortgem mar
e. He ekam tok, o mia ruk endri ngiak or
kmel ila gu kun mnam mar hak.

[6-7] Ko her o mia nga pun to arhe aku-
ruk mnam mar ngat elha tete kam mas
orom ikelkhengol ruk ngam lo hus kmon-
geik vgum o kerkeknen. Ko ikelkhengol
ri ngam gi vrong ngam mar mruo ekam o
vrong kerkeknen ko ngam vua ring mnam
mar mruo mang ngar ko ngam kaenen mar
kmeharom mar. To ngam her gia vle orom
a leep a ho laut hak pum ngaro kerkeknen
kavurgem ruk endruk. Ii, ikelkhengol ri
ngam pua sovet kmelongtok mang kam
vongnek kim o vrong papat ngo mamten
ngo mamten he klol ko mkor o gi vrong mia
ruk enang endruk, vanangko ngaro papat
ngam ngae ho lo kais hak, mar kam kol E
Nut ka papat to a minar hak. Ii, o mia ruk
endruk ngma mas orom ikelkhengol ruk
endri ko ngma vle tok, he ngma vaik kottek
ma mmek mnam ngaro rektor he kaim mar
orom ngaro rhek ruk la ppiagar. [8] Mare, o
mia ruk endri, ngat kaenang alo mhel ruk
e Yannes kre Yambres ko tennik nginta sir
kim e Moses. Ko endri tete ngaro papat
ngta tu tok kat va endri ngta sir kim a re
to a minar mang e Yesus orom ngaro papat
ruk ngta tu tok. He ekam tok, mar o mia
ruk tok, ngaro papat ruk kmor mnam mar
mang e Yesus he kmokpom kar, ngat ngae
ho nong kero kleim ngang ngar ko pum E
Nut kalo keik hak tok kat arhe. [9] Vanangko
tevanie kmanker o mia ruk endri, ngara
ngae khogen orom ngaro kerkeknen ruk
tok? Ho mi kut nop hak. Ko ngar gi kaenang
alo mhel ruk e Yannes kre Yambres tok
kat, ko nginaro kerkeknen ngat el min ma
mmok te, min nginalo lpek nginta tok. He
enang tok, o mia ruk endri ngar kaenang
ngin tok kat arhe, ko ngaro kerkeknen ruk
endruk ngar kael mar ma mmok tok kat te,
ngaro lpetuk ngta tok gi enang ennginduk
tok kat arhe.

E Pol Tkongor O Rhek Kmenserpgam E Timoti

[10] Vanangko yin Timoti ye her mi kut vle
yok gi, ko yin ima kolkol ekam dok, ko yi her
ngan vgum dok he sim kut kaikkiem kuaro
rhek ruk koma patter o mia orom mar. Va
ima vokom kua ngorsang to tkut kaikkiem o
rhek ruk endruk, va ima mnor mang kuaro
reha nga pun msim. Ii, va im mrua vokom
dok orom kua keknen to kmor mnam dok
mang e Yesus he kmokpom kar kat, va kua
keknen to kmor kam tutut kmesik ngang
o mia, va kua keknen to kmelongtok mang
o mia, va kua keknen to ko koma matnge
vgum oni vnek ruk ngma kirpagis kim dok
kat, nang kle kaeharom E Nut karo reha ge.
[11] Mare, va im mur vokom o mia orom dok ko
ngma kol a regesal mang dok ko mAntiok,
ko mAikoniam va ko mListra, va ko koma
kerkolkol vgum mar ko ngat el o vokngnes
ngo mamten ngang dok. Ii, si o vrong
vokngnes ruk endruk ko ngat kirpagis kim
dok, vanangko koma matnge vgum mar
kmeharom E Nut karo reha ge, he enang
tok Ngoldaip tsulgim dok khong dok pum
mar tgus. [12] Kua mien ha, ko endruk tgus
ngat kor mnam mar mang e Yesus te, her

en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
he kmokpom kar va ka svil kam sim kut
kaelel kmar mruo mang E Nut karo rhek ruk
o minar kmikkiem mar, va o mia ngar mia
kol a regesal mang ngar tok arhe. 13 Ii, muk
mguera vle tok, vanangko o pattermia ruk
la ppiagar kar ngarlenar ruk orom ngaro
kerkeknen ruk ngtel rengmat kun mnam
mar ngar kle kngae ho mi ktua kernonho
hak kir kim ngaro kerkeknen ruk ngam
kaeharom mar tesgun, ko ngam kok mia
mas orom o mia kam vraik orom mar tok.
Va o mia akuruk yok ngar mrua kauyang
ngar tok kat. 14 Si enangthe ngak ngae ka
vle enang tok, vanangko yin e Timoti ngia
kle va sim ktua ngarngar mang o papat
ruk ye her kut lol ko mkor itaro mia mruo
ko ye smia mnor mang ngaro keknen ruk
lyar, endruk ngat pavloum yin orom mar,
va im vua serppak mang ngar kmikkiem
mar mekam mekam. 15 Ii, ngiak ngarngar
mang o papat ruk endruk tok, ekam ko
kmelha tiok, ko yin a gi kalyie vop, kngae
kais mang tete, ye ngae sim kut lol o papat
ruk endruk mang o rhek ruk ngat ittiegom
mar kun mnam E Nut Ka Meer To A Totur.
Ii, her E Nut karo rhek ruk endri arhe
ngat kais kmen o papat ruk laol ngang in,
endruk mang E Nut kam sulgim yin vgum
mar ko ye kor mnam yin mang e Yesus
te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen he kmokpom kar. 16 Mare, ko E
Nut karo rhek tgus ruk ngat ittiegom mar
kun mnam Ka Meer, mar tgus ngat pis ekam
En, gi enangko En mruo tmur rere orom
mar vgum o mia. He ekam tok, karo rhek
ruk endruk tgus, a mhel tkais kam patter
o mia ormar, va kam psom o mia ormar,
va kam sisrim o mia pum ngaro kerkeknen
ormar, va kmelkim o mia ormar mang o
keknen ruk ngta vle lsir ko pum E Nut kalo
keik. 17 E Nut karo rhek ngat kais kmeharom
kalngunes kam vle tok, he nang mar kam ho
mi kut kais tgus ka ngmeang hak vgum karo
rhek ruk endruk, he nang mar kam gia toot
ka vle kmeharom oni reha ruk lyar E Nut na
kaelik ko maktiegom mar.

4

1 He Timoti, e Yesus To E Nut Thim Orom
Ka Msasaen na kat kaeknik kpis kat he o
yoror va endruk ngta vle vop ngak sir ko
pum kalo keik, en kam momngan kar mar.
To endo yek, ka tavgo nera vle kuo mang o
mia tgus. Va her en kar E Nut arhe kua vle
ko pum nginalo keik tete he kre lserppak
ngang in ti te: 2 Ngia sim kut kaelel kuon
mang in mekam mekam kam sim kut kaeha
kam halger E Nut karo rhek ngang o mia.
Va ngiak sisrim o mia pum ngaro papat ruk
la ppiagar, va ngiaka psom mar, va ngiak
kaenkrovgem mar kat. Ii, ngiak kaeharom
tok, va ngiak or kam tutut kmesik orom o
mia, vanang kle va kok smia patter mar.
3 Mare, ngia sim kut kaeha tok, ko o kolkhek
akuruk ngara pis koknaik, yek o mia ngara
kapngan he lo kta svil kam vongnek kim a
re to a minar to koma patter o mia orom.
Ko ngar kle va kngam mo kim o vrong
pattermia kavurgem, he o pattermia ruk
endruk ngar ktua patter mar orom o vrong
papat ruk o mia mruo ngar vu kaelongtok
mang ngar, ko ngaro rela ngara hahas kam
vongnek kim o vrong rhek akuruk yok ge.
4 Ii, ngara vle tok, he kut kaelel rela petgim
E Nut karo rhek ruk o minar, nang kle va
ka vraik kam sim kut kael ngaro rela mang
o papat ruk mang o gi vrong mohoi ruk
nong ngaro kleim ngang ngar hak he le
kor mnam mar mang ngar. 5 Vanang yin,
Timoti, oni vrong papat tgus ruk ngak pis
kmin, ngiak or kam gi mrua ngam in mruo
ekam o papat ruk endruk. Ngiak kle va
sim ktua ngangam kim yin mang ngar na.
Va ngiak matnge vgum o vnek. Va ngiak
kaeharom a ngaeha to kam havaeng o mia
mang a knovvur. Va ngiak tarkanang o reha
tgus ruk E Nut telik ko maktiegom yin kam
turang o mia ormar kat.

6 Ii, kua re lserppak ngang yin tete enang
tok, ekam ko o mia ngat re kmim dok
kngam dok a yoror va ko re kam parem yin
he. He ekam tok, kua vle enang a nngiar
to orom kua gidiel ko kua re kmen ngang E
Nut. Ko kua gidiel nak lul enang a ye to a
serpgar ko o Yuda ngma glot kuon mang a
nngiar to ngma nngiar ngang E Nut orom
he nma lul enang tok kat. 7 Nga si kaim
dok kngam dok tok, vanangko kua mnor
te, kua papat to tesgun, endo kmor mnam
dok mang e Yesus he kmokpom kar tvua
serppak kun mnam dok ge, he ka vle gi
enang a mhel to nma serppak kmus kam
kikir kim klenar, he nang en kam kol ka
keik to ka msasaen. He dok kat kua vle

tete enangthe ko her tarkanang a khanier
to kam sap kat ko dok ko serppak tok he
khanier kir kim kolenar kam tarkanang a
khanier to endo enang tok kat. Ii, ko ho
mi kut kor mnam dok mang e Yesus he
kmokpom kar tok kmis mang tete. 8 He
ekam tok, Ngoldaip ther elpas orom kua
keik to orom kua msasaen kat, enang en-
druk nam kaelpas orom mar, kmenik ngang
endruk En mruo ta sisrim mar kam vle la
mmok ko pum kalo keik. He ner mi kaen ko
tang kat ngang dok kun mnam a kolkha to
a kser kim. Vanang ner lo gi kaen ko tang
ngang dok tuk e. Nove, ner mi kaisis kim
o mia tgus ruk ngaro pkor ngam kael ring
e Yesus kmeknik kat orom ngartakor. Ii,
ner mi kut kaisis kim mor tgus ko pekam ko
naka ktar momngan kar mor na, pum ngaro
keknen kmikkiem karo mur papat ruk ngat
ho mi kut sir hak ko pum E Nut kalo keik.

E Pol Ta Havaeng E Timoti Orom Karo Mur Papat Mruo

9 Yu! Va mang yin Timoti, ngia kaegom
ilaro serppak tgus hak, yin kam marer
kmaol ngte kim dok, 10 ko e Demas tkae-
longtok mang o kerkeknen ruk mo mmie
he ksir petgim dok he, nang kle kngorpok
kngae mTesalonika. Va e Kresenes, en te
ktua ngae ngok mnam a mhe to e Galesia.
Vanang e Taitus tkut ngae mDalmesia kat.
11 Ii, va her e gi Luk tuk, endo enda ta vle
moti kmok. He ngia kaol ngte va ngiak
vaeng e Mak kat he na kaum kaol kar yin,
ekam ko en nam sei kam serppak vanam
dok kam kpom kuaro reha ruk E Nut telik
maktiegom dok kam turang o mia ormar.
12 Vanang e Tekekus ko her meng ngok kmin
ko mEpeses he. 13 Va mang kua yet to ko aol
parem ko kim e Karpus ko mTroas, ngiak
kol kat ko ngiak kaol ngte. Va mang kuaro
meer ruk ngma llum mar ngiak lol kat. Va
her sim kut kuaro meer ruk ngat eharom
mar orom o ngaemslang ngaro pkor va
ngiak lol kat.

14 Vanang mang a mhel to e Aleksanda,
endo nam kaeharom o tgoluk orom a kre
to a haian, tho mi kut kering dok hak ko
tho mi kut rere lserppak kim kuaro rhek
ruk mang e Yesus. Nangko Ngoldaip ner
kaekon ngang ge, mang ka kerkeknen to
endo teharom ngang dok tok. 15 Dok, kom
mrua ngangreal ngang dok mruo mang
endo e Aleksanda. He yin kat, ngia smia
ngangreal ngang yin mang en tok kat.

16 Ii, tie ma kolkha to aktarang ko kua ktar
ksir ko kim o momngan ngaro kerok, nong
a mhel tang mo kmok hak to ta sir ko vanam
dok kam turang dok kmimim kim o rhek
mang dok e. Nove, mar tgus ngat kle va
ho gia ngorpok petgim dok hak. Vanangko
tevanie, ko ko gia ngarkie ngang E Nut
te, En kam gia kol nga kerkeknen to endo
patgiang ngaiting he kikiangae mang hak.
17 Mare, o mia ngat si ngorpok petgim dok
tok, vanangko Ngoldaip mruo tsir ko vanam
dok he kaenserpagam dok. He ekam tok, ko
her sir ko kim mar, va ko her rum kuaro
rhek tgus kam halger a papat to a minar
mang e Yesus, he nang o vrong rhek ruk
endruk tgus kam nganik ko vgum dok tok.
Ii, Ngoldaip ta sir ko vanam dok tok, he ho
mi kut hong dok pum kua kernonhommok
to endo ko ngat re kam monik kim a yor
ngang dok kngam dok. Ii, nok pathe kua
vle enangthe ngat re kam ngam dok ko
vgum a ngaemslang to ngma mon te, a laion
vor, he nang en kmelat dok kngam dok a
yoror, vanangko E Nut thong dok pum a
kernonhommok to endo. 18 He enang tok,
si o vnek tgus ruk ngak kirpagis kim dok ko
e Seten na kaegom kam kering dok nngia
nngia ormar, va kua mnor te, Ngoldaip ner
mi ktua hong dok pum mar petgim mar ge,
he mur kael dok ko kim En mruo kuon ma
volkha, he nang ka tavgo kam vle kuo mang
dok ko tok. Ii, he ekam tok, ngora kanprim
E Nut mekam mekam mang ka serppak tok.
Lmien.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang O Mia Ruk Ko mEpeses

19 Ngiak kaen kua mamrung ngang e
Prisila kre Akila, va ngang a valngan to
mkor e Oneseporas kat.

20 Vanang mang e Erastus, kua svil kam
havaeng yin mang te, en te ktua vle ngoguo
mKorin ge. Va e Tropemus ta yayor ko
mMiletus to ko korim he kngae parem en
ko tok.

21 Vanang yin mruo, ngiak kaegom ilaro
serppak hak kmaol kpis moti kim dok ktar
mang ko a venloot to o ven kam vuut.

Yu! E Yubulas kre Puden va e Linus, kre
Klaudia va ngoornopeik tgus ruk ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar,

endruk ngta vle mo kmok, mar tgus ngat
kaen nga mamrung ngang in kat.
[22] Timoti, kua ngarkie ngang Ngoldaip
mang in te, En kam vle kar yin mekam
mekam. Va kua ngarkie mang yin kar ilenar
tgus kat te, En kam ring ya mang nguk tgus
ko tok mekam mekam kat.

E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang E Taitus

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang E Taitus

E Taitus, en e Pol kaela langto nama sir ko vanam kam turang orom karo reha. Nam kaum kpunpa kar e Pol ko e Pol nma vaik kottek mnam o rengmat kam havaeng o mia mang e Yesus. He mnam a kolkha to e Pol tittiegom ka hor ta ngang e Taitus, e Taitus nma vle ko ma nut langto ngma mon te, e Krit he kaeha kam nho mang e Yesus ka ngaomevek langto ko tok. E Pol ka hor to enda tkaenang kalo hor tgus ruk tittiegom min ngang e Timoti ko e Pol tittiek ngang e Taitus kam keknen ngang te, en kam sim kaeha nngia nngia ngang e Yesus ka ngaomevek. Va ta keknen ngang e Taitus kat mang kam smia patter e Yesus ka ngaomevek to ko tok mKrit mang oni vrong keknen ruk lyar ngak kaeharom mar, va mang karo reha mruo ruk nak kaeharom mar ngang ngar kat.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang E Taitus

1-4 Vae Taitus, Dok e Pol. Kua kvam in te, ko hal msim ekam ko ko pavloum yin kmor mnam yin mang e Yesus he kmokpom kar ko ye kaum kar mor tgus ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar tok kat.

Koma ngarkie ngang Ngor Teit E Nut va e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen, endo ta sulgim mor te, min kam ring ya mang in va min kmeharom ila vrek kmongeik kat.

Tennik ktar mang ko E Nut tlo kueng a mmie vop, ther el ka tnangal to kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang o mia. Ii, ther el ka tnangal tok, he nam lua re ka ppiak e. Kam ngae, to mnam a venloot to en mruo tmi kut el kmaottam ka tnangal to endo kam pis lmien mnam, tmur el a ngaeha to kam havae mang ka tnangal to endo ko maktiegom dok, En kam polger karo rhek ruk mang ka tnangal to tok ma mmok, vgum kuaro rhek ruk endruk. Ii, E Nut to nma susulgim mor, ten a re to a serpgar ngang dok kam meng dok ngang o mia tgus ruk tmur re pmar kmen a ktalhok to endo ngang ngar, he nang dok kam vle te, e Yesus Kristus ka aposel ko kim mar tok. He enang tok, koma vle te, E Nut kalkayie langto kom kaeha ngang ko tmeng dok kat ngang o mia tok, he nang dok kmel mar ma hor mang karo rhek ruk o minar ruk endruk, nang o rhek ruk endruk kam ktong ngaro papat ngok kim E Nut, mar kam mnor mang, to kle kor mnam mar mang he kmokpom kar. He enang tok, kua ngaeha to endo tok nma vle kuon malpgem a papat to mar kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik, endo mor tgus ngma nho mkor E Nut kmen ngang ngor.

E Pol Ten O Rhek Ngang E Taitus

5 Taitus, a papat to tkaem dok he ko orim yin ko tok mKrit ta vle ti te, yin kam sisrim o reha ruk klo rum mar ko tok kam tarkanang ngar. Ko ngiaka nho kun mnam o mia ruk kun mnam o rengmat tgus ruk E Nut karo ngaomevek ngta vle kun mnam mar, yin kmel singni kuon malpgem mar, he nang mar kam smia nho mang E Nut karo ngaomevek ruk tok. Ngiak kaeharom tok, kmikkiem gi enang ko ko her sim havaeng yin tesgun kmeharom tok ktar mang ko dok klo parem yin ko vop. 6 Ii, ngiak kael singni kuon malpgem ani mhel to kam kol a ngaeha to enda, va karo keknen ngaka vle ti te: O mia nga lo kais hak kam mon orom a kerkeknen tang hak, va na gia lei orom kta vlom ngang ko agitgiang, va kles ngak kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, nang lo kael a ngaekam ekam o mia kam mon mar orom alo kerkeknen ruk kam kerngnek vgum kteit to, va endo kmeharom o kersirei kat.

7 Ii, he ekam ko E Nut nam mi kut kael ka ngaeha mruo ko maktiegom a mhel to tok, en kam kol E Nut ka ngaeha to kam smia nho mang e Yesus karo ngaomevek mruo, va a mhel to endo karo keknen nga ho mi ktua vle yok kat ge. Ko ngaka vle kat te: O mia nga lua mon orom a kerkeknen tang hak, va na sim kael o mia, va na lua vrek kinkiin mail ngang o mia, va na lua vle pum a ngaivie kam ngae kveve, va na lua koskalil orom o mia, va na lua vle pum a keknen to kam pe gia toot kio mia he gia kol a ngaeha to enda kmit a kre alaut ngang en mruo kat e. 8 Nove, ngiak kael singni

kuon malpgem a mhel tang kmel a ngaeha
to enda ko maktiegom, va na lo kais kam vle
orom o kerkeknen ruk endruk e. Nove, na
kle va ka vle orom o keknen ruk yok kat ge,
endruk endri kat te: Kam smia tar o mia,
kam vua svil kmeharom o keknen ruk lyar,
kam smia toot mang ka vok mruo, va kam
vle orom karo keknen tgus ruk ngta sir hak
ko pum E Nut kalo keik. Ii, va na ho kaen
en mruo ngang E Nut orom karo keknen
ruk o totur hak, va mur kaelel kim en mruo
kam sir lserppak kim o vrong tgoluk tgus
ruk ngam re kam vraik orom karo papat
kat. [9] Va a re to a minar mang e Yesus, endo
ngot her kol vgum endruk ngoma patter
mar orom tiok, mor tgus ngruaka ngarngar
mang ko ka kleim ngang. He ekam tok,
a mhel to tre kam kol a ngaeha to kam
nho mang E Nut ka ngomevek na sim ktua
ngarngar mang a re to endo kam sim kut
kaikkiem gi enang ko ngat patter en orom
tok kat, he nang en kam le mi kut kais kam
kle kpatter o mia orom a re to endo tok kat
ge. Ii, na sim kut kaikkiem a re to a minar to
endo, en kam mi kut kais kat kam le ka kser
o rhek ruk mkor o mia akuruk yok orom a
re to endo, ko ngta sir kim he kmo krur kar
en mang kat.

O Mia Akuruk Ngara Sir Malngaeng A Re To A Minar Kmekon O Rhek Vgum E Nut Karo Rhek

[10] Ii, kua re mang endruk ngara sir mal-
ngaeng a re to a minar tok, ekam ko, tete o
pattermia ruk la ppiagar kavurgem, ngam
kaekon o rhek vgum E Nut karo rhek ruk o
minar, he kle gia gu piris kam vrong kaolol
orom o papat akuruk yok. Ii, ngma rere
ka ppiak kam mas orom o mia orom ngaro
papat mruo, ko nong ngaro kleim ngang
ngar hak. Va her sim kut kavurgem mnam a
valngan to nma sir kuon malpgem a keknen
to kam paam lurokol, he nang mar kam vle
la mmok ko kim E Nut kalo keik vgum a
keknen to tok, ngma vle pum o kerkeknen
ruk endruk tok. [11] Ii, ngat kol a ngaeha to
kam patter o mia orom ngaro papat ruk
la ppiagar he ngat pe gia toot kio mia tok
kam gi kait a kre alaut ngang ngar mruo.
Vanangko nga ho lo kais hak kam patter o
mia orom ngaro papat ruk la ppiagar ruk
endruk. Ko ngma ker patter o mia akuruk
ngaro valngneik tgus tok, he kering ngaro
papat tgus ruk kmor mnam mar mang e
Yesus. He enang tok, Taitus, ngiaka kser
kim ngaro rhek ruk la ppiagar ruk endruk
ka ngmeangorik hak. [12] Ii, ngma kernonho
ngang o mia tok, gi enang ko tennik langto
mnam lKrit ngaro propet mruo, ta mrua
havae mang ngar mruo he te,

> "Mor ruk lKrit ngom vua ppiak, va
> ngoma koskalil orom o mia kme-
> harom o kerkeknen ngang ngar, va
> ngom vua vle pum a ngaemik ko
> mor o lo ehaneng hak ruk mor."

[13] Ii, va lKrit nga propet mruo ka re to
endo ta mien hak mang lKrit enang tok! He
ekam tok, ngiak kaesik ngang ngar hak kam
smia psom o pattermia ruk la ppiagar ruk
endruk, he nang ngar kam kle kta ngarngar
mang a re to a minar kam kta sir malpgem
kam kta kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar. [14] Ii, ngia smia psom mar tok,
he nang mar kam lo kat kael ngaro ngnorok
kat kun mnam o Yuda ngaro gi mohoi kat e,
va mar kam lo kat kael rela ngang o mia ruk
ngma sopong ngar kmikkiem o Yuda ngaro
vrong pos kat, ko o mia ruk ngma sopong
ngar tok, her mar ruk ngama keyang E Nut
karo rhek ruk o minar arhe. [15] Mu vokom na,
muk ruk muta vle la mmok ko pum E Nut
kalo keik, nop a pos tang hak kun mnam
o ker pattermia ruk endruk ngaro pos to
tis kam kering nguk, he kta kaeharom muk
kam lo kta vle la mmok ko pum E Nut kalo
keik kat e. Vanangko endruk e Yesus tlo
momgol mar vop, ko ngat lo kor mnam
mar mang he lua mokpom kar vop, he ka
vle nong la mmok ko pum E Nut kalo keik
vop, her endruk arhe o vrong tgoluk tgus
ngma vle ngang ngar te, ngat lua mmok. Ii,
lmien mang ngar tok, ko ngaro papat ngat
ho mi kut kernonho hak tok kat he ka vle
nong la mmok ko pum E Nut kalo keik orom
ngaro vurkul ruk ngam lua mrer e. [16] O mia
ruk endruk ngam mrua havae kmar mruo
ma mmok te, ngam kor mnam mar mang
E Nut he kmokpom kar, vanangko ngaro
kerkeknen ruk ngam kaeharom mar, ngam
kle ktua khenam mar yok ge te, ngat mia
klai hak mang E Nut. Ko ngma kerngnek
vgum kmeharom o kerkeknen ruk E Nut
nama pet ka gu kmar. He enang tok, ngat
ho lo eveep hak, mar kmis mang a gi vrong
ngaeha tang hak ko a yar, mar kmeharom
e.

2

E Pol Tkaen O Rhek Ngang E Taitus, En Kam Smia Patter O Mia Orom E Nut Karo Rhek Ruk O Minar

E Taitus Na Smia Patter O Hemlaut

1 Vanang yin Taitus, ngiak kle sim kut kaikkiem a re to a minar, endo koma patter o mia orom, he nang yin kam kle sim ktua patter ilaro mia orom tok kat. 2 Ii, ngiak patter o hemlaut ti te: Mar kam lo mrua ngam mar mruo ekam o vrong tgoluk, va mar kam smia nho mang ngaro pkor mruo, va mar kam gia vle lya ko kim o mia, he nang o mia kam totu pum mar enang tok. Va nga sim ktua ngarngar mang a re to a minar tok kat kam sir malpgem kmor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Va nga kaelongtok mang o mia va nga matnge vgum o vnek kat.

E Taitus Na Smia Patter Ilkhengol

3 Va gi tok kat mang ilkhengol, ko ngiak patter mar kam smia totu pum E Nut orom ngaro keknen. Va ngiak patter mar kat te, nga lua rere pum o mia akuruk yok kam kering ngaro mnok, va nga lua vle pum a keknen to kam sovet kmiviem a ye to a serpgar he nang ngaro pkor kam lo vua ring a ye to. Vanang ngak kle va kpatter o mia orom o papat ruk mang o keknen ruk lyar. 4 He ekam tok, ngar kais kam sim kaelel kim o lraivles orom ngaro keknen ruk tok, he nang o lraivles kam gia vle pum a keknen to kmelongtok mang ngalmialurokol va ngles tgus. 5 Va ngar kais kat kam sim kaelel kim o lraivles ruk endruk kat kam smia nho mang ngaro pkor mruo, he lo kaol mang lurokol akuruk kat, nang kle va khivuo pum a ngaeha to kam sim ktua tar ngles ko mrek, va ka vle lya ko kim o mia, va mrua krus orom mar mruo he kngan vgum ngalmialurokol kat. Ngaka vle orom ngaro keknen ruk lyar tok, he nang nong a mhel tang hak tkais kam rere pum E Nut karo rhek vgum mar.

E Taitus Na Smia Patter O Ngnes

6 Va ngiak patter o ngnes ruk lurokol gi enang tok kat kmenkrovgem mar kam smia nho mang ngaro pkor mruo kat. 7 Va ngia khenam ilaro keknen tgus ruk lyar ma mmok ngang o mia, he nang mar kmel yin ktar ko pum ngaro kerok kam lol o papat vgum in he kolkol ekam yin tok. Ii, ngiak patter o mia he ka khenam ngang ngar orom ila keknen to kam smia mien hak mang o tgoluk tgus. Va ngiaka khenam ngang ngar orom ila keknen to kam vle lserppak mang ila ngaeha to endo, nang lua klel orom kat e. 8 Va ilaro rhek nga sim kut kaikkiem a re to a minar to endo kat. He enang tok, o mia ngar ho lo is hak kam kpiem yin pum mar hak. Ngiak rere ngang o mia tok, he nang endruk ngma sir kim muk kam leep kim muk ko nong o rhek ngang ngar kam mon mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus orom a kerkeknen tang hak.

E Taitus Na Smia Patter Endruk Ngam Kaeha Ngang Ngalmialaol Ruk Ngam Kaenen Mar Kmeha Ngang Ngar

9 Va mang endruk ngam kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, nang ngalmialaol ngma sir pekmar kmenen mar kmeha ngang ngar, ngiak patter mar kam krus orom mar he kngan vgum ngalmialaol ruk endruk kmikkiem ngaro svil ruk mang o gi vrong tgoluk tgus. Va ngiak patter mar kat kam gia vle pum a keknen to kmensireim ngalmialaol ruk endruk orom ngaro reha ruk ngang ngar kat. Va ngia patter mar kam lo kaekon o rhek ngang ngar kat e. 10 Va ngia patter mar kat kam lo kauruvik mkor mar, vanang kle gia khenam mar mruo ma mmok orom ngaro keknen ruk ngma khenam mar te, ngalmialaol ruk endruk ngat ho mi kut kais hak kmel ngaro papat lserppak mang ngar mang ngaro tgoluk. Ii, ngiak patter mar kam vle kar ngalmialaol ruk endruk tok. Ngalngunes ri ngaka vle tok, he nang ngaro keknen ruk lyar tgus ruk tok kmit o mia kam svil mang o rhek ruk mkor E Nut to ta sulgim mor, endruk ima patter o mia ormar.

11 Ii, ngaka vle orom o keknen ruk endruk tok ko E Nut to ta sulgim mor ther khenam ka papat ma mmok ti te, nma ring ya mang o mia tgus. He nma sulgim o mia her vgum ka papat to arhe. 12 Ii, va ekam ko E Nut tring ya mang ngor tok, nam kaelkim mor ruk ngom kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar, kmitgung nguaro kerkeknen ruk ngam lua khenam en mruo ormar. Va nam kaelkim mor kmitgung nguaro mur svil mruo ruk mang o kerkeknen ruk mo mmie kat. Va nam

kaelkim mor kmitgung nguaro kerkeknen
ruk endruk, nang kle va smia nho mang
nguaro pkor mruo, va kam vle orom nguaro
keknen ruk ngta sir hak ko pum E Nut
kalo keik, endruk ngat kaikkiem karo mur
keknen mruo ruk ngruak kaeharom mar
mnam a venloot to enda tete. [13] Ii, ngruaka
vle tok, phevgom e Yesus Kristus to tsulgim
mor, ko ngoma paneng en kam kat kaeknik
orom ka ho serppak. Ii, ngota lgekol ko
ngoma nho orom En kmeknik tok, ko her
e Yesus to arhe ngoma vokom E Nut to a
ho laut hak orom En. [14] Ko nguaro tutu
ruk ngot elik ngang E Nut vgum nguaro
kerkeknen, her e Yesus to tmur slak orom
en mruo kam yor mang ngor arhe, kmel a
ngaekam ekam mor orom ka vok mruo. Ii,
tyor mang ngor tok, he kmomgol mor pum
nguaro kerkeknen kmel mor kam mi ktua
vle te, karo mia mruo ruk ngota vle ngang
en mruo, he nang mor kam sovet kam svil
kmeharom o keknen ruk lyar.

[15] Yu! Her o papat ruk arhe, endruk ngia
patter o mia ormar. Va ngiak kaenkrovgem
o mia ormar va kle ka psom akuruk ormar
tok kat. Ii, ngiak kaeha ngang ngar tok
orom a serppak to yi her kol ko mkor E Nut
he. He ngiak or kmorim o mia kam kpiem
yin kat.

3

E Pol Tkaen O Rhek Ngang E Taitus, En Kmel Pat Kim O Mia Kmeharom O Keknen Ruk Lyar

[1] Va ngia sim kat kael pat kim o mia ge
te, mar nga mrua krus orom mar mruo he
kngan vgum endruk laol mkor a gavman
kar kalngunes ruk ngma nho mang nguk.
Va ngiak kael pat kim mar kat kam toot
kmeharom o gi vrong keknen ruk lyar, [2] va
kam lua rere pum a mhel tang mnam mar
kam kering ka munik, nang kle va smia vle
orom a ngorsang longeik kun pgegom o mia
tgus, va kam smia pat mang o mia akuruk
kat. Va ngia sim kat kael pat kmar kat te,
mar kam mrua khenam mar orom ngaro
keknen ruk kam mrua slak orom mar mruo
ko kim o mia tgus.

[3] Ngia sim kael pat kim mar kam vle kar o
mia tok her gi ko tesgun mor kat, ngom her
gia vle enang o mia ruk endruk, ko nop o pa-
pat ngang ngor mang E Nut kat e. Ko ngom
hera kerngnek vgum En he mrua ngam mor
mruo ekam nguaro gi pkor ngaro gi vrong
ker svil ruk ngat rergep kun mnam mor ko
ngom hera svil kam tmar kim mar mekam
mekam. Ii, va tesgun ngom her gia vle
enangthe e Seten ta krong nguaro vrong-
tok ormar enang tok. Va tesgun nguaro
ngorsang ngma vle mekam mekam pum o
kerkeknen akuruk kat, endruk kmesik kam
kering o mia, va kam nho lkarhut ngang
o mia orom a vrek kinkiin, va kam mo
elat mor kat. [4] Ii, ngom pua vle enang tok
tesgun, vanangko tesgun mnam a kolkha
langto, E Nut to ta susulgim mor ta khenam
ngang ngor te, nam kaelongtok mang ngor
he ka svil kam smia vle lya ko kim mor
kat. Ii, ta khenam ngang ngor tok orom her
e Yesus Kristus arhe, ko En tmur khenam
en ma mmok ngang ngor. [5-6] Ii, tie ko
tmur khenam e Yesus ma mmok tok, ther
susulgim mor orom. Vanang tlo susulgim
mor ekam nguaro keknen ruk ngta sir ko
pum E Nut kalo keik e, endruk ngom kae-
harom mar. Nop hak! Ther sulgim mor
kmikkiem gi enang ko En ta mrung ngor
ha! Ii, E Nut tsulgim mor orom E Nunu A
Totur ko tsovet kmen ngkun mnam mor, he
En kam momgol mor kmeharom mor kam
hortgem nguaro vurkul, he nguaro vurkul
kam vle, mar o gunngae. E Nut tsusulgim
mor tok, orom E Nunu A Totur ka ngaeha
to endo her vgum e Yesus Kristus kat arhe.
He enang tok, ta vle te, her e Yesus msim
to kat arhe tmi susulgim mor tok. [7] Ii, E Nut
tring ya mang ngor orom en tok, he kaimim
kim o rhek mang ngor, he nang mor kam
vle te, kles msim ruk mor, nang mor kam
nho mkor ngor Teit to En, kmen a ktalhok
to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik
ngang ngor.

[8] O rhek ruk ko gnua rere orom mar
ngruaka kpom mar te, o rhek ruk o minar
ngaro kleim, he nang mor kam ngarngar
mang ngar. Ii, va kua svil yin Taitus
kmenserpagam o rhek ruk endri ngang o
mia ruk ngat kor mnam mar mang E Nut
he kmokpom kar kat, he nang mar kam
sim kut kael ngaro kerok ekam o keknen
ruk lyar kmeharom mar. Ko o keknen ruk
endruk, ngat ho mi kut ya hak, va nga
serppak kmenserpagam o mia tgus orom.

[9] Vanangko ngiak or kmel ila gu mnam
o vrong rhek ruk nong ngaro kleim ngang

ngar ko o mia ngma mo krur orom mar. Va
ngiak or kmel ila gu mnam o mohoi ruk
mang o mia ngaro pupnam, va ngiak or
kam mo maen o rhek he kmokrur mang e
Moses karo pos kat. Ngiak or kmeharom
tok, ekam ko o keknen ruk endruk nong
ngaro kleim ngang ngar he ngat ho lo is
hak kmenserpagam o mia e. 10 He ekam tok,
enangthe a mhel tang naka vle tok, he re
kmommen o mia vgum karo kerkeknen ruk
enang tok, va ngiak kaengorang a mhel to
endo ngaltgiang kam kser. Va enangthe na
lua ngan vgum in va ngia kta kaengorang
nglomin. Va enangthe na lo kta ngan vgum
in hak to ngia hera tu ko he. To mguaka ksir
petgim en he kaennegiang, en kam ngae
ko en atgiang tuk. 11 Ko kua havaeng yin
lmien te, yi kais kam mnor mang a mhel ka
mten to endo te, karo papat ngat her vraik
he petgim e Yesus, he tgia vle orom karo
kerkeknen he. He ekam tok, a mhel to endo,
tmur el en mruo ko ma kernonhommok he,
he nang E Nut kam monik kim a yor ngang,
pum karo kerkeknen ruk arhe.

E Pol Tkaen A Re Ngang E Taitus Te, Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar Nga Smia Mo Tar Mar

12 Yu! Vanang nguaka ktar meng e Atimas
i o e Tekekus ngok kmin na kam kol ila
ngaekam, nang yin kmegom ilaro serppak
tgus kam puknim dok ko mNikopolis, ko
dok ko her el kua papat te, kam tra mnam a
rek langto ko tok ngatku mnam a venloot to
a ven ko nak pis. 13 Vanangko mang e Sinas,
endo te smia mnor hak kmikkiem o pos
kmimim kim o rhek ko kim endruk ngma
vongnek kim o rhek, va e Apolos, ngiak
kaenserpgam o mia kam smia turang ngin,
he nang min kam lua tu kmo tgoluk ekam
a ngaelaut ekam ko nginak kaeknik ngte
kim dok. 14 Ii, mguak kaenserpagam o mia
tgus enang tok, ekam ko mor ruk ngot kor
mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar,
ngruak kol a papat to mang her a ngaeha
a yar to endo arhe kam turang ngar enang
tok. He enang tok, ngrer kais kam turang
o mia orom o tgoluk ruk ngta tu kmar mo
kolkhek tgus. He enangthe ngop kaeharom
tok, va nguaro papat ruk kmor mnam mor
mang e Yesus ngar kael mit orom o reha ruk
endruk enang tok arhe.

15 Yu! Kuaro rhek ruk arhe! O mia tgus
ruk ngta vle mo kmok ngat kaen nga mam-
rung ngang yin e Taitus. Va yin vat, ngiak
kaen kua mamrung ngang endruk ngat kor
mnam mar mang e Yesus he kmokpom
kar he ka vle ko kmin kat, endruk ngam
kaelongtok mang dok kar kolenar.

Yu! Kua ngarkie ngang E Nut te, En kam
ring ya mang nguk tgus ruk ko tok mekam
mekam.

E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang E Pilimon

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang E Pilimon

E Pilimon en e Pol kaela langto nma nho mang e Yesus ka ngaomevek to ko mKolosi. En a mhel to karo vu gol, va tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar kat. Ko mnam a rengmat laut to e Kolosi, e Pilimon kalkayie langto nma sir pekam kmenen en kmeha ngang, ka munik te, e Amisermon. En turur o krek ko mkor ka laip to e Pilimon to nma nho mang he kngorpok kngae ngok mnam a rengmat laut to e Rom.

To ko mRom, e Amisermon ta ting kim e Pol to klol o rhek mang e Yesus to her kaelha kmor mnam en mang he kmokpom kar he.

E Pol tittiegom ka hor ta ngang e Pilimon, he kaen ngang e Amisermon, en kmeknik orom ngok kim ka laip to e Pilimon ko tesgun nma nho mang kmen ngang.

Ko mnam ka hor ta, e Pol tkaurur kim e Pilimon te, en kam lo kael resik ngang kalkayie to nam kaeha ngang, nang kle kol ka kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang hak. Tkaurur kim e Pilimon tok ekam ko tete kalkayie to e Amisermon tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar he, he ka vle te, knopia langto. Enang tok, e Pol tkaurur kim e Pilimon kam kta vaeng e Amisermon ngok kim he kol en kat kam vle te, knopia msim hak.

E Pol Tkaen Ka Mamrung Ngang E Pilimon

1 Vae Pilimon,

Dok e Pol, endo ngat el dok mo ma hengor ko koma havae mang e Yesus ngang o mia te, her Endo Arhe E Nut Thim Orom Ka Msasaen.

O Pilimon, dok kre Timoti, endo ngor nopia langto, muo tgus mom kaelongtok mang yindo mola msim, va moma kaum kaeharom e Yesus karo reha kar yin.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang in 2 kre Apia kat, endo mongetem ko tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar kat. Va ko kaittiek kat ngang e Akipas, endo nam kaeha ngang e Yesus enang a mhel to nma kar va tomten, ko nma kaum kar muo kam sir krere malngaeng o mia kam havae mang e Yesus. Va ko kaittiek kat ngang e Yesus ka ngaomevek to nma kaum ko mnam ila rek, Pilimon, kam totu pum E Nut ko tok.

3 Koma ngarkie ngang Ngor Teit E Nut kar Ngoldaip e Yesus Kristus mang nguk tgus te, min kam ring ya mang nguk, va min kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

E Pol Ta Kanprim E Nut Mang E Pilimon Va Kngarkie Mang

4 Dok, koma totu pum E Nut he koma kanprim En mekam mekam mang in Pilimon mnam o kolkhek ruk koma pat mang in kam ngarkie ngang mang in. 5 Koma kanprim E Nut mang in tok, ekam ko ko her kol a re mang in te, im vu kor mnam in mang Ngoldaip e Yesus he kmokpom kar, va te, im kaelongtok mang E Nut karo mia mruo tgus kat. 6 Ii, va koma ngarkie ngang E Nut mang ila ngorsang ka mten to ko im smia mokpom kar ingornopeik ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Ii, kua ngarkie mang ila ngorsang te, E Nut na le kaeharom yin tgus hak kmel yin ma hor mang o vrong tgoluk tgus ruk lyar E Nut tenik ngang ngor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar. 7 Nopia, ila keknen to kmelongtok mang E Nut karo mia mruo enang tok, nam kael keik ktal ngang ngar. Va ila keknen to endo nam ho mi kut kaensireim dok hak va kaenkrovgem dok kat.

E Pol Tkaurur Kim E Pilimon Kam Kta Vaeng E Amisermon Kam Kta Vle Ko Kim He Smia Tar

8-9 Pilimon, muo mom kaelongtok mo kmuo, va mang E Nut karo mia kat. He ekam tok, ko gia ngam a re ngang in kmurur kmin, yin kam kol a ngaeha to ngia mi kut kaeharom he. Pu lmien te, ko mi kut kais kam sopong in orom a serppak to e Kristus tel maktiegom dok, he nang yin kmeharom a ngaeha to enda, vanangko kua kees kam sopong in tok. Ngor kle va gia ngam a re ngang in kam kok mi kut kaurur kmin kmeharom ekam ko kua svil kam khenam ma mmok ngang in te, kom kaelongtok mang in.

Ii, Pilimon, dok mruo lsir he, dok e Pol, ko ngae he kngae ho ka vle mrek. Va ngat el dok kat kun ma hengor ta ekam ko kom hera havae mang e Yesus ngang o mia te,

her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen. [10] He dok ta arhe, ko gia re kmurur
kmin mang kua mhel to e Amisermon te,
ngiak kael dok mang a mhel to endo. Ko
en tete koma kvam en te, ko hal msim hak
to en. Ekam ko mnam o kolkhek ri kua
vle kun mo pa hengor ta, ko her pavloum
en orom o papat ruk kmor mnam en mang
e Yesus he kmokpom kar. [11] Pu lmien te,
tesgun ima mon e Amisermon te, en nong
a miser, en kam lo kat kaeharom ilaro reha
kat ko tngorpgom in, vanangko tete ngiak
kle smia mon a miser orom e Amisermon,
en kmeharom mar. Va dok kat tete koma
mon a miser to orom e Amisermon tok kat,
en kmiser o reha kmeharom mar ngang dok
kat.

[12] O Pilimon, ko ngae sei kmelongtok
mang e Amisermon alaut hak, vanangko
sumger en he, ko ko re kam meng en
kmeknik ngok kmin kat he. He tho gia kvet
kua ngaung kngorom he. [13] Klua svil en
kam parem dok e, ko kua svil en kam vle
mo kmok he kol ila ngaekam kam turang
dok mang kua ngorsang to mo ma hengor
ko ngat enpasiker dok pum kua ngaeha to
kam havaeng o mia mang a knovvur. [14] Yu,
va kua re te, kopa hagam he, vanangko
ngor lua kolaspa kam gia hagam na e, kais
ko ngua smia kol a re tang ko vgum yin
mruo to kalaip to yin msim na. Klua
svil kam hagam tok, nang yin mruo kam
mrua ngatkal orom en kam vle mo kmok
kmikkiem ila mur svil mruo, nang nong
te, dok ko kua sopong yin e. Nove. [15] Ii,
he pusner, ko e Amisermon ka ngorpok to
endo kam ngae he vrua vle nong ke laut
petgim in na, tmi kut kaikkiem E Nut ka svil
mruo vor, he nang en kam re kat kaeknik
ngok kmin enang inopia, he en kam le ho
ka vle ka vle hak ko kmin enang tok. [16] Ii,
na kaeknik ngok kmin enang tok, vanang
ngiak or kam gia vokom en te, ilkayie to
kmenen kmeha tuk ngang in. Nove. Ngiak
kle kvokom en kat te, ngornopia langto kat,
endo ngom vu kaelongtok mang. He enang
tok, na kat kaeknik ngok kmin, va si yin va
ngia kais kam vokom en kat te, en a mhel
to tho mi kut ya hak kam mokpom kar en
tete, ko en na kaeknik ngok kmin he ye kais
kam kle kvokom en kat te, tkaum ka vle te,
en ilkayie va inopia kat. Ii, va dok kat ko
vokom en te, en a mhel a yar kam mokpom
kar en enang tok kat. Vanangko tesgun im
lua vokom te, en a mhel to tlo vua ya kam
mokpom kar en ko tesgun tgia vle te, ilkayie
to kmenen kmeha tuk ngang in.

[17] Ii, mare. He enangthe ngiak vokom dok
he sim kael dok mang te, yin kar dok mota
kaum kmokpom kmeha ngang e Yesus, va
mate yin he, ngiak ngatkal mang e Amiser-
mon kmeknik ngok kmin vanie, en kam vle
ko kmin he yin kam smia tar en, gi enangko
im smia tar dok tok kat. [18] Yu, he enangthe
e Amisermon karo tnok ngang ko ngata vle
kun pgegom en kar yin, i o karo tol ngang
ko kmin, va kua svil yin kmelik malpgem
dok, he dok mruo ngora srim o tnok ruk
endruk va koripang o tol kat, endruk mkor.

[19] *Ii, Pilimon, her dok e Pol mruo msim ko mur kaittiegom ko kero rhek ruk endri lgititge orom kua mur ktiek mruo kun mnam kua hor to enda ke gi mhe ta kmenserpagam kuaro rhek lsir te, kua havaeng yin te, o keknen akor ko nong lyar ko e Amisermon ther eharom mar he kser a vet kun pgegom yin kar en, va dok mruo ngora srim mar kat.*

Vanangko kuaro rhek ko kmin tete te,
ngior kam kikiangae mang ila tol to tesgun
mo kmok, endo yin kmor mnam yin mang
e Yesus he mokpom kar, ko her dok ta
arhe ko eharom a ngaelaut ekam in, yek
yi lol o papat he ka mnor mang to le
mokpom kar. [20] He dok vat, ko kle ka nho
mkor in vat te, yin kam lol kuaro rhek ruk
mang e Amisermon he kturang dok mang
tok. Ngiak khenam ngang dok te, muo lo
monopia ruk mom kor mnam muo mang
e Kristus he mokpom kar, he ngia ho mi
kut kaenkrovgem dok kam ngatkal mang
e Amisermon kmeknik ngok kmin he ngia
smia tar vanie. [21] O Pilimon, ekam ko ko
ngae sei kam serppak mang yin te, ngira
lol kuaro rhek, ko kaittiek ngang in ko kua
mnor te, ngir kael dok mang kuaro rhek
he kngatkal mang Amisermon to kle ho kir
kim kuaro rhek ruk endri kam smia tar kat.

[22] Yu, vanang a re langto kat ta vle vop,
endo kua re kmen ngang in. Ta vle te,
kua svil yin kam ring a ngaekam tang ko
mnam ila rek ngang dok, dok kmaol he ka
vle mnam. Ko kua nho mkor E Nut te, nera
ngan vgum mularo ngarkie he kaen a pat
ngang endruk ngtel dok kun ma hengor,
mar kam hong dok, nang dok kam ngae he
ka ptang nguk kat. Mare.

[23] Yu! Va e Epapras, en tkaen ka mamrung
ngang in, ko en kat ta vle mo ma hengor
mo kmok kat mang a ngaeha to mot kaum
kmeharom, endo kam havae mang e Yesus
ngang o mia te, her en arhe Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen. [24] Vanang endruk
endri e Mak kre Aristakas, va e Demas kre
Lukas, mar ri kat ngata vle tete mo kmok
he kaum kaeha kar dok kat, mar kat ngat
kaen nga mamrung ngang in.
[25] Yu! Pilimon, her gi tok he. Ngoldaip e
Yesus Kristus na ring ya mang yin kar ilenar
tgus.

A Hor To Ngang lHibru

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang A Hor To Ngang lHibru

A hor ta, a mhel langto tittiegom ngang o Yuda ruk ngma mon mar kat te, o Hibru. Kun mnam a venloot to a mhel tittiegom a hor, o mia ngma sovet kam kol a regesal mang o Yuda akuruk ko ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Ngam kaim akuruk kngam mar o yoror, nang akuruk ngam kaim mar he kering ngar. He ekam o vnek ruk endruk ngat re kmorim o papat ruk mang e Yesus hak he mrua ksir petgim, nang kle kat kaeknik mang o papat ruk mkor mar ruk o Yuda mruo kam kta sir malpgem mar, enangthe kam nho mkor E Nut kam vokom mar la mmok ko pum kalo keik vgum ngaro mur papat mruo ruk endruk.

He ekam tok a mhel to tittiegom a hor ta, tittiegom ngang ngar kmenserpagam ngaro papat ruk kmor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, nang mar kam lo mrua ksir petgim en, he lo kat kaeknik mang ngartakor pos mruo. Ta keknen ngang ngar orom o papat ruk mang e Yesus, mar o papat ruk o ngaenpaeir, endruk ngat laut kir kim o vrong papat tgus ruk mkor o Yuda.

O Mia Ngak Or Kam Mrua Ksir Petgim E Yesus Kam Lo Kat Kaeknik Mang O Yuda Ngaro Pos

Ko E Yesus Ta Momgol O Mia Orom Ka Mur Gidiel Mruo

1 Tennik, mnam o venloot kavurgem E
Nut nam gi vrong kaikkiem o nghek ngo
mamten kam pis ko kim o mia ngaro
maineik ruk tennik kmen o rhek mnam mar
vgum karo propet. 2 Vanang mnam o mia
nga main to tete, endruk ko rkieng a kolkha
to a kser kim, E Nut ther en o rhek mnam
mor vgum Khal mruo he, endo E Nut mruo
tmur mi kut el en kam lol o tgoluk tgus
ko mkor Kteit. Mare, E Nut ther kueng a
mmie, a kolkha, a kenho, o ketor va o vrong
tgoluk tgus hak her vgum Khal to kat arhe.
3 Va E Nut Khal to endo nma khenam E Nut
kla saen ma mmok orom en mruo. Va en
kat nam ho mi ktua kolkol ekam Kteit hak
ko tho mi kut kaenang Kteit. Va o vrong
tgoluk tgus ruk E Nut Khal tkueng ngar,
ngma serppak kim en, vgum karo rhek ruk
ngata serppak hak. Ii, va ko pekam ko
teharom a ngaelaut ngang o mia, he nang
E Nut kam momgol mar orom Khal to en ka
gidiel, Khal to en ther kle ka grap ngoguon
ma volkha he korsang ko vanam E Nut To
La Vu Ngaurar Hak ka miktiek. 4 He ekam
tok, tete, e Yesus ka serppak ta laut he ho
mi kut kir kim o engyel hak enang tok arhe,
kmikkiem gi enang ko ka munik to tkol ko
mkor Kteit ta laut he ho mi kut kir kim o
engyel ngaro mnok tok kat.

Ko E Yesus Ka Munik Tho Mi Kut Laut Kir Kim O Engyel Tgus Ngaro Mnok

5 Ii, e Yesus ta laut kir kim o engyel tgus
ko, E Nut tlo kvam a engyel tang hak kam
havaeng ngar orom karo rhek ruk endri te,

"Iteit to dok, he tete, kua kvam in te,
ko hal to yin."

Va E Nut tlo kvam a engyel tang kat ko tlo
havaeng tang mnam mar te,

"Her dok ta arhe, ngora vle te, Kteit to
dok va en nera vle te, Ko Hal to en."

6 Ii, va E Nut ta khenam Khal ma mmok te, ta
laut kir kim o engyel tgus orom karo rhek
ruk tenik ngang o engyel tiok he, mnam a
venloot to E Nut tmeng Khal to a molpou
kam pis mo mmie. Ko thavaeng ngar te,

"Muk o engyel tgus ruk dok E Nut
ko kueng nguk, her en arhe mguak
tubulkek ku penharom he ktotu
pum."

7 Ii, e Yesus ka munik tho mi kut laut kir kim
o engyel tgus kmikkiem enang ko E Nut tgi
havae mang o engyel kat te,

"E Nut tkueng nguk ruk karo engyel,
muk kam vle te, kalngunes ruk
mum kaeha ngang E Nut orom a
ngausgi, va orom a koot ko ta gur-
mik."

8 Ii, E Nut tgi havae tok mang karo engyel,
vanangko ta kle kut havae yok gi mang Khal
ko thavaeng en te,

"O yindo ye ho mi kut kaenang dok to E
Nut, ila tavgo to nera vle kuo mang
o mia tgus nera vle ngnik ngnik va
ner ho lo is hak kam nop e. Va
ila serppak to kam nho mang o mia
nera sir kuon malpgem ilaro keknen
ruk ngat vua sir hak. 9 Ii, ngira vle
tok, ekam ko tennik kam ngae kais
mang tete, im her gia svil mang o

keknen ruk ngat vua sir hak enang
tok, nang im lua svil hak mang en-
druk ngat kernonho hak. He ekam
tok, dok to E Nut, Dok to ima totu
pum dok, kua sirei kam hover yin
kir kim ilenar tgus vgum ko ko her
him yin orom kua msasaen."
10 Ii, va E Nut ta kta havaeng Khal kat te,
"Ngoldaip, tennik her yin arhe yindo
yelel mo kim ilaro papat kam kueng
a mmie. Va o tgoluk ruk kuon ma
volkha ngta khenam ilalo ktiek kat.
11-12 Mare, her yin arhe ye eharom a
mmie va o tgoluk tgus ruk kuon ma
volkha. Va koknaik ngara loloong
ko mar tgus ngat kaenang o it ruk
ngma memget he o mia ngma ngam
mar. Ii, ngta vle tok, ko her yin
arhe ngira vlengam o tgoluk ruk
ye kueng ngar ko ngara nop kat,
gi enang ko o mia ngma vlengam
ngaro it ruk ngat memget tok kat.
Ii, o tgoluk tgus ruk ye kueng ngar,
ngar sia lulpus tok, vanangko yin im
her ktua vle lhok kam ktua plong vle
ngnik ngnik tok arhe ko ila serppak
tlo is kam nop hak."
13 Ii, va E Nut tlo reng a engyel tang hak
orom karo rhek ruk endri kat te,
"Ngiak korsang ka vle ko vanam kua
miktiek kam ngae kais ko nguak
kir kim ilaro imuo, yin kam karkar
mang ngar hak."
14 Ii, e Yesus ka munik ta laut orom ka
ngaekam tok, vanangko o gi engyel, E Nut
te ktua vokom mar te, kam gia meng ngar
kam gia vle te, mar kmeha ngang En mang o
mia ruk E Nut nera susulgim mar, mar kam
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim Ngar
Teit ngnik ngnik ko mkor En mruo.

2

Ko E Yesus Karo Rhek Ngat Laut Kir Kim O Engyel Ngaro Rhek

1-4 Tennik E Nut ten karo pos ngang o
Yuda ko vgum o engyel ruk ngat kol ka gu
kam rere orom mar tok. Va o Yuda tgus
ngta lol he, he karo pos ngaro serppak ngta
kpom mar tgus. Te tok, o Yuda tgus ngam
kaennegiang E Nut karo pos ruk endruk he
kerngnek vgum En kam kpoot mang ngar.
He ekam tok, E Nut nam her mi kut kael
a kapnes ngang ngar, kam sim kut kais
kmikkiem lsir enang ko ngam kaennegiang
karo pos enang tok kam kerngnek vgum En
tok. Vanangko mor ri tete, ngot kle klol
o rhek akuruk yok vat ko vgum o mia ruk
ngat mi ngannik ko vgum Ngoldaip e Yesus
mruo ko her en arhe ta ktar kpakvom kam
paam ngaro rela mang ngar. Va o rhek ruk
endruk ngta vle mang E Nut kam susulgim
mor nngia nngia. Va ngat kaenserpagam
o rhek ruk endruk kam kta havaeng ngor
orom mar kat.

Mare, E Nut mruo tmur kaenserpagam
karo rhek ruk endruk kat orom o ngaelmir
ruk lserpgue va orom o ngaelmir ruk ngta
reimsor mnam o mia va orom o reha ruk
lserpgue ngo mamten va orom o nngiar ruk
mkor E Nunu A Totur ko En tkaisis kim o
mia ormar kmikkiem ka mur kut svil mruo.
He enang tok, e Yesus karo rhek ruk endruk
ngat ho mi kut laut hak he kir kim E Nut
karo pos ruk endruk o mia ngat lol ko vgum
o engyel tennik. He ekam tok, enangthe
ngop kaennegiang e Yesus karo rhek ruk
endruk mang E Nut ko tsusulgim mor tok,
va ngot ho lo is hak kam mrua hong ngor
mnam a kapnes to E Nut ner kael malpgem
mor ekam tok. He ekam ko e Yesus karo
rhek ruk mang kam susulgim mor ngat laut
he kir kim o engyel ngaro rhek ruk mang o
pos tok, va ngruak ho sim ktua ngangreal
ngang ngor hak mang e Yesus karo rhek
ruk endruk ngot ngannik ko vgum endruk
ngat mi ngannik ko vgum e Yesus mruo, he
nang mor kam lua vraik petgim e Yesus. Ii,
mguak smia ngangreal ngang nguk mang e
Yesus karo rhek ruk endruk kir kim o Yuda
ko ngat lo smia ngangreal ngang ngar mang
E Nut karo pos e.

Ko E Yesus Tlol O Mia Tgus Ngaro Ngaekmol Kam Yor

5 Ii, va a ngorsang to koknaik, endo kua
rere mang tete, E Nut tlo en a ngorsang to
endo ngang o engyel, mar kam nho mang
kat e. 6 Nove, vanangko a mhel langto
tittiegom E Nut karo rhek ko mnam E Nut ka
meer mnam a mhe langto kmenserpagam a
her papat to endo arhe ko thavae te,
"Nut, o mia, mar o gi vrong mia e, he
nngia, ko im vu kael ila papat mang
ngar he ka nho mang ngar. Ii, va
A Mhel To Nkong Man Ma Volkha
ta vle nngia, he im vu kaelongtok

mang kat? 7 Ko ye her si ellik mang
kmel en mi mhel kam vrua konner
o engyel en kam vle tok vur nong
ke laut na, vanang ye kle her ktua
hover kam teiver kat kam him orom
ila msasaen kam khenam ila mmok
orom en. 8 Ye her teiver en tok, to
le kael o vrong tgoluk tgus ko mak-
tiegom en kam nho mang ngar."

Ii, E Nut tel o tgoluk tgus ko maktiegom en he ho lo orim a tomhel tang hak kam lua vle ku meorom ka tavgo e. Pu tok, vanangko tete, ngot lo mi vokom o tgoluk tgus ko maktiegom en vop. 9 Vanangko e Yesus to tmur krus orom en mruo kam mur kaellik orom en a mi mhel kam vrua konner o engyel, en ngot kle mi kut vokom en tete te, E Nut teiver en kam him orom ka msasaen kam khenam ka mmok orom en tok. Ii, ngoma vokom e Yesus enang tok, ekam ko tkol o nganngannes he kyor mang o mia, he nang E Nut kam ring ya mang o mia tgus orom ka yor to endo ko tlol o mia tgus ngaro ngaekmol kam yor tok.

Ko E Yesus Ta Plam A Valngan To A Totur Orom Mar

10 Ii, her e Yesus to ta plam a valngan to E Nut nera susulgim mar arhe ko tlol o nganngannes kam yor kam susulgim mar enang tok arhe. He E Nut to tkueng o vrong tgoluk tgus, mar kam vle ngang en mruo, ther le ktarkanang ka ngaeha tgus hak orom Khal vgum o nganngannes ruk endruk, en kam ngae her mi kut lol nguaro ngaekmol kam yor tok kat arhe. He kmikkiem enang tok, E Nut ther mi kut el ka papat to kam tarkanang ka ngaeha orom e Yesus mo mmie tok, nang e Yesus kam kle kaeharom o mia kam vle te, mar E Nut kles msim her vgum ka yor tok, mar kam le kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik. 11 Ii, e Yesus teharom o mia, mar kam vle te, E Nut kles ruk ngma vle ngang En mruo msim orom ngaro keknen ruk o totur. Va o mia ruk endruk e Yesus teharom mar kam vle la totur tok, mar ngat kaum kottek mnam a valngan to atgiang msim. He ekam tok, e Yesus nam lua leep kam mon o mia ruk endruk te, kaornopeik e. 12 Ko en thavaeng E Nut te,

"Ngora kni pum yin kam kanprim
yin kam mon ila munik ko kim
koornopeik ngaro kerok mnam o
kolkhek ruk ngoma kaum kam totu
pum in."

13 Va ta kta havaeng E Nut kat te,

"Dok vat, ngora kaur orom E Nut kam
serppak orom En kat."

Va tok kat te,

"Dok ta he, dok kar E Nut kles akuruk
tel mar maktiegom dok."

Ko E Yesus Tmur Ellik Mang Kmel En A Mi Mhel He Kpis Mo Mmie Kam Yor Mang O Mia

14 To kmikkiem enang ko o mia ruk endruk ngma vle orom ngaro pkor va ngaro gidiel, va e Yesus kat tpis mo mmie enang a mi mhel tok kat, orom ka mi vok va ka mi gidiel kat, en kam mi ktua kol a vle to mkor o mia ruk mo mmie. E Yesus ta vle tok, he nang en kam mi ktua yor mang o mia. He her vgum ka yor to endo, tho mi kut kir kim e Seten to o yoror ngar teit ka serppak 15 he kaimim kim o mia ngaro vurkul kam lo kta gor kam yor kat. Ii, ko ther hong ngar ko maktiegom e Seten ka serppak to tkaur mnam mar ka kpom mar kmenen mar mekam mekam kam gor kam yor tok. 16 Ii, e Yesus nam her gi ktua vle ngang o mia enang tok arhe, nang nam lua vle ngang o engyel kam turang ngar tok e. Parem ko, ta vle ngang o mia ruk ngta vle enang te, e Ebrehem kaores arhe. 17 He her sim kut mang ko o mia ngama vle orom ngaro pkor va ngaro gidiel tok, yek e Yesus ther mia pis tesgun mo mmie kam her sim ktua vle gi enang kaornopeik ruk endruk kmikkiem ngaro ngorsang lsir tgus tok. Ii, tesgun ther mia pis enang o mia tok, kam lol o vrong vnek tgus ruk o mia ngma lol kat. Yek, tle kut kais kam vle te, ngaro pris ruk laol ngaldaip to en, en kam sim kut kaeha mekam mekam mang ngar ngang E Nut. Ii, tpis kam vle te, ngaro pris ruk laol ngaldaip to en tok, en kam mrung ngar he mur kaen ka vok mruo kam nngiar ngang E Nut orom kam ngam menglol mnam E Nut ka vrek kam pet E Nut ka ngaesik ngang ngar pum ngaro kerkeknen. 18 Ii, he ekam ko e Yesus ta ktar kngae kun mnam o vrong vnek ngo mamten ruk o mia ngma ngae mnam mar, ko e Seten ther egom en orom mar, va en ther mi kut kais tete kam mrung o mia ruk ngma ngae kun mnam o vrong vnek ngo mamten ruk e Seten nam kaegom mar ormar tok kat kam turang ngar pum mar.

3

Ko E Yesus Ka Munik Tho Mi Kut Laut Kir Kim E Moses Ka Munik

1 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, E Nut tmur
kut el muk kam vle ngang En mruo orom o
keknen ruk o totur, va kvaeng nguk kam kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim En mruo
kuon ma volkha ngnik ngnik, muk kam
kaum kar endruk tgus tvaeng ngar kam kol
tok. Ii, he ekam ko e Yesus ka munik tho
mi kut laut, va mguak sim kut kael e Yesus
oguo ktar kun mnam mularo papat mekam
mekam, endo mor ngom mrua havae mang
en te, her en arhe, Endo E Nut tmeng ngte
mmie kam vle te, A Aposel va O Pris Ruk
Laol Ngaldaip. 2 Ii, ko e Yesus nam sim kut
kaeha mekam mekam ngang E Nut to tmur
kut el en he kmeng en ngte kmeha ngang ka
valngan mruo. He enang tok, e Yesus ta vle
gi enang e Moses tok kat ko tennik e Moses
kat nam sim kut kaeharom E Nut karo reha
tgus mekam mekam ko E Nut tmur kut el
en kat he kmeng en ngang ka valngan mruo
kmeha ngang ngar kun mnam E Nut ka rek
tok kat. 3 Ii, mguak sim kut kael e Yesus
oguo ktar mnam mularo papat tok, ekam
ko E Nut tle vokom e Yesus te, ka munik
tho mi kut laut kir kim e Moses ka munik
tok arhe, he khover ka munik kir kim e
Moses, gi enang ko o mia ngma vokom endo
tngam a rek te, en tho mi kut laut, nang
lua kanprim a rek to teharom e. 4 Ko pu
lmien te, a rek langto langto a mhel langto
na kaeharom, vanangko her E Nut to ther
kueng o vrong tgoluk tgus ruk arhe. 5 Ii,
e Yesus ka munik ta laut kir kim e Moses,
ekam ko e Moses tgia vle te, E Nut ka gi
kalyie to nam sim kut kaeharom E Nut karo
reha tgus mekam mekam kun mnam E Nut
ka rek. Va nam kaeha tok, kmel kela kim o
tgoluk ruk o propet ngar kle yek mia pavap
mang ngar koknaik. 6 Ii, e Moses tgia vle te,
en E Nut ka gi kalyie, vanangko e Kristus
ta kle ho mi ktua vle te, E Nut Khal msim.
Va nam kle ho sim kut kaeharom E Nut
ka ngaeha to kam nho mang E Nut ka rek
to endo tgus mekam mekam gi enang tok.
Va her mor ri arhe E Nut ka rek to orom
mor. Va ngrer mi kais kam vle E Nut ka rek
to endo tok kngae kngae, enangthe ngopa
ngarngar mang a papat to ngoma nho mkor
E Nut mang, endo E Nut kmen a ktalhok
ngang ngor. Va ngrer kais kam vle E Nut
ka rek to orom mor tok kat enangthe ngopa
ngarngar mang a papat to ngom hera kar
mang kat arhe, endo kam lua gorang o mia
kam havaeng ngar mang e Yesus. Ii, ko her
alo papat ruk arhe ngom mruo per orom E
Nut mruo mang ngin kim mar.

Ko Ngara Kolkol Ekam Ngaores Kam Kol A Kapnes To A Ho Vanker Hak

7 He ekam ko e Yesus ka munik ta ho laut
hak, va mguak kaikkiem E Nunu A Totur
karo rhek mruo ruk ngat ittiegom mar te,

"Tete, ekam ko mut her ngan dok
to E Nut kuaro rhek, 8 va mu or
kam gi vrong kaelel rela petgim
mar. Ii, mguak or kam kolkol ekam
muores tok, ko tennik mar ngat gi
vrong kaelel rela petgim kuaro rhek
ruk tok kat, ko ngat kaum kaen
ekam dok ko ma kalputmok kun
mnam a venloot to ngat kaegom
dok kmel resik kun mnam dok. 9 Ii,
ko tennik, ko tok ma kalputmok ko
sia khenam kualo ktiek ma mmok
ngang muores kam ngae kais mnam
o pnes ruk alo mhelom alomin,
vanangko ngat kle kaegom dok va
kendom ngang dok ge. 10 He her
vgum ko ngma kendom ngang dok
tok arhe, yek ko vu el a ngaesik
alaut hak ngang o mia nga main
to endo he khavae mang ngar te,
her mar nga main to endo ngam
gi vrong vraik orom ngaro papat
petgim dok mekam mekam he lua
momnor mang kuaro keknen kat
arhe. 11 He ekam tok, kun mnam
kua ngaesik to endo ngang ngar ko
her el kua tnangal he, ko ko re kvat
mar nga main to endo te, ngak ngae
ho lo kais hak kam kol a ngaekam
to kam kar mnam ngarta mhe to
dok mruo ko her el kua tnangal
ngang ngar mang tesgun kam kol,
he nang ngaro pkor kmongeik ko
tok mnam."

12 To koornopeik, kmikkiem o rhek ruk
gi enang tok, langto langto mnam muk na
sim ktua ngangam kim en, kam lo kaenang
muores he lua vraik orom mularo papat
ruk kmor mnam muk mang E Nut to nma
plong vle ngnik ngnik petgim, nang kle kae-
harom o kerkeknen. 13 Vanangko, a kolkha

to ngang nguk kam mo kaenkrovgem muk
mruo her enda tete arhe. Ii, va mgua mo
kaenkrovgem muk mruo mo kolkhek tgus
tok, he nang tang mnam muk kam lo kaen
ekam E Nut vgum karo kerkeknen ko karo
kerkeknen ngaro serppak ngama mas orom
en kmenen en kam ngam en mruo ekmar
he kaen ekam E Nut tok. [14] Ii, mor ngot her
kaum mang a papat to kmor mnam mor
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
he, he kmokpom kar. Va ngot kais kam
vle tok kngae, gi enangthe ngopa ngarngar
mang e Yesus tok kam ngae kais ko a kolkha
to a kser kim nak pis. Ngruaka vle lserppak
orom a papat to endo mang en tok, gi
enang ko ngota vle lserppak orom a papat
to endo tesgun mnam a kolkha to ngot
gun kor mnam mor mang en he kmokpom
kar tok kat. [15] Mare, ekam ko e Yesus ka
munik ta ho laut hak, va mgua her gia vle
kmikkiem kuaro rhek ruk ko gi gun kaittiek
kun mnam kua hor ta te,

> "Tete, ekam ko mut her ngan dok to
> E Nut kuaro rhek, va mu or kam gi
> vrong kaelel rela petgim mar. Ii,
> mguak or kam kolkol ekam muores
> tok, ko tennik mar ngat gi vrong
> kaelel rela petgim kuaro rhek tok
> kat, kun mnam a venloot to ngat
> kaum kaen ekam dok."

[16] Mu havaeng dok na! Mar oni mia ruk
tennik ngat ngan E Nut karo rhek, nang
kle kaum kaen ekam En? Nok pathe mar
muores tgus ruk e Moses ta ktong ngar
kmottek mnam e Isip vor ngola? [17] Va E Nut
ka ngaesik ta vle ngang oni mia ruk mnam
o pnes alo mhelom alomin kat? Nok pathe
mar muores ruk tok kat arhe, endruk ngam
kaeharom o kerkeknen he gi mrua yayor
ngpang ngar ko ma gi kalputmok kat ge
ngola? [18] Ii, va E Nut tel ka tnangal lserppak
ngang oni mia ruk he kre kvat mar nga
main kat te, mar nga main to endo ngar ho
lo kais hak kam kol a ngaekam to kam kar
mnam ngarta mhe to tel ka tnangal ngang
ngar mang kam kol, he nang ngaro pkor
kmongeik ko tok mnam? Nok pathe mar
kat muores ruk ngat kerngnek vgum E Nut
kat ge ngola? Mare. [19] He ekam tok, ta
khenam ma mmok ngang ngor te, muores
nga main to endo ngat lo kais hak kam kol
a ngaekam to kam kar mnam ngarta mhe to
endo, her gi vgum nga kerkeknen to kam lo
kor mnam mar mang E Nut he lua mokpom
kar arhe.

4

Ko Ngar Lua Kol A Ngaekam To Kam Kar Mnam Ngarta Mhe To E Nut Tmi Kut El Ngang Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus

[1] Te tok, E Nut ka tnangal to tel ngang
ngorores ruk tennik, endo kmel a ngaekam
ekam mar kam kar mnam ngarta mhe
langto he ngaro pkor kmongeik ko tok
mnam, te ktua vle ge ngang ngor ruk tete
vop, he nang mor kam kle kol a ngaekam
to yok, endo mang nguaro pkor kam kle
kongeik mnam E Nut kta mhe to yok. He
ekam ko a ngaekam to endo ta vle ngang
ngor enang tok, va mguak ngangreal ngang
nguk mruo, matok E Nut na le kvokom mor
te, mor kat ngot kle gi tu ko po ha, he lo
kais hak kam kol a ngaekam to endo he lua
kar mnam ka mhe to yok kat. [2-3] Ii, mguak
ngangreal ngang nguk mruo ko E Nut ther
en a knovvur ngang ngor ko vgum o mia
mang kam kar mnam E Nut kta mhe to yok
to endo, gi enang endruk tennik ko E Nut
ther en a re to endo ngang ngar tok kat.
Mor, ngot kor mnam mor mang a knovvur,
he enang tok her mor ri arhe ngot kais kam
kol a ngaekam to endo kam kar mnam E Nut
kta mhe to endo. Vanang muores, ngat kol
a re to mang kam kar mnam ngarta mhe tok
kat, vanang mar, ngat kle gi vrong kael rela
petgim, nang lo kor mnam mar mang E Nut
he lua mokpom kar e. He ekam tok, ngat gi
vrong koham a ngaekam to endo E Nut ten
ka re lserppak mang, endo kmeharom mar
kam kar mnam ngarta mhe to endo. Ii, ngta
vle tok, kmikkiem gi enang ko E Nut ta ktar
khavae mang ngar tok tennik te,

> "He ekam tok, kun mnam kua ngae-
> sik to ngang ngar ko her el kua
> tnangal he kre kvat mar te, mar
> nga main to endo nga ngae ho lo
> kais hak kam kol a ngaekam to kam
> kar mnam ngarta mhe to ko el kua
> tnangal ngang ngar mang kam kol,
> he nang ngaro pkor kmongeik ko
> tok mnam."

Tennik, ktar mang ko E Nut tlo kueng a
mmie vop, E Nut ta ktar el karo papat mo
malpek mang karo reha tgus te, ngak pagis

koknaik nngia nngia. Tsi el karo papat
tok, vanangko mar ruk tennik ngat lo kol
a ngaekam to endo kam kar mnam ngarta
mhe to endo ge. 4-6 Ii, he enang tok, a
ngaekam to endo tgia vle vop ngang ngor
kmikkiem enang ko E Nut tel a ngaekam
langto yok tennik kmikkiem enang ko tel
karo papat mo malpek mang karo reha
tgus, ko tennik ngat ittiegom E Nut karo
rhek ruk mang a kolkha to aktiek hori orom
alomin orom kun mnam ka meer ka mhe
langto te,

"Va mnam a kolkha to aktiek hori
orom alomin orom, E Nut tmur
el a ngaekam ekam En mruo kam
paal kmeha mnam enangthe ka vok
kmongeik."

Ii, va kun mnam kuaro rhek ruk ko ktar elik
mang kat, E Nut thavae mang a ngaekam to
endo te,

"Mar nga main to endo nga ngae ho
lo kais hak kam kol a ngaekam to
kam kar mnam ngarta mhe to dok
mruo ko el kua tnangal ngang ngar
mang kam kol, he nang ngaro pkor
kmongeik ko tok mnam."

Ii, tennik muores ngata ktar kol a re to
mang E Nut ka tnangal to endo, nang ngat
lo kor mnam mar mang E Nut he ho lo kol
a ngaekam to endo kam kar mnam ngarta
mhe to endo vgum nga kerkeknen to kam
lua ngan vgum E Nut tok arhe. He ekam
tok, tete ta vle te, E Nut ka ngaekam to
ta ktar el tennik tgia vle vop ngang o mia
akuruk yok kam kle kol he kar mnam E
Nut kta mhe to endo yok, he nang ngaro
pkor kmongeik mnam tok arhe. 7 He ekam
tok, mnam a kolkha langto ko ho knaek vat
mang endo tennik ko E Nut thagam muores
kam lua kol a ngaekam to endo kam kar
mnam ngarta mhe to endo tok, E Nut ta kle
kat kaen ka rere vgum e Devit kam mi kut
kat kael a kolkha langto yok vat gi ngang o
mia akuruk yok, ko En mruo ta mrua mon
a kolkha to endo te, "Tete" arhe. Ii, E Nut
tmon a kolkha to endo ngang o mia akuruk
yok tok, orom e Devit karo rhek ruk endri
te,

"Tete, ekam ko mut her ngan E Nut
karo rhek, va mu or kam gi vrong
kaelel rela petgim mar e."

8 Mu sim pat mang e Yosua na, ko enangthe
e Yosua npa ktong muores kam kol a
ngaekam to kam kar mnam ngarta mhe to
ngaro pkor kmongeik mnam, va E Nut nap
lo kat kais kam mi kut kael a kolkha langto
yok vat ngang o mia akuruk yok ho knaek
vat he kmon te, "Tete", tok e. 9 He ekam
ko ngat lo kol a ngaekam to endo kam kar
mnam ngarta mhe to endo, va E Nut tel
a ngaekam langto yok, endo nguaro pkor
kmongeik mnam, endo ta tootkinre mang
orom a re ka vgon te, "A Sabat", endo ta
vle ngang E Nut karo mia mruo kam kol
koknaik yek kuon ma volkha. 10 Ko ani vrong
mhel to ta kol a ngaekam to endo he kar
mnam E Nut kta mhe to endo yok, he nang
ka vok kmongeik enang tok, ta vle te, en a
mhel to torim karo reha ruk nam kaegom
kam mur el en mruo kam vle la mmok ko
pum E Nut kalo keik vgum mar, gi enang ko
E Nut kat torim karo reha tgus, kam mur el
a ngaekam ekam En mruo kam paal kmeha
mnam, enangthe ka vok kmongeik tok kat.
11 He ekam tok, mor gi! Ngruak kaegom
nguaro serppak tgus hak kam ngarngar
mang e Yesus kam kol a ngaekam to kam
kar mnam E Nut kta mhe to endo yok,
matok akuruk mnam mor ngruak kolkol
ekam ngorores nga kerkeknen to kam lua
ngan vgum E Nut to kle gi tu ko po ha, he
lua kol a ngaekam to endo he lua kar mnam
kta mhe to endo yok kat.

12 Ii, ngruak or kmel rela petgim E Nut
karo rhek ekam ko E Nut ka gu tvua kha he
karo rhek ruk ngma plong vle ngnik ngnik
ngaro serppak ngma kpom o mia. Ii, E
Nut ka gu tsei kam kha hak kir kim a kom
kalo ngaiting tgus nginalo kha. Ko E Nut
nma krong o mia ngaro vurkul kun mnam
mar hak orom karo rhek ruk endruk kam
tgem mar kngorom mar kmommen mar
pum ngaro gi vrong papat va ngaro gi vrong
keknen. Ii, E Nut ka gu ta kha enang tok,
gi enang a kom ko nma krong a mhel karo
sogi he kol ka ngir. Ii, ngta vle tok, ekam ko
ngma mon o mia orom ngaro kerpapat va
ngaro kerkeknen ruk kun mnam mar hak.
13 Ii, va nop ke vur tomhel tang hak, ko E
Nut tkueng tis kam tvok ko pum kalo keik
kat e. Ii, o mia tgus ngara sir ko pum E
Nut kalo keik kam mrua havae mang ngar
mruo. Va tete kat o vrong keknen tgus
ngom kaeharom mar, ngma vle ma mmok
ko pum E Nut kalo keik tok kat. Ii, nong a

tomhel tang hak to tkais kam tvok ko pum kalo keik e.

Ko E Yesus Ka Munik Tho Mi Kut Laut Kir Kim O Pris Ruk Laol Ngaldaip Ka Munik

14 E Yesus ta vle enangthe, en nguaro pris ruk laol ngaldaip to oguon ma volkha. Va ka munik tho mi kut laut kir kim o pris ruk laol ngaldaip to mo mmie ka munik kat va ngom mrua havae mang en te, en E Nut Khal. He ekam ko e Yesus ta grap oguon ma volkha he kaeha ngang ngor enang nguaro pris ruk laol ngaldaip tok, va ngruak sovet kam ngarngar mang a papat to endo ko ngom mrua havae mang en orom tok. 15 Ngruak ngarngar mang a papat to endo tok, ekam ko nguaro pris ruk laol ngaldaip to oguon ma volkha tmi kut kais kam vokom mor orom nguaro vnek ekam ko her en arhe, e Seten tsi kaegegom en kat orom o vrong kerkeknen tgus hak, he en tsi lol o vnek vgum mar tok, gi enang ngor tok kat, vanangko en tngae lo vur eharom a kerkeknen tang hak. Ii, he enang tok, en tkais kam mrung ngor pum nguaro vnek vgum tok arhe. 16 He ekam ko e Yesus nma mrung ngor tok, va ngruak or kam ruokar kim E Nut kam pis ko kim ko nam korsang ko mnam ka ngorsang to kam nho mang o mia kam ring ya mang ngar. Ii, ngruak or kam ruokar kim En tok, he nang En kam kle ka mrung ngor he kring ya mang ngor kun mnam o venloot ruk ngota lol o vnek.

5

1 Ii, o Yuda ngaro pris ruk laol ngaldaip langto langto, E Nut mruo nma re pum mnam o mia, kam tavger kam kol a ngaeha to endo, kmikkiem gi enang ko a mhel to endo tmi kut pal mnam a ngausie langto lsir mnam mor o Yuda. Ii, nma tavger tok, en kam vle kun pgegom o mia va E Nut, en kmeha ngang ngar kmen ngaro nngiar ngang E Nut. Ii, o pris ruk laol ngaldaip to mo mmie nak lol mularo nngiar ngang nguk, endruk orom o ol va endruk orom o ngaemslang, to le kaeha orom mar ko pum E Nut kalo keik mang mularo kerkeknen. 2 Mare, o pris ruk laol ngaldaip to mo mmie tkais kam smia rere kar o mia ruk orom ngaro kerkeknen ruk ngam lua paptang ngar, endruk ngat re kam vraik orom mar petgim E Nut. Ii, tkais tok, ekam ko en kat, en a mi mhel to karo kerkeknen ngma vanker en tok kat. 3 Ii, va her gi vgum ko karo kerkeknen ngma vanker en tok kat, va en naka ktar kmen kta nngiar mruo ngang E Nut mang karo mur kerkeknen mruo na, en kam ktar ka vle la mmok ko pum E Nut kalo keik, yek endo yek tkais kam le kaen o mia ngaro nngiar ngang E Nut mang ngartakor tok kat.

4 Ii, endo tkol o pris ruk laol ngaldaip ka ngaekam to mo mmie tlo kais hak kam mrua kansgum en mruo he khover en mruo kam gi vrong tavger en mruo kam kol e. Nove, E Nut mruo na mi ktua vaeng a mhel to endo, gi enang ko E Nut mruo tmi kut vaeng e Eron kam pakvom orom a ngaeha to endo kat. 5 Va Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ta vle gi enang tok kat, ko en tlo mur kansgum en mruo he khover en mruo kam mrua tavger en mruo kam kol a ngaekam to mkor o pris ruk laol ngaldaip kat e. Nove, ko her E Nut arhe, endo ta kle va mi ktua tavger en kam kol a ngaekam to endo, ko ka munik tho mi kut laut hak, ko E Nut mruo tmur vaeng orom karo rhek ri te,

> "Iteit to dok, he tete, kua kvam yin te, ko hal to yin."

6 Va E Nut tkael a re langto kat ngang ko mnam ka meer ka mhe langto yok kam tavger en orom tok kat ko thavaeng te,

> "Her yin arhe, yindo o pris ruk laol ngaldaip to ima plong vle ngnik ngnik kmikkiem enang e Melkisedek ko en ta ktar kael kaunun mang yin orom en mruo tok arhe."

7-8 Ii, va mnam o kolkhek ruk e Yesus nma vle mo mmie, nma plong kaeti klik he kalo keik nginaro vrek ngma lul ko nama ngarkie va kaurur kim E Nut to tkais kam sulgim en he khong en pum karo vokngnes va ka yor. Pu lmien te, e Yesus, E Nut Khal to en, vanangko ta kle klol o papat mang kam ngan vgum E Nut ge, her vgum karo vokngnes ruk tlol arhe. Va E Nut nma lol e Yesus karo rhek ruk nam kaurur kim ormar tok, ekam ko e Yesus nam mrua slak orom en mruo kam totu pum E Nut he kngan vgum En tok. 9 Ii, E Nut ther gi kut tarkanang ka ngaeha orom e Yesus mo mmie vgum o vokngnes ruk endruk, to endo yek, en ta vle ngang ngor ruk ngot kor mnam mor mang en te, en endo mor kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut

ngnik ngnik mkor, ko her en arhe to nak
susulgim mor ekam ko ngota ngan vgum en
he kmokpom kar. [10] Mare, he ekam ko E Nut
ta tarkanang ka ngaeha orom e Yesus tok,
E Nut ta le kmon en kat te, o pris ruk laol
ngaldaip to en, kmikkiem enang a pris to
e Melkisedek ko e Melkisedek ta ktar kael
kaunun mang e Yesus orom en mruo tok.

Ko Ngarlenar Ngat Ngae Ho Lo Kat Kais Kam Kta Kait Mar Kam Kat Kaeknik Ngok Kim E Nut

[11] Va mang a papat to mang e Yesus
tok, kuaro rhek ngarlavurgem vop kua svil
kam havaeng nguk orom mar, vanangko ta
koppet ngang dok kam keknen ngang nguk
orom mar ekam ko mularo lpetuk ngat tok
hak. [12] Ko lmien mang nguk te, mut her
elha kmor mnam muk mang e Yesus he
kmokpom kar tennik he, he mularo papat
ruk mang E Nut karo rhek ngap her laut
he ttek tete he. Va tete mup her le ka vle
kat te, mup kais kam patter o mia akuruk
mang ngar vat, vanangko, nove. Ko o
mia akuruk nga kle va kta patter muk he
kaeknik kaeknik kat gi kam votam o papat
ruk kero mi laol hak mang E Nut karo rhek
ruk endruk o minar. Ii, muma vle orom
mularo papat ruk kero mi laol hak mang e
Yesus vop he ka vle gi enang o gi gunsvel
ruk ngam gia mem vop, nang mum lua
vle enang o mia ruk laol ko ngam kaem
o ol ruk lserpgue e. [13] Ii, va oni mia ruk
kun mnam muk ngma vle vop orom ngaro
papat ruk mang E Nut ko mar kero mi laol,
ko ngma vle enang o gunsvel ko ngam gia
mem vop, her o mia ruk endruk arhe ngaro
pkor ngat lua mrer vop mang o papat ruk
ngata patter muk ormar he, endruk mang
E Nut kam mon muk la mmok ko pum kalo
keik. [14] Vanangko o papat ruk laol, endruk
mang E Nut kam mon muk la mmok ko
pum kalo keik, mar ngta vle enang o ol ruk
lserpgue. Va o papat ruk endruk ngta vle
ngang endruk o tger, ko her o mia ruk o tger
arhe ngam mrua ngangam kim mar mruo
mekam mekam mang E Nut karo rhek ruk
laol he mur kaelelkim mar mruo tok, kam
mnorvek pum o keknen ruk lyar va endruk
ngat kernonho.

6

[1-2] He ekam tok, ngruak or kam gia vle
pum o papat ruk kero mi laol vop mang
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Ii, o
papat ruk kua rere mang ngar her endri
arhe te, kmitgung o kerkeknen ruk ngma
ktong o mia he E Nut kam monik kim a yor
ngang ngar, va endruk kmor mnam mor
mang E Nut, va endruk kam patter muk
mang kam smia parrur, va endruk kmel o
mia ngaro singni kuon malpgem o mia, va
endruk mang o mia kam kta hop petgim
ngaro nnak, va endruk mang E Nut kam
monik kim a yor ngang endruk ngat lo kor
mnam mar mang En he lua mokpom kar, he
mar kam vle tok ngnik ngnik. Ii, gi endruk
ngat gi gnua kor mnam mar mang e Yesus
he kmokpom kar, ngma vle ngang o papat
ruk endruk, mar kam sir kuon malpgem
mar. Mare, mguak or kam ngae gia vle
ko matgiang pum o papat ruk kero mi laol
ruk endruk tok. Vanangko mguak kle va
kngam mularo nharok ngoguon ngoguon
gi, kam vle pum o papat ruk laol he klol,
he nang muk kam ttek vgum mar. [3] Mguak
ttek vgum o papat ruk laol mang e Yesus
tok arhe, ko E Nut nak ngatkal ormuk kme-
harom gi enang tok arhe.

[4-6] Mguak ngam mularo nharok ngoguon
ngoguon tok, ekam ko E Nut ther valler
muk he, va ekam ko mut her ngan mgaem
E Nut ka nngiar to tottek kuon ma volkha,
va ekam ko mut her ngan mgaem E Nut
karo rhek va E Nut karo serppak ruk ngar
kle yek kpis ma mmok mnam a venloot to
koknaik yek. Va ekam ko mut her tuur
mnam E Nunu A Totur kat. Ii, mut si ngan
mgaem mar tok, vanangko enangthe mup
kle kaol he ksir petgim e Yesus, va tngae
ho lo is hak kam kta kait mularo papat kam
kat kaitgung mula kerkeknen to endo kat e.
Ngop ho lo kat kais kmit muk tok, ekam ko
mguera vle enangthe muk mruo mguer kta
kael E Nut Khal to endo ma mmok ko pum
o mia ngaro kerok kam kta krong orom o ot
he kta vat engnang a ho orom mula keknen
to kam kser muk petgim tok. He enang tok,
mguer kta ngam a leep kuon mang ko pum
ngaro kerok tok kat. Ii, he enang tok, o mia
ruk ngap kaeharom a kerkeknen to endo
ngar ho mi ktua huo mang ngaro singni hak
koknaik.

[7] Ii, o mia ngara vle enang tok, gi enang
ko mor ruk o mia tete ngota vle enang
alo mmie kalo mten alomin ko a kus nam

kaerik mnam min tgus. Ii, a mmie ka mten
langto a kus nma viging, he o tgoluk ruk o
mia ngma kap mnam, ngam kael mit ngang
ngar kmemik. A mmie to enang tok, E Nut
nma ngamyammok mang. [8] Vanang a mmie
ka mten langto yok, endo o gigi va o kosmur
ngam kle kpagis kun mnam ko tlo vu ya,
ketasuo E Nut kam re orom, he a mmie kam
lo kta serppak kat hak. He enang tok, E Nut
nera tarkanang karo reha tgus orom kam
ngampaei pum he a paei nera rum kim hak.
[9] Kolenar ruk kom kaelongtok mang
nguk, ko sia rere lserppak ngang nguk
enang tok, vanangko kuaro papat ngta
serppak mang nguk ge te, mularo ngorsang
ngar lua vle enang endruk ngata ksir pet-
gim E Nut e. Ko kuaro papat ngta serppak
mang nguk te, mularo ngorsang ngara ya
kir kim mar vgum mularo keknen ruk ngak
kael mit kun mnam muk ekam ko E Nut
tmi susulgim muk, he nang muk kmel mit
ormar tok arhe. [10] Ii, kuaro papat ngta
serppak mang nguk tok, ekam ko E Nut nam
kaeharom o keknen ruk ngta sir ngang o
mia tgus va tlo kais kam kikiangae mang
mularo keknen ruk kmelongtok mang En,
endruk mut her khenam mar ma mmok
orom mularo reha ruk mum eharom mar
ngang karo mia mruo tennik, va endruk
mum kaeharom mar kngae tete kam turang
ngar ormar. [11] Ii, he kun mnam dok ko ho mi
ktua svil hak te, langto langto mnam muk
nak tagur pum o reha ruk endruk lsir kme-
harom mar kngae ge, kais mnam a kolkha
to a kser kim lsir. Kua svil muk kmeharom
tok, he nang muk kam vle lserppak orom a
papat ti te, mguer mia kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik, endo
muma nho mkor E Nut mang, En kmen
ngang nguk enang tok arhe. [12] Vanang klua
svil mularo pkor kam nho lvuvui he kapn-
gan kim o reha ruk endruk kat e. Parem ko,
mguak kle va kolkol ekam endruk ngam lua
tutut mnam o vrong vnek, mar kam marer
kam nop, nang kle kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar ge, kmeharom
o reha ruk enang tok. Ko her o mia ruk
endruk arhe ngar mia kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ko mkor
Ngar Teit to En, gi enang ko E Nut tel ka
tnangal ngang ngar tok.

Ko E Nut Ner Mia Mitom Ka Tnangal To Kam Ngamyammok Ngang O Mia Koknaik Yek Her Gi Vgum E Yesus Arhe

[13] Va mnam a kolkha to E Nut ta pakvom
kmel ka tnangal ngang e Ebrehem, te mrua
re kvat En mruo kmenserpagam ka tnangal
to endo, ekam ko nop a tomhel lang kat,
ko ta laut kir kim En, En kam re kvat
kmenserpagam ka tnangal orom e. [14] Ko E
Nut tel ka tnangal ngang e Ebrehem orom
karo rhek ri te, "Ngor mia ngamyammok
mang in he kaeharom ingores, mar kam sei
kam khor gi." [15] E Ebrehem tkol E Nut ka
tnangal to endo tok, to le gia vle he lua tutut
mnam o kolkhek kam marer kam nop ko
nam gia vle kpaneng E Nut kngae kais ko E
Nut tmi mitom ka tnangal to endo ko tmur
el ngang en tok.

[16] Mu vokom na, o mia ngma re he kvat a
tomhel langto ka munik ko ta laut kir kim
ngaro serppak mruo kmenserpagam ngaro
tnangal orom. He ekam tok, o mia ngat
lo kat kais kam maen o rhek mang ngaro
tnangal ruk endruk e. [17] Ii, E Nut teharom gi
enang tok kat arhe, ekam ko mnam a kolkha
to E Nut ta svil kmenserpagam ka tnangal
to tel ngang e Ebrehem, En tre he kvat En
mruo kmenserpagam ka tnangal to endo
tok. Ta svil kmenserpagam tok, ekam ko ta
svil o mia ruk ngara kol ka tnangal to endo
karo miel kam vua mmok hak mang En te,
En nam kael ka papat mang ka tnangal to
endo ka pun msim, va nam lua hortgi e. [18] Ii,
E Nut tlo is kam re ka ppiak e. Parem ko,
tle ho gi kaenserpagam ka papat to mang
ka tnangal to endo ma mmok hak gi, orom
alo keknen alomin ri, langto ko tgi vur el
ka tnangal to endo kmikkiem ka keknen to
mang ko En tlo is kam re ka ppiak tok, va
langto ko tre kvat En mruo mang ka tnangal
to endo kat. Ko alo keknen ruk enngindi
ngint lo is kam hortgi kat e. Ii, E Nut tenser-
pagam ka tnangal to enang tok, he nang
kaenkrovgem mor vgum tok kat. He her
mor ri arhe ngota ksir petgim o kerkeknen,
nang kle kael nguaro kerok mang a papat to
kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
E Nut ngnik ngnik, endo mor ngom gia nho
mkor En mang te, ngrer mia kpom. [19-20] Ii, a
papat to endo ko ngot gia nho mkor E Nut
mang, ta vle ngang ngor enang a klungre
to nma vaik mnam a mou he khori pum a
kamngol kam kpom a langail kserpagam,

he nang a langail kam lo gi vrong kaolol. Ii, a papat to endo ta vle ngang ngor tok, ekam ko nam kaenserpagam nguaro papat ruk mang kmor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar kam lo gi vrong kaolol tok kat. Ii, a klungre nma vaik mnam a mou tok, gi enang ko e Yesus ta ktar kvaik kun mnam E Nut ka maksien Ka Rek Ke Taban To A Ho Totur Hak kun kun pekam a yet to tkaeltoot mang ket rek to endo kalo taban alomin, he en kmeharom ka ngaeha mang ngor ko tok. Ii, va her ko tok arhe ngua papat to kam kol a ktalhok nma hori pum e Yesus ka ngaeha to ther eharom mang ngor ko tok arhe. Ko E Nut ther el e Yesus kam vle te, nguaro pris ruk laol ngaldaip to en oguon ma volkha, kmikkiem o pris ruk laol ngaldaip to e Melkisedek to mo mmie ko ta ktar kael kaunun mang e Yesus orom en mruo tok arhe. He e Yesus nera vle ngang ngor tok ngnik ngnik. He ekam tok, ngua papat to endo tvua serppak hak mang e Yesus ka ngaeha to endo mang ngor tok.

7

Ko E Yesus Ta Laut Kir Kim E Melkisedek To Tkael Kaunun Mang E Yesus Orom En Mruo

1 E Melkisedek to kua rere mang, en lSalem nga taven, va en a pris to nam kaeha mang ngar ngang E Nut To A Ho Vu Laut Hak. Ii, va her endo ta puknim e Ebrehem ko va ngaelaut arhe ko e Ebrehem teknik mnam a ngaus ko tkir kim o taven akuruk he e Melkisedek ta ngamyammok mang. 2 Ii, e Melkisedek to endo, her endo kat arhe, endo e Ebrehem ta ktar ka nngiar ngang orom ket mhe mnam karo tgoluk tgus ruk tommenik te, loktiek.

Va a papat to kua svil kam ktar orom mang kam keknen mang e Melkisedek ta vle ti te, ka munik to ngat kilegem orom, ka pun ta vle te, "A Taven To Karo Keknen Ngat Vua Sir Hak." Va ka munik langto te, lSalem nga taven, ka pun ta vle te, "A Taven To Nam Kaeharom O Mia Ngaro Vurkul Kmongeik." 3 Va a mhel ta e Melkisedek, nong o ngothoi akor kun mnam E Nut karo rhek mang kteit ngang, i o knan ngang va ka ngausie ka pun kat e. He ekam tok, en ta vle te, nong ka pun ngang hak, va nong ka ngmeang ngang kat e. He ekam tok, e Melkisedek ta vle tok kmel kaunun mang E Nut Khal orom en mruo kam vle te, a pris ka mten to nma vle ngnik ngnik gi enang tok arhe.

4-6 Yu! Va E Nut karo pos ruk mang o pris ngat havae te, o Yuda ngak tavger o mia ruk ngat pal mnam nga ngausie to mkor o Livai tuk, mar kam kol a ngaekam to mkor o pris. He gi mar o Livai tuk, endruk ngak kol a ngaekam to mkor o pris, nga gia lol o Yuda ngaro tgoluk ket mhe to agitgiang mnam endruk loktiek ko ngat kommenik tok, to le kaen ka nngiar ngang E Nut orom ket mhe to agitgiang to endo. Ii, o mia ngam si vle te, ngat pal mnam e Ebrehem gi enang o Livai tok, he ka vle te, mar moornopeik msim, vanangko o pos ngat gia havae te, o Livai tuk nga gia lol ngarketro nngiar gi. Ii, o pos ngat si havae tok, vanang a mhel to enda, e Melkisedek, nong o ngothoi akor mang en te, tpal mnam a ngausie to mkor o Livai hak, vanangko en te ktua kol e Ebrehem ka nngiar to ngang ge. Ii, e Ebrehem en a mhel to tsi plam o Yuda tgus, vanangko o tgoluk ruk e Ebrehem tkaum mar ko mkor o taven akuruk yok ko tus kar mar, kikir kim mar ther le ka nngiar ngang e Melkisedek orom ket mhe mnam karo tgoluk tgus ruk endruk ko tommenik te, loktiek.

Va kam ngam a papat langto kuon mang kat te, e Ebrehem, en a mhel to E Nut tsi el karo tnangal ngang, vanangko her e Melkisedek to arhe ta kle va kngamyammok mang en. To mu sim pat na, enang tok, ta khenam te, e Melkisedek ta laut hak kir kim e Ebrehem ekam tok arhe. 7 He ekam tok, mut lo kais hak kam kta lopumtang pum min kat e, ko endo ta ngamyammok mang kaela, her endo ta laut kir kim kaela to ta kol a ngamyammok ko mkor tok arhe. 8 Ii, he mnam a ngaiting langto, o Yuda ngam kaen ngarketro nngiar ngang o pris ruk ngam kle mia yor ge. Vanang mnam a ngaiting langto e Ebrehem tle kut kaen ket nngiar ngang e Melkisedek to o mia ngma havae mang te, nma plong vle ngnik ngnik. 9-10 Ii, va kam ngam a papat langto kuon mang kat te, e Melkisedek ta laut kir kim e Ebrehem, va nok pathe o mia ngat kais kam havae kat te, ekam ko e Ebrehem ta nngiar ngang e Melkisedek tok, va o Livai ngat her kle kaen o Yuda ngarketro nngiar ngang e Melkisedek her vgum ngalaip to e Ebrehem ko ta nngiar ngang e Melkisedek tok ktar mang ko e

Livai tlo plam ka ngausie vop. Ii, ngat kais
kam havae tok, ko tennik ko e Melkisedek
ta puknim e Livai kaes to e Ebrehem ko va
ngaelaut, e Livai tlo plam ka ngausie vop ko
knan tlo kol vop. Ii, o Livai tuk ruk ngat si
kais kam kpom o Yuda ngarketro nngiar ko
mkor o Yuda, vanangko her o Livai ruk arhe
ngata nngiar ngang e Melkisedek ekam
kaes to e Ebrehem tok.

Ko E Nut Ka Mokpom To A Gunngar Orom E Yesus Tho Mi Kut Ya Hak Mang Ka Mokpom To Tennik Orom Karo Pos

11 Mgua smia pat na! E Nut karo pos va o
reha ruk mkor o pris ruk kun mnam e Livai
ka ngausie ngam kaeharom mar ngang E
Nut mang o mia ngama mo turang ngar
ngola? He enangthe o pris ruk laol ngaldaip
karo reha ruk endruk ngap her is kmel o
mia ruk endruk, he E Nut kam mon mar la
mmok ko pum kalo keik vgum ngaro reha
tok, va kman ko E Nut ta kle kta tavger o pris
ruk laol ngaldaip langto ko yok vat kmaol
ngte, endo E Nut tel kaunun mang orom e
Melkisedek, nang nong tang mnam o Livai
nga pupnam to mkor e Eron lsir?
12 Mu vokom na, ekam ko a mhel langto
yok ko mnam a ngausie langto yok ta kpom
a ngaekam to mkor o pris ruk laol ngaldaip,
va o mia ngak liepum o pos ko o pos ruk
endruk nga kle khortgi kam vle yok kat
kmikkiem o pris ruk laol ngaldaip ka mten
to yok enang tok kat. 13 Ii, ko endo o rere
ngta kolkol en mang a ngaekam to endo, en
nkong mnam a ngausie ka pun langto yok
gi. Ko nong tang mnam ka ngausie ka pun
to endo tok tvur kol a ngaeha tang kmeha
orom ko ma psen to a totur kam nngiar
ngang E Nut e. 14 Ii, ko ngota mmok mang
Ngoldaip te, en nkong mnam a ngausie ka
pun to yok mkor e Yuda, he e Moses tngae
lo vur el a rere tang hak mang a ngausie ka
pun to endo te, mar kam kpom a ngaekam
to mkor o pris e. 15 Mare, endo E Nut tel
kaunun mang orom e Melkisedek ther mi
pis tesgun he, he ther kol a ngaekam to
mkor o pris ruk laol ngaldaip. He ekam
tok, a mhel to endo tel mor ma hor hak
mang a papat to te, en ta laut kir kim o
Yuda ngaro pris ruk laol ngaldaip ko en
ther mi pis he. 16 Ko e Yesus, ko en a pris
to yok vat enang e Melkisedek ther mi pis
he kol a ngaekam to endo, vanang tlo pis
kmikkiem o pos ruk ngat keknen mang o
pris te, ngak pal mnam a ngausie to mkor
o Livai tuk e. Nove, ther mi pis he kol a
ngaekam to endo her gi vgum ka serppak
mruo to nma ktal kim ko nong a tomhel
lang tkais kam rum kim hak. 17 Ii, ther mi pis
enang e Melkisedek tok, kmikkiem enang
ko ngat ittiegom E Nut karo rhek mang te,

> "Her yin arhe, yindo o pris ruk laol
> ngaldaip to ima plong vle ngnik ng-
> nik kmikkiem enang e Melkisedek
> ko en ta ktar el kaunun mang yin
> orom en mruo tok arhe."

18 He ekam tok, E Nut karo pos ruk tennik,
endruk o pris ruk laol ngaldaip nam kaeha
kaikkiem mar, kmel o mia he E Nut kam
mon mar la mmok ko pum kalo keik, E Nut
ta liepum mar ekam ko ngat lo vu eveep hak
ko ngat lo vua serppak 19 kmeharom o mia,
he E Nut kam mon mar la mmok ko pum
kalo keik e. Ii, E Nut ta liepum karo pos to
le kta kaen o pris ruk laol ngaldaip langto
ko yok, endo tmi kut ya hak mang endruk
tesgun, he her en arhe ngoma nho mkor en
kmeharom mor kam vle la mmok ko pum E
Nut kalo keik tok arhe. He enang tok, ngot
kais kmaol rkieng E Nut vgum en tok arhe.
Ii, va E Nut teharom tok her mi kut vgum
ko karo pos ruk endruk ngat ho lo is hak
kmeharom a mhel tang hak, he E Nut kam
mon la mmok ko pum kalo keik.

20 O Yuda ngma tavger o pris ruk laol
ngaldaip kam kpom a ngaeha, vanang
ngam lo kaenserpagam ngaro rhek kam re
kvat a tomhel tang kmenserpagam mar, he
nang a mhel to endo kam kol a ngaeha tok
e. 21 Nove, vanang E Nut ta kle va ktavger
endo yok mang a ngaeha to endo ko tre
kvat En mruo kmenserpagam karo rhek ko
thavaeng te,

> "O mia Ngaldaip to dok, ko her re kvat
> dok mruo kam tavger yin, he klo
> is hak kam hortgem kuaro papat e.
> Ii, ko kua havaeng yin te, her yin
> arhe, yindo o pris ruk laol ngaldaip
> to nma plong vle ngnik ngnik."

22 He her gi vgum ko E Nut tre kvat En mruo
kmenserpagam ka tnangal to endo, E Nut
ther le el ka tnangal lserppak mang kam
mokpom kar mor tete orom e Yesus tok
arhe. He ka mokpom to endo ko ta sir kuon
malpgem e Yesus tete, tmi kut ya hak mang
a mokpom to tennik.

Ko E Yesus Tlo Kaenang O Pris Ruk Laol Ngalmialaol Orom Ngaro Kerkeknen

23 Va o mia ruk ngma tavger o pris ruk laol
ngaldaip ngma mopatap orom mar mnam o
maineik tgus ekam ko langto langto mnam
o pris ruk laol ngalmialaol nma yor he lo kat
kais kmeha kngae kngae e. 24 Vanangko e
Yesus nma plong vle ngnik ngnik. He ekam
tok, en tkais kmeharom karo reha ngang E
Nut mang ngor mekam mekam he lo kat
kais kam tu kmeharom a ngaeha to endo
kam ngae kngae ge ko en ner lo kais kam
kta yor kat. 25 He ekam tok, e Yesus tkais
kam ho mi ktua susulgim o mia tgus hak
ruk ngam kaol rkieng E Nut vgum en mruo,
he nang E Nut kam lol ngaro kerkeknen
patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar
ka ngmeang hak. Tkais kmeharom tok,
ekam ko en nma plong vle ngnik ngnik kam
rere orom mar ngang E Nut mang tok.

26 Ii, E Yesus en o pris ruk laol ngal-
daip ka mten to a ho totur hak, va o mia
ngat lo kais hak kam vrua mon en orom
a kerkeknen tang hak. Va tsei kam mmok
hak kat, va E Nut tmur kut el en kam ktua
vle ngang En mruo gi, nang lua vle enang
o mia ruk ngam kaeharom o kerkeknen.
Va E Nut thover kam teiver en kuon ma
volkha kat. He ekam ko ta vle tok, en
tkais kam ho mi ktua susulgim mor tok ka
ngmeang hak. 27 Ii, he ekam ko e Yesus tlo
kaenang o pris ruk laol ngalmialaol akuruk
orom ngaro kerkeknen ruk enang tok, va
en tlo kat kais kam ktar na, sim kta ring
te, kmen o nngiar ngang E Nut mekam
mekam mang karo mur kerkeknen mruo
na, yek kle kaen o nngiar ngang E Nut mang
o mia ngartakor e. Nove, ther mur en
ka vok mruo ngaltgiang ngatngae he, he
her ngatngae kim o mia ngaro kerkeknen
kam petik orom ka gidiel mruo to tmur
en ngang E Nut ngaltgiang ngatngae kam
nngiar ngang orom tok to her nop he. 28 Ii,
mu vokom kat na, o mia tgus ngam si
kaeharom o kerkeknen, vanangko o Yuda
ngak kaikkiem E Nut karo pos he ktavger
akuruk mnam mar gi kam kol a ngaekam
to mkor o pris ruk laol ngaldaip. He ekam
tok, o pris ruk laol ngaldaip naka ktar mrua
nngiar ngang E Nut mang karo kerkeknen
mruo. Vanang ko knaek mang a venloot to
E Nut ten karo pos ruk endruk ngang o mia,
ta kle mi kut tavger Khal to nong a mhel
tang to tkais kam mon en orom a kerkeknen
tang hak. Ii, ta tavger Khal tok orom karo
rhek ruk ta re he kvat En mruo kam srim
en tok ormar tok.

8

Ko E Yesus Nam Kaeha Kun Mnam E Nut Ka Maksien Ke Rek Ka Taban To A Ho Totur Hak Kuon Ma Volkha

1 Ii, a papat msim to kua havaeng nguk
mang tete ta vle ti te: Her nguaro pris ruk
laol ngaldaip ka mten yok ge, nam kaeha
ngang E Nut mang ngor. Ii, ko her en o
pris ruk laol ngaldaip ka mten to ta grap
kuon ma volkha he korsang ko vanam E Nut
To A Ho Ngaurar Hak ka miktiek kam kol
a ngaekam to kam nho mang o mia. 2 Ta
grap ko tok, kuon ma volkha to ta vle te,
E Nut ka maksien Ke Rek Ka Taban To A
Ho Totur Hak, endo Ngoldaip mruo tmur
el, nang nong o gi mia ruk ngat el e. He
nam kaeha kun mnam E Nut ka maksien
Ke Rek Ka Taban To A Ho Totur Hak, endo
a minar kuon ma volkha. Va nam kaeha
ko tok ngang E Nut mang ngor kat. Nang
nam lo kaeha mo mmie kun mnam E Nut ka
maksien Ke Rek Ka Taban To A Totur, endo
E Nut tgi kael kaunun mang endo a minar
orom e.

3 O mia ngma srim langto langto mnam
o pris ruk laol ngalmialaol kam mi ktua
nngiar ngang E Nut orom o mia ngaro
nngiar ruk orom o ol va endruk orom o
ngaemslang, kmeharom mar ko pum E Nut
kalo keik mang o mia ngaro kerkeknen. He
kmikkiem gi enang ngar tok, e Yesus kat
na her ikkiem enang tok kat kam kol ka
nngiar to kmen ngang E Nut mang o mia
tok kat. 4 Ii, e Yesus en nkong mnam a
ngausie ka pun to yok mkor e Yuda. He
ekam tok, ta nho te, enangthe e Yesus npa
vle mo mmie vop, va en nap lo is hak kam
vle te, a pris langto e, ekam ko o pris ruk
o Livai ngap hera vle he, he ngama nngiar
ngang E Nut mang o mia ngaro kerkeknen
kmeha kmikkiem o Yuda ngaro pos tok. 5 Ii,
vanangko ngam gi kaeha kun mnam E Nut
ka maksien to mo mmie, endo E Nut tgi kael
kaunun mang ka maksien to a minar, endo
kuon ma volkha orom. Ii, E Nut ka maksien
to mo mmie, en tgia vle te, ka mi maksien
msim to kuon ma volkha ka gi kaunun to e.
Va her gi vgum a papat to arhe, yek mnam

a kolkha to e Moses tre kam ngam E Nut
ka maksien to mo mmie orom ke rambel ka
taban to a totur, kmelel mang endo a minar
kuon ma volkha, E Nut tel ngangreal ngang
e Moses kam havaeng te,

"Ngia sim ktua ngangam kim yin kam
sim kaeha kmikkiem kuaro rhek ruk
ko her sim kut havaeng yin kuo kia
vul orom mar mang kam ngam kua
maksien to orom ke rambel ka taban
to a totur nngia nngia."

Ko E Yesus Ka Ngaeha Ta Laut Kir Kim O Pris Ruk Laol Ngaldaip Ka Ngaeha

6 Ii, o pris ruk laol ngalmialaol nga ngeha
nam her gia vle kmel kaunun mang e Yesus
ka ngaeha kat. Vanang e Yesus ka ngaeha
to nam kaeharom mar mang ngor, ta laut
mang o pris ruk laol ngalmialaol ngaro reha
kir kim mar tok. Ii, e Yesus ta laut mang
ngar tok, kmikkiem gi enang ko E Nut ka
mokpom to a gunngar kar mar orom e
Yesus ta laut kir kim E Nut ka mokpom to
tennik kar mor, endo tgi kael kaunun mang
endo a gunngar orom gi enang tok kat. Ii,
va E Nut ka mokpom to a gunngar to endo
tete, nma sir malpgem o tnangal ruk ngat
laut kir kim endruk tennik tok kat. Va her e
Yesus to arhe endo tkol E Nut ka gu kmel ka
mokpom to a gunngar to endo kun pgegom
E Nut kar o mia.

Ko A Mokpom To Tennik Tlo Is Kmeharom O Mia Kam Vle La Mmok Ko Pum E Nut Kalo Keik

7 Ii, ta nho tok, ekam ko E Nut ther en o
pris ruk laol ngaldaip ka ngaekam to a gun-
ngar ngang langto yok he. He mu vokom
na, enangthe E Nut ka mokpom to tennik
ka serppak nap her is kmeharom o mia kam
vle la mmok ko pum E Nut kalo keik, va E
Nut nap lo is hak kam kta kpou mang tang
ko a gunngar kam ring a ngaekam ekam e.
8 Vanangko tennik E Nut ta mnor he te, ka
mokpom to tennik tlo is tok to tle khavaeng
o mia ruk tennik kat te,

"Dok to muma mon Muldaip orom
dok, kua havaeng nguk te, koknaik a
kolkha langto nera pis ko ngor kael
kua mokpom to a gunngar kun pge-
gom dok va muk ruk o Yuda mulalo
valngan aloruk, langto ko mIsrael
va langto ko mYuda. 9 Ii, vanang
kua mokpom to a gunngar to endo
ner lua vle enang kua mokpom to
ko el tennik kun pgegom dok va
muores e, endo ko el kar muores
ko pekam ko ko kpom ngaro singni
kam ktong ngar kmottek mnam a
mhe to e Isip. Ii, ko si mrua
ktong muores tennik, vanang ngat
lo smia mokpom kar dok kam sim
kor mnam mar mang dok ge. He
ekam tok, ko her ennegiang ngar
he. Ii, Muldaip to dok kua havae tok
arhe te, kua mokpom to a gunngar
ner lua vle enang kua mokpom to
ko el tennik kun pgegom dok va
muores enang tok e. 10 Ii, ko dok
to muma mon Muldaip orom dok,
kua havaeng nguk kat te, mnam a
kolkha to ngor kael kua mokpom
to a gunngar kun pgegom dok va
muk o Israel, ngor kle kael kuon
malpgem kuaro pos ruk yok vat, en-
druk dok mruo ngor mur kaenrhek
mnam muk orom mar, mar kmel
rengmat kun mnam mularo vurkul,
he muk kam vle te, kuaro mia mruo
ruk muk, he nang muk kam totu
pum dok to E Nut. 11 He ekam tok, a
mhel ner lo kat kais kam kta patter
klenar, i o kaornopeik orom kuaro
rhek ruk endruk kam havaeng ngar
te, 'Mguak lol o papat ruk mang E
Nut.' Ner lo kat kais tok, ekam ko o
mia tgus ngar mia mnor mang dok,
endruk nong ngaro mnok ngang
ngar va endruk ngaro mnok ruk laol
kat. 12 Ii, kua mokpom to a gunngar
ner lua vle enang kua mokpom to
tennik e, ekam ko dok to E Nut
ngora mrung ngar ruk ngma kpoot
mang kuaro rhek va ngora lol ngaro
kerkeknen patgiang ngaiting he ho
kikiangae mang ngar hak."

13 Mare, he ekam ko E Nut tmon ka
mokpom to endo te, "a gunngar," ta
khenam ka mokpom to E Nut ta ktar el
tennik ma mmok te, nong ka serppak ngang
kat e. He ekam tok, ka mokpom to tennik
nong karo kleim ngang kat tete, he tre kam
loloong ko nong ka serppak ngang kat.

9

Ko E Nut Ka Maksien Ka Rek To A Totur Oguon Ma Volkha Ka Ngaeha Ta Laut Kir Kim Ka Maksien Ka Rek To A Totur To Mo Mmie Ka Ngaeha

[1] To tete ngora rere mang E Nut ka
mokpom to ta ktar el kun pgegom En kar
o mia tennik, ko tel kuon malpgem karo
pos ruk o mia nga sim kut kaikkiem mar
kam totu pum en ormar va kuon malpgem
o reha ruk o pris ngam kaeharom mar kun
mnam E Nut ka maksien to o mia ngat ngam
mo mmie. [2] Ko kun mnam ka maksien to
endo, tennik o mia ngat ngam E Nut ka
rambel ngang kat. Va kun mnam E Nut ka
rambel ka taban to ku mnok, o mia ngat el
a psen to orom o ol ruk o totur, va a krie to
orom o mmok ruk aktiek hori orom alomin
kat. Ka rambel ka taban to endo ngma mon
te, A Taban To A Totur. [3] Vanang a yet
langto tkaeltoot mang a taban to alomin
orom ha kun kun kat. Ngma mon a taban to
enda te, A Taban To A Ho Totur Hak. [4] Kun
mnam a taban to endo ngat el a psen to a
totur, endo ngat komor orom a kre to a gol,
endo o pris ruk laol ngaldaip nma raom a
ho ka ngaor kuon mang. Va kun mnam a
taban to endo kat a ngaelpas to ngta klang
mo tgoluk ruk E Nut ta mokpom kar o mia
ormar ta vle kat. Ii, ngta klang a ngaelpas
to endo orom a kolhi to o bret ruk o mana.
Va a kolhi to endo ngat komor orom a kre
to a gol kat. Va e Eron ka kop to tesgun
nma ngongae orom, endo ta kta ktal kpapar
kat, ngat el kun kat. Va alo pla ruk orom E
Nut karo pos, endruk E Nut tenik ngang o
mia, mar kam smia mokpom kar En ormar
ngat el min kun kat. Va o Yuda ngma mon a
ngaelpas to endo te, A Ngaelpas To Kam Pat
Mang E Nut Ka Mokpom Kar Mar. [5] Va kuon
mang a ngaelpas to endo alo matpil ruk
ngma mon min te, alo serubim nginma vle
ko tok orom nginalo ngaeho ruk ngata vher
min, min kmel a ngoumi kuon malpgem a
ngaelpas to endo ka mhe to ngma mon te,
A Mhe To E Nut Kam Mrung O Mia Mnam.
Ii, alo matpil nginma vle ko tok, he nang E
Nut kam pis kun pgegom min kam khenam
kla saen ma mmok. Ii, alo taban nginta vle
enang tok arhe, vanangko tete ke venloot
ngang dok tlo vur hok ngang dok, he dok
kam smia keknen ngang nguk mang ngin
kngae e.

[6] Ii, ngat el o tgoluk ruk endruk kun
mnam E Nut ka maksien ka rambel kalo ta-
ban enang tok knop, to o pris ngam kaelha
kam vaik kottek mekam mekam kun mnam
a taban to ku mnok kmeharom ngaro reha
ngang E Nut mang o mia. [7] Vanangko her gi
o pris ruk laol ngaldaip tuk to nma vaik kun
mnam a taban to ha kun kun, va gi ngalt-
giang tuk kun mnam a pnes atgiang atgiang
kat kmeharom karo reha mruo ngang E Nut
mang o mia kat. Ii, nak vaik va na ho lo
is hak kam gi vrong vaik kat e. Nove, nak
vaik, va nak kol o got va o bulmakau ngaro
gidiel kam ktar kaeha orom ngang E Nut
mang karo mur kerkeknen mruo na, yek
kle kaeha orom kat mang o mia ngartaro
gi vrong kerkeknen ruk ngam kaeharom
mar, nang ngat lua paptang ngar tok. [8] He
ekam ko E Nut ka maksien to mo mmie
ther gia sir mo mmie vop kun mnam a
venloot to endo, va ekam ko o pris ruk laol
ngaldaip nam kaeharom ka ngaeha mekam
mekam enang tok kat, va E Nunu A Totur
ta khenam a papat langto ma mmok kun
mnam ke venloot to endo gi te, E Nut tlo
kaeharom a ngaelaut langto ngang ngor
vop, he nang mor tgus kam vaik kun mnam
E Nut ka maksien to a minar Ke Rek Ka
Taban To A Ho Totur Hak kuon ma volkha
e. [9] Ii, tennik E Nut tkael kaunun mang a
ngaelaut langto yok kam ktong o mia kam
pis mnam Ke Taban To A Ho Totur Hak
msim kuon ma volkha orom o pris ruk laol
ngaldaip to mo mmie karo nngiar ruk orom
o ol va o ngaemslang ngaro gidiel, endruk
nam kaeha ormar ngang E Nut. Ko o pris
ruk ngaldaip karo reha ruk endruk ngma
khenam ngang ngor ruk tete te, karo nngiar
ruk endruk ngat lo is hak kmeharom o mia
ruk ngma totu pum E Nut ngaro vurkul
kam mrer ko pum kalo keik e. [10] Nove, ko
o nngiar ruk o pris ruk laol ngaldaip nam
kaeharom mar ngang E Nut ngat gia vle
mang o mia ngaro pos ruk mang kam kser
mar kmem o ol va kam lo kaiviem o itok, va
mang kam parrur mang o vrong tgol ngo
mamten. Ii, o nngiar ruk endruk ngat lo
is hak kmeharom o mia ngaro vurkul kam
mrer ko pum E Nut kalo keik gi ekam ko
o nngiar ngaro serppak ruk endruk ngta
kpom o mia kuon mang ngaro gi pkor tuk.
Ii, va ngam gia vle ngang o mia enang tok,
kam ngae kais ko E Nut nak kael ka mokpom
to a gunngar kun pgegom En kar o mia.

Ko E Nut Ka Maksien Ka Rek To A Totur Oguon Ma Volkha Ka Ngaeha Ta Laut Kir Kim Ka Maksien Ka Rek To A Totur To Mo Mmie Ka Ngaeha

[11] Vanang mnam a kolkha to e Kristus
tpis kam kol a ngaekam to mkor o pris
ruk laol ngaldaip kmel E Nut ka mokpom
to a gunngar, endo ther el orom o tgoluk
ruk o yar, ta ktar kvaik kun mnam E Nut
ka maksien ka rek msim, endo kuon ma
volkha. Ii, va E Nut ka maksien ka rek msim
to endo kuon ma volkha, ka ngaeha ta laut
kir kim ka maksien ka rek to mo mmie karo
reha hak. Va ka rek to kuon ma volkha,
o mia ngat lo ngam e, ko E Nut mruo tlo
kueng ka rek to endo kam lua vle mo mmie
e. Nove, E Nut te ktua kueng ge kuon ma
volkha he ho mi kut panaem hak.

Ko E Yesus Ka Nngiar To Orom Ka Mur Gidiel Mruo Tkais Kmeharom O Mia Ngaro Vurkul Kam Mrer Ko Pum E Nut Kalo Keik

[12] Va e Yesus tlo vaik mnam E Nut ka
maksien ka rek Ka Taban To A Ho Totur
Hak to mo mmie orom o ngaemslang ruk o
got va o bulmakau ruk o sital ngaro gidiel
kmeha orom mar ngang E Nut mang o mia
kat e. Nove, ther kle kut vaik kun mnam
A Taban To A Ho Totur Hak msim, endo
kuon ma volkha gi ngaltgiang orom ka mur
gidiel mruo kam nngiar ngatngae ngang
E Nut mang o mia orom, to her nop he.
He ekam tok, ther ngatngae kim o mia
ngaro kerkeknen kam petik he, orom ka
mur gidiel mruo to endo. He ekam tok, ther
kael ekam o mia orom ka gidiel mruo tok
arhe, o mia kam vle la mmok pum E Nut
kalo keik ngnik ngnik. [13] O pris ngam gia
tger o gidiel ruk mkor o got va o bulmakau
kuo mang o mia ngaro gi pkor. Va ngma
mamat a bulmakau to a sital karo vothol he
kol ka ngaor to le khem mang o mia ngaro gi
pkor kat, ekam ko o mia ruk endruk ngat ru
pum o tgol. Ii, ngama momgol mar ormar
tok, he nang ngaro gi pkor tuk kam kta
mmok kat. Vanang ngam gi kaeharom tok
kuon mang ngaro gi pkor e. [14] Vanang Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen tlo eharom a
kerkeknen tang hak he ka gidiel tho mi kut
laut hak kir kim o gidiel ruk mkor o got va
o bulmakau. He ekam tok, ka gidiel ta kle
kut kais hak kam momgol mor kmeharom
nguaro vurkul kun mnam mor kam mrer
pum nguaro kerkeknen ko pum E Nut kalo
keik. Ii, e Yesus to ta vle enang a sipsip to
a sital tmur en ka vok mruo ngang E Nut
enang a nngiar vgum a serppak to mkor E
Nunu A Totur to nma vle ngnik ngnik. Ii,
teharom nguaro vurkul kam mrer tok, pum
nguaro kerkeknen ruk ngma ktong ngor, he
nang E Nut kam monik kim a yor ngang
ngor vgum mar tok. Teharom mor tok, mor
kam kle kaeha ngang E Nut to nma plong
vle ngnik ngnik.

Ko Her E Yesus Arhe Endo Tuk Kam Rere Orom Mor Ko Kim E Nut

[15] He her gi ekam ko e Yesus ka gidiel tkais
kam momgol mor enang tok, en tle kat kais
kam rere orom o mia ko kim E Nut kat, kmel
ka mokpom to a gunngar kun pgegom mor
va E Nut. Ii, va nma rere orom o mia tok, he
nang o mia tgus ruk Ngar Teit to E Nut ta
ktar vaeng ngar kam mokpom kar En, kam
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik, endo En mruo ta ktar el karo
tnangal ngang o mia kam kol ko mkor En.
Ii, e Yesus tkais kam rere orom o mia tok,
her gi vgum ko tmur slak orom ka vok mruo
kam yor kmel ekmar orom en mruo kam
kta lol mar kmeknik orom mar, mar kam
vle ngang E Nut, he khong ngar pum ngaro
kapnes ruk ngak lol ekam ngaro kerkeknen
ruk ngat eharom mar tie ko ngta vle ku
meorom E Nut ka mokpom to tennik.

Ko E Yesus Ka Nngiar Tho Mi Kut Ya Hak Kir Kim Endruk Mkor O Pris Ruk Laol Ngaldaip

[16] Yu! Va mang o Yuda nga keknen langto
ko ngma re kam yor, va ngam kaittiegom
a hor langto kam mon ngles mang ngaro
tgoluk ngola? Va enangthe tang mnam mar
na yor, va kles nga lo kais kam lol karo
tgoluk vop ngola? Nove, ko ngar teit to
tittiegom a hor to endo, kles ngaka ktar
ka khenam ngar teit to endo ma mmok te,
tmi yor he, to endo yek ngat kais kam lol
karo tgoluk ruk tmonik ngang ngar kun
mnam ka hor to endo. [17] Ii, kles ngaka ktar
ka khenam ngar teit ma mmok te, tmi yor
kmensepagam a papat to tok, yek a hor
to endo ka serppak ngang, ekam ko a hor
to endo ka serppak tgia vle ekam ko endo
tittiegom na her mi yor he. Nang nong ka
serppak ngang, ko endo tittiegom tgia ktal
he ka vle vop. [18] He her gi vgum a papat
to endo msim arhe, E Nut ka mokpom to
ta ktar el kun pgegom En kar o mia, tel
he enserpagam orom a ngaemslang langto
karo gidiel ko o mia ngtim kngam a yoror
tok kat. [19] Ii, E Nut tenserpagam a mokpom
to endo orom a gidiel tok mnam a kolkha

to e Moses ta lamher E Nut ka meer to
le khim o pos tgus hak ruk kun mnam E
Nut karo pos tgus ngang o mia. Thim mar
knop, to le kvasgem a sipsip karo ir kun
mnam a gidiel to mkor o bulmakau ruk o
sital ko ta movavaik kar a ye to ta kleng
ngar ko vgum a kerker to orom a ho to a
hisap ka kha. Teharom tok, to le ka tger
a gidiel to endo mang E Nut ka meer to
ngma llum, va o mia tgus kat. Teharom tok,
to le [20] khavaeng o mia te, "A gidiel ta, E
Nut tkael ka mokpom kun pgegom En kar
muk kuon malpgem. He her a mokpom to
E Nut ta re lserppak ngang nguk kam smia
mokpom kar En orom arhe." [21] E Moses ta
ktar ka tger a gidiel mang a meer va o mia
tok, to le kngae ka tger a gidiel mang E
Nut ka maksien ka rambel va mang o tgoluk
tgus ruk o pris ngam kaeha orom mar kun
mnam ka rambel to endo kat. [22] Ii, va lmien
hak te, E Nut karo pos ngat havae te, o gi
vrong tgoluk kavurgem, o pris ngaka tger
a gidiel mang ngar, mar kam vle la mmok.
He ekam tok, enangthe a ngaemslang na lua
ktar kyor he ka gidiel kam lul na, nang a pris
kam ktar kaeha orom a ngaemslang to endo
ka gidiel, va E Nut na ho lo kais hak kam lol o
mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he
kikiangae mang ngar, he nang o mia kam
vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum
tok e.

[23] Lmien te, E Nut tel kaunun mang o mia
ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar, orom o tgoluk ruk mkor E
Nut ka maksien ka rambel, endo mo mmie
he. Ko o pris ruk laol ngaldaip na mi kut
kaeharom karo reha kmen karo nngiar ruk
orom a ngaemslang ka gidiel ngang E Nut
kam tger a gidiel mang ka rek karo tgoluk
orom mar, he nang mar kam mmok her
vgum ka ngaeha tok arhe. Vanangko a
nngiar to e Yesus tmur en ngang E Nut,
endo orom ka vok mruo ko ka gidiel ta ksuk
kam momgol o mia orom, tho mi kut ya
hak kir kim endruk mkor o pris ruk laol
ngaldaip. [24] Ii, e Yesus ka nngiar ta laut kir
kim o pris ruk laol ngaldaip ktakor, ko e
Kristus tlo vaik kun mnam E Nut ka maksien
ka rek to o mia ngat ngam mo mmie e.
Ko ka rek to mo mmie to endo, E Nut tgi
kael kaunun mang endo a minar kuon ma
volkha orom. Ii, e Yesus ther mi vaik kun
mnam E Nut ka maksien ka rek Ka Taban
To A Ho Totur Hak to kuon ma volkha. He
ta vle ko tok tete, kam kol a ngaekam to
kam rere orom mor ko kim E Nut. [25] Ii, va
ngota mnor te, e Yesus ka nngiar tho mi kut
ya kir kim o pris ruk laol ngaldaip ktakor
kat ekam ko nam lua kirmekeknik kam vaik
kottek kuon ma volkha kat, kam mur kaen
ka vok va ka gidiel mruo mekam mekam
ngang E Nut mang o mia kat e. Ii, nam lua
vle enang o pris ruk laol ngaldaip ko nma
kirmekeknik kam vaik kottek kun mnam A
Taban To A Ho Totur Hak mnam a pnes
langto langto kmen a ngaemslang ka gidiel,
nang nong kmen ka gidiel mruo e. [26] Nove,
nam lua vle enang o pris ruk mo mmie e.
Ko enangthe e Kristus npa vle enang ngar
kam kirmekeknik kam vaik kottek enang
ngar tok, va naka plong kyor he ka gidiel
naka plong ksuk, he naka kirmekeknik kam
vaik kottek orom en mruo kmelha tennik
ko E Nut tkueng a mmie kam ngae kais
mang tete. Vanangko tete, mnam o kolkhek
ruk ngata konner a kolkha to a kser kim,
e Yesus ther pis ngaltgiang ngatngae he,
he her ngatngae kim o mia ngaro kerkek-
nen kam petik kat he, orom ka vok mruo
to tmur en ngang E Nut ngaltgiang kam
nngiar ngang En orom tok, to her nop
he. [27-28] E Nut tmi kut el o mia kam yor
ngaltgiang tuk, yek mar kam kle ksir ko
pum kalo keik he nang En kam momngan
kar mar. Va gi enang tok kat E Nut tmi
kut el Endo Thim Orom Ka Msasaen kam
gia yor ngaltgiang tuk tok kat kam mur
el ka nngiar gi ngaltgiang ngatngae kam
hera ngatngae kim o mia kavurgem ngaro
kerkeknen kam petik, orom ka gidiel mruo
to her nop he. He ekam tok, ka pis nera
ngam nglomin orom, ko ner kat kaeknik
kam susulgim o mia pum a momngan to
endo kmen a ktalhok to kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik ngang endruk ngata
vle kpaneng en kmeknik. Nang ner lua
kaeknik kam kta yor mang o mia ngaro
kerkeknen kat e.

10

Ko E Yesus Tyor Ngaltgiang Kam Ngatngae Kim O Mia Ngaro Kerkeknen To Her Nop He

[1] O nngiar ruk o pris ruk laol ngaldaip
nam sim kut kaikkiem E Nut karo pos kam
venu pum mar kmeharom mar mo pnes
tgus, E Nut tgi kael kaunun mang e Yesus

ka nngiar to a yar, endo orom en mruo
ormar. Ii, o nngiar ruk endruk, mar nong
o mi nngiar ruk msim e. Ii, he ekam tok,
ngat lo kais hak kmeharom endruk ngam
kaol rkieng E Nut he ktotu pum En, mar
kam vle la mmok ko pum kalo keik e. 2 Ii, ko
enangthe o nngiar ruk endruk ngap her is
kmeharom o mia kam vle la mmok ko pum
E Nut kalo keik tok, va ngap her ngatngae
kim o mia ngaro kerkeknen kam petik he,
to her nop he. He enang tok, o pris ruk
laol ngaldaip nap her is kam tu kmen o
nngiar ngang E Nut kat he, ko o mia ngap
kais kam vle la mmok ngatngae ko pum
E Nut kalo keik her gi vgum a nngiar to
atgiang tuk to endo kat he. He enang tok,
o mia ngaro vurkul ngap her is kat kam
mrer vgum ngaro kerkeknen ruk endruk
tok. 3-4 Vanangko o nngiar ruk endruk ngat
lo kais hak kmeharom o mia kam vle la
mmok ko kim E Nut kalo keik, ekam ko o
got va o bulmakau ngaro gidiel ngat ho lo
kais hak kam ngatngae kim o mia ngaro
kerkeknen kam petik e. Nove, o nngiar
ruk o pris ruk laol ngaldaip nam kaeha
orom mar mnam a pnes langto langto ngat
kle va gia vle kam gi kael pat kim o mia
mnam a pnes langto langto mang ngaro
kerkeknen ruk ngma vle ormar vop, ko o
pris ruk laol ngaldaip nam kaen karo nngiar
ruk endruk ngaltgiang mnam a pnes langto
langto kmeharom mar mang o mia enang
tok. 5-6 He ekam tok, mnam a venloot to e
Yesus tpis mo mmie, thavaeng Kteit te

> "Im lo kat kaisis kun mnam in mang
> o nngiar ruk orom o ol va o ngaem-
> slang e. Ii, va im lo kat kaisis kun
> mnam in mang o nngiar ruk orom
> o ngaemslang, endruk o pris ruk
> laol ngaldaip nma mrot va endruk
> nam kaeharom mar mang o mia
> ngaro kerkeknen kat e. Ii, im lo kta
> higiang ngar, he ekam tok, ye her
> kle mi kut el dok mo mmie orom
> kua vok ta arhe. 7 Ye her mi kut
> el dok mo mmie orom kua vok, to
> endo yek, kua havaeng in te, dok
> ta he, dok to ngat ittiegom o rhek
> akuruk mang dok kun mnam ila
> meer to ngma lamher kam him ko
> ngat havae mang dok te, 'O, E Nut
> ko her pis kmeharom ila svil.' "

8-9 To mu vokom na, E Nut karo pos ngat
si keknen ngang o mia te, o mia ngak kaen
o nngiar ruk orom o ol va o ngaemslang
ngang o pris ruk laol ngaldaip, he nang
en kmeharom mar mang ngaro kerkeknen,
vanangko e Yesus mruo ta kle va khavae
mang E Nut ka svil yok ge orom karo mur
rhek mruo ruk endruk te,

> "Im lo kat kaisis kun mnam in mang
> o nngiar ruk orom o ol va o ngaem-
> slang kat e. Va im lo kat kaisis
> kun mnam in mang o nngiar ruk
> o ngaemslang ruk o pris ruk laol
> ngaldaip nma mrot va endruk nam
> kaeharom mar mang o mia ngaro
> kerkeknen kat e. Ii, im lo kta hi-
> giang ngar."

E Yesus ta ktar khavaeng E Nut tok, to ko
pekam tok, ta kle khavaeng kat te,

> "Dok ta he, ko her pis kmeharom ila
> svil."

He ekam ko e Yesus ta rere tok, va e
Yesus karo rhek ruk endruk ngta khenam
te, E Nut ka mokpom to ta ktar el kun
pgegom En mruo va o mia, e Yesus thera
kser he, kam kle kael endo a gunngar. 10 He
her gi vgum ko e Yesus Kristus teharom E
Nut ka svil to endo kam ngatngae kim kam
nngiar ngaltgiang ngatngae orom ka vok
mruo ngang E Nut, he nang E Nut kmel a
mokpom to a gunngar to endo, E Nut ther
el mor kam vle ngang En mruo her gi vgum
e Yesus ka nngiar to orom ka vok mruo tok.

11 Mo kolkhek tgus, langto langto mnam o
pris nma sir ko kim E Nut kmeharom E Nut
karo reha mang o mia. Ii, nma venu pum
o nngiar ruk ngang E Nut mekam mekam
orom o nngiar ngo mamten ruk endruk gi,
ko ngat lo is hak kam ngatngae kim o mia
ngaro kerkeknen kam petik, enangthe o
mia ngat kais kam vle la mmok ko pum E
Nut kalo keik vgum mar tok. Vanangko o
mia ngat ho lo kais hak kam vle la mmok
ko pum E Nut kalo keik vgum mar e. 12 Ii, o
nngiar ngo mamten ruk endruk ngma vle
tok, vanang a pris to enda e Yesus, en tmur
en ka vok va ka gidiel mruo ngang E Nut gi
ngaltgiang kam nngiar ngang En orom min,
kam ngatngae kim o mia ngaro kerkeknen
kam petik he, to her nop he. Tmur en ka
vok va ka gidiel ngaltgiang ngatngae tok,
to le ka grap korsang ko vanam E Nut ka
miktiek. 13 Kmelha tennik ko ta grap, kam
ngae kais mang tete, e Yesus ta vle ko tok

kpaneng karo imuo he E Nut kam kir kim
mar, he nang en kam le karkar mang ngar.
14 Ii, e Yesus tgia vle kpaneng E Nut kam kir
kim karo imuo tok, ekam ko tmomgol o mia
vgum ka vok mruo to tmur en ngang E Nut
mang ngar gi ngaltgiang enang ka nngiar.
He ekam tok, o mia ngara plong vle la
mmok ko pum E Nut kalo keik ngnik ngnik
vgum tok. Ii, e Yesus ther ngatngae kim
ka ngaeha to kam momgol o mia, nang kle
kpaneng E Nut kam tarkanang ka ngaeha
to kun mnam mar, kmeharom mar kam vle
ngang En mruo orom ngaro keknen ruk o
totur.
15 Va E Nunu A Totur tkaenserpagam
kuaro rhek ruk mang tok kat, ko ta ktar
khavaeng ngor te,
16 "Dok to muma mon Muldaip orom
dok, kua havaeng nguk te, mnam a
kolkha to ngor kael kua mokpom to
a gunngar kun pgegom dok va mar,
ngor kael kuon malpgem kuaro pos
ruk yok vat, endruk dok mruo ngor
mur kaenrhek mnam mar orom
mar, mar kmel rengmat kun mnam
ngaro vurkul, he mar kam vle te,
kuaro mia mruo ruk mar."
17 E Nunu A Totur thavae tok, to kle kta re
kat te,
"Ngaro kerkeknen ruk ngat eharom
mar ko ngata kpoot mang dok to
E Nut kuaro pos ngora lol patgiang
ngaiting he ho kikiangae mang ngar
hak."
18 He ekam tok, ekam ko E Nut tngatngae
kim o kerkeknen kam lol mar patgiang
ngaiting tok, va o mia ngat ho lo kat kais
hak kam kat kaen a nngiar tang kat ngang
E Nut mang ngar kat e.

E Yesus Tkoregot Kim Mor Kmaol Rkieng E Nut

19-22 He tete, koornopeik ngot kais kam
serppak mang e Yesus ka gidiel he kvaik
kun mnam E Nut ka maksien to kuon ma
volkha ka rek Ka Taban To A Ho Totur Hak
kam pis ko kim. Ii, ngot kais kam serppak
tok, ekam ko E Nut tverang a ngaelaut to a
gunngar ngang ngor her orom e Yesus ka
gidiel to endo arhe. Ko e Yesus tkoregot
kim mor kam vaik tok orom ka vok mruo
to ta vle enang a yet to tkaeltoot mang
E Nut Ka Rek Ka Taban To A Totur va Ka
Taban To A Totur Hak to endo. Ii, e Yesus
tyor he khop petgim ka nnak kam vle te,
nguaro pris ruk laol ngaldaip to en, endo
ta laut mang o pris ruk laol ngalmialaol
tgus, en kmeharom karo reha ruk endruk
mang ngor ruk E Nut ka valngan mruo
tok. He ekam ko ngota serppak mang e
Yesus to ta vle ngang ngor tok, va mguak
or kam ruokar kim E Nut kam pis ko kim
En orom mularo papat ruk o minar. Ii,
mguak or kam ruokar kim En tok, ekam ko
mut her sim kut kor mnam muk mang e
Yesus lserppak he kmokpom kar he. Ko e
Yesus ther momgol mularo vurkul orom ka
gidiel kmeharom mularo vurkul kam mrer
pum mularo kerkeknen kat, va ko mut her
parrur kat orom E Nut ka munik enangthe
mut parrur orom a ye to tgia mmok. 23 Ii,
va ekam ko e Yesus ta vle ngang ngor tok,
va ngruak ho mi ktua ngarngar hak mang
a papat to ngom her gia nho mkor E Nut
mang he khavaeng o mia mang, endo kmen
a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang ngor. Nang mguak or kam
lopumtang mang a ktalhok to endo ngoma
nho mkor E Nut kmen ngang ngor. Ii,
ngruak ngarngar mang a papat to endo
ekam ko E Nut to tel ka tnangal ngang ngor
tok, nam lo gi vrong kaelel karo tnangal
e. Nove, ner mia mitom mar koknaik yek.
24 Va ngrua sim ktua papat mang o keknen
ruk ngot kais kam mo kaeharom mar mo
ngor mruo, mor kam mo kaenserpagam
mor mruo kmelongtok mang o mia va mor
kmeharom o reha ruk lyar ngang ngar kat.
25 O mia akuruk mnam muk ngma kapngan
kam kaum ktotu pum E Nut. Vanangko
muk, mu or kam vle enang ngar. Mguak kle
va kmo kaenkrovgem muk mruo kam kanko
kaum mekam mekam kam totu pum E Nut.
Ii, a kolkha to E Nut kam momngan kar mor
ketasuo en kam pis, he ekam tok, ngruak sei
kam sovet kam mo kaenkrovgem mor mruo
kam kaum tok gi.

Ko O Mia Ngam Mur Kael Mar Ma Kernonhomok Ko Nga Mrua Ksir Petgim E Yesus

26 Ii, ngruak papat mang a kolkha to endo
he mo kaenkrovgem mor mruo tok, ekam
ko enangthe ngop her lol o papat ruk o
minar mang e Yesus, nang kle kael nguaro
papat kam mia ngam mor mruo ekam o
kerkeknen kmeharom mar mekam mekam,
va nong a nngiar tang kat e, ta vle ngang

ngor kam ngatngae kim nguaro kerkeknen
ruk endruk e. [27] Nove, gi a kolkha to kam
sir ko kim E Nut, En kam momngan kar
mor to ta vle ngang ngor. He kopekam a
kolkha to endo kat, gi a paei to tsei kam
sovet, endo nera rum kim E Nut karo imuo
ngatngae to tgia vle ngang ngor kat. He
ekam tok, mguer ho mi ktua gor pum a
kolkha to endo. [28] Mu vokom na, tennik ani
vrong mhel to tkeyang E Nut karo pos ruk
e Moses tittiegom mar he gi kaennegiang
ngar kmeharom a kerkeknen tang, o mia
ngama monik kim a yor ngang a mhel to
endo, kmikkiem enang ko alo gi mhel alo
ko alomin, i o korlotge ngapa ktar kaum
kmon a mhel to endo orom ka kerkeknen
to teharom. Ii, ngat lo is kam mrung e. [29] He
kmikkiem gi enang tok, a mhel to tmur el
en mruo ko ma kernonhommok pum karo
kerkeknen mruo ruk nam mi kut kaeharom
mar ko pekam ko tlol o papat mang e Yesus
tok, E Nut nera sei kmenpasiker a kapnes
ngang a mhel to endo kir kim a mhel to
tkenker E Nut karo pos ruk tennik. Ii, E Nut
nak sei kam sovet mang en tok, ekam ko a
mhel to endo ta vle enangthe, ta kta karkar
mang E Nut Khal ko ma mmok ko tkaen-
negiang tok he, he ka kpiem e Yesus ka yor
to orom ka gidiel kat, endo E Nut ta ktar
srim ka mokpom kar en kuon malpgem. Ko
her e Yesus ka gidiel arhe tmomgol a mhel
to endo pum karo kerkeknen. Ii, va ta vle
kat enangthe, tngam a leep kuon mang E
Nunu A Totur tok kat, endo E Nut nma ring
ya mang en orom. [30] Ii, E Nut nera sovet
kmenpasiker a mhel to tok, ekam ko ngota
mnor mang E Nut ko thavae te, "A ngaeha
to kmoripang o mia kmekon ngang ngar,
her kua ngaeha to arhe." Va thavae kat
te, "Muldaip to dok, ngora momngan kar
kuaro mia mruo pum ngaro kerkeknen."
[31] He ekam tok, tete ta nho te, tho mi kut
kernonho hak mor kam vuut kam he mur
el mor mruo ko ma kernonhommok tok ko
maktiegom E Nut to nma plong vle ngnik
ngnik.

Ko O Mia Ngak Matnge Vgum O Vnek Na, To Endo Yek, Ngar Kais Kam Kol Nga Keik To A Ktalhok

[32] Vae, mgua mur kael pat kim muk mruo
na mang a venloot to tennik ko o mia ngat
kael a mmok kun mnam muk ko mut her
gnua lol o papat ruk mang e Yesus. Ko
tennik mnam o kolkhek ruk endruk muta
sir lserppak malngaeng E Nut karo imuo
he kmatnge vgum o vnek ruk ngma kol a
regesal mang nguk ormar. [33] Ii, ko mnam
o kolkhek akuruk kun mnam a venloot to
endo tennik, o mia ngma kpiem muk ma
mmok ko pum o mia ngaro kerok he koskalil
ormuk ma mmok tok kat. Va mnam o
kolkhek akuruk vat, mum kle ksir vanam
mulenar ruk o mia ngma kol a regesal mang
ngar tok kat. [34] Tiok muma mrung mulenar
pum ngaro vnek ko ngat enpasiker mar kun
ma hengor. Va o mia ngat si kolaspa kam
gi vrong klolol mularo tgoluk kat, vanang
mum kle ksirei gi. Ii, muta sirei tok, ekam
ko muk mruo mut her mnor mang E Nut te,
koknaik ner mi kat kaen a keik to a yar hak
ngang nguk kuon ma volkha, endo ta ya kir
kim o tgoluk ruk ngat ururik mo kmuk mo
mmie, ko ko tok mula keik to endo ner gia
vle ngnik ngnik he lua loloong e.

[35] He ekam ko mula keik to endo tgia vle
kpaneng nguk vop, va mu or kam mrua ksir
petgim o papat ruk kmor mnam muk mang
e Yesus he kmokpom kar tete, endruk tiok
muta serppak mang ngar. Ekam ko her o
papat ruk endruk arhe ngat kais kmel muk
kam kol mula keik alautar to endo ko mkor
E Nut. [36] Ii, mgua gia matnge vgum o vnek
ha, kmikkiem E Nut ka svil tok. Mguak
kaeharom E Nut ka svil tok na, to endo yek,
mguer kais kam mia vokom mula keik to E
Nut tel ka tnangal ngang nguk mang. [37] Ii,
ketasuo muk kam mia vokom mula keik tok
kmikkiem enang ko ngat ittiek te,

> "Endo ketasuo kam pis, ner lua hus
> kam pis e. Ner mia pis. [38] Va endo
> kua mon la mmok ko kim kualo keik,
> her en arhe ngor kaen a ktalhok
> to kam plong vle ko kim dok ngnik
> ngnik ngang, her gi vgum ko tkor
> mnam en mang dok he kmokpom
> kar dok tok. Vanang a mhel to na
> kaursie vgum o mia he lo kat kor
> mnam en mang dok he lua mokpom
> kar dok va ngor lua higiang a mhel
> to endo e."

[39] E Nut thavae tok, vanangko muk, muk
nong endruk mum kaursie vgum o mia he
mur kael muk mruo ko ma kernonhommok
ko maktiegom E Nut, he nang E Nut kam
monik kim a yor ngang nguk e. Nove, her
muk ruk arhe muk ruk mut kor mnam muk

mang e Yesus he kmokpom kar, he nang E
Nut kam susulgim muk vgum tok.

11

Ko Ngar Mia Vokom E Nut Ka Tnangal Ka Mit Koknaik Yek

1 To a re to te, "kmor mnam mor mang
E Nut," ka pun ta vle ti te, kam ho mi ktua
serppak hak mang E Nut te, En ner ho mi
ktua mitom karo tnangal ruk ngota nho
mkor En mang ngar. Ii, ka pun ta vle kat te,
o tnangal ruk endruk ngot lo si vokom mar
vop orom nguaro kerok, vanangko ngom
kael mar oguo ktar ko pum nguaro kerok
enangthe ngot her mi vokom mar lsir he.
2 Va her vgum a papat to arhe ngolmialaol
ruk tennik ngam her matnge vgum o vnek
kam sim kut kor mnam mar mang E Nut he
kmokpom kar ge, he E Nut nma hover ngaro
munik vgum tok arhe.

3 Ii, ko ngot kor mnam mor mang E Nut he
kmokpom kar he ka mnor mang te, o tgoluk
tgus kuon ma volkha, endruk ngot kais kam
vokom mar orom nguaro kerok, E Nut ther
el ka re he kueng ngar he, orom o tgoluk ruk
ngot lo kais kam vokom mar.

4 Va tennik e Abel ta nngiar ngang E Nut
orom ka nngiar, he ka nngiar to endo ta
ya kir kim knopia to e Kaen ka nngiar her
vgum ko e Abel tkor mnam en mang E Nut
he kmokpom kar to le ka nngiar ngang
orom tok. He enang tok, E Nut tle khover
e Abel ka munik kam mon en la mmok ko
pum kalo keik mnam a kolkha to E Nut ta
ngatkal mang e Abel ko ta nngiar ngang en
tok. He tete e Abel tsi yor, vanangko karo
papat ruk kmor mnam en mang E Nut ngma
keknen ngang ngor ge.

5 Va her vgum ko e Inok tkor mnam en
mang E Nut he kmokpom kar tok kat, E Nut
thigiang he kol ka grap orom ngoguon ma
volkha, vanangko tlo yor mo mmie vop. Ii,
va o mia ngat sia riring mo mmie ko E Nut
tpet petgim mar. Vanangko ktar mang ko
E Nut tlo pet petgim mar vop, E Nut thover
ka munik kat, her gi vgum ko thigiang E Nut
orom karo papat ruk kmor mnam en mang
En he kmokpom kar tok. 6 Ko E Nut tlo kais
hak kam higiang a mhel to tlo kor mnam
en mang En he lua mokpom kar e, ekam ko
endo tre kmaol rkieng E Nut, naka ktar kor
mnam en mang En te, tmia vle, yek E Nut
nam mrua khenam En mruo ngang a mhel
to endo ko nak sovet kmel riring En kam
mnor mang.

7 Va e Noa kat, en tkor mnam en mang
E Nut he kmokpom kar tok kat ko tlo si
vokom a kus to E Nut tengorang en mang,
vanangko e Noa tgorang E Nut he kngan
vgum to le kaeharom a langail to klalaut
kam sulgim ka valngan orom ge. Ii, e Noa
tkor mnam en mang E Nut tok, he E Nut
tmon en la mmok ko pum kalo keik. He
enang tok, e Noa ta kol E Nut ka tnangal ko
mkor E Nut her gi vgum ko tkor mnam en
mang En he kmokpom kar tok. Vanangko o
mia ruk ngta vle kia kus, E Nut tmonik kim
a yor ngang ngar, her gi vgum a kus to endo
gi E Noa tkor mnam en mang E Nut mang.

8 Va e Ebrehem kat, en tkor mnam en
mang E Nut he kmokpom kar tok kat. Ko
tlo si mnor mang a ni mhe to msim to E Nut
tvaeng en kam ngae kun mnam, he nang en
kam kol koknaik ko mkor E Nut, vanangko
tgia ngan vgum E Nut tok kat he ka mlom
orom karo tgoluk he kngae ge. 9 Ii, tgi kor
mnam en mang E Nut he kngam rengmat
ko mnam a mhe to E Nut tel ka tnangal
ngang mang he. He ko tok, nma vle enang
a hirtek kun mnam a mhe to ko yok. Ii,
ko nma ngam o rambel ruk orom o it ngo
kaenatok, gi enang khal to e Isak va kaes to
e Yakop ko nginma ngam mar kmonit kun
mnam mar tok kat. Ko ennginduk ngint
her kol E Nut ka tnangal to endo ko mkor
E Nut gi enang e Ebrehem tok kat. 10 Ii, e
Ebrehem tkor mnam en mang E Nut mang
ka tnangal to endo he kngae tok, ekam ko ta
nho mkor E Nut kmel en kun mnam E Nut
ka rengmat msim, endo E Nut mruo tnonho
ekam he kngam kuon ma volkha kam vle
ngnik ngnik.

11 Ii, va e Ebrehem si en a ho hipun hak, va
ktavlom tgia mait kat, vanangko E Nut tgi
kaenserpagam en, he nang ktavlom kmel
ka vrek mang en her gi vgum ko e Ebrehem
tkor mnam en mang E Nut ka tnangal to
tel ngang te, E Nut ka serppak tmi kut kais
kam mitom ka tnangal to endo kmeharom
gi enang ko thavae. 12 He ekam tok, e
Ebrehem en tsi re kam yor, va si en a mhel
to atgiang, vanangko her en arhe endo ta
plam a valngan to orom o mia ngarlakhor
ruk ngat kais mang o ketor ruk kuon ma

volkha. Ii, karo mia ngarlakhor ngat kais
kat mang a vui ko va mou, ko o mia ngat
lo kais hak kam him mar kam mnor mang
ngar te, mar aner.
13 O mia ruk endri ko her monik mo, mar
tgus ngat kor mnam mar mang E Nut he
kmokpom kar kam ngae kais ko ngat her
yor he. Ii, ngat yor, nang lo vokom o
tgoluk ruk E Nut tel karo tnangal ngang
ngar ormar e. Nove, mar mruo ngat mrua
havae mang ngar mruo te, mar o gi vrong
hirtek va o takpun ruk mo mmie. He ekam
tok, ngat gi kael o tnangal ruk endruk oguo
ktar ko pum ngaro kerok kmor mnam mar
mang E Nut mang ngar he ksirei mang E Nut
te, ner mi kaikkiem karo rhek ruk tel karo
tnangal ngang ngar ormar, kmitom mar,
mar kam pis lmien koknaik yek, vanangko
ngta vle malhagenmok mang ngar vop. 14 Ii,
o mia ruk ngam mrua havae mang ngar
tok, ngma khenam mar mruo ma mmok
te, ngama nho mkor E Nut kmel mar kun
mnam ngarta rengmat langto ko yok kuon
ma volkha kam kol ngang ngar mruo. 15 Ii,
kua mien te, ngam mrua khenam mar mruo
tok, ko enangthe ngpa pat mang o reng-
mat ruk ngat ottek mnam mar mo mmie
enangthe ngta vle ngang ngar mruo te,
ngaro mhetor mruo msim, va ngap kais
kam riring a ngaelaut tang mar kam kat
kaeknik mnam mar kat gi. 16 Vanangko
ngate lua pat tok e. Nove, ngam kle va kael
ngaro papat mang a rengmat to kuon ma
volkha ha, endo ta ya kir kim o gi vrong
rengmat ruk mo mmie. He ekam tok, E Nut
nam lua leep pum mar, mar kam mon Endo
ngma totu pum orom En. Ii, ngot kais kam
mnor te, nam lua leep pum mar tok, ekam
ko ther ngam a rengmat langto ngang ngar
kuon ma volkha he.
17-18 Va mnam a kolkha to E Nut tkaegom
e Ebrehem, e Ebrehem tsi re kmim khal
to ke tro mruo to e Isak, he ka gidiel kam
lul, kmen a nngiar to orom khal to endo
ngang E Nut, vanangko tle kor mnam en
mang E Nut ge. Ii, e Isak, en e Ebrehem
khal to ke tro to endo E Nut tel ka tnangal
ngang e Ebrehem mang kam havaeng te,
“Her vgum e Isak ka ngausie arhe, ngora
mon ingores la mmok ko pum kualo keik.”
E Nut tsi el ka tnangal ngang e Ebrehem
mang khal tok, vanangko e Ebrehem tre
kmim khal to endo he ka gidiel kam lul
ekam ko tkor mnam en mang E Nut mang
ka tnangal ge. 19 Ii, e Ebrehem teharom tok,
ekam ko karo papat ngta serppak te, E Nut
tkais kam hover e Isak petgim ka nnak ge.
He kmikkiem a ngothoi to tok, e Isak ther
mia vle enangthe, E Nut thover petgim ka
nnak he, ko tre kam gia yor ko tok he.
20 Mare, va e Isak tkor mnam en
mang E Nut he kmokpom kar kat he le
kngamyammok mang klo hal ruk e Yakop
va e Iso, he nang min kam vokom E Nut ka
tnangal koknaik kat.
21 Va e Yakop kat tkor mnam en mang
E Nut he kmokpom kar tok kat, ko tie
ko ta re kam yor, ta por kim ka kop he
kngamyammok mang khal to e Yosep klo
hal ruk alomin tgus kat. Ii, tngamyammok
mang ngin kam totu pum E Nut enang tok.
22 Va e Yosep kat tkor mnam en mang E
Nut he kmokpom kar. Ko tie ko ta re kam
yor kat, ta rere ngang kaornopeik kam ktar
kpavap mang o Yuda ko ngara veet kmottek
mnam a mhe to e Isip. Va ta smia keknen
ngang ngar mang karo sogi kat ko pekam ko
nak yor, mar kam lol kmottek ormar kat.
23 Va e Moses kteit va knan ngint kor
mnam min mang E Nut he kmokpom kar
kat, ko knan tkol va ngint lo gorang a pos
to mkor o Isip nga taven, endo kmim o
gunsvel tgus e. Ngint her kle gia tuvgom
e Moses kam ngae kais mo kenho ruk ko-
rlotge. Ngint tuvgom tok, ekam ko ngat
vokom e Moses te, en tlo vle enang o vrong
gunsvel akuruk e. Tho mi kut vle yok gi.
24 Va e Moses ta laut to kor mnam en
mang E Nut he kmokpom kar kat ko tlua
svil o mia kam mon en te, o Isip nga taven
ka kvek khal e. 25 Nove, ta kle va mur el en
mruo ma kernonhommok kam kaum kar E
Nut karo mia mruo, he nang o Isip kam kol
a regesal mang en, enang ngar tok kat. Ii,
tmur el en mruo ma kernonhommok kar
mar tok, nang lua svil kam kaum kar o Isip
nga taven mar, en kam lua sirei kam rum
karo svil mang o kerkeknen ruk ngam lua
vle lhok e. 26 Ii, e Moses tmur pat kun mnam
en mruo te, tho mi kut ya hak kam kaum
kar a valngan to Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen nak pal mnam, he nang o mia kam
ngam a leep kuon mang en tok, nang tlo vua
ya en kam kaum kar o Isip he ktuur mnam
o Isip ngaro gol, nang kle khuo mang karo
singni koknaik. Ii, tmur pat kun mnam en

mruo tok, ekam ko ther el ka keik to nera
kol koknaik yek oguo ktar ko pum kalo keik.
[27] Ii, tkor mnam en mang E Nut ka tnangal
he lua gorang o Isip nga taven karo resik
ngang ko tngae ottek mnam a mhe to e Isip.
Tottek he kmatnge vgum o vnek ruk ko
ma kalputmok ekam ko tkael o tnangal ruk
mkor E Nut to o mia ngat lo is kam vokom
oguo ktar ko pum kalo keik he kvokom mar
te, ngta vle malhagenmok mang ngar vop.
[28] Va e Moses tkor mnam en mang E Nut he
kmokpom kar kat ko thera pakvom kmem
a pnes to o Yuda ngma mon te, A Engyel
Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou. Ii, tkor
mnam en mang E Nut tok, he kvorang a
sipsip karo gidiel kuo mang o ngtek ruk
ko vo gudor ruk mkor o Yuda ngaro rektor
kmikkiem E Nut karo rhek ruk endruk kam
tokim a koot to nam kaim o mia kngam mar
o yoror, kam lo kaim o Yuda ngaro molpou.
[29] Va o Yuda ngat kor mnam mar mang E
Nut he kmokpom kar tok kat ko ngta nvar
a tonglou to ngma mon te, A Tonglou To
A Svel gi enangthe ngat kenker a ngaelaut.
Vanangko o Isip ngat re kam nvar enang tok
kat, va a mou tvuvvuom mar ngatngae.
[30] Va e Yosua mar ngat kor mnam mar
mang E Nut he kmokpom kar kat ko ngat
kairkakleim a rengmat to e Yeriko mo
kolkhek ruk aktiek hori orom alomin he a
rengmat to endo ka hennek tgi mrua rpuo.
[31] Va a vlom to e Rehap, endo nam mur
kaenen ka vok ngang lurokol ta ngatkal
mang alo Yuda ruk ngint vaik kun ma
mmek mnam lYeriko, min kam smia keke-
tar mar. He ekam tok, tlo yor kar endruk
ngata kerngnek vgum E Nut her vgum ko
tkor mnam en mang E Nut he kmokpom kar
tok kat arhe.
[32] Va o mia ngarlavurgem vop ko kais
kam rere mang ngar ko ngat kor mnam
mar mang E Nut he kmokpom kar tok kat,
vanangko nong a ngaekam ngang dok kam
keknen ngang nguk mang ngar ruk e Gid-
ion, e Barak, e Samson, e Yepta, e Devit,
e Samuel va o propet kat e. [33] Ko endri
kar nglenar akuruk kat ngat kor mar mnam
mar mang E Nut he kmokpom kar. Ko
akuruk ngat kaus kar o vrong rhek kir kim
ngaro serppak. Ii, akuruk ngat kir kim mar
to le kya mang ngar kam smia nho mang
ngar. Ii, her endruk ngat mi kol a mmie
ka mhe to E Nut tel karo tnangal ngang
ngarores mang arhe. Va akuruk ngat kaus
kar o ngaemslang ruk ngat vua serppak
kat, endruk ngma monrik te, o laion he
kir kim mar kat. [34] Va akuruk, o mia ngat
ngam mar kuo kia paei he a paei tvurvur
klik, vanangko tlo em mar. Va akuruk, o
mia ngat re kam krong ngar orom o mus,
vanangko E Nut tmur hong ngar pum a
kernonhommok to endo. Akuruk E Nut
thortgem mar, ko tesgun ngam lo vua serp-
pak, vanang koknaik E Nut tenserpagam
mar kam vle lserppak kam kle kngae kaus
lserppak hak kar ngaro imuo ruk o vrong
rhek he kir kim mar kam pet mar petgim
a mhe to ngat kaus mang. [35] Va lraip ruk
ngles ngat yor, ngata kta lol mar ko mkor
o propet, he o propet ngat hover ngles
petgim ngaro nnak kam kat kaekon mar
ngang ngaortek.

Vanang akuruk ngma matnge vgum en-
druk ngat koskalil orom mar kmen a ho
nganngannes hak ngang ngar kais ko ngat
kaim mar kngam mar o yoror. Ngma mat-
nge vgum o vnek ruk tok, ekam ko mar
ngat kor mnam mar mang E Nut kam kta
hover mar petgim ngaro nnak koknaik, yek
kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik ngang ngar. Nang ngat lua svil
ngaro imuo kam hong ngar, ngar kam ngae,
ekam ko ngata mnor te, kam kta hop pet-
gim ngaro nnak kam kol a ktalhok to endo
tho mi kut ya hak, vanangko ngaro imuo
kam hong ngar petgim a kernonhommok
to endo, tlo vua ya e. [36] Ii, va o mia akuruk
ko ngat kor mnam mar mang E Nut he
kmokpom kar, nglenar ngma kaerer ngaro
lpetuk ngang ngar kam kenhor mang ngar
va kirmekon a khap mnam mar. Vanang
akuruk ko ngat kor mnam mar mang E
Nut he kmokpom kar, o mia ngta kleng
ngaro singni orom o sen he kaenpasiker
mar kun mnam a hengor kam vle ko tok
kngae kngae kat. [37] Va akuruk ko ngat kor
mnam mar mang E Nut he kmokpom kar, o
mia ngat lalaem akuruk orom o krek kngam
mar o yoror. Va ngata pokim akuruk ngaro
pkor kngam mar nglomin va ngta krong
akuruk orom o mus kngam mar o yoror
kat. Va akuruk ngma tu kim o tgoluk tgus
mo mmie mekam mekam. Va o mia ngama
koskalil orom akuruk kam kol a regesal
mang ngar kat. Ii, her endri arhe akuruk

ngam kaegenkar o sipsip va o got ngaro ir
he kngongae orom mar, [38] ko ngam gi vrong
punpa ngpang ngar ko ma gi kalputmok,
va ko kio vlik, va ko mnam o nhotor va
ko mnam o krek ngaro ngnorok kat. Ii,
o mia ruk mo mmie, endruk ngat lo kor
mnam mar mang E Nut he lua mokpom kar
ngam si vle kar E Nut karo mia ri enang tok,
vanangko o mia ruk mo mmie ngat lo eveep
iser E Nut karo mia mruo hak.
[39] Ii, E Nut karo mia ruk endruk tgus
ngat kor mnam mar mang E Nut va E Nut
tsi hover ngaro mnok ekam tok, vanangko
nong tang mnam mar hak tmi vokom o
tnangal ruk E Nut telik ngang ngar ge.
[40] Nove, ko E Nut ta ktar her el ka papat to
kam mi kut el ka mokpom to a gunngar kun
pgegom En kar mor ri tete, endo ta ya kir
kim ka mokpom to tel tennik. Ko tmi kut el
ka papat tok, kam tarkanang ka ngaeha to
orom mar ruk tennik orom mor ruk tete, he
nang mor tgus kam kaum ka vle la mmok ko
pum kalo keik her vgum a mokpom to E Nut
tmi kut el kun pgegom En kar mor tete.

12

Ko E Nut Nma Knen Mang Kles Mruo Ruk E Yesus Ta Plam A Ngausie To A Gunngar Ormar Kam Smia Kenang Ngar Tok

[1] He ekam ko a murgun to orom o mia
ngarlavurgem ruk endruk ko her monik
moti ngta kaum ka vle kuon ma volkha
kmarim mor ruk ngot kor mnam mor mang
e Yesus he kmokpom kar tete, va ngru-
aka vle enang a mhel to nma sap ekam a
ngaelaut to o mia ngat mi kut el ngang
kam mopet kar klenar kam mo kir kmar.
Ii, ngruaka vle enang a mhel enang tok,
ekam ko en naka hong karo it ruk ngma
kurogos mang he nam lo smia sasap vgum
mar tok. Ii, ngruaka vle tok mekam mekam,
he khong nguaro vrong kerkeknen tgus
ruk ngma kurogos mang ngor kam hagam
mor kmor mnam mor mang E Nut he smia
mokpom kar tok kat. Va ngruak kle va
kmatnge vgum o vnek he kor mnam mor
mang E Nut he kmokpom kar ge, gi enang
ngar tok kat ko E Nut ta ktar mi kut el
mor, he mor kmor mnam mor mang En he
kmokpom kar tok kat kngae kngae gi. [2] Mor
ge, mor ge! Ngruak kael e Yesus ktar ko
pum nguaro kerok mekam mekam ko her
en arhe, endo ta plam a valngan to orom
mor ruk ngot kor mnam mor mang en he
kmokpom kar ko ta tarkanang ka ngaeha
to kam yor, he nang mor kmor mnam
mor mang en tok arhe. Ii, va her en kat
arhe endo tmatnge vgum o nganngannes
ruk mkor endruk ngat krong orom o ot
kvat engnang a ho he kaennegiang ngar.
Tennegiang ngar tok, gi ekam ko tel a sirei
to nera kol koknaik oguo ktar ko pum kalo
keik. Mare, tel a sirei ktar ko pum kalo
keik tok, nang kle gia vle orom a leep to
o mia ngat ngam kuon mang vanie, to le
kyor engnang a ho. Tyor to her le ka grap
ngoguon ma volkha kmorsang ko vanam E
Nut ka miktiek ko mnam E Nut ka ngorsang.
[3] Ii, her e Yesus arhe endo tmatnge vgum
o nganngannes ruk endruk ko vgum o mia
ruk ngam eharom o kerkeknen ngang ko
ngat sir malngaeng tok. He ekam tok, mgua
smia ngangam kim muk mang en tok, he
nang muk kam lua kapngan kmor mnam
muk mang E Nut, nang lo mrua ksir petgim.

[4] Vanang muk, mum sia matnge vgum
o mia ruk ngam kaeharom o kerkeknen
ngang nguk, vanangko mut lo matnge
vgum mar kmis mang o mia kmel gidiel
mnam muk kngam muk o yoror vop. [5] Ngat
lo si el gidiel mnam muk kngam muk o
yoror vop, vanangko mut her kikiangae
mang E Nut karo rhek ruk tkaenserpgam
muk orom mar ko ta kvam muk te, kles ruk
muk, ko thavae mang langto langto mnam
mor te,

> "Ko hal to yin, ngior kam kenhor mang
> Ngoldaip ko nama knen mang in
> kam smia kenang in. Va ngiak or
> kam kapngan kim En kat ko nma
> psom in kat e. [6] Ko endruk Ngoldaip
> nam kaelongtok mang ngar he ka
> kvam mar te, kles ruk mar her mar
> ruk arhe nma knen mang ngar kmel
> a kapnes ngang ngar kam smia ke-
> nang ngar tok."

[7] He ekam tok, mguak matnge vgum o
vnek ruk E Nut nama knen mang nguk
ormar, ko tmon muk te, kles ruk muk. Ii,
ko nok pathe nong a teit tang to nam lo
kaennegiang khal he lua knen mang vor,
ngola? [8] Mare, o mia tgus ngama knen mang
ngles msim mang ngaro kerkeknen. He
enangthe E Nut nap lua knen mang nguk
tok kat, va ta khenam te, muk nong E Nut

kles msim orom muk e. Nove, ta kle va
ka khenam te, muta vle enang o ngnes ruk
ngaornek ngat lol mar kilturvek. 9 Va kam
ngam a papat kuon mang kat te, mor tgus
ngota mnor mang ngoortek ruk mo mmie
ko mar tgus ngma knen mang ngor, he mor
ngoma totu pum mar vgum nga ngaeha to
tok. He kmikkiem gi enang tok, ngruak ho
mrua krus orom mor mruo hak kir kim ko
ngom kaeharom tok ngang ngoortek, kam
mur kael mor mruo ngang Ngor Teit to E
Nut, Endo tkueng ngor orom nguaro nunu,
En kam knen mang ngor kngae, he nang En
kam kle kaen a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik ngang ngor. 10 Ii,
ngoortek ruk mo mmie ngama knen mang
ngor gi nong ke laut e, kmikkiem ngartaro
svil mruo ko ngata pat mnam mar mruo
te, ta ya mang ngar mruo kmeharom tok.
Vanangko E Nut nam kle ktua knen mang
ngor ko ta ya mang ngor, mor kam kolkol
ekam En orom karo keknen ruk o totur
mruo. 11 Lmien te, a mhel to E Nut ta knen
mang, en nam lua sirei kun mnam a kolkha
to endo gi ko E Nut ta knen mang. Nove,
ko o vnek ruk endruk ngma vanker en.
Vanangko koknaik ko pekam ko a mhel to
endo ther matnge vgum o vnek ruk endruk
he klol o papat vgum mar ko ta vitik, yek
ner kais kam sirei ko o vnek ruk endruk
ngat her en a mmok mang, to ner le kut
kaeharom o keknen ruk ngata sir ko pum E
Nut kalo keik va ka vle orom a vrek longeik,
gi ekam ko ther matnge vgum o vnek ruk
endruk he klol o papat vgum mar ko ta
vitik.

12-13 Akuruk mnam muk ngaro papat ruk
kmor mnam mar mang E Nut he kmokpom
kar ngat lo vua serppak e. He ngat gia vle
enang a mhel to kalo nhar va kalo ktiek ngat
gia momgol. He ekam ko E Nut nma knen
mang nguk pum mularo kerkeknen tok va
mguak mo kaenserpagam muk kam matnge
vgum mar na, kam kta hover mularo papat
ruk kam sim kor mnam muk mang E Nut
he kmokpom kar. Ii, mguaka vle enang o
mia ruk ngat sisrim a ngaelaut kam hopeng
o kleimkor. Ko muk mguak sisrim mularo
ngorsang tok kat arhe, he nang endruk
mnam muk ngaro papat ruk kmor mnam
mar mang E Nut he kmokpom kar ngata
momgol, mar kam ho lua vuvuut vgum
mularo kerkeknen, nang mar kam kle va kta
vle lserppak kat.

Ko Ngat Lo Kat Kais Kam Kta Kol A Ngaekam To Kam Kol A Ktalhok

14 Mguak kaegom mularo serppak tgus
hak kam vle kar o mia tgus orom a vrek
longeik. Va mguak kaegom mularo serppak
tgus kat kam vle orom o keknen ruk o totur,
ekam ko enangthe a mhel nap lua vle orom
o keknen ruk o totur va en na ho lo is hak
kam vokom Ngoldaip koknaik e. 15 Va langto
langto mnam muk na sim ktua ngangam
kim en kam kle lo gia tu ko po ha, nang
lo kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
E Nut ngnik ngnik ko E Nut nma ring ya
mang ngor kmen a ktalhok to endo ngang
ngor tok. Ii, langto langto mnam muk na
sim ktua ngangam kim en kat kam lua vle
orom a ngaesik tang kat. Ko a ngaesik
nma vle enang a ho ka kmen to nma laut
he ka krur orom o vnek ngang o mia he
kaoppom mar kam mrua ksir petgim E Nut
hak. 16 Va langto langto mnam muk na
sim ktua ngangam kim en kat, he nang a
kerkeknen to kam vret klenar kam lo kael
rengmat kun mnam ka vrek. Ii, na sim ktua
ngangam kim en kat, he nang en kam lua
vle enang e Iso to nam mia kpoot mang
E Nut karo pos. Ko e Iso tsi vle te, en a
molpou to nak lol kteit karo tgoluk ko mkor
kteit koknaik, vanangko ther le kaeharom
a kerkeknen to kam kpiem ka ngaekam to
a molpou to endo ko tgi enkim a ngaemik
langto ko mkor knopia to ta knaek mang
orom ka ngaekam to a molpou to endo
kmen ko maktiegom knopia to ta knaek
mang enang tok. 17 Ii, va muta mnor mang
e Iso kat ko koknaik ko tkaiso kim kteit
he kaurur kim kam ngamyammok mang
en, en kam kta kol a serppak to mkor ka
ngaekam to a molpou kat, vanangko kteit
tserppak kim. Va tsi kaeti mnam kteit
kam ngamyammok mang kam kta kol kat,
vanangko kteit tlo hortgem karo papat e.

Ko Ngar Lo Kat Kais Kam Kol A Ngaekam To Kam Vaik Kun Mnam A Rengmat To E Yerusalem Kuon Ma Volkha

18 Ii, mut her mokpom kar E Nut he,
vanang mut lua mokpom kar En enang
mulmialaol ruk tennik ko ngat mokpom kar
ko pum a vul to e Sainai e. Ko a vul to
endo ngat lo kais hak kmehang va ngat kais

kam vokom ko a paei tvurvur. Va a paei ka
ngaus to tvua ppat ta pum ka grap ngpalmai
kngam a ho slommok hak kuon ma volkha
kat. Ii, mut lua mokpom kar E Nut tete
enang ngar tennik ko pum a vul to endo,
ko ko tok a ngausgi to alautar tpis kat va
a koot tgurmik, 19 va a nglung tkaeti klik.
Nove, va mut lua mokpom kar E Nut enang
endruk tennik kat ko tennik E Nut ta rere
he o mia ngata gorang ka ktui to orom karo
rhek he kaurur kim en kam lo kta rere kat
e. 20 Ii, o mia ruk tennik ngat lua svil E Nut
kam kta rere kat ekam ko ngta gorang karo
rhek ruk endruk te, "Si enangthe a gi vrong
ngaemslang tang nap kaehang a vul ta, va
o mia ngak lalaem orom o krek kngam a
yoror." 21 Ii, mulmialaol ngat vokom a vul
ko ta vle tok, to le ho mi ktua gor hak. Va
si e Moses kat, va ta gor he khavae te, "Kua
vok ta khi ko ko ho mi ktua gor hak."

22 Mar, ngta mokpom kar E Nut he kgor
enang tok, vanangko muk, muta mokpom
kar E Nut he ho mi ktua vle yok gi ko muta
vle enangthe mut her aol ngte kim A Vul To
E Saion langto yok, endo kuon ma volkha.
Ngma mon a vul langto yok to endo kat te, A
Rengmat To E Yerusalem Kuon Ma Volkha.
Ii, va a rengmat to endo ngma mon kat te, a
rengmat to E Nut to nma plong vle ngnik
ngnik nma vle mnam. Ii, muta mokpom
kar E Nut he ka vle tete enangthe, mut
her aol ngte kim o engyel ngarlavurgem
ngarlavurgem ngarlavurgem hak, endruk
ngat kaum kael a ngaen kam kni pum orom
a sirei alautar.

Ko E Nut Thera Kser A Ken Mang O Mia Ngaro Mnok Kmittiegom Ngaro Mnok Kun Mnam Ka Meer To Kuon Ma Volkha

23 Ii, muta mokpom kar E Nut he muta
vle kat enangthe, mut her aol ngte kim
E Nut ka ngaomevek to ta vle enang a
mhel kalyie to a molpou ko E Nut ta kser
a ken mang langto langto mnam mar kun
mnam E Nut ka ngaomevek to endo he
kaittiegom ka munik kun mnam ka meer
to kuon ma volkha. Ii, muta vle enangthe
mut her aol ngte kim E Nut arhe, Endo
nera momngan kar o mia tgus mang ngaro
kerkeknen. Mare, va muta mokpom kar
E Nut he muta vle kat enangthe mut her
aol ngte kim o nunu ruk mkor endruk E
Nut ther tarkanang ka ngaeha orom mar ko
ther mon mar la mmok ko pum kalo keik
kat he. 24 Va mut her gia vle kat enangthe,
mut her aol ngte kim her e Yesus kat arhe,
endo ta rere orom mor kmel a mokpom
to a gunngar kun pgegom E Nut kar mor
orom ka gidiel mruo arhe. Ko thera tger
a gidiel mang ngor. Ii, mu vokom na, e
Abel ka gidiel ka serppak tgia vle mang kam
gi kaekon ngang knopia orom a kapnes,
vanang e Yesus ka gidiel ka serppak ta kle
va ka vle mang kmeharom mor kam vle la
mmok ko pum E Nut kalo keik. He ekam tok,
e Yesus ka gidiel ka serppak ta laut kir kim
e Abel ka gidiel tok arhe.

Ko E Nut Ka Tavgo Nera Komor Mar

25 He ekam ko mut her mokpom kar E Nut
to ta vle tok tete, va mgua smia ngangam
kim muk kam lua keyang E Nut karo rhek
ruk thavaeng nguk ormar. Ko enang ko E
Nut tlo ennegiang mulmialaol ruk tennik
ko ngat keyang karo rhek ruk tengorang
ngar ormar mo mmie, va muta pat nngia, E
Nut ner lo vur kaenpasiker a kapnes ngang
nguk ruk mut re kmel mularo yaik ngang En
ko nam kaengorang nguk orom karo rhek
ruk ngat ottek kun kuon ma volkha gi? 26 Ii,
ko tennik E Nut tpakvom kmen karo pos
ngang o Yuda he a mmie ta khi vgum ka
ktui. Vanangko tete, ther el ka tnangal
ngang ngor orom karo rhek ruk endri te,
"Ngor kta khikher a mmie kat na, va o
tgoluk ruk kuon ma volkha kat, va ngara
rpuo he knop." 27 Mu vokom na, E Nut ka
re ka vgon to te, "kat na", ta khenam ma
mmok te, E Nut nera rpem o vrong tgoluk
ruk tkueng ngar, he nang E Nut ka tavgo to
tlo is hak kam nop kam komor o mia he ka
vle ngnik ngnik kuo mang ngar.

28 Ii, E Nut ka tavgo to ner kle yek komor
mor, tlo is hak kam nop e. He ekam tok,
ngruak kanprim E Nut mang ka tavgo to
endo to le ktotu pum En ko ngoma nho
orom En orom he kteiver En. 29 Ngruak
kanprim tok, ekam ko E Nut karo rhek ruk
ngat ittiegom mar ngat havae mang te, "E
Nut to ngoma totu pum, ta vle enang a paei
to nam kaem o tgoluk tgus krum kim mar
hak."

13

Ko E Nut Tho Lo Is Hak Kam Ksir Petgim Mar

[1] Mguak mo kaelongtok mo nguk mruo
enang ko muk o moornopeik. [2] Va mguak
or kam kikiangae kam ring ngaekmol ekam
o hirtek. Ko mnam o kolkhek akuruk muma
ring ngaekmol ekam mar, mum her mi ring
ngaekmol ekam o engyel akuruk tok kat,
nang lua paptang ngar te, mar o engyel
ruk kat e. [3] Va mgua mur kael pat kim
muk mruo mekam mekam mang endruk
o mia ngat enpasiker mar kun mo hengor
kam mrung ngar, gi enangthe muk mruo
kat muta vle kun mnam a hengor ko kim
mar tok kat. Va mgua kael pat kim muk
mruo kat mekam mekam mang endruk o
mia ngat kol a regesal mang ngar kat, muk
kam mrung ngar kat, gi enangthe o mia
ngat kol a regesal mang nguk tok kat.

[4] O mia tgus nga smia totu pum a keknen
to mang a lei, he lo kta vret ngarlenar
akuruk ko yok, ko E Nut nera momngan kar
endruk a kerkeknen to kam vret nglenar
tkael rengmat kun mnam ngaro vurkul kar
endruk ngma kpoot mang a lei. [5] Va mguak
or kam vua ring mnam muk mang a kre, he
nang o papat ruk kam vle pum a kre kam
kpom muk. Nang mularo vurkul ngak kaisis
kun mnam muk te, o tgoluk ruk muta kpom
mar, ngat her is mang nguk he. Mguaka vle
tok, ekam ko E Nut mruo thavae te,

> "Ngor ho lo is hak kam ksir petgim yin,
> va ngor ho lo is hak kam parem yin
> kat e."

[6] He ekam tok, ngot kais kam rere lserppak
te,

> "Her Ngoldaip to arhe, endo kam
> susulgim dok. He ekam tok, ko ho
> lo is hak kam gorang o mia ko ngat
> lo is hak kam kering dok e."

Ko A Psen To A Totur Yok Gi Ka Ngaeha Ta Laut Mang Endo Mo Mmie Ka Ngaeha

[7] Va mgua kael pat kim muk mruo mekam
mekam kat mang mulmialaol ruk ngat
havaeng nguk mang e Yesus orom E Nut
karo rhek. Mgua smia ngangam kim muk
mang ngaro ngorsang to le kolkol ekam
mar orom ngaro papat ruk kmor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar. [8] Ko
e Yesus Kristus nam lua horotgi e. Tennik
kmis mang tete nam lua horotgi. Va si ng-
nik ngnik kat, va en tlo is hak kam horotgi
kat e.

[9] Va mu or kam ngan vgum endruk ngam
kaegom kam vraik orom muk ko ngam mi
ktua patter muk orom ngaro vrong papat
mruo ruk ho yok gi, endruk mang o ol
ruk kam nngiar ormar, enangthe E Nut
kam mon muk la mmok ko pum kalo keik
vgum mar tok. Ko o nngiar ruk orom ol
ruk endruk ko o pris ngama ktar ka mrot
kuo ma psen to a totur mang nguk to le
kaem mar, ngat lo is hak kmenserpagam
a papat tang mnam mularo vurkul te, E
Nut kam mon muk la mmok ko pum kalo
keik vgum mar e. Nove, ko E Nut nam
kle va kaenserpagam mularo papat ruk kun
mnam muk kmikkiem ka keknen to ko nak
kle ktua ring ya mang nguk ha. [10] Ii, ko mor
ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he
kmokpom kar, mor ngrua psen to a totur,
ka mten tkut vle yok gi, endo orom a ho to
ngat krong e Yesus ka vok orom o ot kvat
ko engnang. Va o pris ruk laol ngaldaip to
nam kaeha mang o mia kun mnam E Nut
ka maksien ka rek Ka Taban To A Ho Totur
Hak, nong a ngaekam tang hak ngang en
kam tuur mnam a nngiar to endo ko ngat
krong orom o ot kvat engnang ngrua psen
to a totur to endo e.

[11] Ii, o pris ruk laol ngaldaip nma kol a
ngaemslang langto ka gidiel he kvaik orom
kun mnam E Nut ka maksien ka rek Ka
Taban To A Ho Totur Hak kam nngiar ngang
E Nut orom a gidiel to endo mang o mia
ngaro kerkeknen. Vanangko nama ktar
kaim a ngaemslang to endo he ka mrot
karo vothol ku mnok mnam a rengmat to
endo. [12] He kmikkiem gi enang tok kat, e
Yesus ther lol o nganngannes ku mnok ko
va rengmat ka gu, he o mia ngtim kngam a
yoror ko tok kat, kmeharom o mia kam vle
la mmok ko pum E Nut kalo keik her vgum
ka gidiel mruo tok kat arhe. [13] He ekam tok,
ngruak korim o pris ruk laol ngaldaip karo
reha ruk nam kaeharom mar kun mnam E
Nut ka maksien ka rek mo mmie tete, nang
kle kngae ngok mnok petgim a rengmat to
endo ngok kim e Yesus, ko mnam a mhe
to ngat ngam a leep kuon mang, mor kam
kle kaum ka vle kar en kam kol a leep kuon
mang ngor tok kat. [14] Ngruak kaeharom tok,
ekam ko moti mo mmie, nop a rengmat
tang ngang ngor ko nera plong vle ngnik
ngnik e. Vanangko ngoma nho mkor E Nut,
En kmen a rengmat langto ko yok ngang

ngor koknaik.

Ngruaka Nngiar Ngang E Nut Her Gi Vgum E Yesus

15 He ekam tok, ngrua le kaen o nngiar
ngang E Nut mekam mekam gi, endruk
orom nguaro rhek ruk kam kanprim En
ormar her vgum e Yesus ko ngoma mon
ka munik ko ngot kor mnam mor mang en
he kmokpom kar. Ko orom nguaro rhek
ruk endruk ngoma khenam nguaro papat
ruk kmor mnam mor mang e Yesus he
kmokpom kar ma mmok, gi enang a ho ko
nma khenam karo miel ma mmok tok kat.
16 Va mu or kam kikiangae hak mang kam
nngiar ngang E Nut orom mularo nngiar
ruk kam ya mang o mia kam turang ngar
orom mularo tgoluk kat, ko E Nut nma sirei
mang o nngiar ngo mamten ruk endruk tok.

O Mia Ngaka Nho Orom Ngalmialaol

17 Va mguaka krus orom muk mruo kam
vle ku meorom mulmialaol ngaro serppak.
Va mguak ngan vgum mar kat ko ngma
nho mang nguk. Ko her mar ruk arhe en-
druk koknaik E Nut nera momngan kar mar
mang ngaro reha ruk kam nho mang nguk
tok. Ii, mguak ngan vgum mar, he nang
mar kam kol a sirei vgum nga ngaeha to
kam nho mang nguk tok. Vanang enangthe
mgua lua ngan vgum mar, va mguer kle
kael o vnek kuo mang ngar vgum tok. Va
enangthe ngap lol o vnek vgum muk kat
va ngat lo is kam sim kaeha kam smia nho
mang nguk tok e.

Kam Ngarkie

18 Va mguak ngarkie mang ngor ruk moti
kat ko dok kar endruk mo kmok, ngota
mnor hak te, nguaro vurkul ngta mrer ko
pum E Nut kalo keik kat, he ngota svil
nguaro ngorsang tgus kam mmok tgus hak,
he nang o mia tgus kam nho orom mor
ekam mar. 19 Ii, va her sim kut dok ta arhe
ko kaurur kim muk kam mi ktua ngarkie
ngang E Nut te, En ketasuo kmeharom a
ngaelaut ngang dok kam kat kaeknik ngok
kmuk. 20-21 E Nut to nam kaen a vrek longeik
ngang o mia, ther hover Ngoldaip e Yesus
petgim ka nnak he, kmikkiem karo papat
ruk mang ka mokpom to a gunngar, endo
tel orom e Yesus ka gidiel kam plong vle
ngnik ngnik. Ii, va her E Nut to arhe kua
ngarkie ngang mang nguk te, en kmeharom
mularo keknen tgus kam ya, mar kmis
mang o vrong reha ruk En mruo ta svil muk
kmeharom mar. Va kua ngarkie ngang En
kat mang ngor tgus kat te, En kmeha kun
mnam mor tgus kmikkiem ka svil mruo, he
nang En kam higiang karo reha ruk endruk
kun mnam mor tok. Ii, kua ngarkie ngang
En tok vgum e Yesus Kristus, endo nma vle
enang A Toot Kmo Sipsip to nam smia mnor
kam nho mang karo sipsip. Ii, her e Yesus
ka munik arhe ta laut kir kim o mia tgus. He
ekam tok, ngruak hover ka munik kngorom
kngorom gi. Lmien.

O Rhek Kam Nop Ormar

22 Koornopeik, ko kaurur kim muk kam
matnge vgum kuaro rhek ruk endri ko
kaenkrovgem muk ormar, ko kua hor ta ko
kaittiegom ngang nguk tete, tlo vu hok e.
23 Kua svil muk kam mnor kat mang
ngornopia to e Timoti te, o mia ngat her
hong kun ma hengor, en kam ngae he. He
enangthe ketasuo en kmaol kpis moti kim
dok, va muo tgus mora kaum kngae ngok
kim muk kam ptang nguk kat.
24 Mguak kaen kua mamrung ngang mul-
mialaol tgus kar E Nut karo mia tgus kat. Va
endruk nkong ngar ko mItali ngat kaen nga
mamrung ngang nguk tok kat.
25 Yu! Kua ngarkie ngang E Nut mang
nguk tgus kat te, En kam ring ya mang nguk
tgus.

E Yems Ka Hor To Tittiegom

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Yems Ka Hor To Tittiegom

E Yems, en e Yesus knopia langto. En a mhel to atgiang mnam endruk ngta nho mang E Nut ka ngaomevek to ko mYerusalem.

E Yems tittiegom ka hor ta kam smia patter E Nut karo mia orom karo papat, mar kam sim kut kaikkiem e Yesus karo keknen orom mar. Thavae lserppak te, enangthe a mhel na kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar, va en na kle ka khenam karo papat ruk endruk ma mmok orom karo keknen ruk nak kaeharom mar ngang o mia. Ta smia keknen mang o keknen ruk endri te: Kmor kmesik, kmor kam mo krur, kmor kam khen o mia akuruk kam smia tar, mar nang kle ka mnang akuruk, kam smia nho ekam mularo rhek mruo, va kam lo mrua hover muk mruo, va kam ngarkie.

E Yems Ta Mrung O Mia

1 Vae, dok e Yems, dok to kom kaeha
ngang E Nut va Ngoldaip e Yesus Kris-
tus. Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk
ruk o Yuda mularo usiel ruk loktiek hori
orom alomin, muk ruk mut her senkir he
kmovavaik mnam o vrong rhek he ka vle ko
kmar.

Ko kaen kua mamrung ngang nguk tete.

O Mia Ngak Sirei Mang O Vnek Ngo Mamten Ruk Ngak Kirpagis Kim Mar

2 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, kua svil
kam havaeng nguk te, o vnek ngo matneik
ruk ngak kirpagis kim muk, mgua ho mi
ktua sirei mang ngar hak 3 ekam ko mut
hera mnor mang E Nut he te, nam kaegom
mularo papat ruk kmor mnam muk mang
En ormar, he nang muk kam kle kserppak
kam matnge vgum mar. 4 Va mgua mat-
nge vgum mar tok, he nang E Nut kam
tarkanang ka ngaeha to kun mnam muk
orom o vnek ruk endruk, muk kam kolkol
ekam E Nut karo keknen tgus hak he ka vle
te, mut her mi kut is kmegenkar ka yet to
ka sgan. He enang tok, mguera vle te, mut
lua tu hak mang a keknen tang ko mkor E
Nut kat e. 5 Vanangko enangthe tang mnam
muk npa tu mang E Nut karo papat ruk laol,
va naka mnganang E Nut to nama vle kia vul
orom ka keknen to kam nngiar ngang o mia
tgus, he E Nut ner mi kaenik ngang, ekam
ko E Nut nam lua knun orom karo nngiar
kam lo kaenik ngang o mia e. Va nam lo
vu kaesik ngang o mia ko ngam vua hop
kpis ko kim orom o vu mngan ruk mang
o tgoluk kat e. 6 Ii, naka mnganang E Nut
mang ngar tok, va na sim kut kor mnam
en mang E Nut te, En ner mi kaenik ngang.
Nang nak or kam namlolo pum E Nut te,
En ner mi kaenik o nop. Ii, ko endo nma
namlolo pum E Nut tok, nma vle enang a
mou to nam kaen o vlung vgum a ngausgi
he ngma himhim ngogut ngoguo ngogut
ngoguo. 7 A mhel ka mten to tok, nam mur
kaim en mruo pum karo papat ruk kam nho
mkor E Nut te, En ner kaen a tomhel tang
ngang. 8 Ko en, a mhel ka mten to tok,
nama vle orom kalo papat alomin, va en
nma namlolo pum karo reha tgus hak.

E Yems Karo Rhek Ruk Ngang Endruk Ngat Vu Kais Kmo Tgoluk Va Ngang Endruk Ngma Tu Kmo Tgoluk

9 Enangthe knopia ngang ngor ko o mia
ruk mo mmie ngama vokom te, nma tu
kmo tgoluk, en nak sirei ge, ekam ko E
Nut tvokom te, En thover ko tkor mnam en
mang e Yesus he kmokpom kar. 10 Va knopia
langto ngang ngor kat ko o mia ruk mo
mmie ngma vokom te, tvu kais kmo tgoluk,
va en kat nak ktua sirei kat ge, ko E Nut
tvokom te, En ta kle mi kut kael a mhel to
endo kam mrua grung orom en mruo orom
karo vu tgoluk. Ii, nak sirei tok, ko mu
vokom na, a mhel tlo is hak kam serppak
mang karo vu tgoluk, ekam ko en nera yor
kparem karo vu tgoluk ruk endruk he ka
vle gi enang a ho to karo rehi ngat vuvui
he karo kraen ngat nop. 11 Ii, ko a kolkha
nma hur he ka grap orom kla manakain he
kael a ho karo rehi ruk endruk. To ngma vui
kharpeet kpis ka mget to karo kraen ngta
nop hak. He a mhel to tvu kais kmo tgoluk
ner sim ktua vle her gi enang tok kat arhe,
ko ner gi mur kaim en mruo pum karo reha
ruk nam kaeharom mar kmit o krek ko na
kle kyor kparem mar tok kat.

12 He ekam tok, ani mhel to nma matnge
vgum oni vnek ruk ngma kirpagis kim, her
a mhel to ta lgekol arhe, ekam ko koknaik
ko na her matnge vgum o vnek knop, yek

a mhel to endo nera kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik. Ii,
a ktalhok to endo, E Nut ta ktar el ka
tnangal mang kmen ngang o mia ruk ngam
kaelongtok mang En. Va a ktalhok to endo
ta vle kat te, o mia nga keik to kat arhe, ko
ta vle enang a msasaen to E Nut nera him
mar orom.
13 Va enangthe a mhel ka vok karo svil
nak kaegom en kmeharom o kerkeknen, va
nak or kam re te, "O, E Nut to tkaegom
dok kmeharom mar." Ii, nak or kam re
tok, ekam nong a tomhel tang hak to tkais
kmegom E Nut kmeharom o kerkeknen e.
Va nong En ka keknen to kmegom o mia
kmeharom o kerkeknen kat e. 14 Nove,
parem ko, a mhel langto langto mruo karo
mur svil ruk ngat kernonho ngam kaur kun
mnam en mruo, yek karo svil ruk endruk
ngam kaegom en kmeharom o kerkeknen.
Enang tok, a mhel karo mur svil mruo ruk
ngat kernonho ngma vraik orom en, kait en
kmeharom o kerkeknen ruk endruk. 15 To
ko pekam ko a mhel karo mur svil ruk
ngat kernonho ngam kait en kmeharom o
kerkeknen, yek ka papat to kmeharom mar
ta hop kun mnam he. Kam ngae, to a mhel
to endo nam mrua khenam ka papat to
endo ma mmok orom karo kerkeknen. To
kopekam tok, a mhel to endo tkael kalo keik
ekam o kerkeknen ruk endruk, to ngam
kael rengmat kun mnam ka vrek kat he. He
enang tok, a mhel to endo nma vle ormar he
ngat kle kael en, he nang E Nut kam monik
kim a yor ngang koknaik vgum mar tok.
16 To koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, kom vu
kaelongtok mang nguk. Va kua havaeng
nguk te, mu or kmorim o mia kam krong
mularo vrongtok. 17 Ko o nngiar ruk lyar
tgus, her endruk tuk arhe ngam gi kottek
kun kuon mail ko mkor Ngor Teit to tkueng
a kolkha va a kenho kuon ma volkha. En
nam lua hortgi enang o tgoluk ngakro
ngoumi ko alo mmok ruk enngindukk nginm
kael mar. 18 Ii, he her E Nut to ta ktar mur
el ka papat mang ngor arhe, En kam ktar
orom mor kam plam a ngausie to a gunngar
orom mor vgum karo rhek ruk o minar, he
nang mor kam vle la totur ngang En mruo,
gi enangthe ta hengrem ka loot to orom
mor tok kat.

O Mia Ruk Ngma Ngan E Nut Karo Rhek Nga Sim Kut Kaikkiem Mar

19 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, kom vu
kaelongtok mang nguk. Va kua havaeng
nguk te, mgua gia nho ekam kuaro rhek
ruk endri na. Muk tgus mgua ngae ho sim
ktua vongnek kim o mia. Va mguak or kam
tutut mnam ke longmok ngang nguk kam
marer krere. Va mguak or kam gia hop
orom a ngaesik kat 20 ko a mhel ka ngaesik
nam lua kla orom a ngorsang ka mten to E
Nut nma svil mang e, endo ta sir ko kim kalo
keik. 21 Nove. Ekam tok, mguak orim mula
kerkeknen to kam gia kapter o mia, endo
tkaispak kun mnam muk tgus, nang kle ho
mi ktua krus orom muk mruo kam lol E Nut
kakro rhek kun mnam muk, endruk o mia
ngta ktar elik kun mnam muk he. Ii, mguak
lol o rhek ruk endruk ko ngat kais kam ho
mia susulgim muk.
22 Ii, mguak or kam mrua kauyang nguk
mruo kam gia ngangan E Nut karo rhek kuo
mang mularo pkor. Vanangko mgua kle va
sim kut kaikkiem mar ha. 23 Ko ani mhel
to nam gia vongnek kim E Nut karo rhek,
nang lo kaikkiem mar, en tsim kut kaenang
a mhel to nam mrua vokom ka nunu mruo
kun mnam a kleng knop, 24 to kle kngae va
her lo gi hus kam kikiangae mang ka nunu
mruo. 25 Vanang E Nut nma vokom e Yesus
orom karo pos ruk yok ge, endruk ngat ho
mi kut kais hak kam kser o kerkeknen ngaro
serppak ruk ngam kaenen o mia kmeharom
mar. Va a mhel to nam sim kut non ekam
mar kam smia mnor mang ngar, va her a
mhel to ta lgekol arhe ko en nera sirei ekam
ka ngaeha to endo. Ii, ta lgekol ekam ko
en nam sim ktua nho ekam e Yesus karo
pos ruk endruk mekam mekam kam smia
mnor mang ngar, nang lua kikiangae mang
ngar ko tnganik. Nove, nam kle va sim kut
kaikkiem mar ha.
26 Va ani mhel to nam mrua hover en
mruo kam pat mang en mruo te, tsim kut
kaikkiem E Nut karo pos, vanang kle gi
vrong kaelha krere kngongae, va a mhel
to endo tgi mrua kauyang en mruo tok,
he tgi mur kaim en mruo pum ka ngaeha
to kmegom kam sim kut kaikkiem o pos
ruk endruk tok. 27 Vanang o reha ruk kam
sim kut kaikkiem Ngor Teit E Nut karo pos
ormar, he nang E Nut kam higiang ngar, ko
ngat gia mmok, ta vle te, kam smia tar o

tumrek va o tahek ruk o vnek ngat lol mar,
va kam sim ktua nho ekam muk mruo, muk
kam lua ru pum o kerkeknen ruk ngat ottek
mo mmie. Ii, o reha ruk endruk, E Nut tlo
kais hak kam mon muk orom a kerkeknen
tang hak ormar e.

2

Mguak Or Kam Khen O Mia Akuruk Nang Kle Ka Mnang Akuruk

1 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, kua
havaeng nguk te, ekam ko mut kor mnam
muk mang Ngoldaip e Yesus Kristus, Endo
orom kla mmok he kmokpom kar, va mguak
or kam khen o mia akuruk kam smia tar
mar nang kle ka mnang akuruk e. 2 Ii,
mu vokom na, enangthe alo mhel alomin
nginpa vle. Langto karo vu krek ko tegen
karo it ruk orom ngaro vu kraen va karo
paktiek ruk ngat eharom mar orom a kre to
a gol, ko ngaro kerok ngta grap. Va a mhel
langto, en nong o vur krek ngang ko tegen
karo it ruk ngo sangneik ko ngat re kam
memget. Va enangthe nginpa kaum kvaik
kmorsang mnam mula kaum to kam totu
pum E Nut, 3 he enangthe mupa khen endo
karo vu krek ko tegen karo it ruk orom karo
vu kraen kam reng te, "Orsang mo mnam a
ngorsang to enda a yar," vanang kle kekhet
a mhel to nong o vur krek ngang kam reng
te, "Yin, gi sir ko gut ho," i o "Orsang
ku mmie ogut kniting ku penharom o mia
ngaro nharok," 4 va mut mur khenam mula
kerkeknen ma mmok te, mut her mo kekhet
muk mruo orom mularo papat ruk ngat
kernonho, endruk kam nho orom akuruk
mnam muk, nang ka grung orom akuruk,
kmikkiem mula kerkeknen to kmeloong
orom a keknen to kam nho mnam o mia tok.
5 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, kom vu
kaelongtok mang nguk. Mu ngnek na! O
mia ruk ngaro papat ngat kottek ko mkor
endruk mo mmie ngam si kekhet kelenar
ruk nop o vur krek ngang ngar, vanangko
her kelenar ruk arhe E Nut mruo ther mur
re pum mar he, mar kmor mnam mar mang
e Yesus, he nang mar kmenang endruk
orom ngaro vu krek ko E Nut nma vokom
ngaro papat ruk kmor mnam mar mang e
Yesus tok te, ngaro gol ngo pneik. Ii, E Nut
tre pum mar tok, he nang ka tavgo kam vle
kuo mang ngar, to koknaik mar kam kle kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik. Ii, E Nut mruo thera ktar mur el
ka tnangal ngang ngar kmen a ktalhok to
endo ngang endruk ngam kaelongtok mang
En. 6 E Nut tsi eharom tok ngang endruk
nong o vur krek ngang ngar, vanang muk,
mum her gi kle va ka kpiem mar ge, nang
kle khover endruk ngaro vu krek. Vanang
her endruk ngaro vu krek arhe ngam ngae
mnam muk mang o tomanngaem va mum
ngae ktua hover mar ge, nang kle ka grung
orom o mia ruk nop o vur krek ngang ngar,
endruk E Nut tre pmar. Ii, va her endruk
ngaro vu krek kat arhe ngam kael muk ma
rere, 7 va kerrereng ngua Taven to e Yesus ka
munik. Va her Endo mum si mon Muldaip
orom kat arhe, vanang mum kle ktua hover
o mia ruk endruk kat ge.
8-9 Hai-e, mut lo is kmikkiem E Nut kakro
pos orom a keknen to kam khen akuruk
kam smia tar mar, nang kle kekhet o mia
akuruk ka mnang ngar tok e. Ko enangthe
mupa kekhet o mia akuruk enang tok, mut
her kpoot mang E Nut kakro pos he. He o
pos ruk endruk ngat her monik kim muk
orom a kerkeknen to endo he. Vanang
mguaka svil kam sim kut kaikkiem E Nut
ka pos to aktarang a ngaenpaeir, va mguak
kaikkiem ko ngat ittiegom kun mnam E
Nut ka meer te "Mguak kaelongtok mang
o mia, gi enang ko mum mur kaelongtok
mang nguk mruo enang tok kat." Mguaka
vle tok, va mguer sim kut kaikkiem ka ton
msim. 10 Ii, E Nut kakro pos ngat kais kam
monik kim muk orom a kerkeknen to endo
ekam ko enangthe a mhel tang nap sim kut
kaikkiem E Nut kakro pos tgus, vanang aol
gi vur harpeet kmeharom a keknen tang ko
agitgiang tuk ko tkernonho, va tmia vle te,
ther mi kpoot mang E Nut kakro pos tgus he
a vnek ta vle kuon mang enang tok. 11 Ii, ko E
Nut to thavae te, "Ngiak or kam kpoot mang
a lei" her En to kat arhe, Endo thavae kat te,
"Ngiak or kam por o mia." He ekam tok, si
enangthe ye lo gi vur aol kpoot mang a lei,
vanang kle kpor a mhel, va ta khenam te,
ye her mi kpoot mang E Nut kakro pos tgus
orom ka kerkeknen to endo ko en agitgiang
tuk tok arhe.
12 E Nut ten karo pos ruk yok ge ngang
ngor, va karo pos ruk endruk ngat ho mi
kut kais hak kam kser o kerkeknen ngaro

serppak ruk ngam kaenen o mia kmeharom
mar. He ekam tok mgua pat mang ngar tok,
va mguak rere kaeha kngongae kmikkiem
karo pos ruk yok ge ko koknaik E Nut nera
monik kim a kapnes ngang o mia tgus
kmikkiem her karo pos ruk endruk arhe.
13 Mguak kle kpat mang ngar tok, ko E Nut ka
papat to kam mrung o mia, ta laut kir kim
ka papat to kam monik kim a kapnes ngang
ngar. Vanang ani mhel to nam lua mrung
o mia, E Nut ner lo kat kais kam kta mrung
a mhel to endo tok kat e. Nove, ner kle va
kmonik kim a kapnes ngang.

A Mhel Karo Papat Ruk Kmor Mnam En Mang E Nut Ngak Kael Mit Orom Karo Reha

14 To koornopeik ruk mut kor mnam
muk mang e Yesus he kmokpom kar, kua
havaeng nguk te, a mhel to tgi mrua havae
mang en mruo te, tkor mnam en mang e
Yesus he kmokpom kar, vanang lua khenam
en mruo ma mmok tok orom karo reha, tgi
mur kaim en mruo kmor mnam en mang e
Yesus tok. Ko karo gi papat tuk ko tgi kor
mnam en mang e Yesus ormar, nang lua
khenam mar ma mmok orom karo reha, E
Nut tlo kais hak kam sulgim en vgum mar
enang tok e. 15 Ko enangthe a ngokol, i o a
vlom tang ko min tgus ngint kor mnam min
mang e Yesus he kmokpom kar, min nop o it
va o ol kmemik nginpa vle. 16 To tang mnam
muk npa reng ngin te, "Meak ngae he ka vle
lya, he sim kaemik va kaegen," vanang lo
mi kaen ka ktiek kmeharom a ngaeha tang
kam klang ngin mo tgoluk ruk endruk ko
min nginta tu mang ngar, va a mhel to endo
tgi mur kaim en mruo kam gia kor mnam en
mang e Yesus tok. 17 Kmikkiem gi enang tok
kat arhe, ko a mhel to nap gi kor mnam en
mang E Nut orom karo papat tuk, vanang
lo kaeharom o reha akor kam khenam karo
papat ruk endruk ma mmok tok, va en nam
mur kaim en mruo orom karo papat ruk
endruk kmor mnam en mang E Nut tok
ormar, ko karo papat ruk endruk ngat gia
vle enangthe ngat her gi yor kun mnam
en enang tok. 18 Ta vle tok arhe, vanang o
mia akuruk ngara kokheng ngarlenar kam
re te, "Mor ngoma serppak te, nguaro gi
papat ruk kmor mnam mor mang e Yesus,
mar tuk ngat her kok mi kais he, he nang E
Nut kmen a ktalhok ngang ngor. Vanang
akuruk ngam kle ktua serppak kat ge te,
nove, ngaro gi reha tuk ngat her kok mi
kais."

Vanang dok, ngor kle mia havaeng nguk
lsir te, mut lo kais hak kam khenam ngang
dok te, mularo gi papat ruk kmor mnam
muk mang E Nut ormar ngate ktua vle gi va
mularo reha ngate ktua vle yok gi. Parem
ko, ngor mia havaeng nguk lsir ma mmok
te, koma khenam kuaro papat ruk kmor
mnam dok mang E Nut her vgum kuaro
reha ruk endruk arhe, endruk kuaro papat
ngam kael mit orom mar. 19 Ii, va muk
ruk muma serppak te, mularo gi papat ruk
kmor mnam muk mang E Nut ngat her kok
mi kais tuk, he nang E Nut kam susulgim
muk vgum mar, va muk ge. Mut her gia
kor mnam muk mang E Nut orom mularo
papat tuk, vanangko kua havaeng nguk te,
si o kool va ngat kor mnam mar mang E
Nut orom ngaro gi papat tuk enang tok kat,
vanangko mar ngma khi kim E Nut mang a
kapnes to ner kaen ngang ngar ge.

20 Muk o mia ruk mularo lpetuk ngat ho
mi ktua tok hak ko mum smia ring te, o mia
kam smia khenam ngang nguk ma mmok
kmenserpagam a papat ti te, a mhel to nam
gi kor mnam en mang E Nut orom karo gi
papat tuk, nang lo kaen ka ktiek kmeharom
karo reha, a mhel to endo karo papat nong
ngaro vu kleim ngang ngar hak. 21 Yu! Va
kua havaeng nguk te, mu sim pat mang
ngores e Ebrehem na, ko en ta khenam karo
papat ruk kmor mnam en mang E Nut ma
mmok, to endo yek E Nut tmon en te, ta
mmok ko kim kalo keik vgum ka ngaeha to
endo kam nngiar ngang En orom khal to e
Isak kuon mang a psen to a totur tok. 22 Mut
her mur vokom he te, e Ebrehem ka papat
to kmor mnam en mang E Nut va ka ngaeha
to kam nngiar orom khal to e Isak, min tgus
ngint kaum kaeha kngae tgus. He ekam tok,
e Ebrehem ta pgal pum ka papat to kmor
mnam en mang E Nut orom ka ngaeha to
endo he kaottam ka papat to endo, kam pis
lmien orom ka ngaeha to tok. 23 He ekam
tok, E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar
ngat pis lmien te, "E Ebrehem tkor mnam
en mang E Nut he kmokpom kar, to endo
yek, E Nut ta mon en te, ta mmok ko kim
kalo keik." Va E Nut ta mon en kat te, kaela
to en. 24 To enang tok, mut kais kam kol a pat
ti te, E Nut nam kaimim kim o rhek mang a

mhel kam mon en la mmok ko kim kalo keik
her vgum ko ta pgal pum ka ngaeha orom
karo papat kam khenam mar ma mmok tok.
Nang E Nut nam lo kaimim kim o rhek mang
a mhel kam mon en la mmok ko kim kalo
keik vgum karo gi papat tuk e, endruk kmor
mnam en mang Yesus.
25 Va ko kais kam havae mang a vlom to
e Rehap kat kam kta kaenserpagam a papat
to endo gi enang tok kat. Ko e Rehap, si en
a vlom to nam mur kaen en mruo ngang
lurokol, vanangko E Nut ta kle kmon en
kat te, ta mmok ko kim kalo keik vgum
ka ngaeha to kam ring ngaekam ekam alo
mhel ruk ngint pis ma mmek kam keketar
lYeriko to her le kmeng ngin kam le kat
kaeknik kaikkiem a ngaelaut langto yok.
26 Va tok kat, mu vokom na, o mia ngama
yor ekam ko ngaro nunu ngma parem mar.
Va a mhel to nam gi kor mnam en mang
e Yesus orom karo gi papat tuk, vanang
lo kaen ka ktiek kmeharom karo reha kam
khenam karo papat ruk endruk ma mmok,
en nam gia vle gi enang a yoror tok kat arhe.
Ko karo papat ruk endruk ngat her gia vle
enang a mhel ka gi mnes to nong ka nunu
kun mnam kat e.

3

O Mia Nga Smia Nho Ekam Ngaro Rhek

1 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, kua
havaeng nguk te, o mia ruk lgititge mnam
muk nga mur el mar mruo kam kol a ngaeha
to kam patter o mia, nang nong kavurgem
mnam muk e. Ekam ko mor ruk ngoma
patter o mia, muta mnor mang ngor he te, E
Nut nera sovet hak kam momngan kar mor,
vanang ner lo vua sovet kam momngan kar
o vrong mia akuruk enang tok e.
2 Ii, ko mor tgus ngom kaeharom o
kerkeknen ngo matneik ruk ngoma vuut
vgum mar. Vanangko enangthe a mhel
tang nap smia nho mang ka gu kam ngam
o rhek he lo gi vrong rere kmeharom a
kerkeknen orom karo rhek, va ta khenam
te, a mhel to endo karo keknen tgus ngat
ngae rkieng E Nut ktakor ko en te smia
mnor kam nho mang ka vok tgus tok kat.
Vanangko erieto mnam muk ta vle tok?
3 Ko kais kam keknen ngang nguk mang
o bulmakau ko si mar a ngaemslang ka
mten to ka vok kla laut, vanangko o mia
ngma paam ngaro vorngap he ka kleng ke
vu to ke sie pum kmit mar kam nho mang
ngar tok, he nang o bulmakau kmikkiem
a mhel ka svil enang tok. 4 Va ko kais
kam keknen ngang nguk mang a langail to
alautar tok kat, ko si alautar, he a ngausgi
to a serpgar nma kol kam ngae, vanangko
o mia ngama plangail mnam orom a parai
to ke sie hak kam ngae mnam ani mhe to
endo ta plangail orom ta svil kam ngae ko
tok. 5 Va a mhel ka naprai tgia vle her
gi enang tok kat arhe, ko en ke gi sie e,
vanangko a mhel nam lo smia nho ekam,
nang kaeharom o kerkeknen ruk kam ho
mrua hover en mruo tgus orom.
Ii, va mut kais kam pat mang mularo
luteik kat ko muma ngampaei pmar, ko si
a paei ke vallang ke sie tok kat, vanangko
tkais ge kam vurvur mnam a loot to endo
kmem tgus hak. 6 Va a mhel ka naprai
tgia vle her gi enang a paei ke vallang tok
kat arhe, ekam ko a mhel nam lo smia
nho ekam karo rhek, nang kle kaeharom
o kerkeknen ngarlavurgem ngang klenar
oromar. Ii, a mhel ka naprai ta vle te, ka
vok ka mhe to ke vu sie mnam ka vok karo
mhetor tgus, vanangko karo rhek ngat kais
kmem o mia tgus ruk mo mmie. Va a mhel
ka naprai ta vle kat enang a paei to nma
vurvur mnam o hi he kaem mar tgus, ko
tkais kam kering a mhel tgus enang tok.
Mare, a mhel to nma vle tok, e Seten to nma
vle ko mnam a mhe to orom a paei to a vleir,
nma giem a paei mnam a mhel to endo, he
nang en kam lo smia nho ekam karo rhek,
nang kle kering en mruo tok kat.
7 Tennik kam ngae kais mang tete o
mia ngam kaeharom o gi vrong kangsop,
o iningol, o vrong ngaemslang ruk ngma
ngongae ku mmie, va o singol ruk ku mou
kat, mar kam meik, he nang o mia kam smia
nho mang ngar he ka ktong ngar kmikkiem
o mia ngaro svil mruo. 8 Pu tok, vanangko
nong a mhel tang hak to tkais kam smia nho
ekam karo rhek mruo he nang ka naprai
kmikkiem ka mur svil mruo e. Nove, ko
a mhel ka naprai ta vle enang a vim to
nma vittie vgum a mhel he kre kmelat kam
klang orom ka ye to a serpgar ko a mhel
tkaegom kam kpom. Ii, a mhel ka naprai ta
vle tok, ekam ko a mhel nam kmeharom o
kerkeknen kmelat o mia orom karo rhek gi
enang tok kat.

[9] Mu vokom na, o mia akuruk ngam mrua
khenam mar mruo ma mmok te, ngaro
naprai alomin. Ko langto langto mnam mar
nma kanprim Ngoldaip to Ngor Teit orom
ka naprai, nang kle ka kpiem E Nut kat orom
ka naprai to kat ge ko ngma re orom her
o mia ruk ngoma vokom mar orom E Nut
kalo keik kat arhe. [10] Ii, o rhek ruk kam
kanprim E Nut va o rhek ruk kam re orom
o mia ngam kaum kottek mnam a mhel ka
gu to atgiang. Va koornopeik ruk mut kor
mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar,
kua havaeng nguk te, mut lo kais kam vle
tok e. [11] Mu havaeng dok na te, a mou kar
a ye ngint kais kam kaum kottek mnam a
vugye to atgiang? [12] Va koornopeik ruk mut
kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom
kar, muta pat nngia? A ho to a pik tkut
kais kmehi orom karo miel ruk o olip? I, o
a ngausie to a grep tkut kais kmehi orom
karo miel ruk o pik kat? Nove, va a mhel tlo
is kminiram a ye oguon mou kat e.

O Papat Ruk Laol Kalo Mten Alomin

[13] Muk ruk mum gi mrua havae mang
nguk mruo te, mularo papat laol ko mum
smia ngangam kim muk mang o tgoluk,
kua svil kam havarng nguk te, mguak kle
ka khenam mularo papat ruk endruk ma
mmok orom mularo ngorsang ruk lyar.
Ii, mgua mrua krus orom muk mruo,
kmikkiem mularo papat ruk laol tok, he
kaeharom o keknen ruk lyar ngang o mia.
[14] Ii, mum gi mrua havae mang nguk tok,
vanangko enangthe a keknen to kam vu
kaesik pum mulenar ngaro reha va endo
kam ring mnam muk mruo mang mularo
munik kam laut nginp kael rengmat kun
mnam muk, va mguak or kam kanprim muk
mruo pum alo kerkeknen ruk ennginduk
tok e. Va mguak or kam ppiak kat kam
klai mang alo kerkeknen ruk ennginduk kat
te, nginm lo mia vle kun mnam muk tok e.
[15] Alo kerkeknen ruk ennginduk muk mruo
mum mrua havae mang ngin te, min alo
keknen ruk ngint ottek ekam mularo papat
ruk laol. Vanang nove, ko alo kerkeknen
ruk ennginduk nginm lo ottek ekam E Nut
kuon ma volkha e. Parem ko, alo kerkeknen
ruk ennginduk nginm kottek ekam o mia
ruk mo mmie, nang nong ekam E Nunu A
Totur e. Nove, ngam kle mia kottek ekam
her e Seten arhe. [16] Ko, ani mhel to nma vle
orom ka kerkeknen to kam vu kaesik pum
klenar ngaro reha va endo kam ring mnam
en mang ka munik kam laut tok, va mguera
vokom o kerkeknen ngo matneik tgus kun
mnam tok kat, ko a mhel to endo karo papat
ngat gia motavruru.

[17] Ii, o papat ngo matneik ruk endruk
ngam kottek ekam o mia ruk mo mmie,
vanang o papat akuruk yok, endruk ngat
kottek ekam E Nut kuon ma volkha ngama
kaoppom o mia kmeharom o keknen ruk
ngata mmok. Va ngma kaoppom o mia kam
svil kmen a vrek longeik ngang o mia kat.
Va ngma kaoppom o mia kam smia papat
mang o mia, va kam krus orom mar mruo,
va kam ho vua mrung o mia hak, va kmorim
a kerkeknen to kam khen o mia akuruk kam
smia tar mar, nang kle ka mnang akuruk,
va kam mien kat. Ii, o papat ruk endruk
ngam kael ngaro miel ruk lyar tok arhe.
[18] He enang tok, endruk ngma vle orom a
ngorsang to kmisis he kaoppom o mia kam
vle tok kat, her mar ruk arhe ngata vle
enang o mia ruk ngma kap o ol kun mnam
E Nut ka loot to orom o mia, to le ka lluol
mnam orom o mia ruk E Nut ta mon mar la
mmok ko kim kalo keik.

4

O Mia Ngak Mrua Krus Orom Mar Mruo He Mur Kaen Mar Mruo Ngang E Nut

[1] Ii, endruk ngma vle orom a ngorsang to
kmisis ngma vle tok, vanangko o ngaus va
o mokrur ruk ngma pis kun pgegom muk
ngam hera pis ekam mularo pkor ngaro
svil ruk ngam kaenen muk kmeharom o
kerkeknen. Ko mularo papat ruk lyar va
endruk nong lyar ngma mo im mar he
kaenen muk kmeharom mar. [2] Ii, ko muma
svil mang a tomhelo ko mum gia ring mnam
muk mang, nang lua kol. He ekam tok,
mum kaus he kmokrur mang to le kpor o
mia kam kol, vanang mut lo is kam kol ge,
ekam ko mum lua hop pis kam mnganang
E Nut mang mekam mekam e. [3] Va kun
mnam ke longmok to mut sia mnganang E
Nut mang, vanan mum lua kol kat e, ekam
ko mum gia mnganang mang kam gi mrua
khenam muk mruo orom a tomhel to endo
kam rum mularo svil mruo orom.

[4] Muk muta vle enang a mhel to ta kpoot
mang ka lei he kol a vlom langto yok, ekam
ko mut hera ksir petgim E Nut he, he le

klol o papat akuruk yok, endruk ngat ottek
ekam endruk mo mmie. Mut lua mnor gi
te, endruk ngata ksir petgim E Nut to le
mrua vavat mar mruo mang o papat ruk
ngat ottek ekam endruk mo mmie, ngat
her mia khenam mar mruo ma mmok te,
ngat kaelat E Nut tok arhe? Ko ani mhel
to en mruo tre pum o papat ruk ngat ottek
ekam endruk mo mmie kam vle pmar, ther
mi el imuo ngang E Nut orom o papat ruk
endruk tok arhe. [5] I o nok muta pat re te,
E Nut kakro rhek ruk ngat ittiegom mar
kun mnam ka meer ngat gi vrong gia vavle
gi ko ngat re te, 'O mia ruk E Nut tmur
kueng ngar orom ngaro nunu kun mnam
mar ngam vua ring mnam mar mang o
vrong tgoluk tgus?' [6] O mia ngam si vua
ring mnam mar mang o vrong tgoluk tgus
enang tok, vanangko, E Nut nma sovet hak
kam ring ya mang ngar ge. Va her a papat
to enda msim arhe, E Nut karo rhek ruk
ngat ittiegom mar kun mnam ka meer ngat
kaenserpagam. Ko ngat havae te,

> "E Nut nma sir kim endruk ngam mrua
> hover mar mruo, vanang kle kring
> ya mang endruk ngam mrua krus
> orom mar mruo."

[7] He ekam tok, mgua mrua krus orom
muk mruo tok, he mur kaen muk mruo
ngang E Nut. Nang mguak sir kim e Seten
he en nera ngorpok petgim muk. [8-9] Ii, muk
ruk orom mularo papat alomin, mgua mrua
mrung nguk mruo pum mularo kerkeknen
va mur kaee mang nguk mruo mang ngar.
Mguak kaeti tok, to le kaitgung ngar he lo
kta sirei pum mar va lua karmail mang ngar
kat e, nang kle va mrua koon pmuk. Ii,
mgua mrua lgem muk pum mularo kerkek-
nen ruk mum kaeharom mar, he nang mu-
laro vurkul kam kta mmok kat. Mguak
kaeharom tok kam konner E Nut tok, yek En
nera konner muk tok kat. [10] Ii, mgua mrua
krus orom muk mruo ko kim Ngoldaip tok,
he En ner kle khover muk.

O Mia Ngak Or Kam Mo Kerrereng Ngar Mruo

[11] Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar, kua
havaeng nguk te, mguak or kam kta kpiem
muk mruo kam mo kerrereng nguk mruo
he kering mularo mnok mo kmuk. Ko ani
mhel to nak kerrereng knopia, i o kmon
en orom a kerkeknen tang, va ther mia
kerrereng E Nut karo pos kam kpiem mar
orom ka kerkeknen to endo tok. Ko a gi
hi to ima kpiem E Nut karo pos tok, im
mrua khenam yin mruo ma mmok te, im
lo kat kaikkiem mar kat e. Ta vle te, yi le
kol E Nut ka ngaekam to kam mon o mia
orom ngaro kerkeknen he le kekhet karo
pos ruk endruk tok. [12] Ko E Nut karo pos
ngat gi ottek ekam E gi Nut tuk. Va E gi
Nut tuk kat to tkais kam mon o mia orom
ngaro kerkeknen ormar. He her En kat arhe
to tkais kam susulgim o mia, i o kam rum
kim mar tgus kat. Vanang muk, muk oni
mia ruk tok, he muma mon mulenar orom
ngaro kerkeknen?

O Mia Ngak Or Kam Mrua Hover Mar Mruo

[13] Mu ngnek na, akuruk mnam muk mum
mrua havae te, "Tete, i o ngmo ngruera
ngae ngok mnam a rengmat to ho, i o endo
tko gut, he ka vle kais ma pnes to a gutnar
tgus kmeharom nguaro reha kam lol o krek
na." [14] Kman ko muma havae tok? Ko muk
mruo mut lua mnor mang anito anito nera
pis kim muk gi ngmo e. Mu pat mang
mularo ngorsang na. Ko mularo ngorsang
ngam gia pis, gi vrua vle nong ke laut to
her gi kat loloong kat, gi enang a kopaei
ko nama pis gi vrua vle nong ke laut to
her gi kta loloong kat. [15] Parem ko, mguak
kle va kre te, "Enangthe Ngoldaip napa svil
mor kam vle kmeharom a ngaeha ta, i o
tang ko yok, va ngruera vle kmeharom tok."
[16] Vanang muk, mum lo kaeharom tok e,
mum her kle va gia sovet kam mrua hover
muk mruo va kam mrua het muk mruo kat.
Vanang o keknen tgus ruk tok, ngat ho mi
ktua kernonho hak. [17] He ekam tok, ani
mhel to ta mnor mang o keknen o yar ruk
na kaeharom mar, nang gia kapngan he lo
kaeharom mar, a mhel to endo ther eharom
a kerkeknen gi enang tok arhe.

5

E Yems Ta Rere Mang O Mia Ruk Ngam Kaelpas Orom O Tomanngaem

[1-3] Muk ruk mularo tgoluk vang, he ksovet
kmelpas orom o tomanngaem gi mnam a
venloot to tkonner a kolkha to a kser kim,
muk ge. Mgua smia ngnek na, ko si mularo
tgoluk vang, vanangko ngat re kam lulpus,
va mularo it, va o soma ngma kaserik, va
mularo gol va mularo silva ngam mrua
pippie mang ngar ge kam mrua kering ngar

mruo. Mute kpanaem tok arhe! He ekam
tok, mguak kaeti klik he kaee mang nguk
mruo ko mularo tgoluk ruk mut kaelpas or-
mar tok he gia pangeik kmar, her o tgoluk
ruk ngam mrua pippie mang ngar arhe
E Nut ner kaelmir ormar mang nguk, ko
ngara khenam muk ma mmok te, a paei ner
kaem mularo pkor tgus kam kering nguk
tok kat. Ii, mguak kaeti mang a kapnes to
endo ko ngnok he kam pis kim muk ko E
Nut nera monik kim muk orom a kerkeknen
to endo tok. [4] Mu sim pat mang mulngunes
ruk mut lo enkim mar na, ko mut ngamhu
ngang ngar kam lluol mnam mularo luteik
ko ngta krim muk va ka krim muk vop
vanang Ngoldaip To La Vu Ngaurar nma
ngan ngaro ngaeti he. [5-6] Ii, mut ngae gia
vle orom a sirei orom o tgoluk vang kam
gi mrua kekhenam muk mruo ormar mo
mnam a mmie. Va muma monik kim a
yor ngang kelenar ruk ngam gi vrong ktua
vavle ngpang ngar he lua sir kim muk e.
Va mut her kle en a volou mang ngar kat.
He ekam tok, mut her mur khenam muk
mruo ma mmok orom mularo kerkeknen
ruk endruk tok, gi enang ko a morek to ngat
mon mang a pnes tmur khenam orom ka
laut tok kat mar kmim he kaem.

Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar Ngak Matnge Vgum O Vnek

[7] Ii, mar ruk ngaro tgoluk vang ngma vle
tok arhe, vanangko koornopeik ruk mut
kor mnam muk mang e Yesus, kua havaeng
nguk te, mguak or kmeloong mnam o
vnek ruk endruk ngam kaelik kuon mang
nguk, mar kam marer kam nop. Mguak
or kmeloong mnam mar tok, kam ngae
kais ko Ngoldaip na kat kaeknik kpis mo
mmie kat. Mu sim pat na mang a mhel
to nam kakavang ka loot na, ko en nam lo
kaeloong mnam ka loot kam marer tettek
e, he en kam lluol mnam. Nove, nam ngae
gi vrua matnge ka vle he kpaneng a guip
va a horkas ngin kam pis. [8] He ekam tok,
muk kat, mguak or kmeloong mnam o vnek
ri ngam kaelik kuon mang nguk, mar kam
marer kam nop, gi enang tok kat arhe.
Mgua gia matnge vgum mar he ka vle tok,
ekam ko ketasuo mang Ngoldaip kam kat
kaeknik kpis he. [9] Va koornopeik ruk mut
kor mnam muk mang e Yesus, kua havaeng
nguk kat te, mguak or kam kta mo rere
porom muk mruo kat, matok Endo o mia
ngara sir ko kim kalo keik kam momngan
kar mar na mon muk orom a kerkeknen to
endo tok. Ko En ngnok va ngaelaut ka gu
he.

[10] Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus, kam keknen mang a papat
to kam lo kaeloong mnam o vnek, mar
kam marer kam nop, ko kais kam rere
mang o propet, he nang muk kam kolkol
ekmar. Ko mar ngma lol o vnek vgum ko
ngama rere orom Ngoldaip ka munik, he
kmatnge vgum o vnek, nang lo kaeloong
mnam mar, mar kam marer kam nop e. [11] Ko
endruk ngma matnge vgum o vnek, mut
mur mnor mang ngar te, ngoma vokom
mar te, her mar ruk arhe ngata lgekol, ekam
ko Ngoldaip nma mrung ngar vgum tok, ko
ka ngaung nma put mang ngar. Ii, va mut
mur ngnek mang a mhel to ka munik e Yop
kat, ko en ther matnge vgum o vnek ruk
ngat kirpagis kim, kam ngae mi kut kais ko
Ngoldaip mruo ta mrung ko ka ngaung ta
put mang he E Nut teharom o vrong tgoluk
tgus ko ngma vle nngia nngia ngang kam
pis lya. Ii, ko Ngoldaip nma mrung o mia
tok, ekam ko en nma vle kia vul orom ka
keknen to kam mrung o mia ko ka ngaung
nma put mang ngar.

[12] Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus, kua havaeng nguk kat te, a
papat to ta laut kir kim o papat tgus ta vle ti
te, kelo re ngin kelo gi vgon ruk te, "Mare" i
o "Nove" nginak gi kut kael mit lsir ko mgua
rere orom gi min tuk, matok E Nut na monik
kim muk orom a kerkeknen. He ekam tok,
mguak or kam kta kael a tnangal, he kre
kvat E Nut ka munik mang, i o a volkha va a
mmie, i o o gi vrong tgoluk tgus kat. Mguak
kael a tnangal, va mgua kle gia re lsir te,
mare, i o nove.

Endruk Ngma Ngarkie Ngang E Nut Ngak Kor Mnam Mar Mang En Te, Ner Mia Ngan Vgum Mar

[13] Muk ruk muta ker kolkol vgum o vnek,
mguak ngarkie ngang E Nut. Vanang muk
ruk mut gia sirei ka vle, mguaka kni pum
E Nut kam kanprim. [14] Va muk ruk muta
ker kolkol vgum o yor, mguak kaen a re
ngang endruk ngma nho mang nguk ruk e
Yesus ka ngaomevek, mar kam pis ko kmuk
kam vorang nguk orom a ku he kngarkie
malpgem muk orom Ngoldaip ka munik.

15 Va endruk ngma ngarkie tok, ko ngat
kor mnam mar mang E Nut he kmokpom
kar, E Nut ner mia ngan vgum mar, he
ner mia kaeharom o yor, mar kam kta ya
kat to le khover mar. Va enangthe tang
mnam o mia ruk endruk nap kaeharom a
kerkeknen tang he a yor tkol vgum tok, va
Ngoldaip nera lgem a mhel to endo he kol
ka kerkeknen to endo patgiang ngaiting he
kikiangae mang hak. 16 He ekam tok, mgua
mrua havae mo kmuk mruo orom mularo
kerkeknen ko kim mulenar ngaro kerok va
mguak mo ngarkie mang nguk mruo kat, he
nang E Nut kam lgem muk tok, kmeharom
muk kam kta ya kat. Ii, mguak ngarkie
enang tok, ekam ko a mhel to E Nut tvokom
te, ta mmok ko kim kalo keik, nma ngarkie
va karo ngarkie ngat vua serppak he ngam
kael mit.

17 Mu pat mang e Elaisia na, ko en a
gi vrong mhel enang ngor tok kat. Ko
en tsovet kam ngarkie ngang E Nut te, a
kus kam lo kaerik, va E Nut tngan vgum
he khagam a kus kam lo kaerik mang o
luteik kam vle kais mo pnes korlotge va ka
mhe. 18 To ther kta ngarkie kat mang a kus
kmerik, va E Nut tngan vgum kat he kmeng
a kus kmerik mang o luteik, he o tgoluk ruk
kun mo luteik ngta krur.

19 Koornopeik ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus, kua havaeng nguk te,
enangthe tang mnam muk napa vraik pet-
gim E Nut karo rhek ruk o minar, he kaela
ngang nap kat kaekon en kam kat kaeknik
mang ngar kat, va 20 mguak pat mang o rhek
ruk endri te: Ani mhel to na kat kaekon
kaela, en kam kat kaeknik ngang E Nut ko
ta vraik petgim E Nut karo rhek ruk o minar
kmeharom o kerkeknen tok, va a mhel to
endo ther mi hos kim kaela karo kerkeknen
kavurgem he ksulgim en pum a yor to E Nut
tre kam monik kim en mang pum mar.

E Pita Ka Hor To Aktarang To Tittiegom

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pita Ka Hor To Aktarang To Tittiegom

A hor ta, e Pita tittiegom. E Pita en e Yesus ka aposel langto mnam endruk loktiek hori orom alomin. Tittiegom ka hor ta ngang o mia ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, endruk ngta vle ko mnam o rengmat ruk ngoguon kun mnam a mmie ka mhe to ngma mon te, e Esia To Kesie. O mia ri e Pita tkaittiek ngang ngar, o mia ngta koskalil ormar kmel o vokngnes ngang ngar ekam ko ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.

He ekam tok, e Pita tittiegom ka hor ta ngang ngar kmenkrovgem mar orom karo rhek kam havaeng ngar kam mur kael pat kim mar mang e Yesus ko en kat ta kerkolkol vgum o vokngnes mang ngar tok kat.

E Pita Ta Ngarkie Mang O Mia

1 Dok e Pita, a aposel to mkor e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen, ko tmeng dok kam kol ka gu kam havaeng o mia mang en.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ruk E Nut tmi kut re pmuk kmor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar. Her muk ruk arhe, muta vle enang o hirtek kun mnam a mmie karo mhetor ruk muta senkir kmovavaik mnam o vrong rhek mnam mar, endruk ko mPontus, ko mGalesia, ko mKapadosia, ko mEsia va ko mBitinia he ka vle ko kmar. 2 Ii, Ngor Teit E Nut ta ktar mi kut el karo papat mang nguk kam mi ktua re pmuk kmikkiem enang ko ta ktar ka mnor mang nguk tennik he te, mguer kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar. Ta ktar mi kut re pmuk tok, vgum E Nunu A Totur ka ngaeha to mang muk, endo kam kser mularo kerkeknen tgus petgim muk, nang kle kael muk kam vle ngang E Nut mruo. Ii, E Nut tre pmuk, he nang muk kam kle mi ktua ngan vgum e Yesus Kristus he kor mnam muk mang en he kmokpom kar, yek E Nut kam kle kmomgol muk vgum e Yesus ka gidiel to ta ksuk mang o mia.

Her muk ruk kat arhe kua ngarkie ngang E Nut mang nguk te, En kam ho ksovet hak kam ring ya mang nguk va kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

Ngruak Kanprim E Nut Mang A Ktalhok To Ngoma Nho Mkor En Kmen Ngang Ngor

3 Mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar ngruak kanprim E Nut to Ngoldaip e Yesus Kristus Kteit, Endo e Yesus nma totu pum. Ngruak kanprim En mang ko tho mi kut mrung ngor hak he kaeharom nguaro vurkul kam vle te, mar o gunngae, he nang mor kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik. Ko her a ktalhok to endo arhe ngoma nho mkor En mang kam mi kaen ngang ngor koknaik. Ii, teharom tok ngang ngor her vgum ko e Yesus Kristus tkat hop petgim ka nnak. 4 Ii, Ngorteit E Nut teharom mor kam pis lgunngae tok kat, he nang mor kam kol a ktalhok to endo ko mkor En. Vanang a ktalhok to endo, tlua vle enang o mi tgoluk ruk a mhel nma lol ko mkor kteit mo mmie e. Ko tlo is hak kam lpus, kam ngti, i o kam loloong kat e. Nove, E Nut ther el a ktalhok to endo ka mi mit msim kuon ma volkha kam vle ko tok he kpaneng ngor kam kol koknaik. 5 Va muk ruk mguera kol a ktalhok to endo, her muk ruk arhe E Nut nma toot mang nguk orom ka serppak mruo ekam ko mut kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar. Va nera toot mang nguk tok, kam ngae kais mang a kolkha to nera khenam e Yesus ma mmok orom ka ngaeha to kam susulgim muk. Ko E Nut thera ktar mi kut el ka ngaeha to endo kam mi ktua vle kpaneng a venloot to orom a kolkha to a kser kim, he nang En kam mrua khenam ma mmok mnam a kolkha to endo gi. 6 Va tete, nok pathe mgua sia ker kolkol vgum o vnek ngo mamten gi vur nong ke laut na, he mrua mrung nguk vgum mar, vanangko muma sirei mang E Nut ge, ekam ko ner kle mia susulgim muk koknaik. 7 Vanang o vnek ruk endruk nga mia pis kim muk gi enang tok, kam khikher mularo gi vrong papat tgus, he nang kam yor a gi papat tang tuk, endo kmor mnam muk mang e Yesus kun mnam muk. Ii, he ekam tok, E Nut ner kais kam kanprim muk va kteiver muk kmen ka yammok ngang nguk mnam a kolkha to na mrua khenam e Yesus Kristus ma mmok tok. Ii, E Nut nma khikher mularo gi vrong papat tgus tok, gi enang ko o mia ngma

mat a kre to ta movavaik kar a gol, he kyor
o mi gol tuk tok kat. Ii, ko a gol to endo
nam si loloong vgum a paei kla manakain
ko o mia ngma mamat tok, vanangko o mia
ngam kle ktua vokom te, ka keik tvua grap
ge. Vanang E Nut ta kle kvokom mularo
papat ruk kmor mnam muk mang e Yesus
te, mar ngat laut ho mi kut kir kim a gol to
endo ka keik ko mar ngat lo is kam loloong
hak.
8 Muk mut lo si vokom e Yesus vop,
vanangko mum her kaelongtok mang ge.
Va mum lo sia vokom tete kat gi, vanangko
mum mi kut kor mnam muk mang en he
kmokpom kar kat ge, he ksirei orom a sirei
to a ho lautar hak ko mula sirei tho mi ktua
kerngorom muk hak he kaenpgam muk
kam hover E Nut ka munik. 9 Ii, muma sirei
alaut tok tete, ekam ko mut her kor mnam
muk mang e Yesus he kmokpom kar he, he
kngae rkieng mularo papat ruk endruk nga
treil to te, E Nut kam susulgim muk he.
10-11 Va mang kam keknen mang ko E
Nut nera susulgim muk tok, kua svil kam
havaeng nguk te, mnam a venloot to E
Nunu A Totur tviging o propet he kpavap
vgum mar, ta ktar kpavap vgum mar mang
E Nut te, E Nut nak ring ya mang nguk
he ksusulgim muk koknaik mang a venloot
to ngta ktar kpavap mnam tok. Ii, ko ta
ktar kpavap vgum mar mang o vnek ruk
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen nak
lol, he nang E Nut kam ring ya mang o
mia koknaik mang tok orom karo keknen
ruk ngta mmok. Ii, he her gi vgum ko o
propet ngata ktar kpavap mang E Nut te,
nak susulgim o mia orom en tok, o propet
ruk endruk ngat her sim kut khanang ngar
kam sim kut non ekam E Nunu A Totur
karo rhek ruk ta ktar kpavap mang Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen vgum mar
ormar. He ngat sim kut nantom mar kam
sim ktua lol o papat ruk mang en, kam mnor
mang en te, E Nunu A Totur ta kier mang
en te, nak pis mnam ani venloot to msim
va oni tgoluk ruk msim ngaka ktar kpis ktar
mang en kam pis kat. 12 Ii, ngat sia khanang
ngar tok, to E Nut ta khenam ngang ngar
te, ngma ktar kpavap mang o tgoluk ruk
endruk, va ngam lua ktar kpavap mang
ngar ngang ngar mruo, he nang mar mruo
tuk kam lol o papat mang en kun mnam a gi
venloot to mar mruo ngma vle mnam tuk e.
Parem ko, E Nut ta kle ka khenam ngang o
propet te, ngta ktar kpavap mang o tgoluk
ruk endruk, yek o tgoluk ruk endruk kam
kle kpis koknaik her ngang nguk ruk arhe
vgum o mia ruk tete ngaro papat ko ngat
her havaeng nguk orom mar he, ko ngat her
havaeng nguk orom a re to mang e Yesus he.
Ii, ngat havaeng nguk mang a knovvur tok
vgum E Nunu A Totur to E Nut tmeng ngang
nguk ko tottek kun kuon ma volkha. Ii, va o
rhek ruk o propet ngta ktar kpavap ormar
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen,
va si o engyel kat, va ngat ho mi ktua svil
hak kam her sim ktua non ekam mar he sim
kut nantom mar kam sim ktua lol o papat
ruk mang en kam mnor mang en tok kat.

O Mia Ngaka Ksir Pum Ngaro Kerkeknen Tgus

13 He ekam ko E Nut nera susulgim muk
tok, va mguak mrua toot mang mularo pkor
mruo he sim kaelel mo kim mularo papat
kam toot, kmus kar mularo pkor ngaro svil
ruk ngat kernonho. Va mgua ho mi ktua
nho mkor E Nut lserppak kat, En kam ring
ya mang nguk mnam a kolkha to ner mrua
khenam e Yesus Kristus ma mmok kmen a
ktalhok ngang nguk. 14 Ii, mguaka vle enang
E Nut kles ruk ngam smia ngan vgum, nang
lo kat kael ekam mularo pkor ngaro svil
ruk ngat kernonho, endruk ko tesgun mum
mrua ngam muk mruo ekmar ko mut lua
mnor mang E Nut vop, he nang mar kam
lo kta kaenpgam muk kmeharom mar kat
e. 15 Nove, mguak kle va ka ksir pum mularo
kerkeknen ruk endruk, he nang muk kam
kle ka vle ngang E Nut mruo orom mularo
keknen tgus ruk o totur, endruk mguak
kaeharom mar. Ii, mguaka vle tok, ekam
ko E Nut to tvaeng nguk kmor mnam muk
mang En he kmokpom kar, En nma vle
orom o keknen ruk o totur hak tok kat.
16 Ii, mguaka vle tok, kmikkiem E Nut karo
rhek ruk ngat ittiegom mar te, “Mguaka
ksir pum o kerkeknen tgus, he ka vle ngang
dok mruo orom o keknen ruk o totur, gi
enang ko dok koma vle orom o keknen ruk
o totur tok kat.”
17 He ekam ko muma kap kim Ngor Teit to
nera kaum o mia tgus kmomngan kar mar
pum ngaro reha he lua khen o mia akuruk
kmen a momgu ngang ngar, nang ka mnang
akuruk, va mguak gorang E Nut kam totu

pum he kaeharom mularo keknen ruk lyar
ngang o vrong rhek ruk muma vle kun
pgegom mar enangthe, muk o hirtek ruk
mo mmie. [18-19] Mguaka vle tok, ekam ko mut
hera mnor mang E Nut he te, ther en Endo
Thim Orom Ka Msasaen ngang nguk, he
nang ka gidiel kam ksuk mang nguk kmel
ekam muk orom ka gidiel to endo arhe. Ii, E
Nut ther en endo ngang nguk tok, ko ta vle
enang a sipsip to a sital, endo la gi ngaenser
ko nong karo vellik va karo turok ngang. Va
ther el ekam muk orom ka gidiel to ta vle
ngang ngor enangthe ngua gol ka pun to
arhe, nang tlo el ekam mor orom o vrong
tgoluk ruk ngat kais kam loloong, enang
alo kre ruk a gol i o, a silva e. Parem ko,
tel ekam muk orom ka gidiel to nma plong
vle ngnik ngnik kam hong nguk kun mnam
mula ngorsang to tesgun to tho lo eveep
hak kam susulgim muk, endo mut kol ko
mkor mulmialaol ruk tennik ko ngata maen
ngang nguk orom ngaro keknen. [20] Ii, va
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, E Nut
ta ktar mur re pum ktar mang ko tlo kueng
a mmie vop en kam her mi kut kael ekam
muk orom ka gidiel tok arhe. Ii, tmur mi
kut el tennik tok, nang kle ka khenam en
ma mmok kun mnam o kolkhek ruk endri
tete ko rkieng a kolkha to a kser kim, her
mi kut mang kam susulgim muk ruk arhe
orom ka gidiel to endo. [21] Ii, va her vgum
en kat mut kor mnam muk mang E Nut to
thover en petgim ka nnak he kteiver en ko
thover en ngoguon ma volkha. He ekam
tok, muma nho mkor E Nut mang en kam
susulgim muk ekam ko mut kor mnam muk
mang E Nut he kmokpom kar vgum en tok
kat.

[22] He tete, ekam ko mut her momgol muk
mruo ko mut her ngan vgum E Nut karo
rhek ruk o minar, kam mien orom mularo
keknen ruk kmelongtok mang muornopeik
ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar, va muk ge, mgua ho mi ktua
papuntom lmien hak kmelongtok mang
ngar kngae gi. [23] Ii, mguaka vle tok, ekam
ko E Nut teharom mularo vurkul kam vle
te, mar o gunngae. Ii, E Nut teharom muk
o gunngae tok, ko tel karo rhek mruo ruk
ngat lo is hak kam loloong kun mnam muk,
nang lo kael a tomhel to tis kam loloong
kun mnam muk e. Ko E Nut karo rhek ruk
kun mnam muk, o mia ngma ktal kim mar
va ngam lo kais kam loloong e. Nove, ngma
plong vle ngnik ngnik. [24] Ii, E Nut karo rhek
ngama plong vle ngnik ngnik tok kmikkiem
enang ko ngat ittiek mang ngar te,

> "O mia tgus ruk orom nglaro vu
> kraen ngat gi kaenang a guip ko
> ma lootpgeik orom karo vu rehi
> ruk nglaro vu kraen ko a guip karo
> kenkiip ngma vui va karo vu kraen
> ngma rpuo. [25] O mia tgus ngma vle
> tok, vanangko Ngoldaip karo rhek,
> ngara sir lserppak ngnik ngnik."

Ii, va her E Nut karo rhek ruk endri o mia
ngat her havaeng nguk ormar arhe.

2

[1] He ekam ko E Nut teharom mularo
vurkul kam vle te, mar o gunngae enang
tok, va mguak ksir pum o kerkeknen tgus
ruk endri te, kam kering o mia orom mularo
rhek, kam mas orom o mia orom o vrong
keknen tgus ruk kam kauyang ngar ormar,
kam kerruru, kmesik pum o mia ngaro
tgoluk va kam rere pum o mia kam kering
ngaro mnok. [2-3] Ii, tete, ekam ko mut ngan
mgaem Ngoldaip karo rhek ruk endruk, va
mguak kle kaenang o gunsvel ruk ngam
kael riring mnam mar mang a mem. Ii,
mguak sovet kmel riring mnam muk mang
Ngoldaip karo rhek ruk endruk o minar,
endruk ngata vle ngang nguk ruk mut kor
mnam muk mang Ngoldaip he kmokpom
kar enangthe mar mularo ol tok. Ii, mguak
vang mang ngar tok, he nang mularo papat
ruk mang Ngoldaip kam laut kngae ormar
ko her karo rhek ruk endruk Ngoldaip ther
susulgim muk ormar arhe.

E Nut Nam Mur Kaeharom Karo Mia Mruo,
Mar Kam Vle Enangthe, Mar Ka Rek To A Totur

[4] Ii, E Nut tmur re pum e Yesus Kristus
kam teiver en, ko ta vle enang a ho to a
hokidek to a rek tgus nma serppak kim. Va
en nama plong vle ngnik ngnik kat. Ii, va
a hokidek to endo ta vle te, o mia ngat si
kais kam ktal kim en kat, vanangko ngat kle
va keyang he kngam. Vanangko muk, her
vgum ko mum kaol rkieng en tok [5] muma
ktal kim endo a hokidek tok kat, he ka vle
enang o hi ruk E Nunu A Totur nam kaeha
orom mar kam ngam ka rek to orom muk,
he nang muk kam serppak kim a hokidek
to endo. Ii, E Nunu A Totur nam kaeha
orom muk kngae tok tete, he nang muk

kam ktua vle te, E Nut kta valngan mruo
ruk karo pris ruk muk, muk kam mi ktua
vle ngang En mruo orom o keknen ruk o
totur. Ii, nam kaeha orom muk tok, he nang
muk kmeha ngang En kam nngiar ngang En
orom muk mruo, ko E Nunu A Totur nam
kaenpgam muk kam mur kaen muk mruo
ngang enang tok. Ii, mularo nngiar ruk
endruk orom muk mruo E Nut nma sirei
kam lol ko mkor muk, her vgum ko mut kor
mnam muk mang e Yesus Kristus te, tmi
hop petgim ka nnak he le kmokpom kar. 6 E
Yesus ta vle enang a hokidek tok, kmikkiem
gi enang ko ngat ittiegom E Nut karo rhek
ruk kun mnam ka meer ko ngat havae mang
te,

> "Mu vokom na, her dok to arhe ko her
> el a ho to a hokidek ko mSaion to
> e Yerusalem, endo ko her mur re
> pum kam teiver he. Va ani mhel to
> tkor mnam en mang a hokidek to
> endo he kmokpom kar, E Nut ner
> lua ngam a leep kuon mang hak."

7 Ii, he muk ruk mut kor mnam muk mang a
ho to a hokidek to endo he kmokpom kar,
mut her teiver en tok kat arhe. Vanangko
endruk ngat lo kor mnam mar mang a
hokidek to endo he lua mokpom kar ngat
kle va ka vle enang endruk E Nut karo rhek
ngat havae mang ngar ko ngat ittiegom mar
kat te,

> "Endruk ngma ngamrektor, mar ngata
> keyang a ho langto he kngam.
> Vanangko a ho to endo tmia vle te,
> a ho to mang a hokidek to arhe kam
> sir orom a rek."

8 Ii, va ngat ittiek mang ngar kat te,

> "Ke ho to endo o mia ngat lua vokom
> kam mnor mang tkaeharom mar
> kam tunvie pum he kvuut."

Ii, o mia ngma tunvie pum a hokidek to
endo, her vgum ko ngma kerngnek vgum E
Nut ko ngat lo kaikkiem karo rhek ruk o mia
ngat her havaeng nguk ormar he. Mare,
vanangko E Nut ther ktar mi kut el karo
papat mang ngar tok arhe te, mar kam kle
mi ktua tunvie pum a hokidek to endo gi
enang tok.

9 Mar ngam ktua vle tok, vanangko muk,
E Nut ther kle mi kut re pum muk he, kam
ktua hover a ngausie ka pun langto orom
muk, muk kam ktua vle te, kta valngan
mruo orom karo pris ruk muk, he nang muk
kmeha ngang mula Taven to En. Ii, tmur
re pmuk kam ktua hover a ngausie ka pun
to orom muk ruk karo mia mruo, muk kam
mi ktua vle ngang En mruo orom o keknen
ruk o totur kat. Teharom tok, he nang muk
kam havaeng o mia mang karo reha ruk
ngak kanprim En mang ngar ko teharom
mar ngang nguk kam vaeng nguk kmottek
ko mnam a slommok, nang kle kael muk
kam vle ngang En mruo orom ka mmok,
endo nma reimsor mnam o mia. 10 Ii, ko
tesgun mut lo kol E Nut ka mamrung vop
kam vle te, karo mia mruo. Vanangko tete,
mut her kol E Nut ka mamrung he, he mia
vle te, E Nut karo mia mruo orom muk he.

11 Kolenar ruk kom vu kaelongtok mang
nguk, mut gia vle enang o hirtek va o vrong
rhek kun pgegom o mia ruk mo mmie. He
ekam tok, ko kaurur kim muk te, mgua
mrua kser muk pum mularo pkor ngaro svil
ruk ngam kaenen muk kmeharom o kerkek-
nen ko ngam kaus kar o keknen ruk lyar kun
mnam mularo vurkul. 12 Va o tamatan ngam
sia mon muk orom o kerkeknen, vanangko
mguak kle va sim kut kaeharom o keknen
ruk lyar mekam mekam ge, muk kam ho mi
kut kais orom mar, he nang o tamatan ruk
endruk kam vokom mar to kle kanprim E
Nut mang ngar koknaik kun mnam a kolkha
to E Nut nak pis ka ptang ngor.

O Mia Ngaka Krus Orom Mar Mruo Kmeha Ngang O Mia
Ngang Ngalmialaol Ruk Mkor A Gavaman

13 Mguak mrua krus orom muk mruo he
kngan vgum o mia tgus ruk ngat kol a
serppak ko mkor a gavman kam nho mang
nguk. Ii, mguak kaeharom tok, gi enang
Ngoldaip ko tesgun en nam mrua krus orom
en mruo he kngan vgum mar tok kat. Ii, va
si mula taven to a gavman kalaip, endo ta
ktar va tomten kam nho mang nguk, 14 i o
kalngunes ruk ku meorom en kat, va mguak
ngan vgum ngaro pos tgus ge. Ko a taven
to endo nma meng kalngunes kmenpasiker
endruk ngam kaeharom o kerkeknen va
kam kle kanprim endruk ngam kaeharom
o keknen ruk lyar kat. 15 Ii, mguak ngan
vgum mar tok, ekam ko E Nut nama svil
muk kmeharom o keknen ruk lyar tok he
ka kser kim o rhek ruk mkor o mia ruk
ngat lo kor mnam mar mang En he lua
mokpom kar. Ko ngaro rhek ruk endruk

ngat kottek ko vgum ngaro papat ruk ngta
tu kim mar. [16] Lmien te, mgua smia vle gi
enang ko nong a pos tang ka serppak hak ta
kpom muk. Vanangko mguak or kam pe gia
vle tok, enangthe muk kmel ekam muk kam
mi kut kaeharom o kerkeknen vgum tok.
Parem ko, mguak kle va ka vle orom mularo
keknen ruk ngata khenam muk ma mmok
te, muk E Nut kalngunes ruk mum kaeha
ngang. [17] Ii, mguaka vle tok, va mgua smia
totu pum o mia tgus va kaelongtok mang
muornopeik tgus ruk kun mnam E Nut ka
valngan, endruk ngat kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar. Va mguak gorang
E Nut kat. Va mguak teiver a gavman kalaip
to ta ktar oguo va tomten kam nho mang
nguk.

Ngang Ngalmialaol Ruk Ngam Kaenen Mar Kmeha Ngang Ngar

[18] Va muk ruk mut kaeha ngang mulmi-
alaol ko ngam kaenen muk kmeha ngang
ngar, muk kat mguak totu pum mulmialaol
ruk endruk he ka krus orom muk mruo
kmeha ngang ngar kat. Ii, va mguak or
kam gi mrua krus orom muk mruo ngang gi
endruk ngama ya pum muk ko ngam smia
pat mang nguk e. Nove, si endruk ngam
lua non mang nguk kam kol a regesal mang
nguk kat, va mgua mrua krus orom muk
mruo he ktotu pum mar tok kat. [19] Ko E Nut
nma kanprim a mhel to ka papat nma vle
mang En he kmatnge vgum o vokngnes ruk
o mia ngam lua non kam kol a regesal mang
en ormar, nang en tlo eharom a kerkeknen
tang hak. [20] Vanangko E Nut tlo is hak
kam kanprim muk enangthe mupa matnge
vgum o vokngnes ko o mia ngap kirmekon
a khap mnam muk pum mularo kerkeknen
msim e. Vanangko enangthe mup kle va
kmatnge vgum o vnek ruk vgum mularo
keknen ruk lyar, va E Nut ner mia kanprim
muk ekam tok arhe. [21] Ii, ko her gi mang a
papat to muk kam lol o vnek msim arhe E
Nut tvaeng nguk kmor mnam muk mang e
Kristus he kmokpom kar, ekam ko e Kristus
kat, va en tmatnge vgum o vnek ruk tlol
mang nguk tok kat. Ii, tmatnge vgum mar
tok, he nang muk kam kolkol ekam en kam
kar ekam karo leik tok kat. Ii, ko en

[22] "Tngae ho lo mi kut eharom a
kerkeknen tang hak, va o mia ngat
lo kais hak kam mon a re tang hak
kat ko ta rere ka ppiak orom kat e."
[23] Mare, ko tie ko o mia ngat si petpet o
rhek ngang kam kerrereng, vanangko en tlo
kerrereng ngar kmoripang ngar kat e. Va
tie ko tsi lol o vnek vgum mar, vanangko
tlua kaengorang ngar orom karo rhek kat
e. Parem ko, ta kle va mur kaen en mruo ko
maktiegom E Nut to nera kaum o mia tgus
kam momngan kar mar orom karo papat
ruk ngta sir hak. Ko En nam lua khen
akuruk, nang ka mnang akuruk e. [24] Ii, her
e Yesus mruo to tmatnge vgum o vnek ruk
tok, kam her mi ktua lol nguaro kerkeknen
kuon mang ka vok mruo ko ngata krong
orom o ot kvat engnang a ho. Tyor tok, he
nang mor kam ksir pum nguaro kerkeknen
ruk ngam kaenen mor kam mrua ngam mor
mruo ekmar, mar kam yor kun mnam mor
tok kat, nang mor kam kle kaeharom o
keknen ruk ngta sir hak ko pum E Nut kalo
keik. Ii, her e Yesus arhe endo ta momgol
mor her vgum karo turok ruk tlol mang
ngor vgum ko tyor mang ngor tok arhe.
[25] Ii, ther momgol mor ko tesgun ngoma vle
enang o sipsip ruk ngma sop ko ngta vraik
petgim endo nma toot mang ngar he ka
nho mang ngar. Vanangko tete, ngot her
kaeknik he, ngok kim endo ngma mon te,
A Toot Kmo Sipsip va Endo Nma Nho Mang
Nguaro Nunu.

3

Ngang Mulmialurokol

[1] Muk lraip, mgua mrua krus orom muk
mruo tok kat he kngan vgum mulmi-
alurokol, he nang endruk mnam mar ngat
lo kor mnam mar mang E Nut karo rhek he
lua mokpom kar vop, mar kam kle kvokom
mularo keknen ruk lyar he mularo keknen
ruk endruk kam ngae kun mnam akuruk
mnam mar, kmeharom mar kmeknik ngok
kim E Nut ekam tok kat. Nang mut lo gi
kais kmit mar ngok kim E Nut orom mularo
gi rhek tuk e. Nove. Mularo keknen ruk
tok ngar her gi kais tok. [2] Ii, ko nga vokom
mularo keknen ruk ngat vua mmok va nga
le vokom muk ko muma gorang E Nut, to
endo yek, ngar kais kmeknik ngok kim E
Nut ekam tok arhe. [3] Ii, mguak or kam mrua
pat kmuk mruo te, mute ksei kam kheng
vgum mularo pkor ruk o gi ngaenser ko

mum kaegenkar o it ruk ngaro vu kraen, va
ka sreng orom o prongran ruk ngat eharom
mar orom a kre to a gol, va ko muma kir-
maskor orom mulakro ngairis kam vuum
mar kat. [4] Parem ko, mguak kle mrua pat
kmuk mruo te, mute sei kam kheng vgum
mularo keknen ruk ngam kottek kun mnam
mularo vurkul ruk o mia ngam lua vokom
mar e. Ko a keknen to a sim re pum o
mia, nang lo mrua hover muk mruo ta vle
te, a keknen to E Nut nma vokom te, en
enang a kre to ka keik tvua grap, ko E Nut
nma vokom a keknen to endo te, tlo is kam
loloong hak. [5] Mguaka vle tok, ko a her
keknen to tok arhe lraip ruk tennik, endruk
ngta vle ngang E Nut mruo he gia nho mkor
En kam susulgim mar, ngata mrua pat kmar
mruo tok te, ngate ksei kam kheng vgum
tok kat. Ko mar ngam mrua krus orom
mar mruo he kngan vgum ngalmialurokol.
[6] Ii, her enang a vlom to e Sara arhe ko
en te mrua krus orom en mruo he kngan
vgum katngokol to e Ebrehem kam mon
en te, kalaip to en. Va her muk ruk kat
arhe, e Sara kaorpeik ruk lraip orom muk
enangthe mup kaikkiem a keknen to endo
ko ta sir ko pum E Nut kalo keik, nang lo vur
kaursie vgum o mia ko muta gorang ngar.

Ngang Mulmialraip

[7] Yu! Vanang muk ruk lurokol, mgua smia
pat mang mulmialraip tok kat, ko muma vle
ko kmar. Va mguak totu pum mar ko her
mar ruk arhe endruk ngat lo vua serppak
kun mnam o mevek tgus. Ii, mguak totu
pum mar tok, her ekam ko muk kar mar,
muk tgus mut kaum ka vle te, endruk ngar
mia tuur mnam a ktalhok to kam plong vle
ko kim Ngor Teit ngnik ngnik ko tring ya
mang nguk kam nngiar ngang nguk tgus
orom. Ii, mguak totu pum mar tok, he nang
muk ruk o mevek kam lo mrua tokim muk
mruo pum mularo ngarkie.

E Nut Ta Ngamyammok Mang Endruk Ngam Lo Si Kaeharom O Kerkeknen Vanang O Mia Ngma Kol A Regesal Mang Ngar Ge

[8] He tete ktar mang dok kam rum kua
hor ta, kua svil kam havaeng nguk mang
o papat akuruk na, endruk endri te, muk
tgus mguaka vle orom a vrek longeik mo
nguk tgus. Va mguak mo vokom muk
orom o vnek. Mguak kaelongtok mo nguk
enangthe muk o moornopeik msim ruk
muk. Va mgua mrua mrung nguk mruo kat.
Va mgua mrua krus orom muk mruo, [9] va
mguak or kmekon ngang a mhel enangthe
nap kaeharom a kerkeknen ngang nguk
kam kat kaeharom a kerkeknen ngang.
Va mguak or kmekon ngang a mhel kat
enangthe napa kerrereng nguk kam kta
kerrereng en kat. Nove, mguak kle va
kaekon ngang en kam ngamyammok mang
en ha, ekam ko her gi mang a keknen to kam
ngamyammok mang o mia arhe, yek E Nut
tvaeng nguk kam vle orom, he nang muk
kam kaum kol a ktalhok to kam plong vle
ko kim Ngor Teit ngnik ngnik ko mkor En
ko nak ngamyammok mang nguk orom. [10] Ii,
mguaka vle tok, kmikkiem enang ko ngat
ittiegom E Nut karo rhek ruk endri te,

> "Endo nak kael a ktalhok to kam plong
> vle ko kim E Nut ngnik ngnik te, ka
> treil va kle ka svil kat te, en kam
> smia vle lya ngnik ngnik, va nak kle
> khagam ka gu kam lua kerrere orom
> o rhek ruk nong lyar he lua mas
> orom o mia e. [11] Va a mhel to endo
> nak kaitgung karo kerkeknen, nang
> kle va kaeharom o keknen ruk lyar.
> Ii, va a mhel to endo na kael a kek-
> nen to kam vle orom a vrek longeik
> kun pgegom o mia ngoguo ktar ko
> pum kalo keik mekam mekam kat
> enangthe a keknen to endo ta vle
> te, ka treil kat. [12] Ii, mguaka vle tok,
> ekam ko Ngoldaip kalo keik nginm
> gia vle kuon mang endruk ngam
> kaeharom o keknen ruk En mruo
> nma vokom mar te, ngta sir ko pum
> kalo keik. Va kalo ngaela nginm gia
> prik gi kam ngan o mia ruk endruk
> tuk ngaro ngarkie. Vanang nam
> kle va kpet kalo keik petgim endruk
> ngam kaeharom o kerkeknen."

[13] He ekam tok, enangthe mup kael riring
o keknen ruk lyar kmeharom mar tok, to
erieto he, tis kam kering nguk? [14] Vanangko
si enangthe mupa kerkolkol vgum o vnek
ruk o mia ngap kol a regesal mang nguk
ormar ekam ko mum kaeharom o keknen
ruk endruk ko ngta sir tok tevanie, ko E
Nut tvokom muk te, muta lgekol ekam tok
ge. He ekam tok, mguak or kam gorang
ngaro rhek, i o kam rute krute orom muk
mruo kim mar kat e. [15] Vanangko muk,

kun mnam mularo vurkul mguak pet o
vrong tgoluk tgus petgim muk, nang kle
kaendavloum e Kristus kun mnam muk, he
nang en kam vle ko tok en tuk ko mut kael
a totu mang En kam vle te, Muldaip to En.
Va mguak kaelel kuon mang nguk mekam
mekam kam sim koripang o mia tgus ruk
ngma mamnganang nguk mang te, kman
ko muma nho mkor E Nut kmen a ktalhok to
endo ngang nguk. Ii, mguak koripang ngar,
va mguak koripang ngar orom a keknen to
a sim re pum mar ko mguak totu pum mar
tok kat. [16] Va mum si kaeharom mularo
keknen ruk lyar, endruk mum kaeharom
mar ko mut kor mnam muk mang e Kristus
he kmokpom kar, vanangko o mia ngam
kle kerrereng nguk ge. Vanang mguak totu
pum mar kmoripang ngar orom mularo
vurkul ruk ngat gia mrer mekam mekam
ko pum E Nut kalo keik, he nang mar kam
mrua leep pum ngaro rhek mruo ruk ngma
rere pum muk ormar kmegom kam kering
mularo mnok ormar tok. [17] Mguak kaeha
ngang o mia tok, ekam ko enangthe E Nut
npa svil muk kam kerkolkol vgum o vnek
mkor o mia, va tgia ya kam kerkolkol vgum
mar ko mum kaeharom o keknen ruk lyar.
Vanang tlo vua ya hak muk kam kerkolkol
vgum o vnek mkor o mia ko mum kaeharom
o kerkeknen msim e. [18] Ii, mguak matnge
vgum o vnek ruk muma kerkolkol vgum
mar ko mum kaeharom o keknen ruk lyar
ekam ko her e Kristus arhe, endo karo
keknen ngat ho mi kut sir hak ko pum E
Nut kalo keik, va En tkerkolkol vgum o vnek
ko tyor ngaltgiang ngatngae he, mang ngor
ruk nguaro kerkeknen ngat lo vua sir hak ko
pum E Nut kalo keik, he nang E Nut kam lol
patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar
hak. Tyor tok, kmit muk ngok kim E Nut
tok arhe, ko o mia ngat si im kuon mang
ka vok kngam a yoror, vanangko E Nunu A
Totur ta kle va kta hover petgim ka nnak
he. [19] He her gi vgum E Nunu A Totur to
kat arhe, yek e Yesus ta grung ngogu mLol
ngok kim o yoror ngaro nunu ruk E Nut tel
mar kun ma hengor ko tok, en kam havaeng
ngar mang E Nut. [20] Endruk ku mLol, her
endruk arhe ngat kerngnek vgum E Nut
tennik kun mnam o kolkhek ruk e Noa ta
hivuo kmeharom ka langail, tie ko E Nut tlo
kaeloong kam marer kam vvuom a mmie
orom a kus vop, ko E Nut tgia vle kpaneng
e Noa kam rum ka langail na. Ii, he kun
mnam a langail to endo E Nut tsulgim o
mia ruk lgititge kun mnam a ye, gi endruk
aktiek hori orom korlotge. [21] Va her a ye to
endo kat arhe ta kaelmir mang a parrur to
E Nut nama susulgim muk orom tete arhe.
Ii, E Nut nam lua susulgim mor tete orom a
parrur to endo ko ngom gia momgol nguaro
gi pkor kuon mail orom e. Nove, nma
susulgim mor ekam ko ngom kael a tnangal
ngang E Nut orom te, nguaro vurkul ngat
gia mrer ko pum kalo keik. Te tok, a parrur
to endo, tkais kam susulgim muk vgum ko e
Yesus Kristus arhe thop petgim ka nnak he,
[22] he ka grap ngoguon ma volkha kmorsang
ko vanam E Nut ka miktiek. He ekam tok,
o engyel, o vrong serppak, va o kool, ngam
mrua krus orom mar mruo ku penharom en
kam vle ku meorom ka tavgo ko tok.

4

O Mia Nga Kael E Gi Nut Tuk Ktar Ko Pum Ngaro Kerok

[1] He ekam ko e Yesus ta laut enang tok,
va mgua mi kut kael mularo papat mang
kam kerkolkol vgum o vnek kam vle tok, gi
enang ko e Kristus mruo tkerkolkol vgum
o vnek ruk endruk kuon mang ka vok tok
kat. Va muk kat mguak sir kserppak orom
a papat to endo tok kat kam toot. Ko ani
mhel to nma kerkolkol vgum o vnek kuon
mang ka vok tok, ta khenam te, ther mi kut
ksir pum karo kerkeknen tgus, nang kle ka
vle ngang E Nut he. [2] He ekam ko a mhel
ther mi kut ksir pum karo kerkeknen ruk
tok, va a mhel to endo nam lo kta ngam en
mruo ekam ka vok karo svil kat e, endruk
ngam kaenen en kam tmar kim mar ko nma
vle mo mmie vop. Nove, ta kle ka khenam
te, nam kle va kngam en mruo ekam E Nut
kmeharom E Nut ka svil ha. [3] Mgua mi
ktua khenam ma mmok te, muta ksir pum
mularo kerkeknen tok, ekam ko tesgun, ko
mut lo kor mnam muk mang E Nut he lua
mokpom kar vop, mut her tagur pum a
ngaeha to kam rum mularo svil ruk mang
o kerkeknen ruk o tamatan ngam mi kut
kael ngaro papat mang ngar kam mi kut
kaeharom mar. Ii, ko o tamatan ngam ngae
ho mi ktua sovet hak kam mrua ngam mar
mruo ekam a kerkeknen to kmem pnes he
kaivie kveve va enangthe kam totu pum

E Nut tok. Ko ngam kaeharom tok, kam
ho ksovet hak kam mo gorgor pum lraip
lurokol he mrua ngam mar mruo ma mmok
mang ngar ko pa pnes. Ii, ngma mo kaum
tok kmivie he kveve kam ho ksovet kam
mur kaen mar mruo ngang o mia kam gi
vrong mo vret mar ko ngam kaeharom tok
kam totu pum ngartaro tarmki enangthe
mar E Nut msim. Ii, a keknen to endo
tho mi kut kernonho hak ko pum E Nut
kalo keik. 4 Ii, o tamatan ruk endri ngam
kaeharom o kerkeknen ruk endruk, nang
kle ksenkrip kim muk ekam ko mum lua
gun ngok kmar kam klang nguk mruo kun
mnam mar orom ngaro kerkeknen ruk ngat
ho mi kut kernonho hak gi, ko mar ngam
ngae sei kam mrua ngam mar mruo ekmar.
Ii, ngma senkrip kim muk tok, he kpetpet
o rhek ngang nguk kam kerrereng nguk
vgum tok. 5 Ngam si petpet o rhek ngang
nguk tete, vanangko koknaik her mar ruk
arhe ngar kle mia sir ko pum E Nut kalo
keik, yek kam mrua havae mang ngar mruo.
Ii, ko E Nut tkaelel mang En mruo he re kam
momngan kar o mia tgus, endruk ngat yor
va endruk ngat lo yor vop. 6 He her gi mang
a papat to ketasuo E Nut kam momngan kar
o mia tgus arhe, yek e Kristus ther grung
ngok mLol si ko kim endruk ngat her yor
he, kam mi ktua havaeng ngar kat mang
a knovvur. Ii, thavaeng ngar tok, he nang
E Nut kam momngan kar mar kmikkiem
ngaro keknen ruk ngaro pkor ngam kaenen
mar kmeharom mar ko ngat lo yor vop,
nang kmel a ngaekam ekam mar, he nang
nok mar kam kle mi kut kais kam kol a
ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik kat her vgum E Nunu A Totur. Ii,
ngar kais kam kol a ktalhok to endo tok,
kmikkiem gi enang ko E Nut nama vle ngnik
ngnik tok kat.

7 Vanangko ketasuo o vrong tgoluk tgus
kam loloong he. He ekam tok, mgua smia
papat he mrua toot mang mularo pkor,
he nang muk kam mi kut kais kam smia
ngarkie. 8 Va a keknen to a ngaenpaeir
ta vle ti te, muk kam sovet kmelongtok
mo nguk mruo hak, ko a keknen to kme-
longtok mang o mia tok, tkais kam kir
mang o kerkeknen tgus ruk o mia ngam
kaeharom mar ngang nguk. 9 Va mguak
mo vaeng nguk mruo ngok mnam mularo
rektor, nang mguak or kam rere porom
muk mo kmuk ko mguak kaeharom tok e.
10 Va langto langto mnam muk, nak kaeha
orom kta nngiar mruo to tmi ktua kol vgum
E Nunu A Totur kam sim kut kaeha ngang o
mia kam turang ngar orom. He enangthe
langto langto mnam muk na kaeha orom
kta nngiar mruo to endo mekam mekam
ngang o mia, gi enang ko E Nut ta svil muk
kmeharom tok, yek muk tgus mguer mi
ktua khenam E Nut ka keknen to kam ring
ya mang o mia orom mularo vrong nngiar
ngo mamten tgus ruk tok. 11 Ii, ko enangthe
tang mnam muk na kol a nngiar to kam
rere malpgem o mia, va o mia ngak vokom
a mhel to endo te, en nma rere orom E
Nut karo rhek msim. Va enangthe langto
mnam muk na kol a nngiar to kmeha ngang
o mia kam turang ngar, va a mhel to endo
na kaeha orom ka nngiar to endo ngang
ngar orom E Nut ka serppak to E Nut nam
kaenserpgam en orom. Va enangthe aku-
ruk ngap kaeha orom o nngiar ruk endruk
tgus enang tok, to endo yek, o mia ngar kais
kam kanprim E Nut mang ngar her gi vgum
ko ngata ktar kor mnam mar mang e Yesus
Kristus he kmokpom kar. Ko her En arhe o
mia tgus ngak teiver En orom kla serppak
hak kngorom kngorom. Lmien hak.

Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar Ngar Mia Kerkolkol Vgum O Vnek

12 Kolenar ruk kom kaelongtok mang
nguk, tete mut her vaik kun mnam o vnek
ruk o koppeter he. Ii, mum sia kerkolkol
vgum mar tok, vanangko mguak or kam
senkrip kim mar enangthe, mar o vnek ruk
o gunngae he ngat gnua pagis kim muk.
13 Parem ko, mguak kle va ksirei tete mang
ngar, ko muma tuur mnam o vnek ruk e
Kristus tkerkolkol vgum mar her tok kat
arhe. Ii, mguak sirei tete tok, he nang
koknaik a sirei to endo kam pis alaut he
kerngorom muk koknaik kat ko E Nut nak
khenam e Kristus kla mmok ma mmok
mnam a kolkha to nak kta pis mnam. 14 Ii,
va enangko muma lol o vnek vgum o mia
ko ngma kerrereng nguk mang ko mum kor
mnam muk mang e Kristus ka munik he
kmokpom kar, va muta lgekol he, ekam ko
E Nunu A Totur ther viging nguk he, he
nam kaenkrovgem muk. Va her E Nunu A

Totur to kat arhe endo E Nut tmeng ngang
nguk orom kla mmok. [15] Enangthe mupa
kerkolkol vgum o vnek tok, mguak or kam
kerkolkol vgum o vnek ekam ko muk o
ngairivik msim, va o ngauruvik, i o ekam o
gi vrong kerkeknen akuruk kat. Va a kek-
nen to kam toop kim o mia ngartaro tgoluk
kat, va mguak or kam kerkolkol vgum o
vnek ekam a kerkeknen to endo tok kat.
[16] Vanang, ani mhel to na kerkolkol vgum o
vnek ekam ko tkor mnam en mang Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom
kar, va en nak or kam leep. Parem ko, en
nak kle kanprim E Nut ha, ko a mhel to
endo ta sir orom Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen ka munik tok arhe. [17] Ii, mguak
kanprim E Nut enang tok, ekam ko a her
venloot ta tete arhe to E Nut kmelha kam
momngan kar o mia, va ner kaelha orom ka
valngan mruo na. Va enangthe E Nut ner
lua mnang ngor ruk ngot mi kut kor mnam
mor mang a knovvur kam mon a kapnes
ngang ngor pum nguaro kerkeknen, to ner
le ho mi ktua kernonho hak ngang o mia
ruk ngat si kol a re to mang e Yesus, nang
kle kael ngaro yaik ngang he lo kor mnam
mar mang. [18] Va

> "Enangthe ta koppet ngang endruk E
> Nut tmur mon mar la mmok ko pum
> kalo keik, he E Nut kam susulgim
> mar, va ner kle ho mi ktua ker-
> nonho hak ngang endruk ngat lo
> kor mnam mar mang E Nut, nang
> kle gia plong kaeharom o kerkek-
> nen."

[19] He ekam tok, endruk E Nut tmi kut
svil mar kam kerkolkol vgum o vnek ekam
o mia, mar ngak kael mar mruo ko mak-
tiegom Endo tkueng ngar, Endo nam lo
vur korim mar hak. Ii, ngak kael mar ko
maktiegom En to le kaeharom o keknen ruk
lyar mekam mekam.

5

E Pita Tkaenkrovgem O Hipun Ruk Ngma Toot Mang E Nut Ka Ngaomevek

[1] Dok a mhel to ko her mi vokom e Kristus
orom kualo keik mruo ko tkerkolkol vgum
o vnek ruk tok. Ii, va ngora tuur mnam e
Kristus kla mmok kat kun mnam a kolkha
to E Nut na khenam en ma mmok mnam.
Va dok a hipun to koma kaum kar mularo
hipun akuruk mnam a ngaeha to kam toot
mang E Nut ka ngaomevek langto, he ko
kaurur kim mularo hipun ruk ngma toot
mang E Nut ka ngaomevek to orom muk
ruk ko tok te: [2] Mgua smia toot mang E
Nut karo mia ruk ngta vle enang o sipsip,
gi enang a toot kmo sipsip, ko E Nut tel o
mia ruk endruk ko maktiegom muk, muk
kam sim kaeha ngang ngar kam smia nho
mang ngar kam turang ngar tok. Ii, va
mguak or kam gi kaeha tok, enangthe E
Nut ta sopong nguk kmeha tok, ko tel a
ngaeha to endo ko maktiegom muk. Parem
ko, mguak kle va kaeha ngang ngar orom
mularo svil mruo ha, gi enang ko E Nut ta
svil muk kam svil kmeha ngang ngar enang
tok. Ii, mguak kaeha ngang ngar tok, nang
or kam kaumluo mang o krek. Vanangko
mguak kle va kael riring mula ngaeha to
kam turang ngar kam ho mi ktua svil hak
kmeharom mar. [3] Va mguak or kam sopong
E Nut karo mia ruk karo sipsip, endruk E
Nut tel mar ko maktiegom muk. Vanang
mguak kle va ka krus orom muk mruo kam
khenam muk ma mmok ngang ngar kam
ktar mang o keknen ruk lyar ngang ngar,
he nang mar kam vokom mar tok, to le
kolkol ekmuk ormar. [4] He enangthe mupa
vle tok, va koknaik mnam a venloot to E
Nut na khenam Ngua Taven to ta vle te, A
Toot Kmo Sipsip, yek mguera kol a keik to
a ktalhok, endo ta vle enang a msasaen to
orom kla mmok, ko E Nut nera him muk
orom. Va a ktalhok to endo tho lo is hak
kam loloong kam nop.

[5] Vanang muk lurokol ruk lgi serpgue,
mgua mrua krus orom muk mruo kam ngan
vgum o hipun ruk endruk tok kat. Ii, si muk
o mia tgus va mgua gia pi orom a keknen to
kam mrua krus orom muk mruo mo nguk
tok, ko E Nut karo rhek ngat havae te,

> "E Nut nma sir kim endruk ngam mrua
> hover mar mruo, vanang nam kle
> kring ya mang endruk ngam mrua
> krus orom mar mruo."

[6-7] He ekam ko o rhek ruk endruk ngat havae
tok, va mgua mrua krus orom muk mruo
ku meorom E Nut ka tavgo to a serpgar,
he kaen mularo papat ruk ngma kerngorom
muk ngang En. To endo yek, E Nut ner le
khover muk koknaik mnam a venloot to En
mruo tmur kut el ngang nguk kam hover
muk tok. Mguak kaen mularo papat ruk
ngma kerngorom muk ngang E Nut enang

tok, ko En nam kaelongtok mang nguk.

[8] Mguak toot mang mularo pkor mruo
he gia nho ktoot ko mula imuo to e Seten
nma turpetik he kpunpa kaolol enang a
ngaemslang to a laion to nam kaeti klik
orom ka kram he kriring a mhel kam gia
memget hak. [9] Ii, nam si riring a mhel kam
memget, vanangko mguak sir malngaeng
kam sir kim orom mularo papat ruk kmor
mnam muk mang e Yesus he kmokpom
kar, ekam ko muta mnor mang muornopeik
akuruk kat te, mar ruk mnam a mmie karo
mhetor akuruk malhagenmok tok kat, va
ngama kerkolkol vgum o vnek ngo mten
ruk endruk gi, muma kerkolkol vgum mar
tete tok kat.

[10] Mguak matnge vgum o vnek kam
kerkolkol vgum mar tok, gi vur nong ke laut
mo mmie na, yek E Nut to nma vle kia vul
orom ka keknen to kam ring ya mang o mia,
ner kle sim ktua kaeharom muk, muk kam
vle te, muk o gunngae. Ii, ner kaeharom
muk o gunngae tok, muk kam vle lserppak
hak orom mularo papat ruk kmor mnam
muk mang En he kmokpom kar ko ngat
ngae gi ringring hak kun mnam muk. Ii, ner
kaeharom tok, ko her En arhe, Endo tvaeng
nguk kam kol a ktalhok to kam plong vle
ko kim En ngnik ngnik kam tuur mnam kla
mmok tok. Ner kaeharom muk tok kat, her
gi ko mut kor mnam muk mang e Kristus he
kmokpom kar he. [11] Her E Nut arhe, Endo
o mia ngak kanprim En pum kla serppak
kngae kngae gi. Lmien.

E Pita Tkaen Ka Mamrung Ngang O Mia Kam Rum Karo Rhek

[12] E Silas to koma vokom te, konopia ko
tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom
kar, en nam lo korim karo reha ruk ngang
E Nut. Va en kat, ta turang dok orom ko
ket hor ta. Ko dok ko gi vur ittiek ngang
nguk tete orom he. Va kun mnam ko ke
hor to enda ko her kaenkrovgem muk kam
havaeng nguk lmien te, her a ktalhok to
a mi minar to arhe, endo E Nut nma ring
ya mang o mia orom. He mguaka kpom
mekam mekam kserpgam.

[13] Va e Yesus ka ngaomevek to ko mBa-
bilon, endo tkaum ka vle kar muk ko E Nut
tmi kut re pum muk tgus, o mia tgus kun
mnam ka ngaomevek to endo ngat kaen
nga mamrung ngang nguk. Va e Mak to
ko pavloum orom o papat ruk kmor mnam
en mang e Yesus he kmokpom kar, endo
ta vle enangthe ko hal msim, en kat tkaen
ka mamrung ngang nguk kat. [14] Va mguak
mo kaen mularo mamrung mo nguk kam
khenam ma mmok te, muk tgus mum mo
kaelongtok mo nguk mruo.

Yu! Va kua ngarkie ngang E Nut, en kmen
a vrek longeik ngang nguk tgus ruk mut kor
mnam muk mang e Kristus he kmokpom
kar.

E Pita Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pita Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom

E Pita tittiegom ka hor to alomin orom ta ngang e Yesus ka ngaomevek lsir to ta ktar ittiegom ka hor to aktarang ngang ngar. Vanangko mnam a venloot to e Pita tittiegom ka hor to alomin orom to enda, e Yesus ka ngaomevek ta re kam mrua ksir petgim e Yesus hak, ko o pattermia ruk la ppiagar ngat kerpatter mar kmegom kam vraik orom ngaro papat ruk kmor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar petgim mar.

E Pita ta mnor tok, to le kaittiegom ka hor to alomin orom ta ngang ngar kmel pat kim mar mang a papat to kam sir lserppak malngaeng o pattermia ruk la ppiagar. E Pita tkaenkrovgem mar kam lol o papat mang E Yesus he klaut kngae orom mar ko ngak kaeharom mar ngang o mia mekam mekam. Ii, tkaenkrovgem mar kam vle ngang E Nut orom ngaro keknen ruk o totur, endruk ngam kolkol ekam E Nut ktakor. Tkaenkrovgem mar tok, ekam ko thavaeng ngar te, ketasuo he e Yesus kam mi kaottam ka tnangal to kam kat kaeknik ngte mmie.

Va e Pita tkaengorang o pattermia ruk la ppiagar kat te, E Nut ner mia rum kim mar hak ko ngam kaegom kam kering karo mia mruo.

E Pita Tkaen Ka Mamrung Ngang O Mia

1 Dok e Saimon Pita, a aposel to mkor e Yesus Kristus, ekam ko tmeng dok kam kol ka gu kam havae mang en. Ii, dok kalkayie to kom kaeha ngang en tok.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ruk mut kor mnam muk mang e Yesus Kristus he kmokpom kar, endo tsusulgim mor he kmon mor la mmok ko pum E Nut kalo keik. Muk mut her lol o papat ruk kmor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar kmenang ngor kat ko mor ngot kor mnam mor mang en he kmokpom kar gi enang tok kat. Va nguaro papat ruk kmor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar, ngta vle ngang ngor te, ngua gol ka pun. Va her e Yesus kat arhe ta vle kat te, en E mi Nut msim hak.

2 Ii, he ekam ko muta mnor mang E Nut to Ngoldaip e Yesus, va kua ngarkie ngang en mang nguk te, En kam ho ksovet hak kam ring ya mang nguk kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

E Nut Ten Karo Tnangal Ngang Karo Mia Mruo, Mar Kam Kolkol Ekam En Vgum Mar

3 Mare, e Yesus ka serppak tho mi kut kaenang E Nut ka serppak msim hak. Va ten ka serppak ngang ngor ruk ngot kor mnam mor mang en he kmokpom kar. Va ka serppak to endo ther enserpagam mor kmeharom nguaro ngorsang tgus orom o keknen ruk ngat ottek ekam E Nut mruo vgum ko ngota mnor mang en. Va her e Yesus to ther mi kut vaeng ngor kmikkiem ka keknen to kam ya mang o mia, ko karo keknen tgus ngat vua mmok hak. 4 Ii, va her ekam ko E Yesus nma vle ngang ngor orom karo keknen ruk endruk, ther le mur el karo tnangal ngang ngor. Va karo tnangal ruk endruk ngat ho mi kut laut hak, va ngaro serppak ngat kais kam hortgem mor kam pis enang en mruo, kmikkiem gi enang ko en tho mi kut vle te, en E mi Nut msim. Ii, ngot kais kam kolkol ekam en mruo tok, ko karo tnangal ngat kais kam kser o kerkeknen ruk ngma kering ngor mo mmie ko nguaro pkor ngaro svil ruk ngat kernonho ngam kaenen mor kmeharom mar tok. He ekam tok, E Nut karo tnangal ruk endruk, ngta vle ngang ngor kat te, ngua gol ka pun kat.

5 Ii, mut kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar, he en ten ka serppak ngang nguk kam hortgem muk kam vle enang en mruo tok arhe. He her gi ekam tok, mguak kle klol o keknen akuruk he kaelik kuon malpgem endo kmor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar kngae kngae tok. Ii, mguak kael a keknen to kam ya ngang o mia kuon malpgem endo kmor mnam muk mang e Yesus. Va mguak kael a keknen to kam smia mnor mang o ni keknen ruk lyar va endruk nong lyar kuon malpgem endo kam ya ngang o mia. 6 Va mguak le kngae kael a keknen to kam mrua nho mang mularo pkor kuon malpgem endo kam mnor mang o keknen ruk lyar va o keknen ruk nong lyar. Va a keknen to kam

matnge vgum o vnek, mguak kael kuon
malpgem endo kam mrua nho mang mu-
laro pkor kat. Va a keknen to kam totu pum
E Nut, mguak kael kuon malpgem endo
kam matnge vgum o vnek. 7 Va mguak le
kael a keknen to kam vle te, a sim re pum
muornopeik kuon malpgem endo kam totu
pum E Nut kat. Va a keknen to kmelongtok
mang o mia, mguak kle kael kuon malpgem
endo kam vle te, a sim re pum muornopeik
tok kat. 8 Ii! Mguak kael o keknen ruk
endri mo malpek kun mnam muk kngae
kngae tok. He enangthe mup kaeharom
tok, va mularo papat ruk endri mut lol
mang Ngoldaip to e Yesus Kristus, ngar
le mi kael mit orom mularo keknen ruk
mguak kaeharom mar kmikkiem o keknen
ruk endri tok arhe. 9 Vanangko ani mhel
to tlol o papat ruk mang e Yesus, nang lua
khenam o keknen ruk endri orom karo kek-
nen mruo ma mmok tok, va a mhel to endo
ta kle ktua vle enang a mhel to kalo keik
ngint ho mi kut srongrong hak he kle ka vle
te, en a vivisker. Ko en nam lo kta pat mang
Ngoldaip kat e, nang kle kikiangae mang
tgus te, tesgun her Ngoldaip arhe endo ther
parrum kakro kerkeknen ruk nam eharom
mar tesgun he.

10 To koornopeik, ekam ko o papat ruk
endri ngata mien, va mguak kle ka svil hak
kmegom mularo serppak tgus kam khenam
o keknen ruk endri lyar orom muk mruo,
he nang kmenserpagam E Nut ka ngaeha to
kam vaeng nguk kam vle enang En mruo
va endo ko ta ktar re pum muk tennik kam
vle ngang En mruo tok. Ii, he enangthe
mupa khenam o keknen ri orom muk enang
tok, va mularo papat ruk kmor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar nga ho lo
is kam ksir hak. 11 Mare, va enangthe mupa
khenam o keknen ruk endri orom muk tok
kat, va Ngoldaip to e Yesus Kristus, endo
tsusulgim mor, ner kle ho mi ktua sovet hak
kam kunngir kim muk ge, mnam a kolkha to
o mia tgus ngak vaik ku meorom ka tavgo to
nera vle kuo mang o mia tgus ngnik ngnik.

E Pita Tkael Pat Kim O Mia Mang O Papat Ruk O Minar Mang E Yesus

12 He ekam tok, mut si lol o rhek ruk
endri o minar mang e Yesus tesgun, he
mularo papat ruk mang ngar ngat sir lvu
serppak hak, vanangko ko kle kta svil kam
kta kael pat kmuk ormar kngae kngae ge.
13-14 Ii! Va ta sir ngang dok kmel pat kmuk
tok he kta hover mularo papat mang ngar.
Ko kua mnor te, kua vok tgia vle enang
a rambel e, he ketasuo dok kam yor he.
Vanangko, ekam ko kua ktal he ka vle vop,
va kua svil kmel pat kmuk ormar, kais ko
kua serppak nak ngae knop. Kua mien te,
ketasuo dok kam yor kmikkiem enang ko
Ngoldaip e Yesus Kristus tel dok ma hor
mang tok orom karo rhek mruo. 15 He ekam
tok, tete, ktar mang dok kam yor, kua svil
kmegom kua serppak tgus hak kmeharom
a ngaelaut tang kam turang nguk kam pat
mang o papat ri mekam mekam kopekam
ko nguak yor he.

E Yesus Ner Kat Kaeknik Orom Ka Serppak

16-18 Tesgun ngot havaeng nguk orom
nguaro rhek te, Ngoldaip to e Yesus Kristus
tpis mo mmie orom kla serppak, he ner
kat kaeknik ngte mmie orom kla serppak to
endo gi. Ngot havaeng nguk tok, vanangko
nguaro rhek ngam lo kaikkiem o gi vrong
mohoi e, enang ko o mia akuruk ngma
havae orom ngaro rhek kmikkiem o mohoi
ormar. Nop, nop hak! Vanangko ngot kle va
horo mi vokong e Yesus kla serppak to tmi
kut laut hak orom nguaro kerok mruo. Ko
ngot vokom en te, en a ho vu ngaurar hak
tok arhe. Ii! Ko her mor mruo ri arhe ngot
horo mi vle ko kim e Yesus kuo kia vul to a
totur mnam a kolkha to msim Ngorteit to
E Nut tmur khenam e Yesus kla serppak to
tmi kut laut hak ma mmok ngang ngor. Ii,
ngota vle ko kim ko E Nut ta rere he kteiver
en va khover e Yesus ka munik. Va her
mor mruo ri kat arhe ngot horo mi mur kut
ngan E Nut karo rhek ko ngat ottek kuon
ma volkha ekam En mruo to La Vu Ngaurar
Hak, Endo A Ho Momgor Hak ko thavae te,
“Ko hal ta arhe, kom vu kaelongtok mang
va ko sei kam higiang.”

19 Va kam ngam a papat langto kuon
malpgem kat, E Nut Khal to endo tenser-
pagam o rhek ruk o propet ngata ktar
kpavap ormar tennik mang Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen, ko ngat her mi el
mit tete he orom en mruo tok arhe. He
enang tok, mor ruk ngot kor mnam mor
mang e Yesus he kmokpom kar, nguaro
papat ruk mang o propet ngaro rhek ruk
endruk ngat kle ho mi kut serppak hak te,
ngat pis lmien orom en tok arhe. Ii, he

ekam tok, mguak ngarngar mang o propet
ngaro rhek ruk endri kam toot mang a
kolkha to e Yesus na kat kaeknik mnam or-
mar, gi enang a mhel to ta sngam a ngnung
ka pun he ktoot orom kun ma slommok
kam paneng kam mamarar tok kat. Ii,
mguak toot mang nguk mruo orom o rhek
ruk endruk mang en kam ngae kais mang
a kolkha to endo, ko en nera vle enang a
kolkha, ko nera valler muk he kho kpet a
slommok kun mnam muk. Ii, va e Yesus ta
vle enang a ketor to a lesa kat ko ner kaen a
mmok ngang o mia mang E Nut kat mnam
a kolkha to endo gi. [20] Ii, va kam ngam
kuon mang a papat to endo kat te, ngot lo
kaikkiem o vrong mohoi kam havaeng nguk
mang e Yesus, ko a papat to a ngaenpaeir
ta vle ti te, enangthe a propet naka ktar
kpavap orom E Nut karo rhek va nop ke mhe
tang hak kun mnam karo rhek tgus ngat pis
kmikkiem a propet karo mur papat mruo
e. Nop hak! [21] Ko E Nut karo rhek ngat lo
ottek ekam a mhel tang ka svil mruo e. Nop
hak! Vanangko o propet ngaro rhek ngat
kle ottek ekam E Nunu A Totur ko ten o rhek
mnam mar, mar kam ktar kpavap ormar
enang tok.

2

E Pita Ta Keknen Mang O Ker Pattermia Ngaro Kerkeknen

[1] Ii, pu lmien te, o Israel ngaro propet
ruk tennik ngaro rhek ngat si ottek ekam
E Nunu A Totur tok, vanangko lmien kat
te, o propet ruk la ppiagar akuruk ngat
pis kun pgegom lIsrael kat ge, he ka ppiak
kam ktar kpavap orom ngaro rhek mruo
ngang ngar kat. Va tok kat, o pattermia
ruk la ppiagar akuruk ngata pis tete kun
pgegom muk kat, gi enang ngar tok kat.
Endri ngat her aol ma mmek mnam muk
orom ngartaro papat ruk la ppiagar. He
ngara hos kim o mia akuruk ngaro papat
ruk kmor mnam mar mang e Yesus ormar
kat. Ii, si a papat to mang Ngoldaip to La Vu
Ngaurar hak ka yor to tel a ngaekam ekmar
orom, va ngam kle ho mia klai mang endo
kat. He ekam ko ngma vle tok, ngar mur
kait a kapnes kuon mang ngar mruo, he E
Nut ner lua hus hak kmen nga kapnes to
endo ngang ngar kat e. [2] Ii, ngara vle tok, he
le kait o mia kavurgem kat kmikkiem ngaro
kerkeknen ruk ngma ngam o leep kuon
mang ngaro pkor ormar. He ekam tok, o
mia ruk endruk ngara kolkol ekam mar tok,
he kaenpgam o mia akuruk kam kerrereng
a re to a minar mang e Yesus. [3] Va ekam
ko o ker pattermia ri ngam vua gorgor pum
lraip va lurokol kam mrua ngam mar mruo
ekam ngaro pkor ngaro sing mang ngar
kam tmar kmar, va ngar mia mas orom muk
he ker patter muk orom ngaro mohoi ruk
mar mruo ngat elelik mo malpek, he nang
muk kam kle kaikkiem mar pum mar tok.
Ngam sia vle tok, vanangko E Nut thera ktar
el nga kapnes ngang ngar tennik he, he nga
kapnes to endo ta vle kuo mang ngar vop
kam paneng ngar tete ge, ko E Nut ner ho
lo konit orom nga kapnes to endo hak.

[4] Ii, E Nut ner lo konit orom nga kapnes
hak, ko mu vokom na, o ker engyel ruk
ngat eharom o kerkeknen tennik, E Nut tlo
mnang tang mnam mar hak kam lo kaen
a kapnes ngang kat e. Nove! Ther kle va
kaenpasiker mar tgus ko mnam a hengor to
ogu mLol ku kia paei to a vleir. A mhe to
endo, a mhe to a slommok alautar nma vle
mnam, he ngar le ka vle ko tok kais mnam
a kolkha to E Nut nera momngan kar mar
kmen nga kapnes ngang ngar. [5] Ii, va E Nut
tlo konit orom a kapnes to ngang endruk
tennik mnam a venloot to e Noa nma vle kat
e. Ko E Nut tlo mnang o mia ruk ko mnam
a venloot to endo kat kam lo kaen a kapnes
ngang ngar kat e. Nove! Ko E Nut tmeng
a kus ngang ngar ruk ngam lua totu pum
En orom ngaro keknen. Va a kus alautar
ta pis, va a ye tsovet kmottek he kaem a
mmie tgus ka vvuom o mia tgus kngam mar
o yoror. Vanang ta nho mang e Noa kar
endruk aktiek hori orom alomin kam pet
mar petgim a ye. Ko e Noa en a mhel to
nma havaeng o mia kmeharom E Nut karo
keknen ruk ngta sir ko pum E Nut kalo keik.
[6] Va o kernonhor ruk yok tennik, endruk
kun mnam alo rengmat ruk e Sodom va e
Gomora kat, va E Nut tlo mnang ngar kam
lo kaen a kapnes ngang ngar kat e. Nove!
Tmi kut ngampaei pum endruk tgus ngam
lua totu pum En orom ngaro keknen kam mi
kut khenam ngang ngor ruk tete te, En ner
mi kaen a kapnes ngang endruk tgus ngam
lua totu pum En orom ngaro keknen enang
tok. [7-8] Vanang e Lot, en tuk en a mhel to
nma vle mekam mekam orom karo keknen

ruk ngat vua sir ko pum E Nut kalo keik kun
pgegom endruk ngama kpoot mang E Nut
karo pos orom ngaro kerkeknen. E Lot nma
vokom mar orom ngaro kerkeknen he ka
ngnek mang ngaro kerkeknen ruk kat, he
ngaro kerkeknen ruk endruk ngam ho mi
ktua vanker ka vrek mnam o kolkhek tgus.
Mare, ko ka ngaung nam ho lo kaisis hak
ekam o mia ngaro kerkeknen ruk endruk ko
en a mhel to karo keknen ngam vua sir hak
ko pum E Nut kalo keik. He enang tok, E
Nut ta nho mang e Lot kat he kturang kam
pet petgim a paei to E Nut tngampaei pmar
orom. 9 Mu vokom na, ekam ko o rhek ri
mang o mia ruk endruk ngta mien tok, va ta
khenam ngang ngor te, Ngoldaip nam smia
mnor kam turang o mia ruk ngam sim kut
kaikkiem karo keknen kam pet mar petgim
ngaro vnek. Va ta khenam kat te, E Nut
nam smia mnor kat kam lua tutut mang a
kolkha to kam momngan kar endruk ngam
lo kaeharom o keknen ruk ngta sir ko pum
kalo keik ko tpaneng a kolkha to endo kam
pis. Vanang ta kle lo korim mar lhok kam
lua marer kmen ngaro kapnes ngang ngar
enang tok kat ge. 10 Ii, va o ker pattermia
ruk mnam muk, E Nut nera rum nga kapnes
ngang ngar ko ngam mrua ngam mar mruo
ekam ngaro pkor ngaro svil ruk ngat ker-
nonho hak ko ngam kaenen mar kmeharom
o kerkeknen.

Ii, ko ngam vua kpiem o vrong serppak
to kle khover mar mruo kam khenam ngar-
taro serppak mruo. Va si o kool ruk kuo kia
gan kat va o mia ruk endruk ngam lua gor
hak kam rere pum mar kam kering ngaro
mnok kat e. 11 Ii, ngam sia vle tok, vanangko
si o engyel ruk ngaro serppak ngat ho mi
kut laut hak mang o ker pattermia ruk
endruk, va mar ngam lo ktua rere pum
o kool ruk o serpgar ruk endruk ko kim
E Nut kalo keik kam kering ngaro mnok
enang ngar tok e. 12 Lmien te, o engyel
ngam lua rere pum o kool tok, vanangko
o ker pattermia ruk endruk, ngam her gia
kolaspa kam rere pum o vrong serppak ruk
ngat lua mmok mang ngar. Ii, he enang tok,
ngama vle enang o kangsop ruk nong ngaro
papat ngang ngar. Ko ngam gi vrong ngam
mar mruo ekam ngaro pkor ngaro vrong
svil ruk ngat kernonho. Mare, o kangsop
ruk ngam lua non, mar ngat mi ktua vle
ngang o mia te, o mia kam gia krus ekmar
gi krong ngar kngam mar o yoror. Va o ker
pattermia ri kat, ngat gia vle ngang E Nut
gi enang o kangsop ruk tok kat, he nang En
kam ngam mar o yoror enang tok kat ekam
ko ngma rere pum o vrong serppak ruk ngat
lua mmok mang ngar.

13 Enang tok, o ker pattermia ri E Nut nera
kering ngar kmikkiem enang ko ngata ktar
kering o mia ruk tesgun. Ko mar ngam
kael ngaro papat te, kam ker sirei orom
ngaro kerkeknen ko ma mmok. Ii, mnam
o kolkhek ruk muk ruk mut kor mnam muk
mang e Yesus he kmokpom kar mum kael
mularo ngorsang kmemik mo kmuk kam
khenam te, mum kaelongtok mo nguk, va
endri ngam kaum kaemik ko kmuk he ker
sirei kmeharom o kerkeknen orom ngaro
pkor ko ma mmok ko kim muk tok. He
enang tok, ngma ngam a leep alautar kuon
mang nguk orom ngaro kerkeknen ruk en-
druk tok. 14 Ii, ko ngam lua tu kmeharom
a kerkeknen to kam vua nonhong lraip
lurokol kam vret mar. Ko ngam kaeharom
tok ngang endruk ngaro papat ngam lo vua
serppak mang kmor mnam mar mang e
Yesus he kmokpom kar kmit mar kam vret
mar. Ko a keknen to a mhel kam gorgor
pum lraip va lurokol kam mrua ngam en
mruo ekam ngaro pkor ngaro sing mang
ngar kam tmar kim mar tok tottep kun
mnam ngaro vurkul hak. Enang tok, ngma
vle enang a murgun to orom o vimol ruk
E Nut ner ho mi ktua rum kim mar hak.
Ii, E Nut nera rum kim mar hak ko 15 ngat
her parem karo rhek ruk ngata sir he ka
vle enang a mhel to tparem a ngaelaut he
kle kaol ksosop he. Ii, ngma sosop to kle
kaeharom o kerkeknen, kam sim kut kolkol
ekam e Balam to e Baor khal, ko tennik e
Balam nma svil mang o mia kmenkim mang
ka kerkeknen to na re kaeharom ngang
lIsrael. 16 Tpua vle tok, vanangko, e Balam
ka dongki mruo, endo a gi ngaemslang to
tlo kais kam rere, ther mi ktua rere orom
a mi mhel ka ktui he ka psom mang ka
kerkeknen to endo. Enang tok, a her gi
dongki to endo arhe thera tokim a propet
to endo, en kam lo kta kaeha kmikkiem ka
mrang to endo kat e.

17-18 Va o ker pattermia ruk endri kat ngata
vle enang a ye ka ton ko a ye ta kauyang
ngor ko tlo kta sap ekam e. Va ngta vle

enang o varhek ruk ngma kauyang ngor
tok kat ko a ngausgi tkovvorik, nang a
kus tlo kaerik e. Ii! O ker pattermia
ruk endruk ngama vle enang tok, ekam
ko ngam vua gu piris kam mrua hover
mar mruo orom o tnangal ruk nong ngaro
kleim ngang ngar. Enang tok, her mar ruk
arhe, E Nut thera ktar kael nga ngaekam
to kun mnam a hengor to tho mi kut slok
hak ngang ngar, mar kam vle mnam ngnik
ngnik. Ii, ngam kaeharom tok kmit o mia
ruk ngat re gun kael ngaro yaik ngang o
mia ruk ngam kaikkiem o keknen ruk la
ppiagar petgim mar, nang lo vua serppak
mang e Yesus vop. Ii, ko ngam kait mar
orom a kerkeknen to kam gorgor pum lraip
lurokol, mar kmikkiem ngaro pkor ngaro
svil ruk ngam kaenen mar kmeharom o
kerkeknen. 19 Enang tok, o pattermia ruk la
ppiagar ruk endruk ngam papanglou kam
re kmel a tnangal ngang ngar ruk ngat
lo vua serppak vop kam havaeng ngar te,
ngat kais kam mrua kser mar pum o pos
ruk ngma kurogos mang ngar he ktokim
mar kam tmar kim ngaro pkor ngaro svil
mruo. O ker pattermia ruk endri ngam si
papanglou kam re tok, vanangko her ngaro
kerkeknen mruo ruk arhe ngam kle ho mi
ktua kurogos mang ngar kserpagam mar
ge. He enang tok, ngama tokim mar mruo
kam lo kaeharom a keknen tang ko a vu yar
tok. Ngma vle tok, ko a ni vrong keknen to
napa ngae mi kut sovet kun mnam a mhel
tang, va a mhel to enda ta vle ku meorom
a keknen to enda ka serppak, ko ta kurogos
mang kserpagam.

20-21 Tesgun o ker pattermia ruk endri ngat
hera lol o papat mang Ngoldaip to e Yesus
Kristus he, endo tsusulgim mor. He ekam
tok, ngaro kerkeknen ruk tesgun ngma ker-
ing ngar mo mmie ko ngaro pkor ngaro
svil ruk ngat kernonho ngam kaenen mar
kmeharom mar tok, o ker pattermia ri ngat
her kle ksir pum ngaro kerkeknen ruk en-
druk he, her vgum ko ngat kor mnam mar
mang Ngoldaip to arhe he kmokpom kar.
Vanangko tete, ngat her kle kat kaeknik
mang o kerkeknen ruk endruk he kta kpom
mar kat kam vle ku meorom ngaro serp-
pak ko ngaro kerkeknen ngata kta kurogos
mang ngar kir kim mar kat he. He ekam tok,
enangthe ngap lo ktar lol o papat ruk mang
e Yesus, va E Nut ner lua vanker a kapnes
ngang ngar. Vanangko ekam ko ngat her
lol o papat ruk o totur mang e Yesus, ko o
mia ngat smia papsim mar ormar tesgun,
nang koknaik kle kat kael ngaro yaik ngang
ngar kam kta vraik petgim E Nut karo rhek
ruk ngta sir, va E Nut ner ho mi ktua vanker
a kapnes ngang ngar hak. He ekam tok, te
vrua ya ngang ngar enangthe nga lua ktar
klol o papat ruk mang e Yesus hak. Vanang
ther mi kut kernonho hak ngang ngar tete
ko ngat lol to kle kael ngaro yaik ngang
ngar. 22 Enang tok, alo koka ri ngint pis
lmien orom o ker pattermia ri te,

"A vela nam kat kaeknik kmem karo
rengtek mruo"

va

"A morek to nam korop ko mye, nam
kat kaeknik kam kta muom kat."

3

Ketasuo E Yesus Kmeknik Mo Mmie

1 Kolenar ruk kom kaelongtok mang
nguk, kua hor to enda ta vle te, kua hor
to alomin orom ko kaittiegom ngang nguk.
Va orom kuaro rhek ruk kun mnam kualo
hor ri tgus, ko kael pat kmuk ormar mang
E Nut karo papat, he nang dok kmegom
kam hover o papat ruk lvu yar hak kun
mnam muk ormar. 2 Ko kua svil muk kam
pat mang E Nut karo rhek ruk o propet ruk
o totur ngata ktar kpavap ormar tennik,
endruk mang a kolkha to a kser kim. Kua
svil muk kam pat mang a pos to Ngoldaip
To Tsusulgim mor, ten ngang ngor kat ko
vgum o aposel ruk muma ngan vgum mar.

3 Ko a papat to tvua laut, endo mang a
kolkha to a kser kim, ko mgua smia mmok
mang ta vle ti te, kun mnam a venloot to
nak konner a kolkha to a kser kim, o kermia
akuruk ngara ktar kpagis he kerrereng o
mia kam hallam mar he kaikkiem ngaro
pkor ngaro svil mruo ruk ngat kernonho
hak. 4 Ii, ngara pagis he ka klel orom muk
ruk mut kor mnam muk mang e Yesus he
kmokpom kar kam mngan pum muk te,
"Endo muma paneng kpaneng ngnam e?
Nok ka tnangal to tel mang en mruo te, en
kmeknik tgi ppiak orom vor e! Ii, ngorores
ngat yor he, he o tgoluk ngat gia vle enang
tennik ko E Nut tkueng o tgoluk kat e, ko
a volkha kar a mmie ngint pal kmis mang
tete gi, nang en ngnam e?" 5 Ii, o kermia

ngara mngan pum muk tok, ko ngar ho mi
kut kaennegiang E Nut ka ngaeha to kam
kueng a volkha kar a mmie. Mare! Ko
E Nut tgia re, he gia kueng a mmie kar a
volkha. Tkueng a mmie he thurpis mnam
o itok ko E Nut tkueng a mmie orom mar
tok. 6 Kam ngae, to E Nut ta kle gi kta re kat,
he kvuvuem a mmie kam kering tgus hak
orom o itok ruk endruk gi. 7 Ii! Va her gi
vgum E Nut karo rhek nga serppak to endo
kat gi, E Nut ther el a mmie to tete va a
volkha to tete ngina kolkha langto kam vle
koknaik, he nang En kam toot mang kam
ngae kais ko En kam knim a paei to alautar
mnam he kngampaei pmin tgus, yek En nak
momngan kar o mia ruk ngam lua totu pum
En orom ngaro keknen kun mnam a kolkha
to endo gi. Ko mnam a kolkha to endo,
o mia ngara lol ngaro mumgu he kyor kat
ko E Nut tmi kut el a mmie va a volkha to
tete min kam vle kpaneng a kolkha to endo
enang tok.

8-9 Ii, a kolkha to endo na sia pis kok-
naik yek, vanangko kolenar ruk kom kae-
longtok mang nguk, tete mu or kam mi
kaennegiang a papat ti te: E Nut ner
lua hus hak kmaottam ka tnangal e, ko o
pnes ngarlavurgem ngarlavurgem ngat gia
vle ngang E Nut enangthe, mar a kolkha
agitgiang e. Va a kolkha to agitgiang
tgia vle ngang En kat enangthe, o pnes
ngarlavurgem ngarlavurgem. Ko nam lo
vua tutut mang a kolkha to endo kam pis
e. Nove, nma paneng o mia tete kmitgung
ngaro kerkeknen, ko her muk ruk arhe En
nam lua svil muk kam yor he kpolok petgim
En mruo hak. Vanangko o mia akuruk ngma
pat te, E Nut nma hus kmeknik.

10 Pu lmien tok, vanangko a kolkha to
a kser kim ko Ngoldaip nera pis mnam,
ner gia pis pangnaom o mia he kaelsenkrip
ngang ngar, gi enang a ngauruvik ko nma
pis pangnaom a rek kteit he kaelsenkrip
ngang en tok kat. Ko mnam a kolkha to
endo, a volkha nera khir he kbor klik kam
loloong ka ngmeang hak va a paei ner kaem
o vrong tgoluk tgus kuo ma volkha he krum
mar tgus kat. Va o tgoluk tgus mo mmie kat
a paei ner kaemik he ngara loloong tgus kat.

11 Mare! He ekam ko o tgoluk tgus ngara
loloong enang tok, va muta pat nngia, mu-
laro keknen ngaka vle nngia tete? Ekam
tok, mguak kaegom mularo serppak tgus
hak kam mur kaen muk mruo ngang E Nut,
kam vle ngang En mruo orom mularo kek-
nen ruk o totur he sim ktua kolkol ekam En
mruo. 12 Ii, mguak kaeharom tok tete he ka
vle tok kngae kngae kat, kam tutut mnam
a kolkha to E Nut nera momngan kar o mia
tgus. Ii, mularo keknen ngaka vle tok, kam
marer pum a kolkha to endo kam pis. Mare,
a kolkha to endo, E Nut nera ngampaei pum
a volkha tgus va a paei ka mman ner kael
o tgoluk tgus kuo ma volkha kat he ngara
guggus to le kloloong hak. 13 Ii, o tgoluk tgus
ngar sia loloong enang tok mnam a kolkha
to endo, vanangko mor ruk ngot kor mnam
mor mang e Yesus he kmokpom kar ngom
kle va kserppak ge mang E Nut ka tnangal
to tel ngang o mia, endo E Nut kam kta
kueng a mmie to a gunngar kar a volkha to
a gunngar. Ii, he her ka tnangal to ngota
nho mkor E Nut kmaottam arhe. Ko ko tok
mnam a mmie to a gunngar tok, o mia ngar
kaeharom o keknen ruk ngta sir ko pum E
Nut kalo keik ko a mmie to a gunngar to
endo o mia ruk endruk ngara kol te, nga
rengmat ka pun to a gunngar msim.

14 Kolenar ruk kom kaelongtok mang
nguk, gi ekam ko muta nho mkor E Nut kam
kta kueng a mmie to a gunngar va a volkha
to a gunngar kun mnam a kolkha to endo
tok, va mguak kaegom mularo serppak tgus
hak kam vle orom mularo keknen ruk ngat
vua mmok hak ko pum E Nut kalo keik, he
nang E Nut kam lo kais hak kam mon muk
orom a kerkeknen tang hak mnam a kolkha
to endo gi. He enang tok, mguer kais kam
vle orom a vrek longeik ko kim E Nut kun
mnam a kolkha to endo. 15 He ekam tok,
mgua smia papat kmikkiem a papat ti te,
Ngoldaip nam gia huhus kmeknik her gi
ekam ko nam gia paneng nguk kmitgung
mularo kerkeknen, he nang E Nut kam
susulgim muk kam hong nguk pum mar. Ii,
mguak smia papat tok kmikkiem ngornopia
to e Pol, endo ngom kaelongtok mang, ko
en kat tittiek ngang o mia orom karo papat
ruk lvu laol, endruk E Nut tennik ngang.
16 Ko e Pol nam kaittiek kun mnam karo hor
tgus kam rere gi enang ti arhe mang o papat
ruk endri kat, vanang karo papat akuruk
kun mnam karo hor ngat vua kellet kam
lol ngaro pneik. He enang tok, o mia ruk

ngam lua svil kam ngae ka pngat mang karo
rhek ngaro pneik, endruk ko ngaro papat
ngat lo vua serppak mang E Nut, mar ngma
ker hortgem mar, gi enang ko ngma ker
hortgem E Nut karo rhek akuruk yok kat
ruk kun mnam ka meer. He ekam ko ngma
ker hortgem E Nut karo rhek tok, ngam mur
kaen a ho kapnes a ho laut hak ngang ngar
mruo, he nang E Nut kam rum kim mar
vgum tok.
[17] Vanangko kolenar ruk kom kaelongtok
mang nguk, ekam ko mut hera mnor mang
o mia ruk enang tok, va mgua smia toot
mang nguk mruo kim o ker pattermia ruk
ngama kpoot mang E Nut karo pos, ma-
tok ngar mia pagis orom ngaro papat ruk
ngat ho lo vua sir hak kmegom kam krong
mularo vorngap he kait muk orom ngaro
kerkeknen. He enang tok, mguer lo kat kais
kam sir lserppak orom o papat ruk kmor
mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar.
He enang tok, mguer kle kvuut orom o
kerkeknen ruk endruk tok. [18] Ii, mguak or
kmorim mar kam krong mularo vorngap,
nang mguak kle sim kut kael mularo papat
ruk mang Ngoldaip ka keknen to kam ring
ya mang nguk kar mularo papat ruk kmor
mnam muk mang en he kmokpom kar, mar
kam kaum klaut kngae kun mnam muk.
Ko her Ngoldaip to e Yesus Kristus, endo
tsusulgim mor arhe, ngruak hover en tete
kngae ngnik ngnik ge. Lmien.

E Yoanes Ka Hor To Aktarang To Tittiegom

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Yoanes Ka Hor To Aktarang To Tittiegom

E Yoanes to tittiegom a knovvur to a korlolo orom, her endo kat arhe tittiegom ka hor to enda kat. Tittiegom ka hor ta kmengorang endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar mang o pattermia ruk la ppiagar ko ngam kaegom kam vraik orom o mia ngaro papat petgim e Yesus he. Ii, o pattermia la ppiagar ruk endri ngma kerpatter o mia te, e Yesus, en nong Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen e, va en nong E Nut Khal msim kat e. Va ngta klai mang e Yesus kat te, en tlo mi pis mo mmie enang a mi mhel msim kat e.

To e Yoanes tittiek ngang o mia ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kmenserpagam ngaro papat ruk mang e Yesus te, en her Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, va ani mhel to ta kle ka klai mang te, en nop, va her a mhel to arhe o mia ngat kais kam mnor mang te, ta sir kim e Yesus tok arhe. E Yoanes tittiek kam khenam a keknen to kmelongtok mang o mia ma mmok, he nang o mia kam mnor mang E Nutkalngunes msim vgum nga keknen to kmelongtok mang o mia va kam mnor kat mang endruk ngta sir kim E Nut orom ngaro kerkeknen.

Endo Ngat Kilegem Te, E Nut Ka Re, Her Endo Arhe Nam Kaen A Ktalhok To Kam Plong Vle Ko Kim E Nut Ngnik Ngnik Ngang O Mia

1-2 Vae, ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk mang Endo ngat kilegem te, E Nut Ka Re. Kua svil kam havaeng nguk mang te, her endo nam kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang o mia arhe. Va her endo ta ktar vle tennik he ko kim E Nut kat, gi ktar mang ko tlo mur ellik orom enang a mi mhel ko pum nguaro kerok vop. Ii, ta ktar vle tennik, to le mur ellik orom enang a mi mhel kam mrua khenam en mruo ma mmok enang tok. Va her mor ri arhe ruk ngot mi vokom ka mit enang tok orom nguaro kerok mruo va mur ehang orom nguaro mur singni ri kat. Ii, va ngom her plong vle ko kim he keketar karo reha, va ka plong ngan karo rhek kat. He ekam tok, ngot le kaen o rhek ri ngang nguk ma mmok tete mang en, ko nma vle ko kmor enang tok. Ii ngot hahavae mang o rhek ruk endri te, tennik ta vle ko kim Kteit mekam mekam tok, to le mur ellik orom enang a mi mhel, kam mrua khenam en mruo ma mmok, he nang mor kam mi vokom enang tok. 3 He ekam tok, kuaro rhek ruk endri ngta vle mang endo nam kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang o mia to arhe. Va tete, ngot le kaenik ngang nguk kat kam havaeng nguk kat mang en kmikkiem her sim kut enang ko ngot mur vokom ka mit ko tmur ellik orom enang a mi mhel. Va ngot kaenik ngang nguk kam havaeng nguk mang kat her sim kut enang ko ngot ngan karo rhek kat. Ii, ngot kaenik ngang nguk ma mmok kam hahavae mang en tok, he nang muk kam kaum kar mor kmokpom kar Ngor Teit vgum endo Khal e Yesus Kristus mekam mekam, gi enang ko mor ngoma kaum kar muk kmokpom kar Ngor Teit vgum Khal to endo tok kat. He enang tok, mor tgus ngot kais kam kaum ka vle atgiang he kaum kmokpom kar E Nut her gi vgum Khal e Yesus Kristus tok arhe. 4 Ii, a papat to tkaem mor he mor kmittiegom o rhek ruk endri ngang nguk, ta vle ti te, muk kar mor nguakro vurkul kam ngae sirei he ho mi kut kaisis kun mnam mor tgus mekam mekam hak, vgum ko mguaka kpom kuaro rhek ri.

E Nut En A Ho Momgor Hak

5 Ii, va a re to ngot mi kol ko vgum e Yesus ta vle te, her a re to msim ngot kle kaen ngang nguk tete kat arhe, ko ta vle ti te: E Nut, En A Ho Momgor Hak. He ho nong ke vur slommok tang mnam hak. Nove! 6 Vanang akuruk mnam muk ngma re te, “Lmien ngom mia mokpom kar E Nut,” vanang ngat kle kaol va kael ngaro kerok mekam mekam mang o keknen ruk ngat lua mmok ko pum E Nut kalo keik, he o kerkeknen ruk endruk ngat kle kael rengmat kun mnam mar kngae ka ngmeang tgus. He enang tok, ngam mrua khenam mar mruo ma mmok te, ngam her gia ppiak orom ngaro gi ngnorok he lo mi kaeharom E Nut karo rhek ruk o minar orom ngaro keknen kat e. Nove, ngam kle mrua khenam mar mruo ma mmok te, ngma vle ma

slommok vop. [7] Vanangko enangthe mor
tgus ngrua kle kaenang E Nut mruo kam
her gi kael nguaro kerok mekam mekam
mang o keknen ruk ngta mmok ko pum E
Nut kalo keik ko En mruo ta mmok ormar
tok, va ngruer kais kam kaum kmokpom mo
kmor mekam mekam orom nguaro keknen
ruk endruk tok kat. He enang tok, E Nut na
her le kais kam momgol mor ko pum kalo
keik pum nguaro gi vrong kerkeknen tgus
mekam mekam vgum Khal e Yesus ka yor
ko ka gidiel ta ksuk mang o mia tgus.
[8] Vanangko enangthe ngop kle ka klai
mang ngor mruo te, "Mor o mia ruk nop
o kerkeknen ngat el rengmat kun mnam
mor" va ngom mia kauyang ngor mruo he
mrua vraik orom mor mruo petgim E Nut
karo rhek ruk o minar. Ii, enang tok, ngom
her gia vle orom ngua mur gi ppiak he,
he kle mrua khenam mor mruo ma mmok
te, E Nut karo rhek ruk o minar ngat lo el
rengmat kun mnam mor e. [9-10] Va tok kat,
ko enangthe ngopa klai mang ngor mruo
te, "Tennik kam ngae kais mang tete, ngot
lo eharom a kerkeknen tang hak" va ngom
kle mia mon ppiagam E Nut tok kat arhe, va
mrua khenam mor mruo ma mmok kat te, E
Nut karo rhek ngat lo el rengmat kun mnam
mor tok kat. Vanang enangthe ngop kle
mrua havae mang ngor mruo orom nguaro
kerkeknen ko pum E Nut kalo keik, va En
ner mi kaeharom a keknen to tho mi kut
sir hak kun mnam En mruo, endo kmikkiem
ka tnangal to tel te, En kam lol nguaro
kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae
mang ngar hak mekam mekam. He enang
tok, ner kle kmomgol mor ko pum kalo keik
pum o gi vrong kerkeknen ngo mamten ruk
ngat lo vua sir kun mnam mor.

2

E Yesus Nma Sir Orom Mor Ko Pum E Nut Kalo Keik

[1] Kolenar ruk kom kaelongtok mang nguk
va ko kvam muk te, ko les, ko kaittiegom
kua hor ta ngang nguk tete kmen o rhek ruk
endri ngang nguk, he nang kmenserpgam
muk kmel mularo yaik ngang o kerkeknen
tgus hak. Vanang a papat to tkaem dok he
ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ta vle
ti te, muk kam kser mularo kerkeknen. Si
tok, vanangko kua svil muk kam mnor ge
mang ngora mhel to e Yesus Kristus, Endo
Orom Karo Keknen Ruk Ngat Ho Mi Kut
Sir Hak ko pum E Nut kalo keik. Kua svil
muk kam mnor mang en tok, ko enangthe
tang mnam mor na re vuut kmeharom a
kerkeknen tang, va her e Yesus ta arhe
orom karo keknen ruk tok nma sir orom
mor ko kim Ngor Teit to E Nut kmimim kim
o rhek mang ngor. [2] Ii, ko her e Yesus arhe,
endo tpet nguaro kerkeknen kuon mang
ngor kam mur en ka vok mruo ngang E Nut
kam yor mang ngor, yek tngam menglol
mnam E Nut ka vrek, he nang E Nut kam
lol nguaro kerkeknen ruk ngom kaeharom
mar patgiang ngaiting he kikiangae mang
ngar hak. Va e Kristus tlo gi mur en ka vok
mruo mang ngor tuk, he nang E Nut kam
lol mor tuk nguaro kerkeknen patgiang
ngaiting he kikiangae mang ngar e. Nove,
ta vle tok ngang ngor va o mia tgus ruk mo
mmie kat.

Endruk Ngta Mokpom Kar E Yesus

[3] To oni ruk ngta khenam mor ma mmok
te, ngota mokpom kar e Yesus he? Ngruak
mrua nho kun mnam mor mruo he kvokom
te, ngot kaikkiem karo rhek, to te tok, ngop
kais kam re te, nop he, ngota mokpom kar
en. [4] A mhel to nam mrua havae mang en
mruo te, ta mokpom kar en, vanang kle
lo kaikkiem karo rhek, a mhel to endo ta
mrua mon ppiagam en mruo. He enang tok,
nam mrua khenam en mruo ma mmok tok
kat te, e Yesus karo rhek ruk o minar ngat
lo el rengmat kun mnam en kat e. Nove.
[5] Vanang a mhel to nam kaikkiem e Yesus
karo rhek, a mhel to endo nam kle mrua
khenam en mruo ma mmok te, a mhel to
endo nam kaelongtok mang E Nut, va ka
keknen to kmelongtok mang E Nut va o mia,
ner ho klaut kngae kngae ge, kun mnam
en kat. He enang tok, ngot kais kam mrua
mnor mang ngor mruo tok te, ngota par
mnam e Yesus to tkaenang ke ho ka pun her
gi vgum ko ngom kaikkiem karo rhek enang
tok arhe. [6] He ekam tok, ani mhel to na
mrua havae mang en mruo te, en nma par
mnam e Yesus to tkaenang ke ho ka pun,
va a mhel to endo nak karkar ekam e Yesus
karo laek.

A Pos To A Gunngar

[7] Vae, kolenar ruk kom kaelongtok mang
nguk, klo kaittiegom a pos tang ko a gun-
ngar he kaen ngang nguk e. Nove. Her gi

endo mut her kol tiok he, ko mut gnua lol o
rhek ruk mang e Yesus he ka plong knganik
kam ngae kais mang tete. A pos to tesgun
ta, her a pos to mut her kol tiok arhe. [8] A pos
to enda tsi pu vle te, endo tesgun, vanangko
ko kovor ngaur mang he khover ge kam vle
te, a gi gunngar mekam mekam, he nang
a pos to enda kmel mit kun mnam muk gi
sim kut kaenang e Yesus ko a pos to enda
tel mit kun mnam en tok kat. Ii, a pos to
endo tkais kmel mit kun mnam muk ekam
ko o kerkeknen ruk ngta vle kun mnam a
slommok ngat kaelha kloloong kngae he,
petgim mor. Vanang o keknen ruk lyar ruk
ngta vle kun mnam a mmok to me Yesus,
ngat her pis he, he klie kun mnam mor kmel
mor ma mmok kngae orom o keknen ruk
ngta mmok.

[9] Ii, he ekam tok, ani mhel to na mrua
havae mang en mruo te, nma vle kun mnam
a mmok to endo, vanang kle va gia vrek
kinkiin he gi kaelat o mia vop, va a mhel
ta, nam mrua khenam en mruo ma mmok
te, nam kle mia vle kun mnam a slommok
orom ka kerkeknen to endo vop. [10] Vanang
ani mhel to nam kle kaelongtok mang o
mia, a mhel to endo nam kle va mrua
khenam en mruo ma mmok te, ta vle kun
mnam a mmok. Nang nong ke vur kvak
tang kun mnam e, en kmit kaela kam vuut
kmeharom o kerkeknen. Nove. [11] Vanang
a mhel to nma vrek kiin he gi kaelat kaela
vop, a mhel to endo nam mrua khenam en
ma mmok te, a slommok ta kpom vop. Ii,
tgia ngongae kun ma slommok va tlo mrua
paptang en mruo te, ta ngongae tam kat e,
ko a slommok ta vovoem tgus he.

[12] Vae, muk ruk ko kvam muk te, koles ruk
kom vu kaelongtok mang nguk, ko
kaittiegom o rhek ruk endri ngang
nguk ko E Nut tlol mularo kerkek-
nen patgiang ngaiting he kikiangae
mang ngar hak, her gi vgum ngora
mhel to e Yesus ka munik arhe.

[13] Kolmialaol, ko kaittiegom o rhek ruk en-
dri ngang nguk kat ko mut mur
mnor he mang endo ta ktar vle ten-
nik ktar mang ko E Nut tlo kueng o
tgoluk vop.

Vanang muk lurokol, muk ruk mut lo lei
vop, ko kaittiegom o rhek ruk endri
ngang nguk kat ko mut her kikir
kim e Seten to nam kaenen muk
kmeharom o kerkeknen he.

Yu, ngor kta re kat ti te:

Muk ruk ko kvam muk te, ko les ruk kom
kaelongtok mang nguk, ko her it-
tiegom o rhek ri ngang nguk ko mut
her mnor he mang Mu Teit to E Nut
he.

[14] Ii, va ko her ittiek ngang nguk kolmialaol
ko mut her mnor mang endo ta ktar
vle tennik ktar mang ko E Nut tlo
kueng o tgoluk vop.

Va muk ruk lurokol, muk ruk mut lo lei vop,
ko her ittiek ngang nguk ko mut
serppak he, va E Nut karo rhek ngat
el rengmat kun mnam muk, va mut
her kikir kim e Seten to nam kaenen
muk kmeharom o kerkeknen he.

O Mia Ngak Kael E Nut Ktar Ko Pum Ngaro Kerok

[15] He ekam tok, mguak or kmelongtok
mang o kerkeknen ruk o mia ruk mo mmie
ngam kaikkiem mar. Va mguak or kmel-
ongtok mang a mmie to enda ktakro kraen
kat. Ko enangthe a mhel tang nak kaelong-
tok mang o kerkeknen ruk mo mmie enang
tok, va en ta mrua khenam en mruo ma
mmok te, nam lo kaelongtok mang Ngor
Teit e. Nove. [16] Ekam ko o kerkeknen
tgus, nong tang mnam mar hak tottek ko
maktiegom Ngor Teit e. Nop hak! Ngat
her gi kut ottek ekam o mia ruk mo mmie
ge. Ii, o kerkeknen ruk ko a mhel karo
svil ruk ngat kernonho ngam vua matmat
en kmeharom mar, va endruk ko a mhel
nama vokom o tgoluk he gorgor pum mar,
va endruk ko a mhel nam vua per orom
en mruo mang karo tgoluk va karo reha, o
kerkeknen ri ngat ottek ekam o mia ruk mo
mmie. [17] Ii, mguak or kmelongtok mang o
kerkeknen ruk ngat ottek mo mmie ekam
ko a mmie, kar o mia tgus ruk ngam vua
gorgor pum o kerkeknen he kngam mar
mruo ekam mar, ngar ngae gia loloong ge.
Vanang a mhel to ta kpom E Nut ka svil he
kaikkiem, her a mhel to arhe ta vle orom
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik.

Endo Nma Ppiak Orom En Mruo Kam Mrua Mon En Mruo Te, En Her Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen

[18] Muk ruk ko kvam muk te, ko les ruk
kom kaelongtok mang nguk, kua havaeng

nguk te, a venloot to enda ngota vle mnam
tete, ta re kam mtiet he. Va muk mruo mut
her kol a re te, a mhel langto la ppiagar
nak pis mnam a venloot to kam mtiet orom
mar tgus he mur kael en mruo te, en her
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen kam sir
malngaeng endo a minar enang tok. He si
tete va o mia kavurgem ngat her mi pagis
enang tok arhe. He ekam tok, o mia ruk
endri, ngat kaenserpgam a papat to mang a
venloot to tete te, nop, lmien he, a venloot
to kam ngae ka mtiet orom mar tgus her
enda tete arhe. Va ngot kais kam mnor
mang a papat to tok vgum mar tok kat
arhe. [19] Ii, o mia ruk ngat gi mur kaelel
mar mruo tok, mar o mia nga pun to gi
mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus
he kmokpom kar. Vanangko ngat her mur
pet mar petgim mor, he ngat mrua khenam
mar mruo ma mmok tok te, nong mar ruk
mor lsir e, nove. Ko enangthe mar ngapa
ktar kaum kar mor ruk ngom kor mnam
mar mang e Yesus he kmokpom kar, va mar
he ngpa vle ka vle kar mor ge. Vanangko
ngat her mur pet mar mruo petgim mor
enang tok, he ka khenam mar mruo ma
mmok tok te, nong mar o mia nga pun to gi
mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus
he kmokpom kar tok lsir e. Nop hak.

[20] Vanangko muk mut lo kol nga keknen
to e. Nove, ko e Yesus To A Totur ta spom
muk orom E Nunu A Totur, he muta vle te,
her muk ruk muta mmok mang E Nut karo
rhek ruk o minar arhe, nang mar nove. [21] Ii,
mguak or kam re te, ko kaittiek ngang nguk
ko muta vutko he lua mmok mang E Nut
karo rhek ruk o minar e. Nove. Parem ko,
ko kaittiek ngang nguk her mi kut mang ko
mut smia mnor mang E Nut karo rhek te,
ngta mien. Va ko kaittiek ngang nguk kat
ekam ko E Nut karo rhek ruk o minar, ho
nop o ppiak hak ngam kottek kun mnam
mar kat e. [22] Yu, to a mhel to nama ppiak,
en erie he? En her a mhel to nma klai he
kre te, e Yesus nong Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen to e. A mhel to nma klai mang
e Yesus enang tok, thera vle te, en her endo
nama sir malngaeng endo lsir E Nut Thim
Orom Ka Msasaen arhe. Ii, va ekam ko ta
klai mang Khal tok va ta khenam te, ther
mi klai mang E Nut tok kat arhe. [23] Ii, he
ekam tok, ani mhel to nma klai mang E
Nut Khal enang tok, ther mrua khenam en
mruo tok kat te, tlo kor mnam en mang E
Nut kat e. Vanang a mhel to ta mrua havae
ma mmok orom en mruo te, tkor mnam en
mang e Yesus te, o-nop, her E Nut Khal lsir
arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, a
mhel to endo ta mrua khenam en mruo ma
mmok kat te, tkor mnam en mang E Nut tok
kat.

[24] He ekam tok, mgua ngae ho lo korim
E Nut karo rhek ruk mang e Yesus, en-
druk mut hera ktar nganik tesgun, ko mut
gun kor mnam muk mang karo rhek ruk
ta ktar el ka tnangal ormar. Ii, mguak
ngarngar mang ngar hak. Ko enangthe
mguak ngarngar mang ngar tok, va mguer
ngarngar mang Ngor Teit va Khal kam vle
ko kmin ngnik ngnik gi enang tok kat arhe,
[25] kmikkiem enang ko E Nut tmur el ka
tnangal orom mar te, ner kaen a ktalhok to
kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang
ngor.

[26] O rhek ruk endri mut him mar tete, ko
kaittiegom mar ngang nguk mang o mia
ruk ngat si mrua khanang ngar kam mas
orom muk he ka vraik orom mularo papat
petgim E Nut, [27] vanangko muk, e Yesus ther
spom muk orom E Nunu a Totur he, he
ka mman nma vle kun mnam muk mekam
mekam. He mut lo kais kam sim kta ring
te, tang kam kta pis he kenang nguk kat e,
nove. Ko e Yesus tmia spom muk tok orom
E Nunu A Totur to a minar he muma mnor
mang o papat kavurgem vgum, ngola? Ii,
he tlo ppiak kam spom muk orom kat e,
ngola? Ii, he ekam ko E Nunu A Totur ta ke-
nang nguk mang o papat ruk tok, va mguak
le kngarngar mang o papat ruk endruk he
kaikkiem mar gi enang ko ta kenang nguk
mang ngar tok.

E Nut Kles Ri Mor

[28] Muk ruk kua kvam muk te, koles ruk
kom kaelongtok mang nguk, muk ge, muk
ge! Mguak ngarngar mang o papat ruk
kmor mnam muk mang e Yesus kngae ge,
he nang muk kar mor tgus kam kaum kam
vle lserppak mnam a kolkha to en nak pis
ma mmok mnam, nang lua ruokar kim va
lua leleep kim kat e.

[29] Mut her ngae ho mi kut isis kun mnam
muk he mang e Yesus te, karo keknen ngat
ho mi kut sir hak ko pum E Nut kalo keik.
He kmikkiem enang tok, ani mhel to nma
ngarngar mang karo keknen ruk endruk, va

mut kais kam ho mi kut kaisis kun mnam
muk tok kat te, a mhel to endo tpal mnam
E Nut ka ngausie ka pun.

3

1 He mu nho margem Ngor Teit na, ko
En ther khenam he te, tngae vu kaelongtok
mang ngor. Ekam tok En nma kvam mor te,
kles ruk mor. Va nop, lmien te, kles ruk mor
ha. Vanangko o mia ruk mo mmie, ngata
vutko he lua vokom ka mnor mor te, kles
ruk mor e. Nove, ekam ko mar mruo ngat
lua mnor mang E Nut. Nove! 2 He kolenar
ruk kom kaelongtok mang nguk, ngot her
pu vle te, E Nut kles ruk mor tete, vanang
mang a mngan to te, ngor kam kle ka vle
nngia koknaik, ngot lua mnor mang, ko E
Nut tlo polger a papat to endo vop. Vanang
ke gi papat to ngot mi mnor mang tete, ta
vle ti te, mnam a kolkha to lsir ko E Nut naka
khenam e Yesus ma mmok ko na kaeknik
kpis mnam,* E Nut ner mia hortgem mor
he mor ngrer mi ktua vle gi enang En. Mare,
ko ngrer mi vokom ka mi mit ka mnor mang
tok arhe. 3 He kmikkiem a papat to endo, o
mia tgus ruk ngama nho mkor E Nut kam
hortgem mar tok, mar o mia ruk endruk,
ngam mia vle la mmok gi enang ko En mruo
nam mia vle la mmok tok kat.

E Yesus Tpis Mo Mmie, He Nang E Nut Kam Mi Ktua Lol Nguaro Kerkeknen Patgiang Ngaiting He Kikiangae Mang Ngar Hak

4 Vanang o mia ruk ngam kaeharom o
kerkeknen, ngam mia kpoot mang E Nut
karo pos orom mar tok arhe. Ko lmien
te, o kerkeknen tgus, ngat her mi kut vle
te, ngam kottek mnam endruk ngam kael
ngakro yaik ngang E Nut karo pos. 5 Vanang
muk muta mnor he te, Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen tmur ellik orom enang
a mi mhel, he kar mo mmie, he nang en
kam tver kim nguaro kerkeknen he. Va kun
mnam ka vrek, tngae ho gi kut mmok hak,
ko nong ke vur kerkeknen tang hak kun
mnam. 6 Ii, he ani mhel to tpal mnam E Nut
ka ngausie ka pun, her a mhel to nma par
mnam e Yesus to tkaenang ke ho ka pun
arhe. He ekam tok, a mhel to endo nam
mrua khenam en mruo ma mmok tok te,
en nam lo kta venu kmeharom a kerkeknen
tang kat e. A gi mhel to tlo vokom e Yesus
orom karo keknen vop ko tlua mnor mang,
her gi en to arhe, endo ner gi ktua venu
kmeharom o kerkeknen kngorom kngorom
ge.

7-8 O-yo, ko les ruk kom kaelongtok mang
nguk, mguak or kmennegiang a mhel tang,
en kam pis kmas orom muk he ka vraik
orom mularo papat petgim E Nut. Mu
vokom na, ani mhel to tgia venu kme-
harom a kerkeknen, a mhel to endo tpis
ekam a ngausie ka pun to me Seten. Ko e
Seten tkut kaelha tennik he, ko E Nut tlo
kueng o tgoluk vop, he ktua vle pum kakro
kerkeknen kmeharom mar kngae ge. Ii, e
Seten tpu kaelha tennik kmeharom karo
kerkeknen ruk tok, vanang E Nut Khal tmur
ellik orom enang a mi mhel he kar mo mmie
kam her mi ktua tver kim e Seten kakro
reha ruk endruk arhe. Ii, vanang ani mhel
to ta kol E Nut karo keknen ruk ngta sir
he kaikkiem mar, nam mrua khenam en
mruo ma mmok te, karo keknen ruk tok
ngta sir, her gi enang E Nut kakro keknen
ruk ngta sir tok kat. 9 Ii, he a mhel to tpal
mnam E Nut ka ngausie ka pun, en tlo kat
kais hak kmeharom o kerkeknen mekam
mekam e, nove. Ekam ko en tho mi kut pal
mnam E Nut ka gidiel orom karo keknen
tgus ko ngtel rengmat kun mnam he. Ii,
tho lo kat kais kam kta venu kmeharom o
kerkeknen ekam ko tpal mnam E Nut ka
ngausie ka pun msim orom E Nut ka gidiel
tok. 10 Mare, he ngom ktua vokom a mhel
to endo karo keknen ko tpal mnam E Nut
ka ngausie ka pun he ktua mnor mang tok
ge. Va tok kat mang a mhel to tkut pal
mnam e Seten ka ngausie ka pun ko ngom
ktua vokom karo keknen tok kat he ktua
mnor mang tok kat ge. Ii, va ani mhel to
nam kaeharom o keknen ruk ngat lo vua sir
ko pum E Nut kalo keik, va lo kaelongtok
mang kaornopeik, ngot kais kam vokom
karo kerkeknen ruk tok kam mnor mang
tok kat te, en nong E Nut kalkayie to en kat
e.

Ngrua Mur Kaelongtok Mo Ngor

11 Yu, a re to enda kua re kam havaeng
nguk mang, her gi endo mut elha tiok he
ko mut gnua lol o rhek ruk mang e Yesus
he ka plong knganik kam ngae kais mang
tete. Ko a re to enda ta vle ti te: Ngrua
mur kaelongtok mo kmor mruo. 12 Nang

* 3:2: Tkais kam hortgem o rhek ri kam vle te, “Mnam a kolkha to E Nut tpolger a papat to endo.”

mguak or kam kolkol ekam e Kaen e, ko
en tpal mnam e Seten to nam kaenen o
mia kmeharom o kerkeknen ka ngausie ka
pun. Ko e Kaen tpor knopia e Abel. To mu
havaeng dok na, e Kaen tpor knopia pum
anito? He ther gi kut por knopia ko ta tar
ko knopia karo keknen ruk nam kaeharom
mar ngta sir ko pum E Nut kalo keik, vanang
en ktakor ngat kernonho. 13 O-o koornopeik
ruk mut kor mnam muk mang e Yesus he
kmokpom kar, mguak vokom ko o mia ruk
mo mmie ngaka vrek kinkiin he kaelat muk
tok kat, vanang mguak or kam senkrip e.
14 Ko her mor ri arhe ngota vle enangthe
ngot lo kta kolkol ekam endruk ngta vle
kun mnam a tootkol to kam yor, nang her
tmanda ngok mnam a tootkol to kam kol
a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik, ekam ko mor ngom kaelong-
tok mang ngoornopeik. Vanang a mhel to
nam lo kaeharom a keknen to kmelongtok
mang kaornopeik, va a mhel to endo ta
kolkol ekam endruk ngta vle kun mnam a
tootkol to kam yor vop. 15 Ii, he ani mhel to
nam kaelat knopia, en a mhel to nama vle
gi enang a mhel to nma pormia. He muta
mnorvek pum a mhel to nma pormia te, tlo
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik vop.

16 To ngot kais kam mnorvek pum a kek-
nen to kmelongtok mang o mia ko nma vle
nngia he? Ngota mnor ko e Yesus tel mor
ma hor te, en nam kaelongtok mang ngor
orom ka keknen to kam mur kaen en mruo
kam yor. Va mor he, ngruak kol ka keknen
tok kat kam mur kaen mor mruo he klol
o vnek mang ngoornopeik tok kat, si kais
ko ngruak kol a yor mang ngar. 17 Va muta
pat nngia, E Nut ka keknen to kmelongtok
mang o mia tel rengmat kun mnam a mhel
to tvua rareim la tomhel vang to mo mmie
ngang en mruo, nang her ngae to lo vur
vokom ikela to nong kero vur tgoluk ngang
hak? 18 O-o, koles ruk kom kaelongtok mang
nguk, ngruak orim a keknen ka mten to
kam gia rere orom nguaro gi ngnorok kam
re te, ngom kaelongtok mang ngorlenar.
Parem ko, ngruak kle va ka khenam ma
mmok ngang ngar te, nguaro rhek ngta
mien vgum nguaro reha ruk ngang ngar.

E Nut Tkais Kmeharom Nguaro Vurkul Kam Kat Kaisis

19-20 Ii, ngruak kaeharom nguaro reha ruk
ngma khenam mor ma mmok te, ngoma
mien orom nguaro rhek ruk kmelongtok
mang ngoornopeik, matok ngua mrua koon
pum mor mruo pum a kerkeknen to kam
gia rere orom nguaro gi ngnorok ngang
ngar. Ii, ngom si mrua koon pum mor
pum a kerkeknen to kam gia rere orom
nguaro gi ngnorok ngang ngoornopeik tok,
vanang E Nut, En a vu ngaurar, he En tkais
kam kir kim nguaro vurkul kais kmimim
kim o rhek mang ngor tok kat ge. Ko E
Nut tgia mnor mang nguaro keknen ge, gi
enang ko ta mnor mang o vrong tgoluk
tgus hak. He ekam tok, ngota mnor kat
ge te, nguaro vurkul ngat kais kam mi
kut kaisis kun mnam mor hak ko pum E
Nut kalo keik vgum nguaro reha ruk en-
druk enangthe nguak mi kaeharom mar lsir
ngang ngoornopeik ruk endruk enang tok
kat.

21 To kolenar ruk kom kaelongtok mang
nguk, enangthe ngua lo mrua koon pum
mor tok, va ngot lo kat kais kat kam ruokar
kim E Nut hak. 22 He enang tok, ngot kais
kam kol anito anito ko maktiegom En, ko
enangthe ngopa mnganang mang, ekam
ko ngot kaikkiem karo rhek he kaensireim
En orom nguaro reha ruk En mruo ta svil
mang ngar ko ngom kaeharom mar ngang.
23 Yu, E Nut ka pos to ten ngang ngor ta
vle te: Ngruak kor mnam mor mang Khal e
Yesus te, en her Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen arhe he kmokpom kar. Va ngrua
mo kaelongtok mo ngor kat, gi enang ko
tmur en a re ngang ngor tok he. 24 He en-
druk ngaka kpom E Nut karo rhek ruk endri
he kaikkiem mar, her o mia ruk endruk
ngta par mnam E Nut to tkaenang ke ho ka
pun va E Nut ta kha orom mar tok kat ko
na her el rengmat kun mnam mar. He ngot
mur mnor te, E Nut ta kha orom mor tok
he el rengmat kun mnam mor, ko ngoma
vokom En orom E Nunu A Totur to ther en
ngang ngor.

4

O Papat Ruk O Mia Ngat Kais Kmikkiem Mar Kam Mnorvek Pum Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen

1 Kolenar ruk kom vu kaelongtok mang
nguk, mguak or kam gi vrong kolaspa kam
gi vrong kor mnam muk mang o gi vrong

serppak ruk mkor o vrong mia va o vrong
tgoluk e. Mguak or tok! Vanang mgua
kle va sim ktua nho kun mnam mar na,
kmegom mar kam mnor mang oni vrong
serppak te, ngat ottek kuon kim E Nut, i
o nop. Kua re tok, ko o propet kavurgem
ruk la ppiagar ngat her ngae he ngrok tete
he. Va ngta khanang ngar kam vraik orom
mularo papat petgim E Nut kat. [2] To mut
kais kam mnorvek pum endruk ngat pal
mnam E Nut ka ngausie ka pun vgum E
Nunu A Totur nngia? Mguer ktua mnorvek
pum mar ko ani serppak to a mhel tkaeha
kngae orom, va a mhel to endo na mrua
havae ma mmok mang en mruo orom te,
tkor mnam en mang e Yesus te, en her
Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he tmur
ellik orom enang a mi mhel msim. He ani
mhel to ta ngarngar mang e Yesus orom
ka serppak to tok, mguer kais kam ktua
mnorvek pum kat te, a serppak to a mhel to
endo tkaeha kngae orom enang tok tkottek
ekam E Nut. [3] Vanang ani serppak to a mhel
tkaeha kngae orom kam klai mang e Yesus
ko thavae te, en nong Endo E Nut Thim
Orom Ka Msasaen, va mut kais kam kle ktua
mnorvek pum a serppak to endo kat ge te,
en tlo ottek ekam E Nut e. A serppak to
ta kpom a mhel to endo tok, ta kle mrua
ppiak kmelel en mruo vat te, en Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen. He enang tok, a
mhel to endo nma sir malngaeng Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen lsir. Mare, o
mia ruk endri nong te, muta ngnek mang
ngar her gi tete yek e, te ngara pagis. Nove.
Muta ngnek mang ngar vur ktar he. To tete
muta vokom anito he? He her o mia ruk
endruk ngta vle kngae kun pgegom o mia
tete he.

[4] Vanang muk ruk koma kvam muk te,
koles ruk kom kaelongtok mang nguk, mut
her pal mnam E Nut ka ngausie ka pun he.
He ekam tok, mut her kok kikir kim akro
propet la ppiagar ruk endruk ekam ko E
Nut to ta kha orom muk ko tel rengmat
kun mnam muk, En a ho mi kut serppak
to a ngaurar hak, he her Endo arhe tkir
kim e Seten to nam kaenen o mia ruk mo
mmie kmeharom o kerkeknen. [5] Yu, va akro
propet ruk la ppiagar ruk endruk, ngat pal
ekam a serppak to mkor e Seten to nam
kaenen o mia kmeharom o kerkeknen ruk
endruk mo mmie tok kat arhe. Mare, he
ngartaro rhek ngat ottek mnam o papat
ruk nkong ngar mo mnam a mmie to enda
kat gi. He ekam tok, akro propet ruk la
ppiagar ruk endruk ngama rere mang anito
anito, va ngartaro mia mruo, endruk nga
pun to mar, ngam ktua ngan vgum mar ge.
[6] Vanang mor, mor ngot kle kut pal mnam E
Nut ka ngausie ka pun he. He ani mhel to
nama ngan vgum mor, a mhel to endo nam
mrua khenam en mruo ma mmok tok te, a
mhel to endo ta mokpom kar E Nut. Vanang
ani mhel to nam lua ngan vgum mor, va en
ta kle va mrua khenam en mruo ma mmok
tok kat ge te, tlo pal mnam E Nut ka ngausie
ka pun. Ii, he ekam tok, o mia mruo ngam
mrua khenam mar mruo ma mmok tok he
ngot kais kam ktua vokom mar ka mnor
mang ngar ge te, endrim mnam mar ngat
pal mnam a serppak to a minar to mkor E
Nunu A Totur, va endrim mnam mar ngat
pal mnam a serppak to la ppiagar to mkor
e Seten.

A Keknen To Kmelongtok Mang O Mia Tottek Ekam E Nut

[7] Kolenar ruk kom kaelongtok mang
nguk, ekam ko a keknen to kmelongtok
mang o mia ka pun ko mkor E Nut, mor
he, ngruak mo kaelongtok mo kmor. Ko
o mia ruk ngam kaelongtok mang o mia
ngam mrua khenam mar ma mmok te, ngat
pal mnam E Nut ka ngausie ka pun he
kmokpom kar En. [8] Vanang a mhel to tlua
kpom a keknen to kmelongtok mang o mia,
a mhel to endo ta kle mrua khenam en
mruo ma mmok kat te, en tlo pal mnam E
Nut ka ngausie ka pun he lua mokpom kar
En e. Ii, va ngot kais kam mnorvek pum a
mhel enang tok, ekam ko E Nut ka keknen
to kmelongtok mang o mia, tmur kut vle
orom En mruo. [9-10] To E Nut mruo tmur
khenam ka keknen to kmelongtok mang
o mia ma mmok he tel mit kun pgegom
o mia nngia he? E Nut ta khenam te,
nam kaelongtok mang o mia ko tmeng Khal
msim to ke tro kam pis kar mo mmie he
kliepum mor kam yor, he nang mor kam
kle kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
En ngnik ngnik vgum en tok. Ii, to E Nut
ka keknen to kmelongtok mang o mia ka
her mimit to arhe E Nut mruo ta khenam
ngang ngor orom Khal msim. Vanang nong
mor ruk ngota ktar elongtok mang En e,
nove. Parem ko, her E Nut to arhe ta ktar
pakvom kmelongtok mang ngor ko tpet la

vnek kuon mang ngor kam mur en Khal
mruo kam yor mang ngor, yek Khal kam
ngam menglol mnam E Nut ka vrek, he
nang E Nut kam lol nguaro kerkeknen ruk
ngom kaeharom mar patgiang ngaiting he
kikiangae mang ngar hak. 11 Yu, he kolenar
ruk kom kaelongtok mang nguk, ekam ko E
Nut tngae sei kmelongtok mang ngor kme-
harom enang tok, va mor he, ngruak kolkol
ekam En he mo kaelongtok mo ngor tok kat.
12 Pu lmien te, a mhel tang tlo mi vokom
E Nut kalo keik vop, vanangko enangthe
ngop mo kaelongtok mo ngor, va ngop kais
kam mrua vokom a keknen to endo orom
En ko na kael rengmat kun mnam mor. Va
enangthe ngop mo kaelongtok mo ngor, va
ngot mrua khenam mor mrua ma mmok te,
E Nut tmi kael rengmat kun mnam mor ko
ta kha orom mor, va E Nut ka keknen to
endo ner ho kle klaut kngae ka ngmeang ge
kun mnam mor kat.

13 Mare, mor ruk ngot kor mnam mor
mang e Yesus he kmokpom kar ngot her
mnor he te, E Nut ten E Nunu A Totur ngkun
mnam nguaro vurkul kam khenam ngang
ngor te, En tmi el rengmat kun mnam mor
ko ta kha orom mor va mor kat ngot par
mnam En kat. 14 Vanang mor ruk o aposel,
tesgun mor mruo ngota vle ko kim e Yesus
he mur keketar karo keknen orom nguaro
mur kerok mruo. He tete, ngot le khavaeng
o mia tgus lmien mang Ngor Teit E Nut
te, tmeng Khal msim to endo ngte mmie
kam pis kam mi ktua susulgim o mia tgus
mo mmie. 15 He ani mhel to ta mrua havae
ma mmok mang en mruo te, tkor mang en
mang e Yesus te, en E Nut Khal msim he
kmokpom kar, va a mhel to endo ta mrua
khenam en mruo ma mmok tok te, E Nut
tel rengmat kun mnam en ko ta kha orom
a mhel to endo va a mhel to endo kat tpar
mnam E Nut. 16 He ekam tok, ngot her mnor
he te, E Nut ta khenam ngang ngor te, nam
kaelongtok mang ngor enang tok, he ngota
serppak orom En, En kam kle kaelongtok
mang ngor kngorom kngorom ge.

Ii, he E Nut ka keknen to kmelongtok
mang o mia tmur kut vle orom En mruo. He
ani mhel to tgia vle orom E Nut ka keknen
to kmelongtok mang o mia va tmur khenam
en mruo ma mmok te, E Nut tel rengmat
kun mnam en ko ta kha orom a mhel to
endo, va a mhel to endo tpar mnam E Nut
kat. 17 To enangthe ngop mo kaelongtok
mo ngor, va E Nut ka keknen to enda ner
ho kael rengmat kun mnam mor he klaut
kngae ka ngmeang ge kun mnam mor kat.
Mare, to mnam a kolkha to a kser kim ko
ngruak sir ko pum E Nut kalo keik, va ngrer
lo kais hak kam ruokar kim E Nut e, ekam
ko mnam o kolkhek ruk ngota vle mo mmie
vop, ngoma kolkol ekam En kmelongtok
mo ngor. 18 He ekam tok, a mhel to nam
kaelongtok mang o mia, nam lua kaum ka
vle orom a pagor ka mten to nam kaenen
ka vrek kam kervavle pum a kapnes to nera
kol ko mkor E Nut e. Ko a keknen to
kmelongtok mang o mia nam kle va ka tver
kim a pagor to mang a kapnes to endo hak.
Vanang a mhel to nma kaum ka vle orom a
pagor ka mten to endo, a mhel to endo ta
mrua khenam en mruo ma mmok tok kat
te, en nam lo kaelongtok mang o mia e.

19 He enang tok, ngom gi kael kerok mang
kam gi kaelongtok mang o mia ekam ko
her E Nut mruo arhe ta ktar elha pum
mor kmelongtok mang ngor. 20 Vanang
enangthe a mhel tang na havae mang en
mruo te, en nam kaelongtok mang E Nut,
vanang kle gia vle orom a vrek kiin he gi
kaelat knopia langto, o-o a mhel to endo
ta mrua mon ppiagam en mruo hak. Ko
ta vle te, enangthe na lo kaelongtok mang
knopia to tkais kam vokom, to tis nngia kam
le kaelongtok mang E Nut to nam lo kais
kam vokom? 21 Ii, ta vle tok, ko E Nut mruo
tmur en a pos to enda ngang ngor te: Ani
mhel to na kaelongtok mang E Nut, na mrua
khenam en mruo ma mmok tok kam kle
kaelongtok mang o mia tok kat.

5

Ngruak Kor Mnam Mor Mang E Yesus He Kmokpom Kar Kam Kir Kim O Papat Ruk Ngma Vanker Mor

1 He o mia tgus ruk ngat kor mnam mar
mang e Yesus te, en Endo E Nut Thim Orom
Ka Msasaen he kmokpom kar, o mia ruk
endruk ngat mrua khenam mar mruo ma
mmok te, ngat pal mnam E Nut ka ngausie
ka pun. Ii, va ani mhel to nam kaelongtok
mang Ngor Teit, a mhel to endo te mrua
khenam en mruo ma mmok kat te, nam
kaelongtok mang Khal enang tok kat. 2 Yu,
to ngruak kais kam mnor mang ngor te,
ngom kaelongtok mang E Nut kles nngia?

Ngruera mnor her gi vgum ngua keknen to
kmelongtok mang E Nut, he mrua khenam
mor ma mmok tok orom ngua keknen to
kam sim kut kaikkiem karo pos. [3] Ii, ngot
mrua khenam mor ma mmok te, ngom
kaelongtok mang E Nut her gi vgum ngua
keknen to kam sim kut kaikkiem karo pos
tok arhe. Va a ngaeha to kam gi kael kerok
mang kmikkiem E Nut karo pos tngae lo kta
kellet hak. [4] Ii, ko o mia tgus ruk ngat pal
mnam E Nut ka ngausie ka pun, ngma sir
malngaeng o kerkeknen ruk ngat ottek mo
mnam a mmie ta kam kikir kim mar. Ii,
ngat kais kam kikir kim mar gi orom ngaro
papat ruk kmor mnam mar mang e Yesus he
kmokpom kar. [5] Ii, ko nong a mhel tang hak
to tis kam sir malngaeng o kerkeknen he
kikir kmar e. Gi endo tkor mnam en mang e
Yesus te, En E Nut Khal msim he kmokpom
kar, her en tuk to tis!

O Ngaelmir Ruk Ngma Rere Orom E Nut Khal

[6] Va erieto E Nut Khal msim? Ngota mnor
mang en her vgum alo ngaelmir alomin,
endo ko ta parrur mnam a ye va endo ko
tyor he ka gidiel ta ksuk arhe. Ii, ngota
mnor te, her en e Yesus To E Nut Thim Orom
Ka Msasaen arhe. Vanang ngot lua mnor
mang en gi vgum ko tgi parrur e. Nove.
Ngota mnor mang vgum alo ngaelmir tgus,
endo ko tyor he ka gidiel ta ksuk kar endo
ko ta parrur kat. Ii, va E Nunu A Totur
mruo kat tkaum kar alo ngaelmir ri kam
mur rere lmien orom e Yesus kat kam ngam
ngkorlotge orom, he ngota mnor mang en
vgum E Nunu A Totur tok, ko E Nunu A
Totur, en a ho minar hak. [7] Ii, ngota mnor
mang en, ko o ngaelmir ruk endri korlotge
ngat kaum ka vle atgiang kam rere orom
e Yesus tok: [8] endo E Nunu A Totur, endo
ka parrur kun ma ye va endo ka yor he ka
gidiel ta ksuk kat. Va mar tgus ngat kaum
mang atgiang kam rere orom tok. [9] Pu lmien
te, ngot kais kam kol o mia nga re to mang
e Yesus ko ngma rere orom, vanang ngom
kle va kvanker E Nut mruo ka re, ekam ko
ka re to endo mang Khal mruo tottek ekam
E Nut mruo. [10] Ii, he oni mia ruk ngat kor
mnam mar mang E Nut ka re to mang Khal
te, her Endo Msim E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ngat mrua khenam mar mruo te,
a re to endo ther el rengmat kun mnam
ngaro vurkul he. Vanang ani mhel to tlo kor
mnam en mang E Nut ka re to mang Khal
tok, en a mhel to ta mon ppiagam E Nut,
ekam ko tlo kor mnam en mang a re to E Nut
mruo ten mang Khal. [11] Ii, ko E Nut ka re to
ten mang Khal ta vle ti te: "E Nut mruo ten
a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang ngor. He a ktalhok to endo
ngot kais kam kol ko mkor E Nut her vgum
Khal to endo arhe." [12] To ther gia vle tok
kat te, ani mhel to tkor mnam en mang E
Nut Khal to tok he kmokpom kar, a mhel to
endo ther mia kol a ktalhok to endo vgum
en he. Vanang ani mhel to tlo kor mnam en
mang Khal, a mhel to endo tlo is hak kam
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut
ngnik ngnik vgum en e.

O Papat Ruk E Yoanes Kam Rum Ka Hor Orom Mar

[13] Yu, ko her gi kaittiek ngang nguk ruk
mum kor mnam muk mang e Yesus te, E
Nut Khal msim to en he kmokpom kar.
Ii, ko kaittiek ngang nguk, he nang muk
kam mrua mnor mang nguk mruo te, muk
mut hera kpom a ktalhok to kam plong vle
ko kim E Nut ngnik ngnik he. [14] Ii, a her
sim kut pat to enda arhe nam kaenkrovek
mnam mor ko ngrua re kmurur kim E Nut
te: Ngruaka mnganang mang anito anito ko
ngota svil mang, va En nera ngnek vgum
mor he kaen ngang ngor enangthe ngua
mngan nak ngae rkieng o keknen ruk En
nma svil mang ngar. [15] He enangthe ngota
mnor mang E Nut te, ta ngnek vgum mor
mang anito anito ngota kaurur kim En
mang, va ngota mnor kat te, a tomhel to
ngot kaurur kim En mang, ta vle ngang
ngor gi enangthe ngot her kol a tomhel to
he.

[16-17] Pu lmien te, o kerkeknen tgus ngat
lua sir ko pum E Nut kalo keik, vanangko
o kerkeknen akuruk ngta vle he ngat kae-
harom endruk ngat kor mnam mar mang
e Yesus he kmokpom kar kam kolkol ekam
endruk ngta vle mnam a tootkol to kam
yor vop. He enangthe mgua re vokom tang
mnam muornopeik mruo, ko na kaeharom
a kerkeknen to teharom en kam kolkol
ekam endruk ngta vle mnam a tootkol to
kam yor vop, va mguak kaurur kim E Nut
mang mu nopia to endo, nang E Nut kam
kol ka kerkeknen to endo patgiang ngaiting
he kikiangae mang hak, nang kle kaen a

ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik
ngnik ngang. Pu lmien te, a kerkeknen
ka mten langto tkais kmeharom a mhel
kam kolkol ekam endruk ngta vle mnam a
tootkol to kam yor vop, vanangko klua rere
mang a kerkeknen ka mten to endo e. Va
klua rere mang te, muk kmaurur kim E Nut
mang a kerkeknen ka mten to endo kat e.
Nove. Ko gia re mang a kerkeknen ka mten
to tlo eharom a mhel kam lua kolkol ekam
endruk ngta vle mnam a tootkol to kam yor.
[18] Ii, va ngota mnor kat te, oni mia ruk
ngat pal mnam E Nut ka ngausie ka pun
ngam lo kat kael kerok mang o kerkeknen
kam venu kmeharom mar kat e, nove. Ko
endo ta ktar pakvom kam pal mnam E Nut
ka ngausie ka pun, ta kpom mar ko mak-
tiegom, he e Seten to nam kaenen o mia
kmeharom o kerkeknen tlo kat kais kam kta
pis ktuom kalo ktiek mang kat e. [19] Ii, ngot
mrua mnor mang ngor mruo he te, ngot her
pal mnam E Nut ka ngausie ka pun. Vanang
o mia tgus ruk mo mmie ko ngat lo kor
mnam mar mang e Yesus he lua mokpom
kar, ngot kais kam mnor mang ngar kat
te, mar ngata vle ku meorom e Seten ka
serppak to nam kaenen mar kmeharom o
kerkeknen vop. [20] Va ngota mnor kat te,
E Nut Khal e Yesus Kristus ta grung ngte
mmie he her el mor ma hor mang E mi
Nut mruo msim. Ekam tok, tete ngota par
mnam E Nut to a minar her vgum Khal
mruo to e Yesus Kristus arhe. Mare, ko her
e Yesus Kristus arhe to ten a ktalhok to kam
plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang
ngor ko en her E mi kut Nut msim to kat
arhe.
[21] Koles ruk kom kaelongtok mang nguk,
mguak or kam liepum E Nut orom o vrong
tgoluk he ktotu pum mar e.

E Yoanes Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Yoanes Ka Hor To Alomin Orom To Tittiegom

E Yoanes to tittiegom a knovvur to a korlolo orom, her endo kat arhe tittiegom ka hor to enda kat. Tittiegom ngang endo ta mon te, "A vlom to a kheng to E Nut tmur re pum en kar kles kam vle ngang En mruo." O mia akuruk ngta pat te, E Yoanes ta mon a vlom to endo kam koka mang e Yesus ka ngaomevek langto orom o mia ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Vanang akuruk ngat kle kpat te, e Yoanes tittiek ngang a mi vlom msim kar kles.

Kun mnam ka hor ta, E Yoanes tittiek mang a papat to alaut, endo kmelongtok mang o mia. Thavae te, endo nam kaelongtok mang E Nut na mrua khenam en mruo ma mmok tok orom ka keknen to kmikkiem E Nut karo rhek ruk ngat havaeng o mia kmelongtok mang o mia tok kat.

E Yoanes tittiek kat mang a papat to kam ngangreal ngang nguk mang o pattermia ruk la ppiagar ko ngam kaegom kam kerpatter o mia orom ngaro papat ruk la ppiagar kmegom kam vraik orom o mia ngaro papat petgim e Yesus.

E Yoanes Tkaen Ka Mamrung Ngang O Mia

1 Vae, a hor ta tottek ekam dok to a hipun to koma nho mang E Nut kakro ngaomevek.

Ko kaittiek ngang nguk E Nut ka ngaomevek ruk muta vle enang a vlom to a kheng kar kles ruk E Nut tmur re pum kar kles kam vle ngang En mruo. Dok mruo va endruk tgus ruk ngat kor mnam mar mang E Nut karo rhek ruk o minar mang e Yesus, ngot ngae vu kaelongtok mang nguk ruk mut kor mnam muk mang E Nut karo rhek ruk o minar ruk endruk tok kat. 2 Ii, ngot vu kaelongtok mang nguk ekam ko a re to a minar mang e Yesus, tho mi kut el rengmat kun mnam mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar he nera vle kun mnam mor kngorom kngorom gi.

3 Ii, he koma ngarkie mang ngor ngang Ngor Teit to E Nut kar Khal e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen te, min kam ring ya mang ngor, va min kam mrung ngor, va min kmeharom nguaro vurkul kmongeik kat. Ii, koma ngarkie ngang ngin te, min kmeharom tok, gi enang ko ngom kaikkiem E Nut karo rhek ruk o minar kmelongtok mang o mia.

O Mia Ngak Kaikkiem E Nut Karo Rhek Ruk O Minar He Kaelongtok Mang O Mia

4-5 Ii, muk ruk E Nut ka ngaomevek ko tok, muta vle enang a kheng kar kles ruk muk. Kom kaelongtok mang nguk va a sirei alaut ta hover dok ekam ko ko kol a re mang akuruk mnam muk ruk ko tok te, mut mi kut kaeha he sim kut kaikkiem E Nut karo rhek ruk o minar mang e Yesus, gi enang ko Ngor Teit to E Nut thavaeng ngor kmikkiem mar enang tok. He tete, klo kat kaittiegom a pos tang ko a gunngar he kaen ngang nguk e. Nove. Her gi endo mut kol tiok he, tie ko mut gnua lol o rhek ruk mang e Yesus he ka plong knganik kam ngae kais tete. Endo ko kaurur kim muk te, mguak kaelongtok mo nguk. 6 Ii, va E Nut ka keknen to kmelongtok mang o mia ka mi mit msim to E Nut mruo ta svil mor kam khenam ma mmok ta vle te: Kam sim kut kaikkiem karo pos kmelongtok mang o mia. He ka pos to mut kol tiok ko mut gnua lol o rhek ruk mang e Yesus he ka plong knganik kam ngae kais mang tete, her enda ti arhe te, mguak kaelongtok mo nguk mekam mekam arhe.

O Mia Ngak Ngangreal Ngang Ngar Mang Endruk Ngma Kauyang Ngar

7 Ii, kua havaeng nguk tok, ekam o mia kavurgem ruk ngama kauyang o mia ngta vle kngae kun pgegom o mia ruk mo mmie tete he. He ngma klai mang e Yesus kam havae te, en nong Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he en tlo mur el en a mi mhel kam pis mo mmie kat e. Nove! Ani mhel to ta klai mang e Yesus tok, her endo nama sir malngaeng Endo Msim E Nut Thim Orom Ka Msasaen to arhe ko nam kaegom kam kauyang o mia kam vraik orom ngaro papat petgim. 8 He ekam tok, kua havaeng nguk te, mgua ngangreal ngang nguk ko enangthe mgua lua toot mang nguk mruo enang tok tete, va mguera huo mang mularo singni koknaik. Vanang enangthe mgua sim ktua toot mang nguk mruo tete, va mguer ktua kol a ktalhok to muk mruo mut ktua prongyek ka psek kam ngarngar mang he kol ko mkor Ngoldaip. 9 Nang a

mhel to ta vle te, ther gia kolaspa kam her gi
vrong kngae ngkogu ngkoguon orom karo
papat mruo, nang ka ksir petgim o rhek
ruk o mia ngat patter ormar mang Endo
E Nut Thim Orom Ka Msasaen, a mhel to
endo ta mrua khenam en mruo ma mmok
te, tlua par mnam E Nut to tkaenang ke ho
ka pun e. Vanang a mhel to nam kaolol
kngongae va kut kaelel kuon mang en orom
o rhek ruk o mia ngat patter muk ormar
mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen,
va a mhel to endo ta kle mrua khenam en
mruo ma mmok kat te, tmi par mnam E
Nut kar Khal to minta kaenang ke ho ka
pun. [10] Yu! To ani mhel to nak kaol kpis
kim muk he kpatter muk he kut kaol yok ge
mang o rhek, endruk te, e Yesus en Endo E
Nut Thim Orom Ka Msasaen, va mguak or
kam ngatkal ngang kam vaik ko tok mnam
mularo rektor e. Va mguak or kam kta ring
ya ekam ko tok kim muk kat e. [11] Ii, he
enangthe mguak kerngnek vgum dok, nang
kle kring ya ekam ani mhel to tpis enang
tok, kam tuturang, va muta vle te, mut her
mia vat kar a mhel to endo kmeharom ka
ngaeha orom karo kerkeknen ruk endruk
tok kat.

[12] Ii, kua svil kam hoger kuaro rhek kn-
gae kngae mang o papat kavurgem vop,
vanangko klua svil kmittiegom mar mo
mnam kua hor to enda orom a ye to kmit-
tiek orom e. Ko ko gia nho mkor E Nut
te, ngor kle va mur kaol kam ptang nguk
he mia vokom muk kam mia rere kar muk
mang o papat ruk endri, nang dok kar muk
nguaro vurkul kam sirei va ksirei gi, kngae
ho mi kut kaisis ka ngmeang mnam mor
tgus hak.

[13] Yu, her gi tok he. Muk ruk E Nut
ka ngaomevek, muta vle enang a vlom to
a kheng kar kles va E Nut ka ngaomevek
langto yok ta vle enang a vlom to iyel kar
kles ruk E Nut tmur re pum mar kam vle
ngang En mruo tok kat. Va iyel to endo kles
ngat kaen nga mamrung ngang nguk.

E Yoanes Ka Hor To A Korlotge Orom To Tittiegom

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Yoanes Ka Hor To A Korlotge Orom To Tittiegom

E Yoanes to tittiegom a knovvur to korlolo orom, her endo kat arhe tittiegom ka hor to enda kat. Tittiegom ngang e Yoanes kaela to ka munik te, e Gaius. E Gaius nma nho mang e Yesus ka ngaomevek langto.

Va a mhel langto ta vle kun mnam e Yesus ka ngaomevek to endo, ka munik e Diotrepes. En nma grung orom e Yoanes ka munik, nang kle mrua hover en mruo. Va nma hagam o mia kmel ngaekmol ekam e Yoanes klenar ruk nma meng ngar ngok mar kam kol ka gu.

E Yoanes tittiek ngang e Gaius kam kanprim en mang ka ngaeha ko nam smia nho mang e Yesus ka ngaomevek. Nang ta kle kaittiek kat kam psom e Diotrepes mang ka kerkeknen to kam hak kim o mia enang tok.

E Yoanes thavaeng e Gaius te, en ner mia pis kam ptang endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kmenserpagam mar va kam mrua palsie kim e Diotrepes ko kim kalo keik mruo.

E Yoanes Tkaen Ka Mamrung Ngang E Gaius

1 Vae, a hor ta tottek ekam dok to a hipun to koma nho mang E Nut kakro ngaomevek.

Gaius, yindo im kor mnam in mang o rhek ruk o minar mang e Yesus, kua kambis to yin, kom kaelongtok mang in.

2 Kua kambis to yin, yindo kom kaelongtok mang in, kom kaurur kim E Nut mang in te, en kmeharom yin he ila ngorsang kam gia vle lya, nop o vrong yayor kam pis kim in, kmikkiem gi enang ko kua mnor mang in tete te, ila vrek tkaisis kngae ka ngmeang hak. 3 Ii, ko her kol a re mang in, ko vgum ngoornopeik akuruk ko ngat pis mo kmok he khavaeng dok te, im her sim kut ikkiem o rhek ruk o minar mang e Yesus he kle kaikkiem mar tete vop. Ko her kol a re to endo mang in tok, va ko ngae sei kam sirei hak. 4 Ii, a sirei to mang yindo koma kvam yin te, kolyie, te sei kam hover dok hak, ko ko her kol a re mang yin enang tok. Nang nong a papat tang hak to tis kam hover a sirei kun mnam dok enang endo koma kol mkor endruk koma kvam mar te, koles e.

5 Kua kambis to yin, yindo kom kaelongtok mang in, yin a mhel to ima venu kam sim ktua ring ya mang ngoornopeik akuruk ngam kaol kpis ko tok kmeha orom E Nut karo reha. Ii, si mar ngma vle ngang in te, mar o gunmia, vanangko ima vle sim ktua ring ya mang ngar ge. 6 He E Nut ka ngaomevek to moti, ngot her kol a re to mang ila keknen to kmelongtok mang ngar enang tok. Ii, tmi kut ya hak yin kmel ngaro nharok ma mmie ko ngam re kar ko va ngaelaut ka gu kam ngae. Ii, ngiak kaeharom tok ngang ngar kngae ge, gi enangthe mup kaeharom ngang E Nut msim tok kat. 7 Ii, ko o mia ruk endruk tok, ngta kpom E Nut karo reha kmelha kpolger o rhek ruk mang e Yesus kun pgegom o tamatan. Nang ngat lua tting mang o tamatan ruk endruk kam tar mar orom o tgoluk akor e. Nop hak. 8 He ekam tok, her mor mruo ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar, ngruak kol a ngaeha to endo kuon mang ngor kam kle smia tar ngoornopeik ruk enang ngar arhe, he nang mor kam kaum kar mar he kturang ngar enang tok pum a ngaeha to kam polger o rhek ruk o minar mang e Yesus.

O Rhek Ruk Mang E Diotrepes

9 Mare. Ko her ittiegom kuaro rhek akuruk kun mnam kua hor langto yok ngang nguk ruk E Nut ka ngaomevek to ko tok. Vanangko la mur hover to e Diotrepes, endo nama sovet kam kansgum en mruo kam mur kaelel en mruo kam ktong E Nut kles ruk muk ko tok, ta kle va lo kael dok mang kuaro rhek ruk endruk e. Nove. Ta kle va krere kim mar ha. 10 He ekam tok, Gaius, mnam a kolkha to ngua pis ko kmin ko tok, va ngor kle kpalsie kim e Diotrepes kmel en ma mmok ko pum o mia ngaro kerok kam mon karo kerkeknen ruk nam kaeharom mar. Endruk ko nam kaelha krere kim dok kmegom kam kering dok hak, va endo kam havae ko kim o mia kngae mang dok kat. Ii, nam kaeharom tok, nang lo kais kam rum ka svil ko e. Nove! Nam kle va klikim ngoornopeik ruk o gunmia kat, endruk ngma pis orom E Nut karo reha ko tok kat. Va nama hagam akuruk mnam muk ngta svil kmel ngaekmol ekam mar ko

ngak pis ko kmar kat. He endruk ngama
kokheng e Diotrepes he lua ngan vgum,
nang kle kael ngaekmol ekam ngoornopeik
ruk endruk, e Diotrepes mruo nama pepet
mar kun mnam e Yesus ka ngaomevek to ko
tok, mar kam lo kta kaum ktotu pum E Nut
kar mar kat e.
[11] Kua kambis to yin, yindo kom kaelong-
tok mang in, ngiak or kam kolkol ekam o
kerkeknen ruk endri e. Ngia kle gi kael
ilalo keik mang o keknen ruk lyar. Ii, ani
mhel to tgi kael kalo keik mang o keknen
ruk lyar, her endo ta mrua khenam en
mruo ma mmok te, tpal mnam E Nut ka
ngausie ka pun. Vanang ani mhel to nam
kaeharom o kerkeknen, a mhel to endo ta
kle mrua khenam en mruo ma mmok kat te,
en nam lua vokom E Nut orom karo keknen
e. Nove. [12] Vanangko ngua mhel langto yok
e Dimitrias, o mia tgus ngma gu ya pum en
orom ngaro rhek ruk o minar. Va dok mruo
kat, koma gu ya pum tok kat. Va muta mnor
mang kuaro rhek kat te, mar o minar kat.
[13] Ii, kua svil kam hoger o rhek kngae kn-
gae mang o papat kavurgem vop, vanangko
klua svil kmittiek mo mnam kua hor to
enda orom a ye to kmittiek orom e. [14] Ko
ko gia nho mkor E Nut te, ngor kle va mur
kaol kam ptang nguk, yek kam mi vokom
muk kam mia rere kar muk mang o papat
ruk endri.
Yu! Koma ngarkie mang in ngang E
Nut, he nang En kmeharom ila vrek kmon-
geik. Va ilenar ruk moti ngat kaen ngaro
mamrung ngang in. Va ngiak mon kola
langto langto ka munik kmen ko tang
ngang langto langto ko tok kat.

E Yut Ka Hor To Tittiegom

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Yut Ka Hor To Tittiegom

E Yut en e Yesus knopia langto. En tittiegom ka hor ta kam havaeng o mia mang o pattermia ruk la ppiagar, endruk e Pita ta ktar ittiek ngang ngar kat kun mnam ka hor to alomin orom. O pattermia la ppiagar ruk endri ngama ker patter o mia mang e Yesus te, en nong E Nut Khal msim e. Va ngam kaenkrovgem o mia kmeharom o kerkeknen kat. He ekam tok, e Yut tittiegom ka hor ta kmengorang ngar te, E Nut ner lo korim mar, vanang ner kle mi kaen a kapnes a ho vanker hak ngang ngar kam rum kim mar hak, gi enang ko tlo orim o mia akuruk tennik, nang kle krum kim mar tok kat.

E Yut Ta Ngarkie Mang Klenar

1 Vae, dok e Yut to e Yems knopia, e Yesus
Kristus kalkayie to kom kaeha ngang.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ruk
Ngor Teit E Nut nam kaelongtok mang nguk
he kvaeng nguk tesgun kam kol a ktalhok
to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik.
Ii, her muk ruk E Nut nma toot mang nguk
arhe kam ngae kais ko e Yesus Kristus na kat
kaeknik kam mi kut kaen a ktalhok to endo
ngang nguk.

2 Kua ngarkie ngang E Nut, En kam ho
ksovet ka khenam ka keknen to kmelongtok
mang nguk ma mmok, va En kam mrung
nguk va En kmeharom mularo vurkul
kmongeik.

E Nut Ta Ktar Mi Kut El Karo Papat Mang O Mia Ruk Ngat Kernonho Te, Ner Mia Rum Kim Mar Hak

3 Kolenar ruk kom kaelongtok mang
nguk, E Nut ther kaum ksusulgim muk kar
mor tgus. He dok, ko ktar ho mi ktua svil
hak kmittiegom kua hor ta ngang nguk kam
havaeng nguk mang o papat ruk mang E
Nut ko tsusulgim mor tok nngia nngia. Pu
tok, vanangko a papat langto yok tle kol
dok he kerngorom dok, he enang tok, ko kle
kaittiek ngang nguk mang a papat langto
yok ge, endo te, mguak kaur kim muk kam
sir lserppak kim o mia la ppiagar ruk ngam
kaegom kam kering o papat ruk mang kmor
mnam muk mang e Yesus. Ko E Nut ther
ngatngae kim a ngaeha to kmen o papat
ruk endruk ngang ngor he, ko ten o papat
ruk endruk ko maktiegom karo mia mruo
ruk tmur el mar tiok he te, mar kam vle
ngang En mruo. 4 Ii, mguak sir lserppak tok,
ekam ko o mia akuruk ngma ppiak kmor
mnam mar mang e Yesus, ngat her vaik kun
ma mmek mnam muk he. Va her o mia
ruk endruk arhe, o propet ngta ktar kpavap
mang ngar tennik he, ko ngat ittiegom E
Nut karo rhek mang ngar te, E Nut nera
monik kim a yor ngang ngar. Ii, o mia ruk
endruk ngam lua totu pum E Nut e. Nove,
ngam kle gia klel orom E Nut ka keknen
to kam ring ya mang o mia ko ngma pat
re te, ngat kais kam sovet kam ngam mar
mruo ekam ngaro pkor ngaro svil kam mo
vret mar mruo he ka tmar kim ngaro pkor
ngaro sing enang tok, he nang E Nut na
her sim kut kael a tok kim ngaro kerkeknen
ruk endruk orom ka keknen to kam ring
ya mang ngar tok ge. Mare, va Ngoldaip e
Yesus, ko en tuk A Ho Vu Ngaurar Hak, va o
mia ruk endruk ngma klai mang En kat te,
En nong Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen
e.

5 Mut si mnor mang o papat ruk kua
svil kmel mar ngang nguk tete, vanangko
ngor kat kaittiegom mar ngang nguk ge,
kam gi kat kael pat kim muk mang ngar
na. Ko her o papat ruk endri arhe te, pu
lmien te, tennik Ngoldaip ta ktong karo
mia mruo he ksusulgim mar kmottek kun
mnam a mhe to e Isip, vanang koknaik
ther kle kaim endruk ngat lo kor mnam
mar mang karo tnangal krum kim mar hak.
6 Va si o engyel kat, va tennik ngat mur
kansgum mar mruo to kle mur hong ngar
mruo petgim ngaro serppak ruk E Nut tmi
kut enik ngang ngar. To ngat kle kngorpok
petgim ngaro mhetor ruk ngma nho mang
ngar orom ngaro serppak ruk endruk. He
ekam tok, Ngoldaip ta kleng ngaro singni
va ngaro nharok orom o sen to le kngam
mar kun ma hengor to ta slok, mar kam
vle ko tok ngnik ngnik. Ii, ta mnang ngar
kam vle enang tok kam ngae kais ma kolkha
to alautar, endo E Nut kam monik kim a
kapnes ngang ngar kam vle tok ngnik ngnik
kat. 7 Ii, o engyel ri ngat vu kaenang lSodom,
lGomora va o rengmat ruk kanmok mang

ngar ko ngat mrua ngam mar mruo ekam
ngaro pkor ngaro svil ruk kam mo vret mar
mruo, va kmeharom o vrong kerkeknen
akuruk ngat kernonho hak. He ekam tok,
her endruk kam ker kol vgum a kapnes to
kam vle kun mnam a paei to a vleir arhe,
he nang mar kam keknen ngang ngor ruk
tete kam lua kolkol ekmar.

8 He gi enang ngar lsir enang tok, o mia
ruk endruk ngma veve pum ngaro tmik
ruk ngama kansgum mar mruo orom mar.
Va ngma kering ngaro pkor orom o vrong
kerkeknen ruk endruk tok kat. Va ngma
kpiem ngalmialaol he kerrereng o engyel
kuo kia gan kat. 9 Ii, mar ngma kerrereng
ngar tok, vanang si o engyel nga taven to
e Mikael, va tie ko en tkaus kar e Seten
mang kam kol e Moses ka mnes, va en tsi
vle te, en o engyel nga taven, vanangko
tlo gi vrong pat kmegom ka serppak mruo
kam kerrereng e Seten orom ke re tang
hak. Nove, ta kle va kreng te, "Ngoldaip
ner kaekon ngang in." 10 E Mikael tsi vle
ngang e Seten tok, vanang o patter ruk la
ppiagar ruk endruk ngat vaik ma mmek kun
mnam muk, mar ngam kle gi vrong kolaspa
kam kerrereng o engyel ko ngat lua mmok
mang ngar. Vanang oni kerkeknen ruk
ngat kle sim ktua mmok mang ngar vgum
o kerkeknen ruk endruk, ngam kaenen mar
kam tmar kim ngaro pkor ngaro sing mang
ngar. Vanang her mi kut o kerkeknen ruk
endruk lsir arhe E Nut nera monik kim a
kapnes ngang ngar pum mar arhe, kam ho
mi ktua rum kim mar ekmar tok. Ko o mia
ruk endruk ngam gia vle enang o kangsop
ruk ngma sovet kam gi vrong mo vret mar
tok, ko nop ngaro papat ngang ngar.

11 Sumger mar tok he! Ko mar ngat kolkol
ekam a ker mhel to e Kaen. Sumger mar
tok kat he, ko ngat kolkol ekam e Balam ka
kerkeknen kat kam gi kael a kre oguo ktar
ko pum ngaro kerok he ksovet kam kol a kre
alautar ko mkor muk. Va sumger mar gi
tok kat ge! Ko ngat mur it nga kapnes kuon
mang ngar, gi enang e Kora ko teharom tok
kat ko tkaenpgam o mia kam kaum he kaen
ekam e Moses.

12 Ii, o mia ruk endruk ngam kaemik
ko kmuk ko mum kael o ngorsang kam
khenam muk ma mmok te, mum kaelong-
tok mo nguk mruo. He enang tok, o patter
mia la ppiagar ri ngma vle enang o vellik
kuon mang a mhel ka vok ko ngam kaemik
ko kmuk tok, va ngam lua gorang o mia va
lua leep pum ngaro kerkeknen ruk kam mo
vret mar ko mnam o ngorsang ruk endruk.
Ii, ngma vle enang a toot kmo sipsip to nam
gia kolaspa kam gi mrua klang en tuk, nang
lua pat mang karo sipsip hak. Va ngma
vle enang o varhek ruk ngma kauyang o
mia ko a ngausgi tkovvorik, nang a kus tlo
kaerik mnam mar e. Ii, o mia ruk endruk
ngma vle kat enang o hi ruk ngma kauyang
o mia kat ko ngam kaehi ko mnam a venloot
to a guip va a horkas nginma pis, vanang
nong ngaro miel ngang ngar ko ngata vle
enang o yoror. Va ngma vle enang o hi ruk
E Nut tgi heter mar kngam mar, mar kam
vui, ko E Nut nera monik kim a yor ngang
ngar kmikkiem gi enang ko ngta ktar vle
enang o yoror tok. He enang tok ngara vle
orom alo yor alomin tok arhe. 13 Va ngam
gi vrong ngongae ngogut ngoguo ko kim o
mia akuruk kam sovet kam ngam leep mang
ngar orom ngaro kerkeknen he gia vle gi
enang o vlung kat ko ngma ngae ngogut
ngoguo he karir kael o gusgus. Va ngma vle
enang o ketor ruk ngam gi vrong vuut kun
kuo kia gan ngpang ngar kat. Ko her mar
ruk arhe, E Nut thera ktar el nga ngaekam
to kun mnam a hengor to tho mi kut slok
hak ngang ngar, mar kam plong vle mnam
ngnik ngnik.

14 To kmelha orom a venloot to orom e
Adam ka grung kmis orom o venloot ruk
aktiek hori orom alomin, ko a mhel to e
Inok ta vle, en ta ktar kpavap mang o mia
ruk endruk kat te,

> "Mu vokom Ngoldaip na. Ngoldaip ner
> kat kaeknik ngte kar karo engyel
> ngarlavurgem ngarlavurgem hak,
> endruk en mruo tmur el mar kam
> vle ngang en mruo orom ngaro kek-
> nen ruk o totur. 15 Ner kat kaeknik
> kar mar kam momngan kar o mia
> tgus, he o mia tgus ruk ngat lo
> kor mnam mar mang E Nut he lua
> mokpom kar E Nur nera monik kim
> a kapnes ngang ngar pum ngaro
> kerkeknen tgus ruk ngat lo ottek
> ekam E Nut kat. Ko mar ngat
> eharom ngaro kerkeknen ruk en-
> druk he mur khenam mar mruo ma
> mmok te, ngat lo kor mnam mar

mang E Nut he lua mokpom kar tok. Ii, va nera monik kim a kapnes ngang endruk ngat lo kor mnam mar mang E Nut kat pum ngaro rhek ruk ngat kernonho, endruk ngat vua sovet kam rere kim En orom mar kat."

16 Ii, ko o mia ruk endruk ko ngat vaik kun ma mmek mnam muk ngma rere porom mar mang E Nut karo pos va ngma sovet kam riring mularo kerkeknen kam mon muk orom mar kat. Va ngam sim ktua tmar kim ngaro pkor ngaro sing ruk kam mo vret mar kat. Ii, ngam mrua hover mar mruo he krere la ptir ngang nguk kmit muk kam tmar kim ngaro kerkeknen ruk endruk tok kat.

Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He Kmokpom Kar Ngak Matnge Vgum O Vnek

17 Lmien te, o mia ruk endruk ngat vaik kun ma mmek mnam muk orom ngaro kerkeknen ruk tok, vanangko kolenar ruk kom kaelongtok mang nguk, kua svil kmel pat kim muk mang o rhek ruk mkor Ngoldaip to e Yesus Kristus karo aposel, ko ngata ktar kpavap mang o mia ruk endruk ormar. 18 Ko ngta ktar khavaeng nguk mang o pattermia la ppiagar ruk endri te, "Mnam a venloot to ta konner tang mang a kolkha to a kser kim, o mia akuruk ngat lo kor mnam mar mang e Yesus ngara hop he kngam mar mruo kam tmar kim ngaro pkor ngaro sing ruk ngat lua khenam E Nut karo keknen, nang kle kerrereng o mia ruk ngama kor mnam mar mang e Yesus kam hallam mar." 19 Va her o mia ruk endruk ngama kommen muk tete arhe ko ngam mrua ngam mar mruo ekam ngaro pkor ngaro sing ko E Nunu A Totur nam lo kael rengmat kun mnam mar e.

20 Kolenar, o mia ruk endruk ngam sia vle tok, vanangko muk ruk kom kaelongtok mang nguk, mguak kle va mo kaenserpagam muk mruo kam sir lserppak orom o papat ruk mkor E Nut mruo, endruk kmor mnam muk mang E Nut ormar. Ko o papat ruk endruk mar o totur hak. Va mguak ngarkie kmikkiem enang ko E Nunu A Totur nam kaenkrovgem muk kam ngarkie tok kat. 21 Mguak vu kaelongtok mang E Nut mekam mekam kat ko muta paneng Ngoldaip to e Yesus Kristus kam kat kaeknik ngte mmie, he nang En kam khenam ka mamrung ngang nguk ma mmok kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang nguk.

22 Vanang o mia ruk ngama lopumtang pum E Nut kakro rhek va o rhek ruk mkor endruk ngat vaik kun ma mmek mnam muk, her o mia ruk arhe mguak kaegom kam rere mnam mar orom E Nut kakro rhek. 23 Nang endruk yok ngat re kam mrua ksir petgim E Nut he mur kael mar mruo ko ma kernonhommok he E Nut kam ngam mar kuo kia paei to a vleir tok, va mguak le smia patter mar orom E Nut kakro rhek kat, he nang o rhek ruk endruk kam kpom mar kmit mar petgim a paei to a vleir to endo, he nang muk kam susulgim mar tok. Va o mia akuruk yok, endruk ngma pi orom ngaro kerkeknen ruk ngam kottek kun mnam ngaro pkor ngaro sing ruk ngat ho mi kut kernonho hak, va mguak kle ka mrung ngar kat. Vanang ngaro kerkeknen ruk endruk, mguak kle kgorang ngar hak. Ko ngaro kerkeknen ruk endruk ngam sia vle enangthe ngaro gidiel ko ngta ksuk kuon mang ngaro it ruk kuo mang ngaro pkor he ngta hum, vanang o mia ruk endruk lsir mguak kle ka mrung ngar ge. Mguaka mrung ngar tok, vanang mguak gor kat, matok ngak kle kait muk he ka vraik orom muk kat, muk kmeharom o kerkeknen ruk endruk tok kat.

E Yut Ta Kanprim E Nut

24 Her E Nut to tuk, Endo tkais kam toot mang nguk he kaenserpagam muk, he nang muk kam lua vuut vgum o kerkeknen to le mrua ksir petgim En. Va En kat, Endo orom kla mmok. Va her En kat arhe, Endo tkais kam mur kael muk kam vle la mmok ko pum kalo keik. Ko nong a mhel tang hak to tkais hak kam mon muk orom a kerkeknen tang e. Ii, Endo tho vua mmok hak En ner mur kael muk ko kim En mruo kam vle la mmok tok, he mguera sirei hak ekam tok. 25 Va her E Nut to Endo tuk kat arhe, Endo ngruak hover ka munik ko her E Nut mruo tuk to tsusulgim mor. Ii, he ekam tok, o mia tgus ngak kanprim E Nut kam hover ka munik te, her E Nut to arhe Endo orom kla mmok, Endo La Vu Ngaurar Hak, Endo La Vu Serpgar, va Endo ka tavgo nma vle kuo mang o mia. Ii, ngruak kanprim E Nut tok, her vgum ka ngaeha to teharom ngang

ngor orom Ngoldaip to e Yesus Kristus. Ngruak kanprim tok, ko E Nut nam hera vle tok tennik ktar mang ko tlo kueng a mmie vop, va tete, va nera vle tok ngnik ngnik kat. Lmien.

E Yesus Ta Polger O Ngaelmir Ngang E Yoanes

O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Yoanes Ka Hor To Tittiegom Ko E Yesus Ta Polger O Ngaelmir Ngang

E Yoanes to tittiegom a knovvur to korlolo orom, her endo kat arhe tittiegom ka hor to enda kat. O mia ngat likim e Yoanes ngok ma nut langto ngma mon te, e Patmos he ta vle ko tok he ittiegom ka hor ta. A hor ka mten ta, nong a hor tang kat kun mnam E Nut ka meer tgus to ta vle enang ka mten ta e. Ko a hor ta, ta rere mang a venloot to enda tete ko ta re kam nop va mang a venloot to koknaik ko nera vle orom a volkha kar a mmie to a gunngar. Vanangko gi alo hor ruk mkor e Daniel va e Isikiel ngint vrua maenang enda.

E Yoanes ta vle ko tok ma Patmos he e Yesus ta khenam o ngaelmir ngang ko tengogo ormar. O ngaelmir ri ngta vle mang o tgoluk ngara pis koknaik. E Yoanes tittiegom karo rhek mang o ngaelmir ri kmenserpagam o mia ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar. Ta svil kmenserpagam mar ekam ko ngma vle kun pgegom o mia ruk ngama kol a regesal mang ngar, he nang mar kam kol a pat te, her E Nut to arhe nma nho mang ngaro ngorsang mo mmie, va mang o vrong tgoluk tgus ruk ngara pis koknaik tok. Ko o ngaelmir ruk e Yoanes tengogo ormar ngat khenam ma mmok te, e Yesus ka munik ta laut kir kim o vrong serppak tgus mo mmie he en nma toot he ka nho mang ngar.

O Ngaelmir Ruk Ketasuo Mar Kam Pis E Yesus Ta Ktar Kpolgerik Ngang E Yoanes

1 O rhek ruk mang o ngaelmir ruk ketasuo mar kam pis ma mmok tete, E Nut ther elik ko maktiegom e Yesus tennik he, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Ii, telik ko maktiegom e Yesus tok, to kle kael a ngaeha langto ko maktiegom e Yesus kat, endo kam kle kpolger o ngaelmir ruk endruk ma mmok ngang kalngunes ruk ngam kaeha ngang.

Ekam tok, mnam a kolkha langto, e Yesus tmeng ka engyel langto ngang kalkayie to e Yoanes kam polger o ngaelmir ruk endruk ngang ko e Yoanes tengogo ormar. Ii, a engyel tpolgerik ngang e Yoanes tok kam khenam mar ma mmok. 2 E Yoanes tengogo orom mar knop, to kle sim kut kaelha kam rere lmien mang o ngaelmir ruk endruk tgus, gi enang ko tvokong ngar tok. Va o ngaelmir ruk Yoanes tengogo ormar, her o ngaelmir ruk E Nut ta ktar rere mang ngar ko ta ktar el karo rhek mang ngar ko maktiegom e Yesus To E Nut Thim Orom Ka Msasaen arhe. Ko E Nut ta ktar elik ko maktiegom en tok, to e Yesus ta kle krere lmien ormar kam polgerik ngang e Yoanes vgum a engyel to endo enang tok. 3 He ekam tok, ani mhel to nak him E Nut karo rhek ri ko ktar kpavap orom mar mo ko ko katittiegom mar kun mnam kua hor ta, va her a mhel to ta lgekol arhe. Va ani mhel to E Nut karo rhek ruk endri ngak kael rengmat kun mnam ka vrek ko tnganik, va her a mhel to kat arhe ta lgekol kat ge, ko ketasuo o ngaelmir ruk endri kam pagis ma mmok he.

E Yoanes Ta Ngarkie Mang E Yesus Kakro Ngaomevek Ruk Aktiek Hori Orom Alomin

4-6 Dok e Yoanes.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk tgus ruk e Yesus kakro ngaomevek ruk aktiek hori orom alomin ko mnam a mhe to e Esia. Ko kaittiek ngang nguk te:

E Nut, En a plong vleir tennik, tete va ngnik gi enang tok ge. Va E Nunu A Totur* to nam kaeha ko kim E Nut to kuon mang ka ngorsang, en ka tavgo nma vle kuo mang e Yesus kakro ngaomevek ruk endruk ko mar aktiek hori orom alomin. Va e Yesus, en her Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen arhe. Va en aktarang kam hop petgim ka nnak mnam endruk tgus ruk ngara hop petgim ngaro nnak kat. Va karo rhek ri ta rere lmien ormar ko tpolgerik ngang dok tok, ngaro kleim kat, mor kam kpom mar te, nop, mar o mi rhek ruk o minar kat. Ii, va e Yesus, en a taven to ka tavgo ta vle kuo mang o taven tgus ruk ngma vle mo mmie. He ekam tok, kua ngarkie ngang ngar ruk korlotge tgus, mar kam ring

* 1:4-6: O rhek ruk lsir ngata vle te, "O nunu ruk aktiek hori orom alomin." Va endruk ngaro papat akuruk laol ngama pat te, o rhek ri nga pun ngta rere mang E Nunu A Totur.

ya mang nguk va mar kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

Mor ruk o mia ngruak kanprim yindo e Yesus mang ila mmok va ila serppak mekam mekam. Ko her yindo arhe im kaelongtok mang ngor he khong ngor pum nguaro kerkeknen pet mar petgim mor orom ila gidiel ko ta ksuk mang ngor. Ii, ye eharom mor tok, he enang tok, E Nut tlo kat kais kam kta mon mor ormar kat e. Ii, va ye her eharom mor kam vle te, ilaro ngaomevek mruo ruk ngota vle ku meorom E Nut ka tavgo. Va yeharom mor tgus kat kam vle kat te, E Nut karo pris ruk mor, he nang mor kam totu pum E Nut to yin mruo ima totu pum En kat. lmien!

E Yoanes Ta Kni Pum E Yesus

7 Mu vokom na! Ner kat kaeknik orom o varhek he o mia tgus ngara vokom. Va si endruk ngat krong orom o ot, va mar kat ngara vokom kat. O mia tgus ruk mo mmie ngara vokom to ngar le kosnok to kvor pa ngaor he ktolpum o ngoven he kaee kvulhi ku mmie mang ngar mruo vgum En. Ii, ngara vle tok arhe. Mi lmien!

8 Ngoldaip to E Nut ther havae mang En mruo te, "La Ho Mi Kut Ngaurar Hak to dok, dok to ngma mon dok te, E Alpa va E Omega, dok to Ko Ktar Vle va dok to Ngora Vle Knaek Hak. Ko dok A Plong Vleir tennik, tete va ngnik ngnik kat ge."

A Mhel To Ta Vle Enang A Mhel To Nkong Man Ma Volkha

9 Dok mu nopia to e Yoanes. Kom mi ktua vle gi enang nguk, kam kaum kmatnge vgum o vnek, nang lua kaeloong mnam o vnek ruk endruk mor tgus ngoma lol, mar kam marer kam nop kat. Va koma vle ku meorom E Nut ka tavgo gi enang nguk tok kat. Ii, ngota kaum ka vle tok, ekam ko ngot kor mnam mor mang e Yesus he mokpom kar. Ii, her mu nopia to dok ta arhe, dok to o mia ngat likim dok kmenpasiker dok kun ma hengor mo mnam a nut to ngma mon te, e Patmos ekam ko koma hahavae lmien orom E Nut karo rhek ruk mang e Yesus. 10 Ii, ngat likim dok mo mPatmos, to mnam a kolkha langto ko ngma totu pum Ngoldaip mnam, kua vle va E Nunu A Totur ta khenam o ngaelmir ngang dok ko ko kaengogo orom mar. Ii, o rhek ngat kaur kun mnam dok ko ko ngan a mhel ka ktui ko ta rere klik ko pekam dok. A mhel to endo ka ktui tkaeti klik enang a nglung ko tkaeti. 11 Thavae te, "Ngiak kaittiegom a hor langto kam keknen mang o tgoluk tgus ruk ya re kvokong ngar. To ngiak meng a hor to endo ngang langto langto mnam kuakro ngaomevek ruk aktiek hori orom alomin, endruk endri te: endo ko mEpeses, endo ko mSmerna, endo ko mPegamam, endo ko mTaitaira, endo ko mSardis, endo ko mPiladelpia, va endo ko mLaodesia."

12 Kua ngan a mhel to endo ka ktui ko ta rere pekam dok tok, to ko re khortgi knaek kvokom va ko vokom o krie ruk aktiek hori orom alomin, endruk orom o mmok ruk aktiek hori orom alomin. O krie ruk endruk o mia ngat eharom mar orom a kre to a gol. 13 Ii, va ko vokom kat ko a mhel to ta nho enang A Mhel To Nkong Man Ma Volkha ta ngongae kun pgegom o krie ruk endruk. A mhel to endo ta sring va karo sreng ngata hok kngae krarip is ku mang karo smigi ku mang kalo nhar. Va ta kleng ka vgon orom a yet ka kae ko vgum ka ngaengtek. Va a yet ka kae to endo, ngat eharom orom a kre to a gol kat. 14 Karo ssil kuon malpgem ngat ngae gia kas hak enang a sipsip karo ir, i o enang o varhek ruk ngat vua kas hak. Va kalo keik msim nginta nho enang a paei to ta vurvur klik mnam min. 15 Kalo nhar nginta nho enang a kre to ngma mon te, a bras, ko ngint kael enang a kre to a bras ko ngat kael kun mnam a paei kam mamat. Va karo rhek nga muktim tkaeti enang a ye ka maen ko tsovet kmottek. 16 Ii, va a mhel to endo ta kpom o ketor ruk aktiek hori orom alomin kun mnam ka miktiek. Va a kom ka raen ta vle kun mnam ka gu, nang ka pun to orom kalo ngaiting ruk nginta kha tkottek ogu mnok. Va ka lo keik nginta nho enang a kolkha to ta nan klik he kvaller o tgoluk tgus.

17 Ii, ko re khortgi kvokom a mhel to endo tok, to ko her gi harpeet kbut ku mmie ka vham orom kua vrek ku mmie, ku penharom. Kua vle gi enang a mhel to tyor he kharpeet kbut ku mmie tok. Kua vle ko tok, to a mhel to endo ta taat kngam ka miktiek kuon mang dok to hera re ngang dok te, "Ngior kam gor. Ko her dok to Ko Ktar Vle va dok to Ngora Vle Knaek hak.

18 Ko dok, A Plong Vleir. Tennik ko her yor
he. Vanang, vokom dok tete na, ko tete
koma vle he, he ngora vle ngnik ngnik kat
ge. Va her dok ta kat arhe, koma kpom
a ngaegot to mkor a mhe to ogu mLol he
kaikkiem kua svil mruo kmoregot kim o
mia ruk ngat yor.
19 Ekam tok, ngiak kaittiegom o rhek ruk
mang o ngaelmir ruk ye her vokom mar
tesgun he, va o tgoluk ruk ngta pis tete, va
o tgoluk ruk ngara pis koknaik kat. 20 Mare,
ko tete, ye her vokom o tgoluk akuruk ngta
tvok kim in tesgun ngola? Ii, ko ye her
vokom dok ko ko kpom o ketor ruk aktiek
hori orom alomin va o krie ruk aktiek hori
orom alomin, endruk orom o mmok ruk
aktiek hori orom alomin kat. Yu! Va
tete ngora polger o ketor va o krie ngaro
pneik ngang in ti te: O ketor ruk endruk,
mar o engyel ruk ngat kol langto langto
mnam kuaro ngaomevek ruk aktiek hori
orom alomin ka gu. Va o krie ruk aktiek
hori orom alomin, endruk orom o mmok
ruk aktiek hori orom alomin, mar kuakro
ngaomevek ruk aktiek hori orom alomin
kat arhe."

2

A Hor To Ngang E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mEpeses

1 "Ngiak kaittiek ngang a engyel to tkol
kua ngaomevek to ko mEpeses ka gu kam
havaeng ngar tgus te:

Dok to kua kpom o ketor ruk
aktiek hori orom alomin
kun mnam kua miktiek he
kngongae kun pgegom o krie
ruk aktiek hori orom alomin,
endruk orom o mmok ruk
aktiek hori orom alomin, kua
havaeng nguk orom kuaro
rhek ri te, 2 Kua kanprim muk
mang mularo reha ko muma
prongyek ka psek kmeha
kmegegom o mia ruk ngam
mrua kansgum mar mruo he
kmon mar mruo te, mar o mi
aposel. Ii, kua mnor mang
mularo reha kat te, muma
matnge vgum a ngaeha to tok
kmegegom mar kmommen
mar ma mmok kmel o mia ma
hor mang ngar te, nong mar
o aposel ruk o minar e. Va
mum lo kaennegiang ngar kam
vle kun pgegom muk orom
ngaro kerkeknen kat e. 3 Ii,
mum lo korim a ngaeha to
kmegom mar e. Nove, mum
kle va her gia matnge vgum
o vnek ruk ngma pagis kim
muk ekam dok, he lua kapngan
kmeharom a ngaeha to endo.

4 Mum pua vle tok, vanangko mut
kle her en a vnek langto ngang
dok ge te, mut her orim dok
to muta ktar elongtok mang
dok. Ii, va mum lo kat kaelong-
tok mang o mia kat e. 5 Mut
lua pat gi, te, tesgun muma
sovet hak kmelongtok mang
dok va o mia kat? Vanangko
tete, mut her orim dok kar mar
hak. He ekam tok, kua havaeng
nguk te, mguak kaitgung a kek-
nen to endo, to kle kaeharom
o keknen ruk mum kaeharom
mar ngang ngor tesgun. Va
enangthe mup lo kaitgung a
keknen to endo, va ngora pis
ko kmuk he kol a krie to orom
o mmok ruk aktiek hori orom
alomin, he kpet kun pgegom
muk petgim muk. 6 Vanangko
ta mien te, kua sirei mang nguk
ko mum lua svil hak mang e
Nikolas karo mia ngaro kerkek-
nen. O kerkeknen ruk endruk
kom lua svil hak mang ngar kat
e.

7 Ii, he muk ruk mut her lol E Nunu
A Totur karo rhek ri ta rere
ngang E Nut kakro ngaomevek
ormar, mgua sim kael rela
ekam karo rhek ri kam sim kut
kaikkiem mar. He o mia ruk
ngat matnge vgum o vnek kir
kim mar he kor mnam mar
mang E Nut kam kmokpom kar
ge, her o mia ruk arhe ngora
tting orom mar, mar kmemik
mnam a ho to tkais kmen a
ktalhok to kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik, ko a ho
to endo nma vle kun mnam E
Nut Ka Loot To La Vu Yar Hak
kuon ma volkha."

A Hor To Ngang E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mSmerna

8 "Va ngiak kaittiek ngang a engyel to tkol
kua ngaomevek to ko mSmerna ka gu kam
havaeng ngar tgus kat te:

Va her dok to Ko Ktar Vle va dok
to Ngora Vle Knaek hak. Va
her dok ta kat arhe, tennik ko
her yor to le khop kam kta vle
kat. Kua havaeng nguk orom
kuaro rhek ri te, 9 Kua mnor
mang mularo vnek ruk muma
lol vgum o Yuda ruk ngma
koskalil ormuk. Va kua mnor
mang nguk ko muma tu kmo
tgoluk tgus kat. Mum sia tu
kmo tgoluk tgus, vanangko E
Nut thera klang nguk orom a
gol ka pun he, endo a ktalhok
to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik. Ii, kua mnor
mang o Yuda ruk endruk, ko
ngma kerrereng nguk kat. O
Yuda ruk endruk ngam lo
kaikkiem nguaro keknen e.
Nove ngam kle va gi kor mnam
mar mang nguaro keknen
kuon mang ngaro gi pkor. Her
o mia ruk ngta vle te, mar e
Seten ka ngaomevek langto
msim arhe. 10 He ekam tok,
mu or kam gorang o vnek ruk
mut re kam ker kolkol vgum
mar ko ngat re kmelik kuon
mang nguk. Ko kua havaeng
nguk te, e Seten ner kaeha
ko maktiegom mar he ngat re
kmelel akuruk mnam muk kun
mo hengor kmegom muk. Va
mularo pkor ngar ho mi kut ker
kolkol vgum o nganngannes
hak ko tok kam ngae kais mang
o kolkhek ruk loktiek ko o
mia ruk endruk ngara koskalil
orom muk kun mnam mar.
Mgua matnge vgum mar he
kor mnam muk mang E Nut
kam kmokpom kar ge, kam
ngae kais ko o mia nga si kaim
muk kngam muk o yoror. He
enangthe mup kaeharom tok,
va dok ngora him muk orom a
msasaen to orom a ktalhok to
endo.
11 He muk ruk mut her lol E
Nunu A Totur karo rhek ri
ta rere ngang E Nut kakro
ngaomevek ormar mgua sim
kael rela ekam karo rhek ri
kam sim kut kaikkiem mar. He
o mia ruk ngat matnge vgum o
vnek ruk endruk kir kim mar
he kor mnam mar mang E Nut
kam mokpom kar ge, her o
mia ruk arhe ngar lua yor hak
mnam a kolkha to ngua monik
kim a yor ngang o mia kun
mnam a kolkha to ngak kol
a ngannes to ko kim a paei,
endo ta vle te, a yor to alomin
orom."

A Hor To Ngang E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mPegamam

12 "Va ngiak kaittiek ngang a engyel to
tkol kua ngaomevek to ko mPegamam ka gu
kam havaeng ngar tgus te:

Dok to ko kpom a kom to kalo
ngaiting tgus nginta kha kua
havaeng nguk orom kuaro
rhek ri te: 13 Kua mnor mang
mula rengmat ko ta vle enang
e Seten ka rengmat ka pun,
ko ka tavgo ta vle kuo mang
o mia kavurgem ko tok, ko
ngma sovet kam totu pum
o taven ruk ngam korsang
kuon mang ngaro ngorsang,
enangthe o taven ruk endruk
ngta vle te, E Nut msim. Ii,
mum sia vle kun pgegom o
mia kavurgem ruk enang tok,
vanangko muk, mum kle kor
mnam muk mang dok ge. Ii, va
a mhel to e Antipas, karo rhek
ruk mang e Yesus ko ta rere
lmien ormar, ngaro kleim kat,
mor kam kpom mar te, nop,
mar o mi rhek ruk o minar kat.
En nam sia rere lmien orom
karo rhek ruk tok, vanangko o
mia ngat im kngam en a yoror
ko tok mnam mula rengmat to
orom o mia kavurgem ruk ngat
mokpom kre Seten. Si kun
mnam o kolkhek ruk ko ngat
im e Antipas tok, vanangko

muk, mut lo ksir petgim dok
e.
14 Pu lmien te, mut lo ksir petgim
dok, vanangko mut her en o
vnek akuruk ngang dok ge. Ko
o mia akuruk kun mnam muk
ngam kaikkiem o keknen ruk
mkor e Balam vop. E Balam
en a mhel to tesgun ta kek-
nen ngang e Balak kmit o Is-
rael, mar kmeharom a kerkek-
nen to kmem o vothol ruk o
mia ngta ktar elik te, o nngiar
ngang o kool. Va e Balak tit
lIsrael kat, mar kmeharom a
kerkeknen to kam mo vret mar
kat. 15 Ii, va gi enang endruk
ngam kaikkiem e Balam karo
keknen, o mia akuruk yok kun
mnam muk ngam kaikkiem e
Nikolas karo mia ngaro kerkek-
nen kat ge. 16 He ekam tok,
mguak kaitgung mula kerkek-
nen to kmennegiang ngar kam
vle kun pgegom muk, matok
ngora pis ko kmuk he kaus
kar mar orom kuaro rhek ruk
ngma vle enang a kom to kalo
ngaiting nginta kha tgus.

17 Muk ruk mut her lol E Nunu
A Totur karo rhek ri ta rere
ngang E Nut kakro ngaomevek
ormar, mgua sim kael rela
ekam karo rhek ri kam sim kut
kaikkiem mar. He o mia ruk
ngat matnge vgum o vnek kir
kim mar he kor mnam mar
mang E Nut kam kmokpom kar
ge, her o mia ruk arhe ngor
mur kaen dok mruo to a bret
to a mana, endo koma tuvgom
kim o mia ngaro kerok, ngang
langto langto mnam mar. Va
ngor mur kaen a kre to ta
kas ngang langto langto mnam
mar kat. Va kuon mang a
kre langto langto ngora kait-
tiegom langto langto ka mu-
nik to a gunngar, endo langto
langto nak kol. Vanang gi endo
tuk to tkol ka kre to endo, en
tuk nera mnor mang ka munik
to a gunngar to endo."

A Hor To Ngang E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mTaitaira

18 "Va ngiak kaittiek ngang a engyel to
tkol kua ngaomevek to ko mTaitaira ka gu
kam havaeng ngar tgus te:
E Nut Khal to dok orom kualo
keik ruk nginta vle enang a
paei to ta vurvur klik mnam
min va kualo nhar ruk nginta
nho enang a kre to ngma mon
te, a bras, ko ngint kael enang
a kre to a bras ko ngat kael
kun mnam a paei kam ma-
mat. 19 Kua mnor mang mula
ngaeha to kmelongtok mang
o mia, va endo kmeha ngang
ngar, va endo kam matnge
vgum o vnek, va endo kmor
mnam muk mang E Nut kat he
kmokpom kar. Ii, va kua mnor
mang nguk kat te, muma sovet
kmeharom o reha ruk endruk
tete, kir kim tesgun ko muta
ktar elha pmar.
20 Ii, mum sia vle enang tok tete,
vanangko mut her en a vnek
langto ngang dok ge. Ko
mum kaennegiang a vlom to
e Yesebel, endo nam mrua
kansgum en mruo kam mrua
mon en mruo te, en a propet
langto kam vle kun pgegom
muk. Ii, mum kaennegiang e
Yesebel kam vle kun pgegom
muk tok, he ka mnang en kam
gi vrong keknen ngang kuaro
mia mruo ruk muk orom karo
vrong kerpapat he ka vraik
orom mularo papat, kmit mar
kmeharom alo kerkeknen ruk
kam mo vret mar va kmem
o vothol ruk o mia ngta ktar
elik te, o nngiar ngang o
kool. 21 Vanangko dok, ko her
el a venloot langto ngang a
vlom to endo he, en kmitgung
karo kerkeknen ruk kam vret
klenar, vanangko ta kees. 22 He
enang tok, mu vokom na, ekam
ko e Yesebel ta kees kmitgung
karo kerkeknen ruk kmonit kar
o mia kam mo vret mar, va
ngora monik kim a kapnes to
kmonit kun mnam a vokngnes

ngang en tok kat, vgum
karo kerkeknen ruk endruk.
Va endruk ngam kaikkiem
ngalkheng to endo kngam mar
mruo ekam karo kerkeknen
ruk endruk, kua havaeng
ngar te, ngak kaitgung ngaro
kerkeknen ruk endruk, matok
ngora monik kim a kapnes to
kmonit kun mnam a vokngnes
to klalaut hak ngang ngar. [23] Ii,
ngora monik kim a yor ngang e
Yesebel kalngunes ruk endruk
kam rum kim mar hak. He
vgum a kapnes to endo tok,
kuakro ngaomevek tgus ngara
mnor mang dok te, her dok
ta arhe, dok to kom kommen
o mia tgus kam mnor mang
ngaro vurkul va ngaro papat.
Ii, va ngor koripang ngang
langto langto mnam muk
kmikkiem ka ngaeha langto
langto gi enang tok arhe.

[24] Vanangko kua ngaomevek ruk
muk, muk o mia akuruk ko
mTaitaira, muk ruk mut lo
kaikkiem e Yesebel karo papat
vop, he lo lol o papat mang
o kerkeknen ruk o mia ngma
mon mar te, mar e Seten karo
keknen ruk lvankue, endruk e
Seten nma tuvgom mar kim o
mia ngaro kerok, kua havaeng
nguk te, klo is kam kta vanker
muk orom a pos tang kat e.
[25] Gi a pos to enda tuk ngor
kael kuon mang nguk te, o
rhek ruk muta ktar lol mang
dok, mguaka kpom mar klik he
smia tar mar kam ngae kais ko
nguak kat kaeknik.

[26] Va endruk ngta matnge vgum
o vnek kir kim mar he kor
mnam mar mang E Nut kam
kmokpom kar ge, ko ngam kae-
harom kuaro reha kam ngae
kais ko nguak kat kaeknik, her
mar ruk arhe ngor mur kaen a
serppak ngang ngar, he nang
nga tavgo kam vle kuo mang o
vrong rhek tgus mo mmie. Ii,
nera vle ngang ngar gi enang
ko nera vle ngang Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen tok kat
kmikkiem E Nut karo rhek ko
ngat havae mang te,

[27] 'Nera kir kim mar he ktoot
mang ngar orom ka kop to tvua
serppak, endo kam khenam en
ma mmok te, ka tavgo ta vle
kuo mang o mia tgus lserppak
hak. Ii, nera karkar mang ngar
krum kim mar kam vle enang a
mhel to nam kaeharom o kolhi
ko nma karkar mang ngar kam
kokoherik gi enang tok kat.'

Ii, ngor kaen a serppak ngang
ngar enang tok, gi enang ko
e Titou ta ktar en a serp-
pak ngang dok gi enang tok
kat. [28] Ii, va ngor mur kaen
dok mruo to kua vle enang
a ketor to a lesa ngang ngar
kat. [29] He muk ruk mut her
lol E Nunu A Totur karo rhek
ri ta rere ngang E Nut kakro
ngaomevek ormar, mgua sim
kael rela ekam karo rhek ri
kam sim kut kaikkiem mar."

3

A Hor To Ngang E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mSardis

[1] "Va ngiak kaittiek ngang a engyel to tkol
kua ngaomevek to ko mSardis ka gu kam
havaeng ngar tgus te:

Dok, koma kpom E Nunu A To-
tur* to ka tavgo ta vle kuo
mang E Nut kakro ngaomevek
ruk aktiek hori orom alomin
va koma kpom o ketor ruk
aktiek hori orom alomin kun
mnam kua miktiek. Ii, va
kua havaeng nguk orom kuaro
rhek ri te, Kua mnor mang mu-
laro reha. Va a re to mang nguk
ta ngae kun mnam o rengmat
kavurgem te, mut kor mnam
muk mang E Nut he kmokpom
kar va E Nut ner kaen a ktal-
hok ngang nguk. Vanangko
nove, ko mum kle va ka vle

* 3:1: O rhek ruk lsir ngata vle te, "O nunu ruk aktiek hori orom alomin."

enang o yoror ruk ngar lua kol
a ktalhok e. [2] Mgua mur kael
votgem muk he khop, he lo
kat konit orom mularo papat
ruk kmor mnam muk mang
E Nut he kmokpom kar. Ko
tete, mularo papat ruk kmor
mnam muk mang E Nut he
kmokpom kar ngat re kam nop
kun mnam muk hak. Mgua
kat kaenserpagam mularo pa-
pat ruk endruk ko mar ngat re
kam nop kun mnam muk. Ii,
muma vle enang o yoror ruk
ngar lua kol a ktalhok, ekam
ko ko vokom mula ngaeha to
kmor mnam muk mang E Nut
he kmokpom kar te, tlo vur
is hak ko pum E Nut to koma
totu pum ka lo keik. [3] He ekam
tok, mgua kta pat mang E Nut
karo rhek ruk mut nganik tes-
gun ko mut lol he. Ii, mguak
ngan vgum E Nut he kaitgung
mularo kerkeknen. Vanangko
enangthe mgua lua svil kmit-
gung ngar, va ngora pis pang-
naom muk gi enang a ngau-
ruvik nma pis pangnaom o
mia kmaurur ngaro tgoluk. Ii,
ngora pis pangnaom muk tok
mnam a kolkha to mut lua
mnor mang.

[4] Pu lmien te, kavurgem kun
pgegom muk ruk ko mSardis
ngta vle enang o yoror ruk
ngat lo kais kam kol a ktal-
hok, vanangko o mia lgititge
ge ngata mmok. Her endruk
endri ngam lua vle enang o mia
ruk ngam kaegen kar o it ruk
ngta muk e. Nove, her endruk
arhe koknaik ngar kaegenkar o
it ruk ngata kas he kngongae
kar dok ngok Im E Nut kam
kol a ktalhok ko mkor. Ngara
vle tok ekam ko, E Nut nma
vokom mar te, ngat mi kut is
tok kam kol a ktalhok to endo
ko ngta mmok orom ngaro it
ruk ngta mmok tok. [5] Va o mia
ruk ngat matnge vgum o vnek
kir kim mar he kor mnam mar
mang E Nut kam kmokpom kar
ge, her endruk arhe ngara vle
enang endruk ngat kaegenkar
o it ruk ngta kas kat. Ko dok
klo is hak kam horang ngaro
mnok ruk E Nut ta kser a ken
mang ngar he ittiegom mar
kun mnam ka meer to nam
kaittiegom o mnok ruk mkor
o mia ruk ngara kol a ktalhok.
Nove, ngor kle va kaenser-
pagam ngaro mnok kam monik
ko kim E Titou kar karo en-
gyel. [6] Muk ruk mut her lol
E Nunu A Totur karo rhek ri
ta rere ngang E Nut kakro
ngaomevek ormar, mgua sim
kael rela ekam karo rhek ri
kam sim kut kaikkiem mar."

A Hor To Ngang E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mPiladelpia

[7] "Va ngiak kaittiek ngang a engyel to
tkol kua ngaomevek to ko mPiladelpia ka gu
kam havaeng ngar tgus te:

Dok to arhe dok to kuaro rhek
ngta mien. Va dok to ko her
pal mnam e Devit ka ngausie
kat, E Nut tmur el dok petgim
o vrong mia tgus he kaen a
serppak langto ngang dok. He
dok koma koregot kim o mia
tgus ruk E Nut ka tavgo ta vle
kuo mang ngar orom a serp-
pak to endo. Va endruk kua
koregot kim mar, nong a mhel
tang kat to tis kam kat kaelegot
kim mar kat e. Va endruk ko
kaelegot kim mar, nong a mhel
tang kat to tis kam kta koregot
kim mar kat e.

[8] Muk ruk o Piladelpia, kua mnor
mang mularo reha he. Mu
vokom na. Ko her el muk ko
va ngaegot va ko her koregot
kim muk he, he nong a mhel
tang to tis kam kta kaelegot
kim muk kat e. Ii, va kua
mnor mang nguk te, si mut lo
vua serppak, vanangko mum
kaikkiem kuaro rhek ge, va
mum lua klai mang dok kat
te, mut lua mnor mang dok e.
[9] Ekam tok, o Yuda ruk ngam

gi kor mnam mar mang nguaro
keknen kuon mang ngaro gi
pkor he ka vle te, mar e Seten
ka ngaomevek langto msim
tok, ngor kaeharom mar kam
tubulkek ku penharom muk
kam mrua havae mang ngaro
papat te, ta mien te, E Nut
nam kaelongtok mang nguk.
Ii, ngor kaeharom tok ngang
ngar, ekam ko her mar ruk
arhe ngma ppiak kam mrua
hover mar mruo kam mon mar
te, mar o Yuda msim, nang kle
lo kaikkiem nguaro pos e. [10] He
ekam ko muk mut her matnge
vgum o vnek he lo kaeloong
mnam o vnek ruk endruk, mar
kam marer kam nop, nang kle
sim ktua toot mang kuaro rhek
he kaikkiem mar ge, va dok kat
ngor smia toot mang nguk kat
mang o vnek ruk endruk ko
ngara pis kim o mia tgus ruk
mo mmie kmegom mar.

[11] Ketasuo dok kmeknik. He
ekam tok, mularo papat ruk
kmor mnam muk mang dok
kam kmokpom kar dok, en-
druk ngat her el rengmat kun
mnam muk, mgua smia toot
mang ngar hak he ka kpom
mar klik kam tokim o mia kam
lua vret mularo msasaen mkor
muk petgim muk. [12] Va o mia
ruk ngat matnge vgum o vnek
kir kim mar he kor mnam mar
mang E Nut to koma totu pum
kam kmokpom kar ge, her en-
druk arhe ngora srim mar kam
vle enangthe, mar o ngtek ruk
E Nut ka rek Ka Taban To A
Totur nma sir malpgem mar.
He o ngtek ruk endruk nga ho
lo is hak kam kta lpus kat e. Va
ngor kaittiegom E Nut to koma
totu pum ka munik kuon mang
langto langto mnam o ngtek
ruk endruk. Ii, va ngor kait-
tiegom E Nut to koma totu pum
ka rengmat ka munik kuon
mang langto langto mnam o
ngtek ruk tok kat. Va a reng-
mat to endo ko ngora srim mar
ko tok, ka munik ta vle te, E
Yerusalem To A Gunngar, ko
E Nut nera meng a rengmat
to endo kmottek kun kuon ma
volkha kam grung ngte mmie.
Ii, va kuon mang langto langto
mnam o ngtek ruk endruk kat,
ngor kaittiegom kua munik to
a gunngar kat. [13] Muk ruk
mut her lol E Nunu A Totur
karo rhek ri ta rere ngang E
Nut kakro ngaomevek ormar,
mgua sim kael rela ekam karo
rhek ri kam sim kut kaikkiem
mar."

A Hor To Ngang E Yesus Ka Ngaomevek To Ko mLaodesia

[14] "Va ngiak kaittiek ngang a engyel to tkol kua ngaomevek to ko mLaodesia ka gu kam havaeng ngar tgus te:

La Minar to dok, va kuaro rhek ri
kua rere orom mar ngaro kleim
kat, o mia kam kpom mar te,
nop, mar o mi rhek ruk o minar
kat. Kua tavgo ta vle kuo mang
o tgoluk tgus ruk E Nut tkueng
ngar. [15] Kua mnor mang mu-
laro reha ko muma vle enang
a ye to ta mgua. Ko mularo
papat ruk mang dok, ngam lua
koppet va mut lua menglol kat
e. Kun mnam dok koma svil
mularo papat ruk mang dok
kam vle te, ngma koppet, i o
muk ka vle te, muma men-
glol. [16] Vanangko, ekam ko mu-
laro papat ruk mang dok ngma
vle enang a ye to ta mgua,
ko re kam guspa orom muk.
[17] Ii, ko langto langto mnam
muk mum mrua kansgum muk
mruo kam re te, "Ko is mang
o tgoluk tgus vgum kuaro vu
krek va kuaro tgoluk vang."
Muk tgus mum sia pat mang
nguk tok, vanangko mum lua
mmok mang nguk mruo te,
mum mia kernonho hak. Mum
mia vle enang o mia ruk o
gi mit ko mum lo kaegenkar
E Nut ka yet to ka sgan kat
e. He enang tok, muma vle

enang o vivisker ko mum lua
svil kam vokom E Nut kat orom
mularo keknen. Va mum mia
vle enang endruk ngma tu kmo
tgoluk ko mum lua vle orom E
Nut karo papat tok kat e. O
kelenar ruk muk, [18] ekam ko
muma vle tok, kua havaeng
nguk kam lol o papat ruk mang
E Nut ko mkor dok, he nang
muk kmis kam vle kia vul orom
o papat ruk laol, gi enangthe
mum kaenkim a kre to a gol ka
mten to ngta mat a kre to ta
movavaik kar a gol, he kyor o
mi gol tuk. Kua havaeng nguk
tok, he nang muk kam mmok,
he nang muk kam vle kia vul
orom o papat ruk laol tok kat.
Va kua havaeng nguk kam lol
o keknen ruk ngta mmok ko
mkor dok kat, gi enangthe
mum kaenkim o it ruk ngta
kas. He enang tok, mguer
kais kmegenkar kua yet to ka
sgan kat, he nang muk kam
lo kta leep kat pum mularo
pkor ruk ngat gi mit. Va kua
havaeng nguk kam sirsrim mu-
laro kerok kam vokom E Nut, gi
enangthe mum kaenkim a ku
to kam vorang mularo kerok
orom kam sirsrim mar tok kat.
[19] Endruk kom kaelongtok mang
ngar, her endruk koma palsie
kim mar he ka psom mar enang
ti arhe. He ekam tok, mguak
kaegom mularo serppak tgus
kmitgung mularo kerkeknen
kmeknik ngte kim dok kam kta
mokpom kar dok. [20] Mu vokom
dok na. Kua sir ko va ngaegot
he kvae ngang nguk kam kta
mokpom kar dok. He endo nak
ngan kua ktui he koregot kim
dok, va ngora vaik kun mnam
ka rek he en kar dok mora
kaum kaemik.
[21] Va o mia ruk ngta matnge vgum
o vnek kir kim mar he kor
mnam mar mang E Nut he
kmokpom kar ge, her endruk
arhe ngor kaenserpagam mar
kmorsang ko kim dok kuon
mang kua ngorsang to kom ko-
rsang kuon mang ko kua tavgo
ta vle kuo mang o mia. Ii,
ngar korsang ko kim dok tok, gi
enang dok ko ko kir kim o vnek
gi enang tok kat he korsang
ko kim E Titou kuon mang ka
ngorsang tok kat. [22] Muk ruk
mut her lol E Nunu A Totur
karo rhek ri ta rere ngang E
Nut kakro ngaomevek ormar,
mgua sim kael rela ekam karo
rhek ri kam sim kut kaikkiem
mar."

4

E Yoanes Tkaengogo Orom E Nut Ka Ngorsang Kuon Ma Volkha

[1] Kopekam ko ko kaengogo orom o tgoluk
tgus ruk endruk knop, kua nho klangtar
vop, va ko kaengogo orom a ngaegot to
kuon ma volkha ko E Nut tkoregot kim dok.
To a mhel to ko ngan nanga ko ta rere
klik ko pekam dok, endo ka ktui tkaeti klik
enang a nglung ko tkaeti, a mhel to endo ta
kta rere ngang dok kam havaeng dok kat te,
"Aol na he grap ngte, he ngora polger
o rhek ruk mang o ngaelmir akuruk yok
ngak pagis ma mmok ko pekam o ngaelmir
ruk ye her engogo orom mar ko ngaka ktar
pagis." [2] A gi hi to ther gia re tok, to endo, E
Nunu A Totur ther gia khenam a ngaelmir
langto ngang dok ko ko kaengogo orom
ngatngae ko ko vokom a ngorsang langto
kuon ma volkha va a mhel langto tkorsang
kuon mang. [3] Va Endo tkorsang kuon mang
a ngorsang to endo ka vok ta nan orom a
kre to a yaspa va a kre to a karnilian nginalo
mmok. Va a krei to ta nan orom a kre
to a emeral ka mmok tkairkleim malpgem
a ngorsang to endo ma kuon kat. [4] Va o
ngorsang ruk a mhelom hori orom korlolo
ngat kairkleim a ngorsang to endo ko pgeik
ko ngta vle vur hagenmok mang. Va a
hipun atgiang tkorsang kuon mang langto
langto mnam mar. Va a hipun langto langto
tkaegenkar a yet to ta kas va langto langto
mnam mar tgus ta him kta msasaen to ngat
eharom orom a kre to a gol. [5] Ii, va a koot
tgurmik ko tkottek kun mnam a ngorsang
to endo ko pgeik. Va a mmie ta khi va o
muktim ruk ngat kaeti enang o varhek ko

ngta kullung ngat ottek ekam a ngorsang to
endo kat. Va o mmok ruk aktiek hori orom
alomin ngta vurvur ko kim a ngorsang to
endo. O mmok ruk endruk, mar ngat kaum
ka vle atgiang te, mar E Nunu A Totur to
ka tavgo ta vle kuo mang e Yesus kakro
ngaomevek ruk aktiek hori orom alomin
enang tok.* 6 Va a ngorsang to endo ta vle
kuon kia ngaenker ka las. Va a ngaenker to
endo ta nho enang a kleng to tgi mmok hak
gi enang a kre to a tleko.

Kun pgegom o ngorsang ruk a mhelom
hori orom korlolo lsir ko ngat kairkleim
a ngorsang to endo, o tgoluk ruk korlolo
E Nut tkueng ngar he ngta ktal ngta vle
he kairkleim E Nut ka ngorsang to endo.
Ii, va ngta nho te, ngaro kerok kavurgem
ko ktar va koknaik kuon mang ngaro pkor
tgus. 7 Atgiang mnam mar ta nho enang
ngaemslang to a laion. Langto ta nho enang
a bulmakau. Langto ta nho enang a mi
mhel. Va langto ta nho enang a ngaining
laut ko ta vo kngae. 8 Langto langto mnam
mar ngaro ngaeho ruk aktiek hori orom
agitgiang. Ii, mar tgus ngaro kerok kuon
mang ngaro pkor. Si ku meorom ngaro
reho, ngaro kerok ngata vle ko tok kat. Va
mo kolkhek va mo rsegain tgus ngam lua tu
kam kanprim E Nut ko ngma kni pum te,

> "E Nut To La Ho Vu Ngaurar Hak, En
> a plong vleir tennik, tete va ngnik
> ngnik. En a Totur. En a Totur. En a
> Totur."

9 Ii, endruk korlolo E Nut tkueng ngar he
ngta ktal, ngma hover E Nut ka munik kam
kanprim tok ko En nma vle ngnik ngnik he
korsang kuon mang ka ngorsang. Ngam
kaeharom tok, va 10 o hipun ruk a mhelom
hori orom korlolo, ngma knaek mang ngar
kam tubulkek ku penharom ko tok ko kim
ka ngorsang he ktotu pum En, ko her En A
Plong Vleir to nma vle ngnik ngnik arhe. Ii,
ngam sim kut kael ngaro msasaen kuon kia
ngaenker ka las ko kim ka ngorsang he ka
kni pum kat te,

> 11 "Nut her yindo arhe Ngoldaip to yin.
> Yin tuk, ye her mi kut is, o mia kam
> hover ila munik kam kanprim yin
> mang ila serppak, ko her yin arhe
> ye her kueng o vrong tgoluk tgus.
> Ii, ye her ikkiem ila svil mruo he
> kueng ngar. He tete ngma vle tok
> kmikkiem ila svil tok kat."

5

E Yoanes Tkaengogo Orom A Sipsip To A Sital Ko Ta Kpom E Nut Ka Meer Ko Maktiegom

1 Kopekam ko ko kaengogo orom o tgoluk
tgus ruk endruk knop, kua langtar ma kuon
vop, va ko le kaengogo orom Endo tkorsang
kuon mang a ngorsang to endo ko ta kpom
a meer kun mnam ka miktiek. Va ngat
her ittiek kuon mang a meer to endo kalo
ngaiting tgus to kvat orom o vnangal ruk a
ktiek hori orom alomin. 2 Va ko kaengogo
orom a engyel to tvua serppak ko ta rere
klik te, "Erieto tmi kut is kam pet o vnangal
ruk endruk he klamher a meer to endo?"
3 Ko vokom va nong a mhel tang mo mmie
va kuon ma volkha, i o kun ku meorom a
mmie ka ngaesik hak ta vle ko tmi kut is
kam petik he klamher a meer to endo e. Va
kam gi vur nho kun mnam, va nong a mhel
tang hak to tmi kut is kmeharom tok kat e.
4 Ko vokom tok, to ko elha kmeti. Ko eti eti
eti ekam ko a engyel to endo tlo pis mang a
mhel tang to tmi kut is kam pet o vnangal, i
o kam gi vrong nho kun mnam kat e. 5 Ko eti
tok kngae, to a hipun langto mnam endruk
a mhelom hori orom korlolo thavaeng dok
te, "Or kmeti, ekam ko, e Devit kaes, endo ta
vle enang a ho ka sipngan ko ta par mnam a
ngausie ka pun to mkor e Devit, ka serppak
ta vle enang a ngaemslang to a laion, her
Endo arhe tmi kut is kam pet o vnangal
ruk aktiek hori orom alomin kam lamher a
meer to endo ekam ko en ther mi kut kir
kim ka imuo he."

6 To kopekam tok, ko kaengogo orom
Endo ta vle enang A Sipsip To A Sital ko ta
nho enang te, o mia ngat im kngam a yoror.
Ta sir kun pgegom endruk korlolo E Nut
tkueng ngar he ngta ktal ko ngat kairkleim
a ngorsang to endo, va o ngorsang ruk a
mhelom hori orom korlolo ngat kairkleim
endruk korlolo tok kat. A Sipsip To A Sital
to endo karo mus ruk aktiek hori orom
alomin kuon mang ka lpek. Va karo kerok
ruk aktiek hori orom alomin tok kat. Karo
kerok ruk endruk, mar ngat kaum ka vle
atgiang te, mar E Nunu A Totur, to ka tavgo

* 4:5: O rhek ruk lsir ngata vle te, "O nunu ruk aktiek hori orom alomin."
* 5:6: O rhek ruk lsir ngata vle te, "O nunu ruk aktiek hori orom alomin."

ta vle kuo mang e Yesus kakro ngaomevek
ruk endruk aktiek hori orom alomin.* Ii,
her E Nunu A Totur arhe to E Nut tmeng,
En kam ngae kun mnam o mhetor tgus mo
mmie. 7 A Sipsip To A Sital to endo ta ngae
kpis ko kim Endo tkorsang kuon mang a
ngorsang he kol a meer ko mkor En kun
mnam ka miktiek. 8 Tkol he, to endruk
korlolo E Nut tkueng ngar he ngta ktal kar o
hipun ruk a mhelom hori orom korlolo ngat
kaum ktubulkek ku penharom A Sipsip To
A Sital to endo. Ii, langto langto mnam mar
tgus ta kpom a ho ka grie he kpum. Ii, va
langto langto mnam mar ta kpom a kolhi
to ngat eharom mar orom a kre to a gol kat.
Va kun mnam o kolhi ruk endruk a paei ka
ngaus to ngma mon te, a ensen nma pum ka
grap ngpalmai. Va a ensen to endo ta vle te,
o ngarkie ruk mkor E Nut karo mia mruo.
9 To mar tgus ngata kni pum A Sipsip To A
Sital orom a kni to a gunngar kam kni te,

"Ye ho mi kut is kam kol a meer he
kpet karo vnangal kam lamher, her
vgum ko o mia ngat im yin kngam
yin a yoror. Ii, ye her el ekam o
mia ngang E Nut orom ila gidiel
mruo tok. O mia ruk ngat pal mnam
o vrong valngan, o vrong usiel, o
vrong rhek va endruk nkong ngar
ko mnam o vrong marhok tgus va ye
her el ekam mar he orom ila gidiel
mruo to endo. 10 Ii, ye her mi kut
eharom o mia ruk endruk kam mi
kut vle te, ilaro pris ruk ila tavgo
ta vle kuo mang ngar, he nang mar
kmeha ngang E Nut to ngoma totu
pum. Ii, va her mar ruk nga tavgo
nera vle kuo mang a mmie ta tgus
kat arhe."

11 To ko kaengogo orom o tgoluk akuruk
yok va ko ngan o engyel ngarla vurgem
ngarla vurgem ngaro ktui. Ko o engyel vang
o engyel vang hak ngat kairkleim endruk
tgus ngat kairkleim a ngorsang to endo,
endruk korlolo E Nut tkueng ngar he ngta
ktal va o hipun ruk a mhelom hori orom
korlolo ruk ngat kairkleim mar kat. 12 Mar
tgus ngat kaum ka kni klik pum A Sipsip To
A Sital te,

"A Sipsip To A Sital, her en tmi kut
is arhe kam lol o mia ngaro rhek
ruk ngta kanprim he ktotu pum en
ormar. Ii, tmi kut is kam lol ngaro
rhek ruk ngta kanprim en ormar
mang ka serppak, karo vu tgoluk,
karo vu papat, ka tavgo va ka mmok
kat. He en her Endo ngat im kngam
a yoror kat arhe."

13 Ngta kni tok, to ko kle kngan o tgoluk
tgus ruk E Nut tkueng ngar ko ngta kni pum
kat. Ii, endruk ku mmie, kuon ma volkha,
kun ma a mmie ka ngaesik hak, va kun
mnam a mou kat. Ngta kni pum E Nut kar
A Sipsip To A Sital te,

"O mia tgus ngak khover A Sipsip To
A Sital kar Endo nma korsang kuon
mang ka ngorsang nginalo munik
he kanprim min mang mela mmok
kam ngae ngnik ngnik."

14 Ngta kni pum min tok, to endruk korlolo
E Nut tkueng ngar he ngta ktal, ngta kori-
pang ngar te, "Mi lmien." To o hipun ruk
a mhelom hori orom korlolo ngta tubulkek
ku penharom min he ktotu pmin kat.

6

E Yoanes Tkaengogo Orom A Sipsip To A Sital Ko Ta Pet O Vnangal Kam Lamher A Meer

1 Kua ketar A Sipsip To A Sital to endo va
ko vokom ko tpet a meer to endo ka vnangal
to atgiang orom, nang korim endruk aktiek
hori orom atgiang. Tpet to kua ngan a
muktim enang a koot ko ta kullung ko tang
mnam endruk korlolo E Nut tkueng ngar he
ngta ktal ta rere. Tre te, "Aol!" 2 Tre tok, va
vgum a ngaemslang to a hos orom ka vok
to ta kas ko ko vokom ko tgi pis gi sir ko tok
ko kim kualo keik. Va endo tkorsang kuon
mang a hos ka sai, en ta kpom a tambres
kun mnam ka ktiek va tkol a msasaen ko
mkor endo thim orom. Va ta sap orom ka
hos to endo kam ngae kmus kar o mia kam
kir kim mar tgus.

3 To A Sipsip To A Sital tpet a vnangal
to alomin orom to kua ngan endo alomin
orom mnam endruk korlolo E Nut tkueng
ngar he ngta ktal ko ta rere kat kam re te,
"Aol!" 4 Tre tok, to ko vokom a hos langto
yok orom ka vok to ta svel enang a paei
karo ngaerevek ko tottek. Va endo tkorsang
kuon mang a hos to endo ka sai, en ta
kpom a serppak to kam kser a mokaum kun
pgegom o mia, kmommen mar kmel mar te,
la imuo mo kmar, mar kam mo puputum
mar mruo ko tkol a kom to klalaut ko mkor
endo ten ngang.

5 To A Sipsip To A Sital tpet a vnangal to a
korlotge orom. Tpet he, to kua ngan endo a
korlotge orom mnam endruk korlolo E Nut
tkueng ngar he ngta ktal ko ta rere kat kam
re te, "Aol!" Tre tok, va vgum a hos langto
orom ka vok to la katvur ko ko vokom ko tgi
pis gi sir ko tok ko kim kualo keik kat. Va
endo tkorsang kuon mang endo la katvur
ka sai, en ta kpom a ngaeha to kmel o tgoluk
ngaro kerok, he nang o mia kmenkim mar
kmikkiem ngaro kerok kais tok. 6 To kua
ngan a muktim langto kat ko tkaeti enang
a mi mhel ka ktui, ko langto kun mnam
endruk korlolo E Nut tkueng ngar he ngta
ktal ta keknen ngang endo la katvur te,
"Kun mnam a venloot to yindo la katvur ya
vle, o mia ngar sia khanang ngar kmenkim
ke ho to a vit ngo khek kmikkiem ke kolhi to
na gi vur kais mang ke lita to ke tgiang, i o
ke ho to a bali ngo khek kmikkiem ke kolhi
to na gi vur kais mang kero lita ruk korlotge
orom a dinaris to ngat sovet kam prongyek
ka psek kmeha mnam a kolkha to a gutnar
tgus kmit. Vanang ngiak or kam kering o
luteik ruk orom o hi ruk olip va o usiel ruk
o grep e."
7 To A Sipsip To A Sital tpet a vnangal to
a korlolo orom, to kua ngan endo a korlolo
orom mnam endruk korlolo E Nut tkueng
ngar he ngta ktal ko ta rere kat kam re te,
"Aol!" 8 Tre tok, va vgum a hos langto ko ko
vokom ko tgi pis gi sir ko tok ko kim kualo
keik. Ka vok ta les. Va a mhel to tkorsang
kuon mang a hos to endo ka sai, en ka
munik te, E Yoror. Va a mhe to e Mlol nama
vle ko rkieng he ka knaek ekam kat. He
min tgus ngint kol a serppak to kmommen
o mia tgus kun mnam a mmie, mar kam vle
mnam o murgun ruk korlolo, to kmim o mia
tgus ruk kun mnam a murgun to atgiang
kun mnam mar ruk korlolo kngam mar tgus
kun mnam a murgun to endo o yoror. Ii,
ngint kol a serppak to kmim mar kngam
mar o yoror orom a kom, orom a vang,
orom o vrong yor ngo mamten va orom
o ngaemslang ruk ngma sosop po turvek
mnam a mmie ta.
9 To A Sipsip To A Sital ta pet a vnangal
to aktiek orom, he ko vokom o mia akuruk
ngaro nunu ko o mia ngat her im mar
tesgun kngam mar o yoror ekam ko ngma
hahavae lmien orom E Nut karo rhek. Ii, ko
vokom mar ko ngta vle ku meorom a psen
to a totur, endo kmel E Nut karo nngiar
kuon mang. 10 Ii, ngma vle ko tok he kvui
klik ngang Ngoldaip kam re te, "Ngoldaip,
yindo La Ho Vu Ngaurar Hak, yin A Ho To-
tur Hak va La Minar to yin, ngruak paneng
o kolkhek aner vop, he nang yin kmekon
ngang o mia ruk ngma vle mo mmie kmel
a kapnes ngang ngar kam srim a vnek to
mang nguaro gidiel?" 11 Ngat havae tok,
to Ngoldaip tkaen o it ruk ngta kas ngang
langto langto mnam mar to khavaeng ngar
te, "Mgua gi vrua vle nong ke laut na,
kam ngae kais mang ko o mia ngak kaim
muornopeik akuruk ngat kor mnam mar
mang E Nut he kaeha ngang kat. Ko o
mia ngak kaim mar kngam mar o yoror
kmikkiem gi enang ko E Nut ta ktar mur
him mar te, mar aner ngak yor kais enang
tok, to endo yek, ngor le ka srim mularo
gidiel. Ko o mia ngak kaim mar kngam mar
o yoror na, kmikkiem enang ko ngata ktar
kaim muk kngam muk o yoror tok kat."
12 To ko vokom Endo enang A Sipsip To A
Sital ko ko ta le kpet a meer ka vnangal to
aktiek hori orom atgiang orom kat. Tpet
he, to a mmie tkaelha kam khi klik va a
kolkha thortgi ka nho lkatvur hak enang a
porgagat karo kmeneng. Va a kenho tgus
thortgi kat ka nho la svel enang a mhel ka
gidiel kat. 13 Va o ketor ruk kuon ma volkha,
ngata rpuo ngku mmie gi enang a ho to
a pik karo miel ruk ngta vol ngma rpuo
ngku mmie vgum a ngausgi alautar ko tpis
tkaererik. 14 Va ko vokom a volkha kat ko ta
nho enangthe E Nut tmur llum he kaursie
ngoguo, gi enang a mhel to ta llum a meer.
Va a mmie ta khi, va o vlik va o nut tgus ngat
kaurursie kparem ngaro ngaekmol petgim
mar.
15 Ko vokom o tgoluk tok, to o mia tgus
ruk mo mmie ngata ngoropok ngoguo mo
vlik kam tvok kun mnam o nhotor va o krek
ngaro ngnorok. Ii, a mmie karo mhetor
tgus ngaro taven va ngalmialaol va ngaro
ngaomevek ngalmialaol kar endruk ngaro
vu krek, va endruk ngaro vu serppak, va
o mia tgus ruk ngalmialaol ngam kaenen
mar kmeha ngang ngar kar endruk nong
ngalmialaol ngang ngar, mar tgus ngat
ngoropok kam tvok tok. 16 Ii, ngta vle tok
va kukueng o vlik, te, "Mguak kuviet kuon
mang ngor he, he ktuvgom mor kim Endo

kuon mang ka ngorsang va kim Endo ta
vle enang A Sipsip To A Sital ko ner ho
mi kut kaesik ngang ngor. [17] Ii, o mia ruk
endruk ngar mi ktua vle enang tok, ekam
ko a kolkha to E Nut kar A Sipsip To A Sital
nginak khenam nginalo ngaesik ma mmok
ngang ngar, ner mi kut pis lmien ngang
ngar gi enang tok hak. He nong a mhel tang
hak to ner kais kam sir ko pum nginalo keik
tok e. Ii, ko a kolkha to endo tho mi kut laut
arhe."

7

E Nut Nera Lol O Israel Ruk Ngat Kais Te, 144,000 Kam Toot Mang Ngar

[1] To ko pekam ko ko vokom o tgoluk ruk
endruk, ko vokom o engyel ruk korlolo ko
langto langto mnam mar ta sir ko va mmie
ka ngaiting langto langto. Va langto langto
ta tokim a ngausgi kam hagam kmovvor a
mmie, va a mou, va mang o gi vrong hi tgus.
[2] Ii, ngta tokim a ngausgi tok, ekam ko E
Nut ten a serppak langto ngang ngar kam
kering a mmie, a mou va o hi tok. Ngta
vle tok, va ko vokom a engyel langto yok
ko tottek oguo ma mhe to a kolkha nma
plek mnam. Va E Nut To A Plong Vleir
ka ngaelmir ta vle kuon mang a engyel to
endo. Ko vokom tok, to ta vui klik ngang
o engyel ruk korlolo kam havaeng ngar te,
[3] "Mu or na. Ko mor o engyel ruk ngom
kaeha ngang E Nut ngruaka ktar kael E Nut
ka ngaelmir kuon mang E Nut karo mia ruk
ngam kaeha ngang En ngaro leineik, yek
mut kais kam kering a mmie, a mou va o
hi." [4] Thavaeng ngar tok, to a engyel to endo
thavaeng dok mang E Nut karo mia ruk o
engyel nga kael E Nut ka ngaelmir kuon
mang ngar te, mar aner. Va kam pupam o
mia tgus ruk mkor o Israel ngaro usiel tgus
a murgun to endo, nok mar tgus ngat kais
mang te, 144,000.

[5] Ii, ngat el E Nut ka ngaelmir kuon mang
akuruk mkor a ngausie to e Yuda he
ngat kais te, 12,000
va akuruk mkor a ngausie to e Ruben
ngat kais te, 12,000
va akuruk mkor a ngausie to e Gat ngat
kais te, 12,000
[6] va akuruk mkor a ngausie to e Aser ngat
kais te, 12,000
va akuruk mkor a ngausie to e Naptali
ngat kais te, 12,000
va akuruk mkor a ngausie to e Mnasa
ngat kais te, 12,000
[7] Va akuruk mkor a ngausie to e Simion
ngat kais te, 12,000
va akuruk mkor a ngausie to e Livai ngat
kais te, 12,000
va akuruk mkor a ngausie to e Isakar ngat
kais te, 12,000
[8] va akuruk mkor a ngausie to e Sebulun
ngat kais te, 12,000
va akuruk mkor a ngausie to e Yosep ngat
kais te, 12,000
va akuruk mkor a ngausie to e Bensamen
ngat kais te, 12,000.

A Murgun To Orom O Vrong Mia Ruk Ngat Kaegenkar Ngaro It Ruk Ngta Kas

[9] To ko pekam ko ko vokom o tgoluk ruk
endruk tok, kua vle vop va vgum a murgun
to orom o mia vang hak. A murgun to
endo nong a mhel tang hak to tkais kam
him mar kam mnor mang ngar te, mar aner
e. Ko mar, mkor o mia tgus ruk mnam
a mmie karo mhetor tgus, endruk mkor o
vrong rhek tgus ruk mo mmie ngaro usiel
tgus. Mar tgus ngta sisir ko kim E Nut ka
ngorsang va ko kim Endo ta vle enang A
Sipsip To A Sital. Ngat kaegenkar o it ruk
ngta kas va ka kpom o kningol kun mnam
ngaro singni. [10] Ii, ngta vle tok he kvui klik
kam hover E Nut ka munik kam kanprim te,

"E Nut to nam korsang kuon mang
ka ngorsang, her gi En tuk to tis
kam susulgim o mia vgum Endo ta
le nang A Sipsip To A Sital."

[11] Ii, va ko tok o engyel tgus ngta sisir
kairkleim endruk E Nut tkueng ngar he
ngta ktal va endruk o hipun ruk a mhelom
hori orom korlolo kat. Ngta ngan a murgun
ko ngta kanprim E Nut tok, to ngata kaum
ktubulkek ku penharom E Nut ko kim ka
ngorsang to ka kru ka vham orom ngaro
vurkul kam totu pum tok. [12] To ngata re te,

"Ta mien hak te, o mia tgus ngak
totu pum E Nut he khover ka munik
kam kanprim En kngorom kngorom
mang ka serppak, karo vu papat, ka
tavgo va ka mmok. Lmien"

[13] Ngata re tok, to a hipun langto mnam
mar ta mnganang dok te, "Endri ngat kae-
genkar ngaro it ruk ngta kas, erie mar ruk
va ngat ottek tam?"

[14] Va ko koripang endo te, “Kakai. Ngolaip, her indo arhe ya mnor!”

Va thavaeng dok te, “Endri, her endruk ngnik arhe ko nga her matnge vgum o vnek ruk ngara pagis kim mar kmegom mar kun mnam a venloot to tho mi kut kernonho hak ko ngak kir kim mar. Ii, ngara kir kim o vnek ruk endruk orom nga papat to mang A Sipsip To A Sital ko ngat kor mnam mar mang te, ka yor ko ka gidiel ta ksuk tis kam momgol mar. He enang tok, ngta vle enangthe ngat her plum ngaro it orom nga papat to endo he kpis la mmok vgum tok. [15] He ekam ko A Sipsip To A Sital ther momgol mar enang tok,

> Ngma vle ko kim E Nut to nam korsang kuon mang ka ngorsang kmeha ngang mo kolkhek va mo rsegain tgus kuon ma volkha ko tok kun mnam ka maksien Ka Taban To A Totur. Ii, va E Nut to nam korsang ko tok kuon mang ka ngorsang, ka tavgo nera vle kuo mang ngar he nera vle ko kim mar kngorom kngorom he ktoot mang ngar. [16] Ii, va ngar lo kat kais kam kta vang, va lo kat kais kam kta katngaivie kat e. Va a kolkha tlo kat kais kam kta laem mar. Va a gi vrong manakain kat ko tvua koppet va tlo kat kais kam kta laem mar kat e. [17] Ii, ko Endo ta vle enang A Sipsip To A Sital, Endo nma vle ko tok kun pgegom endruk tgus ko kim E Nut ka ngorsang, En nera toot mang ngar, enang a mhel to nma toot mang karo sipsip. Ko nera ktong ngar kam kol a ktalhok to ta vle enang o itok ruk ngam gia gos ka vle. Va E Nut nera momgol ngaro kerok ngaro itok kam petik, ko ko tok o mia ngar lo kat kais kmeti kat.”

8

A Sipsip To A Sital Tpet A Meer Ka Vnangal To Aktiek Hori Orom Alomin Orom

[1] To ko vokom ko A Sipsip To A Sital tpet a meer ka vnangal to aktiek hori orom alomin orom. Tpet he, to a volkha tngae gia vle te, a gi vatimmok kam ngae gia vle vur nong ke laut tok.

[2] A vatimmok ta vle, to ko vokom o engyel ruk aktiek hori orom alomin ko ngta sisir ko kim E Nut he E Nut ten a nglung ngang langto langto mnam mar.

[3] To ko vokom a engyel langto yok ko ta kpom a kolhi to ngat eharom orom a kre to a gol. Va a paei ka ngaus to ngma mon te, a ensen to nma pum ka grap ngpalmai ta vle kun mnam a kolhi to endo. A engyel ta kpom a kolhi to endo va ksir ko rkieng a psen to a totur, endo ngat eharom orom a kre to a gol, kmel E Nut karo nngiar kuon mang, to klenar ngat vu klang ka kolhi orom o ensen akuruk. To a kolhi orom a ensen to a paei ka ngaus ta pum ka grap ngpalmai. He a paei ka ngaus to endo ta movavaik kar a tomhel langto yok, endo ta vle te, E Nut karo mia mruo ngaro ngarkie ruk kun mnam ka kolkha to endo kat. Klenar ngata klang ka kolhi ma paei ka ngaus tok, he nang a engyel to endo kam le kngae ko kim E Nut ka ngorsang, va a paei ka ngaus kam pum ka grap ngpalmai kuon mang a psen to a totur kam nngiar ngang E Nut ormar tok. [4] A engyel to endo ta nngiar ngang E Nut, to a ensen ta pum ka grap ko maktiegom a engyel to endo ka ktiek kam ngae ko kim E Nut orom E Nut karo mia mruo ngaro ngarkie enang tok. [5] Teharom tok, to kle kngae ko va psen, kta lol o ensen akuruk mnam a psen to a totur to endo, kam kta klang ka kolhi orom mar, to kle kngam mar klik hak ngogu mmie. Tre kaeharom tok, to a koot tgurmik he kullung klik, va a mmie ta khi he kael ka muktim to klalaut hak.

O Engyel Ngat Hupum O Ngalngeik

[6] To o engyel ruk aktiek hori orom alomin, endruk ngata kpom o ngalngeik ruk aktiek hori orom alomin ngat hoverik he gia sir orom mar kam hupum mar.

[7] To langto mnam mar ta ktar khupum ka nglung he, he ka nglung tkaeti. Tkaeti va ko vokom a kus to orom a ye to tvua serppak ko tvua menglol hak, va a paei ko ta movavaik kar a gidiel he kvuvuut ku mmie enang a kus ko tkaerik. Ii, tkaerik tok ko E Nut tkol a kus to va a paei ko ngat movavaik kar a gidiel he kngam mar ngogu mmie. Tngam mar ngogu mmie, to a paei tem a mmie ka mhe to enangthe ipa kommen a mmie kam vle te, o mhetor ruk korlotge, va a paei tem ka mhe to atgiang mnam mar. Va ipa kommen he kaum o hi tgus ruk mo mmie

kam vle mnam o valngneik ruk korlotge, va a paei tem o hi tgus mnam a valngan to atgiang mnam mar tok kat. Va a paei tem o ngaergot tgus mo mmie kat.

8 Va endo a engyel to alomin orom ko vokom en kat ko thupum ka nglung he tkaeti kat. Tkaeti va ko vokom a tomhel to ta nho enang a vul alautar hak ko a paei tkaem tgus he kvurvur mnam vop, ko E Nut tpet he kngam ngogu mnam a mou. Tngam ngogu mnam a mou, to ipa kommen a mou kam vle te, karo mhetor ruk korlotge va a mou ka mhe to atgiang mnam mar thortgi ka nho enang a mhel ka gidiel. 9 Va ipa kommen he kaum o singol tgus ruk kun mnam a mou kam vle kun mnam o murgun ruk korlotge va o singol tgus kun mnam a murgun atgiang kun mnam mar ngat yor. Ii, va ipa kommen he kaum o laktok ruk ngma sap kia mou kam vle kun mnam o murgun ruk korlotge va a vul tkering o laktok tgus mnam a murgun to atgiang mnam mar kat.

10-11 To a engyel to a korlotge orom thupum ka nglung he tkaeti. Tkaeti va ko vokom a ketor alautar to ta mmok klik enang a kneng to ta vurvur klik ko ko vokom ko tvuut kun kuon ma volkha. A ketor to endo ka munik ta vle te, E Lkiet he ipa kommen he kaum o itok va o vugye ruk ma mmie kam vle kun mnam o murgun ruk korlotge va a ketor to E Lkiet tvuut kaim o itok va o vugye tgus mnam a murgun atgiang mnam mar he khortgem mar kam has. He o mia kavurgem ngat yor ko ngat iviem mnam o itok va o vugye ruk endruk ko ngta has tok.

12 To a engyel to a korlolo orom thupum ka nglung he tkaeti. Tkaeti va ko vokom ko E Nut tkaim o mmok ruk kuon ma volkha. Va ip kommen a kolkha kam vle te, karo mhetor ruk korlotge va a kolkha ka mhe to atgiang mnam mar tngae gi slok. Va ip kommen a kenho kam vle te, karo mhetor ruk korlotge va ka mhe to atgiang mnam mar tngae gi slok kat. Va ip kommen he kaum o ketor kam vle kun mnam o murgun ruk korlotge va o ketor tgus mnam a murgun to atgiang mnam mar ngat ngae gi slok tok kat. He ekam tok, o kolkhek va o rsegain ruk karo mhetor atgiang ruk kun mnam endruk korlotge ngat ngae gi slok vgum tok kat.

13 Kua vle keketar o tgoluk ruk endruk tgus, va ko ngan a ngaining laut ko ta vo kngae kuo kia gan he kaeti klik kam re te, “Suvrum muk ruk o mia ruk mo mmie. Suvrum muk mang o tgoluk ruk ngara pis koknaik ko o engyel ruk korlotge, endruk ngat lo hupum ngaro nglung vop, ngak hupum mar na, yek o tgoluk ruk endruk ngara pis. Suvrum muk!”

9

A Engyel To Aktiek Orom Thupum Ka Nglung

A Tomhel To Atgiang Orom Kam Suvrum O Mia Vgum

1 To a engyel to aktiek orom thera hupum ka nglung he tkaeti. Tkaeti va ko vokom a ketor langto yok kuon ma volkha kat ko ther vuut ku mmie. Tvuut ku mmie to E Nut ten a serppak langto ngang a ketor to endo, he nang a ketor kmoregot va kmelegot kim endruk ngama vaik kottek kun mnam a mmie ka ho ngaesik hak. 2 To tpet a mmie ka ho ngaesik hak ka ngaegot, to a paei ka ngaus to tvua ppat tkottek he kpum ka grap ngpalmai. A paei ka ngaus to endo ta vle enang a paei ka ngaus to mkor a paei to klalaut hak ko ta pum ka grap ngpalmai he ktotokim a kolkha. Va a volkha tngae gi slok hak orom a mmie ka ho ngaesik ka paei ka ngaus to endo tok. 3 To ko vokom o horop akuruk ko ngat kottek kun mnam a paei ka ngaus to endo he ngta grung ngogu mmie. E Nut ther klang ngar ma serppak to mkor o kidot ruk mo mmie kat. 4 E Nut thavaeng ngar kam lua kering o ngaergot, o hi, va o vrong turvek kat, nang kle kngae gi kering o mia ruk E Nut tlo el ka ngaelmir kuon mang ngaro leineik. 5 Vanang E Nut tlo en a serppak ngang ngar kmim mar kngam mar o yoror e. Nove, tgi kaen a serppak ngang ngar kam gia kol a regesal mang ngar kmen a vokngnes he kering ngar tok, kam ngae kais ma venloot to orom o kenho ruk aktiek. Ii, o horop ngat kol a regesal mang o mia tok, va o mia ngma nganngannes orom a ngannes to ta vle enang endo a mhel nma kol ko mkor o kidot ko naka kner. 6 Ii, va kun mnam a venloot to endo, o mia ngar sia riring a ngaelaut tang kam mur kaim mar mruo, vanang ngar lo kais kam pis mang tang e. Ii, ngara svil kam yor, vanangko ngar lo kais e.

7 O horop ruk endruk ngta nho enang o
hos ruk lserpgar, endruk ngat re kmus. Va
ngat him o tgoluk ruk ngta nho enang o
msasaen ruk ngat eharom mar orom a kre
to a gol. Va ngaro kerok ngta nho enang
o mia ngaro kerok kat. 8 O horop ngaro
ir ngta nho enang a hos ka pen ko ngla
hok he gi vrong valval. Va ngaro ngnorok
ngta nho enang a ngaemslang to a laion
karo ngnorok. 9 Ngata totok mang ngaro
rengtek orom o gulie ruk ngta nho enang
te, ngat eharom mar orom a haian. Va
ngma vo orom ngaro reho, va nga muk-
tim tkaeti enang a muktim to mkor o hos
ngarlavurgem ko ngalmialaol ngat kaum
mar kam sap klik orom ngaro laktok ruk o
hos ngam kaitrik pekmar, nang mar kam
ngae kmus he o hos ngaro nharok ngam
kael muktim klik kim a mmie. 10 Va o horop
ngaro pen ngta vle enang o kidot ngaro pen
kat. Ii, ngaro serppak ngta vle kun mnam
ngaro pen ruk tok, he nang mar kmen a
ngannes ngang o mia tok kam ngae kais
mang o kenho ruk aktiek. 11 Ii, va ngar taven
to ka tavgo ta vle kuo mang ngar, her a
engyel to ka tavgo ta vle kuo mang a mmie
ka ho ngaesik hak. A engyel to endo ka
munik ta vle kun mnam a re to e Hibru te,
E Abadon. Va mnam a re to e Grik ta vle te,
Apolion.*
12 He ekam tok, o horop ruk endruk arhe
ngta vle te, a tomhel to atgiang orom kam
suvrum o mia vgum. Va ther nop he.
Vanangko alo tomhel ruk alomin vop kam
suvrum o mia vgum min, ennginduk ngnok
vop.

A Engyel To Aktiek Hori Orom Atgiang Orom Thupum Ka Nglung

A Tomhel To Alomin Orom Kam Suvrum O Mia Vgum

13 To ko vokom a engyel to aktiek hori
orom agitgiang orom ko thupum ka nglung
he tkaeti kat. Ka nglung tkaeti va ko ngan
a mhel ka ktui ko tottek ko va psen to a
totur ko kim E Nut, endo ngat eharom orom
a kre to a gol. Ka ktui tottek lsir ko tok
mnam a psen karo muyol ruk ngta sisir
ngpalmai. 14 Thavaeng a engyel to aktiek
hori orom atgiang orom, endo ta kpom ka
nglung vop te, "Ngiak halger o engyel ruk
korlolo, endruk E Nut nma totokim mar
ogu va ye to klalaut to e Yupretis." 15 O
engyel korlolo ruk endruk, E Nut ther mi
kut totokim mar kam mi ktua vle kpaneng
a her gi venloot to enda msim kun mnam
a kolkha to enda msim kun mnam a kenho
to enda msim kun mnam a pnes to enda
msim. Ii, ther mi kut totokim mar tok, he
nang en kam kle khalger mar kun mnam
a kolkha to enda msim, mar kam kle ksap
kuon mang ngaro hos kngae kaim o mia
ruk enang te, ip kommen ha kaum o mia
tgus ruk mo mmie kam vle kun mnam o
valngneik ruk korlotge va ngak ngae kaim o
mia tgus mnam a valngan to atgiang mnam
mar. 16 Ii, va ko kol a re to mang o mia ruk
ngak sap kuon mang o hos kmim o mia ko
mar aner va mar ngat kais te, o milion ruk
200.
17 Ii, o hos va endruk ngat korsang kuon
mang ngar, endruk ko kaengogo orom mar
ngta nho ti te: Ngaro gulie ruk ngma to-
tok mang ngaro rengtek orom mar, ngaro
mhetor ruk korlotge. Langto ta svel enang
a paei, langto ta kait hak va langto tgi yong
enang a vul to nma vurvur ka mmie to
ngma mon te, a sulpa. O hos ngaro lpetuk
ngta nho enang o ngaemslang ruk o laion
ngaro lpetuk kat. Va a sulpa ta vurvur klik
va karo ngaerevek kar a paei ka ngaus ngat
kottek kun mnam o hos ruk endruk ngaro
ngnorok. 18 Va ip kommen he kaum o mia
tgus ruk mo mmie kam vle kun mnam o
valngneik ruk korlotge va o paeyol kar a
paei ka ngaus va a sulpa, endruk ngat ottek
kun mnam o hos ruk endruk ngaro ngnorok
ngat im o mia tgus mnam a valngan to
atgiang mnam mar. Ii, o paeyol kar a paei
ka ngaus va a vul to nma vurvur ka mmie
to a sulpa, mar ruk korlotge ngata vle te,
o yor ruk laol hak kun mnam a venloot to
endo. 19 Ii, o hos ngaro serppak ngma vle
kun mnam ngaro ngnorok tok arhe va ku
mnam ngaro pen kat ko ngaro pen ngta vle
enang o vimol ruk orom ngaro lpetuk ruk
ngama kering o mia kmen o nganngannes
ngang ngar orom mar kat.
20 Va o mia akuruk, o yor ruk endruk ngat
lo si lol mar he ngat lo si yor vgum mar,
vanangko ngat lo kaitgung ngaro kerkek-
nen ruk ngam kaeharom mar ge. Nove,

* 9:11: Kam hortgem a engyel ka munik orom alo re ruk e Hibru va e Grik, ka pun ta vle msim te, "Endo Nma Kering O Tgoluk Hak."

ko ngam lua tu kam totu pum e Seten
kalngunes ruk o kool, va ngam lua tu kam
totu pum o vrong matpil ruk o mia ngam
kaeharom mar orom a kre to a gol, a silva, a
bras, va o gi vrong krek va o hi kat. Vanang
o matpil ruk endruk ngat lo kais kam nho
va kngan o rhek va kngongae kat e. [21] Ii,
va o mia ngat lo kaitgung ngaro kerkeknen
akuruk kat, endruk kam por o mia, kam
paeim o mia, kam mo vret mar va kmurur o
tgoluk kat e.

10

[1] To ko vokom a engyel langto vat. En
tvua serppak he ka grung kun kuon ma
volkha. Karo it ruk o varhek va a krei ta
vle kuon malpgem ka lpek. Kalo keik nginta
nan enang a kolkha va kalo nhar nginta
vurvur enang alo ngtek ruk a paei ta vurvur
mnam min. [2] Va ta kpom a meer to ke sie ko
ta vle la vha kun mnam ka ktiek. Ko vokom
a engyel to endo ko ta nho tok, to ta kle
kael ka nhar to a miktiek kuon mang a mou
kam kar mang tok, to kle kael ka nhar to a
ksienga kuon mang a mmie kam kar mang
tok kat. [3] Ii, a engyel to endo, ta kar mang a
mmie va a mou tok, to kle kael ka ngaeti klik
enang a ngaemslang to a laion. Tkaeti klik
to ko ngan a ktui langto kat ko tkaeti enang
o kool ruk aktiek hori orom alomin ko ngata
kaum kullung kat. [4] Ko ngan a ktui to endo
karo rhek he re kmittiegom mar kuon mang
a hor, vanangko a ktui langto yok kuon ma
volkha thagam dok te, "Ngior kmittiegom
o rhek ruk endruk kam polgerik e. Ngia
tuvgom mar na."

[5] To a engyel to ko vokom ko ta kar mang a
mmie va a mou, thover ka miktiek ngpalmai
ko kim E Nut to kuon ma volkha [6] to re kvat
E Nut to A Plong Vleir ko nma plong vle ko
kim ngnik ngnik, Endo tkueng a volkha kar
mmie, a mou va ngaro vrong tgoluk tgus
ruk ngma vle kun mnam mar. A engyel
ta re kvat E Nut tok kmel ka tnangal orom
E Nut ka munik. Ii, tel ka tnangal ngang
o mia kam havaeng ngar te, "E Nut ner lo
kta hus kat e. [7] Nove, vanang kun mnam
a venloot to a engyel to aktiek hori orom
alomin orom na re kam hupum ka nglung,
E Nut ner kle va kpolger a papat to tesgun
nma tuvgom, kmitom ka tnangal to endo,
en kpis ma mmok, kmikkiem gi enang ko
ther havaeng karo propet ruk ngam kaeha
ngang."

[8] To E Nut to kuon ma volkha ta kta rere
ngang dok kat te, "Ngae kol a meer to tgi
vha ko mkor a engyel to ta kar kuon mang
a mmie va a mou ko tgia vha kun mnam ka
ktiek ko tok."

[9] Thavaeng dok tok, to ko hera ngae ngok
kim a engyel to endo he ka mnganang mang
a meer ke sie to endo, en kmen ngang dok.
Va thavaeng dok te, "Ngiak kol he kaem
va ner ho mi ktua mgae enang a llup kun
mnam ila gu, vanang ngia her engnam va
na her ngae ho mi ktua has hak kun mnam
ila vrek." [10] To ko hera kol a meer ke sie to
endo ko mkor a engyel to endo ka ktiek he
kaem. Ko kaem va tho mi ktua mgae hak
enang a llup kun mnam kua gu, vanang ko
engnam va tngae ho mi ktua has hak kun
mnam kua vrek. [11] To E Nut ta reng dok kat
te, "Ngia kta ktar kpavap orom E Nut karo
rhek ri ye her lol he, ngang o mia, ko o rhek
ri ngta vle mang o mia kavurgem ruk ngat
pal mnam o vrong valngan, o vrong rhek,
o vrong marhok tgus. Si o taven kat va E
Nut karo rhek ruk endri ngta vle mang ngar
kat."

11

[1] To ko pekam tok, E Nut ten ke ho to
enang a kop ngang dok kam kol a tong
mang o tgoluk orom. Va ta havaeng dok
te, "Ngiak ngae he kol a tong mang E Nut
ka maksien va mang a psen to a totur kat.
Va ngiak him o mia ruk ngma totu pum
E Nut kam mnor mang ngar te, mar aner.
[2] Ngiak kaeharom tok, vanangko ngior kam
kol a tong mang E Nut ka maksien ka mhe
to ko ma gi vle ku mnok mang Ka Taban To
A Totur. Orim a mhe to endo, ekam ko E
Nut ther en a mhe to endo ngang o vrong
rhek. He her endruk arhe ngara pis kmus
kar a rengmat to a totur he karkar mang
kngongae kam ngae kais mo kenho ruk
alo mhelom alomin hori orom alomin he
kmemget krum kim hak. [3] Ii, va kun mnam a
venloot to endo, ngor kaen a serppak ngang
kualo mhel ruk nginak hahavae orom kuaro
rhek, va nginera vor pa ngaor kam mrung
o mia to kle khahavae orom kuaro rhek
kngae kais ko ngak rum a venloot to endo
tgus." [4] Alo mhel ri, ennginduk alo ho ruk
ngma mon min te, alo Olip, ennginduk a

propet ta tootkinre mang ngin tennik. Va
min alo krie alomin kat, ennginduk orom
o mmok ruk aktiek hori orom alomin ko
nginma sir ko kim E Nut to ka tavgo ta vle
kuo mang a mmie tgus. 5 Ii, he enangthe
a mhel tang na kaegom kam kering tang
mnam min, va nginera rum kim ngina imuo
to endo orom a paei ko ner kottek kun
mnam nginalo gu he kaem krum tgus hak.
Ii, ani vrong mhel to tre kam kering ngin
tok, E Nut tmur el a paei to endo kam mi kut
paneng en kam rum kim ekam tok kngam a
yoror. 6 Va alo mhel ri ngina serppak, min
kam vat o varhek orom, he nang a kus kam
lo kat kaerik kat kun mnam a venloot to
nginak hahavae mang E Nut karo rhek. Va
ngina serppak kat, min kam hortgem o itok
kam nho enang a mhel ka gidiel kat. Va
ngint kais kmim a mmie orom o vrong yor
ruk laol hak kun mnam o gi vrong kolkha
kmikkiem nginalo gi svil kat.

7 Nginak hahavae lmien orom E Nut karo
rhek knop, yek a ngaenkuo to naka grap
kottek kun mnam a mmie ka ho ngaesik
hak, na kaus kar min, kir kim min he kngam
min alo yoror. 8 Va nginalo mnes nginer
gia konit ku mmie kun mnam a rengmat
to endo orom ka munik to alaut ko tok ko
ngat im Nginlaip kat ko ngat krong orom
o ot kvat engnang a ho kngam en a yoror
tok kat. Ii, he ekam tok, ngma tootkinre
orom a rengmat to endo kam mon orom a
rengmat to e Sodom ka munik va a mmie ka
mhe to e Isip ka munik kat. 9 Nginer gia vle
lonit ku mmie kam ngae kais mo kolkhek
ruk korlotge va ka mhe ko o mia ruk ngat
pal mnam o vrong valngan, o vrong usiel,
o vrong rhek ko mnam o vrong marhok
tgus ngara kees kmeguyang nginalo mnes,
nang kle gia vle keter min ko tok. 10 Ii, o
mia tgus ruk mo mmie ngara kpiem min ko
tok he ksirei to kle knovvur orom min. Ii,
ngara sirei he kmo nngiar mo ngar ekam
ko alo propet ri nginma mon o mia orom
ngaro kerkeknen he kael mar tgus ma ker-
nonhommok orom ngaro kerkeknen ruk
nginma mon mar orom mar tok.

11 Vanangko ko pekam o kolkhek ruk ko-
rlotge va ka mhe ko nginaka vle lonit ku
mmie tok, ko vokom ko E Nut ta kta klang
ngin ma ngausgi kat he min tgus nginta kta
hop ksir. Va a ho pagor hak tkomor endruk
tgus ruk ngat vokom min. 12 Ngint hop to
ngint kol a re langto ko vgum E Nut ko ta
rere klik kuon ma volkha ko thavaeng ngin
te, "Me aol ka grap mo kim dok." To nginta
grap kuon ma volkha kun mnam o varhek.
Va nginaro imuo ngat vokom min ko nginta
grap tok.

13 To ko vokom kat ko mnam a venloot to
endo gi, a mmie ta khi klik hak va enangthe
ipa kommen o rektor tgus ruk kun mnam
a rengmat to endo kmel mar o murgun ruk
loktiek va o rektor tgus mnam a murgun to
atgiang mnam mar ngat vuvuut ku mmie.
Va o mia kavurgem kavurgem ruk ngat kais
mang te, 7,000 ngat yor vgum a mmie ko ta
khi klik tok. Nang endruk ngat lo yor, ngat
mia gor hak to kle khover E Nut to kuon ma
volkha ka munik.

14 To a tomhel to alomin orom kam
suvrum o mia vgum, ther nop kat he.
Vanangko endo a korlotge orom ngnok vop,
he ketasuo en kam pis.

A Engyel To Aktiek Hori Orom Alomin Orom Thupum Ka Nglung

A Tomhel To A Korlotge Orom Kam Suvrum O Mia Vgum

15 To ko pekam o tgoluk ruk endruk ko
vokom a engyel to aktiek hori orom alomin
orom ko thupum ka nglung kat. Thupum
to o engyel ruk kuon ma volkha ngat kaelha
kam kni klik te,

> "Ngoldaip to E Nut kar Endo Thim
> Orom Ka Msasaen ngint kir kim o
> vrong serppak tgus ruk mo mmie.
> He tete, nginalo serppak mruo tko-
> mor mar tete kngorom kngorom."

16 Va o hipun ruk a mhelom hori orom
korlolo, endruk ngat korsang kuon mang
ngaro ngorsang ko kim E Nut, ngat ngan ko
o engyel ruk endruk ngta kni tok, to ngat
mur kru ka vham ku mmie kam totu pum E
Nut 17 kam kni pum te,

> "Her Ngoldaip E Nut To La Ho Vu
> Ngaurar Hak to yin arhe. Ngota
> kanprim yindo a plong vleir tennik,
> va tete tok kat ge. Ngota kanprim
> yin ekam ko ye her elha orom ila
> tavgo kam vle kuo mang o tgoluk
> tgus. 18 O vrong rhek ruk ngam lua
> totu pmin, ngat pu esik ngang in,
> vanangko ila ngaesik mruo ther mi
> pis ma mmok ge. Ko a venloot
> to kam momngan kar o yoror va

kmen a keik ngang ilengunes ruk
o propet ther pis he. Va endruk
ye mur el mar kam vle ngang in
mruo va endruk ngma totu pmin,
endruk orom ngaro munik ruk laol
va endruk nong ngaro munik ngang
ngar kat, va a venloot to kmen o
momgu ngang ngar tpis kat. Ii, va
si o taven ruk ngat kering o mia
ruk mo mmie, va a venloot to kam
kering ngar ther pis tok kat he."

19 To pekam ko o hipun ngat kanprim E
Nut tok, ko vokom E Nut ka maksien Ka
Taban To A Ho Totur Hak, endo kuon ma
volkha ko E Nut ta pet a yet to nam kaeltom
kalo taban ruk alo totur, he ko vokom a
ngaelpas to ngat klang orom o tgoluk ruk
E Nut ta mokpom kar o mia ormar, endo
o Yuda ngma mon te, A Ngaelpas To Kam
Pat Mang E Nut Ka Mokpom Kar Mar. E
Nut tpet a yet knop, to a koot tkaelha kam
gurmik klik kngae, he kullung klik kngae,
va a mmie ta kakhi klik he kael ka muktim
to klalaut hak kngae, va a kus tkaerik orom
a ye to tvua serppak ko tvua menglol hak.

12

A Ngaelmir To Orom A Vlom Va A Vulkok To Klalaut Klalaut Hak

1 To ko vokom va ko ho mi kut sor kim
a ngaelmir to a serpgar ko tpis kim dok
kuon ma volkha ko ko kaengogo orom a
vlom langto orom ka yet to a kolkha ko
tkaegenkar. Va a kenho ta vle ku meorom
kalo nhar va thim ka msasaen to orom o
ketor ruk loktiek hori orom alomin. 2 Va
ko vokom a vlom to endo ko ka vrek va
ta vui klik vgum a ngannganes ko kalyie
tkaimim ko tre kam kol.

3 To a ngaelmir langto yok vat oguon ma
volkha tpis kim dok, ko ko kaengogo orom
a vulkok to klalaut klalaut hak orom ka vok
to ta svel. A vulkok to enda karo lpetuk
ruk aktiek hori orom alomin orom karo
msasaen ruk aktiek hori orom alomin kat.
Karo muyol ruk loktiek kuon palpgem karo
lpetuk kat. 4 Tngam ka pen kuon ma volkha
he kaim o ketor ruk ip kommen mar he
kaum mar kam vle kun mnam o murgun
ruk korlotge va ka pen thos kim o ketor
tgus mnam a murgun to atgiang mnam mar
kngam mar ngogu mmie. To a vulkok to
enda ta sir ko kim a vlom to tre kam kol
kalyie, kam paneng a vlom kam kol, he
nang en kam kle kaem a kalyie to endo
krum hak her gi kun mnam ke venloot to
endo gi ko a vlom nak kol. 5 To endo a vlom
ther kol kalyie to a ngokol. A ngokol to, her
Endo nera kir kim ka imuo arhe, he ktoot
mang o mia orom ka kop to tvua serppak,
endo nma kpom kam khenam ma mmok
te, ka tavgo naka vle kuo mang o mia tgus
lserppak hak.

Ii, a vlom tkol he, vanang E Nut ther gi
pis vret a kalyie to endo petgim a vulkok to
kle ka grap orom ngoguon ma volkha kam
vle ko kim ko vanam ka ngorsang. 6 To a
vlom tngorpok ngoguon ma kalputmok ko
tok mnam a mhe to E Nut ta ktar mi kut
el ngang, he nang E Nut kam toot mang
en ko tok, kam ngae kais mo kenho ruk alo
mhelom alomin hori orom alomin.

O Engyel Ngat Kaus Kar A Vulkok

7 To ko kaengogo orom o ngaelmir vop,
va vgum a ngaus ko tpis kuon ma volkha.
Ko o engyel ngalaip to e Mikael kar kaln-
gunes ngat kaus kar a vulkok to endo kar
kalngunes he kaim mar. Va a vulkok kar
kalngunes ngat kaus kar mar kmoripang
ngar kat. 8 Ngat koripang ngar, vanang ngat
lo is e. E Mikael mar ngat kir kim mar klikim
mar, mar kam ngae lo kta vle ko tok kuon
ma volkha kat e. 9 Ko a vulkok to klalaut,
endo tennik tmur el en a mi vim, E Mikael
mar ngat kir kim he kngam ngogu mmie.
Va ngma mon a vulkok to endo kat te, A
Ngaenkuo To Nma Mon O Mia Orom Ngaro
Kerkeknen, va ngma mon kat te, e Seten.*
Her endo nma ppiak ngang o mia tgus kam
mas orom mar kam vraik orom ngaro papat
petgim E Nut arhe. Ii, ko kaengogo orom e
Mikael mar ko ngat ngam en kar kalngunes
ngogu mmie tok.

10 Ko kaengogo orom e Mikael tok, to kua
le kngan a ktui langto yok vat ko ta kni klik
kuon ma volkha te,

"Tete, E Nut ka tavgo ther mi pis he,
he ka vle kuo mang o mia orom
ka ngaeha to kam susulgim mar
orom ka serppak. Ii, ther mi pis
orom Endo E Nut Thim Orom Ka
Msasaen ko E Nut ther mi kut el ka

* 12:9: Orom a re to lGrik va lHibru alo munik ngina pun nginta vle te, "Endo nma kerrereng o mia," va "Endo nma mon o mia orom ngaro kerkeknen."

laut kuo malpgem. Ko e Seten to
nma mon ngoornopeik orom ngaro
kerkeknen ko kim E Nut kalo keik
mo kolkhek tgus va mo rsegain tgus,
e Mikael mar ngat her ngam ngogu
mmie he. [11] Ii, ngat kir kim orom
endo ta vle enang A Sipsip To A Sital
ka gidiel ko ta ksuk va orom a kek-
nen to kam hahavae lmien orom E
Nut karo rhek. Ii, mar, nong endruk
ngma svil mang ngaro ngorsang ruk
mo mmie he kruokar kim o mia
ruk ngat re kam monik kim a yor
ngang ngar e. Nove. [12] He ekam tok,
muk ruk muma vle kuon ma volkha
mguak sirei. Vanang suvrum muk
ruk muma vle ku mmie va endruk
ku ma mou ko her ko tok arhe e
Seten ther pis kim muk he. Va tho
mi kut kaesik hak ekam ko en mruo
ta mnor te, ka venloot to kam vle ko
tok tlo vu hok, yek E Nut ner kael ka
kapnes ngang."

[13] To a vulkok tre vokom ko e Mikael tngam ku mmie to tkaelha kam krus ekam a vlom to tkol kalyie to a ngokol. [14] Vanang E Nut ta klang a vlom to endo orom a ngaining laut to a ho alautar kalo ngaeho, he nang a vlom kam vo kpetgim a vulkok to endo to le kpis mnam a mhe to En mruo tmur el ngang ko tok ma kalputmok, he nang E Nut kam nho mang kam ngae kais mo kenho ruk alo mhelom alomin hori orom alomin nginak nop. He a vulkok tlo kais kam kpom a vlom to endo ko tok e. [15] A vulkok to endo tvokom a vlom ko tpis ko tok, to ta kle kaengtek orom a ye he a ye tottek klik ko mnam ka gu ka slul orom kam ngae kol a vlom to endo he kngorom. [16] Vanangko a mmie ta turang a vlom to endo ko tkommenik kmel a nho enang ka gu kmiviem a ye to endo. [17] A vulkok tvokom tok kat, to kngae ho mi kut kaesik hak ngang a vlom to endo to kle kngae kmus kar kles tgus, endruk ngam sim kut kaikkiem E Nut karo pos va kor mnam mar mang o rhek ruk e Yesus ta rere lmien ormar.

13

[1] Ii, ko vokom a vulkok enang tok, ko ta kta sir ko va mou tok kat ge.

A Ngaenkuo To Tottek Kun Mnam A Mou

To ko kaengogo orom a ngaenkuo langto ko ko vokom ko tottek kun mnam a mou. Karo lpetuk aktiek hori orom alomin. Va ngat ittiegom ka munik langto langto kuon mang ka lpek langto langto. Ii, ngat ittiegom ka munik langto langto orom o rhek ruk kam kerrereng E Nut orom mar. Va karo muyol ruk loktiek kat. Va thim a mus langto langto orom a msasaen langto langto tok kat. [2] Va a ngaenkuo to ko kaengogo orom ta nho enang a ngaemslang to ngma mon te, a lepet, vanang karo nharok ngta nho enang a ngaemslang to a bea ngaro nharok va ka gu ta nho enang a ngaemslang to a laion ka gu. Va a vulkok to klalaut ten ka serppak ngang a ngaenkuo to enda. Va ten ka ngorsang va ka tavgo to kam vle kuo mang o mia tgus ngang kat. [3] A ngaenkuo to endo ka lpek langto ta nho enang te, o mia ngat krong kam ngam a yoror, vanangko tlo yor e. Ngat gi kael vellik mnam. Ii, tlo yor va o mia tgus ruk mo mmie ngat sor kim vgum tok to kle kaikkiem. [4] Ii, va o mia ngma totu pum a vulkok to klalaut ko her endo arhe ten ka tavgo to kam vle kuo mang o mia ngang a ngaenkuo to tottek kun mnam a mou. To o mia ngat kaelha kam totu pum a ngaenkuo to endo orom ngaro rhek ko ngma mamngan te, "Erieto tis mang a ngaenkuo to enda? Va erieto tis kmus kren?"

[5] To ko kaengogo orom E Nut ko ten a serppak langto ngang a ngaenkuo to endo kat, en kam rere orom ka gu, he nang en kam mrua hover en mruo kam kerrereng E Nut orom karo rhek. Ii, vanang E Nut tgi korim en, en kam vle tok, he nang a ngaenkuo to enda kam mi kut kael ka tavgo kam vle kuo mang o mia kam ngae kais mo kenho ruk alo mhelom alomin hori orom alomin. [6] To tkaelha kam kerrereng E Nut orom karo rhek he krere pum ka munik, va ka rengmat ka maksien ka rek Ka Taban To A Ho Totur Hak, endo E Nut mruo nma vle mnam va karo engyel ruk kuon ma volkha kat. [7] Va E Nut ten a serppak to kmus kar E Nut karo mia mruo ngang kam kir kim mar kat. Ii, E Nut ten a serppak langto ngang kat, endo kmel ka tavgo kam vle kuo mang o mia ruk ngat pal mnam o vrong valngan, o vrong usiel, o vrong rhek ko mnam o vrong marhok tgus mo mmie kat, he nang ka tavgo kam vle kuo mang ngar tgus. [8] O mia tgus mo mmie, endruk E Nut tlo lol

ngaro mnok ko tlo kser a ken mang ngar
he lo ittiegom mar kun mnam ka meer to
nam ittiegom o mnok ruk mkor o mia ruk
ngara kol a ktalhok to kam plong vle ko kim
En ngnik ngnik, mar tgus ngara totu pum a
ngaenkuo to endo. Ii, E Nut ta ktar mur kut
el ka papat mang kmittiegom o mia ngaro
mnok ruk endruk ktar mang ko tlo kueng a
mmie va a volkha vop. Ii, ta ktar el ka papat
tok, ekam ko mar ngta vle te, kalngunes ruk
mkor endo ta vle enang A Sipsip To A Sital,
Endo karo imuo ngat im kngam a yoror.
9 Muk ruk mut her lol kuaro rhek ri,
mguak sim kut kaikkiem mar.
10 Ko o mia ruk E Nut ta ktar mur el
mar ko maktiegom ngaro imuo, he
nang ngaro imuo kam kleng singni
mnam mar, va ngaro imuo ngar mia
kleng singni mnam mar, gi enang
tok arhe, kaurur mar kngorom mar
ngok kmar, mar kam vle ngang
ngar. Va endruk E Nut ta ktar mur
el mar ko maktiegom ngaro imuo
kmit mar, he nang ngaro imuo kam
krong ngar orom a mus kngam mar
o yoror, va ngaro imuo ngar mia
krong ngar orom a mus kngam mar
o yoror gi enang tok kat arhe.
He ekam tok, muk E Nut karo mia mruo ruk
muk, mguak or kam lua kaeloong mnam o
vnek ruk endruk, mar kam marer kam nop
e. Mguak kle va kmatnge vgum mar ha, he
ka plong kor mnam muk mang e Yesus he
kmokpom kar ge.

A Ngaenkuo Langto Yok Vat To Tottek Ko Mnam A Mmie

11 To ko vokom a ngaenkuo langto yok vat
ko tottek ko mnam a mmie. Kalo mus ruk
enang a sipsip to a sital kalo mus, vanang
nma rere enang endo a vulkok kat. 12 Va a
ngaenkuo to ta ktar ottek kun mnam a mou
tkaen ka serppak tgus ngang a ngaenkuo to
tottek ko mnam a mmie he nang en kmel ka
tavgo kam vle kuo mang o mia kat. Ii, va a
ngaenkuo to tottek ko mnam a mmie nam
kaeha ngang kalaip to a ngaenkuo to ta ktar
kottek kun mnam a mou. Nam kaeha ngang
kalaip, en kam sopong o mia tgus ruk mo
mmie kam totu pum kalaip to a ngaenkuo
to tottek kun mnam a mou, endo o mia ngat
kaegom kmim kngam a yoror, vanang ngat
gi kael vellik mnam. 13 Va a ngaenkuo to
tottek ko mnam a mmie nam kaeharom o
ngaelmir ruk laol, endruk lserpgue. Si a
paei kmottek oguon ma volkha ko kim o
mia tgus ngaro kerok va tkat kaeharom a
ngaelmir to endo kat ge. 14 Ii, a ngaenkuo to
endo tmi kut kauyang o mia kavurgem ko
mmie vgum a serppak to endo ko kaldaip
ta ktar mur en ngang, en kmeharom o
ngaelmir ruk endri ngang. He ekam tok,
a ngaenkuo to tottek ko mnam a mmie
ta sopong o mia lserppak kam tarkiem a
matpil to orom a ngaenkuo to tottek kun
mnam a mou ka nunu. Ta sopong ngar
tok, mar kam nho orom a ngaenkuo to
tottek kun mnam a mou, endo o mia ngat
kaegom kam krong kngam a yoror, vanang
ngat gi kael vellik mnam. Vanangko, tlo
yor e. Ta vle vop. 15 To ko kaengogo orom
E Nut ko tkaen a serppak langto ngang
a ngaenkuo to tottek ko mnam a mmie
kmovvor a ngausgi kun mnam a matpil to
endo, he nang a matpil kam rere he kmon
a yor ngang ani vrong mhel to ta kees
kam totu pum en mruo. 16 Va ko vokom a
ngaenkuo to tottek ko mnam a mmie kat
ko tsopong o mia tgus, kam kol a ngaelmir
kuon mang ngaro miktiek, i o kuon mang
ngaro leineik. Ii, endruk ngaro mnok ngat
laut, endruk nong ngaro mnok ngang ngar,
endruk ngtis kmo tgoluk, endruk o tgoluk
ngma tu kmar, endruk ngalmialaol ngam
kaenen mar kmeha ngang ngar, va endruk
nong ngalmialaol ruk ngam kaenen mar
kmeha ngang ngar, mar tgus ngat kol a
ngaelmir to endo. 17 He ekam tok, gi en-
druk ngat kol a ngaelmir to endo, mar tuk
ngat kais kmenkim o vrong tgoluk, va kmel
ngaro tgoluk, o mia kmenkim mar mkor
mar kat. Vanang o mia akuruk nop. Va a
ngaelmir to endo ta vle te, a ngaenkuo to
tottek kun mnam a mou ka munik, i o ka
munik ka keik.
18 Mgua smia papat orom o papat ruk
laol na, ko enangthe a mhel karo vu papat
ngang kam mnor mang a ngaenkuo to endo
ka munik tok, va nak him ka munik ko ta vle
enang a mhel langto ka munik ka keik tok
kat. Ii, ko ka keik tkais te, 666.

14

Endruk E Nut Na Kaittiegom Ka Munik Kar Endo Ta Vle Enang A Sipsip To A Sital Ka Munik Kuon Mang Ngaro Leineik

[1] To ko kta kaengogo orom o ngaelmir
akuruk kat, va vgum Endo ta vle enang A
Sipsip To A Sital ko ta vle mo kim dok ko ta
sir kuon kia vul to e Saion. Ta sir ko tok kar
o mia kavurgem ruk ngat kais te, 144,000.
Va E Nut to Endo ta vle enang A Sipsip To
A Sital Kteit tittiegom En kar Khal nginalo
munik kuon mang ngaro leineik tgus. [2] To
kua ngan o rhek ruk ngat ottek kuon ma
volkha ko endo ta rere ka ktui tkaeti enang
a ye to klalaut ka muktim ko tsovet kmottek
he ksap klik. Va tkaeti kat enang a koot ko
ta kullung klik kngae. Va tkaeti kat enang
o mia ruk ngat kaum kpum o hi ngaro grie.
[3] Va ngata kni pum E Nut orom a kni to a
gunngar ko kim E Nut ko tok kuon mang
ka ngorsang va ko kim endruk korlolo E
Nut tkueng ngar he ngta ktal va ko kim o
hipun ruk ko tok kat. Va nong a mhel tang
hak to tis kam kol a kni to endo kam mnor
mang e. Gi endruk ngat kais te, 144,000,
endruk A Sipsip To A Sital tel ekam mar
kun mnam o mia tgus ruk mo mmie kam
hong ngar pum ngaro kerkeknen, mar tuk
ngat kais kam kol a kni to endo kam mnor
mang. [4] Endruk endri her mar ruk ngat lo
mur kering ngar mruo orom a yor to a sle
arhe, ko mar ngma paal mang a keknen to
endo, mar kam mmok kngae. Ko her mar
ruk ngam kaikkiem Endo ta vle enang A
Sipsip To A Sital kat arhe ko tel ekam mar
kun mnam o mia tgus kam hong ngar pum
ngaro kerkeknen tok, he nang mar kam kle
va ka vle la totur ngang E Nut kar En mruo
gi enangthe A Sipsip To A Sital ta hengrem
ka loot to orom o mia tgus ormar. [5] Ii, ngam
lua ppiak he o mia ngat lo is hak kam mon
mar orom a kerkeknen tang hak.

O Engyel Ruk Korlotge Ngat Kael A Re Ngang O Mia Kmengorang Ngar

A Engyel To Thavae Mang A Re To Mang E Yesus

[6] To ko vokom a engyel langto vat ko ta
vo kngae kuo kia gan. Va ka ngaeha ta vle
te, kam rere ngang o mia tgus ruk ngma
vle ogu mmie, endruk ngat pal mnam o
vrong valngan, o vrong usiel, o vrong rhek
ko mnam o vrong marhok tgus mo mmie
kam havaeng ngar mang a knovvur to mang
e Yesus. Ko a knovvur to endo mang e Yesus
na gia plong vle lmien ngnik ngnik. [7] Ta rere
klik kam havaeng ngar te, "Mguak gorang E
Nut he kanprim En mang kla mmok, ekam
ko her ka venloot to kam momngan kar o
mia arhe ther mi pis he. Ii, mguak totu pum
E Nut to ther kueng a volkha, a mmie, a mou
va o itok ruk ngma sap kat."

A Engyel To Ta Re Orom A Rengmat To A Laut To E Babilon

[8] Ko kaengogo tok, to ko le kvokom a
engyel to alomin orom kat ko ta pis pekam
endo aktarang. Tpis he kre te, "A reng-
mat laut to e Babilon, tkait o vrong rhek
kmikkiem karo kerkeknen ruk kam kpoot
mang a lei. He enang tok, a rengmat to
endo ta vle gi enang a ye to a serpgar ko
nam kait o mia kmiviem kveve to le kmo
vret mar, kam kpoot mang a lei enang tok
kat. He ekam tok, a rengmat to endo na gia
vle te, a gi ngnap ko ngat memget he."

A Engyel To Ta Re Orom O Mia Ruk Ngat Totu Pum A Ngaenkuo To Tottek Kun Mnam A Mou

[9] To ko pekam tok, ko kaengogo orom a
engyel to a korlotge orom ko ta pis pekam
enngindukk nginta ktar kpis. Tpis he kre klik
te, "Oni mia ruk ngak pat mang a ngaenkuo
to tottek kun mnam a mou kam totu pum
orom ka matpil va kol ka ngaelmir kuon
mang ngaro leineik, i o kuon mang ngaro
miktiek, [10] va E Nut ka ngaesik nera vle kuon
mang ngar kam kering ngar vgum tok. Ko E
Nut ka ngaesik ta vle gi enang a ye to a serp-
gar hak ko a mhel nam kaiviem he kveve va
a ye to endo nam ngae kering ngar vgum
tok. Ii, ko E Nut ka ngaesik, en a serpgar
tok kat va ta vle kun mnam a kolhi kpaneng
o mia ruk endruk kmivie mnam, he nang E
Nut kam kering ngar tok kat. Ii, E Nut nera
kering ngar orom a sulpa to nma vurvur
klik ko ner kaem o mia ruk endruk kmen a
ngannngannes kuon mang ngaro pkor. Nak
kaem mar ko kim E Nut karo engyel mruo
ruk ngta vle ngang En mruo va ko kim Endo
ta vle enang A Sipsip To A Sital kat. [11] Ii,
a paei to endo ner kaem ngaro pkor kmen
a ngannngannes ngang ngar tok, va a paei
ka ngaus nera pum ka grap ngpalmai orom
ngaro gri kngorom kngorom. Va nong a
kolkha va a segain tang kat ngang endruk
ngma totu pum a ngaenkuo to endo orom
ka matpil, a paei kmorim mar e. Si endruk
nga kol a ngaenkuo to endo ka ngaelmir
kat, va nong a kolkha va a segain tang, a

paei kmorim mar kat e. Nove, ngara plong
nganngannes kngorom kngorom vgum a
paei to tok."

O Rhek Ruk Kmenserpagam E Nut Karo Mia Mruo

12 He ekam tok, muk ruk E Nut karo mia
mruo ruk mum kaikkiem E Nut karo pos,
mguak or kmeloong mnam o vnek ruk en-
druk, mar kam marer kam nop e. Mguak
kle va kmatnge vgum mar, he ka plong kor
mnam muk mang e Yesus kam mokpom kar
ge.
13 Ko kaengogo orom o tgoluk ruk endruk
to kua vle he kngan a ktui langto ko tottek
kuon ma volkha ko thavaeng dok te, "Ngiak
kaittiegom o rhek ri na te: Kmelha orom
o mia ruk tete kam ngae, endruk ngat kor
mnam mar mang Ngoldaip he ngaro imuo
nga kaim mar kngam mar o yoror, her mar
ruk arhe ngta lgekol."

Va E Nunu A Totur tenserpagam a papat
to endo kam re kat te, "Mare, ngata lgekol
ekam ko ngara yor he kpaal mang ngaro
reha, nang E Nut ner kle va kvokom mar
orom ngaro reha ngaro miel koknaik yek."

E Nut Ta Lluol Mnam Ka Loot To Orom O Mia Tgus

14 To ko pekam tok, ko kaengogo orom
o ngaelmir akuruk kat, va vgum o varhek
ruk ngta kas ko ngat gia pis gia vle ko kim
dok. Va a mhel to ta nho enang A Mhel To
Nkong Man Ma Volkha tkorsang kuon mang
o varhek ruk endruk ko thim ka msasaen
to ngat eharom orom a kre to a gol va ta
kpom ka kom to tvua kha kun mnam ka
ktiek. 15 Ko kaengogo orom en tok, to a
engyel langto yok vat tottek kun mnam E
Nut ka maksien, endo kuon ma volkha he
kvui klik ngang Endo tkorsang kuon mang
o varhek ruk endruk kam reng te, "Ngiaka
kpom ila kom he ka lluol mnam a loot to
orom o mia ruk ku mmie. Ko a venloot to
kam lluol mnam a loot tpis he, ko a loot to
orom o mia ruk ku mmie ta ttek he." 16 Endo
tkorsang kuon mang o varhek tkol a re to
tok, to hera ngam ka kom mnam a mmie,
he ka lluol mnam a loot to orom o mia ruk
ko tok.
17 To ko kaengogo orom a engyel langto
vat ko tottek kun mnam E Nut ka maksien,
endo kuon ma volkha, va ko vokom ko en
kat ta kpom ka kom to tvua kha kun mnam
ka ktiek kat. 18 Va a engyel langto yok vat,
endo nma nho mang a paei, tottek ko kim
a psen to a totur to kvui klik ngang kaela
to ta kpom a kom to tvua kha kam reng te,
"Ngiak kol ila kom to tvua kha he putum
o usiel ruk o grep ngaro kaineik ruk orom
o mia ko mkor endruk ngma vle ku mmie,
ekam ko ngat ttek he." 19 A engyel to endo
tkol a re to endo to kle kngam ka kom mnam
a mmie he kputum o grep ngaro kaineik ruk
orom o mia to kle kngam mar kun mnam a
plo, he nang E Nut kam melesem mar orom
ka ho ngaesik hak. 20 Tngam mar kun to
E Nut tle karkar mang ngar kam melesem
mar tok ku mnok mang a rengmat to endo.
Tmelesem mar knop, va o mia ngaro gidiel
ngat lul kottek mnam a plo to endo he kses
kngae kais mang o kilomita ruk te, 300. Ii,
va ngaro gidiel nga vvuo ta grap ngpalmai
iser a hos kalo plangail ruk ko vgum ka gu
kat.

15

O Engyel Ruk Aktiek Hori Orom Alomin Ngat Tarkanang E Nut Karo Reha Ruk Orom O Kernonhommok Ruk Laol Ko Mar Aktiek Hori Orom Alomin

1 To ko kaengogo orom o ngaelmir ruk
kuon ma volkha vop, va ko ho mi kut sor
kim a ngaelmir to a serpgar langto ko ko
vokom o engyel akuruk aktiek hori orom
alomin. Va langto langto tkais kio yor ruk
laol ngo mamten. O yor laol ruk endri ngata
pis pekam o kernonhommok tgus ekam ko
ngat kaottam E Nut ka ho ngaesik hak kam
tarkanang.
2 Va ko kaengogo orom a tomhel to ta nho
enang a mou to te vrua vle ko a paei ta
movavaik kar he nma vurvur mnam. Va ko
vokom endruk ngat kir kim a ngaenkuo to
tottek kun mnam a mou ko ngam lo totu
pum ka matpil he lo kol ka ngaelmir to
orom ka munik ka keik kat. Ii, ko vokom
mar ko ngta sir ko vanam a mou to endo
he ka kpom o hi ngaro grie ruk ngat lol ko
mkor E Nut. 3 Ngta sir ko tok, he ka kni orom
a kni to e Moses kar Endo ta vle enang A
Sipsip To A Sital nginta kni orom ko nginta
kni pum E Nut te,

"Ngoldaip, yindo La Ho Mi Kut Ngau-
rar Hak, ilaro reha ngat ho mi kut
laut hak he o mia ngma sor kmar.
Yindo a Taven to ima plong vle ng-
nik ngnik, va ilaro keknen ngta sir

hak ko ngat ho mi kut vle gi enang
ko yin mruo ye her mi kut el mar
kam vle tok. [4] O Ngoldaip, erieto tlo
is kam gorang in he ktotu pmin kam
hover ila munik mang ila mmok?
Ko her yin tuk arhe, ye her mi kut
vle te, a ho totur hak to yin tuk
orom ilaro keknen ruk ngat ho mi
kut mmok hak. O vrong rhek tgus
ngara kaol kpis ku penharom yin he
ktotu pmin ekam ko ilaro reha ruk
ngat ho mi kut sir hak ngat pis ma
mmok ko pum o mia ngaro kerok."

O Engyel Ruk Aktiek Hori Orom Alomin Ngata Lol O Kolhi Ruk Aktiek Hori Orom Alomin Ruk Ngat Kottep Orom A Kernon-hommok Langto

[5] To ko pekam tok, kua nho kuon ma volkha vop, va ko kaengogo orom E Nut ka maksien Ka Taban To A Ho Totur Hak ko tok ko E Nut ta mommen ka yet to tkaeltom kalo taban ruk alo totur he. Va ngma mon a taban to endo kat te, A Taban To E Nut Kalo Pla Nginma Vle Kun Mnam. [6] Tmommen a yet, to o engyel ruk aktiek hori orom alomin ngat kottek kun mnam A Taban To A Ho Totur Hak to endo ko ngat kais kio yor ruk laol ko mar aktiek hori orom alomin kat. Va ngat kaegenkar o it ruk ngta mmok, he ngta pilpil. Va langto langto mnam mar ta kleng ka vgon orom a yet ka kae ko vgum ka ngaengtek. [7] Ngat kottek tok, to langto mnam endruk korlolo E Nut tkueng ngar he ngta ktal ten a kolhi to ngat eharom orom a kre to a gol ngang langto langto mnam o engyel ruk endruk. Va E Nut to nma vle kngorom kngorom ka ho ngaesik hak tottep kun mnam o kolhi ruk endruk. [8] Ko vokom tok, to a paei ka ngaus ta pum klik kngae kun mnam E Nut ka maksien tgus he tngae ho ottep orom a paei ka ngaus to tkaelmir orom E Nut kla saen va ka serppak kat. Va a paei ka ngaus thagam o mia tgus kam vaik kun mnam ka maksien to endo kam ngae kais ko o engyel ruk aktiek hori orom alomin nga kaottam o yor ruk laol, endruk aktiek hori orom alomin kam tarkanang ngaro reha ruk orom mar na.

16

O Engyel Ngta Glot O Kolhi Ruk Ngat Ottep Orom E Nut Ka Ho Ngaesik

[1] To ko ngan a ktui langto kun mnam E Nut ka maksien ko ta rere klik ngang o engyel ruk aktiek hori orom alomin kam havaeng ngar te, "Mguak kol o kolhi ruk aktiek hori orom alomin ruk ngat ottep orom E Nut ka ho ngaesik hak he kngae kam golotik kuon mang a mmie."

A Kolhi To Agitgiang Orom Tkaeharom O Mia Kam Kol A Yor To A Kva

[2] Ngat kol a re to endo, to langto mnam mar tngae he ka glot ka kolhi kuon mang a mmie. Ta glot knop to o mia ruk ngat kol a ngaelmir to mkor a ngaenkuo to tottek kun mnam a mou va ktotu pum ka matpil, ngaro pkor ngat kael o kva ruk ngat vua nganngannes va ka ngti.

A Kolhi To Alomin Orom Thortgem A Mou Kam Vle Enang A Mhel Ka Mnes Ka Gidiel

[3] To ko kaengogo orom a engyel to alomin orom ko ta glot ka kolhi kuon mang a mou, he a mou thortgi he ka nho enang a gidiel to ta vle kun mnam a mhel ka mnes. Va o tgoluk tgus ruk ngma vle kun mnam a mou ngata yoyor vgum he.

A Kolhi To A Korlotge Orom Thortgem O Itok Ruk Mo Mmie Mar Kam Lul Kngae Orom A Mhel Ka Gidiel

[4] To ko kaengogo orom a engyel to a korlotge orom ko ta glot ka kolhi kuon mang o itok ruk ngma sap va o vugye. Va mar kat ngat hortgi ka nho enang a mhel ka gidiel tok kat. [5] Ko vokom tok, to ko le kngan a engyel to nma nho mang o itok ko thavae te,

"Nut, Yindo a plong vleir tennik, va
tete tok kat ge, va Yindo A Ho Totur
Hak, ilaro papat ruk kam monik kim
o vnek ruk endri ngang o mia tok
ngta sir hak ekam ko her yindo yel
ilaro papat ruk tok arhe. [6] Ii, ko
ekam ko o mia ruk endruk ngtim
ilaro mia mruo kar ilaro propet he
ngaro gidiel ngta ksuk, ye her el nga
mgu orom ngaro mur gidiel mruo
kam ksuk tok kat, he nang mar kam
vuvvuo kun mnam."

[7] Ngat re tok, to ko ngan endruk ku meorom E Nut ka psen to a totur ko ngat kaenser-pagam a re to endo kam havae kat te,

"Mi lmien, Ngoldaip To La Ho Vu
Ngaurar Hak, Yindo ngoma totu
pmin, ilaro papat ruk kam monik

kim o vnek ruk endri ngang o mia
tok ngta sir hak."

A Kolhi To A Korlolo Orom Tkaeharom A Kolkha Ka Manakain Kmim O Mia

8 To ko kaengogo orom a engyel to a
korlolo orom ko ta glot ka kolhi kuon mang
a kolkha. Ta glot to E Nut tho mi kut
kaenserpagam a kolkha hak kam koppet
he kaim o mia orom kla manakain to tkais
mang a paei to ta vurvur klik hak. 9 Ii, ko
vokom a kolkha ko tkaim mar orom ka paei
ngaro ngaerevek ruk ngat ngae ho mi kut
koppet hak. He o mia ngata kerrereng E
Nut ka munik pum tok, ko her En arhe to
tmonik kim o vnek ruk endruk ngang ngar.
Ii, E Nut tsi monik kim o vnek ruk endruk
ngang ngar tok, vanangko ngat lo kaitgung
ngaro kerkeknen he kanprim mang ka serp-
pak ge.

A Kolhi To Aktiek Orom Tkaeharom A Slommok Kam Pis Mo Mmie

10 To ko vokom a engyel to aktiek orom
ko ta glot ka kolhi kuon mang a ngorsang
to mkor a ngaenkuo to tottek kun mnam a
mou. Ta glot to o vrong tgoluk tgus ruk ka
tavgo ta komor mar, E Nut tngam slommok
kim mar tgus. To o mia ngat kaelha kam
elelat ngaro naprai vgum o nganngannes
ruk ngat lol vgum o vnek ruk endruk ngat
pagis kim mar tok. 11 Va ngata kta kerrereng
E Nut to kuon ma volkha vgum ngaro ngan-
ngannes ruk endruk va vgum ngaro yor ruk
o kva kat. Ii, ko vokom mar ko ngat si
vle tok, vanangko ngat lo kaitgung ngaro
kerkeknen ge.

A Kolhi To Aktiek Hori Orom Atgiang Orom Tkaeharom A Ye To E Yupretis Kam Yaneng

12 To ko vokom a engyel to aktiek hori
orom atgiang orom ko ta glot ka kolhi kuon
mang a ye to klalaut to e Yupretis. Ta glot
to ko vokom a ye to endo ko thera yaneng
kngae to her gi nop tgus hak kmeharom a
ngaelaut ngang o taven ruk ngat re kmottek
kun mnam a mhe to a kolkha nma plek
mnam mar kam pis. 13 To ko vokom o
nunu ruk korlotge, endruk nong lyar hak.
Ko vokom mar ko ngta nho enang o piau
ko atgiang tottek kun mnam a vulkok to
klalaut ka gu, va a piau langto tottek kun
mnam a ngaenkuo to tottek kun mnam a
mou ka gu, va a piau langto tottek kun
mnam a propet to la ppiagar ka gu kat. 14 O
nunu ruk endruk, mar o kool ruk o nunu ko
ngam kaeharom o ngaelmir ruk lserpgue.
Va ko vokom mar ko ngma ngae ko kim
o taven tgus ruk mo mmie kmit mar kam
kaum kngae kaus mnam a kolkha to alaut,
endo mkor E Nut To La Vu Ngaurar.

15 "Mu vokom dok na, ko ngora pis pang-
naom muk gi enang a ngauruvik ko nma pis
pangnaom o mia kmurur ngaro tgoluk. Ii,
vanangko endo nam kaennei he kael kakro
it ko rkieng, her endo ta lgekol arhe, ekam
ko en tlo is kam leep ko nera hop orom
kakro it ko vanam he ner lua sap kngae en
a gi mit kam ngae kaus e."

16 To ko vokom o nunu ruk korlotge ruk
endruk ko ngat kaum o taven ko mnam a
mhe to ngma mon lHibru te, e Amagedon.

A Kolhi To Aktiek Hori Orom Alomin Orom Tkaeharom A Mmie Kam Khi Klik Hak

17 To ko vokom a engyel to aktiek hori
orom alomin orom ko ta glot ka kolhi kuo
kia gan. Ta glot to ko ngan E Nut ka ktui
ko tottek kun mnam ka maksien ko kim
ka ngorsang. Ko ta rere klik te, "Ko her
tarkanang kuaro reha he!" 18 Ta re tok, to
a koot tgi vrong gurmik kngae he kullung
klik kngae, va a mmie ta khi klik kngae
kat he kael ka muktim to klalaut hak. Ii,
tennik ko E Nut tkueng o mia kam vle mo
mmie kam ngae kais mang tete, a mmie tlo
vur khi klik hak enang tok ko ko vokom ko
ta khi klik tok e. 19 Va a rengmat laut to
e Babilon tkommenik vgum a mmie ko ta
khi kmel karo mhetor ruk korlotge. Va a
mmie ta look orom o rengmat tgus ruk mo
mmie kat. Ii, E Nut tlo kikiangae mang a
rengmat laut to e Babilon karo kerkeknen
ko tkaekon ngang ngar pum mar, gi enang
a ye to a serpgar ko nma kaekon ngang
a mhel to nam kaiviem. Ii, ko E Nut ka
ngaesik, en a serpgar tok kat va tottep kun
mnam ka kolhi to En tmur el kam paneng
ngar kmiviem mnam. 20 Ii, va o nut ngat
vuvuut ogu ma mou vgum a mmie ko ta
khi tok, va o vlik tgus ngta kuviet he o
mia ngat lo kta vokom mar kat e. 21 To ko
vokom a kus to orom a ye to tvua serppak ko
tvua menglol ko a kus tkaerik ormar. A kus
to endo, langto langto mnam mar ka vnek
tkais te, nok pat he o kilo ruk alo mhelom
alomin hori orom loktiek vor. Va mar ngat
kaum kvuvuut ku mmie kuon mang o mia

he o mia ngat kerrereng E Nut vgum a
kernonhommok to tel ngang ngar orom a
kus to endo orom a ye to tvua serppak ko
tvua menglol tok. Ngat kerrereng E Nut ko
a kernonhommok to endo tngae ho mi kut
kernonho hak ngang ngar.

17

A Vlom To Nam Mur Kaen En Mruo Ngang Lurokol Kar A Vulkok

1 To ko kaengogo orom a engyel langto
kun mnam endruk aktiek hori orom
alomin, endruk ngta kpom o kolhi ruk
aktiek hori orom alomin ko tkaol ngte
kim dok he kreng dok te, "Aol ikkiem dok
na, he ngora khenam a nganngannes to
E Nut ner kaen ngang a rengmat laut to
ngat el ko rkieng o itok kavurgem. Ngora
khenam a nganngannes ngang ngar ekam
ko a rengmat to endo ta vle enang a vlom to
nam vu kaeharom a kerkeknen to kam mur
kaen en mruo ngang lurokol. 2 Ii, ko o taven
ruk ku mmie ngat eharom a kerkeknen to
kam kpoot mang a lei kar endruk kun ma
rengmat to endo ko ta vle enang a vlom
to endo. Va nam kait o vrong mia ruk ku
mmie tgus kat kmeharom a kerkeknen to
endo kar en tok kat. He ekam tok, a vlom
to a rengmat to endo ta vle kat enang a ye
to a serpgar ko nam kait o mia kmiviem
kmenvevem mar tok kat."

3 Thavaeng dok tok, to kle kol kua
nunu he kngorom kam ngae kpis ko ma
kalputmok. Ko tok ko vokom a vlom langto
nam mur kaen en mruo ngang lurokol ko ta
sir mang a rengmat to endo. Ko vokom ko
tkorsang kuon mang a ngaenkuo to tottek
kun mnam a mou, endo ka vok to ta svel va
karo lpetuk ruk aktiek hori orom alomin va
karo mus ruk loktiek kat. Va ngat ittiegom
karo mnok kavurgem orom o rhek ruk kam
kerrereng E Nut orom mar kuon mang ka
vok tgus. 4 Va a vlom to endo tkaegenkar
ka yet to ta svel, enang endo o taven ngma
kaegenkar. Va ta srengem ka yet orom o
krek ngo mamten ruk nga keik tvua grap,
kar a gol va o pel kuon mang he ngta pilpil.
Va ta kpom a kolhi to ngat eharom orom
a kre to a gol kat. Va a kolhi to endo
tottep orom karo kerkeknen ruk ngat ho
mi kut kernonho hak kar o sle ruk o mia
ngama rum pmar vgum ka kerkeknen to
kam kpoot mang a lei to endo nam vu
kaeharom. 5 Va karo mnok ruk korlotge,
endruk tesgun ngta tvok kim o mia he tete
ko re kam polgerik ngat ittiegom mar kuon
mang ka lein. Atgiang ta vle te,

"E Babilon To Orom Ka Munik To Alaut"

langto kat te,

"Endruk Ngam Kaen Mar Mruo Ngang Lurokol Ngar Nan"

va langto te,

"Endruk Ngam Kaeharom O Kerkeknen Ruk Ngat Ho Mi Kut Kernonho Hak Ngar Nan."

6 Ko vokom en, va vgum a vlom to endo ko
tho mi kut sirei mang o gidiel ruk mkor E
Nut karo mia mruo tok, endruk ngaro gidiel
ngta ksuk vgum o mia ko ngtim mar kngam
mar o yoror ekam ko ngam mrua khenam
mar mruo ma mmok te, ngat kor mnam
mar mang o rhek ruk e Yesus ta rere lmien
ormar. Ii, ta sirei mang ngar tok, gi enang a
mhel to nma sirei ko tivie he kveve tok kat.

Ii, ko ho mi kut senkrip kim hak. 7 To
a engyel to endo ta mnganang dok te, "Ya
senkrip kman? Ngor le kpolger a papat to
tesgun nma tvok kim o mia, endo mang a
vlom to endo va mang a ngaenkuo to a vlom
to endo ta sap kuon mang, endo orom karo
lpetuk ruk aktiek hori orom alomin va karo
mus ruk loktiek. 8 Ko a ngaenkuo to ye her
vokom ko ta vle tok, tennik ta vle, vanang
tete ther yor he, he lo kta vle kat e. Va
koknaik, ner kta hop kun mnam a mmie ka
ho ngaesik hak. Nera hop, to endo yek e
Yesus nera rum kim ka ngmeang hak. Va o
mia ruk ngma vle ku mmie ngara vokom a
ngaenkuo to endo ko ner kta hop to ngar le
ksor kim ko ngara vokom te, tennik ta vle,
vanangko tyor he lo kta vle kat e, vanang ta
kta hop kat. O mia ruk ngara sor kim tok,
her endruk E Nut tlo ittiegom ngaro mnok
kun mnam ka meer arhe ktar mang ko tlo
kueng a mmie va a volkha vop. Ko a hor
to endo E Nut nam kaittiegom o mnok ruk
mkor o mia ruk ngara kol a ktalhok to kam
plong vle ko kim En ngnik ngnik mnam.

9 O papat ri kua rere orom mar ngat vua
koppet kam mnor mang ngaro pneik. O
mia nga smia pat mang o papat ri na, ko
a ngaenkuo to endo karo lpetuk ruk aktiek
hori orom alomin ngta vle ti te, mar o vlik

ruk aktiek hori orom alomin ruk a rengmat
to a vlom to endo tkorsang kuon mang
ngar. [10] Va ngta vle kat te, o taven ruk aktiek
hori orom alomin kat ko aktiek kun mnam
mar ngat yor he. Langto mnam mar ta
vle vop, va langto ngnok vop, tlo pis vop.
Vanangko na her pis va ka tavgo to naka
vle kuo mang o mia na vrua vle lvur hok
vur nong ke laut na, to nak nop. [11] Vanang
endo a ngaenkuo to ta vle tennik, endo tyor
he lo kta vle kat tete, en ta vle te, a taven
to aktiek hori orom korlotge orom ko tkol
o taven ruk aktiek hori orom alomin nga
ngaekam. Va ner mia kerkolkol vgum o
nganngannes ruk laol hak he ner mia nop
ka ngmeang hak.

[12] Va karo mus ruk loktiek, endruk ye her
vokom mar kat, mar o taven ruk loktiek,
endruk ngrok vop ko ngat lo kol a serppak
vop, he ngaro tavgo ngat lo komor kim o
mia vop. Vanang endri E Nut ner kaen ke
venloot to tvur hok ngang ngar kam kol a
serppak mnam, he ngaro tavgo kam komor
o mia, he nang mar kar a ngaenkuo to endo
ngaro tavgo kam kaum komor o mia tgus
tok. [13] Ii, ngara kaum mang a papat atgiang,
he gi enang tok, ngar le kael ngaro serppak
va ngaro tavgo ko maktiegom a ngaenkuo
to endo, he nang nga tavgo kam le kaum
komor kim o mia tgus tok. [14] He a ngaenkuo
to endo kar mar ngar kaus kar Endo ta vle
enang A Sipsip To A Sital. Ii, ngar kaus
kar, vanang endo ta vle enang A Sipsip To
A Sital nera kir kim mar ko her en o mia
ngalmialaol Ngaldaip, o taven Nga Taven
to arhe. Va endruk ngara vle ko kim, her
endruk ngam kaikkiem ko her mar ruk en
mruo tmur vaeng ngar, endruk en mruo
tmur el mar kam vle ngang en mruo, he lua
tu kmor mnam mar mang en he kmokpom
kar."

[15] A engyel to endo thavaeng dok tok, to
kle khavaeng dok orom karo rhek akuruk
kat te, "O itok kavurgem ruk ye her vokom
mar ko tok ko mnam a mhe to a rengmat
to e Babilon tkorsang mnam, o itok ruk
endruk, mar ngat kaenang o mia vang,
endruk ngat pal mnam o vrong valngan, o
vrong rhek va endruk nkong ngar ko mnam
o vrong marhok tgus. Va a rengmat to
endo tkaenang a vlom to nam mur kaen
en mruo ngang lurokol. [16] Kam ngae, to
a ngaenkuo to endo kar o taven ruk ngta
vle te, o mus ruk loktiek ngar kle kaelha
kmelat a rengmat to endo ko ta vle enang
a vlom to nam mur kaen en mruo ngang
lurokol. He ekam tok, ngar kaelha kam
kering hak, gi enang ko o mia ngma kering
a vlom to enang tok kat. Ko ngma kering
to le korim en la gi mit he nang o pendol
kam pis kmemem karo vok tgus to koknaik
kngam ka mnes oguo kia paei. Ii, ngara
kering a rengmat to endo kam ngampaei
pum kam rum kim tgus tok kat. [17] Ii, ngara
kering a rengmat tok, ekam ko E Nut mruo
ta ktar her mi kut el ka papat to endo gi
kun mnam mar, he nang mar kam mi kut
kaikkiem ka papat to endo, kmeharom ka
svil tok kam pis lmien. Ii, he ekam tok, o
taven loktiek ruk endruk ngat kaum kael
ngaro serppak kuon malpgem a ngaenkuo
to endo, he nang ka tavgo kam vle kuo
mang o mia tgus. Ii, E Nut ta tting mang
a ngaenkuo kam vle orom a serppak tok
kam ngae kais ko na kaottam karo rhek,
mar kam pis lmien ormar ko ngak kering a
rengmat to endo enang tok. [18] Ii, a vlom to
endo ye vokom, her en a rengmat laut to e
Babilon arhe, endo ka tavgo nma komor o
taven tgus ruk mo mmie."

18

Ngara Ngampaei Pum A Rengmat To E Babilon Kam Rum Kim Ka Ngmeang Hak

[1] To ko pekam tok, ko kaengogo orom a
engyel langto yok vat ko ta grung kun kuon
ma volkha orom kla serppak. Ta grung kun
kuon va kla mmok ta valler a mmie tgus.
[2] Va ta vui klik kam kni te,

"A rengmat laut to e Babilon ta vle
enang a vlom to nam mur kaen en
mruo ngang lurokol, he ekam tok,
ngat her memget he, he ho rum
kim ka ngmeang hak. Va tete a
rengmat to endo tgia vle te, a koot-
nou to arhe. Ii, va ta vle kat te,
o vrong iningol ruk ngat kernonho
nga rengmat to kat. [3] Ta vle tok
tete, ekam ko a rengmat laut to
e Babilon, tkait o vrong rhek tgus
kmikkiem karo kerkeknen ruk kam
kpoot mang a lei. Ii, tkait o vrong
rhek tgus kmeharom o kerkeknen
he ka vle gi enang a ye to a serpgar
ko nam kait o mia kmiviem he kveve

kat. Ii, ta vle tok, ko o taven ruk
mo mmie ngat eharom a kerkeknen
to kam kpoot mang a lei kar endruk
kun mnam a rengmat to endo. Va
o mia ruk ngam kael ngaro tgoluk,
o mia kmenkim mar ko mkor mar,
ngata kol a keik alaut vgum a reng-
mat to endo karo vu svil ruk mang o
vrong tgoluk tgus."

4 To ko ngan a ktui langto ko ta rere kuon
ma volkha ko thavae te,

"Muk ruk kuaro mia mruo, mguak kot-
tek kun mnam a rengmat to endo.
Mguak or kam tuur mnam karo
kerkeknen ruk endruk, he nang o
kernonhommok ruk ngua re kme-
lik ngang a rengmat to endo kam
lua lol muk kat. 5 Ngor kaelik
ngang tok, ekam ko karo kerkeknen
ngarlatgep ngarlatgep ngta kaum
kais enangthe ngata grap ngpalmai
kuon ma volkha ko kim dok he dok
klo is kam kikiangae mang ngar
enang tok e."

6 To ko ngan a ktui langto kat ko thavaeng
endruk ngara rum kim a rengmat to e
Babilon kam reng ngar te,

"Muk gi, mguak kaekon ngang a
rengmat to endo kam kering hak
kmikkiem gi enang ko a rengmat
to endo ta kering o mia akuruk tok
kat. Va mgua ho mi ktua vanker
a kapnes ngang ngar hak kir kim a
kapnes to ngat en ngang o vrong
rhek kmoripang ngar mang ngaro
kerkeknen ruk endruk. He ekam
tok, mgua ho mi ktua rum E Nut
ka ho ngaesik ngang a rengmat to
e Babilon to endo kam vanker a
kapnes kmel kuon mang ngar he ho
mi ktua rum kim mar ka ngmeang
hak, kmikkiem gi enang ko tkering
o vrong rhek tok kat. 7 Ii, mguak
sovet kam vanker a kapnes ngang
ngar kmekon ngang ngar orom o
nganngannes va o yoror ruk mar
kam mrua mrung ngar mruo vgum
mar. Mguak vanker a kapnes ngang
ngar tok, kmikkiem gi enang ko
ngat sovet kam mrua kansgum mar
mruo kmel nga munik laut ngang
ngar mruo he ho mi kut rum ngaro
sing mang o kerkeknen ruk ngam
kaeharom mar tok kat. Ko kun
mnam ngaro papat mruo, ngam
mrua hover mar mruo kam mrua
havaeng ngar te, 'Mor ruk mnam
a rengmat ta, mor tgus ngota vle
o taven. Ngot lua vle enang te,
mor o tahegi e, ko mor ngot lo is
kam kta mrung nguaro yoror kat
e.' 8 He vgum ngaro rhek ruk en-
druk, a kolkha langto nera pis kim
mar, va kun mnam a kolkha to endo
gi, o yor laol ngara lol mar kngam
mar o yoror kun mnam a kolkha to
endo. Ii, o mia ngara vang, ngara
yor he nglenar ngara vor pa ngaor
va ktolpum o ungni he kaee mang
ngar. Ko o mia ngara ngampaei
pum a rengmat to endo he krum
kim tgus ka ngmeang ekam ko Ngo-
laip to E Nut to ta ktar mi kut el ka
pat to kmen a kapnes to endo ngang
ngar, En tho mi kut serppak hak."

9 Ii, to mnam a kolkha to o taven ruk mo
mmie, endruk ngat tuur mnam a rengmat
to endo ka kerkeknen to kam kpoot mang
a lei kar mar va krum ngaro sing mang
a kerkeknen to endo, mar ngara vokom a
rengmat to endo ko o mia ngak rum kim.
Va ngara vokom a paei ka ngaus to nak pum
ka grap ngpalmai, to endo yek, ngara vor
pa ngaor va ktolpum o ungni he kaee mang
ngar tok. 10 Ii, ngara vokom tok to kle kgor
hak he ksir malhagenmok mang he kaeti
mang kam re te,

'Suvrum yindo a rengmat laut! O
Babilon, yindo orom ila serppak,
suvrum muk ge! Ko kun mnam ke
venloot to tvur hok, E Nut tpis kim
muk orom ka papat to kam rum kim
muk he.'

11 Ii, va endruk ngam kael ngaro tgoluk, o
mia kmenkim mar ko mkor mar, ngara vor
pa ngaor va ktolpum o ungni he kaee mang
ngar kat, ekam ko nong o mia akuruk ngang
ngar kam kat kaenkim ngaro tgoluk ko
mkor mar kat e. 12 Ii ngaro tgoluk ruk ngam
kaeharom mar orom a kre to a gol, a kre to
a silva, o krek akuruk ngaro kerok ngat vua
grap, o pel, o it ruk orom ngaro vu kraen, o
lot ruk ngta svel, va endruk enang o taven
ngam kaegenkarik, o hi ruk o sitron ngo
mamten tgus, va ngaro vrong tgoluk tgus

ruk ngam kaeharom mar orom a elepan
kalo mus, va orom o hi ngo mamten ruk
ngaro keik ngat vua grap, va orom a kre to
a bras, va orom a haian, va orom a kre to
ngma mon te, a mabel. 13 Ii, va ngaro tgoluk
ruk o sinamon, o ku ruk ngma mon mar te,
o miir, o paeyol ruk ngaro ngaus la grir to
ngma mon mar te, o ensen, o vursien ruk
ngma mon te, o prekensen, a ye to a serpgar
to a vaen, a ho to a olip karo itok, o sigla ngo
ngaor, ke ho to a vit ka ngaor, o bulmakau,
o sipsip, o hos kar ngaro laktok ruk ngam
kaititik. Va si o mi mia kat, va ngam kael
mar, o mia kmenkim mar mo kmar, he nang
o mia ruk endruk kmeha ngang ngar.

14 Ii, endruk ngam kael ngaro tgoluk, o
Babilon kmenkim mar mo kmar ngar kaeti
mang a rengmat to e Babilon he kreng te,

‘O vrong tgoluk tgus ruk o yar ko
muma svil mang ngar ngat lo kais
kam kta vle ngang nguk kat e.
Ko mularo vu sreng va mularo
tgoluk lyar ruk ngma pilpil ngat her
loloong he, he mut lo kat kais kam
kta lol kat e.’

15 Ii, endruk ngam kael ngaro tgoluk, o Ba-
bilon kmenkim mar ko mkor mar, he nang
mar kam kol a keik alaut, mar ngara sir
malhagenmok mang a rengmat to endo he
kgor hak pum o nganngannes ruk ngara pis
kim. Ii, ngara vor pa ngar va ktolpum o
ungni he kaee mang 16 kam vui klik te,

‘Suvrum yindo a rengmat laut! O
Babilon yindo orom ila serppak, su-
vrum muk ge! Muk ruk muma pas-
rengem muk orom o it ruk ngaro vu
kraen ruk ngta svel va orom endruk
o taven ngma kaegenkarik kat. Ii,
muk muma pasrengem muk orom
o tgoluk ruk ngta pilpil, endruk a
kre to a gol, o krek ruk ngaro kerok
ngta grap va o pel kat. 17 Vanang kun
mnam ke venloot to tvur hok, E Nut
tpis kim muk orom ka papat to kam
rum kim muk he kering mularo vu
tgoluk tgus hak.’

Ii, va endruk tgus ngma plangail mo lak-
tok ruk kuon ma mou kar endruk tgus ruk
ngma sap kun mnam o laktok, va endruk
ngam kaeha mnam mar va endruk ngam kol
a kre oguo mou, mar tgus ngara sir malha-
genmok mang a rengmat to e Babilon. 18 Ko
ngara vokom a rengmat to endo ko o mia
ngara rum kim va ngara vokom a paei ka
ngaus ko nak pum ka grap ngpalmai. Ngara
vokom tok, to ngara havae te, ‘Tennik kam
ngae kais mang tete, nong a rengmat tang
ko ka munik ta laut enang enda e.’ 19 Va
ngara vor pa ngaor va ktolpum o ungni he
kaee mang a rengmat to endo to kvui kam
re te,

‘Suvrum yindo a rengmat laut! O
Babilon yindo orom ila serppak, su-
vrum muk he! Ko tesgun o mia
ngama pis kmuk orom ngaro lak-
tok kmel ngaro tgoluk ngang nguk,
muk kmenkim mar ko mkor mar, he
nang mar kam kol a keik alaut ko
mkor muk ruk orom mularo vu krek
ruk tok. Vanang kun mnam ke ven-
loot to tvur hok, E Nut tpis kim muk
orom ka papat to kam rum kim muk
he kering mularo vu tgoluk tgus
hak. 20 Muk o engyel ruk muma vle
kuon ma volkha, mguak sirei. Va,
muk E Nut karo mia mruo va muk o
aposel va o propet mguak sirei kat,
ekam ko E Nut tel ka papat to kam
rum kim a rengmat to endo kmekon
ngang ngar mang o kerkeknen ruk
ngat eharom mar ngang nguk he.’ ”

21 To ko vokom a engyel langto tvua serp-
pak ko thover a kre to klalaut hak he kngam
ngogu mou. To ta re te,

“Mu vokom a mou na, ko ta kervavle
vgum a kre to ko gnua ngam kun
mnam, ko a rengmat laut to e Ba-
bilon ner mia kervavle gi enang tok
kat vgum ko nguak rum kim tgus.
To a mhel tang ner lo kat kais kam
kta vokom kat e. 22 Va muk o Babilon
mula rengmat ner kaenanglaol he
a vatimmok nera vle kim kat. Ko
endruk ngama hupum o ngaesong
va o nglung, va endruk ngma pum
o kamop va a ho ka grie, ngar lo kat
kaeharom mar kat kun mnam mula
rengmat to endo kat e. Va endruk
ngam kaeharom ngaro vu reha ko
mnam mula rengmat va ngar lo kat
kaeha kun mnam kat e. Va mguer
lo kat kais kam ngan a mhel ko ta
pum o sigla orom a kre to klalaut
kam melesem orom ko tok kat e.
23 Va a mmok tang ner lo kta valler

mula rengmat to endo kat e. Va
mguer lo kat kais kam kol a re to
mang alomevek ko ngat srim min
mo kmin kam lei ko tok kat e. Ii,
mula rengmat ner mia vle tok, ekam
ko endruk ngam kael ngaro tgoluk
ngang nguk, muk kmenkim mar mo
kmar, si mar o vrong rhek ruk ngaro
munik ruk laol mo mmie, vanangko
mut her hem a kerker orom mar
kam vraik orom ngaro papat petgim
E Nut. [24] Ii, mguera vle tok, ekam
ko mum kaim o propet kar E Nut
karo mia mruo akuruk kngam mar
o yoror he ngaro gidiel kam ksuk.
Si o vrong mia tgus ruk ngat yor ku
mmie, va ngaro gidiel ngta vle kuon
mang nguk kat."

19

O Engyel Ruk Kuon Ma Volkha Ngat Kaelha Kam Hover E Nut Ka Munik

[1] To ko pekam tok, ko ngan a muktim to
klalaut hak enang a mumu ko ngata vuvui
klik kam kni pum E Nut te,

"Aleluya, ngruak hover E Nut ka mu-
nik. Ngoma totu pum her Endo
tkais kam susulgim o mia arhe. Va
her En ta vle orom kla saen to kat
arhe. Va her En tvua serppak kat.
[2] Ii, ngruak kanprim En ekam ko
karo papat ruk nam kaelik kuon
mang o mia, ngat ho mi kut sir va ho
mi kut mien kat. Ii, ther monik kim
a yor ngang a rengmat laut to ta vle
enang a vlom to nam mur kaen en
mruo ngang lurokol. Ko ta kering
a mmie tgus orom ka kerkeknen to
kam kpoot mang a lei kar o mia
tgus. Ii, va E Nut ta srim a vnek to
a rengmat to endo tel kuon mang
ngar mruo ko ngat im kalngunes
ruk ngam kaeha ngang kngam mar
o yoror he ngaro gidiel ngta ksuk."

[3] Ngta vui tok, to kle kta vui kat kam kni
pum E Nut kat te,

"Aleluya, ngruak hover E Nut ka munik
ko a paei ka ngaus to ta pum ka grap
ngpalmai kun mnam a rengmat to
endo nera pum ka grap ngpalmai ko
tok kngorom kngorom ge."

[4] Ngat re tok, to endruk o hipun ruk
a mhelom hori orom korlolo kar endruk
korlolo E Nut tkueng ngar he ngta ktal, ngat
mrua ngam mar ku mmie he ktotu pum
E Nut ko tok ko tkorsang kuon mang ka
ngorsang. Va ngta vui ngang kat kam kni
pum te,

"Aleluya, Lmien te, ngruak hover E Nut
ka munik!"

[5] Ngat vui tok, to ko ngan a ktui langto ko
tkottek kuon ma volkha ko ta re te,

"Muk ruk mum kaeha ngang E Nut
he kgorang, muk ruk orom mularo
mnok ruk laol va muk ruk mu-
laro mnok ruk nong laol, muk tgus
mguak kaum kanprim E Nut."

[6] Thavae tok, to ko ngan a muktim langto
ko tkaeti enang a mumu to klalaut ko ngta
rere. Ii, karo rhek nga muktim ngat kaeti
enang a ye to klalaut ka muktim ko tkottek
he ksap klik. Va karo rhek ngat kaeti kat
enang a koot ko ta kullung klik kngae ko a
mumu to endo ngat vuvui klik kam kni pum
E Nut te,

"Aleluya, ngruak hover Ngoldaip E Nut
To La Ho Vu Ngaurar Hak ka munik
ekam ko her Endo ka tavgo na re
kam vle kuo mang o mia tgus kam
vle ngnik ngnik arhe. [7-8] He ekam
tok, ngruak sirei kam sirei hak he
kanprim E Nut mang ka serppak,
ko endo ta vle enang A Sipsip To A
Sital kar kakro ngaomevek ngata vle
enang alomevek ruk ngint re kam
lei, ko ngat hera srim min mo kmin
he kmen ol. Va a vlom to orom e
Yesus kakro ngaomevek tsim pas-
rengem en mruo kam paneng kat-
ngokol ko a vlom tmur pasrengem
en mruo orom o it ruk lyar hak,
endruk ngat vua mmok orom nglaro
saen. Ii, a vlom to orom e Yesus
kakro ngaomevek tsim pasrengem
en mruo orom o it ruk E Nut mruo
tmur enik ngang, he nang en kam
ktar pasrengem mar mruo ormar
tok."

(A vlom karo it ruk ngat vua mmok orom
nglaro saen ruk endruk, tkaelmir orom mar
mang E Nut karo mia mruo ngaro keknen
ruk ngat vua sir hak.)

[9] Ko vokom tok, to a engyel ta kta havaeng
dok kat te, "Ngiak kaittiegom kuaro rhek ri
na te, 'Endruk E Nut tme mang ngar kam
tuur mnam ka pnes to mang endo ta vle

enang A Sipsip To A Sital ko tre kam lei,
her mar ruk ngat lgekol arhe.' " Tre tok, to
kle krum karo rhek kam havaeng dok te, "O
rhek ruk endri, mar E Nut karo rhek ruk o
minar."
10 Ko ngan o rhek ruk endruk ko mkor
a engyel to endo to kle ktubulkek ku pen-
harom kam totu pum. Vanang thavaeng
dok te, "Or kam totu pum dok tok! Ko dok E
Nut ka gi kalyie to kom kaeha ngang enang
yin kar ingornopeik ruk ngat kor mnam
mar mang o rhek ruk e Yesus ta rere lmien
ormar kat. Ngiak kle va ktubulkek ko kim E
gi Nut tuk kam totu pum En tuk ha! Ii, ko o
rhek ruk mang e Yesus her o rhek ruk msim
E Nunu A Totur tenrhek mnam o propet
ormar arhe, mar kam ktar kpavap ormar."

E Yesus Ta Sap Orom A Hos To Ta Kas

11 To ko kaengogo orom a volkha ko tkom-
menik he kael kalo kae alomin, va vgum
a hos to ka vok ta kas ko tpis kim dok.
Va endo tkorsang kuon mang ka sai, kalo
munik alomin te, La Minar va Endo Nam
Sim Ktua Rere Lmien Orom Karo Mur Rhek
Mruo. Nma momngan kar o mia va kaus
kar o mia orom karo papat ruk ngta sir hak.
12 Kalo keik nginta nho enang alo paei ruk
nginta vurvur klik hak mnam min. Va thim
karo msasaen kavurgem kuon palpgem ka
lpek. Va E Nut tittiegom ka munik langto
kuon mang ka vok. Vanang nong a mhel
tang to ta mnor mang ka munik to endo e.
Gi en tuk to ta mnor mang. 13 Va tkaegenkar
ka yet to thum va gidiel. Va ka munik
langto kat ngata mon orom te, "E Nut Ka
Re." 14 Ta sap orom a hos to endo, va o
ngaomevek ruk kuon ma volkha ngta sap
pekam orom o hos ruk ngta kas tok kat. Va
ngat sim pasrengem mar mruo orom o it
ruk lyar hak, endruk ngat vua mmok orom
ngla mmok. 15 En kar mar ngat kaum ksap
kngae va a kom to tvua kha tkottek kun
mnam ka gu, he nang en kmim o vrong rhek
orom, kmikkiem gi enang ko E Nut karo
rhek ngat havae te, "He her Endo nera kir
kim o mia tgus he ktoot mang ngar orom ka
kop to tvua serppak, endo nma kpom kam
khenam ma mmok te, ka tavgo na komor
kim o mia tgus lserppak hak." Ko her endo
arhe nma melesem o grep ngaro praen ruk
o mia orom E Nut To La Vu Ngaurar ka
ho ngaesik hak. 16 Va E Nut tittiegom kalo
munik ruk yok ko mang ka knau va kuon
mang ka yet te:

O TAVEN NGA TAVEN va NGALMIALAOL NGALDAIP.

17 To ko vokom a engyel langto kat ko
ta sir kuon mang a kolkha he kvui klik
ngang o iningol ruk ngma vo kuo kia gan
kam me mang ngar ko thavaeng ngar te,
"Mu aol na. Mguak kaum kpis kam tuur
mnam a ngaemik laut to mkor E Nut, 18 he
nang muk kmem o taven ngaro vothol,
o ngaomevek ngalmialaol ngaro vothol, o
mia ruk lserpgar ngaro vothol, o hos ngaro
vothol, o hos ngalmialaol ngaro vothol, va
o vothol ruk mkor o mia ngo mamten tgus.
Ii, va endruk tgus ngalmialaol ngam kaenen
mar kmeha lkapnes ngang ngar, endruk
nong ngalmialaol ngang ngar kmenen mar
kmeha ngang ngar, va endruk orom ngaro
mnok ruk laol va endruk ngaro mnok nong
laol kat va mguer kaem ngaro vothol kat."
19 To ko kaengogo orom a ngaenkuo to
tottek kun mnam a mou va o taven ruk
mkor a mmie kar ngaro ngaomevek ko
ngata kaum kngae kaus kar Endo ta sap
orom a hos to ta kas kar kakro ngaomevek.
20 Ngat kaus, vanang Endo ta sap orom a hos
to ta kas kar kakro ngaomevek ngat kapom
a ngaenkuo to endo kar a propet to la ppia-
gar, endo a ngaenkuo to endo tenserpagam
kmeharom o ngaelmir ruk lserpgue ngang.
Ii, a propet to la ppiagar to endo, her endo
ther vraik orom o mia ngaro papat orom
o ngaelmir ruk lserpgue petgim E Nut, he
ka ktong ngar kam totu pum a ngaenkuo to
endo ka matpil arhe. Ii, o mia ruk endruk,
her endruk ngat kol a ngaelmir to mkor a
ngaenkuo to endo kuon mang ngaro pkor
kat arhe. Ii, ekam tok, a ngaenkuo kar a
propet to la ppiagar to endo, E Nut tngam
min tgus alo katlar oguo ma ngaenker to
orom a sulpa, endo a paei nma vurvur klik
hak mnam. 21 To Endo ta sap orom a hos
to ta kas tim enngindi nginalo ngaomevek
tgus orom ka kom to tottek kun mnam ka
gu kngam mar tgus o yoror. To o iningol
tgus ngat pis kaem ngaro vothol kngae ho
mi kut vi kmar hak.

20

E Nut Nera Tokim E Seten Kun Mnam A Hengor Kam Ngae Kais Mnam O Pnes Ruk Ngat Kais Te, 1,000

[1] To ko vokom a engyel langto kat ko
ta grung kun kuon ma volkha va ta kpom
a ngaegot ka ki, kar a sen to klalaut kun
mnam ka ktiek, alo serppak ruk kmoregot
va kmelegot kim endruk ngama vaik kottek
kun mnam a mmie ka ho ngaesik hak. [2-3] Ii,
ko vokom a engyel to endo ko ta kleng
singni mnam a vulkok to klalaut he kapom
kserpagam, endo tennik thortgi mur el en
a mi vim, endo ngma mon kat te, a koot, va
e Seten. Ta kapom kserpagam to kaussiem
to kle kngam ngogu mnam a mmie ka ho
ngaesik hak he sim vat a mmie ka ho ngae-
sik ka ngaegot kim. To ta kleng o vnangal ko
va ngaegot kat, en kam vle ko tok kam ngae
kais mo pnes ruk 1,000, he nang en kam lo
kta kauyang o vrong rhek kat. Ii, naka vle
ko tok kam ngae kais mo pnes ruk 1,000 ko
ngak nop na, yek E Nut ner kle khong, en
kam ngae vrua vle na.

[4] Va ko vokom o taven ruk ngat korsang
kuon mang ngaro ngorsang kat, ko E Nut
ten a serppak ngang ngar kam momngan
kar o mia. O taven ri ko vokom mar, her
endruk o mia ngta ptum ngaro ngoro hak
ekam ko ngma hahavae lmien mang e Yesus
va kor mnam mar mang E Nut karo rhek
kat. Ii, endruk endri ngat lo totu pum a
ngaenkuo to tottek kun mnam a mou, i o
ka nunu to orom ka matpil kat e. Va ngat lo
kol a ngaenkuo to endo ka ngaelmir kuon
mang ngaro leineik, i o ngaro singni kat e.
Ko vokom mar ko ngat hop petgim ngaro
nnak he korsang kuon mang ngaro ngor-
sang, he nang mar kam kaum kar e Kristus
kmel ngaro tavgo kam komor kim o mia he
kmomngan kar mar kam ngae kais mnam
o pnes ruk 1,000. [5] (O yoror akuruk ngat lo
hop petgim ngaro nnak vop. Gi ko pekam
ko o pnes ruk ngat kais te, 1,000 ngat nop,
yek ko vokom mar ko ngat kle khop.) He
ekam tok, ngma mon a venloot to endo te, a
venloot to aktarang ko o mia ngta ktar khop
petgim ngaro nnak kun mnam. [6] Endruk
ngara ktar khop petgim ngaro nnak kun
mnam a venloot to aktarang to endo, her
endruk ngat lgekol arhe. Her endruk E Nut
mruo ta ktar mur el mar kam vle ngang En
mruo te, karo mia mruo. He mar kam kta
yor kat kngam nglomin va ngat lo is kam
kta yor kat e. Vanang ngar kle va ka vle
mekam mekam ngang E Nut kar Endo E Nut
Thim Orom Ka Msasaen te, mar nginaro
pris. He ngara kaum kar min kmel ngaro
tavgo kam kaum ka vle kuo mang o mia he
kaum kmomngan kar mar kam ngae kais
mnam o pnes ruk 1,000.

E Nut Nera Rum Kim E Seten

[7] To o pnes ruk 1,000 nga nop na, yek
E Nut nera hong e Seten kun mnam ka
hengor, en kam ngae. [8] To e Seten nera
kottek kam ngae kam kat kaelha kauyang
o vrong rhek tgus kun mnam a mmie
tgus, kam kaum mar tgus kmus. Endruk
nera kaum mar, ngara mon mar tgus te,
e Gok to ko mMagok. Mar ngarlavurgem
ngarlavurgem enang o vui ku va mou. [9] Va
ko vokom mar ko ngata ngongae paat kam
ngae korreik ekam a mmie ka vgon kam
ngae to kpis mang E Nut karo mia mruo
he kairkleim nga rengmat to E Nut nam
kaelongtok mang. Ngat kairkleim, vanang
E Nut tngam a paei kun kuon ma volkha va
a paei tkaem mar krum kim mar tgus ka ng-
meang. [10] Ii, va E Nut tngam a ngaenkuo to
tkauyang o vrong rhek oguo ma ngaenker
to orom a sulpa, endo a paei nma vurvur
klik hak mnam. Ii, tngam e Seten ko
tok, ngok mnam a mhe to ta ktar ngam a
ngaenkuo to tottek kun mnam a muo kar
a propet to la ppiagar kat. Va ko tok ngara
kol a nganngannes to klalaut mo kolkhek va
mo rsegain tgus kngorom kngorom.

E Nut Nera Ktar Orom Endruk Ngat Lo Kor Mnam Mar Mang En Kam Momngan Kar Mar

[11] To ko kaengogo orom E Nut ko tkorsang
kuon mang ka ngorsang to klalaut ko ta kas.
Ko vokom tok, va ko kle kvokom a mmie va a
volkha kat ko ngint her gia loloong he o mia
ngat lo kta vokom min kat e. [12] To ko vokom
o yoror ruk ngat hop petgim ngaro nnak ko
ngta sir ko kim E Nut ka ngorsang. Endruk
endri ngaro mnok ruk laol va akuruk ngaro
mnok ruk nong laol. Ngta sir ko tok, va ko
vokom E Nut ko ta pepet o meer ngaro hor,
endruk E Nut tittiegom o mia ngaro reha
kun mnam mar. Va tpepet a meer langto
kat, endo orom o mnok ruk mkor o mia ruk
ngara kol a ktalhok. Vanang E Nut tkaelha
orom o yoror kam ktar kmomngan kar mar
kmikkiem ngaro reha ruk E Nut tittiegom
mar kun mnam karo meer ruk endruk. [13] To
endruk ngat yoyor kun mnam a mou, ngata
ktar khohop petgim a mou, va o yoror ruk

ogu mLol ngata ktar khohop petgim a mhe
to endo kat. O yoror tgus ruk tok ko ngata
ktar khohop E Nut ta momngan kar langto
langto mnam mar kmikkiem ngartaro reha
mruo. [14] To o yoror ruk ngat ottek kun
mnam a mhe to ogu mLol kar a mhe to
endo, e Lol msim kat, E Nut tkaum o mia ruk
endruk kar a mhe to endo he kaum kngam
mar kun ma ngaenker to orom a sulpa, endo
a paei nma vurvur klik hak mnam. Vanang
a ngaenker to orom a sulpa, endo a paei
nma vurvur mnam he kaim o mia kngam
mar o yoror, ngma mon te, a yor to alomin
orom. [15] Ii, ko vokom E Nut kat ko a mhel ka
munik to E Nut tlo pis mang kun mnam ka
hor to orom o mnok ruk mkor endruk ngara
kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En
ngnik ngnik, va E Nut tngam a mhel to endo
kun ma ngaenker to orom a sulpa, endo a
paei nma vurvur klik hak mnam.

21

E Nut Ner Kaeharom A Rengmat To E Yerusalem To A Gunngar

[1] To ko vokom vop, va ko vokom a volkha
to a gunngar va a mmie to a gunngar kat,
ko a mmie va a volkha ruk E Nut ta ktar
kueng ngin ngint loloong. Va a mou ther
loloong kat. [2] Va ko vokom A Rengmat To
A Totur, endo a rengmat to a gunngar to e
Yerusalem ko tottek ko mkor E Nut he ka
grung kun kuon ma volkha. Ii, va E Nut
tsim pasrengem he ka vle enang a vlom
to tsim pasrengem en mruo kam paneng
katngokol to tre kam lei orom. [3] To ko ngan
a ktui langto vat ko tottek ko vanam E Nut
ka ngorsang ko ta rere klik te, "Mu vokom
na, E Nut tel rengmat kun pgegom o mia
ruk ko mmie he En mruo nera vle ko kmar.
Va mar, ngara vle ngang En te, karo mia
mruo, he nang mar kam totu pum En. [4] Va E
Nut nera mgol ngaro kerok ngaro itok kam
petik ko o mia ngar lo kat kais kam kta kaeti
kat e. Va ko tok o mia ngar lo kat kais kam
kta yor kat e. He o mia ngar lo kat kais kam
kta vor pa ngaor he ktolpum o ungni kmaee
kat e. Va ngaro pkor ngar lo kat kais kam
kol a nganngannes ko tok kat. Ko vokom
mar ko ngara vle tok, ekam ko o tgoluk ruk
o sangneik nga her loloong he."

[5] To E Nut to tkorsang kuon mang ka
ngorsang thavae te, "Ko her eha he, he kae-
harom o tgoluk tgus o gunngae." Thavae
tok, to kle kreng dok te, "Ngiak kaittiegom
kuaro rhek ri na ko mar o rhek ruk o minar
he o mia ngat kais kmor mnam mar mang
ngar."

[6] To thavaeng dok orom karo rhek te, "Yu!
Her dok to Aktarang va Dok to A Knaegiang
kat, Endo ngma mon dok kat te, e Alpa
va e Omega. Endo na katngaivie, ngora
klang ma ye to nma gos ko pa vugye to a
ktalhok, he nang en kmivie mnam. He en
tlois kmenkim ko mkor dok kat e, ko ko gi
nngiar ngang orom. [7] Ii, endruk ngak kir
kim a ngaenkuo, her endruk ngar mia kol
a ktalhok to endo arhe kam plong vle ko
kim E Nut ngnik ngnik, ekam ko ngara vle
ngang dok te, koles msim, va dok ngora vle
ngang ngar kat te, Endo ngara totu pum
dok. [8] Vanang o mia ruk ngat kernonho,
endruk ngma ruokar kim a ngaenkuo to
endo he lo kor mnam mar mang dok, nang
kle kaeharom o kerkeknen ruk kam por
mia, kam mo vret mar, kam totu pum o
matpil, kam paeim o tgoluk, E Nut ner kael
mar kam yor kun mnam a ngaenker to
orom a sulpa, endo a paei nma vurvur klik
hak mnam. Ko a ngaenker to endo nera vle
te, nga rengmat ka pun msim. Ii, E Nut ner
kaeharom tok ngang ngar kar endruk tgus
ngma ppiak. Vanang a yor to endo tok, o
mia ngma mon te, a yor to alomin orom."

A Rengmat To E Yerusalem To A Gunngar Karo Vu Kraen

[9] To ko vokom a engyel langto kun mnam
endruk aktiek hori orom alomin, endruk
ngta kpom o kolhi ruk aktiek hori orom
alomin. Va E Nut ka ho ngaesik hak to ta
vle enang a yor to klalaut tottep kun mnam
o kolhi ruk endruk. Vanang o yor ruk
endruk, her endruk E Nut ner kaenik ngang
a mmie koknaik pekam o yor tgus arhe.
Ko vokom a engyel tok, ko tpis kim dok
he kreng dok te, "Aol ikkiem dok he ngora
khenam akro ngaomevek to mkor Endo ta
vle enang A Sipsip To A Sital ngang in, ko
kakro ngaomevek ngta vle enang a vlom
to En tre kam lei orom." [10] To a engyel ta
vaeng E Nunu A Totur kam kol kua nunu he
kngorom kam ngae ka grap kuon kim la vul
to klalaut va tvua grap. Tel dok ko tok kuon
kim ka keik kuo plut hak he ka khenam A
Rengmat To A Totur to e Yerusalem ngang
dok. Ta khenam a rengmat to endo ko

tottek kun kuon ma volkha kim E Nut he ka
grung. [11] Tmi ktua mmok hak orom E Nut
kla saen, gi enang a kre to ka keik tvua grap
ko tnan orom ka mmok tok kat. Enang a
kre to ngma mon te, a yaspa ko tngae gi
pilpil enang a tleko. [12-13] Va E Nut totokim
a rengmat to endo he urkleim orom ka
hengor kat to tmi ktua grap va klalaut. Karo
ngaegot ngat is mang loktiek hori orom
alomin ko a korlotge ngta vle ko mnam
ka hengor ka ngaiting langto langto. O
ngaegot ruk korlotge ngata vle ngkunku
mou, va ngogun pgeik a korlotge kat, va
kunku pgeik a korlotge kat, va kunkuon
pgeik a korlotge kat. Va a engyel langto
ta sir ko engnang a ngaegot langto langto
kat. Va E Nut tittiegom o Israel ngaro usiel
ruk loktiek hori orom alomin ngaro mnok
ko engnang o gudor ruk loktiek hori orom
alomin tok kat. A ngausie ka munik langto
langto ko engnang a gudor langto langto
tok. [14] Va E Nut teharom a rengmat ta ka
hengor kuon mang o ngtek ruk loktiek hori
orom alomin kat. Va o aposel ruk mkor
Endo ta vle enang A Sipsip To A Sital E Nut
tittiegom ngaro mnok kuon mang ngar. A
aposel ka munik langto langto kuon mang
a ngtek langto langto tok kat.

[15] A engyel to ta rere kar dok ko tok,
ta kpom a kop to kam kol a tong mang a
rengmat to endo orom. Ngat eharom a kop
to endo orom a kre to a gol. Va tre kam
kol a tong mang a rengmat to endo tgus
va karo ngaegot, va ka hengor kat. [16] E Nut
tel ka rengmat karo ngaitngol ruk korlolo
tgus kam vle te, ngat gi mo enang ngar.
Va ka vha va ka hok ngat mo is kat. A
engyel to endo tkol a tong mang a rengmat
karo ngaitngol tgus va tpis mang ka hok
ko tkais mang o kilomita ruk te, 2,200. Va
ka vha ta vle tok kat, va ka grap tok kat.
[17] To tkol a rengmat ka hennek ka tong kat
he kpis mang ka ppat ko tkais mang te, o
mita ruk te, 60. Ii, a engyel tikkiem o mia
ngaro tong kam kol o tong ruk endruk kat.
[18] A hengor to endo E Nut teharom orom
a kre to a yaspa. Va teharom a rengmat
tgus orom a kre to a gol to tgi mmok hak
ko nong a tomhel tang kat tmovavaik kar.
Ko a kre to endo, o mia ngat gia nho kpa
mnam. [19] Va tpasrengem a hengor karo
ngtek orom o krek ngo mamten ruk ngaro
kerok ngat vua grap kat. Ii, ko a ngtek
to ngata ktar ngam ku mmie ngat eharom
orom a kre to a yaspa, va endo alomin orom
ngat eharom orom a kre to a sapaia, va
endo a korlotge orom, orom a kalsidoni,
va endo a korlolo orom, orom a emeral,
[20] va endo aktiek orom, orom a sardonis,
va endo aktiek hori orom atgiang orom,
orom a karnilian, va endo aktiek hori orom
alomin orom, orom a krisolait, va endo
aktiek hori orom korlotge orom, orom a
berel, va endo aktiek hori orom korlolo
orom, orom a topas, va endo loktiek orom,
orom a krisopes, va endo loktiek hori orom
atgiang orom, orom a yasin, va endo loktiek
hori orom alomin orom, orom a ametis.
[21] Ii, va a rengmat to endo karo ngaegot ruk
loktiek hori orom alomin, mar o kirpik ruk
o pel loktiek hori orom alomin ko E Nut
teharom langto langto mnam mar orom a
pel langto langto kat. Va E Nut teharom a
rengmat ka ngaelaut orom a kre to a gol to
tgi mmok hak ko nong a tomhel tang kat
tmovavaik kar, he o mia ngat gia nho kpa
mnam.

[22] Klo vokom E Nut ka maksien kun mnam
a rengmat ta e, ekam ko E Nut ka maksien
tmur vle te, En mruo to Ngoldaip E Nut
To A Vu Ngaurar va Endo ta vle enang A
Sipsip To A Sital he. Ii, min tgus nginta
vle te, E Nut ka maksien ko tok. [23] Va a
rengmat tlo kta mtom a kolkha he a kenho
kam mmok mang kat e, ekam ko a rengmat
ka mmok tmur vle te, Endo ta vle enang A
Sipsip To A Sital va nma valler a rengmat
to endo orom E Nut kla mmok. [24] He enang
tok, o vrong rhek, ngara ngongae ekam a
rengmat to endo ka mmok. Si ngaro taven
ruk mo mmie ngar kaol orom ngaro gol
tgus he kaenik ngogun mnam a rengmat
to endo kat. [25] Va E Nut ner lua vat a
rengmat karo ngaegot kun mnam a kolkha
tang hak, ekam ko nong a segain kam kta
pis ko tok kam ngam a slommok kim kat
e. [26] He enang tok, o gi vrong mia ngar
kaol orom ngaro gol tgus he kaenik ngogun
mnam kat. [27] Vanang nong a tomhel tang
hak ko tkernonho ner kais hak kam vaik
kun mnam e. Va endruk ngam kaeharom
o kerkeknen ruk kam leep pum mar kar
endruk ngama kauyang o mia, va mar kat,
ngar ho lo kais hak kam vaik kun mnam
kat e. Gi endruk E Nut ther ittiegom ngaro
mnok kun mnam Endo ta vle enang A Sipsip

To A Sital ka meer to orom o mnok ruk mkor endruk ngara kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik, mar tuk, ngar kais kam vaik kun mnam.

22

A Ye To Kam Kol A Ktalhok To Kam Plong Vle Ko Kim E Nut Ngnik Ngnik Vgum

1 To a engyel ta khenam a ye to kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik vgum ngang dok. Ko vokom ko ta nho te, tmi ktua mmok gi enang a kre to a tleko. Va ko vokom ko ta sap klik ko tkottek ekam a ngorsang to mkor E Nut kar Endo ta vle enang A Sipsip To A Sital. 2 Ii, ta lul he ksap mi kut kun pgegom a ngaelaut msim to ta vle mi kut kun pgegom a rengmat laut to endo. Va o hi ruk kam kol a ktalhok to kam plong vle kim E Nut ngnik ngnik vgum mar ngta vle ko tok ko mnam a ye kalo ngaiting tgus. O hi ruk endruk ngam kaehi orom ngaro miel kun mnam o kenho tgus mnam a pnes to atgiang. Va ngaro im ngma vle mang o vrong rhek te, mar kam kta ya vgum mar. 3 Va mnam a rengmat to endo nong a tomhel tang to E Nut ta re orom en kam yor, tkais kam vle ko tok. Gi a ngorsang to mkor E Nut kar Endo ta vle enang A Sipsip To A Sital nera vle ko tok kun mnam a rengmat to endo. Va E Nut karo mia mruo ngara vle ko kim kmeha ngang kat. 4 Mar tgus ngara vokom kalo keik va ka munik nera vle kuon mang ngaro leineik kat. 5 Ko tok nong a segain kam kta pis kam ngam a slommok kim mar kat e. Ii, ner lo kta mtom a kolkha va a kriar kam mmok mang ngar kat e, ekam ko a rengmat ka mmok tmur vle te, Ngoldaip to E Nut mruo, ko nera valler mar. He her o mia ruk ko tok arhe ngaro tavgo ngara komor kim o tgoluk tgus ruk kun mnam a mmie tgus kngorom kngorom.

6 To a engyel thavaeng dok te, "O rhek ruk endri, mar o minar he o mia ngat kais kmor mnam mar mang ngar. Ko Ngoldaip to ten o rhek mnam o propet, her Endo tmeng ka engyel langto ngok kim kalngunes kam khenam o tgoluk ri, ketasuo mar kam pagis ma mmok ngang ngar kat arhe."

E Yesus Thavae Te, Ketasuo En Kmeknik Ngte Mmie

7 "Mu vokom na, nong ke laut dok kmeknik! He enang tok, oni mia ruk ngam kaikkiem o rhek tgus ruk ngta vle kun mnam a meer ta, her o mia ruk ngata lgekol arhe."

E Yoanes To Tittiegom Ka Hor Ta

8 Dok ta e Yoanes, dok to ko ittiegom o rhek ri. Va her dok msim to arhe ko her engogo orom o ngaelmir ruk endruk he kngan o rhek ruk endruk ko vgum a engyel lsir. Ii, ko engogo orom mar va kngan o rhek to re ktubulkek ku penharom a engyel to endo kam totu pum ko ta khenam o tgoluk ruk endruk ngang dok. 9 Ko re ktubulkek ku penharom kam totu pum, vanang ta hagam dok te, "Or kam totu pum dok tok! Ko dok E Nut ka gi kalyie to kom kaeha ngang, gi enang yin kar ingornopeik ruk o propet ruk ngat kor mnam mar mang E Nut he kmokpom kar va enang endruk tgus ngam kaikkiem o rhek tgus ruk ngta vle kun mnam kua meer ta. Ngiak kle va ktubulkek ku penharom E Nut kam totu pun En ha!"

10 To tle khavaeng dok kat te, "Ngior kam vat a hor ta kam tuvgom o rhek ruk endruk yittiegom mar kam ktar kpavap ormar. Ngior tok, ekam ko a venloot to o tgoluk ruk endruk kam pis lmien, ketasuo en kam pis he. 11 He ekam tok, muk ruk mum kaeharom o kerkeknen, va muk ruk o kerkeknen ngtel rengmat kun mnam muk, va muk ge, mgua ktua vle enang tok ge. Va muk ruk mum kaeharom o keknen ruk ngta sir, va muk ruk mut mur en muk mruo ngang E Nut va muk kat ge, muk ge, mgua ktua vle enang tok kat ge."

E Yesus Ta Kta Havae Te, Ketasuo En Kmeknik

12-13 "Dok to ngma mon dok te, e Alpa va e Omega va dok to Ko Ktar Vle va dok to Ngora Vle Knaek Hak, va Dok to Aktarang va Dok to Knaegiang kat, kua havaeng nguk te, mu vokom na, ketasuo dok kmeknik! Va kua kpom a mhel langto langto ka keik he nguak kaeknik va ngua kaenik ngang o mia tgus kmikkiem ngaro reha ruk ngat eharom mar.

14 Oni mia ruk ngata plum ngaro it ruk orom ngaro kerkeknen, her endruk ngata lgekol arhe, ekam ko her mar ruk kam kol a serppak to kam vaik ko vgum a ngaegot to kam vaik kun mnam a rengmat to endo he kaemik mnam a ho to kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik

ngnik vgum. [15] Vanang laro pendol ruk
ngma paeim o tgoluk, va endruk ngma mo
vret mar, va endruk o pormia, va endruk
ngma totu pum o matpil, kar endruk tgus
ruk ngma svil mang o kerkeknen ruk kam
kauyang o mia kam mas ormar, mar ngar
gia vle ku mnok.
[16] Dok to e Yesus, ko her meng kua en-
gyel langto ngang in kar ingornopeik ruk
o propet akuruk kat, he nang en kmen-
gogong yin orom o ngaelmir ruk endri tgus.
Ii, tkaen o rhek ruk endri ngang in, he nang
in kam hahavae lmien ormar ngang kuakro
ngaomevek. Her e Devit Kaes to dok, dok to
ngma mon dok kat te, Endo ta vle enang A
Ho Ka Sipngan ko ta par mnam E Devit ka
ngausie ka pun va A Ketor To E Lesa to nma
nan klik."

E Yesus Kakro Ngaomevek Ngta Mnganang En Kam Kat Kaeknik

[17] E Nunu A Totur kar e Yesus kakro
ngaomevek ruk ngta vle enang a vlom to
tre kam lei orom En, ngta reng e Yesus te,
"Aol ngte!" Va ani mhel to tlol o rhek ruk
endri va en kat na kta reng te, "Aol ngte"
kat. He ani mhel to nak katngaivie, nak kaol
kmivie mnam a ye to kam kol a ktalhok ko
mkor. Tlo is kmenkim a ye to e, ko En ner
gi nngiar ngang orom.

E Yoanes Tkaengorang Endruk Ngat Ngan Karo Rhek Ruk Kun Mnam Ka Hor Ta

[18] Ko kaengorang o mia tgus ruk ngat
ngan kuaro rhek ruk kun mnam kua hor ta,
endruk ko ktar kpavap ormar. Enangthe
a mhel tang nak soloum kta papat mruo
mang o rhek ruk endri, va E Nut ner ho
ksovet kam soloum kta papat mruo tok kat
mang a papat to kam monik kim o yor ruk
laol ngang. O yor ruk endruk ko her keknen
mang ngar kun mnam kua hor ta. [19] Va
enangthe a mhel tang na pet o rhek akuruk
kun mnam kua hor ta, endruk ko hera ktar
kpavap orom mar, va E Nut nera pet en
petgim En mruo tok kat, he nang a mhel
to endo kam lo kat kais kmemik mnam a
ho to kam kol a ktalhok vgum. Va ner pet
ka ngaekam to kun mnam A Rengmat To A
Totur kat, en kam lo kat kol kat e. Ii, a ho to
endo va a rengmat to endo, ko hera keknen
mang ngin kun mnam kua meer ta kat he.
[20] Ii, Endo ten o rhek ruk endri ngang dok
thavae te, "Mare, ketasuo dok kmeknik!"
Lmien, Ngoldaip e Yesus, ngiak aol ngte!
[21] Yu! Ngoldaip e Yesus nak ring ya mang
E Nut karo mia tgus! Lmien!

O Rhek Akuruk Ngaro Pneik

Aisaia -

E Aisaia en E Nut ka propet langto ka munik a laut hak. Ktar mang ko e Yesus knan tlo kol vop her e Aisaia to arhe a propet to ta ktar kpavap mang o tgoluk kavurgem ruk ngara pagis kim ktar mang ko ngat lo pagis kim vop. (Mt 3.3; Reha 8.30; Rom 9.27-29)

Aposel -

Kmikkiem o Grik nga re, a re to te, "A Aposel" ka pun ta vle te, "Endo a mhel tmeng kam kol ka gu." He ekam tok, E Yesus ta mon mar tok ekam ko ta meng ngar kam kol ka gu kam havaeng o mia tgus mang o tgoluk tgus ruk ngat vokom mar ko ngma punpa kar en, va kle khavae mang karo rhek ruk ngma nganek ko vgum kat.

Mnam a kolkha to e Yesus ta kta hop petgim ka nnak her mar ruk "o aposel" ruk arhe ngat mur vokom orom ngaro kerok. Ekam tok mar ngta pis te, o mia ruk ngta ktar mang o mia tgus ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.

Babilon -

E Babilon ta vle te, a ho rengmat ka pun langto a laut hak. Her a rengmat a laut to arhe ngat hop he kaus kar o Israel ko mnam lIsrael nga mhe mruo he kle kngae ho mi kut kikir kmar hak. Ekam tok ngat kakapom kavurgem mnam lIsrael kngorom mar kmeknik ko mBabilon, he nang lIsrael kmeha ngang ngar he kol a kapnes a laut vgum o reha ruk laol. Ngata kaenpasiker o Israel kun mnam nga rengmat ka pun kais mang te o pnes o mhelom korlotge he hori orom o pnes loktiek kat. (Mt 1.11,12,17; Reha 7.43)

Va kun mnam a hor to te, O Ngaelmir 14.8,17.5,18 her a rengmat ka pun to e Babilon ther smia pis ko arhe. Ta vle ngang ngar ruk tennik a gi koka to mang a rengmat ka pun to e Rom. Ngia vokom a hor to te, 1Pit 5.13, he her gi enang tok kat arhe te, e Babilon tgia vle mang ngar ruk tennik te, e Rom lsir ko tok kat.

Beelsebul -

E Beelsebul ta vle te, a koot langto ka munik to arhe. He a koot to endo tok, o mia ruk ko vanam lIsrael ngma ngarkie va kle ktotu pum kat. En ka munik lsir ngma mon te, e Beel-sebup. Ekam tok tete ngama mon va kle kre ka tmor kim en te, en e Seten. Va en mruo arhe ta laut mang o kool tgus kam vle te, o kool ngarlaip msim.

Devit -

A mhel to e Devit en a taven to en ta laut hak mang klenar o taven akuruk nkong ngar mIsrael. En e Yese khal to a ho gi kalyie mang kaornopeik tgus. Ktar mang ko ngat tavger en kam vle te, o Israel nga taven, e Devit tkol a ngaeha to kam nho mang o sipsip ruk mkor kteit. Her kun mnam a ngausie to mkor e Devit arhe, endo e Yesus ta pal mnam (Rom 1.3; Ng 22.16). Ekam tok, tennik hak a rere ta pis te, a mhel to E Nut nera him orom ka msasaen he kmeng ngte mmie kam susulgim o mia nera pal her mnam a Taven to e Devit ka ngausie arhe.

Ebrehem -

Her e Ebrehem to arhe E Nut ther ktar mokpom kar. Tkael ka mokpom kar en kmel a tnangal ngang kam havae te, e Ebrehem karo mia ngara vle te, mar ngalaip E Nut to En, Endo ner smia toot va ka nho mang ngar enangthe mar nga kle sim ktua totu pum gi En tuk. Ii, va E Nut tkael ka mokpom kat orom a tnangal langto kat ko thavaeng kat te, kles ngara khor kmis enang o ketor ruk kuo ma volkha va enang a vui ko va mou kat. Va tkael ka mokpom kat orom a tnangal langto kat te, ner kaen a mmie ka mhe langto ngang en kar ka valngan kam vle mnam kam khor ko tok mnam kmikkiem E Nut ka tnangal tok. A mmie ka mhe to endo nera vle lsir te, lIsrael ngarta mhe to he.

Ii, e Ebrehem ta plam lIsrael ko E Ebrehem tlei orom a vlom to ka munik e Sara. Min lomin ho ngae nop o is

ngang ngin kais ko ngint ngae mia vle mrek hak. To E Nut tkaeharom a ngaeha to a serpgar ngang e Sara he ta kle kael ka vrek mang e Ebrehem to e Sara tle kol a sie to a ngokol. To e Ebrehem ta sgum orom a munik to e Isak.

Elaisa -

E Elaisa gi va e Elaisia gi. Vanang e Elaisa en a propet langto mkor E Nut kat. (Lk 4.27)

Elaisia -

A mhel to e Elaisia E Nut ka propet langto kat. He en ke ngothoi langto ta vle kun mnam e Yems 5.17. (Mt 11.14; Mk 9.4; Rom 11.2)

Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen -

Orom o Grik nga re, a munik to "e Kristus," ngma mon lHibru te, "e Messiah." Va orom muk o Sulka mula re muma mon te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. He a munik to "e Kristus" tottek ekam o mia ruk o Grik nga re, vanang a re to "e Messiah" ta kle kut ottek ekam o Yuda nga re. A munik ka pun lsir ta vle te, "Endo ngata glot a ku kuon palpgem." He a keknen to endo tok, ngata kol vgum E Nut ko tennik lYuda ngam kael langto mnam mar mruo kam laut he ka vle te, ngar Taven to en. Va ngama glot a ku kuon palpgem te, a ngaelmir to kam khenam ma mmok te, nga Taven to en enang tok.

Va kmikkiem enang tok, E Nut tkael ka tnangal mang ka mhel langto ko nera meng. Ko her en arhe endo tkais kam susulgim karo mia he kaum mar ku meorom E Nut ka tavgo. He a mhel to endo ngma mon te "E Kristus" ko her a mhel to lsir arhe E Nut tmur kut mon mang he kmeng. He ekam tok, orom muk o Sulka mula re mruo mut kais kam mon te, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen enang tok kmikkiem mularo keknen mruo tok kat kam khenam ma mmok a mhel ka serppak ma mmok tok kat.

Engyel -

E Nut tmi kut kueng o engyel, mar kam mi ktua vle enang tok, mar kam kol E Nut ka gu he klol karo rhek kmenik ngang o mia. Va ngta vle kuon ma volkha ko kim E Nut. O mia ngat lo kais kam vokom mar e, ko ngta vle gi enang o mia ngaro nunu. Ngot lo vu kais kam vokom mar, nangko gi enangthe ngap mrua khenam mar mruo ma mmok kam pis lsir enang a tomhel langto, va ngot kais kam vokom mar. O engyel ruk endri E Nut nma meng ngar ngte mmie kmeharom karo reha ruk kam toot mang karo mia mruo. (Reha 12.6-11, 27.23; Hib 1.14) Va E Nut nma meng ngar orom o rhek akuruk kat kam smia papsim karo mia akuruk kat.

O engyel ngalaip langto ka munik e Mikael (Yut 9) va kle langto tvua laut kat kta munik e Gambriel (Lk 1.19,26).

Gris -

A re ka vgon to "e Gris" a mmie ka mhe langto. A mmie ka mhe ka rengmat ka pun to e Aten va a rengmat laut to e Korin nginta vle ko mnam a mmie ka mhe to e Gris.

O mia ruk ngma vle ko mnam a mhe to e Gris, ngma mon mar te, o Grik. Va o Grik ngaro vu papat ko ngam smia lol o papat vgum ngaro pattermia. He o mia ngma totu pmar mang ngaro vu papat ruk endruk. Mnam a venloot to e Yesus ta pis he ka vle mo mmie, o mia tgus ruk ngaro vu papat laol ngma rere orom a re to mkor o Grik. To o hor tgus ruk ngta vle kun mnam a meer to muk o Sulka muma mon te, E Nut Ka Meer Mang Ka Mokpom To A Gunngar o mia ngata ktar kaittiegom mar orom o Grik nga re.

Herot -

Kun mnam E Nut ka meer ta mguera vokong o mia ruk korlolo ko ngta mon mar te, "e Herot" nangko ngat lua maenang e.

1) A Taven to e Herot - en e Herot to ngma mon te, en a serpgar. En a taven to mkor o Yudea mnam a kolkha to e Yesus tpal. Her en arhe endo tkaegom kmim e Yesus tesgun ko a gi kalyie vop. (Mt 2.1-22; Lk 1.5)

2) E Herot Antipas - en o Galili ngal-

daip to nma nho mang ngar mnam a kolkha to e Yesus tkaelpun ksenker E Nut karo rhek va kaeharom karo reha ruk o serpgar. Her endo tlei orom knopia to e Pilip ktavlom to e Herotias, nang kle ka kser e Yoanes to nma parrum o mia ka ngoro. Mnam a venloot to ngta kpom e Yesus, ngata srim en ko pum e Herot to enda kalo keik kam momngan kren. (Mk 6.14-29; Lk 23.6-12)

3) A Taven to e Herot Agrippa I - Endo nama koskalil orom endruk ngam kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, va tim e Yoanes knopia to e Yems kngam a yoyor kat. (Reha 12.1-23)

4) A Taven to Herot Agrippa II - Endo ta momngan kar e Pol he kmeng ngok Rom he nang endo tkol a ngaekam to e Sisa kam kta momngan kren kat. (Reha 25.13-26.2, 26.19,27-32)

Hibru -

A re ka vgon to "o Hibru" tgia maenang enang a re ka vgon to "o Yuda," va tgia maenang a re ka vgon to "o Israel" kat. Mu vokom o Yuda, va her mar ruk arhe o mia ngma mon mar kat te, o Hibru. Her mar e Ebrehem kaorres ruk arhe. A munik ta tottek ko ekam ngaes langto ngta mon te, e Ibur. Mnam a re to o Yuda ngama rere orom, va ngam vrua hortgem e Ibur ka munik nong ke laut kam mrua mon orom nga re mruo te, o Hibru.

A Ho To Ngat Krong E Yesus Orom O Ot Kvat Ko Engnang -

lRom ngam kaikkiem nga keknen langto kmen a kapnes alautar ngang a mhel kam krong orom o ot kvat ko engnang a ho.

lRom ngam kael a ho langto kla hok ku mmie ktar, to kle ktolpum a mhel orom a ho to endo kaela kmoreker orom. To ngama kpom a mhel kalo ktiek kait min, langto ogut, langto oguo kmussiem min orom o usiel ko mang a ho to kmoreker orom. To ngam kael a mhel to orom ka ho ku mmie kuo mang a ho to kla hok kmoreker orom he kserpagam min. To enang tok, ngma krong kalo ktiek orom o ot kvat min ko engnang a ho to tkorek. To ngam kaum kael a mhel to endo kalo nhar kvat min enang tok kat ko engnang a ho to kla hok. Ko pekam tok, ngam kle ka srim a ho to endo orom a mhel he kveet kparem ko tok, nang nma vle kyor. A mhel ka mten to tok nam sei kam lol o vnek va o ngannes ruk laol hak ktar mang ikela kam yor. Va a keknen to tok kat nma khenam a leep alaut ngang a mhel.Vanang enangthe a mhel npa hus kam yor ko engnang a ho to tok, lRom ngma kenker a mhel kalo nhar, en kam sia khanang kmit ka ngaung, he nang en kam marer kam yor vgum tok.

Isak -

E Isak en e Ebrehem kre Sara ngin hal. A munik to enda ka pun msim lHibru ta vle te "Halla." Vokom e Ebrehem. (Reha 7.8; Rom 9.7; Hib 11.9)

Isip -

"E Isip" ta vle te, a mmie ka mhe langto ta vle ko vanam e Israel. Her sim kut a mmie ka mhe lsir to arhe o Israel ngat ngae kaeha he kol a kapnes alaut mnam mang o pnes ruk ngat kais te, 400 (Reha 7.34-38).

Israel -

E Nut mruo to tmur mon e Isak va e Robeka min hal langto e Yakop orom a munik to, "e Israel." He kmikkiem tok, o Yuda ngaores tgus ngam mrua momon mar orom a munik to endo kam mon mar te, o Israel ko ngat pal mnam e Yakop to e Israel tok.

Vanang o Yuda ngaro munik ngo mamten. Ngata mon mar kat te, "O mia ruk ko mIsrael." To kopekam kat ngta mon mar te, "O Yuda." Va ngata mon mar kat te, "O Hibru." A mmie ka mhe to o Israel ngma vle ko mnam ngta mon kat te, "e Israel." Tesgun ngama mon a mmie ka mhe to endo te, e Kenan. Vanangko tete ngata kle kmon te, e Palestin.

Itgung O Kerkeknen -

A re ka vgon to te, "Itgung O Kerkeknen" ka pun msim hak ta vle te: A mhel na mrua vokom en mruo te, en nam kaeharom o kerkeknen, va en na mrua havae te, en ner mia

tu kmeharom o kerkeknen ruk nam kaeharom mar, nang kle ka mnganang E Nut kam lol karo kerkeknen ruk endruk patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak. To na kle kael karo papat lserppak te, en kam tting mang E Nunu A Totur he kngam en mruo ekam E Nunu A Totur karo svil en kmeha kun mnam ka vrek kam hortgem hak kmenkrovgem en kam le kaeharom o keknen ruk E Nut nma svil mang ngar.

Kalngunes -

A re ka vgon to, "e Disaipel," ka pun lsir ta vle, "Endo nma lol o papat." He ekam tok, endruk ngat sim kut kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, her mar ruk arhe endruk en ta svil kmelel kim mar mang E Nut ka tavgo he kmon mar te, "Kalngunes" ko ngma lol karo papat. Vanangko endruk ngat gi kor mnam mar mang e Yesus kuo mang ngaro gi pkor he lo smia mokpom kar, e Yesus nam lua svil kmelel kim mar mang E Nut ka tavgo e. Lmien te, ngam si kaikkiem mekam mekam, vanangko e Yesus nam lua mon mar te, "Kalngunes" e. Her gi endruk ngat sim kor mnam mar mang he kmokpom kar nma mon mar te, "Kalngunes" ruk mar, ekam ko ngam smia ngan karo rhek va kle sim ktua totu pum kmikkiem mar kat.

Kerkeknen -

Enangthe a mhel tang npa kpoot mang ani vrong pos tang mkor E Nut, ther eharom a kerkeknen to arhe ko pum E Nut kalo keik. Enangthe a si tomhel to ke sie, i o klalaut ko pum mor ruk o mia nguaro kerok vanie, vanang ta kle ka vle te, a kerkeknen ko pum E Nut kalo keik ge.

Koot -

O Kool, mar o ker engyel ruk ngat kerngnek vgum E Nut. Mar E Nut karo imuo va e Seten karo mia ruk ngma mokpom kar he ka vle ku meorom ka tavgo. O kool ngam kaegom kmim o mia he kaeharom mar kmel o yaek ngang E Nut, nang kle kaikkiem e Seten. Ngma vraik orom a mhel, nang a mhel nam lua ptang tok e. Tmi kut vle lsir te, enangthe a mhel nap kaeharom e Seten karo reha nang tlo si paptang tok, vanangko o kool ngma kolaspa kam vraik orom a mhel to endo, en kam vle ngang e Seten mruo.

O Krek Ruk Ngaro Kerok Ngat Vua Grap -

Mnam a hor to O Ngaelmir ka mhe to e 21, e Yoanes ta keknen mang a rengmat to e Yerusalem, endo E Nut ner kaeharom a gunngar kuon ma volkha ko tkaengogo orom. Ii, e Yoanes tkaengogo orom a rengmat to endo ka hennek ko ngat vatvat ka pun orom o krek ruk loktiek he hori orom alomin, endruk ngaro kerok ngat vua grap va kngae gia nho lya he. Ngat ngae gia pilpil va ngaro gi vrong mamten he. O krek ri endruk loktiek hori orom alomin ngaro mamten va ngaro munik ri te:

1) A Yaspa - a ngaetor langto tvua mmok
2) A Sapaia - a blu
3) A Kalsidoni (A Aget) - karo kraen ngo mamten
4) A Emeral - a ngaetor langto tvua pilpil
5) A Sardonis (A Onik) - karo vu kraen kavurgem
6) A Karnilian - a svel to tvua mmok
7) A Krisolait - a yongor
8) A Beral - a ngaetor
9) A Topas - a yongor
10) A Krisopes (A Kalsidoni) - a lesor
11) A Yasin - a ngaetor va ka blu
12) A Ametis - a svel

Kummin -

A tomhel to "A Kummin," a ho ka mten langto ka keik. O Yuda ngama kol he kngam kim o olngaemik, mar kam mgae orom. Va ngama kle kol kat te, mang o yayor kam vorang ngaro pkor orom, he nang mar kam kta ya kat. Vanangko ngam gi vrua kol ke gi mi laut gi. Ta vle te, mar o Yuda ngarta mur ho to ko mrek ngam kut kaur orom tok he. Va kmikkiem muk o Sulka mularo keknen, "A Kummin" ta vle enang ko muma koprang orom o pnul, o

tiptip va o lkiet enang tok kat va kle kael mar kat mang o yayor kat. (Mt 23.23)

Livai -

E Livai, en e Yakop khal langto mnam kles ruk loktiek he hori orom alomin. En a mhel to lsir to ta plam a ngausie ka pun to o Livai. lIsrael ruk ngat pal mnam a ngausie ka pun to e Livai, E Nut tmur mon mar ngang En mruo, mar kmeharom ka ngaeha kun mnam ka maksien Ka Taban To A Totur Hak. lIsrael ngaro pris tgus ngam tottek kun mnam a ngausie ka pun to e Livai, va her mi kut mnam e Eron ka ngausie lsir tuk. Vokom a re ka vgon to "e Eron."

E Yesus kalkayie langto ka munik e Livai kat, endo ngma mon kat te, e Matyu. Her e Livai to e Matyu arhe endo tittiegom a knovvur mang e Yesus. (Hib 7.5,9,10; Ng 7.7; Mt 9.9-13; Mk 2.14; Lk 5.27-29)

Lmien -

A re to te, "Lmien" tkol a re to te, "Amen." Ka pun ta vle te, "Naka vle tok arhe" i o "Lmien ta vle tok." He kmikkiem enang tok, enangthe a mhel langto npa ngarkie kmekon kaela to tngarkie tok kat, i o enangthe npa ngarkie he re kam rum ka ngarkie mruo, va en i o o mia tgus ngma rum a ngarkie to endo orom a re to te, "Lmien." (Rom 1.25, 9.4; 1Kor 14.16; 2Kor 1.20)

Mana -

Tennik mnam a venloot to E Nut karo mia ruk lIsrael ngta veet kngorpok kparem a mmie ka mhe to e Isip, ngat kaelpun kvavle kngongae kun ma kalputmok kais mang o pnes ruk alo mhelom alomin. Mnam o pnes ruk endruk E Nut nma klang ngar mo ol ka mten to ngma mon te, "O Mana." O mana ngma vuvuut kun kuon ma volkha ngte mmie kun mnam o kolkhek tgus, vanang o Sabat nove, he lIsrael ngma ngae kaum o mana mnam a kolkha langto langto. E Nut ka hor to ngma mon te, Kam Veet, ta keknen mang a ngaemik to endo (16.13-36). (Yn 6.31,49; Hib 9.4; Ng 2.17)

A Mhel To Nkong Man Ma Volkha -

Tennik a propet to e Daniel ta mon a mhel langto orom a munik to enda. A mhel to e Daniel ta monik orom, e Daniel ta ktar kpavap mang te, E Nut nera meng kam pis kturang o mia kam pet ngaro kerkeknen petgim mar. O Yuda ngma mon a munik ta kam rere mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Tennik mnam o kolkhek ruk e Yesus nma vle mo mmie, nma mon en mruo orom a munik to te, A Mhel To Nkong Man Ma Volkha kam rere mang en mruo. Enang tok, en nma hahavae te, en a mhel to endo E Nut ther meng arhe kam susulgim o mia tgus kam hong ngar pum ngaro kerkeknen ko nak yor mang ngar he ka gidiel kam ksuk mang ngar.

Miir -

A re ka vgon to te, "a Miir" ta vle te, a ku ka mten langto o Yuda ngam kaeharom orom a ho ka mten langto ka ye. Va ka keik te sei kam grap va ka gri ta smia gri lya hak. Ngam kaeharom ngang o yayor mar kmiviem kmel kenap ngang ngar he ka kser ngaro nganngannes kuon mang ngaro pkor. Va ngma pungnim o yoror ngaro pkor orom kat ktar mang kmel mar kun mnam ngaro nnak. (Mt 2.11; Mk 15.23; Yn 19.39; Ng 18.13)

Mokpom -

O mokpom kavurgem E Nut ther el kar o mia ruk tennik kmis mang tete. Vanangko ta vle ngang ngor te, alo mokpom alomin ruk alo ngaenpaeir, endo E Nut tel kar e Moses mar, ko tkael orom ka tnangal te, En nera lol o mia ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak enangthe nga sim kut kael karo pos ngang E Nut mruo.

Vanang a mokpom to alomin orom ko en a ho ngaenpaeir hak kat ta vle te, E Nut tel kuon mang ka tnangal to a ho ngaenpaeir hak kat ko thavae te, enangthe a mhel na sim kut kor mnam en mang e Yesus te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he le kmokpom kar, va En mruo nera lol a mhel to endo

karo kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak vgum e Yesus ka gidiel to ta ksuk ko ngat krong orom o ot kvat engnang a ho kngam a yoror.

Moses -

E Moses, en lIsrael nga taven to alaut hak. Mnam a venloot to o Isip ngta kpom lIsrael he kaenen mar kmeha ngang ngar ko mIsip, E Nut tmur el e Moses kam ngae khong lIsrael pum lIsip nga serppak petgim lIsip hak he ka ktong ngar kmeknik ngok mnam a mmie ka mhe to E Nut tkaen ngang ngar. E Nut tpis mang e Moses kut yok gi ko e Moses ta vokom ke turvek langto ko a paei ta vurvur mnam, nang lo kaem e. Ta vokom tok, to ka mnor te, E Nut ta vle kun mnam a mhe to. To E Nut ta rere kar to khavaeng te, En tmur el en kam ktong karo mia ruk lIsrael kmeknik ngok mnam nga mmie mruo.

Va her e Moses arhe, endo E Nut ten karo pos ruk loktiek ngang kuo kia vul to e Sainai, he nang en kam kle kaenik ngang lIsrael.

A Ngaelpas To O Yuda Kam Pat Mang E Nut Ka Mokpom -

A ngaelpas ka mten to enda o Yuda ngat kaeharom orom a ho he kle komor orom a kre to a gol. Va a ngaelpas to endo nma vle kun mnam E Nut ka maksien Ka Taban To A Ho Totur Hak.

O Yuda ngta klang a ngaelpas to endo orom o tgoluk ruk mar kam mur kael pat kim mar mruo mang E Nut ka mokpom kar mar. Ko ngta klang a ngaelpas to endo orom a kolhi to o bret ruk o mana ngta vle kun mnam. Va e Eron ka kop to tesgun nma ngongae orom, endo ta kta ktal kpapar kat, ngat el kun kat. Va alo pla ruk orom E Nut karo pos, endruk E Nut tenik ngang o Yuda mar kam smia mokpom kar En ormar ngat el min kun kat. Her o pos ruk loktiek E Nut tenik ngang ngar ko ngama kokol he kngorom mar mnam a venloot to ngta ngongae kun ma kalputmok. (Hib 9.4; Ng 11.19)

E Nunu A Totur -

E Nunu A Totur kar E Nut va Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen mar tgus ngta vle te, mar agitgiang msim he. (Mt 28.19)

E Nut nma meng E Nunu A Totur kam viging a mhel to tkor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar. Nma vle kun mnam o mia kmeharom o reha ruk endri te:

1) Kam ktong o mia ngaro papat kam mnor mang o rhek ruk o minar. (Yn 16.13; 1Kor 2.10-13)
2) Kam sir orom o mia kam ngarkie ngang E Nut. (Rom 8.26)
3) Kam ktong o mia kmikkiem E Nut karo keknen mar kam sim ktua kolkol ekam. (Reha 13.2, 16.6,7)
4) Kmenkrovgem o mia, he nang mar kmis kam rere orom E Nut karo rhek va kaeharom E Nut karo reha kat. (1Kor 2.4,5)
5) Kmen a serppak ngang a mhel atgiang atgiang kun mnam E Nut karo mia, he nang mar kmeharom o reha ruk kmenserpgam e Yesus ka ngaomevek tgus kam serppak.

E Nut Ka Loot To La Vu Yar Hak -

A re ka vgon to te, "E Nut Ka Loot To La Vu Yar Hak" ta kol a munik to mang a mhe to ko mIden ko tok ko E Nut tel e Adam kre Eva ko pekam ko tkueng a mmie. Vanang kun mnam E Nut ka meer to muk o Sulka muma mon te, E Nut Ka Meer Mang Ka Mokpom To A Gunngar, a re to "E Nut Ka Loot To La Vu Yar Hak" ta vle mang a mhe to kuon ma volkha, endo ta vle ngang o mia ruk ngat sim kor mnam mar mang e Yesus he mokpom kar, mar kam ngae ngoguon mnam kopekam ko ngak yor. (Lk 23.43; 2Kor 12.13; Ng 2.7)

E Nut Ka Maksien -

E Nut Ka Maksien karo taban va karo rektor ngarlavurgem va o mia ruk nong ngar o Yuda, ngat gi kais kam gia vle ko mnam a taban to ku mnok ko ma gi vle kun mnam a maksien to endo ko a hennek tkaeltoot mang a taban to ha kun. Ko a taban to ha kun ta vle te, a taban to mkor

o Yuda msim, mar kam vle ko tok kam totu pum E Nut. Va ha kun hak, a taban langto ta vle, endo o Yuda ngam kaelpas orom o tgoluk ruk mkor E Nut ka mokpom kar mar. Va ngma mon a mhe to endo te, A Taban To A Totur. Vanang o gi pris tuk ruk ngat is kam vaik kun mnam a maksien ka taban to endo.

Kun mnam a pnes langto langto, a yet to a vhar ngam kael ko va gudor kmeltoot mang A Taban To A Ho Totur Hak tok. Her a yet to endo tommenik kuo vgum ka gu kam ngae kais ku mnam ka pun mnam a kolkha to e Yesus tyor mnam. (Mt 27.51; Mk 15.38; Lk 23.45) Enda ta khenam te, mnam a kolkha to tok ko e Yesus tyor mnam, E Nut ther el ekam o mia kam vle ko kim En enangthe ngapa kor mnam mar mang khal e Yesus he kmokpom kar.

E Nut Ka Maksien To Ngat Eharom Orom O It -

Tennik mnam a venloot to o Israel ngat gi vrong kaolol kngongae ko ma kalputmok, E Nut thavaeng e Moses kam ngam ka maksien ka mten langto ge. E Nut ta havae kam sim kut kaeharom kaikkiem ko En nak havaeng nngia nngia kmeharom orom o it ruk lyar va orom o ngaemslang ngakro pkor to kle kairkleim orom a hennek to nak kaeharom orom o it kat. He her ko tok, ngam her kael a ngaelpas to o Yuda ngam kael alo pla ruk E Nut tittiegom kakro pos ruk loktiek kuon mang ngin va o tgoluk akuruk kat mkor E Nut ka mokpom kar o Yuda kun mnam kat. O Yuda ngama ngarkie he ktotu pum E Nut ko mnam ke maksien to arhe. Va ngam kaeharom ngaro nngiar kmenik ngang E Nut ko tok kais mnam o pnes ruk e Solomon ta le kngam E Nut ka maksien to alautar, endo tngae gia ya.

Olip -

A re ka vgon to "a Olip," a ho ka mten langto, endo nam kaehi orom karo miel enang a masnap va a mgap. O Yuda ngam kaeharom a olip ka mit kam kol ka ye to enang a ku ktang. Ka ye to endo ngam le kol kam mrot o tgoluk orom va kaeharom o reha akuruk kat. Va ngama klang ngaro mmok kam sgam mar orom ko a paei nam kaem he kvurvur orom. He ekam tok "a olip" a tomhel to te sei kam laut hak kun mnam o Yuda nga ngorsang.

A munik to, e Olip, o Yuda ngta mon a vul langto ta vle ko rkieng mYerusalem orom ko ngta kavang o hi ruk o olip ko mnam a loot langto kuo kia vul to endo. (Rom 11.17-24; Yem 3.12; Ng 11.4)

Paam Lurokol -

Kmikkiem o Yuda nga keknen, ngama paam ngles ruk o gi gunsvel ngornek ngam gnua lol. Ii, kopekam ko ngam kais mang o kolkhek aktiek hori orom alomin, to hop enang ngmo ngam kle hera paam mar. Gi endruk lurokol tuk ngma paam mar. He ekam E Nut ka mur re mruo, yek mar ngam kaikkiem a keknen to tok. Ko E Nut ther ktar havaeng e Ebrehem kmeharom tok he. (Kmelha 17.9-14)

He ekam tok, a keknen to kam paam lurokol ta vle te, a ngaelmir to kam khenam te, a ngokol to, en a Yuda. He ekam a papat to endo ngama re mang o Yuda te, mar o mia ruk "O Paamvrongtok."

Parisiau -

A re ka vgon to "o Parisiau," o Yuda nga valngan langto, ngaro munik ngta laut va o mia ngma nho ormar. Ngma kaum kar o pattermia kmo pos va ngat smia mnor mang E Nut karo pos msim hak, endruk tennik E Nut tenik ngang e Moses. Pu tok, vanang ngma soloum ngartakor kam patter o mia orom ngartaro keknen va ngartaro pos kat enangthe ngartaro pos E Nut karo pos lsir.

Ngam gi mrua hover mar mruo ko ngam kor mnam mar mruo te, mar ngat vua ya mang o mia tgus hak vgum ngartaro keknen va ngartaro pos mruo ruk endruk. Ngam sia vle tok, vanang ngam gia papangluo mekam. Va ngma kerruru ko ngam

mrua hover mar mruo ko pum o mia ngaro kerok kam mrua havae te, mar ngta ya ko pum o mia ngaro kerok, vanangko kun mnam ngaro vurkul ngta vle orom o papat ruk nong lyar hak.

Va her a keknen to kam kerruru arhe e Yesus nma sir malngaeng o Parisiau mang. Va her o Parisiau ruk arhe ngat sir malngaeng e Yesus kat kmel ma rere kmim kngam a yoyor.

Parrur -

Kun mnam E Nut ka hor ngat kaittiek he khavae te, e Yoanes ta parrum o mia kavurgem hak kun ma ye to e Yodan. E Yoanes tkael a re to a serpgar ngang o mia tgus mar kam ktar kaitgung ngaro kerkeknen na, to le kol a parrur orom E Nut ka munik, kam khenam ma mmok ngang o mia te, ngat mi itgung ngaro kerkeknen hak enang tok he kmokpom kar E Nut.

Ekam tok, kun mnam o mia ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus te, her en arhe Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom kar, a keknen to kam kol a parrur orom E Nut ka munik ta vle te, a ngaelmir to kam khenam ngaro papat ruk mang e Yesus ma mmok ko pum o mia ngaro kerok te, ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar.

A re to "A Parrur" ta khenam o papat ri korlotge ma mmok ngang o mia.

1) Ta khenam te, a mhel to ta kol a parrur orom E Nut ka munik en ther itgung karo kerkeknen hak.

2) Ta khenam kat te, en tsim kut kor mnam en mang e Yesus he kmokpom kar en, endo E Nut tkael ka tnangal ngang o mia kam lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak vgum.

3) Va ta khenam kat te, a mhel to endo ko ta kol a parrur orom E Nut ka munik ta svil hak kmikkiem e Yesus kam smia kolkol ekam en he smia ngan vgum en kat.

Pattermia Kmo Pos -

"O Pattermia Kmo Pos," mar o Yuda ruk ngam gia vle kam patter o mia mang E Nut karo pos ruk tenik ngang e Moses. Va e Moses karo hor ruk aktiek, va o pattermia kmo pos ngam her mi ktua patter o mia mang o papat ruk ngta vle kun mnam o hor ruk endruk. Vokong a re ka vgon to "O Pos" va "e Moses".

Pero -

A re ka vgon to "e Pero" o Isip nga taven ka ngaekam to kam nho mang o Isip tgus ka munik. Erieto erieto tkol a ngaekam to kam nho mang lIsip va o Isip tgus ngma mon te, "e Pero" kmikkiem a ngaekam to endo ka munik enang tok. (Reha 7.10,13,21; Rom 9.17; Hib 11.24)

Pnes -

O Yuda ngam kaem o pnes akuruk kun mnam o pnes tgus. Ngam kaem o pnes ruk endruk kam pat mang E Nut ka yammok va o tgoluk ruk E Nut ta ktar kaeharom mar ngang ngar. Ngaro pnes ngaro munik akuruk endri:

A Pnes To O Yuda Ngma Kunngir Kim Ngalmialaol Kam Pat Mang Ko Ngat Kat Kael A Totu Mang E Nut Ka Maksien Ka Taban To A Totur Hak - (Hanaka)

Mnam a pnes to enda, o Yuda ngma pat mang ngalmialaol ruk tennik ko akuruk ngma mon e Yudas Makabeis ko tkat el a totu mang E Nut Ka Maksien Ka Taban To A Totur Hak. Tkaeharom tok, he o Yuda ngaro pris ngat kat kais kam totu pum E Nut kun mnam. Vanang tesgun o gunmia ruk ngat el imuo ngang lIsrael ngta ktar kpis ka kpiem he kering E Nut Ka Maksien Ka Taban To A Totur Hak, he kmikkiem o Yuda ngaro keknen o pris ngat lo kat kais kam kta vaik kun kat e. To e Yudas Makabeis tkat kael a totu mang, he nang o Yuda ngaro pris kam kta vaik kun mnam kat.

Va o Yuda ngma mon a pnes to enda kat te, "A Pnes To Mang A Mmok" ko nma vle enang a kolkha to nma nan kim o mia kam valler mar he ka mmok kim mar. He ekam tok, e Yesus te mrua havae mang en mruo kun mnam e Yoanes ka knovvur te, "He a kolkha to enda en her dok ta arhe. He ngua vrua nan kim o mia tgus mo mmie na." (Yn 9.5, 10.22)

A Pnes To A Engyel Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou - (Pasova)

A pnes to ngma mon te, "A Pnes To A Engyel Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou," en a pnes alautar to mkor o Yuda. Mnam a pnes ta o Yuda ngma pat mang tennik ko o Isip ngat enpasiker mar kmeha ngang ngar. To mnam a kolkha to E Nut ta re kam hong o Israel petgim o Isip nga serppak, tmeng ka engyel kmelpun kaim o Isip ngles ruk o molpou kun mnam ngaro rektor. Nangko ta ktar khavaeng o Yuda te, ngak kaim a sipsip he kol ka gidiel he kvorang ngaro gudorik tgus ruk mkor mar, nang a engyel kam vokong a gidiel he klapsam o rektor ruk, nang lo kaim o molpou ruk mkor o Yuda e. He ekam tok, mnam o pnes tgus o Yuda ngam kaus o sipsip he kaum kaemik kun mnam ngaro rektor kam kunngir kim a kolkha to endo. (Mt 26.2,5,17-19)

A Pnes To A Pendekos-

A Pnes To A Pendekos o Yuda nga pnes langto alautar kat. A munik te a Pendekos ka pun ta vle te, "Alo mhelom alomin he khori orom loktiek." O Yuda ngam kaem a pnes to enda ko o kolkhek ruk alo mhelom alomin he khori orom loktiek ngat nop ko pekam ko ngama ktar kaem a pnes to A Engyel Tvarpaam O Yuda Ngaro Molpou. Mnam a pnes to a Pendekos o Yuda ngam kaemik kam kunngir kim E Nut ko ngaro luteik ruk orom kero hi ruk ngma mon mar te, o vit ngta tettek he ngta lluol mnam mar. Va ngama pat kaeknik mang tennik ko E Nut ten o pos ngang e Moses kuon kim a vul to e Sainai kat.

To tete, a pnes to a Pendekos, a kolkha to o mia ruk ngam kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar kam kunngir kim a kolkha to E Nunu A Totur ta ktar kpis he kviging endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar tennik he, ko ngat kaum vle kun mnam a rek langto. (Reha 2.1-4, 20.16; 1Kor 16.8)

O pris, mar o Yuda nga ngausie langto nga munik te, o Livai, va her gi endruk tuk E Nut tmi kut el mar kam kol a ngaeha to kmeharom o nngiar ngang En mang lIsrael tgus ngaro kerkeknen, he nang En kam lol ngaro kerkeknen ruk endruk pat-giang ngaiting he kikiangae mang ngar hak. Ii, E Nut ther mi kut mon a valngan to mkor e Eron to tpal mnam e Livai ka ngausie kam kol a ngaeha to endo ngang o Yuda tgus tok.

Va kun mnam a venloot to e Yesus nma vle mo mmie, o pris ngam kaeharom o nngiar ruk kuon mang E Nut ka psen to kun mnam ka maksien Ka Taban To A Totur Hak to ko mYerusalem. O vrong pris ngo mamten.

O Pris Ruk Laol

A valngan langto ta vle kam nho mang o pris tgus. Endruk endri ngma mon mar te, "O Pris Ruk Laol." A valngan to endo ta laut mang o gi vrong pris ruk ngam kaeha ngang lIsrael. O pris ruk ngma vle kun mnam a valngan to ngma mon te, O Pris Ruk Laol va en ka munik ta laut he o mia ngma nho orom kir kim o gi vrong pris akuruk.

O Pris Ruk Laol Ngalaip

O Pris Ruk Laol Ngalaip, en a pris langto nma nho mang O Pris Ruk Laol. He en ka munik tho laut hak mang o Yuda tgus. Nong a mhel tang hak ka munik ta laut kir kim O Pris Ruk Laol Ngalaip kun mnam o Yuda ngaro keknen.

Tennik o Yuda ngam kael O Pris Ruk Laol Ngalaip kam nho mang ngar kam ngae kais ko nak yor. Vanangko mnam a venloot to lRom ngma nho mang o Yuda, lRom mruo ngam gi vrong kael ani mhel to mar mruo ngta svil kam kol a ngaekam to endo.

Va her O Pris Ruk Laol Ngalaip tuk to tkais kam vaik kun mnam E Nut ka maksien Ka Taban To A Ho Totur Hak kmen a nngiar ngang E Nut kam

lol o Yuda ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak. Nang a gi vrong mhel tang tlo is hak kam vaik kun e.

Va her O Pris Ruk Laol Ngalaip kat to ta nho mang o Yuda ngar ke murgun to ngma mon te, e Sanhendren, endruk ngma vongnek kim o rhek kat. Ta laut mang ngar he ka vle te, ngarta taven enang tok kat. A ngaekam to mkor O Pris Ruk Laol Ngalaip tho mi kut laut hak kun mnam o Yuda ngaro keknen tgus.

O Pris Ruk Ngma Toot Mang E Nut Ka Maksien

O Pris Ruk Ngma Toot Mang E Nut Ka Maksien, her mar ruk ngma mon mar kat te, O Pris ruk O Livai kat. Mar ngaro vu reha ngarlavurgem kun mnam E Nut ka maksien. Ngma kni ko tok, va ngama toot mang a maksien, va kaeharom o gi vrong reha vang kat. He ekam tok, endri nong ngaro mnok ngang ngar kun mnam o pris tgus. Mar ngama vle knaek mang o pris tgus. Va her endri arhe Ngalaip nma meng ngar kam kpom o mia. Va her mar ruk kat arhe ngata kpom o aposel va e Yesus kat. (Lk 10.32; Yn 1.19, 7.32, 45-52, 18.3, 12; Reha 4.1, 5.17-18, 22, 26)

O Pris Ruk Ngma Toot Mang E Nut Ka Maksien Ngalaip

O Pris Ruk Ngma Toot Mang E Nut Ka Maksien Ngalaip en ta vle gi ku meorom O Pris Ruk Laol Ngalaip ka serppak he nma turang orom karo reha. Kun mnam o Yuda ngaro keknen en tkol a ngaekam to alomin orom ko tho laut hak. Enangthe O Pris Ruk Laol Ngalaip na ru pum a mgun tang he lo kais kam vaik kun mnam E Nut ka maksien Ka Taban To A Ho Totur Hak va her O Pris Ruk Ngma Toot Mang E Nut Ka Maksien Ngalaip arhe nak kol ka ngaekam he kaeha orom o Yuda nga nngiar ngang E Nut, he nang E Nut kmis kam lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar ge. I o enangthe O Pris Ruk Laol Ngalaip nak yor va her O Pris Ruk Ngma Toot Mang E Nut Ka Maksien Ngalaip to kat arhe nak kol ka ngaekam.

Va her O Pris Ruk Ngma Toot Mang E Nut Ka Maksien Ngalaip kat arhe tkol a serppak to kam kpom o mia he kaenpasiker mar kun mnam a hengor kat. He enang tok, nma nho mang a valngan to mkor o toot kmo mia ruk ngma toot mang E Nut ka maksien tgus.

Va O Pris Ruk Ngma Toot Mang E Nut Ka Maksien Ngalaip nma vle kun mnam o Yuda ngar ke murgun to ngma mon te, e Sanhendren, endo kam vongnek kim o rhek kat.

Propet -

A re ka vgon to "A Propet" en a mhel to nma kol E Nut ka gu he krere ngang o mia orom o rhek ruk E Nut mruo tmur enik mnam.

Tennik, E Nut nma meng karo propet orom karo rhek mruo ngang o mia. O propet akuruk ngaro munik te, e Samuel, e Aisaia, e Yeremaia, e Elaisia va e Elaisa.

O propet nga ngaeha langto kat ta vle te, kam kol E Nut ka gu he ka ktar kpavap mang o tgoluk ruk ngat lo pagis vop. Ii, tennik mnam o venloot ngarlavurgem ktar mang ko e Yesus knan tlo kol vop, o propet ngata ktar kpavap mang o tgoluk kavurgem ngara pis mang e Yesus mnam a venloot to naka vle mo mmie. Va ngta ktar kpavap mang o ngaelmir ruk ngaka ktar kpagis mang a kolkha to a kser kim kam pis kat, ktar mang ko e Yesus na kat kaeknik ngte kam momngan kar o mia tgus.

Psen To A Totur -

O Yuda nga keknen to lsir kmen o nngiar ngang E Nut ta vle ti te, ngam kaim o ngaemslang ruk enang a sipsip, a got, i o a bulmakau to kpagem a paei orom mar kuon mang a psen langto to le kaenik te, o nngiar ngang E Nut. He ekam tok, a psen to kam rum o ngaemslang ruk endruk kuon mang, o Yuda ngama mon te, "A Psen To A Totur." Kmeharom

ngam kael o krek momalpek ka grap kmeharom.

Retsel -

E Retsel, en e Yakop ktavlom langto nam sim kut kaelongtok mang hak. E Retsel klo hal ruk e Yosep kar e Bensamen. Va o Yuda tgus ngma mon e Retsel te, ngar nan. (Mt 2.18)

Rom -

A rengmat laut to e Rom ta vle kun mnam a mmie ka mhe to e Itali. Mnam a venloot to e Yesus ta vle mo mmie, o mia ruk lRom ngat kaus he kol o mhetor vang mo mmie he ka nho mang ngar orom nga serppak to a ngaurar. Va ngat kaus he kol lIsrael kam nho mang o mia ruk endruk ko tok kat. To enang tok, lIsrael ngam kaelat lRom he ka svil kam kerer mar petgim nga mmie ka mhe mruo.

lRom nga laip to ta nho mang lRom tgus ngma mon ka ngaekam to endo kam nho mang ngar tgus tok te, e Sisa. He enang tok, a re to "e Sisa" ta vle enang a re to te, "A Praim Minista" kat.

Sabat -

A kolkha to a sabat te sei kam laut hak kun mnam o Yuda ngaro keknen. Kun mnam a hor to ngma mon te, Kmelha, ngat ittiek te, E Nut tkol o kolkhek aktiek hori orom agitgiang kam kueng a mmie kar a volkha va o tgoluk ruk mo mmie. Tkueng ngar knop, to mnam a kolkha to aktiek hori orom alomin orom, E Nut ta pal kmeha mnam. He kmikkiem enang tok, E Nut thavae te, o mia ngaka kpom ngakro reha mnam o kolkhek ruk aktiek hori orom agitgiang, nang endo hori orom alomin orom, ngak konget ngakro pgor va kngarkie ngang E Nut kam totu pum.

O Yuda ngakro pos vang ruk ngat kaelik mang a kolkha to a Sabat. Ngam vua sovet hak mang a Sabat he khavae te, o mia nga lo kais hak kmeharom ke gi vrong ngaeha tang hak mnam a kolkha to endo. Ii, va ngam vu kaesik hak enangthe o mia ngpa kpoot mang a pos to endo. To enang tok, her mi kut vgum a pos to endo arhe o Yuda ngam vu kaesik ngang e Yesus ko nam kaeharom o mia pum ngaro yor mo Sabat.

Sadyusi -

O Sadyusi, mar a valngan langto kat ngaro munik ngta laut kun mnam o Yuda ngaro keknen. Mar ngma patter o mia te, nga sim kut kaikkiem o pos ruk E Nut tenik ngang e Moses va o pos akuruk kat, endruk mkor o Yuda mruo he lo vrua kpoot mang tang mnam mar hak. O Sadyusi mar ngat ho mi kut kaenang o Parisiau hak. Vanangko ngma vle kmo maen rhek kar o Parisiau ko o Parisiau ngam kor mnam mar mruo te, ko pekam ko a mhel nak yor, en nera hop petgim ka nnak kam ktal ka vle kat, nang o Sadyusi ngat lo sim kor mnam mar mang a papat to e.

Saion -

A re ka vgon to te, "E Saion" a vul langto ka munik. Ta vle ko mIsrael kun mnam a rengmat laut to e Yerusalem. Va her a vul to arhe o Yuda ngat ngam E Nut ka maksien kuon mang. He enang tok a mhe to endo ta vle te, a ho totur hak ko mnam a mmie ka mhe to mkor o Yuda.

Va a munik to te, "e Saion" nama vle kat mang a rengmat to e Yerusalem tgus.

Va a munik to te, "e Saion" nama vle kat mang a rengmat to kuon ma volkha, endo ngma mon te, e Yerusalem to a gunngar.

Va ngma mon a munik to te, "e Saion" kat kam rere mang a mhe to E Nut nma vle mnam. (Mt 21.5; Yn 12.15; Rom 9.33, 11.22; Hib 12.22; Ng14.1)

Samaria -

A munik to te, " e Samaria" a mmie ka mhe langto ka munik. O mia ruk nkong ngar mSamaria, mar nop o Yuda msim e. Ko tennik hak, ngat her lol ngalmialraip ruk nop mar o Yuda e. Enang tok, ngles nop mar o Yuda ngaro gidiel msim e. He ekam tok, o Yuda msim ngma nho ku mang ngar va ngam lua svil kam vle ko kim mar e. Ngama pat re te, enangthe ngma vle ko kim

o Samaria va ngara ru pum ngaro mgun vgum tok.

Sara -

E Sara, e Ebrehem ktavlom. En a vlom to tsi mait va si en a ho hipun hak, vanangko her a vlom to arhe ta le kol khal to e Isak kmitom E Nut ka tnangal to ta ktar en ngang katngokol to e Ebrehem. He enang tok, her e Sara arhe ta vle te, o Yuda tgus ngar nan. Vokong a re ka vgon to "e Ebrehem." (Rom 4.19, 9.9)

Seten -

E Seten, en o kool nga laip to nma nho mang ngar. En E Nut ka ho mi kut imuo msim hak. Nma kauyang o mia he kaegom kmeharom o mia kmeharom o kerkeknen. Va o mia ruk ngam kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, e Seten nama sovet kmegom kmelpat kim mar mang ngaro kerkeknen ruk ngta her itgung ngar he ktu kmeharom mar, he nang mar kam lopumtang pum E Nut he kerpapat mang te, E Nut tmi lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar i o nop. Ngma mon e Seten kat te, "A Ngainkuo" va "a taven to nma nho mang a mmie."

Sipsip To A Sital To Kam Nngiar Ngang E Nut Orom -

E Yoanes to nma parrum o mia ta mon e Yesus te, "A Sipsip To A Sital To Kam Nngiar Ngang E Nut Orom" (Yn 1.29, 36). O Yuda ngarta keknen langto ta vle ti te, ngam kaim a sipsip to a sital he ka nngiar orom ngang E Nut kam ngam menglol mnam E Nut ka vrek kam kser E Nut ka ngaesik to ngang ngar pum ngaro kerkeknen. Ngam kaeharom tok orom a sipsip to a sital tok ko a gidiel to mkor a sipsip nam kaeharom mar kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik ko E Nut nama lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak vgum a gidiel to endo. He enang tok ngma ngam menglol mnam E Nut ka vrek orom a sipsip to a sital karo gidiel enang tok.

E Yoanes ta mon E Yesus te, en A Sipsip To A Sital To Kam Nngiar Ngang E Nut ekam ko E Yesus ta vle te, endo msim E Nut tmur meng ngte mmie kam mur kaen ka vok mruo ngang o mia, mar kmim kngam a yoror kat. Ii, tmur kaen ka vok mruo kam mrua nngiar orom ngang E Nut mang o mia, en kam ngam menglol mnam E Nut ka vrek orom ka vok mruo, he nang E Nut kam lol nguaro kerkeknen patgiang ngaiting he kikiangae mang ngar hak tok kat.

Sisa -

A re to "e Sisa" lRom ngma mon a ngaekam to mkor endo a ho laut hak kun mnam lRom nga gavman, endo nma nho mang lRom tgus. A re to "e Sisa" ta vle enang a re to "e Praim Minista" mo mPapua Niu Gini. A mhel to lRom ngma mon te, e Sisa, her endo arhe tkol a ngaekam to kam nho mang lRom tgus enang tok. He ekam tok a ngaekam to endo ngma mon te, a ngaekam to mkor e Sisa.

Susulgim -

E Yesus ka munik ka pun msim orom a re to lHibru ta vle te, "Endo Kam Susulgim O Mia." Ngma mon en tete te, "Endo Kam Susulgim O Mia" tgus ruk mo mmie ekam ko en tkaeharom a ngaelaut ngang o mia, he nang mar kmikkiem kam pis la mmok ko pum E Nut kalo keik. Ii, teharom a ngaelaut enang tok, ko tmur en ka vok mruo ngang E Nut kam yor mang o mia kam ngam menglol kun mnam E Nut ka vrek kam kser ka ngaesik to ngang o mia pum ngaro kerkeknen. Te tok, e Yesus ta tver kim E Nut ka ngaesik pum ngaro kerkeknen he khong ngar pum a kapnes to mar ngara kol vgum ngaro kerkeknen ruk endruk.

Vaen -

A re ka vgon to "a vaen" ta vle te, a ye ka mten to ngam kaeharom orom a ngausie karo khek ruk ngma mon mar lEnglis te, "o grep." lPisin ngma mon a ngausie va a ye to endo kat te, "a vaen." O Yuda ngma sei kam kakavang kngorom kun mnam ngaro luteik va ngam smia toot mang ngar kat. Va ngma koka mang

ngar mruo kam mon mar mruo te, a loot to orom o vaen.

Vrong Rhek -

A re ka vgon to "a Vrong Rhek" ta vle mang o mia ruk mar nong o Yuda e. A re ta kol o mia tgus ruk mo mmie. Vanangko o Yuda nove, tlua kol mar e. O Yuda ngam ngae mrua hover mar hak, ko mar a valngan to E Nut mruo tmon mar te, karo mia ruk mar. Nang ngma kekhet o mia akuruk mo mmie tgus he kmon mar te, o vrong rhek kam khenam te, ngta nho ku mang ngar he ka kpiem mar enang tok.

Vulkok -

A re ka vgon to "e Vulkok" tkol a re to lEnglis te, "Dragon" kam keknen mang enang tok. A "dragon" ta vle te, a tomhel langto tngae gia nho lkernonho. Ta ngae smia nho enang a kavollei va a vim. Nangko tsei kam laut gi. A hor to e Yoanes tittiegom mang o ngaelmir tsim kut rere mang he sim kut el ma mmok ngang ngor. (Ng 12.3, 13.4) O mia akuruk ngma rere he keknen mang "a dragon" te ta nho enang a kavollei to a ho lautar hak. Akuruk ngam kle ktua keknen mang te, ta nho enang a vim. Ngma keknen kngae mang tok ko ka serppak tvua sei kam laut hak. Va a re ka vgon to "e vulkok" ta kol lsir e Seten to o kool ngalaip to en a ho mi kut kernonhor hak.

Yakop -

E Yakop en e Isak khal to tkol E Nut ka tnangal to ngang kaes to e Ebrehem mang kles kam khor kais mang o ketor. Ko her e Yakop kles ruk loktiek hori orom alomin arhe ngta plam o Israel ngaro usiel ruk loktiek hori orom alomin. Vokom a re ka vgon to te, e Ebrehem.

Yese -

E Yese en e Devit kteit. Va her e Devit ka ngausie msim arhe, e Yesus tpal mnam kmikkiem gi enang ko tennik hak a propet to e Aisaia ta ktar kpavap mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen te, nak pal mnam a ngausie to mkor e Yese va e Devit. (Mt 1.5-6; Lk 3.32; Reha 13.22; Rom 15.12)

Yesus -

Orom a re to a Hibru, E Yesus ka munik ka pun lsir ta vle te, "Endo Kam Susulgim O Mia," i o "E Nut To Kam Susulgim O Mia." O mnok akuruk ngma mon e Yesus ormar kat ngta vle te, "E Yesus, Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen," "E Nut Khal," "A Mhel To Nkong Man Ma Volkha," va "E Devit Kaes." Va o Yuda kavurgem ngama sgum ngles orom a munik to te, e Yesus kat.

Yis -

A re ka vgon to te, "A Yis" ta vle te, ke ngaor to ngam kaeharom a bret orom. Ke ngaor to endo nam kaeharom a bret kam himhim he khibul. Enangthe ke mhe ngang ko ke sie nak movavaik kar a bret ka mhe to ke sie tok kat ko a bret to a katlar vop, va ke ngaor ke mhe to endo tkais kam himhim orom a bret kam hibul kam laut ktar mang ngar kam mamat. (Mt 13.33, 16.6,12; 1Kor 5.6-8; Gal 5.9)

Yuda (O Yuda) -

O mia ruk ngma mon mar te, o Yuda, mar e Ebrehem kaorres ruk arhe. Vokom e Ebrehem.

Tennik a munik to o Yuda, ka pun ta vle te, o mia ruk ngma vle ko mnam a mmie ka mhe to mkor e Yuda, endo e Yakop khal langto mnam endruk loktiek hori orom alomin, va endo ta plam a ngausie ka pun to mkor o Yuda. He ekam tok, a munik to o Yuda ngam gia vle mang gi endruk ngma vle ko mnam a mhe to mkor a ngausie ka pun to e Yuda.

Vanangko tete kat a munik to o Yuda ta kle ka vle kuo mang o mia ruk lIsrael tgus. Vokom a re ka vgon to "e Israel" kat. Kun mnam a knovvur to e Yoanes tittiegom, tgia kol a munik to o Yuda kam gia vle mang gi o Yuda ngalmialaol ruk ngta nho mang ngar, nang nong mang o Yuda akuruk e.

Yuda Nga Rek To Kam Rere Mnam -

O rengmat tgus ruk kun mnam o Yuda nga mmie ngaro mhetor, Ngaro Rektor Ruk Kam Rere Mnam Mar

ngma vle. Endruk o rektor ruk kam kaum mnam mar kam lol o papat va kam mokaum mnam mar kam totu pum E Nut. Enang tok, mo Sabat tgus ngma him E Nut karo rhek kun mnam a rek to endo. Va kat ngma patter o mia mang E Nut karo pos. Mo kolkhek akuruk ngma momngan kar o mia ruk ngam kaeharom o kerkeknen ngang nglenar ko tok kat.